ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA, VALLISOLETANI, E SOCIETATE IESV, THEOLOGI.

IN EVANGELIA TEMPORIS

COMMENTARII PANEGYRICIS
Moralibus illuſtrati.

VOLVMEN SECVNDVM.

(EST ORDINE OCTAVVS,)

LIGNVM VITALE CHRISTI PERSECVTIONES.



LVGDVNI,
Sumpt. Hær. Petri Prost, Philippi Borde,
& Lavrentii Arnavd.

M. DC. XLVII.

LECTORI.

SECVNDVM hoc Volumen de Tempore, ordine octauum, ſecundum lignum vitale obiicit duodecim Chriſti *Conſiliarij*, ſeu perſecutionibus acti fructibus vernans, ſcilicet

Ieſus à Leuitis tentatur in Ioanne,
Signum eſt, cui contradicitur,
Tentatur à diabolo,
Tentatur à Phariſæis ex adulteræ iudicio,
Eum Iudæi extra Ciuitatem exturbant,
Miniſtri à Principibus immiſſi eum accedunt apprehendere,
Iudæorum querimoniæ de non lotis Diſcipulorum manibus,
Murmur Iudæorum in Scenopegiæ ſolemni,
Eorundem Concilium,
Iudæ obmurmuratio,
Tollunt Iudæi lapides, vt Ieſum percutiant,
Lapidibus eundem Encæniorum die conantur impetere.

Patebit vtique, quam verè Vates Euangelicus, *Et vocabitur nomen eius, Conſiliarius*, ſiuè actus perſecutionibus, iuxta datam Præfationé ſeptimi Voluminis expoſitionem.

ANTONII

ANTONII DE ESCOBAR ET MENDOZA, E SOCIETATE IESV,

IN EVANGELIA TEMPORIS.

VOLVMEN SECVNDVM,

Eſt ordine octauum.

LIGNVM VITÆ CHRISTI PERSECVTIONES.

DVODECIM FRVCTVS.

IVSTIS actis tribulationum imbre lignum vitæ promittitur. Fatur Salomon, *Fructus iuſti lignum vitæ.* Prou. 11. Id eſt, Iuſti præmium ærumnis acti Chriſtus eſt vitæ lignum (cum Strabo loquor) de quo in Apocalypſi, *Qui vicerit, dabo ei edere de ligno vitæ, quod eſt in paradiſo Dei mei.* Cur iuſtis tribulationum hyeme probatis lignum vitale, ſeu Chriſtus exponitur? Certè quia iuſtus, inſtar arboris tentamine affectus ipſum lignum Dominicum imitatur. Chriſtus enim arbor tentationibus, ac perſecutionibus germinans in paradiſo Eccleſiæ oſtentatur. Nazianzenus orat. cum reuerteretur ex agro, Nazianz. fatur: *Arbor quædam eſt fabuloſa, quæ exciſa magis germinat, & contra ferrum decertat, & ſi quid mirabilius in re mirabiliori dicere oporteat, morte viuit, & abſciſſa pullulat, nec non conſumpta augetur.* Qua quidem arbore confictà, verè, affirmat, ſignari eum, *qui per afflictiones clareſcit, & ex grauibus materiam facit virtutis, ac in aduerſis gloriatur.* En Chriſtus, quem vitæ Arborem aſſeclæ imitentur. Hoſtium hyemalis vis conſpirat in Chriſtum: à Leuitis tentatur in Ioanne: ſigni in motem cui contradicatur, obiicitur: à Diabolo ſæpe impetitur: à Phariſæis ex Adulteræ fœminæ iudicio vulneratur: extra Ciuitatem deturbatur à Iudæis: accedunt miniſtri à Principibus immiſſi curantes Dominum apprehendere: Iudæorum de non lotis Diſcipulorum Ieſu manibus intonant querimoniæ, murmuratio eorumdem aduerſus Chriſtum ſcænopegiæ ſolemni exauditur: Concilium initur ad lignum eradicandum: Iudas venti furentis inſtar fremit: tollunt Iudæi lapides vt in Saluatorem immittant: eundémque Encæniorum feſto lapidibus rurſum impetere conantur. O Arbor verè germinans exciſſa, contra ferrum decertans, morte viuens, abſciſſa pullulans, auctaque conſumptione! Hanc iuſti imitantes duodecim tam ſuauiſſimis fructibus donabuntur. *Fructus iuſti lignum vitæ.* Quid iuſto glorioſius, quàm loco fructuum ipſa Arbore vitali Ieſu mirificè ſtipari?

LIBER PRIMVS.

IESVS A LEVITIS TENTATVR IN IOANNE.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput primum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum à Leuitis tentatum.

PROLVSIO.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, *ſeu perſecutionibus aſti*, FRVCTVS PRIMVS. Auguſt.

IOANNIS tanta erat etiam apud Iudæorum Primores opinio, vt Chriſtum eſſe Mundi putarent Seruatorem, in id legatione, ad ſciſcitandum veritatem decreta. Ille equidem Iudæorum legatis reſpondit, ſe non eum eſſe quem putabant, ſed Verbi vocem, quæ Prophetico habitu præſonarat. *Iam Euangelico ipſo beatus Ioannes* (loquor cum Auguſtino ſerm. 36. de Sanct.) *alloquio corda noſtra pulſat ſalutifero, dicens : Ego vox clamantis in deſerto, parate viam Domino. Si teneamus in nobis verbum veritatis, affectum iuſtitiæ, erit in nobis illa via, per quam humanum pectus Chriſtus adeat.* Quænam illa via? Aſſerit Rupertus Deiparam viam eſſe, per quam Saluator inuectus in Orbem homines eleuat ad ſuperna.

IOANNES Cap. I.	PARAPHRASIS.
VERS. 19. MISERVNT Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, Tu quis es?	19. SACERDOTES & *Leuitæ quidam à Iudæis immiſſi rogant apud populum ex Primorum auctoritate, Tu quis es? Iam enim ex Ioannis auctoritate grauari cœperant, ac gloriæ ſubinuidere.*
20. Et confeſſus eſt, & non negauit; & confeſſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus.	20. *At Ioannes ingenuè faſſus eſt, ſe nihil eſſe tale quale mundus ſuſpicabatur. Non ſum, inquit, Propheta ille promiſſus à Moyſe è gente Iudaica exoriturus, qui Iſraëlis redemptioni eſt operam daturus: Haud ſum ego ille Chriſtus.*

21. Et

21 Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, Non ſum. Propheta es tu? Et reſpondit, Non.

21. Legimus (inſtant) in Malachia Propheta, priuſquam veniat Meſſias, venturum Eliam Thesbitem, qui omnia reſtituet. An ille Elias es tu? Ioannes ſe abnegauit Eliam, non quod non eſſet aliquo modo Elias, qui ſpiritu Eliæ Chriſti erat Præcurſor: ſed quod Thesbites ille non eſſet. Rogant vlterius, num aliquis ſit è Prophetarum cœtu, qui rediuiuus illam ſibi ſumeret authoritatem. Demum negatiuè reſpondit.

22. Dixerunt ergo ei, Quis es, vt reſponſum demus iis, qui miſerunt nos? quid dicis de te ipſo?

22 Profectò eum defeciſſet percontandi materia, conſumptis omnibus de Ioanne ſuſpitionibus, vrgent, vt ipſe quiſnam ſit, de ſe profiteatur.

23. Ait: Ego vox clamantis in deſerto. Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Propheta.

23 Ego, inquit, non ſum Meſſias, nec Elias, nec vllus Prophetarum in hanc lucem reuocatus; ſum autem ille Præcurſor, de quo ſcripſit Iſaias, Vox clamantis in deſerto, dirigite viam Domini. Videtis deſertum, vocem clamantis auditis; abiectis ergo mundanis cupiditatibus, animos veſtros in illius aduentum præparate.

24. Et qui miſſi fuerant erant ex Phariſæis.

24. Porrò qui miſſi fuerant ad Ioannem, erant ſectæ Phariſaicæ, nam hi tum temporis legis peritia, ſanctimoniæ opinione cæteris præcellebant.

25. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?

25. Quid igitur, aiant, ſumis tibi ius populum baptizandi. ſi nec Chriſtus es, quem edocent vaticinia, peccata ſui populi aboliturum: nec Elias Meſſiæ Præcurſor, nec alius quiſpiam è numero Prophetarum. Vndenam tibi iſtam abolendi crimina anctoritatem arrogas?

26. Reſpondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtetit, quem vos neſcitis.

26. Ad hanc calumniam Ioannes manſuetè reſpondit: Meus baptiſmus talis eſt, qualis mea eſt prædicatio. Quemadmodum prædicatio mea veſtros Euangelicæ philoſophiæ præparat animos, baptiſmus meus, qui ſolum aqua conſtat, imagine quadam veri Baptiſmi rudes præparat, vt ſuperioris vitæ pœnitentia præparati, capaces ſint illius Baptiſmi, quo Meſſias omnium ſordes abſterget. Is tam non procul abeſt, ſed nunc iam tanquam vnus è numero populi in medio veſtrum obuerſatur.

27. Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt: cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calceamenti.

27. Ego autem, qui populi indicio eſſe aliquid magni viſus ſum, nihil ſum ad illius ſublimitatem. Cuius dignitati adeo non ſum æquandus, vt ipſe me indignum iudicem, qui apud illum infimi mancipij fungar officio, vel corrigiam illius calceamentorum ſoluturus.

28. Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

28. Tam magnificum de Chriſto teſtimonium Ioannes Phariſæis perhibuit teſte copioſa multitudine, in loco celebri, nimirum in Bethabara trans Iordanem, vbi populum diluebat.

SECTIO PRIMA.

Periculum factum de Ioanne.

TEXTVS.

Verſ. 19. MISERVNT Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, Tu quis es? 20. Et confeſſus eſt, & non negauit: & confeſſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus. 21. Et interrogauerunt eum, Elias es tu? Et dixit, non ſum. Propheta es tu? Et reſpondit, Non.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Quorſum Iudæi ad Baptiſtam legationem immiſerint?

1. *Immittuntur Sacerdotes, & Leuitæ.*

MISERVNT *Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem: vt interrogarent eum, Tu quis es?* Cum Ioannes dilueret, & de vero Meſſiâ teſtimonium ferret, legatos Iudæi ad illum immiſerunt non quoſdam ex plebe, ſed Sacerdotes, & Leuitas ab ipſa Ieroſolyma Iudææ Metropoli, qui quiſnam eſſet, accuratè diſquirerent.

2. *An animo ſyncero Iudæi legatos immiſerint? Negatiua ſententia.* Chryſ. Theoph.

Quorſum hanc legationem ad Baptiſtam Iudæi immiſerint? An animo ſyncero? Abnegant Chryſoſtomus hom. 11. in Matth. & Theophylactus in præſenti. *Neque Ioannem* (ait) *pro Chriſto habere Iudæi mihi velle videntur; ſed ex liuore, & inuidia interrogare eum. Occaſionem* (inquit ille) *qua aliquid reprehenderent, quærebant. Inſidias ei in interrogatione poſuerunt; vt ſi Ioannes aliquid loqueretur, ad accuſandum repentè conſurgerent.* Porro hom. 15. in Ioan. arbitratur, Iudæos Ioannem potius quam Chriſtum magiſtrum habere voluiſſe, quod Ioannes claris ortus natalibus, & rerum humanarum deſpicientia eſſet inſignis. Euthymius opinatur hoſce legatos miſſos, vt Ioannes gloriæ illectus amore Meſſiam ſe eſſe profiteretur: & deinceps fama Chriſti, quem oderant, per famam Ioannis, offunderetur.

Euthy.

3. *Affirmans ſententia.* Auguſt. Greg.

Porro Auguſtinus Tract. 4. in Ioan. & Gregorius hom. 7. in Euang. putant ſyncero animo legatos immiſſos. Annuenti enim Ioanni, & dicenti, Meſſias ſum, fidem adhibuiſſent. *Ioannis humilitas* (ait hic) *commendatur, qui cum tantæ virtutis eſſet, vt Chriſtus poſſet credi, elegit ſolidè ſubſiſtere in ſe.* Ille autem, *Ioannes, cum poſſet fallere homines, & putari Chriſtus, confeſſus eſt tamen apertè, Non ſum.*

4. *Authoris mens.*

Vero ſimilius aſſero, Pontifices, & Iudæos alios commotos miraculis, quæ in Ioannis natalitio effulſerunt, vitæ aſperitate, inſolitóque diluendi ritu, ac populi exiſtimatione, qui an Meſſias ille eſſet, ambigebat: deſtinaſſe legatos, vt quiſnam eſſet Baptiſta agnoſcerent, populóſque errore liberarent. Ad Pontifices enim, & Reipublicæ moderatores attinet, quæ in Republica geruntur, diligenter explorare. Si diceret Ioannes, Meſſias ſum, fuiſſent-ne fidem habituri? Negatiuè reſpondeo: ex ſcripturis enim dignoſcebant, Meſſiam ex Iudæ Tribu oriturum, & in Bethlehemo naſciturum eſſe: Ioannem verò eſſe de Tribu Leuitica, patre ſcilicet Sacerdote, ac ex filiabus Aaron matre extra Bethlehemum ortum agnoſcebant.

§. II.

De legationis materia, ac prima interrogatione.

VT *interrogarent eum, Tu quis es?* En materia legationis: miſſi ſunt interrogare eum, quiſnam eſſet. An Iudæi rogarint Ioannem his ipſis verbis, *Tu quis es?* Affirmant Chryſoſtomus, & Theophylactus. Probabilius reputo haud fuiſſe Ioannem hiſce verbis interrogatum: ſed verborum Euangeliſtæ hanc eſſe ſententiam. Miſſi ſunt Sacerdotes, & Leuitæ ad Ioannem, vt interrogarent eum, quiſnam eſſet. Hebraiſmus eſt. *Miſi puerum, vt interrogaret Socratem, Tu quid agis?* Id eſt, vt interrogaret, quidnam ageret. 5. *An iiſdem hiſce verbis interrogaretur.* Chryſoſt. Theoph. *Authoris placitum.*

Prima legatorum quæſtio fuit, An eſſet Chriſtus, id eſt, Meſſias? Euangeliſta non exprimit, ſed apertè Baptiſtæ reſponſione oſtenditur, *Non ſum*, ait, *ego Chriſtus.* Sic Ianſenius, Caietanus, Toletus, Barradius, & alij. (Niſi probabilius planè cum Chryſoſtomo velis, Ioannem non ad verba, ſed ad mentem Iudæorum reſpondiſſe in hunc modum apud Lucam. *Exiſtimante populo, & cogitantibus omnibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne ipſe fortè eſſet Chriſtus: reſpondit Ioannes dicens omnibus, Veniet fortior me.* Cap. 4. Ita hoc loci non ad verba, ſed ad mentem reſpondit. Huic hæreo ſententiæ. 6. *De prima quæſtione legatorum.* Ianſen. & alij. *Authoris ſententia.* Luc. 4.

Confeſſus eſt, & non negauit: & confeſſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus. Sic exponit Rupertus, Confeſſus eſt Chriſtum, atque ideo Chriſti confeſſor fuit: & non negauit Chriſtum; negaſſet enim, ſi Chriſti dignitatem ſibi adrogaſſet. At Gregorius hom. 7. in Euang. *Confeſſus eſt, ſe non eſſe Chriſtum, & non negauit, ſe vocem eſſe clamantis.* 7. *Expoſitio Patrum.* Rupert. Greg.

Affirmo idem his verbis ſignificari per affirmationem 8.

Iam ſignificatur per affirmationem, & negationem. mationem illam: *Confeſſus eſt*, & negationem illam: *Non negauit.* Qui enim confitetur, non negat. Similis loquendi modus ille: *Sapientes co*[illegible]*tur, & non abſcondunt patres ſuos.* Iobi 15.

Iob. 15. Id eſt, confitentur, & non negant parentes ſuos. An ſuperfluat negatio illa addita affirmationi? Minimè; negatio enim affirmationi adiuncta aſſeuerationem amplificat. *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil.* Ioa. 1.

Ioa. 1. Confeſſus eſt ergo Ioannes ſe non eſſe Chriſtum, & non negauit idem, quin potius illud ipſum aſſeuerantius affirmauit. Haud quemadmodum aliqui, qui veritatem ea prolationis tepiditate exprimunt, vt vix profiteri videantur. *Confeſſus eſt, & non negauit.*

§. III.

De ſecunda Interrogatione Legatorum.

9. *Vndenam allecti, vt an eſſet Elias, interrogarent.* Mat. 17. Mal. 4.

INterrogauerunt eum. Elias es tu?* An Ioannes ſit Elias, interrogant; quia antè Meſſiæ aduentum Eliam Iudæi veluti Præcurſorem expectabant, vt conſtat ex illa Diſcipulorum Chriſti ſententia: *Quomodo dicunt ſcribæ, quod Eliam oportet primum venire?* Mat. 17. At ducti in hanc ſententiam ex falſo verborum Malachiæ intellectu: *Ecce ego mitto vobis Eliam Prophetam antè quam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* cap. 4. Quæ quidem de aduentu ſecundo ſunt intelligenda.

10. *Se negauit Eliam eſſe perſonâ.*

Et dixit, Non ſum. Negauit-ne omnino ſe Ioannes Eliam? Perſonâ ſe Eliam abnegauit, non ſpiritu. Chriſtus enim Ioannem affirmauit Eliam ſpiritu quidem, non perſona. *Ipſe præcedet ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ.* Luc. 1.

Luc. 1.

11. *Quonammodo dubitare poſſent, an eſſet Elias, ille, quem filium Zachariæ agnoſcebant?* Caiet.

Quærimus, cur Iudæi rogarint Ioannem, an Elias eſſet, cum Zachariæ filium eſſe cognouerint? Caietanus, *Crediderim, iſtos dubitaſſe, quomodo implenda eſſet illa promiſſio de aduentu Eliæ antè Meſſiam.* Eſſet-ne ipſe Elias venturus, an aliquis ei ſimilis alius? Ideo Ioannem rogarunt, an eſſet Elias, quod ſimilem Eliæ eſſe cernerent.

12. *Reſpondet ex paliageneſia, credita ab ipſis.* Orig. Ianſen. Ioſeph.

Aſt ego reſpondeo, Iudæos olim in eo fuiſſe errore, vt putarent, animas in aliena corpora demigrare. Aſſerunt Origenes, Ianſenius, & Ioſephus lib. 2. de Bello cap. 7. fatus, *Phariſæi animam omnem incorruptam eſſe dicunt. Tranſire autem in aliud corpus ſolam bonorum: improborum autem interminabili ſupplicio cruciari.* Credita ergo olim Iudæis, malè quidem, palingeneſia, hoc eſt, iterata generatio, quam & Pythagoras edocuit. Vnde ſibi perſuadere potuerunt, fortaſſe Eliam ad eius, qui vocabatur Ioannes corpus tranſmigraſſe.

§. IV.

De tertia Legatorum quæſtione.

PRopheta es tu?* Num ſit interrogatus Ioannes de peculiari quodam Propheta, an generatim? Chryſoſtomus, Cyrillus, Origenes, Euthymius, Theophylactus, Euſebius; & alij exiſtimant interrogatum de Propheta illo peculiari, de quo Moſes. *Prophetam ſuſcitabit vobis Deus de medio fratrum veſtrorum* Deut. 18. Propheta-ne tu ille, quem Moſes prædixit ſuſcitandum? Fauet articulus ὁ Græcus, qui nomini Prophetæ adhibetur. Vnde Chryſoſtomus, Non rogarunt, an eſſet vnus ex aliorum nomine Prophetarum: ſed articulum addiderunt: ac ſi dicerent, Propheta-ne ille eſt, qui à Moſe prædictus eſt? 13. *An de peculiari Propheta?* Chryſ. & alij. Deut. 18.

Exiſtimo tamen Prophetam hoc loci Deuteronomij illum Prophetam non ſignificare, ſed Prophetam vniuerſim: Es-ne tu Propheta aliquis? prophetali ne munere fungeris? Probatur, nam ſi Legati de Propheta Deuteronomij intelligi volebant, ſanè obſcurè admodum ſunt locuti; addidiſſent aliquid, quo id ſignificarent. Nam articulus Græcus redundat, neque id ſatis oſtendit. Cum ergo ſine vlla additione quærunt: *Propheta es tu?* ſine vlla additione intelligendi ſunt, de Propheta generatim loqui, non de aliquo peculiari. Confirmo ex Legatorum illis verbis: *Cur ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?* Quo loco perſpicuum, nomen Prophetæ vniuerſim accipi. Nam quicumque Propheta poterat à Deo ad baptizandum immitti. 14. *De Propheta generatim expono.*

Et reſpondit, Non. Oritur difficultas. Ioannes Propheta erat, ſi generatim Prophetæ nomen accipiatur iuxta illud parentis: *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis.* Luc. 1. Ergo falſum aſſeruit. Reſpondeo, Ioannem verè ſe abnegaſſe Prophetam, quales fuerant antiqui, qui Meſſiam longè poſt venturum prædicebant, & ad futurum bella, ſuppliciáque, iniquorum flagella, nuncianda mittebantur. Ioannes enim non ad ſupplicia annuncianda: ſed ad Meſſiam iam exortum, & inter homines verſantem indicandum, miſſus eſt. Verè ergo ait, Non ſum Propheta futuri Meſſiæ, ſed index. Auguſtinus, *Maior erat, quam Propheta; quia Propheta longè ante Chriſtum prænunciarunt, Ioannes verò præſentem digito demonſtrabat.* Rupertus conteſtatur. 15. *Quonammodo reſpondit, Non, ſi Propheta erat?* Luc. 1. Auguſt. Rupert.

IN IESVM A LEVITIS TENTATVM IN IOANNE.

PANEGYRICVS PRIMVS MORALIS CIRCA LITERAM.

EX PERICVLO DE IOANNE FACTO.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis ſacerdotes, & Leuitas ad Ioannem.

Iudæi ab Ieroſolymis, vbi medius illorum aderat Chriſtus, nuncios immittunt, quæſituros illum, vbi non commorabatur.

Vt innoteſcat, quàm ſtultum ſit, Deum intimè præſentem ſpernere, & peritura bona tot laboribus quæritare.

16. APPOSITE adnotat Euangeliſta nuncios hoſce ab Ieroſolymis immiſſos fuiſſe, vt innoteſcat Iudæorum aut ſtultitia, aut proteruia, qui quidem Chriſtum ſecum morantem habentes, eum quærere intendunt, vbi inueniendus non erat. Vnde Ioannes eos taxat, dum inquit, *Medius autem veſtrùm ſtetit, quem vos neſcitis.* O incredibilis hominum ſtultitia, qui Deum intimè præſentem, & cæleſtia bona ad manum præparata habentes, tot exanthlatis laboribus, Deum curant inuenire, vbi non adeſt; & caduca bona vix vnquam arripienda comparare.

17. *Stultum bona cœleſtia apprehendenda facilè contemnere, & terrena difficilè requirenda deſiderare.* Plin.

Confundatur Chriſtianus Gentilium documentis. Plinius enim proœm. lib. 33. vbi de metallorum naturâ, ſic ait: *Summa quamquam Deus hac ſui parte* (ſeu participatione) *tribuit, minimè parca, faciliqne in omnibus, quæ proſunt: imus in viſcera terræ, & in ſede Manium opes quærimus. Illa nos premunt, illa nos ad inferos agunt.* Quàm ſtultum æterna bona tam facilè apprehendenda curanti, contemnere; fluxáque mundialia tam difficilè acquirenda tanto ſalutis diſcrimine quæritare!

18. *Idem ab altero Gentili, Chriſtianorum rubore, aſſeritur.* Senec.

Seneca Epiſt. 110. conteſtatur, dum poſtquam Deum noſtris animis intimè præſentem adſeruit bonis cæleſtibus exundantem, noſtram ſic carpit dementiam: *Ab hac diuinâ contemplatione abductum animum in ſordida, & humilia pertraximus, vt auaritiæ ſeruiret; vt relicto Mundo, terminiſque eius, terram rimaretur, & quæreret, quid ex illa mali effoderet, non contentus oblatis. Quidquid nobis bono futurum erat Deus parens noſter in proximo poſuit, non expectauit inquiſitionem noſtram, vltro dedit.* Proh hominum iniquitas! Apud Ieroſolymam medium haberis ſtantem, vt præſto ſit inuocantibus, Chriſtum bono æterno vobis futurum, in proximo cuncta cæleſtia poſſidere poteſtis, & tot laboribus ad Ioannem pergitis creaturam, quæ captum veſtrum minimè valet exſaturare?

19. *Deus terrenis plenus contemnitur: fugacia bona arripere ſtudent.* Pſal. 16. Tigur.

Aduersùm hoſce Dauid inuectiuus exſurgit. *A paucis de terrà diuide eos in vita eorum, de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.* Pſal. 16. Tigurina. *A mortalibus huic ſeculo addictis, qui partem ſuam in hac vitâ expetunt, & de tuo penu imples ventrem eorum.* En hominum iniquâ ſtultitiâ, Deus medius eorum tam præſens, tam munificus adſtat, vt ventrem repleat de cæleſti penu: & tamen miſeri ſeculi bonis difficilè acquirendis addicuntur. *A paucis* itaque electis tuis *diuide eos.* D. Bernardus de miſeria hum. *Mirum eſt*, inquit, *de te, homo miſer, quòd ad mala ſis totus auidus, totus promptus, totus facilis, totus ſapiens, & totus ſollicitus: ad bona autem totus durus, totus piger, totus tepidus, totus ſtultus, totus incredulus, & rebellis.* Magna hæc quidem miſeria, ſed longè ingentior iniquitas, Deum medium ſtantem, diuitiaſque eius contemnere, & terrena bona quæ abſunt, quæ replere non poſſunt animum, quæritare. Bernard.

20. *Manus arida eſt, ad Chriſtum excipiendum in paupere: dum ad noxia bona capienda, ſiniſtra dexteritate pollemus.* Luc. 6. Auguſt.

Apud Synagogam à Domino intrante homo manus ariditate laborans inuenitur. *Et erat ibi homo, & manus eius dextera erat arida.* Luc. 6. Chriſtus apud homines commoratur in paupere, efflagitat excipi hoſpitio, & repellitur, quia dextera manus arida præſtando cœleſti exhibetur obſequio: dum quidem ſiniſtra manus nulli parcit labori, vt fugacia terreſtria bona valeat inaniter apprehendere. Deſcribit Auguſtinus ad Pſal. 18. huiuſmodi deſidiam, fatus: *Iubeo ego, vt ante oſtium tuum ex eo, quod habes des pauperi. Iubet auaritia, vt mare transſeas: iubet, vt te ventis, procelliſque committas. Piger es ad faciendum ante te opus bonum, & ſtrenuus es, ad tranſeundum mare.* Medius noſtrùm ſtat Dominus, & contemnimus: fugacia immunda bona arripere conamur? Quàm arida dextera, quam noxiâ dexteritate ſiniſtra laborat!

21. *Iudæorum typus Paralytici.*

Miſerorum maximus ille apud piſcinam Paralyticus typum gerebat Iudæorum. *Erat ibi triginta & octo annos habens in infirmitate ſuâ.* Et

cùm

Paralyticus hominem quærens ſubleuatorem, cum Chriſtum Deum, & hominem tam proximum ſibi haberet.

cùm ibi adeſſet vbi Chriſti ſanguinis, ex victimarum ablutione, vis exerebatur, hominem alibi ſubleuatorem quæritabat: *Hominem non habeo.* Ibi erat triginta & octo annos habens in infirmitate ſua, *cum Ieſus verbo* (loquor cum Tertulliano in Apolog.) *dæmonia excuteret, leproſos mundaret, paralyticos reſtringeret.* Sic Iudæi ab Ieroſolymis, vbi Chriſti virtus tot curationibus exerebatur, hominem Ioannem, ſolummodo in aquâ abluentem adire ſtudebant.

Observatio II.

Ad illa verba:

Ab Ieroſolymis, &c.

Ieroſolyma Iſraelis Metropolis iniquitatis exponit magiſterium.

Ex Vrbibus etenim Regiis aſſolet inſolentior procedere iniquitas.

22. *Contrà eos, qui apud Regias Vrbes degere ſtudent.*

SVNT, qui aſſerant, Iudæos ad Ioannem nuncios immiſiſſe, vt eum ſe Meſſiam eſſe profitentem è medio tollerent, orbémque inuidiâ correpti ſalute priuarent. O ingens ſine moderamine iniquitas! Vbinam poterat conflari niſi in Vrbe Regia, è quâ iniquitas gigas aſſolet exſurgere? *Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis.*

23. *Metropolis Regnorum Vrbs iniquitas.* Saluſt.

Metropolis vrbium vitiorum plerumque ſe Principem oſtentat. Saluſtius ad Cæſar. *Illic* (nempe in Vrbe Regiâ) *ad reprehendenda aliena dicta, & facta vix ſatis apertum os, aut lingua prompta videtur.* Quàm pinguis diuagabitur iniquitas, vbi non contorquetur ſaltem lingua flagellum vitiorum! Tacitus 1. hiſt. Illic ciues *ſecretis criminationibus infamant ignarum: & (quò incautior decipiatur) palam laudatum.* Et lib. 3. Annal. Illic ciues peſſimi *pretia ſcelerum adepti ſcelera ipſa aliis delegant.* Quidam apud Amantium. Ciuitates Regiæ *ingratæ ſunt erga benemeritos; aliis enim carcer, aliis exilium redditur. Ibi lenta ſunt beneficia, præcipites iniuriæ. Ibi vir bonus vix poteſt inuidiam, & euerſionem effugere, carceres, & alias calamitates, etiam de Principe optimè meritus.* Teſtor Ioannem Herodis amicum qui ex Metropolis nequitiâ inuidiam, euerſionem, ac carcerem effugere non valuit. Quid mirum ſi *ibi*, aut *illic* non effugiat, qui ex vrbe Ieroſolymâ abſtractus, & apud deſertum degens à Metropolis ciuibus, (ex nequitiæ abundantiâ) requiritur, vt iniuriis afficiatur?

Tacit. Amant.

24. *Non poterat Chriſtum occidere niſi ciuitas Metropolis?*

Mihi credite, Metropolis Regni vitiorum aſſolet eſſe Metropolis. Ibi gigas iniquitas, vbi ciuitas Regia ſuper alias caput attollit. Phariſæi quidam Ieſu, *Exi*, inquiunt, *& vade hinc: quia Herodes vult te occidere.* Quibus Dominus, *Ite, & dicite vulpi illi: Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie & cras, & tertiâ die conſummor. Verumtamen oportet, me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare; quia non capit Prophetam perire extra Ieruſalem.* Et exclamauit, *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas!* Luc. 13. Cur non capit Prophetam extra Ieroſolymam occidi? An non apud aliam ciuitatem perire capiebat? Minimè planè, quia iniquitas princeps occiſionis Prophetæ maximi, imo Prophetarum Regis, apud Principem Vrbem Regni Metropolim erat perpetranda. Nec enim aliud oppidum tanto flagitio exequendo operam impenderet. Caietanus, *Et dixit hoc, quia tanta erat iniquitas Ieroſolymitana, vt crimen occidendi Prophetas non permitteret aliis.* Liceat illud *Non permitteret*, vulgariter expendere: *No diera ventaja a ninguna ciudad en materia de matar Prophetas.* Quia quæ Regni gerebat clauum, ſimul (conſequenter plerumque) ad geſta iniquiſſima ferebatur. An non poterat Chriſtum occidere niſi Metropolitana Iudæorum ciuitas?

Luc. 13. Caiet.

25. *Metropolis Regni idem eſt, quod Adam Princeps peccatorum, nequitia Magiſter.* Ioſ. 14. Septuag.

Profectò in Metropoli Regni vitiorum magiſterium, peccatorum ſcaturigo. *Nomen Hebron antè vocabatur Cariath Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim ſitus eſt.* Ioſ. 14. Proxima verba, *Adam maximus, &c.* Sic LXX. transferunt: *Metropolis ciuitatum Enacim ipſa.* Idem-ne Adam maximus, & ciuitas maxima, nempe Metropolis? Ita planè. Quid maximus Adam? Omnium malorum fons, omnium criminum compilatio, omnium miſeriarum ſcaturigo? Nil aliud Regni Metropolis, quàm Adam. Quod ſi *Adam maximus*, non homo peccatorum Princeps, ſed humanæ naturæ, ipſiúſque Ieſu parentis noſtri pater ſit exponendus: ibi *ſitus eſt*, ſeu ſepultus. Apud Metropolitanas enim vrbes quid primum occurrat niſi virorum maximorum cadauera, & ſepulchra plena homicidiis.

26. *Vel ipſe Ioannes fugit Metropolim, vt fugiat & leuem maculam.*

Quærentibus Leuitis, quis nam eſſet Ioannes, hodie ille reſpondit, *Ego vox clamantis in deſerto.* Si Ioannes venerat, vt de lumine teſtimonium perhiberet non brutis, non plantis, ſed hominibus apud Vrbes degentibus, cur in deſerto clamat? cur à cunabulis ad deſerta ſe recipit? Canit Eccleſia:

Antra deſerti teneris ſub annis
Ciuium turmas fugiens, petiſti,
Ne leui ſaltem maculare vitam
Famine poſſes.

Illam pende particulam: *Ciuium turmas fugiens.* Ab Hebron recedit Metropoli ciuitatum, vt poſſet vitam à leuis faminis maculâ protegere. An non poſſet in Vrbe Metropoli? O quàm difficile! Bellè Seneca Epiſt. 51. *Non ego ambitioſus ſum, ſed nemo aliter Romæ poteſt viuere.* Ioannes puriſſimus ex gratiâ ſpecialiſſimâ haud crimini leui obnoxius: ſed ea eſt Metropolis ciuitatum, vt debeat ab illa recedere, qui ſe velit immaculatum cuſtodire: *Nemo aliter Romæ Vrbium Metropoli poteſt viuere.* O quot immaculatos Matritum, & Lutetia deprauauerunt!

Senec.

***

OBSER

Observatio III.

Ad illa verba:

Vt interrogarent eum, Tu quis es? &c.

Ad Ioannem Legati immittuntur, vt ei offerant Meſſiæ dignitatem.

Tanta enim Procerum mundialium vanitas, vt vel Diuinitatem ſe poſſe elargiri præſumant.

27. *Qui Magiſtratus aſſignat, Deos adorandos à ſubditis exponit.* Caiet.

Caietanus, *Tanti habebatur Ioannes, vt inſignes legati mitterentur ad interrogandum ab ipſomet, Tu quis es? Non quòd lateret eos, ipſum eſſe Filium Zachariæ Sacerdotis: ſed vt tali interrogatione cognoſcerent an ipſe eſſet Chriſtus.* Stultum planè eum Sacerdotis Filium agnoſcere, & Dei Filium ſuſpicari à ſolâ Virgine naſciturum. Adhuc vbetiori aut ſtultitiâ, aut nequitiâ afficiebantur. Immittuntur enim (ex grauium Doctorum mente) vt Ioanni Meſſiæ dignitatem vltrò offerrent. Tanta enim Procerum ſtulta nequitia, vt præſumant poſſe ſe Diuinitatem ſubditis elargiri.

28. *Diabolus vt huiuſmodi Princeps, hominibus offert Deitatem.* Ioan. 3. Geneſ. 3.

Diabolus equidem Mundi huius Princeps non ſemel appellatur, *Et Princeps huius Mundi eiicietur foras.* Ioan. 3. Quare Mundi Princeps Diabolus, inferorum quidem mancipium vocatus eſt? Profectò, quia Mundi Principes imitari conatur, fumos, dum ad Principem primam accedit, & ei, veróque hominum Principi diuinitatem repromittit. *Eritis ſicut Dij, ſcientes bonum & malum.* Gen. 3. Num non ipſe Diabolus ſuperbiſſimus ideo cecidit, quia ſibi Diuinitatem arrogare curauit? *Similis ero Altiſſimo.* Procopius ad Gen. 3. *Diabolum, cum ſit ſuperbiſſimus, ſe ipſum velle commendare Diuinitate etiam præditum, ſicut Dij, inquit, nimirum ſeipſum Deum faciens.*, Diabolus itaque ſuperbiſſimus & ſe Deum affirmat, & hominibus ſe elargiturum Deitatem promittit. Primum quidem cogitauit vt Diabolus, ſecundum autem iactitauit vt Princeps. *Eritis ſicut dij.* Edocens Principes mundiales præſumere in alios impendere ſe poſſe Deitatem. *Princeps* igitur *huius Mundi* aptè vocitatur, qui tantâ ſuperbiâ turget, vt Deitatem hominibus ſe præſtare poſſe præſumat.

Procop.

29. *Principes ſibi arrogant Deos conſtituendi poteſtatem.* Chryſoſt.

Vetus illa lex Romanorum: *Separatim nemo ſit, habens Deos nouos ſiue aduenas; niſi publicè adſcitos, priuatim non colunto.* Vndè D. Chryſoſtomus hom. 66. ad Popul. *Senatus hanc habet poteſtatem Deos creandi, & decernendi.* Primo tes mundiales Deos aſſignant à ciuibus colendos? Ita planè dum Reipublicæ regimini præficiunt homines, qui ſibi arrogant Deitatem, aliiſque vicariis eadem diuinitate inſolenter donare præſumunt.

30. *Tanta ſuperbia Nabuchodonoſor laborauit.* Iudith. 3.

Quàm ſuperbus Nabuchodonoſot, qui ſibi Diuinitatem arripere conabatur! *Præceperat enim illi* (Holopherni) *Nabuchodonoſor Rex, vt omnes Deos terræ exterminaret, videlicet, vt ipſe ſolus diceretur Deus ab iis nationibus, quæ potuiſſent Holophernis potentiâ ſubiugari.* Iudith 3. Illam pende particulam: *Nabuchodonoſor Rex.* Duplex Principis huius nequitia; & quòd ſe ipſum Deum eſſe proclamat, & quòd præcipit Holopherni ſubdito, vt Deus ipſe ſit, Deos cunctos exterminans. Adeo increſcit Principum iniquitas, vt non ſolùm ſe Deos oſtentent, ſed miniſtros futuros diuos haud iudici obnoxios vrbibus præficiant.

31. *Non ſolum ſe diuos putant Principes, ſed & Deos aſſignant Magiſtratus.* Mat. 2.

O Regum, Principúmque mundialium diabolica ſuperbia! Non modò, vos diuos eſſe hominum iudicatis, ſed & à vobis Deos conſtituendos præſumitis. Magi clamauerunt: *Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum?* Siue Deus Meſſias. Matth. 2. *Porrò audiens Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo.* Quare turbatur? Reſpondet Strabus, *Non ſolum propter ſe timuit Herodes, ſed propter iram Romanorum. Decreuerant enim Romani, ne quis Rex, vel Deus ſine eorum conſilio diceretur.* Illud expende: *Rex, vel Deus.* An Rex, & Deus eadem vox? Profectò, qui Rex conſtituitur Deum ſe exſurgere putat, tam communicabili quidem Deitate, vt & ipſe alios Deos pro arbitrio præſentet ſubditis adorandos, tot planè, quot Magiſtratus aſſignare decreuit. Congruit illud D. Athanaſij aduerſ. Gent. *Quos ipſi Deos eſſe volunt, hos lege aliquâ Deos faciunt.* Gubernaturos planè ſine præſcripto legis. Sic noſtræ tempeſtatis Orbis tempeſtate maximâ, aſſignati à Regibus Magiſtratus, qui putant, quoties vrbi aliqui præficiuntur à Diuo Rege ſe Diuos exſurgere inexorabiles, haud lege alligati, ſine lege cunctorum cauſas diſcuſſuri.

Strab.

Athan.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Vt interrogarent eum: Tu quis es?

Leuitæ inaniter rogant, quiſnam Ioannes eſſet, cùm de ſeipſis, déque mundialium eſſentiâ periculûm facere deberent: *Tu quis es?*

Vbi edocemur periculum facere de rebus caducis, ac æternis; vt ſciamus, quænam ſint exquirenda.

32.

De Ioanne Leuitæ, ac Sacerdotes quæritant: *Tu quis es? Elias es tu? Propheta es tu?* Nil autem de ſe, déque mundialibus, ſalubriter quidem, ſatagunt quæritare. Angelum rogamus, *Tu quis es?* Cælum, lumen, Lunam, aquam, aerem, ignem, *Tu quis es?* Cuncta animantia, plantas, herbas, morbos, vitia, virtutes, artes, elementa, res omnes cæleſtes, ac terreſtres rogamus, quidnam ſint? Nos autem ipſos non rogamus, *Tu quis es?* Aliarum rerum cognitioni ſtudemus, noſtri animi, ac

corporis

corpotis vtiliſſimam ſcientiam non curamus, ſpiritualiúmque omnium cognitionem negligimus.

33. *Solum nos nõ noſcimus.* Bernas.

D. Bernardus epiſt. 193. Sic de Abailardi inutilibus quæſtionibus: *Abailardus nihil neſcit omnium, quæ in terrâ ſunt, præter ſe ipſum.* Nullam non ille excitauit quæſtionem præter eas, quæ ad animi ſalutem attinerent. Quid inanius?

34. *Oculorum in morem, ſolum nos non intuemur,* Baſil.

Huiuſmodi homines ego acici oculorum meritò compararim, qui cætera omnia cum cernant, ſe ipſos minimè intueantur. D. Baſilius hom.9. Exam. *Difficillimum eſſe omnium videtur, ſe ipſum cognoſcere. Non ſolus enim oculus ea, quæ ſunt foris conſpiciens in ſe ipſum cernendum non vtitur facultate videndi: ſed ipſa mens etiam noſtra peracutè perſpiciens alienos errores, tarda eſt, & cunctatior ad proprios defectus ſuos cognoſcendos.*

35. *Scies, quid tibi ſit faciẽdum, ſi roges, quiſnam ſis.* Luc. 3.

A turbis illis planè ſuperamur, quæ apud Lucam ab ipſo Ioanne non inaniter interrogâtur: *Quid faciemus?* cap.3. Supponit huiuſmodi interrogatio illam aliam quæſtionem: *Tu quis es?* Homo ne? Chriſtianus es? Sacerdos es? Epiſcopus es? Religioſus es? Rex es? Nobilis es? Iudex es? Quid tibi faciendum obiiciam. *Si homo es,* (mihi liceat cum ſapientiſſimo Barradio loqui) *ne in belluarum mores degeneres; ſi Chriſtianus es, Chriſtum imitare; ſi Sacerdos es, pectus, quo Chriſtum toties recondis, ipſo cælo purius effice; ſi Epiſcopus es, gregis ſaluti dies, noctéſque inuigila; ſi Religioſus es, mundum conculca; ſi Rex es, Regni commodis ſtude; ſi nobilis es, nobilitatem virtutibus illuſtra; ſi Iudex es, ius ſerua.*

Barra.

36. *Quærunt, quinam ſint, qui propriæ ſalutis ſunt amatores, vt ſciant, quid debeant operari,* Ezech. 1. Greg.

Viri propriæ ſalutis amatores Dei ſimilitudinem præ ſe ferentes, ſe ipſos intuentur, & exploratores requirunt: *Tu quis es?* Oculos exteriùs admouent, ad Dei creaturas dignoſcendas: intus quidem lumina admouentes, quibus ſe ipſos intueantur. Illa Ezechielis animantia: *Ante faciem ſuam ambulabant.* Cap.1. Vbi Gregorius hom.4. *Omnis iuſtus, qui vitam ſuam ſollicitus aſpicit, & diligenter conſiderat, quantum quotidie in bonis creſcat: aut quantùm decreſcat. Iſte quia ſe ante ſe ponit, coram ſe ambulat. Quiſquis verò ſuæ vitæ cuſtodiam negligit, diſcutere quæ cogitat, quæ loquitur, aut deſpicit, aut neſcit. Coram ſe iſte non ambulat, quia quis ſit, in ſuis moribus, aut actibus ignorat. Vnumquodque eorum coram facie ſuâ ambulabat. In cunctis, quæ agimus, diligenter noſmetipſos conſpicere debemus. Vt pennata Ezechielis animantia ſequentes, nobis ipſis præſentes ſimus, & coram facie noſtrâ ſemper ambulemus.* Illa pende: *Coram ſe iſte non ambulat, quia quis ſit in ſuis moribus, aut actibus ignorat.* Quia ſcilicet negligit rogitare: *Tu quis es?*

37. *De nobis periculum grauamus, vt nõ voci perituræ fidere curemus.* Pſal. 28.

Exemplum quæſtionis exhibere lubet, à me ipſo rogando: *Tu quis es? Ego*, inquam, *vox clamantis.* Vox ſum aërea, ſonus puncto temporis peruolans, & ſi toto Orbe perſonem, mox deficiam. Magnus tonitrui ſonitus, de quo Vates, *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, vox Domini confringentis Cedros.* Pſal.28. At paulo poſtquam terrifica exauditur, ſilet; Tonitruo ſimilis Rex, Princeps, ſeu vir opibus affluens: quam exiguo tempore inſonat! *Sicut manè pertranſiit Rex Iſrael.* Oſe.11. Quid ergo faciendum voci? Audi ex D. Chryſoſtomo hom.9. in epiſt. ad Timot. *Noli fluxis rebus confidere, vt poſſis firmiter ſubſiſtere; nullus in aurâ ſtet, ſed in ſaxo omnes firmiter ſtent. Aura indicat mortalia;* *petra ſpiritualia ſunt.* Tibi ergo mortali auolanti quidem auræ, ſeu voci fidere non debes.

Oſe.11.

Chryſ.

An fidendum mundialibus queiſcumque bonis? Rogitas quænam ſint, Munde, voluptas, honor, aurum, argentum, *Tu quis es?* Sapiens reſpondet, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Eccleſ. 1. Ad quæ Chryſoſtomus hom.1. in Gen. *Talia ſunt humana, & carnalia, nondum rectè aduenerunt, & auolarunt. Tale quiddam ſunt delitiæ, humana gloria, potentia, diuitiæ, tale quiddam huius vitæ vniuerſa proſperitas, nihil firmum habens, nihil ſubſiſtens, nihil ſolidatum. (Ego vox) ſpiritualia ſunt firma, immobilia, viciſſitudinem non accipientia, ad omne ſeculum ſe extendentia.* Igitur requirenda ſunt ſpiritualia; caduca omnino contemnenda.

38. *Quænam ſint mundialia rogitemus, vt contemnamus.* Eccli. 1. Chryſoſt.

Observatio V.

Ad illa verba:

Et confeſſus eſt, & non negauit.

Ioannes confitetur, ſe Chriſtum non eſſe, & minimè negat, quod profitetur.

Multi enim factis abnegant, quod verbis profitentur.

SVperfluere videtur illa particula: *Et non negauit.* Si Ioannem ait Euangeliſta fuiſſe profeſſum, cur addidit, minimè abnegaſſe? An quis poteſt ſimul negare, quod fatetur? Ita planè. Multi enim quod ore confitentur, operibus abnegant. Ioannes autem quod ore profitetur, actionibus non abnegat, ſed confirmat. 39.

40. *Improbi verbis Deum profitentur, factis abnegant.* Tit.1. Strab.

Quàm appoſitè Apoſtolus, *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cùm ſint abominati, & incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.* Tit.1. *Tu quis es?* Chriſtianus ſum. Ore quidem confiteris, quod actionibus abnegas flagitioſis. Strabus, *Si negatio non tantum linguâ ſit, ſed etiam factis, certè multos inuenimus Antichriſtos, qui ore confitentur Chriſtum, & moribus diſſentiunt ab eo. Nolite ergo eſſe tanquam de fide ſecuri, adiungite fidei rectæ vitam rectam, vt Chriſtum confiteamini & verbis, & factis.* Et D. Hieronymus, *Exiſtimant quidam, in eo tantùm Deum negari, ſi in perſecutione quis à gentilibus comprehenſus, ſe renuerit eſſe Chriſtianum. Sed ecce Apoſtolus omnibus, quæ peruerſa ſunt factis, Deum aſſerit denegari. Chriſtus ſapiẽtia eſt, iuſtitia, veritas, ſanctitas, fortitudo; negatur per inſipientiam ſapientia, per iniquitatem iuſtitia, per mendacium veritas, per turpitudinem ſanctitas, per imbecillitatem animi fortitudo. Et quoties vincimur in vitiis, atque peccatis, toties Deum negamus.* Quem quidem ore profitemur. Auguſt. ſer.31. de ver. Apoſt. *Si confiteamini verbis, & factis negatis, fides talium morum propè eſt fides dæmoniorum.*

Hieron.

Auguſt.

Fruſtra fidelis ſermonibus curat ſine operibus mare traiicere. Iob. 11. Septua.

41. Sophar Iobo: *Vir vanus in ſuperbiam erigitur.* cap. 11. Septuaginta, *Homo fruſtrà natat ſermonibus.* Nec enim oris confeſſio proficit, ſi brachiorum, ſeu operum adminiculum deſit ad mare vitreum traiiciendum, quod ante tribunal obiicitur. Fruſtra uteris ſermonibus ſolummodo, qui manuum debes remigationem adiicere.

Neſcit Dominus eos, qui ſolis verbis profitentur, abnegant factis. Mat. 7. Matt. 25. Hilar.

42. Fatur Dominus, *Neque qui dixerit, Domine, Domine, heres illius erit.* Mat. 7. Virgines illæ, fatuæ quidem Deum ore profitebantur, *Domine, Domine, aperi nobis.* At ille *Neſcio vos.* Mat. 25. Nec enim opera conteſtabantur, ſed potiùs ipſis abnegabant, quod verbis geſtiebant profiteri. D. Hilarius Can. 6. *Quid meriti eſt dicere: Domine, Domine? Num quid Dominus non erit? Et quæ officij ſanctitas eſt nominis nuncupatio, cum cæleſtis Regni iter obedientia potiùs voluntatis Dei, non nuncupatio repertura ſit. Præſtandum eſt aliquid ex proprio, vt bonum velimus, malum omne vitemus, vt talibus officiis cogniti Deo ſimus.* Et Chryſoſtomus hom. 56. in Ioa. *Glorificemus,* ſeu confiteamur *Deum non ore tantùm, ſed & vita: aliter non eſſet gloria, ſed blaſphemia.* Chryſoſt.

Iacob ex voce, & manibus admittitur, quia confitetur, & non negat. Geneſ. 27. Iuſtin.

43. Olim Iſaac caligans viſu non ad vocem tantùm benedictione donauit Iacobum, ſed tetigit inſuper, tentauit, ac manus expertus eſt. Gen. 27. Non hi Regni hæredes exſurgent, qui Dominum verbis profeſſi fuerint, ſed qui opera expoſuerint digna imperio. Vndè Iuſtinus Orat. contra gent. *Chriſtiani officium magis in agendo, quam in dicendo poſitum eſt.* Ad cæleſtem itaque hæreditatem admittitur non qui inaniter vocitatur, *Domine, Domine;* ſed qui operibus non abnegat, quod ore profitetur.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Et confeſſus eſt, & non negauit, &c.

Non ocioſè Euangeliſta idem ſignificantes particulas aceruauit.

Vt innuat, magno impetu, non ſegniter, tentationibus repugnandum, præcipuè ad ſuperbiam attinentibus.

44. ACERVATIO verborum: *Confeſſus eſt, Non negauit, Confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus,* non inanem arguit aſfluentiam verborum ſed opportunam aduerſùs tentationes ſuperbiæ indicit impugnationem. Profectò tentamentibus vanitatis non ſegniter, ſed magno impetu repugnandum eſt. Id quidem verborum replicatione ſignatur, *Confeſſus eſt, non negauit, & confeſſus eſt,* quia non *ſum ego Chriſtus.* Pertinax replicatio hæc innuit profitendi propoſitum, nec vanitatis iaculis ſubiacendi. Climacus in ſcalâ gradu 1. *Pertinaci animo aduerſus diabolum arma accipiamus. Contra eum enim, qui alacriter pugnat, nullus oppugnando præualet.* Climac.

Pertinaciter tauri inſtar, in vanitatem inurgit, vt nobis eam debellare poſſit. Luc. 9.

45. Fatur Lucas, *Factum eſt autem, cùm complerentur dies aſſumptionis eius, & ipſe faciem ſuam firmauit, vt iret in Ieruſalem.* cap. 9. Ad Ieroſolymam properabat Dominus, vbi vermiculi in morem erat conculcandus. Inſtabat diabolus, vt diuerteret, imo in ipsâ via puerorum conclamatione eum curat ad vanitatis affectum allicere. At potentiſſimus Dux non vt vinceret hoſtes quos ſola præſentia in fugam emitteret: ſed vt nos infirmitate laborantes inſtrueret, *faciem ſuam firmauit, vt iret in Ieruſalem* contemptu afficiendus. Maldonatus aſſerit *firmare faciem eſſe Hebraiſmum,* quo pertinax animi propoſitum ſignificatur: ſumptâ quidem à tauro metaphorâ, qui cùm obſtinatè aliquem aggreditur, vultum conſtanter obfirmat. Veteranus ergo Dux potentiſſimus pertinaciter in ſuperbiæ impetum inſurgit, vt nobis debellet vanitatem. Maldo.

Aduerſùs ſuperbiam fortiſſimè ac pertinaciſſimè repugnandum. 1. Cor. 10. 1 Reg. 17.

46. Ideò Paulus monebat, *Tentatio non vos apprehendat.* 1. Cor. 10 Verbum *apprehendo* idem eſt, ac magnâ contentione, & impetu alium aggredior. De Dauide leones dilacerante, *Apprehendebam mentum eorum, & ſuffocabam eos.* 1. Reg 17. Tam ſtrenuè aduerſùs ſuperbiſſimi hoſtis tentamina oppugnantis repugnandum, vt potiùs ipſa abſterrita diſcedant, quàm animos ex ignauia noſtra ſumentes, tam proximè ad nos poſſint accedere, vt nos firmiter valeant apprehendere. D. Cyprianus lib. de zelo, & liuo. *Contra omnes diaboli fallaces inſidias* (cùm ſcilicet vanitatis iacula immittit: *Eritis ſicut dij*) *ſtare debet inſtructus animus, & armatus, tam paratus ſemper ad repugnandum, quam eſt diabolus ad impugnandum paratus.* Cypria.

Diabolum ſuperbia tentamina obtendentem Dominus pertinaciter retundit. Matt. 4. Luc. 4. Ambroſ.

47. Apud deſertum ad Ieſum diabolus tentator acceſſerat. Gulæ illectamenta ſub panis metaphorâ præparat: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Ad ſecuræ temeritatis iacula accurrit: *Mitte te deorſum.* Portò Dominus aduerſùs tentatorem ſic inſurgit, vt non omninò in fugam immitteret: *Non in ſolo pane viuit homo: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Quid plura? Cùm ad vanitatis arma hoſtis conuertitur, omniáque Regna poſſidenda præſentat: *Hæc omnia tibi dabo,* nos Dux inſtructurus inclamat: *Vade Satana.* Mat. 4. Tam pertinaci quidem repugnatione, vt diabolus receſſerit. Luc. 4. ſic vanitatis iacula retundenda Ambroſius lib. 4. in Luc. *Vides diabolum ipſum non eſſe in ſtudio pertinacem, cedere vera ſolere virtuti: & ſi inuidere non deſinat, tamen inſtare formidat, quia frequentius refugit triumphari.*

Zaram myſticè à vanitate victus, quia pertinaciter non repugnauit. Gen 38. Paſch.

48. Prior Zaram in ipſo natiuitatis ſuæ ortu priùs fratre Phares manum protulit primogenituræ candidatus, ſeu rubricatus purpureo ſtamine appoſito. At illicò manum contraxit, locumque germano fecit, vt prior natus primogenituræ ei munus auferret. Gen. 38. Vbi Paſchaſius lib. 1. in Mat. contemplatur in vtroque infanti vnum, & alterum hominem, qui ad deitatem inuitari (ex paternitate Saluatoris) ille quidem vanitate vulneratus titulo inani victus recedit, hic autem pertinax hoſtem ſuperans, Deitate parens Ieſu exſurgens decoratur. *Vtinam* (ait Pater) *qui ad hoc opus manum prætendit, perfectè natus exiiſſet, & non illo manum retrahente, alter maceriam incidiſſet.* Solus ſuperat hoſtem ad ſuperbiam allicientem, qui rem perfectò, ac pertinaci animo aggreditur.

OBSER

Observatio VII.

Ad illa verba:

Et confeſſus eſt, & non negauit, & confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Elias es tu? Non.

Ioannes non ſua, ſed quæ Ieſu conſtanter exquirit.

Sponſi enim amicus in cunctis non propria quidem, ſed dilecti commoda quærit.

49. BERNARDVS ſer. 3. de verb. Iſa. fatur, Ipſe de ſe loquatur amicus ſponſi, ſtat Ioannes, nec enim arundo eſt vento agitata. Stat, quia amicus eſt: verè amicus ſponſi, qui procedentis de thalamo ſuo non æmulatur gloriam; ſed parat viam, ſed prædicat gratiam: *Non ſum ego Chriſtus.* Ac ſi diceret, Quia amicus ſponſi eſt, non quæ ſua ſunt quærit, ſed quæ Ieſu Chriſti.

Charitas quærit, quæ ſunt dilecti, non quæ ſua. 1. Cor. 13. 1. Cor. 10.

50. Paulum præmitto. *Charitas non quærit, quæ ſua ſunt.* 1. Cor. 13. Nam eo ipſo, quo quis alium diligat, quærit quæ ſunt dilecti, non quæ ad ſe ipſum pertinere videantur. *Nemo, quod ſuum eſt, quærat, ſed quod alterius.* 1. Cor. 10. Charitas enim, quæ ſua ſunt, minimè quærit, ſed quæ dilecti, ſic Dominum imitabimur quæ ſunt Eccleſiæ dilectæ nunquam non requirentem. Saluianus lib. de Gubern. *Vides, quàm fideliter præceptum Chriſti fuerit executus, vbi cum Saluator ſic nos pro aliis, ſicut pro nobis iuſſerit cogitare, ille plus aliorum nos commodis iuſſit conſulere, quàm noſtris. Boni ſcilicet Domini famulus, & ſingularis Magiſtri præclarus imitator, qui in veſtigiis Domini ſui ambulans, patentiora quodammodo, & expreſſiora pedibus ſuis fecit Domini ſui eſſe veſtigia.* Videns enim Dominum totum commodis dilectæ Eccleſiæ addictum, Ieſu obſequio curando ſe omnino ſacrauit.

Salui.

Amicus quærit, quæ dilecti ſunt. Ioa. 15. Ambroſ.

51. Diſcipulis Dominus profatur, *Vos amici mei eritis, ſi feceritis, quæ præcipio vobis.* Ioa. 15. Id eſt, ſi non quæ veſtra, ſed quæ dilecti Domini ſunt præſtiteritis. Ambroſius lib. 3. Offic. cap. vlt. *Dedit ille formam amicitiæ, quam ſequamur vt faciamus amici voluntatem.* Quæ ſunt enim amici gerenda à nobis ſunt, non quæ ad noſtram pertinent commoditatem.

Verum amicum ſe immortalitate, imo Deitate exuis, vt impendas amico. Philo.

52. Vulgariter circumfertur pius ille D. Auguſtini affectus, ſe ſcilicet, ſi Deus eſſet, dilectiſſimo Diuinitatem impertiturum fuiſſe. Quàm ſtudioſè Doctor egregius quærebat quæ ad Deum dilectiſſimum ſpectare viderentur. Liceat in medium proferre gemellorum Iouis filiorum conflictum affectum in veræ dilectionis confirmationem. Philo de Legat. ad Caium fatur, *De gemellis Iouis filiis fertur, immortalitatem impartiuiſſe alterum alteri. Cùm enim alter mortalis natus eſſet, alter vero immortalis, hic, cuius erat potior conditio, maluit de ſuo iure decedere, quam pietatem erga germanum non declarare. Cogitans enim infinitum æuum ſuæ vitæ fraternique interitus, & ſibi relinqui vnà cum immortalitate luctum amiſſi fratris perpetuum, mirificam permutationem commentus eſt, admixtâ ſibi mortalitate, fratri verò immortalitate.*

Deus mundum diligens, omnia illi impertiit, nil ſibi accommodauit. Geneſ. 6. Philo.

53. Deus Mundum dilexit, homines ſcilicet, quos quidem cunctis donauit, nihil ad proprium commodum reſeruans. Philo lib. quòd Deus ſit immut. illud expendens. *Inuenit Noe gratiam,* fatur: *Comperit gratiam Dei eſſe omnia, terram, aquam, aerem, ignem, Solem, ſtellas, cælum, animantes, ſtirpéſque. Horum autem Deum nihil ſibi largitum, cùm his non egeat, ſed Mundum Mundo, & partes eius in vſum mutuum, atque etiam, vt vniuerſitati commodent.* Iam locum Geneſeos verſor: *Noe verò inuenit gratiam coram Domino.* cap. 6. Quid eſt gratiam inueniſſe, niſi à Deo fuiſſe dilectum? At quidnam dilectio, aut gratia hæc niſi cunctorum bonorum elargitio? Deus enim dilectum cunctis bonis donauit, nihil ſuæ commoditati reſeruans. *Comperit gratiam Dei eſſe omnia, &c.*

Conficta amicitia propria commoda curas, catulorum in morem. Themiſt.

54. Confictam reputa charitatem ſi quando quis dilecti commodis non ſtudeat conſulere. Themiſtocles Orat. 3. *Quippe eos ipſos videmus, qui amici dicuntur, quemadmodum antea quidem dextras ſibi inuicem iungant, ſimul deambulent, mutuáque viuendi conſuetudine vtantur: ſed vbi paucos nummos fortuna aliqua in medium iniecerit, catulorum more proſilientes, ſe inuicem mordeant, ac dilanient.* Quàm catulorum ſimilitudinem vberius Epictetus apud Arria. lib. 2. diſſer. cap. 22. expreſſit. *Catellos non aliquando vidiſti adblandientes inuicem, & inter ſe colludentes, vt dicas, nihil illis eſſe amantius? ſed vt videas, quis iſte ſit amor, carnem illis obiicito, cognoſces.*

Epictet.

Fratres inſtar catulorum ſe dilaniunt, quærentes quæ ſua ſunt. Luc. 15. Chryſ.

55. Quis non crederet Patris familias vtrumque natum dilectionis vinculo colligandum eſſe? Dei filij erant, nihil illis amantius excogitari poſſe videbatur. At iuniore ad meliorem frugem reuerſo ſenior frater, catuli more, proſiliens morſibus illum dilaniauit. *Indignatus eſt autem, & nolebat introire.* Luc. 15. Quærit Chryſologus ſer. 4. Cur parente lætante de reditu filij, frater ira ſuccendiur? & reſpondet, *Nihil pater perdidit, filium cum recepit: frater credidit damnum qui rediiſſe conſpicit cohæredem.*

SECTIO SECVNDA.

Vox Ioannis in deſerto.

TEXTVS.

Vers. 19. DIXERVNT ergo ei: Quis es, vt reſponſum demus his, qui miſerunt nos, quid dicis de te ipſo? 23. Ait, Ego vox clamantis in deſerto, Dirigite viam Domini, ſicut dixit Iſaias Prophe-

ta. 24. Et qui miſſi fuerant erant ex Phariſæis. 25. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta? 26. Reſpondit eis Ioannes dicens, Ego baptizo in aquâ, medius autem veſtrum ſterit, quem vos neſcitis. 27. Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui antè me factus eſt: cuius non ſum dignus, vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. 28. Hæc in Bethaniâ facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

COMMENTARIVS Literalis.

§. I.

De voce clamantis in deſerto.

1. *Quid Ioannes affirmet?*

QVID *dicis de te ipſo?* Dixit Ioannes quid non eſſet, iam autem quidnam ſit, nuociis aperit: negauit hactenus, iam affirmat. Si quæritis, quid de me ipſo profetâ, vt reſponſum iis, qui vos ad me miſerunt, exhibeatis: Propheta non ſum longè poſt venturum Meſſiam prænuncians, ſed Præcurſor ipſius viam iam præparans exorto.

2. *Exponitur Iſaiæ teſtimonium.*

Ego vox clamantis in deſerto, Dirigite viam Domino, ſicut dixit Iſaias Propheta. Vox ego ſum illa, de quâ Iſaias cap. 40. vaticinatus eſt: Vox clamantis in deſerto, *dirigite*, id eſt, rectam facite *viam Domini* Meſſiæ. Vox clamantis, ſeu vox clamans, vel vox clamantis hominis. Menochius noſter, *Vox hominis palàm, & liberè prædicantis, nimirum Ioannis, vel per ipſum, Dei. Dirigite viam Domini*, Tranſlatio ſumpta eſt ex hominum Regem expectantium conſuetudine. Hi enim veniente Rege, vias complanant, purgant, & quantùm licet rectas efficiunt. Remotâ metaphora ſenſus eſt, Auferte, quæ aduenientem poſſent offendere, ſcilicet peccata, & prauos affectus. Caietanus, *Non enſis Ioannes, non ſceptrum, non clauus, non baculus, aut virga, ſed vox. Et eſt ſenſus, quòd Ioannes quantùm ad officium eſt vox. Hoc eſt, habes non gladij, &c. ſed vocis officium. Sed non eſt vox præconis in exercitu, aut in plateis Ciuitatum, nec cantoris: ſed vox clamantis manifeſto, grandique ſono, in deſerto loco pœnitentiali, dicendo: Parate in veſtris mentibus, affectibus, & operibus viam Domini, per quam ingrediatur ad veſtra corda.* Plura alibi, recurrente Iſaiæ teſtimonio.

Menoch.

Caiet.

§. II.

De Leuitarum replicatione.

3. *Opinio Origenis de duplici legatione.* Orig.

ET *qui miſſi fuerant, erant ex Phariſæis.* Putat Origenes legatos quoſdam fuiſſe Sacerdotes, & Leuitas, ſiue ex familiâ Aaron, & Tribu Leui: alios Phariſæos; duâſque legationes factas obſeruat, alteram à Iudæis, alteram à Phariſæis. *Hoc* (inquit) *primum obſeruantes duas legationes fieri ad Baptiſtam: alteram ab Ieroſolymis à Iudæis mittentibus Sacerdotes, & Leuitas, vt interrogarent eum*, Tu quis es? *alteram à Phariſæis mittentibus, ac propter factam reſponſionem Sacerdotibus, & Leuitis, dubia mouentibus.*

4. *Autoris ſententia.*

Exiſtimo duas legationes alteram à Iudæis, à Phariſæis alteram minimè immiſſas; ſed vnicam à Pontifice & Reipublicæ moderatoribus. At ipſi legati Phariſæi erant, id eſt, ex ſectâ Phariſæorum: *Erant ex Phariſæis* legis zelum præ ſe ferentibus. Hi nouam addidere quæſtionem, nempe.

5. *Loci expoſitio ex nonnullorum mente.*

Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta? Si Ioannes Chriſtus eſſet, aut Elias, aut Propheta, ad baptizandum, & docendum haberet autoritatem. Cum autem affirmârit neque ſe Chriſtum, neque Eliam, neque Prophetam eſſe, quâ autoritate baptizet, requirunt. At quidnam cum Chriſto, aut Eliâ, aut Prophetâ baptiſmo? Docent nonnulli Iudæos ex Scripturis ſperâſſe baptiſmum aquæ tempore Meſſiæ: putâſſe verò adminiſtrandum aut per Chriſtum, aut per Eliam, aut per illum Prophetam Deuteronomij Chriſti præcurſores: Eliamque, & Prophetam in Deuteronomio à Moſe prædictum cum Chriſto venturos credidiſſe. Ideo obiicere: Cur baptizas ſi non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta ille? His enim tantummodo fas eſt baptizare.

Autoris expoſitio verò ſimilior.

Aſſero tamen legatos hoc loci de Prophetâ vniuerſim eſſe intelligendos hoc ſenſu: ſi Chriſtus eſſes, aut Elias, aut Propheta aliquis, licuiſſet tibi à Deo acceptâ autoritate baptizare, & docere; Prophetæ enim à Deo mittuntur, & à Deo autoritatem accipiunt. Cùm verò te Chriſtum eſſe, Eliam, & Prophetam abneges, quanam autoritate diluis? hoc enim dignoſcere, ad Pontificem Reipublicæque ſpectat moderatores.

§. III.

De Ioannis ſolutione.

7. *Baptiſmus Ioannis corporis, Chriſti autem ablutio ſpiritus.*

EGo baptizo in aquâ, *medius autem veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis, &c.* Ad baptiſmum meum tanta autoritas non requiritur, in aqua euim tanquam præcurſor Domini diluo. Non abluit animas meus baptiſmus, ſed corpora. Animas abluet Meſſias, qui quidem medius veſtrûm ſtetit. Iam venit, in Iudæa commoratur, *medius veſtrûm*, ſeu inter vos degit; illum tamen neſcitis. Meſſiam planè eſſe ignoratis, quod in ſummâ rerum exponatur inopiâ. Attamen ſcitote, illum ante me factum eſſe, ſiue mihi præpoſitum, qui vir poſt me præſentabitur. Tanto me

ſuperat

menti diſſoluam. Quæritis, an ſim Chriſtus? Ego reſpondeo, me nec dignum quidem, qui è pedibus eius extraham calceamenta.

8. *Iudæorum deſidia taxatur.* Barrad.

Non poſſum non Iudæorum intolerabilem taxare ſocordiam; nam cùm audiſſent Meſſiam inter illos ignotum verſari, non rogant, quiſnam ſit, vbinam vitam agat, quonammodo poſſit agnoſci. Barradius ad hæc, *Si tanta illos Meſſiæ cupiditas tenebat, cur vbinam eſſet, non indagabant? O homines ſocordes, & Meſſiæ parum cupidos!*

9. *Lectionum varietas.* Chryſ.

Hæc in Bethaniâ facta ſunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. Putat Chryſoſtomus *in Bethabara*, non *in Bethaniâ* legendum. *Quædam*, ait, *exemplaria* veriora videntur, in quibus Bethabara ſcriptum eſt. Bethania enim non trans Iordanem, neque in deſerto erat, ſed propè Ieruſalem. Conteſtatur Euthymius, Origenes, & Hieronymus fatus, *Bethabara trans Iordanem eſt, vbi Ioannes baptizabat. Vnde vſque hodie plurimi de numero credentium ibi renaſci cupientes, in tali gurgite baptizantur.*

Euth. & alij. Hieron.

Legendum planè *Bethaniam*, vti Origenes ipſe profitetur, *Quod in omnibus ferè exemplaribus ponatur: Hæc in Bethania facta ſunt, non ignoramus.* Porro non hæc Bethania illa, in qua Lazarus ægrotauit. Duæ fuere Bethaniæ, altera illa Lazari cis Iordanem propè Ieruſalem: altera trans Iordanem, longiùs ab Vrbe. Hæc verò duplici nomine videtur appellata, Bethania, & Bethabara. Bethania ſignificat *domũ nauis* à בת. beth; bets enim idem eſt ac *domus*. & אני, *ani*, idem ac *nauis*. At Bethabata ſignificat *domum tranſitus* ab ipſo בת. *beth*, quod eſt *domus*, & עבר *hhbar*, id eſt, tranſire. Porrò domus nauis dicta, quòd ibi nauis aut cymba eſſet, quâ ducebantur. Domus autem tranſitus, quod ille eſſet locus, quo ſolebant Iudæi fluuium tranſire. 10. *Retinendæ lectionem Bethaniam.* Origen.

IN IESVM A LEVITIS TENTATVM IN IOANNE.

PANEGYRICVS SECVNDVS MORALIS CIRCA LITERAM.

EX IOANNE VOCE in deſerto.

Observatio I.

Ad illa verba:

Ego vox clamantis in deſerto.

Ioannes Vox illuſtratur.

Vbi de ſacri Verbi Præconibus verbo, & actionibus vtentibus ad Orbis reductionem.

11. *Vt Ioannes vtcumque laudetur, dicendum eſt, vocem verbi eſſe.* Clemens. Alex.

EGo, inquit, ſum illa vox, de quâ Iſaias eſt vaticinatus. Clemẽs Alex. in Exot. ad gent. *Quis eſt Ioannes? Vt eum vtcumque exprimam, liceat dicere, Vox eſt Verbi adhortatoria clamans in deſerto.* Tantus profectò Ioannes, vt nec vtcumque commendari poſſit, niſi Verbi æterni vox exprimatur. An vulgaris Baptiſtæ laus vocem eſſe Verbi? *Vt eum vtcumque exprimam, liceat dicere, Vox eſt Verbi.*

12. *Ioannes vox aperit Verbi Dei, ei maximè affinis.* Rupert. Orig.

Verbum ſeu conceptum hominis vox humana demonſtrat. Quàm germana Verbo vox ipſum vtique aperiens! Dei Verbum Ioannes veluti vox demonſtrat. Rupertus, *Sicut ad hoc fit vox, vt verbum audiatur: ſic ad hoc natus eſt Ioannes, vt per miniſterium eius incarnatum Verbum præſens cognoſceretur.* Et Origenes, *Vox demonſtrans, & ob oculos ponens Verbum Ioannes erat.* O quàm affinis Verbo Ioannes! *Quamobrem* (addit Pater valde apte non alia punitione plectitur Zacharias eius pater, quàm priuatione vocis: eo quod non credidiſſet ortui vocis.

Ideo pater Ioannis voce priuatur Ioãne naſcituro.

Certè parens, inſonante Voce Ioanne, voce priuatur, vt innuat vocem illam non ex humanâ voce progigni, ſed ex Verbo æterno procedere æternũm inclamaturá. Nec enim humana vox poſſet diuinum Verbum aperire.

Eſrob. & Mend. in Euang. de Temp. T. I.

13. *Tam neceſſaria vox Ioannis, vt eius præſtantia non poſſet aperiri, niſi ipſam Verbum diſtingueret, & proferret.* Epiph.

Quàm ſumus Ioanni debitores, qui ob eius miniſterium præparatas aures, audiendi ſcilicet Verbo inſonanti obiecimus. An Verbum hominis aures penetraret, niſi Ioannes vociferans præcurriſſet? D. Epiphanius hær. 69. *Vox eſt præparatiua auditus hominum. Primum enim inarticulatam vocem ſonantem reddere ſolent clamantes è longinquo, vocantes eos, qui ab ipſis aliquid audire debent. Et vbi illi vocem ſolam audierint, & mentem ad audiendum conuerterint, auréſque præparauerint: tunc is, qui ſonantem vocem emiſit, de cætero diſtinguit ſermonem, quem dicere voluit. Sic etiam Ioannes vox fuit, aures hominum præparans. Non enim erat ipſe Verbum, ſed poſt ipſum venit Verbum, propter quod præparatiua vox fuit. Et propterea dicit, Ego vox clamantis in deſerto, Parate viam Domino. Vox enim præparat, Dominus autem ingreditur vias præparatas. Et vox loquitur, vt præbeant audientiam; vbi verò auditus otium egerit, tunc ſermo in aurem ſuſcipientium mittitur.* Illud expende: *Tunc is, qui ſonantem vocem emiſit, de cætero diſtinguit ſermonem.* Idem ipſe qui clamauit e longinquo confusè, è proximo diſtinguere aſſolet ſermonem. At Ioannes vox è longinquo dicitur inclamâſſe Verbum autem diſtin-

xiſſe ſermonem innuitur. O ineffabilis vox Ioannes, quæ nullatenus potuit diſtingui, niſi ipſum Verbum eius præſtantiam aperiret!

14. *Chriſtus prior Ioánem ſibi quodammodo priorem efficere curauit.* Ioa. 1. Nicet.

De Domino Ioannes, *Poſt me venit vir, qui antè me factus eſt, quia prior me erat* Ioan. 1. Adeo Ioannem Chriſtus dilexit, vt excogitaret, quonammodo qui prior illo erat, poſterior obiiceretur: & qui poſterior Ioannes prior Verbo, quodammodo appareret. Vnde Ioannem vocem Verbi conſtituit; vox enim Verbo prior graditur. Nicetas ad orat. 42. Nazianz. *Vox dicitur Ioannes, non modo propter exaudibilem eius prædicationem; verùm etiam vt Chriſto Saluatore quantùm ad humanitatem prior, non ſecus ac vox ſermonem antecedit.*

15. *Totus Ioannes vox erat, actionibus enim prædicabat.* Chryſol. Bernard.

Ego, inquit, *vox*. Totus Ioannes vox erat, non ſolùm ore, ſed vultu, veſtitu, corpore, animo Deum inſonabat. Huiuſmodi Deus expetit præcones. Chryſologus ſerm. 167. *Ioannes Doctor dicto, factóque Magiſter verus, quod verbo aſſerit demonſtrat exemplo. Magiſterium ſtat de ſcientia; ſed magiſterii authoritas conſtat ex vita. Docenda faciens, obedientem perficit auditorem.* Et Bernardus ſerm. 59. in Cant. *Validior eſt operis, quam oris vox. Fac, vt loqueris, & non ſolùm me facilius emendas, ſed te quoque non leuis liberas probro.*

16. *Vox turturis Ioannes gemitu, & pœnitentia operibus ad pœnitudinem allicuit.* Cant. 2. Tres Pat.

Vox turturis audita eſt in terra noſtra (ait dilectiſſimus Eccleſiæ ſponſus) *ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florentes dederunt odorem ſuum.* Cant. 2. Vbi Tres Patres apud Theodor. *Turturem* (inquiunt) *nominat aduentûs ſui Præcurſorem, vtpote ſolitarium, & pudicum, cuius vox eſt pœnitentiæ prædicatio.* Quo tempore turturis gemebundi noſtri vox exaudita, & opera vocalia pœnitentiæ, Iudæa ficus groſſos ſuos protulit, illius oppida, inſtar vineæ florentis, odorem pœnitentiæ dederunt.

17. *Ioannes vox Domini ſuper aquas.* Pſal. 28. Baſil.

Cecinit Vates, *Vox Domini ſuper aquas, Deus Maieſtatis intonuit, Dominus ſuper aquas multas.* Pſal. 28. Ad quæ D. Baſilius. *Vox Domini ſuper aquas Ioannes eſt baptizans; illic & Deus Maieſtatis intonuit: venit enim vox de cœlo dicens: Hic eſt Filius meus dilectus. Tunc & Dominus ſuper aquas multas erat, cùm ad Ioannis baptiſma vſque ſeſe demittere dignabatur.* Quantùs Ioannes, ad cuius baptiſma in aqua, qui in Spiritu diluebat, demiſſus eſt?

18. *Vox Domini in virtute, & in magnificentia.*

An non ſimul Ioannes *vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia?* Pſal. 28. Rurſum Baſilius; *Illud: in virtute. vox eſt dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim Regnum cœlorum. Fuit & vox Domini in magnificentia, quando magnifica myſteria Ioannes de Ieſu prædicabat, nihil humile, aut quod abſit à decoro; ſed omnia magnificè cum excellenti amplitudine de Domino dicta ſunt, quæ decenter à Ioanne illi ſunt aſcripta. Hâc ratione dictum eſt, Vox Domini in magnificentia.* Talem vocem talia euulganda myſterii decerent.

19. *Vox Domini confringentis Cedros.*

An Baptiſta *vox Domini confringentis Cedros?* Pſal. 28. Eundem do Baſilium reſpondentem. *Cedros confringebat, & omnia ad aduentum Domini complanans, exæquabat; dum exaltatum, & neſciens humiliari cor populi ad pœnitentiam deducebat.* Sic Præcurſor flammas

20. *Vox intercidentis flammam ignis.*

ignis intercidebat. *Vox intercidentis flammam ignis.* Ibid. *Peccatum* (adiicit Doctor) *quod ignis inſtar, Iſraelem deuaſtabat, Ioannes intercidebat, dicens: Pœnitentiam agite, &c. Flammam itaque affectionum, quæ ex peccato animabus mortalium innaſcitur, intercidit, dum Iudæis de ſempiterno igne diſſeruit, iudiciique diuini vehementiam expoſuit, dicens: Cuius ventilabrum in manu ſua, &c. Flammam igitur illam intercidit, vbi terribilia iſta populo ob oculos expoſuit.* Quàm debitores voci intercidenti Hebræi, ab igne Tartareo liberati!

21. *Vox concutientis deſertum.*

Denique Ioannes *Vox Domini concutientis, ac commouentis deſertum Cades.* Pſal. 28. Baſilius adhæc, *Erat Ioannes baptizans in deſerto; deſertum igitur illud concuſſit, per accurſum vndique confluentium populorum: quod deſertum propter illorum, qui illuc veniebant, pœnitentiam, ſanctum eſt appellatum; Cades enim ſanctum dicitur.* Apud ſolitudinem Ioannes inſonet, vox Domini ceruos præparet, vt fugam renunciantes ad Dominum venientem properent. Ad Vrbes non progrediatur vox, ſi apud deſerta ſanctas ædificat Ciuitates.

22. *Semper Ioannes Vox Domini clamat.* Ambroſ.

An æterni Verbi vox deſtitit à clamore? Æternùm proculdubio clamat Ioannes verbo, & exemplo: *Parate viam Domini.* Ambroſius ſerm. 9. *Non tantùm in illo tempore clamauit Ioannes, ſed & hodie clamat in nobis, & vocis ſuæ tonitruo deſerta noſtrorum concutit peccatorum. Ac licèt dormierit, vox tamen eius viuit. Dicit enim & nobis hodie: Parate viam Domini.*

23. *Quænam paranda via?* Ambroſ. Auguſt.

Quænam ais, via Domini præparanda? Adiicit Doctor, *Dominus non terrenam ſemitam carpit, ſed per ſecreta mentis incedit. Si quid igitur in hâc via fuerit moribus aſperum, & conuerſatione pollutum, iubemur mundare & exæquare.* Pœnitudine præparandam viam vox Ioannes commonuit: *Rectas facite ſemitas eius.* Dauid, *Qui aſcendit ſuper occaſum.* Pſal. 67. Vbi Auguſtinus, *Ipſe eſt, qui aſcendit ſuper occaſum; quia non eum excipit noua vita, hominis ſe ad eum conuertentis, niſi vetus occiderit huic ſeculo renunciantis.*

Observatio II.

Ad illa verba:

Ego vox clamantis in deſerto: Dirigite viam, &c.

Qui in omnis Iordanis Vrbibus inclamabat, ſe in deſerto clamare affirmat.

Sic enim in Vrbibus clamare debent Concionatores, ac ſi apud deſerta clamitarent, & agricolis ignorantibus verba proferrent; ne ob nimis artificioſum ſermonem Dei myſteria minime calleantur.

24. *Qui in Vrbibus prædicat, exiſtimet ſe apud deſerta prædicare rudibus.*

IN deſerto-ne clamat, qui *in omnem Regionem Iordanis venit prædicans baptiſmum pœnitentiæ?* An prædicans in Vrbibus, apud deſerta protulit ſermonem, quia ſedet ſola Ciuitas plena populo, dum cuncti homines humanitate exuti, beſtiarum actiones imitantur? Certè ideo in deſerto concionati dicitur, qui in Vrbibus prædicabat, aut in

Vrbes

vrbes deſerta conuertebat ex ciuium confluxione, quia ſic vrbanis loquebatur, ac ſi deſerti cultoribus verba proferret. Credite mihi experto, concionatores, rarum eſſe in vrbibus, in Regiiſue Curiis auditorem, qui nimiùm comptum ſermonem (non ſcripto, ſed volante verbo) tam perſpicuè calleat, vt poſſit illicò ſententiæ myſterium penetrare. Non ruſticano ſermone vtendum, ſed medioeri, (verborum retenta proprietate) vt decet eum, qui non vrbium in vrbe ciues, ſed in deſerto homines, non (bruta quidem) inſtruere conatur. Ciuem in deſerto intelligo hominem medioeri ingenij dexteritate prǽditum, cui medioeri curâ ſermone digeſto myſteria ſunt aperienda. Rarus inquam, apud vrbes auditor, qui Angelico more, repentè nimis artificiosè cultum ſermonem valeat percallere.

25. *Stylo hominum vtens concionaturus apud homines, ſi vel ſcribens ſtylo hominis vti debet.* Iſa. 8. Hieron. Cornel.

Fatur Iſaias, *Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis.* Cap. 8. Quinam hominis ſtylus? Is planè quem homines poſſint facilè percipere. Non vtatur Concionator ſtylo Angeli, ſed hominis. Hieronymus, *Scribe ſtylo, quo homines loqui conſueuerunt.* Chaldæus, *ſcripturâ clara.* Cornelius, *charactere, & literis apud homines vſitatis.* ſi vt ſcribat quæ ſemel ac iterum legi poſſunt, Vates præcipitur vti hominum ſtylo communi; quid vt loquatur quod ſemel exaudiendum eſt, verbo irreuocabiliter auolanti? Hominibus, non Angelis loqueris, ſtylo vtere, quo homines loqui conſueſcunt.

26. *Vtere ſermone, qui non ſolum audiatur, ſed quodammodo videatur.* Concil. Epheſ.

Apud homines locuturus, eum ſermonem proferre cura, qui quodammodo videatur; homines enim corporei ſenſibus percipiunt. Si Angelis perſpicacia mira prǽditis loquereris, ſermone, ob acumen, ſpirituali vti debetes: at hominibus concionaturus hominum profer viſibilibus ornatas indumentis ſententias. Apud Acta Concil. Epheſ. ſic: *Sermo quem proferimus, quo in alterutrius locutionibus vtimur, ſermo eſt incorporeus, non aſpectui ſubiectus, non tactui tractabilis: ſed cùm ſermo induerit literas, & elementa viſibilis fit, aſpectu comprehenditur.* Si conceptus ſermo ob ſubtilitatem incorporeus ſit, induendus plane huiuſmodi vocum amictu, vt ab hominibus capi poſſit, quod Angelis videtur excogitatum.

27. *Cum apud curiam prædicas, exiſtima te apud agricolas concionari, & depone eloquentiam, tamo apud bruta loqui.* Ion. 3. Interl.

An id apud Curiam? Exiſtima te apud deſertum ciuibus hominibus concionari. Poſt prǽdicationem Ionæ clamantis, *Adhuc quadraginta dies & Niniue ſubuertetur*, Textus addit, *Et peruenit verbum ad Regem Niniue, & ſurrexit de ſolio ſuo, & abiecit veſtimentum ſuum a ſe, & indutus eſt ſacco. Et clamauit, & dixit, Homines & iumenta non guſtent quidquam, & operiantur ſaccis homines & iumenta.* Cap. 3. Vbi gloſſa Interlinearis, *Humiliauit ſe Rex deponens altitudinem potentiæ, & eloquentiæ.* Et cur Rex eloquentiam ſermonis depoſuit tam neceſſariam, vt aulicos ad pœnitudinem poſſet allicere? Reſpondet eadem Gloſſa opportunè, dum reddit rationem cur Rex imperauit tam homines, quam iumenta à cibis abſtinere, & ſaccis indui. An iumentorum ſacci indumenta? Aſſerit ergo, illud: *Homines & iumenta non guſtent quidquam, & operiantur ſaccis*, idem eſſe ac *rationales, & ſtulti.* Mirror apud vrbem Metropolim, vbi Regis Curia, adeo ſtultos homines inueniri, vt neceſſum fuerit Regi ſic deponere *altitudinem eloquentiæ*, ac ſi iumentis verba eſſet facturus.

Eſcob. & Mendoza Euang. de Temp. T. I.

28. *Chriſtus politico ſermone vtitur, ſed quem poſſint agricolæ percallere.* Baſil. Seleu.

Chriſtus apud illuſtriores Iudææ Vrbes concionaturus erat, vndè eloquentiæ theſauros præparauit. D. Baſilius Seleu. ſer. 3. Chriſti conciones appellat, *doctrinam nouam, & de cælo allatam politiam.* Nam qui in politicis Ciuitatibus prǽdicaturus erat, non inciuili doctrinâ, ſed vrbanâ vti debebat. Chriſti ergo conciones ad memoriam reuoca. *Exiit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum: Simile eſt Regnum cælorum grano Sinapis: Erat homo, qui plantauit vineam: Qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo: Exiit primo manè conducere operarios in vineam ſuam.* O Domine ſapientiſſime, & doctrinam huiuſmodi è Superis allatam apud vrbes profers? An non redolent agricolarum potiùs hæc verba tuguria? Profectò vel apud vrbes ciues ruſtici, vrbani agricolæ reſident, vndè politicus ille ſermo eſt, quem valent percallere auditores.

29. *Iſaias Regi ipſi locutus verbis affectatis & politicis non vtebatur.* 4. Reg. 21. Theod.

De Manaſſe Rege Iuda Textus ait, *ſanguinem innoxium fudit Manaſſes multum nimis, donec impleret Ieruſalem vſque ad os.* 4. Reg. 21. Vbi Theodoretus, *Eos autem præcipuè de medio tollebat, qui pietatem defendebant, & diuinam iram eis prædicebant. Eum aiunt Iſaiam quoque Prophetam ferrâ diſſecuiſſe.* Acutè D. Zeno Vero. ſer. de Marty. Iſaiæ fatur, *Intra loricam ſacri pectoris fidei comitium, prædicationis politicæ literarum curiam requirebat Manaſſes.* Cùm ſcilicet Prophetam medium ferrâ diſſecaret. Quare Rex *curiam literarum prædicationis politicæ*, requireret, niſi quia Propheta vſus ſermone incompto, & à ſeculari politicâ alieno nudam Manaſſi impio veritatem obiecerat. Vndè Rex agnoſcens Prophetæ facundiam, vrbanam ſermonum illius eloquentiam quæ decebat curiam, eam apud ſectum requirebat intra viſcera quidem latitantem. Oportet enim concionatorem vel apud curias Regum diſerti ſermonis politiam deglutire, apud viſceráque reponere, ſermonémque proferre diſertè exprimentem veritatis doctrinam.

30. *Vrbanus orator quiſnam verbis vſurus?* Plutar.

Vrbanum ſic Plutarchus in Polit. deſcribit oratorem: *Viri ciuilis oratio ea ſit, quæ neque recens, & theatralis tanquam oſtentantis cuiuſpiam, atque floridis nominibus innectentis ſerta videri poſſit.* Nec recentes voces, cùm apud ciues dixeris, excogitare lubeat, nec oratione theatro idoneâ vt, neque nomina adeo ſelecta, & florida ſint, vt non tam texere ſermonem, quàm nectere ſertum videaris. Preme illud: *Ciuilis oratio.* Quis non crederet apud ciues recentem, & theatralem ſermonem profundendum? Certè ciuibus putridum eſt verbum, quod theatrum inſonare videatur. Paulus, *Omnis ſermo malus non procedat de ore veſtro.* Epheſ. 4 Et quinam malus ſermo à quo debent concionatores abſtinere? Clemens Alex. lib. 4. Strom. *Verbum turpe, vel putridum.* Quæ dictio turpitudinem theatralem ſapit putrida auditoribus eſt, qui ad theatrum confluunt, vt turpibus, ſeu floridis verbis, & actionibus oblectari poſſint, ad Templum autem vt ſacri ſermonis vi ad punctionem cordis conuertantur.

31. *Putridum eſt in concione verbum theatrale.* Epheſ. 4. Clemens Alex.

Obſervatio III.

Ad illa verba:

Et qui miſſi fuerant erant ex Phariſæis.

Sacerdotes & Leuitæ curantes Ioannis mores inueſtigare, ad Phariſaicam iniquitatem pertinere dicuntur.

Vile etenim admodum, proximorum actiones curioſè requirere, crudele, iniquum.

32. ADNOTAT Euangeliſta Sacerdotes hoſce ac Leuitas, qui curioſè Ioannis actiones ſcrutabantur ex ſecta Phariſæorum eſſe, vt innuat, quam iniquè curioſitatis crimine fœdarentur. Phariſæi enim Iudæorum præſtantiſſimi erant, & dignitate, & moribus, à vulgaribus ſeparati, vti ipſo nomine aſſeritur. *Phares* enim idem ac *diuiſio*, & *Phariſæus diuiſus* interpretatur. Cùm igitur Leuitæ, ac Sacerdotes illi non ſolùm ſacerdotali ac Leuiticà nobilitate fulgerent, ſed & Phariſæi eſſent à populo quidem ſeparati, ac diuiſi, vulgari tamen iniquitate maculati oſtenduntur, dum curioſè Ioannis, actiones perſcrutari acceſſere.

33. *Curioſitas vitium ignobilium.* Dion. Nobilium minimè eſt, proximorum curioſè facinora, verbáque obſeruare, vitam inquirere. *Cuidam vxor ſua* (verbis vtor Dion. in vita Hadri.) *per literas exprobrârat, quòd lauacris, ac voluptatibus detentus ad ſe redire nollet. Id per frumentatorios reſciuerat Imperator. Itaque commeatum petenti exprobrauit & lauacra, & voluptates. Tunc ille: Num & tibi ô Cæſar, ſcripſit vxor mea, quod mihi? Notans curioſitatem Principe indignam.* Plut. Plutarchus in Mor. *Vt ignobile eſt ingredi domum alienam, & introſpicere vt fureris. Ita turpius eſt ſcrutari, quid alij ſua domi faciant.* Non dixit, *Ita turpe eſt*, ſed *ita turpius*, curioſitatem ipſi latrocinij ignobilitati præferens.

34. *Humo reptatur curioſus, vilis admodum.* Pesian. Vt Periander ignobilis cuiuſdam homuncionis vulgaritatem exprimeret, inquit: *Reptat humo.* Hiſpanè expendo, *Hombre arraſtrado.* Quia humo curioſus reptare viſus. Deturbatus Dominus ob ſupercilium ſerpentem Tartareum à ſupremo throno in oppoſitum ignobilitatis barathrum, eum perpetuo humo reptaturum affirmauit, *Super pectus tuum gradieris, & terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ.* Geneſ. 3. Gen. 3. Cur huiuſmodi ſupplicio afficitur ſerpens? Profectò ob ſuperbiam addicitur viliſſimæ pœnæ, hoc eſt, inter curioſos homines, turbam viliſſimam amandatur. Eucherius, *Terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ: tertium tentationis genus, quod eſt curioſitas. Qui enim terram manducat, profunda, & tenebroſa penetras.* Idem enim eſt penetrare ex curioſitate occulta, ac tenebroſa, quam terram viliſſimè, inſtar ſerpentis manducare; ac humo prouolui.

35. *Tam crudele vitium curioſitas, vt Chriſti reſricet paſſionem.* Caiet. Quàm crudele vitium! Caietanus de curioſis Leuitis ſic: *Commiſſum erat eis, vt interrogarent eum: Tu quis es? & non vt arguerent eum de baptiſmo. Cerne arrogantiam, arguunt Ioannem inferendo, quod non debeat baptizare.* Miraris, curioſos Ioannem acriter vulnerâſſe? Plus me in admirationem adduceret, ſi iuſtus à curioſis minimè non ſolùm taxaretur, verùm, & laceraretur atrociſſimè. Crudeliſſima enim curioſitas, quæ ipſum Dominum rurſum quodammodo Cruci ſuffixit. Memor Thomæ incredulitatis, obiicias menti Apoſtolum Dominica vulnera contingentem. *Infer digitum tuum hic, & vide manus meas, &c.* Ioa. 20. Curioſè Thomas admouet manus: an vt reuerenter tangat? certè vt dire rurſum quodammodo ex curioſitate dilacerare queat. Ioan. 20. Chryſ. Chryſologus ſer. 84. *Cur Thomas veſtigia fide ſic requiris? Cur tam piè patientem tam dirè diſcutis reſurgentem? Cur ea vulnera quæ manus infixit impia,* deuota dextera ſic reſulcat. Cur latus, quod impij militis lancea patefecit, refodere manus nititur obſequentis? Et vndenam à pio aliàs Diſcipulo Dominica vulnera renouantur? *Dolores perſecutorum furoribus irrogatos famulantis curioſitas renouat immitis.* Quàm appoſitè Doctor immitem curioſitatem appellauit, quæ nulli proximi iuſtitiæ pepercit.

36. *Nec ſibi ignoſcit curioſus.* Plutar. Nec ſibi planè nouit ignoſcere, quonammodo proximum incolumem relinquet? Plutarchus in Mor. *Vt vlcus cruentat ſe ipſum, dum ſcalpitur; ita curioſitas & ſua mala ſtudet cognoſcere, & dolorem accerſit cognoſcendi libido, ſiue pruritus.*

Quàm denique iniqua curioſitas obiicitur! Maleuola quidem ſemper eſt. Plautus in Sticho.

Curioſus nemo eſt, qui non ſit maleuolus.

37. *Iniqua eſt.* Plaut. Mortuum omnino dixerim animo curioſum. Ita planè, animo mortuus eſt, cùm tamen viuaci corpore ad inſidias proximo parandas induatur. Auguſt. Auguſtinus lib. conf. ait, *Fons elationis, & delectatio libidinis, & venenum curioſitatis motus ſunt animæ mortuæ, quæ non ita mortua, vt omni motu careat. Diſcedendo à fonte vitæ moritur, atque ſuſcipitur à pereunte ſeculo, & conformatur eidem.* Non ſolum curioſus ſecularis eſſe videtur, ſe & ſeculo ipſe conformatus ipſum ſeculum nequiſſimum eſt. Aptè curioſitatem venenum mortiferum appellauit. Ego, inquis, ſolummodo curioſitatis libidine delector, nec alio crimine fœdari deprehendor. An fieri poteſt, vt curioſitatem aliquod aliud vitium non comitetur? Audi Senecam lib. 3. de Ira, cap. 11. Senec. Non vis eſſe iracundus? ne ſis curioſus. Aptius Plutarchus citat *Fieri non poteſt, vt curioſitatem non comitetur maledicentia.* Si fieri non poteſt, vt curioſitatem maledicentia non comitetur, fieri vix poterit, vt curioſitas fons non ſit, è quo iniquitas profluat.

***

Obſer.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Dirigite viam Domini ſicut dixit Iſaias Propheta.

Edocet Ioannes dirigendam eſſe illam ipſam viam Domini, ſiue illam, quâ ad Dominum tendimus.

Per viam enim rectam incedentes plures greſſus perficimus. Qui ad rectitudinem huius viæ ſpectare minimè videatur, ad ſecularia commoda properantes non proficiunt in via.

38. *Contra Hypocriſim.*

MIRVM planè ipſam Domini viam dirigendam eſſe. Si diceret, Dirigite ſecularem viam, quæ tendit ad mortem, veriſſimè affirmaret, via enim interitus licèt plana oſtenditur, omnino eſt erroribus concinnata. At via Domini, via virtutis vndenam poteſt tortuoſa reddi, vt directione indigeat? Certè per viam ſalutis incedentes, plures greſſus conficimus, qui non directè ad terminum properant, ſed ad ſeculum, ex commoditatis, auaritiæ, aut ambitionis reſpectu, diuertere comperiuntur. Hi greſſus dirigēdi, dum in viâ virtutis cunctas actiones ad Dei vnius obſequium dirigere conemur.

39. *Recta efficienda ſemita ſalutaris via.* Luc. 3.

Recolo Lucæ teſtimonium vberius meam exprimens mentem. *Ego vox clamantis in deſerto: Parate viam Domini, rectas facite ſemitas eius.* cap. 3. Ac ſi diceret, Efficite, vt ſemitæ eius, ſiue greſſus veſtri directi quidem verſus viam ſalutarem ſint omninò recti, nullatenus retrorſum ſpectantes, aut ad mundialia diuerticula aſpicientes. Vt ſcilicet externo habitu videamini ad ſalutis terminum properare, & animo curratis ad ſeculum quibuſdam greſſibus, licet aliis tendatis ad patriam. Caietanus appoſitè. *Pro explicatione apparatus ſubiungitur rectitudo. Ac ſi apertè diceret, Parate non corporeis ornatibus, ſed rectitudine ſemitarum.* Non ſolùm tendatis externè per viam, ſed cunctæ ſemitæ, ſiue greſſus veſtri ad vnicum ſalutis, ſeu perfectionis terminum dirigantur. Caiet.

40. *Sunt qui errantes greſſus dirigant ſiſte quidem ad regulam in ſalutari via.* Pſal. 57. Lyran.

Dauid conteſtatur, dum canit, *Iniuſtitias manus veſtræ concinnant.* Pſal. 57. Lyranus exponit, *Ornant & palliant apparenti iuſtitiâ.* Alij autem ſcribunt, *Ad regulam iniuſtitias dirigunt.* Id eſt, dum tendunt ad ſalutarem terminum, ſic greſſus dirigunt, vt ad rectitudinem tendere videantur, cùm tamen ad ſeculum certum ſit ſpectare, autam curantibus nobis ſeculi hypocriſis affectu aucupari; aut quodlibet commodum acquirere. Greſſuum externam rectitudinem minimè intentionis regula comitatur.

41. *Magi in ipſa via ſalutari aliquos greſſus errantes*

Magi ad Chriſti cunabula properant ſtellæ ducatu. Quid rectius? Porrò priuſquam Puerum inuenirent, ad Herodem ſtellâ recedente, diuertunt. Fatur Matthæus, *Et reſponſo accepto in ſomnis, ne redirent ad Herodem per aliam viam reuerſi ſunt in Regionem ſuam.* cap. 2. An non ſalutis via à Magis inſtituta fuerat? Ita planè? ſed tamen vt à ſalutari ſemita non diſcedant, greſſus ſeu ſemitæ reformantur aliquæ, dum diuerticulum ad Herodem prohibetur. Studioſi Deum perfectè requirendi nullatenus ad diuerticula vel greſſum vnum debent diſpenſare. In ipſâ viâ ſalutis poteſt quis aliquos greſſus ponere, qui ad interitus viam ſpectare videantur, qui quidem dirigendi. Ambroſium audi. *Alia venerunt viâ Magi, aliâ redeunt. Qui enim Chriſtum viderant, meliores quàm venerant reuertuntur. Duæ enim ſunt viæ, vna quæ ducit ad interitum, alia quæ ducit ad Regnum. Illa peccatorum eſt, quæ ducit ad Herodem: hæc via Chriſtus eſt, quâ reditur ad Patriam.* Vndenam Magorum illa via, quâ ad quærendum Dominum properant via iniqua, quâ ad interitum tendunt peccatores eſt vocitanda? Credo, quia ipſi cæleſti viæ inſiſtentes, aliquos greſſus conficimus, qui non ad Ieſum quem quærimus, ſed ad Herodem, ſæculi ſcilicet commoditates ſpectare videntur; vnde via noſtra ex ſemitis illis quaſi alia redditur.

(myſticè quidem, dum perſonam exerunt peccatoris) ad Herodem egerunt. Mat. 2.

Amb o.

42. *Apud ſalutarem viam aliqui greſſus tortuoſi reperiri poſſunt, qui dirigendi ſunt.* Cant. 5.

Ad Sponſæ ianuam Dilectus aderat clamans, Aperi mihi ſoror mea, &c. Cui Regina, *Expoliaui me tunicâ mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodò inquinabo illos?* Cant. 5. Paſſibus amoris dirigendis exſurgit Sponſa ad Deum requirendum, aut excipiendum, & tamen timet, contractis ſordibus inquinari? An in ſalutari viâ ſunt aliqui greſſus reprehendendi? Ita planè, apud ſalutis enim iter poſſumus ſic (ex ſecularis pulueris amore) greſſus tortuosè collocare, vt magis ad Herodis, ad diaboli obſequium, quam ad Chriſtum hoſpitio excipiendum pertinere videantur. Auguſtinus Tract. 47. in Ioan. *Inquinare pedes ſuos timet, cùm placere hominibus ſubrepente amore humanæ laudis affectat.* En dilectiſſimæ ſponſæ diuerticulum. Ad Chriſtum toto cordis affectu properando, timet affectare hominibus aliquo greſſus non recto motu placere. Igitur ſpiritus viam currens curet omninò rectitudini conformari: & ſi qui greſſus non recti comperiantur, ad rectitudinem dirigendi ſunt. Auguſt.

Observatio V.

Ad illa verba:

Et dixerunt ei, Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta?

Iam audent reprehendere, quem paulo ante Prophetam, ſeu Meſſiam reputabant.

Vt innuatur, quàm citò mundialis hominum fauor, ſeu gratia euaneſcat.

CAIETANVS, *Tantum propria tribuunt ſcientiæ, & authoritati, vt decernant, non licere baptizare, niſi alicui iſtorum trium. Nec ſolum decernunt, ſed reprehen-* 43.

 dere

dere iam audent Ioannem. Illa particula: (*Iam*) expendenda eſt. O quàm citò fauor, ſeu gratia hominum variatur. Si quem modò Prophetam, Eliam, aut Chriſtum putabant, iam indignum reputant, qui audeat homines diluere. Fauor creaturarum eſt? Vix naſcitur, cùm accumbit.

44. *Quaſi nihil hominum fauor.* Greg. Pieri.

Aiebat D. Gregorius lib. 3. Mor. *Qui pro virtute, quam egit, humanos fauores deſiderat, rem magni momenti vili pretio portat venalem.* Quam vili? Eam ſine pretij commutatione tradit, quia omnes mundiales fauores nihil omninò. Aſſerit Pierius Val. lib. 33. *Non deſunt, qui oculos mundialis fauoris typum gerere dicant. Videmus enim apud Maronem, Vbi Iupiter Lybiæ defixit lumina Regnis.* Quam pulchrè fauor hominum in oculorum reſpectione ſignatur. Oculi enim vix poſſunt reſpicere, quin illico palpebris adiectis acuantur. Vndè inſtantanea redditur aſpectatio. Fauor, ſeu gratia hominum ſic, illud ipſum eluceſcere, obnubilari eſt.

45. *Si aliquid poſtulabant Zebedæi filij, fauorem Regni mundialis non petebant; quia is nihil.* Matt. 20. Maxi.

Filiorum Zebedæi mater ad Dominum acceſſit *adorans, & petens aliquid ab eo.* Mat. 20. Quid peterent Apoſtoli? quid conſequi curarent? ſunt qui exiſtiment ſupremum ſibi acquirere fauorem, & gratiam apud Dominum in temporario Regno expetiiſſe. Hiſpanicè expono: *Deſeaban ſer los validos con el eſpecial fauor de ſu Rey.* Ego autem ſemper menti infixum habui minimè efflagitáſſe huiuſmodi donari mundiali fauore. Hic enim nihil prorſus eſt, mater autem acceſſit *adorans, & petens aliquid ab eo.* D. Maximus acutè profatur, *Non poſſumus pro opere vno fauorem expetere Mundi, præmiúmque acquirere.* Si loco præmij experimus Mundi fauorem, cur huiuſmodi præmium non poſſumus acquirere? Quia licèt pro opere fauorem Mundi acquiramus, præmium nullatenus acquiremus. Quoniam quod nihil eſt, non poteſt operi loco præmij adiici.

46. *Omnes fauores mundialis numeri minimus numerus eſt.* Plut.

Fatur Plutarchus in Apoth. Reg. *Orontes Artagergis Regis gener, cùm ab irato Rege reiectus, & condemnatus eſſet: Quemadmodum, inquit, ſupputatorum digiti nunc infinitum numerum, nunc vnum tantum poſſunt ponere: ſic Regum amici quiduis polleant, pollent quàm minimum. Olim* (adiicit) *digitis ſubducebatur ratio, quemadmodum nunc calculis.* Omnes itaque fauoris mundialis numeri ad tam minimum numerum reducuntur, vt nullatenus poſſit inter numeros ſupputari; nihil enim.

47. *Fauoris mundialis inanitatis exemplum.* Philo.

Exhibeo ſupremum mundialis fauoris exemplum. Macron olim Caium ad Imperium Romanum euexit, tam ſuâ, quam vxoris quæ ſecretò à Caio amabatur ſollicitudine. O quam Regis ſui amici pollebant! Certè quiduis pollebant, pollerent *quàm minimum.* Audi Philonem in Legat. ad Caium. *Certè Macro, qui ſeduiò ambitione magnâ dedit operam primùm vt ſeruaret Caium, deinde vt imperium ſoli adſtrueret, talem mercedem retulit. Fertur enim miſer coactus, ſe ipſum interficere, vxor quoque habuiſſe eundem exitum, quamuis putaretur à Cæſare conſtuprata. Sed negant in fauore firmum præſidium.*

48. *Fauor mundialium ad vtramque partem ex leuitate ſeruatus eſt, vnde facilè mutatur.*

Vndenam tam arundinea mundialis fauoris ſtabilitas? Hoc mundanorum Principum, aulicorúmque ingenium, in vtramque partem ſunt parati ad auræ tenuis ſibilum, ad temporum leges repentè mutari. Ex Dei præſcripto Dei famulus ad Ieſu in Regem inungendum acceſſit. Aulici ſic Ieſu: *Quid venit inſanus iſte ad te?* At cùm Ieſu ſe vnctum ab ipſo in Regem affirmaſſet: *Feſtinauerunt, & vnuſquiſque tollens pallium ſuum, poſuerunt ſub pedibus eius in ſimilitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt, Regnabit Ieſu.* 4. Reg. 9. En fauoris mundialis quidditas. In vno met temporis puncto idem homo aulicis & inſanus & Dei oraculum eſt. Quàm bellè Nazianzenus Orat. de Epiſc. *Sunt infeliciores quidam, miſeranda, & abominanda vitæ ludibria; quod fidem attinet, vtramque in partem parati, colentes temporum, non Dei leges. Euripi doctrina hinc, inde fluctuantes, ramorum flexus adulatores.* Cuius ſententiæ nulla ſine pondere particula excidat.

4. Reg. 9. Nazian.

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Ego baptizo in aquâ, medius autem veſtrûm ſtetit, quem vos neſcitis: ipſe eſt, &c.

Baptiſmi ſui Ioannes exprimit demortuam ablutionem, vt Dominici Baptiſmatis vitalitatem commendet.

Noſtrum enim Baptiſma parens ſpiritus, vita fons.

49. *Chriſtus in ſpiritu baptizat.* Caiet.

ASSERIT Ioannes medium noſtrûm Dominum ſtetiſſe, cùm debuiſſet aſſerere illum nos in ſpiritu baptizare. Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrum ſtetit, qui baptizabit in ſpiritu. Obticuit hoc Ioannes, reliqui Euangeliſtæ expreſſere. Caietanus, *Aduerte, quod cæteri Euangeliſtæ, Matthæus tertio, Marcus primo, Lucas tertio explicat, quod cùm Ioannes Baptiſta dixit: Ego baptizo in aqua, & ſubiunxit alium venturum ſe maiorem, adiecit, quòd ille baptizabit in Spiritu ſancto. Quod Ioannes Euangeliſta hic tacuit, integram reſponſionem Baptiſtæ. Sciens enim hæc ſcripta ab aliis Euangeliſtis, cenſuit ſufficere, quod capita reſponſionis exprimeret.* Ioannes igitur Baptiſta in aqua minimè vitali, Chriſtus autèm in ſpiritu baptizat, quia fidelium lauacrum totum vitale, imò veræ vitalitatis ſcaturigo.

50. *Vita in Baptiſma primum ſpiraculum vitæ.* Gen. 2. Bas. Seleu. Nyſſen.

Baſilius Seleu. Orat. 13. *Hominibus Baptiſma dandum erat, quo mortis promittebatur effugium, & reſurrectionis confugium.* An non vit. à Baptiſmate primæui illius ſpiraculi vitalis efficacia? Corpus nunquam viuum illa viuificauit aſpiratio, Baptiſma autem demortuum animum ad vitam cæleſtem reuocauit. Nyſſenus de Pœn. ſic Baptiſmatis vitalitatem extulit: *Vetus homo in aqua ſepultus eſt, nouus generatus.*

51. *Apud aquas Baptiſmatis ſpiritus viuificans homines.* Geneſ. 1. Maxi.

Cùm tenebræ ſuper abyſſi faciem volitarent, terræ mortem operientes, Spiritus Domini ferebatur ſuper aquas. Gen. 1. Hieronymus, *Fouebat aquas*, inſtar auis, vt recedentibus tenebris luctuoſis terra noua viuens exſurgeret: ſepulchrum erat nobis Baptiſma morientibus, erat & cuna vitâ donatis. D. Maximus hom. de Proditore.

ditore. *Baptiſmus Chriſti nobis eſt ſepultura, in quo peccatis morimur, criminibus ſepelimur, & veteris hominis conſcientia reſoluta in alteram natiuitatem recidiua infantia reparamur.*

52. *Sterilis aqua à Spiritu maritata, iam eſt fœcundiſſima fidelium parens.* Gal. 3. Opiat.

Ioannes *in aqua* diluebat, ſterili quidem: Chriſtus autem in Spiritu ſancto aquas fouente, imo maritante, vt ſterilitate ablegatâ, filij cæleſtes progignantur. Optatus Mileu. lib. 5. ad illud Gal 3. *Quotquot in nomine Chriſti baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis,* fatur: *O tunica ſemper vna, & immutabilis, quæ decenter veſtiat, & omnes ætates, & formas, nec in infantibus rugatur, nec in iuuenibus tenditur, nec in fœminis mutatur. Aderit profectò illa dies, vt cæleſtes nuptiæ incipiant celebrari.* Aquis ſcilicet Baptiſmatis maritatis, ſeu fœcundatis, vt viuentes exſurgant. Cecinit D. Paulinus epiſt. 12.

Paul.

Sanctus in hunc cælo deſcendit Spiritus amnem
Cæleſtique ſacras fonte maritat aquas.

Si ſterilitate aquæ laborabant, vti Ioannes affirmat, *Ego baptizo in aqua*: iam maritatæ vndæ ſacræ, fœcundiſſimæ redditæ ex Spiritu filios innumeros cælo præſentant.

53. *Baptiſma diluuium eſt, quo moritur homo vetus, vt nouus exſurgat.* Gen. 6. Chryſol. Optat.

Aquis olim genus periit humanum, vt aquis renaſci poſſet creatura de cælo cæleſtis. Gen. 6. Chryſologus ſer. 166. *Cùm Mundus intra generis humani primordia perdeſcenda nefando vitiorum ſqualore ſordeſceret, quadraginta diebus, ac noctibus expiaturus terram cæleſtis imber effunditur: vt quia perire ſibi Mundus, quod factus fuerat, iam debebat, gaudet tali Baptiſmate ſerenatum.* Et Optatus Mil. lib. 5. de Baptiſmate ſic: *Eſt virtutum vita, criminum mors, natiuitas immortalis.* Diluuio enim ſacerrimo vitia ſubmerguntur, vt homines innouari ad ripam aſcendant.

54. *Diuinâ vita donamur ex Baptiſmate.* Emiſſ.

Age, quanam vita è Baptiſmo donemur? Certè immortali, ac diuina; filij enim Dei efficimur, Spiritúque ſancto informamur: *Ille baptizabit vos Spiritu ſancto.* Iam facilis ſententia Euſebij Emiſ. hom. 2. de ſymb. Chriſtus, *tam puros nos eſſe concedit ex fonte, qualis ipſe ad nos venit ex Virgine.* An hyperbole adæquat vtriuſque puritatem? Minime planè, ſed aſſimilat, fatur Modernus quidam, Ego aliter expendo. Baptiſmatis vi filij Dei exurgimus, vndè baptizati *Chriſtum induimus*, (vt Paulus aiebat) ex eo autem capite, quo Chriſto aſſimilamur, ipſius Chriſti conceſſione & beneficio, obiicimur ex fonte nati, qualis ipſe ad nos venit ex Virgine. Veri Chriſti parens Virgo eſt; imaginis autem Chriſti vnda ſacratiſſima. Mariæ ab Angelo indictum: *Spiritus ſanctus ſuperueniet in te.* Luc. 1. Idem aquæ à Domino dictum contemplatur, ſi baptizans Dominus nos in Spiritu ſancto filios nos ſuſcipit Dei, Chriſtos ſcilicet ab aqua Virgine generatos. Appoſitè addit Emiſſenus, *Dilata, Domine,* ac benedic ſub inſtante regenerationis tempore ſacræ ſinus parentis *Dic, Domine, Eccleſia tua,* ſiue aquæ diluenti: *quod dixiſti per Angelum Matri tuæ: Spiritus ſanctus ſuperueniet in te. Iterum mater de Spiritu ſancto aqua concipiat, iterum Virgo parturiat, iterum homo Dei Filius efficiatur.* Sic Doctor.

Luc. 1.

Emiſſ.

***

Observatio VII.

Ad illa verba:

Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius non ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti.

Ieſus Ioannem ſibi proponit, quia Ioannes Chriſtum ſibi præponendum aperuit.

Iuſta enim a Domino humilitatis retributio exaltatio eſt.

CHRISTVS, qui antè Ioannem factus eſt, id eſt, (interprete Caietano) *anterior Ioanni ordine gratia*: veniet poſt illum, ſiue ſupplex à Ioanne Baptiſmatis vndâ diluendus. Quâ iuſta à Domino retributio ei, qui ſe indignum ſoluere calceamentum profitetur! D. Chryſoſtomus hom. 38. *Manum, quam calceamento dixit indignam, ſuper caput ſuum Chriſtus attraxit.* 55. Caiet. Chryſ.

56. *Quaſi ex iuſtitia debebat Ieſus voluntarium ſubire à Ioanne baptiſmum, quia Ioannes ſe pedibus Ieſu ſuppoſuit.* Matt. 3. Caiet.

Diluendus à Ioanne Chriſtus ad Iordanis ripam acceſſit. *Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Cui Dominus, *ſine modò: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam.* Matth. 3. Vbi Caietanus, *In ſuſcipiendo a te baptiſmum, decet nos ambos implere omnem iuſtitiam communem mihi, & tibi.* Scio impletam iuſtitiam Ioannis, *quia debebat ſecundum diuinum ordinem baptizare Chriſtum.* At quonammodo impletur iuſtitia Saluatoris? Reſpondet acutè Doctor, *Impletur iuſtitia Chriſti ad Ioannem, nam debebat Chriſtus voluntarium ſubire baptiſmum à Ioanne.* Iam requiro, vndenam Dominus deberet à Ioanne voluntarium baptiſma ſubire? Certè ex eo quod Ioannes ſeſe pedibus ſubmiſerat Saluatoris: *Cuius non ſum dignus corrigiam calceamenti ſoluere,* quodammodo ex iuſtitiâ debebat Saluator voluntarium Ioannis baptiſmum ſubeundo, ſeſe in conſpectu Ioannis prouoluere manúſque illas pedibus Chriſti hærentes ad ſacratiſſimum verticem attollere.

57. *Chriſtus ex iuſtitia vi ad gloriam eleuatur, quia ſe demiſit.* Pſal. 118. Hilar. Phil. 2. Hilar.

In perſonâ Domini ſic David: *Humiliatus ſum vſquequaque.* Pſal. 118. Ad quæ D. Hilarius, *Erat in formâ Dei, nihilque ei ex eius gloriâ deerat, in cuius forma manebat: ſed formam ſerui per humilitatem accepit. Humiliauit ſemetipſum* (Paulus ait) *factus obediens vſque ad mortem, mortem autem Crucis.* Addit, *Propter quod & Deus exaltauit illum, &c.* Phil. 2. Illa particula. *Propter quod* expendenda eſt: Quia ſe humiliauit formam ſerui accipiens, iuſtè, ſiue ex iuſtitiæ vi ad Dei gloriam eleuatur. *Humilitati* (inquit Doctor) *hæc merces debita eſt, vt qui manens anteà in formâ Dei, eſſet forma ſerui deinceps effectus, & manens in formâ Dei, & effectus in forma*

forma ſerui, confeſſione cæleſtium, terreſtrium, & infernorum, eſſe in Dei Patris gloria, noſceretur.

58. *Paulus egregia à Deo accepit munera, quia ſe didicit humiliare. Chryſ.*

Se Diſcipulus verè Ieſu Paulus demiſit, dum Eccleſiæ perſecutorem appellauit. Propter quod & Deus exaltauit illum; ex rigoréque iuſtæ mercedis egregia à Deo munera recepit. Id celebrat D. Chryſoſtomus fatus ſer. 7. in Epiſt. ad Philip. *Homo erat Paulus, humilians ſe ipſum*, Magiſtri quidem imitator. *Quid igitur? An non iuſtè ſuſcipitur? an non encomijs, laudibus celebratur? an non Chriſti amicus eſt? an non maiora, illis edit, quæ Chriſtus fecerat? an non ſæpè diabolo tanquam mancipio imperauit? an non veluti lictorem circumduxit? an non ludibrio habuit? an non contritum illius caput ſuis ſubiecit pedibus?* Hæc omnia iuſtè ſeu rigore iuris Paulo prouenêre ex Iudice iuſto retributore.

59. *Iure qui ſe facit paruulum, maior eſt in Regno. Mat. 18. Maxim.*

Diſcipulos Chriſtus edocuit. *Quicumque humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte, hic maior eſt in Regno cælorum.* Mat. 18. Quo iure? Certe ipſa humilitatis demiſſione. D. Maximus ſer. de S. Mich. Vnde intelligimus, quod humilitate peruenitur ad Regnum. *Quiſquis ergo* iuſtè (ſiue ex iuſtitia) *Diuinitatis tenere veſtigia, humilitatis ima ſectetur.* Quis qui humiliatur, hic maior eſt? Certe quia Deum oportet ſic implere iuſtitiam: *Propter quod & Deus exaltauit illum:* Ad Deum enim Iudicem attinet, vniuſcuiuſque iura ſeruare. *Aeſopus à Chilone rogatus, quid faceret Iudex Iupiter? Humilia, inquit, extollit.* Bruſon. lib. 6. Tam proprium enim Dei Iudicis eſt homines, qui ſe norint humiliare, extollere, vt id vnum ſit iuſtitiæ immenſæ æterni Iudicis documentum. Bruſo.

LIBER

LIBER SECVNDVS.

IESVS IN SIGNVM, CVI CONTRADICITVR.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput ſecundum Lucæ.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum ſignum contradictionis.

PROLVSIO.

SIMEON, & Anna prophetico afflati ſpiritu oblatum die quadrageſimo à natalitio, ipſo nimirum die Purificationis Puerperæ, in Templo Christum ceu Primogenitum lætis prædicationibus terris fauſta ominantes agnouére, excepére. Quare Dominus à ſexu prædicatur vtroque? Ambroſius lib. 2. in Luc. *Ab vtroque ſexu teſtimonium habere voluit, qui vtrumque ſexum ſaluaturus venerat.* Gratitudinis ergo Saluatorem cunctos nos decet laudibus efferre, encomiis extollere: an non tacet ingratus? Origenes hom. 17. in Luc. Poſt Simeonis prophetiam, quia neceſse erat, vt mulieres etiam ſaluarentur, venit Propheтiſſa Mulier. Si neceſſe ſaluari, neceſſarium laudare Saluatorem? Addit Doctor, *Quàm pulcher ordo. Non venit ante virum mulier, ſed priùs venit Simeon, qui apprehendit infantem: deinde Mulier.* Pulcher hic ordo, ſed alio pulchriori ab Euangeliſta expoſito, dum Maria apud Templum exiſtens præmittitur antè ſaluandorum aduentum. Quis enim ſalute donetur, niſi præeunte miſericordiæ Matre?

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, ſeu perſecutionibus acti, FRVCTVS SECVNDVS. Ambroſ.

LVCAS Cap. II.

VERS. 33. ET erant Pater eius, & Mater eius mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo.

34. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam Matrem eius:

PARAPHRASIS.

33. PROFECTO *Mater infantis, & Ioſeph videntes hæc afflatu diuini Spiritus à ſene Simeone profari, conferentes interim cum ijs, quæ præceſſerant, taciti ſecum ada mirabantur, quid ſibi ſenis deferret oratio?*

34. *Ad hæc vbi Puero benedixiſſet Simeon, ſimul & parentibus bene precatus eſſet,*

Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſrael, & in ſignum, cui contradicetur.

eſſet, verſus ad Mariam ait: Filius hic tuus quanquam in hoc datus eſt à Deo, vt ſalutem omnibus conferat, tamen hominum vitio fiet, vt quemadmodum multos Dei donum amplectentes ad ſpem ſalutis æternæ eſt erecturus: ita multi gentis Iſraeliticæ reſpuentes obuiam Dei beneficentiam, in exitium æternum deiiciantur. Proponetur quidem veluti ſignum, quale nunquam propoſitum fuit ab initio Mundi: ſed obnoxium multorum contradictioni.

35. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

35. *Reclamabunt increduli, tantúſque vndique tumultus concitabitur, vt nè tu quidem ſis à malorum conſortio immunis futura. Nam non ad eos tantùm peruentet crudelitas, qui credituri ſunt Filio tuo: verum etiam tuam ipſius animam penetrabit doloris gladius. Vt ſcilicet veritatis luce prolatâ cogitationes hominum, quæ latebant in corde retegerentur.*

36. Et erat Anna Propheteſſa, filia Phanuel de Tribu Aſſer: hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſuâ.

36. *Seni mox cælibi anus vidua ſucceſſit. Erat enim Anna quædam Phanuelis filia viri laudati de Tribu Aſſer. Hæc cum nondum eſſet apud Iudæos glorioſa virginitas, ſeptem annos à virginitate ſua vixerat cum marito. Datum hoc tempus ſoboli.*

37. Et hæc vidua vſque ad annos octoginta quatuor: quæ non diſcedebat à Templo ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die.

37. *At quod reliquum erat vitæ pietati eſt conſecratum; ſemel experta coniugium, quamuis eſſet adhuc ætate vigenti, de repetendo matrimonio non cogitauit; ſed Mundo emortua, non diſcedebat à Tẽplo non interdiù ſolum, verùm etiam noctù ſe totam immolans Deo hoſtiam viuentem. Nam corpus crebris ieiuniis immolabat, animum piis votis, & obſecrationibus offerebat.*

38. Et hæc, ipsâ horâ ſuperueniens confitebatur Domino, & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael.

38. *Dum igitur vaticinatur Simeon, dum ſacris gratulationibus omnia redundant, Anna ſuperuenit, vt & ipſa nati Pueri teſtis eſſet, ſuique pectoris cum aliorum gaudiis iungeret affectus. Nec tacuit apud alios, quod oculis viderat, quod didicerat afflatu; ſed de Puero loquebatur omnibus, qui Ieroſolymis redemptionem Iſraeliticæ gentis expectabant. O viduæ mens Apoſtolorum iam imitatrix, aut prælibatrix Euangelij præconij!*

39. Et vt perfecerunt omnia ſecundùm legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem ſuam Nazareth.

39. *Cunctis tandem ritè peractis, quæ ad Purificationem lex præſcripſerat, reuerſi ſunt Nazareth, vbi Puer erat conceptus. Volebat enim ad tempus latère, & fallere crudelitatem eorum, qui noui Regis metuebant exortum.*

40. Puer autem creſcebat, & confortabatur: plenus ſapientiâ, & gratia Dei erat in illo.

40. *Demum paulatim accreſcens ætas augebat corporis modum, ac vires, in quo velut in domicilio indoles quædam admirabilis elucebat, aliquid præ ſe ferens homine maius, ſapientia, ſanctitas, integritas, maturitas, quantam nullo in ſene reperias, cum omnibus reddebat admirabilem.*

SECTIO PRIMA.

Simeonis Vaticinium.

TEXTVS.

VERS. 33. ET erant Pater eius, & Mater eius mirantes ſuper his, qui dicebantur de illo. 34. Et benedixit illis Simeon, & dixit ad Mariam Matrem eius: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & in reſurrectionem multorum in Iſraël, & in ſignum cui contradicetur. 35. Et tuam ipſius animam pertranſibit gladius, vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

COMMENTARIVS
Literalis.

§. I.

De Ieſu Parentum admiratione.

1. *Vtdenam parentum admiratio?* ET erant Pater eius, & Mater eius mirantes. An incognita, & noua, quæ de Christo in Templo à Simeone, & Annâ Prophetiſsâ proferebantur? Minimè. Cur igitur admiratione exoriri ex nouitate ſolitâ afficerentur? Reſpondet Caietanus hanc admirationem referri non ſolùm ad illa, quæ cognoſcebant, ſed & ad ea, quæ à Simeone & Anna prædicebantur. *Refertur hæc admiratio etiam ad ea, quæ ſubiungit Euangeliſta dicta à Simeone, & Anna.* (Caiet.)

2. *Mirantur quod iam præcognita mirabilia eſſent.* Exiſtimo ſolummodo referri ad prædicta iam præcognita ex reuelatione à Parentibus, præcipuè à Mariâ. Mirantur tamen, quòd cuncta eſſent mirabilia: vti Barradius, & alij. (Barrad.) Caietan. ipſe, *Digna erant admiratione etiam apud Ioſeph, & Matrem ſcientes, tum quia magna erant, tum quia ad ſenſum audiebant quæ in particulari ſciebant.* Menochius, *Admirabantur non quod ignorarent, ſed quod eximia eſſent. Hæc enim admirari ſolemus, etiam poſtquam nobis reuelata ſunt.* (Menoch.) Tanta ergo myſteriorum vis, vt etiam ſcientem Mariam, & Ioſephum ad nouam admirationem nouiter exaudita excitarent.

3. *Vt Ioſeph Chriſti appelletur Pater?* *Pater eius.* Vtdenam Ioſeph Ieſu Pater, qui eum minime genuerat? D. Auguſtinus lib. 2. de Conſ. cap. 1. (Auguſt.) *Neque enim propterea non erat appellandus Ioſeph Pater Chriſti, quia non eum genuerat: quandoquidem rectè Pater eſſet etiam eius quem non ex ſuâ coniuge procreatum aliunde adoptâſſet.* Pergit Doctor probans rationibus quatuor aliquem dici Patrem. Primò, ob carnalem generationem veram. Secundò, ob eandem ab omnibus ferè exiſtimatam. Tertiò, propter coniugium. Quartò, per adoptionem: Ioſeph itaque Chriſti Pater appellatur ratione coniugij, quia Matris veræ verè maritus erat. Et quia eius genitor verus putabatur à cunctis, exceptis his, quibus Spiritus ſanctus Incarnationis myſterium reuelauerat. Miror Origenem hæc latuiſſe, qui hom. 16. in Luc. ait: *Pater appellatus eſt Ioſeph, quia nutriuit.* Quid recordemur nutritionis, cùm tot ſtrictiores ſubſint appellationis cauſæ. (Orig.)

§. II.

De benedictione, ac vaticinio Simeonis.

4. *Benedixit Simeon Sacerdotali benedictione Parentibus?* ET *benedixit illis Simeon.* Virgini, Ioſepho, & fortè infanti Simeon benedixit? Quanam benedictione? Barradius, *Non benedictione Sacerdotali, ſed benedictione laudis, & proſperitatis; cuncta enim proſpera, fauſtâque precatus laude illos proſecutus eſt.* (Barrad.) Menochius, *Gratulatus eſt illis tam felicem prolem.* (Menoch.)

5. *Benedixit planè.* Profectò hinc colligendum Simeonem Sacerdotali munere præfulſiſſe, quia Ieſu, eiuſque Parentibus benedixit. Caietanus Sic. (Caiet.) *Hinc apparet, quod Simeon ſit Sacerdos, nam Sacerdotibus in lege mandatum erat, benedicere filijs Iſrael. Num. 6. Et hoc tantò magis ſignificatur, quòd in Templo benedixit.* Imò putarim ſignificari, partem ceremoniarum huiuſmodi eſſe benedictionem: Euangeliſtamque innuere, vſum fuiſſe Simeonem formâ benedictionis Numerorum illo capite inſtitutâ.

6. *Quonammodo Ieſus poſitus in ruinã?*

Et dixit ad Mariam Matrem eius: Ecce poſitus eſt hic in ruinam, & reſurrectionem multorum in Iſrael. Prædixerat Simeon Chriſtum lumen eſſe, omnibúſque præparatum Seruatorem: nunc præfatur non omnes Iſraëlitas ab eo ſeruandos, ſed multos allatam ſalutem repudiaturos. An ſalus in ruinam? Medicus in ægrotantium exitium exſurget? Origenes homil. 17. (Orig.) *Poſitus eſt* Chriſtus in ruinam multorum, hoc eſt, vt multi benè cadant à peccatis, illiſque moriantur: & in reſurrectionem, hoc eſt, vt cum benè à peccatis ceciderint, per gratiam reſurgant. *Stabam*, inquit, *in peccato eo tempore, quo peccato viuebam; & quia in peccato ſtabam; vt caderem, & peccato morerer. Hoc tibi primùm Saluator concedit, vt corruas. Ethnicus eras, cadat in te Ethnicus: diligebas ſcortum, primùm in te ſcortum intereat: peccator eras, cadat in te peccator; vt poſſis dehinc reſurgere.* Sic Dominus poſitus eſt in ruinam, & in reſurrectionem. Theophylactus (Theoph.) conteſtatur. Alij exponunt, poſitum in ruinam Dæmonum, & Iſraëlitarum, qui illum non recipient, quorum Rempublicam tandem ſolo æquabit: & in ruinam Romani Imperij, quod ſibi ſubiiciet.

7. *Authoris ſententia, de contrarijs effectibus Ieſu aduentus?*

Prophetat equidem Simeon de Ieſu contrarios effectus, ruinam ſcilicet, & reſurrectionem; & quia reſurrectio ſpiritualis eſt (nempe à peccatis) ruina conſequenter ſpiritualis intelligenda in cæcitatem & interitum æternum. Dixerat, *Et gloriam plebis tuæ Iſrael.* Ne autem intelligeremus ſaluandos cunctos Iſraëlitas per Ieſum, explicauit ruinam multorum Iſraëlitarum ex Ieſu ſequendam. An ipſe facturus ruinam huiuſmodi? Caietanus (Caiet.), *Non dicit, quòd Ieſus ſit facturus ruinam, ſed quod poſitus eſt in ruinam: occaſionem enim accepit ruina ex Ieſu.* Confirmo ex Theophylacto (Theoph.), *Ruinam dicit Simeon eorum, qui non crediderunt: reſurrectionem eorum, qui crediderunt.* Paulus (Rom. 9.) lucem affert, fatus, *Offenderunt Iudæi in lapidem offenſionis, ſicut ſcriptum eſt, Ego ponam in Sion lapidem offenſionis, & petram ſcandali.* Rom. 9. Et Iſaias, *Et erit vobis in ſanctificationem, in lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus Iſrael, in laqueum, & in ruinam habitantibus in Ieruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent,* &c. cap. 8. Denique Petrus ait, *Vobis honor credentibus, non credentibus autem lapidem quem reprobauerunt ædificantes: hic factus eſt in caput anguli, & lapis offenſionis, & petra ſcandali, ijs, qui offendunt verbo, & non credunt.* 1. Pet. 2. Non igitur ruinam facturus Ieſus ſed poſitus eſt in ruinam, accipiente ruinà ex Ieſu occaſionem.

8. *De quonam ſigno Simeon loquatur?* Amph. Chryſoſt. Theoph. Caiet.

Et in ſignum, cui contradicetur. Quidnam hoc ſignum? An crux? Amphilochius apud Sur. Chryſoſtomus Orat. de Occur. Dom. & Theophylactus de Crucis ſigno interpretantur. An ſignum reconciliationis humani generis cum Deo? Sic Caietanus. An ſignum fœderis, quem in morem cæleſtis arcus quondam Noe in ſignum fœderis datus eſt? Ita Carthuſianus.

9. *Authoris ſententia.* Thren. 3.

Sequor Iſidorum Clarium Orat. 12. exiſtimantem ſimilitudinem ab iis acceptam, qui ad propoſitum ſignum, ſiue ſcopum iaculantur, iuxta illud: *Poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.* Thre. 3. & illud: *Confregit me; & poſuit me ſibi quaſi in ſignum.* Iob. 16. Senſus itaque ſic eliciendus: Chriſtus poſitus eſt in ſignum & ſcopum, in quem Phariſæi, Scribæ, & Sacerdotes odij ſui ſagittas magno furore dirigent. *De ſecta iſta notum eſt nobis, quod ei vbique contradicitur.* Act. 28. (Act. 28.) *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem,* Heb. 12. (Hebr. 12.) D. Laurentius Iuſt. lib. de triumph. Chriſ. agone. *Omnes paratas certatim in pharetrà ſagittas in ſignum contradictionis intorquent.*

10. *Alia probabilis expoſitio.* Euthy.

Non diſplicet Euthymij expoſitio ſignum pro miraculo accipientis. *Poſitus eſt hic infans in miraculum Orbis totius.* Miraculum ineffabile Deus homo, cui Iudæi, Mahometani, Ethnicique contradicunt. Adhæret Ianſenius.

§. III.

De gladio Deiparam diuerberante.

11. *Variæ de gladio hoc expoſitiones.* Ambroſ. Timoth.

ET *tuam ipſius animam gladius pertranſibit.* Multi ſunt Doctores circa huiuſce gladij ſignificationem. Ambroſius aſſerit gladium Virginis eſſe prudentiam cæleſtis non ignaram myſterij: hoc eſt, cæleſte myſterium, inſtar gladij, penetrantem. Timotheus Ieroſolym. dolorem illum, qui Virginis animam pertranſiit, cum Filium triduò amiſit. Alij aliter.

12. *Authoris mens.*

Nos cum Euthymio, Beda, & Modernis gladium exponimus dolorem, qui Virginis animam paſſionis tempore ſauciauit. Tuam animam pertranſibit gladius doloris, cùm populum Iſraëliticum videris nato contradicentem, eúmque ſuffigentem patibulo. Sic Pſalmiſta (Pſal. 104.), *Ferrum*, id eſt, gladius doloris, *pertranſiit animam eius* (Ioſeph ſcilicet) *donec veniret verbum eius.* Pſal. 104.

13. *Particula ipſius, quonammodo exponenda?* Magiſt. Hiſtor.

Particula: *Ipſius* obſtare videtur expoſitioni. An referenda ad Virginem, an ad Chriſtum? Magiſter Hiſtoriæ Euang. capit. 9. ad Chriſtum retulit. *Tuam ipſius animam, id eſt, animam ipſius, quæ & tua eſt, quam ſcilicet quaſi tuam diligis, pertranſibit gladius.* Accinit Barradius, *Chriſtum, qui tua eſt anima, quia tanquam animam, & vitam tuam illum diligis, pertranſibit gladius* paſſionis! Dilexit Dauidem Ionathas, *quaſi animam ſuam.* 1. Reg. 18. Porro particula *Ipſius* Græcè fœminini eſt generis, *αὐτῆς*, nec poteſt ad Chriſtum referri.

Vnde

Vnde Caietanus, ſonaret litera, Et ipſius, ſcilicet Ieſu, gladius pertranſibit tuam animam, niſi Ipſius) generis fœminini eſſet. *Tuam igitur ipſius animam*, id eſt, tuammet animam, non corpus doloris ex paſſione Dominicâ gladius pertranſibit. Caietanus, ſonat, ac diceretur, *Tuammet animam; ne hinc intelligeretur corporeo gladio ipſam feriendam.* Pergo ad metaphoram.

14. *Metaphoricè tribulatio ſignatur in gladio.* August. De gladio illo ſic D. Auguſtinus epiſt. 59. ad quæſ. 9. Paulini. *Tribulationem gladij nomine ſignificatam eſſe, credibile eſt, quo materna anima vulnerata eſt affectu doloris. Ipſe fuit gladius in ore perſecutorum, de quibus in Pſalmo dicitur: Et gladius in ore eorum. Ipſi enim erant filij hominum, quorum dentes arma, & ſagitta, & lingua eorum gladius acutus. Nam & ferrum, quod pertranſiit animam Ioſeph, pro dura tribulatione poſitum mihi videtur. Apertè quippe dicitur, Ferrum pertranſiit animam eius, donec veniret verbum eius. Pſalm 56. Id eſt, tandiu fuit in dura tribulatione, donec fieret, quod prædixit.*

15. *Quomodo ex gladij illius vulnere reuelanda multorum cogitationes?* *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Enthymius ſic difficilem locum interpretatur: *Animam Virginis pertranſibit doloris gladius, vt retegantur ex multis cordibus eorum cogitationes, qui ſuſpicabantur, hanc non eſſe illius Matrem.* Theophylactus, *Reuelata ſunt ex cordibus cogitationes in paſſione Filij, cùm apparuit Iudas proditor, & apparuerunt diligentes Chriſtum Ioſeph Arimathia, & fœmina, &c.* Iſidorus Clar. orat. 12. de præclaris Chriſtianorum cogitationibus, quæ per egregia facta ſe ſic aperuerunt, Simeonem agere arbitratur. Origenes hom. 17. de cogitationibus malis exponit, quæ Eccleſiæ medicis Sacerdotibus tanquam vulnera, vt ſanentur per confeſſionem aperiendæ ſunt. Caietanus de cogitationibus externâ fidei confeſſione aperiendis commentatur. Euthym. Theoph. Iſid. Clar.

Ego veroſimilius hæc verba: *vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes*, ad illa refero: *Poſitus eſt hic in ſignum, cui contradicetur:* cæteris interpoſitis veluti per parentheſim. Sic Bibliæ correctæ, approbantibus Carthuſiano, & Ianſenio. Poſitus eſt Dominus in ſignum, cui contradicetur adeo, vt tuam animam Virgo; doloris gladius ſit tranſverberaturus. Contradicetur autem Chriſto, vt reuelentur ex multis cordibus Iudæorum cogitationes, hoc eſt, vt agnoſcantur, quinam ex illis viri probi, quinam impij ſint & hypocritæ. Bonauentura, *Hoc conſecutum fuit ad paſſionem Chriſti, quia Iudæorum carnalium, & hypocritarum cordis iniquitas reuelata fuit.* 16. *Authoris placitum.* Carth. Ianſen. Bonau.

IN IESVM SIGNVM CONTRADICTIONIS.

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX SIMEONIS Vaticinio.

Observatio I.

Ad illa verba:

Et erant Pater eius, & Mater eius mirantes ſuper his, quæ dicebantur de illo.

Licet Virgo dignoſceret Filij Deitatem, adhuc miratur, eius humanitate contemplata; quia quodammodo Humanitas Diuinitate admirabilior oſtenditur.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T.I.

Vbi de admirandâ prorſus Principum humilitate, ſiquidem honores animum extollere conſueuerunt.

RECOLO pulchram Caietani ſententiam. *Digna erant admiratione etiam apud Ioſeph, & Matrem ſcientes ipſum eſſe Meſſiam.* Si ſciebant Meſſiam, ſeu Filium Dei infantem ſuum eſſe, quidnam nouum aduerterent, de quo deberent in nouam abripi admirationem? Certè ipſa Filij Dei incarnatio, ipſæ incarnati Domini futuræ perſecutiones, inſtantiaque tentamina inſtructam iam è cœlo parentem ad nouam admiratio- 17. *Humilitas virtus admirabilis.*

nem excitabant. Mirabilis planè Deus : ſed neſcio, an carne indutus, paſſibili corpore, & animo apparens admirabilior ſcientibus obiiciatur.

18. *Admirabilis Deitas carne induta iam longè mirabilior redditur, vt nomine* Admirabilis, *inſigniatur.* Iſai. 9. Pſal. 8.

Fatus Iſaias, *Paruulus natus eſt nobis, & Filius datus eſt nobis, cuius Principatus ſuper humerum eius, & vocabitur nomen eius, Admirabilis.* cap. 9. Cecinerat Dauid de Deo antè Incarnationem, *Quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſà terrà.* Pſal. 8. Si Deus *Admirabilis* nomine iam ob conditionem Orbis, ob gubernationémque ineffabilem iam eſt inſignitus, quare humanitate indutus Filius eodem *Admirabilis* nomine condecoratur? An quia humanitas addit admirationi Deitatis vberiorem adhuc admirationem? Deus carne indutus? Deus perſecutionibus tentandus? Deus in ſignum, cui contradicetur? O ineffabilis admiratio vincens prorſus ex Deitate admirationem! Pulchrè Zeno Veron. ad Pſal. 129. *Deus noſter humilis corde eſt, & ineffabilis eius illa ſapientia, ac virtutis poteſtas intra hominem ſuſceptum iacet magis admirabilior; quia tantus eſt, & talis* Tantum enim faſtigium inclinatum eſſe, tantam impaſſibilitatem tentaminibus ſubiectam apparere, vſque ad ſtuporem admirabile eſt; vnde dignoſcens Virgo per ſingula inſtantia vberiori admiratione afficitur.

Zeno.

19. *Angeli admirātur, ſibi Deum natum Infantē perſecutionibus tentandum obiicientes.* Luc. 2.

Cælicolæ conteſtantur, dum parentum Ieſu morem gerentes, nato Domino cecinerunt. *Subitò facta eſt cum Angelo multitudo militiæ cœleſtis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo.* Luc. 2. Præ admiratione cunctos ſpiritus illos aduolâſſe, & cecinisse Dei humanitate induti laudatores doctus Pſalm. 100. noſtræ Societatis affirmat Interpres. Cur autem ſub ſpecie pugnaturorum apparuere, niſi vt tentaminibus agendo præſidium pollicerentur, vt innuit Origenes? Iam requiro, cur Angeli Deum admiratione ſpeciali affecti ſignatè collaudant poſt Incarnationis euulgatum myſterium, poſt natum infantem? Porrò tunc admirabilior Deus obiiciebatur, cùm carne indutus tentaminibus hoſtium, veluti ſignum appoſitus erat.

20. *Præcipuè tūc Angeli admirati ſunt, cum Solem Ieſum vident à terra aſſumi* Iob 38. Anaſt. Syna.

Præclamauit Iob, *Vbi eras*, ait Deus; *cùm me laudarent Aſtra matutina?* Cap. 38. Vbi D. Anaſtaſius Synai. lib. 4. Exam. affirmat Angelicas haſce Dei laudes eaſdem eſſe cum illis, de quibus Lucas. *Laudantium Deum, & dicentium.* Addit Pater Solem in terra primum à Deo effectum, deinde in cælum tranſlatum fuiſſe in typum ſcilicet Incarnationis. *Hymnis Deum celebrarunt. Quamobrem? Quoniam facta ſunt Aſtra? Non certè propterea, ſed cum vidiſſent Solem è terra currentem, in myſterio didicerunt Chriſti Incarnationem, & è terrâ aſſumptionem. Et ideo cum vidiſſent eum è ſancta Virgine tanquam ex abyſſo exortum, ſtatim exclamauerunt dicentes, Gloria in Altiſſimis Deo.* Cur non collaudatis cùm reliquæ creaturæ excitantur, cùm ſpiritualis Mundus nempe Angeli ipſi exſurgunt? Profectò Deus humanus plus viderur mentes Angelicas in admirationem rapuiſſe : vnde qui iam ex conditione Vniuerſi, ex Dei pulchritudine iam admiratione tenebantur, quaſi nouiter admiratione, ex Deo carne induto, corripiuntur: dum Deum immortalem, & impaſſibilem, moriturum quidem, perſecutionibuſque agendum contemplantur.

19. *Plus admiramur, dum obiicitur humiliata ſublimitas.* Sap. 7. Gilleb.

De diuinitate Sapiens, *Candor eſt lucis æternæ, & ſpeculum ſine maculâ Dei Maieſtatis.* cap. 7. Angeli quidem admirantur tam ineffabilem immenſum ſplendorem. At Deus carne indutus adeo lucet, vt quodammodo ſpiritus nouâ longè ineffabili admiratione capiantur. Gillebertus Abbas ſerm. 21. in Cant. *Glorioſus planè in illo ſplendore gloriæ, & paternæ figurâ ſubſtantiæ. Sed ſuperaddito noſtra quodam velut fuco natura, dum ſublucet, plus placet. Hæc autem dico, quòd dignatio hæc ipſa, quâ voluit incarnari, quemdam videtur attuliſſe decorem dignitati Maieſtatis.* Ergo ſi ex vberiori ſplendore vberior Cælicolarum admiratio, quomodo non plus admirabuntur dum obiicitur *humiliata ſublimitas, exinanita immenſitas, & Diuinitas incarnata? Iſtâ varietate quid pulchrius?* Imò quid conſequenter admirabilius? Hinc commendabilis maximè Principum humilitas, ſi honores animum extollere conſueſcunt. Si videris Regem, Equitem, Magiſtratum adeo ſummiſſum, & humanum vt ſe gerat tanquam vnum ex ipſis, hymnis proſequere, laudibus effer admirabilem.

Observatio II.

Ad illa verba:

Ecce hic poſitus eſt in ſignum, cui contradicetur.

Vbi Chriſtus collocatur, ibi appoſitus eſt in ſignum, aut ſcopum in quem perſecutionum iacula diriguntur.

Tunc enim verè Chriſtus noſter eſt, nobiſque commoratur, cùm laboribus defatigamur.

22. Th. oph.

Diximus Crucem ſignum eſſe, cui contradicitur. Theophylactus, *Signum autem Crux eſt, cui vſque in hoc tempus contradicitur, hoc eſt, non recipitur ab incredulis.* Porrò non ipſa Crux, cui contradicitur, ſed Chriſtus hoc in ſignum appoſitus. *Poſitus eſt in ſignum*, id eſt, in Crucis ſuffixus ſigno iaculatoribus obiectus eſt, ad quem iacula dirigantur.

23. *Vbi Chriſtus viuus adeſt, ibi ſi-*

Audi Titum Boſt. Epiſcopum ad cap. 2. Lucæ. *Sacris literis edocti, per ſignum, ſalutarem,*

gnum obiicitur, cui contradicatur. Ideo Crux ſignum, cui contradicetur eſt, ex quo Ieſus ſuſpenſus.
Titus.

vindicamque Crucem accipimus. Moyſes enim fecit ſerpentem aneum, & poſuit eum in ſigno, hoc eſt in Cruce. In ſigno itaque Crucis poſitus Dominus, veluti ſcopus à iaculatoribus vulneratur. *Quia non deſinit vnquam* (addit ille) *qui de Chriſti Domini Incarnatione verboſè digladientur, eandemque variè oppugnent; alij namque Dei Verbum corpus ſumpſiſſe, alij abſque vlla corporeâ corruptione ad nos deſcendiſſe, aiunt; alij rurſus corpus, quo indutus erat, verè paßibile extitiſſe; alij externâ tantum corporis ſpecie œconomiæ opus expleviſſe definiunt; alij item terrenum. alij caleſte corpus habuiſſe aſſerunt; alij tandem ab æterno extitiſſe; alij ab immaculatâ Virgine Mariâ primam originem traxiſſe contendunt; meritò Chriſtus Dominus in ſignum, cui contradicitur, poſitus perhibetur.* Ex huiuſce igitur ſigni, Domini ſcilicet præſentia, ipſa Crux ſignum redditur, cui in poſterum validiſſimè contradicatur.

24.
Deus apud præcordia trium Puerorum habitans, eos reddidit igni obnoxios, vt Chriſto ac Pueris ſimul contradiceretur.
Dan. 3.

An iaculatores cunctas ſagittas conſumpſere? Profectò Chriſtus nunquam non impugnatur, in quocumque poſitus fuerit obiectus. Apud tua præcordia manet Dominus? Exiſtima feliciſſimè quidem, te Crucem eſſe, ad quam, vt Ieſus vulneretur in te, iacula dirigenda ſunt. In te Chriſtus ſignum eſt, téque ſignum reddit, vt ſimul vtrique contradicatur. Tres Hebræi ſanctiſſimi pueri Ananias, Azarias, & Miſaël Nabuchodonoſoris præcepto inſtante adducuntur ad tribunal, Regique requirenti, cur ſtatuæ aureæ obſequium non præſtitiſſent, reſponderunt: *Ecce Deus noſter, quem colimus poteſt eripere nos de camino ignis. Quod ſi noluerit, notum ſit tibi Rex, quia Deos tuos non colimus, & ſtatuam tuam non adoramus.* Dan. 3. Pende illud: *Quòd ſi noluerit.* Reſponderet perfidia, Quod ſi adoratum à nobis Numen noluerit nos ab igne liberare; ſtatuam tuam adorabimus. At pietas ac fides Adoleſcentum, eorúmque cor charitatis igne ſuccenſum, licet, inquit, nos Deus igni tradi permittat, nos ab eius cultu minimè diſcedemus. Porrò Chriſtus in charitatis auro prælucebat. Quid plura? Mirarer, ſi prælucens in charitatis auro Dominus Ieſus nō illicò ſocios ſuos ad ignis patibulum adduceret. Signum enim Deus noſter, cui contradicitur, efficit illos, apud quos commoratur ſignum, cui ſimul contradicatur. *Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore, & præcepit, vt ſuccenderetur fornax ſeptuplum, quam ſuccendi conſueuerat.* Immittuntur pueri in fornacem Chriſto ſocio, Rege teſtante: *Ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ſpecies quarti ſimilis Filio Dei.* Ibid. In aureo Adoleſcentum charitatis pectore Chriſtus præluxit: quemammodo & in torturæ igne vti reus ipſe non numeraretur. Pulchra D. Chryſoſtomi excogitatio eſt. *Ecce Dominus* (ait hom. de trib. Puer.) in auro lucet, ſcilicet charitatis puerorum: ſed & in flammis oſtenditur. Superius, *Patitur ſe Deus cum Pueris in ſupplicio numerari.*

25.
Ioſeph Ieſu præſentia fruens obiicitur, & mox Iacob & ...

Societate Chriſti frueris? Probris procul-dubio impeteris, hoſtibus in ſignum virumque iacula immittentibus. *Iſrael diligebat Ioſeph ſuper omnes filios eo quod in ſenectute genuiſſet eum.* Gen. 37. Aliter eò quòd filius *eſſet ſapiens ſibi.* Id eſt iuſtus, Domino præcordia illius replente, iuxta illud ſapientis: *Hæc* (id eſt, ſapientia ſeu Dominus) *iuſtum venditum non dereliquit.* Sap. 10. Erat filius ſapiens, domus ſapientiæ Ioſeph obiiciebatur. Illicò aduersùs ſignum vtrumque hoſtes iaculaturi inſurgunt. Mercatoribus venditur adoleſcens, in carcerem truditur. Dominus-ne, an Ioſeph? Certè vnus & alter: *Deſcenditque cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit eum.* Nazianzenus, *Chriſti quis ſocietate oriundus? Ornabitur ſocietate afflictionis, probris impetetur.*

...ſeph iaculis ſ... natur.
Genes. 37.
Sap. 10.
Nazian.

Eſcob. & Mendan Enarg. de Temp. T. II.

26.
Iacob Chriſto potitur, & mox vterque laboribus iraduntur, in morem ſigni vulnerandi ſagittis.
Sap. 10.
Salui.

Addo ex Sapiente, *Hæc profugum iræ fratris iuſtum deduxit per vias rectas, & oſtendit illi Regnum Dei, & dedit illi ſcientiam Sanctorum, honeſtauit illum in laboribus, & compleuit labores illius.* Cap. 10. Dominus ad Iacobi præcordia dilabitur, & mox ad tribulationum adducit ſuſtinentiam; ad vtrumque enim ſignum vulnerandum hoſtes horribiles inſurgunt. Haud ſolus Iacob vulnere afficitur. Deus quoque laboribus ſauciatur, Chriſtus iaculis ſimul confoditur. Saluianus lib. 4. ad Eccleſ. *Nullus ſeruorum ſuorum exulat, nullus frigore, ac nuditate torquetur, cum quo ille non algeat: cum eſurientibus eſurit, cum ſitientibus ſitit, &c.* Exulat iuſtus ſocio Chriſto non quidem ad opprobrium, ſed ad nuptias cum dilectiſſima Rachele ineundas: ideo non ait Pater Chriſtum exulare, licèt ſocium eſſe itineris innuat. At poſtquam ſocium Dominum aſſeruit Iacobi, mox cum illo eſurire, ac ſitire affirmauit; quia neceſſarium eſt eis, qui Chriſti præſentia potiuntur, ſigni in morem obiici, vt ſimul cum Chriſto iaculis feriantur.

Observatio III.

Ad illa verba:

Et tuam ipſius animam gladius pertranſibit, &c.

Deiparentis Gladium paucis illuſtro.

Vbi Virginis Martyrium expono ex amore, ex ſcientiáque laborem addente.

27.
Selitudo Deiparæ.
D. Tho.

TERTIO Volumine plura de Virginis Gladio ex Simeonis vaticinio excogitaui, pauca iis attexenda ſcribam. D. Thomas 3. p. quæſt. 27. variè Simeonis gladium interpretatur. *Illud* (ait) *verbum Simeonis Origenes homil. 17. in Luc. & quidam alij Doctores exponunt de dolore, quem paſſa eſt in Chriſti paſſione. Ambroſius per gladium dicit ſignificari prudentiam Mariæ non ignaram myſterij caleſtis; viuum eſt enim verbum Dei,*

& validum, & acutius omni gladio acutiſſimo. Quidam verò per gladiam dubitationem intelligunt. Quæ tamen non eſt intelligenda dubitatio infidelitatis, ſed admirationis, & diſcuſſionis.

28. Primò quidem *Origenes* (ait Thomas) *& quidam alij Doctores exponunt de dolore, quem paſſa eſt in Chriſti paſſione.* Sophronius apud Hieron. Epiſt. 10. *Quod verè paſſa ſit teſtatur Simeon Propheta loquens ad eam. Et tuam, inquit, ipſius animam pertranſibit gladius. Ex quo conſtat, quod ſupra Martyrem fuerit; quia in ea parte paſſa eſt, quæ impaſſibilis habetur.* Quàm fortis dilectio Genitricis! Non potuit mors corpus Virginis ſauciare, nec Ieſu animum configere. At gladius ex dilectione Virginis, potuit eius animum vulnerare. *Fortis vt mors dilectio.* Cant. 8. Fortis certè dilectio vſque ad Virginis paſſionem fuerat; iam autem fortior morte oſtenditur; quia non ſolùm (vti olim) corpora vulnerat, ſed & animum poteſt ſauciare. Sophronius ad hæc. *Vnde conſtat, quia Deipara plus omnibus dilexit, propterea & plus doluit, in tantum vt animam eius totam pertranſiret, & poſſideret vis doloris, ad teſtimonium eximiæ dilectionis. Nimirum & eius dilectio ampliùs fortis, quàm mors fuit.*

Gladius dilectionis Mariæ morte fortior, eius animum vulnerauit.
Sophro.
Cant. 8.
Sophro.

29. Non miror gladio Virginem configi, dum videt Filium Cruci ſuffigi, diro exitu (*Ex ſuâ carne procreatum* (inquit Origenes hom. 17.) *non ſine doloris affecta videre potuit crucifigi. Nam & ferrum, quod animam Ioſeph pertranſiſſe dicitur, nullum melius quàm dura tribulatio mentis intelligitur.*) Si dum audit verbis iniquorum Filium tentari, vulnere ſpirituali afficitur, exitiali quidem. Dauid cecinit, *& gladius eſt in labiis eorum.* Pſal. 68. Vbi idem Origenes de Virgine vulneratâ ex verbis procacibus Iudæorum interpretatur. *Reſtat intelligi gladium illum, de quo dicitur: Et gladius eſt in labiis eorum.* Quàm dirè vulnerata Virginis præcordia credimus ex Filij flagellis, & Cruce, quæ tam durè ex verbis inimicorum in Filium iactatis confixa eſt?

Solùm linguarum gladius potuit animum Virginis lethaliter vulnerare in paſſione Filij, quàm flagella, & Crux.
Orige.
Pſal. 68.

30. Exaggerat Ambroſius à Thoma citatus Deiparæ paſſionem, *Ambroſius per gladium dicit ſignificari prudentiam Mariæ non ignaram myſterij. Qui addit ſcientiam addit laborem.* Eucherius Lugdun. hom. Dom. infra Oct. Nat. *Gladius ſpiritûs, qui eſt verbum Dei, vt tibi ex multis cordibus reuelentur cogitationes. Vt enim de aliis taceamus ipſas Filij ſui cogitationes eam cognouiſſe, ex eo intelligere poſſumus, quòd ad nuptias vocata, gladio ſpiritus per eam tranſeunte, futura prænoſcens, ait miniſtris: Quodcumque dixerit vobis facite.* Cogitationes Deiparæ reſerabantur? O quàm dira vulnera paſſa eſt ex iniquis hoſtium cogitationibus paſſionis Dominicæ inſtantiâ! *Poſſumus,* (addit ille) *immenſum illum dolorem intelligere, quo Virgo beatiſſima vulnerata, & percuſſa eſt, reuelatis ex multis cordibus cogitationibus. Chriſti namque paſſio multorum cordium cogitationes reuelauit.* Phariſæorum, ac Scribarum iniqua excogitatio Virginem minimè ignaram dire confodit.

Dirius Maria vulnus ex prudentia, ac ſcientia eiuſdem, Filij cognoſcentis dignitatem, hoſtium quæ iniquiſſimas cogitationes.
Ambroſ.
Euchér.

31. Quid dum prudentia Deiparentis Chriſti patientis dignitatem diſcutiebat? Iam D. Thomæ tertiam interpretationem expono: *Quidam per gladium dubitationem intelligunt. Quæ tamen non eſt intelligenda dubitatio infidelitatis: ſed admirationis, & diſcuſſionis.* Quiſnam ille, qui tot pati dignatur? Dei Filius Vnigenitus. Audi D. Baſilium Epiſt. ad Optimum. *Beata Virgo aſsiſtens Cruci, & aſpiciens ſingula, poſt teſtimonium Gabrielis, poſt ineffabilem diuinæ conceptionis notitiam, poſt ingentem miraculorum oſtenſionem, animo fluctuabat. Ex vna ſcilicet parte videns eum pati abiecta, ex alia parte conſiderans eius mirifica.* Fluctuabat equidem, quia ſcientia eius cuncta penetrans eius animum conuertebat in pelagus plenum amaritudine.

En huiuſmodi ſcientia, ac diſcuſſione redditur Mariæ amariſſimum pelagus.
Thom.
Baſil.

O ſi gladij huius ſummâ quaſi cuſpide vulneremus pelago Mariano redundante! D. Bernardus ſer. 29. in Cant. *Gladius pertranſiuit eam, vt veniret vſque ad nos, & de plenitudine illa omnes acciperemus. Ego me felicem putauerim, ſi ſummâ ſaltem quaſi cuſpide huius gladij pungi interdum me ſenſero. Vt vel modico accepto vulnere, dicat etiam anima mea: Vulnerata charitate ego ſum.* Sic Doctor. 32.

Pertranſeat ad nos gladius Mariæ.
Bernar.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Et tuam ipſius animam gladius pertranſibit.

Adhuc gladium doloris Virginei in Filij paſſione confirmo.

Vbi Deiparentis erga hominum ſalutem ardentiſſimum affectum contemplemur oportet.

NON dixit, Simeon, *Et tuum ipſius corpus*, ſed *tuam ipſius animam gladius pertranſibit*; quia quæ Filio intimo amoris affectu compatiebatur, quidquid Chriſtus in corpore paſſus eſt, illa in animo pertulit. Vnde D. Bonauentura de Deip. iuxta Crucem, ait: *Hæc maiorem dolorem habuit, quam Saluator, qui tot ſuſtinuit.* Maiorem ſcilicet, quia dirius vulnus animi, in quo quidem Maria ſuſtinuit tot vulnera, quot Dominus in corpore tolerauit. 33.

Bonau.

Apud Iſaiam Ieſus paſſionis inſtantiâ conqueritur: *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt vir mecum.* cap. 63. Si ſolus paſſus eſt Dominus, cur aſſerimus Virginem tot illâ vulnera toleràſſe? Certè ſolus Dominus torcular calcauit, licet ſocia adhæreſceret Deipara, quia teſte Auguſtino Mater cum Filio eadem quodammodo eſſentia appellanda. Vnde ex gentibus ſecum virum non eſſe teſtatur: *Non eſt vir mecum*; fœminam autem ſecum fuiſſe ingenuè profitebitur, quia ſimul cum illo mente paſſa prædicatur. Richardus Laurent. de laud. Virg. *Verum eſt, Domine, quod non eſt vir tecum. Sed Mulier vna tecum eſt, quæ omnia vulnera, quæ tu ſuſcepiſti in corpore, ſuſcepit in corde.* 34.

Non eſt cum Ieſu vir, qui patiatur, ſed eſt Mulier Maria quæ cuncta ſuſtinuit in animo, quæ Ieſus in corpore.
Iſa. 63.
Richar.
Laurent.

Id

35. *In morem Ieſu, Maria cupit, Deum, non mori: ſed expetit homines viuere.* Luc. 12.

Id paucis oſtendam. Chriſtus ex deſiderio patiendi horribili torturâ affectus inclamat, *Baptiſmo habeo baptizari, ò quomodo coarctor, donec perficiam!* Luc. 12. Coarctor planè dum hinc video Deum moriturum ob hominis medicamen; illinc autem agnoſco nequaquam aliter hominem vitâ eiſſe donandum. Vincit erga hominem charitas, quem Deus ita dilexit, vt Filium ſuum vnigenitum daret occiſioni. An Deipara huiuſmodi fuit affectum imitata? *Ordinauit* (inquit illa) *in me charitatem.* Cant. 2. Quonammodo Mater Ieſu ordinatam habuit charitatem? Doleo, videns Deum neci tradi vnicum Filium meum, ſed cupio Mundum vitâ (illius nece) donari. Rupertus, *Hoc eſt ordinatam habere charitatem, optare quidem, vt non moriatur talis Dilectus: ſed ampliùs quidem deſiderare totius humani generis ſalutem.* Hinc Deipara coarctatur: *O quomodo coarctor, donec perficiam!* Ambroſius epiſt. 82. ad Eccleſ. Vercel. *Maria nec minor, quàm Matrem Chriſti decebat, fugientibus Apoſtolis, ante Crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filij vulnera; quia ſpectabat non Pignoris mortem, ſed Mundi ſalutem.*

Cant. 2. Rupet. Ambro.

36. *Maria inuenta in Ieſu, cũ ipſo vulneratur.* Richard.

. A plantâ pedis vſque ad verticem capitis non eſt in Ieſu ſanitas: quia tot vulneribus vix locus Dominico in corpore reperitur. Ergo Deipara tot vulneribus affecta eſt. Richardus, *Omnia vulnera, quæ Chriſtus ſuſcepit, tulit & Maria.* Quâre? Quia à perſecutoribus fuit Virgo in Dilecto inuenta velut anima illius, iuxta Simeonem: *Tuam ipſius animam gladius pertranſibit,* id eſt, tuam animam, quæ eſt anima ipſius dilectionis operatione. Inuenta ergo in Ieſu vulnerando, ſimul cum ipſo vulnerata eſt. *Inuenerunt me cuſtodes, qui circumeunt Ciuitatem, percuſſerunt me, & vulnerauerunt me.* Cant. 5. Me inuentam, in Ieſu vulneribus affecere, dum Filium vulnerarunt. Cardinalis Hailgrinus apud Del-Rium, *Pontifices, Scribæ, & Phariſæi, qui ex officio debebant cuſtodire Ciuitatem, apprehenſo vero cuſtode Filio meo, inuenerunt me in ipſo, percutientes ipſum, percuſſerunt me; & vulnerantes eum, vulnerauerunt me.* Cum Ieſu io horto inuenta illigata fui, ad tribunal adducta, plagis ſum cæſa, alapis ac colaphis percuſſa, ſpinis ſtipata.

Cant. 5. Hailge.

37. *Mens Maria crucifixa eſt.* Ioa. 19. Guerri.

Cruci demum fuit cum Filio confixa. *Stabat* (ait Ioannes) *iuxta Crucem Ieſu Mater eius.* Cap. 19. Adeo iuxta Crucem ſtabat, vt Cruci adhæreſceret, imo Cruci ſuffixa obiiceretur. Guerricus ſerm. 4. de Aſſump. *Planè iuxta Crucem Ieſu ſtabat, cuius mentem dolor Crucis ſimul crucifigebat.* Mentem quidem, non Corpus; quia Simeoois gladius non carnem Matris, ſed animam pertranſiuit.

38. *Sitit Maria, inſtar Ieſu, hominum ſalutem.* Ioan. 19. Richard.

E patibulu Dominus *Sitio* clamauit, Ioan. 19. Sitiuit namque humani generis ſalutem; vnde potatus aceto, *cùm guſtâſſet noluit bibere.* Haud aliter Virgo ſuffixa totius generis noſtri ſalutis æſtuabat affectu. Richardus Lauren. lib. 1. de Laud. Virg. cap. 5. *Sicut tu, ô Domine, ſalutem humani generis in Cruce ſitiuiſti, ſic & ipſa ſitiuit. Stabat enim iuxta Crucem, non vt dolorem Filij cõſideraret: ſed vt ſalutẽ humani generis expectaret.*

39. *Pro peccatoribus è patibulo exorat.* Arnold.

Dominus pro ſuffixoribus iam iam moriturus exorauit. Num Virgo exorat? Arnoldus Carnot. tract. 6. de verb. Dom. *Cooperabatur plurimùm ſecundùm modum ſuum, ad propitiandum ille Matris affectus, cùm tam propria, quàm Matris vota charitas Chriſti referret ad Patrem: cùm quod Mater peteret, Filius approbaret, Pater donaret.*

O dura præcordia hominis, quæ in conſpectu tanti Filij corporis percuſſi, tantæque Matris animæ vulneratæ lacrymas noo profundunt! Vis duritiem emolliri, lacrymis profluentibus? Petram aſpice, ad ipſam loquere: O Maria tot affecta vulneribus! Moyſi Dominus, *Loquimini ad petram, & dabit vobis aquas.* Num. 20. Vbi Richardus Laur. citat. ait, *Loquimini ad petram, id eſt, ad beatam Virginem duram contra tribulationem, & dabit vobis aquas.* Quis enim non det operam fleui, dum menti obiicit Mariam inſtar petræ Dominicæ tam diris affici vulneribus? Plura Tom. 1. & 3. excogitauimus. 40.

Loquamur ad petram Mariam, & dabit nobis compunctionis aquas. Num. 20. Richard.

Observatio V.

Ad illa verba:

Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.

Iniquæ hominum cogitationes ſalubriter in interitum reuelantur.

Confeſſione etenim fideli grauata conſcientia ab onere expeditur.

AVGVSTINVS epiſt. 59. fatur, *Et quod Simeon adiunxit: Vt denudentur multorum cordium cogitationes, hoc intelligendum puto, quia per Domini paſſionem, & inſidia Iudæorum, & Diſcipulorum infirmitas patuit.* Ad Confeſſionis præconium, quæ ſuam ex Paſſione Dominicâ vim traxit, tranſtulerim ſententiam. An exitialiter crimina ex confeſſione peruulgantur? Minimè planè, ſed vt penitus comminui poſſint. 41.

Excogitauit pulchrè Origenes hom. 17. in Luc. profatus: *Cogitationes erant multæ in hominibus, quæ propterea reuelatæ ſunt, vt prolatæ in medium, perderentur: & interfectæ, atque emortuæ eſſe deſinerent: & occideret eas ille, qui pro nobis mortuus eſt. Quandiu enim* (addit) *abſconditæ erant cogitationes, nec prolatæ in medium, impoſſibile erat eas penitus interfici.* 42.

Impoſſibile eſt non reuelatas cogitationes ſanari. Orig.

Dominus clamat, *Ecce delebo vt nubem iniquitates tuas, & ſicut caliginem peccata tua.* Iſa. 44. An deletur nubes, ſeu caligo, quæ in pelagi deglutitur abyſſo, aut ſub humectâ terrâ delitelcit? Minimè, ſed poſtquam oculis obiecta perſolat Solis operculum. Reuelatam Deus ſic delet iniquitatem. Pergit Origenes, *Si peccauerimus, debemus dicere: Peccatum meum notum tibi feci, & iniquitatem meam non abſcondi. Si enim reuelauerimus peccata noſtra non ſolùm Deo, ſed his, qui poſſunt mederi vulneribus noſtris, delebuntur peccata noſtra ab eo, qui ait: Delebo vt nubem iniquitates tuas.* 43.

Reuelata vti nubes oculis cogitationes, ac peccata delentur. Iſa. 44. Orig.

44 Ideo Dominus, mitiſſimè quidem gladio animam penetrat paſſionis memoria, vt peccata reuelentur. O vulnus ſine vulnere! Meam gladius pertranſit animam, vt crimina reuelentur, abſque vulnere percuſſus vulnus ipſum vitam animo peperit. Diuus Zeno Veron. ſerm. 3. ad Neoph. *O dulcis ſententia, ô damnatio neceſſaria! Animus iugulatur, vt viuat; percuſſor, percuſſoriſque non cernitur gladius, percuſſique non hiat vulnus, non defluit ſanguis, non decolor color eſt.* Minari equidem viſa mortem gladij percuſſio, ſed reuelata conſcientia, vitam peperit immortalem. Chryſ. hom. 20. ad Popul. *O nouam rem, & admirabilem! Denunciatio mortem minans, vitam peperit.*

Sine vulnere percutitur animus, paſſionis memoria, vt reuelet crimina. Zeno. Chryſ.

Dauid delinquens vulneratur in populo percuſſo, videnſque gladium, ſuum ſpiritum transfigentem, clamat, *Ego ſum, qui peccaui, ego iniquè feci: iſti, qui oues ſunt, quid fecerunt?* 2. Reg. 24. *Me me adſum qui feci, in me conuertite ferrum.* Gladio animus Regis confoditur, & ſalubriter iniquæ cogitationes, operáque reuelantur. Chryſoſtomus hom. 29. ad cap. 15. Rom. *Ita iram Dei ſiſtit, ita ſententiam diuinam reuocauit; tantum valet confeſſio.* Plura paſſim de confeſſione ſcripſi, vberiori adhuc ſæpe ſermone redituro. 45

Sic Dauid vulneratus peccata aperuit. 2. Reg. 24. Chryſ.

SECTIO SECVNDA.

Anna Prædictio.

TEXTVS.

Vers. 36. Et erat Anna Propheteſſa filia Phanuel de Tribu Aſſer: hæc proceſſerat in diebus multis, & vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à virginitate ſuâ 37. Et hæc vidua vſque ad annos octoginta quatuor: quæ non diſcedebat de Templo, ieiuniis, & obſecrationibus feruiens nocte, ac die. 38. Et hæc ipſa horâ ſuperueniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael. 39. Et vt perfecerunt omnia ſecundùm legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam in Ciuitatem ſuam Nazareth. 40. Puer autem creſcebat, & confortabatur, plenus ſapientiâ: & gratia Dei erat in illo.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Annæ acceſſu.

1. Et erat Anna Propheteſſa filia Phanuel. Vir Simeon, Anna fœmina teſtes ſibi à Domino præparantur in Templo. Quales illi? Omni planè exceptione maiores, ab omni mendacij alieni ſuſpicione, quorum ſynceritatem ſic Guerricus expreſſit: *Ecce habes par turturum, ſenem Iuſtum, & viduam Annam, vtrumque caſtum, vtrumque deſiderio redemptionis gemebundum, qui vtique ſemetipſos hoſtiam viuam Domino obtulerunt. Pares erant fide, æquales caſtitate, ſimiles deuotione, conſortes prædicatione gratiæ.*

Teſtes gloriæ Meſſiæ Simeon, & Anna. Guerri.

2. *Hæc proceſſerat in diebus multis.* Id eſt, erat valde prouectæ ætatis. Hebraiſmus eſt. Sic cap. 1. *Et non erat illis filius, eò quod eſſet Elizabeth ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus ſuis.* Et inibi inferiùs, *Ego ſum ſenex, & vxor mea proceſſit in diebus ſuis.*

Ætas prouecta. Luc. 1.

3. *Et vixerat cum viro annis ſeptem à virginitate ſuâ.* Id eſt, poſtquam marito tradita, Virgo eſſe deſiit. *Et hæc vidua vſque ad annos octoginta quatuor.* Græcè ὡς ἐτῶν, id eſt, *circiter*, aut *quaſi* annorum octoginta ætatis, non viduitatis. Caietanus, *Vſque ad annos, pro circiter annorum octoginta quatuor. Non ſignificatur, quòd erat annorum octoginta quatuor, ſed circiter.*

Circiter octoginta quatuor annorũ. Caiet.

Quæ non diſcedebat de Templo ieiuniis, & obſecrationibus feruiens nocte, ac die. Licet adeò grandæua eſſet, frequentiſſima erat in Templo, ac penè aſſidua præſtans Numini obſequium per ieiunia & deprecationes continuè, & perſeueranter. An Vidua ſanctiſſimo habitaret in Templo? Barradius, & alij aſſerunt hunc loquendi modum: *Non diſcedebat de Templo*, maximam frequentiam, ac quotidianam indicare. Cùm enim vidua eſſet Anna, vitámque ſuam Domino dicâſſet, in Templum veniebat quotidie, ſiue in atrium fœminarum, vt ibi vacaret precationi. At vt cibi, ſomnique aliquid caperet, domum repetebat. Affirmarim apud habitaculum illud, quod iuxta Templum ſitum erat ad virginum cuſtodiam Annam poſt mariti obitum commoratam. Lege quæ dixi volum. 3. lib. 1. & audi Caietanum illis adiiciendum. *Hinc apparet, quod erat vna mulierum, de quibus ſcribitur primi Regum 2. quod obſeruabat ad oſtium Tabernaculi Domini.* 4

De Annæ habitaculo. *Autoris ſententia.* Caiet.

§. II.

De Annæ proloquio.

Et hæc ipſâ horâ ſuperueniens, confitebatur Domino. Particula: *Et* innuit Annam fœminam laudes ſimul profudiſſe, vt ab vtroque ſexu Dei 5.

Vidua Domino confitetur

Filius

Filius efferretur Simeon vir iuſtus, & timoratus, & Spiritus ſancti luce plenus Dominum fuerat confeſſus. *Et hæc*, Anna ſcilicet prophetiæ dono adornata, viduitate pia celebris, commendabilis puritate, ieiuniis, ac precationibus religioſa teſtimonium Chriſto reddidit egregium.

Vidua de Meſſia loquebatur.

Et loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Iſrael. Ac ſi dicat, Hæc tam multis nominibus anus commendata ex loco habitationis ſuæ, aut ex loco orationis exſurgens, laudabat Dominum, & illi agebat gratias, quòd Meſſiam Chriſtum Domini inuiſiſſet.

Caiet.

Caietanus, *Deeſt vna particula ſignificans, quòd reſpondendo confitebatur. Quod quidam interpretati ſunt, viciſſim confitebatur. Hoc eſt, poſtquam Simeon laudauit Deum, confeſſuſque eſt myſteria Ieſu, Anna proſecuta eſt confeſſionem Simeonis, reſpondendo illi, confirmando dicta illius, apponendo confeſſionem propriam confeſſioni Simeonis. Et eſt ſermo de confeſſione Meſſiæ laudando Deum.* Hinc laudes viciſſim profuſæ commendantur. Loquebatur itaque de Puero Ieſu præſentibus, & occurrentibus ſalutem futuram per Chriſtum Iſraelitici populi expectantibus.

Et vt perfecerunt omnia, &c. Nihil religioſi 6. coniuges omiſerunt, quod faciendum eſſet ſecundùm legem ad purgationem Matris, & Filij Primogeniti oblationem. Mox remeant in habitationis ſuæ ciuitatem Nazaretham. *Puer autem creſcebat* ſtaturâ corporis, fortior reddebatur robore corporeo, ſtaturâ procerior, & membra robuſtiora efficiebantur, vt fit in puerulis bonâ præditis valetudine *Plenus ſapientiâ, & gratia Dei erat in illo.* Id eſt exiſtens ſapientia plenus. Sic plenus *gratia, & veritatis* dicitur Ioa. 1. Fauor autem, ſeu amor Dei erga illum. Complacebat ſibi Deus in illo, amabat, & ornabat ita vt à quouis non difficilè poſſet obſeruari. Simile eſt, quod dicitur de Ioanne, *Etenim manus Domini erat cum illo.* Luc. 1.

Reditus Parentum Ieſu in Nazareth. Ieſu corporis incrementa.

IN IESVM SIGNVM CONTRADICTIONIS.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX ANNÆ PROLOQVIO.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Et erat Anna Propheti ſſa, &c.

Annæ Prophetiſſæ Elogia præſtringuntur.

Vbi de illuſtri ornata virtutibus Viduitate in Viduarum documentum.

7. *Legis veteris fœmina ora te confecta vincit nouæ legis viros, & mulieres.*

Barrad.

INNQVIT Barradius noſter Tom. 1. lib. 10. cap. 8. *Habent Viduæ, imo & habemus omnes, quam imitemur Annam; quæ velut Turtur, compare amiſſo, ſola multis annis vitam degens ſanctiſſimam, non recedebat de Templo, ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte: & hoc ſub lege veteri.* Vt pudeat nouæ legis alumnos coram lucis exuberantia tenebrarum ſocordiâ teneri.

Ambroſ.

Ambroſius lib. de Vidu. *Anna viuida religioni, & effœta iam corpore, cui diuerſorium in Templo fuit, colloquium in prece, vita in ieiunio. Vtinam ſub lege noua multos habeat imitatores legis veteris fœmina.*

8. *Cœleſtis Anna, vt cœleſtem nunciaret Redemptorem.*

Pſal. 15. Ambroſ.

Quàm cæleſtis illa, quæ electa à Domino fuit, vt Ieſu gloriam proferret. *Cœli* (canit Dauid) *enarrant gloriam Dei.* Pſal. 15. Cæleſtis vidua quæ Meſſiæ gloriam enarrauit. Ambroſius ad Lucam, *Anna ſtipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur, vt digna planè credatur fuiſſe, quæ Redemptorem omnium veniſſe nunciaret.*

Haud decens, Virginis Filium natum annun- 9. ciari niſi à Viduâ puriſſimâ, cuius continentia illibatam Virginitatem imitaretur, ieiuniorum, ac deprecationis vi. D. Fulgentius Epiſt. de ſtatu viduali ad Probam. *Quia ſanctimoniam virginalem vidualis continentia gradu inferiori ſubſequitur; idcirco poſtquam de Virgine natus eſt Filius Dei, Viduali huiuſce lingua dignatus eſt officio prædicari. Nec tamen de illo locuta eſt Vidua deliciis dedita, quæ viuens mortua eſt; ſed quæ non diſcedebat de Templo ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens die ac nocte.*

Vidua Virginum imitatrix Virginis Filium meruit annunciare.

Fulgen.

Ex viris quidem multi ad prophetiæ ſpiritum 10. aſſumpti obiiciuntur & virtutum gloriâ, & ſexûs decentiâ. Ex fœminis autem vna vel altera eligitur ex virtutum exercitamentis naturæ, gratiæque portentum Maria ſcilicet ſoror Aaronis, Maria Ieſu Mater, quam Prophetiſſam Hieronymus appellat, & Anna noſtra, quæ virtutum exercitamentis meruit ad ſanctiſſimorum heroum munus aſſumi. Origenes hom. 17. in Luc. *Sancta Mulier ſpiritum prophetandi virilem meruit accipere quia longâ caſtitate, longiſque ieiuniis ad hoc culmen* (ſcilicet virilem prophetandi ſpiritum) *aſcenderat.*

Ob virtutum gloriam fœmina ad virorum prophetia munus eligitur.

Orig.

Tam præſtans Vidua virtutum gloriâ, vt vi- 11. uens inter mortuos diuturna viduitatis (Crucis ſcilicet) ſuſtinentiâ, aſſequeretur inter beatos adnumerari, totâ gratia, tota gloriâ quippe quæ Dei vultum aſpiceret. Fatur D. Hieronymus Epiſt. ad Furiam, *Anna interpretatur Gratia, Phanuel reſonat vultum Dei, Aſſer vel in Beatitudinem, vel in Diuitias vertitur. Quia igitur ab adoleſcentia vſque ad octoginta quatuor annos viduitatis onus ſuſtinuerat, & non recedebat à Templo*

Vidua noſtra vel hic inter beatos meruit adnumerari.

Hiero.

Templo diebus, & noctibus, inſiſtens ieiuniis, & obſecrationibus: ideo eo meruit gratiam ſpiritualem, & nuncupari filia vultus Dei, & atavi Aſſer beatitudine, annitiſque cenſeri. Et Philo lib. Quod Deus ſit immut. *Anna, id eſt, Gratia merito Chriſto in Templum venienti teſtimonium exhibuit, quoniam fons eſt gratiæ Chriſtus, legiſque gratia lator. Filia eſt Phanuel, id eſt, vultus Dei, quia vultum Dei vidit. De Tribu Aſſer, id eſt beatitudinis; quia beata fuit, quod vultum Dei conſpexerit. Etenim Beati oculi (ait Chriſtus,) qui vident, quæ vos videtis.*

Philo. *Anna Gratia, filia vultus Dei, de Tribu beatitudinis.*

11\. Iam vulgare D. Fulgentij elogium, qui Annam cum Iudith celeberrima contulit viduâ Holophernis debellatrice. *Chriſtum* (ait Epiſt. indicata) *quem Anna cognouit in carne natum, Iudith venerat naſciturum. Iudith ſpiritualibus armis accincta, caput laſciui prædonis abſcidit; Anna caput Eccleſiæ Spiritu ſancto repleta cognouit. Datus eſt Iudith Holophernis interitus, Anna reuelatus eſt Saluatoris aduentus. Illi Deus dedit à populo repellere peſtilentiam, huic tribuit, humani generis agnoſcere medicinam.*

Cum Iudith vidua confertur. Fulgen.

12\. Cunctis viduis tanta fœmina imitanda proponitur. Origenes citatus, *Videte mulieres teſtimonium Annæ, & imitamini illud, ſi quando vobis euenerit, vt perdatis viros. Conſiderate, quid de ea ſcriptum ſit: ſeptem annis vixit, &c. Propterea Prophetes fuit. Bonum eſt, & primum, ſi qua poteſt virginitatis gratiam poſſidere. Si autem hoc non potuerit, ſed euenerit ei, vt perdat virum, vidua perſeueret. Quod quidem non ſolum poſt mortem viri, ſed etiam dum viuit ille, debet habere in animo; vt etiam ſi non euenerit, voluntas coronetur.* Omnis vxor ſic tenaciter viri hæreſcere debet ſponſo, vt numquam ſibi videatur poſſibile alterius conſortium. Quam libera à maritalis thori læſione, quæ nec alterum maritalem thorum concupiſcit! Poſt viri mortem vidua eſt veraciter, quæ, viuente viro, iam perpetuæ viduitatis plangit deſolationem.

Imitanda Anna viduis proponitur, & nuptis. Orige.

Observatio II.

Ad illa verba:

Hæc proceſſerat in diebus multis.

Senibus traditur recens natus Dominus, quia ſenectus diuino obſequio, dilectioníque accommodatior.

Vbi illuſtro ætatis prouectæ (ſanctæ quidem) aptitudinem ad perfectionis opera; ne ex ſenectutis infirmitate quis excuſationem gerat.

13\. BEDA fatur, *Iuxta hiſtoriam deuotæ conuerſationis, & veneranda pariter ætatis, dignáque per omnia, quæ Domino incarnato teſtimonium ferret, Anna fuiſſe decetur.* Ad incarnati Domini obſequia ſenex Simeon, anus Anna eliguntur. Effœta enim ætas mundialibus emortua illectamentis ſollicitior oſtenditur Numinis ſeruituti, & dilectioni.

Beda.

14\. Putârim adoleſcentiam ſenectuti præponendam circa diuinæ dilectionis affectum. *Adoleſcentulæ dilexerunt te nimis.* Cant. 1. Certe adoleſcentia feruentiſſimè diligit, ſed inſtar ebullientis aquæ ab igne abſtractæ citò frigeſcit, nec tenaciter rei hæreſcit amatæ ob adnatam iuuentæ inſtabilitatem. At ſenectus matura agnito ſibi bono perſeueranter illigatur, nec temporis cedit iniuriis. Bernardus ſer. 2. *Hodie parentibus, & Deo placens hoſtia virgineis manibus offertur in Templo, à parentibus portatur, à ſenibus expectatur.* Scio à Prophetis Chriſtum diu expectatum venturum prædicari: *Et veniet expectatus cunctis gentibus.* Meritò venit *expectatus* qui ſuo Mundum innouauit aduentu. Sed cur Bernardus ſenibus expectationem accommodat? An non poterat ab adoleſcentibus virginibus, qui Ieroſolymitano morabantur ſimul cum Annâ in Templo Dominus expectari? Profectò expectatio illa diuturna aptiùs ſenectuti, quam adoleſcentiæ tribuitur. Adoleſcentes amant quidem nimis, ſed non tenaciter rei adhærent amatæ: ſenes & perſiſtenter amant, & diu nouerunt expectare, diuino quidem paratiores obſequio.

Expectare feruens & diu vna mente ſenibus tribuitur, non adoleſcentibus, quia feruentior eorum circa diuina obſequia. Cant. 1. Bernard.

15\. Senis Simeonis, Annæque anûs ſollicitudinem ad Pueruli obſequium contemplamini. Spiritus ſanctus ſic ad dormientem Simeonem Timothei Ieroſolym. ex ore. *Surge ſenex quid dormis? matura cito, preſto eſt, qui te abſoluet.* Peruolat Simeon ad Delubrum. O quam feruenter currit orbis theſaurum in morem prædatoris, apprehendere! *Cum parentes Chriſti* (inquit Euſebius Emiſ.) *Puerum Ieſum in Templum inducerent, vt ſecundum conſuetudinem legis pro eo facerent, occurrit ſenex, brachia extendit, & parentibus ait: Mihi eum date, mihi debetur.* Ac ſi contenderet prior cunctis hominibus Mundi ornari theſauro. An adoleſcentulæ poterunt Annæ interminabile ieiunium, continuáſque preces imitari? *Quæ non diſcedebat de Templo, ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens nocte ac die?* A ſomno-ne tam facilè adoleſcentia abſtinebit, & cibo?

Sollicitudo Simeonis, & Annæ ad diuina obſequia. Timot. Ieroſol. Euſeb. Emiſ.

16\. Adoleſcentum pigritiam vel circa propria commoda pius ſenex taxabat. *Quare pigri eſtis? Ecce audiui, quia frumentum eſt in Ægypto. deſcendite illo, & emite vobis.* Gen 42. Quid mirum ſenem ſollicitudine affici circa ciborum acquiſitionem, ſi adeò addicta ſenectutis [illegible] ciborum commodis, vt [illegible] pro cibo filio pater hæreditatem, & benedictionem [illegible] Crediderim ſenem ſanctiſſimum huiuſmodi [illegible] ſolicitudinem ſoli cæleſti obſequio conſecraſſe, Euchariſtici futuri frumenti veneratione. Ambroſius lib. de Ioſeph, cap. 8. *Citius vtique iuniores, quam ſeniores conſueuerunt audire, cum foris poſiti cuncta circumeant. Sed hanc negotiationem prius ſenex audit, ſed ille ſenex, in quo eſt fidei longæua canities.*

Senectus adoleſcentiam vincit circa Euchariſticum cultum. Gen. 42. Ambroſ.

17\. Sint tibi Abrahamus & Sara venerabili ornati canitie Simeonis, & Annæ ſimulacrum. Tres Patriarcha Angelos, ſeu Trinitatem beatiſſimam excepit hoſpitio, prandium præparat, cui ipſe, & Sara miniſtrat. Hilarius lib. 4. de Trin. Quis prior Abrahamo Chriſtum præuouit? quis prior adora-

Chriſtus Abrahamo ſeni, Saræ anui excepit dus ſpeciali ſollicitudine exhibetur.

Geneſ. 18. Hilar. adorauit? quibus coniugibus antea Chriſtus innotuit. Cur non priùs Lotho, aut aliis illius progeniei iunioribus? Portò, quia feruentiores ſenes ad hoſpitij miniſteria. *Erant ambo ſenes, prouectæque ætatis.* Gen. 18. Ac ſi diceret, erant

Philo. multo virtutis ſtudio affecti. Pulchrè Philo lib. de Abrah. *Senectus hic non ex longæuitate, ſed ex multo virtutis ſtudio ſpectatur.* Senes illi? Ergo ſpecialiſſimo virtutis ſtudio afficiebantur.

18. *Senes appellantur, vt innoteſcat, quam iuſtè eligantur, vt feruent Chriſto præſtent obſequium.* Philo.

Ideo Scriptura Abrahamum, ac Saram ſenes appellauit, vt oſtenderet ſpecialiſſimam eorum ad diuinum obſequium aptitudinem. *Primum omnium* (cum eodem Philone loquor) *Abraham vocant ſacræ literæ ſeniorem, quamuis maiores eius triplò & ampliùs longæuiores fuerint, quorum neminem legimus hac fuiſſe appellatione dignatum.* Senes igitur illos hîc meritò appellat, vt innuat, quàm iuſtè his ſpecialiſſimè Chriſtus adorandus, excipiendus oſtenditur, qui ex ſenectutis piæ ingenio aptiores ad obſequia cuncta expeditioréſque exſurgent. Pudeat iuuentam ab effœta canitie circa feruentem ſeruiendi ſollicitudinem ſuperari. Plura alibi.

Observatio III.

Ad illa verba:

Quæ non diſcedebat de Templo ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens nocte, ac die.

Anna non voce ſolâ, ſed & ieiuniis exorabat.

Debilis enim oratio, quam recta opera non roborant.

19. Cypr. DIvvs Cyprianus Epiſt. ad Cornel. ait, *Hortamur planè, quantum poſſumus, vt ieiuniis, vigiliis, orationibus inſiſtere cum omni plebe non deſinamus; incumbamus gemitibus aſſiduis, & deprecationibus crebris. Hæc ſunt enim nobis arma cæleſtia, quæ ſtare, & perſeuerare fortiter faciunt. Hæc*, inquit, *ſunt arma cæleſtia*, nempe non ſolùm deprecationes, ſed ieiunia, & vigiliæ. Ideo Anna deprecabatur quidem, ſed ieiuniis, & vigiliis ſimul operam impendebat. Cyprianus idem lib. de Orat. Dom. cap. 15. *Sic Anna vidua ſine intermiſſione rogans ſemper, vigilans perſeuerabat, & non recedebat de Templo ieiuniis ſeruiens.* Et Epiſt. 8. *Admo-*

20. *Ieiunia ſunt deprecationes. vox ſine ieiunio minimè ſic appellanda.* Cypria.

neo tamen etiam ipſe ſollicitudinem veſtram, vt ad placandum, atque exorandum Dominum, non voce ſolâ, ſed & ieiuniis ingemiſcamus, & lacrymis, & omni genere deprecationis. Quodnam precor, *omne deprecationis genus?* Certè ieiunia, lacrymæ, opera pœnalia, quæ quidem deprecationes aptè vocitantur, vt edoceamur vocem ſolam minimè appellandam deprecationem, ſed quæ ieiuniis comitibus incedit. Opera igitur *genus omne deprecationis.*

Moyſi Dominus, *Quid clamas ad me?* Exo. 14.

21. Vbi Ambroſius ad Pſal. 118. *Sonum eius non audio, vocem eius agnoſco.* Si vocem agnoſcit, *Moſe orante vigiliarum, & ieiuniorum vox audiebatur, non oris.*

quonammodo aſſerit ſe Moyſis non audire ſonum? Audit, & non audit? Crediderim ſonum non exaudiri, quia ieiuniis, vigiliis, aliiſque rectis operibus (quæ quidem *genus deprecationis*) inclamabat. *Silentium eius lego, clamorem eius* (adiicit) *in operibus deprehendo.* Exod. 14. Ambro.

22. *Dauid vigiliis, & ieiuniis deprecatur.* Pſal. 76. Hiero.

Dauid autem Domino, *Manibus meis nocte contra eum.* Pſal. 76. Id eſt, vt vincere poſſem Numen iratum, mihique conciliare operum manus exerebam. D. Hieronymus aſſerit ſubaudiendum. *Manibus meis clamaui.* Num manus clamorem emittunt, an lingua? Profectò Dauid manibus clamat, cum *nocte* ſurgens ad orandum, vigiliis deprecatur. *Videte ergo* (addit) *quòd & opera noſtra, nobis tacentibus, clamant ad Deum.*

23. *Ieiunia Dauidis intrant in Dei conſpectum precatura.* Pſal. 118. Ambroſ.

Alibi Vates, *Intret oratio mea in conſpectu tuo.* Pſal. 118. Græcè, *Intret dignitas mea.* Ambroſius quærit, *Qua dignitas?* Reſpondet, *Pietas, iuſtitia, ſobrietas, caſtimonia, diſciplina.* In conſpectum Domini ſobrietas, caſtitáſque Viduæ ferebantur, Dauidis ſobrietas intrabat.

24. *Vox Dauidis ieiunium, & vigiliæ.* Pſal. 118. Chryſoſt.

Denique Regius Vates, *In noctibus extollite manus veſtras.* Pſal. 118. Hieronymus, *Quicumque aliquid loquitur, & faciat.* Scilicet faciat quod loquitur, tunc vox opus erit, vocémque vigiliæ, & ieiunia immittent. Chryſoſtomus hom. 67. ad Popul. *Non in verborum copiâ, ſed in operibus exauditur.* Sæpe alibi redit ſermo.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Obſecrationibus ſeruiens nocte, ac die.

Vtiliter Anna nocte deprecationibus ſeruiebat.

Efficaciſſima enim nocturno in tempore deprecatio eſt.

QVID mirum Annam Meſſiæ præſentiâ donari, ſaluatione potiri, ſi nocturnis precationibus, operam dabat? 25.
Nocturnâ enim inſtantiâ preces efficaciſſimæ prorſus ad ſalutis aſſecutionem.

Chryſoſtomus vnus complet argumentum 26.
hom. 42. ad Pop. *Tamen excitemur quandoque à ſomno, vt animæ multum gerentes curam, æterna conſequi bona poſſimus.* Aliquando excitari, ſeu nocte conſurgere ad orandum, idem eſt, ac animæ multam curam gerere, æternámque conſequi fælicitatem?

Nocte conſurgere ad orandum, idem eſt, ac multam curam de ſalute animæ gerere. Chryſ.

Dauid, *Media nocte ſurgebam, ad confitendum tibi.* Pſal. 119. Cur nocte Rex exſurgit? 27.
Quia ad confeſſionem laudis nox accommodatior, ob cœli obiectam pulchritudinem, quæ animum excitat ad confitendum: & ob ſilentium ſomni, ac tenebrarum. Chryſoſtomus, *Vide ſtellarum choream, altum ſilentium, multam quietem, Dominique tui diſpenſationem admirare. Animus tunc eſt purior, leuior, & ſubtilior, magis ſublimis,*

Accommodatior nox ad confeſſionem laudis. Pſal. 119. Chryſ.

ſublimis, & agilis, ipſa tenebræ ad compunctionem inducere poſſunt.

28. *Nocturnus precator clamat efficacißimè.* Chryſ.

Qui nocte precatur, efficaſſicimè clamat, quia conſummationis, ſeu obitus recordatus affectum addit moriturus *Subrepſit* (ait Doctor) *ſomnus, & naturam redarguit, mortis eſt imago. Si proſpexeris in vicum, nec vnam quidem audies vocem. Si domum reſpexeris, omnes tanquam in ſepulchro videbis iacentes. Hæc omnia poſſunt animam excitare, & in conſummationis cogitationem inducere.* Quid ex mortis cogitatione? *Flecte genua, geme, Dominum tuum ora tibi fieri propitium.*

29. *Ad gemitum neceſſarium nox excitat animum.* Pſal. 6. Chryſ.

Certè ad gemitum neceſſarium ex tenebris obruentibus excitamur. *Laboraui* (inquit Vates) *in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum.* Pſal. 6. *Plus* (addit Pater) *nocturnis placatur orationibus, cùm quietis tempus tu luctuum tempus facis. Regis memento, qualia verba dicebat: Laboraui in gemitu; lauabo per noctes lectum.* Quam vber nocte fons lacrymarum!

30. *Purior eſt animus noctis inſtantia ad precationem.* Pſal. 119. Chryſ.

Purior quidem ad exorandum eſt animus noctis inſtantiâ. Ideo Rex canebat, *Mediâ nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper iudicia iuſtificationis tuæ.* Pſal. 119. Id eſt, ideo nocturno tempore deprecabar, quia ad animi neceſſariam iuſtificationem opportunum noctis ſecretum. Chryſoſtomus ad hæc, *Tunc inanis gloria non interrumpit. Qualiter enim, omnibus dormientibus? Tunc torpor, & oſcitatio non premit. Nam quomodo, cùm anima tot rebus excitetur?*

31. *Surgit nocte ærarij in morem animum reformaturus.* Chryſ. Pſal. 119.

At, inquis, *laboraui per diem multum, & non poſſum* nocte ad precationem ſurgere. *Quantumcumque ſis delicatus, non es delicatior Dauide. Quantumcumque laborabis, non laborabis quantum ærarius malleum tam grauem, ex tantâ demittens altitudine, ſcintillas & fumum toto ſuſcipiens corpore: & tamen maiorem noctis partem in hoc abſumit.* Delicatus Dauid, *Laboraui in gemitu meo.* Pſal. 119. Quàm ſollicitus, quam inſudans ærarius! Imitare Regem pœnitudinis laborantem affectu, dum per ſingulas noctes lectum abluebat; *factam peccatis vetuſtam animam* (loquor cum Chryſoſtomo) *age in fornacem confeſſionis, ex multâ altitudine malleum infer, ſpiritus ignem accende, multo meliorem habes artem. Non corporale vas aliquod conflas, ſed animam liberas ab omni ſeculari vanitate.*

32. *Adeſt tamen labori ex nocte reſpiratio.* Luc. 6. Chryſ.

An tanti laboris reſpiratio? Chriſtus *erat pernoctans in oratione.* Luc. 6. Laborabat in gemitu, in malleo, vt homines reformaret. At tempus nocturnum precationi cur ſacrabat? Chryſoſtomus, *Quare pernoctabat, inquis? Nonne vt nobis norma fieret? Tunc plantæ reſpirant, in nocte dico: tunc & anima maximè rorem & plus illis ſuſcipit. Quæ per diem ſol exuſsit, hæc nocte refrigerantur. Omni rore magis noctis lacrymæ, contra omnem ardorem demittuntur.* Plura Doctor.

LIBER

LIBER TERTIVS.
CHRISTVS A DIABOLO TENTATVR.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput quartum Matthæi.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum à dæmone tentatum.

PROLVSIO.

SVSCEPTO Ioannis Baptiſmate, Chriſtus mox in deſertum ſubducitur; vbi poſt dierum quadraginta ieiunium ſine omni cibo peractum, tandem famis occaſione varias tentatoris graſſantis ſuſtinuit inſidias. Quo in omnibus ſuperato, ſancti Angeli miniſterium ei debirum obtulere, abundantia quidem penuriæ pediſequa. Sunt qui aſſerant Chriſtum nunquam à parente Virgine receſſiſſe. Opponentibus autem ad deſerta diſceſſum reſpondent, Dominum in deſerto degentem apud Deiparam commoratum. Virgo etenim deſertum eſt, vbi Ieſus cum humani generis hoſte concertauit. Fatur Iſaias, *Dedi in deſerto viam, & in inuio flumina, & glorificauit me beſtia agri.* cap.43. Sic Richardus Laurent. lib.8. de Laud. Virg. Deiparenti locum accommodauit: *Dedi in Mariâ viam Chriſtum, qui dicitur Via, & deſerto Maria flumina gratiarum, & glorificauit me beſtia agri, id eſt Princeps Mundi.* Qui quidem victus à potentiſſimo bellatore receſſit.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, ſeu perſecutionibus acti, FRVCTVS TERTIVS.

Iſai.43.

Richard. Laur.

MATTHÆVS Cap. IV. — PARAPHRASIS.

VERS. 1. TVNC Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.

1. *HAVD ſtatim Dominus ad prædicandum proſilyt, ſed ſubitò à turbarum oculis ſe ſe ſubducit in ſolitudinem, quod ſeceſſus à populi commercio & auget authoritatem, & acuit deſiderium. Idque facit non hortatu cuiuſquam, ſed ſuo ipſius ſpiritu. Geſſit id Chriſtus, vt tentatus à diabolo ſuperandorum tentaminum nobis traderet documenta.*

2. Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.

2. *Cùm igitur inediam ad quadrageſimum vſque diem Dominus produxiſſet, Eliam, ac Moſem referens: vt manifeſtam humanæ imbecillitatis daret ſpeciem, non diſſimulauit famis ſe ſentire moleſtiam.*

3. Et accedens tentator, dixit,

3. *Id vbi ſenſit inſidioſus ille tenta-*

ei: ſi Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.

tor, ac iam prope nihil aliud, quam hominem ſuſpicans, licèt admirabilem, hamum proyicit inanis gloriæ inteſcatum illecebra. Si Filius, inquit, es Dei, quid opus eſt te ſame cruciari? Dic potius, vt hi lapides tibi in cibum vertantur.

4. Qui reſpondens dixit: ſcriptum eſt, Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.

4. *Doloſum inſidiatorem ſic Chriſtus eluſit, vt nec nomen Filij Dei recuſaret, nec ſe fame vinci poſſe vt hominem quemlibet aperiret: notiſſimam illi ſcripturam obiecit, ſcriptum eſt in Deuteronomio, Non ex ſola pane victurus eſt homo, ſed de omni ſermone qui ex ore Dei proficiſcitur.*

5. Tunc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam Ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum Templi.

5. *Iam & tentator ancipiti eluſus Scripturæ reſponſo, Scripturæ teſtimonijs ad lædendum abutitur. Suſtulit Dominum in ſanctam Ciuitatem, & ſummo Templi pinnaculo impoſitum hortatur.*

6. Et dixit ei: ſi Filius Dei es, mitte te deorſum. Scriptum eſt enim, Quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, nè fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

6. *Si verè Dei es Filius, te è ſublimi præcipitem age. Id tibi impunè futurum, quandoquidem Pater Dauidico promiſit in Pſalmo: Angelis ſuis mandauit Deus de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis. Et in manibus tollent te, ne offendas ad lapidem pedem tuum.*

7 Ait illi Ieſus: Rurſum ſcriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum tuum.

7. *At Dominus oppoſitâ tacitè edocet ſcripturâ, diabolum peruerse ſacra teſtimonia detorquere. E diuerſo, inquit, ſcriptum eſt in Deuteronomio, Non tentabis Dominum Deum tuum. Hortatur Scriptura neceſſitatibus ingruentibus nos bene ſperare, non temerè in pericula deuenire.*

8. Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde: & oſtendit ei omnia Regna Mundi, & gloriam eorum.

8 *An poſt vnam aut alteram victoriam ſecuritas? Minimè planè. Ideo Dominus tertio paſſus eſt tentatoris improbitatem, qui à Templi pinnaculo ſublatum in montem quendam vehementer editum abduxit, vnde liber vndique & latus proſpectus oculis vniuerſa Mundi Regna ſubijceret, & admirandam cuiuſque gloriam.*

9. Et dixit ei: Hæc òmnia tibi dabo, ſi cadens, adoraueris me.

9. *Expertus erat hominibus in reliquis, nihil eſſe tam impium, quod Imperij causâ non auderent, & ideo ſic audet Chriſto proloqui: Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me. O impietatem! Aliena pollicerís, & præmium petis ſoli Deo congruens.*

10. Tunc dixit ei Ieſus: Vade Satana; ſcriptum eſt enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues.

10. *Porrò Ieſus, qui ſuam hactenus contumeliam moderate tulit, non fert Patris ignominiam. Abi, inquit, Satana, diuina Scriptura longè edocet aliud, quàm tu ſuadere intendis. Dominum, ait illa, Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſerues.*

11. Tunc reliquit eum diabolus; & ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

11. *Tandem diabolus Chriſtum reliquit bis ſuâ ſpe fruſtratus: primum quod inſuperabilem ſenſiſſet, deinde quòd cum expiſcatum veniſſet, num eſſet Filius Dei,*

aliquanto

aliquanto incertior, quam venerat, dimitteretur. Profectò quemadmodum in humanâ militiâ poſt diros conflictus epinicia celebrantur: poſt toleratam ſic diaboli improbitatem, mox adſunt Angeli, & Chriſto victori ſubſeruiunt.

SECTIO PRIMA.

Chriſti ieiunium.

TEXTVS.

VERS. 1. TVNC Ieſus ductus eſt in deſertum à Spiritu, vt tentaretur à diabolo.
2. Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De adductione Ieſu in deſertum tentaminibus afficiendo.

1. *Deſertum, vbi Dominus ieiunauit.* Bonau. TVNC *Ieſus ductus eſt in deſertum.* Eremus, in quam Chriſtus tentandus diſceſſit, mons eſt arduus, non longè à loco, in quo à Ioanne eſt dilutus, diſtans. Locus autem baptiſmatis (Bonauentura lib. de vita Chriſ. autore cap. 16.) diſtans ab Ieroſolymâ decem & octo milliaribus obiicitur. Porro ieiunij mons (eodem Bonauentura teſte cap. 1 .) milliaribus fere quatuor a loco baptiſmi ſeiunctus eſt. Ab Iericho (Aranda adnotatore cap. 27.) duobus tantùm milliaribus ſeparatur. Hoc tempore *Quarantana* ob ieiunium quadraginta dierum appellatur Brochardus 1. p. cap. 7. §. 28. *Galgala ad dimidiam leucam tendendo in Iericho, ad dexteram iuxta viam eſt mons Quarantana dictus, vbi Saluator Mundi quadraginta diebus, & noctibus cibum nullum ſumpſit. Altus eſt nimis, & aſcenſu difficilis. Sub Quarantaná ferè iactu duorum arcuum oritur fons E ſæ.* Quem ſcilicet Propheta ſale immiſſo ſanâſſe dicitur 4. Reg. 2. Et Adrichomius in deſcriptione Tribus Beniamin n. 97. *Quarantana, ait, deſertum eſt inter Ieruſalem & Iericho; incipit ab Anathoth, & extenditur vſque ad deſertum Thecue, & Engaddi vſque ad mare mortuum. Hic commoratus eſt Ioannes Baptiſta, ibique in eius memoriam extructa eſt Eccleſia. In hoc Chriſtus ieiunauit. In huius montis cacumine ſacellum eſt ruinoſum, ieiunio, & oratione Chriſti venerabile.*

Arand. Brochar. 4 Reg. Adricho.

2. *A Spiritu ſancto in deſertum adductus, non à diabolo.* *A Spiritu.* A deſerto in Vrbem crediderim hominem ſanctum poſſe à ſpiritu nequiſſimo adduci: at ab Vrbe in deſertum a Spiritu ſancto adductū eſſe adeò certum, vt contrariā opinionē omni probabilitate carere exiſtimem. Probatur H... ymo ſententia, Origeni, Chryſoſtomo, Theophylacto, Euthymio Bedæ, Gregorio, Maldon o, Barradio, Ianſenio, Cornelio, Tyrino, Menochio. Profectò Spiritus ſanctus ſub columbæ effigie Chriſti vertici, poſt baptiſmum inſedit, moxque illum cæleſtis motor non ad populares

H... & alij.

tumultus, ſed ad ieiunium, ad eremum eduxit. Origenes hom. 29. in Luc. Accepto baptiſmo Saluator plenus Spiritu ſancto, qui ſuper eum in ſpecie columbæ de cælis venerat, ducebatur à Spiritu. An non ſufficeret duci a ſibi vnita diuinitate? Euthymius Luc. 4. reſpondet, *Humanitas Saluatoris tanquam Magiſtrum habuit Spiritum ſanctum. Non quod vnita ſibi diuinitas non ſufficeret: ſed quemadmodum Patris beneplacito incarnatus eſt, ita cooperatione Spiritus ſancti totius vitæ ipſius curriculum peractum eſt.*

Cur à Spiritu, & non à ſibi vnita Diuinitate, ſeu Verbo? Euthym.

3. *Vt tentaretur à diabolo.* Vt tentaretur, à Spiritu ductus appoſitè innuitur. *Demonſtrans,* (ait Theophylactus) *nobis non temerè nos in tentationes proiicere debere: ſed ferre, ſi imperantur.* Chryſoſtomus, *Non ſponte nos ipſos in tentationes oportet inſilire: ſed ſi conſtricti fuerimus, viriliter repugnare.*

Vt tentetur, adducitur. Theoph. Chryſ.

4. Cur, vt tentaretur à Diabolo oportebat ad eremum ſecedere? Chryſoſtomus homil. 13. in Matth. *Tunc Diabolus maximè aliquos aggreditur, cùm ſolos viderit, atque ab alijs ſegregatos. Quando videt aliquos copulatos, non ſimiliter audet accedere.* Et Theophylactus, *Ducitur in deſertum, vt oſtendat nobis, quod diabolus tentet nos, quando viderit ſolitarios, & non ab alijs adiutos.* Auceps volucribus in deſertis locis laqueos præparat, omnes ſilentio firmare labia iubet, ne ſtrepitus officiat aucupio.

Cur eremum petit, vt tentaminibus agatur? Chryſoſt. Theoph.

5. Addo Dominum in deſertum ſeceſſiſſe, vt doceret eos, qui populo inſtruendo operam nauarent, ab hominum ſeceſſu debere doctrinæ ſuæ gerere principium. Abulenſis q. 5 ad cap. 4. Matt. *Chriſtus nunc prædicare intendebat, ideo voluit omnia facere, quæ prædicatores facere deberent, antequam prædicarent: & etiam poſtquam prædicare cœperunt. Prædicator enim debet ſe interdum à populo abſtrahere.*

Prædicatores docet Chriſtus, quandoque ad ſolitudinem ſecedere. Abulenſ.

6. Quare poſt baptiſmum ſtatim Dominus ad tentamina adducitur? Hilarius, *Tentatur ſtatim poſt baptiſmum, tentatione ſuâ indicans in ſanctificatis omnibus maximè diaboli tentamenta graſſari: quia victoria eſt ei magis exoptata de Sanctis.* Ambroſius, *Agitur Chriſtus in deſertum, vt oſtenderet nobis diabolum ad meliora tendentibus inuidere.*

Quare poſt baptiſmum ad tentamina ducitur?

Cur denique voluit tentaminibus agi? An vt

Et cur voluit tentari? diabolum confunderet? Sic Cyprianus de oper. Cardin. An vt noſtras ſuis tentationibus vinceret? Sic Gregorius homil. 17. An vt exemplo nos doceret, tentationibus fortiter reſiſtendum? Sic Auguſtinus lib. 4. de Trin. cap. 13. An vt eundem hoſtem vinceret ſecundus Adam in deſerto, à quo primus Adam victus fuerat in paradiſo? Sic Damaſcenus lib. 3. fid. cap. 20.

Cypr. Gregor. Auguſt. Damaſc.

§. II.

De Ieſu ieiunante.

8. *Sanctificauit Dominus quadrageſimam.* CVm ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Vetus Moſes & Elias quadraginta diebus abſtinuit a cibo, vt Quadrageſimali ieiunio Eccleſiæ ſacraret initium. *In iſto numero* (inquit Hieronymus) *Quadrageſimæ nobis oſtenditur ſacramentum.* Et lib. 2. cont. Iouin. cap. 11 *Dominus quadraginta diebus Chriſtianorum ieiunium ſanctificauit.* Maximus hom. 3. de Ieiun. *Nobis propugnator inuictus venerabilem Quadrageſimam dedicauit.* Conteſtantur Chryſologus ſerm. 11. Ambroſius ſerm. 34. & Auguſtinus epiſt. 119.

Hieron. Maxim. Chryſol. & alij.

9. *Apoſtoli quadrageſimalis ieiunij inſtitutores.* Certè Dominus inuentor Quadrageſimalis ieiunij, Apoſtoli autem inſtitutores. D. Hieronymus epiſt. 54. *Nos vnam Quadrageſimam ſecundum traditionem Apoſtolorum, tempore nobis congruo ieiunamus.* Idem aſſerunt D. Leo ſerm. 6. de Quadr. & ſerm. 9. D. Ignatius epiſt. 8. ad Phil. Abulenſiſque q. 152. ad cap. 6. Mat. fatus, *Dicitur, quod Quadrageſimam primus omnium inſtituit beatus Petrus. Qui etiam inſtituit Aduentum Domini*, vt dicunt Doct. de conſecrat. diſt. 3. Cap. *Sacerdotibus. Sed Aduentus non fuit ab omnibus receptus.*

Hieron. Leo, & alij. Abulen.

10. *Num eſurierit toto ieiunij tempore?* *Poſtea eſuriit.* An Dominus toto ieiunij tempore eſurierit, an ſolùm in fine Quadraginta dierum? Quis afferat Chriſtum abſque labore ieiunium illud peregiſſe? Si non eſuriit, nullum ex ieiunio laborem contraxit. Reſpondeo tamen, Chriſtum nec eſurie, nec ſiti illis quadraginta diebus laboraſſe. Apertè Euangeliſta, *Poſtea*, id eſt, non ante, ſed poſt quadraginta dies eſuriit. Et Lucas, *conſummatis illis* ſcilicet quadraginta diebus, *eſuriit.* Si tam longum ieiunium Ieſu cibi ac potus appetentiam peperiſſet, [illegible] planè intolerabilémque, imo exitialem peperiſſet inediam. Si Dominus quadraginta diebus & noctibus eſuriiſſet, inferius fuiſſet eius ieiunium ieiunio Eliæ, & Moſis minime eſurientibus. Hilarius, *Poſt quadraginta dies Chriſtus Dominus, non in quadraginta diebus eſuriit. Moſe & Elià in eodem ieiunij tempore non eſurie*[illegible]*tibus.* Imperfectus hom. 5. *Diabolus ex eo, quòd per tot dies Chriſtus non eſurierat, intelligere debuerat, quia Deus.* Idem aſſerunt D. [illegible] lib. 2. ad Reginas. Ignatius epiſt. 8. ad Phil. Chryſologus ſerm. 11. Ambroſius, & alij.

Hilar. Imperf. [illegible] &.

11. *Argumento ſatisfit.* Argumento reſpondeo, ieiunium illud (ſi de eſurie & ſiti ſolùm ſit ſermo) laborem Domino ante dies quadraginta non attuliſſe: diuina enim natura abſque fame conſeruabat humanam. Fuit enim facile Deo caloris natiui vim cohibere ne in humidum ageret radicale. Attamen [illegible]nem illam, perpetuam contemplationem, humi cubationem, magnam quis inficiabitur integerrimo afflictionem corpori attuliſſe? Præterea in ieiunio licèt non ſit eſuries, eſt tamen illius iucunditatis priuatio, quam guſtatus ex cibo percipit.

12. *Cur voluit eſurire?* Cur denique voluit Dominus eſurire? Vt diabolo tentandi tribueretur occaſio. Chryſoſtomus, *Eſuriit Chriſtus, occaſionem diabolo tentandi præbens.* Chryſologus citat. *Tunc diabolus eum putauit poſſe tentari, quando eum eſurire callidus explorator inſpexit.* Idem Baſilius, & Hilarius aſſeruere.

IN IESVM A DIABOLO TENTATVM
PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS
CIRCA LITERAM.
EX EIVSDEM IEIVNIO.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Ductus eſt Ieſus à ſpiritu in deſertum.

1. Chriſtus à ſpiritu ad tentamina adducitur; ſeptiformis enim Spiritus alumnos ſuos victuros quidem certamini addicit.

Vbi minime periculosè ad tentamina procedere, qui virtutibus Spiritus ſancti munitus non eſt.

13. DVctus à Spiritu, procedit ad campum. Cur vectus ab Spiritu ſancto in arenam deſcendit? Quia non oportet vel ſpiritualem virum ſeſe tentationibus ingerere? Aiebat Theophylactus, *Ducitur à Spiritu* [illegible], *demonſtrans nobis, non temerè nos in tentationes proiicere debere; ſed ferre, ſi imperamur.* Temerè ad tentationes pergit in pericula [illegible]dus, qui ſeptem Spiritus ſancti donis [illegible] non proceſſerit. Sine defectus timore [illegible]teſt ad certamina pergere, qui Spiritu [illegible], qui Spiritus ſancti virtutibus non munitur. [illegible]ſtus poſt baptiſmum fidelis [illegible] tempore [illegible] ſpiritu figuratur, qui quidem vincens vt [illegible] procedit ad campum.

Theoph.

14. Diſcipulos ſic inſtruit Dominus ad tentamina munire: *Beati pauperes, beati mites, beati qui lugent.*

um ſancti donis munitos ad tentamina procedo ſecurus, alias minimè.
Mat. 8.

lugent, beati pacifici, beati miſericordes, beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, beati mundo corde. Matth. 8. Si quæras; quare tot armorum congerat munimenta Diſcipulis? adiicitur cauſa ſolutionis: *Beati qui perſecutionem patiuntur.* Tentandi eſtis, ô Eccleſiæ Principes, nec victores euadere poteritis, ſi ſeptem virtutibus Spiritus ſancti non muniamini. Virtute ſeptemplici, paupertate ſcilicet ſpiritus, manſuetudine, pace, deuotionis lacrymis, miſericordiâ, fame & ſiti ſpirituali perfectionis, cordis puritate, ſeu caſtimonia muniendus eſt Eccleſiæ miles, vt valeat hoſtis Tartarei ſeptem capita comminuere. D. Chryſoſtomus hom. 15. in Mat. *Non abſque ratione Chriſtus hoc fecit, id eſt vltimo loco perſecutionis tolerantiam poſuit,* poſt ſeptem virtutum memoriam. *Sed quia voluit oſtendere, quod niſi quis ille, quas ſuperius poſuit ſeptem virtutibus armatus fuerit, ad hæc nequaquam poterit prodire certamina.*

Chryſoſt.

15. Iacob à Syria in Chanaam pergit, viri perfecti, virtutibúſque muniti gerens imaginem. Idola curat comminui, ac reliquias ſepeliri a dilectiſſimâ Rachele, fratri ſibi horribili benignitatis, ac dilectionis prælibat obſequia. Tunc cum Domino concertauit, cúmque expertus fortiſſimum, expulit ad tentamina. Rupertus, *A ſancto recedit Deus, vt permitteret eum tentari.* Spiritus ſancti virtutibus te munitum experior? *Si contra Deum fortis fuiſti, quantò magis contra homines præualebis!* Perge igitur ad tentamina, rixentur filij, Ioſeph dilectiſſimus venundetur, coniux chariſſima moriatur. O quàm fortis, qui ſeptem Spiritus ſancti donis munitur!

Iacob ſanctus perſecutiones, & tentationes ſecurè tolerat.

Rupert.

16. E pelago baptiſmi Iſraëliticus populus procedit, palmarum deſerta tenet, virtutum foliis coronatur. Quid plura? *Venit multitudo filiorum Iſrael in deſertum Sin.* Exod. 16. *Sin* certè *Rubus* interpretatur. D. Hieronymus, *Poſtquam ſic id eſt, virtutum exercitamentis præmiſſis, venerimus ad eum locum, videbimus ardere rubum, & non comburi* Rubi inſtar flammis tentabimur, ſed minimè abſumemur. Profectò ſinè virtutum munimine adoleſcens ad bella procedens quomodo non illicò vulnerabitur?

Iſrael ex baptiſmi pelago donis Spiritus ſancti ornatus, rubus eſt ardens ſine combuſtione.
Exod. 16.
Hieron.

Observatio II.

Ad illa verba:

Ductus eſt à ſpiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.

Satanas ex Vrbe recedit Dominum in deſerto tentaturus.

Quia apud Vrbem relinquit fœminas ſui vicarias, homines illectamentis alligaturus.

17. SATANAS dæmoniorum Princeps fratrum fidelium Chriſti accuſator, tentator hominum, cur Dominum tentaturus ab Vrbe diſcedit? An non poterat eum in Vrbe tentare? Imo non ſemel tentauit in Vrbe Nazarethâ apud Deiparentem commorantem Druthmaro authore. *Poſtquam Dominus iuuenis factus eſt, adhæſit illi Diabolus tentando, ſicut & reliquos homines. Sed nunc in deſerto, inſtauratis armis, fortius bellum aggreſſus eſt, ſicut tradunt Doctores.* Quare ô miſer Vrbem deſeris ſine laqueo, vt vnum venari poſſis? An quia vno deuicto, reliqui facillimo negotio ſuperantur? Profectò abſtractus ab Vrbe Satanas mihi ſui Vicarios relinquit. Num alios dæmones? Ita planè. Sed tamen licet dæmones alij non relinquerẽtur hominum tentatores, ad capiendos ſeculari preſſos deſidia ſufficit fœminarum iniquitas. Fœminis itaque apud Vrbes diaboli vicariis relictis, ſecurè poteſt ille quadraginta diebus Domino inſidias collocare in deſerto, ac ſi ab Vrbe minimè ablegaretur.

Druth.

Auceps perdicem carceri recluſam adducit ad montem, ramorum foliis operiri curat. Canit auis, recedente aucupe. Cur perdicem adducis? Vt perdices auolantes poſſim illigare. Quare autem ab aui recedis? An non accommodatius vinctæ volucri hæreſceres, vt vinciendis perdicibus operam nauares? Certè aucupis præſentia non deſideratur, vbi perdix vicaria aues ſocias allicit ad laqueos. Vbi perdix, id eſt, perdita mulier commoratur, diaboli tentatoris præſentia non requiritur. D. Ephren de rect. vitæ rat. fatur, *Quæ prima fuerit capta anima, ad alias decipiendas fit quaſi laqueus, vt voluntati inimici obſequatur. Sicut perdix comprehenſa illis apponitur, quæ nondum laqueo capta ſunt. Circa illum auceps laqueos figit, vt voce ſuâ perdix reliquas circumvolantes ad eos pelliciat.* Pulchrè. 18.

Fœmina perdix eſt vicaria aucupis diaboli, perditos ad ſe alliciens amatores.

Ephr.

Diabolus auceps primam mulierem perdens vertit in perdicem: (fari ſic liceat.) *Vidit igitur mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcendum, & tulit de fructu illius & comedit; deditque viro ſuo, qui comedit; & aperti ſunt oculi amborum.* Gen. 3. Iam requiris, cur diabolus ipſe, qui ad fœminam aucupandam acceſſerat immediatè, ad virum immediatè illigandum non acceſſit? Auguſtinus, *Animal lubricum & tortuoſis anfractibus mobile, & operi ſuo congruum, per quod ipſe loqueretur elegit.* Si ad fœminam fragilem illigandam, vtitur ſerpentis callidiſſimi miniſterio, cuius ipſe ex ore locutus aſſeritur: quare ad ſapientiſſimum, fortiſſimúmque virum ſuperandum, vinciendum, diabolus immediatè non acceſsit, ſed fœminam immiſit? *Deditque viro ſuo, qui comedit.* Aſſerunt Doctores plura verba à fœminâ iactitata fuiſſe, vt virum ad ſuam mentem adduceret. Ita-ne? Iam facilis quæſtionis ſolutio. Capit fœminam Diabolus, ipſâque capta diabolicâ arte pollet ad viros capiendos. *Quæ prima fuerit capta anima, ad alias decipiendas, fit quaſi laqueus:* & perdicis canentis in morem, aucupis vicaria ſocia auiculas adducit ad laqueos. 19.

Eua à diabolo aucupe illigata, curauit virum inſtar perdicis illigari.
Gen. 3.

Auguſt.

Quid in diabolo aucupe contemplaris, quod deſideres perditâ in fœminâ? An crudelitatem? Euripides in Medea, *Non eſt alia mens magis homicida.* An aſtum? Idem inibi cecinit, ex ore illius, quæ tot incautos ad laqueos adduxit, 20.

Perdita mulieris aptitudo, vt aucupis diaboli vices exerat.

Mulieres ſumus ad bona conſilia pauperrima.
Malorum autem omnium artifices ſapientiſſima.

Eurip.

Euripides adhuc in Iphigen. *Callida ſunt mu-*

lieres inueniendis dolis. An audacia? Democritus, *Agilis, & promptus eſt muliebris animus ad audaciam.* An fallaces inſidiæ? Seneca in Prou. *Duo genera lacrymarum habentur in fœminarum oculis; veri doloris vnum, inſidiarum aliud. Mulier cùm ſola cogitat, mala cogitat.* Si ſola cogitat mala ad inſidiarum collocationem, quid neceſſum diabolum ei ſocium hæreſcere, ad capiendos perditos? Vrbem relinquat, ad deſertum pergat Dominum tentaturus, qui in Vrbe perditam fœminam vicariam dereliquit.

Seneca.

Observatio III.

Ad illa verba:

Ductus eſt Ieſus à Spiritu in deſertum, vt tentaretur à diabolo.

Vt à Diabolo tentaretur, ad deſertum adducitur appoſitè. Ad aliorum hoſtium certamina non apta ſolitudo.

Nam ſi cùm laſciuiâ pugnandum fuiſſet, deberet fortis vir fugere ſingularis certaminis ſolitudinem.

21\. NON cum omnibus animi hoſtibus ſingularia certamina apud deſertum ſunt inſtituenda. Cum diabolo pugnaturus Dominus ad deſerta procedit. Si Chriſtum virginum parentem doceret à communi hominum tentari hoſte, nempe a luxurie, proculdubio fugeret à deſerto, vt nos doceret ſingulare fœminarum certamen in ſolitudine non ſuſcipere; ſed in communitate verſari, vbi ad delinquendum deficiat opportunitas.

22\. Aiebat Ariſtoteles 1. Polit. cap. 2. *Qui in communem ſocietate nequit eſſe, quique nullius ope ad prælium indiget propter ſufficientiam, aut beſtia, aut Deus eſt.* Si ad ſingulare certamen cum carnis illecebris, cum fœminâ dilectâ à communitate diſcedis, aut Deum te minimè tentamine agendum putas, aut beſtiam te fœdiſſimam eſſe comperies.

In ſolitudine cum ſola cõmoratus, aut Deum te putas, aut beſtiam comperies. Ariſt.

23\. Dauid ad ſingulare certamen cum communi hoſte in Goliath figurato proceſſerat, ſolitariuſque diabolum ſuperauit. Aſt Rex robuſtior effectus, vt immaculatus perſiſtere poſſet fugit cum fœminâ ad deſertum venire pugnaturus. *Deus, qui præcinxit me virtute,* (Pagninus, fortitudine) *& poſuit immaculatam viam meam, qui perfecit pedes meos quaſi ceruorum.* Pſal. 17. Ac ſi diceret, vt immaculatam ſeruaret viam meam, me ceruorum velocitate donauit, vt ab hoſte potentiſſimo, à fœminâ ſcilicet in ſolitudine, ceruorum patria, ac domicilio recedere valerem. Vnde Cyprianus lib. de ſingul. Cleric. *Eſtote timidi, vt ſitis intrepidi.* Qui enim fœmineos in ſolitudine non pauet affatus, haud intrepidus perſiſtit in acie. Ioſeph intrepidus ad hoſtem ſuperandum, quia timidus, inſtar cerui fugacis, noluit in ſolitudine cum ſolâ fœmina ſolus commutari. Prudens etenim animaduertit mulierem quæſiuiſſe *ſolitudinem,* (vt loquar cum Philone) *& ad delictum opportunitatem.*

David à laſciuia tentandus ſolitudinem fugit, vt fugiat delicti opportunitatem. Pſal. 17.

Cyprian.

Philo.

24\. Chriſtum imitata Sponſa cum diabolo in deſerto impauida commoratur: *A facie ſerpentis.* Apoc. 12. At cum aliquis impudicus Sichem illam curat in Dinam conuerti, opportunitate ſolitudinis: fugit velociſſimè ad ſocios requirendos, qui auxilium impendant pugnaturæ. De ipſa Dauid, *Et filia Tyri.* Hieronymus, *Filia fortiſſima.* Pſal. 44. Adnota, precor, fortiſſimæ viraginis actiones: *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intus in fimbriis aureis.* Ibid. Biblia Regia, *In occellaturis.* Cur in fimbriis oculi depinguntur? Profectò pedes, qui velociſſimè fugam ſunt arrepturi, vicinis oculis indigent, ne poſſint offendiculis atteri. Semper fugitans Chriſti ſponſa obiicitur.

Sponſa Chriſti fugiens huiuſmodi ſolitudinis certamina pugitur.

Pſal. 43.

Biblia Reg.

25\. Angelus ad Ioſeph Deiparæ ſponſum, *Accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Mat. 2. Salmeronis ſententiâ Herodes *de pellibus glorians* luxuriei gerit ſimulachrum. Quæ in deſerto cum ſerpente Tartareo Dei ſponſa concertat, Herodem timens aufugiens oſtentatur. Quid magis cæleſte quàm Chriſtus Virginum Princeps? Quid purius Dei Matre? Quid mundius Deiparentis ſponſo? At cælites timore correpti obiiciuntur coram ſingularis certaminis ſolitudine paleſtrâ, vt doceant puriſſimos quoſque timere. Chryſologus ſerm. 151. *Mandatur fuga, mandatur cælitus, mandatur per Angelum, vt videatur timor cælum ante tenuiſſe, quàm terram.* Timent cæleſtes, vt terrenos edoceant timere.

Cæleſtes animæ ſeruant timore ſingulare certamen pulchritudinis.

Mat. 2.

Chryſol.

26\. Vidiſti Hebræum Ioſephum apud carceris vmbras ſolitarias cum Diabolo intrepide dimicare? Magnum fortitudinis documentum dæmonem propriâ in patriâ comminuere. Tertullianus lib. ad Mart. cap. 1. Domus diaboli eſt carcer, in quâ familiam ſuam continet. *Sed vos, ô* fortiſſimi quique perſecutionum tentamina tolerantes viri, *in carcerem ipſum perueniſtis, vt diabolum in domo ſuâ conculcetis.* Conculcauit diabolum in domo Ioſeph. Aſt idem fortiſſimus adoleſcens à domo, vbi ſola fœmina includitur, velociſſimè recedere curauit. O quot fortes periere, quia pennatis caruerunt pedibus, vt fugerent ſolitudinis laſciua certamina!

Ioſeph, qui diabolum in ſolitario carcere comminuit intrepidè, fœminæ fragilis in ſolitaria domo certamina fugit.

Tertul.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Ductus eſt Ieſus in deſertum, vt tentaretur à diabolo.

Chriſtus ſolitariam vitam ſuis commendauit victoribus.

Aptiſſima etenim ad hoſtes debellandos ſolitudo.

27\. SOLITARIAM vitam (Bartadio auctore) Chriſtus approbat, in deſertum pergens. Profectò victoriis ſuis innuit, quàm ad hoſtes Tartareos debellandos appoſita ſit ſolitudinis paleſtra.

Eremi laudes.

Arx

28. *Arx eſt deſertum, vbi homines robuſtiſſimi aduerſus hoſtes commorantur.* Nazian.

Arx eſt ſolitudo hominem muniens aduerſùs teterrimum humani generis hoſtem. Nazianzenus Orat. 2. *Ad vim afferendam, nóſque ab arce noſtra extrahendos, hoc eſt, a ſolitudine, quam ex omnibus rebus maxime complexus eram, ac velut ſociam, & adminiſtram, diuinaque aſcenſionis matrem, ac Deum ex homine efficientem, totiúſque vitæ ducem mihi ſtatueram, prompti, celeréſque fuiſtis.* Arx ſolitudo hominem in Deum fortiſſimum conuertens, vt poſſit cum Diabolo confligere, & illum fortiſſimè ſuperare. Quales exiſtimas ſolitudinem ſuos reddere habitatores? Arcis illius ſtrenuos milites. De quibus Hieronymus Epiſt. ad Ruſt. cap. 4. *Hos eremi dura rudimenta non terrent, hos neque eſuries aliquando, nec ſaturitas ſuperauit, qui paupertate lætantur, quorum habitus, ſermo, vultus, inceſſus, doctrina virtutum eſt.* Hiero.

29. *Idem eſt iacſtam in deſertum pergere, ac caſtrametari; quia in deſerto habitans fortiſſimum mutatur in militem.* Gen. 12. Chryſoſt.

Olim Abraham *tranſgrediens ad montem, qui erat contra Orientem Bethel tetendit ibi tabernaculum ſuum.* Gen. 12. Chryſoſtomus legit, *Caſtrametatus eſt in ſolitudine.* Cur, quæſo, vſus eſt Textus caſtrametandi metaphora, dum ſimplicem Abrahæ per deſertum tranſitum deſcripſit? Reſpondet idem Doctor, *Nam quemadmodum de militibus ſolemus dicere, ita & de iuſto hic dicit, quòd caſtrametatus ſit: vt oſtendat expeditum Patriarcham, quod ſicut milites hac nunc, nunc illuc tentoria ſua erigunt, ita & iuſtus.* Rectè quidem; ſed conuenientius, credo dixiſſe Scripturam: Caſtrametatus eſt in morem militis, Abrahamus; quia cum iuſtus properat ad deſertum, dum inibi commoratur, in fortiſſimum militem immutatur; vnde ſtationem facere, caſtrametari eſt. Caſulà Abrahæ erant caſtra minimè ab hoſtibus diruenda, arx ſolitudo.

30. *In ſolitudine fragile Abrahæ vnius tabernaculum ſuperari ab hoſtibus non potuit, Vrbibus Sodomorum corruentibus* Chryſ.

Sodomorum Vrbes, propugnaculáque robuſtiſſima à barbaris tunc diruta conciderunt: ſolum Abrahami ſolitudine commorantis tabernaculum ab hoſtium potentiâ non potuit ſuperari. Chryſoſtomus hom. 17. ad Pop. *Cella Abrahæ vilis, & parua, & nullum habens munimen. Sed exorto bello barbarico, Vrbes quidem mœnibus munitas ſuffoderant, & cœperunt barbari, & incolas captiuos facientes abierunt. Solitudinis autem ciuem Abraham ingruentem non pertulerunt.* Quare? Multitudinis enim, & murorum munimine multo maiorem vim habebat pietatem. Addiderim: *Solitudinis ciuem Abraham non pertulerunt.* Robuſtiſſimâ etenim ſolitudinis muniebatur in arce.

31. *Ab Antichriſti impugnatione deſertum liberabitur.*

Quàm horribilis Antichriſti futura aduerſùs Chriſticolas dimicatio! Quàm munitæ Vrbes hoſtis potentiſſimi impugnationi cedent! An aliqua Orbis plaga à tot plagis immunis aſſeruabitur? Reſpondet Propheta, *Introibit in terram glorioſam, & multæ corruent* Vrbes; *hæ autem ſolum ſaluabuntur de manu eius Edom, & Moab, & principium filiorum Ammon.* Dan. 11. Vbi D. Hieronymus. *Antichriſtus Idumæam, & Moabitas, ac filios Ammon, id eſt, Arabiam relinquet intactam.* Quare terra illa feliciſſimè tanti hoſtis telis non eſt vulneranda? Addit pulchrè Doctor, *Quia illuc ſancti ad deſerta confugient.* An Vrbes ipſæ in deſerta mutantur? An ex deſerti vicinio tanto ſunt donatæ munimento? Certè vbi fideles ad deſerta confugiunt, ab omni hoſtis Tartarei impugnatione liberi commorantur. *Cella vilis & parua* apud ſolitudinem religioſi inſtituti à ciuili abſtracti ſollicitudine, ab hoſtium inuiſibilium potentiâ apud Vrbes victrici plerumque liberatur. Dan. 11. Hieron.

Observatio V.

Ad illa verba:

Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus, &c. poſtea eſuriit.

Tentandus Dominus à diabolo appoſito ſe ieiunio, & eſurie muniuit.

Aduerſùs enim tentamina ieiunium vires animo adiicit.

BASILIVS hom. 1. de ieiun. *Vide, quam mirabiliter Chriſtus tentatori per eſuritionem præbuit anſam. Alioqui propter naturæ diuinæ ſublimitatem non patebat ad illum aditus diabolo; niſi ſe per eſuritionem ad humanam imbecillitatem ſubmiſiſſet.* Addit Pater, Chriſtum cum hoſte teterrimo congreſſurum priùs ſe ſe ieiunij inſtitutione, eſuriéique vi muniiſſe; omnes enim inuiſibilium hoſtium vires ieiunio præcipuè quadrageſimali cedunt. Hieronymus ad Pſal. 108. *In ieiunio victoria eſt.* 32. *Ieiunij laudes.* Baſil. Hiero.

Dauidico carmine confirmabo: *Paraſti in conſpectu meo menſam aduerſus eos, qui tribulant me.* Pſal. 22. Quamnam menſam aduerſùs hoſtes præparârit? An menſam Balthaſaris? Certè eadem nocte, quâ grande appoſuit conuiuium imbecillis corruit exitio. Dan. 5. *Quis eſt igitur* (quærit Chryſoſtomus hom. 57. ad Popul.) *inimicos tam facilè vincens, vt prandens trophæum erigat?* Profectò ille, qui menſæ parcæ, & ieiunæ ſemel cibum aſſumens ieiunij præcepto conuenientem hæreſcit. Hic ieiunij ipſius vnicâ comeſtione hoſtes fortiſſimos comminuit, diabolum fugat, Mundum euertit, carnem fortem reddit inermem, imbecillem. 33. *Vnica comeſtione vtens, ipſo vnico prandio hoſtes debellat.* Pſal. 22. Dan. 5. Chryſ.

Quàm fragiles Diaboli ſagittæ in ieiunij conſpectu! Hieronymus Epiſt. ad Cancel. *Ardentes diaboli ſagittæ ieiuniorum frigore reſtinguendæ ſunt.* Ambroſius Epiſ. 36. *Caſtra nobis ſunt noſtra ieiunia, quæ nos à diabolicâ impugnatione defendunt. Murus quidem eſt Chriſtiano ieiunium, inexpugnabilis Diabolo, intranſgreſſibilis inimico. Quis vnquam Chriſtianorum ieiunauit, & captus eſt? quis ſobrius manſit, & victus eſt?* 34. *Fragiles ſagittæ diaboli in ieiunij, arcis muniſſima conſpectu.* Hiero. Ambroſ.

Fortiſſimus miles Dauid aliquando ab hoſtibus animæ victus, aiebat: *Operui in ieiunio animam meam.* Pſal. 68. Id eſt, ieiunii armaturâ muniui aduerſùs inuiſibiles hoſtes. D. Baſilius, *Ieiunium armatura eſt, ad confligendum cum impiis ſpiritibus.* Et de laud. Ieiun. Vnde Dominus non priùs in carne, quàm aſſumpſerat, diaboli inſultus excepit quàm eam ieiunio communiiſſet. 35. *Dauid ieiunio muniens, à tartarei tartareis hoſtes.* Pſal. 68. Baſili.

Diabolus primum hominem tentaturus, obtulit eſcas, vt non ieiunantem facilè communeret. 36.

Primus homo non ieiunans perijt, victus à Satana. Tertull. nueret. Gen. 3. Vnde ſecundus Homo de cælo cæleſtis fortiſſimus ex ieiunio eidem ſerpenti teterrimo oſtentatur. Adnorauit id Tertullianus profatus, *Nouum hominem, in veteris ſugillationem, virtute faſtidiendi cibum initiabat, vt eum diabolo rurſus per eſcam tentare quærenti fortiorem fame oſtentaret.*

37. *Et materiarij hoſtes ieiunio noſtro infirmantur.* Iudith. 4. Nec mirum, ieiunium aduersùs ſpirituales oppugnantes nequitias protegat; ſi ad viſibilium hoſtium materiaria bella confert protectionem. Ideo Iudith, *Scitote*, ait, *quoniam exaudiet Dominus preces veſtras, ſi manentes permanſeritis in ieiunijs, & orationibus in conſpectu Domini.* cap. 4. An non ſatiùs procedere ad campum, quàm in ieiunio permanere? *Si manentes permanſeritis in ieiunijs.* Non ſolùm ieiunium indico, ſed permanentiam; dum enim permanentes in ieiunio maneris, Deus ad certamina procedet, brachio fœmineo fragili hoſtem fortiſſimum deuicturus. *Chryſ.* Chryſoſtomus hom. 5. *Ieiunium habemus auxiliatorem, & commilitonem maximum.* Maximum auxilium præſtaret ieiunium nobiſcum pugnantibus commilitando. Sed plus aſſerit Iudith, nobis domi manentibus, ieiunium ad arenam deſcenſurum, hoſtémque ſingulari militi ſubmittendum.

38. *Deus pro ieiunantibus dimicauit aduerſus Philiſthæos.* 1. Reg. 7. Tertul. Iſraelitæ à Philiſthæis oppugnati ad auxilium ieiunij accurrerunt. Dominus autem pro ieiunio proceſſit ad hoſtes illos exterrens nubium fragore. Intonuit Dominus fragore magno in die illâ ſuper Philiſthæos, & exterruit eos, & cæſi ſunt à facie Iſrael. 1. Reg. 7. Tertullianus de Ieiun. *Hæ erunt vires ieiunantium Deo, cælum pro huiuſmodi militat.*

39. *Ideo Saul ieiunium indixit.* 1. Reg. 14. Ambroſ. Hinc Saul priuſquàm cum Philiſthæis prælium adoriretur, ieiunium indixit: *Maledictus vir, qui comederit panem vſque ad veſperam.* 1. Reg. 14. Ad quæ Ambroſius citat, *Saul hoſtes non tam virtute militum, quam abſtinentiâ ſuperabat.* Ipſum enim ieiunium fortiſſimè cum hoſte confligebat. Imitator apud Gallos fortiſſimus Magnus Carolus, de quo Reginus lib. 2. *Reginus.* *Carolus Magnus expeditione in Arabes ſuſceptâ, ad Aniſum fluuium triduanum ieiunium celebrauit cum exercitu.* Vberiùs proxima Obſeruatione, quod ad ſpiritualium bellorum ieiunij præſidium, redit argumentum.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus.

Chriſtus tempore primi Veris Quadrageſimæ Ieiunium appoſitè inſtituit.

Tunc enim fortior hoſtis inſurgit, cùm pabula abundant.

40. *Quadrageſimæ laus.* Hugo. Card. A CHRISTO inuentum, ab Apoſtolis ex mente Domini inſtitutum Quadrageſimæ ieiunium vidimus. Sed quonam anni tempore? Certè Veris. Hugo Cardin. *Eccleſia tempore Veris Quadrageſimale Ieiunium inſtituit.* Cauſam reddam.

Hoſtis quidem Vere primo fortior exſurgit, quando corporis humores exuberanti ſanguine efferueſcunt, agríque herbis; floribus vernantibus ad luxuriam inuitant animantia, coronas roſarum laſciuis intexentes. Dauid ſuperatus ab hoſte *eo tempore, quo ſolent Reges ad bella procedere.* 2. Reg. 11. Quonam tempore Reges aſſolent ad campum properare? Vere quidem, quia pabula equis pugnacibus ab agris apponuntur, hominéſque creſcentibus humoribus roborantur. Strabus, *Id eſt, Vere, quando pulſa frigoris aſperitate, pabula reperiuntur iumentorum.* Tempus hoc, quia pabula abundant, aptum ad ſpiritualia certamina ab hoſtibus Tartareis reperitur. *Dum hæc agerentur, accidit, vt ſurgeret Dauid de ſtratu ſuo, & deambularet in ſolario domus Regiæ, viditque mulierem.* Ibid. Quàm appoſite temporis inſtantia dedit occaſionem equi effrænandi ex libidine, cùm pabula iumentis abundantia reperiuntur! — 41. *Vere primo fortiores ſpirituales hoſtes.* 2. Reg. 11. Strabus.

42. *Vere tempore Adam victus ob eſum* Gen. 3. Porrò eo tempore, quo Reges ad bella procedunt, Adam generis humani Princeps, Rex animantium cum hoſte teterrimo pugnaturus proceſſit ad campum. Primi Veris tellus tunc offerebat abundantiam: opima tunc primæua natura floribus fructus admiſceri curabat. At quia eo tempore ex pabulorum abundantiâ fortior hoſtis aſſurgit, Deus curauit Adamum & Euam ieiunio muniri: *Ex ligno autem ſcientiæ boni, & mali ne comedas.* Gen. 2. Haud à cibo milites abſtinuere, & hoſtis ſuperior euaſit. Chryſoſtomus ſer. 1. de Ieiu. *Non putetis*, ait, *paruum lucrum eſſe ieiunium. Ab vno ligno ſi abſtinuiſſet Adam, mortua fuiſſet mors.* — Geneſ. 2. Chryſ.

43. *Hoſtes veris tempore ad tentandum Dominum acceſſit & ideo ieiunij ſe munire curauit.* Veris quidem tempore hoſtes ſpirituales ad tentandum Dominum irruerunt. *Dic, vt lapides iſti panes fiant: Mitte te deorſum: Hæc omnia tibi dabo.* Aſt Dominus Veris tempore tentatus minimè ſuperatus fuit. Hugo Card. *Dominus Veris tempore tentatus fuit, ſed non ſuperatus.* Quibus armis, precor, qui peccatoris gerebat imaginem, munitus ad certamina proceſſit? Baſilius aiebat, *Dominus carnem, quam pro nobis aſſumpſit, ieiunio communiuit: eâque ratione diaboli impetus ſuſtinuit, ac depulit.* Pende particulam: *Eâque ratione.* Deitas inuincibilis quidem, ſed ad ieiunij commendationem hanc victoriam Doctor ieiunio tribuendam iudicauit. *Eâque ratione*, id eſt, quia abſtinuit à cibo, *Diaboli impetus depulit.* Addit appoſitè Cardinalis Hugo. — Baſil. Hugo.

Eccleſia ergo tempore Veris ideo Quadrageſimale ieiunium inſtituit, quod maximè ieiunio vincitur.

OBSER

Observatio VII.

Ad illa verba:

Et cum ieiunâſſet quadraginta diebus, &c.

Inſtitutum eſt tempore Veris Quadrageſimale ieiunium, ad carnem, hoſtem horribilem, ieiunio ſuperandam.

Deficit enim caro in abſtinentiæ conſpectu.

44. Hugo.

Deo, cùm ſanguis ferueſcit Veris primo aſpectu, ab Eccleſia (ex Hugonis ſententia) ieiunium Quadrageſimale fuit inſtitutum, vt inediâ carnis vires imminuantur.

45. *Protegitur ſpiritus aduerſus carnem, carne ipſa ex ieiunio in loricam mutata.* Pſal. 68. Ambro. Tertul.

Concupiſcit certè caro aduersùs ſpiritum: at cùm ieiuniis caro marceſcit, ipſa caro redditur animi lorica. Ideo Dauid, *Operui in ieiunio animam meam.* Pſal. 68. Ambroſius Epiſt. 7. *Ergo qui non ieiunat intectus eſt.* Quid autem ieiunans? Profectò hoſtem, id eſt, carnem comminuens, eam efficit ſpiritus loricam, ſeu armamentum. Nam qui carnis vim exſiccat mediâ, pelle ſola velut forti lorica protegitur. Vnde Tertullianus, Homo propter ieiunium *ſola & arida eſt cute loricatus.*

46. *Fortior fit ſpiritus, cum caro infirmatur ieiuniis.* Ambroſ.

Aiebat Apoſtolus, *Cùm infirmor, tunc fortior ſum.* 1. Cor. 12. Quonammodo infirmitas poteſt exiſtere fortitudo? Reſpondet D. Ambroſius ſer. 25. *Hoſtis proſternitur infirmitate, quia Chriſtiana infirmitas fortitudo eſt. Sed requiret aliquis, quemadmodum fortis infirmitas? Tunc eſt fortis infirmitas, quando caro tabeſcit ieiuniis, anima puritate pingueſcit.* Quantùm enim corpori ciborum ſuccus ſubtrahitur, tantùm animæ iuſtitiæ virtus augetur.

47. *Duriſſima carnis certamina ieiunio ſuperantur.* Auguſt. Hiero. Oſe. 7.

Quam dura carnis hoſtis potentiſſimi prælia? Auguſtinus ſer. 250. de Temp. *Inter omnia Chriſtianorum certamina, ſola duriora ſunt prælia caſtitatis. Vbi quotidiana pugna, & rara victoria. Grauem caſtitas ſortita eſt inimicum, qui quotidie vincitur, & timetur.* Profectò ieiunium nos aduersùs carnis protegit petulantiam. Idem Doctor ſer. 230. de Temp. *Ieiunium carnem ſpiritui ſubiicit, concupiſcentiæ nebulas diſpergit, libidinum ardores extinguit.* Hieronymus Epiſt. 8. cap. 6. *Aduersùs iuueles ætatis ardore hoſtis abutitur, & inflammat rotam natiuitatis noſtræ. Et implet illud Oſeæ 7. Omnes adulterantes, quaſi clibanus corda eorum. Quæ Dei miſericordia, & ieiuniorum frigore reſtinguntur.* Tam valida arma ieiunij, vt Dei potentiſſima miſericordia, vt carnis impetus proſternat, ieiunium commilitonem ſibi adſciſcat? *Dei miſericordia, & ieiuniorum frigore reſtinguntur.*

48. *Ieiunium ignem carnis extinguit.*

Commilitant-ne Deus & ieiunium? Profectò militare poteſt ieiunium Deo hæreſcens aduersùs carnis incendia, quia quodammodo ineſt ieiunio diuina virtus ad flammarum huiuſmodi extinctionem. Deus extinguit flammas? extinguit & ieiunium Deifica quidem virtute. Deus Babylonici ignis ardores mitigauit. Quid ieiunium? Hieronymus citat. *Quemadmodum in fornace Dan. 3. ſpeciem habens quaſi Filij hominis immenſos mitigauit ardores: ſic in animo virginali ieiuniorum frigore calor extinguitur.*

vt Deus fornacis? Dan. 3. Hiero.

De laſciuis Dauid, *Nolite fieri ſicut equus.* Quod ſi fiant homines equi laſciuientis imitatores? Fame ferociens domatur equus, ferociens ieiunio caro domatur. D. Auguſtinus, Tract. de vtilit. Ieiun. Tom. 9. *Si equo vtereris, qui geſtiendo, te poſſet præcipitare; nonne vt ſecurus iter ageres, cibaria ferocienti ſubtraheres, & fame domares, quem fræno non poſſes? Caro mea iumentum meum eſt, iter ago in Ieruſalem: plerumque me rapit, & de viâ conatur excludere. Via mea Chriſtus eſt. Ita exultantem nonne cohibebo ieiunio?* Et Nilus Orat. 1. adu. vitia. *Noli corpus pingueſcere, Nam ſi vires recuperabit, in te conſurget, téque tandiu bello vexabit, quoad animam captiuam reddat, luxuriæque dominationi ſubiiciat. Equus bene frænatus corpus inedia domitum. Vt enim equus fræno cedit, & equitis paret imperio: ſic quoque corpus fame ſubactum, rationis obtemperat voluntati.*

49. *Equus laſciuiens, id eſt, caro indomita ieiunio frænatur.* Auguſt. Nilus.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Cùm ieiunâſſet quadraginta diebus.

Tempore Veris Quadrageſima inſtituta animum efficit virtutibus vernare.

Ieiunij ſcilicet munimento virtutum parente.

Apposite Veris primi inſtantiâ ieiunium Quadrageſimæ fuit à Domino inſtitutum, vt quando agri herbis floribuſque exundant, animus virtutibus vernans obiiciatur hortos vincens ornatu. 50.
D. Ambroſius lib. de Elia, & Ieiun. cap. 8. fatur, *Ieiunium continentiæ magiſterium eſt, pudicitiæ diſciplina, humilitas mentis, caſtigatio carnis, forma ſobrietatis, norma virtutis, purificatio animæ, miſerationis expenſa, lenitatis inſtitutio, charitatis illecebra, ſenilis gratia, cuſtodia iuuentutis.* O cæleſtium agrorum nunquam, non vernantium imago! Ambroſ.

En agrum plenum, *cui benedixit Dominus.* 51.
D. Chryſoſtomus hom. 1. in Gen. *Vellem, vos, purificatâ mente, valéque deliciis, & voracitati dicto, agrum omnium bonorum matrem, ac florum pudicitiæ, aliarumque virtutum omnium magiſtrum ieiunium, explicitis mentis veſtræ ſinibus ſuſcipere.*

Ieiunium ager plenus. Chryſ.

Quid non virtutum flores, ac fructus pulchritudine additâ, ſpectabiliores exſurgant, ſi ſuccus corpori detractus cunctis virtutibus adiicitur? Quam irriguus ager! D. Leo ſer. 2. de Ieiun.

52. *Quam pulchri ex ieiunij ſucco virtutum flores, & fructus exſurgant!*

Leo. Ieiun. decimi Menſ. *Semper virtuti cibus ieiunium fuit. De abſtinentia prodeunt caſtæ cogitationes, rationabiles voluntates, ſalubriora conſilia, & per contrarias afflictiones caro concupiſcentiis moritur, virtutibus ſpiritus innouatur.* Et

Chryſ. citatus Chryſoſtomus, *Ieiunium animæ noſtra alimentum eſt; & ſicut corporalis iſte cibus impinguat corpus: ita & ieiunium animam efficit valentiorem.*

53. *Mentem ad contemplationem eleuat.* Quid quòd ad Orationis ac contemplationis exercitamenta ieiunium animum efficiat eleuari in morem illius floris, Solis greſſus imitantis? Eccleſia, *Deus, qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas.* Baſil. Baſilius hom. 1. de Ieiu. *Ne Daniel ille ſapiens viſiones videre meruiſſet, niſi ieiunio reddidiſſet animam limpidiorem.* Chryſ. Chryſoſtomus hom. 1. in Gen. *Ieiunium leues animo pennas producit, vt in ſublime feratur, & ſumma contemplari queat. Et quemadmodum leuiores naues maria velocius tranſeunt: ita ieiunium leuiorem reddens mentem, efficit, vt facilius vitæ pelagus tranſmittat; at ea, quæ in cælis ſunt, reſpiciat.* Baſil. Baſilius citat. *Ieiunium preces noſtras ſubuehit in cælum; dum illis alarum vice ſit, vt ſurſum ferantur.* Nilus conteſtatur.

54. *Præparat, armat ad Martyrium.* Iſaac. An non parens virtutum ieiunium, cuius vi Martyrij gloria acquirebatur? D. Iſaacus lib. de contemp. Mundi, cap. 19. *Dicitur de multis Martyribus, quòd nihil guſtabant in die, quâ coronam præſtolabantur Martyrij. Sed ſicut ad nuptias præparati, expectabant occurrere gladio initiamo, cum hymnis, pſalmis, & canticis.* Plura alibi.

Observatio IX.

Ad illa verba:

Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus.

Tempore Verno Quadrageſimæ ieiunium corpori præparat medicamina.

Corporis enim exſiccandis humoribus ieiunium pharmacopoleum eſt.

55. NEc ſolùm ad ſalutem animi inſtitutum ieiunium eſt, verùm & corpori præparat medicamen, dum Verno inſtituitur tempore Quadrageſima, quando creſcentibus humoribus, exuberantíque ſanguine gignuntur ægritudines, niſi ex abſtinentia comprimantur. Vnde canit Eccleſia, *Concede, vt hoc ſolemne ieiunium, quod animis, corporibúſque curandis ſalubriter inſtitutum eſt, deuoto ſeruitio celebremus.*

56. *Ieiunium fugat ægritudines.* Chryſ. D. Chryſoſtomus Orat. de ebriet. tom. 5. fatur: *Nihil adeo ſanitatem facit, vt ſi quis cum eſurit, & ſitit; tum demum ea, quæ proponuntur, attingat, ſatietatemque ſolâ neceſſitate metiatur: neque maius viribus onus corpori imponat. Moderatè edentium corpora robuſta ſunt, ſenſuſque expeditè munus ſuum explent. Illorum verò, qui gulæ ſtudent, flaccida, & quauis cera molliora, morborum examinibus obſeſſa.*

57. *Nauis comparatione expenditur aut leuis, aut grauata.* Baſil. Eleganti id D. Baſilius Orat. 1. de Ieiun. comparatione exponit. *Nauem oneris magnitudine grauatam exiguus fluctus mergit. Quæ modicis ſarcinis temperata eſt, facilè ſuffert vndarum impetum. Eundem in modum eſt, hominum corpora aſſidua expletione degrauata facile a morbis demerguntur: quæ verò facili, leuique curſu vtuntur alimoniâ, non modò malum, quod a morbo imminente expectabatur, veluti tempeſtatis aſſultum, effugiunt, verùm etiam præſentem iam ægritudinem, velut turbinem quendam exorientem, diſcutiunt.* Imbi Doctor, *Naturæ vis, quæ diſpenſat alimoniam animantibus, temperatum ac parcum victum facile concoquit. At eadem vbi ſumptuoſos, varioſque cibos complexa, nec deinde ad conficiendam edaliorum portionem pares vires habet, diuerſa gignit morborum genera.*

58. [illegible] Baſil. Ieiunium idem Doctor hom. ead. matrem *ſanitatis* appellat adiiciens. *Ipſi ca[illegible] ieiunium conducibilius eſt.* Chryſoſtomus hom. 1. de [illegible] cenit. *Filij medicorum abſtinentiam matrem ſanitatis appellant, milléque morborum torrentes à ſatietate prouenire dicunt.* Imo in conſpectu ieiunij artem medicaminis non requiri, nec medicum deſiderari fatebuntur. Alexander Seuerus, Lampri. autore Lampridio, *cocos non habuit* ne ex abundantium, variorumque ciborum iniuriâ, medicos ſimul cogat, inquit, conſ[illegible]entes adduce. Seneca. Quam bellè Seneca ad Lucil. *Multos morbos fercula multa fecerunt. Innumerabiles morbos innumerabiles cocos numera.* Vnde ſ[illegible] ocum conducis, medicum nunquam à te recedere patiaris.

59. *Valetudo bona ex ieiunio, ex ſatietate ægritudines.* Vis oculis obiiciam innumerabiles ex varietate ac abundantiâ ciborum obortas ægritudines, quæ innumerabilibus medicaminibus, & turbâ medicorum indigeant. Audi Horatium lib. 2. ſer. 2. canentem:

Horat.

Accipe nunc victus tenuis quæ quantaque ſecum
Afferat. Imprimis valeas bene; nam variæ res
Vt noceant homini credas memor illius eſcæ
Quæ ſimplex olim tibi ſederit. at ſimul aſſis
Miſcueris elixa, ſimul conchylia turdis
Dulcia ſe in bilem vertent, ſtomachoque tumultum
Lenta feret pituita, vides vt pallidus omnis
Cœnâ deſurgat dubiâ? quin corpus onuſtum
Heſternis vitiis animum quoque prægrauat vnà,
Atque affigit humo diuinæ particulam auræ.
Alter vbi dicto citius curata ſopori
Membra dedit, vegetus præſcripta ad munia ſurgit.

Vide, num medico indigeas, qui cocos a te diſcedere non pateris.

OBSERVATIO X.

Ad illa verba:

Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus.

Ieiunij Quadrageſimalis præceptum accuratiſſimè implendum, quia Quadrageſima à Domino nobis dedicata.

Vbi quam exitialiter Dei præcepta violentur.

60. Maxim. Ambroſ. August.

AIEBAT Maximus hom. 5. de Ieiu. *Nobis Propugnator inuictus hanc venerabilem Quadrageſimam dedicauit.* Et Ambroſius ſer. 34. *Quadrageſimam nobis Dominus ſuo ieiunio conſecrauit. Dixi ieiunio, non ieiuniis; vnum enim ieiunium Domini fuit, quia continuatis quadraginta diebus, & noctibus cibum omnino non ſumpſit.* Et Auguſtinus Epiſt. 119. *Quadrageſima ieiuniorum habet auctoritatem & in veteribus libris ex ieiunio Moyſi & Eliæ: & ex Euangelio, quia totidem diebus Dominus ieiunauit.*

61. *Increſcit malitia violati ieiunij ex Christi ieiunij Quadrageſimalis inſtitutione.* Ignat. Iſaac.

Quàm præcepti tranſgreſſio ex hâc increſcit circumſtantia: *Quadrageſimam nobis Dominus dedicauit.* Hinc D. Ignatius Epiſt. 8. ad Phili. *Quadrageſimale*, inquit, *ieiunium ne ſpernatis: continet enim exemplum conuerſationis Chriſti.* Edidit Chriſtus legem, quam prius ipſe impleuit: quàm profligatæ frontis, qui eam contempſerit cuſtodire! Fatur Iſaacus lib. de contemp. Mundi, cap. 19. *Poſt baptiſmum deduxit Spiritus Chriſtum in deſertum, & ieiunauit quadraginta diebus. Similiter autem & omnes, qui exeunt poſt eum ſuper hoc fundamentum ponunt initium pugnæ ſuæ. Quis negliget ieiunium hoc, & non culpabitur? Et ſi is, qui edidit legem, ieiunat, quis eſt ex obſeruantibus legem, quem non oporteat ieiunare?*

62. *Maledictione afficitur, qui præceptum Domini circa ieiunium non cuſtodit.* 1. Reg. 14.

Præceptum Quadrageſimæ ieiunium a Domino ipſo non cuſtodiens, maledictione afficiendus. Adiurauit Saul populum, dicens: *Maledictus vir, qui comederit panem vſque ad veſperam.* Expende præcepti obſeruationem. *Et non manducauit vniuerſus populus panem. Omnéque terræ vulgus venit in ſaltum, in quo erat mel ſuper faciem agri. Ingreſſus itaque eſt populus ſaltum, & apparuit fluens mel, nullúſque applicuit manum ad os ſuum; timebat enim populus iuramentum.* 1. Reg. 14. Non te pudet, milites inediâ preſſos non audere particulam mellis affluentis abſumere ob præcepti Regis, ac maledicti inſtantiam, dum non vereris contra Dei præceptum cibos vetitos ſumere maledictionibus afficiendus?

63. *Maledicti contra præceptum ieiunij cibi corpori, animoque nocendi.*

An maledictus cibus corpori, ac animo proficiet? *Poſt buccellam introiuit in eum* (Iudam) *Satanas.* Ioa. 13. Poſt eſcas in Quadrageſimâ prohibitas diabolus ad corpus, animúmque prolabitur. Ambroſius ſer. 35. *Non bonus cibus, poſt quem ingreditur inimicus; non bonus cibus, poſt quem deuoratur Antichriſtus; non bonus cibus, qui benedictione caret, maledictione completur.* Ioan. 13. Ambroſ.

64. *Iona has ignorans morti addicitur: quid Chriſticola agnoſcens Dei præceptum?* 1. Reg. 14. Ambroſ.

Periculum ignorantis Ionathæ agnoſce, vt videas quàm ſine impunitate poſt ieiunantis Domini præceptum degas. *Ionathas non audierat, cum adiuraret pater eius populum, extendítque ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis, & conuertit manum ſuam ad os ſuum.* 1. Reg 14. An impunè parum mellis deguſtarit? Iam iam gladio addictus ingemuit. O Chriſticola, (inquit Ambroſius ſer. 25.) *Si ignorans Ionathas indictum à patre ieiunium, quia reſoluerit, morti addicitur: qui ſciens indictum à Chriſto reſoluit ieiunium, quid meretur?*

65. *Violans ieiunij præceptum, Eſau vendenti primogenita ſimilis.* Hebr. 12. Tertull.

An ieiunij violator non eſt Eſau ſimilis, *qui* (teſte Paulo) *propter vnam eſcam vendidit primogenita?* Hebr. 12. Propter buccellam panis cœleſtem vendis hæreditatem violatione præcepti? Tertullianus adu. Pſichi. cap. 17. *Vera ſi velimus dicere, tu qui tantùm gulæ indulges, ſemper agnoſco ſapere Eſau venatorem ferarum. Si tibi lenticulam infuſcatam obtulero, ſtatim tuos primatus vendes.* Quàm ſtultum, cœleſtem hæreditatem pro vili cibo contra ieiunij præſcriptum venundare! Eius quidem infuſcatæ lenticulæ cibum redolet Quadrageſimæ.

OBSERVATIO XI.

Ad illa verba:

Et cùm ieiunâſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.

Chriſtus diebus & noctibus ieiunauit.

Taxans eos, qui noctibus ieiunium ex ientaculi redundantiâ violant, poſtquam diebus ieiunârunt.

NON ſuperfluit illa particula: *Et quadraginta noctibus*, Dominus enim perfecti ieiunij nobis normam impendit. Chriſtus (ait Ambroſius ſer. 34.) *continuatis quadraginta diebus, & noctibus cibum omninò non ſumpſit.* Sunt qui diebus quidem ieiunantes, noctibus Quadrageſimæ non ieiunant, quia ientaculi abſumendi excedunt quantitatem. 66. Ambroſ.

67. *Anna diebus, ac noctibus ieiunabat.* Luc. 2. Menoch.

De Vidua illa Prophetiſſa Lucas ait, *Quæ non diſcedebat de Templo ieiuniis ſeruiens nocte ac die.* cap. 2. Etenim non die ſolum, ſed & noctè ieiunabat. Menochius noſter, *ſeruiens Deo per ieiunia nocte ac die perſeueranter.* Nec enim perſeueranter ieiunat, qui poſtquam diebus abſtinuit à cibo vnicâ comeſtione contentus, nocturnam refectiunculam conuertit in cœnam, ex pane, aut frugibus abſumens, contra conſuetudinis iuſtæ præſcriptum, quantitatem.

68. *Diuitem panes Diabolus*

Accedens ad Dominum tentator ieiunantem [illegible], *Dic, vt lapides iſti panes fiant.* Mat. 4. Cur non dixit, Iube, lapides panem fieri: ſed panes?

Iuſ Ieſu obtulit ad duplicem comeſtionem, vt ieiunium noctu violaret. Mat. 4.

panes. An non ad Deitatis oſtenſionem ſufficeret plures lapides in vnicum panem conuerti? An vnionis oſor noluit multitudinem in vnitatem colligari? Experiit certe, vt Dominus ieiunium inſtitutum ex duplici comeſtione, diurnâ ſcilicet, & nocturna violaret: violatumque nobis traderet imitandum. Nam panem vnum vni comeſtioni parat, alteri panem alterum offert.

Theoph. Theophylactus, *Non dixit, vt lapides panis fiat: ſed vt panes fiant, volens Chriſtum ad ſuperflua,* id eſt, ad alterum prandium nocturnum, *inſtigare. Ieiunanti enim eſurienti vnus panis ſufficit,* (id eſt, vnica comeſtio licita eſt) *& propter hoc Chriſtus eum non audiuit.*

69. *Quam ſtultum, ob vilem cœnam cœleſtem diuendere hæreditatem.* Matt. 4. Heb. 12. Barrad.

Si Filius (inquit diabolus) *Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Imo quia Dei ſum Filius haud vendam ob panem vilem cæli hæreditatem. Proh hominum dementia! Ob eſcam vnam Dei filij, primitiua veſtra diuenditis? Qui ſic ieiunij ſoluit leges ſimilis obiicitur Eſau, qui *propter vnam eſcam vendidit primitiua ſua.* Hebr. 12. Liceat mei Barradii doctiſſimi commentatio excogitationem confirmare. Ita ieiunij violatores *propter vnam cœnam vendunt primitiua ſua, hoc eſt, gratiam, & cæleſtem hæreditatem.* Qui diebus ieiunarant, alterum noctibus à diabolo oblatum panem tantâ abſumunt quantitate, vt ientaculum illud cœnæ locum gerat. Stultum planè propter cœnam vnam, vilem equidem, cæleſtem diuendere hæreditatem.

Observatio XII.

Ad illa verba:

Poſtea eſuriit.

Vt Chriſtus perfecti Ieiunij normam relinqueret, famem eſt paſſus.

Contra ieiunantium ſaturitatem, famis non tolerantium cruciatus.

70. QVÆSIVI in Commentario, num Chriſtus toto ieiunij tempore eſurierit? Reſpondi quidem poſt ieiunium eſuriiſſe. Nam ſi ex Patrum ſententiâ eſuries Dominica anſam diabolo ad tentamina præbuit, ſi quadraginta diebus cunctis eſuriiſſet, diabolus minime vſque ad ieiunij terminum expectaret.

Caiet. Caietanus, *Euangeliſta dixit, Poſtea eſuriit, ideo Diabolus non prius tentauit: ſed vbi eſurientem vidit, ac carentem cibo, occaſionem opportunam tentandi nactus eſt.*

71. *Paſſus totus inediam toto ieiunij tempore, licet termino illius amplius eſurierit.* Caiet.

Vera hæc, ſed non abnegârim totis quadraginta diebus famem Dominum toleraſſe ad meriti ieiunij incrementa, vti idem Cardinalis aſſeruit, fatus: *Ieſus ex ieiunio illo afflictus eſt ſecundum corpus, indigente corpore eius alimento: ſed non eſt tantum afflictus, quantum vis tanti ieiunij naturaliter nata erat affligere; (quia nolui erat perimere) ſed vſque ad certum terminum rationi conſentaneum: vt rationabile ſcilicet ſeruaretur obſequium illius ieiunij. Moderatur itaque diuina diſpoſitio afflictionem, & indigentiam alimenti.* Haud, hercle, mentem omnino exprimam, donec Iſidori Clarij ſententiam ſcripſero.

Iſidor. Clari. *In illo* (inquit Orat. 8. in Luc.) *quadraginta dierum ſpatio accidere Chriſto potuit, quod vnicuique noſtrum vſu venire experimur. Ieiunat quis vſque ad veſperam: in illo interuallo ſentire poteſt inediam, quam tamen fert: nec ita deſtituitur natura viribus, vt expectare veſperam non poſſit. Quòd ſi duorum, aut trium dierum ſpatio ſine omni cibo degere velit, omninò deficiat. Tale ergò quidpiam accidere Chriſto potuit; vt ſcilicet toto quo ieiunauit tempore, famem quidem ſit paſſus, quam tamen pertulerit. Peractis verò quadraginta diebus, permiſit natura, vt cibum ſentiret iam ſibi eſſe neceſſarium.* Tale igitur nobis Chriſtus ieiunium indicit, quod corpori afferat cruciatum. Eſuriat ieiunans toto ieiunij tempore à ſuperfluis abſtinendo, aliquid ex neceſſariis Domino libando: ſub terminum autem ieiunij aggrauata fame, ſentiat iam cibum ſibi eſſe neceſſarium.

71. *Quicumque laudatur Quadragesima ieiunauit, aſſumens corpore ex fame paſſus eſt.* Auguſt.

Laudantur à Patribus Monachi illi, qui ſeptem integris diebus, imo viginti, & quadraginta à cibo abſtinuêre. Auguſtinus Epiſt. 86. aſſerit nonnullos vltra hebdomadam abſque vllo cibo ieiunium perpetuâſſe: quendam verò ad quadraginta dies perueniſſe. *Niſi fortè* (ait) *aliquis idoneus ſit, nullâ refectione interpoſitâ, vltra hebdomadam perpetuare ieiunium, vt ieiunio quadraginta dierum, quantum potuit, appropinquet: ſicut aliquos feciſſe cognouimus. Nam etiam ad ipſum quadragenarium numerum perueniſſe quendam, a fratribus fide digniſſimis nobis aſſeueratum eſt.* De Simeone Stilite Theodoretus in Relig. Hiſt. *Ab illo* (inquit) *tempore vſque ad hodiernum diem, iam autem præterierunt viginti octo anni, manet Simeon ieiunus dies quadraginta.*

Nazian. Et Nazianzenus Carm. ad Helleni. aſſerit aliquos ſui temporis monachos longa viginti dierum, vigintique noctium ieiunia obſeruâſſe. An non inediam paſſi? an non famis cruciatum pertulere? Aſſerendum de ipſis, quod de Moyſe & Elia Auctor Imperf. affirmauit hom. 5. in Mat. Imperf.

Moyſes & Elias quadraginta dies ieiunarunt, & homines erant, & illi ieiunantes eſuriebant, & ſuſtinebant. Ieiunij enim meritum & ex præcepti impletione, & ex inediæ cruciatu exurgit ad coronam.

73. *In ieiunio laboremus, non paradiſi delicias ſectemur.* Gen. 3. Zeno.

Sententia illa Adamo indicta: *In laboribus comedes ex ea.* Gen. 3. ieiunium adumbrari D. Zeno ſer. de Ieiu. adſeruit. Comedes quidem panem ieiunantium more: at in laboribus comedes, toleratione cruciatûs ex inedia ieiunabis. Contra eos, qui ex ieiunio dulcioris epuli inſtituendi anſam arripiunt. Quos ita Epiſcopus Veronenſis taxat. *Numquid delitiari nos patitur iſta ſententia? Quid pœnam delicias facimus? quid condemnationem ducimus voluptatem? Ieiunemus perfectè, vt ad Paradiſum reuertamur.*

74. *Ieiunium cum afflictione corporis copulandum.* 1 Eſdr. 8. Beda. Caiet.

Profectò ieiunium cum afflictione corporis copulandum. Eſdras ait, *Et prædicaui ibi ieiunium, vt affligeremur coram Domino.* lib. 1. cap. 8. Vbi Beda, *Datur nobis norma ieiunandi, Vt affligeremur.* Nec enim inter vera ieiunia à Patribus computatur abſtinentia illa, quæ cum afflictione corporis minimè copulatur. Vnde Caietanus Dominicum ait corpus ex ieiunio quadraginta dierum afflictum. *Ieſus ex ieiunio illo afflictus*

eſt

eſt ſecundùm corpus, indigēte corpore eius alimēto.

75. *Patres ieiunauerunt. Afflictionem ſimul ſuſtinentes famis ideò glorioſiſſimis victoriis ornantur.* Hieron.

Quicumque laudabiliter ieiunauerunt, afflictione ſimul corporeâ ex fame affecti ſunt: ideò eorum abſtinentia illuſtriſſimis victoriis decoratur. Hieronymus lib.2.cont.Iouin. *Ieſus filius Naue ſtationem imperrauit Solis, & Lunæ, & uediam plus quàm vnius diei victerys exercitus protelauit. Saul malè dixit ei, qui antè victoriam ſumeret cibum. Elias quadraginta dierum ieiunio vidit Deum in Horeb. Congregatum Samuel populum in Maſphat, indicto ieiunio, roborauit. Daniel, Machabæi, Iudith, & Eſther ieiunio de hoſtibus triumphârunt.* An horum ieiunia cum afflictione inediæ colligata ſcribuntur? *Patres hi veteris Teſtamenti* (Doctor ait) *in afflictione conſtitui per ieiunium, conſolationem, & miſericordiam inuenerunt.* Num inueniet miſericordiam inſtitutum ſinè afflictione ieiunium, imò exquiſitarum dapum conuiuium inſtauratum?

Si ieiunium ex afflictione amarum non eſt, nullum animo conferet medicamen. Ambroſius lib.de Elia, & Ieiu.cap.11. *Videtur amarum ieiunium. Solent amara plus prodeſſe corporibus. Cum in intimis puerorum viſceribus vermes ex cibi indigeſtione naſcuntur, extingui non queunt, niſi cùm potus amarior infunditur. Ita profundum animæ virtus ingreſſa amari ieiunij culpam latentem interficit.* Plura ſæpe alibi de ieiunio. 76. *Ieiunium vtile ſit amarum ex inedia afflictione.* Ambroſ.

SECTIO SECVNDA.

Chriſti cum diabolo conflictus.

TEXTVS.

VERS. 3. ET accedens tentator, dixit ei: Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti pa-
nes fiant. 4. Qui reſpondit, dicens: Scriptum eſt, Non in ſolo pane
viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. 5. Tunc
aſſumpſit eum diabolus in ſanctam Ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper pinnaculum
Templi. 6. Et dixit ei: ſi Filius Dei es, mitte te deorſum; ſcriptum eſt enim, Quia
Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, nè fortè offendas ad lapidem
pedem tuum. 7. Ait illi Ieſus, Rurſum ſcriptum eſt, Non tentabis Dominum Deum
tuum. 8. Iterum aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum valde: & oſtendit ei
omnia Regna Mundi, & gloriam eorum. 9. Et dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi ca-
dens adoraueris me. 10. Tunc dicit ei Ieſus, Vade Satana: ſcriptum eſt enim, Do-
minum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies. 11. Tunc reliquit eum diabolus,
& ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§ I.

De Tentatore ad Ieſum accedente.

1. *Volens Dominus eſurit.* Damaſc. Theodor.

ET accedens tentator. Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 20. *Nihil in Chriſto coactum conſideratur, ſed omnia voluntaria: volens fame, volens ſiti, volens metu, volens morte affectus eſt.* Volens eſurit, vt diabolo anſam exhibeat tentatori, Theodoretus, ſer. 10. de Prouid. *Vidit hoſtis famem, & victoriam ſperauit, pugnámque confidenter aggreſſus eſt; atque Adamum ſe videre putauit, vbi famis paſſionem cernit.*

2. *Quonammodo diabolus dignouerit Dominum eſurire.* Chryſ. Druthm.

Quonammodo Ieſu eſuriem, aduerſarius inſpexit? An Dominus illam ei ſigno aliquo indicauit externo? Chryſoſtomus hom. 13. in Mat. *Quia diabolum ad certandum Chriſtus voluit trahere, eſuriem ſuám ei fecit manifeſtam.* Et Druthmarus, *Quia Chriſtus eſuriit, geſtum corporis permiſit diabolo videre. Nam aliter diabolus non poteſt cognoſcere cogitationes hominum.* Reſpondeo tamen, omnes humani corporis tam externas, quàm internas partes, niſi impediatur, patere: Forſitan, Deo permittente

Authoris expoſitio.

vidit in Chriſti corpore calorem natiuum quadraginta dierum ſpatio admirabiliter humidum radicale non abſumpſiſſe omnino: vidit poſtea abſumpſiſſe: atque adeò ex actione caloris in humidum, ſenſit Dominum eſurire.

3. *Acceſſit corporea forma indutus.* Carthuſ.

Acceſſit. An corporeâ formâ indutus? Carthuſianus, *Acceſſit in formâ viſibili, & humanâ, & fortè in forma hominis religioſi, vt ſimulatâ ſanctitate circumdatus, citiùs falleret.* Certè formæ religioſi illa verba non congruunt; *Hæc omnia tibi dabo.* Potiùs enim irriſio, quàm pollicitatio eſſet. Aliquam geſſiſſe diabolum formam reor, quæ vel dæmonis, vel hominis naturam indicaret, cuique conueniret, & Chriſtum ad Templi pinnacula eleuare, & totius Orbis promittere dominatum.

4. *Lucifer tentator.* Auguſt. Chryſoſt.

Tentator. Nempe dæmonum Princeps Lucifer Auguſtino authore lib.9.de Ciu.cap.21. *Dubitauit de Chriſto dæmonum Princeps, eúmque tentauit, &c.* Conteſtatur Chryſoſtomus ad Pſal.2. *Tunc Archidæmon, &c.* Tentator appoſitè appellatur. Chryſoſtomus ſerm.11. *Diabolus laqueos tendit, lapſus parat, aptat ruinas, ſtimulat corpora, pungit animas, cogitationes ſuggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores ſerit, diſcordias nutrit.*

5\. *Quorſum tentarit Dominum Archidæmon?*

Quorſum diabolus Chriſtum tentarit? An vt aliquod præcipitaret in crimen? An vt illius diuinitatem exploraret? ſentiunt Patres, diabolum de Chriſti diuinitate dubitaſſe, eámque tentando explorare voluiſſe: Cœpiſſe autem dubitare ex iis, quæ viderat, (nempe ex nuntio dato paſtoribus, ex ſtellâ ac Magorum aduentu, ex Simeonis, & Annæ vaticinio &c.) num Chriſtus Filius Dei eſſet. D. Ignatius Epiſt. 8. ad Philip. *Te, ô dæmon; Angelorum laudatio obſtupeſaciebat, Magorum adoratio, exortus ſtellæ. Ad ignorantiam denuò redis, ob ea, quæ cernis, vilia. Nam exilia tibi videntur cunabula, ærumnæ, circumciſio, lactatio. Indigna tibi hæc Deo videntur.* Ambroſius in Luc. *Cognouerat dæmon filium Dei venturum, ſed veniſſe per hanc infirmitatem corporis non putabat; ſic tentat, vt exploret: ſic explorat, vt tentet.* Hilarius Can. 3. Chryſoſtomus homil. 13. in Mat. Hieronymus hîc, Nazianzenus orat. de Laud. Cypri. Auguſtinus citat. Maximus hom. 2. de Quadra. ieiun. Leo ſerm. 4. de Quadra. Euthymius & cuncti Moderni conteſtantur.

Ignat.

Ambroſ.

Hilar. & alij.

6\. *Authoris expoſitio circa diaboli dubitationem de Verbo carne induto.*

Mentem expono noſtram. Sciebat diabolus per reuelationem diuinam, antè quam è cælo excideret, Filium Dei incarnandum, ſed & tempus, & incarnandi actiones ignorabat. Ideóque an eſſet Ieſus Deus iam incarnatus ambigebat. Abnego enim diabolum naturam humanam Chriſti vidiſſe cum perſonâ Verbi coniunctam; quod enim ſupernaturale eſt, dæmon ſuopte ingenio capere nequit. Verbi ille perſonam videre nullo modo poterat, ergò naturam humanam cum verbo hypoſtatice coniunctam eſſe non conſpiciebat. Abnego item vidiſſe humanitatem propriâ carere perſonalitate, quoniam à Deo eſt prohibitus. Quòd ſi velis concedere vltroneè carentiam perſonalitatis vidiſſe, a quonam ſuppoſito humanitas ſuſtentaretur, ignoraſſe affirma. An igitur Filius Dei eſſet incarnatus addubitabat dæmon, ideóque tentatione rem explorare, & ſi Dei Filius naturalis non eſſet, in peccatum illum pertrahere decreuit.

7\. *Tentamina cuncta externa fuere.*

Aduerto cunctas tentationes illas externas fuiſſe, nullam internam. Nam, teſte Caietano, integram Chriſti perfectionem dedecebat, internæ cogitationes phantaſiæ, aut ſenſus motum aduersùs ſpiritum habere; externas autem ſuaſiones audire, vt illas vinceret, non dedecuit. Vnde Gregorius hom 16. in Euang. *Omnis illa tentatio diaboli foris, non intus fuit.* Et Damaſcenus lib. 3. fid. cap. 20. *Dæmon extrinſecus, & non per cogitationes Chriſtum adortus eſt.* Aſſerit Euthymius dæmonem Chriſtum per ſomnium, triſtitiam, ignauiam, & ſimilia alia tentaſſe. Sed minimè verum eſt, in illius corpore potuiſſe aliquid operari, quod vel ſomnium, vel triſtitiam, vel ignauiam afferret.

Gregor.

Damaſc.

Euthym.

§. II.

De Tentatione primâ.

8\. *Cur non ſuauiores obtulit cibos?*

D*Ic, vt lapides iſti panes fiant.* Chryſologus ſer. 11. *Cupis, ô dæmon, tentare, ſed neſcis. Eſurienti cætera offerre nõ dura debuiſti: famem non aſperis palpare, ſed blandis.* Cur igitur eſurienti diabolus cibos non obtulit ſuauiores? Euthymius reſpondet. *Non affert diabolus panem, eo quòd ab aduerſario Chriſtus ſumpturus non erat: ſed iubet, vt de lapidibus panes efficiat.* Crediderim ad explorationem, quam de Diuinitate diabolus gerere curabat, nihil cibos ſuaues profuturos. Vnde cibos non obtulit, ſed ex lapidibus panes effici ſe ſuaſit: ex hac conuerſione Filium Dei eſſe cognoſciturus. D. Leo ſerm. 4. de Quadr. *Primo dolo ſcrutatus eſt diabolus, an Chriſtus eſſet ſubſtantiarum creator, qui rerum corporearum poſſet, in quæ vellet, mutare naturas.* Maximus, Chryſoſtomus, Hieronymus, Hilarius, & Cyprianus adnotârunt.

Chryſ. Euthym.

Authoris mens.

Leo.

Hieron. & alij.

9\. *An voluerit diabolus ipſum mouere ad peccatum allicere: & ad quodnam?*

Rogas, an diabolus in primâ tentatione voluerit Chriſtum ad peccatum allicere, an ſolum Diuinitatem explorare? Dixi, intendiſſe diabolum veſtigare, num Chriſtus Filius Dei eſſet: poſtquàm autem purum hominem comperiſſet, ad peccatum inducere. Ad quodnam? Theophylactus, *Quod peccatum erat, facere lapides panes? Audire diabolum in aliquo, peccatum eſt*, Ianſenius, *Quamuis non fuiſſet voracitatis, Chriſtum comediſſe panes ex lapidibus factos, cum eſuriebat, tamen occaſione famis obedire aliquâ in re diabolo, gulæ vitio adſcribendam eſſet.* Sentio cum D. Thoma 3. p. q. 41. art. 4. peccatum illud niti in modo depellendi famem inordinato, videlicet per miraculum minime neceſſarium. Quia verò in materiâ cibi tentatio verſabatur, gulæ adſcribendam cenſeo. Gregorius hom. 16. *Per gulam Dominum diabolus tentat, cum dicit: Dic, vt lapides iſti panes fiant.* Beda, Druthmarus, Haymo, Chryſoſtomus, & Theophylactus conſentiunt.

Theoph.

Authoris ſententia.

Thom.

Gregor.

10\. *Verba adulationis.*

Si Filius Dei es. Adulationis verba Chryſoſtomus exiſtimat hom. 13. *Non dixit diabolus: ſi eſuris: ſed ſi Filius Dei es: videlicet exiſtimans, poſſe ſe aliquid per laudum blandimenta furari. Doloſâ Chriſtum adulatione palpando diabolus, ſolius admonet dignitatis.* Et Theophylactus, *Adulatur dæmon Chriſto, putans ſe quid ſuffuraturum, dicendo. Si Filius Dei es.*

Chryſ.

Theoph.

11\. *Cur non dixit: Fac, ſed Dic?*

Dic. Cur non dixit, *Fac?* Beda, *Dic, non Fac, dicebat dæmon, quia dictum nouerat: Dixit Deus, Fiat lux, & facta eſt lux.* Et Haymo, *Quare non dixit diabolus, Fac de lapidibus panem: ſed dic vt fiat? Quia in hoc experiri volebat, vtrum ipſe eſſet Filius Dei, qui in exordio Mundi cuncta creauit ex nihilo dicens: Fiat hoc, vel illud, & factum eſt.*

Beda.

12\. *Cur miraculum non ediderit?*

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Chriſtus non potentiâ, ſed humilitate vincere ſtatuerat: ideo diabolum illicò potenter abegit. At cum diabolus Diuinitatem exploraret, ita Dominus reſpondit, vt irritam redderet explorationem. Hieronymus, *Ita reſponſionem temperat, vt diabolum ambiguum relinquat.* Cur non edidit ſignum vt homo ſanctus ſicuti Prophetæ: Euthymius, *Quia ſigna ad commodum intuentium fieri conſueuerunt: Diabolus autem nullam indè relaturus erat vtilitatem.*

Hiero.

Euthym.

13\. *Oſtendit Dominus ex Deut. locis miraculum non eſſe neceſſarium.*

Oſtendit autem Dominus miraculum non eſſe neceſſarium, ex cap. 8. Deuter. *Afflixit Deus te penuriâ, & dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu, & patres tui. Vt oſtenderet tibi quòd non in ſolo pane viuat homo; ſed in omni verbo, quod egreditur de ore Dei.* Hebraice,

cè *al colmot ſa pi Adonai.* Id eſt, *In omni egreſſione oris Dei.* Matthæus autem Septuaginta Interpretum lectionem imitatur. Deus (ſic ſenſum elicio) non aluit te vſitato hominum cibo, ſed manna cæleſti; vt ſcias, quoniam non ſolo pane nutritur homo; ſed in omni verbo, hoc eſt, iuſſu Dei: ſiue in omni ea re, quam Deus ore præcipiens; ad hominem miſerit, vt illâ paſcatur; quemadmodum miſit ad te manna.

14. *Chriſti expono ſententiam.*

Iam expono Chriſti ſententiam. Non eſt, inquit, opus hoc miraculo. Nam Deus poterit alio quocumque voluerit modo in hac me ſolitudine ſuſtentare, poteritque, quem voluerit, ad me cibum emittere. Præuidebat, quod erat futurum, nempe à Deo per Angelos cibum emittendum; Fauent Abulenſis, Caietanus, Ianſenius, Iſidorus Clarius, & alij. Lege triplicem alium ſenſum non tam literalem, quam myſticum apud Barradium.

Abulenſ. & alij.

§. III.

De ſecundâ tentatione.

15. *Suadet diabolus præcipitium.*

TVnc aſſumpſit eum diabolus in ſanctam ciuitatem. Non abiicit Archidæmon haſtas, locum mutat, ſi fortuna mutaretur: in ciuitatem Ieroſolymam defert Saluatorem, apud hominum multitudinem occaſionem fortiùs tentandi quærens? In ciuitatibus ille plures tentaminum laqueos aſſolet reperire. Super pinnaculum Templi Dominum locat, ſuadétque vt ex præcelſo illo loco ſe ſe dedat præcipitem.

16. *An vera illa in pinnaculum aſſumptio?* Ianſenius.

An aſſumptio hæc per viſionem oblata, an vera fuit? Quidquid aſſerat Ianſenius, aſſumptionem veram reor extitiſſe, id enim verba Euangeliſtæ ſuadent nil fucatum, ſeu in aëre depictum innuens. In phantaſiâ enim Chriſti diabolus nihil pingere valebat. Sed quomodo aſſumpſerit? ſuadendo-ne vt ipſe pergeret? ſic D. Thomas, Origenes. Nec enim verbum *aſſumpſit* per aerem duxiſſe probat. Idem Matthæus, *aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & duxit illos in montem excelſum.* Cap. 17. An Dominus diabolo ſuadenti morem gereret? Minimè planè.

Quomodo autem aſſumptus Dominus. Thomas. Mat. 17.

17. *A diabolo per aerem in pinnaculum fuit aſſumptus.* Orig.

Vnde aſſirmo à diabolo per aërem in pinnaculum Templi eſſe delatum. Nam ſi nihil ſuadet verbum, *Aſſumpſit*, ſuadent profectò verba illa: *Statuit eum ſuper pinnaculum Templi.* Origenes hom. 32. in Luc. *Non formidabat Chriſtus tentantem, neque inſidias pertimeſcebat inimici; & quodammodo loquebatur: Duc, quò vis: tenta, vt placet: ad tentandum ſponte me tribuo. Præbeo me in quibuſcumque tentaueris, inuenies me in omnibus fortiorem.* Qui noluit ſuadenti morem gerere, vt pergeret ipſe; cur diabolo ducenti noluit obſiſtere? Certè ne hoſtis diuinam in eo potentiam ex obſiſtentiâ agnoſceret. Abſurdum-ne concedere, Chriſtum permiſiſſe ſe à diabolo circumduci? Gregorius. *Quid mirum, ſi ſe permiſerit à diabolo duci, qui ſe pertulit à membris eius crucifigi?* Porrò non aſſero humeris diaboli geſtatum Dei Filium, aut veluti vehiculo vectum: ſed vi, & poteſtate illius ſpirituali deferri ſe paſſum.

Greg.

28. Num volare ab hominibus fuerit Dominus viſus? Reſpondeo ex D.Thoma 3. p. q.41. art.4. *Dicendum, ſicut Chryſoſtomus dicit* (Imperfecti citat Authorem) *forſitan diabolus quantum ad ſe Chriſtum ſumebat ad pinnaculum Templi, vt ab omnibus videretur. Ipſe autem Chriſtus, neſciente diabolo, ſic agebat, vt à nemine videretur.*

An fuerit Domini volatus ab hominibus viſus. Thom.

In ſanctam Ciuitatem. Quare Ciuitatem flagitiis ſcatentem ſanctam appellarit? Quia in ea vnicum Templum aderat, in quo Deus nunc ſanctè ſacrificiis, & orationibus a toto Regno colebatur. At eo tempore, quo Matthæus Euangelium ſcripſit, ſanctior planè ob Chriſti ſanguinem in ea profuſum, & reliqua redemptionis humanæ monumenta. 19. *Cur Ieroſolyma ſancta appellitur?*

Super pinnaculum Templi. Celſum in ædificiis locum ſignificat. Græcè *parua ala*, vel *pinnula*. Palatios illam putat ſignificare ex leui metallo confectam laminam, quæ tecto impoſita motu ſuo ventorum indicat flatus. Hiſpanè *Valeta*: ala quidem parua, quæ huc atque illuc volitare conſueſcit. 20. *Quid Pinnaculum?*

Profectò quemadmodum terra quatuor habet angulos, ſiue alas, quæ *cenaphoth* dicuntur. *Melius eſt ſedere in angulo domatis, quam cum muliere litigioſa.* Prou. 21. Hebraicè *in angulo* גג *gag*, id eſt tecti, quod etiam ſignificat dictio Græca *δῶμα*. Statuit ergo diabolus Dominum ſuper כנפא *canepha*, id eſt, ſuper aliquem ex quatuor angulis, quos celſum Templi tectum habebat, alis ſimiles, vel ſuper pinnam Templi. Erant enim Paleſtinæ tecta non noſtris ſimilia, ſed plana, veluti ſolaria, adnotante Hieronymo epiſt. 135. *δῶμα in Orientalibus Prouinciis ipſum dicitur, quod apud Latinos tectum. In Paleſtina enim, & Ægypto, vel vbi ſcripti ſunt libri diuini, vel interpretati ſunt, non habent in tectis culmina, ſed domata, quæ Romæ vel ſolaria, vel mœnia vocant, id eſt, plana tecta, quæ tranſuerſis trabibus ſuſtentantur.* Hinc Lex illa: *Cum ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur ſanguis in domo tua, & ſis reus labente alio, & in præceps ruente.* Deut. 22. 21. *Authoris ſententia circa Pinnaculi ſignificationē.*

Hieron.

Deut. 22.

Quare autem diabolus ſuprà Templi pinnaculum Chriſtum ſtatuit? Druthmarus, *Ibi Soliti erant Sacerdotes legem legere, & turbis deorſum ſtantibus exponere.* An vanâ gloriâ Chriſtum tentare procuraret? Ita planè D. Thoma aſſerente. Gloſſa ordinaria conteſtatur, *In Paleſtina plana erant tecta, & ibi ſedes erat Doctorum, vnde populo loquerentur; vbi multos cæpit vana gloria honore magiſterij inflatos. In eo igitur loco Chriſtum tentat, vbi multos deceperat.* Confirmo ex illis Domini verbis ex eodem Matthæo: *Quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta.* Cap. 10. Beda, *Talis namque locus aptiſſimus eſt, vt Dei verbum prædicator vel aſſidentibus ſibi, vel inferius poſitis auditoribus proferat. Ideo dicit Dominus in Euangelio: Quod in aure auditis, prædicabitur in tectis.* 22. *Cur Ieſus ſupra pinnam Templi ſtatuitur?*

Druth. Thom. Gloſſa.

Mat. 10. Beda.

Profectò haud veroſimile putarim in ipſis Templi tectis fuiſſe habitas conciones. Quis enim credat populi multitudinem, relictis Templi ampliſſimis atriis, in tecta fuiſſe cõuocandam? Verba autem Domini: *Prædicate ſuper tecta* per hyperbolem dicta reor hoc ſenſu: Quod in aure auditis palam prædicate; erant enim tecta loca patentia. Statuitur itaque Chriſtus ſupra 23. *Non habita in pinnaculo conciones.*

Delubri pinnaculum vt commodiùs ad præcipitium ſuaderetur.

24\. *Cur præcipitium ſuaſit?* Hieron.

Si Filius Dei es, mitte te deorſum. Quonam aſtu? An vt ad vanam gloriam prouocaret? Hieronymus, *Quem tentauerat fame, tentat vanâ gloriâ.* Crediderim intendiſſe diabolum veſtigare, num Dei Filius. Hieronymus, *Si Filius Dei es miraculum exhibe, te[illegible]are volatu; te eſſe Filium Dei. Angeli enim tanquam Filium Dei manibus te excipient. Quod ſi miraculum Dominus feciſſet, inde colligeret Dæmon quod volebat.*

25\. *Facilem reddit præcipitationem.* Pſal. 90.

Scriptum eſt enim, quia Angelis ſuis mandauit de te, & in manibus tollent te, &c. Facilem reddit præcipitationem ex Pſalmo 90. *De te ſcriptum eſt,* (Si Meſſias, ſi Filius Dei es) quod *Angelis ſuis Deus de te mandauit.* Si te præcipitaueris, *in manibus te tollent, ne offendas ad lapidem pedem tuum.*

26\. *Num citarit ſcripturam in proprio ſenſu?* Caiet.

Num diabolus Scripturam in proprio, ac germano ſenſu citârit? Caietanus, *Intellexit diabolus* (& verè ſic erat) *ſcriptum eſſe de Meſſia: Angelis ſuis Deus mandauit de te, &c.* Euſebius, Irenæus, & Ambroſius conteſtantur.

Authoris ſententia.

Aſt ego exiſtimo diabolum malè de Ieſu in literali ſenſu Pſalmum citâſſe, qui de vero iuſto conſcriptus eſt. Neque enim Chriſto Angelorum cuſtodia congruebat.

Ignat.

Ignatius Epiſt. 8. ad Philip. *Falsò, ô dæmon obtendis Scripturam de Chriſto dicere: Quoniam Angelis ſuis mandauit de te.* Hieronymus, *Verum non de Chriſto, ſed de viro ſancto propheta eſt. Malè ergo interpretatur Diabolus Scripturam.*

Beda & alij.

Hæreſcunt Beda, Chryſoſtomus, Theophylactus, Haymo, & D. Thomas. Certè etſi Chriſto Pſalmi verba congruerent, impiè tamen illis diabolus ad præcipitium ſuadendum vtebatur.

Bernard.

Bernardus ſerm. 14. ad eundem Pſal. 90. *Quid malignè, Angelis mandauit Deus? Nempe vt cuſtodiant in omnibus vijs: Numquid in præcipitijs? Qualis via hæc de pinnaculo Templi mittere ſe deorſum? Non eſt via hæc, ſed ruina; & ſi via eſt, tua eſt, non Chriſti.*

Ignat.

Audiendus D. Ignatius adnotans diabolum verba, quæ in Pſalmo ſequuntur, callidè ſubticuiſſe. *Falsò obtendis Scripturam de Chriſto dicere: Quoniam Angelis ſuis, &c. Cætera ſimulas te ignorare. An non de te; tuiſque miniſtris prophetauit: ſuper aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis Leonem, & Draconem? Si igitur in Dominicis conculcaris pedibus, quomodo tentas Dominum?*

27\. *Quiſnam Deum tentet?* Hiero. Deut. 6.

Non tentabis Dominum Deum tuum. Falſas de Scripturis (loquor cum Hieronymo) *diaboli ſagittas Chriſtus Opt. Max. veris Scripturarum frangit clypeis.* Sumitur teſtimonium, quo vſus Dominus, ex cap. 6. Deut. quo docemur Deum non eſſe tentandum. Is tentare Deum dicitur, qui cum humana ſuppetunt ſuffragia, aut effugia, diuina miracula expectat.

Euthym.

Euthymius, *Tentat Deum, qui, nulla inſtante neceſſitate, ſe ipſum in manifeſtum præcipitat periculum, ob habitam in Deum fiduciam.*

Haymo. Auguſt.

Haymo, Auguſtinus, & alij conteſtantur. Nolo, inquit Dominus, Deum tentare, cum remedia ſuppetant humana ad miraculum nolo confugere: poſſum per gradus ex hoc tecto deſcendere, haud opus eſt volare.

§. IV.

De tentatione tertia.

28\. *Quiſnam ille [illegible]*

ITerum *aſſumpſit eum diabolus in montem excelſum.* E pinnaculo aſſumptum Dominum in montem deduxit celſiſſimum: omnia Orbis Regna, eorúmque gloriam illi oſtendit, & pollicetur, dummodò procidens adoratione ſuis cultum oſtendenti, non danti Lucifero exhibeat. Quinam ille mons?

Imperf.

Imperfectus hom. 5. *I[illegible]e, q[illegible] enim ipſe diabolus circumiens omnem terram, e[illegible]ſiorem cæteris cognoſcebat.*

Beuxa.

Beuxa[illegible] eundem eſſe vult, ex quo Deus Moyſi terram promiſſam oſtendit.

Abul.

Abulenſis q. 47. *Communiter a[illegible]eritur iſtum eſſe quendam montem excelſum [illegible] à Iericho, qui diſtat duobus milliaribus à [illegible]rantana.*

Authoris ſententia. Ara[illegible]

Sentio cum Aranda, & aliis ci[illegible] Regionis exploratoribus deductum Dominum à Dæmone in eundem montem, in quo ieiunauerat. *In hoc monte,* (ait ex D. Franciſci familia monachus cap. 63. de Terra ſancta) *in quo primo tentatus eſt Dominus, monumentum eſt ſacellum in cacumine exædificatum cum propoſita peccatorum indulgentiâ.* Verum in re dubia quilibet ſentiat, vt libuerit, dum res haud magni ponderis, vtrum hic, an ille mons extiterit terrijs palæſtra tentaminis.

[illegible]

Et oſtendit ei omnia Regna Mundi, & gloriam eorum. Quomodo oſtenderit? Euthymius, *Digito demonſtrat dæmon in momento temporis,* ſeu in temporis paruo int[illegible], *partes Orbis, in quibus Mundi Regna ſita [illegible] dicens. In hac quidem parte poſitum eſt Regnum Romanorum: in illa Aſſyriorum,* &c.

Imperf. &[illegible]

Imperfectus, Abulenſis, D. Thomas, Ca[illegible], Carthuſianus, Lyranus, & Al[illegible]us Ma[illegible].

Rupert. Ianſen.

Rupertus autem phantaſticam fuiſſe oſte[illegible] arbitratur. Ianſenius putat dæmonẽ ante [illegible] oculos Regnorum imagines propoſuiſſe. [illegible]nes aſſerit diabolum oſtendiſſe Chriſto Regna Mũdi, hoc eſt, impios homines in quibus [illegible].

[illegible] ſententia. Ian[illegible] en.

Ianſenij mihi arridet opinio [illegible] quæ tamen indiget expoſitione. Fatur, *Feroſi[illegible] vt dicatur diabolum Chriſto oſtendiſſe omnia Regna ſenſibiliter; quia omnium ima[illegible] [illegible]ono quodam modo repræſentauit humanis eius obtutibus, faciens per eas imagines omnia apparere oculis eius. Quâ ratione nec fuit aliqua illuſio in oculis Chriſti, nec Chriſtus deceptus eſt; cum [illegible] obiectas imagines eſſe falſas.* Si Auctor vo[illegible] diabolum nouas imagines produ[illegible] illè in o[illegible] Chriſti, quæ Regna repræſentarent, falsam puto opinionem. Non enim poteſt diabolus nouas producere imagines, vel in oculis, vel in phantaſiâ. Si autem exiſtimauit vt arbitror dæmones ex aëre ante Chriſti oculos temporis momento Regnorum Orbis, mundanæque glori[illegible] id eſt, auri, argenti, gemmarum, ſpectra effinxi[illegible] illi lubens ſubſcribo.

An [illegible] D[illegible] le[illegible] Abul. lin. et

An intenderit diabolus hoc ten[illegible] [illegible]iam Chriſti Diuinitatem explorare? Reſpondet Abulenſis negatiuè, quia nec mit[illegible] petiuit, nec præfationẽ illam addidit: *Si Filius Dei es.* Sen[illegible] cum Hieron. Caietano, & alii[illegible] in omnibu[illegible] [illegible]minibus voluiſſe diabolum v[illegible]igare, num [illegible]us Dei exiſteret. Imperf. hom. 5. *Oſtendam illi omnia Regna mundi, ſi concupierit* (ait Lucifer) *ea, ſcio, quia homo eſt; ſi autẽ contẽpſerit, ſcio, quia Filius Dei eſt.*

I[illegible]

Mentitur diabolus. Maxi.

32. *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Addit Lucas, *Quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa.* Maximus hom. 4. *Vt fallat deceptor offert, quod non habet: & vt verè cæcus calorum Domino terrarum Regna promittit.* Auguſtinus lib. 4. de Ciu. cap. 33. *Deus felicitatis auctor, & dator, quia ſolus eſt verus Deus, ipſe dat Regnu terrenu & bonis, & malis.* Vndè Archidæmon inſigniter mentitus eſt. Irenæus lib 4. cap. 24. *Sicut in principio diabolus mentitus eſt, ita & in fine*, &c.

August.

Irenæ.

Cur Princeps Mundi diabolus dicatur. Ioan 12. Epheſ. 6.

33. An non dicitur *Princeps Mundi?* Ioan. 12. & Dæmones *Rectores Mundi?* Epheſ. 6. Ergo nõ eſt mentitus. Siquidem Mundi Rectori, ac Principi videntur tradita Mundi Regna, vt cui volet, donet. Profectò diabolus Mundi Rector, & Princeps non appellatur, quòd Regna poſſideat, & diſtribuat: ſed quòd hominibus impiis imperet, eóſque regat, & ducat. De quo alibi diſſeruimus.

Adorationem exigere curat diabolus latria. Imperf. Theoph. Iuſtin.

34. *Si cadens adoraueris me.* Auguſtiori tunc Luciferum ſpecie apparuiſſe exiſtimo, adorationémque Latriæ, quæ Deo ſoli debetur, poſtulâſſe. Auctor Imperf. *Dei ſibi diabolus præſumpſit honorem, & hoc quæſiuit ſibi fieri à Chriſto, quod ſoli Chriſto fieri debebat.* Theophylactus, & Iuſtinus idem ſunt opinati.

Geſtus adorantis, cadere. Hieron. *Cadit prius, qui diabolum adorat.*

35. *Cadens* geſtum ſignificat adorantis. *Procidentes* (Magi) *adorauerunt eum.* Mat. 2. Cadentes omnes populi adorauerunt ſtatuam. Dan. 3. Infert moraliter D. Hieronymus, *Ergò qui adoraturus eſt Diabolum, ante corruit.* Et D. Maximus hom. 4. *Verè cadit, qui non largiente Deo, ſed ad nutum diaboli, acquirit ſeculi dignitates.*

Miſerit ne in tartarum? Deus.

36. *Vade Satana, ſcriptum eſt enim: Deum tuum adorabis, &c.* Deut. 6. ſcriptum legimus, *Dominum Deum tuum adorabis & illi ſoli ſeruies.* Dominus à ſe repulit hoſtem, nec adiicere tentationem permiſit. An miſerit in Tartarum? affirmat Hieronymus. *Vade Satana, in ignem æternum.* Beda, *Vade in æternum damnationem.* Haymo, *Vade in abyſſum.* Puto tamen à ſe quidem Diabolum repuliſſe, nec miſiſſe in Tartarum videri. Tunc aſperè Dominus eſt diabolum allocutus, cùm Dei ſibi honorem arrogauit. *Iraſcitur* (ait Theophylactus) *dæmoni Dominus, quando videt illum, quæ Dei ſunt, ſibi vendicantem.*

Hiero.

Haymo. *Autoru mêt.*

Theoph.

Satana ſignificatio. 1 Pet 5. Irenæ. Iuſtin.

37. *Satana.* Hebraico nomine *Aduerſarius*, quoniam homini maximè aduerſatur. *Aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* 1. Pet. 5. Irenæus lib. 5. cap. 21. *Satan Apoſtatam* cenſet ſignificare. Iuſtinus autem Dial. cum cum Triph. *Deſertorem.*

§. V.

De abſceſſu Diaboli, Angelicóque conuiuio.

An fuerit dæmon diuina potentia fugatus. Chryſ. Imperf. Maxim.

38. T*Vnc reliquit eum diabolus.* Num diuinâ fuerit potentiâ fugatus? Chryſoſtomus hom. 13. *Vade, Satana, magis præceptum, quàm increpatio fuit.* Conteſtantur Imperfectus, Maximus, & alij. Subſcribo, addens diabolum non ſenſiſſe huiuſmodi vim à Chriſto emanâſſe: alioqui nouiſſet, quod expetebat, ſcilicet Chriſtum eſſe Deum. Attamen veroſimilius cenſeo nulla à Domino vi hoſti adhibitâ, illum iam agnitum receſſiſſe, innuente Matthæo: *Reliquit eum diabolus:* & Lucas, *Diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus.* *Reſiſtite* (ait Iacobus) *diabolo, & fugiet à vobis.* cap. 4. Nulla vi adhibitâ. Ambroſius ad 4. Luc. *Vides diabolum non eſſe pertinacem in ſtudio: cedere ſolere virtuti? Et ſi inuidere non deſinat, tamen inſtare formidat: quia frequentius refugit triumphari.*

Cur aſſeritur omnem tentationem fuiſſe conſummatam? Chryſ. Euthym.

39. Addit Lucas *omni conſummatâ tentatione* diabolum receſſiſſe. Cur omnẽ tentationem aſſerit conſummatam? An quia tres illæ capita cunctarum tentationum ſunt? Sic Chryſoſt. hom. 3. in Mat. An quia pluribus tentaminibus quadraginta dierum ac noctium ſpatio fuerit affectus? Sic Euthymius, *Marcus & Lucas dixerunt, quod etiam in quadraginta diebus tẽtabatur Chriſtus. Vt manifeſtum ſit, quod in illis quidem illum à longinquo tentabat, nempè per ſomnum, per triſtitiam, per ignauiam, & ſimilia. Poſtquam autem ipſum eſurire cognouit, iam propè & manifeſtè appetiuit.* Marcus ait, *Erat in deſerto quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & tentabatur à Satana.* Lucas autem, *Agebatur Chriſtus in ſpiritu in deſertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo.* Origenes alias tentationes, eáſque inauditas & incredibiles Chriſto obiectas ſcribit hom. 29. in Luc. Cui Beda, Euſebius, Montanus, Caietanus, & Doctor Angelicus adhæreſcunt. Libenter aſſentior, vt cum Apoſtolo poſſim inclamare: *Non habemus Pontificem, qui non poſſit compati infirmitatibus noſtris: tentatum autem per ſimilitudinem abſque peccato.* Heb. 4.

Orig.

Beda & alij.

Authoris ſententia. Hebr. 4.

Quanam in re Ioſum Angeli miniſtrarint?

40. *Et ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.* Hieronymus, *Præcedit tentatio, vt ſequatur victoria. Angeli miniſtrant, vt victoris dignitas comprobetur.* Quanam in re Angeli Chriſto miniſtrârunt? Reſpondeo cum Abulenſi q. 62. Titelmano, Ianſenio, Heſſelio, Bonauentura de vit. Chriſ. cap. 17. cibum, potúmque Domino miniſtrâſſe. Audi Bonauenturam piè meditatum. *Cibum illum Chriſtum non paraſſe per miraculum, veriſimile eſt. Allatus ergo eſt aliquo ex loco ab Angelis. A quonam veroſimilius, quam è Virginis intemeratæ domo. Abacuc prandium ad Danielem; Virginis ad Chriſtum eſt deportatum.* Addo adfuiſſe multos Angelos non ſolum vt miniſtrarent Domino in cibo; ſed vt de victoriâ congratularentur, & illius iuſſis obtemperarent. Aſſumpſére ne Cælicolæ corpora? Cum Ianſenio, Heſſelio, & Barradio affirmo. Paratum denique Domino opinor conuiuium hoc non apud montem Quarantana, vbi tot diebus, ac noctibus ieiunarat, vt Titelmanus arbitratur: ſed illo in vertice eiuſdem, aut vicini alterius montis in qua tertiam perpeſſus eſt tentationẽ. In eo enim eum diabolus reliquit, & mox Angeli acceſſerunt, vt miniſtrarent ei.

Vndenam cibus?

Multi adfuere Cœlicolæ.

Ianſen. & alij.

Vbinam paratum conuiuium. Titelm.

An pedibus deſcenderit de monte? Titelm.

41. Num Dominus de monte pedibus deſcenderit? Titelmanus. *Miniſtrabant Angeli Domino, de loco illo multum excelſo, quo vexerat eum diabolus ad locum, vnde eum primum aſſumpſerat.* Puto tamen pedibus è montis vertice ad planum deſcendiſſe. Nec enim ſolebat Dominus huiuſmodi in rebus vel operâ Angelorum vti, vel miracula excitare.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

Nn 3 IN

IN IESVM A DIABOLO TENTATVM.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX DOMINI CVM DIABOLO conflictu.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Et accedens Tentator.

Colloquij Ieſu cum Satana ſingula verba moraliter expendo.

Vbi varia ingero ad exercitamenta virtutum animo documenta, præcipuè circa tentamina diaboli, & Mundi vanitatem.

42.
Accedit tentator, cum nos videt Dei filios effectos.
Hieron.

ET accedens tentator. Tunc ſcilicet, cùm nos videt virtutũ exercitamentis Dei ſpeciali filiatione decorari. Hieronymus lib. 4. Ezech. *Diabolus non vult quemlibet decipere, ſed Saul, qui electus eſt à Domino.* Et ad Euſt. *Eſca diaboli electa ſunt, ſecundum Abacuc; Iob ſubuertere cupit; deuorato Iuda, ad cribrandos Apoſtolos expetit poteſtatem.*

43.
Ob eſuriem non ſemel homines illaqueantur.
Ambr.
Gregor.

Dic, vt lapides iſti panes fiant. Te eſurientem facilè diabolus illaqueabit. Ambroſius lib. de Iſaac, & anima, cap. 4. *Per appetentiam eſcæ retibus & laqueis obnoxij ſumus.* Et Pſal. 118. oct. 14. *Non capit laqueus, niſi anteà eſca te ceperit. Dum prædam petis, laqueo te nectis.* Gregorius autem ad Pſal. 7. pœnit. *Ita in terra decipula ponitur, vt expoſita eſca, ipſa decipula non videatur ſic hoſtis dum ſubuertere aliquem cupit, eſcam in muſcipulâ ponit. Ad quam dum auiditatis amore viator inhiat, eum peccati laqueus ſuffocat.*

44.
Quam vilibus, decipimur!
Chryſ.

Vt lapides iſti panes fiant. O miſer! quidnam obtulit eſurienti? Chryſologus ſerm. 11. *Lapides eſurienti diabolus offert: humanitas talis eſt inimici. Sic paſcit mortis author.* Imò ſic à nobis paſcitur eſurientibus, ſeu delinquentibus; voluptas enim verè ieiunium eſt. ſerm. 12. Epiſcopus. Raben. *Diabolus noſtris ſemper ſaturatur ex culpis.*

45.
Scripturarum ſacrarum ſummis teſtimonijs muniendi.
Chryſ.

Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Edocet Dominus ſacros libros, eorumque ſententias validum eſſe Chriſtianorum militum munimentum. Chryſoſtomus ad Pſal. 143. *Huius belli commeatus, & militum arma ſunt ſcripturarum ſacrarum auditio: quâ qui non fruitur, fame perit.* Et hom. 3. de Lazaro. *Ex omni parte tela volitant, vndè neceſſe eſt, indeſinenter à Scripturis armaturam ſumere.* Hieronymus Zachar. 9. *Nihil ita percutit, vt exemplum de Scripturis ſanctis, & teſtimonium rotatu eris emiſſum.*

46.
Vox diaboli [illegible]
Hiero.

Non vnum telum (cum Ambroſio loquor) *Diabolus habet, frequentat ſpicula, vt aut præmio vincat, aut tædio.* Primâ tentatione victus, ſecundo iaculo dedit operam: *Mitte te deorſum.* Hieronymus, *Vox eſt diaboli, qui ſemper omnes cadere deorſum deſiderat.* Ambroſius, *Verè diabolica vox, quæ mentem hominis de altiori gradu meritorum præcipitare contendit. Quid enim tam proprium diabolo, quàm ſuadere, vt vnuſquiſque mittat ſe deorſum?* Præcipitati e vertice [illegible]tudo perſuadere Angelico homini præcipitium. D. Maximus hom. 4. *Diabolica eſt conſuet[illegible] præcipitium perſuadere.*

4[illegible]
Diab[illegible] pr[illegible]
Ambro.

An deorſum diabolus Ieſum immiſit? Tantummodo ſuaſit. Ambroſius, *Infirmitatem ſuam diabolus, malitiàmque deſignat, quia nemini [illegible] mittere deorſum, niſi ipſe ſe miſerit.* Quam [illegible]tè è vertice ad terram immittas! Ambroſius idem, *Qui relictis cæleſtibus, eligit terrena, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit.*

48.
In pinnaculis [illegible]
Iſidor.
I[illegible]ph.
Bernard.

Profectò diabolus in pinnaculis re[illegible] tendit, vt volucre ingenium hominum honori[illegible]lis amatorum poſſit illigare. Iſidorus lib. [illegible] de [illegible] bono c. 51. *Quantò quiſque in ſuperiori [illegible] eſt loco, tantò in maiori verſatur periculo.* Templi pinnaculum, authore Ioſepho, [illegible] horrebat aureis. Excelſa honoris pinna ſapientibu[illegible]cutit horrorem. Bernardus epiſt. 42. *Si tentat[illegible] vita hominis cuiuſque ſuper terram: quæ [illegible]tatis periculis patet vita Pontificis, cui om[illegible] neceſſe eſt ferre tentationes?* Teſtor diabolum, qui ex ſuſpitione, an Chriſtus eſſet hominum natus Pontifex cuncta in vna omnium tentamina [illegible]uauit: *Conſummatâ omni tentatione.* Curat autem diabolus non ſolum Paſtorem, ſed & g[illegible] ſimul e vertice præcipitari. Gregorius 1. p. Paſt. c. 2. *Vt enim cùm paſtor per abrupta graditur, ad præcipitium grex ſequitur, &c.*

49.
Hæret[illegible] diabolus [illegible]tatus [illegible]

Angelis ſuis Deus mandauit de te. Hæreticos diabolus imitatur ſeſe Scripturarum ſententiis munientes. Gennadius lib. cont. hær. cap. 6. *Hæretici manente luporum ferocia, legis diuinæ [illegible] tentijs velut quibuſdam velleribus ſe obuolu[illegible], vt cùm quiſque lanarum molitiem præſenſerit, nequaquam aculeos dentium pertime[illegible]cat.* Et Irenæus lib. 5. cap. 21. *Mendacium abſcondit diabolus per Scripturam, quod faciunt omnes hæretici.*

tici. At tu eiuſdem Scripturæ munimine tectus reſponde: *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Is Deum tentat, qui abſque ſcalâ, quam Deus in cælum erexit, id eſt, abſque Romanæ Eccleſiæ fide & operibus rectis conatur auolare.

50. *Tentatio auaritia validiſſima.* Tentatio tertia validior Regnorum cunctorum pollicitatione vſo dæmone, vt Chriſtum oppugnaret: *Hæc omnia tibi dabo.* Chryſoſtomus hom. 13. *Quaſi omnibus vitiis fortiorem pecuniarum cupiditatem poſtremo loco diabolus poſuit. Hic quippe mos eſt deceptionis eius, vt quæ magis ad ſupplantandum idonea eſſe credit, hæc adhibeat extrema.*

51. *In momento cuncta Regna tranſeunt.* Ambro. Profectò cuncta Orbis Regna *in momento temporis* (vt admonet Lucas) oſtentauit; quia inſtantis gloriâ circumſcribuntur. Ambroſius, *Benè in momento temporis ſecularia omnia, & terrena demonſtrantur. Non enim tam conſpectus celeritas indicatur, quàm caducæ fragilitas poteſtatis exprimitur. In momento cuncta illa prætereunt: & ſæpe honor ſeculi abit, antequam venerit.* Clypeus memoria humanæ fragilitatis. Hiero. Hieronymus Epiſt. ad Pauli. *Facilè contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum.*

52. *Oſtenditur gloria mundi non moleſtia.* Diabolus *gloriam* Regnorum, non moleſtias oſtendit. Bernardus Epiſt. 42. *Meditantibus quidem honores blandiuntur, ſed onera penſantibus tædio ſunt. Non autem omnes capiunt hoc verbum. Multi non tantâ fiduciâ, & alacritate currerent ad honores, ſi eſſe ſentirent & onera.* Ad moleſtias haud inſtans ſufficeret.

53. *Cadit, qui cultum diabolo exhibet.* Ambroſ. *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Cadat priùs per adorationis cultum ſecularibus Principibus libatum, qui expetit ambitiosè aſcendere. Ambroſius, *Ambitio, vt dominetur aliis, priùs ſeruit: curuatur obſequio, vt honore donetur.* Græcam parœmiam ad memoriam aduoca. *Hoſtis dona, dona minimè ſunt.* ἐχθρῶν ἄδωρα δῶρα, hoc eſt, *Hoſtium dona non ſunt dona.* Dæmonum-ne dona munera reputabis? Porrigit Euæ pomum, & ſurripit Paradiſum. Donat triginta argenteos proditori, & laqueo addicit. Offert Abſaloni Regnum, & è quercu ſuſpenſum vitâ ſpoliat. Troiano equo à Poëta cantato ſimilia ſunt dæmonis dona. Virgil. Cecinit Æneid. 2.

——— O miſeri, quæ tanta inſania, ciues?
Creditis auectos hoſtes? aut vlla putatis
Dona carere dolis Danaum?
Quidquid id eſt, timeo Danaos, & dona ferentes.

54. *Angeli victoribus miniſtrant.* Chryſoſt. Denique Angeli acceſſerunt victori obſequium oblaturi, D. Chryſoſtomus, *Apparent Angeli, vt diſcas, quòd te quoque, poſt confectam de diabolo victoriam, Angeli repentè ſuſcipiant, plaudentes tibi. Sic Lazarum poſt fornacem paupertatis, totiùſque anguſtiæ ſuſcipientes, ad requiem pertulerunt.* Innuiſſe ſufficiat clauſularum moralitates, tu ſi libuerit, Scripturæ, ac Patrum ornatu ſingula confirmabis.

***

Observatio II.

Ad illa verba:

Et accedens tentator, Dic vt lapides iſti panes fiant. Mitte te deorſum: Hæc omnia tibi dabo, &c.

Tentamina, tribulationes, labores non copulatim irruunt in fideles, ſed ſeparatim temporis ſucceſſione: præmia autem coniunctim.

Tentaminibus agi cupias, ſi ſtillæ paulatim affluentis tentamenti, gloriæ pelago muneranda ſunt.

55. PER quadraginta dierum ſpatium variis tentaminibus fuit Domini probata patientia. Haud cuncta tentamenta aceruatim in Dominum irruerunt, ſed ſeparatim. Iam tædio grauare Dominum diabolus tentat; iam ſomno ab oratione retrahere; iam famem, lapidibus obiectis, illudit; iam ad gulam allicere curat; iam ſuadet vanitatem; iam, Regnis præſentatis, exigit adorationem. Quam piè cum hominibus actum, ne cunctis hoſtibus irruentibus coniunctim noſtra patientia debellaretur! Porrò præmia copulatè incedunt, vt repentè ſint vniuerſæ patientiæ corona. *Acceſſerunt Angeli, & miniſtrabant ei.* Particula *Miniſtrabant* copulationem diuturni miniſterij ad voluntatem victoris innuit. Quis non tentaminibus agi cupiat, ſi ſtillæ paulatim affluentis tentamenti pelago ſunt gloriæ munerandæ?

56. *Dies craſtina laborum non ſollicitat, ſed dies mala paulatim accedunt, præmiorum autem tempus aceruatim præſentatur.* Matt. 6. Mar. 17. Ait Dominus, *Nolite ſolliciti eſſe in craſtinum, craſtinus enim dies ſollicitus erit ſibi ipſi; ſufficit enim diei malitia ſua.* Mat. 6. Non vult Deus hodie nos cunctis tentationibus agitari: tentatio diei craſtini, craſtino die patientiam agitabit, hodierni tentaminis hodierna die affliget malitia; nec enim aceruatim irruunt tentamina. Certè præmia victoriæ coniunctim incedunt. Tres illæ piæ fœminæ *vnâ ſabbatorum veniunt ad monumentum.* Mar. 17. Cur vnâ ſabbatorum dies illa appellatur? An quia Reſurrectionis dies præmia tribuens victoribus cunctorum ſabbatorum requiem copulatim miniſtrat? Ita planè. D. Bernardus de fallac. hum. vitæ Bernar. confirmat egregiè. *Quid tibi dies, & annos numeras? Tranſit hora, tranſit & pœna: nec accedunt ſibi, ſed potiùs ſuccedunt; ſufficit enim huic cuique diei malitia ſua. Sed omnium merces laborum in vnâ illa die reddetur, cui altera non ſuccedit. Repoſita eſt mihi, ait, corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus non in illis, ſed in illum diem.* Interrupti tentaminum dies interminabili præmij die potiuntur.

57. Paulus ad hæc, *Id, quod in præſenti eſt momentaneum, & leue tribulationis noſtræ æternum*

Guttatim pœna labitur, præmium exundat. 2. Cor. 7.

gloriæ pondus operatur in nobis. 2. Cor. 7. Per inſtantia carptim labores, ac tribulationes deſeruntur, fœlicitas autem immenſo pondere præſentatur. Scrupulis tentamina, præmium autem æterno pondere appendendum. Cuncti labores Domino ſub calicis vnius poculo præſentantur, quod quidem non ſimul, ſed hauſtibus ſuccedentibus, hauriendum erat. At præmium paſſionis irruenti flumine figuratur. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem Dei.* Bernardus audiendus vbi ſup. *Guttatim pœna bibitur, liquando ſumitur. In remuneratione torrens eſt voluptatis, & fluminis impetus. Flumen vocatur, non quòd pertranſeat, ſed quod abundet.*

Bernar.

58. *Menſibus ſuccedentibus pœna accedit, gloria ſine temporis varietate.* Oſe. 5. Zach. 14. Ephr.

Expendit Oſeas, *Nunc deuorauit eos menſis,* cap. 5. Vno nunc menſe tentabuntur, agitabuntur, poſtmodum autem altero menſe tentamina patientur, cruciatus ſuſtinebunt; qui quidem non cuncti ſimul ad corda prolabuntur. Zacharias autem, *Erit dies vna, non dies, neque nox.* cap. 14. Quia totum ſimul præmium animo præſentatur æternùm nempe duraturum. D. Ephren lib. de pœn. aſſerit, *In cœlo non erit hebdomadarum numerus, cum menſes non fuerint; nam vnum habet diem ſeculum futurum.* Quàm amabilis Dei benignitas guttatim tentamina immittentis, præmia autem aceruatim homini præſentantis. Impar ergo fœlicitas reddit tentamina leuiora; cecinit Verinus,

Verin.

Quem potes æterno pro munere ferre laborem,
Mercedi an tantæ par labor eſſe poteſt?

Observatio III.

Ad illa verba:

Et accedens tentator, ait: Dic, vt lapides iſti panes fiant.

Diabolus Chriſti eſurientis fami parat inſidias, vt illudat laborantem, addátque afflictionem afflicto.

Quàm alter Deus, malorum noſtrorum veſtigator, vt alleuet!

59. Obſeruavit Diabolus eſurientis affectum Domini, non vt panem fameſcenti porrigeret; ſed vt famem illuderet, offerens lapides labia, ac dentes vulneraturos. Hoc diaboli ingenium inſidiari calcaneo, vt infirmo addat impulſum ad excidendum. Quàm alter Conditor, veſtigat laborantis actiones, ieiunantis obſeruat ineđiam, vt Cœlicolas miniſtraturos Domino immittat. Vtrumque confirmo.

Capvt Primvm.

Diabolus eſt noſtrarum egeſtatum explorator, vt aggrauare poſſit.

60. Exploravit Zabulus Domini ieiunium, vt videret, num ſicut homines reliqui tandem eſuriret. Poſtquàm autem eſurientem ex ieiunio cognouit, *tentator ac[illegible]*, ag[illegible] iborum lapides loco p[illegible] famem i[llu]deret Ambroſius, *Diabo[lus] explorat, vt t[ent]et [&] te[ntat], vt exploret.* Profectò circulo interminabili explorat vt tentet, tentat, vt exploret, quo poſſit vlteriùs tentare.

Diabolus explorat, vt tentet. Ambroſ.

61. *Inſi[diatur] cal[caneo] Ieſu, & [gre]ſſibus, vt pa[ſſibili]tatem noſtrã comperiens, videat, vnde addat afflictionem.* Gen. 3.

Deus olim ſerpenti. *Ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.* Gen. 3. C[er]tè Diabolus hominum greſſibus inſidias collocat. Certè Adami, ac Euæ pedibus inſidiatus e[ſt], vt vbi fragilitatem contemplaretur, ibi [ill]im ad p[ræci]pitium efficeret. Adamo ſic ſecundo [vbi] vidit Dominum eſurire, ibi addi curauit famis illuſionem lapidum oblatione. Receſſit vſque ad tempus, poſtmodum reuerſurus, cùm videns le[ſum] apud hoſtes non bene audientem, & Iudam [so]cium diabolum, & tenebrarum incolas ad[uerſu]s afflictum concitauit. Caietanus, *Contritus eſt Ieſus à Diabolo ſecundùm perſonam naturalem in calcaneo, hoc eſt in infimâ ſui parte, in corpore paſſibili, vt afficeret paſſione, & morte, iuxta dictum eiuſdem: Hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.* Oblatione itaque cibi ex lapidibus efficiendi comperit veſtigator Chriſtum Dei [F]ilium, ac ſimul hominem ex eſurie. Hom[o] eſt: quid à Diabolo præſtandum veſtigatore & [inſi]diatore. An leuanda fames? an pars illa [qu]id eſt, corpus paſſibile leuamine afficiendum? M[inı]mè verò, ſed dirè ab hoſtibus vulnerandum. Si Domini ſic greſſus à diabolo præpediuntur, quid non Chriſticolarum greſſus præpediantur. Vn[d]è Hieronymus; *Et noſtri greſſus præpediuntur à Colubro.*

Caiet.

62. *Diabolus, venatoris inſtar, prædæ parat inſidias, [v]t addat afflictionem.* Gen. 10. Rupert.

De primo illo gigante dictum: *Nembroth ipſe cœpit eſſe potens in terrâ, robuſtus venator coram Domino.* Gen. 10. Vbi Rupertus, *Nembroth tyrannus, qui vltra naturam cœlum penetrare voluit, diabolum ſignificat.* Quare? *Quia in hoc Mundo tyrannidem arripuit* Nembroth, *quam & in cœlo diabolus meditari auſus fuit.* Dixerim tamen diaboli Nembroth fuiſſe imitatorem, quia *venator.* An non venatoris ars, prædæ inſidias collocare? Explorat diabolus inſtar venatoris, hominum laborem, vt addat afflicto afflictionem. Alcuinus, *Venator, vt ſit hominum oppreſſor, & extin[ct]or.*

63. *Diabolus canis venator tribulat[io]nes Ieſu, vt adderet vulnera.* Matt. 26. Del-Ri.

Diabolus à Domino Iudas fuit appel[l]atus. *Vnus veſtrùm diabolus eſt.* Vndenam Iudas dæmonis expreſſit ingenium? An ex ingratitudine: Dæmoniacum Patribus vitium in[gra]ti[tu]do eſt. An ex diſcordiarum ſeminario ſunt qui aſſe[rant] Iudam zizaniorum extitiſſe ſeminatorem cum contendunt Diſcipuli, *quis eorum videretur eſſe maior.* Del-Rius Iudam canem veſtigatorem vocitauit, dum ad Dominum apud hortum ac[cede]ſit inſidias paraturus. Venaticum canem imitatus veſtigare curas, num Dominus Diſcipulorum præſidio ſit cinctus, an inermis omnino facilè illigandus, vulnerandus, occidendus obijciatur? O Diaboli malitia infirmitates hominum veſtigare curans, vt addat tribulationem. Venator robuſtus, diabolus quidem eſt, qui inſ[ul]ta parat, vt fragilitatem deprehendat, vndè poſſit addere afflictionem euulgando delictum infamiam excitando, omne vulneratis medicamen auferendo.

CAPVT SECVNDVM.

Deus eſt noſtræ egeſtatis explorator, vt ſuccurrat.

64. *Chriſtus benignus explorator.* VIx Dominus cœperat eſurire, cùm in domo Virginis parentis æterni Patris diſpoſitione (Bonauenturâ autore) cibus ab Angelis miniſtrandus apparabatur. Ecce non dormitabit dominus, neque dormiet Iſraelis cuſtos, nunquam non veſtigator accedit, vt comperiat hominum egeſtatem, proculdubio, vt laborantibus ſuccurrat. Vnde Baſilius Deum benignum *exploratorem appellauit.* Explorat, vt benignè ſuccurrat; videt, vt laborantes liberet à cruciatu. *Baſil.*

65. *Quaſi e ſpecula Deus contemplatur hominum tribulationes, vt alleuet.* Geneſ. 22. Hiero. Vidit Deus Abrahami actiones, cùm filium præparat holocauſtum, veſtigauit affectum. An vt adderet afflicto tribulationem? Certè vt eum eximeret à cruciatu. *Vſque hodie dicitur, In monte Dominus videbit.* Gen. 22. Vbi D. Hieronymus, *Hoc apud Hebræos exiuit in prouerbium. Vt ſi quando in anguſtiâ conſtituti ſunt, & Domini optant* auxilio ſubleuari, dicant, In monte Dominus videbit. Hoc eſt, ſicut Abrahæ miſertus eſt, miſerebitur & *noſtri.* Dominus videt in monte, ac velut in ſpeculâ hominum tribulationes contemplatur, vt accurrat ſubleuaturus.

66. *Deus vigilans, ſolus veſtigator laborum noſtrorum, vt alleuet.* Geneſ. 23. Chryſ. Agat filium minimè Domino offerebat, ſed ſiti eum deperire contemplatur, cruciatúque exitiali corripitur. Certè Deus in monte videbat, ſi quidem *aperuit oculos eius, qua videns puteum aqua,* puerum à ſiti, ac exitio liberauit. Gen. 21. Quam excitatus Deus, quàm vigilans, qui quaſi dormientem & ignorantem excitauit! Chryſoſtomus, *Iudicauit Deus ignoranti, & mentem eius exercitauit, viámque ei oſtendit, vt videret locum, vbi puteus erat. Quandocumque voluerit Deus, licèt in ſolitudine ſimus, & in extremis afflictionibus, nullámque ſpem ſalutis habeamus, nullo alio opus babebimus: vigili Deo nobis omnia ſuppeditante.* Vigilat enim explorator benigniſſimus, vt ſuccurrat egentibus.

67. *Homo exarmatus à ſolo vigile Deo protegitur: militibus autem cinctus ſine Deo, ab ipſis vulneratur, quia exploſant, vt occiant.* Chryſ. Solus Deus vigilat, vt ſubuenire valeat. Dauid ſolus aliquando à ſolo exploratore Deo munitus incedebat ſecurus. Saul autem armis militum cinctus hoſtium verebatur inſidiis vulnerari. Audi Chryſoſtomum ad Gen. 21. *Dauid de loco in locum tranſiens erraticus, & vagans, ſolà manu supernà munitus fuit. Saul in mediis ciuitatibus cùm eſſet, & tantum ſecum duceret exercitum, quotidie timebat, & tremebat inimicorum inſidias.* Quia ipſi cingentes milites explorabant, quonammodo (de more quidem hominum amicorum) poſſent amicum hominem vulnerare. Solus amicus Deus vigilans, vt opportunè accurrat laborantem amicum leuaturus.

68. *Solus Deus vigilat, vt explorat hominum egeſtatem, ad ſuccurrendum.* Luc. 11. Ad domum amici ſuperni eſuriens acceſſit amicus homo. *Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de villà ad me, & non habeo, quod ponam antè illum. Et ille deintus reſpondeat.* Luc. 11. Proxima verba premo: *Ille reſpondeat.* Cur ſerui non reſurgunt, non reſpondent? Decens-ne, ſeruis hominibus dormientibus, Dominum reſpondere, ſurgere? Profectò ſerui de more hominum dormiere. Deus ſolus vigilat, vt reſpondeat, & ſuccurrat afflicto. Apte Chryſologus ſer. 39. *Deus dormientibus ſeruis pulſantis neceſſitatem. ſolus, & primus audiuit.* Quia ſolus Deus vigilat explorator, vt afflictos poſſit alleuare. Sed quantà id promptitudine? Iuxta oſtium cubile collocat, imò & oſtium efficitur, vt reſponſurus poſſit ſeſe à queiſcumque morulis expedire. *O quam pulſanti* (inquit Pater) *iſte geſtiuit occurrere, qui ſic ſecreti ſui cubile ipſam collocauit ad ianuam! O quam non ad ianuam tantùm Dominus, ſed ipſa ianua Dominus fuit! Ego ſum, inquit, ianua.* Chryſ. *Maxima Dei reſpondentis promptitudo.* Chryſ.

Deus circuit hominum diuiſiones, aut vulnera, vt medicamina præparet. Gen. 15. 69.
Diuiſit Abram olim animantia, *vaccam triennem, capram trimam, & arietem annorum trium.* Quibus equidem poſteri acti laboribus, ac vulneribus ſignabantur ex aliquorum mente. *Cùm ergo occubuiſſet Sol, facta eſt caligo tenebroſa, & apparuit clibanus fumans, & lampas ignis tranſiens inter diuiſiones.* Gen. 15. Quinam lampas tranſiens? Profectò Deus explorator benigniſſimus, qui vulneratis præparat medicamina: *Tranſiens inter diuiſiones* Chryſoſtomus, *Ecce Dominus tranſit inter diuiſiones, vt ſignum habeat iuſtus aduentùs diuinæ operationis.* Quàm benignus, qui non ſolùm operaturus aduenit, ſed explorat hominum egeſtatem, & ægritudines, vt operetur. Curet iuſtus munificum exploratorem qui circuit quærens quem ſanet, imitari: non diabolum, qui *circuit* explorator noxius *quærens, quem deuoret.* Chryſoſt.

OBSERVATIO IV.

Ad illa verba:

Si Filius Dei es, dic, vt lapides iſti panes fiant.

Chriſtum diabolus memorat Dei Filium adoptione, aut naturâ; vt à paterna eum remoueat dilectione, innuens famem illam, diſponente Patre aggrauari.

Curat enim diabolus, inter Deum & homines ſeminare diſcordias, vt eos erga Deum ſeparet ab affectu.

S*I Filius* (Diabolus ait) *Dei es,* haud ſpetes à Patre leuari, accurre ad lapides in panem conuertendos. Pater enim tuus panem poſtulanti, dum eſuris, porrigit lapidem, daturus, ſi inſtares ouum poſtulans, baſilicum. Nunquam non procurat dæmon huiuſmodi ſeminare diſcordias, vt ab affectu filiali homines valeat ſemouere ergà Conditorem. 70.

Nuncius venit ad Iob, fatus, *Boues arabant, & aſinæ paſcebantur iuxtà eos, & irruerunt Sabæi, tuleruntque omnia, & pueros percuſſerunt gladio.* cap. 1. An patientia Regis ſuperata? Minimè verò. Quid Sabæi irruentes? D. Gregorius apud Strab. *Dæmones.* Chryſoſtomus, *Homines hoſtes.* Non mirum Iobum patientiſſimum aut diaboli, aut 71. *Curat diabolus, Iobum aduerſus Deum irritare.* Iob. 1. Gregor. Chryſ.

aut hominis hoſtis vulneribus non exc bitare. Aggrauat dæmon tentationem. Venit alter, & dixit, *Ignis Dei cecidit de cælo, & tactas oues, pueróſque conſumpſit.* Ibid. Cur addidit: *Ignis Dei*, ſi ſuffiſceret, *Ignis cecidit de cælo?* Crediderim, vt Iobum à Dei ſepararet affectu. An diliges Deum, qui ſeſe tibi dedit inimicum? Non iam Sabæi vulnerant, ſed & Deus te afficit vulnere. Ab eius ergo recede dilectione. Chryſoſtomus appoſitè. *Pœnituit diabolum primi nuncij, quòd minus rectè res geſtas expoſuit. Ergo vt eius cogitatio ab hominibus ad Deum traducatur, ait: Ignis Dei decidit è cælo. Vt non homines hoſtes videantur iniuriari, ſed ignis Dei.* Curans iuſti erga Deum affectum infirmare. Deus tibi quaſi hoſtis exſurgit? & tu adhuc innocens perſeueras? quomodo non in Deum hoſtem exſurgis?

72. *Et Parentes primos à Dei dilectione auertere.* Gen. 3. Sic Protoplaſto ſerpens callidiſſimus. *Cur præcepit vobis Deus, vt non comederetis de omni ligno paradiſi?* Gen. 3. LXX. *Rectène vo'iſcum agitur, quia Deus dixit, &c.* Eiuſne cuſtodietis præcepta, qui haud rectè vobiſcum egit, dum iuſſit vos vnicâ ab arbore abſtinere? Haud Pater Deus vobis, ſed hoſtis oſtenditur, prohibens vos à ligni eſu, vnde Diui exſurgere poſſetis.

Lipom. Lipomanus, *Multa inueniuntur, & apparet ſerpentis malitia, & verſutia.* Perfidiam enim homini incutere incipit, reuocaréque in dubium beneuolentiam Dei ad homines.

73. *Idem tentat verba ſubſtituens.* Gen. 3. Lipom. In Hebræo habetur, *Verúm-ne eſt, quod dixit Deus?* Vbi Lipomanus idem, *Vt Hebræa habent, ſubſtituit* verſutiſſimus diabolus *verbum*, dicere *pro verbo*, mandauit, *ne hominibus occaſionem præberet de Domini mandato cogitandi, ſi dixiſſet: Vere-ne mandauit vobis Deus.* Deus vobis excidendi poſtea ingeret mentí) appoſitiè; nec enim præcepit, ne comederetis: ſed dixit; vt patuit momenti putaretis, quod ad tantum vos exitium adduxit.

74. *Et Dei vnicum Deitatem diſſimulans.* Gen. 3. Lipom. Adhuc premo particulam: *Cur præcepit Deus.* Id eſt, *Elohim* ſiue *Iudi es.* Cur non dixit, *Dominus?* Reſpondet Lipomanus, *Non dixit*, Dominus, *ſc. Deus, ne ſub nomine Tetragrammaton, quod illi ſoli conuenit, ſed Elohim, quod etiam aliis, inuidiam Dei ſubindicaret.* Putas-ne, vnicam eſſe Deitatem, Deoque ſoli Conditori conuenite? plures Diuos exiſtima. Tu vxórque tua poteratis ad Deitatis eueni faſtigium. Quare Deus ob inuidiam vos ab arbore ſcientiæ, è qua Dij excitari debeteris, abſtinere iuſſit:

Diligendus nec, qui inuidiæ liuore
veſter hoſtis non conſilia
ſalutaria indicit, ſed
exitialia iacula
intorquet?

OBSERVATIO V.

Ad illa verba:

Dic, vt lapides iſti panes fiant: Mitte te deorſum: Hæc omnia tibi dabo.

Et vulnera, & ruinam, & pondus diabolus offert obſequentibus.

Cuncta enim Mundi bona verè mala eſſe comperiuntur.

AN exiſtimas diabolum vera bona Domino promiſiſſe? De illo Dominus ipſe ait: *Ille homicida fuit ab initio, & in veritate non ſtetit.* Ioa 8. Rupertus. *Ab initio ſuæ confabulationis cum homine diabolus mendax eſt; quia initio ſuæ locutionis inuenitur mendax,* fatus quidem: *Eritis ſicut Dij.* Haud aliter Adamo ſecundo cibum offert, exaltationem Regnum. At lapides vulneraturos abſumendos tribuit, ſuadet ruinam inire, R[illegible] no um cu[illegible]rum pondera importabilia præ[illegible]. Certè mundialia cuncta (licèt verè offerret, & tribuere poſſet) non bona, ſed verè mala eſſe faci[illegible] riuntur. 75. *Mendax diabolus.* Ioan. Rupert.

Clamauit Oſeas, *Ventum ſeminabunt, & turbinem metent.* cap. 8. Quid ex [illegible] ſemine exſurget niſi meſſis tempeſtas? S[illegible] ob[illegible]urabitur, cœlum nubibus obregetur, hor[illegible] poli offeretur aſpectu, den[illegible] vapores [illegible]icabunt, monnium flagello fulmine[illegible], [illegible]nte, grandiniſque lapidibus pro meſſe redundantibus, vti ad horrea exitialiter deportentur. At [illegible] tes delicias diabolus ſuis p[illegible] Seneca lib. de vita beata cap. 14. *[illegible] voluptatum copia ſtrangulantur.* Copia lapidum quid efficiet niſi [illegible]ſpirationis obtura[illegible] meatu[illegible] 76. *E vento ſemine homine turbinem metunt. Tales bona mundialia* Oſe. 8. Sene.

Iſaias adiecit, *Oua aſpidum ruperunt. qui comederit de ouis eorum morietur, & quod confotum eſt, erumpet in Regulum.* cap. 59. Diaboli p[illegible] miſſionem contem[illegible] lemmi: *Hæc omnia tibi da[illegible].* Quam prægnans ouum! D. August[illegible] ſe[illegible] de verb. Dom. *Spes ouo comparatur. Spes enim nondum peruenit ad rem; & ouum eſt aliquid, [illegible]d nondum eſt pullus.* Ouum totus eſt Orbis: *Oſtendit ei omnia Regna Mundi.* E[illegible] tanto ouo qui[illegible]nam Phœnix exſurget? *Quod confotum eſt* ([illegible]it Vates) *erumpet in Regulum.* C[illegible]rillus Alex. *Quod conuolutum eſt, vbi fractum fuerit, Aſpis erit.* Ouum illud magnum ſeu omnia Regna mundialia Reguli, ac Aſpidis parens exiſtere. [illegible]yprianus de Ieiu. & Tentat. Chriſ. *Quid vltrà cupide quæris, quid amplius auare deſideras. Numquid & ſic poterit impleri ambitio tua? aut ſatiari poteſt fames tua? Oſſa huius Mundi iniecta dentibus tuis, & faucibus tuis vniuerſa rerum maſſa intruſa eſt.* An farinam [illegible] experiris an lapides vulnerantes? an Re[illegible]ulum? *Neceſſe eſt, te aut vomitu, aut ruptis interire viſceribus.* Hæc [illegible] incipis *Mundi [illegible] pater eſt [illegible]. Cuncta Regna tibi à [illegible] data [illegible] Reguli [illegible] lapidumque aceruum* Iſa. 59. Auguſt. 8. *Totus mundus eſſe [illegible] cera [illegible]* Cypr.

Principis mundialis menſa ſuis appoſita alumnis. Et te feliciter ſatiatum clamas, dum ieiunus aſſurgis?

Haud ſic Pater Deus panem, & ouum das: non lapidem, & ſcorpionem. Iſaac.

79. Exclamat D. Iſaac apud Tilm. *O lapidanda malignitas, quæ lapide refici Filium Dei ſuades!* Expoſitis pro cibo lapidibus Dei filium æternæ menſæ deputatum inuitas? O malignitas lapidanda! *Homines* (adiicit) *cùm ſint mali nôrunt bona data dare filiis ſuis. Petenti panem filio Pater cæleſtis lapidem daret, aut pro ouo ſerpentem?* O Pater amantiſſime, è lapidibus à diabolo appoſitis vulnerati ad te conuertimur ſaltem mercenariorum pane ſatiandi. An mercenarij in domo tuâ pane dum abundant, nos filios, malos licèt, perire fame patietis?

Chriſtus ſatiat nos, quos mundus fame cruciat.

80. Mundus te fame cruciat? Ad Chriſtum accurre cunctam ſaturantem inopiam. Cecinit Iacobus Bill. Antol. ſac.

Quid mœres, quod te Mundus faſtidit, & horret,
Te cruciat miris, inſequitúrque modis?
Erige te, Mundus quos auerſatur, & odit,
Excipit hos Chriſtus, colligit, atque fouet.
Si nempe à Domino crudeli barbarus ager
Linquitur, immitis conteritúrque fame,
Adhuc inueniens ſoboles leſſaa benignè
Excipit, atque auido pellit ab ore famem.

Dulcitér.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Dic, vt lapides iſti panes fiant.

Aſperis famem, non blandis cibis diabolus palpare curat.

Si enim hoſtis te poteſt fame ad Tartarum exturbare, haud plenum adducet.

Diaboli tyrannus, homines gratis dantes hoſti ſtultitia. Chryſ.

81. PANE oblato famem palpare intentat è lapidibus efficiendo diabolus planè tyrannus. Cui Petrus Chryſolog. *Miſer, malus eſſe vis, ſed non potes: cupis tentare, ſed neſcis. Eſurienti tenera offerre debuiſti; famem non aſperis palpare, ſed blandis: inediam non horridis vrgere debueras, ſed guloſis.* Cur ergo non terræ, aquæ, ac ætheris præparas animantia ignis elemento torrenda, vt cuncta Conditori elementa ſeruirent: eúmque ad epulum excitares. Coſtum quare non attuliſti abſumendum? Cur Phœnicem ex Arabiæ culminibus non traxiſti, licèt vnica generatio deperiret. Sed non periret profectò volucris poſteritas; verbo enim Dominico faciliùs excitaretur quàm ex cinere. O *miſer*! ſi te eſurientem poteſt ille in Tartarum deturbare, haud ſatutum adducet. Si poteſt ad luxuriei affectum allicere ſine voluptatis particulâ: ad vanitatem pellere ſine auræ ſpiraculo: ad auaritiam inferre ſine teruntij poſſeſſione: nec minimo te ſumptu acquiret. An gratis venundaris? an nullo appoſito pretio poſſideris? an ſine materiâ ingentium criminum turrim excitabis?

82. Hebræis Pharao, *Vacatis otio, & idcircò dicitis: Eamus. Ite ergo, & operamini: palea non dabuntur vobis, & reddetis conſuetum numerum laterum.* Exo. 5. An ex ſolo luto latera effingenda? Minimè, ſed ex paleis & luto. Da ergo nobis paleas, vt ex palearum & luti immixtione latera valeant efformari. Paleæ non dabuntur, & latera ex paleis reddituri eſtis. Num ſine datâ materiâ opus inſurget? En diaboli tyrannis, hominúmque gratis venditorum ſtultitia, luxurioſus ſine voluptate, ſine vento ſuperbus, ſine honore ambitioſus, ſine diuitiis auaritia preſſus. Otioſorum quorumdam peccatorum quidem ex officio (vt vulgariter exponam: *Piſaverdes deſalmados*) infelicitas non cognita eſt ſine accepta materia innumerabilium quotidie criminum latera efformare Iurant, vt iurent: luxuriei maculantur deſiderio, vt delinquendo viuant, & vt ſine voluptate moriantur. D. Cyrillus Alex. *Quomodo Pharao ab Hebræis exigebat laterum confectionem, non dabat autem paleas, per quas fiunt: ita diabolus ab iis, qui ſibi ſeruiunt, neceſſariò exigit inquinamentum, & immunditiam, eos ferociter incendens ad rabida deſideria.* Rabie autem pro voluptate miſeri afficiuntur. Quam miſerum, ſine mercede diabolo inſeruire, imo loco mercedis rabie cruciari!

Diabolus vult nos luxurioſos ſine voluptate, ſuperbos ſine honore, auaros ſine diuitiis: Latera nemp. ſine paleis. Exo. 5. Cyril.

Serpenti Dominus, *Super pectus tuum gradieris.* Gen.3. Vbi D. Gregorius lib. 21. Mor. cap.2. *Serpens ventre repit, quando hoſtis lubricus per humana membra ſibimet ſubdita vſque ad expletionem operis luxuriam exercet.* En diaboli alumnos operis expletione ſatiatos. Vis obiiciam, quàm rabidâ fame crucientur voluptatum, cùm ſaturi eſſe exponuntur? Audi Caietanum ad illum locum. *Venter officina eſt cibi digerendi, & ita ſuper ventrem ire, eſt proprium ventrem eundo opprimere. Officinam ergo diaboli eſt, cibum ſuum, id eſt, animos peccantium opprimere. Ac ſi apertè dictum fuiſſet, Non ſolùm maledictus eris tu, ſed & etiam maledicti erunt tui: opprimentur ſi quidem à te.* Diabolus itaque, qui in ſimilitudinem vituli, fœno veſcitur, ſeu carnalibus hominibus ſatiatur, tunc illos ampliùs opprimit, quando pinguiorem eius præparantur in cibum; quia vberior voluptas rabidior eſt fames voluptatis. 83.

Voluptatibus addicti rabida fame diſcruciantur. Geneſ. 3. Greg. Caiet.

Preme diaboli aſtum circa Regnorum oſtentationem. *Oſtendit ei omnia Regna Mundi & gloriam eorum: Hæc omnia tibi dabo.* Mat. 4. Oſtendit profectò, ſed non dedit; vult enim ex ſolâ bonorũ oſtenſione nos ad idololatriæ crimen grauiſſimum allicere. D. Chryſoſtomus Imperfectus. hom. 27. *Sicut homo malignus, ſi videret aliquem orphanum habere ſubſtantiam paternam, ducit eum frequenter ad prandium.* An vt ſaturetur? *Loquitur illi dulces ſermones, donec tollat facultates eius.* Quonammodo miſer ſermonibus ſeu promiſſionibus poſſet expleri? *Sic & diabolus videns hominem habentem in ſe theſaurum cæleſtem, id eſt, animam ſapientem in arca terrena poſitam, ideo oſtendit illi aurum, & argentum, & concupiſcibilia ornamenta, oſtendit illi veſtes pretioſas, & delicioſos cibos, & glorioſos honores, vt per hanc oſtenſionem ſubiugans eum, auferat ſalutem animæ eius.* Non te pudet ſapientem ab hoſte ſeduci, dum ſine cibo te vult gulâ deperire, ſine voluptate luxuriâ maculari? Per oſtenſionem ſolummodo ſubiugaris? 84.

Cuncta bona oſtendit diabolus, ſed non largitur. Vnde fame eius pereunt alumni. Mat. 4. Chryſoſt.

Observatio VII.

Ad illa verba;

Dic, vt lapides iſti panes fiant: Non in ſolo pane, &c.

Ieiunantem Dominum diabolus incitat ad ſuperflua, quem Chriſtus neceſſariæ retudit alimoniæ obiectu.

Vbi quàm ingrata ſit Deo ſuperfluitas adnotatur, haud libera à rapina.

85. *Appetitus ſuperflua, haud liber à rapina iniquitatis.* Theoph.

Theophylactvs, *Non dixit, Dic, vt lapis hic panis fiat; ſed vt lapides iſti panes fiant, volens Chriſtum ad ſuperflua inſtigare. Eſurienti enim vnus panis ſufficit.* Retudit autem Dominus hoſtem, fatus: *Non in ſolo pane viuit homo.* Vt vnum panem pluribus panibus opponeret, innuens diabolo ſuperfluitatem placere ieiunij, quæ quidem Deo inuiſa reſecanda eſt neceſſariorum ſolummodo appetentia. Vt cum Dauide, *Tantum victui meo tribue neceſſaria.* Nam qui appetit ſuperflua, in tantâ ſpeciatim rerum penuriâ, haud liber erit à rapina, vnde Domino reddatur inuiſus. An libera à rapinâ impudicitiæ fœmina, quæ ſuperfluis appetit ornari, dum vix ſumptui neceſſario ſuppetit annona? Rarò appetentia ſuperfluorum libera eſt à rapina.

86. *Cum ad ſuperflua deferru, alienorum appetentia quodam modo neceſſaria eſt.* Caſſiod.

Caſſiodorus lib. 10. Variar. *Qui rationabiliter diſponit propria, non appetit aliena. Tollitur enim Principibus neceſſitas excedendi* (dum ſcilicet aliena appetunt) *quoties aſſueuerint propria moderari.* Preme illud: *Neceſſitas excedendi,* ſiue appetendi aliena. Profectò quodammodo neceſſaria eſt alienorum appetentia, imo rapina, cùm animus defertur ad ſuperflua.

87. *Vt pennæ ſplendorem equitum monſtrationem eſt... ab omni ſuperfluitate alienam, vngues rapinæ in humanæ... commonſtrantur.* Ezech. 1.

Facies Aquilæ, & pennæ eiuſdem volucris animantibus Ezechielis aſſignatur. *Et manus hominis ſub pennis eorum.* Cap. 1. LXX. *Et leues pennæ eorum, & manus hominis ſub pennis eorum.* Pennæ, quibus (vti adnotat Gregorius ibi) *animum contra in altum ſubleuamus*, Principum, & equitum ſplendorem adumbrant. Appoſitè autem leues innuuntur, vt modeſtiam, & temperantiam ab omni ſuperfluitate alienam oſtenderent. Quare autem hominum manus, & non volucris vngues leuibus pennis ingeruntur? An quia qui a ſuperfluis abſtinet, haud eget vnguibus ad diripiendum? Profectò ſicut ſuperfluitati operam dari aſſolet cum rapina coniungi: ſic à ſuperfluis abſtinere aſſolet a direptione alienum oſtentari.

88. *Superfluitatis plumæ vngues eorum dem ad rapinam.* Ezech. 17.

De Nabuchodonoſore ſeu de diuitibus mundialibus idem Propheta fatur: *Aquila grandis magnarum alarum longo membrorum ductu, plena plumis, & varietate.* Ezech. 17. Longus quidem membrorum ductus, plumarum multitudo, ac varietas ſuperfluitatem luxûs Principum, ac equitum indicare videntur. LXX. opportunè pro *plena plumis* apponunt, *plena vnguium.* Quid vnguibus cum plumarum plenitudine? Porrò vbi ſuperfluitas circa cibum, ornatum, ædificiorum conſtructionem, ibi rapinæ conſpiciuntur: imò ipſa ſuperfluitatis oſtentatio tota rapina eſt. *Plena plumis, Plena vnguium.* Et inferius Vates de Ægypti Rege, *Facta eſt altera Aquila magnis alis, multiſque plumis.* Cap. 17. LXX. *Multa vnguibus.* Vti tantum rapinæ obiiciatur, quantùm ornatûs ſuperflui conſpicitur. Ezech.

Vndè Ieremias crudelibus populi Proceribus ſic: *In alis tuis inuentus eſt ſanguis animarum pauperum,* Cap. 2. LXX. *In alis* tranſtulerunt, *In manibus* Liceat eorundem interpretum ſpiritu legere: *In vnguibus tuis.* Superfluitas enim ornatus, & luxus tota eſt rapina, ac pauperum expilatio. Pulchrè D. Bernardus Epiſt. 42. *Noſtrum eſt (pauperes clamant) quod effunditis: nobis crudeliter ſubtrahitur, quod vos inaniter expenditis, Vita noſtra cedit vobis in ſuperfluas copias.* 89.

In ſuperfluo hominum luxu ſanguis pauperum inuenitur. Ierem. 2. Bernar.

Teſtor Neronis ſuperfluitatem, de quâ Tranquillus cap. 30. *Diuitiarum, & pecuniæ fructum non aliud putabat, quam profuſionem: ſordidos, ac deparcos eſſe, quibus ratio impenſarum conſtaret; prælautos, veréque magnificos, qui abuterentur & perderent. Quare nec largiendi, nec abſumendi modum tenuit. Nullam veſtem bis induit. Piſcatus eſt rete aurato, purpurâ, coccóque funibus nexis. Nunquam carrucis minus mille feciſſe iter traditur, ſoleis mularum argenteis.* En plumarum ſuperfluitatem. *Ita iam exhauſtus* (addit cap. 38.) *& egens, vt ſtipendia quoque militum, & commoda veteranorum protrahi, ac differri neceſſe eſſet: calumniis, rapiniſque intendit animum.* En vngues. 90.

Neronis ſuperflua pluma, & vngues ad rapinas. Sueton.

At de Caligulâ idem Suetonius cap. 37. ait: *Nepotinis ſumptibus omnium prodigorum ingenia ſuperauit: commentus nouum balnearum vſum, portentoſiſſima genera ciborum, atque cœnarum, vt calidis, frigidiſque vnguentis lauaretur.* En plumas. Adiicit verò cap. 8. *Exhauſtus igitur, atque egens, ad rapinas conuertit animum vario, & exquiſitiſſimo calumniarum, & auctionum, & vectigalium genere.* En vngues. Aptè ergò diabolus Dominum incitat ad ſuperflua, vt tandem rapinæ delicto macularet. 91.

Caligulæ plumæ, & vngues ad latrocinia. Sueton.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Mitte te deorſum.

In pinnaculo conſtituto Domino, conſequens erat, diabolum ſuadere præcipitium.

Adeò enim lubricus faſtigij locus eſt, vt caſus ſit illi adnatus.

Cvm vidi Dominum à ſpiritu neq[illegible]ſſimo in Delubri pinnaculum ele[illegible] mox de præcipitio cogitare cœpi. [illegible]ihil enim magis adnatum loci eleuationi, quam ruina. 92.

Vnde

Vnde vbi Dominus ad pinnam Templi deferatur, mox diabolus ait: *Mitte te deorſum.* Strabus, *Diabolus ſemper ad alta ducit, vt præcipitare poſſit. Et ideo, duxit enim in pinnaculum Templi, & ait: Mitte te deorſum.*

93. *Diaboli ruina, quia ad verticem eleuatur, vnde tempeſtas mentis.* Iſai 14. Thom.

Diabolus inclamabat, *ſedebo in monte teſtamenti in lateribus Aquilonis.* Iſa. 14. Ad pinnaculum cæli Lucifer eleuatur? Quàm adnata mentis ruina! In Aquilonari regione tempeſtas oboritur ſpiritum deturbatura. D. Thomas lib.1. de Erud. Princip. Cap.1. *Quid eſt poteſtas culminis? Tempeſtas mentis, ſpecialiter perflat ibi Aquilo iuxta verbum Luciferi, Dominans ſedebo in lateribus Aquilonis.*

94. *Homo cinis fugiat celsā Aquilonis regionem, ne cineres diſpergantur.* Eccli. 10. Thom.

Ideo Dominus admonebat Diſcipulos: *Recumbe in nouiſſimo loco.* Quare non in eleuato? Homo equidem cinis eſt, iuxta illud: *Quia cinis es, & in puluerem reuerteris.* Eſt terra, & cinis. Eccli.10. Ergò hominem decet locus nouiſſimus, vbi cineres non facilè à vento diſpergantur. In eleuato loco Aquilonis impetu facilè terra, & cinis diſparebunt. Doctor Angelicus citat. *Patet, quòd poteſtas temporalis non eſt propter ſe appetenda: ſed eſt multum timenda. Locus verò humilis eſt eligendus ſecundum conſilium Saluatoris: Recumbe in nouiſſimo loco. Hic eſt locus congruens homini, qui eſt terra, & cinis. Terra enim non congruit eſſe in alto, quia infima elementorum. Cineri etiam expedit, ne in alto ſit, ne diſpergatur à vento.*

95. *Saul cecidit à Gelboe vertice; adnato enim ſublimitati præcipitatio.* 2.Reg.1. Philip.

Inclamauit Dauid ſaucius Saulis & Ionathæ excidio: *Montes Gelboe nec ros, nec pluuia deſcendat ſuper vos; quia ibi abiectus eſt clypeus fortium.* 2.Reg.1. Preme verbum: *Ibi abiectus eſt.* Ibi planè; nam *Gelboe* idem eſt ac *Lubricum.* Qui vicerat in plano, in verticis lubrico abiectus Rex Saul prædicatur. Et quando non lubricum verticis culmen, è quo quaſi neceſſariò mundialis magnitudo deſcendit? Philippus Abbas lib.de dign.Cler. cap.18. *Mors Saul caſum illorum, & ruinam ſignificat, qui cùm adepti fuerint dignitatem, quantò ſublimius cæteris præferuntur, tantò grauius proſternuntur. Vnde mons, in quo Saul occidit, mons Gelboe appellatur, Gelboe autem interpretatur Lubricum.* Tam adnatum celſitudini illi præcipitium, diabolo ſuadente vt ſolus ſanctiſſimus Ieſus, eiúſque imitatores valeant ſtabili greſſu oſtentari. Adiicit Abbas, *Hoſtis enim antiquus, quos cæteris videt præferri, ſtudet ampliùs impugnare: & plerúmque lenocinio dignitatis expugnare præualet. In ſublimi faſtigio dignitatis non figit greſſus ſtabiles niſi matura ſanctitatis grauitas.*

Solus Ieſus, & eius imitatores conſiſtunt in vertice.

96. *Quomodo ceciderunt fortes? Quia ad verticem ſine ſanctitudinis præcellentia aſcenderunt.* 2.Reg.1. Philipp.

Rogat Dauid, *Quomodo ceciderunt fortes?* Qui quidem ſtabilibus greſſibus vſuri videbantur? Reſpondet ſibi ipſi Vates Regius, *Ionathas (& Saul) in excelſis occiſus eſt.* 2.Reg.1. Si in excelſis extitere viri licèt fortiſſimi, quid mirum excidiſſe; adnatum enim celſitudini præcipitium. Adhuc Philippus, *Quia plerumque qui in plano, & humili videbatur ſecurius ſtare, & ſtabiliter ambulare: cùm ad arduum, & lubricum venerit, aduerſario fortius impugnanti non reſiſtit. Quod innuens myſticus Dauid, miſerabiliter lamentatur: & eos cecidiſſe, qui priùs fortes fuerant, lacrymabiliter admiratur. Quomodo*, inquit, *ceciderunt fortes? Fortis quippe fuerat Saul, cùm in pla-*

nitie decertaret, & hoſtes populi Iſrael manu inuictâ expugnaret fortiter. Cum vero montem Gelboe præliaturus aſcendit, non ſolùm non potuit victoriam conſequi fugitiuam; ſed nouo more ſtare non præualens, miſer in laqueum incidit; & ruinam. Adnota particulam: *Victoriam conſequi fugitiuam.* Ipſa namque victoria, quæ in planitie apprehendebatur, haud potuit in vertice apprehendi; fugiebat enim, ſiue potiùs in alto loco conſtituta morem gerens felicis præcipitabatur. Quàm ſapienter humilitatis pergis ad planum, nec Prælaturæ verticem vltroneus aſcendis, præcipuè cum non te ſpiritu ardere competeris, vt valeas Aquilonaris regionis frigiditatem ſuperare.

Ipſa victoria à vertice præceps dabatur.

Observatio IX.

Ad illa verba:

Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.

Diabolus munera Domino promittit, vt faciat excidere.

Et quando non hoſtium dona fallacia.

SVSPECTA innuimus hoſtis cuiuſuis munera; dat enim, vt corruere accipientem efficiat. Caue tibi a Danais; vel dona ferentibus. Si piſcis prudentia polleret, non-ne ab offerente piſcatore cibum auerteretur? Fuge diaboli dona, vt laqueo valeas non illigari. 97. *Fœmiou formidabilia ſint amaſy munera, vero hoſtilia.*

Nunquam munera accipias ab eo, à quo propitiationem accepturus non es. *Iulius Græcinus* (authore Seneca) *pecuniam ab amicis ad ludorum impenſam conferentibus acceperat; ſed magnam pecuniam miſſam à Fabio Perſico* (hoſte quidem) *non accepit.* Obiurgantibus autem, quòd non accepiſſet: *Ego*, inquit, *ab eo beneficium accipiam, à quo propitiationem accepturus non ſum?* Quid non curis, ac ſuſpitionibus diſcrucietur, qui accepit ab hoſte: Quonam ille aſtu me hoc munere donauit? Quam ſuſpecta hoſtis dona, quantæ obnoxia ſollicitudini! Poſtquàm à Polycrate tyranno hoſte planè Anacreon quinque talentorum acceperat munus, (Ælianus ait) *inſomnes duas egit noctes, indéque cogitatione ſollicitus, reddidit ea dicens: Non tanti ea ſibi eſſe, vt tantâ curâ vexari vellet.* Hoſtis hoc munus? Proculdubio actum de me, exponar inſidiis. 98. *Repellenda hoſtis dona in graui obnoxio ſollicitudini.* Seneca. Ælian.

Vnde idem Ælianus lib.9. de var.Hiſt. appoſitè inquit, Alcibiades ambitione quadam munificus (id eſt, vt corrumperet Socratem) cùm plura ei, magnáque munera dono miſiſſet: & Xantippe admiraretur donorum amplitudinem, eaque cuperet eum accipere, Socrates dixiſſe fertur: *Imo nos certemus liberalitate cum Alcibiade: & ea, quæ mittuntur ab ipſo, non* 99. *Prudens non accipit ab hoſte munera.*

capiamus. Quid enim corruptionem procurans ſine vulnere donaturus eſt? Quam aptè Verinus de hoſtium muneribus! Verin.

Munera ne capias, vncus latet hamus in eſca,
Nulla carent viſco munera, virus habent.

100. Miſerunt filij Iſraël Aod fortiſſimi manu munera Eglon Regi Moab. *Obtulitque munera Eglon Regi.* Porrò altera manu *tulit ſicam de dextero fœmore ſuo, infixitque eam in ventre eius.* Iudic. 3. Munus ille in enſe afferebat, an enſis in munere? Quam doloſum munus inimicorum! Notanter addit Textus, *Cùmque obtuliſſet ei munera, proſecutus eſt ſocios, qui cum eo venerant,* &c. Vbi acutè Lyranus, *Hic conſequenter deſcribitur ipſius Eglon interfectio.* Ac ſi diceret, Cùm munera obtuliſſet, quid magis conſequens eſſet ad hoſtis munus oblatum, quàm accipientis interfectio?

Aod Eglon Regem hoſtili munere interemit. Iudic 3. Lyran.

101. Cupiebat Tryphon fortiſſimum Ionatham comminuere, eiúſque exercitum debellare. Excepit eum cum honore, & dedit ei munera, ſuadens quidem, vt ab exercitu recederet, ſecúmque pacificè graderetur. Credidit ex munere Ionathas, qui deberet hoſtis dona repellere. Ducem Tryphon, eiúſque milites intra Ptolemaidam comprehenſos occidit. 1. Mach. 22. Qui ferro vinci minimè potuere munere hoſtis perierunt. Quàm imprudenter Ionathas accepit in munere gladium. Quid daret hoſtis niſi Danaum munera? Strabus ad hæc, *Tryphon dolo perſuaſit Ionathæ, vt remiſerit à ſe exercitum, ſecúmque pacificè perrexerit, ſicque eum munere doloſus captiuauit, atque ſecum commeantes occidit.*

Tryphon Ionatham ebminuit, quia ille munus è manu hoſtis accepit. 1 Mach. 12

102. Ideo Dominus Diſcipulis indixit: *Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces.* Matth. 7. Vbi Strabus idem contemplatur hoſtium dona doloſa. Se ſe Prophetæ illi dedunt oues, veſtimenta offerentes; lanæ emolumenta promittunt, vt, luporum in morem, Dominicum comminuant gregem, & Paſtorem ipſum (ſi poſſent) ſuperent. *Significat* Ionathæ caſus (ait ille) *eorum ruinam, qui non ſe legitimè obſeruant, neque cautelam in circumſpectione cordis habent; Hos enim, quia doctrinam Euangelij non oſtendunt (vbi Dominus Diſcipulis ſuis ait: Attendite à falſis Prophetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis,* &c.) *meritò hoſtis ſuperat, atque interimit exercitum donis.*

Chriſtus admonet haud ab hoſtibus dona accipienda.

103. Murus eſt fœmina pudica munitus? Caueat amaſij (hoſtis equidem exitialis) munera oblata, ne corruere cogatur. Memini me apud Plutarchum in Apoph. legiſſe. *Philippus, cùm arcem quandam valde munitam capere deſtinaſſet, atque exploratores retuliſſent, prorſus eſſe difficile, atque adeò impoſſibile etiam: percontatus eſt, num vſque adeò difficile eſſet, vt nec aſinus auro onuſtus poſſet accedere?* Significans nihil eſſe tam munitum, quod auro non expugnetur. Quod Poetæ ſignificarunt ſabula Danaes à Ioue ſtupratæ, ſed ideo in aurum verſo. Flaccus cecinit.

Fœmina pudiciſſima munus ex accepto munere corruit, & dantis hoſti traditur. Plut. Horat.

Aurum per medios ire ſatellites,
Et perrumpere amat caſtra potentius ferro.

An non aſinus auro onuſtus ad pectoris murum debellandum Troiani equi exeret vices? Fuge igitur *Danaos, & dona ferentes.* Quicumque tuæ ô fœminâ, collocat inſidias puritati, hoſtis horribilis timendus obiicitur, eius ſuſpecta, imo euidenter exitialia munera repelle. Argumento huic proxima accommoda.

Observatio X.

Ad illa verba:

Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.

Diabolus poſt tentamina replicata, nihil proficiens, vt exigat difficilius, ſcilicet adorationem, accurrit ad munera.

Nil enim ad vincendum validiùs, quàm donum; en Indicum eruditionem.

104. CVRAVERAT diabolus variis Dominum tentamitibus ad gulam allicere, ad vanam gloriam (vti vidimus) attrahere. At cum Victor fortiſsimus cuncta hoſtis teterrimi iacula repuliſſet, ne lædere poſſent: prudens ille ſerpens exigens difficillimum, nempe iniquam adorationem, putauit, fortè victoriam à ſe reportandam, dum inquit, Regna obiiciens mundialia: *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.* Nihil enim ſic præcordia validiſſima debellat ac munera.

Fortiſſima caſtra aſſeles debellari munerum obiectione. Indices muneribus corrumpuntur.

105. Michaëlis Verini liceat pulchra carmina exponere. De munerum potentiâ ad expugnandum pectus, quod vis valida non potuerat, cecinit:

Ex munere oblato victoria. Verin.

Munera quid poſſint, teſtatur ferrea turris,
Quam victor ſuluo Iupiter imbre ſubit.
Quid non argento, quid non corrumpitur auro?
Qui maiora dabit munera, victor erit.
Munera qui mittit, ſperat maiora remitti,
Nemo ſuas vellet perdere gratis opes.
Munera ne capias: vncus latet hamus in eſca,
Nulla carent viſco munera, virus habent.

106. Suſpicabatur Lucifer Chriſtum Dei Filium, & auſus eum ad iniquam adorationem attrahere? Dona obiecit magnifica, quæ quidem adoptiuum Dei inſignem filium poſſent, ni repellerentur, excæcare. De ſuo Ioue Naſo lib. 3. Faſt.

Exaggeratur vis munerũ, dum in donis valida eſſe inuenitur. Ouid.

Sæpe Iouem vidi, cum iam ſua mittere vellet
Fulmina, thure dato, ſuſtinuiſſe manum.

Et lib. 2. de Art.

Munera crede mihi, placant homineſque, Deóſque
Placatur donis Iupiter ipſe datis.

Euripides in Med. Eurip.

Perſuadere dona, & dijs fama eſt.

Quid

Quid mirum homines muneribus ſuadeantur oblatis? Quid mirum fœminas obiectis munuſculis perſuaderi?

107. *Fortiſſima imperia, muneribus accepta, corruunt.* Tulli.

Fortiſſimum Imperium muneribus ſæpe ceſſiſſe legimus. Caius Potitius haud potens Romanos debellare exercitus validiſſimi impugnatione: *Audiens* (iam cum Tullio lib. 2. offic. loquor.) *Romanos, acceptis muneribus, priſtinum nomen, & decus amiſiſſe: Vtinam, inquit, ad illa tempora me fortuna ſeruaſſet, & tunc eſſem natus, quando Romani dona accipere cœpiſſent. Non profectò paſſus eſſem, eos imperare diutius.*

108. *Placatur Eſau muneribus Iacobi obiectis.* Geneſ. 32.

Quàm horribilis Iacobo redeunti Eſau hoſtis acerrimus præſentatur! *Erue me* (clamat) *de manu fratris mei Eſau, quia valde eum timeo.* Times Iacob fortiſsime? Muneribus manum illam, quam times, cura cumulari, & protinus à formidine expedieris. *Placabo illum muneribus, quæ præcedunt, & poſtea videbo illum, forſitan propitiabitur mihi.* Gen. 32. *Forſitan* dicis ô bone? In dubium vertis euentum? Euidentiſsima offerenti munera victoria præparatur. *Currénſque Eſau obuiam fratri ſuo; amplexatus eſt eum.* Gen. 33. Manus enim, quæ munera acceperant hoſtiliter olim mouenda ad percuſsionem, iam dulciſsimum ad amplexum exeruntur. Si Eſau certaturus gladio accedebat, prudentiſsimus Iacob munere oblato fortius dimicabat. Pulchrè Ambroſius lib. de Iacob, & vit. beat. cap. 10. *Certauit muneribus, & obſequijs, vt indignationem omnem excluderet.* Ambroſ.

109. *Placatur David Abigail oblatione.* 1. Reg. 25.

Ad comminuendum ſtultiſſimum Nabalem Dauid fortiſſimus ferebatur, iuſtam quidem vindictam ſumpturus, quia extremè indigentibus non cibos miniſtrauerat. At prudentiſſima Abigail cogitans, quonammodo gladius ſtrictus poſſet à fragili fœminà hebetari, munera præparauit. *Suſcipe*, inquit, *benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua tibi.* 1. Reg. 25. Cur addidit, *Tibi*. An non & exercitui offerebatur? Certè fœmina aſtu pulchro adiecit: *Quam attulit ancilla tua tibi*, vt tota impugnationis vis ad gladium validiſſimi Ducis infirmandum dirigeretur. Tibi offertur munus, non aliis exponitur: ne non diſperſa virtus pectus non debellaret. An aſtus profecit? D. Bonauentura, *Abigail* (ait in ſpec.) *placauit Dauid verbo & muneribus.* Quonam verbo, niſi illo: *Attulit ancilla tua tibi.* o nBau.

110. *Ideo prohibet Deus munera excæcātia accipientes.* Exod. 23. Caiet.

Ideo Deus Hebræis, *Nec accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & ſubuertunt verba iuſtorum.* Exod. 23. Ad quæ Caietanus, *Tanta eſt vis munerum, vt non ſolum parum, aut mediocriter videntes, ſed etiam perfectè videntes, quæ iuris ſunt, excæcent.* Alludit ad Hebræam proculdubio lectionem, quæ loco *prudentes*, poſuit, *apertos & videntes*.

111. *Videns quæ iuris ſunt in fere iniuriam munere accepto.* Reg. 16.

Expende illam particulam: *Videntes, quæ iuris ſunt.* Dauidi tranſeunti montis verticem, *apparuit Siba puer Miphiboſeth cum duobus aſinis, qui onerati erant ducentis panibus, & centum alligaturis vuæ paſſæ, & centum maſſis palatharum, & vtre vini.* Sibæ Rex, *Quid ſibi volunt hæc?* Reſpondit Siba, *Aſini domeſtici Regis, vt ſedeant, panes & palatha ad veſcendum pueris tuis, vinum autem, vt bibat, ſi quis defecerit in deſerto.* Cui Rex, *Tua ſunt omnia, quæ fuerunt Miphiboſeth.* 2. Reg. 16. D. Bonauentura in Bibl. pauper. cap. 76. ponderat quàm fortia ſint munera, quæ iuſtiſſimum videntem Dauidem adeo excæcarunt, vt contra abſentem Miphiboſeth iniquum ferret iudicium. Quàm acutè Eraſmus in ſimil. *Vt bilanx in eam vergit partem, vnde plus accipit: Sic quidam* (licet integri videantur) *nunc huic, nunc illi fauent, qui plurimum det, non cuius cauſa ſit optima.* Bonau. Eraſ.

Observatio XI.

Ad illa verba:

Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraueris me.

Mundialia Diabolus ac ſi ſua eſſent, Domino videtur offerre.

Profectò tam mala Mundi ſunt bona, vt quodammodo data ſint diabolo ob ſupplicium iniquitatis, vt cui voluerit poſſit diſtribuere.

DIvvs Chryſolugus ſerm. 13. *Hæc dicit, non qui poſſit dare, ſed fallere: nec promiſſa conferre, ſed ipſa auferre promiſſionibus, quæ habentur. Offert quæ Dei ſunt Deo.* Cur igitur diabolus obtulit quæ non habet? Crediderim diabolum bonorum temporalium geſſiſſe morem, eorúmque eſſentiam expreſſiſſe. Ea (ac ſi diceret) ſunt Mundi bona, vt inter mala mihi in ſupplicium iniquitatis inflicta mala poſſint annumerari. 112. Chryſ.

113. *An diabolo merito ſuæ peruerſitatis tradita ſit bonorum, ſeu malorū mundialium poſſeſſio?*

Fatur ipſe apud Lucam, *Tibi dabo poteſtatem hanc vniuerſam, & gloriam illorum Regnorum, quia mihi tradita ſunt, & cui volo, do illa.* cap. 4. An verè? Caietanus, *Iactabat ſe diabolus de dominio Orbis terræ vſque adeo, quod daret illud cuicumque vellet; ſed mendaciter.* Ego autem exiſtimo quodammodo veraciter illa protuliſſe. Nam perpendens mundialium bonorum & inanitatem & ad homines decipiendos aptitudinem vidit, & ſibi tradi potuiſſe in ſupplicium peruerſitatis: & à ſe (Iudice permittente) iniquis tradi in vbetioris damnationis illectamentum. D. Auguſtinus egregiè. *Merito ſuæ peruerſitatis terrenis rebus præpoſitus eſt.* Quam peruerſa dominatio, quæ tam horribili iniquitate acquiritur! Aug.

114. *Ob iniquitatem diabolus mundi ſcabieſ, pici, viſceſitas, ... fœdita i præficitur.*

Sedebo (inquit nequiſſimus) *in monte Teſtamenti, ſimilis ero Altiſſimo.* Ambis, ô miſerrime, Deitatem, ſimilis eſſe curas Conditori? Meritò tuæ peruerſitatis tibi vniuerſa Regna Mundi tradentur. *Princeps eris huius Mundi, Princeps tenebrarum harum.* Theodoretus appoſitè, *Dæmones ſunt Mundi Principes.* Præmium-ne, an ſupplicium innuit huiuſmodi dominatio? Reſpondet Cyprianus, *Huius, ô diabole, inferioris Mundi*

tua eſt ſcabies. Omnia, ait, *ubi dabo.* Qualia ſunt hæc omnia? Ariſtoteles lib. 4. Phyſic. *Omnia, quæ ſunt ſub cœlo tabeſcunt, & ſordeſcunt* Hugo Philonius lib. de ſcient. bene mori. *Pix eſt Mundus, quamlibet leui attactu tangentes inquinat. Viſcus eſt Mundus, qui ſuos miratores in modum aucupis peccatis, & morti æternæ inuoluit. Laqueus eſt Mundus, qui voluptatibus, & opibus, velut eſcis obiectis, allicit, atque capit incautos, & ſecum trahit in naſſam interitus. Vnde mihi vix poſſibile videtur, vt qui Mundi legibus viuit, purus ab inquinamentis Mundi hinc emigret.* Cecinit Andreas Bill.

Auſt. Hugo. Bill.

Diffuge munde ſenex, tam fœde, & ſordide, vix iam
Fallere quà poſſis, ars ſit vt vlla tibi.

Si tam ſcabioſus, piceus, viſcoſus, fœdus, ſordidus Mundus eſt, quid mirum ob ſupremam iniquitatem diabolo ſupremam traditam Mundi poſſeſſionem?

115. Diabolum Adamus imitatur, vnicum Deum curans, Diuorum multiplicitate, iuxta ſerpentis promiſſionem, à throno deturbare. Primus in ſcelere tanto, quanto debet affici ſupplicio? Maximo equidem. Ideo è Paradiſo deturbatur in terram. *Emiſit eum Dominus de Paradiſo voluptatis, vt operaretur terram.* Gen. 3. Tertullianus lib. de Pal. cap. 3. *Eum de loco originis exterminat, quippe deliquerat: Orbi vt metallo traditur.* Traditur Orbi, vt Imperator hominum exſurgat. Id profectò tantundem eſt, ac ſi metallis eruendis addiceretur: Hiſpanicè expono: *Condenaronle a las minas, quando le hizieron Rey del Mundo.*

Adamus merito ſuperbia traditur mūdiali Principatui, vt metalla. Gen 3. Tertull.

116. Cain homicidij horribilis inuentor grauiſſimo ſupplicio afficiatur. Reus eſt mortis. *Omnis ergo, qui inuenerit me occidet me.* Geneſ. 4. Supplicium exiguum nex, grauiori vulnerabitur. Mundi gloria, & primo Vrbis conditæ Principatu donaberis. *Egreſſúſque Cain à facie Domini habitauit in terra ad Orientalem plagam Edem.* Tigurina, *Ad plagam deliciarum*, aut *diuitiarum.* An plaga deliciæ? Plaga equidem, quæ vix poſſit ab homine tolerari. Vnde inclamat damnationi tantæ obnoxius, *Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Hebraicè *iniquitas eſt auon*, quod non tam culpam, quam pœnam ſignificat. Oleaſter, *Maior eſt pœna iniquitatis meæ, quàm vt portare poſſim cum vitâ.* Deliciis, ac diuitiis mundialibus loco damnationis addicor? O exitialis omnino calamitas! Et ſignum appoſuiſti, Domine, ne à cunctis occidar? Tolle ſignum, & trucidabor. Maior eſt iniquitas tua, quàm vt veniam merearis. Veniæ gereret locum permiſſio occiſionis tibi tradita. Tantæ iniquitati grauius ſupplicium præparandum. Princeps eris mundialis, Vrbi præficieris, deliciis afficieris, ac diuitiis; vnde horribiliori morte poſſis diſcruciari. O interminabile ſupplicium!

Cain merito homicidij damnatur regiminì, ac diuitijs. Gen. 4. Oleaſt.

117. Ideo diabolus, ne Domino tam horribilis Principatus obiiceretur, in momento temporis Orbis Regna, & gloriam oſtentauit. *Oſtendit ei omnia Regna Mundi in momento temporis.* Luc. 4. Ac ſi diceret, terminabili mox Mundi Principatu potieris. Homini delinquenti pœna Orbis regendi infligitur, ſed addito moderamine non diuturnæ durationis: *Donec reuertaris in terram, de quâ ſumptus es.* Gen. 3. Haud tibi ſignum apponitur vt Caino filio, ne a cunctis occidaris, aliquando Principatu mundiali ſpoliaberis, ne diſcruciari æterna pœnâ videaris, vnde deſperatione ſimul diſcrucieris. Hoc tot exanthlatis laboribus, imo animæ commutatione acquirere curant homines, quod merito peruerſitatis diabolo traditur? Proh hominum dementia!

Leuior ſit Principatus pœna, quia æterna non eſt. Luc. 4. Gen. 3.

Observatio XII.

Ad illa verba:

Non in ſolo pane viuit homo: Non tentabis Dominum Deum tuum: Deum tuum adorabis.

Diabolo tentatori Dominus manſuetiſſimè reſpondit fragili quidem hoſti.

Solis enim hominibus horribiliter impugnantibus acriter reſpondendum à Domino punituro.

Miraris-nè Dominum tentatori Archidæmoni tam comiter reſpondiſſe? Haud Tartarei hoſtis tam horribilis impugnatio, quæ debeat aſperitate repugnantis Ducis ablegari. Diabolus enim non validè pugnat, niſi quum hominum manu decertat. Tentantibus hominibus Dominus aſperitate vſus, reſpondit: *Quid me tentatis hypocritæ?* An crudelior diabolo homo impugnator? Reſpondebo. 118.

Diabolus ſuperaturus Adamum, (ex Tertulliani mente lib. 1. de Hab. Mulie.) circuit, quærens, num illum poſſet deuorare. Vidit hominem validiſſimè ſibi repugnaturum, & validis viribus hominis hoſtem hominem, ſeu mulierem inſtruxit. Ad ſuam ditionem Euam conuertit, immiſit ad virum, qui quidem fœminæ tentanti ceſſit, à diabolo victoriam reportaturus. *Mulier, quam dediſti mihi, dedit mihi de ligno, & comedi.* Geneſ. 3. Cur non dixit, diabolus tentator acceſſit? An maiori dedecore vir a diabolo, quàm à fœmina vinceretur? Fortiori quidem hoſti curauit ille victoriam tribuere. *Tu es* (inquit Doctor) *ô mulier, diaboli ianua, tu es, quæ eum ſuaſiſti, quem diabolus aggredi non valuit.* Quod diabolus non auderet, audet planè hominis in hominem impugnatio. 119.

Diabolus qui Adamum aggredi non potuit per fœminam debellauit. Geneſ. 3. Tertul.

Diabolus Iobum minimè potuit ſuperare aut filiorum nece, aut diuitiarum expilatione. Vnde deſperans de victoriâ fœminam ad bellum inteſtinum curauit armare. *Benedic* (inquit illa) *Deo, & morere.* Iob. 2. Vbi D. Gaudentius Præf. in Exod. *Vt callidus ille iterum per mulierem ſerpens palmam patientiæ auferat fortiſſimo bellatori.* Porro fortiſſimus agniſta Dominum ſantem: *Quid me tentatis, hypocritæ?* imitatus, clamat: *Quaſi vna de ſtultis mulieribus* 120.

Diabolus curauit [illegible] ſuperare [illegible] mu[illegible], qui [illegible] tamenibus tartareo [illegible] fortiſſimum oſtentauat. Iob 2. Gaud.

lieribus locuta es. Num victus miles ? Minime ; ſed tamen, ne vinceretur, vſus eſt actu prudentiſſimo. L x. ſententiæ huic : *Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es* præponunt: *Q uſpiciens.* Chryſoſtomus, *Proſpiciens eam. Oſtendit, quòd non eam videt, ſed diabolum cognoſcebat.* Vt animum colligeret, vt vires reſumeret ad certamen, ſibi perſuaſit illam non eſſe hominem, ſed diabolum. Nam ſi hominem, ſeu fœminam reputaret, caderet fortaſſè animo, ac de victoriâ quodammodo deſperaret.

121. Addit Lucas, *Conſummatâ omni tentatione, diabolus receſſit ab illo vſque ad tempus.* cap.4. Græcè, *Vſque ad occaſionem*, ſeu *opportunitatem* grauioris tentaminis. Quodnam illud tempus ? Chryſologus ſerm. 17. *Credidit infœlix, vt eum, quem tentatione vincere nequiuit, poſſet adulatione hominis pulſare.* Exiſtimauit prudenter fore, vt tentatus ab homine poſſet Dominus fortaſſe ſuperari, qui ab Archidæmone non valuerat.

Diabolus expectabat hominum impugnatione vincendum Dominum, quem ipſe nō poterat debellare.
Luc. 4.
Chryſ.

122. Manifeſtanti Domino inſtare ad Ieroſolymam aſcenſum Petrus ait : *Abſit à te, Domine, non erit tibi hoc.* Cui Dominus, *Vade poſt me Satana, ſcandalum es mihi.* Matth. 16. Compone, quæſo, hanc Chriſti ad Petrum ſententiam cum illa ad dæmonem : *Vade Satana, ſcriptum eſt enim, &c.* Nec adiecit : *ſcandalum es mihi.* An a Petro immaniùs tentatis, ô Domine, qui Petro acriùs reſpondiſti ? Profectò diaboli tentamina faciliùs, quam hominum vulnera ſuperantur. Pulchrè Boetius lib. 3. de Conſol. *Nulla peſtis eſt pernicioſior, quam familiaris inimicus.*

Fortior viſa Petri, quam diaboli tentatio, quia Petrus homo!
Matt. 16.

123. Gerens Dauid perſonam Saluatoris conqueritur : *Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania ? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum ?* Pſal. 2. Premendæ particulæ : *Reges, Principes.* D. Chryſoſtomus, *Numquid Herodes Reges ? Numquid Pilatus Principes ?* Si ergo Herodes Rex ſolus, & ſolus Pilatus Princeps aſtitère, & conuenère aduersùs Ieſum, cur Dauid aſſerit plures Reges ac Principes conueniſſe ? An quia dæmones cum vtroque Rege ac Principe in Dominum aſſurrexère ? Addit Chryſoſtomus, *Cum Rege Herode Regem quoque diabolum Apoſtoli conueniſſe oſtenderunt, & cum Principe Pilato dæmonum quoque poteſtates.* Quare autem in Herode ac Pilato repugnant aduersùs Dominum, qui immediatè poterant ad arenam deſcendere ? Porrò Tartareæ legiones viſæ ſibi acriùs certamen contra Dominum à duobus hominibus Rege ac Principe præparandum, quàm a toto dæmonum exercitu inſtructo. Rabidior enim hoſtis in hominem homo inſurgit, quàm diabolus teterrimus hominis tentator.

Dæmones manu duorum hominum perficere intendunt Chriſti exitiū, quod ipſi non potuere.
Pſal. 2.
Chryſ.

Observatio XIII.

Ad illa verba :

Non in ſolo pane viuit homo: Non tentabis Dominum Deum tuum: Deum tuum adorabis.

Sacræ Scripturæ iaculis Dominus victor diabolum confixit.

Oſtendens quidem aduersùs ſpirituales hoſtes nos fortiſſimis Scripturæ armis eſſe protegendos.

POTERAT quidem Victor acerrimus verbo quolibet, actione quauis hoſtem, abigere : ſed tamen Scripturæ ſacræ replicatis teſtimoniis deturbauit, vt oſtendat validiſſima aduerſus inuiſibiles hoſtes ſacram paginam arma ſuppeditare. 124.

Profectò illud ipsū hæc potentiſſima armamēta inuenire, idem eſt ac victis iam hoſtibus ſpolia colligere. Haud pugnandum ei, qui huiuſmodi inuenit armamentum ; ſed illicò ſpolia colligenda. Dux ille fortiſſimus Dauid, *Lætabor ego ſuper eloquia tua, ſicut qui inuenit ſpolia multa.* Pſal. 118. Inueni planè ſine pugnæ labore ſpolia multa cùm primùm Scripturæ ſanctæ eloquia precepi. Pulchrè Ambroſius ſerm. 21. *Meritò exulto, ſicut qui inuenit ſpolia multa : ſine labore meo inueni ſpolia.* Iam hoſtis, obiecto ſibi Scripturæ gladio à me ſtringendo, de victoriâ deſperat, fugit pugnam, concedit ſpolia.

125.
Inuenire ſcripturæ arma, colligere iam ſpolia eſt.
Pſal. 118.
Ambroſ.

An hæc Dauidica *Turris, quæ ædificata eſt cum propugnaculis ? Mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Cant. 4. Illud pende: *Omnis armatura fortium.* Fortes multi hâc armaturâ muniti aduersùs diabolum pugnauerunt. Si ergò videt hoſtis nos omni illa armaturâ muniri omninò nos inexpugnabiles eſſe cognoſcit, haud audebit accedere. Gregorius hom. 15. in Ezech. *In hac turri armaturam noſtræ mentis inuenimus, vt inde præcepta, inde ſumamus exempla per quæ contra aduerſarios noſtros inexpugnabiliter armemur.* Non ſolùm inexpugnabiliter dimicabimus, ſed & in inexpugnabiliter armabimur ; quia vt fugiat hoſtis ipſum armari, iam dimicare eſt, iam eſt hoſtem validiſſimum ſuperare, ac ſpolia colligere.

126.
Inexpugnabiliter armamur ſcriptura: vnde ipsū armari, iam eſt vincere.
Cant. 4.
Gregor.

Saluianus à D. Hieronymo legit ſcriptum Epiſt. 9. *ſemper in manibus tuis ſit diuina lectio, vt omnium cogitationum ſagittæ, quibus adoleſcentia percuti ſolet, huiuſmodi clypeo repellantur.* Quàm impenetrabilis clypeus, qui nec cogitationum acutiſſimis iaculis vulneratur ! Impoſſibilitatem hoſtilis victoriæ ex Chriſti verbis : *Non in ſolo pane viuit homo, Non tentabis Dominum : Deum tuum adorabis*, Caietanus collegit fatus, *Vt diſcamus, arma noſtra eſſe ſacras Scripturas. Nulla enim poterit nos ſuaſio ad malum trahere, ſi conſultis Scripturis ſacris, actiones noſtras, & omiſſiones direxerimus.* Vel ipſæ omiſſiones ex præſidio Scripturarum ſine periculo otiantur.

127.
Scriptura clypeus nec quā non victor, & impugna, & in otio.
Hieron.
Caiet.

128. *Tentatorem acceſſurum timens, accurre ad Iobi hiſtoriam armaturam inuenturus.* Baſil.

Tentatoremne ne teterrimum in arenam deſcenſurum times? Ad Iobi hiſtoriam ac..., armamentum aſſume nulla ſua ſione ad malum trahendus. D. Baſilius, *In fortitudine inſtruetur lector ex hiſtoriâ Iobi, qui vitâ in contrarium ipſi cedente, egens ex beato, orbus ex pulchra prolis parente, vnius diecule momento factus, celſus animi ſpiritus ad extremum vſque retinens: ſed ne amicis quidem ipſi inſultantibus dolores eius exacerbando, iracunde irritatus eſt.* Alibi plura.

Observatio XIV.

Ad illa verba:

Dominum Deum tuum adorabis.

Sciens Dominus, quòd omnia illa dedit ei Pater in manus, ſolum Patrem adorandum eſſe aſſeruit.

Accepiſſe enim à Domino cuncta, ratio potentiſſima eſt, ne animus datorem contemnat, alij libans adorationem.

129. DIABOLVS inſtat ſe adorandum, quia cunctis Regnis Chriſtum donandum promittebat: *Hac omnia tibi dabo.* At Dominus ſciens, *quia omnia dedit ei Pater in manus,* aſſerit ſolum Deum eſſe adorandum. *Scriptum eſt,* Deut. 6. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Si cuncta donans vnicè eſt adoratione honorandus, ſolus Pater adorandus à Filio, qui cunctis à Patre iam diu donatus eſt: Et illi ſoli ſeruies.

130. *Ioſephus adorationis ſolum adorandum Dominum ſuum, a quo cuncta fuerat donatus.* Gen. 39.

Ægyptia domina Ioſephi pudicum curabat adoleſcentem ad ſui adorationem allicere, dum nefario opere maculari, genuáque Baali libidinis curuari ſuadebat. *Hac omnia tibi dabo.* Voluptate ſupremâ potieris, Dominus eris domus heri tui. Aſt ſciens Ioſephus iam ſibi a Domino ſuo omnia illa tradita fuiſſe, nefariam vitare curat adorationem. *Ecce*, inquit, *Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo ſuâ: nec quidquam eſt, quod in meâ non ſit poteſtate. Quomodo ergo poſſum hoc malum facere?* Gen. 39. An te ad...abo, tuæ hæreſcam voluntati, dum ſolus Dominus meus me cunctis donauit? *Quomodo poſſum* D. Bernardus ſerm. 13. in Cant. *Ioſeph cum dominum, & omnia bona Ægypti Domini ſui ſibi credita ſciret, dominam non ignorauit exceptam, & ob hoc non acquieuit contingere.* Illud preme: *Omnia bona ſibi credita ſ...et.* Sicut enim ſciens Ieſus, quia omnia dedit ei Pater in manus ei ſoli libandum adorationis æſtimauit obſequium: ſciens Ioſephus omnia à Domino ſuo accepiſſe, eius ſoli voluntati ſibi parendum indicauit: *Et illi ſoli ſeruies.* Bernar.

131. *Stephanus ſ...um ...ſum adorandum oſtendit, à quo fortitudine ... decore ornabatur.*

Curabant Iudæi Stephanum Moyſi, eiuſque legi præſtare obſequium, adorationéque exhibita oſtentare ſe à Moſe, & non à Chriſto robur huiuſmodi accepiſſe. At ille inclamauit: *Video cælos apertos, & Filium hominis ſtantem à dextris Dei.* Act. 7. Cur Chriſtum tam magnificè prædicauit, & a ſe adorari aſſeruit? Fatur Lucas, *Et intuentes eum omnes, qui ſedebant in Concilio, viderunt faciem eius ſicut faciem Angeli.* Ibid. Ne ergò ſuſpicaremur aduer...ij ſe robur, ac decorem illum à Moſe accepiſſe, ſed à Chriſto: Chriſtum ſuum manifeſtauit Solem, è quo fulgor ille diffluerет. Lorinus ex D. Auguſtino ſerm. 89. *Vt indicaret Paſtorem ſuum in ipſum oſtentantem adiutorium; ne videlicet tantum animi robur, & ipſum in facie ſplendorem alij adſcriberet, quam Chriſto. Poſitis autem genibus clamauit.* Ibid. Adorandus enim ab homine ſolus ille, à quo ſolo munera profluunt. Me robore donauit Chriſtus, & lumine? Solus adorandus: *Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Quid quando non Deus nos omnibus donat creaturis, ſed ſe ipſum munus exponit? *Sic Deus dilexit Mundum vt Filium ſuum Vnigenitum daret.* Ioann. 3. An audebimus alium Dominum adorare? Minimè verò. Lorin & Aug.

LIBER

LIBER QVARTVS.

IESVS TENTATVR A PHARISÆIS EX ADVLTERÆ IVDICIO.

Paraphraſis, & Commentarij literales ad Caput octauum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum à Phariſæis tentatum.

PROLVSIO.

IEsvs è Templo in montem Olіueti perrexit, ad Templum autem peruenit è monte. Templi enim religio ducit ad ſolitudinem, ſolitudo rurſum animum ad Templi allicit religionem. Ad Delubrum igitur vbi diluxiſſet rediens iteratò populum edocebat. At Scribæ, & Phariſæi adulteram nefario in opere deprehenſam (quàm curioſi iniqui ſpectatores!) producunt, quærentes à Ieſu captioſè, quid fieri ſtatueret. Porrò ita ſapientiſſimus reſponſum temperauit, vt accuſatoribus deficientibus, & pudore affectis, neque illam abſoluens legem Moſis abrogare: neque condemnans in tantâ peccantium multitudine vindictam à ſolâ hac paupercula videretur expetere. Nec mirum diriſſimum in miſericordiis erga miſeriam ex Olіueti vertice proceſſiſſe, ſi, Beda autore, *Mons Oliueti ſublimitatem Dominicæ pietatis & miſericordiæ deſignat, & ipſa vnctio olei feſſis, ac dolentibus membris ſolet afferre leuamen.* Vndenam Olіueti tanta miſericordiæ vbertas? Certè, ex Richardi Laurent. mente, Deipara ille *Mons Dei, mons pinguis.* E Mariano vertice procedens Dominus totus diffluens miſericordiâ mentibus adulterantibus hominum præſentatur.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, *ſeu perſecutionibus affecti*, FRVCTVS QVARTVS

Beda.

Richard. Laur.

IOANNES Cap. VIII.	PARAPHRASIS.
VERS. 1. IEſvs autem perrexit in montem Olіueti.	1. IAm *imminente nocte Chriſtus in montem Olіueti conceſſit, edocens ſeceſſum praeconibus Euangelicis conuenire, nec vnquam minus eſſe veritatis locũ, quàm in Vrbibus opulentis.*
2. Et diluculò iterum venit in Templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos.	2. *In Templum poſtridie diluculo rediit, vbi non iam ſtans, vti pridiè, ſed ſedens docebat, palam præ ſe ferens, ſe nihil Phariſaicas metuere conſpirationes.*

Confluxit vniuerſus populus ad illum, partim in admirationem ſuperioribus miraculis adductus, partim inſidians, & aduersùs illum captans occaſionem.

3. Adducunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & ſtatuerunt eam in medio.

3. *Adducunt igitur ad Ieſum ſedentem in Templo mulierculam id temporis in adulterio deprehenſam, iuſtitiæ tenaces, legis ſtudio ſeueri in criminoſos: intus [illegible] grauioribus vitiis madentes. Mulierculam in medio ſtatuunt.*

4. Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio.

4. *Hæc mulier, proclamantes, modò deprehenſa eſt in adulterio. Quàm ſtulta mulier, quæ adulterij rea futura tam parum fuit de captanda ſolitudinis ſecuritate ſollicita!*

5. In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?

5. *Moyſes, addunt, nobis legem ſtatuit, vt huiuſmodi mulierculæ lapidibus obruerentur. Tu igitur, quid cenſes? Hanc niſi tu diſſentis, tradimus populo lapidandam.*

6. Hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent accuſare eum. Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ.

6. *Ieſus autem, qui nouerat cordium arcana, diuinâ ſuâ ſapientiâ ſic eluſit malitiam tentare, & accuſare curantium, vt peccatricem e manibus lapidantium eriperet, nec tamen abſolueret; ne Moſaicam legem videretur abrogare. Oratione nihil reſpondit, ſed facto locutus, inclinans ſe deorſum, in terra ſcribebat.*

7. Cùm ergo perſeuerâſſent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.

7. *Quùm verò inſtarent Iudæi vt ſuam ore ſententiam aperiret, quam iam fortaſſe digito pronunciârat: erexit ſe Ieſus, & non intelligentibus quid faceret, ſi quis, ait, inter vos adeſt à peccato immunis, primus in hanc lapidem iaciat.*

8. Et iterum ſe inclinans, ſcribebat in terrâ.

8. *Hoc dicto non abſoluit ream, ſed omnium conſcientiam proculdubio percuſſit, ac rurſus inclinatus ſcribebat in terra.*

9. Audientes autem vnus poſt vnum exibant, incipientes à ſenioribus: & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans.

9. *Ad hoc igitur Domini reſponſum ſibi quiſque male conſcius, ac ſibi quiſque metuens, ne proderetur: exibat è Templo, ſenioribus, Phariſæis, ac Scribis, Sacerdotibus, cæteriſque Primoribus præcedentibus, & poſt hos ſequentibus reliquis vulgaribus. Horum ſæuitiam metuens miſera peccatrix ſola remanſit apud ſolum Ieſum: peritura-ne apud omnis fontem puritatis?*

10. Erigens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, vbi ſunt, qui te accuſabant? nemo te condemnauit.

10. *Porrò Ieſus erat ſiue Seruator, qui Iudicis non tam, quam aduocati gerebat officium. Tandem erectus vbi videt mulierem ſolam ac trepidam, blandè compellans dixit: Mulier, vbi ſunt, qui te accuſabant? Num quiſquam te condemnauit? Illa reſpondit, Nemo Domine.*

11. Quæ dixit. Nemo Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te

11. *Tum Ieſus, An ego futurus ſim vilis tuis accuſatoribus inclementior? An*

qui

condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.

qui ſeruandis omnibus venerim condemnationi addicam eam, quam illi indamnatam reliquere? Abi igitur, & poſt hac noli peccare. Legis ſeueritas pœnam ad terrorem infliget, Euangelij gratia peccatoris non mortem, ſed pœnitudinem requirit.

SECTIO PRIMA.

Adulteræ adductio.

TEXTVS.

VERS. 1. IESVS autem perrexit in montem Oliueti. 2. Et diluculò iterum venit in Templum, & omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos. 3. Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam: & ſtatuerunt eam in medio. 4. Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio. 5. In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis? 6. Hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent accuſare eum.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§ I.

An Hiſtoria Adulteræ mulieris ſit canonica?

1. *Qui negent hiſtoriam hanc non eſſe canonicam.* Euthym.

MONET Euthymius in emendatioribus exemplaribus adulterantis fœminæ huius hiſtoriam non haberi: & in quibus habetur, obelo quaſi adiectitiam eſſe notatam. Addit à Græcis explanatam non fuiſſe. Apud Chryſoſtom. & Theophylactum me non inueniſſe profiteor. Euſebius lib. 3. cap. 39. Sic de Papia Ioannis Diſcipulo: *Hiſtoriam quandam ſubiungit de muliere adulterâ, quæ accuſata eſt apud Dominum. Habetur autem in Euangelio, quod dicitur ſecundum Hebræos ſcripta hæc parabola.* Aſſerit ergo, non à Ioanne, ſed à Papia ſcriptam fuiſſe hiſtoriam. (Euſeb.)

2. *Qui canonicam aſſerant.* Hieron. Ambroſ. Auguſt. & alij.

Profectò Hieronymi tempore hiſtoria hæc in multis Græcis, ac Latinis codicibus Euangelij extabat, vt ipſe teſtatur lib. 2. contrà Pelag. *In Euangelio ſecundum Ioannem in multis Græcis, & Latinis codicibus inuenitur de muliere adulterâ, quæ accuſata eſt apud Dominum.* Ambroſius Epiſt. 76. *Semper decantata quæſtio, & celebris abſolutio fuit mulieris eius, quæ in libro Euangelij ſecundum Ioannem adulterij rea oblata Chriſto eſt.* Ab Auguſtino, Gregorio, Ammonio, Athanaſio, Proſpero, & Modernis cunctis recipitur.

3. *Canonica eſt ſine controuerſia.* Trident.

Aſſero haud iam ambigendi eſſe locum poſt Tridentinam Synodum Seſ. 4. proſantem. *Si quis Libros ipſos integros cum omnibus ſuis partibus prout in Eccleſia Catholica legi conſueuerunt, & in veteri Vulgata Latina editione habentur, pro ſacris, & canonicis non ſuſceperit, Anathema ſit.* Hæc pars Euangelij Ioannis in Eccleſia Catholica legi conſueuit & in veteri Vulgatâ Latinâ editione habetur; Ergo ſuſcipienda pro ſacrâ, pro canonicâ habenda.

§. II.

Redeunti è Monte Domino Adultera ſiſtitur.

IEſus autem perrexit in montem Oliueti. Num Dominus in ipſo Oliueti monte pernoctarit, an in domo Marthæ & Mariæ monti adiacenti? D. Thomas, Caietanus, Hugo Cardin. domum Marthæ, quæ in Bethania erat, aſſerunt petiuiſſe. Strabus, *Mos Chriſto erat, die docere in Templo, veſpere reuerti in Bethaniam, quæ eſt in monte Oliueti.* Probabilius puto in monte ipſo cum Diſcipulis pernoctâſſe, cum nullam, vt alibi, Euangeliſtæ faciant mentionem. Sæpe hoc fecit Dominus. *Erat diebus docens in Templo. Noctibus verò exiens, morabatur in monte, qui vocabatur Oliueti.* Luc. 21.

4. *An in monte ipſo Dominus pernoctarit?* Thom. & alij. — *Authoris ſententia.* — Luc. 21.

Et diluculo venit in Templum. Et omnis populus venit ad eum, & ſedens docebat eos. Sacros edocet Dominus miniſtros tantum munus haud ſegniter exequendum: auditores autem ad conciones confluere, ac diligentiæ concionatorum ſatisfacere. Lucas, *Omnis populus manicabat,* (id eſt, manè ibat) *ad eum in Templum, audire eum.* cap. 21.

5. *Concionatorum, auditorumque diligentia.* — Luc. 21.

Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam, & ſtatuerunt eam in medio. Et dixerunt ei: Magiſter hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio. Græcè illa particula, *Modo* ſic expenditur: ἐπαυτοφώρῳ, id eſt, *in ipſo furto* deprehenſa eſt. Nihil eſt dubij, res eſt explorata. Ambroſius lib. 9. Epiſt. 76. legit, *Hanc mulierem inuenimus publicè peccantem.* Euthymius, *Manifeſtè eſt deprehenſa, ita vt negari non poſſit.*

6. *Quid particula Modò ſignificet.* — Ambro. Euthy.

Aduer

7. *An ipſa die deprehenſa?* Aduerbium *Modò*, quod vulgaritet ſignificat *Poco ha*, non ſic exponendum, vt aſſeratur eâdem diluculi inſtantia fœminam in crimine deprehenſam fuiſſe: ſed die proximâ. Nam ſtatim poſt peccatum non poterat In Templum adduci immunda fœmina. Leu. 15. Oportuit ergo priùs ſe à macula, corporis ablutione, expedire, quàm iniret Delubrum: niſi forte tunc Dominus apud immundorum atrium edoceret.

8. *In lege autem Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo quid dicis?* In adulteros hæc
Lex in adulteros. Leu. 20. Leuitici Lex. *Si mœchatus quiſ fuerit cum vxore alterius, & adulterium perpetrauerit cum coniuge proximi ſui, morte moriatur & mœchus, & adultera.* cap. 20. Mortis genus vtrique haud decernitur morituro. Aſt recepta conſuetudine erat
Deut. 22. lapidatio ex ſimilibus fortè legibus. *Si non eſt in puella* (iam nupta) *inuenta virginitas, eam lapidibus obruent. Si puellam virginem deſponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum eâ, educes vtrumque ad portam Ciuitatis illius, & lapidibus obruentur.* Deut. 22. Supplicij hoc genus in Iudæorum vſu.

Tu ergo quid dicis? Hoc autem dicebant tentan-
9. *tes eum, vt poſſent accuſare eum.* Quorſum Pharisæi Ad[illegible] ad Christum adduxerint, Euan- *Quorſum Phariſæi ad Dominum Adulteram adduxerint* August.
geliſta ad[illegible] ſcilicet anſam accuſandi Saluatorem arriperent. Auguſtinus Tract. 33. *Si fœminam* [illegible] Phariſæi fantur, *iuſſerit lapidare, manſuetudinem* [illegible] *non habebit: ſi eam dimitti cenſuerit, iuſtitiam non tenebit. Vt autem manſuetudinem non perdat, in* [illegible] *populis amabilis factus eſt: ſiue dicturo eam dimitti debere dicturus eſt. Hinc nos inueniemus accuſandi occaſionem, & eum reum faciemus tanquam legis præuaricatorem.* Rupertus, Euthymius, & Bernardus conteſtan- Ruper. & alij.
tur. Tatur Beda, *Adduxerunt mulierem interro-* Beda.
gantes, quid de eâ [illegible] *fieri iuberet, quoniam Moyſes talem lapidare mandauerat. Vt ſi & ipſe hanc lapidandam decerneret, deriderent eum, quaſi miſericordiæ, quam ſemper docebat, oblitum; ſi lapidari vetaret, quaſi fautorem ſcelerum, legique velut contrarium meritò damnarent.*

Abſit (cum Auguſtino loquor citato) *vt dice-* 10.
ret Chriſtus, lapidetur mulier. Venit enim non *Lex clementia apud Dominum.*
perdere, quod inuenerat: ſed quærere, quod perierat. Adnata Domino peccatorum, ex manſuetudinis efficaciâ, conuerſioni vacare, in hoc Auguſt.
miſſus à Patre. *Non miſit Deus Filium ſuum in Mundum, vt iudicet Mundum, ſed vt ſaluetur* Ioan. 3.
Mundus per ipſum. Ioa. 3.

IN IESVM A PHARISÆIS TENTATVM
PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS
CIRCA LITERAM.
EX ADVLTERÆ ADDVCTIONE.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Perrexit Ieſus in montem Oliueti.

Cæleſtis Princeps hominum aptè apud Oliueti verticem frequenter commoratur.

Adnatum enim egregio Principi, feſſis, actis perſecutione, ac ægrotantibus ſubditis ſubuenire.

PVTAVIT Strabus diſceſſu Do-
11. *Principis cœleſtis habitatio pietatis ſublimitas.* Ioa. 18. mini in Oliueti montem innui, ad domum Lazari iuxtà Oliueti iuga ſitam ſe recepiſſe. At Ioannes aperte aſſerit ad ipſum montem fuiſſe profectum, dum ait: *Frequenter Ieſus conuenerat illuc cum Diſcipulis ſuis.* cap. 18.
Luc. 20. & Lucas, *Erat diebus docens in Templo, noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliueti.* cap. 21. Porro myſticam Domini ad Oliueti verticem cauſam diſceſſionis ſic expendit
Beda. Beda, *Mons Oliueti ſublimitatem Dominicæ pietatis, & miſericordiæ deſignat: & ipſa vnctio feſſis, ac dolentibus membris ſolet adferre leuamen.* Princeps cæleſtis ſublimitatem pietatis habitat inacceſſibilem, quia feſſis ſubditorum adulterantium membris præparat medicamina.

Gentilem profectò non latuit Deitati adnatum eſſe feſſis ſubditis vt ſubueniat, ad verticem 12.
miſericordiæ eleuari. Quid Deus? Reſpondet Plinius lib. 2. cap. 6. *Deus eſt, iuuare mortalem, & hæc eſt via ad æternam gloriam.* Ac ſi diceret Deus hominibus innoteſcit ex viâ ad montem pietatis, vt ſubdito ſubueniat mortali. Ad it, *Hac viâ Proceres iêre Romani, hâc nunc cœleſti paſſu cum liberis ſuis vadit maximus omnis æui Rector Veſpaſianus Auguſtus feſſis rebus ſubueniens.* Nihil enim magis adnatum egregio Auguſto Principi, quàm ex profectione ad montem ſublimis miſericordiæ feſſis, ac ægris ſubditis ſubuenire. Ideo Dominus pergit ad montem, vt ad Templum rediens, adulteræ præparet medicamina. *Dom eſt, mortalem ſubditum iuuare, dum aſcendit ad miſericordiæ verticem.* Plin.

De ſupremo hominum Principe Paulus, *Qui* 13.
cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ eius, portánſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram Maieſtatis in excelſis. Hebr. 1. Ac ſi dicat: Quia Chriſtus eſt ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ Patris, portans omnia virtutis ſuæ verbo, pergit ad excelſum miſericordiæ diuinæ verticem, vt purgationem ſubditi adulterantis peccatorum gerat. *Chriſti dimenſionis* [illegible] *purgatione adulterantis ſubditi.* Heb. 1

Hâc

Chryſoſt.

Hâc equidem profectione, hoc medicamine diuina Chriſti potentia innoteſcit, Chryſoſtomo fante. *Cadentia continet: Hæc ergò dum reguntur, & ad inuicem, ſine repugnantia coaptantur, magnum, & valdè mirabile plurimæque virtutis indicium declaratur.* Quid repugnantius, quàm Domini ad montem eleuatiſſimum properatio, & ad abiectiſſimum ſubditum adulteram demiſſio? Dum ergò hæc coaptantur, id eſt, dum & ad miſericordiæ verticem auguſtiſſimum profectionem aſpicimus, & ad adulteram miſeram curandam demiſſionem contemplamur, mox Chriſti ſupremam virtutem innotuiſſe ingenuè profitemur.

14. *Innoteſcit Ieſus Dominus, dum panis cæleſtis cum ſit, miſeris hominibus impenditur.*

An dignoſcimus Saluatorem ex profectione in Oliueti montem ſolummodo, profante Ioanne, *Perrexit Ieſus in montem Oliueti?* Profectò non omnino Deitatem tanti Principis noſceremus niſi addidiſſet: *Et diluculò venit in Templum.* Nec enim ſibi ad miſericordiæ montana proficiſcitur, ſed ſubditis indigentibus cæleſtem alimoniam porrecturus. *Ego*, inquit, *ſum panis viuus.* E quo cunctis animantibus vita dimanat, perennis vtique Diuinitatis fons. Certè, non id omninò creaturis innotuiſſe videretur, niſi addidiſſet Dominus: *Qui de cælo deſcendi.* Ioa. 6. Aſcendi quidem ad verticem Oliueti, ſed deſcendi ſubditos ſaciaturus fame preſſos. Chriſtus panis viuus ſuo viuit bono: quis abneget? ſed profitemur, quia & alienæ fami ſuccurrit, è ſuperis recurrens ad ima. Perpulchrè Sidonius Apollinaris lib. 6. Epiſ. 12. *Ego illum præcipuè puto ſuo viuere bono, qui viuit alieno, quique calamitates* ſubditorum, *indigentiámque miſeratus, facit in terris opera cælorum.* An cæli ſplendidiſſima luminaria ipſi ſoli cælo illuſtrando ſuccenduntur? Minimè, ſed terricolis ſplendor communicatur. Chriſtus igitur panis verus ſuo quidem bono viuit, ſed & viuit alieno, dum adulteræ calamitatem, indigentiámque miſeratus in terris opera cælorum faciebat: pergens enim in montem, illicò recurrit ad Templum.

Ioa. 6.

Sidoni. Apollin.

15. *Egregius Prælatus Deum imitatur, dum è vertice proſiliens recurrit ad ſubditos miſeros ſubleuandos.*

Nazian.

Sineſi.

Enim verò Principes, ac Prælati egregij Dei debent exiſtere imitatores, dum è throno præcelſo, quaſi ex miſericordiæ ſublimitate nouerint ad miſeros ſubditos demitti. Aiebat Nazianzenus Orat. 16. *Fac calamitoſo ſis Deus, Dei miſericordiam imitando.* Deus pergit ad Oliueti montem, & ad Templum quæſiturus miſeram fœminam recurrit? Prælatus Dominum imitatur, dum è throno demiſſus miſero ſubdito ſuccurrit. Sineſius appoſitè Orat. de Regno ad Arcadi. *Rex non minus quæ diſſita, quam quæ proxima ſunt, intelliget, neque videndi ſenſu Imperij ſollicitudinem circumſcribet. Verùm & id, quod collapſum eſt, etiam ſi non viderit, inſtaurabit: & in egeſtate laborantibus populis largitionem faciet, & publicis ſumptibus iam dudum vexatis publica munera remittet.* Preme illa: *Neque videndi ſenſu Imperij ſollicitudinem circumſcribet.* Ad gubernationem à ſenſu remotam, nempe diuinam egregium Principem inuitat. Vndenam Rex Dei imitator apparebit? Certè dum *non minùs quæ diſſita, quam quæ proxima ſunt intelliget.* Tunc enim Princeps homo Dei exprimit imaginem, cùm è throno proſiliens, iterum recurrit ad terras, vbi ſubditi miſeri lamentantur.

Observatio II.

Ad illa verba:

Perrexit Ieſus in montem Oliueti, & diluculò venit in Templum.

Chriſtus pergit ad Deum, recurrit ad homines, verè Dei & hominum mediator.

Edocens Sacerdotes Dei & hominum mediatores, vtrorumque participes fieri, quorum mediatores exiſtunt.

PERGIT Dominus noctis inſtantiâ ad Oliuarum montem, vt pacatum hominibus Deum reddat. Diluculo redit ad Templum, vt homines ad Deum curet allicere. Verè Mediator, de quo Apoſtolus, *Vnus mediator Dei & hominum Chriſtus.* 1. Tim. 2. 16.

17. *Mediator debet eis ſocietate coniungi quorum mediator fuerit.*

Chryſ.

Deſcribens D. Chryſoſtomus Mediatoris conditiones, profatur, *Enim verò mediator vtriuſque, eis debet ſocietate coniungi, quorum mediator eſt, Id quippe mediatoris eſt proprium, vtrorumque participem fieri, quorum mediator eſt. Quòd ſi vnum ſocietate contingat, ab alio verò fuerit ſeparatus, mediator iam dici non poteſt.* Sic ille hom. 7. ad Tim. Vnde *quærendus* (cum D. Auguſtino loquor lib. 9. de ciui. cap. 15. & 17.) *mediator eſt, qui non ſolùm homo ſit, ſed & Deus.* Chriſtus ergo, qui *Deus eſt ex ſubſtantiâ Patris antè ſecula genitus, & homo ex ſubſtantiâ Matris in ſeculo natus* (vt aiebat Athanaſius) aptiſſimè à Paulo mediator Dei & hominum appellatur. Bernardus ſer. 2. de Annunc. *Chriſtus Ieſus, qui in perſonâ vnâ Dei, hominiſque ſubſtantiam copulauit ineffabili Sacramento, fidelis mediator eſt.*

Auguſt.

Bernar.

18. *Requiruntur ſacerdotes, & Prælati, qui verè ſint Mediatores, ponentes manum ſuam in iis, quorum Mediatores ſunt.*

Iob. 9.

Greg.

Quicumque igitur Dei, hominúmque Mediator exſurgit debet eis ſocietate coniungi, quorum fuerit Mediator. Id eſt, iam ad Superos tenetur aſcendere Deum pacaturus, iam deſcendere ad inferna, homines allecturus ad Deum. Conquerebatur Iob, *Non eſt, qui vtrumque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.* cap. 9. Vbi D. Gregorius lib. 9. Mor. cap. 30. *Videt, quàm peruersè homo deliquerit; videt quam diſtrictè Conditor contra hominem iraſcatur: & mediatorem Dei, & hominum requirit.* Cur requirat, tot Sacerdotibus, ac Leuitis mediantibus? Profectò *Mediator vtriuſque, eis debet ſocietate coniungi, quorum mediator eſt.* Sacerdotes requiro, qui nouerint ad montem aſcendere, & ad Templum recurrere. Preme illud: *Et ponere manum ſuam in ambobus.* Licet in vno manum ponat mediator, haud corda pacantur, niſi & in altero curet apponere. Sunt qui proximos deſerentes meditationi vacant: Sunt qui proximis enixè incumbunt, à meditatione abſtracti. Haud hi in ambobus ſuam manum apponunt. Vndè cùm tot Sacerdotes, ac Prælati adnumerentur, verè Mediatores adhuc requiruntur,

adeò

adeò quidem, vt aſſeruerit Paulus, *Vnus mediator Dei, & hominum Chriſtus.*

19. *Moyſes iam ad montem aſcendens, iam deſcendens ad homines Chriſti imitator, vocatus Mediator vocatus eſt.* Gal. 3. Deut 5. xxx.

Tam rari huiuſmodi Mediatoris imitatores, vt Moyſes electus a Deo, vt Mediatorem ageret Domini ac populi Iudaici, Dei appellatione fuerit condecoratus: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Ille quidem eis ſocietate coniunctus, quorum mediator erat iam pergebat ad montem, iam ad homines in valle conſtitutus feſtinabat. Ideo Mediator verè eſt vocitatus *Ordinata per Angelos in manu Mediatoris,* Gal. 3. Aiebat ille, *Ego ſequeſter, & medius fui illo tempore.* Deut. 5. xxx. *Medius inter vos, & Deum.* Ad montem aſcendo Deum hominibus pacaturus: ad homines deſcendo, eos ad ſuperos curans eleuare.

20. *Sacerdotum Mediatorum officium, aſcendere, & deſcendere.* 2. Cor. 5. Geneſ. 28. Ezech. 1.

O Sacerdotes, *pro Chriſto legatione fungimur,* (verbis vtor Apoſtoli) *tanquam Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo* 2. Cor. 5. Aſcendamus igitur, & deſcendamus. En viſi à Iacobo Angeli *aſcendentes, & deſcendentes.* Gen. 28. Aſcendunt contemplationis pennis; deſcendunt exercitamento prædicationis, & doctrinæ. En Ezechielis animantia, de quibus Vates, *Animalia ibant, & reuertebantur.* cap. 1. Gregorio aſſerente totam miniſtrorum Dei curam eò tendere, vt ad Deum properent, & ad homines ad Deum adducendos recurrant. *Siue mente excedimus Deo, ſiue ſobrij ſumus vobis.* 2. Cor. 5. Confirmo ex eodem Doctore Epiſt. 24. *Moyſes crebrò Tabernaculum intrat, & exit: & qui intus contemplatione rapitur, foris infirmantium negociis vrgetur. Intus Dei arcana conſiderat, foris opera carnalia portat.* Vt ſcilicet cum Chriſto perfectiſſimo Mediatore Oliueti montem ſcandat, & ad Templum docturus recurrat.

2. Cor. 5. Gregor.

Observatio III.

Ad illa verba:

Perrexit Ieſus in montem Oliueti, & diluculò venit in Templum.

Cùm Iudicis geſturus eſt perſonam Dominus, pergit ad montem precaturus.

Iudices enim indigent orationis exercitamento, vt munus perfectè exequantur.

21. *Iſa. 53.*

PRÆDIXERAT de Domino Iſaias, *Voluntas Domini in manu eius dirigetur.* cap. 53. Cur igitur montem oraturus ſcandit? *Poterat* (respondet Auguſtinus Tract. 104. in Ioan.) *Dominus noſter Vnigenitus, & coæternus Patri, in forma ſerui, & ex forma ſerui, ſi hoc opus eſſet, orare ſilentio, ſed ita ſe Patri exhibere voluit precatorem, vt meminiſſet, noſtrum ſe eſſe Doctorem.* Profectò *oportet ſemper orare, & nunquam deficere,* vt aiebat ipſe Luc. 18. Sed præcipuè cum Iudicis perſonam induere molitur orationi incumbere debebat. Iudices edocturus inſtantiæ precationis vacare, vt ſententiam iuſtè valeant proferre.

Auguſt.

22. *Chriſtus ſupremum Iudicem agens oratione deprecatur.*

Supremum Iudicem agebat Dominus cùm Iudices Orbis elegit Apoſtolos. Tunc quidem *exiit ieſus in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* Cur orationis exercitamento apud verticem incubuit? *Et cum dies factus eſſet, vocauit Diſcipulos ſuos, & elegit ex ipſis duodecim, quos & Apoſtolos nominauit.* Luc. 6. Edocemur planè ad orationem nos recipere, cùm iudicandi officium ſit a nobis exercendum. D. Ambroſius, *Aduerte, quid te facere oporteat, cùm aliquod officium adoriris, quando Chriſtus electurus Apoſtolos, priùs orat.* An iuſtè ſine orationis adminiculo iudicabis? *Iuſtus cor ſuum tradet ad vigilandum diluculò, ad Dominum, qui fecit illum, & in conſpectu Altiſſimi deprecabitur.* Eccli. 39. Ad iuſtum Iudicem refero ſententiam, illum ſcilicet, qui clamabat, populum iudicaturus: *Manè aſtabo tibi.* Pſal. 5. *Anticipauerunt vigilias oculi mei.* Pſal. 76. Quonam fructu? *Et ipſe diriget conſilium eius.*

Luc. 6. Ambroſ. Pſal. 5.

23. *Salomon Iudex integerrimus, quia preces fundebat, vt audiret, quonam modo ſententiam ferret.* 3. Reg. 3. Vatab. Theod.

Olim *confirmatum eſt Regnum in manu Salomonis.* 3. Reg. 3. Iudex vniuerſi populi Iſraelis eligitur. Quid mox Iudex prudentiſſimus? Ad Gabaon montana conſcendit. *Illud quippe erat excelſum magnum.* Vatablus credit inibi Altare æneum ſtatui. Theodoretus autem locum exiſtimat ob eleuationem ingentem ſacrificiis, precibúſque profundendis aptiſſimum. *Mille hoſtias in holocauſtum obtulit Salomon ſuper altare illud in Gabaon.* Ibid. Iudici Regi Dominus, *Poſtula quod vis, vt dem tibi.* Cui Salomon, *Domine Deus, tu regnare feciſti ſeruum tuum. Seruus tuus in medio eſt populi infiniti. Dabis ergo ſeruo tuo cor docile, vt populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere inter bonum, & malum.* Preme illud: *Cor docile.* Vatablus legit, *Da ſeruo tuo cor audiens.* Ac ſi diceret, Da, vt ſemper precando, ſemper audiam à te, quid circa iudicandi munus gerere debeam. Quàm iniuſtè loquitur, qui precando non audit, quid loquendum ſit!

24. *Iudex orans mandat executioni conſtanter, quæ iuſta cognoſcit.*

Illa particula expendenda accurrit: *Vt populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere,* &c. Nec enim ſolummodo orationi debet Iudex incumbere, vt veritatem iudicij agnoſcat: ſed etiam vt agnitam veritatem mandet executioni; id quod orationis vi præſtandum eſt. Agnouit Pilatus Chriſti innocentiam, dum clamauit: *Mundus ego ſum à ſanguine iuſti huius.* Mat. 27. Agnouit & Daniel Suſannæ pudicitiam, fatus: *Mundus ego ſum à ſanguine huius.* Dan. 13. Ad quæ Ambroſius ſer. 49. *Hàc voce circa Suſannam Daniel vtitur, qua circa Dominum vſus eſt Pilatus. Eadem ſententiâ ſoluitur pudicitia, quâ eſt abſoluta iuſtitia.* Porro Daniel firmiter iuſtæ ſententiæ adhæſit, Pilatus autem agnitam à ſe contempſit iniquâ ſententiâ veritatem. Recurre ad Textum, *Cùmque duceretur ad mortem, ſuſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum pueri, cuius nomen Daniel; & exclamauit voce magnâ.* Ibid. Vbi ex Anſelmi mente particula illa: *Suſcitauit Dominus ſpiritum ſanctum,* innuitur puerum Iudicem à Domino aſſignatum precibus inſtare vt ſuggereret Spiritus ſanctus quidnam profari deberet. *Spiritu ſancto ſuggerente, exclamauit, Mundus ego ſum à ſanguine huius.* Iudicium igitur Danielis deprecantis ſtetit, Pilati autem minimè orationi inſtantis ſententia deperiit.

Mat. 27. Dan. 13. Anſel.

Iudicum

25. *Chriſtus Iudex optimus ex orationis exercitamento valuit oſtentari.* Iſa 11. Baſil.

Iudicum ergo virtus ad agnoſcendam veritatem, & ad tenaciter ferendam ſententiam rectam ex orationis exercitio profluit. De Chriſto Iſaias, *Et erit iuſtitia cingulum lumborum eius*.cap.11. Quodnam cingulum? Baſilius ad cap.3. Iſa. *Verus Princeps non per externa inſignia internoſcitur, cuiuſmodi ſunt purpura, torques, & diadema: ſed per id, quia in primis virtutem obtinet Principe dignam.* Vt ſcilicet & agnoſcat veritatem. & mandet rectum iudicium ſibi cognitum executioni. Id quod orationis inſtantiâ præſtandum Dominus edocuit, fatus: *Vos autem ſedete in Ciuitate, quo ad vſque induamini virtute ex alto.* Luc. 24. Futuri hominum Iudices ſedeant, quoad vſque induantur virtute Principe dignâ. Caietanus, *Quoad vſque adueniens Spiritus ſanctus, tanta vos virtute repleat, vt virtus diuina ſit vobis tanquam indumentum.* An non Diſcipuli huiuſmodi fuere induti ornamento, cùm pariter in cœnaculo orationi inſtabant? *Erant omnes pariter in eodem loco.* Act.2. Strabos, *Qui ſpiritum deſiderat*, (ad Iudicis ſeu Principis Eccleſiæ munus explendum) *carnis domicilium mentis contemplatione, ſeu oratione tranſcendens, calcat.*

Luc.24. Caiet. Act.2. Strabus.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Adducunt autem Scribæ, & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam. Et dixerunt ei: Magiſter, hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio.

Deprehenditur in adulterio mulier.

Quia adnatum crimini luxuriei, illicò reuelari.

26. *Adulterium illicò reuelatur, quia adulter ſtultus.* Dan.13.

QVis dubitet, ideo miſellam fœminam operam dediſſe voluptati, quia credidit minimè iniquitatem reuelandam? Sic iniqui ſenes Suſannæ dictitârunt: *Nemo nos videt, in concupiſcentiâ tui ſumus.* Dan.13. Falleris profectò quicumque exiſtimas poſſe obuelari impudicitiam, quæ quidem à Deo vidente per os Danielis vniuerſo Iſraëli, imo Orbi fuit reuelata. An adulterij piaculum poteſt operiri?

27. *Adulterium vix operiri poteſt.* Eccli.23.

Poterit, ſi nemini patuerit. Poteſt-ne adulterium obuelari? Profectò id adulterij ingenium vt vix valeat operiri piaculum. Ideo non dixére Phariſæi: Hæc mulier deprehenſa eſt adultera, ſed *In* adulterio, ac ſi adulterium ipſum decipula fuerit, in qua miſera fœmina deprehenſa eſt. Et quandonam adulterij noxa reos ſuos non manifeſtat? Sapiens fatur, *Omnis homo, qui tranſgreditur lectum ſuum, dicens: Quis me videt? Tenebræ circumdant me, parietes cooperiunt me, & nemo circumſpicit me: quem vereor? Hic in plateis ciuitatis vindicabitur, & quaſi pullus equinus fugabitur, & vbi non ſperauit, apprehendetur.* Eccli.23. Si circumdantibus tenebris, parietibúſque cooperientibus, nemo vidit, quonam modo in nequitia apprehenſus? De adulterij eſſentiâ eſt, omninò ab hominibus videri, dum adulter exiſtimat, nullius ſe patére conſpectui. Auguſtinus in Regul. appoſitè. *Videtur adultera omninò, & à quibus ſe videri non arbitratur.* Quia eo ipſo quod adulter ſit, haud poteſt quodammodo non videri ſollicitudine mariti, famulorum nequitiâ, opportunitatis ad delictum difficultate.

Auguſt.

28. *Similis ideo adulter ſtultiſſimo ſtruthioni, qui putat, obuelato paruulo capite, totum ingens corpus operiri.* Iob 39. Plini. Tertul.

Quàm pulchrè huiuſmodi fœmina, aut vir equino pullo, cui non eſt intellectus comparatur, dum fugatus à videntibus, per plateas curſitans (fama circumacta) adhuc exiſtimat crimen obuelari. De Struthione Iobo Dominus ait: *Priuauit eam Deus ſapientiâ, nec dedit illi intelligentiam* Cap.39. Vndenam ſic taxatur Struthio! Plinius auem *ſtolidam* appellauit lib.10.cap.1. Ratio eſt, quia *ſi fortè caput inter frutices inſeruerit, dum neminem ipſe conſpicit, ſe latere, & à nemine videri exiſtimat, cùm tamen reliquum corpus in aperto ſit.* Audiendus Tertullianus lib. de veland. Virg. cap. vlt. inſipientiam laſciuientis fœminæ cum Struthionis ſtoliditate componens. *Beſtia quadam magis quam auis licet pennata, breui capite, protractâ ceruice, cætera altigrada. Hanc aiunt, cùm deliteſcendum habet, caput ſolum planè totum in condenſum obtrudere, reliquam ſe in apertò relinquere. Ita dum in capite ſecura eſt, nuda qua maior eſt, capitur tota cum capite.* Quia adultera neminem videt, putat ſe à nullo videri, cùm tamen omnibus infamis nuditas referetur, de adulterij quidem ingenio admodum ſtolido.

29. *Iocus amatorius vix poteſt non videri.* Gen.26.

Apud Geraris Iſaac cum vxore Rebecca commorabatur, quam ſororem eſſe affirmârat. Putans ſine arbitris obuerſari parietum clauſulâ, ſolitudinis opportunitate cum vxore iocatur. Porro *proſpiciens Abimelech Rex Palæſtinorum per feneſtram, vidit eum iocantem cum Rebecca vxore ſuâ.* Gen.26. Decét-ne grauem virum vel cum vxore iocari? *Nemo nos videt. Parietes cooperiunt me.* Et videris Iſaac, & ab ipſo Rege reſpiceris. Amatorij etenim ioci ingenium illicò manifeſtari. Si licitus iocus aſpicitur, deprehenditur: quid iniquus?

30. *Omnis aſtus adulterij infamatur, reſeratur iniquitas.* Iob 24. Caiet.

Quàm aptè Iob! *Oculus adulteri obſeruat caliginem dicens: Non me videbit oculus, & operiet vultum ſuum.* (in morem Struthionis) *Perfodiunt in tenebris domos, ſicut in die condixerant ſibi. & ignorauerunt lucem.* cap.24. Sine ſtrepitu (ſicut conuenerant adulteri) tenebrarum adminiculo, pallij, ac galeri addito operculo, domus perfoditur, vix terræ pedes adhæreſcunt. Quonam fructu? Addit Iob, *Leuis eſt ſuper faciem aquæ, maledicta pars eorum ſuper terram.* Septuaginta legunt. Appareant plantæ eius ſuper terram aridæ. Putant ſe ſuper aquas ſine veſtigiorum ſignaculo gradi, cùm tamen greſſus adulterij non poſſint non omnino cunctis manifeſtari. Caietanus, *Quaſi ſuper aquas ambulant, quia vix audent contingere ſuperficiem. Sed apparent plantæ eius ſuper terram.* Falleris ſtultè, quicumque exiſtimas adulterium obuelari poſſe, terrâ veſtigia referente, famulis garrientibus, portâ ſtridente, tenebris ſilentium captantibus vt ſilentio loquantur, ipſóque crimine vociferante.

qui triticeis panibus hordeaceos anteponit : ita ſupra modum ſtupidus eſt, qui falſos Deos vero Deo præfert. Et quinam dij panis hordeacei metaphorâ deſignantur? Reſpondet grauis & doctus noſtræ Societatis Interpres, *Deos hordeaceos adulterinos intellige.* Id eſt, adulterio patrando præpoſitos, nẽpe Venus, Priapus Cupido. Quare autem hordeacei appellantur, niſi quia adulterij voluptas tot laboribus acquiſita amentibus boum pabulum præparatur armentis. (Eſtius.)

38. *Adultera pro hordeo commutatur, vt eius ſtoliditas, ac brutalitas adnotetur.* Oſe. 3.

Hinc mulier, quæ accuſabatur adulterij, in potatione redargutionis partem farinæ hordeaceæ accipiebat. Num. 5. Quæ enim equum & mulum, *quibus non eſt intellectus*, imitata eſt, brutorum alimentis ſuſtentatur. De quo alibi. Oſeas audiendus, *Et dixit Dominus ad me, Adhuc vade, & dilige mulierem dilectam amico, & adulteram. Et fodi eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei : cap. 3. LXX. Conduxi eam mihi quindecim argenteis, & gomor hordei.* Et cur adultera pro hordeo commutatur? An quia hordeum pabulum iumentorum, quæ adulteræ fœminæ bouinum ingenium imitata eſt? Sic Philo lib. de ſpirit. legibus. *Puls adhibetur hordeacea, quo ſigno ſubnuitur, adulteram nihil differre à beſtijs.* Meritò igitur, in morem bouis, lapidibus addicitur. (Philo.)

Capvt Secvndvm.

Grauiſſima Adulterij iniquitas, ad cuius vindicationem tam dira nex lege præſcribitur.

39. Lex iubet adulteram lapidibus obrui? tantáne cæleſtibus ira? O quanta iniquitas adulterij, quæ tam diro necis genere vindicatur!

40. *Fœcunda culpa ſecula adulteriũ peperere.* Horat.

Gentilis cecinit lib. 3. Car. Od. 6.

Fœcunda culpæ ſecula nuptias
Primum inquinauere, & genus, & domos.
Hoc fonte deriuata clades
In patriam, populumque fluxit.

Ad enitendum enim adulterium cuncta ſecula fœcundiſſima culpæ concepere iniquitatem: *Fœcunda culpæ ſecula.* Nec mirum, ſi adulterium omnium culparum complexio eſt. Pericthyones (Pericityo.) Pythagor. lib. de mulier. concinit. *Quæ lectos alienos amat, omnia domeſtica odit, tum maritum, tum liberos, tum famulos. Huiuſmodi mulier dolos apud maritum fingit, & mendacia aduerſus omnes ei narrat, vt ſola videatur ei maximè beneuola eſſe, & familiam regat. Hæc otium amat, ab hac exitium rebus omnibus naſcitur, quas & ipſa & maritus communes habent.* Quam fœcunda culpæ ſecula adulterium pariunt, quo rea fœmina cunctis rebus parit exitium!

41. *Adulterij malitia periurio comparatur.* Laert.

Tãta Thali Mileſio gẽtili adulterij iniquitas, vt eam periurio compararit. Audi Laertium lib. 1. ex ore Bruſonij lib. 1. cap. 4. *Adultero ſciſcitanti, an abiuraturus eſſet adulterium? Non eſt (inquit Thales) periurium adulterio prius. ſignificans illum ſtultè dubitare de peierando, qui facinus periurio par non dubitaſſet committere. Eóque in atrocibus ſceleribus nihil ponderis habet iuſiurandum. Quiſquis enim audet dare venenum, audebit & cum periurio inficiari.* Quàm horribile

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

malum adulterij, quàm obſtinati animi iniquitas, cui frænum iuriſiurandi religio non apponit! Quid hac exaggeratione aptiùs?

42. *Crimen eſt, & ſupplicium ſimul. Nec aptè hic tanta noxa niſi ſuamet malitia vindicari poſſe videtur.* Iob. 31. Nicet.

Expendit Iob adulterij iniquitatem, fatus. *Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere aliena, ſcortum alterius ſit vxor mea. Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima. Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans germina.* cap. 31. Vbi Nicetas particulam illam, *Nefas, ſeu crimen* ponderat. *Hoc inter peccatum diſtat, & crimen, quia omne crimen peccatum eſt, non autem omne peccatum crimen eſt. Bene ergo crimen ſeu nefas adulterij definiens, Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans; quia non vſque ad contaminationem maculas, ſed vſque ad perditionem.* Adulter igitur ſimul maculatur, & perditur. Crimen enim hoc peccatum ſimul & ſupplicium. Crimen eſt, ac ſimul eſt ignis. Quanta iniquitas, quâ vel ipſum adulterij crimen hic à Domino vindicatur?

43. *Peccatum verè grande adulterium.* Gen. 20.

Poſtquam Abimelech dignouiſſet Sarã Abrahæ vxorem eſſe, inquit ſponſo: *Quid feciſti nobis? Quid peccauimus in te, quia induxiſti ſuper me, & ſuper Regnum meum peccatum grande?* Gen. 20. Filio Iſaaco ſimiliter curanti vxoris nomine Regem illudere Rex profatur, *Quare impoſuiſti nobis? Potuit coire quiſquam de populo cum vxore tuâ* Rebecca, *& induxeras ſuper nos grande peccatum.* Gen. 26. Vix expendam (Caietanus ait) quàm grande? Licet Rex minimè Saram violarit, ſponsóque ſuo reſtituerit, tamen ob iniquitatem, quam potuit vel ignoranter materialiter gerere, putans ſtuprum minimè adulterium, Deus Abimelech, Reginam, ac concubinas cunctas liberat ſterilitate. Quod innuit ſententia illa: *Orante autem Abraham, ſanauit Deus Abimelech, & vxorem, ancillaſque eius, & pepererunt. Concluſerat enim Deus omnem vuluam domus Abimelech propter Saram vxorem Abrahæ.* Gen. 20. Vereor ne Regnorum ſterilitas, vrbibus vacuis populo conſidentibus, à tot adulteriorum iniquitate exoriatur. (Caiet.)

44. *Tantum hoc crimen, vt quodammodo expiari non poſſit: imo ad exitiũ adulteris ſit ſacrificium inſtitutum.* August. Num. 5. Thom. Hebr. 5.

Ponderat D. Auguſtinus lib. 2. de Adulterin. coniugiis cap. 6. inſtituta à Domino ad cuncta expianda crimina ſacrificia, non autem ad adulterij expiationem. *Hoc crimen in lege nullis ſacrificijs mundabatur.* An tantus ſine medicamine deperibit ægrotus? Imo (authore D. Thoma 1. p. q. 103. art. 2.) ſacrificium quoddam fuit inſtitutum Zelotypiæ ſcilicet Num. 5. ad adulterij non expiationem, ſed reſerationem, & ſupplicium. O grandis iniquitas! Sacrificia (inquit Apoſtolus) offeruntur *pro hominibus* Hebr. 5. ſiue in hominum expiationem: at in peccatorum pernitiem quis audiuit ſacrificia inſtitui? Hæc grandis huiuſce criminis malitia arguit quodammodo animum deſperatum, & quaſi infernali impœnitentiæ addictum: vnde ſinitur ſine medicamine deperire.

45. *Vt ſe Iudith muniret aduerſus Holophernis intemperantiam, indumentis cõiugij exornatur.* Iudith 10.

Periculoſum planè opus vidua illa egregia molitur, dum curat hoſtis exercitum penetrare, Holophernémque potentiſſimum pulchritudine ſine piaculi ſuſpitione effringere. An fœminæ prudentiſſimæ facinus ſeſe tot periculis maculãdi puritatem apponere? Porro Iudith *induit ſe veſtimento iucunditatis ſuæ.* c. 10. Id eſt ſe illis veſtibus ornauit, quibus dulciſſimo ſe marito præſentauerat. Munita cõiugalis veſtis thoraci ſecura decurrã.

An beſtia Holophernes videns me vxorem audebit alienum thorum maculare. Exiſtimo hac cogitatione Abimelechum Abrahæ vxorem aduersùs deprauatores communiuiſſe. *Ecce mille argenteos dedi fratri tuo, hoc ſit tibi in*
Gen. 20. *velamem oculorum.* Gen. 20. Petri Comeſtoris iudicio velamen hoc nuptiarum ornatus. Ac ſi diceret Rex, Vis ſine adulterij ſuſpitione decurrere? Sara coniugij veſtibus exornetur. Nec enim vlla tam effrænata intemperantia, quæ matrimonij immunitati non cedat. Pulchrè
Ambroſ. Ambroſius lib. de vidu. *Benè Iudith pugnatura coniugales reſumpſit ornatus; quia monimenta coniugij arma ſunt caſtitatis.*

46. *Solum adulterium ſibi vendicare videtur peccati appellationem.* Profectò vt argumentum perficiam, tam horribilis eſt adulterij noxa, vt inter laſciuiæ crimina, ſola hæc peccati nomen autonomaſticè ſibi videatur arripuiſſe. *Omnis mulier* (Sapiens ait) *relinquens virum ſuum, peccabit. Primò enim in lege Altiſſimi incredibilis fuit,*
Eccli. 23. *ſecundò virum ſuum dereliquit, tertiò in adulterio fornicata eſt; & ex alieno viro filios ſibi ſtatuit.* Eccli. 23. Si tot aggrauantes circumſtantiæ comitantur adulterium, cur non aut iniquitatis, aut criminis, appellatione notatum eſt: ſed ſolum appellatum peccatum? *Mulier relinquens virum ſuum peccabit.* An quia ex omnibus luxuriei criminibus ſolum quodammodo adulterium peccatum per antonomaſiam ſit vocitandum? Liceat hoc ex humanarum literarum penu oſtendere.
Plutar. Plutarchus in Reg. Apoph. *Cum puella multâ nocte ad Alexandrum ducta eſſet, rogauit Rex, vbi fuiſſet tam diu? Illâ reſpondente, ſe expectâſſe, donec maritus iſſet cubitum; miniſtros accitos acriter obiurgauit, ac, Reducite, inquit, hanc: parum enim abfuit, quin veſtrâ culpâ fuerim factus peccator. Apud illos enim ſtuprum quodlibet pro nullo crimine habebatur.* Solum-ne crimen adulterium: Certè tantum peccatum hoc, vt ſibi totius genericam appellationem iniquitatis arripuerit: *Mulier relinquens virum peccabit.*

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Moyſes mandauit nobis huiuſmodi lapidare.

Sola adultera ad tribunal adducitur, nulla de adultero viro factâ mentione.

Certè viri adulterium æquè, imò ſæpè magis criminoſum lapidibus erat addicendum.

47. CVR adulter non ſimul cum fœmina deprehenſus comprehenditur, & ad
Dan. 13. *Fugit adulter fœminam periculo adductam relinquens, non verè amans.* Ieſu tribunal adducitur? Accidítne, quòd ſenes deprauati iudices mentiti ſunt: *Illum quidem non quiuimus comprehendere, quia fortior nobis erat, & apertis oſtijs exiliuit.* Dan. 13. Mos adulterorum fœminas miſeras periculo addictas relinquere, vt effugiant vti Diaconus ille Sabinianus de quo Hieronymus epiſt. 48. *Per quoſdam cuniculos, dum illa teneretur, erupit.* Sic amaſij dilectas defendunt, ſic curant à periculo infamiæ, aut vitæ liberare. Exiſtimarim tamen iniquum Phariſæorum iudicium parui pendiſſe viri crimen, fœminæ facinus impudicum exaggeraſſe: ac ſi non eidem legi implendæ tam vir quam fœmina teneretur.

Iniuſtum plane mundiale iudicium nihili ducens virorum adulteria, ſolummodo fœminas 48. *Par eſſe debet*
fragiliſſimas planè condemnatione afficiens. *vtriuſque coniugis pu-*
Auguſtinus de adulteri. Coniug. *Indignantur dicitia, imò viri maior*
mariti, ſi audiant adulteros viros pendere ſimiles fortiteru.
adulteris fœminis pœnas: cum tantò grauius puniri eos oportuerit, quantò magis ad eos pertinet, Auguſt.
& virtute vincere, & exemplo regere fœminas. Fortior cùm eſſes fragilitati ceſſiſti, & miraris fragiliſſimam fœminam fuiſſe a potentiſſima paſſione deuictam? Et tract. 48. de verb. Dom. Doctor ait, *Quales vultis vxores inuenire, tales & ipſæ inueniant vos. Puram quæris? purus eſto. Non enim illa poteſt, & tu non potes.* Fortis enim vir fœmineam vincit infirmitatem.

Lex illa: *Non mœchaberis.* Exod. 20. viros 49. *Iniquè vir ſe*
aſſerit minimè alienis vxoribus illigandos. Illi *à communi*
autem ad fœminas ſolas legis præſcriptionem *lege eximere*
pertinere, iniquis actionibus affirmant, Au- *conatur.*
diant hi eundem Auguſtinum de decem chor- Exod. 20.
dis. *Non mœchaberis, id eſt, non ibis ad aliquam* Auguſt.
aliam præter vxorem tuam. Tu autem exigis hoc ab vxore, & non vis reddere vxori: cum debeas in virtute præcellere vxorem tuam, & tu ſub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricem eſſe, & tu victus iaces? Vis tuam domum capite deorſum pendere? caput enim mulieris vir eſt. Vbi autem melius viuit mulier, quàm vir, capite deorſum pendet domus. ſi caput eſt vir, melius debet viuere, quam mulier, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam.

Lex igitur vtrumque coniugem alligat, at ho- 50. *Iniuſta hominum circa*
minum iniquâ ſententiâ non æqualiter vtrumque *adulterantes*
piaculum vindicatur. D. Innocentius 32. q. 5. *viros ſententia.*
Chriſtiana Religio adulterium in vtroque ſexu pari ratione condemnat. Sed viros ſuos mulieres Innocent.
non facilè de adulterio accuſant, & non habent latentia peccata vindictam. Viri autem liberius vxores adulteras apud Sacerdotes deferre conſueuerunt, &c. Tibullus lib. 3. Eleg. 4. Tibul.

Ah pereat, didicit fallere ſi qua virum.

Et quoniam iure ſi quis didicit fallere fœminam vxorem non depereat?

Fatur Apoſtolus, *Mulier poteſtatem ſui corpo-* 51. *Fœmina cor-*
ris non habet, ſed vir: nec vir ſui corporis poteſtatem poris viri po-
habet, ſed mulier. 1. Cor. 7. Ideo Fabiola celebris *teſtatem ha-*
illa Romana à viro impudico receſſit. Quod cum *beus, poteſt*
à ciuibus taxaretur vt nimiùm ſcrupuloſa, quæ *exigere pudi-*
viri curaret pudicitiam, à D. Hieronymo defen- *citiam.*
ditur Epiſt. 30. ad Ocean. *Apud nos quod non* 1. Cor. 7.
licet fœminis, æquè non licet viris: & eadem Hieron.
ſeruitus pari conditione cenſetur. Et addit, *Aliæ leges Cæſarum, aliæ Chriſti; aliud Papinianus, aliud Paulus noſter præcipit. Apud illos viris impudicitiæ fræna laxantur, & ſolo ſtupro, & adulterio condemnato, paſſim per lupanaria, & ancillulas libido permittitur, quaſi culpas dignitas faciat, non voluntas. Fabiola* itaque *fecit, quod verecunda matrona, & Chriſtiana ſatis eſt.*

Auguſtinus lib. de Adult. coniug. taxans vi- 52.

ros

Putant viri, ſibi licere adulteria, quæ quidem magis eos quàm fœminas fragiles dedecent. Auguſt.

ros quoſdam irâ accenſos in fœminam adulteram, inſtar Phariſæorum, eis obijcit: An non & vos adulterijs contaminati eſtis? *Qui ſine peccato eſt*, ac ſi diceret, *primus in hanc lapidem mittat.* Cui illi reſponderunt: Nos viri ſumus. *Cum eis hæc dicimus, non ſolùm non volunt detrahere ſeueritati: ſed iraſcuntur inſuper veritati, & loquuntur, atque reſpondent: ſed nos viri ſumus.* Hinc Doctor egregiè: *Quaſi non propterea magis debeant illicitas concupiſcentias viriliter frænare, quia viri ſunt. Quaſi non propterea magis debeant mulieribus ſuis ad huius virtutis exemplum ſe præbere, quia viri ſunt. Quaſi non propterea minus debeant à libidine ſuperari, quia viri ſunt. Quaſi non propterea debeant minus laſciuienti carni ſeruire, quia viri ſunt. Periniquum videtur mihi eſſe, vt pudicitiam vir ab vxore exigat, quam ipſe non exhibet. Quæ cùm ita ſint, nunquid ideo minor eſt, ac non potius maior, & peior virorum impudicitia?*

53\. *Fertes viri fœmina fragiles. Ideo viros decet victoria.* Ouidi. Concil. Tribur.

Quàm bellè Ouidius.

Fœmina quid faciet, cum vir ſit turpior ipſâ?

Concilium Triburienſe cap. 8. *Audi Auguſtinum docentem: Cùm vir à virtute nomen accepit, & mulier à mollitie; id eſt, fragilitate: quare contra crudeliſſimam beſtiam libidinis vnuſquiſque vult vxorem ſuam eſſe victricem, cum ipſe ad primum libidinis ictum victus cadat?* Iudas Patriarcha nurum Thamar fragilitate preſſam deprehendens, eam iudex flammis addicit. *Producite illam, vt comburatur.* At cùm dignouiſſet ſe ſimul iniquitatis reum inclamauit: *Iuſtior eſt me.* Geneſ. 38. Vbi Auguſtinus lib. 22. cont. Fauſt. aſſerit non affirmaſſe Iudam nurum non peccaſſe, ſed fragilitate preſſam fœminam non tam mirum vinci a crudeliſſima libidinis beſtiâ, quàm virum robore affectum. Et lib. de decem chord. cap. 9. perficit argumentum, fatus: *Fœdum eſt, fratres mei, turpe eſt, vt vir dicat, non poſſe fieri, quod facit fœmina? Quod poteſt fœmina, vir non poteſt?* Imo quod fragilitate preſſa fœmina vix poteſt, vir fortis vtique non tam difficilè valet exercere.

Geneſ. 38.

Auguſt.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio, &c.

In ipſo adulterio ſemper iniqua fœmina deprehenditur, & ſupplicio afficitur lapidibus obruta.

Quia illud ipſum adulterij noxâ contaminari, dilapidatio, imo gehenna fuit.

54\. DEPREHENSAM video fœminam in adulterio Iudici ſupremo ſtatui abſoluendam ſcilicet, minimè damnandam. Tanta-ne Iudici rectiſſimo manſuetudo? Porro miſera iam ipſa adulterij noxa fuerat dilapidata. *Nec ego te condemnabo.* ſufficiat nunc diei malitia ſua. An adultera igni addicenda, ſeu lapidibus vulneranda?

Profectò id ipſum adulterio contaminari ignis gehennalis ac horribilis dilapidatio eſt. D. Chryſoſtomus ad Pſal. 7. aiebat, *Adulter vel ante gehennam eſt omnium miſerrimus. In dolore ſemper eſt, etiam in tenebris.* De adulterio Iob, *Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Cap. 31. Nihil non deſperationem damnationis, exſiccata viriditate ſpei, oſtentat apud adulteri præcordia. Chryſoſtomus de verbis Iſaiæ: *Vidi Dominum* hom. 3. *Imo qua poteſt illic eſſe voluptas, vbi metus, vbi diſcrimen, vbi periculum, vbi tantorum malorum expectatio? Omnia pauet adultera, metuitque vmbras, parietes, famulos, vicinos, hoſtes, amicos.*

55\. *Adulterari cremari tam eſt.* Chryſ. Iob 31. Chryſ.

De horribili indignæ communionis ſacrilegio Paulus, *Iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans Corpus Domini.* 1. Cor. 11. Tanta noxa indignè quem Corpus Domini abſumere, vt ſimul iudicium & damnationem abſumere aſſeratur. Sic adultera delinquens ſimul iudicium videtur abſumere damnationis. Quid ſi impurè ſine arbitrorum ſuſpitione delinquat? Ipſum adulterium iudicium, ac damnatio eſt. D. Chryſoſtomus citat. *Sed ponamus nulli notum eſſe flagitium: quomodo feret conſcientiam redarguentem, acerbam, & amarulentam accuſationem vbicumque ſecum ferens? Quemadmodum enim ſeipſum nemo poteſt effugere, ita nec illam eius curiæ ſententiam. Hoc enim tribunal non pecuniâ corrumpitur, non adulationibus acquieſcit, eò quod diuinum eſt, & à Deo noſtris mentibus impoſitum. Certè adulter per inopia ſenſus exitium ſuæ ipſius animæ conciliat.*

56\. *Adultera occultè licet delinquat, iudicium ſibi, ac damnationis torturam aſſumit.* 1. Cor 11.

Profectò ipſe adulterij apparatus gehennalis eſt. O quàm amara adulterorum ſollicitudo, quàm greſſus igniti! Pergere ad thorum alienum eſt planè ſuper prunas pedes collocare. Sapiens profatur. *Nunquid poteſt homo ambulare ſuper prunas, vt non plantæ eius comburantur: ſic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui.* Prou. 6. Ipſa ad ingrediendum apparatio ſollicitudinibus plena, quaſi ſuper prunas deambulatio eſt. Quàm res plena laboris! Vel gentilis dignouit Horatius lib. 1. ſerm. Satyra 2.

57\. *Pergere ad thorum alienum idem eſt, ac ſupra prunas pedes collocare.* Prou. 6. Horat.

Deſine matronas ſectarier: vnde laboris
Plus haurire mali eſt, quam ex re decerpere fructus.

Inibi addit,

Vtque illis multo corrupta dolore voluptas
Atque hæc rara cadat dura inter ſæpe pericla.
Hic ſe præcipitem tecto dedit, ille flagellis
Ad mortem cæſus, fugiens hic decidit acrem
Prædonum in turbam, &c.

Quam vere ergò Chryſoſtomus! *Adulter vel ante gehennam eſt omnium miſerrimus.* Chryſ.

Profectò infandis Sodomiticæ iniquitatis reis hæc pœna præparatur, vt vel hîc ſollicitudinibus acribus antè gehennam tartareum ignem hoc in ſeculo ſuſtineant. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam, & Gomorrham ſulphur, & ignem à Domino de cælo*, Gen. 19. Sulphureus ignis in gehennâ imminet peccatoribus: cur ad viuentes Sodomitas Tartareum properauit incendium. Tantum flagitium flammas gehennæ ipsâ voluptate commixtas experitur. Saluianus lib. 4. de Prouid. *Diù profectò*

58\. *Miſeriter ne adulter Sodomitæ, quibus gehenna datur ſimul cum infanda voluptate.* Gen. 19. Saluian.

flagitioſiſſimus ſ. populus Sodomæ ignem illum accenderat, quo peribat. Et ideo completis iniquitatibus ſuis, arſit flammis criminum ſuorum. Flamma enim libidinis ianitæ erat miſeris gehennæ tortura. *Diu ignem illum accenderat, quo peribat.* Quia ipſa voluntas infanda Tartareum erat incendium. *Tam male enim (addit) de Deo meruit, vt gehennam, quæ in futuro iudicio datur, etiam in hoc ſeculo ſuſtineret.* O miſer adulter antè gehennam omnium miſerrimus authore Chryſoſtomo. Miſerior-ne Sodomita, & Gomorrhæo? Ita planè: Omnium eſt miſerrimus. Nam ſi Sodomæ ciuibus ante iudicium gehenna datur, adultero tot pleno ſollicitudinibus acrior flamma Tartarea præparatur ex Doctoris ſententia: *Adulter vel ante gehennam eſt omnium miſerrimus.*

59. *Adulterium & ſupplicium ſimul.* 2.Pet. 2.

D. Petrus fatur, *Fuerunt & Pſeudo-prophetæ in populo, ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces, qui introducent ſectas perditionis, ſuperducentes ſibi celerem perditionem. Et multi ſequentur eorum luxurias.* 2. Pet. 2. Mendaces hi magiſtri omnis immunditiæ, præcipuè adulterij, & ſtupri piacula edocebant alumnos. Multi igitur eorum luxurias ſequebantur. Oecumenius legit, *Et multi ſequuntur eorum exitia.* An luxuria & exitium idem? Ita planè. Tam celeris enim perditio adulteris, vt ipſa actio ſit animæ exitium, & damnatio. Salomon appoſitè aſſerit adoleſcentem ad meretricem currentem, ſimul ad laqueum feſtinare. *Statim eam ſequitur, ignorans quod ad vincula ſtultus trahatur, velut ſi auis feſtinet ad laqueum.* Prou. 7. Si ad meretricem currens ſimul & voluptate afficitur, & ſupplicio: quid ſi ad nuptam properet deturpandam? Non-ne adulter *vel antè gehennam eſt omnium miſerrimus?* O ſecula, quibus ob adulteriorum facilitatem tot miſeris hominibus patria eſt gehenna vel ante Tartarum!

Occume.

Prou. 7.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio, &c.

Adultera in ipſo culpæ actu à diuino Iudice deprehenditur.

Laſciuis enim ſæpe diuina vltio repentè præparatur.

60. DVM miſera opere impuro fœdaretur ad diuinum tribunal arripitur iudicanda. Edocet planè ſæpè laſciuis repentè diuinum iudicium imminere.

61. *Exitium & voluptas ſimul grauiter...*

Aiebat Pythagoras apud Laertium lib.7.c.1. *In ciuitates primum irrepſiſſe delicias, mox ſaturitatem, deinde violentiam, mox ſupplicij exitium.* Illam particulam: *Poſtremò* non probo, nam primùm deliciæ irrepentes ſimul exitium ſibi illatum à cæleſti Iudice præſentârunt, iuxta illud D. Petri. *Multi ſequentur eorum luxurias.* 2. epiſt. cap. 2. Oecumenio legente, (vt proxima Obſeru. vidimus) *Plerique ſequentur eorum exitia.* Sæpe etenim diuina vindicta laſciuos ipſa in actione libidinis vulnerauit.

...dimur, ... repente ... ſupplicio affecti. Laert. 2. Pet. 2. Oecum.

62. *Repente gladius vulnerat luxurioſos.* Hieron. Beda.

Exclamauit Hieronymus, *O quàm acerbus fructus luxuriæ, amarior felle, crudelior gladio!* Fructum luxuriæ ſupplicium appellauit acerbum, qui non maturitatem expectat, ſed repentè excerpitur. *Crudelior gladio*, qui repentino motu ad vulnera exitialia exeritur. Beda de Templo Salom. *Luxuria Sichem cum populo repente interemit, Iudæum & Madianitidem pugione* (ipsâ in libidinis actione) *transfodit.*

63. *Ignem inmo alienum offerentes ab igne repente deuorantur.* Hieron. Leu. 1 Saluian.

Addit Doctor, *Luxuria filios Leui Sacerdotis proſtrauit.* Proſtrauit & Aaron filios iuxta myſticum Saluiani lib.1. de Prouid. ſenſum. *Offerentes illi coram Domino ignem alienum. Egreſſúſque ignis à Domino deuorauit eos.* Leu. 10. Ignem alienum offerunt, qui libidinis flammâ ſuccenditur. Ignis ergo ſupplicij laſciuum deprehendit. *Errorem* (ait Doctor) *ſupradictorum ſtatim in ipſo opere puniuit: nec peractum prius penè eſt facinus peccantium, quàm vlciſceretur pœna peccatum.*

64. *Contra alios delinquentes armabitur Deus, contrà laſciuos armatur, & gladiū ſtringit de præſenti.* Sap.5.

Et quando non Dei gladium ſtrictum, vt vulneret laſciuiæ ſeruientes? Alios peccatores ad iudicij futuri Deus tribunal puniendos remittit, fante Sapiente, *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galeâ iudicium certum.* cap. 5. Aſt punituros laſciuos non ad futuram remittit diſcuſſionem, ſed mox itæ gladium exacuit. Angelo Pergami Eccleſiæ ſcribe: *Hæc dicit, qui habet rompheam ex vtraque parte acutam.* Apoc. 2. Non dixit: *Qui habebit*, ſed *qui habet* Quare? Quia laſciuis vindicta plerùmque repente inflicta præparatur. *Habeo aduerſum te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam, qui docebat Balach mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere, & fornicari.* Ibid. Vbi Rupertus contra laſciuos aſſerit hîc rompheam exacui, & de præſenti manu teneri. Quia ſæpe luxurioſi in actione libidinis à Domino iudicante mox deprehenduntur. Saluianus appoſitè vbi ſupr. *Extenſam ſuper nos dexteram ſuam, & imminentem iugiter gladium, voluit oſtendere, qui errorem* ignis contra legis præſcriptum ſuccenſi *ſtatim in ipſo opere puniuit.* Non vaginâ conditur gladius in futuro iudicio ſtringendus: ſed illicò contrà luxuriei alumnos emicans oſtentatur. Laſciui enim ſæpiſſimè in iniquitate deprehenduntur.

Apoc. 2.

Ruper.

***

SECTIO

SECTIO SECVNDA.

Adultera liberatio.

TEXTVS.

VERS. 6. IESVS autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ.
7. Cùm ergo perſeuerarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit
eis: Qui ſine peccato eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. 8. Et iterum
ſe inclinans ſcribebat in terrâ. 9. Audientes autem vnus poſt vnum exibant, in-
cipientes à ſenioribus: & remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans. 10. Eri-
gens autem ſe Ieſus, dixit ei: Mulier, vbi ſunt, qui te accuſabant? Nemo te con-
demnauit? 11. Quæ dixit: Nemo Domine. Dixit autem Ieſus: Nec ego te con-
demnabo. Vade, & iam ampliùs noli peccare.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§ I.

Quid de Domini in terra ſcriptione?

IESVS *autem inclinans ſe deorſum,*
1. *An verè Dominus in terra ſcripſerit?* *digito, ſcribebat in terra.* Græcè
μὴ προσποιούμενος, id eſt, *non*
ſimulans, aut fingens, vt habet
Bibl. Reg. Biblia Regia. Aliter ex Barradio,
Non formans, non figurans literas, ſed digi-
tum tantùm per terram ducens inſtar ſcribentis.
Caiet. Cum Caietano & aliis exiſtimo ſcripſiſſe literas
in puluere efformando. Sic Græcam dictionem
expendo, *Non ſimulans*, aut *fingens*, quia non
fictè illud geſſit Dominus, ſed verè literas exa-
rauit.

2. Quorſum ſcripſerit? Auguſtinus Tract. 33.
Cur ſcripſerit? *Audiſtis Doctores legis legis cuſtodem: ſed non-*
August. *dum intellexiſtis legiſlatorem. Quid vobis aliud*
ſignificat, cùm digito ſcribebat in terrâ? Digito
enim Dei lex ſcripta eſt, ſed propter duros, in la-
pide ſcripta eſt. Nunc iam Dominus in terrâ ſcri-
bebat, quia fructum quærebat. Porro lib. 4. de
Conſen. cap. 10. alias reddit cauſas. *Scribebat*
digito, tanquam illos tales in terrâ ſcribendos ſigni-
ficaret, non in cælo. Aut quod ſe humiliando, quod
capitis inclinatione monſtrabat, ſigna in terra fa-
ceret. Aut quòd iam tempus eſſet, vt in terrâ, quæ
fructum daret, & non in lapide ſterili, ſicut an-
teà, lex eius conſcriberetur. Non placet hæc ra-
tio, quia Chriſtus non in terrâ, ſed in Templi
Ambroſ. lapidibus ſcribebat. Ambroſius Epiſt. 76. *Scri-*
bebat Chriſtus in terrâ digito, quo legem ſcripſe-
rat. Peccatores in terrâ ſcribuntur, iuſti in cælo.
Secundò ſcripſit, vt gemino Teſtamento ſcias Iu-
Euthy. *dæos eſſe damnatos.* Euthymius putat in terrâ Do-
minum ſcripſiſſe, quaſi nollet aduertere, Pha-
riſæiſque reſponſum dare abnueret. *Quod,*
inquit, *frequenter facere ſolent, qui reſpondere*
nolunt, importuna, indignáque rogantibus. Co-
gnitâ enim eorum machinatione, fingebat in
terra ſe ſcribere, neque eis attendere, quæ dice-
Mont. bant. Montanus, *Digito ſcribebat, velut aliud*
agens, & tentationem eorum diſſimulans, ac dif-
ferens: & ſe eius quæſtionis non eſſe iudicem, arbi-
trumvè indicans. Beda conteſtatur.

Non improbo Euthymij ſententiam, ſed 3.
magis probandam Auguſtini cenſeo expoſitio- *Auctoris ſententia harenti Auguſtini expoſitio.*
nem. Nam abſoluturus adulteram contra legis
præſcriptionem, oportuit ſe Legiſlatorem oſten-
taſſe, qui poterat rigorem legis emollire, adul-
teram à lapidum vulneribus liberando. Caieta- Caiet.
num ſequor fantem. *Cur autem ſcripſerit, puto*
vt hoc facto oſtenderet ſe eſſe Deum, qui olim di-
gito ſcripſerat in tabulis lapideis mandata, &c.
Legiſlator lapidationem adulteræ indixi? abſo-
lutionem nunc pœnitenti indicendam adiudico.

Nec ſolùm puto ſcripſiſſe, ſeu characteres 4.
indiſtinctè efformâſſe; ſed ſpecialem ſententiam *Quidnam Dominus ſcripſerit?*
obieciſſe, quâ lectâ Phariſæi accuſatores & ma-
ieſtatem, & ſapientiam Domini poſſent agnoſ-
cere, vt recederent. Quid igitur Dominus in
terrâ ſcripſerit? Ambroſius citat. *Scribebat in* Ambro.
terrâ vtique dicens illud, quod eſt apud Matthæum Mat. 7.
cap. 7. Quid autem vides feſtucam, quæ in oculo
eſt fratris ſui: trabem autem, quæ in oculo tuo eſt,
non vides? Et Epiſt. 58. *Quid ſcribebat Domi-*
nus niſi illud Propheticum: Terra, terra, ſcribe
hos viros abdicatos Ier. 22. quod de Iechonia Ierem. 22.
lectum eſt. Bernardus ſer. 3. de Annun. *Fortè* Bernar.
veritatem, & gratiam ſcribens, & iterum ſcri-
bens terra impreſſiſſe videtur, ſecundum quod Ioan-
nes cap. 1. ait: Lex per Moyſem data eſt, gratia Ioa. 1.
& veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. D. Tho- Thom.
mas, *Scribebat Dominus ſecundum quoſdam il-*
lud, quod dicitur Ierem. 22. Terra, terra, audi,
ſcribe virum iſtum ſterilem. Secundùm alios verò,
& meliùs, dicitur, quod ſcripſit eadem verba,
quæ protulit: Qui ſine peccato eſt veſtrûm, pri-
mus in eam lapidem mittat. Hieronymus autem Hieron.
peccata a Domino ſcripta affirmat Phariſæorum.
Digito (ait lib. 2. cont. Pelag. cap. 6.) *ſcribebat*
Ieſus in terrâ eorum, qui accuſabant, peccata.
Gloſſa, *Scribebat in terrâ peccata eorum.* Adhæ- Gloſ.
rent Carthuſianus, & alij. Carthuſ.

Exiſtimo cum Lyrano Ieſum cùm primò ſe 5.
inclinauit, verba illa ſcripſiſſe: *Qui ſine pecca-* *Auctoris expoſitio.*
to eſt veſtrûm, primus in illam lapidem mittat. Lyran.

Phariſæis autem, & Scribis ſeſe pecc[illegible] diſſimulantibus, & vrgentibus adul[illegible] nationem Dominum eorum crimina [illegible] ſe ſecunda ſcriptione. Me in hanc ſententiam trahit [in]opinatum Scribarum, ac Ph[ariſæor]um factum, nam & obmutuerunt, & d[iſceſſe]re. Græca fauet lectio [illegible] id eſt, *à conſcientia redarguti exierunt.* Obiectis enim criminibus ſcriptione, Chriſtus eorum conſcientias ſtimulauerat.

6. *Quonammodo accuſatorum delicta ſcriberet? Lyran.* Rogas, quonammodo accuſatorum delicta ſcriberet? Lyranus, *Si quæratur, quomodo ſcriberet, dicendum, quòd non ſcribebat per ſingula, ſed diuinâ virtute potuit facere, quod in aliqua figurâ ab eo protractâ quilibet eorum videret ſua propria peccata, & non alia: nec ab aliis videbantur.* *Cur ſcripſit?* Quid autem opus fuit peccata ſcribi, quæ poterant ore Dominico profe[rr]i? Voluit planè Dominus famæ illorum conſulere. Ideo noluit ore palam, ſed digito occultè ſingulorum crimina patefacere.

7. *Quonammodo potuiſſet ſuper lapidem ſcribere? Caſſia. Maior. Auctor.* Obiicis, Dominum in Templi pauimento lapidibus conſtrato ſcripſiſſe: & ideo liter[as] minimè efformâſſe. Simon de [C]aſſia miraculo attribuit. *Pie credendum eſt, quod digito miraculosè in lapide aliquo pauimenti ſcriberet.* Ioannes Maior, *Sacri digiti attactu pauimentum ſcripturam ſuſcepit.* Reor nihil miraculo opus fuiſſe; nam potuit Dominus in puluere pauimenti ſcribere, vt ait Carthuſianus, vel digito per lapidem ducto literas efformare, quæ quanquam lapidi non imprimerentur, Phariſæis tamen crimina oſtenderent.

8. *Sententia epilogatio.* Digito itaque ſcribens in terrâ eorum crimina ſe verè legiſlatorem oſtentabat ad adulteræ abſolutionem, qui conſcientias cunctorum poſſet detegere, & crimina aperire. Inclinans ſe Dominus ſtudioſus humilitatis, ſcribebat digito verba illa: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in eam lapidem mittat.* Inſtantibus autem accuſatoribus quid digito ſcripſiſſet, ore aperuit: *Qui ſine peccato eſt, &c.* At ruſſum ſe inclinans cunctorum crimina expreſſit.

§. II.

Accuſatoribus diſcedentibus, ſolus Ieſus cum Adultera manet.

9. *Accuſatorum mirus receſſus. Bernar.* A*Vdientes autem vnus poſt vnum ibant, incipientes à ſenioribus.* Bernardus ſerm. 9. Annunc. *Verbum fuit abreuiatum: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Sed viuum & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm grauiter enim ad verbum hoc ſaxea corda transfoſſa, quam vehementer hoc vno lapillo contrita ſunt lapidea frontes, rubor ipſe confuſionis, & clandeſtinus probauit abſceſſus.* *Auguſt.* Auguſtinus, *Leuauit Chriſtus oculos ſuos, & inſpexit terram, id eſt, accuſatores, & fecit eam tremere. At illi compuncti, & tremefacti vnus poſt alterum diſceſſerunt. O terra motum vbi ſic terra mota eſt, vt etiam mutaret locum!*

10. *Cur, relicta fœmina, accuſatores receſſerunt?* *Remanſit ſolus Ieſus, & mulier.* Cur Phariſæi relictâ muliere abſceſsêre? Cur non eam tulerunt, vt ex legis præſcriptione pœnas daret? Reſpondeo, adeò fuiſſe affectos pudore homines arrogantes, vt de ſuâ fugâ cogitarint ſolâ [illegible] muliere autem ad[u]ctâ, nihil fuiſſent ſolli[citi]. Vel fortè diſſimulanter, relicta muliere, [exier]unt, non omnes quidem ſimul, ne victi [fu]gere viderentur, ſed vnus poſt alium; vt iudicium pro nihilo ducere, & relinquere putarentur. Primi exierunt ſeniores, ſeruato honoris, & reuerentiæ ordine, poſtea iuniores. Ambroſius Epiſt. 58. ait ſeniores primos exiiſſe, vel quòd plura in ſe vidiſſent flagitia: vel quòd vim ſententiæ Chriſti priores intellexiſſent.

Solus Ieſus. An omnes, qui ad Chriſtum audiendum confluxerant diſceſsêre? An cuncti abiêre Diſcipuli, ſolo Ieſu ac muliere in Templo relictis? Caietanus, *Remanſit ſolus Ieſus, non per excluſionem Diſcipulorum, ſed tentantium.* Vox igitur: *ſolus* ad accuſatores Phariſæos, & Scribas eſt referenda. Manſerunt enim & alij Phariſæi, de quibus infrà Euangeliſta loquitur, manſit auditorum turba. 11. *An auditores, & Diſcipuli receſſerunt? Caiet.*

Et mulier in medio ſtans. Infero mulierem non à ſatellitibus publicis miniſtris, ſed à Phari[ſæ]is, & Scribis adductam fuiſſe. Nam ſi publici miniſtri illam comprehendiſſent, etiam, Phariſæis, & Scribis receſſentibus, illam retinuiſſent: atque adeò non ſoluiſſent, niſi a Domino iuſſi. De qua iuſſione nulla in E[u]angelio mentio. 12. *Mulier, minime à ſatellitibus ducta.*

Erigens autem ſe Ieſus dixit ei: Mulier, vbi ſunt, qui te accuſabant? Nemo te condemnauit? Nemo Domine. Nec ego te condemnabo: vade, & iam noli amplius peccare. Non dixit, Ego te à legis pœnâ libero, ſententiam pro te fero; ne legi aduerſari videretur, ſed neganter reſpondit, ſi quidem te tui haud condemnant accuſatores, neque ego te condemnabo. Quod gerunt illi, & ego exero. Obiicere-ne poſſunt, me legi repugnare? An poſteà fuerit fœmina affecta ſupplicio? Reor, ſic diuinâ potentiâ accuſatores territos, vt poſtea ream attingere non auderent. Quamuis enim ſolummodo dixit, *Nec ego te condemnabo*, tamen miſellam omninò à legis pœnâ liberauit. 13. *Sententia Dominica prudentia.*

Num à peccati etiam vinculis ſoluerit? D. Thomas, *Fœminam adulteram ſoluit Dominus à culpâ non imponendo ei aliquam pœnam, quia cum abſoluendo exteriùs, iuſtificaret interiùs, benè potuit eam adeò immutare interiùs per ſufficientem contritionem, vt ab omni pœna immunis efficeretur.* Auguſtinus, Lyranus, Carthuſianus conteſtantur. Ambroſius fatur, *Meruit mulier abſolui, quæ manſit ſola cum Chriſto.* 14. *An à peccato ſoluerit Dominus adulteram? Thom. & alij. Ambroſ.*

IN

IN IESVM A PHARISÆIS TENTATVM PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX ADVLTERÆ LIBERATIONE.

Observatio I.

Ad illa verba:

Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ.

Egregius Iudex Chriſtus non tam in vili fœmina corrigenda ex fragilitate quidem delinquente, aut egeſtate: quàm in nobilibus & potentioribus Scribis, & Phariſæis, oſtenditur.

Tunc enim rectè ius adminiſtratur, ac viuit Reſpublica, cùm potentibus inſolenter delinquentibus frænum apponitur.

15. MALI Iudices Phariſæi & Scribæ fœminam vilem accuſant, eámque cupiunt lapidibus obrui. At Chriſtus, cui omne iudicium Pater dedit, non multùm curans de miſellæ mulieris ſupplicio, obiectis criminibus Phariſæos corripere, potentibus frænum apponere ſatagit. Ægrotantibus Proceribus, tota Reſpublica macie conficitur. Capiti medicamina adhibeantur, reliqua membra validè exercentur.

16. *Pedes valebunt, ſi capiti ægrotanti medicamen adhibeatur.* Iſa. 1. Nicet.

Fatur Iſaias, *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: à plantâ pedis vſque ad verticem capitis non eſt in eo ſanitas.* cap. 1. Omnis populus exitiali tenetur morbo, quia caput, & præcordia, id eſt Principes ægritudine ſoluuntur. Medicamina capiti, ac cordi, ſiue dominis apponantur; pedes, ſeu ſubditi inferiores ſubitò valebunt. Nicetas in Andron. lib. 2. *Si ſceleratus Dominus flagellatur, ſerui reſipiſcent. Et vt pedes ſeu ſubditi in illaudatis rebus capita ſeu Principem imitari ſolent: ita etiam ſi is flagellatur, & publicæ vtilitati ſeruire cogatur, hi eum vt matrem filij ſequentur.*

17. *Illuſtres pœna de nobilibus ſumpta vulgarium animos ad correctionem magis excitans.*

P. Æmilius lib. 8. argumentum illuſtrat. *Humilium ſupplicia neceſſaria ſunt, vbi res poſtulat: Sed de nobilibus ſontibus illuſtres pœnæ propalam ſumptæ oculos, animóſque mortalium magis mouent, ſplendidioréque exemplo afficiunt. Magnorum virorum peccata vulgò expoſita ſunt ad imitandum, & vt publico fœdere, communique cauſâ, idem cæteris, quod illis ius, fáſque videtur. Neceſſe eſt igitur, & monumenta plectendorum ſcelerum, terroréſque in clariſſimis ceruicibus ſtatui: vt quod vindicatum in ſummis eſt, id in ſe diſſimulatum minimè iri vulgus ſentiat: & qui metus malis eſt, bonis, ſalutíque publicæ ſit fiducia; quibus duabus rebus communis vita conſtat.* Pulchrè. Æmil.

18. *Paſtorum vulgarium conuerſio non afficit Diabolum ſollicitudine, ſed Regum adoratio.* Mat. 2.

An putas vilibus Reipublicæ ad meliorem frugem adactis, Rempublicam conualere ægrotam, dum capita, ſeu Principes ægritudine conficiuntur? Ad Medici cæleſtis dexteritatem contemplandam mentem inclina. Sanaturus Mundum, paſtores adducit medicamine afficiendos. At iam tunc ſtellæ immiſſione Regibus adducendis operam impendebat: nec Mundus innouatur, donec capita ad Dominum conuertuntur, ægritudine ſuperatâ. Poſt paſtorum adorationem poſt pedum medicamen, & curationem adhuc Diabolus ſeſe pacificum Mundi poſſeſſorem exiſtimans, haud furore concitabatur. At poſt Magorum aduentum, poſt capita medicamine affecta, furit Tyrannus. *Ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge, accipe Puerum, & Matrem eius, & fuge in Ægyptum. Futurum eſt enim vt Herodes quærat Puerum, ad perdendum.* Mat. 2. Cur ad paſtorum valetudinem, ad pedum curationem non ſic Diabolus afficiebatur? An quia vilibus infrænatis, dum potentes equorum in morem ſine fræno currebant, adhuc Mundus dolebat ſine medicaminis ſpe? Chryſologus ſer. 150. *Herodes quærebat, ſed quærebat diabolus per Herodem, qui videbat Magos ſibi quos habebat in erroribus ſuis Principes, aufugiſſe. Sentiebat, quod Chriſtus doctrinis, virtutibus vitam mox repararet, & Mundum totum, qui adhuc vagiens ipſum, quod erat mundani verticis occuparet.* Reparabatur Mundus totus, non dum paſtores adorabant, ſed dum Principes præſtabant obſequium? Ergo curandum Domino Regum Iudici capitibus dolentibus medicamina adhibere.

Capitibus enim medicamine affectis, pedes, imo tota Reſpublica ſanatur. Chryſ.

19. *Hebræorum Reſpublica tota ſanitate donatur, correptis capitibus.*

Reſpublica Hebræorum ægrotabat & capite, & pedibus dolore correptis. *Arreptis Nadab & Abiud filij Aaron thuribulis, impoſuerunt ignem alienum, & incenſum deſuper. Egreſſúſque ignis à Domino deuorauit eos, & mortui ſunt coram Domino.* Moyſes tunc ad Aaron: *Hoc eſt, quod locutus eſt Dominus: ſanctificabor in iis, qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor.* Leu. 10. Ac ſi diceret: Quia Proceres Domino muneris causâ, appropinquantes ſupplicio afficiuntur, populus cunctus, vniuersáque Reſpublica Deo glorificando operam impendit. Saluianus lib. 2. de Prou. *Porrò ex hoc conſulere Deus voluit noſtræ correctioni per* Leu. 10. Salui.

cenſuram

cenſuram ſalubris exempli. Vt omnes laici intelligerent, quantùm iram Dei timere deberent, cùm à præſenti pœnâ filios Sacerdotis nec meritum parentis eriperet, nec miniſterij ſacri priuilegium vindicaret. Vniuerſus populus iam glorificationi Domini incumbit; quia *illuſtres pœnæ* (loquor cum Æmilio) *de nobilibus ſumpta animos mortalium magis mouent.*

Obſervatio II.

Ad illa verba:

Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ.

Phariſæi, & Scribæ Adulteræ peccatum indicabant. Ideo Dominus Phariſæorum ac Scribarum indicat crimina.

Eorum enim peccata reuelantur, qui curant proximorum delicta aperiri.

20. Bonau.

SCRIBEBAT equidem (ait Bonauentura lib. de vita Chriſt. cap. 68.) *peccata eorum*, qui adulteram accuſabant. Nam dum illi quaſi digito aut manu indicabant mulieris flagitium, Dominus digito aut manu eorum criminibus indicandis operam impendebat. Indicas proximorum delicta? propria cunctis inuiſibili digito commiſſa indicabuntur.

21. *Dum manum Phariſæa indicat fœminæ adulterium, liberatur illa, Phariſæis damnatis, in eorum criminum indicatione.* Sedul.

Cecinit Sedulius lib. 3.

Ecce trahebatur magna ſtipante caterua
Turpis adulterij mulier lapidanda reatu
Quam Phariſæa manus placido ſub Iudice ſiſtens,
Cum damnare parat, plus liberat omnibus illis.

Illud preme: *Phariſæa manus placido ſub Iudice ſiſtens, cùm damnare parat, plus liberat.* Quia contra Phariſæum manum indicantem ſcelera fœminæ, manus Iudicis placidi extenditur accuſantium ſcelera indicatura.

22. *Annunciantur peccata Iſraëlis, quia ipſe digito oſtendebat proximorum delicta.* Iſai. 58.

Immittit Dominus Prophetam indicaturum Iſraëlis, hypocritæ quidem, operta delicta, fatus: *Annuncia populo meo ſcelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Quare* (obiiciunt) *ieiunauimus, & non aſpexiſti: Ecce in die ieiunij veſtri inuenitur voluntas veſtra, & percutitis pugno impiè.* Iſai. 58. Quaſi pugno enim percutitis proximum, cum digitis indicatis eius operta crimina. Ideo planè veſtra ieiunia contemnens, crimina veſtra digitis annunciari, & oſtendi præcipio: *Annuncia populo meo ſcelera eorum.* An medicamen poteſt tantæ ægritudini adhiberi? Valet ne reuelati criminis infamia abradi? Poteſt quidem. *Si deſieris*, addit, *extendere digitum, & loqui, quod non prodeſt.* Ibid. Digitum extendis ad indicandum proximorum delicta, & non vis Deum ad commiſſa tua reuelanda manum totam admouere? Loqueris, quod non prodeſt, dum inclamas: *Hæc mulier deprehenſa eſt in adulterio*, & non clamabo: *Annuncia populo peccata eorum?*

23. *Chriſtus digito indicat Phariſæi iniquitatem, quia ipſe digito indicabat Publicani flagitia.* Luc. 18.

An ieiunia proficient? Phariſæus ille Euangelicus proclamabat coram Publicano: *Non ſum ſicut cæteri homines, raptores, adulteri, velut ille Publicanus. Ieiuno bis in ſabbato, decimas do omnium, quæ poſſideo.* Luc. 18. Attamen eius ſuperbia illico à Domino reuelatur. *Deſcendit hic iuſtificatus in domum ſuam ab illo. Quia qui ſe exaltat humiliabitur.* Pende illas particulas: *Hic Publicanus. Ab illo.* Phariſæus manu indicat Publicani delicta. Chriſtus autem manu etiam indicat Phariſæi hypocriſim, & ſuperbiam. Digito oſtendis Publicani piacula? *Velut hic Publicanus.* Digito tua crimina oſtendentur: *Ab illo.*

24. *Quia Phariſæi fœminam terram eſſe annunciant, Deus illos terram, terram eſſe teſtatur.* Ierem. 22. Ambroſ.

Quid Phariſæi clamant? *Hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio.* Mulier terra quidem fragilis fuit. Ita ne? *Digito ſcribebat in terra.* Vos ô accuſatores non ſemel aut iterum terra eſtis. Hiſpanicè expendo: *Sois tierra mil vezes. Terra, terra, terra, audi verbum Domini*, Ier. 22. Hoc enim Dominum digito ſcripſiſſe profatur Ambroſius.

25. *Amici Iobi eius ignota crimina aperiunt & ideo eorum vera iniquitas reuelatur.* Iob. 18. Iob. 19. Gregor.

Digito Iobi amici (hoſtes ne vocitabo?) patientiſſimi viri peccatorem exprimentis piacula oſtentare curabant: *Hæc ſunt tabernacula iniqui, & iſte locus eius, qui ignorat Deum.* cap. 18. At Deus quaſi ipſius Iobi digito accuſantium vera crimina oſtendebat. *Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini?* cap. 19. En canes mordentes, non lambentes vulnera peccatoris, curantium, in morem Dei, conſcientiam meam diſcutere, & operta crimina reuelare. Gregorius lib. 14. Mor. cap. 13. *Ad aliena peccata punienda ibant, & ſua reliquerunt. Ideo reuocantur intùs ad conſcientiam, vt peccata propria caſtigarent.* Qui enim proximi crimina reuelare curat, ſciat occulta eius crimina eſſe reſeranda.

26. *Si iniquus es, non reueles alterius crimen, ne & tuum reueletur.* Eccli. 18. Ambroſ.

Monet Sapiens, *Antè iudicium interroga te ipſum.* Eccli. 18. Cùm proximi curas peccatum aliquod reuelare, interroga te ipſum, vtrum peccato aliquo occulto fœdatus ſis? ſi delicto aliquo premeris, nullatenus proximi piaculum aperias; protinus enim proprium delictum manifeſtabitur, Deo vindicatore. Certè D. Ambroſius non ſolùm non aperienda à me crimina proximi edocet, ſed & compaſſione me affici ſuadet, quoties crimen aliquod aperitur: ad conſcientiæque meæ diſcuſſionem accurendum cenſet. lib. 2. de pœnit. cap. 8. ait: *Quotieſcumque peccatum alicuius lapſi exponitur, compatiar, ne ſuperbè increpem: ſed lugeam, & defleam; & dum alia fleo, me ipſum defleam dicens: Iuſtificata eſt magis, Thamar, quam ego.*

Obser

OBSERVATIO III.

Ad illa verba:

Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.

Edocet Dominus puniendam peccatricem, ſed non à legis tranſgreſſoribus.

Interdicitur enim peccatori, de crimine, quo ipſe fœdatur, proximum carpere.

27. COMMENDAT Bernardus ſer. 3. de Annunc. Dominicæ ſententiæ efficaciam. *Verbum fuit abbreuiatum, ſed viuum, & efficax, & ancipiti gladio penetrabilius. Quàm grauiter enim ad verbum hoc ſaxea corda transfoſſa? quàm vehementer hoc vno lapillo contrita ſunt lapidea frontes.* Non abſoluo ream, lapidibus obruendam lex præcipit. Attamen aſſero à legis præuaricatoribus ſententiam capitalem executioni non eſſe committendam. Auguſtinus Tract. 33. *Dicat, quod dicere debet manſuetus & iuſtus. Qui ſine peccato eſt veſtrûm, prior in illam lapidem mittat. Hæc vox iuſtitiæ eſt. Puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur lex, ſed non a præuaricatoribus legis.*

[Bernat. August.]

28. Recurro ad Iobi ſententiam: *Quare perſequimini me ſicut Deus, & carnibus meis ſaturamini?* cap. 19. Deus ſolus, qui verè poteſt profari: *Quis ex vobis arguet me de peccato?* valet taxare peccatorem. Vos me de peccatis arguitis, cùm Dei minimè imitamini puritatem: ſi quidem, canum in morem iudiciis, & ſermonibus detractoriis, me dilaniare curatis. D. Gregorius lib. 14. Mor. cap. 13. *Ad aliena peccata punienda ibant, & ſua reliquerunt. Reuocantur intus ad conſcientiam, vt prius peccata propria caſtigarent & tunc aliena reprehendant.*

[*Iobi accuſatores debe-rent prius propria crimina reprehendere.* Iob. 19. Greg.]

29. Dominus quidem ſeſe, vt in terrâ ſcriberet, inclinauit; inſtantibus autem accuſatoribus, ad taxandum peccatores erigitur. *Cùm ergo perſeuerarent interrogantes, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt, &c.* Ioa. 8. Verbum illud: *Erexit ſe* premo. Erexit ſe ad carpendum crimina accuſatorum. Certè poſtquam ſe inclinauit vt tem mente diſcuteret, ſe comperiens mundiſſimum, ſe ad carpendum immundos erexit. Edocet planè nullatenus aduersùm improbos erectutos, niſi propriæ conſcientiæ innocentiam comperiamus. D. Gregorius citat. *Ordo erectionis in bono eſt iſte, vt primum contra nos, poſt modum contra malos erigamur. Contra nos erigimur, quando mala propria recognoſcentes, &c.*

[*Erigitur priùs aduerſum ſe, mox aduerſum crimina aliena.* Ioa. 8. Gregor.]

30. Aduerſum Tribum Beniamin reliquæ Iſraëlitæ, conſulto Deo, arma arripuere: ſed tamen ſemel, atque iterum ſuperari coniacuerunt, Iudic. 20. Cur ita? Quia Beniamin punire conantur, haud priùs curantes propriis vitiis frænum apponere. Fatur Gregorius vbi ſup. *Quid eſt hoc, quod Iſrael in vltionem ſceleris inflammatur, & tamen prius ipſe proſternitur, niſi quod prius ipſi purgandi ſunt, per quos aliorum culpa feriuntur?*

[*Aduerſum Beniamin Iſraël non proficit, quia prius de proprii ſceleribus carpendis non curauit.* Iudic. 20. Gregor.]

31. Quàm ſapienter cæleſtis Magiſter! *Ante iudicium interroga te ipſum.* Eccli. 18. Id eſt, iudicaturus, ſeu damnaturus alium, primùm te reum cognoſce reum, interroga, ac poſt reſponſionem aut condemna, aut abſolue; móxque ad alienæ conſcientiæ diſcuſſionem propera. Caſſiodorus lib. 6. Variar. ſic Prouinciæ Rectori: *Eſto vita continens, vt poſſis in alios eſſe Iudex. Prima æquitas eſt, à ſe Præſules inchoare. Nullas in ſe culpas timet reus, quas in ſe habere perſpexeris cognitorem. O quale eſt, liberum tribunalibus inſidere!* Vberiùs D. Auguſtinus ſer. ſabbat. poſt 3. Dom. Quadr. *O Iudex, prius propter te eſto iudex in te: prius iudica te de te, vt de penetrali conſcientia ſecurus procedas ad alterum. In te ipſum redi, te diſcute, te audi. Dixit tibi conſcientia tua de te, quid feceris, quid acceperis, quid peccaueris! Vellem ſcire, qualem ſententiam protuliſti? ſi bene audiſti conſcientiam, ſi in audiendo te, iuſtus fuiſti, ſi tuæ mentis tribunal aſcendiſti, ſi te ipſum ante ipſum in equuleo cordis ſuſpendiſti, ſi grauis tortores adhibuiſti timoris: bene audiſti, ſi ſic audiſti.* Latro latronem condemnabit.

[*Iudicaturus proximum delinquentem, propriam prius conſcientiam diſcutit.* Eccli. 18. Caſſiod. Auguſt.]

32. Huc refero Dominicam ſententiam: *Medice, cura te ipſum.* Luc. 4. An ægrotantibus medicamina quæque aſpera adhibebit, qui propriæ ægritudini negligit medicinam adhibere? Illuſtrat argumentum illud Eliandi, de quo Autoninus 3. p. ti. 7. cap. 5. *O tu quiſquis es viſitator aliorum, ſi temetipſum prius viſitaueris, poſtea proximum viſitando non peccabis. Nam in te ipſo poteris legere, quomodo aliorum debeas errata indicare. Et re vera quid iuſtius, quid conuenientius, quàm vt ſpirituales medici, qui ſpiritaliter infirmos viſitant, priùs ſeipſos viſitare ſtudeant, & de ſtatu ſuo interrogent, venaſque pulſatiles affectionum pulſent. Ne fortè contingat illis nondum viſitatis, & iam viſitantibus, id eſt non dum correptis, & iam alios corripientibus, audire illud prouerbium: Medice, cura te ipſum.*

[*Spiritualis medicus prius ſibi, quam proximo ægrotanti medicamina adhibeat.* Luc. 4. Antonin.]

33. Paulus ad hæc: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui ſpirituales eſtis huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans te ipſum.* Gal. 6. Si ſpiritualis ſum, cur adhuc me ipſum conſiderare iubeor antè proximi inſtructionem? Num vt ex naturæ propriæ fragilitate poſſim proximi aptius fragilitati miſereri? Sic Gregorius Paſtor. 2. p. cap. 10. *Ex ſe debet vnuſquiſque colligere, qualiter aliena hunc oporteat imbecillitatis miſereri; ne contra infirmitatem proximi, ſi ad increpationis vocem feruentiùs rapiatur, oblitus ſui eſſe videatur.* Aptiùs tamen reſponderim argumento, moneri ſpiritualem virum adhuc propriam conſcientiam diſcutere, vt priùs propria, ſi inuenerit, piacula vindicet, quàm proximi audeat crimina reprehendere. *Meruit quidem adultera lapidari,* (loquor cum Bernardo ſer. 3. Annunc.) *ſed is, punire eam debet, qui dignus non eſt ipſe etiam puniri: is præſumat à peccatrice exigere vltionem, qui eandem excipere non meretur.*

[*Licet ſis ſpiritualis debes adhuc diſcutere conſcientiam, priuſquam proximum reprehendas.* Gal. 6. Gregor. Bernat.]

34. Quid prætendat excuſari ab huiuſmodi diſcuſſione propriæ conſcientiæ ſpiritualis vir, ſi

Diuorum

Spiritualis ſe diſcutiat, ſi ſe ſe Dominus diſcutientem antè reprehenſionem oſtentat.
Beda.

Diuorum Magiſter ſe ſe inclinat ad diſcuſſionem propriæ conſcientiæ oſtentandam quam ſe ſe ad carpendum erigeret. Perficit Beda venerabilis argumentum. *Per inclinationem Ieſu humilitas; per digitum, qui articulorum compoſitione flexibilis eſt, ſubtilitas diſcretionis exprimitur. Poſtulatus ergo Dominus iudicare de peccatrice, non ſtatim dat iudicium; ſed priùs ſe inclinans deorſum, digito ſcribit in terrà: nos videlicet typicè inſtruens, vt cùm qualibet proximorum errata conſpicimus, non hæc antè reprehendendo iudicemus, quàm ad conſcientiam noſtram humiliter reuerſi digito eam diſcretionis ſolerter excutiamus.*

Observatio IV.

Ad illa verba :

Inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terrâ. Qui ſine peccato eſt veſtrûm, &c.

Inclinat ſe Dominus, & digito ſcribit, vt vel peccatoribus inſignibus etiam parcere videretur, & coactus eos carpere.

Vt doceat Præſules, manſuetudinis melle aculeum reprehenſionis condire.

35.
Correptor ſapiens ſapiat adulatorem.
Euthy.

Fatvr Euthymius, *Inclinans ſe deorſum digito ſcribebat, vt dum ipſe in eos non reſpiceret, erubeſcerent leniùs redarguti: vtque ita illo in ſcribendo occupato, liceret eis ſenſim abſcedere, antequam manifeſtiùs condemnarentur. Nam ſuâ ſummâ benignitate etiam ipſis parcebat.* Amariſſima veritas tanta erat ſacari dulcedine condienda. Vt ediſcant Præſules vel criminoſis quæſque haud acria verba iactanda eſſe: ſed amicis, & ſpecioſis verbis reprehenſionem concinnandam.

36.
Homo capiendus, inſtar piſcium, ergo artis, ſeu ſuaui ſermone, non in morem feræ.
Luc. 5.

An feritas delinquentium inſigniuor erit verbis blandis infrænanda? An non verba ligant homines, taurorum cornua funes? Igitur ad ferina corda domanda feritate verberum, ſeu verborum acrimoniâ opus erit. Audi Dominum, *Ex hoc iam homines eris capiens.* Luc. 5. Vbi Toletus ex Græco ſic legit. *A cæde conſeruans capies.* Quonammodo conſeruari à cæde, homines ſiue viui capiuntur? Dum ſagenâ capti oſtentantur. Ideo Dominus, *Venite poſt me, faciam vos fieri piſcatores hominum.* Certè hoc differunt captio ferarum, ac piſcium, quod feræ morientes adducuntur, piſces autem viuentes: illæ vi, hi arte acquirendi. Homines haud in morem ferarum vulnerantibus verbis ſunt adducendi: ſed inſtar piſcium, arte conditis ſermonibus, ſeu ſpecioſâ manſuetudine acquirendi.

Tolet.

Toletus, *Rectè igitur dictum eſt: Eris homines viuos capiens. Vt ſenſus ſit: Non ſic capiens eris homines ſicut capiuntur feræ cædibus, & vulneribus: ſed ſicut piſces, qui illæſi capiuntur.*

Potuit Chriſtus iuſtè opprobriis vti aduersùs accuſatores. O hypocritæ, ô genimina viperarum! Attamen verborum ſuauitate, vti medicis pilulis exitialia medicamina conduiit ad ſalutem. *Opprobrium non accepit aduersùs proximos ſuos.* Pſal. 14. Reprehendit quidem, ſed minimè iactitauit opprobria peritiſſimum medicum agẽs. Hilarius, *Non eſt igitur opprobrium aduersùs proximos ineundum; ſed ſi quid in iis incurioſum, ſi quid petulans, ſi quid incontinens deprehenditur, ſine exprobrationis amaritudine, blandimento etiam dictionis eſt corrigendum.* 37.

Chriſtus probus correptor non accepit opprobrium aduerſus proximos.
Pſal. 14.
Hilar.

Paulus hinc *dictionis blandimento* Galatas obiurgauit. *O inſenſati Galatæ, quis vos faſcinauit non obedire veritati?* cap. 3. Inquit D. Baſilius Seleu. Orat. 30. *Periti medici tunc plus de arte cient admirationis, non cùm ferro & igni, in belli modum, vim mali domant; ſed cùm lenibus pharmacis affectæ parti adulantes, ægrum ſcitè perſanant.* Cur igitur medicus egregius Apoſtolus affectæ parti non modò non adulatur; verum in morem belli vim mali curauit obdomare: O inſenſati, Galatæ quis vos faſcinauit non obedire veritati? Porro verbum *Faſcinauit* quandam quaſi adulationem peccatoris innuit. Quæ enim pulchriora ſunt ab inuidentibus aſſolent faſcinari. Pulcherrimum infantem ſanctorum reliquiis munis, ne ab inuido oculo faſcinetur. Cecinit Maro Egl. 3. 38.

Paulus dictionis blandimento Galatas obiurgauit, imo pia adulatione.
Gal. 3.
Baſil. Seleu.
Virgil.

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Quia teneri, quia niuei, quia pulchri ab inuido ſpectatore faſcinari perhibentur. O Galatæ inſenſati, puerorum in morem quia pulchritudine inſignes ætatis fidei & motum, ab inuidenti diabolo faſcinati eſtis. Chryſoſtomus, Non dixit, Quis vos ſeduxit? quis vos circumuenit? ſed, Quis vos faſcinauit? ſic moderans increpationem, vt non careat laude. Hæc enim verba ſunt indicantis, quòd priùs inuidiâ digna fecerint: quódque id, quod accidit, dæmonis inſultu factum ſit, qui ſecundis illorum ſucceſſibus vehementer reclamauerit.

Medicum cœleſtem audite leuibus pharmacis affectæ peccatorum parti adulantem. Obiurgaturus Antiſtitem Pergami, acrimoniam pharmaci præparat: *Habeo aduersùm te, quòd charitatem tuam primam reliquiſti.* Sed aurum verborum laudatoriorum illa oſtentant præmiſſa: *Scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes ſuſtinere malos, & patientiam habes, & ſuſtinuiſti propter nomen meum, & non defeciſti.* Apoc. 2. Pilas medicas amariſſimas præparat Angelo Pergami: *Habeo aduersùm te pauca, quia habes illic tenentes doctrinam Balaam.* Sed auro curat blandi ſermonis operiri: *Scio vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ, & tenes nomen meum, & non negaſti fidem meam.* Ibid. Tacitus aiebat lib. 4. Annal. *Contumaciùs loqui, non ſi tutum. Arte* enim (vt cum Caſſiodoro loquar) delinquentes *placandi ſunt*: Ad vnicum hoc miniſterium culturam ſermonum requiro. Cultura enim pulchri ſermonis, artificioſæque correptionis cuncti delinquentes ad frugem meliorem adducuntur. Cecinit Horatius lib. 1. Epiſt. 1. 39.

Chriſtus correptor probus, medici in morem, reprehenſionis acerbitatem (quaſi auro pilulas) laudatorio ſermoni veſtiuit.
Apoc. 2.
Tacit.
Caſſiod.

Feruet auaritiâ, miſeráque cupidine pectus?

Sunt

Sunt verba, & voces, quibus hunc lenire dolorem
Poſſis, & magnam morbi deponere partem.
Laudis amore tumes? Sunt certa piacula, quæ te
Ter purè lecto poterunt recreare libello.
Inuidus, iracundus, iners, vinoſus, amator?
Nemo adeo ferus eſt, qui non miteſcere poſſit,
Si modò culturæ patientem commodet aurem.

Sic parti affectæ corripientes medici adulantur, ſic dictionis blandimento corrigunt, ſic arte placant. Verbis contumelioſis vti cultum non eſt. Ille cultum profert ſermonem qui ſcit amara pharmaca ſuauitate condire. Quàm pulchrè Menander, *Sapiens correptor adulatorem ſapit.*

Menan.

Observatio V.

Ad illa verba:

Et remanſit ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtans.

Recedentibus Phariſæis, improbis quidem medicis, ſolus Ieſus adulteram laſciuientem donauit ſanitate.

Vt Euchariſtiæ efficaciam, ad luxuriei ignem extinguendum, innueret.

40. PHARISÆI tranſeunt, Leuitæ diſcedunt, cuncti Medici deſerunt ægrotantem. Solus Samaritanus Ieſus fœminæ adulteræ vulnera alliganda ſuſcipit. Quid legis rigidæ præſcriptiones, famæ pericula, vitæ diſcrimina, mariti gladius, ciuium lapides proficiunt ad impudicitiam inſtænandam? Solus Ieſus vitalis fons luxuriei reſtinguit incendia. Ad ſolum Ieſum in Templo reſidentem, in Euchariſtiâ peccatoribus ſanandis expoſitum afferantur ægroti: illicò ſanitate donabuntur.

41. Fatur Dominus adulteranti fœminæ, *Vade, & iam amplius noli peccare.* Ioan. 8. Recordor paralytico addidiſſe; Noli peccare ampliùs, *ne tibi aliquid deterius contingat.* Cur adulteram infrænaturus non eadem dictitauit: Noli ampliùs peccare, ne in capitis aut infamiæ diſcrimen grauius adhuc incidere cogaris? Sciebat Dominus parum efficacia cuncta iam ei, quæ ſoli Ieſu hæreſcere didicerat. Hic ſanguis, quo redempta es à crimine (ac ſi diceret) te à delinquendi voluntate liberabit. Ideo non dixit, non delinquas, non pecces: ſed *Noli amplius peccare.* Allicio ad mentem hanc D. Ambroſium lib. 9. epiſt. 76. *Quid eſt ergo, vade amodo, & noli peccare? Hoc eſt, ex quo te Chriſtus ſanauit, corrigat gratia, quam pœna non emendaret, ſed puniret.* Ex quo ſoli Ieſu hæſiſti, ex quo ſactum iniſti conuiuium, noli peccare, non delinques, firmiter propoſito hæreſcére te hæc gratia efficiet. Pœna quælibet punit quidem, ſed non aſſo-

Ieſus in Euchariſtia accepteus poteſt dicere ſine formidine: Noli peccare amplius.
Ioan. 8.
Ambroſ.

let emendare. At Ieſus flammas reſtinguit vitiorum.

42. Anxiè Dauid ciſternæ Bethleemiticæ vndâ expleri cupiebat. Quam allatam à militibus Domino libandam cenſuit. *Noluit bibere, ſed libauit eam Domino.* 1. Reg. 23. Cur aqua tot fortiſſimorum militum periculis comparata profunditur? Contemplatur Chryſoſtomus Regem concupiſcentiâ olim fœminæ victum didiciſſe, huius hoſtis potentiam, aquâmque vti concupiſcentiæ exitialis ſimulacrum aſpexiſſe. Aqua itaque ignis illius difficilè extinguendi gerebat ſimulacrum. Iam requiro, quanam vi deliciæ aquâ illâ repræſentatæ diſperguntur, ex animóque relegantur? Reſpondet D. Ambroſius, ſanguine vndas illas vidit Chriſti Domini rubricari. Vnde Verbi vnicâ ſocietate putauit concupiſcentiæ vim poſſe ſuperari. *Repreſsâ* (ait lib. 1. de Iacob cap. 1.) *Victor cupiditate, profudit aquam Domino. Vt oſtenderet, quòd concupiſcentiam ſuam Verbi conſolatione reſtingueret.* Porrò ſola Ieſu potentia calix ille Babylonicus profundendus.

Dauid concupiſcentiæ calicem Babylonicum eorum conuiuio Dominico profudit facillimè.
1. Reg. 23.
Chryſoſt.
Ambroſ.

43. Eccleſiæ ſponſus, *Pulchra ſunt genæ tuæ ſicut Turturis.* Cant. 1. Græcè, *Quam pulchra facta ſunt genæ tuæ.* Vbi Origenes, *Non dixit, quam ſpecioſa facta ſunt. Vt oſtendat, prius non eas ita fuiſſe ſpecioſas.* Vndenam ergo ſpecioſæ effectæ? Oſculo ſponſa Ieſu accepto, ſeu Euchariſtia receptâ, (ſic Doctores illa verba exponunt: *Oſculetur me oſculo oris ſui.*) facta eſt puriſſima ſine voluptatum, quibus antea æſtuabat fœditate. *Poſtquam* (addit Doctor hom. 2. *ſuſcepit oſcula ſponſi, & ipſe affuit, tunc facta ſunt ſpecioſa genæ eius. Tunc caſtitas, & pudicitia, & virginitas, quæ prius non fuerat, per Eccleſiæ genas ſpecioſo decore diffuſa eſt.* Plura Tom 2. de Tom. 2. de Sanc.

Facta olim Eccleſia Euchariſtia receptione mundatur, Virgo puriſſima efficitur.
Cant. 1.
Origen.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Nec ego te condemnabo.

Homines accuſatores fœminę tandem parcunt, Deus ipſe non condemnat eam, quæ non tam ex malitioſa affectatione, quàm ex fragilitate deliquit.

Quis homo non parcat humanæ fragilitati?

44. AD terræ contemplationem Chriſtus aduocat accuſatores. Terra (quaſi diceret) eſt mulier, fragilis admodum, ex veſtra fragilitate ediſcite. Non hæc tam ex malitioſâ affectatione, quam ex fœmineâ fragilitate deliquit. An vllus te condemnauit? *Nemo Domine. Nec ego te condemnabo.* Illi quidem, quia propriam in te fragilitatem contemplantur: ego quia veſtrum agnoui figmentum.

Peccata ex infirmitate facilius veniam donantur.

45. Olim Deus, *Non permanebit ſpiritus meus*

Quia fragilis hominum cõditio, non æternum damnatur à Domino.
Gen. 6.
Hiero.

in homine, quia caro eſt. Gen. 6. Hebraicè, *Non iudicabit* (ſeu condemnabit) *ſpiritus meus homines iſtos in ſempiternum, quoniam caro ſunt.* Exponit Hieronymus, *Quia fragilis eſt hominis conditio, non eos ad æternos ſeruabo cruciatus.* Si ex malitiæ affectatione, velut Diabolus, deliquiſſent, ignis eis maneret æternus: ex fragilitate deliquere. Non condemnabo.

Iob exponit carnis infirmitatem, vt Deus ignoſceret.
Iob 10. Catena Græca.
Gregor.

46. Iob peccatorum gerens perſonam, ſic Iudici: *Memento, quod ſicut lutum feceris me: Vitam, & miſericordiam tribuiſti mihi.* Capit. 10. Catena Græca, *Miſericordiam poſuiſti iuxta me,* quem ſcilicet *ſicut lutum feciſti.* Si luteum vas confringitur, illico miſericordia parcit, quia luteâ ex fragilitate deficit: Non ſic æneo vaſi ex malitiâ affectatâ fractione affecto. Gregorius lib. 9. Mor. cap. 28. *Ac ſi apertè dicat* Iob: *Carnis infirmitatem conſidera, & reatum iniquitatis relaxa.* Quis enim condemnet exitialiter virum aut fœminam humanâ preſſam infirmitate?

Cain damnatur, quia cum potens eſſet ſe cohibere, non infrænauit irã.
Gen. 4.
Ambr.
Non accidit ex affectu amoris caci, qui trahit.

47. Cain à Dei Iudicis facie damnatus abſceſſit. *Ecce eijcis me à facie tuâ: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear.* Geneſ. 4. Et quænam illa hominis tam grauis iniquitas, vt quodammodo haud veniabilem à Deo eſſe aſſeratur? Exiſtimo ex affectatione malitiæ peccatum exortum. Dixerat Dominus, *Sub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Ibid. Ac ſi diceret, Tu poteris vindictæ appetitum cohibere. Non delinques ex fragilitate, quemadmodum perſecutionibus acta caſtitas ſolet corrumpi, aut ex occaſione appetitûs aſſolet allici: ſed ex malitioſâ affectatione; vnde apud hominum, Deique tribunal condemnaberis. Omnis igitur qui inuenerit te occidet te. Pulchrè Ambroſius lib. 2. de Abel, cap. 7. *Tu ergo princeps operis tui, tu dux criminis. Non te inuitum, non imprudentem error traxit; ſed voluntarius reus iudicio es. Non lapſu feciſti dolum, quo te diuinæ iniuria reum eſſe conuinceis.* Non deliquiſti ex affectu arrepto ad libidinem equorum impetum gerens, ſed ex meditatione criminis operam crimini dediſti.

Cain meditatus eſt crimen, & deliquit ex voluntatis conſilio, & ponderatione peccati.
Gen. 4.

48. Poſt ſacrificium Cain à Domino non acceptum, *iratus eſt* ille *vehementer, & concidit vultus eius.* Gen. 4. Concidit planè, vt cogitabundus apud ſe diſcuteret, quonammodo poſſet vindictam mandare executioni. Tunc Dominus, *Quare concidit facies tua? Nonne ſi bene egeris recipies; ſi autem malè, ſtatim peccatum in foribus aderit: Sed ſub te erit appetitus eius, & tu dominaberis illius.* Ibid. Aduerte ô miſer, quòd non ex impetu ruas, ſed potens dominari paſſioni, adhuc ex meditatione malitioſè ſceleri incumbis. Ambroſius, *Voluntarius reus iudicio.* Id eſt, qui non tam lapſu ex paſſionis impetu, quàm ex voluntate affectatâ delinquit, iudicio afficiendus Deo profante, *Te condemnabo.*

Ideo Chanaã reprobatur, quia poſt peccatũ ponderationem adhuc operam dedit flagitio.
Oſe. 12.
Rufin.

49. Fatur Oſeas, *Chanaam in manu eius ſtatera doloſa, calumniam dilexit.* Cap. 12. Quid mirum Noëmum proclamaſſe: *Maledictus Chanaam.* Ab accuſatoribus condemnabitur, & ab ipſo Conditore non abſoluetur. Quare? Quia *in manu eius ſtatera,* delinquit non ex impetu, ſed ex grauitatis delicti ponderatione ſicut Cain. Rufinus appoſitè, *Vbi talis anima verſatur affectus, vt non impetu, ſed deliberatione, quaſi ſuſpenſis ab vtraque parte ponderibus, nefanda committat, dicitur peccâſſe ſub trutina,* ſeu delicti ponderatione, plerumque quidem exitialiter, à cunctis hominibus, & à Deo damnato peccatore: *Omnes te condemnarunt, ſed & ego te condemnabo.*

Observatio VII.

Ad illa verba:

Nec ego te condemnabo, vade.

Non Dominus adulteram tradidit lapidibus obruendam, ſed ſine legis pœna ei ſubeundâ, abſoluit.

Infamia enim locum gerebat lapidationis.

Peccatori nobili, & iudice ſupplicium grauiſſimum infamia eſt.

50. SVNT qui exiſtiment apud Barradium adulteram fœminam a Domino abſolutione affectam poſtmodum traditam ciuibus, vt iuxta legis præſcriptionem lapidaretur. Id abnegaui. Quòd ſi inſtes oportere, vt abſoluta à crimine ſupplicij pœnæ traderetur, reſpondeo, ſufficienter in eam fuiſſe animaduerſum. Attende.

Quos Deus amat caſtigat temporaliter, & ideo corripuit grauiſſimo ſupplicio confuſionis adulteram, quam abſoluit.
Gen. 6.
Hieron.
Pſal. 102.
Euthym.

51. Proximè expoſitus Geneſeos locus redit ad trutinam. *Dixitque Deus, Non permanebit ſpiritus meus in homine quia caro eſt.* Cap. 6. Ex Hebræo, *Non iudicabit ſpiritus meus homines iſtos in ſempiternum.* Hieronymus, *Non eos ad æternos ſeruabo cruciatus, ſed hic his reſtituam, quod merentur.* Deus ergo peccatores, quorum miſereri decernit, non omnino à pœnâ eximit, cùm culpam abſtergit, ſed ab æterno liberans cruciatu temporariis pœnis verberat peccatorem. Id aiebat Dauid, *Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt Dominus timentibus ſe.* Pſal. 102. Quos autem Deus filios amat, caſtigat, vulneribus temporariis vulnerat, ne afficiantur æternis. Cur igitur adulteræ fœminæ temporalis pœnæ verbera non inflixit. Imo acrius diuerberauit; quia publicam miſit infamiam vt verecundiæ aculeis pungeretur. Euthymius bellè, *Satis erat talis diuulgatio, & coram tot aduerſarijs erubeſcentia pro ſupplicio.* Lapidationem lex præſcribit adulterio? Infamia diuulgati criminis cordatæ fœminæ dilapidatio eſt.

Confuſio ex delicto eſt ſuſpiciatio pœna.

52. Petrarcha Dial. 25. pulchrè! *Infamia ſarcina ingens eſt.* Aut flagitio collecta, aut non? *Fuſca fama, conſcientia clarus ſum.* *Si ho-*

neſti

veſti ſtudio infamia glorioſa ; ſi quidem bonis artibus quæſita infamia, laus eſt. Inſultent fatui, & tu exulta lucro nobili. Quid ſi delicto parente infamia exorta fuerit ? *Si flagitio collecta, grauis pœna fateor, & ſine ſolatio ſubeunda. Tunc* (vt cum Plautò loquar in Perſ.) *hominum immortalis eſt infamia.* Etiam tum viuit cùm eſſe credas mortuam. Vt ſcias tunc infamiam vices ſupplicij non modò temporalis, ſed & æterni quodammodo exercere.

53. *Abſterſa macula adulteræ, litura infamia perſeuerauit in pœnam delicti.* Amanti.

Ab adulterâ maculam ſcio manu Domini fuiſſe abſterſam. Attamen infamiæ litura perſeuerans ſatis erat pro ſupplicio. Legi apud Amantium Claudium Cæſarem à quodam reo, deprecantibus familiaribus, criminis notam appoſitam ademiſſe. Quod cùm obiicerent accuſatoribus, ſupplicium reatui aſſignandum, reſpondit Cæſar, *Litura infamiæ extat. Sentiens, etiam remiſſà culpâ, manere infamiæ veſtigium. Alludens ad ſcripturam, quæ licèt ſpongiâ deleatur, relinquitur tamen veſtigium.* Hæc igitur infamia ſatis eſſe ad ſupplicium cordaris reputatur.

54. *Poſt crimen æquale, ſupplicio afficitur lepra Maria, Aarõ autem confuſionis,* Num. 12. Saluian.

Olim Aaron & Maria ſoror aduersùs Moyſem fratrem murmurârunt. *Et ecce Maria apparuit candens leprâ.* Num. 12. Si etiam Aaron deliquerat, cur non ſimul ſupplicio affectus eſt ? Fuit equidem graui admodum ſupplicio vulneratus, dum crimen euulgatum tranſgreſſori peperit infamiam, quæ pro grauiſſimo ſupplicio reputatur. Saluianus lib. 1. de Prouid. *Coercitus lepra huiuſmodi non ſolum Mariam, ſed & Aaronem humiliauit.* Leprâ vnus & alter percuſſi fuere, illa pœnæ, hic infamiæ. *Maria enim ſupplicio afficitur, vt Aaron confuſione multetur.* Fateor non cunctis viris aut fœminis confuſionem pro ſupplicio adhiberi poſſe. Sunt enim viri fronte perfricata, fœminæque meretriciâ inuerecundia adeo affectæ, vt nullatenus ex infamiâ confuſione vulnerentur. Hiſce poſt infamiam acriora flagella, ſi ad meliorem frugem ſint recipiendi, à Domino præparantur.

LIBER QVINTVS.

IESVM IVDÆI EXTRA CIVITATEM DETVRBANT.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput quartum Lucæ.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum extra Ciuitatem deturbatum.

PROLVSIO.

EX occaſione duplicis Hiſtoriæ à Domino adductæ, vnius petitæ èx 3.Reg.17.alterius ex 4. Reg. 5. inuidiâ exardeſcentes Iudæi Nazarethæ ciues, quòd Sarephtæ Sidoniorum pauperculam viduam, & Eliam Theſbitem viris ac fœminis Nazarethæ præponere videretur, Ieſum extra Ciuitatem deturbant, & præcipitio agi moliuntur. O inuidiæ adnata ingratitudo! Ambroſius apud D.Thom. in Cat. *Non mediocriter inuidia proditur, quæ charitatis oblita, in acerba odia cauſis amoris inflectit. Cùm enim ipſe Dominus per populos beneficia diffunderet, ipſi iniurias irrogabant. Nec mirum ſi perdiderunt ſalutem, qui eiecerunt de ſuis finibus Saluatorem.* At benigniſſimus Dominus non repentè diſcedit, ſed *per medium eorum ibat*, ad pœnitudinem redonans occaſionem, Bedâ profante, *Peiores ſunt Iudæi diabolo magiſtro. Ille enim ait, Mitte te deorſum: iſti verò facto mittere conantur. Sed illorum mente mutatâ ſubitò, vel obſtupefactâ deſcendit; quia adhuc illis pœnitentiæ locum reſeruat.* Quàm patiens, quàm miſericordiâ flagrans qui ex præcipitio ſibi illato quærit, vnde hoſtes ab æterno præcipitio liberari poſſint.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, *ſeu perſecutionibus affecti*, FRVCTVS QVINTVS. Ambroſ.

LVCÆ Cap. IV.

23. VTIQVE dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice, cura te ipſum: quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patriâ tuâ.

24. Ait autem: Amen dico

PARAPHRASIS.

23. PHARISÆORVM *impiam murmurationem Chriſtus Dominus huiuſmodi ſermone compeſcuit: Quoniam audiſtis me omne morborum genus apud alios ſanâſſe, dicetis mihi, quod vulgò dici ſolet, Medice curà te ipſum. Te prodigioſa quædam in Ciuitate Capharnaum audiuimus patrâſſe, vbi nullos habes tibi ſanguine, propinquitate coniunctos. Quidquid apud alienos geſſiſti, hic apud tuos, & in patria gere.*

24. *Eſt, inquit, hic vulgarium hominum*

vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patria ſuâ.

num affectus, vt medicum hoc pluris æſtiment, quòd ex longinquâ regione venerit ignotus. Quod medicis accidit, multo magis Prophetis. Reuolute veterum Prophetarum hiſtorias, nullum Prophetam in patriâ ſuâ, & apud ſuos cognatos habitum reperietis in pretio.

25. In veritate dico vobis, quia multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël, quando clauſum eſt cælum annis tribus, & menſibus ſex, cùm facta eſſet fames magna in vniuersâ terrâ:

25. Ætate, quâ vixit Elias, cùm totos annos tres, ac menſes ſex vlla pluuia non decidiſſet, atque hinc terra ſterilitas ingenti fame illas regiones occupâſſet; multæ extitere viduæ in gente Iſraëliticâ.

26. Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.

26. At Propheta fame periclitans ad nullam aliam paſcendus immittitur, niſi extra patriam (vbi minimè acceptus) ad viduam Sarepthanam in regionem Sidoniorum. An non quia in patriâ haud adeò eſſet acceptus, vt ei primùm fameſcens vidua proferret annonam.

27. Et multi leproſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Prophetâ: & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.

27. Simile quid accidit Eliſæi temporibus, qui ſucceſſit Eliæ. Nec enim dubium, quin inter Iſraelitas complures fuerint leproſi, qui deſiderarent ſanitatem. At extra patriam Propheta Naaman Syro idololatra mundando præparatur, ne à patriæ incolis minus acceptus haberetur.

28. Et repleti ſunt omnes in Synanoga irâ, hæc audientes.

28. His dictis, cùm Dominus ciuibus ſuis incredulitatem exprobrâſſet, ob quam ſe redderent diuinis beneficijs indignos; in tantum commoti ſunt omnium animi, iracundia flagrante.

29. Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra Ciuitatem: & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem Ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.

29. Vt coorto tumultu, Ieſum è Ciuitate Nazareth eiecerint; nec hoc contenti, illum vſque ad montis ſupercilium perduxerint, ſupra quem Ciuitas erat ædificata, vt indè præcipitem darent. O ciues impios! ô ſubitò in quantam inſaniam verſum mobilis vulgi fauorem! Et poſtea miramini, ad vos non venire ſalutem, cùm in exilium ſalutis exigatis auctorem?

30. Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.

30. Perfecit quidquid potuit impia voluntas, ſed non eſt data praua facultas voluntati. Non dum tempus aduenerat, non placebat præcipitium, ſed altitudo Crucis. Vnde innocuus tranſiit per medium illorum, qui ad præcipitandum pertraxerant. Quid poſſet in ipſum hominum malitia, niſi ſuapte ſponte ſe ſe præberet capiendum?

SECTIO PRIMA.

Inuidos Dominus arguit Iudæos.

TEXTVS.

VERS. 23. VTIQVE dicetis mihi hanc ſimilitudinem: Medice cura te ipſum. Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hîc in patriâ tuâ.

24. Ait autem, Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De artificioſâ Ieſu Reprehenſione.

1. *Particula, Vtique vn.*

ET *ait illis: Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem:* Videns Dominus Ciuium ſuorum infidelitatem, quæ tantò reprehenſibilior erat, quantò illi magis eius virtutes, ac ſapientiam agnoſcebant, mirabili artificio eos arguit, & cauſam infidelitatis detegit, oſtentans quantū detrimenti ex ingratitudine eis exoriatur. Dictio *Vtique* affirmantis eſt. Ac ſi diceret, Scio vos mihi obiicere velle, quod ſimilitudine, ſeu prouerbio quodam dici aſſolet, quaſi me accuſantes, & de me conquerentes.

2. *Prouerbij expoſitio.*

Medice, cura te ipſum. Hoc prouerbium. Quaſi dicerent, ſicut medicus non minorem curam, dum ſibi medetur, gerere debet, quàm dum medetur extraneis; ſic tu deberes non minorem rationem noſtri habere, qui ad te pertinemus, cùm eiuſdem tecum patriæ ſimus, quàm externorum habuiſti, apud quos quidem multas virtutes exercuiſti, multa miracula excitâſti. Deberes ergò apud nos non minora gerere mirabilia, ne contra te iactitari poſſe videatur prouerbium: *Medice, cura te ipſum*; vitio enim dabitur medico, qui curam exerens aliorum, ſui rationem non habet.

3. *Loci huius interpretatio.*

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patriâ tua. Magna prorſus, & admiranda apud Capharnaitas geſſiſſe te cognouimus, fac ergo eadem apud Conciues Nazarethæ, ne patriam propriam contemnere videaris, externorum ſuſceptâ ratione; vnde aduersùm te valeat dictitari: *Medice, cura te ipſum.* Poterant planè conciues Christo obiicere: Cùm iure naturæ, cæteris paribus, maior cura ſuorum vnicuique habenda ſit, quam aliorum: nam *qui ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit*, vt teſtatur Apoſtolus, affirmante Gregorio hom. 27. in Euang. quare opera mira, & ſalubria apud eos non efficeret, quæ apud extraneos geſſerat? Ne igitur querela eorum iuſtitiam continere videretur, tacitæ huic obiectioni reſpondet, culpam in illos reiiciens, quaſi ipſi effecerint, vt quæ iure naturæ eorum iudicio ſibi quodammodo debebantur, cum illis geſta non fuerint. Ambroſius, *Non otioſè Saluator ſe excuſat, quod nulla in patria ſua miracula virtutis ſuæ ſit operatus; ne fortaſſe aliquis viliorem patriæ nobis eſſe debere putaret affectum.*

Gregor.

Ambroſ.

4. *Cur Dominus apud Nazarenos miracula nō excitaret.*

Exiſtimo planè conciues Ieſu miracula excitari apud ſe cupiiſſe non propter fidem, ſed ob quandam ambitionem, aut curioſitatem, imò fortaſſis ex infidelitate, quia vera non credebant miracula eſſe, quæ foris facta narrabantur. Idcirco iuſta Chriſti excuſatio, & eorum reprehenſio; quia inuidia præualuit, nè miraculis exteriùs factis ad excipiendam fidem diſponerentur. Caietanus, *Non iuit Ieſus ad Nazareth in principio prædicationis ſuæ, ſed poſt multa alibi facta miracula: vt vel ſic diſponerentur conciues ad credendum; ſed præualuit inuidia.* Maius prorſus agricolæ beneficium, terræ immittere grana, cum opportuno imbre aratrique fuerit diſpoſita verſatione. Quid ergo rigens adhuc terra conquereris?

Caiet.

§. II.

Alio quodam prouerbio oppoſitæ Ieſus obiectioni reſpondet.

AIt *autem.* Caietanus, *Interponit hæc Euangeliſta, ad ſignificandum, verba præcedentia relata tantùm à Ieſu, dicta autem à Nazarenis: ſequentia verò eſſe reſponſionem Ieſu.* Non ergo otioſè profante Ieſu, Lucas interpoſuit: Ait autem, vt diſtingueret Chriſti ſermonem à Nazareorum proloquio relato. 5.

Cur à Luca interponitur particula illa? Caiet.

Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſua. Altero prouerbio ad prouerbium ex mente Nazarenorum relatum reſpondet. Senſum Prouerbij expendo, qui eiuſdem patriæ ſunt, quâdam videntur habere æqualitatem, & paritatem. Quando ergò aliquis eorum ſucceſsus alicuius proſperitate fruitur, facilè Concines inuidiâ ſuccenduntur: eò enim ſibi inferiores fieri videntur. Id quod minimè eis accidit, qui eiuſdem patriæ haud pertinent ad ditionem. Hinc vulgariter dictum: *Nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ*: & Chriſto Domino accommodatur. Conciues enim eius ægrè ferebant, eum, qui cum ipſis nutritus, quaſi vnus ex reliquis erat, ſic ſibi anteferri, vt Chriſtus, Meſſiasvè reputaretur. 6.

Altero prouerbio reſpondet Ieſus conciuibus.

Tres effectus inuidiæ à Patribus ſolent annumerari. Primus eſt proſperitatis alienæ incredulitas; inuidus enim, oc alterius bono diſcerpatur, difficilè credit bonum, quod alteri eueniſſe narratur. *Vitium eſt afflictiuum* (ait Hieronymus ad Gal. 5.) *ipſius habentis*; ideóque curat afflictionis cauſam, non credendo, præſcindere. Secundus eſt, quando ratio ac mens ita conuincuntur, vt aliena felicitas ſit credenda, quærit inuidus verbis minuere, vt non ſit credita proſperitas illa, aut minor reputetur. Eſt hinc contrarius inuidus adulatori. Adulator, enim (vt ait Gregor. lib. 4. Mor. cap. 25.) propter quandam vicinitatem, quam habent vitia cum virtutibus, aſtutum, appellat prudentem; crudelem, iuſtum; prodigum, liberalem; auarum, temperatum. Inuidus autem contrarium gerit, (vt adnotat Baſilius orat. de inuid.) virtutes propter eandem vicinitatem prædicat vitia, prudentem, appellat aſtutum; iuſtum, crudelem; liberalem, prodigum; temperatum, auarum. Quærit enim ſemper detrahere verbis, etiam ſi mente nequeat abnegare. Tertius eſt, quòd ſi nec ea, quæ dicta ſunt, poſſit, ſtudeat rebus ipſis impedire, aut auferre alterius proſperitatē, de quâ dolet, vt eximi poſſit à cruciatu. Hinc calumniæ in proximum, falſa teſtimonia, homicidia exortum duxere! Cain inuidiâ fratrem occidit; Dauidi ſæpe Saul necem tentauit inferre; Ioſephū fratres voluerunt occidere, vendiderunt. Poſtquā Paulus dixit: *Plenos inuidiâ*, adiecit, *homicidio, contentione, dolo, malignitate.* Rom. 2. Quaſi hæc ex inuidiâ tanquam ex radice germinarētur. Tres hoſce affectus Auguſt. ſer. 18. ad frat. complexus, profatur: 7.

Tres effectus inuidiæ expoſitioni accommodo. Hiero. Gregor. Baſil. Rom. 2.

Inuidia

Inuidia fidem tollit, linguam multiplicat, iuſtitiam diſperdit. Quorſum hæc? Profectò ex inuidiâ conciuium Ieſu tres hi effectus proceſsére. Nam nec crediderunt eum eſſe Chriſtum: & verbis, ipſius detraxerunt dignitati: Filius eſt fabri, & faber, & ſorores eius apud nos ſunt, quaſi cæteræ fœminæ; nec hoc contenti eum è monte præcipitem agere tentârunt, Toletus appoſitè, *Hoc prouerbio Dominus ſuos conciues inuidiæ, infidelitatis, detractionis, ac iniuſtitiæ taxauit.* Tolet.

8. *Senſum eliciun.* *Nemo Propheta in patriâ ſua.* Senſus itaque ſic eliciendus. Rectè mihi illud opponeretis: *Medice, cura te ipſum*, ſi opera, quæ requiritis apud vos eſſent vtilitatem allatura, fidémque, cuius causâ fiunt, conciliatura. At non ſic, nec enim mihi creditis, nec credetis: & veſtra infidelitate verificatis contra me illud prouerbium: Propheta in patria ſua acceptus non eſt. Sic nec ego apud vos fidem inuenio, nec vobis acceptus ſum. Infidelitas ergò veſtra cauſa eſt, cur quanta feci in Capharnaum, in patria non geram.

Obiicis, cur miracula infidelibus Nazarenis negauit, qui non credituris Capharnaitis illa conceſſit? Magis-ne ſuos, quàm extraneos puniuit? An minùs ſuos dilexit? Aſſero plus ex eo ſuos dilexiſſe comprobari. Quando enim Dei beneficiis homo eſt abuſurus, maius accipit beneficium, magíſque diligitur, ſi ea illi non conferantur. Fatur Dominus, *Si opera non feciſſem, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Ioa. 15. Et Apoſtolus, *Melius erat illis non cognoſcere viam iuſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum conuerti.* 2. Pet. 2. Auguſtinus Tract. 73. in Ioa. *Deum aliquando nos exaudire, dum non facit, quæ petimus*, nimirum quando ea quæ petimus nocumento futura ſunt nobis, affirmauit. Cùm ergo conciuium infidelitas grauior eſſet futura poſt miracula Chriſti, maiori ſunt beneficio affecti, magíſque dilecti ab eo, illis non geſtis, ac ſi fuerint excitata. 9. *Obiectioni reſpondeo.* Ioa. 15. Auguſt.

IN IESVM EXTRA CIVITATEM
DETVRBATVM
PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS
CIRCA LITERAM.
EX INVIDIA CONCIVIVM à Domino taxata.

Observatio I.

Ad illa verba:

Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem. Medice, cura te ipſum.

Prouerbium hoc ſpitituales medicos taxat.

Hi quidem propriæ conſcientiæ priùs debent medicamina adhibere, quàm proximorum incumbant valetudini.

10. Cyril. DIVVS Cyrillus fatur, *Commune hoc Prouerbium apud Hebræos ad improperium excogitatum.* Eorum ſcilicet, qui propriæ ægritudini medicamina non adhibentes, ſolliciti ſunt de vulneribus proximorum medicinâ afficiendis. Sæpè exaratum argumentum peculiariter illuſtrabo.

11. *Excogitatum prouerbium ad vituperium medici, qui vulneri proprio non medetur.* Profatur Gregorius in Paſt. *Improbus, & imperitus eſt medicus, qui alienum mederi appetit, & ipſe vulnus, quod patitur neſcit.* Licèt enim doloribus ex vulnere obortis torqueatur, neſcire videtur vulnus cui non appetit mederi. Ad huiuſmodi ergo medici improperium prouerbium excogitatum eſt Sulpitius Ciceroni, *Noli imitari malos medicos, qui in alienis malis profitentur, ſe tenere medicinæ ſcientiam: ſe ipſos curare non poſſunt.* Gregor.

12. *Difficile medicus proprio vulneri mederi curat.* Quàm facilè aliis conſilia præbere; ſibi autem conſulere, difficillimum. Audi Philemonem apud Stobæum ſer. 102. *Homini facile eſt alij conſulere, ipſum verò præſtare, difficilis res eſt. Quod in medicis apparere video, qui de continentia apud ægrotos perquam benè omnes loquuntur; deinde vbi morbo afficiuntur, ipſos facientes videre eſt, quod pridem prohibebant.* In horum improperium prouerbium hoc excogitatum eſt: *Medice cura te ipſum.* Philem.

13. *Auis, quæ propria ægritudini medetur, cœleſtem medicum repræſentat.* Vt Ægyptij oſtenderent à Diuorum aliquo hominum medicinam aliquam proceſſiſſe, *columbam* (ait Pierius Valeri. lib. 22.) *vel, vt alij ſcribunt, palumbem lauri ramuſculum geſtantem roſtro exprimebant. Ales enim ea, quoties ægrotare cœperit, lauri folio decerpto ſibi ipſi medetur.* Auis itaque illa, quæ propriæ ſcit ægritudini illico mederi, appoſitè Diuos, medicos ſcilicet cæleſtes repræſentat. Valeria.

14. *Chriſtus ægram adulteram curaturus, prius reperit ſe ſine contagio.* Ægrotans adultera ſanitati reſtituenda cæleſti Medico præſentatur. Ipſe autem curaturus, *digito priùs ſcribebat in terrâ; poſtmodum erexit ſe, & dixit.* Ioa. 8. Quid eſt, quòd priùs in terra ſcribit, quàm erigat ſe, vt fœminam ægrotantem à contagio liberet? D. Ambroſius reſpondet priùs Medicum propriam conſcientiam diſcuſſiſſe digito meditationis, num aliquâ ægritudine, perſonam hominis gerens, premeretur? quàm curandæ alienæ ægritudini operam daret. Poſtquam autem ſe omninò purum Ioa. 8. Ambroſ.

comperit, erexit ſe ad fœminam à peſtifero contagio liberandam. Beda, *Ideo iubetur medicus alieni criminis*, ſeu alienæ ægritudinis, *digito diſcretionis in corde ſuo deſcribere, ne fortè ager in ſe ipſo inueniatur. Digito ſcribamus in terra, id eſt, diſcrimine ſolerti penſemus, an cum beato Iob dicere poſſimus: Neque enim reprehendit nos cor noſtrum in omni vita.* Tunc ad alieni morbi curationem exſurgamus: *Erexit ſe, & dixit.* (Beda.)

15. *Medicus infirmus non aptè curas ægritudini alienæ mederi.* Pſal. 46. Plutar.

Improbo medico dixit Deus: *Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Pſal. 46. Liceat vulgari idiomate expendere: *Mal medico, que eſtas enfermo, para que recetas a otros? Medico, cura te ipſum.* Sic Plutarchus Principem admonebat. *Mores proinde ciuium (*inſtar medici*) tum leniter, atque ſcitè moderandos, melioréſque efficiendos aggredi debes, cùm tibi iam vires ſunt.* Id eſt, *Quando tu has conualecido de tu enfermedad.* Adhuc ægritudini vires cedunt, & curas alieno morbo adhibere medicamen? Ambroſius Pſal. 73. *Medicus prius curare ſe debet. Confiteris peccatum tuum, & medicum te profiteris in alienum? Peccatori dixit Deus: Quare tu, &c.*

16. *Qui contagio fœdatur, ſicut Cain, non medeatur aliis.* Gen. 4. Philip.

Caino Deus, *Nonne ſi bene egeris, recipies?* Gen. 4. LXX. *Peccáſti, quieſce.* Vbi Philippus Ab. lib. de ſilent. Cleric. cap. 76. fatur, *Si peccáſti, contagio interiorem conſcientiam polluiſti, eiúſque immundiciam nondum pœnitudine congruà diluiſti: noli vt proterius per os tuum aſſumere teſtamentum meum.* Ac ſi diceret, Donec te à propriâ ægritudine expedias ô Caini imitator, noli medica præcepta ægrotantibus præſcribere.

17. *Medicus, cuius pulſus inæqualis, male ſyſtematico curando occurret.* Sap. 7. Galen.

Sapiens id ſolummodò medicus præſtet, qui nullo contagio inquinatur, aut febri corripitur. De hoc Sapiens, *Nihil inquinatum in illam incurrit, candor eſt enim lucis æternæ.* Sap. 7. Verbum *incurrit* ad rem medicam pertinet, quo Galenus in Iſago. pulſum intercidentem ſeu inæqualem ſignificat, *quando inter duos ictus, qui ordine proprio inferuntur, tertius alius ictus intercurrit.* Quàm ſapiens medicus, quàm vtilis ægrotis ſanandis, qui nullo inquinamento ægritudinis maculatus eſt: quique pulſu omnino æquali roboratur. An medicus pulſu ſyſtematico laborans lethaliter equidem, poterit ægrotantibus curationem indicere? Nihil in medicum inquinatum incurrit, haud pulſus inæqualis? Cunctis aliorum ægritudinibus medeatur.

Observatio II.

Ad illa verba:

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patriâ tuâ.

Chriſtus apud Nazareth miracula non operatur. At non quia patriam oderit, ſed quia conciues increduli.

Aliàs enim patriæ honoranda extraneos poſtponeret; quia erga propinquos prima pietas exhibenda.

18. *Eleemoſyna prius exhibenda propinquis, quam extraneis.* Interl.

APTE arguerent Nazareni, patriæ debere ſuccurrere, qui extraneis ſubuenit, niſi ſpeciale diuinæ pietati obſtaculum appoſuiſſent. Vnde Gloſſæ Interl. ore Dominus reſpondet, *Ideo non operor inter vos, quia vos increduli, non quia oderim patriam.* Scio enim propriis ſpeciali iure honorem exhibendum, ſubſidia præſtanda.

19. *Non ſapit, qui non prius patriæ, quam extraneis ciuibus curam impendit.* Eurip.

Cecinit Euripides in Dictyæ.

Meo quidem iudicio non rectè ſapit
Qui ſpretis patriæ finibus terræ
Alienam colit. Sapiens priùs patriæ fines colere curat aratri miniſterio, quàm extraneæ vrbis fundum verſari. Idem,

Conuenit omni ratione, potiùs
Amantes patriam ſalutem eius moliri.

Haud ſapientis ciuis, potiùs extraneæ vrbis, quàm propriæ ſalutem procurare. Apte Tullius lib. 2. Offic. *Si contentio quædam, & comparatio fiat, quibus plurimum prius tribuendum ſit officij; ſunt Patria, & parentes.* (Tulli.)

20. *Prius patriæ commoda, quam vtriuſque parentis procuranda.* Stobæ.

Imo quam parentibus ſeorſim ſumptis prius, patriæ occurrendum. Platonis pulchram dabo ſententiam, cuius meminit Stobæus ſer. 37. *Eſt patria per Iouem velut alter quidam Deus, & primus, maximuſque parens. Quare qui nomen ei impoſuit, a re ipsâ non temere patriam nominauit: vocabulo quidem à patre ducto, pronunciato tamen fœmininâ terminatione, vt ex vtroque parente mixtum eſſet. Atque hac ratio inſinuat, patriam vnam ex æquo duobus parentibus colendam eſſe. Præferenda igitur omnino eſt patria vtriuſque parentum ſeorſim: & ne ſimul quidem parentes ambos maioris fieri, ſed æquali honore dignari.*

21. *Imo poſt Deum prius patria, ex Platonis ſententia.*

Profectò poſtquam dixit Plato patriam velut alterum Deum eſſe, affirmauit & vtrique ſimul parenti, & filiis, & vxori præhabendam eſſe. Id quod pulchrè Græcus Anonymus adnotauit, poſt Platonis relatam ſententiam pendens illud: *Patria velut alter quidam Deus.* Hæc clauſula *non tantum æquali, ſed maiori etiam, quam ſimul ambos parentes honore patriam afficere monet. Neque ſolum ipſis præfert eam, ſed etiam vxori, & liberis, & amicis, & abſoluto ſermone rebus aliis omnibus poſt Deum.*

22. *Prius patriæ curam impendam, quam mihi ipſi.* Gen. 2.

Hinc colligo me ipſum patriæ adeò poſtferendum, vt priùs quodammodo debeam ſaluti patriæ quàm propriæ curam expendere. Ædificatâ ex coſta Adami fœminâ, fatur Protoplaſtus, *Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne meâ. Propter hanc relinquet homo patrem, & matrem ſuam.* Gen. 2. Premenda particula: *Nunc.* Profectò hoc os antè tuum erat magis, tibi intimius adhærens. Cur ergo poſt quam tuum non eſt, tibi eſt amabilior? An quia morem gerens vulgarium Adamus, deſpicit propria, alienáque commendat? ſic D. Baſilius Sele. Orat. 2. *Hoc, quod nunc verè intueor, non illa priora, quæ cùm in meâ eſſem poteſtate, eorum ego viſionem minimè deſiderabam. Tamen à membro abiunctus philtro vincior; loco ſeiunctum eſt, & deſiderio coniunctum.* Pulchrè quidem, ſed crediderim ex illâ ſententiâ: *Ædificauit coſtam in mulierem,* myſticè figurari patriæ exædificationem, quæ viuentium parens à Periandro apprimè vocitatur. Quid mirum ſe ſe ipſum Adamum patriæ poſtpoſuiſſe, ſi poſt Deum amor, ac zelus in patriam cordatis omnibus præponendus. (Baſil. Seleu.)

23. Et quidem me ipſo patria maior, ſi patriâ incolumi,

Patria maior me ipſo vel mihi. Hierocles apud Stobæum.

incolumi, aſſeruari me eſt neceſſarium; patria autem pereunte, quonammodo poſſim conſeruari? Pulchrâ ſimilitudine ſer. 39. Stobæus expendit. *Quemadmodum ſtultus quidem fuerit, qui digitum vnum pluris facit, quam ſimul quinque: prudens vero, qui maioris quinque, quam vnum æſtimat. Ille enim cum toto partem quoque eius negligit, hic verò ſimul cum aliis quinque vnum quoque conſeruat. Similiter qui ſe ipſum pra patria ſeruare vult, tum iniuſte facit, tum ſtolidus eſt, inſuper impoſſibilia deſiderans. At qui patriam ſibi ipſi preponit, & diis charus eſt, & mente prudentior.* Hæc ex Hierocle Græco.

24. *Stultè alienis vrbibus ſuccurrit, patria labenante.* Ieremi. 2. Ambro.

Stultus quidem, qui patriæ non ſuccurrit egenti aut ſubſidiis temporariis, aut ſpiritualibus, dum ad alienas vrbes currit ſubleuandas. Vnde Ieremias *Adamaui quippe alienos, & poſt eos ambulabo.* cap. 2. Vbi Ambroſius lib. 4. in Luc. *Cur tu faſtidias quo natus es:* (id eſt patriam deſeras egentem) *& appetas, quod indebitum eſt?* Ingenium ſtolidum patriam relinquere, vbi paruuli petunt panem ſine manu frangente; & ad vrbes alienas plenas tritico, aut æquè indigentes properare. Apud patriam meſſis multa, & pauci operarij, melior vinea, maius fundum Euangelico miniſterio: & ſeductione niteris ad Indos properare, quia extrà patriam coniacent?

25. *Error hic Achabi, deſerere vineam ſuam meliorem, vt colat extraneam.* 3. Reg. 21. Ambroſ.

Hic error Achabi Naboth profantis: *Da mihi vineam tuam, acceptâ pecuniâ, aut, ſi tibi placuerit, dabo tibi vineam meliorem pro eâ.* 3. Reg. 21. Si vineam poſſides meliorem, cur vineam deteriorem expetis excolendam? *Vt faciam mihi hortos olerum.* Capacior tua hæreditas ad noua germina procreanda, quare alienam ſtultè ditioni tuæ addici procuras? Reſpondet Ambroſius lib. de Naboth. cap. 2. *Quod ſuum eſt, quaſi vile, faſtidis: quod alienum eſt, quaſi pretioſiſſimum concupiſcit.* Meliorem apud patriam vineam poſſides, quàm operæ pretium eſſet excolere, & appetis pelago te committere exteris illuſtrandis operam daturus? Sæpe id magis mutabilitatis vi, quàm zelo perfectionis. Chriſtus igitur ideo operatus non eſt inter conciues, *quia ipſi increduli, non quia patriam oderit.*

26. *Iniquus, qui curam præcipuè conciuibus non impendit?* 1. Cor. 5. Gal. 6. 1. Tim. 5. Chryſ.

Aliàs enim, quomodo poſſemus Paulo reſpondere profanti? *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt? Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domeſticos fidei. Qui ſuorum, maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit, & eſt infideli deterior.* 1. Cor. 5. Ad Gal. 6. 1. Tim. 5. Ad quæ D. Chryſoſtomus in 1. Tim. hom. 14. *Cura nomine, prouidentiam animæ, corporiſque ſignificat: hæc enim cura eſt. Qui verò ſuorum, & maximè domeſticorum, (hoc eſt, genere ad ſe pertinentium) curam non habet, infideli, inquit, deterior eſt. Nam ſi quis propinquos genere, atque affinitate coniunctos aſpernatur, quo pacto erit in alienos clemens? Eſt, inquam, infideli deterior; quia ille etſi alienos deſpicit, propinquos tamen nequaquam aſpernatur.* Hinc

27. *Eleemoſyna prius propinquis eroganda.* Iſa. 58. Chryſ.

Iſaias, *Carnem tuam ne deſpexeris.* cap. 58. Legit Doctor, *Domeſticos ſeminis tui.* Et addit, *Cogitemus iſta, qui pecuniis parcimus, propinquoſque deſpicimus. Deus nempe idcirco vincula propinquitatis inſtituit, vt multiplex ſubeſſet occaſio, nos mutuò diligendi, beneficiiſque confouendi.* Plura Pater.

Observatio III.

Ad illa verba:

Quanta audiuimus facta in Capharnaum, fac & hic in patriâ tuâ.

Maximo Chriſtus Patriam beneficio affecit, dum apud illam non primò miracula operatus eſt.

Non enim ſemper beneficia largiri, eſt præcipuè ſignum dilectionis: nec documentum irati Numinis à muneribus abſtinere.

28. Interl.

GLOSSÆ Interlinearis adhuc inſto ſententiæ: *Ideo non operor inter vos, quia vos increduli, non quia patriam oderim.* Tantâ illi incredulitate laborantes, vt Euangeliſta proclamatit: *Non poterat ibi virtutem vllam facere propter incredulitatem eorum.* Adeò increduli, vt Dominus ipſe miraretur *propter incredulitatem eorum.* Amans igitur patriæ à miraculis patrandis abſtinuit, cùm vt famâ patratorum alibi Nazareth diſponeretur ad fidem poſtmodum exhibendam; tùm ne ingrato beneficia exitialiter impenderentur. Vtrumque confirmo.

Capvt Primvm.

Miraculis alibi excitatis, curat Dominus patriam diſponi ad credulitatem, ne duræ terræ in caſſum verbi ſemen traderetur.

29. *Poſt aratri diſpoſitionem fructus vberrimos Reipublica parit hæreditas.*

QVàm appoſitè Dominus priùs miraculis alias Vrbes, Capharnaum præcipuè illuſtrauit, quàm Nazaretham patriam dilectiſſimam! Vt ſcilicet audiens famam mirabilium durities Dominicæ hæreditatis emolliretur, poſſétque ad ſemen recipiendum, fructúſque producendos diſponi. An terra rigens excipit vtiliter granum? Natum areſcet, quia terra non habet humorem. Præcedat itaque aratri miniſterium, imbrium beneficium, vt diſpoſita tellus granum vtiliter excipiat. Æliani lib. de varia Hiſt. pulchrâ ſententiâ confirmabo. Artaxerxi Perſarum Regi malum punicum obtulit miles. Rex magnitudinem admiratus interrogauit, è quonam horto depromptum hoc donum afferret? *Illo verò reſpondente, ex ſuit agris ferro, & rigatu preparatis: gauiſus Rex ſuprà modum miſſis Regiis muneribus virum ornauit. Per Solem, inquit* (ſic Perſæ iurare ſolebant) *iſte homo tali curatione, ſeu preparatione, & cultura* Ælian.

tura diligentia, poterit etiam Ciuitatem ex paruâ ampliorem reddere. Ferro & rigatu præparata tellus fructus germinat, qui ſine huiuſmodi præparatione æſtu ſoluuntur. Vrbes præparandæ, vt germinibus obortis exultet hæreditas. Ideo Dominus non priùs ad Nazaretham patriam ſeminator accedit, quàm miraculorum famâ præcedente tellus diſponeretur, duritie ablegatâ.

30.
Ante faciem Chriſti agricola miracula operaturi pergit fama miraculorum alibi excitatorum, vt diſponat.
Abac. 3.
Theod.

Abacuch Chriſti aduentum ad cunctas Orbis terrarum Vrbes ingreſſuri triumphum euulgans ait. *Cornua in manibus eius, ibi abſcondita eſt fortitudo eius, ante faciem eius ibit mors.* cap. 3. Pergit Dominus, vt cunctis Vrbibus abſcondita legis nouæ myſteria euulget in ſalutem. At ne ſemina fidei in caſſum diſpergantur, terrâ aratro diſponit. *Ante faciem eius ibit mors.* Hebraicè *Ibit Dabar.* Theodoretus exponit, *Antè faciem eius ibit fama, & rumor.* Ac ſi diceret, priùs quàm Dei fortitudo excitatis miraculis, ad audientium fidem exeratur, apud alias Vrbes huiuſmodi mira excitabuntur, vt eorum fama auolans Chriſti præcurrat, ac diſponat hominum præcordia ad fidem præſtandam.

31.
Diſpoſuit terram promiſſionis fama miraculorum in Ægypto patratorum vt exciperet Deum potentiſſimum.
Chryſ.
Ioſ. 2.

Curabat Dominus fidei patriam Chanaam fidelium Procerum domicilium fide illuſtrari vi miraculorum. Ideo apud Ægyptios innumera miracula diuina potentia ſuſcitauit cunctorum elementorum flagello, virgâ ſcilicet imperante. Sed & pergens fides Hebræa per tranſeuntem mare, terras, ætheraque prodigiis repleuit obortis, adeò quidem, vt (Chryſoſtomo atteſtante hom. 5. de Pœnit.) meretrix Rahab apud Iericuntinos inclamaret: *Audiuimus, quod ſiccauerit Dominus aquas maris rubri ad introitum veſtrum. Elanguit cor noſtrum.* Quo fructu? *Dominus veſter ipſe eſt Deus.* Ioſ. 2. Denique miraculorum huiuſmodi famâ auolante, ac præcedente, diſponitur Chanaam ad fidei receptionem. Audierunt populi, &c. Tunc *conturbati ſunt Principes Edom, robuſtos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaam.*

August.

Affirmat Auguſtinus lib. 6. de ciuit. cap. 46. ad ſalutem obriguiſſe; quia famâ miraculorum alibi excitatorum in Diuinæ potentiæ cognitionem diſpoſita eſt. *Atteſtabatur enim*, inquit, *euidentiſſima mirabilibus ſignis illis, vocibuſque Diuinitas.* Igitur non minoris dilectionis argumentum, in terrâ Ægypti mirabilia geſſiſſe: ſi quidem illis Chanaam dilecta Sanctorum, fideique, imo ipſius Verbi patria ad Dei gloriam ex miris apud ipſam gerendis agnoſcendam diſponebatur.

32.
Apoſtoli prohibentur Aſiam intrare, quia terra nondum erat miraculis alibi geſtis diſpoſita.
Act. 16.

Cùm Paulus ac Sylas in Aſiam pergerent Euangelium euulgaturi, prohibiti ſunt à Spiritu ſancto. *Tranſeuntes autem Phrygiam, & Galatiæ regionem, vetati ſunt à Spiritu ſancto loqui verbum Dei in Aſia. Cum veniſſent autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam, & non permiſit eos Spiritus Ieſu.* Act. 16. Si ſpiritus nequam prohiberet, non mirarer: ſed Spiritus ſanctus, Spiritus Ieſu, id eſt, ſalutis, operaturus quidem Aſiæ & Bithyniæ ſaluationem, prohibuit Apoſtolos.

Gregor.

Quare? Reſpondet D. Gregorius hom. 4. in Euang. ideo curâſſe ſpiritum Ieſu Apoſtolos ad Aſiam & Bithyniam non accedere, ne in caſſum mirabilis fidei iactus ferretur, dum indiſpoſita erant hominum præcordia. Ad alias Prouincias pergant Apoſtoli, ſignis ſequentibus: audiat Aſia, percipiat Bithynia, miraculorum famam, diſponatur ad fidei receptionem. Capharnaitæ ergò primùm mirabilium Chriſti operum teſtes efficiantur, vt audientes increduli Nazareni, tandem Chriſtum recipiant miris operibus coruſcantem.

Capvt Secvndvm.

Patriæ conſulens, miſericordiſſime ſubtraxit miraculorum, apud ipſam, excitationem, ne beneficia ingratis aceruarentur, futura quidem exitialia.

IN Commentario vidimus, miſericordiæ facinus extitiſſe, Chriſtum Nazarenis ſe minimè miraculorum operatorem exhibuiſſe, ne beneficiis multiplicatis taxabilior ingratitudo obiiceretur. Chryſoſtomus, *Quanto enim maiora beneficia ſunt hominibus conſtituta, tanto grauiora peccantibus iudicia.* 33. *Grauiora ingratis crimina.* Chryſ.

34.
Culpabilior appareret Nazareth, ſi vti Adamus, virtutibus, ſeu miraculis plena fuiſſet.
Gen. 3.
Auguſt.

Qui Adami tranſgreſſionem contemplatur, eumque reum videt mortis vtriuſque, quia pomum abſumpſit, Deum auſteritatis nimiæ incuſabit, qui ob leuem culpam tantæ homines pœnæ addixit. At qui mente voluit accuratè, quot fuerit Adamus beneficiis à Conditore affectus, aſpiciet peccatum ineffabiliter excreſcere. D. Auguſtinus adnotauit lib. de pœnit. *Ingratus enim exiſtit, qui plenus virtutibus, Deum non omnino timuit. In hoc enim quiſque fit culpabilior, quo eſt Deo acceptior. Ideo enim Adamus plus peccauit, quia omni bono abundauit.* Si Nazareth plena virtutibus, ſeu miraculis, Dominum incredula repelleret, culpabilior appareret.

35.
Documentum miſericordiæ fuit, Apoſtolos à ſpiritu Ieſu prohiberi, ne apud Aſiam miracula patrarent, ne maiori exitio incolarum repellerentur.
Act. 16.
Beda.
Proſp.

Recolo proximè datum à me Actorum locum, cùm Paulus & Sylas ad Aſiam & Bithyniam curabant accedere. *Vetati ſunt a Spiritu ſancto, loqui verbum Dei in Aſia: & cum tentarent, ire in Bithyniam, non permiſit eos Spiritus Ieſu.* cap. 16. An Numen iratum aduersùs Aſiæ, & Bithyniæ incolas Apoſtolos ab euulgatione veritatis abſtraxit? Profectò à propitio admodum Numine profectui illorum fuit appoſitum obſtaculum. Quia (vt Beda in præſenti, Proſper autem Aquitan. lib. 2. de vocat. gent, cap. 3. adnotârunt) vidit Deus tantam eſſe tunc Aſiæ & Bithyniæ incolarum duritiem, vt ſi fides prædicaretur repellenda eſſet in maius hominum exitium. Vndè miſericordiæ documentum fuit, Apoſtolos a Spiritu Ieſu hominum amantiſſimo prohiberi, ne mox apud Aſiæ, què Bithyniæ incolas miracula exponerent, fidem euulgarent.

36.
Paulus annis Corinthios, apud illos tunc noluit prædicare, quia incorrigibiles videbat.
2. Cor. 1.
Thom.

Paulus egregius meæ cogitationis aſſertor, ait: *Teſtem inuoco Deum, quia parcens vobis, nondum veni Corinthum.* 2. Cor. 1. Cur non veniens Corinthum, incolis parcebat? An quia tunc illos incorrigibilitatis pertinaciâ preſſos ſciebat: vnde futura fuerat prædicatio mox accedentis ad Corinthum incolarum ſpiritui oſtenti exitialis? Ita D. Thomas lect. . *Ipſe ſciebat eos incorrigibiles.* Adnotat Doctor ad credulitatem tam veræ propoſitionis nos trahere iuramenti illius replicationē: Teſtem inuoco Deum:

In

In animam meam. Vulgatiter expendam: *Pongo à Dios por teſtigo, el condene mi alma*, ſi à veritatis prætextu tecedo.

37. *Deus ſuam Ciuitatem ſeruaturus, non ingreditur illam, ne daretur ingrata occaſio delicti ſederis.* Oſe. 11.

Deus ex ore Oſeæ Ciuitati ſuæ electæ ſic: *Quomodo dabo te Ephraim? Quomodo dabo te vt Adama? Ponam vt Seboim? Conuerſum eſt in me cor meum. Non faciam furorem iræ meæ, non ingrediar Ciuitatem*, cap. 11. O Ephtaim Ciuitas Dei, an faciam te vti Adama & Seboim Sodomæ Vrbes conflagrare? *Conuerſum eſt in me cor meum*: *No me lo ſufre* (ac ſi diceret quis vulgariter) *el corazon.* Parcere curo, & ideo *non ingrediar Ciuitatem.* Ne videns ciuium ſcelera, eorúmque impœnitentiam, vberiori irâ exardeſcere cogar. Haymo, *Non ingrediar Ciuitatem, quæ ſceleribus fabricata eſt, ſed nunc manebo in Ciuitate, quæ cœpit ab Abel.* En perſpicuum miſerationis documentum ab Vrbe diſceſſiſſe, ne vberioris damnationis occaſio exhiberetur. Æliani lib. 6. de varia Hiſt. pulchro admodum teſtimonio argumentum illuſtro. Ariſtoteles cuidam interroganti, cur reliquiſſet Athenas interate? reſpondit, quoniam noluiſſet committere, vt Athenienſes *bis peccarent in Philoſophiam.* Notauit autem magnam Athenienſium ingratitudinem, qui Philoſophos de patriæ ſalute plurimùm ſollicitos non accusârunt tantùm, ſed damnârunt. Vnde Ariſtoteles à patriâ ſubtrahitur, philoſophica documenta non euulgans, ne maioris damnationis occaſionem exhiberet. Ideo igitur Chriſtus non excitat priùs apud Nazarethanı miracula, ne bis conciues aduerſùs veritatem delinquerent, qui non modò Dominum accusârunt de patriæ ſalute ſollicitum, ſed & ex Vrbe deturbatum conati ſunt præcipitio afficere.

Haymo.

38. *Ariſtoteles Athenas deſeruit, ne non accipiens Vrbs documenta philoſophica grauius delinqueret ingrata.* Ælian.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Amen dico vobis, quia nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ.

Patriam miraculis, ac doctrinâ Dominus ideo non illuſtrauit, quia debitâ reuerentiâ apud conciues non recipiendum ſe, cognouerat.

Adnoto, neceſſariam auditorum æſtimationem circà miniſtros Euangelij, vt doctrina ſalubriter euulgetur.

39. INNVIT Dominus conciuibus, ideo à ſe patriam non fuiſſe miraculis, & doctrinâ illuſtratam, quia cognouit conciues non rectè erga Magiſtrum affectos. Vilipendebant Chriſtum, profantes quidem: *Nonne hic eſt filius Ioſeph?* Qui ergo debito pretio veritatis miniſtrum non habebant, ſpecialiſſimâ fidei euulgatione, miraculorúmque patratione priuati ſunt. Caietanus, *Reſpondet Ieſus ad verba contemptiua, Nonne eſt hic filius Ioſeph? Et quia directè dicta fuerant in deſpectionem perſonæ, ideo directè reſpondet manſuetiſſimè non eſſe hoc nouum, quia nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſua.* Ideo igitur à patriâ abſtinet, quia non decebat miniſteriis proximorum apud eam Vrbem operam expendere, vbi non erat debitâ æſtimatione acceptus concionator.

Caiet.

Si Euangelij miniſter ab auditoribus magni non æſtimatur: quonammodo doctrina ſalutatis ſtabit? Paulus admonuit, *Rogamus autem vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præſunt vobis, & monent vos, vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum.* Theſſal. 1. Illud premo: *Vt noueritis eos.* De approbationis, ac æſtimationis notitiâ ſermo procedit Chryſoſtomo hom. 10. exponente. Ille enim, qui non æſtimatur a ciuibus, ab eiſdem minime cognoſcitur, iuxta illud: *Medius autem veſtrùm ſtetit, quem vos neſcitis.* Ioa. 1. Id eſt, quem minimè honoratis, nec vllo pretio habetis. *Rogamus* igitur *vos fratres* (ait Doctor) *vt habeatis ſummo pretio Euangelij miniſtros propter opus eorum.* Quia non decenter, nec vtiliter doctrina euulgabitur apud eos, à quibus concionator nihili ducitur.

40. *Propter opus Euangelij hortatur Paulus ſummo pretio haberi miniſtros.* Theſſal. 1.

Chryſ.

Fatur Sapiens, *Honora medicum; propter neceſſitatem enim dedit illum Dominus.* Eccli. 38. Spiritualis Medicus honorandus ex Patrum ſententiâ aſſeritur. Porrò Euangelij miniſter, medici in morem, ægrotantibus conſcientiis medicamina præparat. Quare ergo honorare medicos præcipimur? ſi illi ægritudinibus medeantur, quid refert honorari, aut deſpici? Addit Sapiens, *Propter neceſſitatem enim dedit illum Dominus.* Vt neceſſitati occurratur, medicus honorandus eſt. Nec enim medicus ſine famâ ægroto poterit ſalubriter medicamina adhibere. Fides enim in medicum neſcio quid apud ægrotantem, miniſtróſque operatur, vt diligentiâ adhibitâ hi, ille autem confidentiâ ſanitatis conſequendæ, medicaminibus operam præſtent. Vnde aiebat Chryſoſtomus hom. 3. in Gen. *Medicus infirmum videns ſuis mandatis non obtemperantem, ſed deſpicientem ea, & vacantem iis, quæ morbum faciunt incrudeſcere, infirmum in ſuâ ægritudine relinquit. Ita nos.* Cur relinquit infirmum? An querulus, quia non honoratur? Minimè, ſed videns medicamina minimè profutura, dum ægrotus medici deſpicit artem, nec eum ſummo pretio habet.

41. *Honorandus medicus ſpiritualis, vt medicina ſalubrius ab ægrotante recipiatur.* Eccli. 38.

Chryſ.

Moyſi ad Ægypti conuerſionem, populíque Iſraëlitici liberationem immiſſo Deus Deificam detulit poteſtatem circa miracula patranda: *Ecce conſtitui te Deum Pharaonis.* Exo. 7. Ioſue præponendo Iſraëlis ductori, ac doctori ait: *Hodie incipiam te exaltare coram omni Iſrael, vt ſciant, quoniam ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecum.* Ioſ. 3. Apoſtolis autem Ieſus *dedit virtutem, & poteſtatem, vt dæmonia eiicerent, infirmos curarent.* Mat. 10. An Moyſes, Ioſue, aut Apoſtoli immittantur à Deo vt medicos gerant, an vt Doctores populi exiſtant? Profectò vt agant Doctorum munus. At vt ab auditoribus ſummo pretio haberentur, æquum fuit, tantâ potentiâ à Domino illuſtrari. Doctrina enim (adnotante D. Gregorio lib. 19. Mor. cap. 14.) magni ducitur, cùm Magiſter magno pretio habetur. Ideò Paulus (ipſo atteſtante egregio Doctore inibi)

42. *Moyſes, Ioſue, & Apoſtoli videntur ad miro exornanda, vt pretio ſummo haberentur, priuſquam prædicarent, vtiliuſque doctrina acciperetur.* Exo. 7. Ioſ. 3. Mat. 10.

Gregor.

inibi) aduerſùm detractores, & perſonæ & doctrinæ, & reuelationum; & laborum longam reddidit rationem: non quidem gloriæ inanis ſtudioſus, ſed viſus ſibi tantum fructus ex Dominica hæreditate percipiendum, quantum miniſtro Euangelico honoris, & pretij datum fuiſſet.

43. *Medici eſſi- ciuntur mi- raculoſi Apoſtoli an- te quam præ- dicent; vt honorati au- diantur vti- lius.* Mat. 10. Chryſ.

Pendo illud Matthæi: *Dedit eis virtutem, & poteſtatem, vt dæmonia eiicerent, & infirmos curarent.* Imò iubentur Apoſtoli non priùs prædicationis initio vacare, quam hoſpitum infirmitas, ſeu ægritudo ablegetur. Quare? Vt miniſtris Euangelij debitus medicis honor exhibeatur ille: *Honora medicum*: & mox maiori æſtimatione habendus vitalis ſermo exaudiatur. Chryſoſtomus hom. 31. in Mat. *Gaudet medicus, quando enim multitudo ægrotantium honore proſequitur. Sic exultat ſacerdos, quando eum audientium populus* reuerenter *auſcultat.* Nam ſicut medicamina ampliùs proficiunt eis, qui medicum magno pretio habent: (ob aſſignatam rationem) ſic doctrina plus ſalutaris exiſtit auditoribus magiſtros honorantibus.

44. *Chriſtus oſor gloriæ huma- næ honorari vult propter auditores.* Ioa. 5. Pſal. 21.

Chriſtus ſe oſorem honoris expreſſerat: *Ego honorem ab hominibus non accipio.* Ioa. 5. *Vermis enim ſum & non homo, opprobrium hominum, & abiectio plebis.* Pſal. 21. Cur ergo ideò apud Nazarenos mira ſe operarum non fuiſſe affirmat, quia ab illis non erat honorandus? Certè non propter ipſius concionatoris cæleſtis gloriam, ſed propter doctrinæ vtilem receptionem neceſſaria erat gloria concionatoris. Hinc Chryſoſtomus

Chryſ.

acutè hom. 7. in 1. ad Cor. duplicem Pauli locum exponit, ſpecie pugnantem. Fatur Corinthiis Chriſtum, miſteria, miracula, operaque cuncta ſuæ gloriæ deſtinaſſe: *Quam præceſtinauit in gloriam ſuam.* 2. Cor. 4. Epheſiis autem aſſerit, cuncta a Ieſu in noſtram gloriam eſſe diſpoſita: *Quam prædeſtinauit in gloriam noſtram.* cap. 1. Si in hominum gloriam miracula, ſacramenta, cunctaque Chriſti opera diriguntur, cur aſſerunt Apoſtolus idem ad Ieſu ipſius gloriam, honorémque eſſe prædeſtinata? Ideo, (inquit Chryſoſtomus) quia vt doctrina, operáque ſalutaria ſint, in gloriamque auditorum exundent, operæ pretium eſt prius in concionatoris honorem redundare. Libentiùs enim doctrina accipitur à Magiſtro ſummo pretio habito.

2. Cor. 4.

Epheſ. 1.

Observatio V.

Ad illa verba:

Nemo Propheta acceptus eſt in patriá ſuâ.

Apud conciues illuſtres quique minori pretio habentur, imo deſpiciuntur; quia virtutes non conſiderant, ſed fragilem infantiam recordantur.

Monentur Concionatores, patriæ fines fugere, auditorum profectûs ſtudioſi.

Si ad doctrinæ profectum (inquit Dominus) neceſſarium eſt, vt Euangelij miniſtri ſummo pretio habeantur, fugiendi patriæ fines Concionatori auditorum vtilitatem procuranti: Nec enim conciues Prophetam putant eum, quem puerum aſpexere. Strabus, *Prope modum naturale eſt, ciues ciuibus inuidere. Nec enim virtutem conſiderant, ſed fragilem recordantur infantiam.* 45

Strab.

46. *Quia ciues inuident ci- uibus, con- cionaturus Abraham extra pa- triam im- mittitur.* 1. Reg. 17. 2. Reg. 19. Gen. 12. Lyran.

Eliab Dauidem aduerſùm Goliath exſurgere curantem reprehendit. 1. Reg. 17. Tribus ipſa, è qua Dauid, ſola Regem electum repellere conata eſt, obiiciens Dauidem è proſapiâ ignobili exortum. 2. Reg. 19. Cur ita? *Nec enim virtutem conſiderant, ſed fragilem recordantur infantiam.* Ideo Dominus Abrahæ concionaturo: *Egredere de terra tuâ, & de cognatione tuâ.* Gen. 12. Lyranus, *Quomodo hoc ſibi dicitur, cùm iam diu ante egreſſus fuiſſet inde cum patre ſuo? Reſpondent aliqui, quòd quamuis egreſſus eſſet corpore, non tamen mente. Meliùs autem dicitur, Egredere de terra tua, id eſt, longiùs recede ab ea.* Quia ſcilicet docturus gentes immittebatur. Apud conciues Abram adeo deſpectus, vt conati fuerint flammis addicere. Recedat ergò non ſolum à patria, ſed & à finibus patriæ proximioribus tam perfectè abſtrahatur, vt à nemine poſſit conciuis agnoſci.

47. *Ioãnes concio- naturus in patria adeſt tanquam in- digena.* Ioa. 1.

Ioannes quidem *fuit homo miſſus à Deo: hic venit in teſtimonium, vt teſtimonium perhiberet de lumine, vt omnes crederent per illum.* Ioa. 1. Cur non Baptiſtam Deus ex Ægypto aduocauit apud Iſraëlitas concionaturum, quemadmodum Ionam Prophetam a patriâ longè diſſitâ immiſit ad Niniuem? An conueniens Ioannem conciuium magiſtrum aſſignari? Num pretio debito habebitur? An in patriâ Propheta? Certe Ioannes ſic à cunabulis abſtractus à patriâ, vt quaſi extraneus poſſet à conciuibus duci. *Et erat in deſerto vſque ad diem oſtenſionis ſuæ in Iſrael.* Luc. 1. Vbi Chryſoſtomus hom. 9. in Mat. *Natus Ioannes, & non expectauit Deus vt a patre nutriretur.* Cur à patriis cunabulis ablegatur? Reſpondet Paulus, *Segregatus in Euangelium Dei.* Rom. 1. Id eſt ideo à conciuibus miniſter ſegregatur, quia ſi pretio magno oportet haberi concionatorem in audientium vtilitatem, non aptè concionaretur, niſi à conciuibus adeo eſſet abſtractus, vt velut extraneus ab auditoribus haberetur.

Luc. 1. Chryſ.

48. *Elias in pa- tria deſpici- tur, apud exteros hono- ratur.* Luc. 4. Chryſ.

Ex ipſius Domini ſermone confirma: *In veritate dico vobis, quòd multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael.* Attamen ad nullam illarum, ſed ad Viduam Sarephtanam immittitur paſcendus, & audiendus. Chryſoſtomus hom. 15. ex var. *Elia totus Mundus erat inferior, totius Mundi ſtatum, & cæli pluuiam, agri ſpeciem, in lingua poteſtate portabat.* Cur ergo paſcendus, & audiendus ad Sarephtanam immittitur, & non potiùs ad Iſraëlis viduam aliquam? Quia Propheta in patriâ parum erat acceptus, & poſt innumera potentiæ documenta à conciuibus deſpiciebatur. Ideo apud viduas Iſraëliticæ patriæ nec cibos, nec auditum gratum inueniret: vnde cogitur pergere ad extraneas. Ambroſius lib. de viduis. *Tam hoſpitalis* illa vidua, *vt totum daret, tam fidelis vt* [illegible]*to totum crederet, Dei Prophetam ſuo prætulit, & ſaluti: cui non exiguum victum, ſed vitæ ſuæ omne ſubſidium exiſtimanda eſt detuliſſe,*

Ambroſ.

detuliſſe, quæ nihil ſibi reliquit. Vndenam tanta erga Prophetam reuerentia? Vndenam eum tantâ habet æſtimatione? Reſpondet pulchrè Chryſoſtomus ſerm.2. de Elia. *Venit ignotus ad ignotam, ad inopem indigens nunquam ab eâ viſus.* Quid minus aptum, quàm inopem ab inope ſubſidium poſtulare? Attamen ea vis huic circumſtantiæ ineſt: *Ignotus* eſt, *ab ea viſus* non eſt, vt vel à paupercula potuerit totum vitæ ſubſidium extrahere. (Chryſ.)

49\. *Eliſæus à conciuibus irridetur, à Gentilibus requiritur, & ſummo pretio habetur.* 4.Reg.2. Auguſt. 4 Reg.5.

Pergit Dominus, *Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Prophetâ,* &c. Adeo deſpectus erat Eliſæus apud conciues, vt à puerulis improperij causâ caluus appellaretur: *Aſcende, calue.* 4.Reg.2. Adnotante Auguſtino ſerm.204. de Tempor. à parentibus pueros fuiſſe inſtigatos. Qui ergo nihili ducebatur apud conciues tanti habitus eſt apud exteros, vt Naaman vir illuſtris, (*per quem Deus ſalutem dedit Syriæ.* 4.Reg.5. ſeu patriam victoriis illuſtrauerat, Auguſtino interprete ſerm.207. de Tempor.) ſalute donaturus ad Eliſæum properârit, terræque, quæ pedibus Prophetæ fuerat ſanctificata, detulerit pondus, reuerentiæ magnæ prætextu, vti citatus Doctor ponderauit. Confirmo ex Beda excogitationem. *Non ſolum Dominus & caput Prophetarum, qui à Moyſe Propheta nominatur, ſed Elias, Eliſæus, & cæteri Prophetæ, minus in patriâ, quàm in cæteris ciuitatibus ſunt honorati. Quia propemodum naturale eſt ciues ciuibus inuidere. Non enim conſiderant præſentia viri opera, non virtutem; ſed fragilis recordantur infantiæ: quaſi non & ipſi per eoſdem gradus ætatis ad maturam ætatem peruenerint.* (Beda.)

Observatio VI.

Ad illa verba:

Nemo Propheta acceptus eſt in patriâ ſuâ.

Patriam Chriſtus miraculis minimè illuſtrauerat, quia aſpernator eſt inuidorum.

Vbi oſtendo, adnatum ciuibus eſſe, ciuibus illuſtrioribus effectis inuidere.

50\. (Ambr.) Reddens rationem D. Ambroſius, cur Dominus patriam miris excitatis non illuſtrârit, inquit, *Aſpernator eſt inuidorum.* At *naturale* (vt aiebat Strabus) *eſt ciues ciuibus inuidere.* (Strab.) Quia igitur inuidorum aſpernator, è patriâ receſſit operaturus, vbi in ciuem ciues exurgerent inuidiâ accenſi.

51\. *Ruina Ieroſolymæ prædicitur, dum annunciatur ciuem repentè eligendum in Regem, quem extitialis illicò inuidia ſecutura erat.*

Exprimens Iſaias futuram Ieroſolymæ calamitatem, & ruinam, præfatur: *Apprehendet vir fratrem ſuum, & domeſticum fratris ſui, & dicet: Veſtimentum tibi eſt, eſto Princeps noſter.* Cap.3. An ruina prædicitur, dum annunciatur Principem à conciuibus ciuem eligendum? Ita planè, neceſſariò enim ſequutura erat prælationem ciuis conciuium inuidia, quam proculdubio exitium comitaretur. (Iſa.3.) Chryſologus ſer.48. *Inter ſuos poſſe, morſus eſt: inter ciues eminere proximos, proximorum viris gloriam: propinqui propinquo ſi honorem deferas, computant ſeruitutem.* (Chryſoſt.) Tunc igitur gloria Ieroſolymi conflagrabit, libertas deperibit, quum conciues ſeſe ciui ſubditos committi curabunt.

52\. *Vix Chriſti Principatus ex virtutibus illuceſcit, cum conciues inuident.*

Apparebat profectò cognatis, notis, conciuibus adeò Chriſti gloria, vt Regem eum ſibi conſtituere decreuiſſent. Attamen proximè aſpicientes Domini Principatum Nazaræni inuidiâ accenſi, inclamant: *Nonne hic eſt filius fabri? Non-ne pater eius Ioſeph, & Mater eius dicitur Maria? Vnde huic virtutes?* Quàm verè Chryſologus citat. (Chryſ.) *Non ſic nubes cælum, nox diem, Solem caligo: quomodo mentem cæcat, & tenebrat inuidia. Liuor hoc Iudaicus probat; qui Chriſti ſapientiam miratur, virtutes ſtupet, attollit opera, dicta ſuſcipit: & tamen, ne in ipſo videatur Diuinitas, Deitas ſentiatur, parentum carnalium nomina commonet, & diuulgat.* Vix Chriſti ex virtutibus, & miraculis Principatus obiicitur, cùm conciues inuidiâ ſuccenſi conqueruntur: *Ne videatur Diuinitas, Deitas ſentiatur.*

53\. *Adnata ciuibus inuidia in ciues.* Heſiod. Petrar.

Canebat Heſiodus, *ſemper vicinus vicino eſt æmulus.* Franciſcus Petrarcha Dial. 106. *Felicitas,* ait, *vicinis mihi parit inuidiam. R. Credo hercule, nemo veſtrûm Regi Parthorum, aut Perſarum inuidet. D. Vicinus inuideo. R. Tritus mos: Inuidia lippa eſt, longinqua non videt: vicinitas, atque proſperitas inuidiæ ſunt parentes. Tam naturale eſt,* (vti profabatur Strabus) *ciues ciuibus inuidere*, vt vicinitas & proſperitas, ſiue proſperitas, vicini inuidiæ parens exiſtat vterque. Vidi conciuem æqualem, video ex fortunæ, halitu ſuperiorem, inuidiâ ſuccendor. Tacitus lib.2. (Tacit.) *Inſitum eſt mortalibus naturâ, recentem vicinorum felicitatem ægris oculis introſpicere: modúmque fortunæ à nullis magis exigere, quàm ab iis, quos in æquo viderunt.* Æmilius autem Probus in Chabria. (Æmil.) *Eſt hoc commune vitium in liberis Ciuitatibus, vt inuidia comes gloriæ ſit: & libenter de iis homines detrahunt, quos emergere videant apud ſe altiùs: neque animo æquo pauperes alienam repentinam opulentum ſociorum intuentur fortunam.*

54\. *Vel Sanctis imminet periculum inuidendi conciuium gloria, quia id innatum.* Num.11. Abul.

Profectò tam naturale eſt ciuem ciuis repentè exaltati gloriæ inuidere, vt vel ſancti quique, facilè huiuſmodi baratro abſorbeantur. Electurus Deus ſeptuaginta ſeniores populi Hebræi futuros Iudices, fatur: *Auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis.* Num.11. Vbi quærit Abulenſis quæſ.43. *Cur non dixit, Dabo de ſpiritu meo?* Et reſpondet, *Propter honorem Moyſis, ne aliquis inuideret.* Quod ſpecialis gloriæ hiſce ſenioribus datum eſt, tuum eſt, ô Moſe: ideóque nulla inuidiæ tibi exhibetur occaſio. Cur autem Moyſes eis inuideret, ſi Deus dixiſſet: *Dabo de ſpiritu meo.* Quia naturale eſt ciuem ciuis ſpeciali gloriæ inuidere.

55\. *Altero id Moſis probatur exemplo.*

Sic eum Aaronem Moyſi in Ægyptum pergenti addidit ſocium, inquit Deus: *Aaron frater tuus erit Propheta tuus.* Exod.7. Ad quę Abulenſis, *Non dixit, erit Propheta meus.* Quare

Vt intelligeretur, quod eſſet minor eo, ſicut Propheta eſt minor Deo. An ſanctiſſimo vel Moyſi timendum, ne ſi ſocium, ſi fratrem prælatum videret, inuidiâ accenderetur? Socius erat, vicinus, frater, conciuis repentè ad gradum aliis ſuperiorem euectus, licet non ſibi? Inuideret fortaſſe quidquid non ſuum vel in fratre contemplaretur.

SECTIO SECVNDA.

Vidua Sarephtana, & Naaman.

TEXTVS.

VERS. 25. IN veritate dico vobis, multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël,
quando clauſum eſt cælum annis tribus, & menſibus ſex; cùm
facta eſſet fames magna in vniuerſa terra. 26. Et ad nullam illarum miſſus eſt
Elias Prophera, niſi in Sarephta Sidoniæ ad mulierem viduam. 27. Et multi le-
proſi erant in Iſraël ſub Eliſæo Propheta, & nemo eorum mundatus eſt niſi Naa-
man Syrus.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Elia, & Vidua.

1. *Confirmat doctrinam Chriſtus duobus exemplis, benignè quidem taxans incredulos.*

IN *veritate dico vobis.* Quia in Prouerbio facta eſt mentio Prophetæ, duorum Prophetarum exemplis confirmat, non ſolùm Prophetas apud ſuos in pretio non fuiſſe: ſed etiam eos ob ſuorum incredulitatem, apud extraneos, ſuis relictis, miracula excitaſſe. Id autem benigniſſimus Dominus patientiſſimè profert, ſolummodo exponens hiſtoriæ veritatem. (Caiet.) Caietanus, *Reſpondet calumnia miraculorum obiecta, & directè declarat duobus exemplis ſacra Scriptura, hoc prouenire non ex ſuâ impotentiâ, ſed quia ipſi non merebantur propter ſuam incredulitatem. Et tamen hac illorum demerita ſine contumelia ſolà oblatione hiſtoriarum ſacra Scriptura profert.*

2. *Vidua hiſtoria.* 3. Reg. 17.

Multæ viduæ erant, &c. Primum exemplum ex 3. Reg. 17. de Eliâ deſumptum. Qui cùm ingens fames longo tempore per totam Regionem Syriæ graſſaretur, nec defuiſſent in Iſraël multæ viduæ pauperes, non fuit à Deo ad vllam ex ſuis immiſſus; ſed ad alienigenam quandam in Oppido Sarephta Sidoniorum terræ adiacente: apud quam maiorem fidem, & erga proximum charitatem inuenit, ac erga ſe reuerentiam maiorem, quàm apud patriam Iſraëlem inuenerit.

3. *Nonnulla adnota.*

Quando clauſum eſt cælum, &c. Dicitur cælum tribus annis, & ſex menſibus clauſum, quia toto illo tempore in Regione illâ imbres non profluxere. Cùm ergo fames communis eſſet & ſuis & alienigenis, non ad alios, ſed ad hos miſſus eſt; non quidem authoritate propriâ fecit, ne quis Prophetæ vitio adſcriberet, ſed Dei iuſſu dicitur immiſſus. Porro famis tempus Dominus adnotauit non ſolum propter hiſtoriæ veritatem, ſed vt grauitatem eius iudicaret, ne quis diceret: Fames non erat magna, & ideo non mirum Eliam ſuis non ſubueniſſe.

4. *Quia fames depellenda erat ex Prophetæ exceptione exhibita reuerentia, ac currendū ſuis ad exteros, quia apud proprios Propheta minimè acceptus.*

Vt autem inductionis hiſtoriæ vim oſtendam, ſuppono famem depellendam à Regione flagellatâ diù, ex pietate erga Prophetam excipiendum. Exceptus à fœmina Sarephtana fuit reuerenter admodum, & fames ablegata. Recole textum ex Ambroſij lib. de Vid. ex Chryſoſtomi hom. 19. in 2. Cor. expoſitione: & videbis magnitudinem, & excellentiam fidei: credidit enim ſimplici verbo Prophetæ, cum periculóque vitæ ſuæ extremo, ac filij ex exiguâ farinæ portione priùs Eliæ attulit eſurienti. Eminentiam ſimul charitatis aſpicies, miſericordiæ, hoſpitalitatis. Cùm colligeret ligna pro cibo ſibi, ac filio neceſſario præparando, Prophetáque aquæ vas peteret, non eſt grauata ab opere illo deſiſtere, & abire, vt aquam offerret, & indigenti potu ſuccurreret. Prætetea cùm rogata eſſet, buccellam panis afferre, nec haberet, dulcibus reuerenter verbis ſuam inopiam expoſuit. An non ex tam reuerenti hoſpitalitate Prophetæ exhibitâ anſam Deus benigniſſimus arripuit, vt poſtmodum imbres ſterilibus Prouinciis exhiberet? *Hæc autem dicit Dominus Deus Iſrael: Hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei minuetur, vſque in diem, in quâ Dominus daturus eſt pluuiam ſuper faciem terræ.* 3. Reg. 17. Propheta enim, qui 3. Reg. 17. aſſeruerat, haud profluxuros imbres niſi iuxta oris ſui verba: iam prædicit tantâ viduæ reuerentiâ exhibita allectus, terram imbribus imbuendam. Si ergo ob reuerentem hoſpitalitatem erat fames depellenda, neceſſarium quodammodo fuit Eliam ad extraneos pergere; quia apud patriam Propheta quonammodo poſſet reuerenter admitti? Ideo Dominus.

Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, &c.

***

§. II.

§. II.

De Eliſæo, & Naamano.

5\. *Naamani hiſtoria.* 4.Reg. 5.

ET *multi lepreſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Prophetâ, & nemo eorum mundatus eſt niſi Naaman Syrus.* Ex lib. 4. Reg. cap. 5. alterum Dominus deſumpſit exemplum. Cùm multi leproſi eſſent in Iſraël, Eliſæus neminem illorum mundauit, ſed ſolum Naaman alienigenam natione Syrum. Quod quidem ideo effectum, quia Iſraëlitæ indigni erant, qui à conciue Prophetâ ſanarentur ob eorum erga ipſum irreuerentiam. O quanta Naamani fides! quanta in Medicum reuerentia, ob quam erat conferenda ſalus!

6\. *Naamani fides, & pietas in Eliſæum, cui erat im-pertienda ſalus.*

Vni Naaman puellæ captiuæ dicenti: *Vtinam fuiſſet Dominus meus ad Prophetam, qui eſt in Samaria, profectò curâſſet eum à leprâ*, ſtatim credidit. In terram Iſraelis profectus quæritat Eliſæum. Iuſſus ſepties in Iordane lauari, licèt renuiſſet initio, tandem obediuit imperanti. Idololatra nuncium miſit errori fatus: *Verè ſcio, quia non ſit alius Deus in vniuersâ terrâ, niſi tantum in Iſrael.* Quid plura? Onus duorum burdonum de terra Iſraël ſecum detulit, vt holocauſtum, ac victimas Deo Iſraël offerret, & ampliùs diis non libaret obſequium. Si ergo tantæ fidei, ac in Prophetam reuerentiæ ſanitas erat exhibenda, leproſis Iſraëlitici populi dimiſſis Eliſæo ſiſtitur leproſus alienigena, qui de more non inuidens conciui, ſed reueritus extraneum, ſe efficiat dignum medicaminis efficaciâ. Hanc ergò fidem, & reuerentiam *Chriſtus Nazareus opponens*, (inquit Toletus) *eorum arguit incredulitatem, & cur apud eos miracula non faciat, tali ſe excuſat exemplo.* Barradius, *Exempla proponit duorum Medicorum Eliæ, & Eliſæi, qui ſuos non curauerunt ſed alienos.* Quia ſi reuerentia in medicum præmittenda erat iuxta illud: *Honora medicum*, conciui hæc non exhibetur, ſed extraneo. Tolet.

IN IESVM EXTRA CIVITATEM DETVRBATVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX VIDVÆ SAREPHTANÆ, & Naamani exemplo.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël.

Multæ viduæ in Iſraël, imo in vniuersâ terrâ, dum fames, ſiue gratiæ penuria graſſatur.

Quia æſtum criminum ſequitur deſolatio rerum.

7\. Orig.

ORIGENES Sareptham incendium, & panis anguſtiam interpretatur. *Scilicet gentilitas negotys ſeculi ſeruiens, & carnalium cupiditatum incendium patiens, quia panis ſpiritualis patitur anguſtias.* Vbi famis ſpiritualis ſeu gratiæ fames oboritur, cupiditatum incendium increſcit. Hinc viduæ multæ in Iſraël, imo in Sidonia, ac in Orbe vniuerſo; famem etenim, ſeu defectum gratiæ rerum orbitas comitatur. Cum videris deſolata imperia, Regna viduis redundantia ob virorum ad bella adductorum extinctionem, gratiæ contemplare inopiam, & ſterilitatem, ex qua cuncta orbitas, ac viduitas exoritur.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

8\. *Per peccatū viduitates, gratia ſterili. per gratiā fœcundam vitalitas hominum profluxit.* Gen. 1. Mat. 3.

Olim *ſpiritus Domini ferebatur ſuper aquas.* Gen. 1. Aliter, *Fouebat aquas*, vt naturæ parientis vbertas oſtenderetur; omnia quippe ex ſpiritus apud mundum commoratione excitata exponuntur. Porrò ex fame gratiæ graſſante, (hominibus delinquentibus) ſpiritus aquas deſerit infæcundas; quia famem gratiæ orbitas comitatur. Iam verò Dominus properat ad Iordanem diluendus, & vidit ſpiritum *Dei deſcendentem ſicut columbam.* Mat. 3. Qui quidem rurſum, auis in morem oua fouentis, ſuper aquas accubaret.

Contemplatur D. Baſilius Seleuc. orat. 34. gratiæ famem eſſe depulſam, quapropter Spiritus ſanctus rediit cuncta fœcundaturus, ablaturuſque hominum orbitatem, viduitatem naturæ. *Spiritus ſanctus volatu fecit indicium. Et videre erat rem inopinatam, in aquis matrix parabatur, quæ ciues pareret.* Vndenam tanta Orbi fœcunditas? Quia Chriſtus Spiritum ſanctum ad Orbem terrarum adferens, *non ſecum gratiæ inopiam detulit*: ſed depellens potius inopiam gratiæ, hominum depulit orbitates, viduitatémque naturæ ablegauit. *O inacceſſa myſteria: gratia erat, non natura, quæ producebat.* Ex gratiæ etenim abundantia hominum, cunctarúmque rerum multiplicatio oboritur, ſicut ex gratiæ inopia cunctarum rerum naſcitur deſolatio. Baſil. Sel.

9\. Quandiù tenebræ erant ſuper faciem abyſſi, arida erat & inanis præparata hominibus habitatio. *Terra erat inanis, & vacua, & tenebræ* Tra ...

eſſe eſt terrã vacuam, ac viduam eſſe. Gen.1. Syna'.

erant ſuper faciem abyſſi. Adſunt peccati tenebræ? Sterilitate, vacuitatéque omnimoda terram laborare neceſſe eſt. Anaſtaſius Sinai. lib.3. exam. *Quando Deus fecit terram, non appellabatur arida; frugiferum enim, ac fertilem Deus fecit hominem, & non aridum* (ſimilem ſcilicet oſſibus illis, de quibus Ezechiel. *Oſſa arida, &c. Quando autem fuit ſuffocata à tenebris, quæ ſuper eam erant,* (nempe peccatorum) *tunc facta eſt arida, & mortua.* Peccatum enim ſequitur mortalis orbitas; famem aut inopiam gratiæ infœcunda viduitas comitatur.

10\. *Ad vallem ſalicum peccator adducitur & ſterilis, & viduitate preſſus.* Iſai. 15. Hieron.

Iſaias profatur, *Ad torrentem ſalicum ducet eos.* Cap.15. Eos ſcilicet, qui peccauerint. Cur peccatores ad ſalicum torrentem adducuntur? Hæc ſeminis huiuſce arboris natura, vt qui in poculo hauſerit liberis careat. Dum ergo delinquis, ad ſalicum duceris torrentem omnimoda affectus orbitate. D. Hieronymus lib.6. in cap.15. Iſa. *Peccatores ducuntur ad vallem ſalicum, vt nullus in eis fructus remaneat. Hanc enim ſeminis harum arborum eſſe naturam dicunt, vt qui hauſerint, liberis careant.* Te omnino viduitate preſſum exiſtima ex crimine admiſſo. Alibi plura.

Observatio II.

Ad illa verba:

In diebus Eliæ, quando clauſum eſt cælum.

Quando cælum animo clauditur in laboribus conſtituto, tunc ei dies clariſſimus eluceſcit.

Quia tribulatio lucem nobis præſtat, qua miſerum delinquendi ſtatum dignoſcamus.

11\. Mirum dies vocari illos, qui, clauſo cælo, id eſt, omnino luce (myſticè) recedente, præſentantur. Dum cælum aperitur, Sol emicat, iuxta illud Maronis:

Panditur interea domus omnipotẽtis Olympi.

Cum autem clauditur illa domus, tenebræ auolant obcæcantes. Vnde qui triſtitiam ex aliqua horribili tribulatione obortam conatur expendere, vulgariter profatur. *Cerroſeme el cielo,* animo ſcilicet cæca operto caligine. At cum triſtitia ablegatur à corde, clamat: *Ha ſeme abierto el cielo.* Quonammodo igitur dum cælum clauſum eſt, dies eluceſcit? *In diebus Eliæ, quando clauſum eſt cælum.* An quia illud ipſum cælum mihi ex tribulationum obortis tenebris claudi, idem eſt ac donari luce ſpecialiſſima mentem, ad dignoſcendum miſerum delinquendi ſtatum: Ita planè.

12\. *Cælo clauſo ob tribulationem Nabuchodonoſor dies potitus eſt, agnoſcens ſeruitutem criminis.*

Cælum Regi Nabuchodonoſori clauſum eſt, irruente tribulatione. Nam *ex hominibus abiectus eſt, & fœnum vt bos comedit, & rore cæli corpus eius infectum eſt: donec capilli eius in ſimilitudinem aquilarum creſcerent, & vngues eius quaſi auium.* Tunc Rex, *Igitur poſt finem dierum, ego Nabuchodonoſor oculos meos ad cælum leuaui, & ſenſus meus redditus eſt mihi. & Altiſſimo benedixi.* Dan. 4. Dum cælum clauditur, dies eluceſcunt, poſt quorum fines Rex ſomnum, ſeu mentis errorem excuſſit: An clauſo cælo dies? Profectò cælum ex oborta tribulatione claudi, fuit diem clariſſimum eluceſcere, reddito ſenſu, oculis apertis; quia tribulatio mentem exacuit ad priſtinum nequitiæ ſtatum dignoſcendum. Theodoretus, *Non ſine cauſa adiecit: Ego, quaſi dicat: Ille ego, qui tanta olim arroganter dixeram: Quis eſt Deus, qui vos eruat de manu mea? qui ſomniaueram fore, vt in cælum aſcenderem, meo ſupplicio ſapere didici, meam ſeruitutem agnoui.* Dan. 4. Theod.

13\. *Eua clauſo cælo, die fruitur cognitionis, edocetur que peccati miſeriam.* Gen. 4.

Eua, cælo aperto, efformatur; in paradiſo, à quo nunquam lux exulat, conditur, & exædificatur. Tunc quaſi auolantibus tenebris obcæcata eſt, non dignouit Authorem. At cum cælum ei clauditur, deturbata à paradiſo, cuius oſtium obſeratum eſt Cherubino cuſtode: doloribus affecta partûs, Dominum profitetur: *Poſſedi hominem per Deum.* Gen.4. Cum cælum apertum erat communi parenti, tenebris offunditur: cum cælum ei clauditur ob tribulationem irruentem, dies eluceſcit, vt agnoſcat miſerum delinquendi ſtatum. Baſilius Seleu. Orat. 4. *Poſſedi hominem per Deum, nouam meam diuini mandati tranſgreſſionem, ijs quæ pertuli, docta ſum, agnoſco punitorem, excepi pœnam, quæ vt magiſtra me ab errore vindicat.* Baſil. Seleu.

14\. *Concluditur cælum Iſraeli ex tribulationis irruentia: & mox dies oboritur, vt agnoſcat Conditorem.* Ezech. 7.

Ezechieli Dominus, *Fac concluſionem, quoniam terra plena eſt iudicio ſanguinum, & Ciuitas plena iniquitate.* cap.7. τὸ *fac concluſionem,* expendo. O Propheta, populus obcæcatur, ne agnoſcat Conditorem, imitare ergo alterius Prophetæ facinus, cælum, vti Helias, claude, tribulationes impium contineant, vt inter tenebras dies agnitionis exoriatur: *Fac concluſionem. Adducam,* addit, *peſſimos de gentibus, & poſſidebunt domos eorum. Anguſtia ſuperueniente, requirent pacem, & non erit. Conturbatio ſuper conturbationem veniet. Rex lugebit & Principes induentur mœrore.* Quonam fructu? *Et ſcient, quia ego Dominus.* Ibid. Nam cum cælum clauditur ob tribulationum irruentiam, mox dies impiis aſſolet illuceſcere ad Dei cognitionem: *Fac concluſionem, & ſcient, quia ego Dominus.* Hoc eſt, *Quando clauſum eſt cælum in diebus Eliæ.* Hieronymus, Et ſcient, quia ego Dominus, *Supplicia, atque cruciatus ſequitur ſcientia Dei.* Hiero.

15\. *Vel qui tartaro addicitur, (cui cælum nimium clauſum) die fruitur cognitionis.* Luc. 16.

Nulli ita clauſum eſt cælum, quam Diuiti Epuloni, qui in inferno ſepultus. Hic inter tenebras tartareas Ægyptiacas vincentes *vidit à longè Abraham, & Lazarum in ſinu eius.* Luc. 16. Et quonammodo ille, cui adeò cælum erat clauſum, vt tartarus aperiretur, videre potuit? Vndenam lux apud tenebras commoranti? Certè cruciatus eum reddidit ſapientem, & in luce commorantem, vt pœnitudine poſſet affici: ſi (ex mente Chryſologi) in hoc diuite innuitur peccator ex crimine lethali tartaro aſſignatus ſubeundo poſtmodum, ſicut cuncti peccatores illico poſt flagitium inferno deputantur ex præſentis iuſtitiæ præſcriptione. Fauet Euthymius, *vide, quomodo eum ſapere fecit cruciatus. Quem enim ipſe prope iacentem deſpexerat, hunc eminus acutè videt.* Cecinit Naſo Met. 11. Chryſ. Euthym.

Aſpera

Aſpera creſcit hyems, omnique à parte feroces
Bella gerunt venti, fretáque indignantia miſcent.

En clauſum cælum peccatori. Aſt tribulatione affectus,

——————— *His votis Numen adorat.*

Nam cum cælum ex tribulatione irruente clauditur, tunc dies clariſſimus ex cognitione Numinis præſentatur.

Observatio III.

Ad illa verba:

Multæ viduæ erant in Iſraël, & ad nullam illarum miſſus eſt Elias niſi in Sarephta Sidoniæ ad mulierem viduam.

Relictis Iſraëlis viduis contemnentibus, miſeratio Dei in Elia pergit ad indigenas illam recipientes.

Caueant Religioſi, & Sacerdotes, ne contemnentibus ipſis familiarem ſibi Dominum, & relictis: pergat Deus ad ſeculares reuerentius recepturos.

16. Orig. — PONDERAT Origenes Deum à Iudæis recedentem contemptoribus ad Sidoniam properantem. Quid Sidonia? *Gentilitas negotijs ſeculi feruens, & carnalium cupiditatum incendium, paniſque ſpiritualis anguſtias patiens.* Ad Gentilitatem ergò tot criminibus fœdatam requirendam, Deus in Eliâ properat, Iſraële ingrata relicta. O quotiens ob contemptum, & ingratitudinem proximus Religioſus, ac Sacerdos à Domino deſeritur, vt ſecularis peccator accuratius obſequium præſtiturus afferatur ad gregem!

17. *Repulſo Religioſo Phariſæo, admittitur ſecularis Magdalena.* Luc. 7. — Apud Simonis Phariſæi domum Chriſtus excipitur nó comiter quidem; quia nec abluendis pedibus aqua profluxit, nec pacis oſculo labia honorantur. Non mora: Magdalena peccatrix adducitur lacrymis pedes Domini rigatura addito oſculorum affectu. Quare mulier peccatrix ſecularis excipitur aduocata ſanè inſpirationis voce: Phariſæus Religioſus exturbatur? Nonne quia Propheta apud ſecularem fœminam inuenit id reuerentiæ, & æſtimationis, quod apud familiarem Religioſum minimè inuenerat? *Introiui in domum tuam.* Quodnam familiaris amicitiæ ſignum perſpicacius? *Aquam pedibus meis non dediſti; hæc autem lacrymis rigauit pedes meos: Luc. 7.* Ad ſecularem pergo, Religioſo relicto: quia ſecularis mihi accuratius impendit obſequium.

Pauli. — D. Paulinus Epiſt. 4. *In domo tuâ, ô Phariſæe, te peccatrix preuenit ingreſſa in labores tuos. Tu enim epulabaris, vt ſuperbires; illa ieiunabat, vt ſeruiret.* Sacerdos ex conuiuij Eucharíſtici frequentia ſuperbit, vt irreuerenter excipiat Saluatorem? ſecularis ieiunans ab hoc epulo aſſumetur, vt obſequentius ineat conuiuium, & ex humilitate placens laboribus Religioſi, ac Sacerdotis perfruatur. Ad mentem, ô Sacerdos accurre, vide quam irreuerenter conuiuio cæleſti interſis, quàm inurbanè ſancta tractes: linteamina immunda apud altare, cui ſordidis veſtimentis bæteſcis: dum ſecularis fœmina ſemel in menſe, aut ſaltem in anno ad ſacrum epulum præparatur lacrymis abluens pedes Domini humilitatis, ac propriæ cognitionis prætextu. Reiecto (quid mirum?) Sacerdote contemptore, ſecularis peccatrix eligitur. *Quam de vrceis effundendam negaueras aquam*, vel ad veſtes, & linteamina diluenda, *illa de ſuis oculis miniſtrabat.*

Sacerdos inurbanè tractans Eucharíſtiam reijcitur, vetula vrbanè futura vocatur.

18. *Familiaritatem, & ſanguinis nomen transfert Deus ex fratribus Sacerdotibus, & Religioſis ad extraneos.* Mat. 12. — Poſtquàm Dominus aſſeruit viros Niniuitas aduerſum Iſraëlem ſurrecturos: *Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ:* nunciantibus ſibi fratres foris adeſſe, reſpondit, *Qui ſunt fratres mei? qui fecerit voluntatem Patris mei, hic meus frater & ſoror* Mat. 12. Quare Chriſtus fratrum nomen tranſtulit ad extraneos? Non ſolùm Diſcipuli mei fratres ſunt chariſſimi, ſed & Niniuitæ, ſed & Regina Auſtri; quia Sacerdotes familiares repellens incredulos, ſeculares eligo fideles ſpirituali propinquitate donandos.

Tertull. — Tertullianus lib. 4. in Marcio. *Tranſtulit ſanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide iudicaret.* Chriſtus Primogenitus Virginis neceſſariò fratribus ſtipatur. Fratres Sacerdotes, ac Religioſos dignatur nominare. Aſt ob horum ingratitudinem ſæpe in ſeculares transfert ſanguinis nomina, quod magis proximos pro operibus adiudicat.

19. *Æthiops eligitur ad menſam filius Sacerdos, & Religioſus exturbatur.* Sop. 3. — Ex Prophetæ ore Dominus, *Propheta eius vaſani, viri infideles: Sacerdotes eius polluerunt Sanctum.* Quid præſtitit irâ Numen accenſum? *Vltra flumina Æthiopiæ, inde ſupplices mei, filij diſperſorum meorũ deferent munus mihi.* Soph. 3. Repulſis enim Sacerdotibus & Prophetis infidelibus, aduocat Deus ex Æthiopia viliſſimos homunciones, qui reuerenter ſtudeant placere Conditori. Non te pudet Sacerdotem reprobatione affici, dum vilis Æthiops, ſeu deſpectus ſecularis eligitur, vt in tuos præueniat labores?

Chryſ. — D. Chryſoſtomus ad Mat. *Verè magna confuſio Sacerdotum, & omnium Clericorum, quando Laici à Deo quæruntur, & inueniuntur eis fideliores, & iuſtiores.* Et addit. *Quomodo non ſit confuſio eſſe inferiores laicis, quos æquales eſſe confuſio eſt?* Confuſio certè eſt, inferiores eſſe laicis Sacerdotes: ſed electo ad Dei conſortium laico Sacerdotem reprobari, ac a menſa filiorum exturbari, ſupremæ locum obtinet calamitatis. Iam paſcit ſecularis homuncio ac vetula Prophetam, qui cum manducatur, ſimul manducat ſe abſumentem: quique ab huiuſmodi Religioſis, ac Sacerdotibus abſumptus cogitur ieiunare. Ideo dimiſſis Iſraclitis properat ad Sidonios.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Multæ viduæ erant in Iſraël, & multi leproſi: ſed ad nullum venit Elias, venit Eliſæus, &c.

Extranei vocantur ad fidem, propriis dimiſſis, ob fidem egregiam Prophetis exhibitam.

Sæpe enim peccatores peßimi donantur veniâ, & ad virtutis gremium adducuntur, quia apud eos quædam pietas, ſeu opus aliquod bonum moraliter reſidet.

20. *Ne à Dei laudibus, ſeu precibus abſtineas, dum peccatis indulges.*

FIDEM, ac pietatem Sarephtanæ viduæ Naamanique Syri oſtendimus. Hic enim ancillulæ præmonitione ad Iſraëlitici Prophetæ præſentiam accurrit: illa autem contempta ſua, ſuique filij vita priùs Prophetæ eſurienti conuiuium præparauit. Quid mirum Dei munificentiſſimi gratiam præripuiſſe? Vidi flagitioſos voluptatibus addictos, auaritiâ preſſus, qui tamen vel ſacrio interſunt quotidie, vel Deiparæ frequens præſtant obſequium, vel feruentes ſunt fidei vel ore vel gladio propugnatores, vel erga Dei famulos affectos ſeſe oſtendunt, vel a iuramentis accuratè abſtinent: & ferè ſemper animaduerti aut properam, aut ſeram huiuſmodi hominum conuerſionem, Deo munificentiſſimo præſtante.

21. *Deluſi Gabaonitæ ob fidem erga Dei laudes euulgandas ab exitio liberantur.*

Gabaonitæ cum dolo ad Iſraëlitas acceſſere pacem poſtulantes; ſimularunt enim ſe e longinquo procedere. Adhæreſcunt hi Hebræis corpore quidem non animo, reuerentiam eis ſeruili timore præſtantes, non corde fideli Dei præceptorum obſeruatores. Attamen poſt dolum reuelatum filij Iſraël *non percuſſerunt eos.* Ioſ. 9. Sint tibi Gabaonitæ homines illi, qui iniquo affectui addicti extremà, ſeu materiali deuotione fidelibus adhæreſcunt, dum preces profundunt, aut erga fidem, aut Dei legem, & mira opera affecti collaudant, quemadmodum Gabaonitæ proclamarunt: *Venerunt ſerui tui in nomine Dei tui; audiuimus enim famam potentia eius, cuncta quæ fecit in Ægypto, & duobus Regibus Amorrhæorum.* Ibid. An Deus iniquos illos ab exitio liberauit? *Reſeruentur* Auguſt. *quidem, vt viuant.* Auguſtinus lib. 6. quæſt. 14. *Crediderant Deo, quem audierant ſuo populo promiſiſſe, quod illas gentes ſubuerteret: & hanc eorum fidem non eos perdendo, remunerauit.* Quoties peccator erat ob crimina ſubuertendus, & ob exhibitum opus aliquod fidei huiuſcemodi Deus protector accurrit, vt liberet ab exitio! Si quodammodo remunerat doloſos ob illam tam materialem fidem, imò ob doloſum acceſſum; quomodò opera religioſa, preces, ieiunia ex verà virtutis ac fidei æſtimatione procedentia munificentiſſimus contemnet? Ne igitur à precibus, ſeu Dei laudibus abſtineas, dum culpis indulges, ſi quidem Gabaonitæ liberati ſunt, quia Dei laudes tam materialiter protulere: *Audiuimus cuncta, quæ fecit in Ægypto, &c.*

22. *Miles flagitioſus aſpiciet ad pænitudinem vocatur, ex alicuius boni operis exhibitione.* Matth. 8.

Vidiſti militem iuxta morem Gentilis degentem, à Domino omninò abſtractum, & voluptatibus, & iuramentis indulgentem: qui tamen adeò eſt Religioni addictus, vt pro fidei defenſione vitam exhiberet: aut erga res ſacras (puta erga Sacerdotes, aut Templum) piè affectus obiicitur? Vidi. Videris ſimul tandem illius conuerſionem. Centurio erat Gentilis idololatriæ ſtudens, ſed Chriſto affectus adeo, vt ægrotante ſeruo, ad ipſum properarit fatus: *Puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Quod cum Dominus promiſiſſet, ſe ad lectum acceſſurum, vt ſanaretur æger, Gentilis inclamauit: *Domine, non ſum dignus, vt ſub tectum meum intres: ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Egregia equidem inter idololatriæ tenebras fides rutilabat, quam Chriſtus commendauit: *Non inueni tantam fidem in Iſrael.* Matth. 8. An Chriſtus tantam fidem honorauit? Quæritat, & reſpondet Chryſoſtomus. *Dicet fortaſsè quiſpiam, quare Centurionem Chriſtus non honorauit? Reſpondemus pariter & pluſquam pariter illum habuiſſe honoratum. Primum quia benignam, & humilem mentem eius declarauit: quod inde maximè apparuit, quòd domum ipſius non adijt, & filium curauit.* Secundò autem, quia ex Patrum mente Centurio ille Chriſti factus alumnus, ac inter Diſcipulos, ſeu aſſeclas numeratus eſt. Chryſ.

23. *Fœmina peccatrix ſæpe conuertitur ex deuotione aliqua frequenter exhibita marito ſolito, aut ieiunio Sabbati.*

Vidiſti fœminam, inſtar Gentilis, Veneri ſeruientem, quæ tamen aut oratium recitat, aut Sabbato ieiunat? Vidi. An non ſimul tandem illius pœnitudinem ex immutatione morum aſpexiſti? Ingenuè profiteor. Chananæa mulier ad Chriſtum accurrens (ex Chryſoſtomi mente) conſcientia eſt aut voluptatum, aut auaritiæ criminibus maculata, ſeu laſciuiæ addicta fœmina; ſed tamen circa myſteria fidei bene affecta, ſcilicet circa Euchariſtiam, ad quam accedere recuſat, quia ſe indignam intuetur. *Nam & catelli comedunt de micis.* Non filiorum pane peto ſatiari, ſed canum alimento. Cui Dominus: *O mulier, magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis.* Mat. 15. An profuit fœminæ flagitioſæ de Chriſto laudabilia proferre, eius myſteria venerari? Audi Baſilium Seleu. orat. 21. *Totam tibi curationis menſam explico: non vt cani micam, ſed vt filiæ panem largior.* Inſipiens omnino, qui peccatis dans operam à piis operibus, aut precibus quotidianis recedere non veretur. Matth. 15.

Observatio V.

Ad illa verba:

Et nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.

Iſraëlis leproſi mundati non ſunt, quia non petiere ſalute donari: At Naaman poſtulans ſanitatem, ſanitate afficitur.

Lepra enim criminis, præcipuè laſciuiæ, orationis exercitamentis curanda eſt.

24. APVD Prophetam multi leproſi Hebræi torquebantur: nec tamen ſunt ſanitate donati, quia ſupplices minimè ad medicum acceſsére. Naaman prudens, qui vt peteret ab Eliſæo ſanitatem difficili ſe ſe vix

Ambroſ. commiſit. Ambroſius lib. 4. in Luc. *Cur non curabat fratres, non ſanabat ciues, non ſanabat Propheta conſortes, cum ſanaret alienos? Quia diuinum munus votis eligitur, non naturæ iure defertur.* Et addit, *Diſce Chriſtiane, rogare, quod cupias impetrare.* Leprâ libidinis te maculatum vides? Ad preces accurre, orationis exercitamentum aſſolet de hoc exitiali hoſte victoriam reportare.

25. *Dauid aduerſus luxuriæ fragilitatem haud precibus munitus, periit. 1 Reg. 30.* Dauid aduerſus fortiſſimos hoſtes pugnaturus precibus profuſis munitus eſt. *Conſuluit Dauid Dominum*, & latrunculos acriter vulnerauit 1. Reg. 30. Cur tam facilis victoria? Abulenſis, *Quia non recurrit ad fortitudinem bellicam, ſed ad Deum ſuum, conſulens.* Vtinam ſic conſuluiſſet cum à laſciuia preſſus, dimicaturus erat contra propriam infirmitatem fortiorem! Minime orauit, ideo victus miſerè lamentatur.

Gregor. Nyſſen. D. Gregorius Nyſſenus de Orat. Quia *oratio corporum fragilium robur eſt.*

26. *Non deſpicienda fragilitas, eſt enim fortiſſima ſed oratione ſuperanda.* Ideo Sapiens, *Fili, in tuâ infirmitate ne deſpicias te ipſum, ſed ora Deum, & curabis te.* Eccli. 38. An quia fragilitas hoſtis tuus eſt, eam fragilem reputans, deſpicis? Te ipſum hoſtem tibi fortius, quò fragilius corpus oſtenditur, minimè deſpicias: ſed ſanaturus, liberandúſque ab impugnatione, ad preces accurre.

Eccli. 38. Iſidor. D. Iſidorus lib. 3. de ſummo Bono cap. 8. *Hoc eſt remedium eius, qui luxuriei tentamentis æſtuat, vt quoties vitio tangitur, toties orationem ſubdat; quia frequens oratio impugnationem vitiorum extinguit.* Scio ad orationem cordis requiri munditiem, quod

Martia. vel prophanus ille profitetur, dum canit lib. 8. Epigr.

Et Dominum Mundi flectere vota valent.

At tam efficax oratio, vt vel immundus à Domino deprecans cordis munditiem conſequatur.

27. *Samaritanæ luxuries oratione extinguenda aſſeritur.* Samaritana fœmina tot laſciuiæ maculata piaculis ad vitalem fontem abluenda inſcia properauit. Nec vel apud ipſum Iacobæum fontem Chriſtum exiſtens ignis illius flamma extincta eſt, donec Dominus inclamauit: *Si ſcires donum Dei, & quis eſt, qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forſitan petiiſſes ab eo, & daret tibi aquam viuam.* Ioa. 4. Ex mente Patrum donum eſt *caſtitas*, Chriſtus autem *fons Iacob.* Si ergo Samaritana dono caſtitatis conatur ornari, ad fontem accedat, cuius aqua libidinis flamma extinguatur. Profectò aqua hæc ad libidinem extinguendam non datur niſi poſtulanti: *Tu forſitan petiiſſes, & daret tibi.* Origenes apud Thom. in Cat. *Quaſi dogma quoddam eſt, neminem accipere diuinum donum ex non quærentibus illud.* Alibi plura dedimus. Ioa. 4. Orige.

Observatio VI.

Ad illa verba:

In diebus Eliæ, &c.

Dies Eliæ vocitantur illi, in quibus egregia fuit operatus facinora.

Innuo, illos Præſulis, Regisvè dies eſſe in quibus ciuium vtilitati vixit.

CVR dies inibi Eliæ dies vocitantur? 28.
An quia illo tempore vixit Elias? Pulchrè expendit Ambroſius lib. 4. in Ambro.
Luc. *Non quia Eliæ dies fuerunt, ſed in quibus Elias operatus eſt.* Tunc Præſul, Princeps, ſeu Prælatus quique viuit, cùm ſubditis parit vtilitatem. Ei igitur ſolummodo computandi dies, in quibus erga ſubditos bene operatur.

Pontanus de Prin. aiebat, *Si vis boni Regis expectationem concitare, ô Alfonſe, id de te in primis præſta, vt omnibus ſubditis addictus viuas.* Nihil enim aliud eſt Regem eſſe quàm ſubditis viuere, eorúmque vtilitati viuè prouidere. 29. *Ciuibus viuit probus Rex.* Pontan.

Regem Ægyptij ſub Solis ſimulacro ideo expreſſere, quia Sol nunquam ſibi, ſed quotidie hominibus exoritur: non propriis commodis ſtudet, ſed ſollicite alienis promouendis quotidiè præſentatur, viuit ſubditis. Hinc Xenophon Regem Ageſilaum (in eius Orat.) ſolem eſſe aſſeruit nunquam viuentem ſibi, ſed vtilitate ſubditorum. *Adſueſaciebat, vt cum omnis generis hominibus commercium haberet. Facultatibus non iuſtè tantum, ſed etiam liberaliter vtebatur: quod homini iuſto ſatis eſſe duceret ab alienis abſtinere: Principem verò putaret etiam ſua debere ad ſubditorum conferre vtilitatem. Is adeo perfectè ſemper vtilis patriæ fuit, vt etiam fato functus plurimum ea re patriæ profuerit: quòd ſtudio ſuo perfecerit, vt illa perpetuò incolatur.* An ſibi vixerit aliquando? *Gloriæ nullius cupiditate ducebatur, cuius quæ eſſent propria non elaboraret. A corporis imagine ſtatuenda ſibi abſtinebat, multis in hoc ei gratificare volentibus.* Quare? Ne vel pictus ſibi aliquantulum vixiſſe videretur. Porro ſi non ſtatuam, *virtutis ſuæ monumenta* 30. *Rex ſol eſt, qui ſolis ſubditis viuit, eorum vtilitati totus addicitur.* Xenoph.

menta per vniuerſum terrarum Orbem conſequutus eſt, vt vel mortuus, ſubditis æternùm viuere valeret.

Dies adſcribuntur Soli, non cœlo; quia Sol ſubditis exoritur, eiſque viuit. Gen. 1.

31. Illi adſcribuntur dies, qui ſubditis viuere probatur, ſibi ſoli viuenti minimè. *In principio creauit Deus cœlum & terram, terra autem erat inanis, & vacua. Dixitque Deus: Fiat lux, & facta eſt lux: factúmque eſt veſperè & manè dies vnus.* Gen. 1. Cælum & terra creatur, nec vlla fit mentio diei. Cur cæli vita recens vnius diei tempori non adſcribitur? Credo, quia cùm cœlum ſit ſublunarium Rex, è quo terræ pendet influxus, nullus erat ei aſſignandus dies, in quo nulla terræ vtilitas emanauit. Fatur enim Moſes, *Terra autem erat inanis, & vacua.* Cælum non vixit illâ die, in qua nullum opus ad terræ ſibi ſubditæ vtilitatem exeruit. Quare luci, ſeu Soli, è quo mox ad terræ fœcunditatem influxus emanauit, vitæ iam dies vnus aſſignatur. *Facta eſt lux, factúmque eſt veſperè & manè dies vnus.* Philippus Abb. *Dum factum dicitur cælum, ſilet de temporibus, ſilet de diebus Scriptura. Et rectè in eius creatione nulla fit mentio diei, in quâ* (apud terram ſubditam) *nulla inuenitur alicuius fructus productio.* Soli ergo illico ſubditam terram illuminanti, fœcundanti, vt poſt paruum interſtitium germina parturiret, ſolùm meritò dies aſſignatur. Princeps optimus non ſibi ſed ſubditi viuens vtilitati.

Philip.

Non ſunt dies Regibus inutilibus ſubditis computandi, ſed Iſaiæ, qui proximus iuuandis vacabat, & docendis. Iſa. 1.

32. De Rege Ozia, Ezechia, & Achaz fatur Propheta, *Viſio Iſaiæ, quam vidit in diebus Oziæ, Achaz, & Ezechiæ Regum Iuda.* Iſa. 1. Quare dies Regum vocitantur? An domini temporum nominandi ſunt? Ambitio hominum nec Deitati parcit? Solus profectò Deus dominus dierum; vnde ideo reor dies Regum vocitari, quia illi Reges ſubditis vixiſſe prædicantur. Ozias namque aduerſus Philiſthæos Iudaici populi immaniſſimos hoſtes dimicauit. Achaz, & Ezechias ſemper operati fuere. Aſt non quia opera geſſére, exiſtimo addicendos fuiſſe diebus; ſed quia ſubditorum vtilitati vixiſſe appareant. Vnde Oziam & Achaz meritò à temporum aut dierum computatione expunxerim, quia ciuium exitio ſpirituali ſtuduére. Soli Ezechiæ dies adſcribendi, qui *fecit, quod erat bonum coram Domino, diſſipauit excelſa, & contriuit ſtatuas, &c. Non fuit ſimilis ei de cunctis Regibus Iuda.* 4. Reg. 18. Ideo ſoli Ezechiæ dies erant adſcribendi; quia tunc ſolummodò viuit Princeps, quando ſubditis prodeſſe comprobatur. Quare particulam illam: *In diebus Oziæ, Achaz, & Ezechiæ*, puto copulandam eſſe, ſeu adſcribendam illi: *Viſio Iſaiæ.* Quaſi ſoli Iſaiæ videnti, & populi Iudaici incumbenti ſaluti (quod non gerebant Ozias, & Achaz) illorum dierum vita eſſet tribuenda.

Dies ideo Soli Ezechiæ Regi erant adſcribendi. 4. Reg. 18.

Licet Eliæ dies non fuerunt, ſed Achab regnantis; dies Eliæ vocantur; quia hic ſolus proximis iuuandis ſtuduit, ac opem impendebat. Luc. 4. 3. Reg. 17.

33. Confirmo ex pulchrâ Ambroſij expoſitione. Lucas dies Eliæ aſſignauit, *In diebus Eliæ.* Cur non aſſignauit Regum dies: In diebus Achab, aut Regis Syriæ. Profectò quia licet hi dies Regum eſſent, ſolus Elias vt suppleret erga populum Regum defectum, operatus eſt in ſubditorum vtilitatem. Excitat puerum mortuum. 3. Reg. 17. Baal Prophetas occidit. 3. Reg. 18. Miſſos ad ſe Principes quinquagenarios igne cælitus demiſſo conſumpſit. 4. Reg. 1. *In diebus* ergo *Eliæ dicitur, non quia Eliæ dies fuerunt,* (qui erant Achab & aliorum: nomine tenus) *ſed in quibus Elias operatus eſt.* Haud aliter Iſaiæ dies appellandi, non quia Iſaiæ dies fuerint (qui erant Oziæ, Achaz, & Ezechiæ,) ſed quia Iſaias in illis operatus eſt. 3. Reg. 18. 4. Reg. 1. Ambroſ.

34. Quidnam dies? Lux planè, iuxtà illud: *Et appellauit lucem Diem, & tenebras Noctem.* A quonam autem huiuſmodi lux aut Dies efformatur? Certè à Sole Diei præſide: *Fecitque Deus duo luminaria magna: luminare maius, vt præeſſet Diei.* Gen. 1. Porro Sol neſcis ſtare, nunquam non animantibus influxus vitales daturus voluitur. Sic Princeps cunctos dies debet ſubditorum vtilitati impendere. Pacatus in Panegyr. *Vt indefeſſa vertigo cælum rotat, & ſtare Sol neſcit: ita tu Imperator,* (Theodoſium alloquitur) *continuatis negotiis, & in ſe quodam orbe redeuntibus ſemper exercitus es.*

Theodoſius, Solis more, ſubditis viuens, dies ſibi aptauit. Gen. 1.

Pacat.

35. Solem Eliam accuratiùs contemplemini, precor, vt conſtet, quàm meritò ei dies fuerint ab Euangeliſtâ adſcripti: *In diebus Eliæ.* Ambroſius, Elias diem faciebat illis, qui conuertebantur ad Dominum, & ideo aperiebatur cælum videntibus diuina. Et Chryſoſtomus lib. de conſubſt. *Vt innumeri e cælo theſauri laberentur Sol Elias effecit. O ſanctum os, cui fontes imbrium inerant! O vocem bonis omnibus ſcaturientem!* Hactenus ille.

Quam apud Eliam Solis ſubdito vitamentis manus explenit. Ambroſ. Chryſ.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Et ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarephta Sidoniæ ad mulierem viduam.

Elias à Domino immittitur, ad Regionem fame preſſam inuiſendam; vt videns calamitatem, miſericordiâ afficiatur, pluuiámque petat.

Edocentur Principes, conferre ad ſubditorum inopiam ſubleuandam, miſeros propriis oculis aſpectare, Prouinciam percurrendo.

36. SI paſcendus Propheta ad Sidoniam immittitur, faciliùs planè apud aliquam pauperculam viduam Iſraëlis poſſet exſatiari, qui in monte deliteſcens fuit à coruo refectus. Totus ſumptus Dei potentiæ futurus erat, farinâ, & oleo creſcente? Creſcat in Iſraël: pietaſque famis auferendæ ab Iſraele fonte miſericordiæ in Sidoniam emanet. Crediderim ideo Prophetam, immittente Domino, ſeſe viæ longæ commiſiſſe, vt videns Prouinciæ miſeriam, efficacius cadens ab irâ, ac duritie cordis (ob impœnitentiam peccatorum non permittentis imbrium elapſum) pluuiam à Domino poſtularet. D. Chryſoſtomus, *Facit eum Deus per longum iter pergere, vt, viſâ, Mundi peſte, ſeu* fame,

Rex & Epiſcopus Vrbes cunctas, & villas inuiſat.

Chryſ.

fame, *peteret a Domino p....r.*

37. *Ioſeph, licet expoſitum haberet frumentum cunctis accedentibus, tamen Regiones circuibat, vt accuratius fami viſa prouideret.* Gen. 41.

Ioſeph Ægypti Prorex ... Orbis famem triticum præparat, ad cumque vniuerſi Regionum fame preſſarum populi confluebant. Aſt ille *egreſſus eſt ad terram Ægypti, & circuiuit omnes Regiones Ægypti.* Gen. 41. Cur qui paratus erat ad beneficia præſtanda confluentibus, pergit, vt circuat Regiones? Certè quia Princeps accuratius adhuc præparatam impendet alimoniam, cùm propriis oculis ſubditorum miſeriam aſpexerit. Philo lib. de Ioſeph. *Obibat Ioſeph illius Regionis Præfecturas, & oppida, omnibus Magiſtratum hilariter excipientibus, quos beneficiis deuinciebat.* Priuſquàm pergeret ad Regiones, & oppida triticum vendendum apponitur. At videns Regionum preſſuram iam beneficiis curat ſubditos illigare: *Beneficiis deuinciebat.* Et quis videat inopes agricolas, qui beneficio ſubſidij eos non curet afficere? De Adriano ſic Caſſius. *Ciuitates tributarias ſubditas m.rii cè iuuit, multas earum inuiſit, atque omnibus aliquid opus, & auxilium tulit.* Vnicam ô Reges villam aſpicite tributariam. O quàm planè afficiemini circa cunctas, vt tributa imminuantur. *Multas inuiſebat ille Ciuitates, & viſis earum egeſtatibus, omnibus vel non viſis ſubſidy aliquid impendit.*

38. *Videns Præſul domum vnam miſeriis inopia preſſam, diſcit omnibus ſubditis ſubuenire.* Pſal. 47. Chryſ.

Sic Elias ad domum vnius viduæ fameſcentis acceſſit, & ex vnius domus miſeria cunctarum Regionum ſubleuandam à ſe cognouit inopiam. Deum ſanè imitatus, de quo Vates, *Deus in domibus eius cognoſcetur, cum ſuſcipiet eam.* Pſal. 47. Legit Chryſoſtomus, *Ad eripiendam eam*, id eſt terram vniuerſam ab oppreſſione. Videns enim ſupremus Rex ſingularum domorum inopiam (agens hominum Principum morem) arguit totius Regni miſeriam, quam protinus curat ſubleuare. *Per illud: In domibus eius cognoſcetur, magnam oſtendit prouidentiam, & quod eam totam* (ſeu Prouinciam, ſeu terram) *ſeruat.* Curat enim ſeruare totam, qui domus pauperum aliquas inuiſit: quid ſi Regnum totum circuatur?

39. *Plus afficitur Princeps ad ſubleuandum videns, quam audiens ciuium deſolationem.* Horat.

Audiam ab ſpectatoribus, (Rex inquit) & ſuccurram. Vt efficacius ſubuenias egentibus, ô Princeps, videre cura ſubditorum miſerias. Vt enim monebat Horatius in Arte:

Segnius irritant animos demiſſa per aurem
Quam quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, & quæ
Ipſe ſibi tradit ſpectator.

Audierat Dominus Lazarum ægritudine lethali corripi: *Ecce* quem amas, infirmatur. Cognouerat obiiſſe: *Lazarus amicus noſter dormit.* At ſubleuaturus ſorores, mortuumque à tumulo vocaturus in Bethaniam pergit. Nec miraculo tandem dat operam donec flure ſorore. *Domine, veni, & vide*, & *lacrymatus eſt Ieſus*, & Lazarum a ſepulchro reuocauit. Viſus itaque perfecit, quod minimè geſſerat auditus. Ioa. 11. Ioa. 11.

40. *Operatur præcipuè Princeps in populo, quem videt laborantem. Non ità dum indiuis communiter populum laborare.* Pſal. *Petrus vniuerſam Eccleſiam pertranſibat, vt ſingulis ſubueniret.* Act. 9. Chryſ. Bernar.

De Principibus probis Vates, *Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operationem in aquis multis.* Pſal.... An non *aquæ multæ populi multi?* Boni Præſules in multis aquis ſeu in cunctis populis operantur circa ſubditorum ſubleuationem, cùm non vnius Vrbis Regiæ ponte aut vado circumſcribuntur, ſed cunctos populos luſtrant, nauis in morem, quæ per totum pelagus diuagatur. De Petro ſummo Eccleſiæ Præſule Lucas, *Factum eſt autem, vt Petrus dum pertranſiret vniuerſos, deueniret ad Sanctos, qui habitabant Lidda.* Act. 9. Aut Romæ, aut Antiochiæ exiſtens poterat ſapientiſſimus Pontifex mirum in modum a Numine edoctus vniuerſæ Eccleſiæ calamitates cognoſcere, & illis occurrere. At conueniens fuit videre, vt ampliùs afficeretur miſeratione. Chryſoſtomus hom. 21. in Acta. *Quemadmodum Dux in exercitu ambulans, conſiderabat, quæ pars ſuo aduentu egeat. Vide vbique Petrum circumcurſare.* Vt ſcilicet in cunctis aquis videns fluctuum amaritudinem, in cunctis aquis faciat operationem. Bernardus *Prælati* (ait ſer. de trib. Ordin.) *ſunt, qui deſcendunt mare in nauibus, & faciunt operationem in aquis multis. Neque enim certa pontis aliquâ, aut vadi ſemitâ coarctantur, vt liberè poſſint vſque quaque diſcurrere, & occurrere ſingulis, vt oportet.* Dum Principes ſeu Prælati vno in loco commorantur, poſſunt (ſi magna adſit prouidentia) omnibus generatim ſuccurrere egentibus. At non ſolùm generatim omnibus, ſed & ſingulis occurrendum eſt, quod minimè poſſunt. Vt autem occurrant omnibus, & ſingulis, vt oportet valeant occurrere, neceſſum eſt vſque quaque diſcurrere. Sic Petrus vno in loco exiſtens omnibus ſuccurrit: at totum in Orbem ſe agens & omnibus, & ſingulis prouidebat.

41. *Si Reges viderent, omnia areſacta eſſe, imbres emittereut potius, quam tributum nouis grauarent terram.* Chryſ.

Hinc illuſtro Eliæ ad Sidoniorum Prouincias profectionem. De quâ vberiùs Chryſoſtomus, *Neſciebat Elias quomodo apud alias Nationes res ſe haberet. Cùm enim vno in loco ſederet, neque Orbis terrarum calamitatem cernere poſſet, quomodo omnia areſacta eſſent, paludes, fontes, fluuij, plantæ, fructus. Cùm, inquam, hæc ignoraret, & puerorum mortes, ac matrum vlulatus neſciret: excitans illum Deus, fecit, vt multam terram peragraret. Vt cum vidiſſet, quo pacto res ſe haberent, rogaret Dominum, vt pluuiam dare vellet.* Si Reges aſpicerent omnia areſacta, num tot tributis addendis ſtudium impenderent?

SECTIO TERTIA.

Nazarenorum Iracundia.

TEXTVS.

Vers. 28. ET repleti ſunt omnes in Synagoga ira, hæc audientes. 29. Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra Ciuitatem: & duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuprà quem Ciuitas illorum erat

erat ædificata, vt præcipitarent eum. 30. Ipſe autem tranſiens, per medium illorum ibat.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De cauſa huius Iracundiæ.

1. *Omnes accenduntur iracundia.* Caiet. ET *repleti ſunt omnes irâ.* Omnes iracundiâ accenſi, non vnus, aut alter. Caietanus, *Vide mirabilem mutationem non aliquorum, ſed omnium ægrè ferentium alios ſibi anteponi.* Omnes iræ rapiuntur affectu, quia iniqui omnes. Sapiens, *Non amat peſtilens eum, qui ſe corripit.* Prou. 15. (Prou. 15.)

2. *Cur Iudæi fuerint irati Saluatori.* Græcus apud D. Thom. Rogas tamen ſpecialius, quare Iudæi Chriſto fuerint irati? Duas ex Græco Auctore apud D. Thom. in Cat. cauſas exhibeo. Aut quòd ſibi prophetiam Iſaiæ tanquam verus Meſſias applicuerit. Aut quòd ſe Prophetis illis duobus Eliæ, & Eliſæo comparauerit. Tertiò alij, Quòd his exemplis Chriſtus à Iudæis ad gentes gratiam Dei transferendam ſignificauerit. Quartò alij, Quòd ſe infidelitatis argui, & quaſi indignos miraculis priuari ex exemplis adductis nouerint. (Tolet.) Approbat proximam hanc cauſam Toletus addens Iudæos prætexiſſe, & finxiſſe, *ſe iraſci eò, quòd Chriſtus Meſſiam ſe prædicauerit*; ſed verè ideo irâ accenſos, ſe infidelitatis argui.

3. *Auctoris ſententia.* Ego autem exiſtimo Iudæos indignatos, quòd Chriſtus in patriâ Prophetas ſine honore eſſe aſſeruiſſet: exemplóque Eliæ, & Eliſæi, qui apud alienigenas patrârint miracula, confirmâſſe. Nouerunt itaque Nazareni contra eos exempla propoſita, ſéque infidelitatis erga Deum (quia irreuerentiæ erga Prophetas) argui. At non ſolùm reprehenſione non reſipuêrunt, ſed peiores propria culpâ facti, illorum creſcente perfidiâ, in nouum ſcelus prorupêre.

§. II.

Curant Iudæi Dominum præcipitio afficere.

4. *Iracundia Iudaica immanitas.* ET *ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra Ciuitatem.* Caietanus, *ſurrexerunt ex furore, & eiecerunt illum, ducentes illum eiiciendo.* Iram non comprimentes, eò prorupêre, vt non ſolùm è Synagoga: ſed etiam è Ciuitate eum expellerent, vt morti addicerent. Ambroſius, & Beda Nazaræos hoſce diabolo peiores adnotârunt. (Ambr. Beda.) Hic enim in pinnaculum Templi Chriſtum ducens, præcipitium verbo ſuaſit: *Mitte te deorſum*, at hi illud facto inferre tentarunt. *Eſt*, inquit Ambroſius, *peior magiſtro diſcipulorum hæreditas. Ille verbo Dominum tentat, hi facto; iſte dicit: Mitte te deorſum, illi adoriuntur, vt mittant.*

5. *Cur extra Ciuitatem exturbarunt.* Sed quare extra Ciuitatem Dominum exturbarunt? D. Bonauentura arbitratur quaſi blaſphemum deturbatum fuiſſe. Nam Leu. 24. præceptum: *Educ blaſphemum extra Ciuitatem, & lapidet eum omnis populus.* Ideo Iudæi extra Ciuitatem Stephanum eiicientes, lapidarunt. Act. 7. *Impugnat Bonauenturam.* Bonau. Leu. 24. Act. 7. ſententiam hanc improbârim duplici cauſâ. Vnâ, quia illud: *Hæc audientes* referri ad duo Prophetarum exempla certum ſine controuerſiâ eſt. At nihil inibi, quod blaſphemiæ poſſit adſcribi. Vnde Euangeliſta iræ, & indignationi illorum imputauit, quia teſtimoniis allatis de Eliâ, & Eliſæo ſe percuti, & taxari ſentiebant. Alterâ autem, quia præceptum Leuitici expoſitum iuſſum planè teſtatur blaſphemum extra Ciuitatem actum lapidari, non præcipitari. *Auctoris mens.* Reor igitur extra Ciuitatem Chriſtum exturbatum fuiſſe tanquam reum mortis. Mos enim erat illis reos extra Ciuitatem morte plectere; propterea Chriſtus extra Ciuitatem fuit Cruci ſuffixus. Ideo Euangeliſta ſubiunxit:

6. *Montis ſupercilium.* *Et duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, ſuper quem Ciuitas illorum erat ædificata, vt præcipitarent eum.* Supercilium montis verticem dixerim, locum quidem eminentem, & præruptum; vt indè ipſum præcipitem agere poſſent. Quarè extrà Ciuitatem ideo montis huiuſce ſupercilium erat, quia fundata Ciuitas ſuper montem, non tamen ſuper partem montis ſuperiorem, ſeu verticem, qui ſupercilium dicitur. Vi trahi illis Chriſtus videbatur, tamen ſponte ſe trahi, eiicique ſinebat.

§. III.

Nazarenorum manus Chriſtus euadit.

7. *Euadit Ieſus manus manus diuina virtute.* IPſe *autem tranſiens per medium illorum ibat.* Virtute Diuinitatis ſuæ Chriſtus ex ſupercilio montis ſine fugâ vllâ, ſine violentiâ illis illatâ, eorum manus euaſit, & inde profectus non in aëra raptus, ſed per medium illorum, ſicut qui inter multos exiſtit, ſolet per medios tranſire, & recedere.

8. *Varia Doctorum ſententia.* Quæſtioni dant Interpretes, quonammodo Dominus Iudæorum manus euaſerit: An ſe illis reddidit inuiſibilem? ſic aliqui. An eorum Ieſus mutauit voluntates, vt eum liberum dimitterent? Aſſerunt Ambroſius, & Beda. (Ambroſ. Beda.) An ſua eorum manus virtute continuit, ne illum apprehendere, ac detinere poſſent? ſic alij. (Caiet.) Caietanus excitato miraculo putat receſſiſſe. Ibat tranſiens inuiſibiliter per medium illorum; illis ſcilicet non videntibus eorum manus euaſit. Lyranus ait, (Lyran.) *Dicit Beda, quòd cum Dominus de manibus eorum elapſus de monte deſcenderet, & ſub rupe latere vellet, ſubitò ad tactum Dominicæ veſtis ſaxum illud ſubterfugit, &, inſtar ceræ ſolutum, quendam ſinum effecit, id eſt, concauitatem, in quâ Dominicum corpus reciperetur. In* (Herric.) *quo loco omnia lineamenta, & rugæ veſtis, & veſtigia pedum in rupe apparent adhuc, ſicut teſtantur, qui viderunt.* Herricus hoc ſcribens ait ab iis acceptum, qui Sanctæ Terræ diligenter

miracula

miracula veſtigârunt. Habetur id ſub Bedæ nomine apud Gloſſam ordin. Et Brochardus 1. p. cap.6.§.8.fatur, *Eſt extra Nazareth contra Auſtrum, quantum iacere poteſt arcus quater, locus dictus: Saltus Domini; vbi Iudæi tentauerunt Chriſtum præcipitare: ſed exiens de manibus eorum, ſtatim inuentus eſt in latere montis oppoſiti ad iactum arcûs. Et oculo videntur clariſſimè corporis illius lineamenta, ac veſtigia lapidi impreſſa.* Idem ſcribit Adrichomius in Theat. in Tribu Zabulon num.84.

Broch.

Adrich.

9. *Meam expendo ſententiam.*

Affirmo diuinâ ſuâ virtute Iudæorum manus Chriſtum euaſiſſe; quonammodo autem factum, ambiguum. Id tamen effectum contemplâtim, ſicut qui inter nos è mediâ turba egreditur, & à manibus aliorum ſe eripit robore, ac virtute ſuâ, hoc tamen diſcrimine, quod apud nos eſt quædam vis & violentia manifeſta; at in Chriſto præ virtutis, & potentiæ ſuæ magnitudine nulla vis apparebat: ſed ſicut nos per medium incedimus aërem, nec vis apparet, quia ratione virtutis motiuæ ferè nihil reſiſtentiæ habet aër: ita Chriſtus illorum manus euadens per medium eorundem tranſgreſſus eſt, & abiit.

Cur paſſus non fuerit tunc a ſuis præcipitari? Reſpondet Titus Boſtr. *Non ideo id fecit quòd mortem fugeret nam, vt pateretur in Mundum venerat; ſed quod tempus ad eam rem idoneum nondum adeſſet. Cœperat enim iam tunc primum Euangelij doctrinam diſſeminare.* Et Beda, *Nec dum venerat hora paſſionis, quæ non quolibet ſabbato, ſed in paraſceue Paſchæ futura extiterat. Nec dum locus paſſionis, qui non in Nazareth, ſed in Ieroſolymis hoſtiarum ſanguine figurabatur, aderat. Sed neque hoc genus mortis, qui crucifigendus à ſeculo præconabatur, elegerat. Non igitur à Nazaræis præcipitari, non à Ieroſolymitis lapidari, non inter pueros Bethleemitas ab Herode perimi, non aliâ, vel aliâ voluit morte conſummari. Solum Crucis expectandum eſt vexillum; vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, &c.*

10. *Cur non ſit tunc paſſus à ſuis præcipitari.*

Titus.

Beda.

IN IESVM A IVDÆIS EXTRA CIVITATEM ACTVM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX IVDÆORVM IRACVNDIA.

Observatio I.

Ad illa verba:

Et repleti ſunt in Synagogâ ira hæc audientes.

Audientes Iudæi diuinæ miſericordiæ erga Gentiles documenta, excitari ad pœnitudinem deberent, non ad iracundiam incitari.

Nam ſi Deus grauiori crimine infectis pepercit, parcet leuiori peccato reis: ſi miſericorditer ſic excepit extraneos, quid non vberiori pietate domeſticos excipiat, propinquis parcat? Hinc ad pœnitudinem allici debuiſſent.

11. IRA ſuccenduntur Iudæi, audientes Domini erga Viduam Sarephtanam, & Naamanum Gentilitatis preſſos erroribus, clementiam. Impœnitentes Dominum ex Vrbe deturbant adhuc miſericordiâ flagrantem, vt adnotat Ambroſius, *Immemor iniuriæ, memor clementiæ, nunc docendo, nunc ſanando, corda demulcet.* O inſipientes, ex miſeratione vbertima Dei erga Gentiles, concipere deberetis non iræ affectum, ſed ſpei planè ad pœnitudinem. Sidoniis ac Syriis, inuitans miſericordia apparet? Quid filiis Hebræis? Ad iram vos peruerſos impellit miſericordia Dei in peccatores, quæ deberet ad pœnitentiam excitare.

Ambroſ.

Peccatrix Magdalena, *Vt cognouit, quòd accubuiſſet Ieſus in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti, & ſtans retrò ſecus pedes Domini, lachrymis cœpit rigare pedes eius.* Luc 7. Ira-nè peccatrix accenditur, agnoſcens Chriſti erga Phariſæum iniquum pietatem? Paſcitur apud iniquiſſimos Ieſus, & Magdalena haud irâ afficitur, ſed ſpe veniæ pœnitens ſe ſe effudit in lacrymas. Chryſologus ſer.93. *Ideo credidit, quod eſſet ſibi promptus ad veniam, qui Phariſæi venerat tam promptus ad menſam.* Ita planè, ſi mens Iudæis non læua fuiſſet, videntes Deum apud Viduam Gentilem in Sarephta Sidoniæ refectum in Eliâ, concipere deberent ſpem, fore vt ſibi promptus eſſet Dominus ad veniam, qui Gentilis mulierculæ venerat tam promptus ad menſam: vnde pœnitudinis affectu lacrymis delicta diluerent.

12. *Magdalena ad ſpem, & pœnitentiam allicitur, videns, Domini erga ſcelratores pietatem.*

Luc.7.

Chryſ.

Exercitui hoſtium Deus gratus eſſe videbatur, eiúſque parcens tyrannidi, dum Bethuliæ ciues premerentur. Hi certè ex miſericordiâ Dei erga hoſtes nequiſſimos ira accendebantur putantes Dominum ſibi inuiſum omnino, impatientéſque, ab ſpéque cadentes vrbem tradere curabant, *quinto die tranſacto.* Aſt Iudith fœminarum fortiſſima proclamat. *Non eſt iſte ſermo, qui miſericordiam prouocet, ſed potius iram*

13. *Iudith ſperat veniam Bethuliæ ciuibus à Deo, qui patienter hoſtium dei ſuperbiâ diſſimulabat.*

Iudic. 8.

iram accendat. Quia patiens Dominus eſt (erga hoſtes nequiſſimos) *in hoc ipſe pœniteamus & indulgentiam eius, fuſis lacrymis poſtulemus.* cap.8. Tunc enim opportunè ſapiens dat operam pœnitudini, ſpe conceptâ veniæ, quam cùm videt Deum ſceleratioribus hominibus ſeſe miſericordem (vel ſpecie) exhibuiſſe. Auguſtinus ad Pſal.144. *Vide, quid Deus alijs dederit. Data eſt venia peccatori? Data eſt & tibi ſpes* iuſtificationis. Pœnitudinis ergò curam exhibeas affectui. Pius in hoſtes Dominus, vt expectet, vt patienter ſuſtineat? Magis pium ſeſe filiis pœnitentibus exhibebit.

Auguſt.

14. *Ex miſericordia Dei erga Gẽtiles Paulus arguit vberiorem erga Iudæos. Rom.11.*

Paulus Iudæos hortatur, vt ſpe conceptâ veniæ de peccatis pœniteant hoc argumento: *Iudæorum delicto ſalus eſt Gentibus, vt illos æmulentur.* Rom.11. Sic expono, Salus Gentium, quæ à benigniſſimo Numine operata eſt, peccato Iudæorum obiicitur aſpectanda. Vt videntes Iudæi Domini in Gentiles flagitioſiſſimos, idololatras miſericordiam, veniæ concipetent ſpem, vnde pœnitudini ad Gentilium imitationem operam exhiberent. Confirmat D.Anſelmus fatus, *Iudæorum delicto ſalus eſt Gentibus data, vt illos æmulentur Iudæi, hoc eſt, imitentur.*

Anſel.

15. *Videntes Principes Alfonſo infideles eius erga hoſtes proteruos pietatem, pœnitudine ſe ad Regem recipiunt. Si hoſtibus pepercit, benignius ſubditos amplectetur. Facius.*

Nonnulli Principes, populique in Regem Alfonſum deliquerant, curantes eius à ſe omninò iugum excutere. Fatur Facius lib. 4. hiſt. Alfonſus Rex cum Caietam graui obſidione premeret, & oppidani cum fame duriſſimâ luctarentur, Præfectus omnem inutilem bello turbam (quod in extremis rebus fieri conſueuit) ex vrbe eiiciendam curauit. Mirabilis horum facies erat, macie ſimul ac pallore confecti manus ad cælum ſuppliciter tendentes, cum flebili voce humi procubuere. *Quos vbi Alfonſus conſpicatus eſt, magis natura ac conſuetudinis ſuæ, quàm quid hoſtes de ſe meriti eſſent, rationem habere voluit: veniâque eis datâ, caſtra adeundi, & cibo ac potu refectis abeundi, quo vellent, fecit poteſtatem.* Quid plura? *Ea Regis in hoſtes humanitas audita, incredibile eſt, quàm multos tum populos, tum Principes* qui à Rege receſſerant *ſibi conciliauerit.* Neque enim propè res eſt, quæ magis proprij ſubditi animum capiat ad pœnitudine piaculum abolendum ex ſpe veniæ, quàm Principis ergà extraneos hoſtes pietatem contemplari. Haud aliter, videntes Iudæi quàm miſericordem ſeſe Deus Gentilibus exhibuerit, qui nouiſſimi erant, & primi effecti ſunt: ſpem concipere debent, fore vt vberiori pietate proximi delinquentes afficiantur. Theodoretus appoſitè ad locum Pauli. *Hoc autem ſatis eſt ad contradicentes Iudæos excitandos, & ad æmulationem* (pœnitudinis) *prouocandos, & ſalutis participationem ſibi conciliandam. Vident enim Gentiles euaſiſſe primos,* (Domino veniam præſtante) *qui erant vltimi.* Paſcitur vidua Gentilis, Naaman ſanitate donatur? Quid non ſperent Hebræi, ſi Gentilium extitere æmulatores?

Sic Iudæi ex miſericordia Dei erga Gentiles.

Theodor.

OBSERVATIO II.

Ad illa verba:

Et ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra Ciuitatem, &c.

Voluit Dominus extra Nazareth deturbari, vt Iudæi intra Ciuitatem patriam non conarentur iuſtum interficere, cuius ſanguine effuſo corrueret.

Nihil enim ſic Ciuitates euertit, ac iniuſtè cruor iuſtorum profuſus.

SE Dominus patriæ Nazarethæ amatorem apertè monſtrauit, dum excitat Iudæos, vti eum ex Vrbe deturbent, quando intendunt eum præcipitare. Ne ſcilicet ſanguis ſaltem voluntario ciuium conamine profuſus Vrbi exitium pareret. Nihil enim ſic Vrbes euertit, ac ſanguis iuſtorum iniuſtè profluens. 16.

Chriſtus ideo voluit nõ in ipſâ Vrbe Ieroſolymâ, ſed extrà portam apud Caluariæ montem Cruci ſuffigi. Nè Vrbis plateæ, ſeu domus veri Agni ſanguine non ad incolumitatem, (vt olim in Ægypto) ſed ad exitium tingerentur. An apud domum Abel à Caino occiſus? Minimè, ſed ad campum dolo extractus, qui quidem *Infœcundus* vocitatus eſt. *Egrediamur in agrum.* Gen. 4. Addit Ambroſius *Infœcundum.* Vndenam agri infœcunditas? Ambroſius, Quia inibi iuſtus erat cruor effundendus. Quid poſt iniuſtam profuſionem? Exturbatur itaque Abel ex Ciuitatulâ (ſic appellari liceat) prima, vbi Adami familia commorabatur, in agrum occidendus, ne apud patrias domos ſanguis effuſus, eas omnino corruere efficiat. 17.

Chriſtus extra Ieroſolymam patitur vti Abel in agro, ne Ieroſolyma ſua [illegible] corrueret. Gen.4.

Seu dixeris iam Vrbem Ieroſolymam ſanguine Prophetarum apud ipſam profuſo debere exitio dari, licèt Dominus extra portam occideretur. An non Ciuitas hæc, de qua Dominus? *Ieruſalem, Ieruſalem, quæ occidis Prophetas.* Ergo ſanguis ille inique profuſus te ad miſerum impellet exitium, fante Zachariâ, *Ecce ego ponam Ieruſalem calicem ſoporiferum.* cap.12. Vatablus, *Ecce ego pono Ieruſalem calicem veneni.* Liceat vulgariter exponere. *Pondrela hecha vn caliz de amargura.* Quare? An quia Chriſtum occidit? Sic Doctores. Attamen addiderim Deum funditus Vrbem corruere permiſiſſe, quia Sanctorum ſanguine iniuſtè extracto eius plateæ imbutæ ſunt. Ad hunc ſenſum adduco illud quod addidit Dominus: *Et lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt.* Quod ad Stephani necem à Ieſu prædictam Doctores accommodant. Calix itaque tibi ipſi, ô Ieroſolyma, facta es veneni, vt corruas, quia iuſtorum ſanguinem profudiſti. Vatablus, *Qui perſequuntur Ieſu Eccleſiam morientur, vt qui exhauſto poculo veneni, de repentè cadunt.* 18.

Corruit plane Ieroſolyma ob ſanguinem Stephani profundendum poſt Chriſtũ. Zach.12.

Dixit pulchrè Pythagoras, *primum luxuriam Ciuitates ingredi, deindè ſaturitatem, poſtea effuſionem ſanguinis bonorum ciuium, mox exitium.* 17.

Effuſio ſanguinis iuſtorum magna

Luxurie,

euertit Vrbes, quam luxuria, & ſaturitas. Pythag. Sopho.

Luxuriè, & ſaturitate vigente, poteſt adhuc ex mente Philoſophi ſtare Ciuitas; minimè autem poſt effuſum iuſtum cruorem; effuſionem enim innoxij ſanguinis ſequitur Vrbium deſolatio. Cecinit Sophocles in Aiace,

Vbi iniuriari, & bonos pro libito occidere licet
Illam Ciuitatem exiſtimandum eſt tandem
Ex bono ſtatu recedente in profundum ruituram.

20. *A ſanguine effuſo Ciuitas Galaad ſupplantata.* Oſe. 6. Riber.

Veriùs præcinerat Oſeas, *Galaad Ciuitas operantium idolum, ſupplantata ſanguine.* cap. 6. Vbi Ribera noſter ex Hebræo ſupplet propoſitionem, à, *ſupplantata à ſanguine.* At, eodem auctore, particula, *ſanguine,* innuit iniurias, ac cædes ciuibus probis illatas. Ob ſanguinem in te profuſum innoxium planè ſupplantaberis, & vſque ad terram deiicieris; quemadmodum excidit ille; qui ab altero ſupplantatur.

Observatio III.

Ad illa verba:

Ipſe autem tranſiens per medium illorum ibat.

Chriſtus vitæ ac mortis Dominus ibat, non cùm hoſtes conarentur: ſed pro libito moriturus.

Vt vltrò ſeſe morti pro te offerentem ardentiſſimo, debito quidem, amore proſequare.

21. Tolet.

Qværens Toletus, quare Dominus noluerit à Nazarenis affici præcipitio? reſpondet ex Beda, Dominum mortis, vitæque apparuiſſe, qui pro libito neci erat tradendus: vt Patris diſpoſitioni, non hoſtium ſcelerato affectui deſeruiret. An non in Ieſum ardentiſſimâ afficieris dilectione, qui vltroneæ ſe neci obtulit, vt te ab æterno exitio liberaret?

22. *...alde Ieſus ...t necem ...operabat.* ...uc. 12. ...næ.

Ipſum exaudite Diſcipulis fantem: *Baptiſmo habeo baptizari: & quomodo coarctor vſque dum perficiatur!* Luc. 12. Ac ſi diceret, Tam affectus ſum moriendi deſiderio, vt nimis iam meo ſanguini anguſtum venarum domicilium, meóque ſpiritui corporis domus nimiùm arcta videatur. D. Irenæus lib. 1. cap. 8. *Et valde* (Chriſtus ait) *propero ad baptiſmum.* An non vltroneè morti traditur, qui tam anxiè expetit de medio tolli?

23. *... Chriſtus ...untar a ...hominum ...ce fit, & ...mitur.* ...1. ...ſt. ...i.

Voluntarius ad Mundum acceſſit vt viueret: voluntarius moriens è Mundo receſſit. *Et dixit Deus, fiat lux & facta eſt lux.* Gen. 1. Dixerat Moſes, *In principio creauit Deus cælum & terram.* Quare ſimiliter non dixit: Fecit Deus lucem? *Dixit, Fiat* (cum D. Anaſtaſio Synai. loquor) *lux, hoc eſt, Chriſtus vera lux, quæ illuminat omnem hominem venientem in Mundum.* Hæc lux minimè neceſſitate facta, ſed voluntariè fit, vltroneè humanitate induta eſt. *Dixit ergò, Facta eſt lux, non autem, Fecit lucem; vt per illud, facta eſt, intelligas voluntarium, propriùmque, & lætabundum Verbi cum Patre beneplacitum in incarnatione: non autem Verbum illam ſubiiſſe neceſſitate adactum. Quem videns Pater ſic carnem geſtantem, lætatus eſt, & ideo dicit: Et vidit, quòd eſt bona.* Quemadmodum ergo ad Mundum properauit, vt viueret: è Mundo ad Patrem tranſiit vltroneus. Traditus eſt, *quia ipſe voluit.*

Præſignatum in Agno. *Decimâ die menſis huius collat vnuſquiſque Agnum: Immolabitque eum vniuerſa multitudo filiorum Iſrael.* Exo. 12. LXX. *Occident eum omne vulgus.* Vbi Gaudentius, *Superius indicatiuo modo dictum fuerat, ſumant oues per domos: hic indicatiuo modo pronunciatur, Occident eum omnis multitudo Synagoga. Occident, ait, non occidunt.* Quare? Ne videretur Agnum Ieſum ex imperio Patris occiſoribus præſcripto, aut ex neceſſitate aliquâ tradi: ſed conſtaret totam necis Dominicæ actionem voluntariam eſſe. *Synagoga Iudæorum quod erat crudeliter factura, prædictum eſt: non vt fieret, iuſſum eſt: nec ideo factum eſt, quia prædictum erat; ſed ideo prædictum eſt, quia erat futurum.* 24. *Agnus traditur immolandus non ex neceſſitate ſed ex voluntate promptiſſima.* Exo. 12. Gaudent.

Cùm perturbato pelago nauis, quâ Ionas vehebatur, eſſet iam obruenda, Propheta nautis: *Tollite me, & mittite in mare, & ceſſabit tempeſtas.* cap. 1. Chriſti Ionam typum extitiſſe apud Matthæum legimus. *Sicut fuit Ionas in ventre ceti tribus diebus & tribus noctibus: ſic erit Filius hominis in corde terra.* cap. 12. Ionas ergo Chriſti gerens perſonam haud ad necem rapitur, ſed ſuâ ſponte petit immergi: *Tollite me, & mittite in mare.* Theophylactus pulchrè. *Animaduerte, Iona nomen ſi interpreteris, idem eſt, ac Altiſſimus laborans. Altiſſimus igitur pro nobis laboribus defatigatus eſt, voluntarius quidem: Tollite me, & mittite in mare.* 25. *Ionas Ieſu typum gerens, voluntariò ſe ſe offert ad pelagus.* Ion 1. Mat. 12. Theophy.

Accedentibus ſatellitibus à Iuda ductis, Dominus minimè trahendus ad Præſides, ſed vltrò offerendus illigaturis, ait Diſcipulis: *Surgite, eamus.* Mat. 26. Quia fante Iſaiâ: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit.* cap. 53. Bernardus Fer. 4. hebdom. pœnoſæ. *Quia voluit, oblatus eſt. Non modò voluit, & oblatus eſt; ſed quia voluit. Solus nimirum poteſtatem habuit ponendi animam ſuam, nemo eam abſtulit ab eo.* 26. *Non modò voluit, & oblatus eſt Ieſus: ſed oblatus, quia voluit.* Mat. 26. Iſa. 53. Bern.

Menſæ hærentibus Diſcipulis, *accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite.* Mat. 26. In myſterio Euchariſtico memoriam Paſſionis Dominicæ geri, planè conſtans, iuxta illud: *Recolitur memoria paſſionis eius.* Cùm panis vitalis frangitur, mors Chriſti menti obiicitur. Iam premo particulam: *Fregit.* Non violenter frangitur panis, renuente Domino; ſed ipſe ſe frangendum obtulit ſpontaneus. Bernardus apud Tilm. *Ipſe fregit, dum ſpontaneus carnem ſuam paſſionibus quaſi frangendam, ſeu atterendam expoſuit.* 27. *Ipſe panis vita ſe obtulit frangendum.* Mat. 26. Bern.

Moyſi Deus circa Arcæ Teſtamenti conſtructionem: *Quatuor circulos aureos pones per quatuor Arcæ angulos.* Exo. 25. Vbi Abbas Cellen. lib. 1. de Panib. contemplatur quatuor hiſce circulis, queis Arca cincta erat, aureis quidem, ſignati, Chriſtum ad mortem obeundam, voluntatis, ineffabiliſque charitatis cingulo fuiſſe conſtrictum. *Aurei circuli ſunt, vbi neceſſitate* 28. *Arca Chriſtus traditur vltronea direptioni, dat enim annulos vnde portetur, ſeu manus illigandas.*

nihil agitur, ſed naturali bonitate. Id quod ex ſequenti periodo confirmatur. *Facies quoque uectes de lignis Sethim, inducéſque per circulos, qui ſunt in Arca lateribus, vt portetur in eis.* Portatur equidem Arca ſeu Chriſtus Agnus ad victimam, vis infertur immiſſione vectium: ſed non inuito, ſi quidem ipſe ſpontaneus circulos promptæ voluntatis appoſuit, vt ad victimam raperetur: ſeu manus illigandas.

29. Profectò non ſe ipſe iugulat, ſed trucidandum tradit. Sic Ionas vltroneus ſe neci committens dum ait: *Tollite me, & mittite in mare.* Seſe ad necem offert, ſed minimè infert, qui clamat: *Tollite.* Acutè Theophylactus, *Nec tamen ſe ſeipſe iugulat, caeterum per manus iniquorum adfigitur cruci. Quemadmodum & Ionas, qui etiam ſi ſe ipſum ad mortem condemnaret, non tamen ſeipſum proijcit, ſed proijcitur.* Edocemur vltroneè poſſe nos vel vitam Domino libare quin periculis temerè addicamur. Monet Doctor, Docet nos Chriſtus hoc verbo, *ne nos temerè in pericula conijciamus; neve incautè, & ſtolidè in mortes incidamus.*

Non ſe iugulat Chriſtus, ſed ſe tradit, vt iugulari poſſit, Ionæ inſtar.
Ion. 1.
Theoph.
Fuge pericula.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Et repleti ſunt omnes in Synagogâ irâ hæc audientes, & ſurrexerunt, & eiecerunt illum extra ciuitatem, &c.

Stultiſſimi Iudæi ex vrbe Saluatorem irâ ſuccenſi deturbauerunt.

Adnata planè iracundiæ ſtultitia nos ad cuncta crimina pronos efficiens.

30. STVLTISSIMOS Ambroſius meritò Iudæos appellauit, ſi quidem ex vrbe ſalutem exturbando *perdidere ſalutem.* Nec mirum ſtultitiâ laborare, qui irâ ſuccenduntur, D. Gregorius lib 2. Mor. aiebat. *Per iram ſapientia perditur, vt quid, quo ordine ſit agendum, neſciatur omnino, quia nimirum intelligentiæ lucem ira ſubtrahit, cùm mentem permouendo confundit.* Si neſcitur omnino, quid agendum ſit dum ira corripimur, nullam non erroneam exeremus actionem.

31. Sapiens monuerat, *Ne ſis velox ad iraſcendum, quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.* Eccl. 7. Et cur in ſinu ſtulti? Quia ſtultus omninò peccator ſe omnium criminum reum reddens. *Omnis peccans eſt ignorans:* Ergo iracundus ſtultiſſimus eſt, quia cunctis criminibus ex impotentiâ mentis maculatur. Vnde idem Sapiens ait: *Aufer iram à corde tuo, & amoue malitiam à carne tuâ.* Eccl. 11. Non hanc aut illam malitiam monet amoueri, ſed malitiam omnem; ſic me iudice, Paulus interpretatur: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio tollatur à vobis cum omni malitiâ.* Rom. 12. Omni enim ſtultitiâ malitiæ ſe quodammodo efficit reum, qui ſuccenditur iracundiâ. Egregiam do D. Gregorij ſententiam. *Per iram iuſtitia relinquitur, quia dum perturbata mens iudicium ſine ratione exaſperat, omne, quod furor ſuggerit, rectum putat. Per iram gratia ſocialis vitæ amittitur; quia qui ſe ex humana ratione non temperat, neceſſe eſt, vt beſtialiter ſolus viuat. Per iram concordia rumpitur. Per iram lux veritatis amittitur; quia cum menti iracundia confuſionis tenebras incutit, huic Deus radium ſuæ cognitionis abſcondit. Per iram denique totus Spiritus ſancti ſplendor excutitur; quia cum ira ſubtrahit quietem mentis, ſuam Spiritui ſancto habitationem claudit: cuius receſſione animus vacuus ad apertam mox inſaniam ducitur, & vſque ad ſuperficiem ab intimo cogitationum fundamento diſſipatur.* Qui ergò per iram omnimodâ iniuſtitia maculatur, omni ſimul afficitur ſtultitia. Quàm appoſitè Seneca Trag. in Thyes.

Stultus eſt, qui iraſcitur, imo ſtultiſſimus, quia cunctis ſimul criminum quodammodo reus.
Eccl 7.
Eccl. 11.
Rom. 12.
Gregor.

Cum ſpirat ira ſanguinem, neſcit regi.
Iratus nihil niſi crimina loquitur.

Senec.

Illas preme particulas: Neſcit regi, Crimina loquitur. Vt multorum criminum reus iracundus, multipliciter appareat ſtultus: *Neſcit.*

32. Phocylides cecinit, *Ira animum ſubiens inſaniam criminoſam gignit.* Criminoſa aptè iracundiæ inſania vocatur, quia iratus animus cunctis criminibus ſtulti facilitate operam impendit. Vnde Græcus Epicharmus.

Superare non iram conuenit, ſed legem;
Nemo iratus quidquam rectè intelligit.

Inſania iracundia criminoſa, quia iratum cunctis quodammodo criminibus maculatur.
Epichar.

Cur aſſerit non iram, ſed legem eſſe ſuperandam, ſeu infrænandam? Certe iracundus quia ſtultus, non intelligit, ira ex lex oſtenditur, vt lex ipſa quodammodo inſanire videatur. Vnde lex ipſa, velut inſana ira ſuperanda aſſeritur. Plutarchus, *Fieri non poteſt, vt concitatus irâ ratione vtatur. Omne autem quod ſine ratione fit peruerſum eſt. Eſt ſanè non minor metus, ne ira nimium aduerſa ſuū authorem funditus perditum reddat.* Omnimodæ namque perditionis ex totius legis violatione aſſolet ſtulta ira occaſionem exerere.

Plutar.

33. Sapiens monebat, *Fatuus ſtatim indicat iram ſuam.* Prou. 12. *Qui ad indignationem facilis eſt, erit ad peccandum procliuior.* Cap. 29. Nunquam non ſtulta ira in peccata vberim prolabitur. Iratus ſanè in morem acti phreneſi omnia audet; ſe enim humanitate exuens in Deum ſæuire non veretur. Vnde Chryſologus ſer. 38. de irato ſic: *Rogo, quæ maior phreneſis? quæ par dementia? nudare hominem ſolo, quo tegitur humanitatis veſtimento.* Quid poſt conuerſionem ex homine in brutum? *Nil Deo, nil homini, nil naturæ relinquit, nil puderi.*

Iracundus in morem phrenetici, omnia audet.
Prou. 12.
Prou. 29.
Chryſol.

34. Aſt qui cohibet iræ motus ſapiens certè ſe omnino à culpâ oſtendit immunem. Qui ſcilicet vt omnis peccans eſt ignorans: omnis ſapiens à culpa curat abſtinere. *Cherubim expandebant alas ſuas ſuper locum Arcæ, & protegebant Arcam.* 3. Reg. 8. *In qua* quidem *Vrna aurea habens manna, & Virgo Aaron, quæ fronduerat, & Tabula Teſtamenti.* Hebr. 9. Vbi Interpres grauis aſſerit in Cherubinis expandentibus alas ſuper virgam & tabulas Teſtamenti exprimi Dei ſapientiam alas ſuper Arcam expandentem, ne virga iracundiæ Dei peccatores tabulas Teſtamenti, ſeu legem violantes valeat vulnerare. A ſapientiâ enim iracundia cohibetur,

Qui cohibet iram ſapiens planè eſt, & ab omni culpa ſe immunem oſtendit.
3. Reg. 8.
Hebr. 9.

Si

Si igitur vel Deus ſapiens oſtentatur ex iræ infrænatione, ab irâ hominem recedere, ſapientiæ aderit documentum. Enim verò aptè ſapientiæ huiuſmodi alis ſimul & virga & legis tabulæ proteguntur; quia qui cohibet virgam iracundiæ, pariter legis iura ſeruat: ſicut qui iracundiæ ſtultus planè laxat habenas, ſimul legis violationi operam impendit.

Observatio V.

Ad illa verba:

Duxerunt illum vſque ad ſupercilium montis, vt præcipitarent eum. Ipſe autem per medium illorum ibat.

Cùm Chriſtus trahi à perſequutionibus videtur, planè pergit immunis.

Iuſti enim vel dum illigantur impiorum funibus, ſeu tribulationum catenis, ſemper liberi, ac ſoluti incedunt.

35. *Iuſtitia libertas.* Caiet.

VIM illatam Domino à conciuibus expendit Caietanus, *Lege vniuerſam Scripturam Euangelicam, & nullibi inuenies fuiſſe Ieſu iniuriam facti irrogatam vſque ad tempus mortis ſuæ niſi à proprijs conciuibus: imo nec tempore paſſionis ſæuierunt in Ieſum niſi mediantibus miniſtris curiæ. Conciues autem proprij furiis acti ad præcipitandum eum de ſupercilio montis concurrunt, factóque ducunt.* At Chriſtus tunc magis ſolutus incedit, cum ab impiis arctiùs illigatur. *Per medium illorum ibat.* Pater Saa, *ſcilicet, quò voluit.* Princeps iuſtorum edocet alumnos nunquam magis ſolutos pergere, quàm cùm tribulationum catenis illigantur. Eunt enim, dum conſtringuntur.

Saa.

36. *Non tangitur iuſtus, etiam ſi contingi videatur.*

Nazareni Dominum manibus tyrannicis contingunt? Tunc it ſolutus, quò vult; quia minimè tangitur, cùm videtur apprehendi. Videturne tibi trahi, quia tangitur manuum violentiâ? Non ſanè trahitur, ſed it; quia tactus non eſt. *Non contriſtabit iuſtum, quidquid acciderit ei.* Prou. 12. Hebraicè pro *contriſtabit* eſt *Abach*, quod propriè *tangere* ſignificat. *Non tanget iuſtum, quidquid acciderit ei.* Quonammodo non tangit iuſtum, quod contingit? Certè, quia cùm tangi videtur, minimè tangitur, qui ſolutus it quò vult. Chryſoſtomus bellè hom. 9. in 2. Cor. 4. *Quamuis enim tentationes contingant, non eum tamen contingunt.* Liber enim it iuſtus, cum videtur catenis illigari.

Prou. 12.

Chryſ.

37. *Cum iuſtus conſtringitur, ſolutus it, quo vult.* 2. Cor. 4. Anſel.

Paulus teſtis oculatus exſurgit. *In omnibus tribulationem patimur, ſed non anguſtiamur.* 2. Cor. 4. Anſelmus, *In omnibus tribulationum modis affligimur, quoniam vincula, carceres, & verbera, & omnium tribulationum genera in corporibus noſtris ſuſtinemus. Sed non anguſtiamur.* Illud preme: *Vincula ſuſtinemus, ſed non anguſtiamur.* Si trahitur Paulus vinculis, quonammodo non anguſtiatur? An non neceſſaria anguſtia ei, qui trahitur quocunque hoſtis voluerit? Profectò iuſtus ligatus vinculis minimè anguſtiâ afficitur; quia it, quò vult, cùm ab hoſtibus trahi videtur. Vis obiiciam, num vinculis conſtrictus anguſtiari poſſit, vt feratur, quò voluerit hoſtis crudelitas? Solutus tunc eat neceſſe eſt. Addit Anſelmus, *Imò dilatamur ampliori latitudine cordis, vt ſpatietur animi libertas.*

38. *Dum adoleſcentes Hebræi conſtringebantur ſoluti ibant.*

Num non Hebræi adoleſcentes in ardentem ſunt immiſſi fornacem vinculis illigati? Neceſſariò videbantur adſtricti, vt irent quò Tyrannus volebat, ſeu potiùs vt minimè ire valerent. Aſt tunc verè flammæ eos expeditos reddidere, vt poſſent ire. Vt fari liceat: *Ipſi autem per medium flammarum ibant.* Fatur Textus, *Viri autem hi tres ceciderunt in medio camino ignis ardentis colligati. Et ambulabant in medio flammæ laudantes Deum.* Dan. 3. Quis non crederet, colligatos viros futuros immobiles, vt impius Rex volebat? Quonammodo autem *ambulabant*, ibant? Quia dum iuſtus trahi videtur, quò vult tyrannus, aut perſequutio, tunc ipſe pergit ſolutus, quò vult. Auguſtinus ad Pſal. 36. *Videbantur foris anguſtia, ſed intus latitudo erat.* Pergit enim quò vult, qui videtur fornacis ditione contineri.

Dan. 3.

Auguſt.

39. *Cum, inſtar Ionæ, vndis, aut ceto continemur, imus.* Pſal. 123.

Clamat Dauid, *Torrentem pertranſiuit anima noſtra.* Pſal. 123. Sic alij ex Hebræo: *Torrens pertranſiit ſuper animam noſtram.* Vt Ionæ inſtar, fluctibus obrui, à cetóque contineri videamur. Aſt tunc anima noſtra torrentem pertranſit, quia dum tenetur it; dum trahitur, ſoluta pergit. *Ipſa autem anima per medium fluctuum ibat.* D. Baſilius Epiſt. 166. *Neque enim facultatum diſpendia, neque morbi corporis, neque reliqua vitæ moleſtia ſtudioſum pietatis lædent, donec animo ita comparatus eſt, vt cum Deo ambulet*, cum Chriſto eat. Ipſe enim tribulationibus actus *per medium illarum ibat.*

Baſil.

40. *Iuſtus illigatus pertranſit.* Pſal. 123.

Alibi Vates, *Cum exurgerent homines in nos, forſè viuos deglutiſſent nos. cum iraſceretur furor eorum in nos, forſitan aqua abſorbuiſſet nos. Torrentem pertranſiuit anima noſtra.* Pſal. 123. Videbatur planè iuſtus carcere contineri, à tribulationibus obrui, à laboribus trahi. Attamen tunc pertranſibat: ſeu *per medium tribulationum ibat.* Preme adhuc particulam: *Torrentem pertranſiuit anima.* Haud lædi poteſt animus iuſtus tribulationum incurſione, quia cùm videntur fluctus irruentes ſuper caput iuſti concurrere vt obruant, longo interuallo à contactu tribulationum ſolutus aduehitur. Seneca Epiſt. 66. *Non erit aliquis, qui ſapienti* (ſeu iuſto) *tentet facere iniuriam? Tentabit, ſed non peruenturam ad eum. Maiori enim interuallo à contactu aduectus eſt, quàm vt vlla vis noxia vſque ad illum vires ſuas perferat.* Pende particulam; *Aduectus eſt*, & tibi perſuade, iuſtum ſemper ire ſolutum, cùm vi opprimi, ab hoſtibúſque trahi viſus fuerit.

Seneca.

LIBER SEXTVS.

IVDÆI APPREHENDERE TENTANT SALVATOREM.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput ſeptimum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum à Iudæis apprehendi tentatum.

PROLVSIO.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, *ſeu perſecutionibus affecti*, FRVCTVS SEXTVS.

POSTQVAM Dominus Scenopegiorum ſolemni cæleſtem doctrinam Iudæis mirantibus profudiſſet, multi de turbâ credidere in Ieſum, agnoſcentes à ſolo Chriſto poſſe tam mirabilia geſta excitari. Quo ſaucij vulnere Phariſæi, & Sacerdotes miniſtros immittunt, qui Ieſum vinciant, cuius non poterant verbum volans illigare. Haud id Dominus permiſit, qui mortis ſuæ ſtatuta iam haberet inſtantia: imo vltimo feſtiuitatis die magnis clamoribus, vt ab auribus non audiendi valeret exaudiri, omnes ad ſe venire velut ad vitæ fontem inuitabat. Auguſtinus, *Eſt ſitis interior, quia eſt homo interior; ſi ſitimus veniamus non pedibus, ſed affectu.* Quàm aptè doctrina cæleſtis Scenopegiorum die, id eſt, Tabernaculorum feſtiui arce euulgatur, ſi Richardo Laurentino authore, Deipara verum Deo Scenopegiæ feſtum agit iuxta illud: *Et qui creauit me, requieuit in Tabernaculo meo.* In conſpectu quidem Mariæ vtiliter prædicationis Dominicæ ſermo profertur: *In die magno feſtiuitatis clamabat.*

IOANNIS Cap. VII.

VERS. 32. MISERVNT Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent eum.

33. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum: & vado ad eum, qui me miſit.

PARAPHRASIS.

32. SANTA *peſtis eſt ambitio religionis ac doctrinæ prætextu fucata, vt Phariſæos cogeret ſatellites publicos ſubornare, qui in Ieſum coram populo manus inijcerent, ac veluti nocentem captum adducerent.*

33. *Ieſus autem, qui non ignorabat, quid illi clanculum molirentur: nec teneri poterat, niſi ipſe voluiſſet: ſic ænigmaticè locutus eſt: Breue tempus reſtat, quod verſor vobiſcũ, ad eum qui me immiſit, reuerſurus.*

33. Quæ

34. Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.

34. Tum abſentem requiretis, nec inuenietis nunc rogantem, & pulſantem, vt aperiatis. Nec erit eò conſequendi facultas, quò ego proficiſcor. Obſcuritas ſermonis excitat inquirendi diligentiam.

35. Dixerunt ergò Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?

35. Quid ſibi vult, inquiunt, quod dicit, Quo ego vado, vos non poteſtis venire? Num ſe clam ſubducturus eſt, & aliquò in longinquam gentium regionem abiturus? An Terrâ ſanctâ relictâ, inter impias, & prophanas gentes vitam agere ſuſtinebit, quò nos non exiſtimet ſecuturos? Aut ita vagus inter gentes procul diſſitas errabit, vt à nobis inueniri non poſſit?

36. Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire?

36. Quid enim alioqui ſibi vult, Quæretis me, & non inuenietis, & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire?

37. In nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat dicens: ſi quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

37. Caeterùm, cùm iam adeſſet vltimus dies illius Feſti, qui ſummâ frequentiâ, ſummâ religione celebrari conſueuit, quo peracto ſuam domum quiſque repetere gaudet: ſtabat Ieſus in Templo velut ipſe quoque Iudaicam regionem relicturus, & clamabat: Ego fons ſum omnis ſalutiferæ ſapientiæ. Qui ſitit, non eſt, quod petat à Moſe, veniat ad me & potetur à fonte.

38. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

38. Quiſquis mihi crediderit, auidéque meos imbiberit ſermones, quemadmodum iubet Scriptura, non areſcet incredulitate: ſed hauſtus diuini ſpiritus in ipſius corde fontem pariet perennem, & copioſum, è cordis illius medio copioſis fluminibus viuentis aquæ profluentibus.

39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

39. Hoc ænigmate Dominus Spiritum illum vberem, & copioſum ſignificabat, quem poſt eſſent accepturi, qui in ipſum credidiſſent.

SECTIO PRIMA.

Comprehendere ſe tentantes reprimit.

TEXTVS.

VERS. 32. MISERVNT Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent eum. 33. Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui me miſit.
34. Quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego ſum, vos non poteſtis venire.
35. Dixerunt ergò Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Numquid in diſperſionem Gentium iturus eſt, & docturus Gentes?
36. Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis, & vbi ſum ego, vos non poteſtis venire?

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Miniſtris curantibus Chriſtum apprehendere.

1. *Miniſtri immittuntur.*

MISERVNT *Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros.* Murmurantis turbæ ſubmiſſas quidem voces Phariſæi audierunt, qui timore perculſi, ne in Ieſum turba crederet, attentiſſimè cuncta obſeruabant. Porrò quæ audiunt, ad Principes Sacerdotum referunt, & eorum authoritate, (quæ prima erat) accedente, tam hi, quàm illi miniſtros mittunt, vt Dominum capiant. Cur non ipſi procedunt?

2. *Cur non ipſi Principes apprehenderint Ieſum?* Tolet. Caiet.

Non auſi ſunt venire (authore Toleto) *ne turba erga Ieſum affecta in eos inſurgeret.* Quare autem comprehenſionem non diſtulére? Ne ſi dimitteretur, tota in eum turba crederet: liberúmque poſtea illis non eſſet facere, quod cogitârant, & quæſierant. Confirmo ex Caietano fante: *Phariſæi audierunt turbam ſonantem hæc de Ieſu: ſed non ſoli, ſed ipſi ſimul cum Sacerdotibus tum Principibus (apud quos ſumma authoritas erat) miſerunt miniſtros. Ecce promiſſio, quam fecerunt, ne creſceret multitudo credentium in Chriſtum.*

3. *Quonam die immiſerint ad capiendũ Ieſum?* Caiet.

Vt apprehenderent Ieſum. Quonam die miſſi miniſtri Ieſum capere tentant? An die quarto, quo Chriſtus aſcendit in Templum? Haud clarè conſtat. Cum Caietano opinor minimè quartâ id die ſolemnitatis accidiſſe. *Rationi* (ait Cardinalis) *conſentaneum eſt, quod altero die hoc fuerit: & quod doctrina illius diei ſoluta ſignificata ſit in pertinaciâ quærentium apprehendere eum, & in fructu multorum credentium in ipſum: quorum verba Phariſæi audientes poſt prædicationem, concurrerunt ad Principes Sacerdotum, & cum eis poſtea miſerunt miniſtros.* Et hoc ſine dubio amplectendum apparet, ex eo quòd inferiùs altera turbæ diſſenſio ex nouis Ieſu ſermonibus ſubiungitur.

4. *Dedecet Principes iura non cuſtodire.* Tolet. Mat. 23.

Principes Sacerdotum, & Phariſæi. Quàm dedecet Principes, qui deberent veritatis iura cuſtodire, ſubditos à cuſtodia debita deterrere! Toletus appoſitè, *Qui tenebantur turbam dirigere, & illuſtrare, vt veritatem cognoſcerent: remouent, ac deterrent à veritate ſequendâ, vt verum ſit, quod Dominus illis obiecit. Mat. 23. Væ vobis Scribæ, & Phariſæi, qui clauditis Regnum cælorum antè homines: vos enim non intratis, nec introeuntes ſinitis intrare.*

§. II.

Se ad Patrem properare Chriſtus affirmat.

5. *Cum miniſtris immiſſis Dominus loquitur.* Caiet.

DIxit ergo eis Ieſus: Queiſnam? Planè miniſtris immiſſis. Caietanus, *Tacet Euangeliſta executionem, hoc eſt, aduentum miniſtrorum ad hoc, vt apprehenderent Ieſum; & eorum aduentu ſubintellecto, narrat, quod dixerit Ieſus*, ſciens adeſſe miniſtros à Phariſæis immiſſos, vt ſe comprehenderent.

Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui miſit me. Hebraiſmus eſt, ac ſi dicat: Poſt modicum tempus, quo vobiſcum permanebo, vadam ad eum, qui me miſit: nondum eſt tempus me comprehendendi, citò quidem aderit. Similis phraſis Ionæ 3. *Adhuc tres dies & Niniue ſubuertetur.* Admonet Toletus, *Vado, eſt præſens loco futuri temporis vadam ad eum, qui me miſit.* Innuit vtens pro futuro, præſenti hoc, *Vado*, breuiſſimo ſe temporis interſtitio ad Patrem profecturum. 6.

Hebraiſmus. Ion. 3. Tolet.

Aperit planè Ieſus ſe nolle adhuc ad necem adduci, aſſerens ſe modico tempore cum illis permanſurum. Caietanus, *Ac ſi apertius dixiſſet, Non eſt adhuc tempus, quo ego volo apprehendi: ſupereſt enim modicum tempus.* Quod quidem fuit ſex menſium vſque ad Paſcha ſpatium. Chryſoſtomus, *Quaſi diceret Dominus: Quid feſtinatis me interficere? expectate paruum tempus.* Auguſtinus, *Quod modò vultis facere, facturi eſtis; ſed non modò, quia nolo; implere enim debeo diſpenſationem, & ſic peruenire ad paſſionem.* Addit Chryſoſtomus, *Per hoc ſtudioſiorem turbam magis auidam faciebat ad audiendum, quaſi paruulo tempore reliquo, in quo poſſent doctrinâ potiri.* Preme particulam. *Vobiſcum ſum.* Licèt me perſecutionibus agitetis, non tamen à doctrinæ euulgatione ad veſtrum documentum abſcedo. Chryſoſtomus, *Et ſi me (ac ſi diceret) perſequamini, non tamen ceſſabo, ſalutaria docere, & monere.* 7.

Non erat tempus necis, & ideo diſtulit. Caiet. Chryſ. Auguſt. Chryſ.

Dixit ergo eis. Particula *Ergo* indicat, quòd cum comprehendere veniebant, & ideo Dominus protulit: *Adhuc modicum tempus, &c.* Quibus verbis non ſolùm illos docuit, ſed furorem eorum adeo compreſſit, vt eo relicto, compuncti ad eos, à quibus miſſi fuerant, redierint. 8.

Quid indicet particula, Ergo.

Vado ad eum, qui miſit me. Verbum *Vado*, innuit Dominum voluntariè ad necem proceſſurum, Caietano authore: *Voluntariam ſuam mortem ſignificat, dicendo, Vado; nam de ire per mortem ad literam loquitur.* Adiicit autem: *Ad eum, qui miſit me*, vt annotet ſe Filium Dei, moriturum quidem, vt reſurgat, & humanitatem ad Dei Patris dexteram collocet. Vobiſcum autem (inquit) ſum hoc modico tempore, vt veſtram valeam ſalutem operari, vóſque edocere, quonammodo à vobis ſit acceptanda. Adnotat congruè Caietanus hinc ſe verum oſtentare Deum. *Elegit Ieſus, modico tempore prædicare, vt etiam hinc monſtraret ſe eſſe verum Deum: vt potè qui tam modico tempore monſtrans ſe ipſum perſonaliter, ſufficeret ad mutandum totum Mundum.* 9.

Ad necem voluntariè erat proceſſurus, ſeu pro libito. Caiet. *Deum ſe verum oſtendit.* Caiet.

§ III.

Quæſituros ſe aſſerit Iudæos, ſed minimè inuenturos.

QVæretis me, & non inuenietis. Variæ Doctorum expoſitiones. Chryſoſtomus hom. 49. *Deſiderabitis me habere præſentem: ſed non habebitis.* 10.

Non admitto Chryſoſtomi expoſitionem

ba'ebitis. Quod impletum maximè eſſe dicit, quando in Ieroſolymitanâ captiuitate eum ſuis (Chryſ. Euthy.) afflictionibus medicamen adhibere cupierunt: nec conſequuti: Conſentit Euthymius. Verè illi, quia peccatores, qui non reſipiſcunt, frequenter à Deo ſuis in calamitatibus inclamantes non exaudiuntur. (Ier. 11.) *Clamabunt ad me, & non exaudiam.* Iere. 11. vt Hieronymus, & Baſilius exponunt. Imo etiam ſi per pœnitudinem reſipiſcant, non ſemper à Deo quantùm ad temporarias pœnas exaudiuntur. Remiſſo homicidio, ac adulterio Dauid pœnitens non obtinuit (2. Reg. 24.) ſibi puerum natum condonari. 2. Reg. 24. Potuit ergo fieri, hoſce Iudæos morte plexos à Domino, quia increduli extitere: nec exauditos etiam ſi clamarent, & quærerent pœnitudinis affectu Saluatorem. Verum quidem Chryſoſtomi & Euthymij fateor doctrinam, attamen expoſitioni non hæreſcam. Loquitur de fidelibus Iudæis? Aſſerit Euſebius lib. 2. Hiſt. cap. 5. Iudæos fideles diuina prouidentia fuiſſe ante bellum à Iudæa extractos, inſtar Lothi, ne cum incredulis deperirent. Loquitur de incredulis? Non eſt probabile deſideraſſe Chriſtum, quem inteſtino odio proſequebantur, nec tanquam Chriſtum, ſed vt ſeductorem iuſtè damnatum habebant.

11. *Nec Auguſtini.* Auguſtinus Tract. 31. impletum hoc eſſe dicit, quando Petro prædicante, multi compuncti ſunt, eóſque neci Ieſu interfuiſſe pœnituit fantes: Viri fratres, quid faciemus? Act. 2. En (Auguſt. Act. 2.) hi quæſierunt Chriſtum, ſed non inuenerunt, quia veniam deſperârunt. Arbitror quidem haud veriſimile compunctos, & pœnitentes deſperâſſe, maximè cùm in eam compunctionem vix ſinè fide venire potuerint: Petrúſque ipſe remedium facile, efficax ſtatim proponeret: *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrûm in remiſſionem peccatorum.* Ibid.

12. *Nec recentiorum quorūdam.* Recentiores ſequuti Rupertum ſic: Quæretis me in ſepulchro detinere, & reſurgentem comprehēdere: tamen non inuenietis; quia neutrum poteritis efficere. Improbabilem iudico expoſitionem, quia Chriſtus loquitur de eo, quod poſt aſcenſum ad Patrem futurum erat. An Iudæi Chriſtum poſt ipſius reſurrectionem comprehendere quæſièrunt? Minime planè.

13. *Nec aliā minus quidem probabilē interpretationē.* Alij autem ita locum expendunt: Dominicus ſermo ad pios dirigitur, qui poſt eius aſcenſionem credentes in eum, quæſierunt, & deſiderârunt eum videre & in terris prædicantem audire, ſicut ante geſſerat, quando non credebant. Scio (Luc. 52.) de huiuſmodi iuſtis dictum illud Lucæ: *Venient dies, quando deſiderabitis videre vnum diem Filij hominis, & non videbitis.* cap. 17. At hoc in loco diuerſus eſt ſenſus, loquente Domino cum incredulis, & miniſtris perſecutorum quos oportebat deterrere. Sicut poſtmodum fecit, cùm (Ioan. 8.) Iudæis indixit: *Quæretis me, & in peccato veſtro moriemini.* Ioan. 6.

14. *Expendo ſententiam.* Iam igitur ſic locum expendo: *Quæretis me,* ſeu verum Chriſtum vobis promiſſum inquiretis, *non* tamen *inuenietis,* id eſt, ad ipſius agnitionem non peruenietis: me enim reiecto, qui verus ſum Chriſtus, omnis qui alium quærit, non inuenit. Fiet ergo, vt loco veri Chriſti in pſeudo-Chriſtos incidatis: ſtudiique, & laboris veſtri in quærendo non ſolùm nullus ſit fructus, ſed etiam damnum, nimirum error. Me enim repudiato, poteritis sequirere Chriſtum, ſed non inuenire. Hoc planè Iudæis poſt Domini Aſcenſionem accidit, ſurrexerunt enim pſeudo (Mat. 24.) Chriſti de quibus Mat. 24. *ſi quis vobis dixerit: Ecce hic eſt Chriſtus, aut ecce illic, nolite credere, ſurgent enim pſeudo Chriſti.* Modò etiam Iudæi Chriſtum inquirunt, & adhuc inquirent; non tamen quamdiu ſic sequiſierint, inuenient. ſpreta enim veri Chriſti prædicatione Chriſtus verus haud poteſt inueniri.

§. IV.

Comminatione tertiâ Iudæos vulnerat.

Et *vbi ego ſum vos non poteſtis venire.* Tertiam Dominus comminationem adhibet: (15. *Tertia Ieſu comminatio.*) Cùm poſt meum ad Patrem reditum vos adhuc ſitis veſtræ incredulitati hæſuri, nec me vnquam inuenturi, quia ad mei agnitionem & fidem peruenturi non eſtis: profectò hoc etiam vobis eueniet, vt à meo Regno excludamini, nec meâ ſitis Diuinitate fruituri. Igitur *vbi ego ſum,* id eſt, ad cœlum, vbi vt Deus ſemper ſum, & vbi meū adeſt Regnum, *vos non poteſtis venire.*

Accuratiùs tamen particulam *ſum* expende. (16. *Expono particulā, ſum.*) Euthymius loco futuri temporis poſitum arbitratur. *Vbi ero, vos non poteſtis venire.* Approbo (Euthy August.) magis Auguſtini interpretationem. Aſſerit enim Tract. 31. vſum Dominum præſenti illo: *Vbi ego ſum,* vt ſe Deum ſignificaret, qui iam & ſemper erat, quò vbi homo ibat. ſi enim loco futuri poſitum eſſet, non diceret: *Vbi ero, ſed quò vado.*

Porro illud: *Vos non poteſtis venire,* Idem Auguſtinus ad præſens tempus refert, quando in- (17. *Particula, Poteſtis tempus præſens, & futurum complectitur.*) creduli erant. At ſi diceret: Non poteſtis modò venire, quando eſtis increduli: poſtea venturi eſtis, quando credetis. ſequutus autem Chryſoſtomum interpretor. (Chryſ.) Erant enim hi futuri increduli, de quibus prædictum: *Quæretis, & non inuenietis.* Et quamuis hic ſermo dirigeretur etiam ad eos, qui poſtea credidere, adhuc futurum complectitur: Non poteſtis venire, nec poteritis, quamdiù increduli fueritis. *Nemo poteſt* (Ioan. 6.) *venire ad me.* Ioan. 6. *ſine me nihil poteſtis facere.* Ioan. 55. (Ioan 15.) Non pro præſenti, ſed pro omni tempore poſita ſunt. Memorat Toletus quorumdam expoſitionem: (Toler.) *Non poteſtis venire viribus proprijs: meâ tamen gratiâ poteritis.* ſed fatetur violentam, nec præcedentium verborum contextui accommodari.

Dixerunt ergo Iudæi ad ſemetipſos: Quò hic iturus eſt, quia non inueniemus eum? Numquid (18. *Interpretantur miniſtri illi Chriſti ſententiam.*) *in diſperſionem Gentium iturus eſt, & non docturus Gentes. Quis eſt hic ſermo, quem dixit: Quæretis me, & non inuenietis, & Vbi ſum ego, vos non poteſtis venire?* Nudum verborum corticem miniſtri percipientes, (quia Chriſti verba prophetica erant) ſenſum inter ſeſe excogitare curant, dubitantes num id Ieſus voluerit ſignificare, nempe ſe ad Gentes docendum iturum? At cùm Gentes per totum Orbem ſint diſperſæ, ſi Chriſtus ad eas docendas diuerteret a Iudæis etiam requiſitus, non eſſet inueniendus. Profectò, quia nec in huiuſmodi intelligentiâ eorum haud quieſcebat animus, verba dubitantes eorum repetunt: *Quis eſt hic ſermo?* Id eſt,

quidnam hic ſermo ſignificet? *Quæretis me, & non inuenietis. &c.*

19. *Cur Gentiũ diſperſio vocitatur?*
In diſperſionem Gentium. Cur Gentium diſperſionem vocitârit? Quia Gentes vndique per Orbem diſperſæ aderant. Hebraiſmus eſt, ac ſi diceret: *Nunquid in Gentes diſperſas iturus eſt?*

Quo vocabulo aſſero, etiam ſignificâſſe Chriſtum in Gentes diſperſas abiturũ: nec habiturum inter eas, firmum locum, & ſtabilem, ſed modò ad has, modò ad illas diuerſurum: vndè quamuis quærerent, non poſſent inuenire.

Non poteſtis venire. Non ſolùm non accedetis ad locum, quò propero; ſed neque ob malitiam poteritis accedere. Caietanus, *Non ſolum non venietis, ſed nec poteſtis venire, tùm quia poteſtas naturæ non extendit ſe ad hoc, tum quia malitia veſtra impedimentum præſtat, & efficit, vt non poſſitis venire.* 20. *Impius non poteſt venire ad ſuperos.*

IN IESVM APPREHENDI TENTATVM A IVDÆIS.

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EXTENTATORVM REPRESSIONE.

Observatio I.

Ad illa verba:

Miſerunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

Quia Principes ſi non audeant accedere ob periculum imminens, ſubditos immittunt illo afficiendos incommodo.

At Principes probi ſcutum ſubditorum debent eſſe: improbi autem Principes ſubditos ſibi ſcutum apponunt vulnerandum quidem, vt ipſi protegantur.

21. CVR non ipſi Principes Sacerdotum, ac Phariſæi ad capiendum Saluatorem acceſſerint? Reſpondet Chryſoſtomus. *Ipſi non audebant Chriſtum capere, periculum timentes.* Ideo miniſtros immittunt, eis velut ſcuto vtentes, quod poſſit imminenti turbæ periculo vulnerari. Principes quidem probi ſcutum ſubditorum vulnerandum obiiciuntur: improbi autem, vt ipſi protegantur, aſſolent ſubditos periculis exponere. *Chryſ.*

22. *Princeps probus ſcutum eſt ſubditorũ, vulneratur, vt ſubditi protegantur. Pſal. 46.*
Scutum profectò Princeps eſt ſubditorum, fante Daoide Rege, *Quoniam Dij fortes terræ vehementer eleuati ſunt.* Pſal. 46. Quinta Editio, *Dij protectores.* Hebraica lectio ſignificantiùs pro *Dij fortes, ſcuta terræ* ſcripſit. Nam Principes, qui Dei referunt proprietatem non vtuntur ſubdito pro ſcuto: ſed potiùs ipſi ad ſubditorum protectionem ſcuta ſunt. Vel Gentilis agnouit Seneca Epiſt. 91. *Illo ſeculo, quod Aureum perhibetur, penes ſapientes eſſe Regnum Poſidonius affirmat.* Quidnam Reges, ſeu Principes aureo in ſeculo gerebant? ſcuta planè aderant ſubditorum. *Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tuebantur. Fortitudo arcebat pericula, &c.* Hoc aureo in ſeculo. *Senec.*

23. *Adamus Princeps ſubditã ſibi appoſuit ſcutũ, vt ipſa vulneraretur in Domini protectionem. Geneſ. 3.*
Principes iam ærei ſeculi haud ſubditis protegendis ſe ſe apponunt ſcuta, ſed ſubditis velut ſcutis vtuntur, ad ſuam incolumitatem. Pereant membra, vt caput protegatur. Ex Adamo primo Principe hominum didicere. Iaculator Iudex aduenit, cui irato Prioceps ſubditam Euam ſcutum appoſuit, quod vulnerari poſſet. *Mulier, quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Gen. 2. Cur non te ô Princeps, pro ſubditâ chariſſimâ protegendâ ſcutum apponis: ſed ipſam tibi ſcutum, quo protegaris appoſuiſti? Princeps antè culpam probus, iam poſt culpam videtur laborare, vt edoceantur ærei ſeculi Principes ſubditis vti velut ſcutis, vt vulnerentur hi; dominorum incolumitate. De Adamo pulchrè Bernardus ſer. 2. de Annunt. *Adam quoque indignationi diuinæ mulierem, pro quâ peccauerat, obiecit: quaſi volens declinare ſagittam.* *Bernar.*

24. *Vix mundiala Princeps ſe ſcutũ ſubditis apponit: & non potius ſubditis eum ſcutis vtitur. Gen. 33.*
Profectò tàm adnatum ſemper fuit Principibus ſubditis pro ſcuto vti ad ſuimet protectionem, vt aliquandò vel bonus Princeps dormitare videatur. Adfer ad memoriam Iacobi, cuius in domo Dominus erat regnaturus, ad patriam regreſſum, cum obuiàm ei Eſau frater erat proceſſurus. *Diuiſit filios Liæ, & Rachel, ambarúmque famularum: & poſuit vtramque ancillam, & liberos earum in principio; Liam verò, & filios eius ſecundo loco, Rachel autem, & Ioſeph nouiſſimos.* Gen. 33. Quare ô Princeps, non te in phalangis fronte collocâſti in ſubditorum omnium protectionem, ſed ancillas, earúmque liberos præmittis ſcuta, vt hoſtiles excipiant impetus. Hoc mundialium Principum ingenium de ſubditorum periculo ſuam incolumitatem procurare. An dictitare cogar de ipſis, quod de Principibus Sacerdotum Theophylactus profatus eſt? *Miſerunt autem miniſtros, ſed non ipſi venerunt, metuentes turbam, ne tumultuarentur: & propter ea miniſtros mittunt, ſe ipſos ſubducentes, nequid periculi ſuborîretur: illos autem furori populi exponentes* *Theoph.*

25. *Chriſtus Rex ſe ſcutũ ſubditis ...*
Quàm verè Dauid: *Dij fortes*, (id eſt *ſcuta*) *terræ.* Nec enim inſtar ſcuti ſubditos proteger, qui

ditis protegẽ-du ſtatuit. Mat. 11.

qui Dei ingenium non imitabitur. Verus Princeps Chriſtus ſcutum ſubditorum proculdubio eſt. Fatur ipſe, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & ego reficiam vos.* Mat. 11. Me enim ſcutum vobis dabo, quod vulneribus valeat exponi ob veſtram incolumitatem. Athanaſius hìc. *Ideo contractum eſt Verbum homini, ne maledictio vlterius vim ſuam in hominibus haberet. Iſtud enim ipſe ſignificans, dixit in Pſal. 87. In me confirmatus, defixúſque eſt furor tuus; ſi quidem iræ aduerſus nos vulnera ipſe geſtauit.* Profectò Saturnia aurea Regna (de quibus Seneca) videor mihi iam rediiſſe, dum video Reges ad bella procedere, vt ſubditis laborantibus ſe ſe ſcuta dedant protectionis.

Athan.

Observatio II.

Ad illa verba:

Miſerunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

Principes Sacerdotum, & Phariſæi obſtinati in peccatis, non ſolùm non credunt, ſed & apprehendere curant Saluatorem.

Seculi enim amatores cæleſtis doctrina præſcripta recipere non valent.

26. DE obſtinato Iudæorum corde ſic ſcribit Erricus: *Turbis ſimplicibus credentibus, & facta Domini ſimul & verba glorificantibus, illi è contrario non ſolum in eum credere nolebant; verùm etiam eum apprehendere laborabant.* Et vndenam putas tantam obſtinationem exortum habuiſſe? Pergit Abbas, *In amore namque ſeculi radicem cordis fixerant, id circo verba doctrina cæleſtis recipere non valebant.* Mundialium itaque amor efficit Proceres, ac diuites obdureſcere, ne auribus audiendi audiant: ſed exiſtiment alterius ſæculi doctrinam prorſus eſſe figmentum; vndè difficilè ſe ad meliorem frugem recipiunt.

Principum, Equitum, ſeu Diuitum pertinacia circa verum cæleſtium credulitatem, circaque vitæ emendationẽ. Eric.

27. Hæc planè mundialium rerum amoris conditio obturare aures, ne cœleſtis doctrina ad præcordia valeat penetrare. Clamabat ſponſus. *Reuertere, reuertere Sunamitis; reuertere, reuertere, vt intueamur te.* Cant. 6. Monetur Sponſa à ſeculo auocari, cui hæteſcere deprehenſa eſt. D. Bernardus in Declam. *Vis peruenire? Incipe tranſilire. Alioquin prorſpieris miſer in deſiderio terrenorum: & à ſummo bono eò longius inuenieris, quò te amplius dederis caducis rebus, & tranſitoriis appetendis.* Secularibus ergo deſideriis hærentem animum Deus ſæpè clamans inuitat: *Reuertere, reuertere, reuertere, reuertere.* Cur ſæpè vocationem replicauit? Certè quia animus mundialibus intentus deſideriis vix auribus audiendi præditus eſt. Adiicit pulchrè Abbas, *Terga vertens declinas, & elongaris ab eo. Hinc eſt, quod vociferatur dicens: Reuertere, reuertere Sunamitis, reuertere, reuertere.* Adeo interni ſenſus mundialium amore ſoporantur, vt replicanda fuerit vocatio, vt attentio poſſet excitari.

Animus addictus mundialibus bonis ſæpe monetur; quia auribus laborat. Cant. 6. Bernar.

28. Abraham, Iſaac, & Iacob, pluréſque antiqui Proceres terrenis diuitiis leguntur abundaſſe. Igitur Chriſticolis mundialium diuitiarum ſarcina haud apponet obſtaculum. Reſpondeo olim Verbum diuinum non præſcripſiſſe Euangelicæ perfectionis documenta, ideo nuditas, omnimodáque à temporariis abſtractio non imperatur. At poſtquam Verbum caro factum perfectionis præſcripta tradidit, requiritur animum omnino à diuitiarum, mundialiúmque rerum amore ſeparari, vt poſſit Dominum exaudire. Pergit Bernardus citat. *Excuſant aliqui fortaſsè dicentes: Abraham, Iſaac, & Iacob numquid terrenas diuitias habuiſſe leguntur? ſufficit nobis eſſe velut illi fuerunt: neque enim ſumus patribus meliores.* Occurrit pulchrè. *Antiquorum patrum diebus, donec in terris conuerſaretur Dominus, non erat Euangelica forma perfectionis. At vbi Verbum caro factum eſt iam nobis in Verbo tradita eſt imago vitæ.* Perfectæ ſcilicet. Si verbo traditur exaudienda perfectæ vitæ norma, vt percipere valeamus, neceſſum eſt præcordia nimiùm ab amore diuitiarum, reliquorúmque mundialium bonorum abſtrahi.

Patres antiqui auro abũdabant & argento, quia audituri non erant verba Euangelica perfectionis. Bernard.

29. Adoleſcenti illi Dominus: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata; ſi autem vis perfectus eſſe, vende omnia, quæ habes &c.* Mat. 10. A mundialium amore abſtractus non eſt, & ideo audiendi auribus Chriſti monitum non percepit. Galfridus ad cap. 12. Ioan. *ſi exaltatus fuero à terra*, apud Tilman. *Qui mandata ſeruauerat à iuuentute ſua, conſilium perfectionis de relinquendis omnibus non admiſit.* Quia eo ipſo, quòd omnibus teneretur, ad omnia relinquenda vi non afficiebatur. Quomodo enim (ex ipſius mente addiderim) ſine verbo exaudito à mundialibus recederet? Quomodo autem non recedens ab amore mundialium cœleſte verbum exaudiret?

Non admiſit conſilium de relinquendis omnibus ille, quia mũdialibus addicebatur; quia audiendi auribus non capiebat. Mar. 10. Galfrid.

30. Preme adhuc Domini ſententiam: *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, quæ habes.* Mar. 10. An cunabula hæc perfectionis? Quare rem tam difficilem antè veſtibulum perfectionis viæ poſtulauit? Nonne facilius poſt audita cœleſtis Magiſtri monita ſe à mundialium excuteret bonorum laqueis? Porrò neceſſum fuit, pro incunabulis, ante initam viam, diuitias contemnere eum, qui ſalutaria perfectionis monita erat auditurus. Quonam modo enim audiendi auribus audiret, qui mundialium bonorum hæreret affectui? appoſitè Saluianus lib. 4. ad Eccleſ. *Plerique eorum habent quaſi exordia, & quaſi incunabula conuerſionis ſuæ, vt priùs quàm limen profeſſionis introeant, de propriis ſibi facultatibus nihil relinquant ſecundum illud Domini dictũ: Vende omnia bona tua, & da pauperibus, & veni, ſequere me. Et illi itaque ſequuturi vocantur Deum, priùs vendunt omnia, quam ſequantur.* Quare? Quia *expeditos ſe non putant ad audiendum Deum, niſi omnia priùs carnalium ſarcinarum impedimenta proiecerint.* Si ſequuti ſunt Dominum, vt ſalutaria monita exaudiant, non poterunt audire auribus quidem exaudiendi, niſi priùs obturantia aures bona mundialia contempſerint.

Qui Ieſum ſequuntur, vt ſalutaria monita exaudiant, priùs debent obturantia aures bona mundi contemnere. Mar. 10. Saluian.

OBSER

Observatio III.

Ad illa verba:

Miſerunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros vt apprehenderent Ieſum.

Hoſtes Chriſti cum non apprehendere decernentes, poſt eiuſdem laudes auditas apprehendere curant; quia prauus affectus non erat omnino extinctus.

Vbi aſſero veræ pœnitudinis documentum, ſi animus non facilè priori accendatur affectu.

31\. *Contra faciles ad peccata recurrere.*

FATUR Auguſtinus ad ſuperiora verba: *Quærebant eum apprehendere, & nemo miſit in illum manum. Turba* (ait) *quædam ſuam ægritudinem citò vidit, & illius medicinam ſine dilatione cognouit* iuxta illud: *De turba multi crediderunt in eum, & dicebant: Chriſtus cùm venerit nũquid plura ſigna faciet, quam quæ hic facit?* Principes autem Sacerdotum, & Phariſæi *medicum non ſolùm non agnoſcebant, ſed & occidere cupiebant.* Si nemo auſus in Ieſum manum mittere, cur tam citò miniſtros immittunt, vt eum apprehendant? Audierunt quidem Domini à ſincerâ turbâ prolata præconia: *Chriſtus cum venerit, numquid plura ſigna faciet, quàm quæ hic facit?* Quam perſpicuum documentum exhibent illi, ſe ideo in Dominum non miſiſſe manus, quia non poterant, non quia pœnitentiæ affectu abſtinuiſſent, ſi quidem tam facilè reaccenditur animus vt ſtudium impendat Chriſti apprehenſioni? Vt diſcas ſignũ eſſe perſpicuum ſimulatæ pœnitentiæ, ſi poſt abiurata crimina facillimè iniquitatis priſtinum iter reſumatur.

32\. *Saul facilè lanceam rurſum arripiẽs in vindictam innuit ſe fictè pœnituiſſe de vindicto affectu. 1.Reg.20.*

Curauerat Saul Dauidem interimere, ſed iam non audebat in eum manum mittere. Vnde Ionathas credidit verè illum de crimine illo pœnituiſſe, promittẽnſque Dauidi amico ſecuritatem, ait: *Abſit, non morieris.* Aſt prudens Dauid monet Ionatham coram patente de ſe pulchra profari, vt documentum caperet, *an completa eſſet malitia eius*: Si te laudante me, Rex irâ ſuccendatur, eſt malitia completa, nec vera pœnitudo. Laudat Ionathas Dauidem, illicò Saul iratus inclamat: *Fili mulieris vltrò virum rapientis, numquid ignoro, quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuæ? Itaque nunc mitte & adhuc eum ad me, quia filius mortis eſt.* 1.Reg.20. En Princeps qui non audebat manum immittere in Dauidem, audiens eius elogia, illico ſuccenſus irâ mittit Ionatham vt eum apprehendat: quemadmodum Principes Sacerdotum qui poſtquam abſtinuerant à comprehenſione Ieſu, audientes turbam laudantem mox miniſtros immittunt, vt Ieſum apprehendant. Innuitur planè Saulem non verè pœnituiſſe, qui tam facilè proſilit ad crimina Principum Sacerdotum & Phariſæorum imitator. Dixit Ionathas ad Saul, quare morietur? quid fecit? & arripuit Saul lanceam, vt interficeret eum. Ibid. Vbi Ioſephus apud Strab. *Arreptâ lanceâ ſuper Ionatham, vt reſpondentem interficeret, inſiluit: & hoc quidem non impleuit prohibitus ab amicis. Et intellexit Ionathas, quòd definitũ eſſet à patre ſuo, vt interficeret Dauid.* Vndenã intellexit? Quia qui toties contra Dauidem lanceam arripuerat, facillimè iratus haſtam reſumit, vt vulneret filium. Qui tam facilis ad lanceæ depoſitæ iam reſumptionem oſtenditur, exhibet documentum haud vltroneè, ſed impoſſibilitate affectum, depoſuiſſe. Ioſeph.

33\. *Saul oſtendit fictam fuiſſe pœnitentiam quia facilè redit ad crimina. Dauid verò tam fuiſſe monſtrat, quia non redit.*

Non omnes vltroneì peccati illectamenta dimittunt, nec cuncti qui clamant: *Peccaui Domino*, pœnitudine verâ afficiuntur. Delinquens Saul Samueli fatur: *Peccaui Domino.* Dauid autem Nathamo: *Peccaui Domino.* Vera vnius pœnitudo, alterius planè ficta. Vndenam apparebit quænam vera extiterit pœnitentia? Ille profectò qui facilè recurrit ad crimen, ſimulatâ pœnitudine laborauit: qui autem tenaciter propoſitum retinuit, documentum præſtat veraci præditum pœnitentiâ fuiſſe. Ergo ſimulata Saulis pœnitentia qui nunquam non ſitiuit Dauidis ſanguine exſatiari: vera autem Dauidis, qui abiurans concupiſcentiam, quâ fuerat vulneratus, aquam ciſternæ Bethleemiticæ profudit, quia ſub concupiſcentiæ ſpecie obiiciebatur fante pulchrè Gregorio Epiſt.39. *Dauid, qui alienam vxorem tulerat, aquam poſtea de ciſternâ Bethleemitica bibere noluit.* Quàm recedẽs à concupiſcentiâ priori, qui vel cõcupiſcentiæ ſpeciem ablegauit, vt ponderat D.Chryſoſt. alibi expreſſius? Gregor.

34\. *Antiochus innuit ſe non verè pœnituiſſe quia facilè curat ſcelera diſcipulos operam dare.*

Blaſphemum, & homicidam Antiochum Deus percuſſit inſanabili, & inuiſibili plagâ. Hinc cœpit ad agnitionẽ ſui venire diuinâ admonitus plagâ, & ait: *Iuſtum eſt, ſubditum eſſe Deo.* Videtur planè à blaſphemiâ, ac homicidio receſſiſſe, promittit enim libertate donaturum ſe Ciuitatem, quam *feſtinans veniebat vt ad ſolum deduceret: Templũ etiam ſanctum, quòd prius expoliauerat optimis donis ornaturum, & ſacra vaſa multiplicaturum.* Porrò fictam fuiſſe pœnitentiam Textus expreſſit, fatus, *Igitur homicida & blaſphemus peſſimè percuſſus eſt, & miſerabili obitu vitâ functus eſt.* 2. Mach. 9. Qui videbatur ab homicidio & blaſphemiâ receſſiſſe, fictè quidem vitiis renunciauit: Vndenã oſtenditur? Facilis reſumpſit blaſphemiæ & homicidij actiones. Scripſit enim Iudæis, curans filium regno potiri. *Confido enim eũ humanè acturum, & ſequentem propoſitum meum, communem vobis fore.* Ibid. Ac ſi diceret, Meus filius erga vos exponet actiones. An non ſacrilegio, & homicidio plenas? Ergo mortuus eſt *homicida, & blaſphemus.* Fictè pœnituiſſe oſtenditur, qui tam facilis ad blaſphemiam & homicidium æternandum in filio feſtinauit. D.Thom.3.p.q.86.a.1. hinc curat ſupprimere admirationem aliquorum. Quonammodo Deus piiſſimus Antiochum pœnitudinis affectu exotantem, blaſphemiamque & homicidium abiurantem affecit damnatione? Certè fictè pœnituit, qui tam facilis ad blaſphemiam.. & homicidium properauit, ſi quidem adhuc *homicida, & blaſphemus percuſſus eſt.* 2. Mach.4. Thom.

35\. *Signum magnum fictæ pœnitentiæ.*

Auguſtinus in Soliloq. *Inanis, inquit, fuit pœnitentia, quam facilè ſequens culpa coinquinat: nihil profuere lamenta, ſi replicentur peccata.*

facilè operam dare rurſum delictis abſtinere.
cata. Nihil voluit à malis veniam poſcere, & mala de nouo iterare. Scio potuiſſe me verè de prælapſis criminibus pœnituiſſe, licèt mox facilè rurſum inquinamento inficiar; *ſepties enim in die cadet iuſtus, & reſurget.* Prou. 24. Aſt non mediocre fictæ pœnitudinis documentum eſt, te faciliter rurſum crimine implicari. Hinc Iacobus Bill. Antol. ſac. cecinit. August. Iacob. Bill.

Quem ſceleris, noxæque grauis benè pœnitet, illi
Perpetuus lacrymis obruit ora dolor.
Nam qui poſt lacrymas ad inania gaudia ſe ſe
Tranſtulit, ex lacrymis commoda nulla tulit.

Innuit planè confictam pœnitentiam oſtentari ex eo quòd facilè ex lacrymis ſe ſe ad gaudia tranſtulit. Perpetuus enim dolor verè pœnitentis præcordiis hæreſcit. Proculdubio verè pœnitens omnino aſſolet à voluptatibus abſtinere noxiis. Ex Gentili documentum cape. *Iſæus Sophiſta* (cum Philoſtrato in Sophiſt. loquor) *cum primos pueritiæ ſuæ annos in omnibus voluptatibus contriuiſſet, vir factus in melius vitam inſtituit. Cùm igitur fortè cum amico deambulâſſet, qui ei formoſam oſtenderet puellam, interrogâſſetq; verũ formoſa videretur? Iſæus reſpondit: Nihil iam hîc iudico quandoquidem verò deſij laborare oculis.* Ac ſi non vera oculorum ſanitas appareret, ſi poſt pœnitudinem rurſum ad voluptatem abiuratam facilè raperetur. Philoſtr.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Miſerunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.

Deprehenduntur Sacerdotes Principum nomine gloriari.

Principi enim veraci adnatum, ſubditos Reipublicæ vtiles præmio afficere, ad iuſtitiam excitare, acceptáque à Deo poteſtate vti in iuſtitiæ protectionem.

36. Periand. VERI Principes (Periandro authore) *ſubditos Reipublicæ vtiles præmio afficiunt, ad iuſtitiæ actiones excitant, acceptáque à Deo poteſtate ſunt iuſtitiæ propugnatores.* Inani ergò Principum nomine gloriantur hi Sacerdotes, à quibus præfatæ veri Principis proprietates exulare compertum eſt.

Caput Primum.

Veri Principis eſt, vtiles ciuibus homines præmio afficere: aſt hi ideo interficere conantur Dominum, quia vtilem erga omnes ciues inuenere.

37. *Probus Princeps vtiles ciues præmio, exitiales autem ſupplicio afficit.*
ADnatum vero Principi eos ciues præmiis ornare, qui ſeſe conciuibus vtiles oſtentant? Ergo non verè Principes Sacerdotes hi, qui omnium *medicum* (vt cum Auguſtino loquar) *occidere cupiebant*; nec aliâ impulſi occaſione in Dominum inſurgunt, niſi quia *pertranſiit benefaciendo, & ſanando omnes.* Act. 10. Integrum locum expendo. Chriſtus *pertranſiit benefaciendo,* quia omnium Dominus ac Princeps verax aſcendit. Sic Petrus veracem Chriſti dominatum, ac Principatum curat oſtentare. *Hic eſt omnium Dominus:* Vndenam probabimus? *Quia pertranſiit benefaciendo & ſanando omnes.* Quomodo enim Dominus omnium appareret, ſi non omnibus munificus oſtenderetur? *Omnium Dominus pertranſiit ſanando omnes.* Auguſt. Act. 10. *Chriſtus benefaciendo pertranſit, vt doceat omnium Dominum.*

Falſi Principes, id eſt, qui inani Principatûs nomine gloriantur ordine ſe gerunt inuerſo, vt idem ſit Dominos omnium eſſe, ac omnibus exitiales oſtentari, ſeu pertranſire malè faciendo, & vulnerando omnes bonos, malos autem munerando. Aduersùm hoſce Dominus, *Iudica Domine, nocentes me, impugna impugnantes me, apprehende arma, & ſcutum, effunde frameam, & conclude aduersus eos, qui perſequuntur me. Retribuebant mihi mala pro bonis, ſterilitatem animæ meæ.* Pſal. 34. Agellius pro, *ſterilitatem* ſcripſit *Inuerſionem,* quod ſignificat contra agere, ſeu (vt Hiſpanicè expendam) *Hazer al rebes.* Igitur Principes Sacerdotum, Proceréſque mundi improbis bona pro malis, probis autem mala pro bonis retriboebant: mihi, cunctiſqoe ciuibus exitiales exhibebantur *inuerſionem animæ meæ* exprimentes, ſeu mihi ſe cootrarios oſtentantes. Ego namque Princeps verus Rex natus omnibus ſalutaris exiſto; hi verò falſi Principes cunctis ſe exerunt exitiales. 38. *Falſi Principes ordine ſe gerunt inuerſo, omnibus vel vtilibus ciuibus exitiales, exitialibus autem munifici.*

Deiparæ Archangelus de Principe Ieſu: *Et regnabit in domo Iacob in æternum.* Luc. 1. Cur non dixit, Dabit ei Dominus ſedem Dauid patris eius, & regnabit in domo Abraham, & Iſaac? An non etiam hiſce Chriſtus promiſſus fuerat? Chriſtus Princeps verus, cui adnatum eos ſubditos præmiis donare, qui communitati vtiles oſtẽduntur: eos verò acriter vulnerare, qui exitiales ſunt pacis perturbatores. Vnde non regnare in domo Abrahami, aut Iſaaci dicitur, vbi & Iſmaël nequam exitialis Iſaaco exſurgit, & Eſau pacis turbator contra Iacobum dimicat: ſed in domo Iacob, vbi Princeps præmio afficit Ioſephum virtutibus conſpicuum, carpitque reliquos filios pacis perturbatores; & in domo Dauid, vbi interfectis omnibus peccatoribus terræ, hi muneribus ornantur, qui Reipublicæ exſurgũt ſalutares. Hi enim veri Principes veri Regis Ieſu parentes exſurgunt. Sapientiſſimus meus Salmeron tom. 3. tract. 6 ait, *Non regnabit in domo Abraham, in quâ Iſmael pugnat cum Iſaac; nec in domo Iſaac, vbi Eſau perſequitur Iacob: ſed in domo Iacob, quæ ſanctior ceteris, ſicut ſedes Dauid iuſtior reliquis.* Nam Principes veri Dauid, & Iacob omnes ciues Reipublicæ vtiles præmiis afficiunt, taxant autem eos, qui ſociorum ſtudent nocumento, Chriſti veri Principis imitatores. 39. *Regnat ideo Chriſtus in domo Iacob, vbi bonus frater vtilis reliquis ſpeciali præmio ornatur: fratréſque pacis turbatores vulnerati aſſolent.* Luc. 1. Salmer.

Doctus Iudicum Interpres aſſerit Dominum ſignari regnaturum in Regno Iuda, vbi Principes iuſti, non verò in Iſraël Regno in quo Reges omnes à Deo receſſerunt, iuxta illud Oſeæ: *Omnes Principes eorum recedentes.* cap. 9. Hieronymo expoſitore. At in Regno Iudæ pietate floruere non pauci, Dauid maximè, qui omnes excelluit. In domo igitur eorum regnaturum Domi- 40. *Qui Chriſtũ Principem verum non imitantur Principes vocantur recedentes.* Oſe. 9.

num

tum Archangelus promittit, vbi Principes parentes Filio vero Principi ſimilitudine ſunt adhæſuri, non in eâ, vbi Principes receſſuri prædicuntur: *Principes eorum recedentes.* A Chriſti enim veri Principis pio ingenio recedunt (eâ ſcilicet *ſterilitate*, aut *inuerſione* de qua Agellius paulò ſuperius) qui ciues vtiles munerare non curant: exitiales autem acriter vulnerare.

Capvt Secvndvm.

Veri Principis eſt, ſubditos ad iuſtitiæ actiones excitare: aſt hi ciues aduersùs Ieſum excitant, impietatis gerentes magiſterium.

41. SI Principi vero adnatum, ſubditos monitis ad iuſtitiæ actiones excitare, Principes Sacerdotum mendaces proculdubio comperientur ſubditos ad ſacrilegium comprehenſionis Dominicæ excitantes.

Propriū Gubernatoris ſubditum ad actiones Reipublica vtilitati ſeruientes excitare. Ioa 1. Ribera.

Dormit Ionas, dum pelagus intumeſcit, accedens autem gubernator eum curat excitare. *Acceſſit ad eum gubernator, & dixit ei: Quid tu ſopore deprimeris?* Ion. 1. Quàm aptè Præſul, ſeu rector nauis ciuem ad opera pœnitudinis excitare ſtudet in totius nauis vtilitatem! Ribera noſter, *Meritò Ionam excitat gubernator, aut proræ Rector.* (apud LXX. enim pro gubernatore *proreta* ſcribitur) *Quoniam Gubernatorum ſeu Principum Eccleſiæ eſt, dormientes in peccatis excitare, vt ſurgant, & inuocent Deum; alioqui & nauis, & ipſi Gubernatores peribunt.* Reipublicæ nauis fluctibus obtuebatur, deberent Principes Sacerdotum ſubditos ad pœnitudinem excitare, Chriſtúmque apud Vrbem continere doctorem. Mali hi ciues excitant, vt Chriſtum illigantes, nauis miſera obruatur.

42. *Verus Princeps, qui excitat ſubditos ad pietatem commendax, qui ad impietatem prouocat.* Zach 11. Stephan.

Vnde Zacharias, *Sume tibi vaſa Paſtoris ſtulti*, cap. 11. Quænam vaſa? Stephanus, *Peram, & baculum, fiſtulam & ſibilum.* Et addit appoſitè, *Vaſa iſta veri, ac prudentis Paſtoris ſunt, cùm vſum eorum habet: ſed tunc dicuntur eſſe Paſtoris ſtulti, cùm quis dignitatem habet, ſed dignitatis officium non exercet.* Quonammodo autem verus Princeps munus valeat exercere? Reſpondet Doctor, *Vſum iſtorum vaſorum veri Paſtoris exponit Apoſtolus in Epiſt. ad Theſal.* 1. *Rogamus vos fratres, corripite inquietos; conſolamini puſillanimes; ſuſcipite infirmum; patientes eſtote ad omnes. Corripite, inquit, inquietos: en vſus peræ, id eſt, ſacræ Scripturæ, vnde Dauid ſumpſit lapidem, quo proſtrauit Goliam. Conſolamini puſillanimes: ecce ſibilus. Suſcipite infirmum; ecce baculus. Patientes eſtote ad omnes: ecce fiſtula, qua labores releuantur.* An non à Sacerdotum Principibus ſtulti paſtoris vaſa aſſumuntur? Non corripiunt Phariſæos Chriſti hoſtes ſucceſos inuidiâ; puſillanimes non roborant, vt tenaciter veraci adhæreant Magiſtro; infirmum ſpecie Dominum, Deum quidem fortiſſimum non ſuſcipiunt ab hoſtibus protegendum; non ſolùm non patientes ad omnes oſtentantur: ſed impatientes ob Ieſu à turbâ euulgatas laudes miniſtros ad eius illigationem immittunt. O ſtulti Paſtoris vaſa! O mendacis Principis proprietates!

Veri Principis Sacerdotum expendo proprietates. *Applica ad te* (ait Moyſi Dominus) *Aaron fratrem tuum, vt Sacerdotio fungatur mihi.* Exo. 28. Preme verbum: *Applica.* Principatui Moſis Aaronis Sacerdotium hæreſcit, Odone Tuſculano authore, *Principatus & Sacerdotium quam familiariter ſibi conueniant, fratris nomine voluit Dominus aſſignare. Vnde non ait, voca, ſed applica.* Sacerdotis ergo Principis veri exponit Doctor proprietates, *Bonus* huiuſmodi *Paſtor*, id eſt qui verè Princeps eſt, *educit oues, & cùm eas eduxerit, ante eas vadit, & eum oues ſequuntur.* Vt ſcilicet ad virtutum carpenda gramina adducat. Si verò Princeps cæcus fuerit, ſubditos nempe excitans ad flagitia, ad Ieſu illigationem hortans, *non ſe ſolum, ſed totum gregem trahit in foueam.* Sic Principes Sacerdotum, cùm deberent oues allicere monitis ad paſcua, impellunt ad flagitium: *Miſerunt Principes Sacerdotum miniſtros, vt apprehenderent Ieſum.* 43.

Verus Princeps ſubditos allicit ad opera egregia, mendax autem ad exitium comitas, & -ucit. Exod. 28. Odo Tuſc.

Capvt Tertivm.

Veri Principes prælationis armis Deum defendunt, veritatis propugnatores; aſt hi accepta à Deo arma in Dei, veritatiſque conuertunt iniuriam.

QVAM mendaces Principes, qui cum deberent arma accepta à Deo in Dei, pietatiſque propugnaculum exerere, eis aduersùm Dei, veritatiſque impugnationem vſi ſunt! 44.

Conqueritur Oſeas, *Ego confortaui brachia eorum, & ipſi cogitauerunt in me malitiam*, cap. 7. Pundera particulam: *Ego.* A Deo vtique Princeps accipit poteſtatem, Spiritu ſancto inclamante, *Audite Reges, & intelligite, diſcite Iudices finium terræ. Prabete aures vos, qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis.* Sap. 6. Cur adeò curauit attentionem captare, vt toties replicârit? *Audite, diſcite, intelligite, præbete aures.* Poſt tam nimiam autem attentionis captationem, quidnam eos docuit? *Data eſt à Domino poteſtas vobis.* Cur non addidit, Iuſtitiæ iura ſeruate, ſubditos ad veritatis gremium adducite, Deum timete, Templa reuereamini, pupillos excipite, viduas protegite, pauperes alleuiare procurate? Profectò cuncta hæc, reliquaque omnia rectæ actionis documenta indixit, vnicum verbum proferendo: *Data eſt a Domino poteſtas vobis.* Quinam enim tam flagitioſus, tam ingratus, vt audeat datis à Deo armis vti in ipſius Domini contumeliam? Vnde idem fuit Principum ad memoriam reuocâſſe, Dominum à Deo poteſtatem accepiſſe, ac eoſdem ad recta geſta efficaciter hortari. Patet iam quàm iuſta Domini querela de Principibus hodie Sacerdotum: Cogitauerunt in me malitiam eodem me brachio illigaturi, quod ego poteſtate confortaueram.

Verus Princeps ſe obligatum ducit ad ſubditos in iuſtitia continendos, eo ipſo, quod recordetur, ſe à Deo poteſtatem accepiſſe. Oſe 7. Sap 6.

Rogârit quinam, cur piiſſimus Dominus videns 45.

Quam mendax Princeps Pilatus, qui monitus, à Domino poteſtatem accepiſſe, adhuc v. in ea fuit in ipſum dantis mortem. Ioa. 19.

dens Pilatum Principem Romanum Iudææ Præſidem de ſolutione eius eſſe ſollicitum, non eum efficaci ratione exhibita admonuerit, vt iuxtà veritatis præſcripta iudicaret, nec innocentiſſimum agnum neci addiceret? Reſpondeo efficaciſſimo illum monito affectum, vt melius conſilium iniret, dum Dominus protulit: *Non haberes poteſtatem, niſi tibi data eſſet deſuper.* Ioa..19. Si Princeps ille mendax non eſſet, audiens ſe à Deo accepiſſe poteſtatem, quonammodo poſſet eam aduersùs Dei Filium exercere, aduersùs ſaltem innocentem agnitum ſubditum exponere? Vnde iniquitas Iudicis euulgatur. Quonam putas argumento vſum Dominum, vt Sacerdotum Principes Chriſticolas, Præſidéſque ſeculares ad iuſtitiæ adducat actiones? *Non eſt* (ait Apoſtoli ore) *poteſtas niſi à Deo.* Cum Chriſtus Pilato ait, *Non haberes in me poteſtatem, &c.* (inquit D. Bernardus Epiſt. 22. ad Henric.) *iam tunc & in ſe experiebatur, quod poſtea in Apoſtolis clamitauit in Eccleſiis: Non eſt poteſtas niſi à Deo.* Vndè *qui reſiſtit* veritati, *Dei ordinationi reſiſtit*, ſeu aduersùm Deum acceptum gladium ſtringere non veretur.

Bernard.

46. *Verus Princeps accepta à Deo poteſtate, Dei eſt miniſter in bonum: mendax autem in malum vtitur gladio.* 1. Pet. 1. Grego. 2. Mac. 15. Ambro.

Data à Deo poteſtas Principibus *in vindictam malefactorum, laudem autem bonorum*, inquit supremæ Eccleſiæ poteſtatis fons, prima vtique ſedes Petrus. 1. Epiſ. 1. D. Gregorius Epiſt. 61. ad Mauric. *Ad hoc poteſtas ſuper omnes homines Principibus data eſt, vt qui bona appetunt, adiuuentur: vt cælorum via largius pateat: vt Regnum terreſtre cæleſti Regno famuletur.* Machabæo indictum: *Accipe gladium ſanctum, munus à Deo.* Conſequenter adiicitur: *In quo deiicies inimicos populi mei.* 2. Mach. 15. Et gladium à Deo munus acceptum ad deiiciendum Deum exeris largitorem? O mendax Princeps! Raptor vulnerandus erat, laſciuus, blaſphemus percutiendus; & ferrum in Deum ipſum conuertitur? O mendax Princeps! Ambroſius lib. 4. in Luc. *Poſtquam dixit Apoſtolus, Non eſt poteſtas niſi à Deo, addidit perficiens argumentum: Dei miniſter eſt in bonum.* An non horribile facinus tam in malum huiuſmodi ab illo exeri poteſtatem, vt contra Deum ipſum gladius deſæuiat?

47. *Malus Princeps ſuis contra Deum malis pugnat.* Pſal. 37. Auguſt.

Ex Dauidis ore conqueritur ipſe, fatus: *Qui oderunt me iniquè, qui retribuebant mala pro bonis.* Pſal. 37. Hoc Auguſtinus *magnum malum* appellat. En (addit) peccatum Iudæorum. *Tales fuerunt Iudas. Venit ad illos Chriſtus cum bonis, reddiderunt illi mala pro bonis.* Si reddere Deo pro bonis mala, tantum flagitium eſt: quid ſi bonis ipſis mala reddantur? quid ſi inſtrumentum mali inferẽdi ipſa ſunt bona? quid ſi eis velut gladio vtamur ad Deum vulnerandum? Gregorius lib.9.Mor.cap.1. *Peccator ſuis contra Deum donis pugnat.*

Gregor.

48. *Mendax Princeps Dauid, cum gladio accepto à Deo vſus eſt ad ſubditi iuſti necem ſiue ad Dei vulnus.* 2. Reg. 12.

Dauidi Dominus, profante Nathamo: *Ego vnxi te in Regem. Quare ergo contempſiſti verbum Domini, vt faceres malum in conſpectu meo? Vriam percuſſiſti gladio.* 2. Reg. 12. Preme particulam, *Gladio.* Cur addita eſt? An non ſufficeret dicere, *Vriam percuſſiſti*? Certè additur Gladio, vt exprimatur grauiſſima delicti circumſtantia. Gladium à me poteſtatis accepiſti, iſto gladio Vrias percuſſus eſt, Lyrano fante: *Dauidis mandato factum fuit.* Poteſtate acceptà, à Deo vteris ad iuſtum vulnerandum, ſiue ad Deum in innocente milite percutiendum. O mendax tunc Princeps cum Sacerdotum Principibus computandus!

Observatio V.

Ad illa verba:

Miſerunt Principes Sacerdotum, & Phariſæi miniſtros.

Iniqui hi Principes famulorum miniſterio curant Dominum illigari. O quanto facinore!

Taxabiles enim oſtenduntur Domini, famulis ad crimina miniſtris vtentes; & famuli ipſi miniſterium huiuſmodi exerentes adnati ſupplicio declarantur.

49. Chryſ.

Divvs Chryſoſtomus, *Ipſi non audebant Chriſtum capere, & ideo miniſtros mittebant.* Audaciores hi quidem, & ad iniquitatem patrandam promptiores oſtenduntur. Quod non audet malitia Sacerdotis improbi, cæcique Phariſæi famulus audet? Quam meritò & imperantes, & exequentes adnati ſupplicio conſpiciuntur.

50. *Qui permittit famulum crimen operari, ipſius delinquentis ſupplicio addicitur: quid ſi impellas ad iniquitatem?* Exo 21. Cyril.

Extat Lex, *Quod ſi bos cornupeta fuerit: & conteſtati ſunt dominum eius, nec recluſerit: eum occiderit virum, aut mulierem, & bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident.* Exod.21, Vbi Cyrillus lib 7. de Adorat. Spiritus ſanct. *Si homo fuerit tibi ſubiectus, quia filius, aut domeſticus, & aliquem obruerit iniquà poteſtate, ſi tu eius mores ignoras, morietur ille tantùm; ſed ſi tibi eius conſuetudo eſt explorata, & non comprimis, morieris & tu.* Si ſupplicio addicitur qui famulum iniquum non infrænat, quid non grauiſſimè puniatur qui ipſum efficit flagitij miniſtrum? *Bos lapidibus obruetur, & dominum eius occident.*

51. *Si ſupplicio afficitur qui delinquentem miniſtrum non frænat, quid qui eius ad libidinem miniſterio vtitur?* 1.Reg.4. Chry.

Quàm iuſtus Heli Sacerdos! *Senex erat, & grandæuus, & honorabilis, & ipſe iudicauit Iſrael viginti annis ſine querela.* Aſt filij tam venerabilis Sacerdotis trucidati ab hoſtibus corruerunt, paréntque ipſe audiens filiorum necem, Arcæque captionem, cecidit de ſellà retrorſum, & fractis ceruicibus mortuus eſt. 1. Reg.4. Ad quæ Strabus, *Ruente Heli de ſellâ Pontificis ſedes remanet vacua, & gloria Sacerdotum eſt extincta. Moritur Heli, moriuntur & filij.* Et vndenam tanta ſtrages cx[illegible] D. Chryſoſtomus lib.3. cont. vitup.vit. Mo[illegible] aſſerit ideo Sacerdotum luminare extinctum, filióſque trucidatos, quia *nouerit filios ſuos iniquè agere, & non corripuerit.* Vidit filios laſciuiæ maculà fœdatos, nec fortiter curauit infrænare? Meritò & parens ruit, & filij lethaliter vulnerantur. Cuiuſnam, quæſo, ſupplicij reus ſi eos ad iniquitatem monitis impuliſſet. O Sacerdos, qui famuli vteris miniſterio ad libidinem, vereorne cum miniſtro perituro depereas.

Si Sacerdotium exulat à familiâ, vbi filij non inſtænantur à parente, quid cum ſubditi excitantur ad flagitia, & Sacerdos improbus eorum vtitur miniſterio, vt deturpet Sacerdotium?

52. *Flagellantur tam Princeps quam ij, qui ad libidinem miniſterium egerunt.* Gen. 12. Chryſ.

Cùm Abramus Saram pulcherrimam in Ægyptum intuliſſet, Pharaonis famuli, *viderunt mulierem, quòd pulchra eſſet nimis, & nunciauerunt Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum, & ſublata eſt mulier in domum Pharaonis.* Gen. 12. *Principes illi famuli* (vti adnotauit D. Chryſoſtomus) *lenonis egerunt officium in Regis gratiam. Aſt flagellauit Dominus Pharaonem plagis maximis, & domum eius.* Ibid. Caietanus premens ſuperlatiuum illud: *Maximis*, aſſerit ſupplicium grauiſſimum extitiſſe. Pœna autem illa tam Pharaonem, quàm miniſtros impudicitiæ vulnerauit.

53. *Diabolus & ſerpens miniſter ob Euæ corruptionem puniuntur.* Gen. 3. Chryſ.

Immittitur à tenebrarum Principe ſerpens miniſter perditionis, alloquitur immittentis nomine fœminam affectam quidem miniſtri aſtu corruptione. Iudex autem ſerpenti profatur: *Maledictus eris ſuper omnia animantia, & beſtias terræ, ſuper pectus tuum gradieris.* Gen. 3. Si Princeps immiſit, cur ſerpens miniſter fuit affectus maledictione? Quia & Dominus & famulus iniquitatis miniſter eidem ſubiacent ſupplicij iudicio. Chryſoſtomus, Non ſolùm Diabolus, *ſed & ſerpens tantam expertus eſt indignationem, vt futuri homines erudiantur, diaboli fraudes non miniſtrandas, ne in eaſdem incidant pœnas.* Libidinis miniſtri ediſcant.

54. *Sæpe miniſtri ſoli puniuntur, Domino incolumi quia ipſi allexerunt ad crimen.* Dan. 3. Chryſ.

Addiderim ſæpe dominis non affectis ſupplicio miniſtros famulos acriter vulnerari, eò quòd dominos ad iniquitatem excitârint. Babylonicus ignis *erupit, & incendit, quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis, & viros, qui miſerant Sidrach, Miſach, & Abdenago, interfecit flamma ignis.* Dan. 3. D. Chryſoſtomus ad Pſal. 9. quærit, an adeſſet Nabuchodonoſor? Affirmatiuè reſpondet, & inſtat: Cur ergo erumpens flamma non Principem imperantem, ſed ſolos miniſtros inſumpſit? Profectò, quia *Chaldæi* (ait) *accedentes accuſârunt Iudæos, & dixerunt: Tu Rex poſuiſti decretum, &c. Sunt viri Iudæi, quos conſtituiſti ſuper opera Regionis Babylonis Sidrach Miſach, & Abdenago, viri iſti contempſerunt decretum tuum.* Sæpe enim cæleſtis iræ flamma præteriens dominos, famulos percuſſit, quòd dominos ad crimen allexerint. Timeant, qui heros ad libidinem aduocant, dum fœminæ collaudant pulchritudinem, illorum quidem imitatores, qui, viſâ Sarâ pulcherrimâ, *nunciauerunt Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum.*

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.

Piiſſimus Dominus reprimit miniſtros, ne illigationis perficiant actionem.

Miſericors enim impios continet, ne iniquitati operam impendant: ſicut iratus improbos in ſui conſilij manu relinquit, vt exequantur.

Peccatum peccati ſupplicium. Chryſ. 55

MINISTROS curantes ſe apprehendere Dominus impediens, ait: *Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.* D. Chryſoſtomus, *Quaſi diceret: Quid feſtinatis me interficere? expectate. Et ſi me perſequamini, non ceſſabo ſalutaria monere.* Profectò piiſſimus Dominus ſalutaria monet, ſaluti hoſtium operam egregiam impendit, dum reprimit ſe capere feſtinantes, ne perficiant actionem. Nam ſicut propitij Numinis eſt documentum, improbos continere, ne deſideria perficiant iniqua; ſignum prorſus aſſero irati, peccatores in ſui conſilij manu relinquere, vt iniqua opera exequantur.

Traditur peccator in deſideria cordis ab irato Domino, vt vindicet iniquitatem. 56.

Paulus edocet nos huiuſce argumenti veritatem dum ait; *Quia cùm Deum cognouiſſent, non ſicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt: ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis. Propter quod tradidit illos in deſideria cordis eorum.* Qui Diuinitatem abnegauerunt, puniuntur acriter, dum in cordis deſideria traduntur? Ita planè. Signum enim irati admodum Numinis in peccatores eſt, eis frænum laxare, vt adhuc vberiori poſſint fœdari contagio. Auguſtinus lib. 5. cont. Iulian. cap. 3. aſſerit iræ Dei indicamentum perſpicuum eſſe, peccatorem non reprimere delinquentem; ſed in manu conſilij relinquere. Addit Apoſtolus, *Mercedem mutuam, quam oportuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes.* Ad quæ Doctor egregius, *Mercedem mutuam recepiſſe dicit vtique damnatos, vt tanta operentur mala: & tamen iſta damnatio etiam reatus eſt, quò grauius impliceantur. Itaque & peccata ſunt iſta, & pœna præcedentium peccatorum.* Auguſt.

Quaſi debetur flagitii permiſſio in grauius delictum excidendi. Auguſt. 57.

Premit Doctor particulam: *Mercedem, quam oportuit. Quod mirabilius eſt,* (ait) *etiam oportuiſſe dicit eos iſtam mutuam pœnam recipere.* Cur oportere, adnotat? Vt innuat deberi huiuſmodi inſignibus peccatoribus tam horribilem pœnam, ſcilicet vberiori nequitia implicari, permittente Domino, nec fortiter cohibente. *Cùm ergo dicitur homo tradi deſiderijs ſuis, inde fit reus, quia deſertus à Deo, cedit eis, atque conſentit, vincitur, capitur, poſſidetur.* En mutua pœna flagitio reſpondens.

Iratus admodum Deus peccatum pœnæ delicti alterius permiſſione. 1. Theſ. 2. 58.

Conteſtatur Apoſtolus alibi, fatus de Iudæis: *Dominum Ieſum occiderunt, & Prophetas, & nos perſecuti ſunt. Vt impleant peccata ſua ſemper: peruenit enim ſuper eos ira Dei vſque in finem.* 1. Theſ. 2. Occiditur à Iudæis Dominus. Quanam pœnâ affecti innoxij ſanguinis

nis Filij Dei profuſores ? *Et Prophetas, & nos perſecuti ſunt.* An non flagellum pium ? Imo horribilis omnino pœna à Deo irato inflicta eſt: *Peruenit enim ſuper eos ira Dei vſque in finem.* Quaſi interminabilis ſeu infinitæ iræ effectus eſt, permittente Domino, peccatorem peccatis hiſce vulnerari.

59. *Supplicio afficiuntur Hebræorum hoſtes, dum permittuntur iniqua gerere.* Ioſ.11.

Contra Reges Iſraelitici populi oſores Ioſuë dimicauit, permittente Deo, vt vi curarent ingreſſum Hebræorum impedire. Et quare Dominus permiſit illos tantâ iniquitate effici reos? *Domini* (inquit Textus) *enim ſententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra Iſrael, & caderent: & non mererentur vllam clementiam, & perirent.* Ioſ.11. Digeſſit Auguſtinus locum, ſicque argumento aptauit: *Multa alia commemorare poſſemus in quibus liquidò appareat, occulto Dei iudicio fieri peruerſitatem cordis, vt non audiatur quod verum dicitur, & inde peccetur, & ſit ipſum peccatum præcedentis etiam pœna peccati.*

Auguſt.

60. *Permittit Deus peccatorem ire in deſideria cordis ac ſi iret in infernum; quia peccatū peccati pœna.* Pſal.80.

O quàm horribili illigatus iniquitate Hebraicus populus confictis diis impendit (poſt tanta à Domino beneficia accepta) obſequium! Monuerat Deus, Iſraël, *Si audieris me, non erit in te Deus recens, nec adorabis Deum alienum. Ego enim ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti.* An Hebræus monito obedierit? *Et non audiuit populus meus vocem meam, & Iſrael non intendit mihi.* O Domine admodum irâ ſuccenſe, ſupplicium criminis ingratiſſimorum grauitati reſpondeat, Audite ineffabilis effectum iracundiæ: *Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus ſuis.* Aliter, *ibunt in adinuentiones ſuas.* Pſal.80. Proxima preme: *Ibunt in adinuentionibus.* D. Gregorius lib. 26. Mor. cap.15. *Ibunt in voluntates.* Alludit autem ad illa: *Ibunt hi in ſupplicium æternum.* Peccatorem enim addici prauæ ſuæ voluntati, vt addat flagitia, idem prorſus ac Tartaro alligari, irâ Dei mirum in modum deſæuiente. *Ibunt in adinuentiones, Ibunt in ſupplicium æternum.* Concludit Pater, *Manifeſtum ergo perditionis iudicium eſt, quando affectatis iniquitatibus ſubſequens fauet effectus, & nulla contrarietas impedit, quod mens peruerſa concepit.*

Gregor.

61. *Benignus Deus peccatores illigat, ne fugiant: iratus admodum ſoluit.* Ezech 6.

Aſt quum Dominus iniquos fugaces illigat, ne delicto contaminati valeant, eximium præbet pietatis documentum. Intendenti Iſraeli diis confictis obſequium præſtare ore Ezechielis Dominus, *Viuo ego*, inquit, *quia non reſpondebo eis, neque cogitatio mentis veſtræ fiet dicentium: Erimus ſicut Gentes, vt colamus ligna, & lapides. Viuo ego, quoniam in manu meâ forti, & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos, & ducam vos de populis*, &c. Cap.6. Quod ponderat egregiè Gregorius lib. 6. fatus, *Non vos relinquam vt fugaces ſeruos domini negligentes ſolent contemnere; ſed ad meum retraham imperium, & brachio extento, ac percutiente, ac furore effuſo, in priſtinam vos redigam ſeruitutem, & regnabo ſuper vos, vt velitis. nolitis, me habeatis Regem, & ſentiatis Regem iratum, cuius clementiam neglexiſtis.* Igitur improbis effuſa pietas horribile ſupplicium eſt: ita autem effuſe à Deo profluit propitio. *Laude meâ infrenabo te, ne intereas.* Iſai. 48. *Eſt enim proceſſio in malis* (Græcè *proſper ſucceſſus*) *viro indiſciplinato, & eſt inuentio in detrimentum.* Eccli. 10. Ac ſi diceret, Proſper ſucceſſus impij, eius planè eſt exitium. Vulgariter liceat expendere: *Dejarle Dios al malo ſalir con la ſuya, es ſu deſuentura.* Eccli,10.

Gregor. Iſa.48.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.

Diues in miſericordiis Dominus peccatoribus hiſce promittit vel modicum tempus.

Pretioſa etenim temporis particula, ad conuerſionem; vt innuatur peccatoris ſtultitia, qui tam longa tempora diſperdit.

FATVR D. Chryſoſtomus, *Per hoc ſtudioſiorem turbam magis auidam faciebat, ad audiendum, quaſi paruo tempore reliquo, in quo poſſent doctrinâ potiri.* Certè efficacius peccator induratus monetur ad conuerſionem poſt diuturnam delicti replicationem, quaſi paruo tempore reliquo, in quo poſſet pœnitudinem agere. Ad quod vel modici temporis particulam dari nobis à Domino, maximum beneficium eſt. 62

63 *Maximum beneficium Deum peccatori modicum adhuc tempus dare ad correctionem. Niniuitarum probatur exemplo.* Ion.3.

Preme particulam, *Adhuc.* Ac ſi diceret, Qui tempore elapſo ad meliorem frugem vos non recepiſtis, particulam vlterius temporis habetis, (nempe vſque ad Paſcha proximum) vt pœnitere valeatis. Vulgariter expendam: *Aun teneis vn poco de tiempo.* At vel inſtans ſufficiens ad æternitatis feliciſſimæ comparationem. Niniuitis ſic Ionas, *Adhuc quadraginta dies, & Niniue ſubuertetur.* Ion. 3. Græci Patres legunt, *Adhuc poſt triduum.* Cur non dixit, Poſt tres dies ſubuertetur Niniue, ſed addidit particulam *Adhuc*? Profectò vt Dei patientiſſimi miſericordiam ineffabilem perpendamus, qui poſt tot ſecula quæ ſacramus iniquitati, adhuc temporis particulam ſufficientem ad agendam pœnitudinem largitur. Do quæſtionem, & ſolutionem authori Athanaſio, qui tract. de Paſſ. & Cruc. Dom. Cur non dixit, Poſt quadraginta dies, ſiue *poſt triduum?*) *Non dixit, poſt triduum ſubuertetur; nam omninò ita factum fuiſſet; ſed, Adhuc & tres dies; vt in eo verbo, Adhuc tolerantiam Dei intelligeremus.* Documentum eſt enim tolerantiæ ac patientiæ ineffabilis poſt tot annos iniquitatis, ac pertinaciæ, adhuc vel paruum tempus elargiri Deum, vt poſſis meliori menti addici. O ineffabilis pietatis magnitudo, *adhuc* modico tempore donari peccatorem! Athan.

Inſtante Achitophele Abſalon in Dauidem 64.

Reddit Dauid gratias, quia modico tempore fuit donatus à Deo, vt poſſet effugere
2. Reg. 17.
Pſal. 7.

parentem inuere curabat, quem ſalutari aſtu Chuſai repreſſit, ne Dauid repentè vulneraretur, ſed modicum adhuc tempus haberet, vt monitus periculum declinaret. 2. Reg. 17. Prudentiſſimus Dauid agnoſcens ſe maximo beneficio affectum, dum particulam temporis ad ſalutem acciperet, loco actionis gratiarum Pſalmum ſeptimum decantauit, cuius titulus, *Pſalmus Dauid, quem cantauit Domino pro verbis Chuſai filij Iemini.* Vbi Chryſoſtomus aſſerit Dauidem totum hymnum condidiſſe, vt gratias redderet Conditori, quod *adhuc modicum tempus*, quo ſe poſſet reficere, & colligere, accepit. An gratitudinis voces profudiſti, qui tam longis temporis interſtitiis donaris, vt Numinis irati manus effugias? O peccator dierum malorum inueterate *adhuc modicum tempus* tibi, ſine quo æternùm petiiſſes? Peccatrix fœmina, *adhuc modicum* tibi tempus ad correctionem, ſine quo iam Tartaro addicta fuiſſes: tamen actionis gratiarum haud hymnum exaudio.

Chryſ.

65. Num modico tempore, quo *adhuc* donatis, ad conuerſionem vteris? Proh dolor! *Adhuc* illi miſericordis Dei addis; *Adhuc* impœnitudinis, ac pertinaciæ tuæ. Dauid appoſitè, *In omnibus his peccauerunt adhuc.* Pſalm. 77. Id eſt, Adhuc illud, quo illos donaueram, vt ſe à peccatis abſtraherent, ad productionem iniquitatis acceperunt. O ſi tempus, quod *adhuc* à tuâ ſalute ſurripis, exciperes tibi ſalutare! Ediſce à Gentili Seneca lib. 9. ad Lucil. *Ita fac ergo, mi Lucili, vindica te tibi, & tempus, quod adhuc ſurripiebatur, aut excidebat, collige, & ſerua. Perſuade tibi, hoc ſic eſſe, quædam tempora ſurripiuntur nobis, quædam effluunt: turpiſſima tamen eſt iactura, quæ per negligentiam fit: etſi volueris attendere, maxima pars vitæ elabitur malè agentibus, tota vita aliud agentibus. Quem mihi dabis, qui aliquod pretium tempori ponat, qui diem æſtimet? Fac ergo mi Lucili, quod facere te ſcribis, omnes horas complectere. Dum differtur, vita tranſcurrit.* Preme ſpeciatim particulam, *Adhuc ſurripiebatur tempus.* Surripit enim, ſeu à ſalute propriâ aufert tempus, qui quod *adhuc* accipit ad pœnitudinem, vitæque correctionem, productioni impendit iniquitatis.

Adhuc peccator accipit tempus, quo adhuc donatur, voluptatibus acquirendis iniuriæ.
Pſal. 77.
Seneca.

Virgil.

Et fugit interea, fugit irreparabile tempus.

Vti canebat Maro Georg. 3. Vereor, ne de huiuſcemodi iniquis Ioanni dictum: *Dedi illi tempus, vt pœnitentiam ageret, & non vult pœnitere à fornicatione ſuâ.* Apoc. 2.

66. Profectò Deus tempus illud, quod aſſolet impendere *adhuc* peccatori, vt corrigatur, aufert ſæpe ab impœnitente, qui *adhuc* illud ad iniquitatum productionem accipit. *Et erunt* (Deus ait) *dies hominis centum viginti anni.* Gen. 6. Vbi D. Hieronymus, *Ne videretur eſſe crudelis, adiecit: Et erunt dies hominis centum viginti anni, id eſt, dedit centum & viginti annos ad agendam pœnitentiam.* An ſeſe correctioni litârunt? Certè tempus acceptum ab eis fuit ad vberioris delicti productionem. Addit pulchrè Doctor, *Quia vero pœnitentiam agere contempſerunt, viginti annorum ſpatijs amputatis, anno centeſimo venit diluuium ſuper terram.* Ex tempore enim aut longo, aut modico, quod *adhuc* Deus exhibet peccatori, partem Numen detrahit, eo quod ipſe ſit prodigus diſperſor opportunitatis ad ſalutem, dum tempus pœnitentiæ voluptati addicit.

Caue, ne adhuc modicum id tempus tibi donatum, à te adhuc delinquente auferatur.
Gen. 6.
Hieron.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.

Cum ipſis crudeliſſimis perſecutoribus ſe Dominus adhuc moraturum affirmat.

Vt Dei, ac peccatoris contentionem meditere, dum peccator inſenſiſſimè deſpicit Deum, Deus impenſiſſimè diligit peccatorem.

Theophylactvs (idem lego in Chryſoſtomo) perpendens illam particulam: *vobiſcum*, ſic locum expendit, *Non dixit ſimpliciter hic ſum, ſed vobiſcum ſum. Ac ſi dicat: ſi perſequamini me, non tamen ceſſabo, quæ ſunt pro vobis diſpenſans, & ea quæ ſunt ad ſalutem docens, & monens vos.* Impensè curat peccator ſe implicando delictis Chriſtum perſecutione premere? Impenſiſſimè ſtudebit Dominus ſeſe munificentiſſimum præbere peccatori. O contentio ineffabilis! 67.

Ionathas Dauidem amore, Saul autem ipſum odio eſt proſecutus. Porro extincto parente, ac filio, inquit Dauid: *Putas-ne aliquis, qui remanſerit de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam propter Ionatham?* Mox addidit, *Numquid ſupereſt aliquis de domo Saul, vt faciam cum eò miſericordiam Dei?* 2. Reg. 9. Cùm aſſerit ſe propter Ionatham miſericordiam facturum, non addidit, *Miſericordiam Dei*: ſed tantùm, *vt faciam cum eo miſericordiam.* At cum immemor Ionathæ, affirmat ſe ob Saulē ſolum miſericordiam actutum adiecit: *Miſericordiam Dei.* Quare? Profectò quia miſericordia quaſi hominis eſt bonum pro bono reddere accepto. Aſt bonum pro malis innumeris acceptis exhibere, Dei munificentiſſimi miſericordia eſt. Chryſoſtomus, *Dauid mortuo Saule, non modò non occidit illius poſteros, ſed tum plura præſtitit, quàm erat pollicitus: ſi quidem filium eius cùm eſſet claudus, in ſuam domum induxit, ſuæque menſæ fecit participem, arbitrans Regiam menſam pueri claudicatione decorari.* An huiuſmodi miſericordia eſt hominis in hominem proximum, vel Dei quodammodo in creaturam? Potrò Dei in creaturam miſericordiam imitatur. Lyranus (cùm ab aſſiſtentibus quæſiuit Dauid, *Putas-ne aliquis, &c.*) fatur, *Hic conſequenter oſtenditur pietas Dauid ad proximum faciendo miſericordiam propter Ionatham.* Homo enim dat ſæpe bonum pro bono. At cùm addit Sibæ domeſtico Saulis *Numquid ſupereſt aliquis de domo Saul, vt faciam cum eo miſericordiam Dei?* Dei conditionem à Dauide expreſſam textus aſſeruit. 68.

Miſericordia hominis reddere bonum pro bono, Dei miſericordia, bonum pro malo exhibere.
2. Reg. 9.
Chryſ.
Lyran.

Etenim

Etenim Dei ſolius proprium, pro malorum aceruatione innumera bona multiplicare. Quod ſi aliquando tantus homo exſurgit, qui pro malis bona reddat, eum certè Deitatis imitatorem eſſe affirmâro. Aiebat Tullius orat. pro M. Marc. *Non modò extollere iacentem, ſed etiam amplificare eius priſtinam dignitatem, hæc qui faciat, non ego cum ſummis viris comparo, ſed ſimillimum Deo iudico.* Quid, non modò iacentem extollere, priſtinam eius dignitatem amplificare: ſed & hoſtem infenſiſſimum beneficiis afficere?

69.
Iudam Dominus beneficys onerat pro malis acceptis.

Pone Miphiboſeth adhuc, donatum Regiâ menſâ, claudicare: An Deus à beneficiis abſtinebit? De claudicante Iudâ Dauidis ore Dominus, *Etenim homo pacis meæ, in quo ſperaui, qui edebat panes meos, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Pſal. 40. Preme particulam: *In quo ſperaui.* Exponit Chryſoſtomus,

Pſal.40.

In quo tantùm ſperauit Chriſtus, id eſt, acquieuit, vt ipſe comederet panes Dominicos in catino cum illo ſolum intingens. Tanta-ne erga inimicum benignitas Saluatoris? Planè Dominus Deificam miſericordiam cum perſecutoribus ineffabili contentione facit. Victor Antioch. cap.172. in Marc. *Dominus autem* (emphaticè hæc particula apponitur à Doctore imitante illam: *Et Dominus quidem Ieſus.*) *licèt omnium conſiliorum Iudæ gnarus eſſet, attamen à ſacramenti ſui acceſſu illum non prohibuit. Quid ita? Nempe vt hinc diſcas, nihil eum prætermiſiſſe, quæ eum ad ſanam mentem reducere quoquomodo poterant.* Quid niſi Dominus hoſti delinquenti beneficia rependeret pro delictis? *Dominus autem.*

Verè inde Dominus oſtentatur.
Victor. Antioch.

70.
Deo digna vox, quæ hominis hoſtis vetat interitum.
Pſal 75.
Nyſſen,

Pſalmus quinquageſimus ſeptimus hoc titulo inſignitur: *In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptionem.* Vbi D. Gregorius Nyſſenus affirmat eas Dauidis voces, *Ne diſperdas,* ei, qui pro ſe ad cædem Saulis feſtinabat dictas eſſe. Addit autem pulchrè: *Deo digna vox, quæ hominis interitum vetat.* Cuiuſnam, quæſo, hominis? Eius ſcilicet, qui pro tot bonis Dauidi tot mala reddiderat. Deo igitur digna vox, quæ à reddente bonum pro malo profertur.

71.
Quam ſtultè dubitant Iudæi de Ieſu Diuinitate, dum eum hoſtibus benignum agnoſcunt.
Luc.23.

Ideo audiens Centurio Ieſum pro ſuffixoribus exoràſſe: *Pater ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt,* inclamat: *Verè Filius Dei erat iſte.* Vndenam nôſti? Deo digna planè vox, quæ hominum perſecutorum interitum vetat. Hinc innoteſcit, quàm ſtultè Iudæi protulere: *Si Filius Dei es, deſcende de Cruce.* Integram do Lucæ ſententiam: *Ibi crucifixerunt eum, Ieſus autem dicebat: Pater, dimitte illis, non enim ſciunt, quid faciunt. Et ſtabat populus ſpectans, & deridebant eum Principes cum eis dicentes: Alios ſaluos fecit, ſe ſaluum faciat, ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.* cap. 23. Illa copulo: *Alios ſaluos fecit: ſi hic eſt Chriſtus Dei electus.* Si curauit aliorum ſalutem, ſi pro ſuffixoribus exorauit, *Pater, ignoſce illis*, quonammodo poteſtis de filiatione diuinâ dubitare? Certè ſe verè Dei Filium oſtentat, qui bona pro malis exhibet peccatoribus. Vnde vulgare illud Tertulliani lib. de Patient. cap. 3.

Tertul.

Hinc vel maximè Phariſæi Dominum agnoſcere debuiſſetis. Patientiam huiuſmodi (id eſt bonum pro malo reddere ſuffixoribus) *nemo hominum perpetraret.*

72.
Homo Paterfamilias filium aduerſum ſe delinquentem excipiens aut ſimul erat Deus, aut ei ſimillimus.
Luc.15.
Cyprian.

Adoleſcentem fugientem, bonáque paterna diſſipantem ille homo Paterfamilias reuertentem tandem excepit. *Miſericordiâ motus eſt: & accurrens cecidit ſuper collum eius, & oſculatus eſt eum.* Porrò parabolæ initium verſans, lego Textum præmiſiſſe: *Homo erat Paterfamilias.* Luc. 15. Deberet, me iudice, apponere: *Deus Paterfamilias.* Dei enim propria miſericordia tot bona pro tot malis exhibere. Vnde D. Cyprianus lib de Potent. aſſerit hominem illum Patrem familias apertè Deum eſſe oſtentâſſe, dum tam munificè ergà iniquum olim filium ſe gerit excipiendum. *Inter cætera admirabilia virtutum ſuarum, quibus indicia diuinæ Maieſtatis expreſſit, paternam quoque patientiam tolerantiæ tenore ſeruauit.* Si *homo erat*, Deo erat ſimillimus.

73.
Chriſtus vt homo petens, vt Deus videtur imperare, dum pro ſuffixoribus exorat; quia Deo digna ea vox.
Luc.23.

Ipſe Dominus conteſtatur. Nam cùm alibi, proclamaſſet, *Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me?* bona pro malis redditurus ait: *Pater, ignoſce illis.* Vbi requiro, num vti homo, ſeu creatura hæc verba protulerit, an velut Filius Dei? Colligo ex Paulo minorem Patre exorauiſſe: *Exauditus eſt pro ſuâ reuerentiâ.* Hebr. 5. Id eſt, à Deo auditus eſt orans, quia reuerentiam præ ſe tulit debitam Deitati. Quare ergo dum vti Patre minor exorat, non vt orans, ſed vt imperans profatur: *Pater, ignoſce illis.* Credo, quia homo pro malis bona reddens ſimillimus Deitati oſtentatur. *Vnde perinde cum eo loquitur* (verbis vtor Titi Boſtr.) *atque par cum Patre, & Patrem vocat, & magnâ cum libertate, Dimitto illis, clamat. Non enim dixit: Domine, rogo te, vt hanc illis noxam condones: ſed ſimpliciter, Dimitto illis, inquiebat.* Dum igitur vt homo exorat, quaſi Deus præſcribit Patris erga ſuffixores miſericordiam. *Deo enim* (vti aiebat Nyſſenus) *digna vox, quæ hominum,* hoſtium quidem, *interitum vetat.*

Titus.

Nyſſen.

OBSERVATIO IX.

— Ad illa verba:

Quæretis me, & non inuenietis.

Contempſere Iudæi quærere opportuno tempore Saluatorem: quare dum quærere curant, non inueniunt.

Elapſæ enim circa ſalutem occaſionis ſupplicium eſt, non inuenire, quod requiritur.

74.
Tolet.

NOSTER Toletus ſic expendit ſententiam Saluatoris: *Quæretis, inquit, me, id eſt, veram Chriſtum vobis promiſſum inquiretis* (poſt meum ad Patrem reditum) *non tamen inuenietis, id eſt ad ipſius agnitionem non peruenietis.* Quia ſcilicet me vobiſcum commorante, & edocente vos, ediſcere contempſiſtis. Spretæ enim

occaſionis ſupplicium eſt, non inuenire, quod quæritur.

Stultæ virgines dum videntur requirere, non inueniunt; quia cùm quærebantur, non euigilarunt. Mat. 25.

75. Virgines illæ ſtultæ ad emendum oleum ſerò properant, dum accedit Sponſus. *Dum autem irent emere, venit ſponſus, & quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt ianua. Aſt nouiſſimè veniunt & aliæ virgines dicentes, Domine, Domine, aperi nobis. Quæis Dominus. Amen dico vobis neſcio vos. Vigilate itaque.* Mat. 25. Cur quærentes virgines Saluatorem minimè inuenere? Certè quia cùm apertum eſſet tamdiù pœnitudinis oſtium, quærere neglexerunt. Vnde occluſum oſtium cùm curant requirere. D. Ephrem ſerm. de Pœn. *Hic oſtium pœnitentiæ apertum eſt, feſtina peccator, priùs quàm occludatur. Ignoras, quâ horâ cæleſtis medicus oſtium medicinæ ſuæ claudi iuſſurus ſit, feſtina, vt cureris.* Quæres enim, & non inuenies, quem ſeſe offerentem excipere noluiſti.

Ephrem.

Serò ſapiens peccator, non inuenit, quem requirit. Sap. 5.

76. Improbi apud gehennalem flammam conquerunntur, *Pœnitentiam agentes, & præ anguſtiâ ſpiritûs gementes.* Sap. 5. Quonammodo poteſt pœnitentia cum pertinaci, & obſtinatâ in malo damnati voluntate copulari? Scio Theologos exponere de ſterili, & non bonâ pœnitentiâ, quia dolore corripiuntur non quòd peccata in ſe mala ſint, ſed ratione pœnæ pro ipſis inflictæ. Aſt verbum illud: *Pœnitentiam agentes* ſic Græcè: *μετανοῦν*, id eſt, *Poſt ſapientes, poſt intelligentes.* Ianſenius, *Tandem poſt factum ſerò ſapientes.* Dum Dominus ſeſe offerebat excipiendum, quærere contempſiſtis? *Serò ſapiunt Phryges*, minimè inuenietis, cùm pœnitudine mala quærere videamini.

Ianſen.

Sponſa à Domino quæſita noluit inueniri, & ideo non inuenit, quæ poſtmodum quærit. Cant. 5.

77. Dum ſponſus pulſabat, facilè ſponſa requirens, quâ viâ ducebat ad oſtium, potuit inuenire. Contempſit tamen pergere, fata: *Laui pedes meos, quomodò inquinabo illos?* Porrò ſerò euigilans ſurgit, & quærit, nec tamen inuenit: *Quæſiui eum, & non inueni.* Cant. 5. Quare requirenti non oſtentatur, qui dormientem requirens excitabat? Quia ſpretæ occaſionis ſupplicium eſt, non inuenire quod quærit, quæ requiſita priùs à Domino, noluit inueniri. Veteor-ne dilecta quondam iofructuosè pœniteat, quod non quæſierit, dum via inoeniendi patebat. *Ergo errauimus* (clamant Iudæi oon iouenientes Saluatorem) *à via veritatis.* Iuxta oſtium clamans Dominus morabatur, tunc ſurgere requirere, ſeu excipere deberemus. Poſtmodum autem arripientes viam, errauimus planè, quia minimè inuenimus. D. Hieronymus ad cap. 1. Thren. fatur, *Non ſolùm Ieruſalem illa terrena doluit ſe perdere iucunditatem ſuam: ſed etiam hæc myſtica: & maximo dolore torquetur, cùm in pœnis conſtituta tam ſerò dolet, ſe tunc negligentem fuiſſe, quando per bona opera potuit ſibimet ſubuenire,* & Chriſtum inuenire. *In Inferno cum dæmonibus infructuosè deplorat iuxta illud: Ergo errauimus à viâ veritatis.*

Hieron.

Deridenda à diabolo pigritia noſtra circa Dominum requirendum. Senec.

78. Pulchrè Seneca epiſt. 22. *Vigilantis eſt, occaſionem obſeruare properantem. Itaque hanc circumſpice, & ſi videris, apprehende.* Profectò particula illa ſuperfluit: *Et ſi videris,* ſi de pœnitudine agenda ſermo procedat. Semper enim quærenti ſe adeſt apprehendenda, dum vitæ adeſt tempus. Circumſpice ergo, ac ſine otioſitate quære illum, qui à ſerò requirente minimè eſt inueniendus. Quàm aptè Vates, *Viderunt hoſtes, & deriſerunt Sabbata eius* Thren. 1. Quænam Sabbata? Profectò otioſitatem hominum circa Dominum requirendum, dum inueniendus erat. Hieronymus ad hæc: *Tunc & ipſi ſpiritus maligni derident otium, quod negligentes inutiliter duxerunt per præſentis vitæ ſpatium.* Inutiliter planè vitæ ſpatium ducitur, dum non quæritur, qui ſerò requiſitus inueniendus non eſt. Vnde canit Eccleſia, *Quærite Deum, dum inueniri poteſt: inuocate eum, dum propè eſt.*

Thre. 1.

Hieron.

Tota pœnitentis felicitas Deũ quærere cum inueniri poteſt. Mich. 6.

79. Audi Michææ documentum. *Indicabo tibi, ô homo, quid ſit bonum, & quid ſit, quod Dominus requirat à te, vtique ſollicitum ambulare cum Deo tuo.* cap. 6. Tota enim hominis fælicitas in eo nunc ſita, vt Dominum, quem ob iniquitatem amiſerat, quærat & inueniat. Bernardus ſerm. de Trip. cuſtod. *Nemo veſtrûm, fratres, parui æſtimet tempus. Volat tempus irremeabile, nec aduertit inſipiens, quod amittat. Tranſit tempus, quo diuinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam ſocietatem.* Præterit hora, *quam tibi ad adquirendam gratiam*, ſeu Deum requirendum, *miſeratio Creatoris indulget.*

Bernar.

Non inuenitur Dominus à quærente, quia malè requiritur.

80. Quæres igitur, & non inuenies, quia malè vtique requires. Ex ore Iſaiæ prædixerat Dominus, *Inuentus ſum à non quærentibus me, palam apparui iis, qui me non interrogabant.* Cur ergo à quærentibus aſſeritur inueniendus non eſſe? An non quia male eum requiſituri ſunt? Euſebius Emiſſ. *Quærebant Iudæi Ieſum, & quia malè quærebant, non inueniebant. Quærunt enim adhuc, & non inueniunt, Scripturas legunt, & non intelligunt; ibi quærunt Ieſum, ſed quia carnaliter quærunt, non inueniunt.* Quæris Dominum non vt animarum Redemptorem, vt de culpis pœniteas: ſed vt terrenorum bonorum largitorem ſolummodo? Proculdùbio à te non eſt inueniendus. Quærite primùm Dei Regnum, & temporaria vobis bona adiicientur. At qui Deum ad terrenorum ſolummodò acquiſitionem quærunt, & cæleſtibus, & terrenis ſimul bonis expilantur.

Euſebi. Emiſſ.

SECTIO

SECTIO SECVNDA.

Ieſus ſitientes inuitat.

TEXTVS.

VERS. 37. IN nouiſſimo autem die magno Feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat, dicens: ſi quis ſitit, veniat ad me, & bibat. 38. Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent, aquæ viuæ. 39. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Chriſto Fonte, quo ſitientes homines ſunt epotandi.

1. *Quinam hic dies nouiſſima Feſtiuitatis?*

IN *nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis.* Quinam dies hîc nouiſſimus appellatur? Theophylactus, Dies ſeptimus. Aſſero diem collectarum octauum vtique celeberrimum, vt Leu. 23. habetur. Ideo reor magnum vocitari, quia erat diebus intermediis celebrior: quemadmodum apud nos dies octauus Feſti celebrior eſt diebus, qui infrà octauam celebrantur. Chryſoſtomus, *Cùm eſſent receſſuri domum, dat eis viaticum ad ſalutem; erat autem prima, & vltima feſtiuitatis dies celeberrima ſecundùm legem: vnde & Euangeliſta magnum diem appellat.* Cur aliis diebus non edocuerit aſſiſtentes? Reſpondeo ex eodem Chryſoſtomo: *Medios dies ad voluptates conſumebant, itaque anteà hoc non dixit, ne eis voluptati vacantibus excideret.*

Chryſ. — *Cur alijs diebus non clamarit? Chryſ.*

2. *Stabat Ieſus, & clamabat dicens:* Cur Dominus clamaret? Chryſoſtomus, *Propter turbæ multitudinem.* Theophylactus, *Vt confidentiam largiretur, & quod neminem formidabat.* Addo, vt cordibus auditorum, qui iam iam diſceſſuri in propria erant, verba tenacius infigat. Vt ſe liberè loqui ſignificaret, quod eſt præſtans veritatis documentum. Vt ſurditatem, & duritiem Iudæorum in credendo reprehendat. Clamat denique, quia hoc nouiſſimum Feſtum ex his, quæ in hoc ſeculo celebrauit, quando multitudo tenebatur Ieroſolymam conuenire: nam proximè venturo Paſchate è ſeculo diſceſſit. Toletus adiicit, *Eo clamore hoc valdè admonet ſuæ ſalutis, ne, opportunitate tantâ neglectâ, pereant.* Ambroſius ad Pſal. 118. ſer. 19. ideo nunc clamâſſe dicit, quia *homines ad magna, nempe Regnum cælorum vocabat.*

Cur Dominus clamarit? Chryſ. Theoph. Tolet. Ambroſ.

3. *Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Inuitat Chriſtus omnes ſitientes, id eſt, eos omnes, qui ſummum bonum, & ſuam perfectionem deſiderant, & quærunt, vt veniant ad id per fidem; promittens hanc eis perfectionem, & bonum, quo omnis ſitis extinguitur. *Si quis ſitit, veniat ad me* per fidem viuam, *& bibat*, quas ei aquas propinabo hauriat, quæ quidem omnem adferentes perfectionem, omnem ſitim extinguunt. Iſaiæ ex ore iamolim proclamatat: *Omnes ſitientes venite ad aquas.* cap. 55. Chryſoſtomus, Euthymius, & alij de ſiti doctrinæ expoſuerunt. Aſt accommodatiùs de doctrinâ, ſeu quouis dono gratiæ, & generaliter de bono ſpirituali, & beatitudine, quæ omni ex parte ſatiat, expono. An in præſenti beatitudine epotamur? Certè hoc in ſeculo communicatur, ſed in futuro completur.

Quoſnam Dominus inuitet? Iſa 55.

§. II.

De fluminibus vitalibus è præcordijs credentium profluentibus.

4. QVi *credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Qui credit, non erit ſicut qui corporaliter ſitiens ad aquas materiales accedit; hic enim aquæ partem accipit & bibit è fonte. Porrò qui in me credit fiet in eo fons, à quo flumina aquæ viuæ fluent præ abundantiâ, & copiâ fontis. Significat (authore Chryſoſtomo hom. 50.) credentes tale bonum, ac tantum accepturos, vt non ipſis tantùm ſufficiat, ſed etiam in alios deriuetur. Venter eidem Doctori cor eſt hominis, quod replet Spiritus ſanctus fons viuus, à quo innumera perfectiſſima dona, & virtutes velut flumina multa procedunt, quæ in corpus, & in omnes inferiores potentias, & actus extenduntur, & vſque ad proximos dilatantur. D. Gregorius lib. 15. Mor. cap. 15. *Flumina*, inquit, *fluent aquæ viuæ de ventre eius. Riuuli ergo fluminis ſunt dona Spiritus ſancti, riuulus fluminis eſt charitas, riuulus eſt fluminis fides, riuulus eſt fluminis ſpes.*

Expediuntur verba. Chryſ. Venter & quæ flumina. Gregor.

5. *Sicut dicit Scriptura.* Teſtimonium Scripturæ allegat propter Iudæos, qui Scripturam profitebantur, & vt ſe eſſe eum, qui in Scripturis erat promiſſus, ſignificaret. Vbinam autem in Scriptura verba Chriſti reperiantur? Chryſoſtomus non inueniens tale in Scriptura teſtimonium, ſic annectit particulam: *Qui credit in me ſicut dicit Scriptura*; docet enim ei eſſe credendum non ſignis, ac miraculis ſolum, ſed Scripturarum teſtimonio. Euthymius, & Theophylactus adhærent. Aſſero tamen verba eſſe ſequentibus copulanda hoc ſenſu: Scriptura dixit flumina aquæ viuæ emanatura de ventre credentium in Chriſtum.

Quonammodo legenda, ac copulanda verba? Chryſ. Euthy. Theoph. Authoris mens.

6. *Vbinam hoc ſcriptura teſtimonium?* Vbinam ergo tale adeſt Scripturæ teſtimonium? An Prouerbiorum Capite quinto? *Deriuentur fontes tui foras, & in plateis aquas tuas diuide.* ſic recentiores. An Iſaiæ 43. *Dedi in deſerto aquas, & flumina in inuio, vt darem potum populo meo, electo meo.* Prou. 5. Iſa. 43. D. Cyprianus lib. 1. Epiſ. 3. hoc affirmat impletum, cùm Cyprian. Dominus dixit: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.*

7. *Auctoris ſententia.* Cum Origene hom. 12. in Numer. arbitror hæc verba accommodanda illi ſententiæ Prou. 5. Prou. 5. *Bibe aquam de ciſternâ tua, & fluenta putei tui.* Hebraicè ſic: *Bibe aquam de ciſterna tua, & fluenta de medio putei tui.* Fluenta putei vocat Euangeliſta Flumina aquæ viuæ. Qui ergo in me credit de ventre eius fluent illa fluenta, quæ Scriptura dicit de medio putei proprij bibenda. Hier. Adnotat Hieronymus locum hunc in Septuaginta non haberi; nam ipſi verterunt, *Bibe aquam de tuis vaſis, & de puteis tui fontis.* E quibus ſenſus ſententiæ Dominicæ non elicitur?

8. *De quonam ſpiritu loquatur.* *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* De quonam ſpiritu? Certè de Spiritu Sancto, qui flumen dicitur, à quo tota hæc Dei Ciuitas, quæ eſt Eccleſia donis, virtutibus, gratiiſque repletur. *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei.* Pſal 45. ſic exponit Baſilius. Pſal. 45. Profectò credentibus erat datus Spiritus ſanctus; nemo enim in gratiâ Dei eſt, niſi in eo Spiritus ſanctus adſit. Tamen loquitur de illâ abundantiâ, & effluentiâ, quæ poſt Ieſu Aſcenſionem erat fidelibus communicanda, vt ſequenti ſententiâ oſtenditur: *Nondum enim erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus, Reſurrectione ſcilicet, & aſcenſione ſuâ,* vt Toletus expoſuit. Tolet.

IN IESVM APPREHENDI TENTATVM A IVDÆIS.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX IESV SITIENTES INVITANTE.

Observatio I.

Ad illa verba:

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

Si quis mundialia ſitit, nouiſſimi diei Dominicæ feſtiuitatis exhauriat effectus, & ab huiuſmodi ſiti liberabitur.

Paſſionis enim Dominicæ guſtu obiecto cuncta felle mundialia condiuntur.

9. Interlin. GLOSSA Interlinearis contemplatus affectibus amoris, & paſſibus fidei nos ad Dominum properare à ſiti mundialium, ſeu ab amore Mundi recedentes. Id planè *nouiſſimo magno Feſtiuitatis die.* Quo quidem Dominicæ œconomiæ perfectio innuitur, nempe paſſionis inſtantiâ. Chriſtus igitur diem agens nouiſſimum, ſiue Cruci ſuffixus ſitientes mundialia aduocat, quia potati è fontibus Saluatoris, ab omni mundialium bonorum ſiti liberabuntur.

10. *Non poteſt mundialium ſiti premi, qui Dominico profuſo ſanguine potatur.* Illigatus Dominus patibulo expetit epotari: *Sitio. Et cùm accepiſſet acetum dixit: Conſummatum eſt.* Ioan. 19. Particulam, *Conſummatum* preme. Diei nouiſſimi magni Feſtiuitatis, ſeu veracis Paſchatis, ago perfectionem. Aliter, *Conſummatum eſt*, omnia implentur, nulla apud hominum præcordia vacuitas reperitur. An potatis paſſionis Dominicæ fonte poteſt mundialium ſitis non extingui? Ioan. 19. Ambroſius lib. 1. de Spirit. ſanct. cap. vlt. Ambroſ. *Bibit Ieſus calicem, hoc eſt, paſſionem illam tuorum criminum redemptricem; vt tu ſitim iſtius Mundi ſacri potus cruore reſtinguas.* Cùm bibit Dominus ſimul Chariſſimos curat epotare: *Bibite amici, & inebriamini, Chariſſimi.* Hauſtu itaque vnico ſacræ Paſſionis affectus haud potes ampliùs mundialium ſiti premi.

11. *Princeps qui ſiti mundialium bonorũ premebatur, poſtquam guſtauit calicem Paſſionis Ieſu ſitit æterna.* Eunuchus ille Æthyops Reginæ Candacis apud librum Iſaiæ legebat è Ieroſolymâ reuerſus: *Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente ſe ſine voce, ſic non aperuit os ſuum.* Apparet Philippus, locum de Chriſto patiente interpretatur; mox clamat Eunuchus: *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* Aliter. *Quid prohibet me baptizari?* Act. 8. Act. 8. Ac ſi diceret, Quid *nos ſeparabit à Charitate Chriſti?* Neque mors, neque vita, neque inſtantia, neque futura me poſſunt à Chriſto ſeparare. Qui mundiali ſiti premebatur, qui gloriolæ temporariæ riuulis ſatiari minimè poterat, poſt quàm ſanguinis Dominici è Cruce profluentis flumine potatus eſt, & guſtauit liquoris dulcedinem, illico mundiali liberatur à ſiti. Gregorius Nyſſenus lib. de Baptiſm. Grego: *Guſtauit ſanguinis riuum & tanquam bonus catulus vehementer adlatrauit Philippum donec eum deduxit ad perfectam venationem prophetiæ, & minimè operoſum à ſe petitum Baptiſma accepit.* Miror, quod *minimè operoſum Baptiſma* vocitetur. Quid operoſius, quàm ſitientem Mundi honores, diuitias, voluptates, totum ſe ſe litare Saluatori? Quid mirum à ſiti omnino liberari mundiali, qui Paſſionis Ieſu dulcedinem deguſtarit? *Guſtauit ſanguinis riuum.*

Fatur

12. *Canes mundiales ſiti æſtuantes lambentes ſanguinem Ieſu ab exitiali ſiti, nouiſſimo feſtiuitatis die, liberantur.* Pſal. 58. Ambroſ.

Fatur Dauid, *Conuertentur ad veſperam, & famem patientur vt canes.* Pſal. 58. Profectò hâc veſpera Dominicæ Paſſionis annotatur inſtantia, quæ in nouiſſimo magno Feſtiuitatis die figurata eſt. Canes famè, ſeu ſiti mundiali æſtuantes ad Christum pariter conuertentur, vti vndam ſanguinis profuſi lambentes, & à fame, & à ſiti poſſint ſeculi liberari. Ambroſius lib. 8. in Luc. *Lazaro ſimilem Chriſtum puto, qui caſus à Iudæis, ad patientiam credentium, & vocationem Gentium vlcera ſui corporis lambenda quibuſdam velut canibus offerebat; quia ſcriptum eſt: Conuertentur ad veſperam & famem patientur vt canes.* Lambenda quidem vulnera ſitientibus canibus exponit Saluator, vt ſitis mundialis dulciſſimo poſſit cruore extingui, vnde canes conuertantur in filios. Et quis non caninam exuat naturam circa voluptatum affectum qui ſanguinis ſalutaris vndâ expletur?

13. *Mutatur ſitis ei, qui guttulam Paſſionis Dominicæ deguſtat; iam enim ſiti æternorum afficitur.* Cant. 2. Ambroſ.

Sitis planè mundialis ablegatur à corde illius, qui guttulâ Paſſionis fontis deguſtauit: ideo cœleſtium iam ſolùm modo, ſiti mutatâ, æſtuat deſiderio. Quid clamat ſponſa? *ſub vmbra illius, quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo.* Cant. 2. Eadem Dominica Paſſio, quæ ſignatur in flumine, præſentatur in fructu. Succus Paſſionis vel è pomo expreſſus, vel è fonte profluens à corde percipitur: & illico, mutatâ ſiti, cœleſtium cupiditate afficitur, quod mundialium æſtuabat affectione. Pulchrè Ambroſius ad Pſal. 118. ſer. 5. *Quis fructus eius dulcis, niſi prædicatio Dominicæ Paſſionis. Ergo vbi guſtat fructum ſuauitatis, impatiens ad perfectiora feſtinat, dicens: introducite me in domum vini, conſtituite me in dilectionem.* Quàm dulcis potus, è quo cuncta mondialia flumina, ſeu potiùs riuuli incipiunt amareſcere.

OBSERVATIO II.

Ad illa verba:

Si quis ſitit veniat ad me & bibat.

Neminem Chriſtus cœleſtium bonorum à fonte repellit cunctos admittit.

Nec enim Principum mundi ingenio, dona recludit, vt pauciſſimi potere poſſint.

14. *Mundi bona non dantur, ſed emuntur.* Chryſ.

PARTICVLAM, *ſi quis* premendam aſſumo. Nullum enim Dominus ſuorum donorum vberriſſimo repellit à fonte, quicumque ſiti premitur, aduocatur. D. Chryſoſtomus, *Quaſi dicat, ſi quis deſiderat, hunc voco.* Apud mundialium Principum fontem temporariorum bonorum recluditur aqua vt pauciſſimis ſitientibus potus cedat. Imò tam difficilè vel his pauciſſimis propinatur, vt improprie fontem appelles.

15. *Chriſtus flumine, & fons vocatur, quia omnibus bibere volentibus patet.* Ioan. 4. Maldon.

Ieſum Dominus ſe ſe aut fluuium, aut fontem vocitauit. Ore Dauidico flumẽ eſſe probatur, *Fluminis impetus lætificat Ciuitatem Dei.* Apud Ioannem fons dicitur *ſaliens in vitam æternam.* c. 4. Et cur fõtis gaudet appellatione, niſi vt innuatur omnibus cœleſtia bona indifferẽter offerri. Maldonati noſtri ſententia cõfirmo. *Volebat ſe Chriſtus docere omnibus publicè hominibus ad ſalutem propoſitum eſſe: erat conſentaneum, vt ſe rei maximè publicæ, vnde omnium ſalus, & vita pendeat, compararet. Nihil magis eiuſmodi eſt, quàm fons publicus, aut flumen, vnde omnes, qui volunt, bibunt, nemine prohibente.* Portò bona mundialia ita à Principibus temporariis recluduntur, vt vix vllus (eleuatiſſima, & abſconditiſſima vtique) poſſit manibus fauoris apprehendere.

16. *Fons cœleſtis fit in ſitiente, fons mũdialis eleuatiſſimus patet, difficilè planè ei, qui tractat manibus.* Ioan. 4.

Accedit ad Ieſum Samaritana viliſſima fœmina, cui cœleſtis Principis gratia adeo faciliter offertur, vt fiat in eâ *fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Ioan. 4. Non opus ad fontem venire, ſi Fons ipſe præcordiis fœminæ ſitientis præparatur. Sitis mundialis Principis dona? Fons ſaliens apud turrim eleuatiſſimam adeſt, adeò, vt egeas manibus euectricibus, vt poſſis aſcendere. *Stellio* (inquit Sapiens) *manibus nititur, & moratur in ædibus Regum.* Prou. 30. Minimum animalculum ſtellio vile admodum. Ideo vt in domibus Regiis aſcendat ad turres alienis manibus eget. Theodoretus, *Stellio manibus tractans, moratur in domibus Regum.* Licèat mihi lingua vulgari exponere: *Tratando en manos, puede atreuerſe à las caſas de los Reyes.* Manibus tractat, qui manus auro implet, aut argento. Vilis homoncio manibus fauoris diuitiis comparatis aſcendet ad turrim, donis Regiis afficietur. Alij minime, quia fons publicus non eſt, ſed clauſtris addicitur, eleuatiſſimo in vertice collocatur; vnde Tantali ſemper diſcruciabitur ſiti, qui manibus tractare non valet. Preme illam particulam: *Et moratur in ædibus Regum.* ſi homini in domibus Regiis moranti tam difficilè potus præparatur, vt niſi manibus tractet; aſſequi non poſſit, quid in ergaſtulo conſtitutus? Prou. 30. Theod.

17. *Quia res Ioſephi tractanda non erat manuũ tractatione, æternus Deus miracula, vt ei gratia mundialis propinetur à pincernarum principe ſtilla.* Gen. 41.

Diſpoſuerat Deus Ioſephum ad fontem mundialis fauoris eleuare: ſed cum eleuatiſſimo in vertice fons abderetur, multis manibus miſer Hebræus indiguit. Profectò Regius pincerna tandem Ioſepho gratiæ ſtillam propinauit; ſed quanto manuum miniſterio? Manibus ille tractare non poterat, quia mancipium fideliſſimum carceri amandabatur criminis infamis admodum impoſiti reus; vnde Diuina prouidentia vt ſitienti libertate donari, ille hauſtus exhiberetur, manuum ſupplere curat tractationem, præmiſit delinquentem pincernarum Principem ad carcerẽ detrudi, omnia pati, Ioſephum prophetiæ dono affici, felicitatem prædicere pincernæ, hunc reſtitui priſtinæ dignitati, Pharaonem ſomnium pati, interpretem quærere, vt vel poſt annorum interſtitium tandem ſitiens humani fauoris potaretur ſtilla, pincernâ Regio propinante. Pulchrè D. Chryſoſtomus hom. 53. in Gen. excogitauit. *Vide quanta diſpenſata ſunt, vt res Ioſephi compleretur. Nam poſtquam ſummum illud certamen certâſſet, & ſceleſtæ illius Ægyptiæ pedicas effugiſſet, & in carcerem coniectus eſſet, præmiſit, vt, præfectus pincernarum per illud tempus in carcerem iniiceretur &c.* Res Ioſephi non erat gerenda nummorum exhibitione, manuum tractatione? Diuinæ prouidentiæ aceruati quodammodo innumerabilia Chryſ.

bilia miracula opus eſt, vt vinctus miſer bibere valeat.

18. *Ad fontem Præſulatus eleuatiſſimo loco conſtitutum non aſcendunt niſi qui manibus nituntur, & tractant.* Theocri. Iudi. 9. Tilman.

Theocritus Præſulatum fontem appellauit, *Vt bibas ex dulci Præſulatus vnda.* O quam eleuato in vertice conſtitutus fons, quàm difficilè bibet, qui manibus non tractat. Inopes omnino ſiti diſcruciabuntur, vno bibente diuite negotiatore. Abimelech *conduxit ſibi viros inopes, & ſecuti ſunt eum. Accedénſque Abimelech iuxta turrim, pugnabat fortiter, & appropinquans oſtio ignem ſupponere nitebatur.* Iud. 9. Ex Tilmano allegoricè locum expendam, in cuius expoſitionem ſuppono Epiſcopum Græcè idem eſſe ac *ἐπὶ σκοπῆς* id eſt, *in ſpeculâ.* Fons enim Præſulatus eleuatiſſima in turri recluditur. Accedit Abimelech, accedunt & milites inopia laborantes; ſed ſolus diues ille turrim ſcandit aquâ exſatiandus, quia manuum vti poteſt tractatione, ſeu negotiatione. *Accedens* (ait Tilmanus) *Abimelech iuxta turrim pugnabat fortiter, & ignem ſupponere nitebatur oſtio. Pauper enim, qui nullum habet acceſſum, non ambit Epiſcopatum, ſed diues, qui per amicos, vel aliquo modo acceſſum habet, ille appropinquat, & oppugnat fortiter, & ignem cupiditatis* (eu manuum tractatio) *nititur ſupponere, cuius ſumus oculos excæcat.* An tanti emendus potus aquæ pereuntis. Accede itaque ad Ieſum fontem limpidiſſimum, cuius vndis ori appoſitis implentur *omnes qui volunt, nemine prohibente.*

Observatio III.

Ad illa verba:

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.

Qui ſibi, & proximis ſpiritus aquam bibit, haurit quidem vndam, ſed flumina proximis profundere videtur.

Spiritus enim eorum, qui proximorum ſaluti incumbunt, non ſolùm non imminuitur, ſed dum effunditur, mirum in modum increſcit.

19. *De Eleemoſynæ multiplicatione.* Auguſt. Mat. 25.

Divus Auguſtinus locum ſic interpretatur: *Quid eſt fons, & quid eſt flumen, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolentia, qua vult conſulere proximo. ſi enim putat, quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius: ſi autem proximo feſtinat conſulere, ideo non ſiccat, quia manat.* Potum Chriſtus Euangelicis miniſtris offert: *Qui ſitit, veniat ad me, & bibat.* Mox addit, *Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* Quonam modo ex potu flumina ſtatim procreantur? Quia ſpiritus, qui in nobis adeſt modicus, proximis expoſitus mirum in modum videtur excreſcere. Vnde non datum inclamare: *Ne non ſufficiat nobis, & vobis.* Mat. 25. Nam eo ipſo, quod proximorum ſaluti impenditur ſpiritus, potus quidem exiguus creſcit in flumina.

20. *Modicus ſpiritus hauſtus, alteram vtilitati [...] hibitus in flumina conuertitur.* Iſa. 58.

Quam pulchrè Iſaias! *Cum effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris, orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies, & ſplendoribus implebit animam tuam, & eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarum cuius non deficient aquæ.* cap. 58. De ſpirituali eleemoſynâ ſermo ex Patrum mente. Cùm effuderis animam tuam eſurienti, ſiue ſpiritum tuum, quem hauſiſti, ſpiritualibus exercitamentis proximo impenderis: non modò non exhaurietur animus tuus, verùm modicus ille ſpiritus adeò exuberans oſtentabitur, vt fontis non deficientis inſtar, flumina emittat. Nec enim imminui poteſt ſpiritus, qui proximorum ſtudio impenditur, ſed mirabilibus incrementis afficitur. Philippus Abbas Epiſt. 13. *Spiritualia beneficia ſe habent ſic, vt cùm alteri alter ea contulerit, non ſe tamen per hoc videat indigere. Imo quò eis largiori animo proximum fœcundauerit, eis gratius, & feracius abundabit.* Philip.

21. *Vel ipſe [...] videtur [...] re, dum [...] omnibus profundit.*

Inſipienter enim concha cùm ſis, renuis fieri canalis, putans ſpiritum euacuandum, toto effuſo liquore. ſpiritus tuus modicus proximi vtilitati profuſus vbertiſſimum mutatur in flumen. Non poteſt non creſcere ſpiritus profuſus in proximos. De Chriſto Ioannes ait, *De plenitudine eius omnes accepimus.* cap. 1. At cap. 3. alter Ioannes inclamat: *Illum oportet creſcere.* Si tam plenus Dominus, vt de eius vbertate cuncti recipiant: ſi concha illa tam capax vt tot canalibus profundens liquorem, quo cuncti & Angelorum, & hominum ſpiritus ſaginentur, nullam patitur imminutionem, quonam modo creſcet? Poteſt-ne pelagus admittere incrementum? Certè ea eſt ſpiritus in proximos profuſi conditio, vt neceſſariò videatur increſcere. Ad hanc mentem allicio Ambroſium lib. de Benedict. Patriarch. cap. 11. *Chriſtum oportebat creſcere, quia per illius ſalutare, perfectumque nomen cumulata eſt in hoc Mundo, & abundauit gratia.* Spiritus Ieſu ſiue ſalus nominis in homines eſt profuſa, *Oleum effuſum nomen tuum.* Cant. 1. Conſequenter ergo gratia abundat, & cumulatur: *illum oportet creſcere.* Ioan. 1 Ioan. 3. Ambroſ. Cant. 1.

22. *Cauſa Deus, Moyſen in populo maiorem eſſe, de [...] vt de ſpiritu ſuo effundat in fratres, quia qui dat, [...]* Num. 11.

Moyſi Dominus, *Congrega mihi ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael, quos tu noſti. quod ſenes populi ſunt, ac magiſtri, & auferam de ſpiritu tuo. tradámque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi.* Num. 11. An non aptiùs Deus Magiſtratibus futuris de ſpiritu ſuo communicaret, ſi oportet Præſules ſpiritus eſſe, imo ſpiritus principalis, ſiue Principum, iuxta Dauidicum illud: *ſpiritu principali confirma me.* Pſal. 50. Id eſt, ſpiritum exhibe tuum, quo oportet Reges donari? Aptè inquit, *Auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis.* Quare? Quia curabat Deus Moyſem in populo maiorem eſſe, & oſtentari: ideò Moyſis ſpiritus ſociis impenditur, quomodo enim poſſet creſcere adeò, vt maior in vniuerſo populo appareret, niſi in proximos profunderetur? Mihi credite, ſpiritus qui profunditur in proximos, ineffabili addicitur incremento. Bellè Abulenſis quæſ. 43. *Non dixit, Dabo eis de ſpiritu meo, ſed, Dabo eis de ſpiritu tuo: vt videretur Moyſes manere vt maior in populo.* Magnus erat, priùs Abul.

quàm

quàm ab eo ſpiritus auferretur proximis conferendus: ſed poſt datum ſpiritum maior in populo oſtentatur; quia non poteſt dare proximis ſpiritum, quin ipſe ſpiritus miris incrementis donetur: Dixit, *Dabo eis de ſpiritu tuo, vt videretur Moyſes manere vt maior.*

23. Diſcedente Elia, proclamat Eliſæus, *Obſecro, vt fiat in me duplex ſpiritus tuus.* Id eſt, vt ſpiritus meus; qui eſt tuus, à te ô Magiſter, attractus, in me augeatur. Quidnam poſtulârit Eliſæus? An ſpiritum in dupla portione reſpectu Eliæ? ſic Hebræi apud Lyranum. Aſt eodem authore exiſtimo Eliſæum petiiſſe, vberrimo Magiſtri ſpiritu decorari prophetiæ & miraculorum miniſterio, vt proximorum ſaluti incumberet. Vt ſic (ait ille) *Magiſtro ſuo aſſimilaretur.* Poſtulat igitur, Obſecro vt imitator tui non ſolùm propriæ ſaluti vacare queam, ſed & proximorum vtilitati incumbere. Profectò vt poſtularet fieri miniſtrum aliorum ſalutis, petit fieri in ſe ſpiritum duplicem; quia ſpiritus eius qui ſaluti proximorum incumbunt, non ſolùm non imminuitur, verum ineffabilibus incrementis decoratur. Idem igitur eſt multiplicari ſpiritum, ac proximorum ſaluti profundi. Id quod ad Eleemoſynæ multiplicationem non difficilè aptabis. Quod tibi vix ſufficit, datum pauperibus mirum in modum exaugetur.

Dum Eliſæus di, ſcipulis dat de ſpiritu ſuo, fit in eo ſpiritus duplex.
4. Reg. 4.
Lyran.

Observatio IV.

Ad illa verba:

In nouiſſimo autem die magno feſtiuitatis ſtabat Ieſus, & clamabat: ſi quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

Poſt tranſactos ſeptem Feſtiuitatis dies, Dominus ſitientes agnouit homines, & ideo ad verum fontem aduocauit.

Quia gaudia terrena minimè præcordia valent implere.

24. NON vacat à myſterio, Dominum *in nouiſſimo Feſtiuitatis magno die* proclamâſſe: *Si quis ſitit, veniat ad me.* Tranſacti quidem ſeptem magnæ Feſtiuitatis dies, & adhuc ſitiunt? nondum ſitis extincta? Pulchrè D. Chryſoſtomus. *Ex animorum ſitis à terrenis delicijs, & bonis minimè expleta, ad vera gaudia à virtute promanantia opportunè illos allicit.* In cuius intelligentiam vberiorem adnoto apud Hebræos primum & vltimum diem huius Feſtiuitatis ſolemniſſimos fuiſſe, quia intermedij alij ſex conuiuijs ac choreis minùs ſolemnes reddebantur. Addit ideo Chryſoſtomus, *Erat prima, & vltima Feſtiuitatis dies celeberrima ſecundum legem, vndè & Euangeliſta magnum diem appellat: medios autem dies ad voluptates conſumebant. Itaque* *antea hoc non dixit, ne eis voluptati vacantibus excideret.* Vacantibus igitur voluptati poſt ſex dies, Dominus ait: *ſi quis ſitit, veniat ad me.* An poſt tot mundialis fontis hauſtas vndas ſiti diſcruciabuntur? Ita planè. Nec enim animus mundialium bonorum abundantiâ poteſt impleri, ſolis cœleſtibus præcordia ſatiantibus.

Mundi bonorum vanitas, cœleſtiũ veritas.
Chryſoſt.

Locum illum in commentario literali datum à me pondero: *Bibe aquam de ciſternâ tua, & fluenta putei tui.* Prou. 5. Lxx. *Bibe aquas de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fonte.* Vidimus ad hæc verba Dominum alluſiſſe, cum ait: *Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Bibe* igitur *aquam de tuis vaſis, & de puteorum tuorum fonte.* Hoc eſt ad proprium fontem potandus accurre, non ad alienum, illicitas alienas repelle voluptates. Quodnam quæſo, ſignum innuetur, quod ex voluptatum alieno non biberim fonte? Idem profectò erit ad alienum fontem non acceſſiſſe, ſed ad cœleſtium voluptatum flumen, ſi tam extincta fuerit ſitis, vt ex corde meo flumina aquæ viuæ profluant. Nam qui biberit ex mundialium voluptatum aqua, *ſitiet iterum;* qui autem ex cœleſtium bonorum pelago bibit, *fit in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Ioan. 2. vnde ſitis omnino extinguatur. Seneca Epiſt. 21. *Cæteræ hilaritates non implent pectus, ſed frontem remittunt, leues ſunt. Niſi fortè tu iudicas, illum gaudere, qui ridet. Animus debet eſſe alacer, & fidens, & ſuper omnia erectus.* ſuperiùs, *Exiſtimas, me nunc detrahere tibi multas voluptates, qui futura ſubmoneo? Imo contra nolo tibi vnquam deeſſe lætitiam, volo tibi illam domo naſci.* Id eſt, è ventre profluere, è corde procedere; quia te è fonte cœleſti bibente, è præcordiis tuis flumina profluent aquæ viuæ, in ſitis extinctæ documentum.

25. *Qui fonte cœleſtium bonorum potatur, ſitim extinguit, ſecus qui flumine voluptatum.*
Prou. 5.
Ioan. 2.
Senec.

Profectò qui de mundialibus bibunt fontibus ſemper ſiti cruciantur; aquæ enim voluptatum præcordia quidem occupant; ſed minimè ſitim extinguunt. Fatur Dominus Iſaiæ ore, *Filij tui proiecti ſunt, dormierunt in capite omnium viarum, ſicut Oryx illaqueatus.* cap. 51. De Oryce ſic Plinius lib. 10. cap. 71. *Animal perpetuò ſitiens, & tamen iſte ad remedium ſitientium prodeſt mortuus, quia in eius corpore inueniuntur veſica plena aquâ quibus latrunculi Getuli contra ſitim vtuntur.* En mundialium hominum imaginem, ſemper illi è voluptatum, è diuitiarum laticibus bibunt, & ſemper ſiti diſcruciantur. An quia præcordia non implentur? Minimè, affluentibus enim deliciis ac diuitiis cor apponunt, & implentur, ſed ſine ſitis expletione; quoniam aquæ illæ vim non habent exſatiandi. *In eius corpore inueniuntur veſica plena aquâ*, & tamen æſtuat miſerum animans. Num non Oryx *ad remedium ſitientium prodeſt mortuus?* Prodeſt planè, deſpiciet enim mundialium fluminum ſatietatem, qui videt hominem plenum aquâ ſitire, diuitiis, ac deliciis affluentibus nunquam ſatiati.

26. *Mundiali in fonte qui bibunt, perpetuo ſitiunt velut Oryx.*
Iſa. 51.
Plin.
Semper vacui, cum pleni aquæ.

Quid ſi mundialis huiuſce aquæ amaritudinem exitialem contemplemur? Nam (vt prouerbium vulgare) *Plus aloes, quam mellis habet.* Bibentium ſingultum reſtari liceat. *Non eſt pax impiis, dicit Dominus.* Iſa. 57. Bibunt è fonte voluptatum, & neceſſario ſingultu afficiuntur, amaritudine exitiali viſcera commouente. Haud

27. *Quam amara mundialium riuorũ aqua: quam dulces fluuij cœleſtium bonorum!*
Iſa. 57.

ſic

ſic è fonte cœleſtium voluptatum bibenti. Dauid, *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Pſal. 118. Agellius, *Non eſt illis ſingultus.* Pace fruuntur fontis illius vndis potati, quia melleus potus cùm ſit, omnino à ſingultu amariſſimo liberantur. Porro mundialium bonorum gerit imaginem cruor ille, è quo Hyacinthus editus, Plinio fonte lib. 37. cap. 9. *Is ex cruore editus ita diſcurrentibus venis, vt Græcarum literarum figura Al, legatur. Al* Latinè *Heu* doloris dictio manifeſtatiua eſt. Quam pulchrè cruor ille mundialium laticum geſſit imaginem! Qui biberit ex mundiali fonte præter quam quòd ſitiet iterum, imo nunquam à ſiti liberabitur, vndis amariſſimis explebitur, quæ æſtum ſitienti addent, amaritudinéque ſuâ mortiferum excitabunt ad ſingultum.

Pſal. 118. Agelli. Plini.

28\. *Fluuij mundialium bonorum præterfluunt, fluuij cælestiũ intus e corde nũquam non iuſtis potum offerunt.* Pſal. 5.

Eſto vndæ mundialis fluminis non eſſent amaræ; ſed dulcedine conduntur: quàm perſiſtens earum dulcedo? Reſpondet Dauid, *Decidant à cogitationibus ſuis, & lætentur omnes, qui ſperant in te, Domine.* Pſal. 5. lætantur iuſti, perſiſtenter enim ſuauiſſimo è fonte potantur: at mundiales decidunt a lætitiâ, & ideo non poſſunt verè lætari. Ratio autem perſiſtentis gaudij eſt, quia præcordia iuſti in magnum fontem ſemper fluentium fluminum conuertuntur, iniuſti autem mox diſparente flumine exteriùs potantur. Vnde Catena in Græca hic Doctor ad carmen hoc, *Lætentur omnes &c. Hoc eſt maximè perpetuum gaudium, alia enim gaudia nihilo ſtabiliora ſunt, quam fluuiorum fluenta, quæ ſimul ac videntur, præterfluunt. Quæ autem a Deo lætitia oritur, permanet, & perſe ſatis eſt perpetua, quæ nullis inopinatis caſibus interrumpitur.*

Cat. Græc.

29\. *Colligitur, mundiales ex illo fonte bibentes non poſſe lætitia affici.* Plutar.

Hinc concludo minimè verè poſſe affici lætitiâ, qui e fluuio mundialium bonorum ſuper effluenti bibit, ſed qui de fonte intern e profluenti, & nunquam pereunte ſatiatur. Hinc Plutarchus lib. de virt. & vit. *Atqui iucundè viuere & hilariter non à foris eſt: ſed contra homo rebus ipſis, in quibus verſatur lætitiam, & oblectamentum quaſi fontem addit.* Fontem, inquam, qui fit in eo ſaliens in vitam æternam, cuius flumina è ventre profluunt, in perſiſtentis lætitiæ tis documentum.

Observatio V.

Ad illa verba:

Si quis ſitit, veniat ad me & bibat.

Qui cœleſtium bonorum è fonte potatur, venit ad Chriſtum, è mundialium memoriâ omninò abſtractus.

Quia participatio cæleſtis ſuauitatis mundi voluptatum animo ingerit obliuionem. Vbi de D. Ignatio P. N.

30\. *Cæleſtia bona non tantum experimento, ſed contemplatione, ingerunt terrenorum obliuionem, efficiuntque terrena ſordeſcere.* August.

ILLAM premo particulam: *Veniat ad me, & bibat.* Qui Dominico è fonte potatur, neceſſariò venit ad Chriſtum, à mundialibus omnino recedens; participatio enim cœleſtis ſuauitatis animo ingerit mundialium deliciarum obliuionem. D. Auguſtinus lib. Medit. cap. 27. *Fons vitæ, reple mentem meam torrente voluptatis tuæ, & inebria cor meum ſobriâ ebrietate amoris tui; vt obliuiſcar, quæ vana ſunt, & terrena, & te iugiter ſolum habeam in memoriâ meâ.* Huiuſmodi enim ebrietati adnata eſt mundialium bonorum obliuio: *Reple mentem, inebria cor meum, vt obliuiſcar, quæ vana ſunt, & terrena.* Profectò magnum quoddam non eſſet, eum, qui torrente voluptatis cæleſtis repleretur, ſobriâ huiuſmodi ebrietate obliuiſci, quæ vana ſunt: quod Auguſtinus aſſerit. Affirmarim vlterius cæleſtia bona non ſolùm mentem implendo, ſed ſolummodo oculis contemplationis obiecta mundialium ingerere facilè obliuionem.

31\. *Sordet terra cum cælum aſpicimus.*

D. Ignatius optimus Pater meus non iam cum Auguſtino repleri ſatagit è fonte cæleſti, vt obliuiſcatur mundialium: ſed ſolummodò curat æternam cæli videre pulchritudinem, fatus. *Heu! quam ſordet terra, cùm cælum aſpicio.* Aſpectus cæli efficit nos cuncta terrena bona ſordes reputare: quidni ingerat cunctorum obliuionem? *Sumens olim Tobias iunior de felle piſcis, leniuit oculos patris ſui, & cæpit albugo ex oculis eius, quaſi membrana oui egredi.* cap. 11. E quanam materiâ membranæ, ſeu ſquammæ illæ (vti Græcus Codex) ingeneratæ fuere? Ait Textus, *Contigit autem, vt ex nido hirundinum dormienti illi calida ſtercora inciderent ſuper oculos eius, fieretque cæcus.* cap. 3. Sordes & ſtercora Tobiam excæcârunt. Quonam igitur medicamine mundialium bonorum ſtercora à mente repelluntur? Planè cæleſtium contemplatione. Videre Tobiam repulſio ſordium fuit. Chryſoſtomus hom. 66. in Ioan. *Si quis in cælum ſuſpexerit, & quæ ibi præclara ſunt, contemplatus fuerit, ſtatim hanc vitam multis plenam voluptatibus contemnet, & nullius pretij eſſe exiſtimabit.*

Tob. 11. Tob. 3. Chryſ.

32\. *Spectatione cæli, omnia viliſcunt.* Plini.

Confirmo ex *piſcis* illius (è quo fel) nomine, & proprietate. Conſulens enim Plinium lib. . cap. 32. legi Callionymum piſcem ad albugines abradendas fellis ſucco conficere medicamina probatiſſima. Græcè hic piſcis *Vranoſcopus* vocitatur, hoc eſt, *ſpectator cæli.* Habet enim in capite lumen, quo fluctibus ſuperior cælum ſpectat. Spectatio itaque cæli homini ſtercoribus mundialium bonorum obcæcato medicamen apponitur: cælum reſpicias, terra ſordeſcet, ſtercora cuncta mundialia eſſe cognoſces. D. Gregorius hom. 11. in Euang. *Qui cæleſtis vitæ dulcedinem, in quantum poſſibilitas admittit, perfectè cognouerit, ea quæ in terris amauerat, libenter cuncta relinquit; in comparatione enim eius viliſcunt omnia. Quia ſola pretioſa margarita claritas refulget in mente.*

Gregor.

33\. *Impoſſibile eſt aſpicientem cæleſtia bona contingere terrenorum viſitationi.* Eccl. 2. Baſil. Chryſ.

Eccleſiaſtes appoſitè, *Sapientis oculi in capite.* cap. 2. Vbi D. Baſilius hom. 10. Examer. Eius *oculi ſunt in capite, qui ea contemplantur, quæ in ſublimi ſunt.* Iuſtus igitur Vranoſcopi in morem, lumina prætendit ad ſuperos, ac conſequenter deſpicit cuncta mundialia. *Non eſt poſſibile,* (inquit Chryſoſtomus ad Gen.) *vt*

quo

qui ſolida, & immobilia bona videt, momentanea hæc, quæ antè quàm appareant, marceſcunt, concupiſcat; nam ſancius amore diuino, aliis oculis videt præſentium ſtatum. Aliis planè, quia oculi cœleſtia videntes iam alij ad contuenda ſecularia redduntur.

34. *Aſpice Chriſti pulchritudinem, vt cætera omnia turpia eſſe cognoſcas.* Hieron. Pſal. 44.

Aliter locum expendo ex Hieronymi expoſitione. Caput enim Chriſtum affirmat. *Qui meruerit, ait, vt caput ipſius Chriſtus ſit, oculos ſuos ſemper habebit ad Chriſtum; & eos in ſublime eleuans, nunquam de inferioribus cogitabit.* Pulcherrimum aſpice Saluatorem: an poteris non cuncta mundialia deſpicere? *ſpecioſus formâ* (Dauid cecinit) *præ filiis hominum. &c. ſpecie tuâ, & pulchritudine tuâ intende, proſperè procede, & regna.* Pſal. 44. Id eſt, tuâ pulchritudine mirabili obiectâ, homines à mundialibus abſtrahe ſordibus. D. Baſilius hom. 11. *Is Chriſtus Dominus eſt cœleſtibus bonis plenus, qui autem promotus eſt ad diuinum amorem huius pulchritudinis, cætera omnia, quæ catenus diligebantur, turpia eſſe conſpiciuntur, & reiectitia.* (Baſil.)

35. *Paulus videns Ieſum, omnia ſtercora arbitrabatur.* Phil. 3. Baſil.

Paulum teſtor Chriſti ſpectatorem. *Omnia exiſtimo detrimentum eſſe, & arbitror vt ſtercora, vt Chriſtum lucri faciam.* Phil. 3. Quemnam Chriſtum? Enim ſcilicet, quem ſpectaui præ filiis hominum ſpecioſum. Vidi equidem, & conſequenter cuncta mundialia ſtercora duxi. Baſilius citat. *Vt vidit Paulus huic ſpecioſum formâ, & eum dilexit, omnia duxit vt ſtercora, vt Chriſtum lucrifaceret.*

36. *Sponſa aſpiciens Ieſum, non dignatur terrena aſpicere.* Cant. 1. Origen. Hieron.

Conteſtatur ſponſa. *Ecce tu pulcher es dilecte mi, & decorus.* Cant. 1. Vbi Origenes hom. 3. *Nunc primùm videtur attentiùs inſpexiſſe ſponſi ſui pulchritudinem, & conſideraſſe illis oculis, quæ columbæ ſunt.* Ideo paulò ſuperiùs laudat ſponſus dilectæ lumina: *Oculi tui columbarum.* Deinceps planè tam addicta vni Domino oſtentatur Sponſa, vt ſolum Ieſum diligat, cuncta conſequenter terrena deſpiciat. Vnde acutè D. Hieronymus vt cognouit ſponſam Chriſtum vidiſſe, conſequenter affirmat, illam omnino terrena bona deſpexiſſe. *Ecce tu pulcher es.* (ait epiſt. 4. ad Ruſtic.) *Oculis aſpicientibus Chriſtum, non dignabatur aliud aſpicere.* Vndenam colligis ſponſam non dignari aliud aſpicere? Quia Chriſtum vidiſſe noui, dum ait: *Ecce tu pulcher es.* Nyſſenus hom. 4. in Cant. (Nyſſen.) *Ex quo vidi Ieſum, nihil aliud mihi videtur eſſe pulchrum, ſed auerſatus ſum omnia, quæ antea reputabantur in bonis, ac pulchris. Non ampliùs mihi aberrat de bono iudicium, vt aliquid aliud exiſtimem præter te eſſe bonum, ac pulchrum, non vllum honorem humanum, non gloriam, non ſplendorem mundanum, non potentiam.* Quid mirum ergo D. Ignatium poſt viſum Ieſum ſibi dilectiſſimum, cuncta terrena ſordidiſſima dignouiſſe? *Heu quàm ſordet terra, cùm cælum aſpicio!*

Observatio VI.

Ad illa verba:

Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc dixit de Spiritu.

Qui Spiritum accipit Chriſti, curat externis operibus circà proximum oſtentare.

Nec enim ſufficit, te corde credere, niſi operibus rectis te fidelem oſtendas.

FIDELIS veracis ſpiritum Dominus curat manifeſtare. Is qui Spiritum Dei accipit, non ſolum ſibi aſſumit, ſed in fontem conuertitur, vt opera velut flumina emittat in proximorum ſatietatem, ſeu videntium ædificationem. *Vt videant opera veſtra, & glorificent Patrem veſtrum.* D. Auguſtinus, *Quid eſt flumen, qui manat de ventre interioris hominis? Beneuolentia, quæ vult conſulere proximo. Si enim putat, quia quod bibit, ſoli ipſi debet ſufficere, non fluit aqua viua de ventre eius.* Quia *fides ſine operibus mortua eſt.* Fidei fons in præcordiis effoditur? Flumina in proximos profluant, eleemoſynæ, reliquiſque pietatis operibus cura fidem viuacem manifeſtare; ſinè pietate enim fides mortua eſt appellanda. — 37. *Eleemoſyna arguit internam fidem.* Auguſt.

Cuius typum exerit vidua illa de qua Apoſtolus, *Quæ in delicijs eſt viuens, mortua eſt. Si quis autem ſuorum, maximè domeſticorum curam non habet, fidem negauit.* 1. Timoth. 5. Animam fide mortuam Paulus exponit: *Viuens* mortua eſt, quia curam proximorum contemnens, dum ſubſidia ſubtrahit, fidem abnegauit eſſe viuacem. Videtur viuere, fidelis apparet, ſed verè mortua eſſe deprehenditur. Theophylactus, *Propterea viuens mortua eſt adeóque periyt, quoniam omnem prouidentiam in ſe ipſam impendit. At qui ſuorum, id eſt, fidelium egenorum habenda eſt cura.* — 38. *Quaſi fidem abnegat ille, qui fidem cordis fontem non emittit flumina in proximos, ſubſidia in egenos.* 1 Timo. 5. Theoph.

Affirmat Ioannes fide homines Deo aſſimilari. *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri his, qui credunt in nomine eius.* Cap. 1. Interlinealis, *vt ſint fratres eius, & coheredes per gratiam; vt iam non ſit ſolus Dei Filius.* Qui ergo credunt filij Dei verè vocitantur. Profectò haud digni huiuſmodi appellatione, niſi erga egenos proximos munifici exhibeantur. Zeno Veron. Serm. 1. de Gen. fatur, *Hic eſt Deus noſter, qui ſe digeſſit in Deum. Hic Pater, qui ſuo manente integro ſtatu, totum* ſe reciprocauit in Filium, ne *Quid ſibimet derogaret.* Tam innatum Deo, ſe ſe diffundere, vt qui aliter Deum excogitaſſet, crudum — 39. *Si ex fide homo Deo aſſimilatur, ſimilitudinem Dei non geret, qui ſocijs bona non impendit.* Ioa. 1. Interl. Zeno.

Vv Deum,

Deum, & quaſi indigeſtum, aliorque à vero Deo faceret: cùm ipſe ex fœcunditate, & communicatione diuinis perſonis datâ, ſeſe in Deum digeſſerit. Vnde totum ſe Pater in Filium reciprocauit, *ne quid ſibimet derogaret*; quia niſi naturam diuinam communicâſſet, eſſe ſummè bonus deſineret, dum ſibi ſoli aliquid reſeruare vellet, quod non communicaret, aut diffunderet. Fidelis igitur non poteſt Dei gerere imaginem, ac referre ſimilitudinem niſi ſe digerat in fidelem, dum bona ſociis egentibus curet communicare.

40. *Deus fons flumina in egenos emittens, quem fidelis debet imitari.* Dionyſ.

Dionyſius lib. de Diu. Nom. cap. 4. Deum exprimit fontem qui flumina ad homines egentes emittat, dum inquit: *Audendum eſt etiam, hoc pro veritate dicere, ipſum quoque rerum omnium Auctorem pro ſingulari bonitate amatoriâ extra ſe fieri rerum omnium procuratione: atque ex ſtatu, quo ſuperat omnia, & ab omnibus ſecretus eſt*, (fons ſeu pelagus bonitatis) *ad eum, quo in omnibus eſt demittitur ea vi, quæ omnia extra ſe rapit.* Quænam vis ea abripiens? ſingularis bonitas amatoria. Amor Deum arripit vt fontem, ſeu pelagus bonorum emittat in flumina ad creaturarum ſatietatem? Fides hominem rapiat, vt ex ſtatu illo, quo ſibi conſulit, & coogregat temporaria ſubſidia, ad eum ſtatum ducat, quo in egentibus proximis accuratè reſideat. Aliter enim fidelis minimè Dei geret imaginem.

41. *Fide præſtans ſponſa & cor plenũ Chriſti, & brachium extenſum ad pauperes curat habere.* Cant. 5.

Dilectiſſima Ieſu ſponſa, quæ ſtabili fide nitens Domino adhæreſcebat. *Deliciis affluens innixa ſuper dilectum ſuum*, poſtulabat ſe ſponſi Dei exprimere imaginem: *Pone me vt ſignaculum ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper brachium tuum.* Cant. 8. Quàm pulchrè & cordis, & brachij ſignaculum, ſeu imaginem fieri deſiderat. Corde fideli, ô Domine, tuam geram ſimilitudinem, ſed brachio mox extenſo in egenos flumina emittam, tuam munificentiam imitando. Ideo illicò attexit, *Soror noſtra parua eſt, & vbera non habet. Quid faciemus ſorori noſtræ?* Vbi Honorius charitatem ex vberrimo corde ſponſæ profluentem ponderauit, quæ ſui oblita in paruulorum commoda defertur. Nec aliter fides dilectiſſimæ ſponſæ, quà ſponſo ſimilis redditur, poſſet oſtentari.

Honor.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat.

Totus vbertatis Dominicæ fons ita ſingulariter vnius ſitientis ori apponitur, ac ſi omnibus non pateret.

Vt vnius animæ ineffabile pretium expendatur: ſi ſitit, ſufficiens eſt ad excipiendum totum.

Emphasim continet verbum illud: *Si quis ſitit.* Non dixit, *ſi qui ſitiunt*, ſed ſingulariter ad ſitientem vnum inuitandum ſe accinxit. Chryſoſtomus, *ſi quis deſiderat, hunc ſolum voco.* An tantus fons innumeris ſitientibus exuberans ſine periculo imminutionis vni ſitienti homuncioni patebit? Profectò ſi ſolum homo vnus ſitiat, *hunc voco*, vni me totum impendere curabo, vini pelagi immenſi vnico vaſi exiguo profundam; ſitit vnus? ſufficit.

42. *Vnus ſitientes iuſtitiam, meritum, ac valorem ſuadeo.* Chryſ.

Chriſti Paulus ſpiritum agnouit, calluit charitatis munificentiam, dum ait: *Qui dilexit me, & tradidit ſemetipſum pro me.* Gal. 2. An non alibi Apoſtolus? *Qui proprio Filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum.* Roman. 8. Cur ergo communia cuncta bona ſibi vindicauit. Credo, quia ſe ſitientem agnouit; vnus enim ſitiens tanti à Deo æſtimatur, vt vni totam profundat fontis plenitudinem. Sitit vnus? hunc ſolum voco, capax quodammodo totius pelagi exponitur. Chryſoſtomus pulchre in Epiſt. ad Galat. *Quid facis, ô Paule, dum & communia propria tibi vendicas, quæque pro toto terrarum Orbe facta ſunt, tibi facis peculiaria? Non enim dixiſti, Qui dilexit nos; ſed qui dilexit me: & tu ipſe dicis, Tradidit eum pro nobis omnibus. Non igitur pro te, ſed pro omnibus. Quid eſt igitur, quod nunc dicis, Tradidit ſemetipſum pro me?* Reſpondet, *Inflammatus illius deſiderio verè hunc in modum loquitur.* Ac ſi diceret, Sitiens hoc profatur Apoſtulus, ac ideo verè affirmat Ieſum pro ſolo vno homine ſitiente fontem exponi; vni etenim ſitienti iuſtitiam totum pelagus offertur in potum.

43. *Sitienti Paulo iuſtitiam, totum ſe in pelagus tedit in potum.* Gal. 2. Rom. 8. Chryſoſt.

Ideo fatur Sponſa, *Sub vmbrâ illius, quem deſideraueram ſedi, & fructus eius dulcis gutturi meo. Introduxit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem.* Cant. 2. Ad vnam animam introductam in cellaria vini, quaſi tota fluuij, ſeu pelagi charitatis vis ordinatur. Tam vnicè vna dilecta totum continet pelagus, vt proclamet inferiùs: *Dilectus meus mihi.* Ibid. Pagninus, *Dilectus meus eſt meus.* Quonammodo tuus, qui cunctis hominibus præparatur? Communisne fons vni cedet in potum? Ita planè, qui ſiti afficitur, ad totum poteſt fontem excipiendum labra admouere. Præmiſerat ideo fidelis Sponſa, *ſub vmbrâ illius, quem deſideraueram, ſedi.* Deſiderio ac ſiti æſtuabam, ideò mihi totus fluuius ceſſit in potum.

44. *Totus Ieſus vnius ſponſæ eſſe dicitur, quia ſiti affecta.* Cant. 2. Pagnin.

Imò ſitit Dominus hanc vnam implere. Calix Euchariſticus vniuerſæ præparatur Eccleſiæ: *Accipite, bibite ex eo omnes.* Aſt Chriſtus ita deſiderat, ſeu ſitit ſitim vnius animæ implere ſitientis, ac ſi ſoli Calix apponendus inſtitueretur. Bernardus ſerm. 68. in Cant. *Ita-ne huic vni intenta eſt illa Maieſtas, cui adminiſtratio vniuerſitatis incumbit; & cura ſeculorum ad deſiderium huius transfertur? Ita planè.* Quid mirum deſiderio, ac ſiti afficiatur Dominus vnicam animam implendi, ſi ipſa deſiderat ſeu ſitit impleri, clamans vtique: *Sub vmbrâ illius, quem deſideraueram, ſedi.*

45. *Sitit Dominus, vnicam animam ſitientem implere.* Bernard.

Moſi Dominus, *Ego ſum Deus patris tui, Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob.* Exo. 3. Cur ſingulorum Deus eſſe dicitur, & eorum vnicè, ac ſi non ſimul omnium Deus exiſteret? Auguſtinus lib. 3. Conf. cap. 11. *O tu bone omnipotens, qui ſic curas vnum quemque noſtrum,*

46. *Specialiter Deus Abraham, Iſaac, & Iacob dicitur, quia iuſtitia ſiti æſtuabant.*

noſtrum, velut ſolum cures, & ſic omnes, tanquam, ſi ſingulos curares, & diligeres. Aptè quidem. Attamen vim ſingularis illius: *Patris tui* expende. Non dixit, patrum tuorum Abraham, Iſaac, & Iacob, ſed Patris tui; vt innuat ſingulariter, ſeu totaliter vniuſcuiuſque horum trium eſſe Deum. Quare vni cuncta pelagi flumina cedunt? Quia ex Adami ſententiâ Abraham, Iſaac, & Iacob ſpecialiſſimè *iuſtitiam ſitiuere.* Vni autem ſitienti totum pelagus digne cedit in potum; quia vnus ſitiens iuſtitiam Deo pro vniuerſâ hominum familiâ ſubeſt.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

Spiritus ſanctus, qui *Flumina* appellatur, in præcordiis accipientium quaſi pelagi capacitatem requirit.

Vbi de Spiritus ſancti ditiſſimis donis, quæ non accipimus, quia incapaces ob iniquitatem reddimur.

47. Chryſ.

DIVVS Chryſoſtomus verbum illud: Flumina de ventre eius fluent, expendens, ait: *Flumina* dixit, non flumen, copioſitatem, & vbertatem *inſinuans Spiritus ſancti ſemper operantis. Spiritus enim gratia in mente, omni fonte vberius manat, & non deficit, neque euacuatur; quod videre eſt in ſapientiâ Stephani, Petri linguâ, & Pauli affluentiâ.* Si Spiritus ſancti gratia in morem fluuij nunquam non affluit, capaciſſima hominum præcordia requirit.

48. *Fons ſemper irrigans ſpiritus penè immenſam requirit capacitatem.* Cypria. Perian.

Fatur D. Cyprianus epiſt. 2. ad Donat. *Vt fons irrigat, ita ſe Spiritus ſanctus caleſtis infundit.* Perennis fons nunquam non flumina emittit. Quàm igitur capax cor excipiens requiritur? Liceat Periandri ſententia confirmare. *Fons perpetuò effluens pœnè immenſam reples vacuitatem.* Huic itaque olei fonti effluenti non modò vaſa non pauca admouere cura, ſed immenſam præpara capacitatem, quæ virtutum exercitamento acquiritur.

49. *Spiritus ſine menſura datus immenſurabilem, ob vitiorum eximium receſſum, requirit cordis vacuitatem.* Ioan. 3. Rom. 5. Cypria.

Immenſurabilem aptè requiro capacitatem explendam, ſi immenſurabilis Spiritûs ſancti irroratio, & profluxio, Christus apud Ioannem, *Non enim dat Deus ſpiritum ad menſuram.* cap. 3. *Charitas* quippe *Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.* Rom. 5. Audi D. Cyprianum vbi ſup. aſſerit immenſurabili Spiritus profluxioni immenſurabilem humani cordis capacitatem obiiciendam. Si flumini menſura non eſt, cor ſine menſura capax præparandum. *Non enim in capeſcendo munere cæleſti menſura vel modus eſt. Profluens enim largitor Spiritus nullis finibus premitur, nec coërcentibus clauſtris intra certa metarum ſpatia frænatur, manat iugiter, exuberat affluenter.* Si manat ſemper, ad hominis præcordia ſi profluit, immenſurabilem replebit capacitatem, vt Periander.

50. *Spiritus ſanctus fons cor terra omni capacius requirit.* Geneſ. 1. Rupert.

Fons aſcendebat (ait Moyſes) *de terrâ, irrigans vniuerſam ſuperficiem terræ.* Gen. 2. Quinam fons? Rupertus, *Gratia Spiritûs ſancti tantâ copiâ rigans maſſam generis humani, vt omnem terram faceret aptam fructibus alendis.* Fonti enim tanta copia riganti non minor vacuitas, aut capacitas, quàm vniuerſa terra præparanda eſt. Si ergo totus fons Spiritus ſancti vnius hominis in præcordia diſtluit, quanta erit neceſſaria explenda vacuitas?

51. *Fons Spiritus ſanctus ſit in nobis: quam capax cor ad flumina vberrima?* Exod. 17. Rupert.

En vberrimum deſerti fontem. *Percuties* (Dominus ait Moſi) *petram, & exibit ex eâ aqua, vt bibat populus.* Exod. 17. Idem Rupertus ait, *Per aquam, quæ de petrâ fluxit, intelligenda eſt gratia Spiritus ſancti, de quâ mulieri Samaritanæ ipſe dixit: Qui biberit ex aquâ, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis. Et alibi, Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autem, dicit Euangeliſta, dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes.* Si fons ille in nobis fit, & nunquam non effluit, immenſam requiret capacitatem.

52. *Si quælibet vnda huius fontis magis tam immenſurabilis eſt, quid mare, à quo nubecula aſcendit?* 3. Reg. 8. Iſidor.

Porro quælibet guttula Spiritus immenſam pœnè vacuitatem replet: quid tanta vis aquæ ſemper profluentis? Poſt maximam terræ ſiccitatem, *Ecce nubecula paruula quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari: & facta eſt pluuia grandis.* 3. Reg. 18. Ad quæ D. Iſidorus, *Poſtquam Chriſtus mortem guſtauit, & victor de Mundo ad cælos aſcendit, imbrem gratiæ diuinæ per ſeptiformem Spiritum de ſupernis ad terram miſit, quæ nos ſpirituales fructus gignere faceret.* Miror planè paruulam nubem in tam immenſurabilem pluuiam ſolui totum Orbem replentem. Quid mirum ſi vel guttula Spiritus ſancti ſine menſura eſt? Igitur ſi vnda Spiritus ſancti toti terræ ſufficiens, cum in morem fontis ſemper fluit hominis in præcordia, quantam explebit vacuitatem? Operæ pretium eſt, ex nouis quotidie profectibus ſpiritualibus noua vaſa continuis fontis huius prouentibus præparari.

LIBER SEPTIMVS.

QVERIMONIÆ IVDÆORVM DE NON LOTIS DISCIPVLORVM MANIBVS.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput decimumquintum Matthæi.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum, ob Diſcipulos, actum Iudæorum Querimonijs.

PROLVSIO.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, ſeu perſecutionibus affecti, FRVCTVS SEPTIMVS.

MANDARANT ſeniores Iudæi vltrà legem Moyſis alia nonnulla, quæ licer ſine peccaro omirri poſſent, ramen religioſè tunc temporis implebanrur, vr quæ ſtatuebantur ad accuratiorem mandarorum obſeruationem. Inrer hæc quidem frequenriſſimæ manuum lotiones. Diſcipuli Ieſu ſemel lori inuriles illas loriones conremnenres acriter à Phariſæis accuſanrur: ſed duplici adhibitâ rarione à ſupremo Iudice refelluntur. Porrò hîc humani generis miſeria innuirur, dum & pedum, & manuum neceſſariò abluenda ſpurcitia laborar. A qua ſolummodo immunis Iudicis Parens, cuius ram mundi pedes, vr impoſſibile reputer defœdari : *Laui pedes meos, quomodò inquinabo illos?* Manus aurem ſemper mundæ, quæ pomum fœdiſſimum minimè contigere. *Manus eius tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis.* Canr. 5. Vbi Richardus Laur. lib. 2. Mariæ manus commendari affirmar. Puriſſimæ ſemper, aureæ quidem, ac hyacinthinæ, quia apud ſonrem nunquam non oſtenranrur. *Hyacinthi ſunt lapides coloris ætherei, quia quidquid boni facit Maria, cæleſti fulget intentione, & de fonte procedit.* Nec Phariſæi poſſunr aduersùm manus Virginis querelas excirare.

Cant. 5.

Richard. Laur.

MATTHÆVS Cap. XV.

VERS. I. ACCESSERVNT ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicenres.

2. Quare Diſcipuli rui tranſ-

PARAPHRASIS.

I. PHARISÆI *vrebantur inuidiâ, dum geſtorum Domini gloria fulgurabat. Vndè vt calumnia alicui anſam arriperent, nonnulli Phariſæi Ieroſolymitæ Ieſum adeunt profantes.*

2. *Quare Diſcipuli tui non obſeruant maiorum*

grediuntur traditiones ſeniorum? non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant.

maiorum inſtituta? Nec enim lauant manus ſumpturi cibum. Cùm Moyſes vetuiſſet, verbis legis quidquam adimi, aut addi, Phariſai, quò viderentur ipſi legum non interpretes modò, ſed etiam conditores, friuola quadam adiecerant. Quod genus ſunt illa, ne quis cibum capiat manibus impuris, ſeu illotis.

3. Ipſe autem reſpondens, ait illis, Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit:

3. Chriſtus non ferens tam moleſtioſam de re nihili criminationem, acriori recriminatione percutit Phariſaos. Imò quâ fronte vos, qui hæc leuia calumniamini, tanti facitis humanas conſtitutiunculas, quæ nihil adferunt præter moleſtam ſuperſtitionem, & ob eas vel maximum Dei præceptum violatis?

4. Honora patrem, & matrem: Et, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur.

4. Si quidem Deus naturæ legem corroborans, ſeriò iuſſit, vt quiſque patrem, aut matrem honoraret, ac ſubſidia conferret egentibus: longæuitatem pollicens facienti. Et, Qui, maledixerit, &c. mortem ſecus agenti comminans.

5. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit.

5. Vos autem veſtræ conſulentes auaritiæ, quò, quod erat ſubleuandis parentibus impendendum, in veſtrum lucrum vertatis: docetis, homines ſanctius eſſe donariis Templum locupletare, quàm parentibus opitulari egenis: ac technam commonſtratis, qua parentibus opem poſtulantibus filii illudant; nimirum vt ita loquantur patri, ac matri: Munus, quod offero Templo, tibi collatum puta. Si quidem quod Deo offertur ſummo Parenti, rectè collocatum eſt: ac filii pietas proderit & parentibus.

6. Et non honorificauit patrem ſuum, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram.

6. Quid autem arrogantius, quàm veſtras conſtitutiones iuſſis Dei anteponere, & harum prætextu ſanctiſſimum Dei præceptum abrogare, haud honorificante propter vos filio patrem, aut matrem ſuam?

7. Hypocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias, dicens:

7. Hypocritæ, non immeritò de vobis vaticinatus eſt Iſaias dicens:

8. Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè eſt à me.

8. Populus hic labiis me honorat, cor autem illorum longè abeſt à me.

9. Sinè causâ autem colunt me, docentes doctrinas, & mandata hominum.

9. Sed fruſtra me colunt docentes doctrinas hominum quidem præcepta, & mea interim mandata contemnentes.

10. Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.

10. His dictis, Dominus velut à Phariſæis auerſus, nil aliud aucupantibus, quàm anſam calumniandi, iuſſit turbas propiùs accedere, profatus: Audite, & intelligite, quam ſint friuola, quæ vobis præſcribunt Phariſæi de minimis anxii, maxima negligentes.

11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

11. Summam pietatis collocant in rebus externis, velut in delectu ciborum, & ea quæ ſunt animi negligunt. Quod intrat in os, non reddit hominem impurum; ſed quod ex ore egreditur.

12. Tunc accedentes Diſcipuli eius, dixerunt ei: ſcis, quia Phariſæi, audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt?

12. Hoc nondum Di[ſcip]uli intelligentes, Dominum adeunt, ac priuatim admonent de periculo. Scis, inquiunt, Phariſaos iſto ſermone tuo de cibo non polluente quemquam, offenſos eſſe, tametſi diſſimulant?

13. At ille reſpondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.

13. At Ieſus docere volens, aliquando offendiculum improborum ex rebus nihili ſumptum, fortiter eſſe cum ſuis authoribus contemnendum, Omnis, inquit, plantatio quam non plantauit Pater meus caleſtis, radicitus euelletur: peribit omnis inſtitutio, quam homines ad ſuum queſtum, & gloriam ex ſe ſe, non ad veram ſunt commenti pietatem.

14. Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

14. Iactant ſe ſe Doctores, ac ad veram religionem Duces, cum ipſi neſciant, quibus in rebus vera ſit ſita religio. Itaque caci ſunt, cacorum duces. Porro ſi cæcus caco dux via fuerit, ambo ſimul cadent in foueam. Valeant igitur ſtulti Phariſai cum ſuis ſtultis traditionibus.

15. Reſpondens autem Petrus dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam.

15. Ad hac Petrus, non ſibi perſuadens abſque periculo conſtitutiones eiuſmodi negligi, non audens refragari ſermoni Ieſu rogat, vt quod inuolutè dixerat apud populum, dignetur explanare.

16. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?

16. Dominus ergo ſuorum ſtudium obiurgatiunculâ curans acuere, Adhuc inquit, vos caretis intelligentiâ?

17. Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur?

17. Haud intelligitis, quòd cibus, qui manibus ſiue lotis, ſiue illotis ſumptus intrat in os, demittitur in ſtomachum; deinde quod craſsius eſt, per aluum in ſeceſſum reijcitur. Corporalia ſunt hæc, ſolum corpus afficiunt; animum neque iuuant, nec lædunt, niſi quis abutatur.

18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.

18. At qua progrediuntur ex ore ſunt ea quæ homines loquuntur. Oratio autem non naſcitur ex ventre, ſed ex corde. Porrò quod eſt in corde hominis, verè purum eſt, aut impurum.

19. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ.

19. Inibi ſuum fontem habent noxia cogitationes, homicidia, adulteria, ſtupra, fornicationes, furta, fraudes, doli, liuor, arrogantia, falſa teſtimonia, lites, blaſphemiæ.

20. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

20. Hac quidem, etiam ſi per os non prodeant, tamen impurum reddunt hominem, & in oculis Dei abominandum: ſi prorumpunt, afflatu, ac contagio ſuo omnes inquinant aſsidentes. Profectò ſiuè lotis manibus cibum capias, ſiuè non lotis, modò ad vſum natura ſumas, haud reddit hominem immundum.

SECTIO

SECTIO PRIMA.

Phariſæorum calumnia.

TEXTVS.

VERS. 1. ACcesserunt ad eum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi, dicentes: 2. Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§ I.

De Iudæorum inuidiâ Diſcipulos accuſante.

1. *Hiſtoria contextus.* Auguſt. TVnc *acceſſerunt*. Vt particulæ *Tunc* expendam vim, cum Auguſtino lib. 2. de conſen. cap. 48. & aliis antiquis, & recentioribus ſic hiſtoriæ ſeriem aſſigno. Dominus quinque panibus, ac duobus piſcibus hominum quinque millia vltra Tiberiadis pelagus pauit. Ad terram deindè Geneſat, quæ cis mare ad Occidentale latus adiacet, acceſſit, vbi adlatis vndique ægrotis contulit ſanitatem, celeberrimúmque de Auguſtiſſimâ Euchariſtiâ ſermonem profudit. *Tunc* Phariſæi & Scribæ Ieroſolymitani Diſcipulos apud Dominum de illotis, ad cibum ſumendum, manibus accuſârunt.

2. *Cur ab Ieroſolymis acceſſiſſe, adnotatur?* *Acceſſerunt ad eum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi.* Ex ciuitate Ieroſolymâ, ad audiendum Chriſtum Scribæ, ac Phariſæi venerant. At fortaſsè occaſione præſenti, quod ſeu miniſtrantes panem turbis, ſeu ſimul edentes manus non diluerint, accedentes, accuſant Diſcipulos. Cur *Ab Ieroſolymis* Euangeliſta addidit? Erant Phariſæi, & Scribæ per omnes locos diſperſi, docente Chryſoſtomo, ſed Ieroſolymitani cæteris (Chryſ.) authoritate, ac ſapientiâ præſtabant, ideóque, vt ait Theophylactus, Chriſto magis inuidebant. (Theoph.) *Quanquam in omnibus locis*, inquit, *erant Scribæ, & Phariſæi, magis tamen venerabiles erant Ieroſolymitani; ideo magis Christo inuidebant, vt pote ſuæ gloriæ magis appetentes.* (*E Metropoli Phariſæi nequiores.*) Euthymius aſſerit ab Euangeliſta adnotari è Metropoli (Euthy.) aduentâſſe, vt oſtenderet iniquiſſimos. *In vniuerſis*, ait, *Tribubus erant Scribæ, & Phariſæi, cæteris tamen iniquiores erant, qui ab Ieroſolymis erant, vt pote Metropolim inhabitantes, ideóque faſtum maiorem præ ſe ferentes.* O curia iniquitatis auctrix!

3. *Calumnia hæc ex inuidia ortum habuit.* Nunquam non proximorum leues defectus inuidia exaggerat. Stimulati inuidiâ Phariſæi Diſcipulos incuſant, quòd à ſenioribus traditum de abluendis manibus, documentum non ſeruarent. Feſtucam arripiunt, qui ſuas trabes minimè curabant. Chryſoſtomus, (Chryſ.) *Grandia negligentes, maximâ de friuolis curâ ſollicitabantur.* Et Beda, (Beda.) *Phariſæi Diſcipulos de non lotis manibus vituperant, in quorum operibus nihil immundicia inuenire valebant. Cùm ſe magis ipſos culpare debuerint, qui lotas aquâ manus habentes, conſcientiam liuore pollutam geſtabant.*

§. II.

De Iudæorum lotionibus.

QVare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? Marcus Iudæorum 4. *Lotiones circa prandium.*
morem de manuum ablutione ad cibum capiendum, deſcribit: *Niſi crebrò lauerint manus, non manducant.* cap. 7. (Marc. 7.) In cuius expoſitionem requiro, an crebra hæc manuum lotio fieret, antéquam menſæ accumberent, an verò poſtquam accumbebant? Caietanus aſſerit, inter manducandum fieri ſolitas crebrò ablutiones. (Caiet.) *Ter aut quater eodem prandio ſolebant Iudæi manus abluere.* Maldonatus, Ianſenius, & alij conteſtantur. (Maldo. Ianſen.) Subſcribo, non tamen improbabile putans, traditione ſeniorum ſtatui, vt antéquam Iudæi menſæ accumberent, non ſemel tantùm, (vt è more Gentium) ſed ſæpe manus diluerent.

5. *Syriaca, ac Græca lectio cum Latina conciliantur.* Pugnant Syriaca & Græca lectio. Quod enim Latinè legitur *crebrò*, Syriacè legitur בטילאית *batilait*, id eſt, *curioſè, ſedulò, diligenter.* Multis ergo lotionibus curioſitas, ſedulitas, ac diligentia huiuſmodi oſtendebatur. Græcè autem ſcribitur, πυγμῇ, id eſt, interprete Euthymio, *cubitaliter*, ſeu vſque ad cubitum brachij. In Bibliis Regiis exponitur Græcum vocabulum, *pugillatim*, vt innuatur pugno dilui ſolitas manus. Aſſero ex aliorum mente Græcum vocabulum apponi πυκνῇ, id eſt, *crebrò, frequenter*, non autem πυγμῇ, id eſt, *à pugno*, aut *pugillatim.*

6. *Ablutio à foro venientiũ, & poculorum, vrceorum, lectorum.* Addit Marcus, *Et à foro niſi baptizentur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis, ſeruare baptiſmata calicum, & vrceorum, & æramentorum, & lectorum.* A foro venientes ſe ſe diluebant, quia forum locum iudicabant impurum, in quo Iudæi, Gentiléſque mundi, ac immundi verſarentur. Abluebant pocula, quibus vtebantur, vrceos, æramenta, ſiue vaſa ex ære confecta. Quonammodo autem lecti diluerentur? lecti-ne in quibus ſomnum capiebant, an lecti, in quibus recumbentes reficiebantur? (*De quonam lecto, num conuiuali? an ſomno deputato?*) Maldonatus exiſtimat dilutos lectos, in quibus edebant recumbentes. (Maldon.) Approbo, quia

 ſignat

ſignat Euangeliſta, ea, quæ ad cibum & potum ſpectabant, ablui conſueuiſſe, videlicet manus, pocula, vaſa, lectos. Hinc colligo cum Barradio, morem Iudæis fuiſſe in lectis recumbendi, cum cibum ſumerent.

Barrad.

§. III.

Num Iudæi Diſcipulos reprehenderint, quòd ante cibos ſumendos manus non abluerent?

7. *Sententia aſſerentium, taxari Diſcipulos, quod accumbentes non ſæpe deluerentur.* Caiet.

NOn *enim lauant manus, cùm panem manducant.* Vberiùs quæſtio euoluenda recurrit, An Phariſæi Apoſtolos arguant, quòd antè quam cibos ſumerent, manus non abluerent; an potiùs quia in ipsâ mensâ edentes, manus crebrò minimè lauarent? Hoc placet Caietano, *Non eſt quæſtio de lotione manuum ex decentiâ hominibus ſolitâ, quâ ſolent homines antè prandium, & cœnam manus lauare; ſed de lotione manuum ex ſtatuto ſeniorum, quæ crebra erat, ſcilicet quòd ter aut quater eodem prandio lauant manus.* Et Ianſenius, *Notandum, quod non dicant Phariſæi, & Scribæ, Non lauant Diſcipuli tui manus ſuas, ante quam panem manducent; ſed, cùm panem manducant. Traditio enim ſeniorum non tantùm exigit ciuilem illam ablutionem manuum, quæ paſſim fit antè prandium, & cœnam: ſed crebram etiam inter manducandum.* Conieſtatur Remigius. Attamen (vt innui) probabilem Lyrani & aliorum etiam exiſtimo ſententiam ſeniorum traditionem fuiſſe hanc. *Antè cibum abluendæ ſunt manus.* Vnde Diſcipuli propterea taxantur, quòd ante quàm cibum ſumerent, manus non lauarent. Eidem ſententiæ Carthuſianus, Abulenſis, Chryſoſtomus, Theophylactus, & Euthymius hæreſcunt. Probatur ex Marco, *Cum vidiſſent* (Scribæ, & Phariſæi) *quoſdam ex Diſcipulis Chriſti communibus manibus,* (id eſt, non lotis) *manducare panes.* cap. 7. Videtur illi, non lotis manibus edere, non verò crebrò manus non lauare.

Ianſe.

Remigi. *Probat idem tamen iudex Lyrani opinionem.*

Carthu. & alij.

Mar

8. *An id tribuendum inurbanitati Diſcipulorum?* Chryſ.

An id ruſticitati tribuendum? Reſpondet Chryſoſtomus hom. 52. in Mat. *Conſideratione dignum eſt, cur illotis manibus Diſcipuli manducarent? Cuius igitur rei cauſâ ſic comedebant? Non ſtudiosè, atque datâ certè operâ: ſed ſerius, atque neceſſariis apprimè attendentes, ſuperflua, & inutilia facile ſpernebant. Ita vt nullam haberent legem lotis, aut illotis manibus comedere, ex temporis opportunitate alterum faciebant. Nam qui alimenta neceſſaria plerumque negligebant, quomodo his minimis animum dediſſent.* Num ſanctitas & vrbanitas vna in ſede morantur? Ita planè. Nam ſicut vrbanitas affectata ſanctitatem non decet, certè dedecet inurbanitas.

IN IESVM OB DISCIPVLOS ACTVM IVDÆORVM Querimoniis.

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX PHARISÆORVM CALVMNIA.

Observatio I.

Ad illa verba:

Acceſſerunt ad Ieſum Scribæ & Phariſæi ab Ieroſolymis.

Iniquiores erant Phariſæi, & Scribæ Ieroſolymitani, quia Metropolis Regiæ habitatores.

Vitia enim apud Vrbes Regias fronte perfricatiori diuagantur.

9. *Curia parens iniquitatis.*

CVR Matthæus adnotat accuratè, Scribas illos, ac Phariſæos *ab Ieroſolymis* acceſſiſſe? Vt inniueret, tantæ calumniæ iniquitatem propriam eſſe eorum, qui omnium Phariſæorum, & Scribarum iniquiſſimi reputantur. Vndenam autem hi magis deputantur iniqui? Exiſtimo, quia Vrbem Metropolim Regni incolebant, vbi vitia perfricatiori fronte effrænantur. Euthymij recolo ſententiam. *In vniuerſis Tribubus erant Scribæ, & Phariſæi, cæteris tamen iniquiores erant, qui ab Ieroſolymis erant, vt potè Metropolim inhabitantes.* Crudeliores hi oſtentantur Iudices Diſcipulorum ab Ieroſolymis accedentes, ſiue Curiæ habitatores.

Euthy.

10. *Paulus vult potius apud Tyranni tribunal iudicari, quam ad Metropolim Ieroſolymam adduci, in ea tandem impietatem.* Act. 25. Philip.

Apud Præſidem Cæſareæ Paulus accuſatur, Præſes ei: *Vis Ieroſolymam aſcendere, & ibi de his iudicari?* Cui Apoſtolus, *Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi me oportet iudicari.* Act. 25. Cur Iudæus vir fugit Ieroſolymitanum iudicium, eligitque apud Tyranni tribunal iudicari? An non Ieroſolyma ciuitas ſancta? Non inficior, ſed Curia eſt, Metropolis eſt, vbi iniquiſſimi Scribæ, & Phariſæi vincent Tyrannorum impietatem. Philippus Abbas Epiſt. 9. *Vis ad Ciuitatem Regiam Ieroſolymam proficiſci, vt ibi mercaris, quod iuſtum æſtimas, adipiſci plenius, vbi lex tua viget, vbi gentis tuæ Principes conuerſantur, vbi fons miſericordiæ, vbi ſedes iuſtitiæ*

iuſtitia reperitur? At ille ſciens in Regiâ Ieroſolymâ tale quid non haberi, exhorret, & recuſat illius iudicio præſentari, prudenti conſilio magis eligens apud exteros iudicari. Preme illud: *Sciens in Regiâ Jeroſolymâ tale quid non haberi.* Sancta quidem Ciuitas, ſi Patrum memoria iuſtiſſimorum geratur, ſi Tabernaculi ſanctitas pondaretur: at ſi vt Regia Metropolis aſpiciatur, iniqui iudicij mater erit; vnde prudenti conſilio Paulus, *Ad tribunal,* inquit, *Cæſaris ſto.*

11. *A nequiſſimo Iudice in quadam ciuitate abſoluitur vidua, quæ in Ieroſolyma non auditur.* Luc. 18.

De nequiſſimo Tyranno ait Lucas, *Index quidam erat in quadam ciuitate, qui nec Deum timebat, nec homines reuerebatur.* Attamen ipſe clamat, *Et ſi Deum non timeo, nec hominem reuereor: tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne in nouiſſimo veniens ſugillet me.* cap. 18. De Ieroſolymâ autem Iudæorum Metropoli ſic Propheta: *Quomodo facta eſt meretrix Ciuitas fidelis, plena iudicij? Iuſtitia habitauit in ea, nunc autem homicidæ. Argentum tuum verſum eſt in ſcoriam. Principes tui infideles, ſocij furum, omnes diligunt munera, ſequuntur retributiones, pupillo non iudicant, & cauſa viduæ non ingreditur ad illos.* Iſai. 1. Apud iniquum & tyrannum Iudicem bene audit cauſa viduæ, quæ apud Ieroſolymam ſanctiſſimam cadit? Principes-nè infideles apud Ieroſolymam? Profectò ea eſt Metropolis Regiæ conditio, vt Principes aliàs iuſtos ad iniuſtitiam excitet. Quam aptè Seneca Epiſt. 51. *Non ego ambitioſus ſum, ſed nemo aliter Romæ poteſt viuere.* An iuſtus Princeps Vrbi Metropoli, Ciuitati Regiæ degere poterit ſine recti iudicij violatione? Difficile planè.

Iſai. 1. — Senec.

12. *An poſſet niſi in Vrbe Metropoli Ieroſolyma Deicidium perpetrari?*

O quanta apud Ieroſolymam Regiam iniuſtitia! Tanta equidem, vt vix alibi poſſit grauiſſimum, horrendum ſacrilegium occiſionis Dominicæ perpetrari. Cùm Ieſus iter in Ieruſalem ageret, *acceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere.* Ac ſi dicerent: Hinc recede, ad tutiora perge loca, ne hìc ab Herodis miniſtris apprehendaris. Queis Dominus ait: *Oportet, me hodie, & cras, & ſequenti die ambulare: quia non capit Prophetam perire extra Ieruſalem.* Luc. 13. Dum extrà curiam verſor, nulla eſt necis ſuſpitio, quia nulla iniquiſſima licèt Ciuitas audebit in Prophetarum Prophetam inſurgere præter Regiam Ieroſolymam, quæ Metropolis cùm ſit Regni, eſt Metropolis ſimul iniquitatum. Pulchrè Caietanus, *Et dixit hoc, quia tanta erat iniquitas Ieroſolymitana, vt crimen occidendi Prophetas non permitteret aliis.* Quid ſi ab Herodis ſatellitibus capiaris? Vel ipſius tyranni Herodis manus ſubiens, non trucidabor; quia ſ[illegible]itium horribile Deicidij ſolummodo poterit apud curiam excogitari, & tradi executioni.

Luc. 13. — Caiet.

13. *Curant de Ieſu incolumitate Phariſæi, ſed non Ieroſolymitæ.* Luc. 13. Enthy.

Preme, quæſo, particulam illam Lucæ: *Acceſſerunt quidam Phariſæorum dicentes illi: Exi, &c.* An in Phariſæorum præcordiis tanta pietas, vt curent Chriſtum ab Herodis manibus liberari? Euthymius, *In vniuerſis Tribubus erant Phariſæi, cæteris autem iniquiores erant, qui ab Ieroſolymis erant, vt pote Metropolim habitantes.* Nondum Ieſus ad Ieroſolymam acceſſerat, per vicos circumcurſitabat, vbi Phariſæi à Metropoli recedentes, haud tantâ impietate afficiebantur, non tam acri ardeſcebant inuidiâ: vndè Chriſtum curabant (ſi corde non ficto) à periculo irruentis Herodis liberari. Fuge Curiam matrem vitiorum.

Observatio II.

Ad illa verba:

Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ & Phariſæi dicentes: Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur, &c.

Phariſæos nobilitate conſpicuos deſpicit Dominus, quia Diſcipulorum defectus (falsò quidem excogitatos) aperuère.

Viliſſimos enim ſe oſtendunt, qui aliorum maculas euulgare audent.

14. *Taxo temerè iudicantes, & iudicia aperientes.* Remigi. Anſel. *Hypocrita mendax ſine nobilitate.*

ASSERIT D. Remigius Phariſæos, & Scribas, nobilitate quidem conſpicuos, hypocritas à Domino appellari, quia *ſub honore Dei terrena lucra cumulabant;* ſeu (authore Anſelmo) quia *ſimulatores*, & mendaces, quo nihil vilius excogitari poteſt. Hebraicè *Mendacium cazai*, id eſt, *vituperium.* Etiam mendax, aut ſimulans dicitur *ſcheber* à *ſchabar*, id eſt, *ſcurrilis fuit, perfidè egit.* Sophocles, *Malum eſt vera celare, nec virum decet nobilem.* Quid falſa proferre? Nihil vilius hypocrita. Cur ergo nobiles Phariſæos & Scribas Chriſtus viliſſimus hypocritas appellauit? Quia Diſcipulorum defectus (quos planè confinxerant) curabant reuelari: *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum?* Porrò vilis homuncionis eſt proximorum vel veros defectus aperire.

Sophoc.

15. *Cham temerarius venerator aliunde defectum inſtè inter viliſſimos computatur.* Gen. 9.

Nobiliſſimus Noe filius Cham inter viliſſimos à parente ſeruos deputatur: *Maledictus Chanaam ſeruus ſeruorum erit.* Gen. 9. Ac ſi diceret, Hic non eſt Cham nobilitate conſpicuus, ſed iam eſt Chanaam nepos ſeruus vtique mancipiorum. Cur tantum filio vituperium? *Quod cùm vidiſſet Cham pater Chanaan* (ait Textus) *verenda ſcilicet patris ſui eſſe nudata, nunciauit duobus fratribus ſuis foras.* Ibid. Sine culpa Noe nudus apparuit, temerarius autem Cham reuelauit patris turpitudinem. Vnde Chryſoſtomus, *Cham temerarius fuit.* Mendaciter ergò patris defectus aperiens meritò inter viliſſimos deputatur.

Chryſ.

16. *Ipſa actio proferendi alterius defectum, Cham viliſſimum publicabat.* Gen 9. Chryſ.

Nec quidem neceſſarium erat parentis iudicio ad mancipia Chamum detrudi, quando ipſa actio aperiendi alterius defectus illum viliſſimum publicabat. *Euigilans autem Noe ex vino, cum didiciſſet, quæ fecerat ei filius ſuus minor.* Gen. 9. Non erat Cham minor filius, Textu profante, *Erant autem filij Noe, qui egreſſi ſunt ex arcâ Sem, Cham, & Iapheth.* Ibid. Cur igitur minor vocitatur? Quia temeritas iudicij eum fecerat deteriorem. Chryſoſtomus, *Dicet ætate prior Iapheth Chamus erat, erat temeri-*

tate

tate minor. Iam rogas, vndenam Noe dignouerit Chami temeritatem? *Cùm didiciſſet, quæ fecerat ei filius minor.* Certè actio ipſa iniquiſſima eum factum deteriorem manifeſtauit. Vnde euigilans didicit, ipsâ actione authorem manifeſtante.

17. *Qui conficta proximi commiſſa aperit, Diabolus appellandus eſt, & Apoſtata.* Iob 1.

Tam vile facinus conficta à te proximi commiſſa aperire, vt non iam mancipij nomine, ſed dæmonis ſis aſſignandus. Diabolo Dominus, *Numquid conſideràſti ſeruum meum Iob, quod non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, ac rectus, & timens Deum?* Reſpondet ille, *Numquid Iob fruſtra timet Deum? Extende paululum manum tuam, & tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* cap. 1. Temerarius planè latentia Iobi commiſſa curat diabolus reuelare. Olimpiodorus, *cùm ea, quæ dicta erant, incuſare non poſſet, animo ſententiam inſectatur, & ea quæ latent ſe, id circo refert.* Vndenam dignoſcere potuiſti quæ te latent? Temerarius conficlos à te aperuiſti defectus. Quàm iuſtè Satam appellaris! *Cui reſpondens Satam.* Quare non potius dæmon vocitatur? Satam idem eſt, quod *Apoſtata.* Hoc nomine inſignitur, vt innuatur reuelare temerario auſu aliorum defectus actionem eſſe viliſſimorum ex Angelicâ perfectione deficientium, vt vilitati ſummæ addicerentur.

Olimp.

18. *Solus Apoſtata auderet falſum de ſancto proferre iudicium.* Iob 2. Bleſen.

Inferiùs Satam, *Tange* (adiicit) *os eius, & carnem, & tunc videbis, quomodo in faciem benedicat tibi.* Iob. 2. Num Angelus audet tam temerario iudicio operam exhibere? Petrus Bleſens. *Attende, quàm malitioſus, quàm impudens, & temerarius eſt Angelus ille Apoſtata.* Cùm aſpicitis Angelum falſum de homine proferentem iudicium, non Angelum quidem nobilitate conſpicuum, ſed viliſſimum, iniquiſſimúmque Apoſtatam vocitate. Reductum enim contemplor ad ſummam vilitatem eum, quem reuelare video, quos defectus proximi temerè iudicauit. Iniquum certè proximum iudicare, ſed conficlos aperire defectus iniquiſſimum.

Observatio III.

Ad illa verba:

Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum?

Phariſæi mandata Dei iniquiſſimè tranſgredientes, taxant Diſcipulos, quòd ſeniorum præſcripta non ſeruarent.

Peſſimorum ingenium, in criminum ſuorum excuſationem aſſerere, etiam in Angelis, ſeu perfectis viris reperiri prauitatem.

19. PEssimi planè Phariſæi, qui Dei mandata violabant, ſante Domino: *Quare & vos tranſgredimini mandata Dei?* Hi certè leuia Sanctorum curant piacula aperire (mendaciter nunc) in horribilium peccatorum ſolatium. Chryſoſtomus, *Qui magna peccant, pro ſanctorum paruis peccatis ſuis ſolicitis.* Tunc enim putant grauiſſima ſua crimina imminui, cum oſtendant vel leuiter ſanctos deliquiſſe.

20. *Impudici patrocinium ſua intemperantiæ habere putant, ſi in Angelis eandem noxam conſpigant.* Gen. 6.

Cor impij (ait Propheta) *quaſi mare feruens.* Iſa. 57. Feruens pelagus fœdiſſimâ putriſſimam ſpumâ conſpurcat arenam. An ſic impij iuſtorum curant maculari puritatem in ſolatium iniquitatis? *Videntes filij Dei filias hominum, quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores ex omnibus, quas elegerant.* Gen. 6. Dei filij nati Seth appellantur, Cain autem filiæ hominum natæ vocatæ ſunt. Porrò iniqui homines malitioſi interpretes filios Dei Angelos eſſe affirmàrunt filiarum hominum amatores, curantes perfectorum defectibus ſua grauiſſima crimina imminuere. Theodoretus ait q. 47. *Quidam nimis ſtupidi, & ſtolidi exiſtimàrunt, eos Angelos eſſe, putantes ſuæ forſam intemperantiæ patrocinium habituros, ſi Angelos eiuſdem criminis reos eſſe tenerent.* Quid mirum, me ſecularem intemperantiâ (inquiunt) laborare, ſi Angeli Religioſi, aut Sacerdotes hac peſte inficiuntur? O quàm falsò plerumque!

Theodor.

21. *Principes tyranni aliqualem excuſationem ſe habere iudicant, ſi ſanctos videant ambitione affectos.* Luc. 22.

Fatur Lucas, *Facta eſt contentio inter Diſcipulos, quis videretur eſſe maior.* At Dominus aliqualem illam ambitionem taxans reſpondit: *Reges Gentium dominantur eorum, vos autem non ſic, ſed qui maior eſt in vobis, fiat ſicut miniſter.* cap. 22. Scio, ô Diſcipuli vos Præpoſitos minimè vſuros tyrannide erga ſubditos. Aſt, quia Principes ſeculares nimiùm imperioſi, ſubditis tyrannicè ſunt dominaturi exitiali quidem ambitione, nolo vos vel paruula ambitionis notula inuri: ne illi ſuæ ambitionis lethalis patrocinium habeãt, ſi vos perfectioni ſtudentes eiuſdem criminis reos eſſe comperetint. Pulchrè Beda excogitauit, Taxat Ieſus Diſcipulos, eos à leui retrahens ambitione, ne patrocinium ſuperbis Principibus exhibeatur. Nam *ſicut boni in Scripturis exempla Patrum, quibus proficiant, & humilientur, inquirunt: ſic reprobi, ſiquid fortè in electis reprehenſibile repererint, quaſi ſuas ex eo nequitias obtecturi, libenter ſolent amplecti.*

Beda.

22. *Dies mali ſunt pertinaciter, conſingentes in Sabbato imperfectionem.* Menan. Mat. 6.

Menander egregiâ ſententia meam confirmat excogitationem. Canit enim:

Vnius dies iniquitatem egregiam
Dies alterius malitia minuito.

An dies malitiâ afficiuntur? Melior Vates, *Quoniam dies mali ſunt.* Dominus autem apud Matthæum, *Sufficit diei malitia ſua.* cap. 6. Cunctine dies mali? Certè Lunæ, Martis, Mercurij, Iouis, Veneris, Soliſque dies pluribus imperfectionibus deturpantur: ſed & Sabbathi dies perfectiſſima aliquali videtur notula maculari. *Compleuit* (inquit Moyſes) *Deus die ſeptimo opus ſuum, quod fecerat.* Gen. 2. Vbi Hugo Victor. compleuiſſe idem ait eſſe ac perfectionem impoſuiſſe diei, qui aliquâ quaſi imperfectione laborabat. Addit pulchrè huius diei completione, ſeu perfectione dum imperfectio exponitur, reliquorum dierum nequitias imminui. Quaſi imperfectio ſanctiſſimi diei ſit iniquitatum aliorum dierum patrocinium. Malitia enim diei ſancti, ſeu imperfectio leuis (ſi adeſſet) nequiſſimorum dierum imminuere videretur iniquitatem. Luna ſuæ mutabilitatis, Mars ſuæ iracundiæ,

Gen. 2. Hugo Victor.

iracundiæ, Mercurius ſuæ rapacitatis, Iupiter incontinentiæ ſuæ putat ſe habere patrocinium, ſi Sabbatum ſanctum planè dici aliqualis imperfectionis reum eſſe renear.

23. Si imperfectiones Sanctorum, Sacerdotum, aut Religioſorum improbos excuſationis quodammodo proteguut monimento: quid grauia commiſſa eorum, qui ſanctitudinis fama fulgebant? Senes illi venerandi Iudices Suſannæ ſanctiſſimæ quidem coniugis viri nobiliſſimi profabantur: *Commiſcere nobiſcum.* Dan. 13. Miror amantium vocem: An non debuiſſet vterque ſingulariter inclamare: *Aſſentire mihi, & commiſcere mecum?* Vnus alterius impudici gerit cauſam? Egregiè Beda, *Quaſi ſuas ex eo nequitias obtecturi.* Preme particulam: *Ex eo,* id eſt, ex eo quòd vnius ſenis Iudicis alter ſenex Iudex tractat impudicitiam. Miraris me Iudicem, & ſenem ſtudium impendere impudicitiæ: Alter ſenex Iudex eodem morbo corripitur, communis eſt iniquitas. Miraris vnum, & alterum ſenem Iudicem fœminæ pulcherrimæ deſiderio teneri? En Angelicam puritatem adeò proſtitui vides, vt non ſolùm vnius aſſentiatur libidini, ſed duplicis ſimul amantis deturpetur amplexu. *Putantes ſuæ forſan intemperantiæ* (recolo Theodoreti ſententiam) *patrocinium habituros, ſi Angelos euſdem criminis reos eſſe tenerent.* Ideo ſenes curant Suſannam non ſolùm libidinem admittere, ſed viliſſimæ meretricum noxæ ſubiacere. Hinc moneo virtutis cultores, accuratè ab ſpecie qualibet iniuſtitiæ recedere, ex quà improbi ſpectatores curioſi poſſint criminum ſuorum excuſationem affectare.

Curant ſenes Iudices impudicitia patrocinium habere pudiciſſimam fœminam allicientes ad meretriciam noxam.
Dan. 13.
Beda.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum?

Magiſtrum taxant Phariſæi ob Diſcipulorum incuriam circa moniti ſeniorum obſeruationem.

Nunquam non enim Magiſtro ſeu Præſuli defectus ſubditorum, aut Diſcipulorum tribus aſſolent.

24. FATVR Gloſſæ Interlinearis Author, *Mira ſtultitia Phariſæorum, Filius enim Dei traditionibus hominum non eſt ſubiectus.* Porrò qui Chriſtum Dei Filium eſſe non omninò callebant, (ſi defectus verè eſſet Diſcipulorum, non abluere manus) non inſipienter Diſcipulorum noxam ad Magiſtrum deferrent. Piacula enim Diſcipulorum, aut ſubditorum aptè Magiſtris, ac Præſulibus tribuuntur, quorum incuria ſæpe Diſcipuli ac ſubditi aſſolent effrænari. Vnde D. Gregorius Nazianz. Orat. in Baſil. *Ex Diſcipulis Magiſtrum ornabo.* Nam ſicut Diſcipuli improbi Magiſtrum deturpant, probi equidem ornant, dum actiones ſubditorum Præſulum diligentiæ, aut incuriæ tribuuntur.

Interl.
Nazianz.

25. Cùm Ieſus ad Pontificem iudicandus adducitur, *Pontifex interrogauit Ieſum de Diſcipulis ſuis, & de doctrina eius. Reſpondit ei Ieſus, Ego palam locutus ſum mundo, &c. Hæc autem cum dixiſſet, vnus aſſiſtens miniſtrorum dedit alapam Ieſu, dicens: ſic reſpondes Pontifici?* At Dominus patientiſſimè grauiſſimam tolerans iniuriam inquit, *ſi malè locutus ſum, &c.* Ioa. 18. Vbi requiro, ſi Pontifex de Diſcipulis, & de doctrina interrogauit, quare Chriſtus omittens de moribus Diſcipulorum reſponſionem, ſolummodo doctrinæ ſeu magiſterij ſinceritatem adſtruxit. Nunne gallina deberet pullos protegere? Profectò iam reſpondit, iam protexit. Exponens enim Magiſtri ſinceram doctrinam, Diſcipulorum ſinceritatem aſſerebat. Subtiliùs Caietanus aſſerit pro Diſcipulorum innocentià, pro moribus incorruptis Magiſtrum ſanctiſſimum vbertimè & directè reſpondiſſe. Tolerans enim Magiſter grauiſſimam alapæ iniuriam, ſe ſanctiſſimum ſanctorum Diſcipulorum Præſulem oſtentauit. Vultis ediſcere, queiſnam hi Diſcipuli moribus ornentur? Diſcipuli ſunt Præceptoris illius, qui tantà affectus iniurià tantà manſuetudine reſpondit: *ſi malè locutus ſum, &c.*

Chriſtus interrogatus de Diſcipulis, & Magiſterio, reſpondens de Magiſtro, ſatisfacit vtrique interrogationi.
Ioan. 18.

Tolerans patientiſſimè iniuriam pro moribus Diſcipulorum reſpondit.
Caiet.

26. Pulchra Clementis Alex. lib. 2. Strom ſententia. *Diſcipuli à Magiſtris diſciplinam mercantur.* An non (Paulo aſſertore) Chriſtiani Magiſtri, præcipuè ſpirituales parentes, *gratis* dant, quod *gratis* accepere? Ita planè. Quonammodo ergò Diſcipuli à Magiſtris doctrinam mercantur? Quonam pretio Iuriſperitus, apud Salmanticenſem, aut Pariſienſem aulam accepto à Diſcipulis muneratur, ſi abſque vlla retributione doctrinæ vndam quaſi è fonte ſumunt? Profectò laus illa quæ à cunctis Magiſtro adſcribitur, ex Diſcipulorum profectu, ac modeſtià pretium magnum doctrinæ traditæ dixerim. Laus enim Diſcipuli, eiuſdémque vituperium recurrit in Magiſtrum. Pulchrè cecinit Iuuenalis ſat. 7.

Laus data Magiſtro ob Diſcipuli profectum eſt magnum pretium & merces traditæ doctrinæ.
Clemens Alex.
Iuuen.

Scire volunt omnes, mercedem ſoluere nemo.
Mercedem appellas? Quid enim ſcio? Culpa docentis
Scilicet arguitur, quod læua in parte mamilla
Nil ſalit Archadio iuueni.

Ac ſi diceret, Iuuenis Archadius nihil ediſcit è Magiſtro, ſi nihil ſcit, nullam mercedem docenti ſoluit; quia boni diſcipuli à Magiſtris diſciplinam mercantur, dum ſcientes illi Magiſtrorum peritiam commendant. Scire itaque omnes cupiunt, *ſed mercedem ſoluere nemo,* quia vix vllus ita ſe gerit circa literarum ſtudium, aut morum compoſitionem, vt Magiſter ex illo commendabilis oſtendatur. Hinc docentis arguitur culpa. Vitio enim datur Magiſtro diſcipuli noxa, ſeu pigritia.

27. Vulgarem Tertulliani ſententiam vlteriùs illuſtro. Petrum Malchum vulnerantem curat Dominus reprimere, fatus: *Mitte gladium tuum in vaginam, calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Ioa. 18. Vbi Doctor, *Nec Chriſtus vnius diſcentis* (ſeu vnius Diſcipuli) *gladium in vlterem probauit. Patientia Domini*

Dum Diſcipulus Petrus oſtentat (vel ſpeciotenus] impatientià, Ieſu Magiſtri patientia vulneratur.

Ioa. 18. Tertul. *in Malcho vulnerata eſt.* Videmini vobis Malchum fuiſſe vulneratum? Porro Chriſti potius patientia vulnerata eſt. Quonammodo potuit Saluatoris patientia vulnerari? Quia vnus diſcens, ſeu Diſcipulus impatientiæ exhibuit ſpeciem vulnerans Malchum, móxque cuncti ex impatientiâ Diſcipuli Magiſtrum affectum impatientiâ arguent. Nam quemadmodum a Malcho Chriſtus alapa percuſſus patientiſſimè tolerans iniuriam, agnit Diſcipulorum modeſtiam, & ideo de Diſcipulis nil Cayphæ reſpondit: ita Diſcipuli impatientia (licet ſpecie tenus) Magiſtrum arguit impatientiæ: *Patientia Domini in Malcho vulnerata eſt.*

28. *Iudam vocat amicum Ieſus ne domeſticus habeatur, vnde Dominum arguere poſſit ex delicto Diſcipuli.* Mat. 26. Apud hortum Iudas, *Acceſſit ad Ieſum dicens: Aue Rabbi, & oſculatus eſt eum. Dixitque illi Ieſus, Amice, ad quid veniſti?* Mat. 26. Cur profanti, *Rabbi*, ſeu *Magiſter*, non reſpondit, *Diſcipule*, ſed *amice*? Certè verbo hoc: *Amice*, vtitur Dominus cum extraneos alloquitur. *Amice, non facio tibi iniuriam. Amice, quomodo hûc intraſti non habens veſtem nuptialem?* Profectò vocabulo hoc *Amice* & mercenarius, & Regij conuiuij violator exprimitur. Cum domeſticis verba facit Ieſus eos filios appellat: *Fili, tu ſemper mecum es*; aut pueros: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Quare igitur Iudam quaſi à collegio ex vocabulo *Amice*, deturbauit. Credo, ne exprimens Diſcipulum, aut domeſticum ſuum eſſe illum, qui Chriſti hoſtes ducebat, ſe ſe iniquum eſſe affirmaret. Tunc non diceret, *Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis*, ſed ex Iudæ ducis raptorum magiſterio abſolutè latro poſſet ab iniquis iudicari.

Plutar. Hinc aptè Plutarchus Præfat. in Polit. *Sermo publicus delicta Diſcipulorum refundere ſolet in Præceptores.* Concludo cum Boetio de Diſcip. Schol. *Nulla res Diſcipulo eſt ita infamis ac pernitioſa, ſicut vita contumelioſa Magiſtri:* Sic nulla res Magiſtro infamis adeò, quàm Diſcipuli contumelioſa vita.

Observatio V.

Ad illa verba:

Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum? non enim lauant manus, cum panem manducant.

Diſcipuli non materialiter, ſed ſpiritu ſeniorum ablutiones accuratè gerebant.

Vbi de crebrâ neceſſariâ animi ablutione differo; de mundiali enim puluere, vel religioſa corda ſordeſcunt.

29. *Quotidiana Sacerdotum piaculorum leuium confeſſio laudatur.* BEDA, Phariſæi & Scribæ *carnaliter illud accipiebant: Lauamini mundi eſtote.* Vnde ſtudium impendebant externæ à ſenioribus traditæ ablutioni. At Diſcipuli internæ cordis munditiei operam dabant; quare (vt Remigius adnotat) *ſuperflua erat illis illa traditio ſeniorum.* O quam neceſſaria crebra cordis ablutio ei, qui mundiali in puluere verſatur! Quam laudabilis Sacerdoti quotidiana leuium piaculorum Confeſſio! Beda.

30. *Vix Religioſi poſſunt vitæ legibus non à puluere infectione.* Fatur ſapiens. *Qui tangit picem, inquinabitur ab illa.* Eccli. 14. Puluis piceus creata cuncta, vnde non ſolum mundiales, ſed & Religioſi pedes; imo & corda ſordeſcunt. Ingreditur fœmina mellis officinam, dum liquor dulcis a cera ſeparatur, curat diligenti ſtudio veſtes non inſici, & gaudet omnino a mellis infectione recedere. Solis calorem poſt tempus primum captat, videris muſcarum examina ad veſtes irruere. An non nimio ſtudio curaui veſtes ab infectione protegere? Hæc lex eius qui apud mellis, aut picis officinam verſatur neceſſaria fere ſubire contagia. Ec. 14. D. Leo ſerm. 4. de Quadr. Pulchrè, inquit, *neceſſe eſt de humano puluere etiam Religioſa corda ſordeſcere.* Quantúmuis religioſa cura, & ſtudium vix te puluerulento habitaculo degentem a pulueris infectione liberabit. Imaginem cortinarum ſignaculo claudis, ablegas ſi quando velamina, exiſtimas colores deperiiſſe; poſt abſterſionem autem agnoſcis puluere auolante picturam eſſe obnubilatam. Quantumuis Religionis clauſtris quis recludatur, auolante mundiali puluere inficitur. Vnde crebra ablutio eſt præparanda. Leo.

31. *In exordio creaturæ crebra hominum ablutiones ad ... Gen. 1.* Moyſes ſcripſit. *In principio creauit Deus cælum & terram, & Spiritus Dei ferebatur ſuper aquas.* Gen. 1. Ex Patrum mente, myſticè illæ aquæ quæ Spiritui ſancto præparant domicilium, ſpirituales crebræ hominum ſunt ablutiones, Baptiſmus, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Vnctio, Aqua benedicta, Oratio, Eleemoſyna, &c. Quare homini nondum nato tanta ſpiritualis lauacri vis præparata eſt? Quia ſæpè homo è mundiali puluere inficiendus iterata ablutione indigebat. D. Ambroſius lib. 2. in exaem. *Benè in exordio creaturæ ablutionum figura ſignatur, per quod habuit creatura mundari.* Ambroſ.

32. *Picem mundus, & ...* Quàm ergò periculoſa mundialis habitatio, quàm, quodam modo, haud excuſabilis infectio! Audi Hugonem Philonium, lib. de Scient. bene moriend. *Pix eſt Mundus, quamlibet leuis attactu tangentes inquinat. Viſcus eſt Mundus, qui ſuos miratores, in modum aucupis, peccatis & mortis æternæ inuoluit periculo. Vnde mihi vix poſſibile videtur, vt qui Mundi legibus viuit, purus ab inquinamentis Mundi, & immaculatus hinc emigret.* Non viuam, ais, Mundi legibus, ſed me totum Dei impendam obſequio: num inquinabor? Hugo Philon.

33. *Vel qui operibus ſanctis dat operam timet ... pedes ex puluere ... Cant. 2.* Profecto is eſt mundialis puluis: vt non ſolùm homo terrenis impendens operam, ſed & cæleſtia curans vix valeat ſe ſe à maculæ pulueris contractione eximere. Num iuſtiores greſſus excogitabis illis Sponſæ, cum ad oſtium aperiendum Dilecto ſurrectura erat? Attamen prudens obijcit, *Laui pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Cant. 2. Preme particulam, *Quomodo inquinabo?* Non vocaris ad inquinamenti greſſus ô Sponſa Chriſti, ſed ad iuſtiſſimos greſſus inuitaris. Quid reſpondit? Non dixit. Quomodo ſurgam ad aperiendum, ſed *Quomodo inquinabo pedes?* Quia videlicet idem erat ſurgere ad aperiendum oſtium, ac pedes inquinari

inquinari. Nam qui pedes licet rectâ intentione terræ addicit, terreni pulueris lege vix poterit ſine inquinamento gradi. Sæpe ſurrexit, ſæpe aperuit, ſæpe ſponſum quæſiuit. Attamen reuerſa pedes ſæpe diluerat. Ideo clamat: *Laui pedes meos*; quia neceſſaria crebra ablutio inter pulueres creaturarum agenti. Rupertus lib. 2. *Pedes lauet, id eſt, quotidiana & communia, ſine quibus humana vita tranſigi non poteſt.*

Ruper.

34\. *Sacerdos in menſa Altaris crebrò abluitur. An vel ibi macula contrahuntur abluendæ.* Ioa. 19.

E vulnerato Ieſu latere *continuo exiuit ſanguis, & aqua.* Ioa. 19. Hoc quidem magnum Sacramentum eſt in Chriſto, & in Eccleſiâ, Euchariſticus enim ſanguis, ſiue Miſſa profluxit. Cur autem aqua puriſſima comitatur? An in ſacrificio incruento indiget victima ablutione? Certè indiget miniſter non ſolum vnico ſed crebro lauacro. Sacerdos purus ad altare aſcendit, totus ſacrificij peragendi curæ addicitur. At poſt oblatam hoſtiam, & calicem diluitur cum Dauide, *Lauabo inter innocentes manus meas.* Vndenam macula, poſt tam accuratam dilutionem contracta eſt? Panem ille, vinum, & aquam manu tetigit, contigit creaturam: quid ni maculam facilè contraxiſſet?

35\. *Oculi videntes creaturas, indigent crebra dilutione.* Cant. 5.

Nec ſolummodo manus ex creaturarum contactu fœdantur, non ſolùm cor, ſed & oculi creaturarum aſpectu, macula afficiũtur abluenda. *Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum.* Cant. 5. Oculi columbæ pleni ſinceritate, & ſuper fontes? Quid opus fontis lauacro puriſſimo lumini? Certè obiecta terrena, ac mundialia puriſſimis luminariis ſponſæ puluerulentas immittunt ſpecies, vnde neceſſium tam crebrò ablui oculos, vt continuò apud lauacrum reſidere videantur. Gillebertus, *Quædam venales ſordes quotidie quaſi furtim ſolent obrepere, quæ negligendæ non ſunt.* Huic ablutioni Diſcipuli ſtudium referebant, de externæ munditiei ex præſcripto ſeniorum non multum ſuperfluitate curantes: De quo proximâ obſeruat.

Gilleber.

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum? non enim lauant manus, cùm panem manducant.

Negligunt Apoſtoli externam illam ablutionem, quæ poſſit cum cordis immunditiâ copulari.

Spirituales viri abluendo, ac exornando cordi operam impendunt.

36\. Remigi.

AIEBAT D. Remigius, *Superflua erat illa traditio ſeniorum.* Ideo Apoſtoli non adhibebant curam circa eius obſeruationem. Spirituales enim viri cordi ſtudent ex compoſitione morum, ablutioni, & ornatui, ſuperfluam autem corporis munditiem, affectatum auerſantur ornatum.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

Vnde D. Leo inibi: *Non purgant contaminatum animum manus lotæ.* Præcordia omnino diluenda. Curat Dominus Petri pedes abluere, renuit Apoſtolus. Cui Magiſter, *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Ioan. 13. Tanti intereſt pedum ablutio, vt non lotus Petrus a Domino repellatur? Preme illud verbum: *Si non lauero te.* Non dixit, *pedes*, ſed *te*. Nam cùm pedes externè abluuntur, præcordia veracius emundantur: ſicut dum Baptiſmi vnda corpus intingitur externè, animus à ſorde originalis culpæ, (& actualis, ſi adeſt in adultis) liberatur. Hæc mundities interna requiritur, hæc vt Dominus hæreditatis noſtræ pars ſit, eſt neceſſaria.

37\. *Cordis munditiem curat Dominus, dũ videtur pedes Diſcipulorum abluere* Leo.

Iob Domino fatur, *Nonnè ſicut lac mulſiſti me, & ſicut caſeum me coagulaſti?* Cap. 10. Hæc eſt (authore Ioſepho) hominis conſtitutio, caſei orbiculum imitatur. Cortice caſeum immundum aſpicies, dum præcordia lactis referant puritatem. En Conditoris cæleſtis opera, curat de internâ munditie: externâ, quæ patet oculis, puritate neglecta.

38\. *Ad caſei formam homo effectus interné mundus.* Iob 10. Ioſeph.

Ideo Deus excitaturus hominem *inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem.* Gen. 2. *In animam viuentem* factus homo? Cur non in corpus etiam viuens? Non videtur Deus de iis, quæ ad externam corporis conſtitutionem attinent, curare. Tibi perſuade hominem inuiſibilem eſſe, idque, quod videtur, ad hominem quodammodo non pertinere: ſed hominem totum animam in viuentem excitari. Tertullianus lib. de anima, cap. 9. *Recogita, cum Deus flâſſet in faciem hominis flatum vitæ, & factus eſſet homo in animam viuam, totum flatum illum in interiora tranſmiſſum, & per vniuerſa corporis ſpatia diffuſum, ſimulque diuinâ aſpiratione denſatum.* Hic homo re verâ (hoc tibi perſuadeas) totus anima eſt, filij mei in animam viuentem excitantur, vt ſciant totam curam animo ornando impertiendam. Cur o fidelis ornate curas, & tam accuratè abluere, quod vix tuum poteſt appellari.

39\. *Videtur Deus negligere quæ ad exteriorem hominis conſtitutionem attinent* Gen. 2. Tertul.

Corpus nimiâ curâ diluatur, oculos contractâ ex crebrâ ablutione pulchritudine arripiat, dum animus fœditate laborat. Ducit-ne ſpiritus ille vitæ, qui in faciem internam hominis inſpirauit, huiuſmodi puritatem? Sapiens reſpondet, *Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, & auferet ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu.* cap. 1. Deus non aſpicit externam manuum, de ſeniorum traditione, munditiem: ſed internam animi, ex morum compoſitione, contemplatur. Pone hominem de interna animi munditie non curare: quaſi nihil eſt, qui effectus non dicitur eſſe in corpus viuens, ſed *in animam viuentem.* Vnde homines qui cogitationes illas *ſine intellectu* fouent, externam, non internam curam gerentes cap. 2. clamant: *Erimus, tanquam non fuerimus.* Vbi Petrus Dam. epiſt. ad Deſid. cap. 4. *Tunc cum videbantur eſſe impij, ad nihilum potius pertinebant, quam ad verum eſſe.* Sine animi compoſitione fictio quodammodo natura humana eſt.

40\. *Nihili ducit Deus externam munditiem, ſi interna contemnitur: ficta enim eſt.* Sap. 1.

Ideo Sapiens ipſe, *Deum time, & mandata eius obſerua; hoc eſt enim omnis homo.* Eccl. 12. Hæc vita mũdities eſt, Dei implere præcepta, non ſeniorum ſuperflua præ-

41\. *Lauacra externa vana, ſi mandatorũ cura neglig[en]tur.*

ſi mandatorum cura negligatur. Eccl 12. Rupert. præſcripta ſeruare. Quàm appoſitè ad argumentum Rupertus lib. 7. de glor. Trinit. cap. 12. *Deum timendo, & mandata eius obſeruando, accipe eſſe homo. Alias autem homo ſiue ſit Rex in Iſrael, ſiue in Babylone extruens aquarum piſcinas, quid prodeſt? Hæc vana ſunt, & ipſe vanitas eſt.* Deus præcepta obſeruanda indicit, homines lauacrorum piſcinas extruunt. An implenda ſeniorum præſcripta circa externam ablotionem, dum contemnuntur ſpiritus lauacra? *Quid prodeſt* piſcinarum extructio? *Hæc* prorſus *vana ſunt.*

42. *Manus fratrum Ioſephi ex mandati violatione immunda, externè abluta nō purificantur.* Gen. 37. Philo. Ioſephi fratres poſt excogitatum fratricidium, *ſedentes, vt comederent panem, viderunt Iſmaelitas viatores.* Gen. 37. Vbi ſic Philo, *ceperunt manibus pollutis quantumuis aquâ dilutis, ſanguinolentum panem.* Si manus dilutæ adnotantur, cur *manibus pollutis* panem edebant? An non quia nihil ad veram munditiem referebat, ſi fortè ex conſuetudine, aut vrbanitate manus abluerent, ad comedendum, dum conſcientia adhuc Ioſephi ſanguine tingebatur. Præceptum non occidendi violatis, & cōſuetudinem abluendi manus ad comedendum impletis: O quàm nihili munditiés hæc à Conditore ducta!

Observatio VII.

Ad illa verba:

Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum? non enim lauant manus.

Aptè adnotat Euangeliſta Scribas, ac Phariſæos hoſce omnium peſſimos eſſe: vtpote qui Diſcipulorum defectum (confictum quidem) euulgauerunt.

Peſſimorum enim proprium eſt, aliorum commiſſa reuelare.

43. Chryſoſt. CVR Matthæus illam addidit particulam: *Phariſæi ab Ieroſolymis?* Aptè Chryſoſtomus, *Scribæ, & Phariſæi Ieroſolymitani omnium peſſimi erant.* Quare autem peſſimos omnium adnotat Euangeliſta? Certè quia aperiendis proximorum defectibus (ab ipſis ſic putatis) ſtudebant: *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur præcepta ſeniorum?* Etenim peſſimorum hominum proprium eſt, aliorum errata publicare.

44. *Diabolicum vitium, reuelare delicta aliorum.* Iob 1. Peccatorum parens diabolus hoc ingenium natis ingeſſit. Ipſe enim Domino Iobum commendanti reſpondit: *Numquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius,* &c. Cap. 1. Quanta ſceleris publicandi libido! Eſto, quòd vere Iobi virtus vſque in vitium ingratitudinis deferenda ſit: cur diabolus manifeſtas virtutes non laudat, ſed manuum tectæ intentionis immunditiam confingit, & profert? Diaboli ingenium occultiſſima hominum vitia manifeſtare. Petrus Bleſenſis, *Quia in viro ſancto Satan mala, quæ accuſet non inuenit, bona conuertit in malum falso, & malitioſe vitium ingratitudinis ei volens inferre, quem aliter non poterat deprauare.* Idque non ſolùm temeratiè indicat, ſed euulgat ſermone. Bleſ.

Edoctus Cham parentis diaboli expreſſit ingenium, dum curat Noëmi reuelare nuditatem. 45 *Peſſimus Chā patris opprobrium aperuit* *Cùm vidiſſet Cham verenda patris ſui eſſe nudata, nunciauit duobus fratribus ſuis foras.* Profectò *Sem, & Iapheth pallium impoſuerunt humeris ſuis, & incedentes retrorſum operuerunt verenda patris ſui.* Gen. 9. Vbi appoſitè D. Chryſoſtomus apud Lipom. *Ex hoc loco liquet, quòd non in natura ſita ſine vitia, ſed in arbitrio, & voluntate. Ecce enim omnes fratres fuere, & eiuſdem naturæ, & eundem habuerunt patrem, eodem vtero fuerunt editi, eadem diligentiâ fuerunt educati; ſed non eandem mentem declarauerunt. Sed ille quidem in magnam malitiam incidit, hi autem debitum parenti impenderunt honorem.* Vndenam autem Chami magna hæc malitia oſtentetur? Occultam Noëmi nuditatem auſus eſt aperire. Quid iniquius? *Quid, qui peccata fratrum euulgant, & non ſolùm non contegunt, & excuſant, ſed magis ea faciunt manifeſta, multaque ex hoc operantur peccata?* Gen. 9 Chryſ.

Olim Maria *locuta eſt contra Moyſem propter vxorem Æthiopiſſam*, fata: *Num per ſolum Moyſem locutus eſt Dominus?* Lepra autem infecta pœnas luit. Num. 12. Cur lepra inficitur? Credo, vt oſtendatur malitia eorum, qui fratrum crimina grauia, aut leues defectu reuelare non verentur. Petrus Lombar. apud Tilm. *Maria iſta quæ contra ducem populi Dei murmurat, illam deſignat animam, quæ nec Deum timet, nec homines reueretur.* Vt hominem peſſimum Lucas deſcribat, ait: *Licèt Deum non timeo, nec homines reuereor, tamen quia vidua moleſta eſt mihi, &c.* Cur autem Mariæ lepra infectæ typo anima ſceleratiſſima ibi ſignatur? quia peſſimæ animæ ingenium eſt fratrum reuelare commiſſa, horribili ideo plagâ percuſſa. 46 *Soror Moyſis reuelans eius imperfectionem nequiſſimorum pœnas percutitur.* Num. 12. Lombard.

Cunctis iam nota Saülis peruerſitas, quæ quidem licèt poſſet à me pluribus oſtendi documentis, illud ſolummodo adducam: *Dixit Saul ad Ionatham filium ſuum: Cur non venit filius Iſai nec heri, nec hodie ad veſcendum?* 1. Reg. 20. Quare eum proprio haud nomine compellauit: *Cur non venit Dauid?* Exiſtimo, vt generis vilitatem proferret, qui nullâ poterat Dauidis ſanctiſſimi crimina publicare. Chryſoſtomus hom. de Dau. & Saü. *Saul iuſtum Dauidem ob vehemens odium non ſuſtinuit proprio vocare nomine, ſed dicebat: vbi eſt filius Ieſſe? Sic enim appellauit eum, vt genitoris notaret humilitatem ſperans fore, vt hoc pacto iuſti fama contaminaretur.* Preme illud: *Ob vehemens odium.* Vehementis, ſeu inſignis nequitiæ documentum eſt id proximorum reuelare, ex quo hominis fama contaminanda ſit. Imitatores prorſus Saulis, qui cum hominis à ſe habiti odio non poſſunt aperire delicta, generis exponunt infamiam, vndè dedecore afficiatur. 47 *Peruerſus Saul oſtenditur, qui Dauidis maculas cum homine.* 1. Reg. 20. Chryſ.

OBSERVATIO VIII.

Ad illa verba:

Non enim lauant manus cùm panem manducant.

Apoſtolorum Præſulum, ac Principum Eccleſiæ quælibet leuis noxa paret cunctorum oculis, & ſtrictè taxatur.

Subditorum enim oculi acutiſſimi, ad Prælatorum leues næuos agnoſcendos.

48. *Admineo Princeps, praua opera effugere, quia nullum vitium Præſulum potest eſſe ſecretum.*

PERFECTISSIMI planè Apoſtoli legis cultores, & conſilia obſeruabant, abſtinentiæ, paupertatis, caſtimoniæ, innocentiæ, patientiæ, reliquarúmque virtutum præclara exhibuerant documenta. Aſt Scribæ & Phariſæi in tantâ pulchritudine næuum leuiſſimum adnotârunt, quod ſcilicet ſeniorum præſcriptionem, circa lotionem manuum, tranſgrederentur. Nec miror, dum Apoſtolos Eccleſiæ Præſules à Domino aſſignari videam: *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram.* Iam à Phariſæis vti Principes, ſeu Præſules aſpiciuntur, ſiquidem ab eis illorum leuiſſima piacula (etiam ſi culpæ vertendum illis eſſet ſeniorum præſcripta contemnere) adnotantur, exaggerantur. Proprium enim ſubditorum lynceis oculis vti circa Prælatorum defectus.

49. *Tam lyncei oculi ſubditorum, vt Præſulem poſt parietem reclusum aperte videant, & eius notent actiones. Quid mirum ſi Cancellarius ille eſt?*

Subdita clamat Eccleſia: *En ipſe ſtat poſt parietem noſtrum, reſpiciens per feneſtras, proſpiciens per cancellos.* Cant. 2. Ipſe Præſul ſummus poſt parietem ſtat, & cognoſcitur? adeo ſubditorum lyncei oculi, vt Præſulem ſuum poſt parietes reclusum aſpiciant, eiúſque adnotent actiones. quid mirum ſi *Cancellarium* ſuum eſſe cognoſcant; Cancellarius enim quonammodo poſſit abſcondi? Certè ipſum Cancellarij nomen videtur repugnare. Caſſiodorus lib. 11. Var. Epiſt. 6. Ioannem Cancellarium ſic ex nomine muneris edocebat, haud poſſe actiones ſuas ſubditorum oculis non patere. *Reſpice, quo nomine nuncuperis. Latere non poteris, quod inter cancellos egeris. Tenes quippe lucidas fores, clauſtra patentia, feneſtras, ianuas. Et quamuis ſtudioſè claudas, neceſſe eſt, vt cunctis aperias. Nam ſi foris ſteteris, meis emendaris obtutibus, ſi intùs ingrediaris, obſeruantium non potes declinare conſpectus. Vide, quò te voluerit antiquitas collocare, vndique conſpiceris, qui in illâ claritate verſaris.* Vnde non mirum te reclusum poſt parietem videri, ſi te Cancellarium agnoſcant: *Proſpiciens per cancellos.*

50. *Cancellario, ſiue Præſuli ſemper feneſtra coniuncta eſt, vt diu reconditur, latere, non poſſit.*

Præmiſit, *Reſpiciens per feneſtram.* Clauſtrum enim Præſulibus præparatum, paries appoſitus, feneſtra eſt. Feneſtræ cancellus hæreſcit: *Vndique conſpiceris, qui in illâ claritate verſaris.* Plinius iunior Paneg. ad Trai. pulchrè, *Habet hoc magna fortuna, ſiue Præſulum conditio, quod nihil tectum, nihil occultum eſſe patitur. Principum vero non modo domus, ſed cubicula ipſa, intimóſque receſſus recludit, omniáque arcana noſcenda famæ proponit.* Omnia clauſtra manifeſta, quia feneſtra cancellis hæreſcit: *Reſpiciens per feneſtram, proſpiciens per cancellos*; ideo ſtans poſt parietem videtur, eiúſque reſpicientis, & proſpicientis actiones agnoſcuntur. Cant. 2. Plini.

51. *Licet Præſul habitum mutet, videtur: licet vocem ſimulet, agnoſcitur; quia curioſè aſpectantibus ſubditis omnia illicò manifeſtantur.*

Nullatenus Prælati actiones diſſimulari poſſunt. Si habitum mutat? Poterit tamen minimè non agnoſci, quia Præſul eſt. Si vocem diſſimulet? Mox dignoſcetur; nec enim Principis aut actiones, aut verba valent operiri lynceis oculis, acutis auribus ſubditorum. Rurſum Sponſa, ſiue ſubdita Eccleſia: *Ecce iſte venit ſaliens in montibus tranſiliens colles: ſimilis eſt Dilectus meus capreæ, hinnulóque ceruorum.* Cant. 2. Pulchrè præmiſit, *Vox Dilecti mei, ecce iſte, &c.* Si ſimilem habitu mutato, Præſulem capreæ aut ceruorum hinnulo vides, quonammodo vocem agnoſcis? Si balatu vtitur inſtar capreæ, quonammodo Dilecti vocem agnouiſti? Profectò Prælatus licèt mutet habitum, licèt vocem diſſimulet à ſubditis attentiſſimis neceſſariò dignoſcitur. Liceat Senecæ lib. 1. de Clem. cap. 8. pulchrâ admodum ſententiâ meam cogitationem confirmare. *Noſtros motus* (quia ſubditi) *pauci ſentiunt. Prodire nobis, ac recedere, & mutare habitum ſine ſenſu publico licet. Tibi,* ô Præſul, *non magis, quam ſoli latere contingit. Multa contra te lux eſt: omnium in iſtam conuerſi oculi ſunt. Prodire te putas, oriris: loqui non potes, niſi vt vocem tuam, quæ vbique ſunt gentes, excipiant.* Licet igitur Eccleſiæ Princeps mutet habitum, dignoſcitur: licèt vocem diſſimulet, exauditur. Cant. 2. Senec.

52. *Oculi ſubditorum in Præſulis actiones accuratè intendunt.*

De ſe Iob, cùm Regno potiebatur, inquit: *Cùm ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris. Quando erat Omnipotens mecum, & in circuitu mei pueri mei.* Cap. 29. Vt ſe Regem deſcribat, ſub metaphorâ hominis luce circumdati, & à ſubditis aſpicientibus accuratè ſtipati ſe exponit. Præſulis enim actiones nunquam in tenebris exeruntur, ſi ſubditorum neceſſariò oculos attentiſſimos ſubeunt. Nicetas exponens illa verba: *Et in circuitu mei pueri mei,* ait: *Qui in illum tanquam in centrum oculorum, animique aciem intentam haberent.* Quonammodo ergo actio vlla Præſulis tam accurati examinis & oculorum, & animi vim effugiet? Iob 26. Nicet.

53. *Subditus non ſolum aduertit Præſulum actiones, ſed & iniquis oculis aſpicit, vt nõ rectè iudicet.*

Ad hæc non ſolùm lynceis oculis ſubditi Prælatorum actiones aſpiciunt, ſed hi oculi nequitiâ laborant, vt malitioſè de actionibus iudicent. Subditus aſpicit? Plerumque non rectis oculis vtitur. Poſt Dauidis victoriam, præcinebant fœminæ Iſraelitæ: *Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus autem eſt Saul nimis, dixitque: Dederunt Dauid decem millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt niſi ſolum Regnum? Non rectis ergo oculis Saul aſpiciebat Dauid à die illâ, & deinceps.* 1. Reg. 18. Cur Dauidem Saul non rectis à die illa oculis aſpectaret? Profectò quia à die illâ Dauidem vt Regem ſibi præpoſitum aſpiciebat; nec poterat vt ſubditus reſpicere, niſi iniquis oculis vteretur, ad taxandas iuſtas actiones interpretatione non rectâ. Lectio Hebræa fauet: *Et fuit Saul inſpector, ſiue non rectus oculator Dauidis à die illâ.* Se gerit 1. Reg. 18.

Haud latere poſſunt Præſulis defectus. Claud.

vt ſubditum Saul, cum Dauidis prædicit Principatum; vnde conſequenter non rectus oculator, ac ſpectator circa Principis actiones oſtenditur. An putas poſſe vllos Præſulis defectus latere, cùm vel piæ actiones iniquis oculis aſpectantur? Cecinit dulciter Claudianus.

Hoc te præterea crebro ſermone monebo
Vt te totius medio telluris in Orbe
Viuere cognoſcas, cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam, nec poſſe dari Regalibus vſquam
Secretum vitiis: nam lux altiſſima fati
Occultum nil eſſe ſinit.

Si lux ſemper comes actionum Principis, ſi curioſi adſunt ſubditi ſpectatores, ô fili Honori, (aiebat Theodoſius) nullum vitiis Regum poteſt eſſe ſecretum.

Observatio IX.

Ad illa verba:

Non enim lauant manus, cùm panem manducant.

Diſcipuli egregiis virtutibus affecti, de paruulis piaculis reprehenduntur.

Vt edoceamur, quàm exacta debet eſſe magnorum (ſpiritualium ſpeciatim) virorum innocentia, in quibus minutiſſima piacula diſplicent:

54. *Minima Regum vitia maiora videntur, quam ſubditorum maxima defectus.* Chryſ.

APOSTOLI egregiis virtutibus ſtudentes de ablutione manuum non curabant. Chryſoſtomus. *Qui etiam neceſſarium cibum contemnebant, ſuperfluam illam lotionem non multum curabant.* O Principes, imò quia tam abſtinentes eſtis, vt neceſſarium cibum repellatis: deberetis ablutionem non negligere. Deberent profectò, ſi piaculum eſſet, manus iuxtà ſeniorum præſcriptum non abluere. Superflua erat illa lotio, ideo ab ſpiritualibus Eccleſiæ Proceribus non curabatur. Quid ſi ſuperflua non fuiſſet? Profectò magni viri minimè prætermitterent, debet enim exactiſſima eſſe magni ſpiritualis viri innocentia, in quo vel minutiſſimæ imperfectiones adnotantur, & diſplicent.

55. *Sicut animi, & capitis minores morbi accuratius curandi excipiuntur: ſic magni viri exigui defe-*

Non dubium, quin animi, ac capitis morbi minores maiori curâ ſunt pellendi, quia ſcilicet, in nobiliſſima hominis portione vitium magis diſplicere videatur. Plinius in Panegyr. *Princeps velut anima Reipublicæ, aut quaſi corporis caput, vnde totius corporis vita, motus, ſenſúſque pendet.* Ergo & animi, & capitis morbis minimis cura maiori medicina adhibenda eſt, ſi ex animo & capite vita corporis pendet. *Vt in corporibus* (adiicit lib. 4. epiſt.) *grauiſſimus in Imperio eſt quilibet morbus, qui à capite diffunditur in cætera membra.* Nam cùm egregij viri ſpectabiliores ſint vti præcipua myſtici corporis pars, quilibet defectus ſpiritualis valetudinis & adnotatur accuratiùs & magis offendit.

ctus curioſius adnotantur. Plini.

56. *Velut in facie næuus, aut verruca ſic in magno viro minutiſſimum vitium adnotatur, & offendit.* Prou. 25. Plutar.

Hinc Salomon, *Aufer iniquitatem à vultu Regis, & iuſtitiâ firmabitur thronus eius.* Prou. 25. Quænam in vultu Regis iniquitas? Lentigo, næuus, verruca. Quare ergo minutiſſimus defectus adeo apparet, & offendit, vt iniquitas poſſit appellari? Hoc eſt inter magni viri & vulgarium commiſſa diſſidium, quod vulgarium hominum maculæ velut in corpore maiora quidem minora videantur: magnorum autem virorum, ſpiritualium præcipuè defectus minimi quaſi in facie maximi reputentur. Plutarchi pulchrâ ſententiâ confirmo. *Quomodo* (inquit in Præc. polit.) *in facie lentigo, & verruca magis ſunt, quam notæ mutilationes & cicatrices reliqui corporis odioſa: ſic exigua peccata quando apparent in Procerum vitis, magna, propter exiſtimationem, quam de egregiis viris habet vulgus, vt de re magnifica, quæ omni vacare vitio debeat, videntur.*

57. *Defectus paruuli virorum magnorum videntur, & offendunt, ſicut morbi oculorum.*

Spirituales egregij viri faciei luminibus comparantur. Ideo Petrus Dam. Diuos Petrum, & Paulum Eccleſiæ Principes *geminum oculum* vocitauit Eccleſiæ, ſeu vnitatem halantem, reſpectum illum, de quo ſponſus, *Vulneraſti cor meum ſoror mea ſponſa, in vno oculorum tuorum*, ſeu in Petri ac Pauli vnitate; vti alibi innuimus. Pone in oculo puluerem exiguum, aut paruulam feſtucam. Minutiſſimus ille defectus lacrymas excitans, ſanguine luminare intingens efficacius aduocat Medicum, quia citius adnotatur, & offendit grauiùs, quam reliquorum membrorum grauiora vulnera. Fauet Plutarchus in libello de Procer. *Medicus, qui egregius ſit, libentius oculum curauerit, qui multis proſpicit, & excubat pro multis.* Addiderim, & cuius minutiſſima vulnera grauiſſima reputantur ob membri dignitatem, & officium.

58. *Sublimes viri inſtar funambuli, à leui lapſu, magis viſibili, in ipſo, abſtinent.* 1. Tim. 2.

Paulum exaudite. *Obſecro primum omnium, fieri obſecrationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro Regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt.* 1. Timot. 2. Siue pro omnibus viris egregiis, ſpiritu proceribus, qui in ſublimi opinione collocantur. Preme particulam: *Qui in ſublimitate ſunt.* Videtur huiuſmodi viros cum funambulis comparare? Quidnam, precor, cum funambulis egregio, aut ſublimis famæ ſpirituali viro? Certè leuia peccata grauia exiſtimantur in viro egregio, & citiùs adnotantur in ſublimi, Sicut in funambulo leues deuiationes exitiales ſunt, & faciliùs aſpectantur. Pulchrè Nazianzenus in Apol. *Quemadmodum in ſublimi, & pendulo fune gradientibus in hanc, vel illam partem deflectere minimè eſt tutum; nec enim parua inclinatio paruum periculum affert, verum eorum ſalus in æquilibrio poſita eſt: ad eum quoque modum vtramuis in partem quiſpiam Princeps* (aut egregius vir) *ob vitæ improbitatem propenderit ipſi imminet, &c.* Nota verbum: *ob vitæ improbitatem.* Improbitas-ne appellanda paruula illa viri egregij inclinatio? Ita planè, qui exitialis reputatur in ſpirituali egregio

Nazianz.

gio

gio viro quilibet defectus. Citiùs adnotatur noxa Procerum, grauiùs offendit.

59. *Qua noxa leuior eſt in vulgari homine, in egregiis lethalis apparet.* 4. Reg. 20. Cyril. Chaldæ. Iſa. 38.

Ægrotauit Rex *Ezechias* lethali correptus infirmitate : *Vſque ad mortem* 4. Reg. 20. Quonam ægritudinis genere laborabat ? Cyrillus Alex. *Sæuo vlcere, & peſſimo.* Alij., *Lethali morbo.* Chaldæus Paraphraſtes, *Leprâ. Iſaias iuſſit, vt tollerent maſſam de ficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus.* Iſa. 38. Chaldæus legit, *ſuper ſcabiem.* Iam requiris, Quonammodo ſcabies leuis quidem morbus lethalis vocitatur ? *Ægrotauit Ezechias vſque ad mortem.* Crediderim, quia vulnera in vulgaribus minutiſſima, in egregiis viris adeo grauia apparent, vt lethalia reputentur. Liceat mihi vulgariter explicare : *Los peccados veniales en perſonas del vulgo parecen mortales en perſonas illuſtres.* Apparet hinc, quàm debeant nobilitate conſpicui vel à leuibus defectibus abſtinere.

Observatio X.

Ad illa verba:

Non enim lauant manus, cùm panem manducant.

Antiquorum ſanctiſſimorum Patrum querela in indignè communicantes, qui non dilutis manibus, ad Altare accedunt, Panem cæleſtem ſumpturi.

Qui quidem crebrâ præmiſſâ diligentiſſimâ ablutione accipiendus eſt.

60. *Quanam puritas ad recipiendam Eucharistiam in Sacerdotibus & in laicis requiratur.*

VIdeor querelas ſeu Angelorum, ſeu antiquorum Patrum naſcentis Eccleſiæ Miniſtrorum exaudire : Quare ó Eccleſia parens, & magiſtra pietatis, Diſcipuli tui, Sacerdotes, ac laici fideles ſeniorum præſcripta tranſgrediuntur, non enim accuratè lotioni manuum operam impendunt, cum Euchariſticum Panem ſumpturi ad Altare accedunt. O quam accurata ablutio dedecet Euchariſticum Panem accepturum.

61. *Qua agnouit Petrus ſe participem Ieſu futurum in Euchariſtia, & pedes, & manus, & caput abluendum offert.* Ioan. 13. Strab.

Chriſtus lauaturus Petrum accedit nouiſſimæ cœnæ ſolemni. Quod cum Petrus renueret ; *Me non lauabis in æternum*, Chriſtus reſpondit. *Si non lauero te, non habebis partem mecum.* Petrus tunc : *Domine, non tantum pedes meos, ſed & manus, & caput.* Ioann. 13. In cuius expoſitionem præmitto cum Strabo partem cum Ieſu habere, idem eſſe, ac præmiſſa pœnitentiæ diligenti ablutione Chriſtum in Euchariſtiâ recipere. *Qui ergo non lauatur per Pœnitentiæ Baptiſmum, non habet partem cum Ieſu*, quia non recipit ſpiritu, licet pectore corporaliter excipiat. Ideo Petrus ad dignam Euchariſtiæ ſumptionem (proximam vtique) licèt audierat ſolos pedes diluendos à Domino, & manus, & caput lauacro expoſuit. Ac ſi diceret, cùm de tanto myſterio non cogitabam ſuperfluam huiuſmodi pedum lotionem poteram iudicare ; at ſi Euchariſticum Panem accepturus ſim, accuratiſſima lotio adhibenda eſt corpori, ſpirituique vniuerſo ; *Lauetur manus*, interlinearis, *id eſt, opera : Caput, id eſt, cogitationes* diluantur. Omnis circa ablutionem cura eſt exigua, ſi cum Euchariſtiæ puritate componatur. Interl.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

62. *Præmittatur ablutio, quæ Baptiſmum imitetur, ad Cõmunionem.* Luc. 11.

Preme illam particulam : *Per Pœnitentiæ Baptiſmum.* Nec enim vulgaris ablutio præparanda ad Euchariſtiam recipiendam, ſed quæ Baptiſma valeat imitari. Apud Phariſæum conuiuio excepto Domino ; *Phariſæus cœpit intra ſe reputans dicere : Quare Baptiſatus non eſt ante prandium ? Et ait Dominus ad illum : Vos Phariſæi, quod de foris eſt calicis, & catini mundatis.* Luc. 11. Vbi Ambroſius. *Non dubium eſt, vocabulo Calicis Paſſionem Corporis declarari.* Paſſionem Corporis Euchariſtiam, in quâ Paſſionis Ieſu memoria colitur, appellauit. Ad Euchariſtiam ergo recipiendam Baptiſmus requiritur, ſiue ea ablutio tam mortalium, quàm venialium deffectuum, quæ Baptiſmatis ablutionem æmuletur. S. Ambroſ.

63. *Præcedat irrigatio fontis, quæ fluuius ſit, ad animi ſuſcepturi Euchariſtiã ablutionem.* Gen. 2.

Non ſufficiat communicaturo leuis ablutio, ampliùs laua me ; Si Sacrificium Auguſtiſſimum ſuum daturus. *Fluuius egrediebatur de loco voluptatis, ad irrigandum Paradiſum.* Gen. 2. Paradiſus anima, in qua Euchariſtiæ vitale lignum in vitam plantandum eſt. Certè vt fructuosè excipias non qualiſcumque ablutio præmittenda, ſed fontis irrigatio, quæ ob vbertatem fluminis poſſit profluxio vocitari. Ambroſius, *Hic fons fluuius facit, vt lignum illud fructuoſum ſit, & ferat fructus in vitam æternam. In animâ tuâ fons fluuius ſit.* Ambroſ.

64. *Quantumuis ſit abundans ablutio, exigua eſt, ad tantam puritatem.* Gen. 18.

Certè tanta ad Panem hunc requiritur puritas, vt abundans ablutio dici poſſit exigua. Cum Abraham conuiuium Angelis hoſpitibus præpararet, profatus eſt.. *Afferam pauxillum aquæ, vt lauentur pedes veſtri, ponamque buccellam panis, vt confortetur cor veſtrum.* Mox Saræ ; *Accelera*, inquit, *tria ſata ſimilæ, commiſce, & fac ſubcinericios panes.* Gen. 18. Angelis inuitatis cibus præparatur Angelicus, ſcilicet Euchariſtia. Sic Ambroſius : *Sara tres ſimilæ menſuras faciens typum Eccleſiæ habet, cui dicitur, Lætare ſterilis, quæ non paris &c. Similaginem igitur offert Eccleſia, hoc eſt, interiora ſpiritualis frumenti, vel grani illius, de quo dictum eſt, quod niſi in terram ceciderit, nullum fructum affert : & miſcet tria ſata, id eſt, Corpus, Animam, & Diuinitatem.* Iam premo particulam : *Afferam pauxillum aquæ, vt lauentur pedes veſtri.* Cur diminuentibus vitur verbis ad ablutionem ſignificandam ? *Pauxillum aquæ.* An quemadmodum *buccella panis* vocitatur Euchariſtia tanta, vt lautiſſimum cedat Regium in conuiuium : ſic pauxillum aquæ abundantiſſimam ſignat ablutionem ? Certè tam ingens puritas requiritur ad Communionem, vt quælibet pedum ablutio, ſeu conſcientiæ mundatio exigua ſit futura, diminuenti vocabulo ſignificata : *Afferam pauxillum aquæ.* S. Ambroſ.

65. *Quodammodo ad immenſum panem accipiendum immenſa debetet eſſe cõſcientia præcedens ablutio.* Geneſ. 49. Ambroſ.

Quid ſi pelagi immenſitatem ſuperet ablutio præmittenda? Parum dixi. Certe tam immenſa quodammodo debet eſſe præcedens ablutio, quam eſt immenſurabilis ipſius conuiuij magnitudo. *Lauit*, ait Iacob, *in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum.* Geneſ. 49. Vbi D. Ambroſius contemplatur ſtolam & pallium hominis eſſe conſcientiam, ſeu animum. Lauatur animus vino, vt intingatur vuæ ſanguine. Priùs ſtola, ſeu pallium tingitur vino, vt poſtmodum vuæ ſanguine intingatur. Quodnam vinum? quinam vuæ ſanguis? *Chriſti cruor*, eodem authore. Cur ſtola vino abluitur? Vt ad recipiendum ſanguinem pallium diſponatur. Cur autem animus ſanguinem Dominicum recepturus ſanguinis ablutione diſponitur? Vt innuatur, ad immenſi ſanguinis receptionem, ablutionem quodammodo immenſam eſſe præmittendam. *Ipſe eſt vitis, & ipſe eſt vua; vinum* eodem authore. Cur ſtola vino abluitur? Vt ad recipiendum ſanguinem pallium diſponatur. Cur autem animus ſanguinem Dominicum recepturus: ſanguinis ablutione diſponitur? Vt innuatur, ad immenſi ſanguinis receptionem, ablutionem quodammodo immenſam eſſe præmittendam. *Ipſe eſt vitis & ipſe eſt vua; vinum ad lauacrum, & accepens ſanguis ad pretium.* Quare ô Mater Eccleſia Sacerdotes tui, fideles tui non curant manus ſaltem ad Euchariſticum conuiuium accedentes abluere?

SECTIO SECVNDA.

Conuincit Dominus Phariſæos.

TEXTVS.

VERS. 3. IPSE autem reſpondens ait illis: Quare & vos tranſgredimini man-
datum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit. 4. Ho-
nora patrem, & matrem: & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. 5. Vos
autem dicitis. Quicumque dixerit patri, vel matri: Munus quodcumque eſt ex
me: tibi proderit. 6. Et non honorificauit patrem ſuum, aut matrem ſuam: &
irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram. 7. Hypocritæ, bene
prophetauit de vobis Iſaias, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eo-
rum longè eſt à me. 9. Sine cauſa autem colunt me docentes doctrinas, & man-
data hominum. 10. Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.
11. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc
coinquinat hominem.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Reſpondet Chriſtus ad Phariſæorum obiectionem clauum clauo retundens.

1. *Directa ſolutio ad criminationem Phariſæorum reſponſio.* Caiet.

IPSE *autem reſpondens, ait illis.* Caietanus. *Clauum clauo retundit. Si Scribæ interrogaſſent cauſam, reſpondiſſet ad cauſam; ſed vbi non quærunt ſcire, quare, ſed criminantur, ſed inuehuntur in Magiſtrum innocentem, prætermiſſâ cauſâ, quare diſcipuli non ſeruant illam traditionem, reſpondet directè ad criminationem, monſtrando illis magnum ipſorum crimen in tanto ſtudio circa traditiones ſeniorum. Monſtrat autem hoc arguendo illos eodem modo, ſed non eodem animo, quo ipſi arguerunt.*

2. *Phariſæi ex iuſtitiæ zelo minimè Diſcipulos arguebant.* Caiet.

Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Studij veſtri circa traditiones veſtras magnitudo in præceptorũ Dei redundans contemptum quanam ratione poteſt excuſari? Ad arguendum ex iuſtitiæ zelo minimè inſurgitis, ſed ex propriæ amore authoritatis, cum mandata veſtra, ſeu traditiones præceptis Dei præponatis. *Si vos* (cum Cardinali loquor) *amor iuſtitiæ plenioris moueret, ſtuderetis primum circa obſeruationem diuinorum, & poſtea humanorum præceptorum: ſed vbi ſcandeſcitis circa friuola humana, poſthabentes diuina mandata, apparet, quod propria amor authoritatis vos mouet.*

Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem: & Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicumque dixerit patri, vel matri: Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit. Et non honorificauit patrem, aut matrem ſuam: & irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem veſtram. In cuius periodi expoſitionem in primis præmitto, verbum *Honorare* munerum ſignare oblationem. Nec enim honor ſolùm in verbis, externáque reuerentiâ, ſed in eleemoſynis etiam, munerúmque oblatione poſitus eſt. Hieronymus, *Honor in Scripturis non tantùm in ſalutationibus, & officijs deferendis, quantùm in eleemoſynis, ac munerum oblatione ſentitur.* Paulus, *Honora viduas, quæ verè viduæ ſunt.* 1. Timoth. 5. vbi Doctor, *Hic honor donum intelligitur.*

3. *Honor idem eſt ac ſubſidium Parentes honoras qui eos paſcis.*

Hieron.

1. Tim.

4. Deinde hinc præceptum de honorandis parentibus ſic interpretor, *Honora patrem, & matrem.*

Præceptum de honorandis parentibus. Ambroſ. Hieron.

trem. Id eſt paſce illos. Sic Ambroſius, *Paſce patrem, paſce matrem.* Et Hieronymus, *Præceperat Dominus vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum conſiderans, vt filij honorarent etiam in vitæ neceſſarijs miniſtrandis parentes ſuos.* Debebant igitur filij parentibus honorem, id eſt, vitæ neceſſaria, ex præcepto Dei.

5. *Varia Patrũ interpretatio.* Chryſ. Auguſt.

Tertiò vis ſententiæ illius: *Munus quodcumque ex me tibi proderit*, expendenda. Chryſoſtomus, *Id eſt quod a me in tuam vtilitatem petis, munus eſt Deo iam promiſſum, ideo dare non poſſum.* Auguſtinus lib.1. quæſ. Euang.q.16. *Id eſt munus, quod offers cauſa mei, ad te iam pertinebit. Quibus verbis ſignificant filij iam ſibi non eſſe parentum pro ſe oblationes: quod ad eam ætatem perueniſſent filij, vt poſſent iam ipſi offerre pro ſe. In hac ergo ætate conſtitutos vt poſſent parentibus hoc dicere, cum hoc dixiſſent, negabant Phariſæi, reos eſſe, ſi parentibus ſuis non præſtarent honorem.* Hieronymus, *Docuerunt peſſimi Phariſæi peſſimos filios, & vt ſi quis ea, quæ parentibus offerenda ſunt, Deo vouere voluerit, qui verus eſt Pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus. Vel certè ipſi parentes, quæ Deo conſecrata cernebant, ne ſacrilegij crimen incurrerent, declinantes, egeſtate conficiebantur. Munus igitur quodcumque eſt ex me tibi proderit; quia præſtantius eſt Deo offerre Patri ſummo, quam tibi.* Gloſſa. Ordin. Sic per interrogationem: *Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit? Numquid munus, quod Deo voui proderit animæ tuæ: Minimè. Sacrilegus eris, ſi acceperis.* Siue, *Numquid vis, vt munus quod eſt oblatum ex me Deo, in tuos vertatur vſus, poſthabito Deo?* Ambroſius ad cap.18. Lucæ. *Cum petit aliquid ad ſumptum egens pater, aut mater, à filio, filius, quia legem timens excuſationem non dandi requirit, dicere ſolet: Munus quod ex me, tibi proderit, vt dicatam Deo pecuniam pater religioſus accipere reformidet, Sed hæc traditio hominum eſt excuſationes obtexentium auaritiæ ſuæ. Cæterùm Dei traditio eſt, vt paſcas parentes. Nec enim Deus quærit donum fame parentis.*

Gloſſa. Ambroſ.

6. *Congruentior ſenſus.*

Attamen verſioni noſtræ magis congruit ſenſus huiuſmodi: Qui dixerit patri ſuo vel matri: Munus quodcumque eſt ex me, tibi proderit, ſubaudi. *Benè facit.* Quæ verba ſubticuit Dominus, quoniam notum erat Phariſæis, & Scribis, quid eſſet ſub audiendum. Qui, inquam, dixerit, Munus quodcumque ex me Deo offertur, ô pater, vel mater, tibi proderit, Deo oblatum etiam pro te. Satiúſque eſt Deo Patri ſummo, quàm tibi donare. Sic Lyranus, Abulenſis, Ianſenius, Maldonatus, Barradius, & alij. Oblatum autem munus Deo, prodeſſe poterat præterea parentibus, quia ex ſacrificiis pacificis pars offerentibus cedebat.

Lyran. & alij.

7. *Totam iam expono ſententiam.*

His præmiſſis totam iam expono ſententiam. Deus præcepit, *Honora patrem, & matrem.* Exod.20. &, *Qui maledixerit* patri, vel matri, morte moriatur. Leu.20. Vos autem dicitis, quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque eſt ex me oblatum Deo vero Patri, tibi proderit, culpâ vacauit. Et tamen filius ex hac doctrinâ, ſeu traditione veſtrâ, non honorificauit patrem ſuum, aut matrem ſuam, alimenta exhibendo. Vnde ſequitur, vos irritum facere per veſtram traditionem Dei præceptum, de honorandis parentibus traditum. An quærit donum Deus fame parentum? Minimè. Vos igitur, qui aſſeritis non peccare, qui vt donum Deo offerat, patrem, aut matrem deperire relinquit, præceptum de honorandis parentibus apertè læſiſtis.

§. II.

Phariſæos Iſaiæ carpit teſtimonio.

8. *Oſtendit Dominus hypocrytas illos ex Iſaia teſtimonio.* Iſa.29.

HYpocritæ, benè prophetauit de vobis Iſaias, &c. *Hypocrita* quiſnam? Simulator hiſtrionibus ſimilis, foris Reges, intus Reipublicæ viliſſimi homunciones. Græcè quidem *ὑποκριτὴς mimum* ſignificat, & *hiſtrionem. Populus hic* (inquit Iſaias) *labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me.* cap 29. Aliud ore, aliud corde gerit: aliud eſt intus, aliud foris exhibet. Cur longè à me diſtat, os ſolum propinquum eſt. Hieronymus, *Appropinquat populus iſte ore ſuo mihi, labijs ſuis glorificat me, cor autem eius longè eſt à me.* Hieron.

9. *Locum Iſaiæ ſuæ ſententiæ Chriſtus accommodat.* Caiet.

Sine cauſa autem colunt me. Pergit locum Iſaiæ expendere. Sic vertit Hieronymus, *Et timuerunt me mandato hominum, & doctrinis.* LXX. *Fruſtrà colunt me, docentes mandata hominum, & doctrinas.* Senſus eſt, Fruſtra colunt me Iudæi, docentes hominum traditiones diuinis præceptis repugnantes. Caietanus. *Clarè vides, Deum damnare, quod Iudæi timuerunt ipſum, non in mandatis Dei, ſed in mandatis hominum: non in doctrina Dei, ſed in doctrinis hominum. Si enim timuiſſent ipſum, ſeruando mandata Dei, & hominum, doctrinam Dei & hominum, non reprehenderentur; cum ſeruare non ſolum Dei, ſed etiam hominum mandata, ſit amplioris iuſtitiæ.* Igitur, ob traditionem veſtram obſeruandam, irritum feciſtis mandatum Dei circa honorem parentum: & nequiter Diſcipulos mandatorum Dei perfectiſſimos obſeruatores carpitis, quòd nimiæ traditionis ſeniorum obſeruationi non ſtudeant.

§. III.

Exponit Dominus vndenam veræ ſordes trahantur.

10. *Quod intrat in os non coinquinat.* Euthym.

NOn quod intrat in os coinquinat hominem. Non cibus in os intrans, & multò minùs manuum ſordes hominem vera impuritate contaminant, ſed quæ ex ore exeunt peccata, ea hominem conſpurcant. Euthymius de manuum ſordibus. *Non ſordes manuum illotarum, quæ vna cum eſcis in os ingrediuntur, contaminant hominem, quia nec tangunt animam; namque peccatum fœdum eſt, quod animæ nocet.* Aptiùs de cibis ipſis Theophylactus interpretatur, *Quia Phariſæi arguerunt Diſcipulos, quod illotis manibus comederent: Dominus de cibis dixit, quòd nullus cibus coinquinet hominem. Et ſi cibus non coinquinat, multo minus illotis manibus comedere.* Theoph.

Quod procedit ex ore commaculat.

Sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Theophylactus, *Quoniam verbis ſuis, quæ ex ore procedebant, Phariſæi ſe ſe conſpurcabant.* Ipſa tunc prolata aduersùs Diſcipulos Phariſæorum, ac Scribarum verba Dominus taxat. O Pha-

tiſæi, qui in os intrat cibus immundus hominem non coinquinat. Diſcipulos non commaculat; ſed quæ ex ore veſtro procedit murmuratio, hæc conſpurcat hominem, vos afficit immunditia. Theophylactus, *Notat latenter Phariſæos, qui dicentes inuidorum verba, coinquinabantur.* [Theoph.]

11. *Abroganda innuitur Iudaica traditio.* Præterea Dominus Iudaicam illam circa lotionem manuum obſeruantiam lege nouâ abrogandam indicauit. Euthymius, *Aiunt alteram interpretationem hic profundius eſſe reclusam, ſcilicet quod nihil factum à Deo natura impurum eſt. Ait enim Moyſes Gen. 1. Et vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & ecce bona valde. Dicunt ergo hac profundiori interpretatione ciborum reyci obſeruationem, quam Iudæi ſeruabant.* Nulla ergo poteſt contrahi ex manibus non lotis impuritas, quia nihil à Deo factum natura impurum. Vnde meritò ſeniorum traditio eſt abrogata.

IN IESVM OB DISCIPVLOS ACTVM PHARISÆORVM Querimoniis.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX CONVICTIS PHARISÆIS.

Observatio I.

Ad illa verba:

Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare & vos, &c.

Chriſtus pro Diſcipulis reſpondit, quia ipſi obticuere, dum à Phariſæis accuſarentur.

Deus namque vindicator exſurgit, dum fideles acti iniurys patienter tolerant, parcúntque calumniatoribus.

12. DVm obticent Diſcipuli, nec retundunt calumniatores, Dominus eorum cauſam ſuſcipiens gerit vindicatorem. Tanti intereſt iniuriis affectum labia ſilentio obfirmare, animum deprimere. Vindictam meditaris? Deus obticet: das operam ſilentio, cùm calũniis afficeris? Deus *reſpondens, ait: Quare & vos.*

13. *Dum fideles iniurys acti tacent, Deus reſpondet, & vindicat Patientes illis: Deus impatiens.* David ſatus, *Reſponde pro me*, labia ſilentio obfirmat, ſed tunc clamat ad Dominum, vt ad reſpondendum pro ſe cogat; vnde Dominus & reſpondet, & vindicat. Chriſtum audiamus. *Deus non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Luc. 18. Ipſi tacentes, dum ab hominibus iniuſte accuſantur, ſolùm clamant ad Deum; ideo Deus pro illis reſpondens patienter tolerantibus, non habebit patientiam, ſed vindictæ operam exhibebit. Nicephorus lib. 6. hiſt. *Dum fideles iniuriâ acti vindicta obdormiunt, diuina vindicta oculus non dormitat, ſed tandem experrectus iuſtas pœnas iniurys irrogat.* [Luc. 18.] [Niceph.]

14. *Qui vindicare vult* [*acriter, beſtiſque vulnerare tacerat.*] Franciſcus Petrarch argumentum confirmans, aſſerit eum qui ſtudet hoſtes vulnerare, vindicatórque iniuriarum exſurgere, debere animum deprimere, ſilentióque profundo vti. Inducit illud: *Mea eſt vltio, & ego retribuam.* Deut. 32. Quod ſic Paulus expendit; ſcimus qui dixit: *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Hebr. 3. Id eſt, *Vindictam* obticens mihi relinque: pro te reſpondebo. Farut igitur Author dial. 101. *Volo quidem vlciſci.* Reſpondet. *Qui vindicari vult, à Deo inueniet vindictam. Mea eſt vltio* (inquit Deus) *& ego retribuam. Tace, vt ille te vindicet, qui & offendentis eſt Dominus, & offenſi. Vlciſci eſt animus? Ergo da iræ ſpatium, fræna impetum.* Dum enim obticens infrænaris, clamans Dominus effrenatur ad vindictam. [Petrar.] [Deut. 32.] [Hebr. 3.]

15. *Pro manſuetis tacentibus Deus reſpondens arguet calumniatores.* De Chriſto Iſaias, *Arguet in æquitate pro manſuetis terræ.* Cap. 11. Hæc Iudicis æquitas, vt cùm homines manſuetudine vtentes nihil reſpondent ad calumnias, ipſe reſpondens arguit accuſatores. D. Chryſoſtomus hom. 57. in Gen. *Quando iniuria nobis fit, noſque manſueti, & mites, ac tolerantes fuerimus, maiori, largiorique auxilio diuino fruimur.* Quia æquiſſimus Deus (ac ſi iure teneretur) nobis tacentibus, ipſe reſpondet, vt calumniatores arguat: *Arguet in æquitate.* [Iſa. 11.] [Chryſ.]

16. *Iacob tacens dum iniurys afficitur, Deũ loquentem, vt reprimat hoſtem ſortitur.* Quot nam, quæſo, Iacob fuit laceſſitus iniuriis à Laban, eiúſque filiis? *Poſtquam audiuit Iacob verba filiorum Laban dicentium: Tulit Iacob omnia, quæ fuerunt patris noſtri, & de illius facultate ditatus, factus eſt inclytus. Animaduertit quoque faciem Laban, quod non eſſet erga ſe ſicut heri, & nudius tertius.* Gen. 31. Id eſt, calumnias ſimul cum filiis in Iacobum iactitabat ſocer: nec tamen Iacob vllum impatientiæ verbum proferebat. Quid Dominus, iuſſit Iacobum ditiſſimum ad patriam reuerti, inſequentique Labano indixit: *Caue, ne quidquam aſperè loquaris contrà Iacob.* Ibid. An non vides Deum pro tacente Iacobo reſpondere, & vindicare, dum filiæ aufugiunt, diuitiæ diſparent, idola abripiuntur, & diuitiis Labano, filiabus, ac nepotibus orbato. Fatur appoſitè Chryſoſtomus illa hom. 57. in Gen. *Ne igitur obluctemur his, qui nos premunt, & calumniari volunt; ſed feramus generosè ſcientes, quod nos omnium Dominus non deſpiciet.* Pro tacentibus enim inclamat, vt vindictam exerat. [Geneſ. 31.] [Chryſ.]

Obser

OBSERVATIO II.

Ad illa verba:

Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?

Defendit Magiſter Diſcipulos hominum iuſſa,ſeu traditiones paruipendentes, vt Dei præcepta cuſtodirent.

Vbi taxo illos, qui Dei mandata violare non verentur, vt ſtatuta, ſeu conſuetudines hominum tueantur.

17.
Collegij, aut Eccleſiæ ſtatutorum executionem, quæ iuſtitiã, aut charitatem violet, reprehendo.
Hieron.

DIvvs Hieronymus ſic locum expendit: *Quid reprehenditis Diſcipulos meos ſeniorum iuſſa paruipendentes,vt Dei præcepta cuſtodiant?* An non magis laudibus deberetis efferre tam iuſtos legis diuinæ obſeruatores, quòd,vt eam cuſtodiant, parùm de hominum inutili ac ſuperfluâ conſuetudine, aut ſtatuto curare videantur? Profectò hinc taxabiles obiiciuntur nonnulli adeò ſtatutorum mundialium obſeruatores, vt legem diuinam violare non ſæpe vereantur ſtrictæ ſtatuti obſeruationi ſtudium impenſuri. Exemplum exhibeo. Statutum collegij, aut Eccleſiæ prohibet ſanguine infectos,aut togâ, aut dignitate ornari. Quam ſæpe ius violatur, Dei præcepta tranſgrediuntur candidati iniuria, dum nimis ſtrictè ſtatuti obſeruationi cura expenditur. Vereor ne potiùs vindictæ ſtudium detur, quàm ſtatuti obſeruationi. De aliis ſtatutis, & conſuetudinibus ab hominibus confictis idem fero iudicium.

18.
Laban legem naturalem violauit ob ſtatuti obſeruationem.
Geneſ. 29.
Pereyra.

Laban filiam Rachelem in ſponſam Iacobo dederat. Dum autem gener vxorem ſuam Rachelem expectat, Lia non vxor vxotis quidem ſorot introducitur. Geneſ. 29. Quàm grauiter Laban naturæ leges violauit! Nam (vt adnotauit Pereyra Diſp. 4. ad cap. 29. Geneſ.) *fornicari, & adulterari manifeſtè aduerſatur legi naturali, cùm ea ſint in præceptis Decalogi nominatim interdicta.* Deliquit ergo Labanus leno filiæ maioris, quam producit in ſtuprum ei, quem ſciebat non eſſe maritum. Porro excuſationem Iacobo clamanti: *Quid eſt hoc, quod facere voluiſti? Nonne pro Rachel ſeruiui tibi? Quare impoſuiſti mihi?* huiuſmodi prætendit: *Non eſt in loco noſtro conſuetudinis, vt minores anteà tradantur ad nuptias.* Ibid. An iuſtum ſtatutum? Reſpondet Pereyra, *Erat quidem illa conſuetudo ſatis bona, & probabilis, hodièque quoad fieri poſſit obſeruanda.* Attamen Laban admodum taxabilis obiicitur, quia adeo conſuetudinis obſeruator, vt non vereretur legis violator exiſtere. *Ea* (addit interpres,) *quod fecit Laban, nequaquam excuſare, ne dum honeſtare potuit conſuetudine. Siquidem Laban non vt oportuit, ſed flagitiosè, atque iniquè tali conſuetudine vſus eſt. Nulla quippe conſuetudo contra ius naturale ſeruari debet.* Probabile ſit Eccleſiarum, ac Collegiorum ſtatutum: at poteſt-ne contra iüs obſeruari? Quot obſtacula inuidia aut æmulatio excogitauit ad veritatis nubilationem! Seruetur bona ac probabilis conſuetudo, ſed ſine iuſtitiæ, aut charitatis læſione.

19.
Qui in ſtatutis obſeruandis ambulat, facilè incurret legis diuinæ violationem.
Leu. 18.

Profectò, qui nimis eſt addictus mundialibus ſtatutis, aut politicis conſuetudinibus implendis, facilè incurret legis diuinæ violationem. Ideo Dominus ingreſſis Ægyptum Hebræis profatur: *Iuxta conſuetudinem terræ Ægypti, in quâ habitatis, non facietis: & iuxta morem Regionis Chanaam, ad quam ego introducturus ſum vos, non agetis, nec in legitimis, ſeu ſtatutis eorum ambulabitis.* Ideo in Hebræo, *In ſtatutis eorum non ambulabitis.* Pergit Textus, *Facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis.* Gen 28. Non dubium, quin apud Ægyptios & Chananæos ſtatuta plura eſſent ad ciuilem ſtatum pertinentia, quæ nullam turpitudinem continerent, ſed honeſta, & probabilia eſſent? Cur ergo Dominus eos admonet ab huiuſmodi ſtatutorum obſeruatione abſtinere? Preme clauſulam illam: *In ſtatutis eorum non ambulabitis, facietis iudicia mea, & præcepta mea ſeruabitis.* Idem-ne præcipere Dominum, vt eius iudicia faciamus, & eius præcepta ſeruemus, ac imperare, vt in mundialibus aut politicis ſtatutis non ambulemus? Ita planè; ſtricta enim ſtatutorum impletio vix poteſt cum perfecta legis obſeruatione copulari. Politico quippe ſtatuto adnatum, à Dei recedere plerumque præſcriptione; vti in Phariſæis patet, qui vt ſtrictè conſuetudinem ſeruarent, ſeu traditionem, de parentibus honorandis præſcripta violabant.

20.
Mardochæus ab obſeruantia ſtatuti Regij abſtinebat, ne legem ſanctam violaret.
Eſt. 3.

Ne Mardochæus ſanctiſſimus diuina præcepta tranſgrederetur,curabat humana ſtatuta paruipendere. *Cuncti ſerui Regis, qui in foribus palatij verſabantur, flectebant genua, & adorabant Aman: ſic enim præceperat eis Imperator. Solus Mardochæus non flectebat genu, nec adorabat eum.* Quod cum à pueris interrogaretur, cur Regis non ſeruaret ſtatutum? *Dixerat eis, ſe eſſe Iudæum.* Eſt. 3. Dum apud Perſas, & Medos ô bone, vixeris, Perſarum, & Medorum viuito more. Iudæus ſum. Ac ſi diceret, Præcepta inſtant diuina obſeruanda, non curo ſtatuti Regalis impletionem, ne violationi legis diuinæ, de more, anſam exhibeat. Memini, me legiſſe apud Eraſmum quendam aulicum nimis promptum ad Imperatoris præſcripta ſeruanda, à Philoſopho audiuiſſe: *Vereor, ne tam accurata præceptorum Principis obſeruatio Diuis pariat faſtidium.*

Eraſm.

* * *

OBSER

OBSERVATIO III.

Ad illa verba:

Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram.

Sui, & Diſcipulorum taxatores Phariſæos Chriſtus arguit clauo clauum extrahens.

Innuens Sacerdotalem libertatem circa delinquentium correptionem.

21. *Licet,& ſæpè oportet, arguentes te ô Sacerdos, redarguere.* Caiet.

AIt Caietanus, *Non inquirendo non ſolum Diſcipulos, ſed retorquendo in Ieſum tranſgreſſionem, inuehuntur. Ipſe autem reſpondens: Quare & vos, &c. clauum clauo retundit, arguendo illos eodem modo, ſed non eodem animo, quo illi ipſum arguerunt.* Arguentes te, ô Sacerdos, licet, & ſæpe oportet, redarguere, vt innocentia appareat, malitiæ confuſione.

22. *Coargue te falsò arguentes, vt & coram Deo, & coram hominibus ſis ſanctus, nec polluatur Sacerdotale nomen.* Tit. I. Leu. 21. Galfrid.

Sic Sacerdotale munus iuxtà hoc caput deſcripſit Apoſtolus. *Vt potens ſit exhortari in doctrinâ ſanâ, & eos, qui cõtra dicũt arguere.* Tit. I. Arguit te improbus, nocentẽ oſtẽtans falſa argumẽtatione? Illum coargue, innocentiam oſtentando, nec aliter munus Sacerdotale implebis, ſi dedecore ſit dignitas afficienda. De Sacerdotibus Deus; *Sancti erunt coram Deo, & non pollυent nomen eius.* Leu. 21. Vbi Galfridus apud Tilm. *Hoc de Sacerdotibus in lege mandatur, vt videlicet ſancti ſint coram Deo, & coram hominibus non polluendo nomen eius. Sancti opere, & veritate, nec opinione nomen polluens ſanctitatis.* Arguuntur impuritatis; an reſpondebunt? Coarguent vtique accuſatorem. *Vt ſancti ſint coram Deo,* (adiicit ille) *culpam coram hominibus coarguendo declinantes, & etiam notam culpæ.*

23. *Habeat Sacerdos tyarã, qua poſſit ſe arguentes coarguendo illigare.* Exod. 28. D. Thom.

De Sacerdotum veſtimentis Moſi, *Porro filiis Aaron* (Dominus ait) *tunicas lineas parabis.* Exod. 28. *Vbi D. Thomas* 1.2.q.102.a.5. *Ex octo ornamentis, quæ habebant ſummi Sacerdotes, minores Sacerdotes habebant quatuor, ſcilicet tunicam lineam, fæmoralia, baltheum, tyaram: Et quatuor ſunt neceſſaria omnibus miniſtris; caſtitas, quæ ſignificatur per fæmoralia; puritas vitæ, quæ ſignificatur per lineam tunicam: moderatio, ſeu patientia, quæ ſignatur per cingulum; & defenſio, quæ ſignificatur per tyaram protegentem caput.* Si Sacerdos caſtitate fulget, vitæ micat puritate, cur tyarâ protegitur? Aſſolent iniqui falsò arguere Sacerdotes. An non aptior erit baltheum ſeu patientiam duplicare? Profectò iniquorum argumenta contra noſtræ vitæ puritatem excogitata plerumque patientiâ expoſita infirmamus; ſed ſæpe oportet ad capitis coronâ ſtipati confugere celſitudinem, dum argumentis validiſſimis arguentium improborum argutiam illigamus. Porrò apud Ægyptios diadematum nexibus, queis capita cinguntur, argumenta exprimuntur, quibus impugnatore illigato, veritatis iura ſeruantur. Vnde *fidelis* ille pugnator, propugnatórque veritatis in capite *diademata multa*, ſeu (authore Alcazar) vincula multa exponebat, vt veritatis impugnatores illigaret, eorúmque argumenta reuinceret.

Moyſes olim de arietè illo Domino oblato, *tulit pectuſculum, eleuans illud coram Domino.* 24. *Sit Sacerdos pectoroſus, ad coarguendos improbos ſe arguentes.* Leu. 8. Bruno.
Leuit. 8. Ad quæ D. Bruno, allegoticè quidem ait: Ideo Moyſes ſibi pectuſculum vendicat, quia pectoroſi Pontifices eſſe debent. Sed quare coram Domino pectus eleuat? Vt pectora noſtra ſemper ſint leuata ad cœleſtia contemplanda. Porro particula illa: *Pectoroſi Pontifices eſſe debent* ſenſum innuit auguſtiorem. Vulgariter expendam: *Han de ſer hombres de pecho.* Ad quodnam miniſterium pectoroſus Pontifex, ſeu Sacerdos? An ad peruulganda cœleſtia myſteria? An ad munus prædicationis? An ad improbos corripiendos. Quàm pulchrè Demoſthenes! *Ad arguendum magno pectore indiget Orator.* Sit ergo Sacerdos pectoroſus ad arguendum improbos arguentes; vt innocentia Sacerdotis appareat vti ſol nubibus aufugientibus. Alibi plura. Demoſt.

OBSERVATIO IV.

Ad illa verba:

Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram?

Phariſæi leuem Diſcipulorum tranſgreſſionem aperiunt. Dominus autem ideo grauia Phariſæorum crimina manifeſtat.

Quonam putas, ſupplicio afficientur, qui grauia proximi peccata euulgant?

25. *Crimina eorum euulgãtur, qui proximorum piacula aperiunt.* S. Hieron.

EX D. Hieronymi ſententiâ, qui *reprehendunt Diſcipulos, ſeniorum iuſſa paruipendentes*, tranſgredientes præcepta Dei reprehenduntur. Eſto Diſcipuli paruipendentes ſeniorum iuſſa leuiter delinquerent, non deberent Phariſæi proximorum leue piaculum manifeſtare: idcóque Dominus eorum grauiſſima crimina peruulgauit. Diſcipulos iuſſa ſeniorum violaſſe aperuiſtis? Ideo notum ſit cunctis, vos Dei præcepta violaſſe. En ſupplicium eorum qui proximi peccatum manifeſtant, pro leui tranſgreſſione expoſita graue delictum publicatur.

Querula Domino Martha ſiſtitut, ſororis inurbanitatem aperit: *Soror mea reliquit me ſolam miniſtrare.* Nec leuiter Magdalena deliquit, potius ei tribuendum eſt iuſtitiæ, & vrbanitati, quod à Domino non receſſiſſet, dum ſoror excipiendo Domino hoſpitio operam exhiberet. Attamen leue piaculum ſit ſolam Martham incumbentem labori reliquiſſe: non ne deberet ſororis

operite

operire delictum? Porro Dominus grauiorem ideo Marthæ tranſgreſſionem aperuit dum corripiens profatur: *Martha, Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima.* Luc. 10. Laudabiliter admodum Maria contemplationi ſtudet. Auguſtinus, *Iſta paſcua Domino magis elegit, & quanto humilius ad pedes ſedebat, tanto amplius capiebat; confluit gratia aqua ad humilitatis conuallem.* Martha ergo ex opere egregio aliquid exprimi imperfectionis ſuſpicata eſt, dum querula exurgit. Certè Dominus innuit grauiori cenſurâ nimiam Marthæ ſollicitudinem eſſe afficiendam, fante Theophylacto. *Prohibet Dominus non hoſpitalitatem, ſed plurimorum turbationem & tumultum.* Itaque Chriſtus in Marthæ opere inuenit, quid prohibeat, nihil prohibendum in Mariæ contemplatione defenſor oſtendit. An non vides pro vnicâ à Martha reuelatâ Mariæ (non quidem vera) leuiſſimâ excogitatâ imperfectione, plurimæ Marthæ miniſterij prohibendæ quidem exuberantiæ innuuntur?

August.

Theoph.

27. Ab inuidis Scribis, & Phariſæis mulier in adulterio deprehenſa Domino ſiſtitur. *Magiſter,* aiunt, *hæc mulier modò deprehenſa eſt in adulterio.* Ioa. 8. Chriſtus autem *digito ſcribebat in terrâ*. Interlinearis, *ſcilicet peccata eorum.* Cur Scribarum, & Phariſæorum ſpeciatim tunc peccata manifeſtat, qui alibi ſæpe nequitiam eorum euulgantius generatim taxauit? Crediderim, quia ipſi fœminæ protulerunt occultum adulterium, quod collocantes inſidias deprehenderant. Vnicum proximi aperis piaculum, cuncta tua crimina non ſolùm publicabuntur, ſed & ſcribentur. Aliquando audiui Dominum inclamantem: *Generatio mala & adultera ſignum quærit.* Quare ſpeciatim illorum adulteria peruulgantur? An quia fœminæ adulteræ delictum aperuerant? Quis ambigat? Addit item appoſitè: *Generatio mala*, quia plura & grauiora crimina recenſentur illorum, qui proximi peccata euulgauerunt.

Phariſæi fœminæ adulterium aperiunt, ideo eorum adulteria ſcribuntur.
Ioa. 8.
Inter.

28. Cùm Magdalena Domini inunxiſſet pedes, & domus ex odore impleretur vnguenti, vnus ex Diſcipulis Iudas Iſcariotis, qui erat eum traditurus, dixit: *Quare hoc vnguentum non venijt trecentis denarijs, &c.* Ioa. 12. Carpit ille Mariam, imperfectionem à ſe excogitatam manifeſtat, quod vnguenti pretium auguſtiori operi charitatis non impenderit. Tunc Euangeliſta narrator adiunxit: *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat.* Quæris, num furem Dominus Iudam cognouiſſet? Quis poſſit dubitare? Cur ergo non prodidit? Strabus, *Nouit furem, ſed non prodit, docens tolerare malos.* Quare autem poſt tantum ſilentium hic ſpecialiter Euangeliſta Iudæ latrocinia recenſet? Certè quaſi ex conſequentiæ neceſſitate: Iudas imperfectionem proximi aperit? Ideo Iudæ grauiſſima latrocinia proferuntur.

Iudas Magdalenæ aperit à ſe excogitatam imperfectionem, ideo illius latrocinia euulgantur.
Ioa. 12.

Strab.

29. Dauid moriturus profatur Salomoni hæredi: *Tu quoque nôſti, quæ fecerit mihi Ioab.* 3. Reg. 2. quidnam fecerit in Dauidem? Lyranus, Epiſtolæ arcanum reſerauit, vnde euulgatum fuit Dauidem præcepiſſe, vt nex Vriæ procuraretur. Addit conſequentiæ neceſſitate Rex: *Quæ fecerit duobus Principibus exercitus Iſrael.* Ipſe Ioab vnum, & alterum Iſraelis fortiſſimum Principem interfecit. Cur poſt tam diuturnum ſilentium denique protuliſti? Quia eius grauiora crimina reuelanuit, qui proximi delictum manifeſtat. Vnum necis addici periculo iuſſi: tu autem duos Principes necauiſti.

Dauid profert Ioabi crimina, quia ipſe Dauidis noxam euulgauerat.
3. Reg. 2.
Lyran.

30. Ad hæc Paulus, *Inexcuſabilis es, homo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, te ipſum condemnas.* Rom. 5. Sic qui proximi defectus iudicatos à ſe enunciat, ſui ipſius crimina ab alio iudicata aperit; quia quaſi ex neceſſitate conſequentiæ proferuntur eorum iudicati exceſſus, qui proximi commiſſa iudicata publica efficiunt. Iob *Ne fortè peccauerint filij mei, & benedixerint Deo in cordibus ſuis.* Cap. 1. Studioſus admodum innocentiæ filiorum expiatione oſtentat fortè apud animum filiorum peccati maculam ineſſe? Diabolum audiat, *Tange cuncta, quæ poſſidet, niſi in faciem benedixerit tibi.* Quare blaſphemiæ Iob falsò quidem, à dæmone accuſatur? An non ipſe ſacrificio expiationis vertit in dubium, num filij aliquam maculam admiſiſſent?

Iudicium de proximo tuũ profert Iudicium de te alterius proferetur.
Rom. 5.
Iob 1.

31. Nullius, ais, criminis grauis conſcius ſum, quod neceſſitate conſequentiæ poſſit aperiri, vnde ſecurè valeo proximi noxas euulgare. Certè non ſemel Deus permiſit te infici crimine, quod poſſet publicari, eò quòd proximi culpam protuliſti. Chriſtus cœnæ nouiſſimæ epulo poculum illud amatiſſimũ Diſcipulis propinauit: *Vnus veſtrûm me traditurus eſt.* Quiſnam, Domine? *Cui ego intinctum panem porrexero: & cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ.* Ioa. 13. Vnde Ioannes audiens, & videns euidentiſſimè Iudæ delictum agnouit. At minimè aperuit; *Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentium.* Nemo vtique præter Ioannem. Si Ioannes credidit Iudæ facinus, cur non reliquis Diſcipulis præcipuè interroganti Petro non aperuit? Charitati conſulens obticuit? Chryſoſtomus, Timuit, ne permitteretur à Deo in aliquod piaculum incidere. Vndenam id Ioannes innocentiſſimus vereri potuerit? Quia tam conſequens eſt reuelari peccatum eius, qui proximi culpam manifeſtat, vt potuerit innocentiſſimus Ioannes timere, ne permitteretur cadere in culpam, quæ in vindictam aperti Iudæ criminis publicaretur.

Licet innocens ſis, permitteris in crimen incidere, quod publice ar, quia proximi noxã protuliſti.
Ioa. 13.

Chryſ.

Observatio V.

Ad illa verba:

Quare & vos tranſgredimini mandata Dei propter traditionem veſtram?

Oſtendit Dominus præceptorum Dei tranſgreſſores eſſe, qui Diſcipulorum imperfectionem confictam indicarunt.

Indicamentum enim exhibet conſcientia grauibus criminibus vulnerata, qui facilem ſe ad publicanda proximi piacula præbet.

32. EMANVEL à Saa aſſerit Phariſæis imperfectionem Diſcipulorum euulgantibus hæreticos peſſimos deſignati. Auguſtinus

Saa.
Auguſt.

guſtinus autem *legis & Prophetarum præceptorum* iniquiſſimos tranſgreſſores. Vndenam tanta iniquitas tã leui, ſpeciē ſpiaculo deno atur? Certè quia proximorum defectus aperientes ingenium exprimunt iniquitati addictum.

33. *Quia Cham pudicitatem patris nudauit, arguitur peruerſis moribus imbutum eſſe.* Gen 9. Chryſ.

Cham olim patris euulgauit fratribus nuditatem, Geneſ. 9. Ad quæ D. Chryſoſtomus, *Erga animus ergo mores peruerſos Cham.* Quidnam peruerſitatis innuebat filium nudum Noemum oſtentâſſe? Actio equidem illa valde à Doctoribus taxabilis exponitur. Fateor damnabilem actionem; ſed miror Chryſoſtomum non tam in actionem illam ſingularem, ſed in mores Chami inuectiuum inſurrexiſſe. Vndenam igitur Doctor mores peruerſos illius arguit? An non Cham patris exceſſum circa meri vſum (ſiue culpabiliter, ſiue inculpabiliter admiſſum) peruulgauit? O peruerſorum morum adoleſcentem!

34. *Si Ioſeph facilè fratrum diuulgaret delicta non probaretur ſanctis moribus imbui.* Gen. 37.

Ioſeph *accuſauit fratres ſuos apud patrem crimine peſſimo.* Geneſ. 37. An particula illa: *Peſſimo* addita fuit à Moyſe, vt crimen fratrum Ioſephi exaggeraret? Minimè, Scriptura enim aſſolet grauiſſima delicta quaſi per tranſenam innuere, ne videatur hominum nequitiæ criminatrix imo ſæpe adeò imminuit, vt vix nequitiã actiones laborare videantur. Cur ergò ſuperlatiuum additur: *Crimine peſſimo*? Vt reſpondeam requiro, quodnam illud crimen eſſet? Exiſtimo fratrum iurgia criminis peſſimi appellatione ſignari, ex plurium interpretatione. Num iurgium tam graue piaculum, vt tam horribili cenſuræ ſit addicendum: *Accuſauit fratres crimine peſſimo.* Adamus pulchrè aſſeruit appoſitam fuiſſe particulam *Peſſimo*, vt innueretur Ioſephum ex criminis fraterni grauitate impulſum, ad fratrum exceſſus manifeſtandos. Accuſauit fratres ſuos, quia tenebatur tam grauia crimina parenti aperire. Quid ſi leuiter ſine vrgenti cauſa fratrum culpam aperuiſſet? Non congrueret adiecta ſententia: *Iacob autem diligebat Ioſeph, eò quod in ſenectute genuiſſet eum.* Aliter, *Eo quòd eſſet filius ſapiens ſibi.* Quod ad morum præſtantiam à Patribus allicimur. Nec enim in vnã ſede morarentur facilitas ad leuia fratrum piacula publicanda parenti, & grauitas morum.

Adam.

35. *Quia Diſcipuli leuem fratrum culpam exaggerare videbantur, tyrannis iniquiſſimis ſimiles à Christo quodammodo aſſeruntur.* Mat. 20. Paſcha.

Iacobus & Ioannes poſtulant vna & alterã auguſtiſſimã ſede Regni donari. Crediderim ex Doctorum ſententia venialem, ſeu leuem huiuſmodi extitiſſe ambitionem. Quam equidem criminantes reliqui Apoſtoli, tragœdias excitarunt. *Audientes decem indignati ſunt de duobus fratribus.* Queis Chriſtus, *Scitis, quia Principes Gentium dominantur eorum.* Matth. 20. An ignoratis Reges tyrannos apud Gentiles eſſe? Quare memoriam geſſit tyrannorum; Paſchaſius affirmat eos appellaſſe tyrannos, vt vindicaret illam leuis piaculi fratrum criminationem. *Decem pro liuore durius arguere videtur.* O Diſcipuli, cur de famã veſtra ſolliciti non eſtis? An non agnoſcitis vos inter Principes tyrannos computandos, ſi fratrum veſtrorum culpas aperitis? Confirmo ex Tertulliano Apol. cap. 7. Gentilium Principes Chriſtianorum moribus calumniatores crimina excogitabant, vnde Doctor arguit illos peruerſis moribus eſſe imbutos: *Sceleratiſſimam vitam* agunt. Nam qui leuia proximorum piacula exaggerat, ſe ſceleratiſſimum oſtentat.

Tertull.

36. Cùm Magdalena pretioſiſſimo vnguento Chriſtum inunxit, Textus profatur, *Videntes autem Diſcipuli indignati ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc:* Matth. 22. At Ioannes ſolum Iudam aſſerit indignatum clamaſſe. Si ſolummodò Iudas indignatione afficitur, quare cunctos Diſcipulos indignatos conclamâſſe Matthæus aſſeruit? An quia vnus proximi leuem culpam (ſi culpa erat, & non potius deuotio a Domino meritò commendata), aperiens, & exaggerans, tam iniquus apparet, vt non vnus, ſed plures peccatores criminantes eſſe videatur? Ita planè. Iam requiro, cur ſolus Iudas Magdalenæ actionem taxauit, & imperfectionem illius ponderauit? Acute Paſchaſius reſpondet, *Iudas autem indignatus fuit, quia fur erat, & latro.* Et quiſnam tam malitioſus illius excogitatæ imperfectionis ponderator, & prolator exiſteret niſi homo tam reprobatis moribus præditus, vt ab Euangeliſtã ſimul fur & latro valeat appellari?

Ideo Iudas Magdalenæ imperfectionem à ſe confictam exaggerabat, quia ſceleratiſſimus erat. Mat 22.

Paſcha.

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Quare & vos tranſgredimini præceptum Dei propter traditionem veſtram?

Magnitudo ſtudij Phariſæorum, circa præcepta hominum obſeruanda præceptorum Dei læſione, à Domino taxatur,

Aulicos moneo, ne tantum Principum voluntati exequendæ ſtudium impendant, vt Dei præſcripta tranſgrediantur.

CAIETANVS ſic locum expendit: *Magnitudo* (inquit Dominus) *ſtudij veſtri circa traditiones ſeniorum, tanta ſcilicet, quod redundat in tranſgreſſionem præceptorum Dei, quare eſt, & quã ratione excuſari poteſt?* Principum præſcripta ſeruentur, eorum voluntati exequendæ ſtudium impendatur; ſed tamen non ſit tanta ſtudij magnitudo, quod redundet in diuinorum præceptorum tranſgreſſionem, Te affectuoſum executorem Regia voluntas ſortiatur, ſed voluntati diuinæ obſequatur humana. 37. Caiet.

38. *Simulum ad omnium placere Principibus ſerpens eſt, ut à Dei præceptis abducens.* B.Gregor. Nazianz. Auſon.

Præmitto D. Gregorium Nazianz. Orat. 40. aulicum ſic à Principis præſentiã deterrentem: *Quid tibi cum Cæſare, & Cæſaris rebus? Ita fuge, vt non antea conquieſcas, quàm eò perueneris, vbi nec peccatum eſt, nec infuſcatio, nec ſerpens in viã mordens, piòſque tuos greſſus impediens.* Expende illud: *Nec ſerpens in via pios tuos greſſus impediens.* In cuius pondus Auſonij ſententiam adnoto ambitionem ſerpentem appellantis. *Eſt ambitio ſerpentis æmula paradiſi.* Ille quidem

pronuntiebat

promittebat hominibus, *eritis ſicut dij*, ſed adeò Adamus ſeſe diaboli voluntati accommodauit, vt diuinæ voluntatis præſcripta violare minimè vereretur. Ambitio ſuggerit, *eritis ſicut dij*. Sed miſerè deperimus, dum ob magnitudinem ſtudij noſtri circa Regis voluntatem obſequendam, Dei iuſſa contemnimus.

39. *Aulici mollibus veſtiuntur, dum nō audent Regum voluntati reſiſtere, vt Dei impleant præcepta.* Mat.11. Hieron.

O ſi aulici tantâ fortitudine induerentur, vt nullatenus prauæ voluntati Principum deſeruirent: ſed veritatis, legiſque cæleſtis Regis iura ſeruarent. An ſic aulæ cultores? Ait Magiſter, *Nonne qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt?* Mat.11. Aulici mollitie laborant, nullus audet Principis prauos taxare mores, peruerſæ voluntati frænum apponere: ſed vt placeant voluntati Regiæ legis exiſtunt violatores. O mollibus induti! Hieronymus, *Qui adulatores ſunt, mollibus veſtiuntur, Iſti in domibus Regum ſunt.* Adulatores aulici prauam Principis voluntatem laudant, quia mollibus veſtiti non audent fortiter præſcripta veritatis tueri.

40. *Vt Principum luxuria obſequantur præfectis, caſtitati iura ſoluunt.* Gen.12. Lipom.

En Pharaonis miniſtros. Saram pulcherrimam Abræ vxorem videntes, ſeſe voluntati Regiæ accommodantes, *nunciauerunt Pharaoni, & laudauerunt eam apud illum.* Gen.12. Quare pulchritudinem fœminæ laudibus extuliſtis? Vt nos voluntati Regis aptaremus. O quanta legis violatione cæleſtis! Appoſitè Lipomanus, *Vt aulicorum hominum ſtudia diſcas, qui tantopere laudauerunt Regi, per omnia ſe Regum moribus attemperantibus illis, qui in domibus Regum ſunt.* Vndenam hæc? Quia mollibus veſtiuntur, qui in domibus Regum ſunt, & tanta magnitudo ſtudij circa Principis voluntatem in tranſgreſſionem præceptorum Dei redundat.

41. *Aulicus vt placeret Achabi voluntati, Dei iuſſa contempſit, & Ioſue imprecationes incurrit.* 3 Reg.16.

Vt gratiam Regis Achabi Hiel adipiſceretur ut aulicus, *in diebus eius ædificauit de Bethel, Iericho; in Abiram primitiuo ſuo fundauit eam, & in Segub nouiſſimo ſuo poſuit portas eius, iuxtà verbum Domini, quod locutus fuerat in manu Ioſue.* 3. Reg.16. In cuius intelligentiam recolo hiſtoriæ Ioſuæ locum. Proclamat dux fortiſſimus: *Maledictus vir coram Domino, qui ſuſcitauerit, & ædificauerit ciuitatem Iericho; in primogenito ſuo fundamenta illius iaciat, & in nouiſſimo virorum ponat portas eius:* Cap 6. Num tanta temeritas in humanum animum cadere potuerit, vt diuinum ex Ioſue ore præſcriptum tantam inprecationem contemnens violare minimè vereretur? Potuit planè, ſed vndenam habuit exortum? Profectò (ex Serarij interpretatione) ab aulici viti ingenio tam ingens temeritas emanauit. Aulicus quidem vt ſe ſe Regis voluntati accommodet eius gratiæ ſtudioſus, non dubitat legem diuinam violare, licèt ingentes ſubeundi labores exſurgant.

42. *Quam ſe aulicus domini ſui accommodet voluntati: quamque id fiat diuina voluntatis læſione.* Dmia.

Quàm accommodetur Regiæ aulicus voluntati Petrus Dami. Opuſc..22. eleganter deſcribit. *Iam verò quis ambigat, eum, cum datur occaſio, fauorabilibus Dominum ſuum verbis oblinire, vt eum blandâ poſſit adulatione mulcere? vtque eius animum capiat, quod ſibi magis placeat, callidus explorator obſeruat. Oculis gliſcit, geſtibus innuit, feſtiuitatem ſereni cordis ore prætendit, pendet ad nutum, vt ſic herile præceptum tanquam per ſybillinum os Phœbi præſtoletur oraculum: ire iubetur, euolat: ſtare præcipitur, ſilcem repræſentat: ſi Dominus feruet, iſte ſudat; ſi ille æſtum, hic cauma conqueritur: at ſi vel leuiter frigeat, hic neceſſe eſt tremefactus viſceribus obtorpeſcat: ſi ille dormire vult, hic accidatur: ſi ſatur eſt, hic ructare compellitur; ſicque non ſuus nihil aliud loquitur, niſi quod illi placere ſuſpicatur.* Num tanta accommodatio ad Principis voluntatem poteſt cum obſeruatione præceptorum Dei aptari? Nazianzenus orat. 27. reſpondet, *Sunt infeliciores quidam miſeranda, & abominanda vitæ ludibria, quod fidem attinet, vtramque in partem parati, colentes temporum non Dei leges, Euripi doctrinâ hinc inde fluctuantes, ramorum flexus adulatores, dulcia mulierum venena: cuiuſlibet menſæ ingenioſi peruestigatores, potentium fores, non doctorum hominum quærentes: quod gratum aliis eſt habentes in pretio, non quod vtile, quo malos etiam proximos ſuos efficiant.* Sic illi.

43. *Cum Gentilibus aulici computandi contemptores Dei, cultores fortunæ.* Iuuen.

Dic mihi, qui *quod fidem attinet, vtramque in partem parati* ſunt, *colentes temporum non Dei leges*, an non meritò ſunt cum idololatris computandi? Num non proclamant cum Iuuenali?

Te facimus, Fortuna, Deam, cœlóque locamus.

Vt lacrymetur Propheta, *Væ qui ponitis fortunæ menſam.* cap.65. Symachus ex Hebræo, *Væ qui ponitis menſam abſque me.* Qui contempto Deo, Fortunæ obſequia libat, dum Principum voluntatem & mores adorat, ab Ethnico-nè diſſidere putandus?

Observatio VII.

Ad illa verba:

Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem, &c.

Æterna pœna indicitur iis, qui parentes, ſeu cognatos honore, ſeu neceſſariis ad vitam ſubſidiis priuauerint.

Eleemoſyna quidem facta pauperi propinquo apprime eſt ſalutaris, exitialis crudelitas in propinquos.

44. Intetl.

Glossa Interlinearis ſic locum expendit: *Honora patrem, & matrem, dando eis neceſſaria. Et qui maledixerit patri, vel matri, id eſt, debitis obſequiis parentes indignos iudicauerit, morte moriatur æternâ.* Multa grauiſſima quidem Phariſæorum crimina, ob quæ ſupplicio æterno addicerentur; ſed ſpecialiter pœnam indicit Tartaream eis, quia crudeles erga parentes, ſiue cognatos extitere. Mihi credite, eleemoſynæ factæ propinquis pauperibus adnata ſalus, ſicut exitialis omnino in parentes, propinquóſque crudelitas eſt.

45. *Fratribus egentibus ſuc-currere ſalutare, non ſuccurrere, exitiale omnino eſt.*

Sed non mihi, ſed Chriſto credite proclamanti: *Venite benedicti, percipite Regnum, eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare.* Mat.25. Si Regnum minimorum ſubleuatori præparatur, quid parentum egeſtatem ſubleuanti? *Diſcedite maledicti, eſuriui enim, & non dediſtis*

mihi manducare. Paruulorum inopum contemptori pœna æterna præſcribitur: Quid parentum, ac propinquorum egeſtatem deſpicienti: Illa Dominica ſententia premenda occurrit. *Domine,* (obiiciunt iuſti) *quando te vidimus eſurientem, & paiumus te? Et reſpondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis: quandiu feciſtis vni de ijs fratribus minimis mihi feciſtis.* Ibid. Æternitas vitæ aut mortis ſuccurrentibus, aut non ſuccurrentibus inopi cuilibet præparatur? Non abnego, ſed tamen hic illius particulæ: *Vni de ijs fratribus* vim adnotans, aſſero vitam promitti non cuiuſuis pauperis ſubleuatori, ſed fratris, ſed propinqui. Pulchrè Caietanus, *Non dixit, Quandiu feciſtis vni pauperi, quia benefacere pauperi, officium eſt naturalis miſericordiæ: ſed benefacere fratri* (ſeu propinquo) *officium eſt Chriſtianæ miſericordiæ.* Quæquidem ſpecialiſſimam indicit parentum, ſeu propinquorum pauperum (præmio ac pœna expoſitis) ſubleuationem.

Caietan.

46. Franciſcus Petrarcha dial.82. G. *Patrem habeo decrepitum.* R. *Propterea nouiſſima pietatis officia in inopem congere, dum licet; ſi quid nunc omiſeris, dolebis ſemper.* Quare ſempiternus dolur prætereunti officium quodlibet in parentem inopem indicitur, niſi quis impium planè vel particulam à propinquorum debitâ ſubleuatione detrahere. Bene Comicus, *Alas parentes pauperes, viues diu.* Quam diù? Profectò æternû viues.

Vita æterna promittitur ſuccurrenti propinquis pauperibus.
Petrar.

47. Profatur Apoſtolus, *Honora patrem tuum, & matrem quod eſt præceptum primum in promiſſione.* Epheſ.6. Præceptum honorandi parentes primum non eſt in Decalogo, ſed quartum ordine; cur ergo primum appellatur? An quia licèt ordine primum non eſt, primum tamen eſt *in promiſſione*: Sic Chryſoſtomus hom. 21. *Non dixit illud ordine, ſed promiſſione primum eſſe.* Ac ſi diceret, ſi mente expendantur, quæ honorem præſtanti parentibus promittuntur, primum eſſe præceptum, ſeu primatum gerere, comperiemus. Promittitur Regnum cæleſte parentes honoranti, ſiue neceſſario largienti. *Honor* enim *in Scriptura* (vt cum D. Hieronymo loquar) *eleemoſynas, & munera ſignificat.*

Promiſſio huiuſmodi confirmatur.
Epheſ.6.
Chryſ.
Hieron.

48. Præterea æternam mortem ſubit, qui egentibus fratribus, aut cognatis non ſuccurrit. Amos inclamat. *Væ qui opulenti eſtis in Sion, & confiditis in monte Samariæ. Qui ſeparati eſtis in diem malum, & appropinquatis ſolio iniquitatis, Qui dormitis in lectis eburneis, & laſciuitis in ſtratis veſtris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Et nihil patiebantur ſuper contritionem Ioſeph.* cap. 6. Diuites hi *ſeparati dicuntur in diem malum.* Id eſt, inſtar hœdorum, ab ouibus ſeparati ſunt Paſtoris Regis potentiâ. Quodnam, quæſo, ob delictum? An ob diuitias malè acquiſitas? ob ſuperbiæ confidentiam? ob laſciuiam, & impudentiam: ob crudelitatem in proximos, quos abſumunt? Certè in diem malum ſeparandi dicuntur, quia *nihil patiebantur ſuper contritionem Ioſeph.* Id eſt, fratrem aut propinquum egentem non ſubleuabant. Philippus Abbas epiſt.9. *Cum Propheta iſte plura enumeraſſet, quorum rei Principes populi tenerentur, & propter quæ illud væ,* quod præmiſit, iuſto iudicio merebantur, ad extremam intulit: Et nihil patiebantur ſuper contritionem Ioſeph. Vt planè oſtenderet, quoniam in hoc ſumma totius nequitiæ conſummatur, quòd minor frater maioris imperio conteratur: quòd illo paſſo, nulla iſte miſericordiâ conteratur: quòd illo tabeſcente, iſte hilareſcere videatur. Pende illud: *Quod minor frater maioris imperio conteratur.* Ideo Dominus, *Quandiu feciſtis vni de his fratribus minimis.* Minor, ſeu inops propinquus paſcendus à maiore, ſeu à diuite eſt, vti non in malum, ſed in bonum diem ab hœdis ſeparetur.

Æternam mortem ſubit qui egenis propinquis negat.
Amos.6.
Philip.

Hypocritæ Phariſæi, *bene ſcripſit de vobis Iſaias Propheta, Cor illorum longè eſt à me.* Vndè & vos à Paſtore cæleſti elongabimini, quia in parentes, ſeu propinquos egentes crudeles extitiſtis. Ioannes Baptiſta videns multos Phariſæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis, *Progenies viperarum, quis docebit vos fugere a ventura ira.* Mat.3. Ac ſi viperarum progeniem, ſeu Phariſæos in diem malum ſeparatos eſſe aſſeruerit. Et quare væ illis in æternum indicitur? Quia viperarum progeniei in morem in parentes, ſeu propinquos crudeles oſtenduntur, dum non honorificant patrem, aut matrem & irritum faciunt mandatum Dei propter traditionis ſeniorum obſeruationem. Iſidorus Peluſ. Epiſt. 105. *Viperarum progenies Ioannes Iudæos appellauit: Aiunt enim hanc feram maternum ventrem, cùm in lucem editur, abrodere.* Inſtar filij viperarum in ventrem eſt crudelis, qui parentum, aut propinquorum pauperum ventrem ſinit eſſe ieiunum. 49.

Crudeles in propinquos pauperes, inſtar filij viperarum, maledicuntur.
Mat.3.
Peluſ.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Nonne bene dixit de vobis Iſaias Propheta: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me?

Non dixit, *Populus meus,* ſed, *Populus hic,* velut à ſe extraneum eſſe oſtentans.

Deus enim morem ſolet gerere peccatori: accedenti ad ſe hæret; fugientem fugit.

CAIETANVS Iſaiæ ſic locum interpretatur: *Populus, hic appropinquat mihi ore ſuo, & labijs me honorat: dicendo illa, quæ religionis ſpeciem habent. Cor autem eorum abeſt à me.* Ideo non dixit, *Populus meus,* ſed, *Populus hic,* quaſi ad alienos locutus. Vt oſtendat ſe à populo recedente diſcedere: accedenti populo appropinquante; morem Deo gerente peccatori. Memini, apud doctum antiquum legiſſe Gentilem. *Sacer intra nos habitus ſedet, bonorum, malorúmque noſtrorum obſeruator, & cuſtos; hic prout à nobis tractatus eſt, ipſe nos tractat.* 50.

Caietan.

Apertius & diſertius id explicat Nazianzenus lib.12. Paſch. traditionem illam de duplici Chriſti facie ſic expendens: *Vera videtur illa traditio, quia erat in facie Ieſu nonnunquam quadam* 51.

Duplex facies Deo, vt vnicuique appareat, ſe-

eundem quod ſit dignus. Nazian.

dam Diuinitatis eius conſperſio, ita vt duæ formæ in eo viciſſim apparerent, quam ſanè formam ſic viciſſim temperabat, vt vnicuique appareret, ſecũdum quod fuerat dignus. Animi Deus faciem contemplatur, vt eo nos vultu reſpiciat, quo eum intuemur.

52\. *Cum ſancto Deus ſanctus, cum peruerſo peruertitur.* Pſal. 17. Tigur. Nazianz.

Dauidico Carmine roboratur cogitatio. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris.* Pſal.17. Explicat Tigurina, *Qui bonitati ſtudet, ei benignè facis: & cum eo, qui incuruus incedit, tu quoque peruersè incedis.* Confirmo ex Nazianzeno Carm.8.

Nam vita menſura comes velut eſſe ſuperna
Certa ſolet.

Recto incedenti tramite Deus rectus oſtenditur, haud grato vultu reſpicit in errones.

53\. *Cum ex aduerſo ambulante Deus aduerſarius incedit.* Leu.26. Orige.

Ipſe audiendus. *Quod ſi ambulaueritis ex aduerſo mihi, ego quoque contra vos aduerſarius incedam.* Leu.26. Incedere Deum aduerſatium, idem eſt ac obliquum gradi, quia homines obliqui gradiuntur. Origenes hom.1. in Cant. *Si incedunt homines cum Deo obliqui, incedit Deus cum illis obliquus.*

54\. *Obliquam gradientem ſponſam Sol Ieſus obliquus aſpicit.* Cant.1. Orige.

Hinc queritur Sponſa, *Nolite me conſiderare, quòd fuſca ſim, quia decolorauit me Sol.* Cant.1. Vndenam ò chariſſima in deliciis, quæ tota pulchra eras, iam fuſca appates: Cùm rectà gradiens à Sole iuſtitiæ illuminabar formoſa oſtendebar. Iam me obliquam gradientem Sol obliquè aſpicit denigrandam. Elegantem ſe ſe præbet Origenes citat. *Non putetis, ò filia Ieruſalem, quod naturalis eſt iſta nigredo, quam videtis in vultu meo; ſed ſcitote, quoniam deſpectu Solis eſt facta. Sol enim iuſtitia, quia me non inuenit rectè ſtantem, nec ipſe in me rectos direxit lucis ſuæ radios. Cùm rectè ſtetero antè eum, & non fuero obliqua in aliquo, neque declinauero ad dexteram, neque ad ſiniſtram, ſed fecero rectas ſemitas pedibus meis contra Solem iuſtitiæ incedens in omnibus iuſtificationibus eius ſine querelâ, tunc & ipſe me rectus aſpiciet, & nulla erit obliquitas, nec cauſa deſpectus; & tunc mihi reddetur lux mea, & ſplendor meus,*

55\. *Deus Abeli, & Caino, quales ipſi Deo.* Gen 4. Orig.

Cain & Abel duo primi fratres ſacrificio ſtudium dedere. *Reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius: ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit.* Gen.4. Theodotion. *Inflammauit Dominus ſuper Abel, & ſuper munera eius, ſuper Cain autem, & ſuper munera eius non inflammauit.* Rectus aſpexit Sol rectè gradientem paſtorem, vigilantem, ſtantem, gregem ducentem; Cain autem curuatum ad terrena lucra agricolam obliquus aſpectauit. Quam pulcher Origenes citat. *Sol iſte viſibilis ea corpora, quibus à ſummo libramine inſederit, vrit: ea verò, quæ ab iſtâ collibratione longius poſita ſunt, non vrit.* Haud aliter iuſtitiæ Sol incurueſcentes non calefacit, rectos autem ſpiritualiter exurit.

56\. *Sponſa Ieſus, qualis Ieſu ſponſa.* Cant. 1. Nyſſen.

Rurſum ſponſa, *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis.* Cant. 1. Non dixit, Botrus à vite abſciſſus in menſâ, in diſco, in manu: ſed antequam præſcindatur *in vineis.* Quare? Vt innuat ſeſe dilectum ſponſæ exhibere, quemadmodum ipſa ſe ſe gerit ſponſo. Botrus in vineis multiformem pro temporis diuerſitate ſpeciem oſtentat, immaturus, & maturus ſucci exhibet varietatem: Sic dilectus. Nyſſenus hom.3. in Cant. *Ieſus non eſt idem in omnibus, ſed pro modo eius, in quo eſt, quatenus is, qui ipſum capit, eſt idoneus, talis apparet. Conuenienter botri naturæ, qui non cernitur in vite eadem forma.*

57\. *Deus populo dormienti obdormit, vigilat vigilanti.* Ier.1. Pſal.43. Baſi.

Propheta Deum vigilantem aſpexit: *Virgam,* inquit, *vigilantem ego video.* Ier.1. Dauid autem Deum excitare curat, quia dormientem contemplatus eſt: *Exurge, quare obdormis, Domine?* Pſal. 43. Cur Dauidi obdormit, qui Ieremiæ vigilans oſtentatur? Aut quonammodo poteſt dormire ille de quo illud? *Non dormitabit, neque dormiet, qui cuſtodit Iſrael.* Iſraël vigilat? Vigilantem Propheta Deum aſpicit: Populus criminis ſomno corripitur? Dauid excitare Deum procurat dormientem. D.Baſilius ad Pſal.29. *Dormitantibus nobis, & pigre agentibus, dormire dicitur Deus: ſuis nos vigiliis, & inſpectionibus indignos indicans.* Quid ſi vigiliæ ſtudeamus? Dignos planè nos ſuis vigiliis, ſuis inſpectionibus perconſebit. Tuus ſum ego Domine, tuæ me totum ditioni committo, vt me rectus aſpicias.

Observatio IX.

Ad illa verba:

Hypocritæ, nonne benè dixit de vobis Iſaias Propheta: Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè eſt à me?

Phariſæi hypocritæ non veram, ac ſimplicem virtutem, vt fideles Chriſticolæ; ſed fucatam ſectantur.

Hypocriſis enim aliud ſpecie viſibili indicat, aliud animo gerit.

58\. FIDELIS Ieſu alumnus cordis intentus puritati, externam non curat lotionem. *Quia non lotis manibus manducare, non coinquinat hominem.* An non Pilatus lotis manibus damnauit Saluatorem? D.Leo, *Non purgant contaminatum animum manus lotæ.* Ideo Dominus Iudæos illos appellauit hypocritas. Interlinearis, id eſt, *ſimulatores,* qui aliud corde gerebant, aliud vultu oſtendebant externo. Leo. Interl.

59\. *Deus animi opera commendat, non externã nudam aliud hypocriſis.* 1.Pet.5. Prado.

Phariſæi perfectiſſimam ore oſtendunt puritatem, quam ſubditi imitentur, prorſus animo immundi. Petrus, *Paſcite, qui in vobis eſt, gregem, forma facti gregis ex animo.* 1. epiſt.5. *Ex animo,* inquit. Neque enim decet paſtorem virtus fucata, quam præſcribit hypocriſis. Noſter Prado ad cap. 10. Ezech. *Non ſatis eſt ſecundùm faciem præire; ſed ex animo obeat virtutis opera neceſſe eſt, quo populus ſponte æmuletur nihil minus tutæ ne.*

60\. *Hypocrita in publico modeſtus, domi impudens.* Pſal.100.

Canit Vates, *Perambulabam in innocentiâ cordis mei in medio domus meæ.* Pſal.100. Haud ego curabam mea geſta in publicum exponi, qui in medio domus meæ clauſuram requirebam, vt non in externa ſpecie, ſed in cordis Chriſto innocentiâ placerem. Theodoretus, *Cum integritate vixi, non vſus ſum fraude, nec alius eram*

ntem, quam foris videbat: ſed occulta apparentibus reſpondebant. An ſic hypocriſi ſtudentes? Euſeb. Euſebius apud Agelli. *Plerique compoſito habitu, ac ſumptâ grauitatis perſonâ in publico modeſti videntur, ac probi; at verò domi mores ſuos detegunt, & ſe improbos produnt. Ego verò (inquit David) in innocentiâ cordis mei in medio domus meæ ambulaui, cogitationéſque malas ex intimo corde prodeuntes, non habui.*

61. *Deſcriptio Phariſæi hypocritæ. Domino profano.* Sic Chriſtus Phariſæos ac Scribas deſcribit hypocritas: *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia mundatis quod de foris eſt calicis, intus autem pleni eſtis rapina, & immunditiâ.* Mat. 23. Philo de Nomin. mutat. ait, *Virginem iuſtitiam illi blandè & amicè affantur. Nullam verò prætermittunt occaſionem, quâ, ſi poſſint, eam iniuriâ, & contumeliâ afficiant. Cum hæc, & ſimilia ſemper in ore habeant, omnia prætoria, conſiſtoria, cœtúſque hominum decipiunt, ne videlicet à ſpectantibus arguantur.* Hypocrita enim non ſtudet virtutis puritati: ſed fuco, & ſimulationi. Tullij liceat confirmare ſententiâ lib. 2. offic. *Præclare Socrates hanc viam ad gloriam proximam, & quaſi compendiariam dicebat, ſi quis ageret, vt qualis haberi vellet, talis eſſet. Quod ſi qui ſimulatione, & inani oſtentatione, & ficto non modo ſermone, ſed etiam vultu ſtabilem ſe gloriam conſequi poſſe rentur, vehementer errant.*

Ioannem Baptiſtam ſic deſcribit Matthæus: *Ioannes habebat veſtimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos; eſca autem eius erant locuſtæ, & mel ſylueſtre.* cap. 3. Lucas autem ita: *Et venit in omnem regionem Iordanis prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum. Sicut ſcriptum eſt in libro ſermonum Iſaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deſerto.* cap. 3. *Ioannes deſcribitur non ſolum de externo habitu ſed de interna virtute. Mat. 3. Luc 3.* Vnus laudat externas actiones, alter internum commendat affectum. Hic enim vocem Ioannem eſſe aſſerit, ille autem externa pœnitudinis opera aſſignat. Vt ſcilicet perfectum de Ioanne iudicium geramus. Iſidorus Peluſ. lib. 1. epiſt. 162. Peluſio. *Ad numeros omnes religioſæ vitæ abſoluendos, Ioannis cibus, ac potus minimè ſufficit, verùm ad perfectionem adipiſcendam Ioannis quoque animus requiritur. Qui quidem vocis vocabulo deſignatur: Vox clamantis.* Fatur enim Ambroſius lib 2. in Luc. *Verbum prius intus operatur, ſequitur vocis officium.*

Denique Paulus, *Pax Dei*, inquit, *quæ exſuperat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra.* Phil. 4. Illam commendat pacem, quæ in corde tenetur intrinſecus, non quæ extrinſecus ſplendeſcit. Ambroſius lib. 2. de Iacob. cap. 6. 63. *Pax interna laudatur, nō externa inanis pacis ſimulatio.* Phil 4. Ambroſ. *Iſtius pacis fructus in nobis eſt, quæ eſt in mentibus ſingulorum. Iſtius pacis maior eſt fructus, quo ſpiritualis nequitia tentamenta, quam quo arma hoſtilia repelluntur.* Comparat externas virtutum actiones bello, quo viſibiles hoſtes vincuntur: internas autem, quo dæmones effugātur.

SECTIO TERTIA.

Parabolam Chriſtus ediſſerit.

TEXTVS.

Num. 12. NVnc accedentes Diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis, quia Phariſæi, audito verbo hoc, ſcandalizati ſunt? 13. At ille reſpondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur. 14. Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. 15. Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam. 16. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis? Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum mittitur? 18. Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. 19. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. 20. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. 1.

Num Dominus doctrinam Phariſæorum taxet, an eos ipſos carpat?

1. *Phariſæorum ſcandalum.* SCis, *quia Phariſæi audito hoc verbo, ſcandalizati ſunt.* Cur Phariſæi verbo Chriſti ſcandalo afficiuntur? Crediderim quia videbatur Dominus, aduerſus Iudaicam ciborum obſeruantiam loqui, & legem de animalium munditiâ, & immunditiâ diſſoluere: quod quidem poſtea re ipsâ præſtitiſſe legimus. Phariſæorum morem gerunt hæretici, de quibus Hieronymus. Hieron. *Omnium Euangeliorum loca apud hæreticos, & peruerſos plena ſunt ſcandalis.* Hæretici prorſus in Scripturæ verba prauè intellecta impingunt, & concidunt.

2. *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus cæleſtis, eradicabitur.* De quanā ſermo plātatione?

tione? Theophylactus, & Euthymius, *Seniorum traditiones, & Iudæorum præcepta.* Hoc quidem ſenſu: Omnes traditiones ſeniorum, Phariſæorúmque præcepta extirpabuntur. Hilarius & alij conteſtantur. Chryſoſtomus tum de Phariſæis, & Scribis, tum de traditionibus hæc verba intellexit. *Non de lege, ſed de illis ipſis, ac de traditionibus ſuis hæc diſputat Dominus.* Auguſtinus lib. 1. quæſt. Euang. c. 17. Plantationem Phariſæorum cupiditatem appellari exiſtimat,

Phariſæorum doctrina? Theoph. Euthy. Hilar. Chryſ. Auguſt.

3. Exiſtimo Phariſæos, & Scribas ipſos plantationem eradicandam vocitari, quorum ſupplicio etiam afficiendi quicumque malæ doctrinæ peruulgatores. Sic Gloſſa Interl. Origenes, Caietanus, Ianſenius, Barradius, Maldonatus, & alij. Obiicis Phariſæos, & Scribas à Patre plantatos; vnde de doctrinâ legi repugnante, & futili, quam Deus non plantauit, potius, quàm de hominibus locus eſt exponendus. Profectò, Deus Phariſæos & Scribas plantauit, ſeu creauit: at improbos non fecit. Ideo dicuntur minimè à Patre plantati, quoniam illorum nequitiæ author non extiterat; Deus enim peccati cauſa non eſt, ſed naturæ. *Ego plantaui te vineam electam, omne ſemen verum. Quomodo ergo conuerſa es mihi in prauum, vinea aliena?* Ier. 2. Bonas Deus plantas efficit, nos bonas à Deo conſitas in malas conuertimus.

Authoris ſententia, de ipſis Phariſæis exponens. Inter. Origen. & alij. *Obiectioni ſit ſatis.* Ier. 2.

4. *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum, &c.* Quia ergo Phariſæi & Scribæ non erant plantatio Patris, Diſcipulos monet: *Sinite illos.* Origenes, *Quoniam non erant plantatio Patris, ideo relictis illis veluti inſanabilibus, loquitur Diſcipulis ſuis: Sinite illos, propterea quod cum ſint cæci, debeántque ſentire cæcitatem ſuam, ac vitæ duces quærere carentes ſenſu, profitentur etiam ſe duces eſſe cæcorum, non reputantes futurum, vt in foueam inciderent.* Euthymius, *Sinite illos tanquam incurabiles.* Cæci igitur ducem viæ quærere debent, non duces ſe præbere. Phariſæi & Scribæ cum cæci eſſent, ducémque viæ deberent requirere, ipſi ſe aliorum duces, & Magiſtros exhibebant. Cæci autem duces ſequentem cæcum populum in foueam perfidiæ, captiuitatis, Tartarúmque præcipitauerunt.

Sinuntur illi tanquam incurabiles. Origen. Euthy.

§. II.

De Parabolæ expoſitione.

5. *Reſpondens autem Petrus, dixit ei:* Quomodo Petrus reſpondiſſe dicitur, cum nulla præceſſerit interrogatio? Alibi iam oſtendimus hebraiſmum. Euthymius, *Reſpondere, aliquando principij habet locum.* Mat. 12. *Reſpondens Ieſus, dixit: Confiteor tibi Pater.* Matth. 17. *Reſpondens Petrus, dixit, &c.* Interlinealis ait affirmaté hoc loci Petrum ad prædicta reſpondiſſe. Marcus, *Interrogabant eum Diſcipuli eius parabolam.* Non ſolus Petrus ſed etiam alij Diſcipuli rogauerunt? An dicitur etiam alios rogâſſe Diſcipulos, quia Petrus omnium nomine interrogauit? Cur ſermo hic parabola appellatur? Certè Diſcipuli parabolicè putârunt Chriſtum locutum, quia ſermonem non intellexerunt.

Reſponſio Petri, nulla facta interrogatione? Euthy. Mat. 12. Mat. 17. Interl.

6. *Adhuc vos ſine intellectu eſtis? Non intelligitis quia omne quod in os mittitur, &c.* Cibus ſuapte naturâ (ait) ſi peccatum edendo non committatur, hominem ſpiritualibus ſordibus, quæ verè ſordes ſunt inquinare non poteſt: eò quòd in os intret, & in ſeceſſum eiiciatur, cor & voluntatem minime tangat. Quidquid autem cor non tangit, & voluntatem, id hominem nequit contaminare. Marcus, *Non intelligitis, quia omne extrinſecus introiens in hominem, non poteſt eum communicare.* Cap. 7. Verbum communicare adnota, quod idem eſt ac contaminare, Hieronymo fante; *Verbum communico propriè Scripturarum eſt. Populus Iudæorum partem Dei eſſe ſe iactans communes cibos vocat, quibus omnes vtuntur homines, v.g. ſuillam carnem, oſtreas, lepores, & iſtiuſmodi animantia, quæ vngulam non findunt, nec ſquamoſa in piſcibus ſunt. Vnde Act.* 10. *Scriptum: Quod Deus ſanctificauit, tu commune ne dixeris. Commune ergo quod cæteris hominibus patet, & quaſi non eſt ex parte Dei, pro immundo appellatur.*

Exponitur ſermo Dominicus. Marc. 7. *Communicare idem eſt, ac coinquinare.* Hieron. Act. 10.

7. Cur dixit, *Omne quod in os intrat, &c.* Non-ne aliqua particula à corpore nutriendo, & roborando arripitur, quæ in ſeceſſum minimè emittatur? Caietanus reſpondet. *Conſultò tacitâ conuerſione puriſſimæ particulæ in corpus hominis, dixit emiſſionem in ſeceſſum: tum quia illud minimum eſt, hoc autem totum, tum quia hoc eſt manifeſtum, illud autem occultum, & præcipuè turbis ineruditis; tum quia hoc directè ſeruiebat propoſito de cibo ſumpto illotis manibus: dum hinc explicatur, quod quidquid impurum eſt in cibo, totum in ſeceſſum emittitur.* Pro, *ſeceſſu* in Græco Euangelio ſcribitur ἀφεδρῶν, id eſt *cloaca, ſeceſſus.* Abulenſis q. 47. communem viam ad emittendum conſtitutam à naturâ ſignificari affirmat.

Cur dicitur totus cibus miſſus in ſeceſſum? Caiet. Abul.

8. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, &c.* Duo dixerat Dominus, *Non quod intrat in os, coinquinat hominem;* hoc verum oſtendit, quia cibi cor non attingunt, vnde vera oritur immunditia. Illud autem: *Quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem,* explanat. Ea quæ ex ore exeunt, exeunt etiam ex corde, & voluntate, atque ideo hominem conſpurcant. Nam quæ ex corde ſordida emanant, cordi ſordes afferunt, totique homini. Mox multa congerit, quæ ex corde exeuntia immunditiem pariant, videlicet malas cogitationes, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia. Apud Marcum addidit *Oculum malum.* Signat inuidiam eius, qui alienam cernens fœlicitatem, diſtorquetur. *Non rectis oculis Saul aſpiciebat Dauid.* 1. Reg. 18. Cur furta, homicidia, adulteria, & fornicationes, quæ peccata ſunt operis, inter oris crimina numerantur? Caietanus reſpondet, *Quoniam naturali ſuo progreſſu prius dicuntur, quam fiant, & mediante ſermone fiunt:* Crimina hæc hominum impudentiâ ſimul fiunt, & euulgantur; itavt idem prorſus ſit fieri, & ore proferri.

Quo exeant ex corde? 1. Reg. 18. *Obiectioni reſpondetur.* Caiet.

* * *

IN IESVM OB DISCIPVLOS ACTVM PHARISÆORVM Querimoniis.

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX PARABOLÆ EXPOSITIONE.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur.

Peccatores hi Phariſæi, & Scribæ, qui non habent fundamentum Chriſtum, eradicandi aſſeruntur.

Nullum enim fundamen in vita, aut felicitate peccatoris eſt, cùm diuturnitas vitæ, ac felicitatis à conſcientiæ puritate procedat. Vita æterna piè viuere, vita impiorum vel hic gehenna eſt.

9. Proſp.

DIVVS Proſper profatur lib. I. de Vocat. Gent. cap. 2. *Quidquid non eſt eradicandum, manifeſtum eſt, à patre eſſe plantatum.* Quod enim à Deo non firmatur, euertitur: quod Deus non roborat, excidit: ſine radice eſt quidquid ſine Deo reperitur. Hinc collige nullatenus vlla mundialia bona ſine Deo acquiſita permanere: nullius hominis præcordia ſine Dei gratiâ poſſe felicitate frui. Profectò gratia ſtabilem efficit vitam, felicitatem iufrænat, ne aufugiat.

10. *Idem eſt piè viuere, ac æterna hic quodammodò frui felicitate.* Ioa. 17. Cyrill.

Apud Ioannem Dominus. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te Deum ſolum verum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum.* Ioan. 17. Vbi Cyrillus cognitionem huiuſmodi ad vitæ pietatem referendam affirmat. Vita igitur æterna eſt piè viuere? *Fides & vera pietas* (inquit) *æterna vitæ radix eſt, & origo.* Non inficior, vita enim æterna fidei cum operibus præparatur. Attamen emphaſi reor piam vitam vitam æternam vel hîc appellâſſe. Illi felices in præſenti quodammodo æternæ vitæ poſſeſſione potiuntur, qui piè viuere norint; iuſtitiâ enim ornari, ſeu piè viuere idem eſt, ac æternâ iam quodammodo felicitate frui. Auguſtinus lib. 5. de Ciuit. cap. 24. *Illos felices, & beatos iudicat Chriſtiana religio, qui Deum timent, diligunt, colunt; hos enim appellat felices, non autem qui imperarunt, vel morte placidâ filios reliquerunt, vel hoſtes Reipublicæ domuere.* August.

11. *Vinea Dei plantatio viua caleſtis felicitatis ſimulacro, dum Deum fideliter colit.* Iſa. 33.

Plantatio celebris Domini Sabbaoth populus Iſraëliticus iuxta illud: *Vinea Domini Sabbaoth domus Iſrael eſt.* Dum pietati ſtuduit, minimè timuit eradicari. Sub appellatione Vrbis Ieroſolymæ ſic Deus de vineâ Iſraeliticâ: *Oculi tui videbunt Ieruſalem, habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in ſempiternum; quia ſolummodo ibi magnificus eſt Dominus.* Iſai. 33. Magnificum ibi eſſe Dominum, idem planè eſt, ac inibi magnificè coli, ciuibus piè degentibus, Deo obſequium præſtantibus. Vrbs illa, vbi Deus magnificè colitur, tabernaculum, quod transferri non poterit, felicitatem æternam æmulatur. Piè enim viuere vitæ æternæ præſentat imaginem. Pulcbrè D. Syneſius orat. de Regn. ad Arcad. ait, *Religio, & pietas baſis ſubijciatur, in quâ ſtabile & inconcuſſum ſimulacrum* (nempe æternæ felicitatis) *perſtet.* Syneſ.

12. *Piè viuens quaſi æterno claritatis dono ornatur.* 1. Reg. 7. Odoni.

Samuel *tulit lapidem vnum, & poſuit eum in Maſphath, & inter Sem, & vocauit nomen loci illius: Lapis adiutorij.* 1. Reg. 7. Vbi Odonius apud Tilm. ad 1. Reg. 4. *Lapis iſte fortitudo caſtrorum eſt, & pulchritudinis ornatus. Legitur enim: Et Dominus in circuitu populi ſui.* In cuius expoſitionem adnoto Iſraëlitas poſt idololatriam Dei veri cultum verè & ex animo ſuſcepiſſe, Deúmque ſibi ieiuniis, ac peccatorum confeſſione placâſſe. Tunc Philiſthæis victoribus olim à triumpho cadentibus, Iſraëlitæ olim victi victoriam reportârunt. Samuel autem in teſtimonium lapidem erexit. *Lapis iſte pulchritudinis ornatus*, ſiue pulchritudo in morem lapidis, æternitati conſecratâ. An piè viuens, Deóque ſuo præſtans obſequium luminis, ſeu claritatis hîc dono potitur æterno? Audi Ioannem Pontificem Rom. ſic Conſtantino ſcribentem. *Nihil eſt, quod lumine clariore præfulgeat, quàm recta fides in homine: nihil eſt, quod ita nequeat occaſui ſubiacere, quàm vera Religio.* Ioan. Papa.

13. *Impiè viuens à felicitate iſta deturbatur.* Iere. 25.

O quàm extrema infelicitate percutitur, qui incumbit impietati! Num non hîc gehennalem refert miſeriam? Idololatriæ dat operam Iſraël, & à Domino è cælo felicitatis in infernum calamitatum proiicitur. De quo Propheta, *Dereliquit quaſi leo vmbraculum ſuum.* Iere. 25. Vmbraculum nempe, ſub quo requie

placidâ

placidâ fruebatur, dulcedinem vitalis arboris percipiens gutturi cæleſtem ſuauitatem miniſtrantem. Chaldæus. *Dereliquit Rex arcem ſuam.* Regiâ felicitate fulgebat, dum ſtudebat pietati; iam ad mancipiorum ergaſtulum deturbatus eſt.

14. *Peccatum nos à cælo in barathrum exturbat, vt vel hic ſine intermiſſione moriamur.* Oſeæ. 8. Montan.

Expreſſit Oſeas, *Proiectus eſt vitulus tuus Samaria.* Cap. 8. Hebraicè *Proiecit te vitulus tuus Samaria.* Perfidiæ tuæ en fructus. A tuamet impietate è cœleſti felicitatis faſtigio, quod degens piè tenebas, ad captiuitatis infeliciſſimæ baratrum exturbatus es. Arias Montanus, *Significat Iſraelem cornu petitum, & proiectum eſſe ab eo vitulo, quem ipſe ſibi aluerat. Significat autem abductionem, & captiuitatem Iſraelitarum, qui propriâ idololatriæ culpâ à ſuis ſedibus eiecti ſunt, perinde ac ſi cornibus vituli, quem ipſi nutrierant, expulſi, & exturbati fuerint.* Contemplere hominem à vitulo proiectum, dum vulnera lethalia animantis extimet circumdantis: quàm miſerè degit! quàm ſe morti addictum arbitratur! Sic impij interminabili letho afficiuntur. An ſatiùs vel in præſenti cæleſti felicitate frui, quàm vel hîc æternæ mortis anguſtiis vulnerari?

Observatio II.

Ad illa verba:

Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum: cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.

Stulti Phariſæi, & Scribæ, qui cæci cùm eſſent, ſe putabant videntes plus aliis; vnde eis cæcitate laborantibus ducatum ſe præſtare præſumebant.

In indoctum Magiſtrum cæco Diſcipulo ducatum ferentem, vt ambo in foueam excidant.

15. Interlin.

INTERLINEARIS Gloſſa aſſerit. Duces eſſe cæcorum indoctos Magiſtros, *qui luce mandatorum Dei priuati,* dum legem ignorant, *tenebroſis traditionibus* Diſcipulos in Tartara adducunt.

16. *Qui cæcus cum ſit, ſe videntem, vt cæcos ducat, arbitratur, fatuam imitatur Harpaſtem.* Senec.

Miſerrimum puto ſtultiſſimum illum Præceptorem, qui cæcus cùm omnino ſit, ſe videntem, vt ducere alios poſſit, arbitratur. Seneca audiendus epiſtol. 15. ad Lucil. *Harpaſtem vxoris meæ fatuam ſcis hæreditarium onus in domo remanſiſſe. Hæc fatua ſubitò deſiit videre. Incredibilem, tibi narro rem, ſed veram. Neſcit eſſe ſe cæcam, ſubinde pædagogum ſuum rogat, vt migret. Ait, domum tenebroſam eſſe. Hoc quod in illa ridemus, omnibus nobis accidere liqueat tibi. Nemo ſe auarum eſſe intelligit, nemo cupidum.* Nemo ſe intelligit eſſe fatuum, quæ maxima fatuitas. Egregiè video, cæcos poſſum ducere, cùm ipſe magis indigeat pædagogo. *Ad ſanitatem* (adiicit) *difficilè ideo peruenimus, quia nos neſcimus ægrotare.*

Ciuitas Dabir alio nomine Cariath Sepher, id eſt *Ciuitas literarum*, de qua Textus, *Inde profectus, abiit ad habitatores Dabir, cuius vetus nomen erat Cariath Sepher.* Iudic. 1. Abulenſis ad cap. 15. Ioſ. quæſt. 5. *Hebræis dicta eſt, Ciuitas Schola legis libri.* Vocatur etiam Cariath Senæ, id eſt, *Ciuitas ſpinarum.* Id eſt, *Reſpice, oculos aperias,* quia aliquis inibi cæcitate laboraret. Quiſnam inibi cæcus? Lyranus aſſerit Chananæos arrogantiæ causâ Ciuitatem ſuam Ciuitatem literarum appellâſſe, quaſi ſoli præ ceteris ſapere viderentur, qui conſequenter inſipientiâ maximâ laborarent. Vnde ſe & diſcipulos perdiderunt; quia cæcus cæcum ducens ambo in foueam cadunt. O fatua Harpaſtes! 17. *Ciuitas literarum, vbi Doctores præſumunt ſcire & cæcos ducere, Ciuitas cæcorum peritururũ eſt.* Iudic. 1. Abul.

Talis Magiſter ille Tyri, de quo Deus Ezechielis ore: *Perdidiſti ſapientiam in decore tuo.* Cap. 28. Particulam, *Tuo* expende. Nullus apud te ſapientiæ decor, iſto lumine captum: ſed te videre egregiè putans, maximo decore ſcientiæ ornari præſumebas. Ideo te, ac diſcipulos, quos ducebas, perdidiſti. Sapientiam perdidiſti in ſapientiâ, qua ornari arbitrabaris, id eſt, ſcholam totam in exitium duxiſti. Sic D. Bernardus ſerm. 74. in Cantic. *Non eſt aliud, in decore ſuo, quàm in ſuâ ſapientiâ perdidiſſe ſapientiam*, ſeu ſapientum futurorum ſcholam. *Proprietas in causâ eſt, quod ſibi ſapiens fuit*, ſiue putauit ſe egregiè videre. 18. *Magiſter putans ſe videre, cum ſit cæcus: ſe, & diſcipulos perdit.* Ezech. 28. Bernard.

De huiuſmodi cæcorum cæcis pædagogis Paulus ait: *Dicentes ſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Roman. 1. Neſciunt eſſe ſe cæcos velut Harpaſtes, ſubinde pædagogum ſuum rogant, vt migrent. Aiunt domum tenebroſam eſſe. O fatui! *Stulti facti ſunt.* Vti ſcilicet Virgines illæ fatuæ, quæ cùm lumine iam pene orbarentur, ſine pædagogo curant ad forum accedere; ſingulæ cæcæ cæcis ſingulis ducatum exhibent in exitium. Bernardus citat. *Non aliunde fatuas puto, niſi quia dicentes ſe eſſe ſapientes, ſe egregiè videre, poſſeque cæcos ducere, Stultæ factæ ſunt. Ha, inquam, à Deo audire debent, Neſcio vos.* 19. *Cum fatuis hic cæcis virginibus comparandus.* Rom. 1. Matt. 25. Bernard.

* * *

Observatio III.

Ad illa verba:

Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.

Phariſæi, & Scribæ ex libidinis tenebris cęci à Domino appellantur.

Nullum enim vitium ſic tenebras ingerit menti, quàm libido.

20. S. Gregor.

DIvvs Gregorius lib. 6. ad 1. Reg. 2. ſic locum interpretatur: *Superbi Phariſæi ab ipsâ Veritate cæci nominantur, quæ Diſcipulis ait; Cæci ſunt, & duces cæcorum. Quæ vtique cæcitas ſpecialiter libidinoſis adſcribitur; quia nulla ſunt vitia, quæ ſpiſſiores tenebras menti ingerant, quàm libido.* O quàm animum voluptas ęxcæcat!

21. *Mens à libidine excæcatur.* Homer.

Homerus Ilia. 14.

Illic eſt amor, & cupido, & colloquium, & deceptio,
Quæ furatur mentem prudentium cogitantium.

Claud.

Et Claudianus in nuptiis Honorij:

——— Mens omnis aberrat
In vultus, quos finxit amor.

Philo. Ambroſ.

Cur mens amatoris aberrat? Reſpondet Philo, *Neceſſe eſt, vt puellarum amator animum habeat in ſuis delicijs, & huic tantum acres intendat oculos, cæteris in rebus tum priuatis, tum publicis cæcutiat hebetatus cupidinibus.* Ambroſius lib. de bono mort. cap. 9. *Errat oculus, vbi errat affectus.* Nam ſi affectus eſt tenebroſus, quid mirum oculos mentis ſuffudiſſe?

22. *Ebrietate ſeu cæcitate mẽtis laborat impudicus.* Oſe. 4.

An non ebrietas mentis aciem hebetat, animi luminaria tenebris offundit? Ita planè. Porrò luxuries cum ebrietate ideo eſt comparanda. *Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor.* Oſe. 4. Ac ſi diceret, Fornicatio & vinum, quæ ebrietas quidem eſt. Nec enim diſtingueret Propheta ębrietatem à vino, ſi ebrietas cum fornicatione ac vino non eſſet copulanda ad cor auferendum. LXX. *Fornicationem & vinum ebrietatem ſuſcepit cor.* Tam enim à libidine, quàm à vino animi lumina obcæcantur.

23. *Videns Ioſeph timuit obcæcari, (ſi libidine inficeretur) ebriariq;* Geneſ. 39. Ambroſ.

Cùm impudica Putiphatis vxor moleſta Ioſepho adoleſcentem caſtiſſimum conaretur adducere ad libidinem, vt cæca cæcum duceret ad exitium: videns ille reſpondit, *Ecce Dominus meus, omnibus mihi traditis, ignorat, quid habeat in domo ſuâ, nec quidquam eſt, quod non tradiderit mihi præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in Deum meum?* Geneſ. 39. Ex pudicitiâ Ioſeph lumine acuto vtebatur, vt tot aſpiceret pruritatis incitamenta. Certè D. Ambroſius anſam præbet illuſtri excogitationi. *Verùm ille abiurat flagitium, dicens, religionem ſibi eſſe, ne ebrius turpis intemperantiæ ingratus herilis indulgentiæ eo grauem inferret contumeliam.* Preme particulam: *Religionem ſibi eſſe, ne ebrius turpis intemperantiæ.* An Nazaræus Ioſeph, qui religione à vino tenetur abſtinere, quod ebriare poteſt? Num luxuriei datur ebrietas, ſicut vini? Profectò fugiens ille corporis voluptatem ſimul mentis ebrietatem, ſeu cæcitatem fugiebat.

Salomon ſcitè, *Ne intuearis vinum, quando flaueſcit. Oculi tui videbunt extraneas.* Prou. 23. Cur cum ebrietate libidinem copulauit, niſi quia luxuries mentis obtenebratio eſt? Illa expende: *Ne intuearis vinum, oculi tui videbunt extraneas.* Oculus, qui merum videt videt extraneas. An quia qui extraneas videt, vt concupiſcat voluptate expleri, ſignum exhibet ſę iam mentis oculis captum & cæcum omnino ad foueam properare? Quis abneget? Pagninus, *Oculi tui videbunt viſiones extraneas.* Auolantibus tenebris, te varia ſpectra videre putabis, in cæcitatis vtrique documentum; quia extraneas videre fœminas, & percuti cæcitate, idem prorſus exiſtima. 24. *Reſpicerat fœminam, exiſtima vinum aſpexiſſe, & hauſiſſe, vt ebrietate, & cæcitate afficiaris.* Prou. 23. Pagnin.

Vt Pagnini lectionem illuſtrem, liceat Iſæi Sophiſtæ hiſtoriam ex parte vulgarem, ex parte autem à nullo (quem legerim) adnotatam, Philoſtrati verbis ſcribam. *Cum Iſæus primam ætatem dicaſſet voluptati: ſimul ad virilem peruenit; velut alius ſubitò factus, miram induit morum ſeueritatem. Itaque percontanti cuidam (fœminam oſtendens) videretur formoſa? πέπαυμαι, inquit, ὀφθαλμιῶν, id eſt deſij laborare ab oculis.* Idem enim eſt fœminas reſpicere affectu iniquo, ac oculis laborare, ſeu cæcitate obrui. Porrò idem eſt fœminam videre, ac extraneis imaginibus, formidabilibus quidem, percuti. *Et adiecit, ſenſi enim me à Tantali hortis fructus colligere. Subindicans, omnes voluptates nihil aliud eſſe quàm vmbras, qualia de Tantalo Poëta fabulantur.* Rectè ergo Pagninus, *Oculi tui videbunt viſiones extraneas.* Vmbris quidem volitantibus mentis lumini non ſano appoſitis. O fœlix quicumque ab oculis non laboras. 25. *Libidini dedita mens oculis capta tenebricoſis imaginibus offunditur.* Philoſtrat.

——— Nec te iucundâ fronte fefellit
Luxuries, prædulce malum, quæ dedita ſemper
Corporis arbitriis, hebetat caligine ſenſus.

Sic Claudianus 2. Stil. cecinit. Claudian.

Obser

Observatio IV.

Ad illa verba:

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem, &c.

De corde prodeuntes prauæ cogitationes, verba, & opera iniqua hominem commaculant.

Mala enim cogitatio, ſermo iniuſtus, opus prauum impuritate exundat.

26. Gloſſa. Interl.

GLOSSA Interlin. aſſerit cogitationes, verba, opera *de cordis immunditiâ* procedentia neceſſariò hominem maculare. *Inquinatum ergo ſordidâ cogitatione, magis inquinant ſordidâ loquutione, & opere ſordido.* In cuius expoſitionem cogitationis malæ, ſermonis iniuſti, prauique operis inquinamentum ad deturpandum animum oſtendam.

Capvt Primvm.

De corde prodeuntes cogitationes malæ hominem deturpant.

17. *Magna cura adhibenda ad cogitationum munditiem.* Chryſ.

DE *corde exeunt* (inquit Dominus) *cogitationes malæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem.* In primis equidem cogitationes prauę mentem commaculant. Fatur Chryſoſtomus homil. 52. in Mat. *Diſcamus, quænam ea ſint, quibus turpiter homines fœdantur, diſcamus, & fugiamus. In nonnullis enim iam Eccleſiis hunc morem corroboratum videmus, vt diligenter multi ſtudeant, quomodo candidis induti veſtimentis, in Eccleſiam ingrediantur; quomodo autem mentem ſuam è malis cogitationibus puram, atque defæcatam offerant Deo, nullam prorſus habent curam.* Mens quippe è praua cogitatione fœdatur.

18. *Ab immundo corde immediatè procedentes cogitationes malæ immunditiã vberiorem contrahunt.* Caiet.

Et quomodo non inquinamentum contrahant cogitationes malæ, ſi ab inquinato corde immediatè procedunt? *De corde exeunt cogitationes malæ.* Si cor infectum eſt, cogitatio immediatè ex corde procedens mox hominem commaculat. Caietanus, *Meminit cogitationum, & rationem inquinandi ex corde intendens affirmare, inquinantes ex corde procedere inducit; vt hic intelligamus non procedentia per os à corde inquinare.* Immediatè ex immundo fonte procedentes cogitationes, non fluentes in linguam, ſed mox conſcientiam vulnerantes fœdiſſimè deturpant.

29. *E corde immundo ad linguam immundiſſimã accedunt, vt maiori immunditia afficiantur cogitationes.* Perian.

Obiicis tamen Dominum aſſerentem ex ore procedere cogitationes malas. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt. De corde exeunt cogitationes malæ.* Igitur cogitationes ex ore immediatè exeuntes conſcientiam attingunt. Cur autem ſi ex corde immediatè aſſolent cogitationes auolare, innuit Dominus ex ore procedere ſicut verba? Crediderim, vt efficaciùs probaret cogitationum prauarum immunditiam. Periander cecinit: *Lingua fœdiſſima corporis humani portio.* Ex immundo corde cogitationes malæ procedentes, ad linguam properant, non è linguâ exponendæ, ſed in linguâ magis inquinandæ, ad vberiorem hominis deturpationem. Fauet Caietanus, dum ait: *Propterea cogitationes numerantur inter procedentia ex ore, quia rationem inquinandi ex corde intendit aſſignare.*

30. *Sponſa ex cogitationibus prauis pulchritudo iam fœdata obiicitur, abſtergenda ab ſponſo.* Caiet. Iſa. 52. Cant. 1.

Quam coinquinatam mentem ex cogitationibus malis contemplor! *Solue vincula colli tui* (clamat Propheta) *captiua filia Sion.* Iſai. 52. An non ſolebant monilia in collo ſponſæ fulgurare? *Collum tuum ſicut monilia.* Cant. 1. Vndenam ergo ad deturpandam animæ pulchritudinem, monilia in vincula conuertuntur? Certè ex malarum cogitationum immunditiâ. Philippus Abbas ad cap. 7. Cant. *A collo tuo non iam aurum rutilat, non monile, ſed illud deturpauit mens corrupta, deſiderium iuuenile. Solue, quæſo, vincula, vt quod ſordet turpitudini proſtitutum, tergatur fortis manu, honeſtati reddatur abſolutum.* Tanta prauæ cogitationis immunditia, vt neceſſum ſit forti Dei manu abſtergi. Ne quia ad opus non procedit, cogitationum contemnas piaculum.

Capvt Secvndvm.

De corde procedentia verba iniuſta conſcientiam commaculant.

31. *Lingua proferens verba iniqua ea ratione peſtilens eſt tuo exitiali hominem afficiens.* Philip.

DE *corde enim exeunt falſa teſtimonia, blaſphemia.* Oris immunditia vel ſanctis formidabilis. Vnde puriſſimus Propheta ſolummodò labiorum impuritate affici verebatur: *Quia pollutus labiis ego ſum*, quia ſocius eorum, qui pollutis labiis verba profundunt. De labiorum immunditie ſic Vates: *Beatus vir, qui non abiit in conſilio impiorum, & in cathedrâ peſtilentiæ non ſedit.* Pſal. 1. Cathedra peſtilentiæ eſt-ne hæreſum magiſterium? Porrò inibi peſtilens lues, vbi lingua blaſphemias, aut falſa teſtimonia iactat, vel quoduis verbum profert iniquum. Tertullianus lib. de ſpectac. *Nunquam fugies illam cathedram peſtilentiariam, ipſúmque aerem ſceleſtis vocibus conſtupratum.* A linguâ ergo lues exitialis totum deriuatur in corpus. Tertull.

32. *Peſtilens linguæ morbus, totum corpus deturpans. Vnde cauendus eſt.* S. Baſil.

Vnde qui linguæ morbo laborat peſtilenti, à te vitandus eſt, ne miſerè cogaris deperire. *Si aer ipſe qui deſuper incubat,* (ait Tertullianus) *lingua infectione conſtupratur: quid vir, aut fœmina peſtilentis linguæ domicilium? Fuge, ne infectione percutiaris.* D. Baſilius in Regulis longior. Reg. 51. *Animi vitia ſanet (velut inanem gloriam) abiectioribus exercitiis: murmurationem, (quod eſt linguæ vitium) a reliquis ſeparatione. Vt videlicet*

licet neque ex fratribus quiſquam unà cum ipſo eſſe in opere velit: neque opus, quod ipſe elaborauerit, cum reliquiis reliquorum miſceatur. Quàm peſtilens murmuratoris infectio, ad quam vitandam tam diligens cunctorum ſeparatio indicitur. Vulgariter expono. *Huyan del como de apeſtado.*

35. *Lingua ſepulchrum fœtens.* Luc. 9. Ambroſ.

Hinc myſticè Lucæ locũ expendo. Petiit adoleſcens à Domino patrem ſuum ſepeliendi facultatem Cui Magiſter, *Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Cap. 9. Vbi D. Ambroſius lib. 7. in Luc. mortuis hiſce ſignificari murmuratores, qui gutturum ſepulchro fœtida verba recondunt. *Quia ſepulchrum patens eſt guttur eorum, memoria eorum abolenda præſcribitur.* Non ſolùm huiuſmodi homines murmuratores, aut blaſphemos, aut mendaces non tangas, ſeu illis hæreſcas: verùm nec tuam in memoriam accurrant; ne lue peſtilenti in exitium arripiaris. Confirmo ex illà ſimili Ieſu apud noſtrum Matthæum clauſulà: *Sinite illos, cæci ſunt, &c. Sine mortuos, &c.* Ab illis recede. Hieronymus, *Illos deuita.* Ne ſcilicet peſtiferi ex murmuratione aduersùs Diſcipulos, vos contagio vulnerare poſſint.

Capvt Tertivm.

De corde profluentia opera iniqua animum inquinamento afficiunt.

34. *Non efficiũt aromata ad fœtorem prauorum operũ ablegandum.* Iſa. 1.

DE *corde enim exeunt homicidia, adulteria, fornicationes, furta.* Ipſa vitiorum nomina totam præ ſe ferunt immunditiam. *Ne offeratis* (inquit Deus) *vltra ſacrificium fruſtra: incenſum abominatio eſt mihi.* Iſa. 1. Cur incenſi ſuauiſſimum fumum ab altari Dominus repellit? Exiſtimo, quia operum offerentis fœtore adeo æthera complennir, vt thuris fragrantià nullatenus eum ſuperare valeat. D. Chryſoſtomus homil. 27. in Geneſ. (Chryſ.) *Animus offerentis fumum, & nidorem, & omnem, quæ inde naſcitur, inſuauitatem multà fragrantià impleuit.* Nec tamen inſuauitas potuit vinci, ſiquidem clamat Conditor: *Incenſum abominatio eſt mihi.* Chryſoſtomus legit, *Thymiama in abominatione mihi eſt.* Et quonammodo fœtor peſtilens tot operum iniquorum valeat thymiamate telegari? *Offerentium nequitia benè olens thymiama in abominationem conuertit.* Non ſolùm fœtor à thymiamatis fragrantià non vincitur: ſed fragrantia à fœtore immundiſſimorum operum ſuperata eſt.

35. *Libidinis inquinamenta, fœtor.* Gen. 11.

Profectò Dominus libidinis præcipuè curat fœditatem expendere, dum aceruat *adulteria, fornicationes.* O quàm immunda iniquitas! Adami filij *inuenerunt campum in terra Senaar, & habitauerunt in eo.* Geneſ. 11, vbi ſic myſticè Gregorius ad Pſal. 50. *Senaar* Hebraicè, *Fœtor dentium. Ergo Senaar habitatores ſunt libidini vacantes.* (B. Gregor.) Fœtor enim luxuriæ patria eſt. *In campo Senaar habitant, qui poſiti in planitie vitiorum, in otioſa vita volutabro iacentes, infamia ſua circumquaque fœtorem exhalant.*

36. *Libido putreda.*

Præfantur Prophetæ, *Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo…..* Et erit pro ſuaui odore fœtor….. Vndenam tantus fœtor, niſi è libidinis volutabro profluerets? D. Gregorius citat. (Gregor.) *De fœtore luxurioſorum per alium Prophetam ſcriptum eſt: Computruerunt iumenta in ſtercore ſuo. In ſtercore computreſcere eſt, carnales homines in fœtore luxuria vitam finire. Et Iſaias, Erit pro ſuaui odore fœtor. Nimirum quia hi praui operis fœtorem emittunt, qui abiecto cingulo caſtitatis, funiculum intexunt laſciuia.* Hæc hominem inquinant.

Observatio V.

Ad illa verba:

De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem.

Ex nobis contra nos prodit exercitus pugnaturus.

Vbi oſtendo peccatorem ſibi inimicum eſſe, aduerſùmque ſe ipſum aciem producere.

37. *Equus Troianus cor noſtrum, vnde exercitus vitiorũ prodit.* Chryſ.

AN cor fontem cogitationum, verborum, ac operum appellabo? Aptiùs Troianum equum vocitarim, ex quo exercitus aduerſum totum hominem dimicaturus exponitur. Fatur Chryſologus ſerm. 171. *Nouus eſt hic ordo bellandi. De homine contra hominem gentes exeunt bellatura.* Ipſos hoſtes nos gignimus, armamus, horribile producimus in prælium.

38. *Ipſe peccator ſibi cõtrarius ſibimetipſi rebellat.* Iſidor. Gen. 3.

Porrò ipſe peccator ſibi contrarius eſt, quia ſibi fit metipſi rebellis, inteſtinúmque bellum indicit. Vix Adam ſe peccato fœdauerat, cùm pugnaci afficitur animo, omnino diuiſus, infernáque portione ſuperiori rebellante. D. Iſidorus lib. 1. ſent. cap. 18. *Vt qui noluit cum Deo eſſe vnitus, eſſet in ſe ipſo diuiſus: & qui imperanti Deo noluit eſſe ſubditus, fieret ſibimetipſi rebellis, atque contrarius. Vnde nec ſibi poterit ſubiugari, ſi prius Deo non fuerit ſubiugatus.*

39. *Ab iniquitatum exercitu circũdamur.* Pſal. 48.

Delinquens igitur, & rebellat, & ex corde inſtructum enititur exercitum: iniquitates ſcilicet, homicidia, adulteria, falſa teſtimonia, blaſphemias aduersùs patentem pugnaturas. Vnde homo cùm Dauide proclamat, *Iniquitas calcanei mei circumdabit me.* Pſalm. 48. Ac ſi diceret, Operam dedi iniquitati, obliquo greſſu, & mox ex me exorta iniquitas, in morem exercitûs, me circumuallauit expugnatura. Vnde Chryſoſtomus, (Chryſ.) *Peccatum ſolùm eſt terribile, quod vndique circuit eos, qui capiuntur quouis exercitu grauius.*

40. *Peccata nos circũuallãt, & vt expugnẽt.* Hebr. 12.

Ideo Apoſtolus admonet: *Deponentes omne pondus, & circumſtans nos peccatum, per patientiam curramus ad propoſitum nobis certamen.* Hebr. 12. Qui ad certamen cum animi hoſtibus

ſuſcipiendum

ſuſcipiendum nati ſumus, quare diſtrahimur, dum aliis à nobis ordinatis certaminibus implicamur. Peccatum cordis noſtri pondus prodit ex ipſo, vt circumdet delinquentem. Chryſoſtomus, *Circumſtans peccatum dicitur, quod vnquè nos impetit, & circumuallat, ab omni parte nos obſidet, circumſtat, impugnat.* O quàm ſtultè tam immanis exercitus operam inſtructioni impendiſti!

Chryſ.

41. *Amiciſſima iniquitas in hoſtem conuertitur ſicut Dalila.* Iudic. 2.

Quis crederet amiciſſimam iniquitatem Dalilam in hoſtem horribilem conuertendam? Hebræis Deus circa reliquos Chananæos: *Nolui delere eos à facie veſtrâ, vt habeatis hoſtes.* Iudic. 2. Chananæos, quibus cum Iſraelitæ vetitas iunxerant amicitias, Hebræi infenſiſſimos ſunt hoſtes experti. Sic iniquitas circundat amatorem. Pro illâ particulâ: *Vt habeatis hoſtes*, Septuaginta legunt: *Erunt vobis in anguſtias.* Pagninus, *Erunt vobis in lateribus, ſeu in ſpicula, quæ latera confodiant.* Iuſtè fit, Deo ita amicitiam prauè initam puniente, vt quod malè diligimus peccatum vertatur in hoſtem.

Pagnin.

42. *Aduerſum Dauid homicidium, & adulterium inſtruitur.*

Expertus inclamat Dauid, *Peccatum meum contra me eſt ſemper.* Pſalm. 50. Deliqui, homicidio & adulterio operam impendens. Illico è corde homicidium, & adulterium profluxit, vt in morem exercitûs me circumdaret: *Contra me eſt*, à manibus meis inſtructa manus mecum *contra* repugnat. D. Anſelmus aſſerit nos obſidere peccatum inſtar gladiatorum. Et Ambroſius, *Tanquam hoſtiles acies, ita lapſus culparum ſuarum aduerſantium, modò ſibi arbitratur obſiſtere.*

Anſel. Ambroſ.

43. *Primum locum exercitus obtinent cogitationes malæ, primò debellandæ; vt totus facilius vincatur exercitus.*

Enim verò primum locum huiuſce exercitûs obtinent malæ cogitationes: *Ex corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, &c.* & vt vulgariter exponam, *Lleuan la banguardia.* Si ergo primi ſunt hoſtes, qui animum aggrediuntur, primum cum illis certamen inſtituendum. *Principiis obſta.* Si cogitationes in primâ decertantes acie ſuperaueris, reliquos hoſtes vertes in fugam. Tota Ægyptus Iſraelitico populo inteſtinum bellum indixit. Primam aciem primogenita ſortiuntur cogitationes quidem noxiæ, reliquis Mundi petentis criminibus ſcilicet oris, & operis, ſequentibus. *Beatus* (ait Dauid) *qui tenebit, & allidet paruulos tuos.* Pſal. 136. Pereunt cogitationes validiſſimæ pacto cum oculis fœdere, *ne cogitarem quidem.* Iob 31. Quid non totus exercitus in fugam verteretur? Hanc pugnandi artem expreſſit D. Gregorius Nyſſen. lib. de vita Moyſ. fatus: *Quid hâc hiſtoriæ figurâ docemur? Docemur, quod oporteat primas cogitationes, & prima peccandi initia, & vias* (ſeu acies) *primas radicitus tollere. Nam qui principia deſtruxit, is totum nequam debellauit. Qui primogenitum interimit, is partum quoque, qui ex primogenito naſcitur, ſimul interimit. Primogenitorum itaque nece diſcimus primas vitiorum appetitiones tollendas, & primum vitiorum aduerſum nos aditum repellendum eſſe intelligimus.* Hactenus ille.

Pſal. 136. Iob 31. Nyſſen.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Ediſſere nobis parabolam iſtam &c.

Petrum non taxat, qui Phariſæos reprehenderat Dominus, hi enim iniquè de Diſcipulorum actionibus iudicabant, Petrus autem quod non intellexerat, minimè blaſphemauit.

Commendabiles exprimuntur, qui quod non intelligunt, benignè interpretantur: taxabiles admodum, qui quod ignorant, iniquâ interpretatione detorquent.

PHARISÆI Chriſti verba ignorârunt, ſiue minimè penetrauerunt. Ideo Dominus, *Sinite illos, cæci ſunt, & duces cæcorum.* Porrò Apoſtoli, quorum ex mente Petrus locutus eſt Chriſti ſermonem non intellexerunt. Cur non ſimul reprehenduntur: *Cæci ſunt.* Potiùs Dominus eis benignè proloquij aperit ſenſum? *Ex corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Credo quia Diſcipuli quod non intelligebant non accuſabant, non iniquè interpretabantur? at Phariſæi quod non intelligunt, ſiniſtrâ interpretatione detorquent. De Petro ſubmiſſè interroganti, nec blaſphemante quod ignorabat, D. Chryſoſtomus ait: *Non dicit, Quid eſt hoc, quod propoſuiſti? nec tanquam iniquum reprehendit;* (vti Phariſæi) *ne commotus putaretur, ſed quaſi obſcuro dicto interpretationem deſiderat.*

44. *Contra ſiniſtra de proximi actionibus iudicia.*

Chryſ.

Capvt Primvm.

Iuſti commendantur, dum quæ ignorant, circà proximi actiones, dant parti meliori, & benignè iudicant.

DIſcipuli itaque quod de Parabolâ non intelligebant, minimè blaſphemârunt, ſed à Dominò interpretationem requiſierunt, iudicantes ſcilicet ſapientiſſimè ſermonem expreſſum. Nunquã non iuſti proximi actiones, aut verba iudicant ſiniſtrâ ſententiâ, ſeddant parti meliori. Sic Samuel

45. *Samuel non audet iudicium ferre de Saulis iniquitate, quã ipſe ignorabat, quia*

Samuel videns Deum Saulem abieciſſe, querulúmque inclamaſſe, *Pœnitet me, quod conſtituerim Saul Regem*. 1. Reg. 15. Inferiùs autem Textus, *Et non vidit Samuel vltrà Saul vſque ad diem mortis ſuæ: veruntamen lugebat Samuel Saulem, quoniam Dominum pœnitebat, quod conſtituiſſet eum Regem ſuper Iſrael*. Cur non dixit: lugebat Saulem, quoniam Regno Iſraelitico fuerat indignus? Profectò iuſtus non iudicat ſeuerè de proximi actionibus. Quæ ignorat circa Saulis merita, aut demerita benignè interpretatur. Miſereor excidentis è Regno, non iudico delinquentem eum, cuius mentem non video ſicuti Deus: quem tamen dignum miſericordiâ reor. Galfridus apud Tilman. *Lugebat Samuel Saulem. Vera miſericordia non iudicat, ſed afficit, non nititur diſcuſſione, occaſione contenta. Non enim expectatur ratio, vbi affectio trahit.*

...entem non cognoſcebat, vt Deus.
1. Reg. 15.

Galfrid.

46. Aiebat Seneca lib. 2. de Irâ, cap. 24. *Simplicitate opus eſt, & benignâ rerum æſtimatione: vt nihil niſi quod in oculos inciderit, manifeſtúmque erit, credamus*. Quod autem dubium eſt, conſulamus boni. Quid ſi falſum iudicium ſit, dum laudamus fortaſſe, quod dignum eſt cenſurâ? Reſpondet Plinius Iunior lib. 7. Epiſt. Laudo reprehenſibiles? *Feliciſſimo errore. Licèt enim non ſint tales, quales à me prædicantur: ego tamen beatus, quod mihi videntur.*

Quod non ſcit, boni conſule.
Senec.
Plini.

47. Agricolæ illi, cui Dominus vineam tradiderat excolendam, ſeruos immiſſos ſemel ac iterum impiè interfecerant. Aſt Pater familias inquit: *Verebuntur fortè filium meum*. Matth. 21. Vbi Caietanus, *Parabola eſt clara. Homo paterfamiliâs eſt Deus, vinea eſt domus Iſrael, miſſio filij eſt miſſio Meſſiæ*. Difficilis planè aduerbij illius intelligentia: *Fortè. Aduerbium* (inquit Cardinalis) *non eſt de Textu*. Eſt planè & a Luca expreſſum: *Mittam filium meum dilectum, forſitan cùm hunc viderint, verebuntur*. Cap. 20. Quid ergo? Ignorabat-ne Dominus illorum perfidiam, quâ vnigenitum erant in crucem acturi? Minimè planè. Cur ergo de euentu ſimulat dubitare? *Verebuntur fortè filium meum*. Crediderim, quia Deus ſub hominis patrisfamiliâs nomine ſignificatur, ideò de more hominis probi qui ignorat euentum, quod non ſcit, parti tribuit meliori, aſſerens id futurum, quod debetur. Pulchrè Caietanus, Aduerbio *fortè non ſignificatur, quod erit, ſed quod eſſe debet*. Reuerebuntur filium. Vis vulgariter exprimam? *Haran lo que deben*. Sic iuſtus de hominum actionibus benignè iudicauit.

Vel Deus ea quæ cognoſcit futura crimina in meliorẽ partẽ profert, dũ hominis probi ſub imagine exprimitur Patris ſcilicet familiâs.
Matt. 21.
Luc. 20.
Caiet.

48. Hoc iudicium rectorum eſt, quòd neſciunt, benignè interpretari. Dominus fatur. *Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed rectum iudicium iudicate*. Ioa. 7. Rectum iudicium, ſed Diſcipulorum (ad quos ſermo Dominicus) ingenium eſt, non ſecundùm faciem iudicare, ſed cùm intentionem neſcimus, actiones benignè interpretari. Auguſtinus de ſerm. Dom. in monte lib 2. cap. 28. *Si ergo quiſpiam conqueſtus de ſtomacho, ieiunare noluerit, & tu id non credens, edacitatis vitio tribueris, temerè iudicabis; quia ſecundùm faciem. Non ergo reprehendamus ea, quæ neſcimus quo animo fiant*. Imo animus ſemper excuſandus iuxtà vulgare illud Bernardi ſerm. 40. in Cant. *Etiamſi perperàm actum quid deprehendas, nec ſic iudices proximum: magis autem excuſa intentionem, ſi opus non potes; puta ignorantiam, puta ſurreptionem, puta caſum*. Quotiens (ſtrictiori iure) ignoras, benigniori iudicio addicendum.

Iuſti quod neſciant benignè interpretantur.
Ioan. 7.

Auguſt.

Intentionem excuſant.
Bernard.

49. Dei quidem imitator Iob ſanctiſſimus *mittebat ad filios* (cùm in orbem transiſſent dies conuiuij) *& ſanctificabat illos, conſurgénſque diluculo, offerebat holocauſta pro ſingulis. Dicebat enim: Ne fortè peccauerint filij mei*. Cap. 1. Particulam *Fortè* preme memor ſimilis alterius ex Matthæo præmiſſæ: *Verebuntur fortè filium meum*. Gregorius lib. 1. Mor. cap. 5, aſſerit plura eſſe peccata, quæ vix à conuiuiis diuelli poſſint. Cur ergo non dixit abſolutè Rex: Offero holocauſta pro ſingulis, quia filij mei peccauerunt; ſed, *Ne fortè peccauerint?* Reſpondet Doctor, Quia *Iob ſimplex, & rectus vir*. Cuius quidem proprium quæ ignorat, mitiùs interpretari.

Iob Dei imitator ea crimina, quæ fortè cognoſcit, non audet taxare, quia non euidenter callet.
Iob 1.
Gregor.

Capvt Secvndvm.

Taxantur iniqui, dum quæ ignorant circa proximi actiones, ad ſiniſtram detorquent, & acriter iudicant.

50. EN Phariſæos, & Scribas Diſcipulos taxantes, quia traditionis non cultores, cum affectum, animum, cauſam ignorarent. Iniquorum ingenium, quæ non intelligunt, ad ſiniſtrum iudicium detorquere. Diaboli profectò alumni acriter hominum actiones interpretantis. De Iobi ſanctitate ſic Dominus ad Satan: *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo?* At Diabolus, *Numquid Iob fruſtra timet Deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius, vniuerſámque ſubſtantiam per circuitum?* Cap. 1. Quaſi diceret, Non verus Dei timor, non amor propter ſuam commoditatem timentis, diligentis. Olimpiodorus apud Comitol. *Animaduerto improbitatem*. Vndenam improbitas? Ignorabat ille, quæ in mente latebant, & ideo ſiniſtro iudicio interpretatur; improbi enim ingenium, quæ ignorat, deteriori exitui tribuere non veretur. *Cum ea, quæ dicta erant, inceſſere non poſſet, animi ſententiam ſuſcitatur, & ad ea quæ latent, ſe idcircò refert.*

Diaboli ingenium hominũ mentes ſiniſtro iudicio interpretari, circa ea quæ ignorantur.
Iob 1.

Olimpi.

51. De iniquiſſimis hominibus Apoſtolus, *Et ſicut non probauerunt, Deum habere in notitiâ, tradidit illos Deus in reprobum ſenſum: Repletos omni iniquitate*. Rom. 1. Ac ſi diceret, Permiſit Deus illos ad reprobum ſenſum deuiari, dum ſiniſtrè proximorum actiones interpretantur: vnde omni iniquitate repleti oſtenduntur. *Plenos inuidiâ*, (adiicit) *dolo, malignitate*, Græcè pro *Malignitate* habetur, κακοήθεια, id eſt, Iuſtiniano interprete, vitio, quo omnia in peiorem partem accipiuntur. Syriacè, *Peſſimis cogitationibus*. Quo vitio maxima generis humani pars vulneratur, quia numerus improborum ſine numero effertur.

Repleti iniquitate reprobo ſenſu viuntur, qui ignorant ſiniſtrè iudicantes.
Rom. 1.

effertur. Auguſtinus ſerm.102. de Temp. *Maxima pars generis humani indiſcreto iudicio ad reprehendendum prompta, & parata eſſe probatur.* An non quia maxima pars iniquorum? Seneca lib. de Tranq. animi, cap.3. *In hac tam inſana hominum ambitione tot calumniatoribus in deterius recta, aut dubia torquentibus, parum tuta ſimplicitas eſt.* Inſana hominum ambitio ſiniſtrum illud iudicium enixa eſt.

53. *Iudaica iniquitas, in peiorem partem accipere, quod non callet.* Mat. 26. Paſchaſ.

Ad periculum rurſum aduoco Phariſæos, falſos teſtes aduerſus Dominum concitantes. Hic dixit, aiunt, *Poſſum deſtruere Templum Dei, & poſt triduum readificare illud.* Mat. 26. Dixerat verè Dominus, *Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud.* Ioan.2. Templum hoc dicens, & proculdubio manus actionem verbis annectens, ſacratiſſimum corpus oſtendebat. Paſchaſius, *Templum corporis quaſi digito tangit.* Iniqui in peiorem partem accepere Iudæi. Sanctiſſimi Apoſtoli in meliorem. Vndè Ioannes, *Ille autem dicebat de Templo corporis ſui. Cum ergo reſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt Diſcipuli eius, quia hoc dicebat.* Ibid.

Ioa. 2.

54. *Aut diabolus, aut improbus acutis oculis aliorū geſta videt, vt calumniari poſſit & detorqueret* Iob.16. Chaldæ. *Vel improbus amicus id genit, quaſi hoſtis.*

Hoc quidem iniquorum iudicium exhortens Saluator, conqueſtus eſt: *Hoſtis meus terribilibus oculis intuitus eſt me.* Iob.16. Hebraicè, *Exacuit oculos ſuos contra me.* Acutiſſimè actiones, verbáque mea circunſpicit, vt poſſit anſam arripere, vnde me calumnia vulneret, mentem ad ſiniſtram partem detorquendo. Chaldæus apud Bibliam Regiam, *Oculos tanquam nouaculam acuit contra me.* Quiſnam tam immite tulit iudicium? *Hoſtis meus* aut diabolus, aut improbus diaboli filius, cuius ingenium cuncta ad deteriorem partem detorquere. Horatius bellè lib.1. ſer. Sat.3.

Horatius.

Stultus, & improbus hic amor eſt, dignúſque notari,
Cum tua peruideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum,
Quam aut aquila, aut ſerpens Epidaurius?

Iob quidem de hoſte conqueritur: *Hoſtis meus terribilibus oculis intuitus eſt me.* Aſt Poëta de amico:

Cur in amicorum vitijs tam cernis acutum?

Amicitia-ne tam ſe crudelem exerit ac hoſtilitas? Adnota amoris huiuſce epithetum: *Improbus hic amor eſt.* Tam adnatum eſt improbis ſiniſtrè de aliorum actionibus iudicare, vt non ſolùm hoſtis crudelis, ſed & iniquus amator amici in partem deteriorem verba, geſtáque interpretabitur.

LIBER OCTAVVS.

MVRMVR IVDÆORVM IN IESVM SCENOPEGIÆ SOLEMNI.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput ſeptimum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum murmure Iudæorum actum.

PROLVSIO.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, *ſeu perſecationibu affecti*, FRVCTVS OCTAVVS.

ODII, ac maleuolentiæ Iudæorum hìc ſeminarium obiicitur, Domino quidem illorum operum malignitati teſtimonium perhibente. Hortantur cognati gloriolæ mundialis ſtudioſi, vt ad Ieroſolymam Regiam Vrbem vbi Ptincipes commorabantur, pergeret geſta expreſſurus, laudibus efferendus, quæ in cognatos refluerет. Aſt Dominus humilitatis ſtudioſus quartâ Scenopegiorum die venit in, Templum quaſi in occulto, vbi murmure Iudæorum agitur, varia iudicia circa illotum geſta, & doctrinam ferentium. An dum apud Tabernacula commoratut adhuc laboribus agitatus obiicitut à fratribus percuſſus ? Profectò nil in præſenti Marianum ſapiebat Tabernaculum vbi Dominus ſolummodò dicitur requieſcere : Et qui creauit me requieuit in Tabernaculo meo. *Dies feſtus* hic *Iudæorum* eſt, non Ieſu. Et ſi enim ftatres Domini perſecutores adnotantur : *Dixerunt ad eum fratres eius*, haud hi Mariæ filij. Auguſtinus, *Cùm fratres audis, conſanguineos intellige, non filios Mariæ. Vt enim in ſepulchro, vbi poſitum eſt corpus Domini, nec antè nec poſt mortuus iacuit ; ſic vterus Mariæ nec antea nec poſtea quidquam mortale concepit.* Hi, qui ad Deiparæ Tabernaculum non pertinent, Chriſto Tabernaculorum feſto laborioſum præparant diem, vt ſolius Matiæ in Tabernaculo tequieſcat.

IOANNES Cap. VII. | PARAPHRASIS.

VERS. I. AMBVLABAT Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare; quia quærebant eum Iudæi interficere.

1. *CVm Dominus editis miraculis, magnam inuidiam apud ſuos ſibi conflâſſet, exacerua ſſétque inuidiam domus, ac parentum humilitas: verſatus eſt in Galilæâ. Non enim ei iam tutum erat, in Iudæâ viuere; quod eius regionis homines iam dudum vita illius inſidias molirentur.*

2. Erat autem in proximo dies Feſtus Iudæorum Scenopegia.

2. *Inſtabat autem Iudæis dies cùm primis feſtus, ac religioſus, quem Græci Scenopegiam appellant, ob priſcorum Patriarcharum memoriam, qui in Tabernaculis vitam agebant.*

3. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.

3. *Quoniam verò ad diem feſtum magna vis hominum Ieroſolymam ſolebat confluere, propinqui Ieſu rudes adhuc, & humanis obnoxij affectibus. Inſtat, inquiunt, dies celebris, relictâ Galilæâ, in quâ iam diu nimiùm latitas, confer te in Iudæam florentiſſimam partem Regni. Illic licebit plures colligere Diſcipulos, ſi viderint omnes, quæ facis.*

4. ˙Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe: ſi hæc facis, manifeſta te ipſum Mundo.

4. *Nullus enim, ſi velit haberi magnus, perficit in occulto, per quæ apud homines aſſolet opinio præparari. De cælo deſcendiſti, & tanta potes, quanta de te prædicas? Fac vt Mundo ſis notus.*

5. Neque enim fratres eius credebant in eum.

5. *Nemo miretur hanc cognatorum Ieſu orationem carnem ſapientem, ſi quidem id temporis hi ne hi quidem tum credebant ei qui ei fratres erant: quorum aliqui poſt Chriſti gloriam conſtantiſſimè prædicarunt.*

6. Dicit ergò eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

6. *Tempus (Chriſtus manſuetè reſpondit) meum nondum aduenit. Id vbi hortabitur, veſtris monitis opus non erit. Quando, & quomodo me oporteat innoteſcere Mundo, ex Patris cæleſtis decreto pendet. Veſtrum autem tempus, qui affectu humano ducti gloriam Mundi huius quæritis, ſemper paratum eſt.*

7. Non poteſt Mundus odiſſe vos: me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt.

7. *Puto poteſtis ire, quo lubet, quando Mundus vos vt ſibi diligit conſentientes. Ego autem ſoli Patri gloriæ curam impendens, odium Mundi in me concito, ab illius diſſentiens cupiditatibus, ac palam teſtificans, quòd mala ſunt opera illius, in quibus ille falſam collocat pietatem.*

8. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcen-

8. *Vos, qui adhuc Mundum ſapitis, ad hunc diem feſtum aſcendite, Ego non aſcendo vobiſcum ad iſtum diem fe-*

do ad diem feſtum iſtum; quia meum tempus nondum impletum eſt.

ſtum, quia tempus meum nondum impletum eſt. Sic Dominus à ſe cognatos ſuos ſecundùm carnem, quorum ſemper ſolitus eſt affectus ſubmouere, quoties Euangelicum eſt gerendum negotium, ab ſe relegauit.

9. Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæâ.

9. *Illi ergò exiſtimantes Ieſum non venturum ad feſtum metu Iudæorum, ſoli profecti ſunt. Ipſe verò, aſcendentibus illis, in Galilæâ remanſit.*

10. Vt autem aſcenderunt fratres eiùs, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

10. *Poſteaquàm autem fratres ad diem feſtum abiiſſent, tum & ipſe profectus eſt; vt ſatis eſſet perſpicuum, ſe non tam Iudæorum metu abſtinuiſſe à ſolemni conuentu, quam vt ſuorum cognatorum fugeret comitatum. Venit autem Ieroſolymam, non oſtentans ſeſe; ſed quaſi furtim, & occultè: magis ſic excitaturus expectationem ſui, & maiori fructu ſuo tempore proditurus in publicum.*

11. Iudæi ergò quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?

11. *Nouerat etenim ille Phariſæorum animos, quòd iampridem hoc agerent clancularijs conſilijs, vt in die feſto per occaſionem ei manus iniicerent. Cùm igitur eius conſpectus deſideraretur, quærebant inter ſe, vbinam eſſet.*

12. Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas.

12. *Iámque in eum velut abſentem varij ſermones ferebantur in populo: quòd eadem non eſſet de Ieſu opinio, nec eadem omnium ſtudia. Nonnulli ſiquidem populares, qui miraculis interfuerant, qui audierant ſermones, &c. dicebant Ieſum eſſe bonum virum, & indignum in quem aliquid molirentur acerbiùs. E diuerſò Phariſæi, illum virum bonum negabant, qui turbam velut ſeditioſus ad ſe pelliceret, & à Sacerdotum reuerentia reuocaret.*

13. Nemo autem palàm loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.

13. *At nemo palàm de illo bene prædicare audebat; metuebant enim Iudæorum Proceres, quibus cognoſcebant Ieſum eſſe vehementer inuiſum.*

SECTIO PRIMA.

Fratrum Chriſti hortatio.

TEXTVS.

Vers. 1. AMBVLABAT Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare; quia quærebant eum Iudæi interficere. 2. Erat autem in proximo dies feſtus Iudæorum, Scenopegia. 3. Dixerunt autem ad eum fratres eius: Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & Diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis. 4. Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit ipſe in palam eſſe; ſi hæc facis, manifeſta te ipſum Mundo. 5. Neque enim fratres eius credebant in eum.

COMMEN

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Cur Dominus in Iudæâ moratus non fuerit?

1. *Variæ lectiones.*

POST *hæc autem ambulabat Ieſus in Galilæam.* Poſt hæc, quæ Dominus operatus eſt miracula, & poſt altiſſimum de eius carne & ſanguine ſermonem, Chriſtus per loca, & oppida Galilææ ambulabat. Alij in ablatiuo *Galilæa* legunt, & *Iudæa. Conuerſabatur in Galilæa.* Sic Græca exemplaria. In accuſatiuo tamen vtramque retineo dictionē cum Latinis codicibus ſic legentibus Auguſt. Cyril. Chryſoſt. *Ambulabat in Galilæam,* (ait Toletus) *id eſt per Galilæam.* Non enim vno in loco conſiſtebat, ſed à loco in locum proficiſcebatur. Alij legunt, *Ambulabat in Galilæâ, nec volebat in Iudæam ambulare.* Senſus idem diuerſæ lectionis. Vtrumque autem vocabulum in caſu accuſandi locandum reor. In Galilæam ambulabat, ſiue illius Prouinciæ loca terebat. Nolebat in Iudæam ambulare, id eſt per illius Prouinciæ loca pergere. *Venit in terram Iudæam.* Cap. 3. (*Auguſt. Cyril. Chryſoſt.*)

2. *Multa geſſit Dominus, à Ioanne omiſſa.* *In Galilæam.* Tempore quidem, quo in Galilæa Dominus dicitur commoratus, multa geſſit, quæ reliqui Euangeliſtæ narrant, Matthæus Cap. 15. 16. 17. 18. vſque ad 19. principium: Marcus cap. 7. 8. 9. Poſt illa omnia hoc tempore facta, & à Ioanne prætermiſſa, geſtum quod noſter Euangeliſta ſcribit. (*Mat. 15. Mar. 7.*)

3. *Alia lectio.* *Non enim volebat in Iudæam ambulare.* Euthymius, & Chryſoſtomus legunt: *Non poterat ambulare in Iudæam.* Cur non poterat? Non quod poteſtatem non haberet, ſi eâ vti voluiſſet: ſed quòd ſi vt homo tantùm, & non vt Deus ageret, ibi tutò commorari non poſſet. Communis tamen lectio retinenda. Cauſam autem cur non vellet, aut non poſſet, modo ſignato, adiicit.

4. *Licere perſecutiones aliquando declinare.* *Quia quærebant eum Iudæi interficere.* Ac ſi diceret, quia inter Iudæos tutus non eſſet, quærebant enim eum de medio tollere. Dominus quidem tempus à Patre paſſioni præfinitum expectans, illorum furori locum dabat; vndè furor eorum in causâ erat, cur Dominus inter Galilæos moram faceret. Edocet licere aliquando perſecutionem ſubterfugere. Auguſtinus Tract. 18. *Qui poteſtatem habuit omnes ſuperandi perſecutiones, voluit declinare propter ſuos fideles, quibus talis non ineſt poteſtas: vt doceat, aliquando eſſe declinandas, quia in media pericula temerè non eſt irrumpendum.* (*Auguſt.*)

§. II.

De feſto Iudæorum Scenopegiâ.

5. *Tempus deſcribitur, & occaſio, quare inuitetur ad Iudæam.*

ERat autem in proximo dies feſtus Iudæorum Scenopegia. Tempus deſcribitur, vt cauſam, cur Ieroſolymam venerit, & ad aſcendendum in Iudæam à fratribus fuerat inuitatus, ſignificet. Hoc enim tempore, ex omni parte Iudæi ad adorandum in Templo Ieroſolymam confluebant. Inſtabat enim Scenopegia, feſtum ſcilicet Tabernaculorum.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

6. *Quid ſcenopegia? Ioſeph. Euthy.*

Scenopegia. Vnum erat ex celeberrimis Iudæorum Feſtis, quod decima quintâ Menſis Septembris celebrabatur, ſeptémque diebus perdurabat, quorum primus celeberrimus, & ſanctiſſimus, in eóque ab omni ſeruili opere vacandum. Ceremonias, & ſacrificia ſingulis ſeptem feſti diebus gerenda Leuiticus cap. 23. & Numeri cap. 29. deſcribunt, & apud Ioſephum lib. 3. Antiq. c. 10. recoluntur. Extra domos & loca tecta Iudæi hiſce ſeptem diebus in Tabernaculis ex ramis arborum in viis, ſeu plateis habitabant. At ideo Tabernacula extruebant, vt memoriam illius temporis, quando educti de Ægypto per deſertum in tentoriis, & tabernaculis degebant, gerere poſſent. Ideo Feſtum Hebraïcè dictum, הנחסבות *Feſtum Tabernaculorum.* Græcè autem *σκηνοπηγία* à Tabernaculis figendis, nam *σκηνὴ ſcena, vmbraculum, tabernaculum,* & *πήγνυμι figo,* quaſi extructio *tabernaculi.* Euthymius hoc feſtum inſtitutum affirmat in memoriam diei, quo Moyſes diuinum fixit Tentorium, quod à Beſeleel ædificatum eſt Exod. 40. Sed miror Doctorem non adnotaſſe illud Leu. 23. *Vt diſcant poſteri veſtri, quod in Tabernaculis fecerim habitare filios Iſrael, cùm educerem eos de Ægypto.* (*Exod. 40. Leu. 23.*)

7. *De Collectarum feſto.*

Porrò poſt ſeptem dierum feſtum, quod Tabernaculorum dicebatur, (vt vidimus) erat octauus celeberrimus, in quo ab omni etiam opere ſeruili vacandum. Egreſſi namque die ſeptimo de tabernaculis, & in proprias domos reuerſi, die hoc octauo per familias conueniebant, & quandam pecuniæ partem pro vniuſcuiuſque arbitrio pro ſumptibus, & expenſis Templi offerebant, idcirco hoc feſtum dicebatur *Collecta,* ſeu *cœtus,* de quo Leu. 23. & Num. 29. At cum feſtum hoc ſit feſto Tabernaculorum hærens, ad idem refertur, vt nimirum feſtum Scenopegiæ octo diebus celebraretur: ſeptem diebus in Tabernaculis morabantur, octauo collectæ fiebant. Hinc Ioannes infrà, *In nouiſſimo dierum.*

8. *Plura Iudæorum feſta.*

Equidem (in vberiorem expoſitionem) plurium apud Hebræos Feſtiuitatum quædam erant ex diuino præcepto, quædam ex humano inſtituto indicta. Illarum autem quædam erant hebdomadariæ, vt Sabbata, quædam menſtruæ, vt Neomeniæ; quædam annuæ Paſcha ſeu Phaſe, Pentecoſte, Tubarum, Expiationis, ſcenopegia, Collectæ, ſeu cœtus. Hæ verò nempè à Iudæis inſtitutæ erant annuæ, præcipuæ quidem feſtum Iudith, Mardochæi, Simonis Machabæi, & Ignis. De ſingulis liceat, obſecro, nonnulla perſtringere ordine aſſignato.

§. III.

De cunctis Iudæorum ſolemnitatibus.

9. *De Sabbato.*

SAbbatum fuit maximæ apud Iudæos obſeruantiæ, cùm quia beneficium creationis recolebant, tum quia Dei veram, ſempiternámque Diuinitatem, omnia idola damnantes, profitebantur. Quatuor Sabbati religioni propria.

Ab omni opere ſeruili vacandum, quod commune aliis Feſtis, & à cibis coquendis, condiendiſque abſtinendum. Non licebat nec facere. Iuge Sacrificium geminatum. Panes propoſitionis recentes apponebantur.

10. *De Neomenia.* Neomenia Græcum nomen idem quod *Nouilunium*. Celebrabatur in perpetuæ Diuinæ gubernationis memoriam, quaſi gratiis effuſis, ob eius gubernatricem manum munificentiſſimè expertam. Certè non in plenilunio, quando Lunæ virtus magis viget; ſed in nouilunio, quando deficit, celebratum Feſtum. Quare? (*Nazianz.*) Nazianzenus Orat. 2. de Paſc. Erant Iudæi ad ſacrificandum Lunæ propenſi cum Gentibus, qui cæli illam Reginam appellabant; conceſſit igitur Deus, vt Lunæ tempore ſacrificarent vt Gentes: ſed non vt ſicut Gentes ipſi Lunæ ſacrificium offerrét, ſed vero Deo Lunæ, & cæli conditori. Ideo non in plenilunio, quando Gentiles ſacrificare conſueuerant, ſed in Lunæ defectione, ne Lunæ virtuti, quaſi diuinitaté habenti, ſed ipſi vero Deo beneficia, quæ acceperât, & ſpetabât, adſcriberét.

11. *De Phaſe, & Azymis.* Phaſe & Azymi duæ erant celebritates. Volens Deus ex Ægypto Hebræos educere, iuſſit decima-quarta menſis Martij, qualiber in domo agnum immolari, cuius ſanguine poſtes, & ſuperliminaria oſtiorum vngerentur; vt Angelus illâ nocte ad interficienda Ægypti primogenita venturus, domos agni ſanguine tinctas illæſas relinqueret. Ideo hoc Feſtum *Phaſe*, id eſt, *tranſitus* dicebatur, quia Angelus percutiens per domos Hebræorum tranſibat. In tanti beneficij memoriam decimâquartâ Martij die ad Veſperam agnus, ex Dei præcepto, immolabatur. Deut. 16. Exod. 12. Porrò Azymorum Feſtum ſimul cum Feſto Agni incipiebat, & per ſeptem dies proferebatur, quorum primus & vltimus feriati colebantur; Omnibus tamen ſeptem a decimâquartâ Lunæ, veſcendum erat Azymis, nec fermentatum panem edere licebat. Exod. 12. Leu. 23. Deut. 16.

12. *De Pentecoſte.* Pentecoſtes Feſtum quinquageſimo die à Feſto Paſchæ celebrabatur. Id nomẽ Græcum *πεντηκοστὴ* ſignificat, id eſt, *Quinquageſima*. Offerebant ſingulæ familiæ eo die duos noui tritici panes, primitias Deo. Leu. 23. Deut. 16. Ideo Feſtum etiam Primitiarum dicebant. Inſtitutum quidem in memoriam Legis, quam Hebræi accepiſſe die quinquageſimâ ab exitu de Ægypto, Cyprianus ſerm. de Spir. ſanct. Hieronymus ad Fabiol. Manſ. 12. Leo ſerm. 1. de Pentec. & alij affirmant.

13. *De Tubarum feſto.* Tubarum feſtum primâ die ſeptimi Menſis, ſeu Septembris, agebatur. Appellatum ſanè feſtum *vociferationis, & clangoris*. Inſtitutum hoc feſtum in memoriam diuinæ conteſtationis in monte Syna factæ, quando Deus populo per Moyſem impertitus eſt. Tunc enim, Deo loquente, populus ſibi videbatur audire ſonitum buccinæ, ſeu tubæ corneæ. Exod. 19. Sic Baſilius & Theodoretus ad illud Pſal. 80. *Buccinate in neomenia tubâ, in inſigni die ſolemnitatis veſtræ.* Id eſt, in prima Menſis ſeptimi die; hæc enim ſola neomenia ſolemnis.

14. *De Expiatione.* Celeberrimum & maximæ venerationis Iudæis erat expiationis feſtum, quod Dei præcepto decimâ die Septembris agebatur. Leu. 16. & 23. quando non ſolùm ab omni ſeruili opere vacandum, ſed & ieiuniorum aliorúmque operum pœnitentiæ ſtudio incumbendum. (*Leu. 16 & 23.*) Hac die ſolummodò Sacerdoti ſummo licebat Sancta ſanctorum ingredi: Cauſa ſolemnitatis Leuitico exprimitur, *Vobis legitimum ſempiternum, vt oretis pro filijs Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno.* Cap. 16.

15. *De Encæniis.* Profectò Encæniorum feſtum, (de quo alibi) non ex diuino præcepto, ſed ex humano agebant inſtituto, in memoriam reſtaurationis Altaris, quod cùm eſſet à Gentibus prophanatum, reædificatum eſt à Iudâ Machabæo, quando hæc ſolemnitas duxit exordium vt à poſteris coleretur. 1. Mach. 4. Encænia enim innouationem, & dedicationem ſignificant. Agebatur autem prope finem Nouembris.

16. *De feſto Iudith.* Feſtum Iudith celebre Hebræis, à quibus decretum eſt, diem illum, quo Iudith Holophernem interemit, & populum ab obſidione liberauit, inter ſacros dies annumerari. (*Iud. 6.*) Iudith. 16.

17. *De Mardochæi feſto.* Tempore Aſſueri Regis inſigni Iudæi beneficio affecti ſunt. Calumniis Aman cuncti Hebræi ditionis illius morti adiudicantur. Mardochæi patrui Reginæ Heſter, eiúſque Heſter opere, & conſilio factum, vt à tam graui periculo eriperentur, perſecutoribus occiſis, cuius muneris memoriam cum gratiarum actione feſtum hoc celebrabat. Pridie feſti Mardochæi, nempe decimâ tertiâ die menſis Adar, ſeu Februarij aliud feſtum gerebatur in gratiarum actionem pro victoria diuinitus conceſſâ. 1. Mach. 2. Cùm Iudas Machabæus contra Nicanorem Regis Syriæ Ducem qui infinito penè militum numero ciuitatem inuaſerat, ope diuinâ obtinuit.

18. *De Simonis feſto.* Addo Simonem Machabæum, poſtquam ab arce Sion hoſtes, qui eam poſſederant, potenti manu expulit, eámque purificauit, feſtum inſtituiſſe viceſimâ tertiâ die Aprilis, qui menſis erat ſecundus, quotannis celebrandum. 1. Mach. 13.

19. *De feſto ignis.* Præter hæc feſtum ſacri ignis Scriptura memorat. Quem quidem poſt Babylonicam captiuitatem in aquam craſſam mirabiliter conuerſum inuenere. 2. Mach. 1. Numeraſſe feſta ſufficiat ſcenopegiæ ſolemnitatis interpreti, Paſchatis, & Encæniorum alibi; tractatum vberiorem requirens legat Toletum in præſenti.

§. IV.

De Fratribus Domini.

20. *Quatuor Ieſu fratres, duæ ſorores.* D*Ixerunt autem ad eum fratres eius.* Quinam hoc loci fratres Domini vocitantur? Apud Matthæum cap. 6. quatuor adnumerantur Iacobus, Ioſe, Iudas, Simon. De ſororibus etiam Marcus, *Non-ne ſorores eius apud nos ſunt?* cap. 6. Quas ab Euangeliſta minime nominatas Nicephorus lib. 2. cap. 3. ex Hippolyto refert Eſter, & Thamar appellari. Epiphanius autem aliis nominibus exprimit nempe Mariæ, & Salomen.

21. *Cur fratres Domini appellati?* Cur hi fratres Domini vocitati? Certum eſt, non ita eſſe fratres, & ſorores, vt ex eadem ſint Matre; quia perpetuam Deiparæ virginitatem ab Eccleſia iám olim declaratam fideles profitemur, de quâ Ildephonſus, & Hieronymus diſertè ſcripſere. Dicti igitur Domini fratres non naturâ,

naturâ, vt ex eadem matre ac patre nati, ſed cognatione, & conſanguinitate.

22. *Cui coniuncti.* Hieron. Quonam verò gradu conſanguinitatis fuerint Chriſto coniuncti? Aſſero cum Hieronymo Deiparæ ſororem dictam eſſe Mariam Cleophæ. Siue a patre, (ſiue à familiâ hoc nomine impoſito) ex hac & ex Alphæo nati ſunt illi, qui ſunt fratres Domini appellati. ideo nempe quia conſobrini ex duabus nati ſororibus. Alibi plura.

23. *An vllus horum de Apoſtolis duodecim?* Adnotarim præterea horum neminem de duodecim numero Apoſtolorum fuiſſe: *Non credebant in eum fratres eius*, inquit inferiùs Ioannes. At de duodecim ſuperius dictum: *Nos credimus, & cognouimus, quia tu es Filius Dei.* Igitur hi fratres non erant è duodecim numero, quia non credentes de credentium numero eſſe non poſſunt. Cyrillus lib.4.cap. 32. aliquos ex hiſce fratribus fuiſſe poſtea Apoſtolos affirmat, non quidem de numero duodecim; ſed de numero aliorum, qui etiam dicti Apoſtoli. Auguſtinus, Hieronymus & Chryſoſtomus conteſtantur.

Cyril. Hieron. Chryſ.

§. V.

A cognatis ad ſcenopegiæ feſtum inuitatur Ieſus.

24. *Expoſitio ſententia fratrũ.* *TRanſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.* Aſcenſuri hi Ieroſolymam celebrandæ ſolemnitatis causâ, Chriſtum etiam ad veniendum inuitant. Erat enim Tabernaculorum feſtum vnum è tribus, quando tota Iudæorum multitudo in Ieruſalem adoratura in Templo conueniebat. Non ergo hortantur, vt opera mira exerat, ſiquidem in Galilæâ fuerat operatus; ſed monent, vt ſicut in Galilæâ gerebat, faceret in Ieroſolyma, vbi quoque diſcipuli eius aderant, ſtudioſi quidem eius doctrinæ ſectatores, vt exponit Chryſoſtomus.

Chryſ.

25. *Quanam intentione Dominum ad aſcenſum inuitarint?* Hinc quanam intentione fratres hi ad hunc aſcenſum in Iudæam Dominum inuitârint, aperitur. Videbant illi mira Chriſti opera, nec ea poterant abnegare: ipſum tamen eſſe Meſſiam, & verum Chriſtum non credebant. Exhortati ſunt ergo eum, vt in Iudæam aſcenderet, vbi ſciebant eſſe legis peritiſſimos, qui rectum de iis iudicium ſcirent proferre; vt ibi an ſit verus Chriſtus decerneretur. Prætexunt autem cauſam, vt & Diſcipuli, quos ibi habebat, videant opera ipſius.

26. *Præcedentis ſenſus expoſitio, & confirmatio.* *Nemo quippe in occulto quid facit, & quærit in palam eſſe.* Qui quærit celebris eſſe, celebri in loco operatur. Tu quæris te omnibus agere manifeſtum, & ab omnibus ex miris operibus prædicari: ne igitur in obſcura Galilæâ lateas, ſed vade in Iudæam, vbi opera ſimilia geras, queis laudem tibi eximiam poſſis comparare, illuc enim tota vndique Iudæorum multitudo confluit.

Palam eſſe. Græcè παρρησία. Et quærit in libertate loquendi eſſe. Sic exponit Toletus; Græcum enim aduerbium libertatem dicendi ſignificat. *Nemo tamen de eo palam loquebatur.* Inferiùs. Id eſt liberè, & publicè. Ito ergo in Iudæam, vt videant diſcipuli, quos inibi habes geſta hæc, & liberè ac impunè te celebrent, omniúmque voces tibi concilies. 27. *Quid, in Palam?* Tolet.

Quanam autem mente à fratribus hæc fuerint dictitata? An inſimulant ambitionis, & timiditatis Saluatorem? Sic Chryſoſtomus hom. 47. An ad vanam gloriam Chriſtum hortantur? Sic Cyrillus lib.4.cap.32. Attamen crediderim eos minimè in gloriam inanem Chriſtum inducere voluiſſe, nec eum ob vanam commendationem illa gerere ſigna arbitratos: ſed quod verum eſt hac in parte ſenſiſſe, & protuliſſe. Chriſtus enim ab hominibus noſci, & credi volebat, quia id ad eorum ſalutem erat neceſſarium. Si tu, inquiunt, quæris ab hominibus recipi, & coli vt Meſſias, fac tua opera in loco ac tempore celebri, vt omnibus patere valeant. 28. *Mens fratrũ circa hoc.* Chryſ. Authoris expoſitio.

Si hæc facis, manifeſta te ipſum Mundo. Cùm enim tanta opera excites, æquum non eſt, vt pauci ea dignoſcant, Mundo proinde te manifeſtare cura. Sic Cyrillus lib 4.cap.32. & Auguſtinus Tract. 32. Particula *ſi* in hâc ſignificatione vſurpatur: *Si diligitis me, mandata mea ſeruate.* Ioa.14. Non dubitabat Chriſtus de Diſcipulorum erga ſe dilectione; ſed ſenſus affirmatiuus eſt cum illatione quadam: Cùm me diligatis, mandata mea vos ſeruare oportet, hoc enim poſtulat dilectio erga me. Cùm ergo hæc facis, vt Chriſtus credaris ab omnibus, Mundo, id eſt toti Iſraeli ad Ieroſolymã confluenti te manifeſta. 29. *Cur ſe debeat Ieſus mundo manifeſtare?* Cyril. Auguſt. Ioa. 14.

Neque enim fratres eius credebant in eum. Cur fratres dicantur in Chriſtum non crediſſe? Cyrillus citat. Ne credentes, tam friuola, & deiecta verba dicere viderentur. Chryſoſtomus homil.47. Propter duo adnotat Ioannes fratres non crediſſe: cùm quia nimiâ & aſperâ, & intempeſtiuâ quadam confidentiâ locuti ſunt; tùm quia an quæ faceret Dominus verè faceret, in dubium reuocabant. Sic expono: cauſam, cur cuncta hæc fratres dixerint, eam eſſe dicit, quia non credebant in eum. Signa vera eſſe non dubitabant, tamen eſſe Dei Filium, & verum Meſſiam in lege promiſſum nondum credebant. In Iudæam ergo eum remittebant, quò tota Iudæorum multitudo erat conuentura. vbi Doctores legis aderant, vt inibi quiſnam eſſet, quid námque de ipſo credere liceret, decerneretur. 30. *Quare dicãtur fratres in Ieſum non crediſſe?* Cyril. Chryſ. Authoris mens.

IN IESVM MVRMVRE IVDÆORVM ACTVM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX FRATRVM CHRISTI HORTATIONE.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare; quia quærebant eum Iudæi interficere.

Agnoſcens Ieſus hoſtes in Iudæâ ira aduersùs eum corripiendos, Iudæam non init, licèt poſſet comprimere vulneratores.

Edocens vtique, nos curare, ne vlla (licet inculpabiliter) occaſio delinquendi proximo exhibeatur.

31. *De ſandalo vitando.* Theoph.

THEOPHILACTVS pulchrè, *Quia nondum Paſſionis tempus aduenerat, nolebat in medio inimicorum manere, ne eos magis ad odium incitaret.* Si tempus paſſionis adeſſet, Chriſtus Ieroſolymam pergeret vulnerandus, trucidandus; inſtabat enim Patris imperium, hominum reparatio. At quia tempus paſſioni deputatum nondum venerat, non vult Dominus ad hoſtes properare: licèt enim eum minimè vulneribus afficerent, ſaltem voluntatis exitiali affectu procurarent; quod quidem flagitium Dominus curat prohibere, dum auertere ſtudet occaſionem. O quam Chriſtiano ſpiritui adnatum, nulli (licet inculpabiliter) anſam delinquendi exhibere!

32. *Chriſtus inſtior Iacobo, qui fugit quidem, ne Eſau anſam daret delinquendi, ſed etiam vti ſibi conſuleret.* Gen. 27.

Vicit profectò Dominus Iacobi iuſtitiam. Ille de matris conſilio agnoſcens furentem fratrem ob furatam benedictionem domum paternam aufugit, properat ad alienam. Quænam vis te, ô adoleſcens à maternis deliciis abſtraxit? A Rebeccà audiuit, *Ecce Eſau frater tuus minatur, vt occidat te.* Geneſ. 27. An fugis vitæ conſulens propriæ, an fratris innocentiæ? Certè affectus Iacobi curauit vtrumque. Pergit vt à nece ipſe corporeà liberari poſſit, & Eſau à delicti morte valeat eripere. Diſcedam à patriâ domo, ne remanens occaſionem (licèt ſine piaculo) fraterno delicto exhibeam. Ambroſius lib. 2. de Iacob cap. 1. *Paratum parricidium Iacob declinauit exilio voluntario, eòque facto ſibi ſalutem quæſiuit, fratri innocentiam donauit.* Dominus equidem eò glorioſius Iudæos fugit, quòd potens erat reprimere percutientes. Non ergo à Iudæâ abſtrahitur vt ſibi ſalutem quærat; ſed ne hoſtibus anſam ſæuiendi exhibeat: Hoſtibus innocentiam donauit. Ambroſ.

33. *Pergit poſt ea Iacob perfectior Chriſti imitator, ſolum curans, ne fratri daret delinquendi occaſionẽ.* Gen. 28. Auguſt.

Profectò poſtquam Iacob patriam domum deſeruit, apud deſerta commoratus, perfectior extitit Domini futuri filij imitator. *Dormiuit in eodem loco, viditque in ſomnis ſcalam, &c. & Dominum innixum ſcalæ, & dicentem ſibi: Ego ſum Deus Abraham patris tui. Terram, in quâ dormis, tibi dabo, & ſemini tuo: eritque ſemen tuum quaſi puluis terræ,* Geneſ. 28. In cuius expoſitionem præmitto Auguſtinum ad cap. 7. Ioan. *Poterat quidem Chriſtus ambulare inter Iudæos, & non occidi;* qui poterat impetus hoſtium confringere. Poterat ergo Iacob poſt promiſſionem illam: *Erit ſemen tuum quaſi puluis terræ,* ſecurus ad propria reuerti. Non moriar à fratre vulneratus, ſi me expectat tam copioſa poſteritas. Pergam ad aliena, licèt enim mihi iam ſit ſalus parata, non poſſum fratri irato dare innocentiam. Quàm verè parens illius, qui abſtinet à Iudæa, ne præſentia ſuâ occaſionem (licèt inculpatè) Iudæis exhibeat ſæuiendi, & vulnera meditandi. *Meritò* (adiicit Ambroſius) *Iacobum diuina comitata eſt gratia, vt & cum dormiret, beatæ vitæ munus acquireret.* Ambroſ.

34. *Dauid curauit omnino à Saule amouere anſam delinquendi.*

Parens alter Ieſu Dauid egregior adhuc filij imitator. Saul ingreditur ſpeluncam, cuius in interiori parte Dauid cum militibus morabatur. *Et dixerunt ſerui Dauid ad eum: Ecce dies, de quâ locutus eſt Deus ad te: Ego tradam tibi inimicum tuum.* Parcit tradito, à tergo ſecutus amicis verbis ad manſuetudinem allicit: vt proclamet Saul: *Iuſtior tu es, quàm ego.* 1. Reg. 24. Vbi D. Chryſoſtomus homil. 2. de Dauid, *Dauid cedit, & vbique dat locum.* Cur in ſpecu eum non deprehendit, ſed vbique cedens, dat locum diſceſſuro? An non ſatius eum illigâſſe, licet vulnere non afficeret, vt agnoſceret eſſe [illegible] vitæ ſe eſſe Dauidi debitorem? Innuit Doctor ideo ceſſiſſe, vbiquéque dediſſe locum irato, ne deprehenſo, aut illigato daretur occaſio ſæuiendi, iraque, & vindictæ deſiderio afficiendi. Dat ergo [illegible] um Dauid, vt paulatim agnoſcens periculum [illegible], Dauidíſque benignitatem mirabilem, relegata iracundiâ, & odio, pium irrumpat in affectum. 1. Reg. 24 Chryſ.

35. Reuertenti Iacobo in patriam domum fuerunt

Iacob miſit ad Eſau antè quam adueniret, vt non daretur ei occaſio iraſcendi.
Geneſ. 32.

tunt obuiàm Angeli Dei. Quos cùm vidiſſet,ait: *Caſtra Dei ſunt hæc.* Queis cinctus nullatenus debeo fratris expugnationem extimeſcere. Mox *Miſit & nuncios antè ſe ad Eſau fratrem ſuum.* Geneſ.32. Quare caſtris Dei protectus Eſau gratiam inire procurat. Frater erat. Cur non expectat venientem, vt amicâ humilitate ei loquatur, ſed miſit ad domi commorantem? Credo, vt vel ſæuiendi,aut iraſcendi occaſio omninò tolleretur ſi ſciens fratrem aduentare obuiàm ei procederet non admonitus, & verbis amicis compellatus, memor præteritorum irâ fortè exardeſceret, quæ tamen poſtmodum ſubmiſſione Iacobi extingueretur. Curat ergo Iacobus de aduentu ſuo fratrem efficere certiorem, eâ quidem verborum humilitate, vt fratrem iratum ad piam afferat manſuetudinem. Non itaque conſulit propriæ incolumitati, ſed fratris innocentiæ. Ambroſius lib. 2. de Iacob cap. 6. *Denique petiturus à fratre concordiam dormiuit in caſtris.* Perfecta virtus habet quietis tranquillitatem, & ſtabilitatem. Tranquillus, ſtabilis Caſtrorum protectione cinctus ad fratrem miſit petiturus concordiam? Solius fratris ſtudet innocentiæ. Quàm iuſtus,quàm fidelis,qui dat operam ſcandalo remouendo!

Ambroſ.

Observatio II.

Ad illa verba:

Non enim volebat in Iudæam ambulare, quia quærebant eum Iudæi interficere.

Caput noſtrum Ieſus fugit periculum, non vt proprium, ſed vt membrorum eius.

Se etenim fragilem, & querulum oſtentat, vt ex fragilitate humanâ exortas querimonias fidelibus ſuis vitio nullus adſcribat.

36.
Chriſtus ſe fragilē oſtendens noſtram fragilitatem conſolatur. Quia Prælatus, Rex profeſſus humanam infirmitatem, ſubditis ſolamen affert.
Auguſt.

Divvs Auguſtinus fatur, *Futurum erat, vt aliquis fidelis Chriſti abſconderet ſe,ne à perſecutoribus inueniretur,& ne illi pro crimine obiiceretur latibulum, præceſſit in capite quod in membro confirmaretur. Sic autem hoc Dominus geſſit, non quaſi non poſſet ambulare in Iudæam,& non occidi à Iudæis. Hanc enim potentiam quando voluit, demonſtrauit; ſed infirmitati noſtræ præbebat exemplum. Non ipſe perdiderat poteſtatem, ſed noſtram conſolabatur fragilitatem.* Ne ergo fidelibus vitio vertatur aliquando fragilitatis præbere documenta aut fugiendo perſecutores, aut laboribus cedendo,fragilitate ſe Dominus, abſque peccato,indutum oſtentat.Fugiens periculum mè à vulnere abſtraho!Ne fidelibus meis pro crimine latibulum obiiciatur.

37.
Chriſtus caput noſtrum iiſdem humanis paſſionibus afficitur,vt oſtendat fideles fugere inculpabiliter,ſicuti capitis morem gerere.
Col. 1.
Remig.

Eadem planè caput & membra humana fragilitate premuntur. Paulus, *Adimpleo ea,quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.* Col. 1. Syriace, *Suppleo quod deerat afflictionibus Meſſiæ in carne meâ.* An in genere meriti, & ſatisfactionis Chriſti paſſionibus aliquid deſit? Abſit Quid ergo deeſt Ieſu paſſionibus à Paulo ſeu à fidelibus adimplendum? Deſunt Chriſti paſſionibus, quæ ſuis membris tribulationes deſunt. Perſequutionibus agitandi fideles? Chriſtus perſequutionibus eſt afficiendus,iuxta illud: *Saule, quid me perſequeris?* Remigius, *Suas paſſiones dicit eſſe Chriſto,quia noſtra paſſiones, qui ſumus Chriſti. Quaſi enim vnus homo, vna perſona eſt caput cum corpore.* Ego ergo nunc fugio periculum pro membris, vt quando membra poſtea fugiant perſecutores, pro me fugiſſe videantur.

38.
Queritur Chriſtus famis aliorumque laborem, ne querela ſuorum eis vitio tribuantur.
Mat. 25.
Saluia.

Premo particulam: *Paſſionum Chriſti.* Profectò qui iam non moritur, neque vulneribus noſtris vulneratur: ſed quaſi affectu compatitur, membris vulnere affectis. Conqueritur ergo de vulnere: *Quid me perſequeris:* Perſecutoribus aliquando, *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare; ſitiui, & non dediſtis mihi potum.* Matth. 25. Ad quæ Saluianus lib. 4. ad Eccleſ. *Vbi ſunt illi, qui dicunt, Dominum Ieſum officio noſtrorum munerum non egere. Ecce & eſurire ſe pariter, & ſitire,& algere commemorat. Si non eget,qui eſurire ſe queritur? Si non eget, qui ſe eſurire teſtatur?* Cur autem ſe queritur eſurire? An non ſatiùs patientiæ operuiſſet affectu? Certè querula fames & ſitis, vti Menander cecinit: Menand..

Quàm querula res eſt eſuries!

Si ergo membra mea audieritis de fame, ſiti, aut nuditate queri, ſcitote & caput querulum inclamâſſe: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare.* Ne ſcilicet vitio detur in membris,quod in capite humanæ eſt fragilitatis (abſque piaculo) documentum. Conqueruntur aliquando fideles mei famis labore exacti?non porrigentium cibos eſurientibus tarditatem incuſant. Querula res eſt eſuries, Chriſtus caput noſtrum querulus incuſabit: *Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare.*

39.
Dauid typum ſe,u gerens affectū oſtentat humanū.
1. Re. 21
Auguſt.

Dauid Chriſtum præſignans, *immutauit os ſuum coram eis, & collabebatur inter manus eorum,& impingebat in oſtia portæ.* 1. Reg. 21. Cur apud Achis Rex impingit in oſtia? Auguſtinus, Affectabat in die illâ. Affectum habebat. Liceat vulgariter explicare. *Moſtraba affecto de ſentimiento. Quia compaſſus* (inquit) *eſt infirmitati noſtræ.* Ironicè audierat Achis Regis ſeruos inclamitantes, *Numquid non iſte eſt Dauid Rex terræ? Nonne huic cantabant per choros: Percuſſit Saul mille,& Dauid decem millia?* Afficitur ergo, & affectauit querulum affectum oſtentare. Quare *affectauit*? Quia typum gerebat Saluatoris, qui affectat aliquando querelis vti, ne vitio vertatur fidelibus, ſi quando de acceptis iniuriis ex fragilitate conquerantur. *Compaſſus ergo nobis Chriſtus affectâſſe dictus eſt.* Sic Doctor.

40.
Solatur Dominus infirmos, dum de infirmitatibus queritur.
Luc. 11.
Mat. 4.
Ioa. 4.

Contemplatus ſum Dominum turbantem ſemetipſum. Ioa. 11. Flentem ſupra Ieroſolymam. Luc. 11. Poſt ieiunium eſurientem. Matth. 4. Siti preſſum à fœminâ potum efflagitantem. Ioa. 4. Nec quidem ſilentio ſupprimit affectus,ſed euulgat.

gat. Turbatum ſe Diſcipulis exprimit, plorans coram turbà obiicitur, ſitiens poſtulat refrigerium, curat famem omnibus reuelari; cùm poſt expreſſum ieiunium adnotat Euangeliſta actum eſurie. Cur hæc? Ne fideles actos laboribus incuſemus, ſi ex fragilitate aliquando ſenſus affectum exprimant. Philippus Abbas Epiſtol. 6. ad Ioann. *Scio* (*ipſo reuelante*) *quia turbata eſt anima eius, & turbauit ſeipſum, quia videns Ciuitatem fleuit: cùm ieiunâſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit; quia fatigatus ex itinere. Non quòd à nobis ineffabili diſtantia tam corporis, quàm animi fortitudine non differret; ſed ne putaretur non miſereri noſtri.* Miſeretur planè, dum de laborum feritate conqueritur, innuens querelarum ſonitum afflictionibus eſſe cognatum.

Philip.

41\. Eſther in Aſſueri conſpectu non ſemel exanimata corruit: *Regina corruit, & in pallorem colore mutato, laſſum ſuper ancillulam reclinauit caput: Cùmque loqueretur, rurſum corruit, & penè exanimata eſt.* Quid Rex? *Rex autem turbabatur valde, & omnes miniſtri conſolabantur eam.* Capit. 15. Vbi Serarius, *Quamuis ſumma Regis in ipſam propenſio iam eſſet, magis tamen, magíſque ipſius ſibi animum demereri, penitúſque adiungere volebat.* Ac ſi diceret, diligens illam eius affectum curauit exprimere. Fortè ô miniſtri muliebrem animum ſponſæ deſpicitis, quia turbatur exactâ afflictione. Non vos fragilitas hæc in admirationem rapiat, dum me virum robore præditum ex afflictione Eſtheris amatæ etiam affici turbatione intuemini. Porrò Chriſti Aſſuerus exprimebat & typum, & affectum. *Turbauit ſeipſum* Dominus. Ioa. 11. ne admiremur, ſi ſanctos, ſeu viros perfectos viderimus affectos turbatione, querulóſque quandoque ex humana fragilitate, dum laborum additur ſuſtinentia. Bellè Ambroſius lib. 10. in Luc. *Nuſquam pietatem Domini admiror, quàm cum ſuſceptam in illo video ad tempus infirmitatem meam. Minùs enim mihi contulerat, niſi meum ſuſcepiſſet affectum.* Grauatur, affligitur, ſentit, afficitur, conqueritur (ſine criminis tamen ſuſpitione) ne fidelibus ex infirmitate querimonias excitantibus vitio tribuamus, quod prodit ex fragilitate naturæ.

Rex Chriſtus coram corruente ſubdita corruit, & cū turbata turbatur, in ſolatium omnium fragilitatis.

Eſt. 15.
Serari.

Ioa. 11.

Ambroſ.
Minus Dominus contuliſſet, ſi meum non ſuſcepiſſet affectum?

* * *

OBSERVATIO III.

Ad illa verba:

Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & Diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis.

Fratres Ieſu quærentes inani gloriolâ affici ex eius operibus miris, exitiale Domino conſilium exhibent.

Ex inani enim gloriâ exitium homini aſſolet præparari.

FATVR Beda, *His verbis oſtenditur gloriam ipſius carnaliter quærere eos; quaſi dixiſſent: Facis mirabilia, ſed abſcondite. Tranſi in Iudæam, vt Principatus gentis, & Ciuitas caput Regni videant mirabilia tua. Innoteſce, appare omnibus, vt laudari poſſis ab omnibus.* Propinqui illi proculdubio curabant à Proceribus Chriſtum commendari, ob exundantem in ſe gloriolam: & vt ſibi compararent terrenam æſtimationem, Chriſtum apud Iudæam exitiali periculo addicunt; *quærebant enim Iudæi eum interficere.* Mirum eſſet, ſi vana gloria homini non pareret exitium. *Appare, vt laudari poſſis ab hominibus.* Iſta tibi laudatio inanis exitialis apponetur. 42.

Beda.

Petrus Dami. Opuſc. 58. in Procem. exclamat, *O infelix, & deceptioni ſemper obnoxium humanæ faſtigium dignitatis!* O gloriæ inanis nunquam non exitialis aura, gladius nempe vtraque parte acutus! Deceptioni planè exitiali ſemper vanitas laudis, & commendationis humanæ obnoxia eſt. Daniel præfatur, *Ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno, & quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diuerſæ inter ſe.* Cap. 7. Zacharias autem quatuor quadrigarum ſimilitudine hoſce quatuor ventos expreſſit, Sanctio adnotatore. Exprimens enim Angelus quidnam currus portenderent, ait: *Iſti ſunt quatuor venti.* Cap. 6. Porrò ſi quadrigis Regna Mundi, iuxta Rupertum, ſignentur: ſi, iuxta alios inanis Mundi gloria deſcribatur, quæ viris egregiis triumphalium curruum curſu præparari aſſolet, triumphalis currus venti ſunt, pugnaces vtique. Etenim gloria mundialis ad te pugnatura aduentat, aduerſúmque te excitat beſtias horribiles, quarum dentibus, ac vnguibus deperire cogaris. 43.

Ventum vanitatis, & humanæ laudis, ſeu commendationis ſequitur exitium.

Damian.
Dani. 7.
Zach. 6.

Rupert.

Chriſtus manifeſtè pergeret ad Iudæam, miris operibus exponendis inſudaret, à cunctis laudaretur, in propinquos mundialis comendatio exundaret: quidnam precor ampliùs de vniuerſis laboribus haberet? Salomon reſpondet, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid ampliùs habet* 44.

Qui ob vanā laudem operagerit, comparat ſibi exitium.

Eccleſ.

bet homo de vniuerſo labore ſuo, quo laborat ſub Sole? Eccleſ. 1. Laborare ſub Sole eſt ob inanem mundialem laudem opera exercere: ſicut ſupra Solem laborare erit opera cuncta in diuinum obſequium dirigere. Qui ob inanem laudem laborat quid amplius habet, quàm vanitatem? Felix fuiſſet, ſiue minùs infelix ſi non ampliùs haberet. Quid igitur ampliùs habet? Profectò exitium, quod aſſolet vanam commendationem comitari. Pulchrè Nazianzenus Orat. de vitæ itineri. *Inſidiæ ſunt ſublimium laudum, honorum, & dignitatum faſtus.* Qui igitur aucupari ex geſtis ſtudet laudes hominum, inſidias ſibi exitiales parari deſiderat. (Nazianz.)

45. Nabuchodonoſori ſtatua obiicitur variis metallis concinnata. *Statua caput ex auro optimo erat, pectus autem, & brachia de argento, porrò venter, & femora ex ære, tibiæ autem ferreæ; pedum quædam pars erat ferrea; pars autem fictilis.* Dan. 2. Eadem inanis gloria ſignatur, quæ expreſſa fuerat in ventis, in roris, & in animantibus, Euſebio interprete; vidiſti enim lapillum agitatum ab aurâ totum ædificium comminuere. Ventus eſt vanitatis ſtatua? Ergo exitio eſt addicta; nam ventus ille humanæ gloriolæ beſtiæ ſunt comminuentes. Ait Cæſarienſis ad cap. 2. Luc. apud D. Thom. in Cat. *Regi per modum imaginis (ſtatuæ ſcilicet) ſomnium apparebat; Propheta verò belluarum ſub formis oſtendebatur.* Ventus eſt vana gloria lapillum arripiens vt commoueat ſtatuam, beſtiæ ſunt exitialiter diſcerpentes.

(*Gloria vana ventus beſtia, nos comminuentes omnem.* Dan. 2. Euſeb. Cæſar.)

46. Potentiſſimus ille Rex à ſeductione abſtractus aiebat, *Feci mihi cantores, & cantatrices. Cùmque conuertiſſem me ad vniuerſa opera, quæ fecerant manus meæ, & ad labores, quibus fruſtrà ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem, & afflictionem animi.* Eccleſ. 2. Ad quidnam cantores, & cantatrices adduxit? An non vt geſta cuncta collaudarent? Ita planè. Quidnam poſt hominum, ac fœminarum commendationem? *Vanitas, & afflictio animi.* Parum fuiſſet opera cuncta, omnes labores inanes redditos, ſi non ſimul exitialis animo adderetur afflictio.

(*Qui ad geſtorum commendationem quærit mundiales laudes, afflictionem ſibi comparat.* Eccleſ. 2.)

47. Vates cecinit, *Fallax equus ad ſalutem.* Pſal. 32. Vbi D. Ambroſius ad Pſal 118. Equos currentes aſpicis. Vanitas eſt, quia vanè currunt, *qui aſcendentem ſaluare non poſſunt.* Cur vanitas fallit ad ſalutem, ad vitam? Quia nunquam vanitas non parat exitium. Temporale, an æternum? Qui vanè currunt, non directum *conficiunt iter obliuiſcentes ſuperiora.* Vtinam non æternùm obliuiſcantur.

(*Ab inani gloria non peruiſſo ad ... pellere.* Pſal. 32. Ambroſ.)

48. Scitè Plinius Iunior lib. 1, aiebat, *Homines cùm rem deſtruere non poſſunt, iactationem eius excitant.* Pone tibi inuiſum eſſe aliquem, quem expetis toto animo deſtruere, comminuere. Non potes vtens gladio vulnerare, & vices gerente gladij exitialis veteris laude, ac commendatione: O facinus egregium vincens eximia procerum antiquorum geſta. Diſtrahitur ille gloriæ inanis, inſtar pulueris, vento, & gaudes à te omnino inani laude exitialiter eſſe percuſſum.

(*Vt aliquem deſtruas, illum maniter lauda.* Plini.)

OBSERVATIO IV.

Ad illa verba:

Si hæc facis, manifeſta te ipſum Mundo.

Chriſti cognati hortantes, vt in Iudæam Dominus aſcendat, non ſtudebant eius vtilitati, ſed proprio commodo.

Hoc cognatorum ingenium, nihil aliud ex te, quàm propria lucra quærere: ad alia quæque repellunt cognationis ius.

PVLCHRAM Maldonati noſtri adnotatioooem exhibeo. *Volebant ex Chriſti Domini miraculis Ieroſolymæ in maximâ frequentiâ hominum factis conciliare ſibi aliquid gloriæ, demonſtrari digito. Exprimitur nobis in illis cognatorum ingenium: nihil ſolent ex nobis niſi honorem, aut vtilitatem ſuam quærere.* Tui cognati ſunt, dum ex neceſſitudine aliquid poſſint commodi venari. Nullá ex cognatione exſurgit vtilitas? Facillimo negotio ius cognationis propulſabunt. 49. Maldo.

Vix intueberis homines pauperibus cognatis adhæreſcere: ſed eis ſolummodo, qui robore polleant diuitiarum. Vulgariter explico. *Pegarſe a los parientes, que tienen coſtilla.* Illuſtro id pulchro Geneſeos teſtimonio. Ex Adami coſtâ mulier excitatur, viro ſiſtitur, qui cuncta dimittens *adhærebit vxori ſuæ, & erintque duo in carne vnâ.* Gen. 2. Quæris, vndenam ſpecialis huiuſmodi adhæſio exoriatur? Cur tam ſtricto affectu adhæret propinquæ ſuæ? D. Bruno apud Tilm. in fœminâ hominum cognationem, aut propinquitatem ſignati affirmat. Adhæreſcit cognatæ Adam, à coſtâ illius attractus. *Vt magna inter hoſce cognatos dilectio foret, non aliunde ſed de coſtâ facta eſt, vnde viri inſectantes coſtam, mulieri cupiunt adhærere.* Ei adhæret tenaciter Adamus cognatæ, apud quam coſtam, vnde robur & vtilitates cunctas poſſit haurire, contemplatur.

(50. *Cognati adhærent cognatis, quos vident coſtam habere, ad propinquorum vtilitatem.* Gen. 2. Bruno.)

Explicat id Franciſcus Petrarcha Dial. 83. G. *Fratres boni ſunt.* Dilectionis vinculo inuicem adhæreſcunt, non ſunt iurgia, querimoniæ minimè exaudiuntur. B. *Nondum ſputo patrimonium diuiſiſtis, tunc erumpet iniquitas.* Inter cognatos enim æquitas aut iniquitas iurgium aut pax ex ipſorum commoditate, aut incommodo pendet. Vtilis es propinquo? amaberis, quæreris: inutilis es? inuiſus illi deſereris omnino.

(51. *Inuicem hæreſcunt fratres, ſeu cognati, dum adeſt lucrũ.* Petrat.)

Fraternæ erga propinquos dilectionis Dauid gener Saulis, Ionathæ cognatus frater exhibuit exemplum. Poſt obitum ſoceri ac fratris inclamat: *Filiæ Iſrael, ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in delitiis, qui præbebat ornamenta aurea cultui veſtro. Doleo ſuper te, frater mi Ionatha decore nimis, & amabilis ſuper amorem mulierem.*

(52. *Dauid ſuos propinquos ſine reſpectu ad lucra, ſeu commoda diligebat.* 2. Reg. 1. Lyran.)

mulierum. 2. Reg. 1. Lyranus, *Poteſt intelligi dupliciter, vno modo paſſiuè; id eſt, plus, quàm amantur mulieres. Alio modo actiuè, id eſt, plus quam mulieres diligunt.* Notum eſt plurium fœminarum ingenium circa auaritiæ piaculum. Cicero Reth. Lib. 1. *Mulierum genus eſt auarum:* Et lib. 2. *Viros ad vnum quodque maleficium ſingulæ cupiditates impellunt, mulieres ad omnia maleficia cupiditas vna ducit. Muliebrium enim vitiorum fundamentum eſt auaritia.* Iam locum expendo. Filiæ Iſrael de fœminarum more Sauleoꝛ & Ionatham lachrymis proſequantur, quia obierunt ij, qui illis ornamenta, ſiue munera largiebantur. Ego non erga propinquos meos, erga ſocerum & fratrem, vt doleam, hoc alliciot affectu. Nihil enim illorum niſi illos ipſos, expectabam; ſola fraternitatis neceſſitudo me illis effecit adhæreſcere, ac conglutinari. Quàm rara auis Dauidis dilectio! Sophocles pulchre. *Propinquus eſt aſſiduus tibi? Plus tua munera aſſidua exponuntur. A te recedis? aut tua minuuntur opes, aut manus contrahitur.*

Cicer.

Sopho.

53. Prodigus hæret propinquus, dum commodum experitur; commoditas ceſſat, diſſoluitur neceſſitudo. Luc. 15. Chryſ.

Prodigus adoleſcens patri fratrique hærebat ſubditus, dum hæreditatis commoda iungebantur; ſubſtantia traditur, quæ illi contingebat, & illico propinquitatis ſtrictioris iura ſoluuntur: *Abiit in regionem longinquam.* Luc. 15. Commodum enim aſſolet & aſtringere, & ſoluere cognationem. Vtilis mihi propinquus? hæreo: neceſſarius mihi non eſt? neceſſitudinis vincula comminuam. Chryſologus ſer. 1. de Prodigo inquit, *Facultates vnitatem ſeparant, cognationem ſpargunt.* Scindunt quidem, ſeparant, ſpargunt, cùm facultatibus ad nos remeantibus, aut propinquos deſerentibus, ipſis minimè videmur indigere.

54. Commodum aut incommodum propinquos iungit, aut ſeparat. Tertull.

Acutè planè Tertullianus in Apol. cap. 39. fatur, *Nulla de noſtrâ fraternitate tragœdia clamat.* Quare? *Quia ex ſubſtantiâ familiari fratres ſumus, quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem.* Dum communem nobis familiarem ſubſtantiam exponitis, nulla exauditur querimonia, charitatis vinculo illigamur; quia neceſſitudo nobis eſt vtilis. Contrahatur manus ad ſubſidia elargienda: propinquitatis fraternitas illicò dirimetur.

OBSERVATIO V.

Ad illa verba:

Neque enim fratres eius credebant in eum.

Fratres Domini eò quòd propinqui eius eſſent, credere in eum faſtidiunt.

Acrior enim aſſolet propinquos inuidia pungere, dum iniquè ferunt, propinquum ipſis eminere.

55. Propinquos aduerſius

ALIQVANDO mirabar fratres Ieſu, id eſt, propinquos in eum non credere, dum videbam non ſolùm Phariſæos extraneos, ſed & Gentiles pœnitudinis affectu ad ipſum properare. At contemplatus accuratè cauſam cur propinqui non crederent, eam inueni: Propinqui erant. Pulchre fatur Beda venerabilis, *Chriſtum illi conſanguineum habere potuerunt: credere autem in eum, ipſa propinquitate, faſtidierunt.* Ipſane propinquitas cauſa faſtidij? Profectò quod in extraneo permitterent, in propinquo aduerſantur. Vident Dominum ab omnibus commendari ob egregia miracula, ſéque adeò deſpici, vt ſi quando cognatio Domini ad memoriam, aut ſermonem affertur, in vilipendium eſſe apparet: *An non hic eſt fabri filius?* &c. Ipſâ ergo propinquitate credere in Ieſum faſtidiunt; acrior namque aſſolet propinquos inuidia compungere ferentes ægrè propinquum ipſis eminere.

propinquus crudelitas Beda.

56. Cognationis amictu vulnus lethale diſſimulatur; ipſa propinquitate armante. Euthy. Chryſ.

Confirmat Euthymius excogitationem. *Fingunt, inquit, quidem de bonis ſuadere tanquam cognati: finis vero eorum prauus erat; conabantur ſiquidem in Iudæam pellicere, vt ab illis occideretur qui illum quærebant.* Cur iſti mortem Ieſu ſtudent inferri? An non quia humanam gloriam expetentes, dolent propinquum æqualem ipſis eminere? Sic D. Chryſoſtomus, *Qui humanam gloriam quærebant in eum non credebant.* Ergo curant propinquum de medio tolli, cuius è conſpectu tam inferiores apparebant. Premo Euthymij verba: *Tanquam cognati.* Illud enim ipſum cognatos eſſe cauſa quodammodo fuit, vt & fingerent de bonis ſuadere, & fine prauo de nece cogitare. Fingunt tanquam cognati, & finis eorum prauus erat. Vulgariter expendam: *A fuer de parientes, fingen dar buen conſejo, y tratan de que muera.*

57. Saul, vſus propinquitate velut gladio, vt immaniùs Dauidem vulneraret. Pſal. 55. R. Dau.

David ſaucius vulnere inclamitauit: *Miſerere mei Deus, quoniam conculcauit me homo.* Pſal. 55. Quid ni ô Deus creaturæ miſerearis, ſi vel inimici hominem conculcatum ab alio homine videntes, miſeratione afficiantur. Quonammodo conculcatus es? Hebraicè, *Quoniam aſpexit, ſiue intuitus eſt homo.* Rabbi Dauid de aſpiciente Achis Rege exponit. Alij autem de ſocero Saule iniquis oculis aſpectante. Quandonam Saulis oculi exitiales Dauidi extitere? Poſt extinctum Goliath, poſt communem plauſum, *non rectis oculis aſpiciebat Saul David à die illâ, & deinceps.* 1. Reg. 18. Profectò aſpectus ille verè erat conculcatio; nullum enim lapidem non mouit ſocer, vt generum de medio auferret. Vt autem efficacius necem exequeretur *ipſâ propinquitate,* velut gladio, vſus eſt. *Dixítque Saul ad Dauid: Ecce filia mea maior Merob ipſam dabo tibi vxorem. Saul autem* (Textus addit) *reputabat, dicens. Non ſit manus mea in eum, ſed manus Philiſthinorum.* Ibid. Quàm appoſitum recolo illud Euthymij! *Fingunt de bonis ſuadere tanquam cognati; finis verò eorum prauus eſt; conabantur quippe, vt à Iudæis occideretur.* Fingit Saul de bono tanquam ſocer, *Ipſam dabo tibi vxorem: tantummodo eſto vir fortis, & prœliare bella Domini.* O ſoceri aſtum! Tanquam propinquus fingens necem Dauidis meditatur.

1. Reg. 18

Euthy.

58. Primum homicidium geſtum fuit propinquitate innidente propinqui gloriam. Gen. 4.

Sacrificium Caini & Abelis teſtor, de quo Moyſes, *Et reſpexit Dominus ad Abel, & ad munera eius, ad Cain autem, & ad munera eius non reſpexit. Iratúſque eſt Cain vehementer, & concidit vultus eius.* Geneſ. 4. Quid plura? Egrediamur (inquit Cain ad Abel) *in agrum,* vbi quidem immanis homicidij ſeſe oſtendit authorem.

Scio

Scio ô Domine, ex peccato prodiiſſe iracundiam, neces, bella. Attamen exiſtimarem ego non tam ſubitò exequutioni dandum piaculi effectum, dum cuncta Adami familia fraternitatis iuri addicitur. Procedat generatio vltra quartam ſaltim generationem: & ſi à propinquis quidem tantum fratricidij piaculum perpetrabitur, non tamen à fratre. Profectò ea eſt propinquorum rabies in propinquos cum accenditur, vt ſi primum homicidium gerendum eſſet grauiſſimum vtique, ab ſtrictiori cognatione eſſet executioni dandum. Quis enim hoſtis tam dirus adeo afficeretur acceptâ grauiſſima iniuriâ, ac frater videns ſibi æqualem acceptiorem apud Deum ſe expoſuiſſe? Audebo aſſerere tantum piaculum minimè authorem iouentutum, è quo primò procederet niſi ad fratrem iratum accurriſſet? Is fingit, vt ad agrum ſeducat: non vt fraternè colloquatur, ſed vt fratrem vulneret, & comminuat.

59\. Vt exprimat Dominus Iudæorum in ſe crudelitatem aſſerit ſe ab illis ſic dirè vulneratum, quemadmodum propinqui ſolent percutere. Sic ex ore Dauidico: *Quaſi proximum,& quaſi fratrem noſtrum ſic complacebam: & quaſi lugens & contriſtatus ſic humiliabar. Et aduerſum me lætati ſunt, congregata ſunt ſuper me flagella, & ignorau.* Pſal. 34. Erga illos me piiſſimum ac benigniſſimum oſtendi, dum conſanguinitatis vinculo ipſis ſum illigatus. Quid illi ex huiuſmodi neceſſitudine? Non ſolum vulneribus & probris me impulerunt, vitum quidem, ad lacrymas: verùm adinuenerunt, quonammodo maximâ me iniuriâ afficerent congregantes ſuper me flagella, quando proclamat Vates: *Et flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Quis niſi propinquorum ingenium aduersùs propinquum laudatum, & commendatum à cunctis poſſet tam immane tormentum excogitare? Hugo Carenſ. *Habui me ad aduerſarios ſicut ad proximos & fratres: &* ideo *congregata ſunt ſuper me flagella.*

Sola propinquans adinuenire potuit, quenammodo flagellum ad Dn propinqui tabernaculum appropinquaret. Pſal. 34.

Hugo.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Dixerunt ad eum fratres eius: Tranſi hinc,& vade in Iudæam; vt & Diſcipuli tui videant opera tua, quæ facis, &c.

Chriſti hoſtes curant, Ieſum ad Iudæam migrare; vt à Iudæis quærentibus necaretur. Iudæi quippè ſtudebant Chriſtum occidi, quia in eos vberiora beneficia contulerat.

Id eſt enim iniquorum ingratorum ingenium, vt ex accepto vberiori beneficio concipiant vberius malefaciendi incitamentum.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

PVTAT Euthymius Ieſu fratres, ſeu propinquos odio affectos, cognationis prætextu, curâſſe Dominum ad Iudæam è Galilæâ immittere, vti à Iudæis occideretur: *Finis illorum prauus erat; conabantur ſi quidem in Iudæam pellicere, vt ab illis occideretur, qui eum quærebant.* Iam rogas cur Iudæi quærebant Chriſtum ad occidendum eum quem non quærerent Galilæi? Cur apud Galilæos Dominus ſecuriùs degit, periculoſiùs autem apud Iudæos commoratur? Exiſtimo dum adnatam Iudæis ingratitudinem contemplor, ideo in Ieſum ſe ſe immaniores oſtentant, quia ab ipſo vberiora beneficia acceperant. Iudæ Bethleemum ornârat natalitio, à Prophetiſque prænunciatum erat Iudæ Ieroſolymam eius nece nobilitandam, ſanguine tingendam. Ingrati illi ex vberiori beneficio vberius percutiendi incitamentum conceperant. Pulchrè Chryſoſtomus, *Fugiebat perſecutores, quia illis apparebat.* Id eſt, ideo vidit Dominus neceſſarium ſibi Iudæos perſecutores fugere, quia ipſis apparuerat ad Orbem aduentans apud Iudæ Bethleemum exortus. 60.

Ingratum beneficio deteriur.

Euthym.

Senecam præmitto profatũ lib. de benef. *Quidam, quò plus debent, magis oderunt. Leue æs alienũ debitorem facit, grauem inimicum.* Quid æs graue præſtaret? Ex Panormitano lib. de reb. geſtis Alfon. confirmo. *Alfonſus, cùm obiurgaretur, quòd in Albarum Lunam hominem ſibi planè ingratum tanta contuliſſet beneficia, quorum nec memor quidem iam eſſet: An ignoratis, inquit Rex, ingenti beneficio non niſi ingenti ingratitudine ſatis ſemper fieri?* 61.

Satiſfit beneficio ingenti, ingenti odio.

Sene.

Panor.

Parum eſſet, memoriâ beneficium non retineri, niſi adderentur ingrati in benefactorem inſidiæ, & immanitas. Seneca citatus aiebat: *Quereris te incidiſſe in hominem ingratum*, ac ſi in manus vulnerati latronis, aut hoſtis crudeliſſimi incidiſſes. *Si hoc periculum vitare volueris, non dabis beneficia!* Proh hominum ingratitudinem. Idem, ingratum tuis affici beneficiis, & ei gladium porrigere, vt trucidare poſſit benefactorem. 62.

Non des beneficia, qui hoc periculũ curat vitare.

Sene.

Dominus Lazarum à mortuis auocauit. Beneficio inſigni afficiuntur Iudæi, dum ciue illuſtri rurſùm ornantur; nam, authore Crinito, *Probi ciues vrbis ornamẽtum.* Porro Iudæi ingrati ex tanto beneficio excitantur non ſolùm vt Lazarum interficerent: ſed vt & vitæ authorem è viuis eripiant. Audiendus Ioan. *Quidã ex ipſis abierunt ad Phariſæos, & dixerũt eis, quæ fecit Ieſus. Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic &c.* Cap. 11. Quid illi audierunt de Ieſu? An mortis ad poteſtatem viuos redegiſſe; Minimè, ſed potiùs mortuos ad vitæ limina reuocâſſe, à mortiſque poteſtate eripuiſſe. En ingratorum ingenium: In hos congerit beneficia? ergo moriatur: *Collegerunt ergo Pontifices, & Phariſæi concilium.* Audi. D. Baſilium Seleu. Ora. 31. Chriſti beneficia in Iudæos deſcribentem & illorum ingratitudinem adnotantem: *Erant in oculis denſiſſima miracula curationum, maria omni genere bonorum profluentia; ſed ex beneficentia luctu conficiebantur. Paralyticus ſolidabatur, oculi reficiebantur, mortuus ob illatam inferorum cladem geſtiebat; & medicus in crimen vocatur. Adferebantur* 63.

Iudæi ex beneficijs Ieſu innumeris, vt conſequentia eius necem meditantur,

Ioa. 11.

Baſil. Seleu.

hominem in libertatem à diabolica poteſtate, & rurſum lamentantium voces inculcant: Quid facimus, &c. Quot beneficia memorantur, tot ingratis Iudæis occiſionis cauſæ obiiciuntur.

64. *Pauli labores ſuffert, quia beneficia refert.* Act. 9.

Num ſolùm cum Ieſu id actum? Certè ingratitudo nuoquam non perſecutione beneficia inſequitur. Saulo Dominus. *Vas electionis eſt mihi iſte, vt portet nomen meum coram Gentibus.* Act. 9. Legit Ambroſius lib. de Ioſeph. Cap. 10. *Vade, quoniam vas electionis eſt mihi iſte ad ſufferendum Nomen meum coram Gentibus.* Deferendum-ne, an ſufferendum nomen aſſumis ô Paule? Defero quidem, ſed quia beneficia præſtanda Gentibus ex miraculorum aceruatione, ex fide diſſeminanda defero, conſequenter ipſum nomen ſuffero. Ex beneficiis enim Gentibus, ſed præcipuè Iſraël filiis conferendis prompta adeſt ſufferendi labores occaſio.

65. *Ingrati inſtar luporum, pro lacte dant vulnera; ſpinas me generat ingrato fructuam ſepiat.* Menand. Philip.

Menander Græcus cecinit Epig. 1.

Lupum ex proprijs mammis nutrio inuita
Sed me cogit paſtoris ſtultitia;
Auctus enim a me contra me fera erit.

Quare ô fera, in paſtorem, cuius ſugebat vbera, inſurrexiſti? An non quia ingratus cum ſis, beneficium accepiſti: Philippus Abbas Epiſt. 9. conqueritur, quòd cùm in ſuos innumera diffudiſſet beneficia, eo ipſo ab illis perſecutione affectus eſſet. *vt vobis fatear, non liquet, quarè factus ſim odioſus, niſi quia, vt potius, factus ſum fructuoſus, Iuxta quod (vt quaſi per ſomnium recolo) quidam Ethnicus pulchrè dicit, fructiferam arborem loquentem inducens.*

Nil ego peccaui, niſi ſi peccâſſe vocetur,
Annua cultori poma referre ſuo.

Prouerbium illud: *Ale luporum catulos*, appoſitum. Theocritus in Hodæpor.

Paſce canes, qui te lanient, catuloſque luporum.

Aliud prouerbium elegantius: *Qui canem alit externum, huic præter funiculum nihil ſit reliqui.* Das ingrato lac, panem: ipſe tibi ad exitium funem ſolummodo præparabit.

66. *Grauiſſimo ſupplicio afficiuntur, qui pro beneficijs maleficia rependunt.* Ioa. 11.

Enimverò non prætenbo quam graui vltione Numinis affici eos, qui pro beneficijs maleficia rependunt. Coram Iudæis Chriſtus Lazarum à mortuis reuocauit ad vitam. Priùs quam ſuſcitaret, *lacrymatus eſt.* Ioa. 11. Tot flagellis vulneratus lacrymas non profundit, & bona largiturus lacrymas profundit? Certè mente voluebat Dominus Iudæorum exitiale ſupplicium futurum, quod beneficia maleficiis rependerent. Auguſtinus ſerm. 104. de Temp. *Propter Iudæorum flebat incredulitatem, & ingratitudinem; quia, reſurgente Lazaro Chriſto non erant credituri.* imo occiſuri erant munerum largitorem. Beneficia maleficio rependunt? Deplorati iam ſunt, addicuntur damnationi.

August.

67. *Non effugiūt Dei vltionem qui beneficia malefactis rependunt.*

Liceat, precor, id fabellâ confirmare. *Cum fugeret cerua* (ait Æſop.) *inſequentes venatores, occuluit ſe ſub vite. Venatoribus autem paululum prætergreſſis, quod putaret ſe cerua iam eſſe in tuto, ſecura animi carpere pampinos, & mandere cœpit. Quorum motum, atque ſtrepitum venatores conſpicati, atque illi, quod res erat, arbitrati ſub vite beſtiam aliquam latere, accurrerunt, & viſam ceruam iaculis configunt. Quæ moriens: Meritò inquit, hoc mihi euenit, quæ violare non dubitarim ſeruatricem meam.* Addit ſiue Author, ſiue Scholiaſtes, *Docet fabula, vltionem Numinis non effugere eos, qui pro beneficijs malefacta rependant.*

Observatio VII.

Ad illa verba:

Tranſi hinc, & vade in Iudæam, vt & diſcipuli tui videant opera tua quæ facis; Neque enim fratres eius credebant in eum.

Quodammodo Chriſtus poteſtatem non habebat in Iudæâ ambulandi.

Iniqui enim diuinæ potentiæ impedimento, ingratitudine, ſunt, ne gratiæ cæleſtis flumina diffundantur.

68. *Apud ingratos Deus commorari non poteſt.* Chryſ.

Maldonatus, *Dicuntur, nondum in illum credidiſſe cognati eius, non quod non crederent, ſed quod non ſatis crederent.* Vt ergò fidem Domino omninò præſtarent, curant ad Iudæam immittere, vbi docti viri commorabantur, vt vidimus. Cur ergò ad propinquorum credulitatem perficiendam in Iudæam non illicò pergit? Credo, quia Iudæorum ingratitudo, & iniquitas diuinæ potentiæ obſtacula apponebant, ne cæleſtis gratiæ flumina diffunderentur.

69. *Non habet poteſtatem Deus in Iudæa ambulari, propter Iudæorum ingratitudinem.* Chryſ.

Confirmo excogitationē ex præmiſſis Euangeliſtæ verbis: *Ambulabat Ieſus in Galilæam, non enim volebat in Iudæam ambulare.* D. Chryſoſtomus legit. *Non enim habebat poteſtatem, in Iudæâ ambulare.* Vndenam prohiberetur Dominus ne adnatâ ſibi poteſtate, ſeu omnipotentiâ quodammodo vti non poſſet circa Iudæorum ſpiritualem eruditionem. Certè à Iudæorum ingratorum iniquitate prohibitus eſt. Peccatores enim ingratiſſimi diuinam gratiam quodāmodo illigabant, ne poſſet ad ipſos properare.

70. *Non poteſt Deus quodammodo vigilare cum Adamo, quia ipſe eum non excitauit gratitudinis vocibus.* Geneſ. 3. Baſil. Rupert.

Poſt innumera beneficia accepta à Conditore, Adamus obdormiuit, lupúſque illum centeſimam planè ouiculam laniauit. *Cum autem audirent vocem Domini ambulantis ad auram poſt meridiem.* Gen. 3. Dormit-ne Deus? Ita quidem, quia Adamus & Eua dormiere. D. Baſilius, *Dormitantibus nobis, & pigrè agentibus, dormire dicitur Deus, ſuis nos vigilijs, ſuaque inſpectione indignos iudicans.* Requiris, an paſtoris cæleſtis incuriæ dandum toto meridie dormiſſe, quando ouis à lupo direpta dignoſcitur? Et excitat, & ſoluit quæſtionem Rupertus lib. 3. in Gen. cap. 13. *Culpandus-ne eſt Deus, qui toto meridie dormiuit, & eo dormiente lupus ouem centeſimam tulit? Non vtique, ſed tota culpa illius eſt, qui cuſtodem ſuum dormire permiſit.* Annon poterat Deus excuti à ſomno, licet ouis dormitaret? Minimè planè (liceat exaggeratione mentem explicare) quia ingratus homo poſt accepta beneficia cogit quodammodo Deum neceſſariò dormire. Vt Deus non dormiat, in arbitrio hominis eſt, qui

ſemper

ſemper illum, ne dormiat, inquietare debet, totâ die, & tota nocte, non tacendo laudare nomen Domini, poſt tot accepta beneficia. At ſi homines taceant ingrati obdormientes Domino dicere poterimus, quod ipſe Diſcipulis: *Sic, non potuiſtis vigilare mecum?* Haud quidem potuit; quia quodammodo *poteſtatem Deus non habet in Iudæam*, ſeu in ingratos dormientes ambulare, quando in profuſis laudibus deberent eum excitare à ſomno. Non potuit nobiſcum ingratis vigilare?

71. *Quid Auguſtinus. Chryſ.* Non quidem potuit quodammodò, noſtro quidem defectu, qui ingrati diuinæ potentiæ obſtaculum videmur apponere. Simili expreſſit Chryſoſtomus ad 1.Cor.15. *Sicut in velum laxum ventus incidens nihil operatur: ſic etiam Spiritus ſanctus in animâ remiſſâ, & ſegni permanere non poteſt.* Omnipotentiæ enim diuinæ quaſi obſtacula noſtræ ingratitudinis ſegnities apponit.

72. *Noſtra ingratitudo efficit Deum quaſi indigum, ſeu impotentem nobis ſuccurrere* Fatur Paulus, *Gratia eius in me vacua non fuit, ſed abundantiùs omnibus laboraui.* 1. Cor.15. Enodius ad Conſtant. Sic legit, *Gratia Dei in me egena non fuit.* Ex Iuſtiniani mente idem eſt, egenam gratiam eſſe, ac minimè poſſe. Vt ſi Hiſpanicè diceres *No tiene poſſible.* Debilis eſt, nõ poteſt. Igitur in me impotens gratia non fuit. Quia ſcilicet meâ ingratitudine non reddidi Dei gratiam impotentem, & debilem ad operandum ſalutem. Exponit Enodius, *Chriſtus in me, quem dignè aut abundanter muneraretur, inuenit; non enim pauper eſt diuina gratia, ſed meritorum noſtrorum putatur, quadam macie, aut exilitate (dixerim impotentiâ) tenuari, quæ tunc non ſuis æſtimatur meatibus fluere, quando ſuis curſibus ariditatis noſtra vena nihil recipit.* Meo itaque piaculo Dei gratia impotens eſſe, indiga, exiliſque videtur. *1.Cor.15. Enod. Iuſtini.*

Laodiceno Epiſcopo ingrato equidem hæc Dominus, *quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Apoc.3. In cuius expoſitionem memoro vomitum, ac nauſeam ex defectu, aut impotentiâ ſtomachi caloris prouenire. Vnde illud Galeni: *Ex caloris tepiditate redditur ſtomachus impotens decoquere cibos.* Tepidum ergo animum, ingratum hominem Deus euomit. quia velut impotens tam indiſpoſitum cibum decoquere, ad venáſque traducere. Bellè ergo Chryſoſtomus, *Non enim habebat poteſtatem, in Iudæâ ambulare.* 73. *Quaſi Deus retinere non potens ingratum, euomit.* *Apoc.3. Galen.*

SECTIO SECVNDA.

Chriſti ad cognatos Reſponſio.

TEXTVS.

VERS.6. DIXIT ergò eis Ieſus: Tempus meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum. 7. Non poteſt Mundus odiſſe vos: me autem odit, quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala ſunt. 8. Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendo ad diem feſtum iſtum, quia meum tempus nondum impletum eſt.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Chriſti, & Iudæorum tempore.

1. *De tempore Ieſu, & Iudæorum, ſeu propinquorũ Domini quid Cyrillus? Cyril.* TEMPVS *meum nondum aduenit: tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.* Quodnam tempus Ieſu, quodnam Iudæorum tempus? D. Cyrillus lib.4. cap.33. ad manifeſtationem refert. *Nondum aduenit tempus meum, quando me ſum gentibus, & toti Mundo manifeſtaturus. Omnia facio ſecundùm Patris ordinem Gentibus ſum manifeſtandus, poſtquam à Iudæis repellar: hoc tempus nondum aduenit. At veſtrum, quando ad meliora proficere poſſitis, ſemper eſt paratum; quia nunc etiam vos poteſtis proficere, & ad meliora reuocari.* Hæc Dominus dixit, quia illi eum ad manifeſtandum ſe Mundo exhortabantur.

2. *Quid Auguſtinus.* Auguſtinus Tract.28. de glorificationis Chriſti tempore exponit. *Nondum eſt tempus glorificationis meæ, priùs enim oportet me humiliari, & mori, & per hanc humilitatem ad gloriam meam aſcendere. Tempus autem gloriæ veſtræ in hoc Mundo eſt; ideo ſemper eſt paratum.* Refert ergo Pater hanc reſponſionem in id, ad quod propinqui allicere curabant Dominum, nempe vt gloriam requireret.

Euthymius verò ad tempus paſſionis retulit, fatus: *Tempus, quo conuenit, vt egò in Iudæam vadam occidendus, ad quod vos laboratis, nondum eſt: quid me vrgetis ante tempus? Tempus autem, quo vos in Iudæam abeatis, ſemper eſt in promptu.* Chryſoſtomus innuerat. Alia Doctores 3. *Quid Euthymius.*

Exiſtimo tempora hæc ad aſcenſum in Ieroſolymam referenda hoc ſenſu: Nondum eſt tempus commodum, vt ego in Ieroſolymam proficiſcar: vobis omne tempus commodum eſt, & aptum, vt quando libuerit, illuc ire poſſitis. Dixit hoc Dominus, quia Iudæi ipſius vitæ præparabant inſidias, eúmque interficere conabantur. Propterea more humano locutus, ait: *Nondum aduenit tempus meum.* Id eſt, mihi aptum, & commodum non eſt; vobis autem, quibus nil imminet periculi illic, quodcumque tempus eſt opportunum, & illuc liberè aſcendere poteſtis. Aptat Dominus reſponſionẽ ad propinquorũ exhortationem, curantium ſcilicet vt in Ieroſolymam 4. *Authoris ſententia.*

ſolymam ſe conferret. Ideò Euangeliſta addit particulam, *Ergo*, vt cauſam reſponſionis eam eſſe indicaret, quia tunc fratres proficiſci in Ieroſolymam eum hortabantur. Toletus. *Tempus vocat ſuum, quando cum minori periculo, humano more loquendo, aſcendere poterat. Id autem fuit, quando iam furor Iudæorum deferbuerat, qui primis feſti diebus eum auidè expectabant.* Patebit inferiùs.

§. II.

Cauſam, cur tempus ſuum nondum aduenerit, & illorum ſit paratum, oſtendit.

5. *Cauſam reddit proximæ propoſitionis.* Cyril. Chryſ. Euthy.

NOn poteſt Mundus odiſſe vos, me autem odit. Cyrillus lib. 4. cap. 34. hæc verba interpretatur non vt cauſam præcedentis ſententiæ, ſed vt nouam aliam reſponſionem. Accommodatiùs tamen hæc verba ſunt cauſa, cur tempus Chriſti nondum aduenerit, eorum autem eſſet paratum. Sic Chryſoſtomus & Euthymius exponunt, & connectunt. Porrò in hoc non mihi probantur, quod explicant: Mundus non poteſt odiſſe vos, quia idem ſentitis, & ad idem tenditis cum ipſo, nempe vt ego occidar, Nullam enim cauſam inueni, ex quâ huiuſmodi fratrum colligam intentionem.

6. *Expendo ſententiam.*

Sic igitur expendo: Meum tempus nondum aduenit, veſtrum autem eſt paratum, quia vos Mundus non odit, me autem odit. Propterea vos ſine periculo verſari vbique poteſtis, & ſemper: ego autem minimè. Toletus, *Sententia Domini eſt ſecundum materiam præſentem reſtringenda. Vos non habetis impedimentum eundi, ſicut ego habeo; non enim vos quærunt Iudæi interficere, ſicut me.* (Tolet.)

7. *Odij cauſam exponit.*

Quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quod opera eius mala ſunt. Cauſam explicat odij. Quia opera eius mala taxo; Mundus ergò reprehenſionem nolens admittere, reprehenſorem occidere molitur. Cauſam ſimul, cur non eos Mundus odio habeat inſinuat, quia ipſi non reprehendunt, nec teſtimoniũ perhibent de Mundo, quòd mala ſunt opera eius. Quinam Mundi nomine intelligantur? Mundum planè malos homines vocat, quibus Mundus plenus: ſed præcipuè Iudæos, quos fratres etiam nomine Mundi ſignificarunt: *Manifeſta te ipſum Mundo*, id eſt, Iudæis.

8. *De hac impoſſibilitate.* Nazianz.

Cur autem dixit? *Non poteſt vos Mundus odiſſe.* An omninò impoſſibile, fratres à Mundo odio non haberi? Certè non quòd omnino impoſſibile ſit, ſed quia (Nazianzeno orat. 4. adnotante) conſentaneum non eſt, vt ſimiles ſibi ſimiles odio proſequantur in eo, in quo ſimiles ſunt. An non *figulus figulo* dicitur inuidere? Ita quidem, ſed non in eo, in quo ſimilitudo conſiſtit, eſt odij ratio; ſed in eo quo vnus alterum ſuperat. Vos igitur non poteſtis odio haberi à Iudæis, quia non creditis, vt ei ipſi, in me: vnde ex hoc ſimiles exiſtitis: nec vitam, ſeu opera praua eorum reprehenditis, humana ſapientes, quærentes humana. En cauſam vnam, cur Iudæi Saluatorem interficere curabant, quia eius correctionem nolebant ſuſtinere, iuxta illud Sap. 2. *Contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis.*

§. III.

Quonammodo Dominus ad feſtum Scenopegiæ aſcenderit, & non aſcenderit?

9. *Hortatur, vt fratres ad feſtum aſcendant.*

VOs aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum; quia meum tempus nondum impletum eſt. Aſcendite vos ad diem feſtum hunc celebrandum, ne mei causâ, vel aliâ prætermittatis aſcendere, cùm veſtrum tempus ſemper ſit paratum. At ego nondum aſcendam, id eſt, nunc vobiſcum non aſcendo, quia tempus meum, quando me ire oportet, nondum eſt impletum: quo tamen impleto, aſcendam.

10. *Quanam ratione dictum: Ego non aſcendam, ſi aſcendiſſe legimus.* Porph.

Voco ad quæſtionem, quâ ratione dictum ſit, *Ego non aſcendam*, ſeu *Non aſcendo*, (Sic alij legunt) cum tamen legamus Chriſtum aſcendiſſe. Porphyrius vt refert Hieronymus lib. 2. cont. Pelagia. propter hæc verba Chriſtum inconſtantiæ arguebat, quòd cum dixerit, ſe non iturum, poſtea mutato propoſito iuerit. Aliqui ea de causâ hæc de textu temerè tollunt. Alij auferunt pronomen *Iſtum*, vt legamus. Ego non aſcendam ad diem feſtum, quaſi non dixerit Dominus ad illum diem feſtum non aſcenſurum: ſed ad aliquem. Ridicula expoſitio; Dominus enim de illo eodem feſto loquebatur, ad quod fratres exhortabantur. Addo, quia ſi dematur pronomen *Iſtum*, & legamus, *Non aſcendam ad diem feſtum*, ſignificat, ſe nec ad illum, nec ad vllum aliud aſcenſurum; nam negatio fit generalior ablatâ pronominis reſtrictione.

11. *Sententia Cyrilli.* Cyril.

D. Cyrillus lib. 4. cap. 35. ſic exponit, *Non aſcendam ad celebrandum diem hunc feſtum: volens iam ſignificare ſolemnitatem, & legis abrogationem.* Quamuis enim permitteret fratribus, vt celebrarent, ipſe tamen ſe nolle iam ea ſeruare indicabat. Quod ſi poſtea aſcendit, non id celebrandi causâ factum eſt, ſed vt doceret. Non approbo expoſitionem, quia fratribus maxima ſcandali occaſio fuiſſet exhibita, ſi eum legis celebritatem tantam contemnere intellexiſſent.

12. *Auguſtini expoſitio.* Auguſt.

D. Auguſtinus Tract. 21. ſic: *Non aſcendam ad diem feſtum hunc, gloriam meam quærens, (ad quam fratres exhortabantur) quia nondum tempus impletum, quando meam gloriam ſum adepturus.* Obſtat verbum præcedens, *Vos aſcendite ad diem feſtum, ego non aſcendam.* Negat ſe aſcenſurum ad diem feſtum, ad quem fratres aſcendere exhortatur: & tamen non eos ad inanem gloriam inducit.

13. *Hæreticorum expoſitio.*

Moderni Hæretici in hunc modum expoſuere: *Non aſcendo ad diem feſtum, id eſt, nondum deliberaui, nec ſtatui, quid facere in hac parte debeam, an aſcenſurus ſim, nec-ne.* In fide expoſitio ſapit errorem. Nouerat enim Chriſtus etiam à primo Incarnationis ſuæ exordio omnia, quæ ſuis temporibus facturus erat, propterea ſæpe dicebat, *Nondum venit hora, nondum tempus*, quia tempus, in quo priùs diſpoſuerat, & ſciuerat gerenda, nondum aduenerat.

14. *Authoris expoſitio.*

Aſſero igitur cum Chryſoſtomo, Euthymio, Toleto & alijs noſtræ Societatis Interpretibus particulam

particulam illam, *Non* abſolutam negationem non eſſe: ſed limitatam, & reſtrictam aſſirmationis aliquid habentem: quod Latinè dicimus, *Nondum*; eſt enim Græcè ... , quæ vox eſt eadem in illis ſequentibus, *Nondum tempus meum eſt impletum.* Inferiùs, *Nemo miſit in illum manus, quia nondum venerat hora eius.* Rurſum, *Nondum erat Spiritus datus, quia Ieſus nondum erat glorificatus.* Superiùs cap. 2. *Nondum venit hora mea.* Et cap. 2.. *Nondum aſcendi ad Patrem*, In his omnibus, & aliis eadem dictio Græca adeſt. Senſus igitur eſt, Vos aſcendite, ego nondum aſcendam, ſeu aſcendo nunc vobiſcum; aſcendam tamen poſtea. *Quia tempus meum nondum eſt impletum.* Nempè modò impletum non eſt, implebitur autem poſtea, & tunc aſcendam. Tempus ſuum appellat, quando minori periculo, humano loquens more, poterat comparere. Exhortatur fratres, vt legis cæremonias, & feſta obſeruent; non enim legi tunc obſeruantia ceſſauerat. Ne autem ſcandalizarentur, quod ipſe nollet ire, non abſolutè negauit; ſed nondum ſibi eſſe opportunum dixit: inſinuans ſe etiam ad diem feſtum venturum. Porrò, per diem feſtum totum celebritatis tempus ſignificat, quod octo diebus durabat. Inferius enim dicitur, *die feſto mediante* in Templum aſcendiſſe; & tamen quarto die aſcendit, vt videbimus. Caietani ſententiâ noſtra mens roborabitur. *Non aſcendam ad diem feſtum hunc. Reſpondet primò concludendo ex præmiſſis. Vos aſcendite nunc. Ego enim non aſcendam, pro, ego nondum aſcendo ad diem feſtum iſtum. Non negat ſe aſcenſurum: ſed negat ſuum tunc aſcenſum. Sciebat enim ſe paulo poſt aſcenſurum. Quia tempus meum nondum impletum eſt. Quod prius dixerat, Nondum aduenit; inchoauerat enim, ſed non aduenerat, quoad terminum.* Caietan.

15. Humilitatem Domini adnoto cum Toleto profantè. *Perpende humilitatem Saluatoris. Potuit eos arguere: Vos impudenter me mei officij admonetis, quaſi quæ mihi facienda expediant, ignorem. Non tamen hoc facit, ſed cauſam, cur tunc, quando inuitabatur, non aſcenderit, reddit.* Chriſti humilitas. Tolet.

IN IESVM MVRMVRE IVDÆORVM ACTVM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

Ex Chriſti ad cognatos Reſponſione.

Observatio I.

Ad illa verba:

Tempus meum nondum aduenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

Affirmans Dominus ... proprium honorem tem... nondum aduentâſſe, ...erit, ad honorem homin...n, & gloriam ſemper tem...us eſſe paratum.

Ir...uens, laudabile apud homines honoris deſiderium, ſi ad vitiorum fugam, virtutúmque acquiſitionem dirigatur.

16. DIVVS Auguſtin. *Dabant, ei fratres conſilium conſequendæ gloriæ; ſed Dominus voluit ad celſitudinem per humilitatem viam ſternere. Dicit ergo, Tempus meum, id eſt, gloriæ mea, quâ veniam in altitudinem nondum aduenit. Veſtrum autem ſemper eſt paratum* Cur nondum aduenisſe ſibi tempus glorificationis aſſerit, & propinquis ...per eſſe paratum affirmat? Reſponde... mente Doctoris, quia ad *amatores*, ſe...lliores *ſeculi* loquebatur. Ac ſi diceret Mo...iter, Ego in hoc natus ſum, vt nomen ...um, & fama mea ſit in ſignum contra...ionis. Non curo de nomine apud mundiales humiliationi adnatus, cui quidem ineffabilis exaltatio præparata eſt. At vos apud ſeculum commorantes, ſecularibus muniis ſeruientes, licitè nominis, honoris, famæ ſtudium impenditis, dummodo ab inani gloriâ fugiatis. Honotis enim & famæ moderata cupiditas ad ſpiritualium incrementa ducit. Studium honoris ſen fa... ...conſequen..., aut fugiendi dedecoris, laudabile eſſe poteſt. Auguſt.

Eſeab. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

17. Vult Deus, adnatum eſſe hominibus deſiderium honoris, vt fugiant criminis dedecus, virtutiſque curent ſplendorem acquirere. Imo priùs quàm homo naſceretur, iam Deus curabat honoris ſtudium præcedere illius natalitium. *Faciamus*, inquit, *hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, vt præſit piſcibus maris, &c.* Gen. 1. Nondum homo à puluere fuerat excitatus, & iam eius honoris tituli reſonabant: Præſes ille piſcium, volatilium, animantium. D. Baſilius Seleu. Orat 1. *Nondum formatus homo a Conditore conſiderantia, & Dei conſiliis commendationem, & pretium accipit. Faciamus, inquit, hominem ad imaginem noſtram, vt præſit. Antiquiorem conditione ſua honorem ſuſcipit.* Vt ſcilicet honoris ſtudioſus naſceretur adeò, vt ad dedecus vitandum ſupremum, fugeret peccatorum infamiam. *A Natur homini, & à Deo immiſſus huiuſmodi honoris ſtudium. Imo ante natalitium præparatum.*

Ad gloriam ſeu honorem Ieſu tempus, aut hora nõ dum aduenit ad honorem hominum id aduenit vel antè ipſum hominis natalitium. Ioa. 2.

18. Tempus igitur meum ad glorificationem, ſeu honorem non adeſt; veſtrum ad honorem aſſignato more ſectandum, ſemper paratum eſt, imo ante natalitium veſtrum videtur emicare. Deiparæ poſtulanti apud Chana Galilææ miraculum, Dominus reſpondet: *Nondum venit hora mea.* Id eſt glorificationis meæ tempus nondum aduenit, quia adnatus ſum humiliationi, qui non indigeo honoris conſequendi ſtimulis ad virtutem ſectandam. Tunc equidem tempus diſcumbentium ad honorem & gloriam iam erat paratum. Quia ſcilicet. *Ieſus inuitatus erat ad Nuptias.* Deipara autem *erat ibi, & Diſcipuli eius.* Ioan. 2. Qui ad propriam gloriam & honorem aſſerit tempus nondum adeſſe, ad hominum honorem oſtendit ſemper tempus paratum, dum adeſt pauperum nuptiis. Cyrillus lib. 2. cap. 22. *Opportunè iam ad ſignorum initium accedit, poſtquam honeſtè celebratis nuptijs tam Mater, quam ipſe cum Diſcipulis inuitatus eſt.* Qui enim ad glorificationem propriam tempus differt, ad honorem hominum temporis tranſuertit inſtantiam. Quid ſi hoc geſto innuatur antè hominis natalitium, honorem ipſi a Conditori præparari, vt appetat eam mundialem gloriam, quæ ad virtutum conducat obſequium. Addit Doctor, *Ad hæc, vt natiuitatis noſtræ initium, quantum ad carnem attinet, ſanctificaret. Oportebat enim, quoniam totam naturam hominis ad melius reſtaurabat non ſolam natis viam hominibus benedicere: verum etiam naſcituris* honoris *gratiam præparare.* Gratia enim ſeu donum Dei eſt, hominem naturaliter honoris eſſe ſectatorem, decus em[...]ere: vt peccatum fugiat totius dedecoris occaſionem; amet virtutibus ornari, è quibus nominis glori[...]oritur.

Cyril.

Ad virtutem confert huiuſmodi ſtudiũ gloria temporarea conſequenda.

Ariſtot.

Maxi.

19. Aiebat Ariſtoteles in [...]. Rhet. cap. 6. *Honor & gloria ſuapte natur[...]rata, iucundáque ſunt, & ad vtilitatem quoque m[...]ximè valent.* Ad vtilitatem inquam, quæ in vi[...]is appetentiâ ſiſtit. Vnde ſectari honorem idem quodammodo eſt, ac virtutis ſtudioſum eſſe. Valerius Max. lib. 8. cap. 15. *Æquè virtus præmiorum* (ſeu virtus, quia præmia comparantur) *atque honorum contemplatio iudicanda eſt, ipſa naturâ nobis alacritatem ſubminiſtrante, cum honorem induſtriè appeti videmus.* Preme illud: *Ipſa naturâ nobis alacritatem ſubminiſtrante.* Adnatum eſt enim (diuinâ dante Prouidentiâ) homini honorem *induſtriè* appetere, id eſt, geſtorum egregiorum merito conſequi curare. Deſiderium certe honoris multarum actionum illuſtrium eſt effectiuum, vt affirmat Ariſtoteles citat. *Honorem, & gloriam bona eſſe neceſſe eſt; iucunda enim ſunt, & effectiua multorum.*

Menand. Pulchrè Comicus Græcus, *Honoris cupiditas ea fugit, è quibus ruboris exoritur occaſio.* Semper igitur tempus noſtrum paratum eſſe, munus eſt Conditoris.

OBSERVATIO II.

Ad illa verba:

Tempus meum nondum aduenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

Si tempus ad glorificationem Chriſti non venit, niſi poſt humiliationem: quonammodo poteſt tempus gloriæ hominum Ieſu fratrum præſens eſſe, quando humilitas non præceſſit?

Vbi oſtendo, debere nos per humiliationem incedere, ſi velimus ad Superos peruenire; via enim ad patriam humilitas.

PATVR D. Auguſtinus Chriſti expendens ſententiam. *Cum nobis inſultant amatores ſæculi, dicamus eis: Tempus veſtrum adeſt paratum, noſtrum nondum aduenit: Excelſa patria, humilis via: qui recuſat viam, quid quærit patriam?* Ac ſi diceret, Si ad glorificationem noſtram tempus adeſſe non poteſt, dum mortificatio humilitatis (via ad patriam) non aduenerit: quomodo arbitramini, ô Mundi amatores, poſſe ad glorificationẽ veſtram horam aduenisse, ſi humiliatio minimè præceſſit? An ad patriam ſine viâ pergere conabimini? 20. August.

21. Ad patriam Iſraëlitæ pergebant, nubis quidem ducatu, *Nubes quoque Domini ſuper eos erat per diem, cum incederent.* Num. 10 Per diem nube via ad patriam illuminatur-ne, an obſcuratur? Stephanus, *Præceſſit ergò columna nubis in die, quia Chriſtus nullà luce claret illis, qui ſe putant eſſe in die, ſuperbis ſcilicet, & præſumptuoſis.* Tempus ergò veſtrum, ſeu dies veſter ſemper adeſt, quia vos arb[itr]amini in die commorari: at in tenebris ambulatis, [v]nde non poteritis ad patriam peruenire, quia hum[ili]atio via ad Superos proculdubio eſt. *Excelſa p[atri]a, humilis via, qui recuſat viam, quid quærit p[atri]am?*

Iter ad ſuperos nube humilitatis operitur, imo totum eſt humilitatem.

Num. 10.

Stephan.

22. Chriſtus & Ioannes ad [Sup]eros auolarunt pariter incedentes. *Ipſe eſt, qui [po]ſt me venturus eſt, qui antè me factus eſt; cuius non ſum dignus, vt ſoluam corrigiam calceamen[ti].* Ioa. 1. Vbi Interlinearis ideo aſſerit Chriſtũ poſt Ioannem veniſſe, quia antè Ioannem factus erat, id eſt *Præpoſitus Ioann.* Aſt vt Ioannes poſt Dominum collocari rurſum poſſit, ſe non dignum arbitratur eius ſoluere calceamenta. Cur, quæſo tam egregiam præ ſe ferentes ſubmiſſionem incedunt? quia pergunt ſimul ad Superos. *Excelſa patria, humilis via, qui recuſat viam, quid quærit patriam.*

Chriſtus & Ioannes humilitatis via ad ſuperos auolarunt.

Ioan. 1.

Interl.

23. Proclamarat aliquando Dominus, *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Via enim ducens ad Superos mandata ſunt, Auguſtino authore. Addit alibi Dominus, *Qui ſoluerit vnum de mandatis minimis.* Mat. 15. Et cur ſua mandata egregia quidem minima appellauit? Reſpondet

Præcepta ſua Dominus humiliauit, quæ via ſunt ad ſuperos.

Mat. 15.

pondet Chryſoſtomus homil. 16. *Sicut ſeipſum humiliat, ita nunc etiam de præceptis ſuis.* Quare autē non ſolum ſe, ſed & præcepta humiliauit? An quia & ſe, & præcepta viam eſſe ad Superos aſſeruit? Ita planè. Ego ſum via? Neceſſum me humiliari. Mandata ſunt via ad patriam? Ergo neceſſariò ſunt humilianda quodammodo; quia *excelſa patria, humilis via.*

24. *Vel quando cum Angelis montana aſcendis, ab humili valle non recedas, ne excludaris à via.* Dani 8. S.Hieron.

Quid ſi adeò via à lacrymarum valle recedas, ad ſuperòſque vel hîc videatur eleuari, vt potius cum Angelis degam, quàm cum hominibus verſer? Cura humilitati illigari, ne excludaris à via. Danieli Dominus, *Intellige fili hominis.* Cap. 8. Cur exiſtimas filium hominis Prophetam fuiſſe appellatum? Vt dum à viâ communi abſtrahitur, & Angelorum arduum inire iter apparet, non excidat à viâ humanæ oblitus humilitatis. D. Hieronymus. *Ezechiel, Daniel, & Zacharias, quia ſæpe inter Angelos ſe eſſe cernunt, ne eleuentur in ſuperbiam, & Angelicæ vel naturæ, vel dignitatis participes ſe eſſe credant, admonentur fragilitatis ſuæ, & filij hominum culpantur: vt homines ſe eſſe nouerint.* Vnde poſſint ſecuriùs per montana curſus dirigere, patriámque tenere.

25. *Cum Ioſeph curru vehebatur per Ægyptum, ad cœlos tendebat, quia humilitatis non receſſit à via.* Gen. 41.

Scio Ioſephum Ægyptiaco carcere incluſum ad ſuperos properaſſe, quia humilitatis abiectio via eſt. Aſſerit Textus proſpera cuncta proceſſiſſe. *Tulit Pharao annulum de manu ſuâ, & dedit eum in manu eius: veſtiuitque eum ſtolâ byſſinâ, & collo torquem auream circumpoſuit. Fecitque eum aſcendere ſuper currum ſuum ſecundum, clamante præcone, vt omnes coram eo genuflecterent.* Geneſ. 41. Vbi requiro, num curru regio vectus, terrámque Ægypti circuiens, clamante præcone, plaudentibus cunctis, ad Superos properârit, an addictus terrenis ſteterit? Certè etiam tunc properauit ad Superos, quia ab humilitatis viâ non declinauit, quemadmodum cùm in carcere verſaretur. Rupert. Rupertus lib. 8. in Geneſ. Cap. 40. *Sicut in carcere, ſic & in curru Pharaonis tam humiliter ſeruiuit, quam fideliter: illud ſemper attendens, quia ſeruus, non quia Pater Pharaonis.* Tam properans ad patriam curru regio vectus, quàm ergaſtulo clauſus quia humilitatis viam non deſeruit.

26. *Magnus aſcenſus ad Deum humilitas, ſine qua homo decidebit.* Caſſiod. Baſil.

Huiuſce currus velut Salomonici *aſcenſus* pulcherrimus; quia humilitas via aſcendens in patriam. Caſſiodorus ad illud Pſal. *Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum,* ait: *Magnus aſcenſus ad Deum eſt cognitio infirmitatis ſuæ.* Et Baſilius in Examer. *Optimam viam,* ſcilicet ad patriam, *oſtendit Dominus nempe humilitatem.* Quàm tenax viæ hæreſcet humilis! quàm faciliter ſuperbus à via excidiſſe comperietur! Vel profanus cecinit lib. 3. Triſt. Eleg. 4. Ouidi.

Quid fuit, vt tutas agitaret Dædalus alas,
Icarus immenſas nomine ſignat aquas?
Nempe quod hic altè, demiſſius ille volabat,
Nam pennas ambo non habuere ſuas.
Crede mihi, bene qui latuit, bene vixit, & intra
Fortunam debet quiſque manere ſuam.

Demiſſius aduola licet ætheris verticem teneas, & curſum perficies. *Altè* volas? terræ addictus licet pergas, miſerè elaberis: nec ſine viâ poteris patriæ Regiam tenere.

Observatio III.

Ad illa verba:

Tempus meum nondum aduenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum.

Tempus Chriſti, ad celebranda feſta nondum aduenerat, nati quidem paſſioni, & preſſuræ: tempus autem peccatorum ſemper adeſt, quia ex temporali feſto ad Tartari æternam ærumnam deturbandi.

Iuſtorum temporalis labor, gaudium æternum; peccatorum autem feſtum temporarium, labor æternus exponitur.

APOLLINARIS Græcus in Cat. Apud Maldonatum noſtrum ſic expendit: *Tempus meum ad feſta celebranda, nondum aduenit: tempus enim mihi paſſionis eſt, atque afflictionis, non gaudij atque lætitiæ.* Tempus autem veſtrum ad gaudia ſemper adeſt: tempus enim vobis gaudij, & lætitiæ eſt non paſſionis. Quonam autem euentu? Poſt tempus paſſionis exiguum, gaudij æternitas præſentabitur, poſt paruum autem lætitiæ tempus, aderit paſſionis æternitas. 27. Apollin.

28. *Permittit Deus peccatoribus hic dies feſtos multiplicari, poſtmodum puniendis æternum.* Ioa. 7. Rupert.

Inferiùs Dominus addidit, *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego non aſcendam ad diem feſtum iſtum.* Ioa. 7. Cur aſcendere monet? Permittit peccatores hîc affici gaudio, quia exceſſum lætitiæ mundialis exceſſus pœnarum eſt ſecuturus. Ego non aſcendam, ſed potiùs deſcendam humiliationi addictus, vt aſcendam ad gaudium. Rupertus, *Vos aſcendite, id eſt, vos exaltamini, quantum poteſtis, antequam humiliemini: vt humiliemini poſtquam exaltati fueritis. Nam ego non aſcendam in præſenti, neque exaltabor ante quam humilier vſque ad mortem, mortem autem Crucis.*

29. *Iuſti tantùmmodo à Deo vulnerantur amice, æternum diem feſtū aſſumpt.* Thr. 3.

In præſenti tantummodo prædeſtinati propter Deum tormenta toto vitæ tempore patiuntur, quia his ſolummodo æternum gaudium præparatur. Ieremias appoſitè, *Tantùm in me vertit, & conuertit manum ſuam totâ die, tetendit arcum ſuum, & poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam.* Thren. 3. Preme particulam *Tantum.* Tantùm ne in te, ô Propheta totâ die Dei percutiens manus conuertitur? An non etiam in me peccatorem? Porro Ieremias Ieſu & prædeſtinatorum gerens perſonam, *tantùm* in ſe aſſerit Dei manum conuerti tota die; quia tempus hoc laborum ſine feſto eſt iuſtis: peccatoribus autem damnandis ſine laboribus ob Deum toleratis tempus feſti adeſt:

æternum vtique poſtmodum manibus commutandis. Paſchaſius. Chriſti & prædeſtinatorum, totius proinde *corporis vox eſt*, *Tantum in me vertit, & conuertit manum ſuam. Vertit quidem ad caſtigandum, quia flagellat, & corripit omnem filium, vt miſereatur eius. Vertit enim Deus manum ſuam totâ die tantum, vt ſupra membra eius, quæ colliguntur in virum perfectum, in menſuram plenitudinis Chriſti: vt ea excruciet, emendet, & corrigat, dum viuitur: & conuertit parcendo, auxiliando, in futuro vt miſereatur. Cæterum, hi nullo Dei tanguntur verbere, quibus non eſt reſpectus morti eorum.*

Paſcha.

30\. Diuerſa iuſtorum & impiorum ſors. Gregor.

Aſcendat igitur impius ad temporalia feſta, cui quidem luctus manet æternus: Iuſtus autem minimè aſcendat, ſed ad preſſuras properet, quem ſine termino dies feſtus expectat. D. Gregorius lib. 26. Mor. cap. 18. *Noſtrum eſt hic flagella percipere, quibus ſeruatur de æternitate gaudere. Eant ergo nunc reprobi, & voluptatum ſuarum deſideria multâ iniquitate conſumment, atque eò temporalia flagella non ſentiant, quò æterna eos ſupplicia exſpectant.* An non hoc, inclamare: *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum?*

31\. Iuſti hic alio die feſto fruuntur, quam impij. Rom. 5.

Adnoto huius ſententiæ duplicem particulam: *Diem feſtum hunc, Diem feſtum iſtum.* Non dixit abſolutè, *Vos aſcendite ad diem feſtum: Ego autem non aſcendam ad diem feſtum*; Sed addidit *hunc*, & *iſtum*. Quare? Vt innuat, ſe in præſenti alio die feſto frui, nempe tribulationum ſuſtinentia breui, qua æterna feſtiuitas præparatur. Fatur Apoſtolus, *Gloriamur in ſpe gloriæ filiorum Dei. Non ſolùm autem, ſed & gloriamur in tribulationibus.* Rom. 5. Diem feſtum alium agimus, dum tribulationibus agitamur, ac peccatores: quia gloriamur in ſpe gloriæ; at impij cùm feſtum hunc agunt, affliguntur recordatione æterni ſupplicij. Quam aliud prædeſtinatorum feſtum? D. Bernardus ad Pſal. Qui habitat, ſer. 17. *Cum præmiſiſſet Apoſtolus, Gloriamur in ſpe, non aliud aliquid, ſed ampliùs addidit, dicendo: Non ſolùm autem, ſed & gloriamur in tribulationibus. Non enim altera gloriatio commendatur, ſed additur; ſi quidem in tribulatione ſpes gloriæ, imo & in ipſâ tribulatione gloria continetur, ſicut ſpes fructus in ſemine, ſicut & ipſe fructus in ſemine eſt.* Ergo non *hunc*, non *iſtum* quem peccatores, ſed alium diem feſtum prædeſtinati agunt, ex Sabbato tribulationis ad Sabbatum æternæ beatitudinis properantes: quemadmodum impij ex temporario voluptatum feſtu æternum properant ad laborem.

Bernard.

32\. Feſtus hic dies, autē eſt æternū ſupplicij. dies autē laborioſi ſemen ſunt immortalis gaudij. Pſal. 125. Plin.

De iuſtis laboribus probatis canit Dauid, *Euntes ibant, & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.* Pſal. 125. Liceat demere particulas illas: *Et flebant: Cum exultatione*, vt tam ad iuſtos quam ad impios ſententia referatur. Semina a bonis, & a malis immiſſa in tempore in æternitate reſpondent, ſeminantur dies feſti: labor ſurgit æternus; laborioſi dies ſeminantur: feſtus dies æternus illuceſcit. Tam perſpicua veritas Gentilem non latuit Plinium in Paneg. ad Traian. profitentem: *Habet has vices conditio mortalium, vt aduerſa ex ſecundis, ex ſecundis aduerſa naſcantur. Occultat vtrorumque ſemina Deus, & plerumque bonorum, malorúmque cauſa ſub diuerſa ſpecie latent.* Viſui præſentatur voluptatis dies? tormentorum latet dies æternus. Obiicitur laborum tolerantia? latet inibi æternitas gloriæ: *Sub diuerſa ſpecie latent.*

33\. Iacob deliciis fruens non videt ſcalā, ſed nudus, & profugus. Gen. 27. Hieron.

Vtriuſque euentus teſtem Iacobum adhibeo gerentem vtique & peccatoris, & prædeſtinati perſonam. Ante quam benedictione donaretur, gerat, quæſo, peccatorum typum. Tunc equidem domi feſtum hunc agebat, refrigeriis temporariis fruebatur. At poſt benedictionem acceptam prædeſtinatorum agens cauſam laboribus agitatur, nudatur, ab hoc feſto omnino repellitur. Profectò dum feſtum hunc gerit non vidit ſcalam cælos pertingentem; ſed cùm laborum crucem tolerat. Sequitur enim voluptatem temporariam luctus æternus: luctum autem temporarium æterna ſolemnitas. Hieronymus ad Pſal. 133. *Quandiu Iacob erat in domo patris ſui, & habebat refrigeria carnis, non habebat lapidem ad caput. Receſſit de domo nudus, receſſit in virga, & ſtatim in ipſa nocte inuenit lapidem. Vidit, inquit, ſcalam pertingentem ad cælum.*

Observatio IV.

Ad illa verba:

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum.

Deſpicit Chriſtus temporarij feſti iucunditatem, quia mente voluebat æternam cæleſtis beatitudinis felicitatem.

In conſpectu enim cæleſtis gaudij aſſolet Mundi voluptas diſparere.

34\. Deſideria carnis, laudis ac diuitiarū ablegat, qui cæleſtem felicitatē mente voluit. Cyril.

RENVIT Dominus ad feſtum temporarium aſcendere, qui mente voluebat æternum. Ablegantur enim temporalium bonorum vmbræ ad lucis æternorum conſpectum. D. Cyrillus, *Ego verò cui vmbra cordis non ſunt, non aſcendo ad feſtum hunc; quia expecto vera ſolemnitatis feſtum.* Qui vera cæli gaudia videt, facillime Mundi deſpicit voluptates.

35\. Cuncta mūdialia vt vmbra apparent, ac diſparent: ſi dies cæleſtis menti exponitur. Ier. 17. Gillib.

Vmbratici mundi dies lucidiſſimo cæleſti die mente concepto illicò ablegantur. *Sana me* (Ieremias ait) *& ſanabor, ſaluum me fac, & ſaluus ero; quoniam laus mea tu es: & diem hominis non deſideraui.* Cap. 17. Æternitatis diem interminabilem concipiens animo, quonammodo poterat temporalium voluptatum (mundi dierum) affici deſideriis? Gillibertus Abbas ſerm. 1. in Cant. *Neſcio, quo pacto ſibi aduerſantur, & alterutros ſe obſcurant dies Domini, & dies hominis. Siquidem dum alter exoritur, alter retunditur. Diem, inquit, hominis non concupiui. Rectè hanc diem Propheta abiurat.* Quid mirum, ſi mente æternam ſalutem conceperat? *Saluus ero.* Diſparent

citò

citò temporalium voluptatum (de quibus Periander, *Dies impudici voluptas. Viuit Veneri, & Baccho.*) tenebroſi dies, die æterno fulgurante.

Perian.

36.
Zacharias non audet populo temporaria bona petere, dum æternorum ſpeciem aſpicit.
Luc.1.
Chryſ.

Minima, neceſſum eſt, maximis cedere, voluptati æternæ quid mirum temporalis ſubmittatur? Pro populo multa temporaria bona petiturus Zacharias Templum adit. *Apparuit autem illi Angelus Domini ſtans à dextris altaris incenſi. Et Zacharias turbatus eſt.* Luc. 1. Turbatum Antiſtitem aſſerens Lucas, innuit nihil pro populo poſtulaſſe. Quare non petiit temporaria illa bona? Credo quia in Angeli pulcherrimâ ſpecie contemplatus æterna, dignum adiudicauit, minima maximis ſubmitti. Chryſologus ſerm. 86. *Non eſt mirum, ſi turbatur Sacerdos, ſi ſtupet Doctor, ſi paueſcit Antiſtes, ſi tacet minima, cum videt maxima.* De minimis mundi bonis non curat ille, cui maximorum cæli bonorum vel ſubobſcura ſpecies præſentatur.

37.
Propinqui Ieſu ideo ſolliciti ſunt de mundialè gloria, quia eum non credunt eſſe cœleſtem.
Ioa. 7.
Cyrill.

Propinqui Ieſu curant ipſum allicere, vt aſcenderet hodie Ieroſolymam: *Si hæc facis, manifeſta teipſum mundo*. Ioa. 7. Auguſtinus aſſerit fratres Domini cupiiſſe ex miraculis apud Iudæos excitatis gloriam humanam & Ieſu, & ſibi expiſcari. Addit Ioannes, *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Cur de incredulitate memoriam gerit, poſtquam eorum concupiſcentiam aperuit? Vt adnotet, vndenam concupiſcentia illa haberet exortum. Nihil in Chriſto diuinum, nihil cæleſte contemplati ſunt, & ideo adhuc terrenorum bonorum cupiditate illi tenebantur. Pulchra hæc D. Cyrilli excogitatio. *Miracula videntes occultius ab eo fieri in Galilæâ, ad inanem gloriam* (ſcilicet ipſorum) *hortantur: Manifeſta teipſum Mundo. Addit autem neceſſariò Ioannes, nondum illos in Ieſu credidiſſe; ne credentes, tam friuola, deiectaque verba dicere viderentur.* Experis quoduis temporarium? voluptatem, laudem, diuitias? Neceſſarium eſt, te mortuâ fide de æternis cogitare: *Non credebant in eum.* Nam qui, vt oportet, credit æterna, deſpicit illicò temporaria.

83.
Poſtulantes Zebedæi filij bona temporaria, quaſi videntur Chriſtum diuinum non credere.
Mat. 20.
Auguſt.
Cyrill.

Zebedæi filiis vnam & alteram ſedem Regni temporarij Ieſu poſtulantibus matris ore: *Dic vt ſedeant hi duo filij mei vnus ad dexteram, & alter ad ſiniſtram in Regno tuo:* Dominus reſpondit: *Neſcitis, quid petatis: ſedere ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis.* Matth. 20. Non eſt tuum ſedes Regni largiri fidelibus, ô Dei fili? Scio D. Auguſtinum lib. de Trin. cap. 12. dixiſſe: *Secundum formam humanam loquitur.* Cur autem dilectis Diſcipulis vti Deus ſecundùm formam diuinam locutus non eſt? Certè quia eis iuxta ipſorum affectam mentem profatur. Nullatenus enim quid in Ieſu diuinum meditabantur. Vndenam colligis? Quia temporalium bonorum tenentur affectu. Si enim Chriſtum Deum eſſe viuâ fide meditarentur, bonorum cæleſtium largitorem, mox temporalis cuiuſque boni deſiderium abiicerent. Petitis temporariis bonis donari? *Non eſt meum dare vobis.* Vobis vtique quodammodo Filius Dei non exſiſto. Ad hanc mentem eundem allicio Cyrillum lib. 10. Theſau. cap. 5. *Inani gloriâ mei à dextris, & à ſiniſtris meis ſedere concupiſtis? Id dare meum non eſt.* Vos ipſi me cunctorum bonorum non iudicatis eſſe largitorem, dum bona hæc caduca ambire curatis. Nam qui me crederent diuinum, æternum, *tam friuola, deiectâque verba dicere* vererentur. Vis à corde carnis, laudis, diuitiarum deſideria ablegare? Bonorum cæleſtium mente volue præſtantiam.

Observatio V.

Ad illa verba:

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego enim non aſcendam ad diem feſtum iſtum.

Non aſcendit Chriſtus ad diem feſtum, in quo aſſerebant fratres, ipſum honoribus afficiendum fore.

Cordatus enim minimè eſt honores quaſiturus, ſed ab illis requirendus.

ASCENDITE vos ad honores aucupandos, illis vos ingeratis, requirite: ego autem non aſcendam ad gloriam hominum expiſcandam. Honores enim non ſunt ambiendi, ſed expectandi. Theophylactus, *Contra gloriam ſectandam, de quâ illum arguebant, hoc inducit: Aſcendite vos*, ſectamini, requirite: *ego autem non aſcendam*, minimè ſectabor. 39.

Theoph.

40.
Qui ad honores currit, nec venientes expectat, ceruo brutaliter currenti comparatur.
Gen. 49.
Pieri.

De Nephthali ſic Iacob, *Nephthali ceruus emiſſus, & dans eloquia pulchritudinis.* Geneſ. 49. Pone ceruum illigatum, aut recluſum ex ſiſtere, emittitur, tanto impetu patrium fertur in nemus, vt vincat ventorum velocitatem. Huiuſmodi ceruorum curſu, cæco quidem, authore Pierio Valer. exprimitur hominum ſtulta præcipitatio, quâ in honores deferuntur. Hanc notam adſcribit Iacobus Nephthali, qui ſtultâ inconſideratione in honores deferebatur: Quaſi *ceruus emiſſus*. Emittitur ceruus, currit ad nemora. Emittuntur Iudæi à Domino profante, *Vos aſcendite ad diem feſtum hunc*, illicò properant. Dominus autem non aſcendit, quia cordatus honores venientes expectat non inſequitur fugientes.

41.
Qui honores rapit, nec venientes expectat, communis eſt ſtultus locum eiboſque deripiens.
Syneſ.
Luc. 14.
Syneſ.

Illuſtrat D. Syneſius lib. de Prouid. argumentum. *Sæpius inculcandum eſt mortalibus, inſcitiæ regulam eſſe, vitæ noſtræ conditionem non exſpectare.* Si vitæ noſtræ conditio poſtulauerit, nos affici honoribus, ipſi peruenient. Exſpectemus igitur, non conemur morantes abripere. Audi Dominum, *Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco: ſed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in nouiſſimo loco, vt cùm venerit, qui te inuitauit, dicat tibi: Amice, aſcende ſuperius. Tunc erit tibi gloria coram ſimul diſcumbentibus.* Luc. 14. An præripere primam ſedem ſit honoris occaſio? Minimè planè, ſed ruboris. Expectandus eſt honor, & aduentans excipiendus, minimè quæritandus. D. Syneſius haud recedens à conuiuio pulchra id comparatione expreſſit.

Inſcitia

Inſcitiæ ſignum eſt illa non expectare, vt in conuiuiis fercula, quæ circumlata ad nos, vt ea capiamus deuentura ſunt; ſed ipſā honorē vi occupare & præripere. Eiuſmodi namque, ſi illorū cōpos fuerit, ridiculā ſeſe præbebit, ineptus, ac inaruanus cōuiua, ſordida illiberalitate, quantum in ſe eſt, ordinem perturbans. Sordidus qui præripit cibos ante quam ad manus deferantur: Sordidus, qui honoratiorem locum non vocatus ambiat; non oblatum, expoſitúmque ſibi audeat occupare.

42. *Dauid expectauit Regnū, moram non diripuit, nec, cum potuiſſet, ante tempus accepit.* 1. Reg. 24.

Dauid à Domino ad Regnum Iſraeliticum fuerat electus: nec dubium, quin Regalis honor ad ipſius manus peruenturus tandem eſſet, ad caput diadema. Expectabat Dauid Regni aduentum prolixas tamen moras gerens. Quadam die Saul venit ad Dauidis manus, adeóque ſimul diadematis honor capiti futuri Regis adhæſit, vt facillimè apprehendere poſſet. Non ſic Dauid, ſed profatus abſtinuit: *Viuit Dominus, quia niſi Dominus percaſſerit eum, aut dies eius venerit, vt moriatur, aut deſcendens in prælio perierit, propitius ſit mihi Dominus, vt non mittam manum meam in Chriſtum Domini.* 2. Reg. 24. Cui potis inimicum perimere, abſtinuit? An non diuinæ gratiæ honor erat Regni diadema? Ita plane. Ergo honoris gratia non erat arripienda, ſed expectanda. Baſilius Seleu. orat. 16. *Pepercit Dauid dormienti, & os ouem, gratia regimen ſecutus, conſeruauit.* Dei gratia diriget honoris aduentum. Quid ſi moram fecerit? Expectabo; nec enim cordatos decet honores arripere venientes.

Baſil.

43. *Docuit Romanum orbē, honores expectandos non diripiendos.* Ambroſ.

Rem egregiè ponderauit Ambroſius Apol. 1. de Dauid, cap. 6. *Debitum ſibi imperium diu diſtulit, quod ſciebat ſibi, Deo authore, deberi. Quo ſolo docuit omnes homines, non præripiendum Regnum, etiam ſi debeatur, ſed expectandum, vt ſuo tempore deferatur. Utinam hunc virum imitati eſſent poſteri; non tantas bellorum pertuliſſemus acerbitates. Arguis, quod vnum occiderit Dauid; non conſideras, quod docuerit, quemadmodum pax orbi Romano perpetua ſeruaretur.* Expectet quiſque honores venientes, non præripere feſtinet: nec minima iurgiorum exſurget occaſio.

45. *Opportunius honores non expectātibus obueniunt. quid non requirentibus?* Leu.. Plutar.

Quid quod opportunior honor non quærentibus obiicitur? Fatur Liuius Dec. 1. lib. 4. *Honos atque gratia opportuniora non cupientibus ſunt.* Qui non didicerat ex Dauide Orbis Romani Dux *Paulus Æmilius* (loquor cum Plutarcho in Rom. Apot.) *iterum petens conſulatum, repulſam tulit: cæterum cum bellum aduerſus Perſeum, ac Macedones imperitia, ſegnitieque Ducum iam longum duceretur, eidemque Conſulatum detuliſſent, negauit ſe illis habere gratiam; non enim ſe ob id tum deſignatum Imperatorem, quod ipſe deſideraſſet Imperium, ſed quod ipſi Imperatorem.* An non honos opportunior fuit Paulo Æmilio non quærenti, quam inaniter poſtulanti? Num non accreſcit honos, quando quæreris Reipublicæ, aut muneri neceſſarius, quam quum neceſſarium tibi quæris honorem?

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Vos aſcendite ad diem feſtum hunc, ego enim non aſcendam.

Licet fratres poſtularent enixè, vt aſcenderet ad feſtum, non obtemperauit, Patris voluntati obſequium præſtiturus.

Solum enim ſequendi cognati, propinqui, amici, familiares, dum ad Deum tendentia præſcripta indicere videntur.

CHRYSOSTOMVS, *Aſcendite vos, fratres, ego autem non aſcendam modo vobiſcum, quia tempus meum nondum impletum eſt; in futuro enim Paſcha crucifigendus erat.* Sic Pater diſpoſuerat, id quod ad vnguem Dominus daturus erat executioni. Fratres rogant, propinqui inuitant, cur non allicitur ad aſcenſum? Quia licet Mater rogaret, Patris ſolummodo Dominus exequendæ voluntati ſtuderet: exemplum præbens ſolummodo tunc propinquos, amicos, imo parentes temporarios ſequendos, dum ad Deum eorum præſcripta diriguntur; à Dei præſcriptione recedunt? pergant illi, *ego autem non aſcendam.* 45. *Parentum, propinquorū, amicorum dilectio vſque ad aras.* Chryſ.

Iam à cunabulis Dominus à temporariis parentibus recedere ſciebat, vt Patris cæleſtis præſcripta ſequeretur. *Cum factus eſſet Ieſus annorum duodecim, aſcendentibus illis Ieroſolymam ſecundum conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus, cum redirent, remanſit puer Ieſus in Ieruſalem.* Luc. 2. Fratres, ô Domine ad feſtum aſcendunt Ieroſolymam, & non ſequeris properantes, qui aſcendentes ad diem feſtum Ieroſolymam Mariam, & Ioſephum ſequutus es. Tunc Patris voluntati præſtans obſequium, ſequutus ſui parentes ad feſtum: nunc autem non ſequar, quia Patris hæreo præſcriptioni. Liceat rogitare vlterius, cur non ſequutus es parentes dum reuertuntur è Ieroſolymà quemadmodum ſequutus fuiſti ad Ieroſolymam aſcendentes? Roganti Matri, *Fili, quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Dominus reſpondit, *Quid eſt, quod me quærebatis? neſciebatis, quod in iis, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Ibid. In Ieroſolymam aſcendentes ſequor, & à Ieroſolymà recedentes non ſequor temporarios parentes, quia cæleſtis Patris iuſſa exequenda ſunt. Hieronymus Epiſt ad Lætam ſic de filiæ inſtitutione: *Poſtquam grandiuſcula eſſe cœperit, & in exemplum ſponſi ſui Ieſu creſcere ſapientia apud Deum, & homines ætate & ſapientia, pergat ad Templum veri Patris cum parentibus ſuis, ſed cum illis non egrediatur de Templo,* Sequendi enim

49. *Chriſtus parentes ad Templum pergētes ſequitur, recedentes non ſequitur; quia Patre cæleſti duce gradiebatur.* Luc. 2.

Hieron.

enim propinqui, & non ſequendi iuxta Patris cæle[illegible] imperia, túncque illis obedientia præſtanda, cum diuinæ non contradicitur voluntati.

47. *[illegible] mari- [illegible] ſe- [illegible] præ cri- [illegible] equa- tur.* 1 Reg. 1.

Olim El[illegible]ana aſcenſurus ad Templum, Annam vxorem inſtat Domini fratrum rogauit, vt ſimul aſcenderet. *Aſcendit autem vir eius Elcana, & omnis domus eius, vt immolaret Domino hoſtiam ſolemnem, & Anna non aſcendit: dixit enim viro ſuo* (procul dubiò roganti, vt aſcenderet ſecum.) *Non vadam, donec ablactetur infans, & ducam eum, vt appareat antè conſpectum Domini, & maneat ibi iugiter.* 1.Reg. Pondero in primis verbum illud: *Non vadam.* Ac ſi diceret, Vos aſcendite ad diem ſolemnem hunc, ad hoſtiam ſolemnem, ad voti impletionem: ego autem non aſcendam. Cur maritum non ſequitur properantem ad Templum? Quia Dei interiùs loquentis præſcripta ſtudebat implere.

48. *San deſeri [illegible] ad Templum infantē, ne cogeretur [illegible] maturè [illegible] contra Dei præſcriptionem.*

Deinde requiro, cur ablactationem expectauit infantis, vt eum Domino offerret? Vt reſpondeam, præmitto, votum Annam emiſiſſe: *Domine exercituum, ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, dederiſque ſeruæ tuæ ſexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ eius.* &c. Ibid. Aſſero igitur non deportatum Samuelem donec à lacte amoueretur, ne oblatus puer cogeretur à Domino cui offerendus erat, vel minimâ temporis particulâ recedere. *Omnibus diebus vitæ eius* debet oblatus Domino in Templo permanere. Igitur expectanda ablactatio, ne cogatur infans me ſecum aſcendentem in Templum, ſimul ſequi reuertentem, nec omnibus iam diebus vitæ eius coram Domino maneat. Oſtendatur à cunabulis verus Saluatoris alumnus, parentes ſequatur iuxta Domini ſolius præſcriptionem. Ad hanc mentem Chryſoſtomum allicio. *Non auſa eſt* (inquit homil. 2. de Samu.) *aſcendere in Templum, donec ablactâſſet infantem; adductóque illo, ac mox recepto, deſcendere verebatur.* Vt ſcilicet lacte reficeret. Aſcendite ergo vos ô Elcana, o familiares, ego non aſcendam; ne infans omnibus diebus vitæ ſuæ apud Templum commoraturus, cogatur vel parentes ſequi recedentes è Templo, quando oportebat eum iuxta voti præſcriptum apud Templum commorari. Chryſ.

49. *Dei via baereſco ſolū deſerens parentes, ſi recedāt à via.*

Appoſita argumento D. Gregorij ſententia vulgaris illa: *Diligamus illos, qui nobis cognatione coniuncti ſunt, & quos proximos nouimus, diligamus, aut ſequamur: & quos aduerſarios in viâ Dei cōpatimur, odiendo, & fugiendo neſciamus.* Preme illud: *In viâ Dei.* Licèt ad Templum pergere videantur, cum illis non aſcendas, ſi aliò Dei dirigit imperium. Ariſtoteles lib. 8. Topic. *Qui dubitat, vtrum oporteat Deos ſequi, aut parentes, non indiget ratione, ſed pœnâ.* Gregor. Ariſtot.

50. *Vt ſponſum ſequaris, relinque propinquos.*

Dauidico ore Deus ſponſæ; *Audi filia, & vide, & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.* Pſal. 44. Vnicum ei iter indicitur nempe Ieſu ſponſi ſequela. Parentes relinquendi, vt Agnum, quocumque ierit, ſequaris, ſponſa. D Hieronymus Epiſt. ad Furi. *Honora patrem tuum, ſed ſi te à vero Patre* (quem præeuntem ſequutura ſemper es) *non ſeparat. Tandiu ſcito ſanguinis copulam quandiu ille ſuum nouerit creatorem. Alioquin Dauid protinus tibi canet, Obliuiſcere populum tuum, &c.* Pſal. 44. S. Hieron.

SECTIO TERTIA.

Ad diem feſtum Dominus aſcendens.

TEXTVS.

VERS. 9. HÆc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæâ. 10. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum, non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. 11. Iudæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille? 12. Et murmur multum erat in turbâ de eo. Quidam enim dicebant. Quia bonus eſt. Alij autem dicebant. Non, ſed ſeducit turbas. 13. Nemo autem palàm loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De aſcenſu Domini in Ieroſolymam.

1. *Quandonam aſcenderit?*

HÆC *cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæâ.* Poſtquam aſcenderunt propinqui Ieſu ad Templi diem feſtum, ipſe apud Galilæam moratus eſt. Quanto tempore manſerit? Incertum eſt, ſicut etiam, quando fratres aſcenderint, poſt quam Dominus fuerit locutus. Hoc vnum certum habeo, in Galilæâ Dominum manſiſſe, donec fratres iter Ieroſolymæ caperent: poſtquàm verò ipſi profecti fuerint, Chriſtum aſcendiſſe; an verò vno, an pluribus diebus poſt illorum profectionem, ignoratur.

2. *An prima die feſtiuitatis adfuerit.* Tolet.

Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum. Venit, (authore Toleto, & aliis) Dominus Ieroſolymam ita vt prima die feſtiuitatis adfuerit. Quonammodo id præſtare potuit, ſi veniſſe dictus eſt poſtquàm fratres eſſent profecti? Quia ſolebant Iudæi citiùs venire in Ieruſalem vno aut pluribus diebus ante feſtum pro temporis, aut itineris opportunitate: vti aſſolet apud noſtrates, quando ad celebrandam

in

inſignem ſolemnitatis diem multi in locum aliquem concurrunt. Vnde quamuis fratres priùs profecti ſunt, Chriſtus tamen potuit Ieroſolymam adeò tempeſtiuè peruenire, vt etiam primo ſolemnitatis die interfuerit.

3. *Quaſi occultus aſcendit.* *Non manifeſtè ſed quaſi in occulto.* Aſcendit itaque non in manifeſto, vt ſolebat, magno comitatu, & omnibus notus, at nunc aſcendit non omnino occultus? venit enim cum Diſcipulis, *ſed quaſi in occulto*; quia non omnibus ſe manifeſtabat, in publicum, vt ſolebat, prodiens. Porrò hæc non ad viam tantùm, ſed etiam ad locum, quò ibat, pertinent. In Ieruſalem enim non manifeſtus, ſed occultus paucis notus illis primis diebus moratus eſt. Quod innuit Euangeliſta aſſerens aſcendiſſe ad diem feſtum *quaſi in occulto*, vt diſtinguat ab illo alio aſcenſu in Templum publico, ad docendum, qui factus eſt, cùm ibi adeſſet.

4. *Cur latere voluerit?* Cur Dominus latere voluerit? Crediderim, vt Iudæorum furori cederet aliquantulum, qui tunc maximus erat, quando venturus, doctuſque expectabatur, nempe primis diebus, & ſui poſſet deſiderium excitare. Demum vt ſuam potentiam oſtenderet, qui Iudæis ipſum, illis diebus, inquirentibus, & contra eum murmurantibus, apparuit, & tamen nihil ei nocere potuerunt.

§. II.

De Iudæis murmurantibus.

5. *Quæritur Ieſus.* *IVdæi ergo quærebant eum in die feſto, & dicebant: Vbi eſt ille?* Particula ergo cauſam, & illationem indicat: Quia in occulto aſcendit, nec ſe omnibus manifeſtum primis diebus præſtitit, propterea quærentes dicebant: *Vbi eſt ille?* Vox eſt requirentium, & inuenire cupientium; ideo duplici vſus Euangeliſta verbo: *Quærebant, & dicebant.*

6. *Quorſum vox hæc?* Chryſ. Cyril. *Vbi eſt ille?* Affirmant D. Chryſoſtomus homil. 48. & D. Cyrillus lib. 4. Cap. 37. vocem hanc eorum eſſe, qui eum inſequebantur, & interficere quærebant. Ille quidem addit ex ſummo odio ſic locutos: *Vbi eſt ille?* quaſi nominare non ſuſtinentes. Hic verò adiicit ex arrogantiâ magnâ ortum duxiſſe, quaſi eum contemnentes. *Authoris ſententia.* Tolet. Aſſero tamen cum Toleto & aliis vocem hanc: *Vbi eſt ille?* à multis prolatam, à quibuſdam bono animo, ab aliis malo eſſe profectam. Quidam ergo ex contemptu, quidam ex veneratione quærunt. Vox illa vtrique ſenſui poteſt accommodari.

Quæris, quinam vocabulo illo: *Iudæi* ſint intelligendi? Toletus reſpondet, Vox iſta erat Principum Iudæorum & Phariſæorum, de quibus paulo poſt dicitur: *Propter metum Iudæorum*; hi enim erant primi, & qui maximè Chriſtum perſequebantur. Profectò ſi horum vox eſſet eodem animo, eodem exitiali loquerentur affectu. Ergo vt Toletus aſſerat, quoſdam bono animo, bono affectu locutos, non debet ad Phariſæos, & Principes perſecutores vocabulum *Iudæorum* contrahere, ſed ad omnes, qui erant de Iudâ, & qui aderant Ieroſolymis; qui quidem, me authore, Iudæi dicti ſunt ideò, vt à Galilæis diſtinguerentur. 7. *Quinam Iudæorum hic nomine intelligantur?* Tolet.

Et murmur multum erat in turbâ de eo; quidam enim dicebant, Quia bonus eſt; alij autem dicebant: Non, ſed ſeducit turbas. Dum Iudæi requirunt Saluatorem, nec inueniunt, mutuò in partes diuiſi contendunt. Quidam partes Chriſti, quidam contrarias agunt: hi vt bonum defendunt, illi vt malum accuſant. Toletus ſic. Caietanus fatus: *In turbis quidem erat murmuratio, & de turbâ erant dicentes, Quia bonus eſt: Dicentes autem quòd ſeducit turbas, inter turbas quidem erant, ſed non de turbâ.* (Illi ſcilicet, qui bonum eſſe aſſeruerunt.) *Niſi fortè aliqui increduli de turbâ arrogantes ſibi exemptionem à turbâ, tanquam prudentiores aliis.* Hi quidem potiori iure inter vulgares computandi; omnis enim præſumptio vulgaritatem ſapit. 8. *De murmure Iudæorum.* Caiet.

Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum. Id eſt, Principum, & Primorum, qui aderant Ieroſolymis, & maximè Chriſtum inſequebantur. *Nemo.* Ad quoſnam hæc particula referenda? ad eos-ne, qui bono affectu loquebantur? an ad eos, qui iniquo animo dicebant: *Quia ſeducit turbam?* Exiſtimo tam ad hos, qui contra Chriſtum, quàm qui pro Chriſto erant particulam: *Nemo tamen palam loquebatur*, pertinere. Prohibuerant enim Iudæi omnem de Chriſto ſermonem, & contentionem, vti eius memoria omninò ab omnium mentibus deleretur, propterea nemo audebat publicè loqui. Sic expoſuit Toletus. Aſt ego cum Caietano approbans, quod Toletus ait particulam *Nemo* pertinere ad laudatores, & detractores exiſtimo palàm locutos non ob decretum illud, ſed quia *turba timebant Iudæos Principes, qui perſequebantur Ieſum.* 9. *Quinam murmuris authores?* Tolet. Caiet. *Authoris modi.*

IN

IN IESVM MVRMVRE IVDÆORVM ACTVM

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX EODEM AD DIEM Feſtum aſcendente.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Hæc cùm dixiſſet, ipſe manſit in Galilæa. Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum.

Qui manſit in Galilæâ, vt impetum hoſtium furentium vitaret: curans animorum ſalutem, ſecurus aſcendit.

Innuens, Euangelij miniſtros tunc præcipuè ſecuritate ſpirituali frui, cùm inter deprauatos operam impendunt miniſterio.

10. *Ediſcant ſo-ſueta, quò Miſſionum miniſterio incumbunt.* Chryſ.

CVR diſcedentibus fratribus, Dominus in Galilæâ manſit? Theophylactus, *Noluit in principio aſcendere, vitans iram frementium Iudæorum.* Quare autem poſt diſceſſum fratrum aſcendit in Iudæam, Iudæorum ſe ſe iræ committens? Chryſoſtomus, *Aſcendit vt erudiat, non vt patiatur.* Si manſit in Galilæâ, ne pateretur, ira ſæuiente Iudæorum: quonammodo ne pateretur aſcendit? Planè videtur inaniter vitaſſe periculum manendo, ſi quidem aſcendendo nulli eſt periculo addictus. Reſpondeo Dominum moratum quidem fuiſſe, vt verum periculum repelleret: at ſtudens Iudæorum eruditioni, iam non timuiſſe, vllo ſe periculo tentandum? quia Euangelij miniſtri tunc præcipuè ſecuritate fruuntur, cùm operam miniſterio impendunt. Edocentur illi, qui apud clauſtra morantur, ne inter deprauatos homines degentes, dum eos curant ad virtutem allicere, ab eis ad vitiorum ditionem deferantur. Nullo (mihi credite) ſpirituali incommodo implicantur, qui ſuum implent miniſterium, quamuis inter perditiſſimos peccatores commorentur.

11. *Chriſtus à peccatoribus non recedit, quo quid edoceat nullo ſubiacere periculo.*

Aliquando Chriſtus in nauiculam Petri aſcendens turbas docebat: omnium autem perſonam gerens Apoſtolus, ait: *Exi à me Domine, quia homo peccator ſum.* Luc. 5. Ac ſi diceret, quonammodo ô Magiſter ad peccatorum conſortium aſcendens, infici non vereris? *Et ait ad Simonem Ieſus: Noli timere, ex hoc iam homines eris capiens.* Omnem excute timorem dum capiendorum hominum miniſterio incumbis, minimè peccatorum afficieris contagio. D. Auguſtinus lib. 2. qq. Euang. Cap. 2. *Non receſſit ab eis Dominus, ſignificans in bonis & ſpiritualibus viris non eſſe oportere hanc voluntatem, vt peccatis turbarum commoti, quò quaſi ſecuriùs viuant, munus Eccleſiaſticum deſerant.* Securiſſimè enim inter peccatores degunt, qui docendi aut concionandi munera exerunt. Auguſt.

12. *Quaſi alter Chriſtus eſt ſecuriſſime degens inter impios, qui ſolum curat animorum ſalutem.*

Euangelij miniſtris Deus Ieremiæ ex ore profatur. *Ante faciem meam ſtabis, & ſi ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meum eris. Conuertentur ipſi ad te, & tu non conuerteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum æreum fortem, & bellabunt aduerſum te, & non præualebunt, & liberabo te de manu peſſimorum.* Cap. 15. Gregorio, Chryſoſtomo, & Strabo authoribus miniſtri Euangelici inter peccatores degentis ſecuritas exprimitur. Illa præcipuè expende: *Ante faciem meam ſtabis: Quaſi os meum eris.* Times, nè à facie Domini recedas, contemplationis exercitamenta deſerens, vndè peccatorum peſſimorum afficiaris infectione? Haud verearis, quaſi os meum eris, id eſt, Chriſti concionatoris ſecuritatem qui non potuit infici, imitatus fueris. Theodoretus, *Si quempiam errantem conuerteris, multam apud me fiduciam conſequeris, quod indicat clauſula: Ante faciem meam ſtabis. Et ſi quempiam ex impijs conuerteris, ori meo aſſimilabere.* Id eſt, Chriſto concionatori. Monuerim tamen à Miniſtro Euangelico pretioſum à vili ſeparandum, hoc eſt, de peccatoribus illud ſolum requirendum, vt ad meliorem frugem conuertantur. Tunc quidem *conuertentur ipſi ad te: & tu non conuerteris ad eos.* Interlinearis, *Imitatores tui illi erunt, non tu eorum.* Non ergo timeas ad impios, quibus cum degis, te conuertendum: potiùs ſpera ipſos tui futuros imitatores. Chryſ. Strab. Theod. apud Strab.

13. *Dat ſecuritatem inter impios commoratis concionatori, quam non dedere deſerti orationes, ieiunia &c.*

Quoties ſpiritualis vir orationis, & contemplationis exercitamentis ſtudens, humi accubans, ieiunans, non omnino illa fruitur ſecuritate? Teſtor D. Hieronymum apud deſerta peccatorum fugientem conſortia degentem, & aliquando ſimul ſe in mediis choreis vrbis verſari cogitantem. Quid ergò ad ſecuritatem ſectandam præſtabo? Proximorum ſalutis ſtudioſus deſerta relinque, cubiculum deſere, à ieiuniis, à

cubatione ſuper humum, à vigiliis parumper excede: dabit tibi proculdubio prædicatio inter deprauatos auditores, quod fortaſsè non dederat deſertum. Pulchrè Chryſoſtomus Orat. 5 aduerſùs Iudæos. *Quod neque ieiunium, neque humi peracta cubationes, neque peruigilia, neque aliud quippiam poteſt efficere, officis fratris procurata ſalus.*

Chryſ.

14. Adhuc premo illa verba: *Os meum erit: conuertentur ipſi ad te, & tu non conuerteris ad eos.* Vbi Lyranus, *In hoc loqueris pro me; ille enim qui loquitur pro Rege, dicitur os Regis. Conuertentur ipſi ad te.* Si Concionator pro Rege loquitur, aptiùs dixiſſet: *Conuertentur ad me.* Profectò valdè appoſitè adiecit: *Loqueris pro me, & conuertentur ad te.* Nam qui vices Dei gerens proximorum impiorum licèt, dat operam conuerſioni & os Dei eſt, & in Deum quodammodo conuertitur. Vnde vereri non debet, ne in impium proximum ipſe conuertatur, potiùs impius ad ipſum, quaſi ad Deum immutabilem conuertetur. Quicumque ergo ad opus Euangelicum peragendum cellam relinquis, à formidine omninò recede, quòd in impium proximum conuertaris.

Proximorum ſaluti incumbens quaſi Deus eſt, cui prauitatum venena non nocent.
Ier. 15.
Lyran.

15. De Sabbati die loquutus Dominus, ait: *Omne opus tuum non facies in ea.* Exo. 20. An opera circa ſalutem animarum inibi prohibeantur? Minimè, ipsâ lege cauente: *Omne opus tuum.* Prohibeor mea opera gerere. Attamen miniſteria circa animorum ſalutem non eſt meum opus, ſed Dei, cuius gero perſonam. Tertullianus lib. 4. adu. Marc. cap. 12. *Dicendo. Tuum, de humano opere definit, non de diuino. Opus autem ſalutis, & incolumitatis, non eſt hominis, ſed Dei proprium.* Operi ſalutis incumbis? Deum te eſſe nullo prauorum contagio afficiendum exiſtima. Pende illas particulas: *Opus ſalutis, & incolumitatis.* Quàm aptè opus circa ſalutem proximorum cum incolumitate copulauit! Nam qui ſtudium circà huiuſmodi miniſterium impendit, Dei inſtar quodammodò incolumitate à Deo ipſo præſtitâ donatus eſt. Edoceantur hinc Ieſuitæ, qui adnato ſibi ex inſtituti præſcriptione proximorum ſaluti operam expendit, non ideo periculis propriæ ſalutis implicari; potius Deificâ quodammodo Numine præſtante, incolumitate frui.

Inſtar Dei, incolumis inter deprauatos eſſe censetur.
Exo. 20.
Tertull.

Observatio II.

Ad illa verba;

Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

Qui dixerat, ſe non aſcenſurum ad diem feſtum, poſtea aſcendit: & tamen non aſcendiſſe probatur, quia quaſi occultus aſcendit. *Id enim, quod in occulto geritur, quaſi non factum poteſt affirmari.*

CHRISTVM poſt diſcedentes fratres, Ieroſolymam ad diem feſtum aſcendiſſe Ioannes affirmat. Quonammodo aſcendit, ſi ſe minimè aſcenſurum præmiſerat? *Vos*, inquit, *aſcendite ad diem feſtum hunc, ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum.* Si aſcendit? quomodo non aſcendit Interlinearis, *Non aſcendam ſicut vos quærens gloriam, quia tempus gloriæ meæ nondum eſt, in quo erit mea feſtiuitas.* Chryſoſt. *Ego verò non aſcendam modò vobiſcum.* Alij aliter reſpondent Doctores. Ego autem in præſenti vt reſpondeam, illam premo particulam: *Aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.* Promiſit itaque ſe non aſcenſurum? Ergò non aſcendit; quia quod geritur occultè quaſi factum minimè fuiſſe videtur. Cùm Margarita Hiſpaniarum Regina, noſtrum breue ſolatium, longus luctus, principalis ſpiritus norma mirabilis Maritum primò ingrederetur, Philippus tertius tantæ coniugis dignus vir interfuit ſolemniſſimo diei non manifeſtè, ſed quaſi in occulto. Aſt cum ab omnibus videretur, cuncti quaſi neſcire ſimulabant, arbitrati ſcilicet quaſi feſto non intereſſe, qui quaſi in occulto gradiebatur. 16.

Interl.

17. Ad animi hinc eruditionem aſcendens aſſero illud quaſi non geri, quod cautè & in occulto peragitur. Grauiſſima crimina perpetraſti ſtudioſus cautelæ? Quodammodo illa minimè geſſiſſe te exiſtima. Villicus ille *diffamatus apud Dominum quod diſſipaſſet bona ipſius* vocatus à Domino illud audiuit: *Quid hoc audio de te? redde rationem villicationis tuæ; iam enim non poteris villicare.* Luc. 16. Non dixit: *Quid hoc ſcio de te?* Sed *Quid hoc audio?* Sciebat Dominus; ſed villicus vocatur ad iudicium, non quia eius ſcelus ſcitur; ſed quia auditur. Ob cautionis defectum damnatur? Vulgare illud accinit, *ſi no fueres caſto ſe cauto.*

Quaſi non exiſtit iniquitas, dum non publicatur.
Luc. 16.

18. Porrò ille edoctus *conuocatis ſingulis debitoribus Domini ſui, dicebat primo: Quantùm debes Domino meo? At ille dixit: Centum cados olei. Dixitque illi: Accipe cautionem tuam, & ſede citò, ſcribe quinquaginta.* Textus adiicit, *Et laudauit Dominus villicum iniquitatis, quòd prudenter feciſſet.* Ibid. Iniquus ille à Domino laudatur, *quòd prudenter feciſſet.* Quænam illa prudentia? Priùs cautionem innuit, quàm iniquitatem audeat perpetrare. Magis tunc bona Domini diſſipabat, ſed cautè gerebat. Accipe cautionem: *Hagaſe con recato.* Rupertus pulchrè lib. 8. de Oper. Spiritus ſanct. cap. 21. *Singulis dicit: Accipe cautionem, quod eſt dicere: Tantùm caueas, vt emendes.* Ex meâ calamitate, quæ me prudentem reddidit, diſce prudentiam. Ob publicatum delictum, ob diffamatam iniquitatem perij: ex cautelâ curo ad munus redire. Vos cautionem accipite, cautè hanc gerite iniquitatem, & quodammodo vos emendatos putate eiuſdem maculæ, quam perpetratis. Quod enim cautè geritur, quaſi factum non eſt.

Laudatur iniquus ac ſi iuſtus eſſet, quia quod occultè geritur, quaſi nõ effectum reputatur.
Luc. 16.
Rupert.
Edoctus iam ex calamitate publicationis delicti, alios edocet cautelam.

19. Aiebat Dominus, *Cum immundus ſpiritus exierit de homine per ambulat per loca inaquoſa, quærens requiem. Et non inueniens dicit; Reuertar*

Minus periculoſum eſt ſtatim

illius, qui cautè quam illius, qui nō cautè delinquit, quia coutus non inchoat quodammodo peccatum vſque dum incipit publicum agere. Luc. 11.

uertar in domum meam, vnde exiui. Tunc vadit, & ſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe, & ingreſſi habitant ibi. Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Luc. 11. Vndenam ſtatus hominis illius peior priore redditus eſt, Crediderim, quia priùs hominis ſpiritus ad deſerta, ſeu occulta pergit, ſolitudinem captat, vt cautelæ ſtudeat, dum delinquit; At poſtmodum aliis ſpiritibus immundis, ſiue hominibus impudicis comitatus libidinem manifeſtè gerit. *Nouiſſima tunc peiora prioribus.* Dum enim cautelæ opera datur, ſpes adeſt emendationis. Egregiam do Nazianzeni Orat. 40. de Baptiſmo ſententiam. *Fient nouiſſima primis deteriora. Tunc enim ſpes emendationis cautioriſque viuendi rationis erat. Nunc autem perſpicua, & manifeſta eſt prauitas.* Pende illud: *Cautioris viuendi rationis erat ſpes:* Nam ſpes emendationis & ſpes maioris cautelæ ſimul gradiuntur. Cautè geſſit delictum, creſcet ſpes maioris cautelæ, ſimul fouetur maioris emendationis ſpes.

20. *Quaſi alienum, ſiue nō ſuum illud peccatum eſt quod occultè, ſeu cautè geſſiſti.* Pſal. 18. Strab. Caſſian.

Carmen Dauidicum compleat argumentum. *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo.* Pſal. 18. Miſſis pluribus interpretationibus innuentibus quonammodo propria crimina vocitentur aliena, illos approbo, qui aliena & occulta idem eſſe profitentur. Munda me, & parce ſeruo tuo ab occultis meis criminibus, quæ quidem quia occulta ſunt, quaſi non mea ſunt, ſed aliena à me. Id enim quod cautè geritur, quaſi factum non fuiſſe, quodammodo apparet. Roboro excogitationem ex Strabi adnotariunculâ marginali: *Cautus, circunſpectus fuit in ipſis.* Fauet Caſſianus, *Occulta ſunt, quæ ſecretà voluntate oriuntur, quæ multis celantur.* Huiuſmodi piacula quaſi aliena ſunt. Qui cautè peccat quodammodo non delinquit. Qui autem poſt cautelam publicè audet gerere delictum, quaſi primùm tunc dat operam iniquitati. Vnde Caſſianus, poſtquam innuit occultum peccatum quaſi alienum ab homine eſſe, addit: Quæ peccata occulta ſi fortè noſcuntur, dicit Salomon, *Non eas poſt concupiſcentias.* Si iam poſt concupiſcentias iuerat peccator occultus, quonammodo quaſi adhuc eſſet innocens, monetur: *Non eas?* Certè quia cautè delinquens, quodammodo minimè peccaſſe probatur. Audiant hi, quibus penè tota delicti voluptas in publicatione ſita eſt. ſibi non videntur integrâ voluptate fruitos, ſi vulgatiter piacula eorum non circunferuntur.

Observatio III.

Ad illa verba:

Vt autem aſcenderunt fratres eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum.

Cum fratribus noluit aſcendere, ne videretur ſtudioſus vanitatis; poſt fratres aſcendit, ne feſtorum violator haberetur.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

Innuens, fideles ab omni mali ſpecie abſtinere, ne ſcandali detur occaſio.

SI rurſum quæras, cur Chriſtus ad feſtum poſt fratres aſcendit, qui noluit cum fratribus proficiſci? Reſpondeo cum Maldonato noſtro: *Noluit, eorum de ſe prauam opinionem confirmare. Si enim tunc cum illis aſcendiſſet, viſus fuiſſet, eorum votis aſſentiri: ideóque aſcendere, vt humanam pararet gloriam, quemadmodum illi deſiderabant. Aſcendit autem poſtea, vt legi ſatisfaceret, & vt ſuo, non illorum ſenſu aſcendere videretur.* Quàm prudenter Dominus vtrumque inconueniens vitauit! Nec legis violator apparet, dum aſcendit: nec fratrum ſuggeſtioni obſequitur, dum aſcendere non vult. Edocet planè fideles, non ſolùm non delinquere, verùm & ab omni ſpecie iniquitatis abſtinere, ne ſcandalum excitari poſſit. 21. *Haud ſcandali occaſio exhibenda.* Maldon.

22. *An accuratiùs bona fama quam conſcientiæ rectitudo ſit procuranda.*

Simul ergo Dominus & legem implet, & ab ſpecie mali non gradiens ſimul cum fratribus ſe ſe liberauit. Profectò priùs ſpeciem mali excutere curat non annuens fratribus, vt inanis gloriæ cupidus eſſe non videretur; quam legem feſti impleret obſeruandi. An accuratiùs bona fama, quam rectitudo conſcientiæ procuranda eſt? Certè Dominus priùs videtur operam dediſſe ſcandalo vitando, bonæque famæ comparandæ: quàm legis impletioni, ex feſti obſeruantiâ. Dauid ad hæc: *Dominus regnauit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.* Pſal. 92. Vbi Bernardus lib. 3. de Conſiderat. ad Eugen. cap. 4. aſſerit in decore curam de bono nomine, in fortitudine puritatem conſcientiæ ſignificari; Dominus ergo priùs *decorem induit*, quàm *fortitudinem*? priùs curat boni nominis emicare ſplendorem, quàm bonæ conſcientiæ radios fulgurare? nè ſcilicet paruulos ſcandalizet. *Tu quoque* (Pater adiicit) *eſto decorus in gloriâ, & fortis in fide, & probaſti te imitatorem Dei. Fortitudo tua fiducia fidelis conſcientiæ, decor tuus decor bonæ opinionis.* Tam neceſſaria eſt bonæ opinionis cura, quæ quodammodo ſit conſcientiæ puritati præponenda? Hac exaggeratione innuitur, quanti interſit proximos non ſcandalizare.

23. *Ad fidelis perfectionem pertinet & conſcientiæ puritati ſtudere, & bonæ opinioni conſulere.* Theſſ.

Certum eſt equidem ad viri fidelis perfectionem pertinere & conſcientiæ ſtudere puritati, & bonæ opinioni conſulere. Qui vnum, aut alterum omittit fidelis non eſt. Paulum audiamus. *Quod bonum eſt, tenete, ab omni ſpecie mala abſtinete vos. Ipſe autem Deus pacis ſanctificet vos per omnia, vt integer ſpiritus veſter ſeruetur.* Theſſal. 5. Tunc integer fidelis viri ſpiritus obijcitur, cùm non ſolùm quod bonum eſt, tenet, ſed ab omni ſpecie mali abſtinet. D. Bernardus citatus. *Sanè intereſt tuæ perfectionis,* (ſiue vt tuus ſit integer ſpiritus) *& malas res, & malas pariter ſpecies deuitare. In altero conſcientiæ, in altero famæ conſulis. Puta tibi non licere (& ſi alias fortaſsè liceat) quidquid eſt malè coloratum. Denique interroga maiores tuos, & dicent tibi: Quod bonum eſt, tenete, ab omni ſpecie malâ abſtinete vos.* An omnia, quæ licent, decebit præſtare? Reſpondet Claudianus.

Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit
Occurrat, mentemque domet reſpectus honeſti. Claudi.

24. *Cuncti fideles & fortitudine veſta conſcientia, & decore ſtudij bona famæ induendi.* Prou. 3. Bernard.

Qui duplici veſte, nempe decore & fortitudine amictus eſt, domeſticos ſuos vult indui duplicibus. *Omnes domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus.* Prou. 31. Duplici, inquam veſte induantur oportet fideles Ieſu alumni, ad conſcientiæ ornatum, fortitudine: ad famæ, ſeu opinionis ſplendorem, decore. Bernardus vbis. *Induere ô Pontifex, veſtimentis gloriæ tuæ, veſtire duplicibus, quibus domeſticos ſuos fortis illa mulier induere conſueuit. Non ſit in conſcientiâ nutans infirmitas modicæ fidei: non ſit in famâ naeuus malæ ſpeciei; & veſtieris duplicibus.*

25. *Sic ornatur ſponſa.* Cant. 2. Mat. 6.

Sic ſponſus dilectam ſuam deſcripſit indutam. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea.* Cant. 2. Flos ille duplicibus inductus apparet. Salomon aſſeruit verax, dum ait, *Conſiderate lilia agri. Dico vobis, quoniam nec Salomon coopertus eſt ſicut vnum ex iſtis.* Matt. 6. Quænam itaque lilij veſtimenta? Color & odor: ſine fortitudo, & decor. Nam ſicut fortitudine induitur conſcientia, ac fama decore; ſic color ſplendidus conſcientiæ commendat ornatum: odor autem opinionis pulchritudinem. Adhuc D. Bernardus ſer. 71. in Cant. *Habent & mores colores ſuos, habent & odores. Neque enim in ſpiritibus id ipſum eſt color & odor non magis quàm in corporibus. Ergo de colore conſcientia conſuletur, de odore fama.* Illud preme: Habent mores colores ſuos, & odores. Odor equidem, id eſt, fama, & opinio ad ipſius conſcientiæ œconomiam videtur pertinere. Sine odore enim famæ quonammodo poteſt morum perfecta pulchritudo exiſtere.

Bernard.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè, ſed quaſi in occulto.

Chriſtus non manifeſtus, ſed quaſi occultus, feſtiuitati adfuit, quia dies feſtus ſibi non agebatur.

Iudæi enim murmure, itaque in ipſum inſurgebant, minimè de piaculis pœnitentes. Aſt ſola pœnitentia, & deuotio diem feſtum Domino gerunt.

26. *Abſconditur Dominus in Feſtis diebus, ne tanta hominum interfuſa impudi-*

CVR Dominus quaſi in occulto vult intereſſe, nec manifeſtè obiicitur aſpectandus? D. Auguſtinus reſpondet, *Non vacat, quòd latenter aſcendit Chriſtus ad diem feſtum, quia ipſe latebat in illo die feſto.* Hoc eſt, nihil in feſtiuitate illa gerebatur, quod Dominum poſſet præſentem memorare. Euſebius Emiſ. amplius expreſſit *Venit Dominus in occulto ad diem feſtum, quia quamuis tota illa feſtiuitas in eius honore, & gloria agebatur, ipſe tamen à paucis, vel à nullis ibi intelligebatur.* O quoties Euchariſticum myſterium publicâ ſolemnitate colitur, & Dominus, qui verè *Deus abſcōditus* dicitur à Prophetâ, duplici titulo in abſcondito oſtentatus! Abſconditur, quia ſpeciebus ſecluditur, abſconditur, quia à pluribus ignoratur, à paucis, vel à nullis intelligitur. An ſi intelligerent Deum adeſſe, tam irreuerenter ſe gererent circa feſti celebrationem? An coram Domino auderent, tam impudicos texere ſermones? Cognitus certè Dominus cogitationes, linguam, effrænatos cohiberet aſpectus. Vereor, ne de abſcondito Deo poſſit vulgariter dictitari: *No ſe atrebe à parecer de corrido.*

citia videatur. August. Euſeb. Emiſ.

27. *Si diebus feſtis non affligimur, Deus feſtum non agit, ac requieſcit.*

Feſti quidem dies inſtituti ad ſpiritùs mundationem, ad compunctionem animi dum cor non compungitur, feſtum Domino diem non agis. Feſtis diebus Deus animorum expiationem indicit: *In hac die expiatio erit veſtri, atque mundatio ab omnibus peccatis veſtris. Sabbatum enim requietionis eſt, & affligetis animas veſtras.* Leu. 16. Si Sabbatum requietionis eſt, quonammodo animæ affligendæ? Requietioni quid cum afflictione? Porro requietio ad Deum ſpectat, afflictio ad feſtorum cultores. *Deus enim requieuit die ſeptimo.* Gen. 2. Dum affligimur, dum expiamur, dum mundamur à culpis, Deus requieſcit, Deus feſtum agit. Exclamat Origenes hom. 23. in Num. *O mira feſtiuitas! Dies feſtus vocatur afflictio animæ. Vide ergo, ſi vis diem feſtū agere; ſi vis, vt lætetur Deus ſuper te, affige animam tuam, & humilia eam.*

Leu. 16. Gen. 2. Origen.

28. *Dies feſtus hominis & non Dei eſt, cum non geritur ſalus humana.*

Qui feſtis diebus corporis ac animi relaxationem ſolummodò curant, diem feſtum agunt ſibi; non Deo, quem cogunt in occulto adeſſe, quaſi ad eum feſtiuitas minimè pertinere videatur. Moyſi Dominus, *Præcipe filiis Iſrael, & dices ad eos: Oblationem meam, & panes, & incenſum odoris ſuauiſſimi offerte per tempora ſua.* Num. 28. Lxx. *Hoſtias meas in odorem ſuauitatis obſeruate, vt offeratis mihi in diebus feſtis meis.* Quare addidit: *Feſtis meis?* Quia & dies feſti hominis: hi quidem, in quibus corporis commoditati animique ex iniquis operibus relaxationi ſtudetur. Solummodò illi feſti dies Domino, cùm animi ſaluti cura expenditur. Origenes, *Habet ergo & Deus dies feſtos ſuos? Habet; eſt enim ei magna feſtiuitas humana ſalus,* Vbi non geritur ſalus humana, hominis, non Dei feſtum eſt.

Num. 28. Origen.

29. *Cum prodigum diem feſtum agit, Dominus adeſt manifeſtè.*

In manifeſto quidem, non *quaſi in occulto* Deus diei feſto adeſt, cum prodigus affligitur, *Epulari, & gaudere oportebat; quia frater tuus hic mortuus erat, & reuixit; perierat, & inuentus eſt.* Luc. 15. Quid mirum, ſi Feſti huius ſacrificium *ſpiritus* filij *contribulatus?* Ambroſius, *Hoc eſt, pro reconciliato filio offerre imperat gratiſſimum ſacrificium, quod eſſet acceptum & cælo, & exercitibus Angelorum.* Preme illud: *Quod eſſet acceptum.* Ad acceptationem (legi apud Iuriſperitum) aut phyſica, aut moralis præſentia requiritur acceptantis. Cur exiſtimas Deum ſuper ſacrificium Abelis inflammâſſe: non ſupra Caini oblationem? Vt oſtenderetur in igne Deus ſacrificium acceptans præſens quidem ſolemnitati; qui quaſi in occulto intereſt ſacrificio Caini, quia minimè ſibi erat acceptabile.

Luc. 15. Fatin.

Quàm

30.
Cum Magdalena ſacrificium offert, Deus feſtiuitati adeſt nō quaſi occultè, ſed manifeſtè.
Luc.7.
Paulin.

Quàm *manifeſtè* Dominus diei feſto adfuit, cùm Magdalena ſacrificium celeberrimum præparauit pœnitentis ſpiritus! Videndus, & tangendus (non ſine Phariſæi murmure) mulierculæ offertur. *Lacrymis cæpit rigare pedes eius, & oſculabatur pedes Domini*. Luc.7. Cur ô Domine, *quaſi in occulto* non ades, ne auſam præbeas murmuri Phariſæi: *Hic ſi eſſet Propheta, ſciret vtique quæ, & qualis eſt mulier, quæ tangit eum?* An quia cùm ſpiritus contribulati peragitur ſacrificium, Deus neceſſariò oſtentatur, vt ſacrarij, & altaris vices gerat D. Paulinus Epiſt.4. *Ad pedes Christi concurrit, ſéque in illis abluit, & cibauit; atque ipſos ſibi pedes ſacrarium & altare conſtituit: in quibus libauit fletu, litauit vnguento, ſacrificauit affectu; ſacrificium enim Deo ſpiritus contribulatus*. An ſine ſacrario, & altari præſenti ſacrificium offertur? Minimè. Ergo ſine præſente, ac manifeſto Domino huiuſmodi dies feſti non celebrantur.

Observatio V.

Ad illa verba:

Murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus eſt. Alij autem: Non, ſed ſeducit turbas, &c.

Iudæi murmuratores, dum iudicare Dominum audent, falſam de illo opinionem exponunt.

Innuo hinc, ſoli Deo iudici, extremóque iudicio reſeruandum dignoſcere num quis bonus, aut malus ſit.

31.
Aduerſum Dei ſeruos frequens vulgi iudicium mendax, cum in aliqua ſpirituali gratia eos videt eminere.
August.

Divus Auguſtinus ſic locum expendit: *De omnibus ſeruis eius hoc dicitur modò. Quicunque eminuerit in aliqua gratia ſpirituali, aut profectu, alij dicunt: Quia bonus eſt: Alij: Quia non, ſed ſeducit turbas*. Adiicit opportunè, *Vnde hoc? Quia vita noſtra abſcondita eſt cum Christo in Deo. Ideò dicere licet hominibus per hyemem: Mortua eſt iſta arbor, v.g. arbor fici, pyri; & quandiu hyems eſt, non apparet. Æſtas probat, iudicium probat: æſtas noſtra reuelatio Christi eſt*. Inania quidem, mendacia iudicia de ſpiritualibus, ímo de prophanis hominibus lata antè Dei iudicium, quod cuncta hominum præcordia reſerabit.

32.
Iudicij die apparet, num arbor bona, viridis ſcilicet aut mala nempe arida.
Pſal 49.
August.

Arboris apparet aut viror, aut ariditas. Num vera? num apparens? Alij, Quia arbor bona eſt. Alij, Quia oculos ſeducit. Hic, Arida eſt. Ille, Viridis eſt. Quid igitur? Dei iudicio reſolutionem reſerua, tunc enim ignis manifeſtè aut viriditatem, aut ariditatem oſtentat. Dauid ad hæc: *Deus manifeſtè veniet, &c. Ignis ante ipſum præcedet*. Pſal. 49. Veniet ad iudicandum, igne præcedente. Quidnam ignis præſtabit? Credo præceſſurum vt iudicio extremo viriditatis aut ariditatis arboris humanæ veritatem præſentet. Auguſtinus citat. *Iſte ignis inflammabit inimicos eius: aridas arbores ignis comprehendet; tunc enim arida apparebunt, quando eis dicetur: Eſuriui, & non dediſtis mihi manducare. In aliâ vero parte apparebit fœcunditas fructuum, foliorum viriditas: Eſuriui, & dediſtis mihi manducare*. Non ergo proferendum iudicium ante tempus iudicij, quando non erunt opiniones, ſed nuda veritas apparebit.

33.
A ſolo Iudice cæleſti vera laus, aut vituperium.
1. Cor 4.
Ambroſ.

Ideo Paulus, *Itaq; nolite ante tempus iudicare, quoadvſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo*. 1. Cor. 4. A ſolo Deo vera laus: *Quia bonus eſt*: verum eſt vituperium: *Non, ſed ſeducit turbas*. Veſtra ergo iudicia iudicio Domini ſubmittantur. Ambr. *Monet illos Paulus, ne iudicent, cùm iudicandi ſint. Expectate diem iudicij Dei. Iniuria enim Iudicis eſt, ſi antè cognitionem eius à ſeruo procedat iudicium.*

34.
Quælibet ſententia ex præſenti iudicio improbabilis eſt, & temeraria, ſola certa futura.
Mat 1.
Paſcha.

Omnis ſententia ex præſenti iudicio prolata improbabilis eſt, & temeraria, vnde futuro iudicio addicenda. Alibi ſub alio prætextu Matthæi locum illuſtro huic inſtituto apprimè deſeruientem. *Inuenta eſt Maria in vtero habens de Spiritu ſancto. At Ioſeph vir eius cùm eſſet iuſtus, & nollet traducere eam, &c*. Cap.1. Nollet ſcilicet condemnare e præſentis iudicij ſententiâ, curauit *dimittere eam*, nempe extremo iudicio; vt à ſolo Deo iudice ſententia ferretur. Sic egregiè Paſchaſius lib. 2. *Et nos, fratres, quoties turbat nos dubietatis caligo, fallit rerum ſpecies, facit ſuperficies cauſarum interdum interiora veritatis neſcire, declinemus, à præſenti iudicio ſubtrahamus ſententiam. Dicamus totum Deo* iudici, qui tandem proferet aut, *Quia bonus eſt*, aut, *Non, ſed ſeducit turbas.*

35.
Error multus in iudicio præſenti, vnde differ ſententiam vſque ad futurum, à Iudice cæleſti proferendam.
Iſa. 5.
Ioa. 7.
Hieron.

Clamat Iſaias, *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum*. Cap. 5. Vndenam tantus ſententiarum error? Quia ex præſentis iudicij tribunali, futuri obliti tuliſtis ſententiam. Magiſter inquit, *Nolite iudicare ſecundùm faciem, ſed iuſtum iudicium iudicate*. Ioa.7. Si faciem aſpicitis fortaſſe adoleſcentis pulchri, dicetis: Quia impudicus eſt, cum Angelicam æmuletur puritatem. Si faciē aſpicitis ſenis venerabilis, dicetis: Quia admodum caſtus eſt; cum turbas ſeducat. Quid igitur? *Iuſtum iudicium iudicate*. Id eſt, obiiciat ſibi veſtrum iudicium iudicium alterum; nempe extremum, quando Iudex clamabit: Quia bonus eſt, Regnum percipiat: quia turbas ſeduxit, diſcedat. Vis noſſe, quam aliud ſit futurum iudicium a præſenti? Exclamat D. Hieronymus Epiſt. ad Fabio. *O quantæ virgines, & quantorum expectata pudicitia in die iudicij dehoneſtabitur! Quantorum infamata pudicitia à Deo iudice coronabitur!*

* * *

OBSERVATIO V.

Ad illa verba:

Nemo autem palàm loquebatur de illo propter metum Iudæorum.

De Principibus Sacerdotum, & Phariſæis Euangeliſta fatur, *Propter metum Iudæorum.* Quos ideo Sacerdotes, aut Principes non appellauit, quia Ieſum curabant interficere.

Principis quidem, ac Sacerdotis vocabulum ſonat hominum cuſtodem, ædificatorem: non perſecutorem, ſeu perditorem.

36\. *Rex, princeps, Sacerdos verus eſt, qui commoda ſubditorum curat.* Cyrill.

DIVVS Cyrillus, *Hic Iudæos Iudæorum Principes appellauit.* Cur autem non Principes, ſeu Sacerdotes, ſed Iudæos vulgari nomine ſignat? Reſpondet Pater, *Indignum enim iudicauit, homines adeo à pietate remotos, Sacerdotes, aut ſeniores populi appellare: quos per Prophetam vt ſpiritualis vineæ corruptores Deus accuſat, dicens: Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam.* Principes, aut Sacerdotes appellaret illos, qui perdendo innocenti præparabant inſidias, ſi Sacerdotis, ac Principis nomen totum eſt ſalutare? Planè Princeps aut Sacerdos cuſtodiæ, ac commodis ſubditorum debet incumbere.

37\. *Hoc in Principe, aut Sacerdote non eſt gratia, ſed debitum.* Rom. 15. Chryſ.

Debet, inquam; quia eo ipſo, quòd Princeps, aut Sacerdos eſt, ex officio tenetur ſubditorum cauſas procurare. Paulus inquit, *Debemus nos firmiores imbecillitates infirmorum ſuſtinere.* Rom. 15. Firmiores, ſiue Præſules, Sacerdotes *debemus.* Gratia haud hæc, ſed debitum. Chryſoſtomus hom. 11. *Ego millies pro vobis immolari paratus ſum. Hæc eſt cauſa periculorum meorum. Quid enim non patiar pro vobis? Vos mihi ciues, vos mihi fratres, vos mihi filij, vos mihi membra, vos mihi corpus, vos mihi lux.* Ac ſi diceret, me totum vobis impendo. An hæc gratia ſit, & conſilij impletio? Porrò debitum eſt à Præſule reddendum. Adiicit Doctor appoſitè, *Et nec gratia mihi in hoc eſt, ſed debitum reddo. Bonus enim Paſtor debet animam ſuam pro ouibus ponere.* Contemnis? Non Princeps iam es.

38\. *Non Principis nomine, ſed vili appellatione ſignatur, qui ſubditorum commoda nō curat, ſed propria.* Luc. 16. Theoph.

Chriſtus expreſſit, *Homo quidam erat diues, qui habebat villicum: & hic diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius.* Luc. 16. Linguæ Latinæ magiſtri aſſerunt Villicum œconomum eſſe diuitis regentē quidem in villâ agricolas. Porrò cum ex mente Theophylacti, diues ille ſit Deus cæleſtis Imperator, requiro, cur Sacerdotes, Proceréſque Eccleſiæ in villico figurati vulgariſſimo nomine exprimuntur ſi Regis cæleſtis œconomi ſunt? Crediderim, quia non ſubditis, ſed ſibi augendo operam impendebant. *Diffamatus eſt, quaſi diſſipaſſet bona ipſius.* Deus autem iubet œconomis cuncta accepta à Domino bona ſubditis exhibere. *Nihil enim* (ait Pater) *habemus proprium, ſed diſpenſatores alienarum rerum ſumus, quæ à Domino nobis concredita ſunt, vt illas benè diſpenſemus, ſicut ipſe imperat. At ſi concreditas diuitias non expenderimus iuxtà mentem Domini, & abuſi fuerimus illis in noſtrum luxum, accuſabimur.* Meritò ergò Proceres, Sacerdotéſque Regis œconomi, vili nomine villici vocitantur ad agricolarum regimen exturbati.

39\. *Videntes Hebræi Moyſem ſubditorum commoda curantem ſtulte agunt, dum mox ab eum abſolutè Principem appellant, ſed dubitant, an ſit.* Exod. 2. Chryſ.

Profectò tam eſſentiale eſt Principi, ſubditorum commoda procurare, vt videntibus Hebræis Moſem litis compoſitorem inſipiens illud exaudiretur: *Quis te conſtituit Principem ſuper nos?* Exo. 2. Ac ſi diceret, Tu Princeps noſter exſurgis? Vndenam tibi huiuſmodi poteſtas? Debetent illi Moyſem Principem ſuum eſſe aſtimare, quia opera digna Principe conſpicati erant. Princeps enim ſubleuandis ſubditis deputatur. Chryſoſtomus hom. 15. in Epiſ. 2. Corint. *Moyſes propter ſubditos tantas diuitias, & ineffabiles theſauros dereliquit, eligens magis affligi cum populo Dei. Propterea inſipientiſſimè dicebat ad illum Hebræus, Quis te conſtituit Principem ſuper nos? Quid dicis? Opera vides, & de nomine controuertis?* Dubitas-ne, num Princeps appellandus ſit Moyſes, nec-ne? Princeps planè vocitandus eſt, qui non ſuas, ſed ſubditorum commoditates promouere curat. Qui autem aliter ſe gerit, licèt Princeps ſit imperio, aut Sacerdotio, inter vulgares adnumerandus eſt.

40\. *Curat Moyſes de catalogo Principū expungi, dū videt ſe non poſſe ſubditis improbis benefacere.* Exo. 32. Caiet. Bernard.

Id cognouit ipſe Moyſes dum irato Numini contra populum, ait: *Si dimittis, dimitte: ſin autem, dele me de libro tuo, quem ſcripſiſti.* Exo. 32. Vbi Caietanus, & alij de Principatûs titulo exponunt. Dele me de illo libro, aut catalogo, vbi Principes ſcribuntur. Vnctus-ne Sacerdos, aut Princeps apparebo, ſi me incolume ſubditi diſperduntur? Exclamat Bernardus ſer. 12. in Cant. *O verè hominem vnctum vnctione miſericordiæ! Loquitur parentis affectu, quem nulla poſſit delectare felicitas, ex orribus quos parturiuit.* Liceat immutare ſine mutatione: *Loquitur Principis, aut Sacerdotis affectu.* Verus enim Princeps aut Sacerdos, parentis in morem, ſolummodo curat commoda filiorum licet delinquentium. Dum ea gerit, Princeps eſt: dum ſubditi vexati oſtentantur, nomine Principatûs expuncto, Moyſes vult inter vulgares computari.

41\. *Principis vocabulum implet qui bonos, & malos ſubditos beneficiis cumulat.* Plutar. Chryſ.

Rogatus Cleomenes, quænam geſta Principis vocabulum implerent? reſpondit, Amicis benefacere, inimicis malè. Audiens Ariſton a quodam laudibus vehi Cleomenis dictum, ait: *At quanto præſtantius* Principis appellatio ſiſtit, *ſi amicis ille benefaciat, & ex inimicis, operibus munificis, amicos reddat?* Scio Plutarchum hanc ſententiam primò Socrati tribuiſſe. A Principis ergo nomine deturbetur qui nulli non ſubdito beneficia præſtat. Tam redundans enim beneficiorum debet eſſe Principis appellatio, vt non ſolùm amicos repleat: verum in inimicos refluere videatur.

LIBER

LIBER NONVS.

CONCILIVM IVDÆORVM.

Paraphraſis, Commentarijque literales ad Caput vndecimum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum ex iniquo Concilio neci addictum.

PROLVSIO.

NIHIL Pontifices, nihil Phariſæi à Ieſu Religioni timent, nihil veræ pietati metuunt, ſolummodò præ oculis temporarium Reipublicæ habent ſtatum, quem vehementer lædendum videntur, viuente Saluatore tot miraculis ciues conſeruante. Statum ergo hinc manet, quòd Ieſus neci addicatur. Aptè Caiphas, *Vos neſcitis quidquam;* inſcitiæ etenim documentum eſt vitæ, incolumitatiſque ciuium exitiales inſidias, interfecto Domino, præparare. Sapientes conſiliarij agerent de ſeruando tot hominum Seruatore. O quàm aliud concilium, vbi præſes Deipara oſtenditur! *Ego ſapientia habito in Conſilio, & eruditis interſum cogitationibus*. Eccli. 24. Diſcutitur profectò, quonammodo Chriſtus in hominum præcordiis viuat æternùm? Hoc in Concilio, vbi præeſt Maria, huiuſmodi dogmata proferuntur, Richardo Laurentino lib. 2. auctore: *Primum, vt faciamus pœnitentiam; ſecundum, vt fugiamus Diabolum; tertium, vt citò reuertamur ad Dominum, ſi receſſimus ab eo per peccatum; quartum, vt fugiamus ſtrepitum Mundi, & diligamus vitam ſolitariam; quintum, vt ſpretis terrenis, diligamus cæleſtia.* Sic Chriſtus in homine minimè morietur: mortuus ex peccato, reſurget iam non moriturus.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, ſeu perſecutioni buſa ℓℓ.

FRVCTVS NONVS.

Eccli. 24.

Richard. Laur.

IOANNES Cap. XI.

VERS. 47. COLLEGERVNT ergo Pontifices, & Phariſæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?

PARAPHRASIS.

47. *Vſcitationis ergo Lazari facinore Ieſu tam prodigioſo audito, Pontifices & Phariſæi, qui Ieſum colere debuerant, ac Deum gratulari, impio Concilio coacto, conſultant inter ſeſe, quâ ratione tantis periculis poſſit occurri. Quid ſuadetis faciendum, aiunt? Hic homo multa gerit admiranda, & edendis miraculis quotidiè ſeipſum vincit.*

48. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.

48. Si eum petere, quà cœpit, patimur, futurum eſt planè, vt omnes ſint illum pro Meſsiâ habituri. Quod ſi præſtiturũ ſit, & huius rei rumor venerit ad Romanos, ſæuient armis in nos, & ſimul locum hunc Sanctum prophanæ gentes occupabunt, & totum genus Iudæorum delebunt.

49. Vnus autem ex ipſis, Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quidquam.

49. Caiphas autem Pontifex anni illius, (iam enim illa dignitas veluti mox in totum defitura, perpetua eſſe deſierat) cæteris magis impius, Vos, inquit, qui ſedetis conſultantes, an occidendus ſit iſte, qui talia facit, nequaquam videmini rem, vt habet, perpendere.

50. Nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.

50. Nec cogitatis hoc omnium intereſſe, vt hic vnus pro populo moriatur potiùs, quàm hoc incolumi tota gens pereat. Is, qui ſe religionis Antiſtitẽ profitetur, reliquorum increpat ignauiam, qui lentis conſiliis adhuc ſubdubitabant.

51. • Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, quòd Ieſus moriturus erat pro gente.

51. Hæc quidem oratio haud Pontificis proficiſcebatur ex animo, qui ſceleratus erat: ſed ob Sacerdotij munus, quod gerebat, prophetiæ ſpiritus per os impij pium prodidit vaticinium futurum, vt Ieſus ſuâ morte ſalutem Iudaicæ gentis redempturus eſſet.

52. Et non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.

52. Nec ſolùm effecturus, vt qui ex Iudæis credidiſſent, ipſi ſalutem conſequerentur. Verùm etiam vt qui inter gentes erant diuerſis regionibus toto Orbe terrarum vitam agentes, ſed in hoc deſtinati, vt aliquando per Euangelicam fidem fierent filij Dei, in communis Eccleſiæ coirent ſocietatem.

53. Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum.

53. Hâc ergo Pontificis voce confirmati Phariſæi, quod prius per occaſionem ſæpe tentauerant, nunc certo animi decreto ſtatuunt Ieſum quouis pacto de medio tollere, veluti Reipublicæ conſulentes vtilitati, noto iam inuidiæ latibulo.

54. Ieſus ergo iam non in palàm ambulabat apud Iudæos; ſed abiit in regionem iuxtà deſertum, in Ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum Diſcipulis ſuis.

54. Ieſus ergò quem nihil fugiebat hominem agens, homines inſtruens; quandiu verſabatur in Iudæâ, abſtinebat à publico ne furorem furori adderet. Sed longiùs ſubduxit ſe à viciniâ Vrbis Ieroſolymæ Prophetarum interfectricis, & in Ciuitatem Ephren conceſsit, vbi cum Diſcipulis, qui tametſi ſibi quoque metuerent, tamen non auſi ſunt deſerere Dominum, eſt commoratus.

SECTIO

SECTIO PRIMA.

Conſiliariorum ſuffragia.

TEXTVS.

VERS. 47. COLLEGERVNT ergò Pontifices, & Phariſæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? 48. Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum; & venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De huiuſce Concilij conſiliariis.

1. *Particula Ergo cauſam indicat, cur conuenirent.* COllegerunt ergò Pontifices, & Phariſæi Concilium. Particula *Ergo* cauſam coacti Concilij exponit. Nam cùm ad vitam Lazarus fuiſſet reuocatus, *quidam ex Iudæis abierunt ad Phariſæos, & dixerunt eis, quæ fecit Ieſus. Ergo* cùm audirent Pontifices, & Phariſæi ſignum mirabile, & inexpectatum, & multitudinem ob id in Chriſtum credentium, mortem ei inferre, differendum ampliùs non eſſe cenſuerunt: Idcirco Concilium cogunt, vt quod omnibus ſit ſuffragiis, & ſententiis, firmius, & efficacius ſtatuatur.

Tolet. Toletus, *Particula, Ergo cauſam, cur conuenirent, indicat: nempe propter ea, quæ de Chriſto narrata fuerint.*

2. *Quinam hic Pontifices appellentur.* *Pontifices.* Iudæi vnum tantùm Pontificem habebant, quod inferius Ioannes aſſerit: *Cùm eſſet* Caiphas *Pontifex anni illius.* Si ergo Caiphas ſolus Pontificatum gerebat, cur Ioannes aſſerit Pontifices Concilium collegiſſe? An non aptiùs, & verius, *Collegit Pontifex Concilium?* Quinam hi Pontifices? An dixit, *Pontifices*, quia Græcè *ἀρχιερεῖς* vocitantur, id eſt, *Principes Sacerdotum?* Ita planè. Erant enim hi Sacerdotum Principes, ſiue Pontifices viginti quatuor,

Barrad. capita viginti quatuor ſortium Sacerdotalium, de quibus conſule Barradium Tomo 2. libr. 3. Cap. 53.

3. *Auctoris ſententia.* Eutby. Attamen facilius reſpondeo cum Euthymio & aliis Pontifices vocari non ſolùm eum, qui anni illius Pontificatu fruebatur ſed & eos, qui iam annis ſuperioribus adminiſtrârant. Fatur Doctor, *Qui poterat, à Romanis Pontificatum in annum emebat, & ipſe quidem Pontificatum ſuo anno obtinebat; qui vero antè eum Pontificatum tenuerant, aſſidebant illi, ſimulque cum eo conſultabant: dicti & ipſi Pontifices, quod etiam ipſi Principatum tenuiſſent.* Hi ergo Pontifices ſimul cum Phariſæis collegerunt Concilium.

4. *Quale Iudæorum Concilium, perſonæ conuocan-* Sed quale *Concilium*, expendamus. Quinque oculis obiicienda, Concilium. Perſonæ conuocantes, & conuocatæ, cauſa conuocationis, & finis. Porro Concilium eſt multorum conuentus, qui in grauibus negotiis, difficilibúſque caſibus cogitur: rectè id, & iuſtè, quando iuſta ſunt reliqua. *tes, cõuocatæ, cauſa finis.* Perſonæ conuocantes Pontifices apud quos authoritas, & Eccleſiaſticarum rerum doctrina: & Phariſæi inſtigatores. Conuocati ſunt autem legis Doctores, & Iudæorum Primores, Sacerdotes. Fortè affuere Nicodemus, & alij, qui in Chriſtum credebant; quia vocati abeſſe non poterunt. At illi aduersùs Chriſtum nihil egere, vel pro illo locuti ſunt. De quo Simon

Caſſian. Caſſianus lib. 11. cap. 45. Cauſam collectionis Concilij, Lazari aſſeruimus reſurrectionem extitiſſe. Finis denique huius conuocationis contra Chriſtum eſt. Hinc præcedentia tria inficiuntur; tantò enim peiùs Concilium contra innocentem congregatur, quantò magis pro ipſo cogendum fuerat: tantoque damnabilius Doctores contra Chriſtum conueniunt, quantò magis ipſorum erat, eum agnoſcere, recipere, ac populo exponere.

§. II.

De Pontificum ac Phariſæorum ſuffragiis.

5. *Lectionis varietas, & ſenſus.* ET dicebant: *Quid facimus?* Legit Auguſtinus, *Quid faciemus?* Græcè tamen præſens eſt tempus, vt in Correctis Bibliis habetur.

Auguſt. Primus ſenſus, Quid facere debemus? Alibi ſic: *Magiſter veſter non ſoluit didrachma.* Matth. 17. Id eſt, non debet ſoluere. Violentum ſenſum reputarim. Secundus autem, *Quid facimus?* Id eſt, quid faciemus? Neque hunc probo; non enim præſens futurum indicat. Tertius demum facilis, ac verus, *Quid facimus?* Cur cunctamur in re tantâ?

Vera ſententia. Cur tanto malo tam ſegniter occurrimus? Vox igitur hæc eſt, ſe mutuò accuſantium, & inſimulantium negligentiæ, ac tarditatis in decernendo eo, quod contra Chriſtum agendum erat: ſeque mutuò excitantium, & ſtimulantium, vt citò, & ſine morâ Chriſtum de medio tollant.

Tolet. Toletus, *Eſt ſenſus, Nimiâ tarditate, & periculoſâ negligentiâ detinemur in hoc negotio decernendo.* Saa, *Quid moramur?* Et Caietanus, *Arguendo legendum eſt.*

eſt. Materia tractata in Concilio non nuda deſcribitur, ſed cum modo, quo tractabatur; ſcilicet, arguendo proprias moras, ad occurrendum tanto periculo.

6. *Exponunt cauſam, cur tarditas eorum ſit exitialis.* Caiet.

Quia hic homo multa ſigna facit. Cauſam tarditatis, ac negligentiæ ſuæ, in Chriſto de medio tollendo exponunt, *Quia multa ſigna facit.* Ipſe non ceſſat ſigna exponere, & maiores ſemper progreſſus in ſuis operibus, quibus ad ſe homines attrahit, facere. Nos autem nihil efficimus, ſed eum liberè, quæcumque vult agere dimittimus, in noſtrà perſiſtentes inertia. Caietanus ſic: *Ratio arguendi moras eſt, quia ex parte Ieſu continuè creſcit cauſa attrahendi populum ad ſe; quoniam non ſolùm fecit, ſed facit multa ſigna. Et ſi ex parte noſtrà non occurritur, non apponitur impedimentum ipſi Ieſu: conſequens erit, quod omnes credent in eum.*

7. *Armorum, ac ſeruitutis Romanorum in commoniens.*

Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem. Si ergo omnes in eum crediderint, maius nobis malum eueniet; venient enim Romani, noſtrámque Ciuitatem occupabunt, gentémque tollent, cunctos nos in captiuitatem redigentes, quaſi Regem alium, præter Cæſarem, ſequamur. Non igitur contemnendum negotium, ſed inſtans conſilium capiendum.

8. *An verè timuerint arma Romanorum?* Auguſt. Caiet.

Rogas, num verè Pontifices ac Phariſæi Romanorum arma timuerint? Aſſerit Auguſtinus Tractat. 49. fatus: *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt; & ſic vtrumque amiſerunt; nam Romani tulerunt eis locum, & gentem.* Et ad Pſal. 13. *Timuerunt Regnum terrenum amittere.* Caietanus conteſtatur, dum ait: *Verè cæci erant, quoniam ſi Deus miraculorum ſignis ducet omnes ad Ieſum, vt Meſſiam, ipſemet Deus proteget à Romanis, & ab omnibus.*

9. *Timore ſimularunt.* Euthy. Theoph.

Alij magis probabiliter affirmant non quidem credidiſſe, ſed illos vſos ſpecioſo hoc prætextu. Euthymius, *Specioſum prætextum imponere volentes inſidiis, quas contra Saluatorem ſtruebant, ac populum contra eum commouere molientes, timorem cauſabantur Romanorum.* Item, *Quamquam ipſi non expectabant, neque timebant; ſed præ inuidià perditionem Romanorum in prætextum aſſumebant: ea tamen paſſi ſunt, quæ cauſabantur; quia Chriſto non paruerunt.* Theophylactus, *Hæc præ malitià dicebant. Vt enim non videantur inſidiari Chriſto propter inuidiam, commune periculum in medium afferunt.* Hæreſcit Chryſoſtomus, & alij. Subſcribo. Chryſ.

10. *Cæca & ſtulta hæc conſultatio.* Auguſt. Chryſ.

Cæca prorſus hæc eſt conſultatio. Cæca quidem, quia in diſcurſu & illatione errauerunt. *Iſte homo*, aiunt, *multa ſigna facit*; ergo oportet in eum inſurgamus, nec differamus eum de medio tollere. An non ex hoc diſcurſu: *Multa ſigna facit* potiùs eſſet inferendum: Ergo recipiamus eum, & ipſi credamus; vti Auguſtinus Tractat. 49. & Chryſoſtomus homil. 63. adnotarunt. Alter diſcurſus etiam ſtultitià laborauit: *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Immo quia non dimiſerunt ſic, ſed occiderunt, omnes in eum credidere; quòd prædixerat Iſaias: *Si poſuerit pro peccato animam ſuam, videbit ſemen longæuum.* Cap. 53. Iſa. 53.
Et Chriſtus eis apud noſtrum Ioannein ſignificàrat: *Ego, ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipſum.* Cap. 12. Tertius denique diſcurſus, Si crediderint omnes in eum, *venient Romani, & tollent noſtrum locum, & gentem* rectà ratione minimè innititur. Ratio enim inferendum dictitabat; Venient etiam Romani, & credent in eum; nam qui cæcos donabat lomine, & mortuos excitabat, & Iudæos rebelles ad ſe conuerterat, Romanos ingenuos potuiſſet etiam ad ſe allicere. Ioa. 12.

11. *Impia etiam fuit.* Auguſt.

Non ſolùm cæca, ſed impia conſultatio hæc fuit; finem enim medio poſtpoſuere, & temporaria ſpiritualibus pertulerunt. Id quod Auguſtinus lib. 4. de Doct. Chriſt. Cap. 27. ſummam peruerſionem appellauit. *Omnes credent, & venient Romani, &c.* Aut veram fidem, verúmque Chriſtum exiſtimatis, aut non. Vera fides, verúſque Chriſtus nobis erat. Elegiſtis ergo magis conſeruare temporale Regnum, quàm veram fidem in Chriſtum habere. Non exiſtimamus eſſe veram fidem. Potiùs ergo dicendum fuiſſet: ſi dimittimus ſic, credent omnes in eum, & religio vera deſtruetur, & fideles peribunt: maius enim erat damnum ſpirituale, quam temporarium. Sine igitur veram fidem, verúmque Chtiſtum, ſiue falſam exiſtimàrunt, prætuliſſe temporaria ſpiritualibus conuincuntur.

IN IESVM OB INIQVVM
CONCILIVM NECI ADDICTVM
PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS
CIRCA LITERAM.
EX CONSILIARIORVM SVFFRAGIIS.

Observatio I.

Ad illa verba:

Collegerunt Pontifices, & Phariſæi Concilium.

Conſiliariorum cæcitas, ac improbitas ponderatur.

Vbi cuiuſuis Concilij, è quo lex, aut mandata Dei ablegantur, exprimo exitium in Rempublicam.

12. *Contra improbam Senatorum conſultationem.* Chryſ. DIvvm Chryſoſtomum poſt proxime in Commentario præfata præmitto hom.64. Cùm admirari, & obſtupeſcere oporteret ipſum Chriſtum qui ſuſcitauerat Lazarum, *interficere voluerunt. O amentiam! qui in aliis corporibus mortem vicerat, ei mortem inferre arbitrantur.* Quænam maior cæcitas, ac improbitas, quam ex miraculo vitali mortem parare, ex vi conſequentiæ, patratori?

13. *Improbi Conſiliarij impiè concludunt: aliter probi.* Ioa. 3. Barrad. An non potiùs oporteret ex propoſitione illâ concludere, Ergo credamus iis, quæ tot ſignis confirmat Sic argueret probitas. *Scimus*(ait Nicodemus) *quia à Deo veniſti Magiſter. Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo.* Ioa. 3. Noſter Barradius ſanctitate, ac doctrinâ conſpicuus Tom.3. lib.6. cap.7. ſic locum expendit: *Ex ſignis collegit Nicodemus probus Chriſtum à Deo veniſſe, cùmque ipſo Deum eſſe. Improbitas verò Phariſæorum, & Pontificum ex ſignis collegit mortem: ſigna facit; ergò necem illi inferamus.* Rectè de eorum cæcitate Hieronymus explicat illud Iſaiæ: *Palpauimus ſicut cæci parietem, & quaſi abſque oculis attrectauimus, impegimus meridie, quaſi in tenebris.* Cap. 59.
Hieron. Iſa. 56.

14. *Conſiliarij alij ex inuidia ſibi exitium procurarunt.* Iob 18. Gregor. Cùm oculata ſit inuidia ad bona proximi contemplanda, cæca, ſeu ſtulta ab Auſonio depingitur, ſibi ipſi exitialis. Quænam maior cæcitas ſeu ſtultitia, quàm proprium interitum procurare? De Conſiliariis hiſce Iob ait: *Terra, de qua oriebatur panis, in loco ſuo igne ſubuerſa eſt.* Cap. 28. Vbi Gregorius lib.18. Mor.cap.19. Synagoga inuidiæ igne ſeipſam incendit. Ex Synagogâ ortus panis qui de cælo deſcendit. Terra hæc *in loco ſuo* Phariſæorum, & Pontificum inuidia ſuccenſa deperiit. *An non* (adiicit Doctor) *æmulationis ſuæ facibus ardebat Synagoga, cùm Redemptoris noſtri ſigna conſpiciens, per quoſdam ſuos (Pontifices ſcilicet, & Phariſæos) diceret: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Vel certè* Ioan.12. *Videtis, quia nihil proficimus? ecce totus Mundus poſt eum vadit. Videbant, vnde conuerti deberent, atque exinde peruerſiores fiebant. Quærebant illum extinguere quem cernebant mortuos viuificare.* Quàm vere ipſe Caiphas taxator exſurgit! *Vos neſcitis quidquam.*

Tam impium illud Concilium, vt Dauid proclamârit plurimis retrò ſeculis, ſe cum impiis illis Senatoribus minimè conſediſſe. *Non ſedi cum Concilio vanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo: odiui Eccleſiam malignantium, & cum impiis non ſedebo.* Pſal.25. Vbi Rupertus in Ioan. de Concilio Pontificum, & Phariſæorum locutus ait: *Iſtud eſt Concilium vanitatis, cum quo Pſalmiſta non ſedit: hæc illa Eccleſia malignantium, ad quam nec lex, neque Prophetarum quiſpiam intrauit.* Fuit Concilium vanitatis. Hebraicè מושב שוא *mose ſchaueh*, quæ dictio ſignificat mendacium. Concilium mendacij fuit, à quo lex & Prophetæ receſſere. *Si lex, & Prophetæ* (adiicit Pater) *in illam Eccleſiam intraſſent, ſi ab illo Concilio conſulti fuiſſent; quid reſponderent dicentibus: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Quid, inquam, reſponderent, niſi, Audite eum, & credite in eum?* Iniquum prorſus omne Concilium, à quo Dei mandata relegantur Quàm aliud illud Concilium, de quo Vates, *Conſilium meum iuſtificationes tuæ.* Pſalm. 118. Hebraicè, *anſche hhatſathi*, ſeu *Viri Concilij mei teſtimonia tua, vel iuſtificationes tuæ.* Dei mandata eximij Senatores. 15. *Quam exitiale, cum huiuſmodi Conſiliariis conuenire?* Pſal.25. Rupert. *Boni Conſiliarij Dei teſtimonia.* Pſal. 118.

16. *Senatores illi Chriſtum occidentes, Rempublicam euerterunt.* Gen. 49. De Iudaici Concilij Senatoribus peſſimis legis, veritatiſque oſoribus fatur Iacob: *Simeon & Leui fratres, vaſa iniquitatis bellantia, in concilium eorum non veniat anima mea, & in cætu illorum non ſit gloria mea; quia in furore ſuo occiderunt virum, & in voluntate ſua ſuffoderunt murum.* Genc.49. Ex Tribu Leui Pontifices, ex Tribu Simeonis Phariſæi, Scribæ, ac legis Doctores, vti volunt Hebræi. Hi fratres in nece Chriſti machinanda, vaſa fuere ſeu inſtrumenta iniquitatis bellantia aduerſus Dominum. Occiderunt virum innocentem, & Rempublicam ſuffoderunt. In Concilium eorum non veniat anima mea æternùm peritura. D. Iſidorus ad Geneſ. *Per Simeonem &* Iſidor.

Leui

Leui Scribæ & Sacerdotes Iudaici populi intelliguntur; de Simeone enim erant Scribæ, de Tribu vero Leui Principes Sacerdotum, de quibus ſcriptum eſt; quia Concilium fecerunt, vt Ieſum morti traderent. De quo Concilio Iacob, qui iam mente Deum videbat, dicit: In Concilium eorum non veniat anima mea. Ambroſius, Rupertus, Ruffinus, & alij conteſtantur.

Ambroſ. & alij.

17\. Quid aliud Iſaias lamentatus inclamat? *Væ animæ eorum, quoniam conſiliati ſunt conſilium peſſimum contra ſemetipſos, dicentes: Alligemus iuſtum, quia inutilis eſt nobis. Itaque fructus operum ſuorum comedent.* Iſa. 3. iuxta Lxx. verſionem. Ad quæ D. Hieronymus, *Perſpicuè*, inquit, *de Chriſti paſſione dicitur, quod inierint Iudæi Concilium peſſimum, non tam contra iuſtum, quàm contra ſemetipſos,* & animam ſuam. Hæret Iuſtinus Mart. Dial. cum Triph.

Conſilium contra Deū, magis contra ipſos eſt. Iſa 3. Hieron.

18\. Conſiliarij illi inanis formidinis incuſandi. *Venient* (inquiunt) *Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Aptè Dauid, *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor.* Pſal. 13. Vbi Auguſtinus, *Trepidauerunt in damno temporalium, vbi non erat timor. Timuerunt Regnum terrenum amittere; & amiſerunt Regnum cælorum, quod timere debuerant.* Socios multos hi habent Pontifices & Phariſæi, qui trepidant in damno temporalium, *vbi non eſt timor. Pereat* (Pater addit) *Mundi lucrum, ne fiat animæ damnum.*

Quam vanè trepidant Senatores, vbi non eſt timor circa temporalia incommoda. Pſal. 13. Auguſt.

19\. Iudicium certè hoc ſine iudicio, ac Concilium ſine conſilio fuit, tot Iudicibus, & Conſiliariis adſtantibus. *Neſcierunt* (ait Dauid) *neque intellexerunt, in tenebris ambulant, mouebuntur omnia fundamenta terræ.* Pſalm. 81. In tenebris Concilium hoc cogitur, exulat conſilium, diſcuſſio, diſputatio, rationes non adducuntur: commota ſunt Reipublicæ Iudaicæ fundamina. Ignoratis ô Pontifices & Phariſæi, quid gerere debeatis? Regis Ioſaphath imitamini preces: *Cum ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum habemus reſidui, vt oculos noſtros dirigamus ad te.* 2. Par. 20. Prauo illi tenebantur affectu, ideóque nullatenus potioris capiendi conſilij ſtudioſi oſtendebantur. D. Thomas 2.1. q. 44 a. 2. *Dicitur aliquis conſiliatiuus à facultate bene conſiliandi, & ſic nec timor, neque aliqua paſſio conſiliatiuos facit: quia homini affecto ſecundum aliquam paſſionem videtur aliquid vel maius, vel minus, quàm ſit ſecundùm rei veritatem. Sicut amanti videntur ea, quæ amat, meliora; & timenti ea, quæ timet, terribilia. Et ſic ex defectu rectitudinis iudicij, qualibet paſſio* (quantum eſt de ſe) *impedit facultatem benè conſiliandi.* Et ad c. 59. Iſaiæ Doctor Angelicus praua hæc conſilia *oua* eſſe *aſpidis* aſſeruit. Nam quemadmodum ex ouis aſpidum confotis oritur venenatus ſerpens: Sic ex conſiliis hiſce animo confotis maxima hominibus pernicies exorta eſt. *Oua* (inquit Propheta) *aſpidis ruperunt; qui comederit de ouis eorum, morietur, & quod confotum eſt, erumpet in regulum.*

Conſilium hoc ſine conſilio fuit, quia praui Senatores affectu tenebantur. Pſal 81. 2. Par. 20.

Thom.

Iſa. 59.

Hinc exſurge in Concilia,
è quibus lex ablegari videatur.

* * *

Observatio IV.

Ad illa verba:

Collegerunt ergo Pontifices, & Phariſæi Concilium.

Pontificum horum, Phariſæorúmque collectione neceſſariò quodammodò contra Chriſtum agitur.

Quia licèt cuiuſuis peccatoris flagitium contra Deum perpetratur, improborum collectio ad Deum dirigitur.

20\. Ad quemnam, obſecro, Pontificum, ac Phariſæorum, Doctorum, Sacerdotúmque effectum collectio dirigitur? Caietanus reſpondet, *Ecce effectus, ad Conſilium habendum, quid facto opus eſſet contra Ieſum.* Multa excitat ille ſigna, ad ſe arripit populum, noſtra perit authoritas, Romanorum vindictam incurrimus: de medio ergò tollatur. *Vnus moriatur pro populo.* An nō audiſti, quia Deus tuus vnus eſt? *Vnus-ne immortalis vtique morietur? Moriatur homo factus Vnus Deus.* Nunquā non credidi improborum hominum collectionem inſidias non ſtatuere Diuinitati. Quantum ex ſe multorum copulata malitia ad Deitatis tendit exitium.

Exitialia malorum diuidu loquentiū, aut murmurantium conuēticula. Caiet.

21\. Euæ ſerpens Diabolus inquit, ad præcepti tranſgreſſionem alliciens: *Eritis ſicut Dij ſcientes bonum, & malum.* Geneſ. 3. Cur ſoli fœminæ non dixit, *Eris ſicut Deus:* Sed eritis ſicut Dij? Certè *Sicut Dij* profatus, quia curabat Diabolus aduersùs Diuinitatem inſidias collocari: nam ſi Deitas multiplicaretur, omnino corrueret. Aſt ſi Deitati inſidiæ præparandæ erant, aptè inquit, *Eritis*; quia Deitatem deſtrui curat improborum collectio. Accepit ergo mulier *pomum, dedítque viro ſuo, qui comedit.* Ibid. Caietanus, *iuxta Hebræum habetur: Et dedit etiam viro ſuo ſecum, qui & comedit.* Cur additur *ſecum.* Porro actio illa comedendi directè in Deitatem (quantum erat in homine) militabat, quia ſi Deus fieret comedendo, ſingulariſſimam læderet Diuinitatem: *Deus tuus Deus vnus eſt.* Scio, quòd licet fœmina non comediſſet, Adæ crimen ſufficeret. Attamen vt inſidiæ Deitati appoſitæ efficaciùs obijcerentur, addita eſt particula: *Dedit ſecum*; quia ad Diuinitatis deſtructionem procurandam audet communitas improborum. Quid ſi aliquā ratione ſequutus effectus? An non ob Parentum crimen Deus vnus homo factus mortuus eſt?

Primum conuenticulum malorum in paradiſo inſidias Deitati collocauit. Gen. 3. Caiet.

22\. Concilium coëgere filij Adami, & dixerunt: *Faciamus nobis Ciuitatem, & turrim, cuius culmen pertingat in cælum.* Geneſ. 11. Vbi myſticè Interlinearis, *Turrim, id eſt, ſuperbiam Mundi, aut illorum elationem, qui figmenta ſua erigunt contra*

Idem filij Adam colligati moliti ſuerunt, quare

contra Deum Addit Textus, *Deſcendit Dominus, vt videret Ciuitatem, & turrem, quam ædificabant filij Adam.* Lyranus, *Filij Adam, id eſt, imitatores eius. quia ſicut ille rebellauerat Deo, ſic illi.* Quare Dominus deſcenderit? *Dixit: Ecce vnus eſt populus, cœperúntque hoc facere, nec deſiſtent a cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant.* Ibid. Quaſnam cogitationes opere complerent? Certè (quantum in eis erat) Deum cogitabant, ex myſtico gloſſæ ſenſu, comminuere. An poſſent illi huiuſmodi cogitationes opere explere? Profectò ſi poſſibile eſſet Deitatem lædi, comminui, interire: effectus hic multorum impiorum colligatione eſſet exequendus. Vnde linguæ diuiduntur eorum, concilium diſpergitur, vt innuatur non adeſſe iam audacia ad inſidias Deitati collocandas.

Gen. 11. Lyranus.

23\. Ad memoriam adfero Regis illud conuiuium. *Intrauit Rex, vt videret diſcumbentes, & vidit ibi hominem non veſtitum veſte nuptiali.* Mat.22. Quærit D. Hieronymus, quonammodo ille à ſolo Rege cognitus fuerit, non à ſimul diſcumbentibus, qui facilè tum ex ſordidis veſtibus haud nuptiis conuenientibus poſſent etiam dignoſcere: Reſpondet acutè ſolummodò ad Deitatem Regis pertinere in illius agnitionem venire, quia ille homo vni Deo deſtruendo (ſi poſſet) adſtruebat inſidias. Quare? Quia *Vnus iſte* (inquit Pater) *omnes, qui ſociati ſunt malitiæ intelliguntur.* Ac ſi diceret, vnus ille vnitatem impiorum concilio collectorum innuebat. Cùm autem huiuſmodi concilium, ſeu improborum colligatio ad Deitatis deſtructionem tendere ſoleat, Deitas ſola attendit vt hoſtes, à quibus quodammodo cauere poſſet, illigaret, ad tenebraſque emitteret.

Mat. 23. Hieron.

24\. D. Chryſoſtomus deſcribens Euchariſticam menſam, inquit ex ore Regis Chriſti (cuius illæ deliciæ Regibus etiam præparatæ:) *Nullus Iudas aſſiſtat.* Ac ſi caueret ſibi ab vnico indignè communicante. Quid contra Regem Deum Iudas gereret? Ioannes ait. *Cùm iam diabolus miſiſſet in cor vt traderet eum Iudas.* Cap.13. Quidnam diabolus in Iudæ præcordia immiſerat? ex mente Auguſtini miſerat concilium Iudæorum, ſeu improborum cœtum quærentium ad Domini ad Dei necem opportunitatem. An Deus ab impiorum multitudine ſibi cauere debeat? Nullus igitur Iudas aſſiſtat, ſed cum inurbano illo, qui ad nuptias ſine veſte decenti acceſſit Tartareas emittatur ad tenebras,

25\. Præſes ille qui dixerat, *Ecce homo*, Chriſtum minimè Deum eſſe credebat. At accedentibus hoſtibus, vt ad ſepulchri cuſtodiam milites aſſignarentur, fatur Pilatus, *Habetis cuſtodiam, ite.* Mat.27. Cur tam illicò illos ablegauit? Reſpondet acutè Petrus Damianus orat. de Sabb.ſancto. *Horruit Pilatus commercium Dei interfectorum.* Credidit-ne tunc Deum eſſe Chriſtum? non antea crediderat; ſed cum vidit plurium impiorum colligationem aduersùm mortuum Ieſum contra mortalitatis argumenta quæ aduerſus Deitatis immortalitatem militabant, ſibi perſuaſit, Ieſum Deum eſſe, ad cuius occiſionem inſurrexerat impiorum hominum colligatio. Concilium improborum eſt? Verè Filius Dei erat ille, aduersùm quem mali conglomerantur. Quid non timeant ſibi homines dum impiorum detrahentia conciliabula vi-

Damia.

Eſcob.& Mend.in Euang.de Temp.T.II.

dent, ſi vel Deus ipſe quodammodo debeat ſibi præcauere:

Observatio III.

Ad illa verba:

Quid facimus?

Pontifices & Phariſæi non cogunt Concilium, vt, auditis vltrò citróque Senatorum ſuffragiis, quid magis expediret, eligerent: ſed vt Ieſum occiſioni addicerent.

Moneo Senatores, non debere ad Concilium accedere, vt reſolutionem iam ſumptam exequantur: ſed vt, auditis ſocijs, quid ſibi videatur, proferant, ad maiorem Reipublicæ vtilitatem.

Taxat Diuus Auguſtinus Senatores Concilij huiuſce, quod dixerint, *Quid facimus?* Cùm deberent dicere: *Quid faciemus?* In comment. ex eodem Patre diximus appoſitum verbum, *facimus*, pro *faciemus*, ſed ex mente Doctoris ſic illi *Faciemus quid?* dicebant, ac ſi profaterentur, *Quid facimus?* Non quidem conſultationi exponunt, quid eſſet faciendum, vt auditis ſententiis cunctorum, eligerent, quod magis conueniens videretur: ſed ſententiæ iam reſolutione ſumptam proferunt, propriam incuſantes deſidiam, quòd non iam Chriſtum neci addixiſſent. *Plus* (ait Pater) *cogitabant perditi homines, quomodo nocerent, & perderent, quàm quomodo conſulerent*, aut conſultarent, *ne perirent.* Effectum iam decretum antè concilium initum proferunt, non aliorum ſententias expetunt exaudire. Hinc Senatorum taxo nequitiam, qui ad conſilia, ſeu cœtus ſuos iam aſſumptâ reſolutione accedunt: non quid faciemus rogant, vt audiant ſociorum ſententias, & quod conuenientiùs videatur, eligant, ſed *quid facimus* inclamant, aliorum moras arguendo. 26. *August.*

Fatur Saluſtius in Catil. *Prius quàm incipias, conſulto. Quid faciam? & poſtquam conſulueris, maturè facto.* An conſilium capere eſt, proclamare: *Quid facimus?* Minimè, ſed cauſam vltrò citróque prolatis ſententiis examinare. Vnde Tullius, lib. 2. Rhet. Conſilium eſt, examinandarum cauſarum ſubtilis proſpectus. Appoſitè Guicciard. lib. 1. Hiſt. *Sæpe ſibi, ſemper populis pernicioſa ſunt geſta eorum qui non capto conſilio, abſolutè operantur (Quid facimus?) cùm nihil aliud, quam aut vanos errores, aut præſentes cupiditates ob oculos habentes, poteſtatem ſibi ad communem ſalutem conceſſam in aliorum pernitiem conuertentes, ſe ipſi perturbationis authores conſtituunt.* 27. *Præcedat conſultatio cauſarum reſolutionem.* Guicciar. Saluſt.

Præcipitantia illa: *Quid facimus?* longiſſimè à conſultatione recedit. Quidam anonymus apud Iouinian. lib. 4. de Obedien. *Præcipitantia conſilijs eſt inimica, & concilio prudentum aduerſa. Præcipitantia parit errores, quos magna pœna, magnæ calamitates comitantur. In conſultatione autem multa ſunt bona, quæ etiam* 28. *Ex reſolutione, ſine conſultatione, ſumpta, exitium oritur.* Anonym.

Ccc ſi non

ſi non primâ fronte apparent, tamen progreſſu temporis percipiuntur. Ex præcipitantia quidem Dominica nex, Iudaicique populi exortum exitium. Ergo non præcipitanter, *Quid facimus?* ſed conſultatione iure clamandum: *Quid faciemus?* Seneca Epiſt.24. *Sapientis eſt examinare conſilia, & non cito facili credulitate ad temeraria prolabi.* Appoſite iis, qui temerariè profantur: *Quid facimus?* Caiphas reſpondit, *Vos neſcitis quidquam.* Sapientis enim eſt capere non ſolùm conſilia antè reſolutionem, ſed & eorum vim examinare.

Senec.

29\. *Petrus non audet ſine conſultatione decernere. Vel Dominus ipſe audit cõſiliarios, vt quid ſit gerendum ſtatuat.*

Sapientiſſimus Petrus poſt Iudæ interitum concilium coëgit. *Viri fratres* (inquit) *oportet, ex his viris, qui nobiſcum ſunt congregati, teſtem reſurrectionis eius nobiſcum fieri vnum ex iſtis. Et ſtatuerunt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas: & Matthiam.* Act.1. Statuerunt quidem viri illi coacti duos qui Apoſtolatûs ſingerent candidati. Cur hoc Petrus ſolus non aſſignauit? Quia ſi poſt coactum concilium ſolus ipſe aſſignaret eligendos, & non ex ſententiis conſiliatiorum, ſimilis Caiphæ redderetur, qui colligit concilium, & ſententiis minimè auditis ſolus ipſe reſoluit. *Quid facimus?* neci homo ille tradatur. *Et orantes* viri illi dixerunt: *Tu Domine, qui corda noſti omnium, oſtende, quem elegeris ex his duobus vnum.* Ibid: Vbi quærit Chryſoſtomus hom.3. *Cur non ſolus Petrus à Chriſto poſtulauit, vt ipſe daret aliquem ſubſtituendum in locum Iudæ?* Reſpondet, *Iam Petrus erat ſe ipſo factus melior.* Vndè curabat, negotia rectè iuſtéque adminiſtrari. Chriſtus Præſes concilij? Audiat ergo non meas ſolum, ſed omnium Senatorum preces, excipiat vota, ſuffragia diſcutiat, & poſt prolatas cunctorum ſententias eligat, quem maluerit.

Act.1.

30\. *Antiqui ſenatores conſultabantur à cunctis, ad negotiorum rectum proceſſum, vndè Reipublica vita.*

Iam priſtinis ſeculis Ieroſolyma huiuſmodi morbo laborauerat. Ob concilia coacta ad temeraria ſine conſultatione decreta proferenda obſcuratus fuerat populi fidelis fulgor. Fatur Iſaias, *Reſtituam conſiliarios tuos ſicut antiquitus. Poſt hæc vocaberis ciuitas Iuſti, Vrbs fidelis.* Cap.1. Quales, precor, antiqui conſiliarij? Lyranus *Eſdram reſtituam, & Nehemiam, Aggeum, & Zachariam Prophetam:* Hi quidem à Regibus, a Principibus, a cunctis togati ante grauium negotiorum inſtitutionem, proferebant, quid agendum eſſet. Reſtitutis ergo conſiliariis, quinam Reipublicæ fructus? Procopius, *Reſtituam conſiliarios tuos, & poſt hæc non amplius meretrix, ſed iuſtitia ciuitas: non homicidij, ſed iuſtitia plena: non ciuitas tantùm, ſed ciuitatum magiſtra vocabitur, eritque reliquis dux, & author ſalutis.*

Iſai.1.

Procop.

31\. *Quam ſtultè ſine conſultatione præmiſſa, negotia decernis.*

Si Pontifices & Phariſæi Senatorum ſententias audiuiſſent, non tantâ ſtultitiâ laboraſſent, vt penitus Rempublicam exturbarent. Vndè monebat Sapiens, *Diſcite Iudices finium terræ, præbete aures vos, qui continetis multitudinem.* Cap.6. Qui ſtulti deprehenſi eſtis, quia conſiliariorum monita non audiebatis, diſcite prudentes adire conſiliarios, monitis, ac ſententiis eorum aures exhibere. D. Baſilius hic, *Intolerabilis populi argumentum ſuperbia exiſtimare, ſe nullius egere conſilij: ſed vni ſibi attentum eſſe, quaſi ſolus poſſet ſine conſilio decernere, quæ optima ſunt. Vos* (ac ſi diceret) *neſcitis quidquam: oportet, vt vnus homo moriatur.* Hic effectus conſequens eſt principio illi: *Quid facimus?* excludenti conſultationem: *Quid faciemus.*

Baſil.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit.

Pontifices, & Phariſæi prætextu diuini obſequij, ac vtilitatis Reipublicæ, propriæ vindictæ ſtuduere.

De Republicâ actum, cùm ſpirituales perſonæ, aut Eccleſiaſtici viri, prætextu, aut ſimulatione virtutis, proprij affectus ſtudia ſequuntur.

VT Pontifices & Phariſæi, legiſque Doctores Chriſtum de medio tollant, vt inuidiæ crudelitati ſatisfaciant, proferũt id ad Dei obſequium, ad Reipublicæque vtilitatem eſſe neceſſarium: *Si dimittimus eum ſic, venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.* Euthymius aiebat, *ſpecioſum prætextum imponere volentes inſidijs, quas contra Saluatorem ſtruebant, timorem cauſabantur Romanorum.* Væ innocentiæ, væ Reipublicæ, cum ſpirituales perſonæ, Eccleſiaſtici viri, Primores Vrbis prætextu virtutis, ac cæleſtis obſequij vindictis ſuis ſtudium impendunt. Actum de innocentiâ, ac de Republicâ, nulla horribilior impugnatio timetur. 32.

33\. *Dei armatura nos munire oportet, aduerſus eos, qui Religionis prætextu perſequuntur.*

Epheſ.

Epheſiis aiebat Apoſtolus, *Induite vos armaturam Dei.* Quinam hoſtium exercitus præparantur, vt ipſius Dei neceſſaria nobis ſint armamenta? *Non eſt nobis* (addit) *colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem, ſed contra ſpiritualia nequitiæ in cæleſtibus.* Cap.6. Miramne ſane aduerſùm ſeculares hoſtes dimicamus? ſed cum ſpiritualibus viris apud cælum Eccleſiæ tendimus ad certamina; licet vulgariter exponete? *Contra hombres, que nos haran guerra con falſas ſpiritualidades.* Caietanus illuſtrat, profatus: *Deſcribit Apoſtolus homines à malitiâ excellentiſſimâ. Non dicit aduerſus ſpirituales nequitias, ſed aduerſus ſpiritualia nequitiæ. Habet nequitia carnalia, habet ſpiritualia:* Certamen contra *carnalia nequitiæ non* tam periculoſum, quàm pugna contra *ſpiritualia.* Quanto enim difficilius hoſtes agnoſcuntur, tantò ægrius procedentes ad bellum ſuperantur, ſpiritualium itaque virorum qui virtutis prætextu vindictæ dant operam, *malitia excellentiſſima.*

34\. *Herodis piaculum horribile, quo prætextu iurandi Rex ligatus Ioannem, &c.*

Saltat Herodiadis filia, Rex ſe iureiurando adſtringit, daturum, quod illa poſtularet. Poſtulat ſibi tradi in diſco Ioannis caput. O caput illius, qui oportuit minui, cùm creſcere oportebat Saluatorem. Quæ te ô Rex dementia crudelis cæpit, vt ſanctiſſimum Concionatorem

tem

rem de medio tolleres? Præſtitit id religioſus Rex *propter iuſiurandum.* Mar. 6. Proh malitia excellentiſſima! Vt comminueret ille Baptiſtam laſciuiæ ſuæ taxatorem, ſpecioſum prætextum iuriſiurandi prætendit. Baſilius Seleu. Orat.8. *Papæ prodigioſam tragœdiam! Iuſiurandi religionem fingit Herodes.* Quiſnam poterat tam prodigioſæ tragœdiæ author exiſtere, niſi religionem fingens? Horribilem Saülus ſcenofactoriæ artis miniſter egregius tamen Eccleſiæ hoſtis, quia ſpecioſo legis prætextu Chriſti perſequebatur Eccleſiam.

Baſil. Seleu.

35. Grauiſſimum Pilati delictum neci addicentis innocentiſſimum Dominum. An grauius aliud piaculum? Veritatem ipſam audite. *Qui me tradidit* (inquit) *tibi maius peccatum habet.* Ioa. 19. Vndenam maius delictum tradentis? An quia Iudæi tradidere? An quia ingrati tot beneficiorum contemptores? An quia calumniis agitarunt, vt à Pilato damnaretur? An quia falſos teſtes corruptos pecuniis adduxerunt? An quia ex inuidiâ tradidere? Cuncta hæc prætermittens D. Auguſtinus tract. 116. fatur: *Id zelando facere, multo maius malum eſt.* Religionis zeli prætextu inuidi illi Eccleſiaſtici viri me morti tradiderunt. O ingens piaculum, *ò malitia excellentiſſima! La vida de Dios* (liceat maternâ linguâ vti) *como ſe auia de perder ſino à manos de vn ſpiritual fingido?*

Grauius Iudæorum, quàm Pilati delictum; illi enim zelo Religionis ſpecioſo prætextu Chriſtum tradiderunt. August.

36. Accedunt hoſtes Dominum apud hortum illigaturi, Iudâ ducente. Illi quidem, Patribus teſtantibus, maledictis percutiunt Saluatorem, hic autem benigniter oſculatur. Chriſtus vulneratoribus nihil reſpondens, indulgenti Diſcipulo fatur: *Iuda, oſculo Filium hominis tradis?* Luc 22. Cur ô Domine, de iniuriis miniſtrorum iniuſtitiæ non conquereris, nec corripis Iudam tradentem: ſed oſculum dantem? Egregiè Ambroſius, *Oſculo tradis? amoris pignore vulnus infligis? & pacis inſtrumento mortem irrogas?* Non queror, quia occiſoribus me vendidiſti; non queror, quia ipſi me conuitiis laceſſunt; ſed quia tu me ſub ſpecioſo oſculi pacis prætextu hoſtibus tradas: Erytius Putean. lib. 1. Hiſt. Ciſalp. *Nihil ſic ſauciat amici, aut hoſtis animum, quàm ſi quandò Religionis ſimulato affectu, difficilem aliàs, proceditur ad vindictam.*

Qui conuitiantibus non reſpondit, tradenti ſub oſculi pacis prætextu conqueritur.

Eryci.

Observatio V.

Ad illa verba:

Quia hic homo multa ſigna facit.

Vndè debuere Pontifices, & Phariſæi Domini liberationem concludere, eius exitiū concluſerunt.

Ingrati enim immanis nequitia ex beneficiys Dei fit audacior ad maiora delicta.

37. PONDERAT Cardinalis Toletus Iudæorum aut ſtultitiam, aut malitiam, qui vnde deberent Ieſu incolumitatem tueri, inde curarunt anſam arripere, *Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.* vt neci traderent. *Quid facimus, quia multa ſigna facit?* In Reipublicæ conſeruationem ſtudeamus tanti viri vitam à queiſcumque hoſtibus defendere. Non ſic, ſed, Multa ſigna facit; ergo neci tradatur. Sic ingratus ex vberiori beneficio, vberiorē arripit materiam delinquendi.

Tolet.

Themiſtocles Athenienſibus plura beneficia contulit, tam ingratis accipientibus, vt conuitia in benefactorem plurima detorquerent. *Aiebat prudens ille, ſe ſimilem platani, ſub quarum vmbrâ accurrunt homines afflicti tempeſtate, & eaſdem ſimul, vt redit ſerenitas, vellunt, conuitiiſque petunt.* Sic Plutarchus in Apot. Id proculdubio dandum aut ſtultitiæ, aut iniquitati. Stultitiæ dedit idem adiiciens; *Sentiens hunc eſſe belluæ populi morem, vt in belli periculis implorent opem fortium virorum, in pace contemnant, aut vexent eoſdem.* A Chriſto Domino ſimplex viſum, pedes, manus, valetudinem, vitam accepiſti, & ſtudes quonammodo neci addicatur? O bellua immaniſſima? ſtultiſſima?

38. *Ingratitudo ex ſtultitia exoritur.* Plutar.

Hinc miratur idem Author, Palladi Diuæ Sapientiſſimæ dicatum eſſe populum. Fertur Demoſthenes inter fugiendum ſubindè reſpiciens ad arcem Palladis, ſublatis manibus, dixiſſe. *O Pallas vrbium ſapientumque Domina, tribus infauſtiſſimis beſtiys delectaris, noctuâ, dracone, & populo? Noctua, cùm ſit auium infauſpicatiſſima, tamen Palladi ſacra eſt, quemadmodum draconem habet pro geſtamine: populus autem bellua eſt multorum capitum peſſimam gratiam referre ſolita optimè de ſe meritis, velut Socrati, Phocioni Scipioni, & aliis compluribus.* Nec mirum Philoſophum, cum ingratitudine copulari ſapientiam abnegare videatur, ſi impoſſibile quodammodo ſit ſapientem pro beneficiis reddere conuitia. Audi Briſſonium lib. 3. cap. 11. *Cum accepiſſet Plato Xenocratem diſcipulum multa in eum impiè dixiſſe: non eſſe credibile circunſtantibus dixit, vt quem tantopere amaret, ab eo inuicem non diligeretur, ſed ſugillaretur etiam. Senſit, ingratitudinem nequaquam locum habere apud eos, qui ſapientiæ ſtudys ſe addixerunt.* En vndè Iudæi ingrati ſtultitia appareant laborare.

39. *Mirum, quòd quidquid ſapit huiuſmodi ingratitudinem (reddendi malum pro beneficys) ſapientia pertineat ad ditionem.* Plutar.

Aſt ego aſſeruerim potiùs ingratitudinem illam à malitiâ ortum duxiſſe; ingrato enim quid poteſt iniquius excogitari? Viſus mihi animum Pontificum, ac Phariſæorum Petrus Crinitus lib. 2. contemplatus, dum cecinit.

40. *Ingratitudo huiuſmodi potius ex malitia prodit. Ingratus iniquiſſimus.* Petrus. Crinit.

Ingratus eſt vitandus vt dirum ſcelus,
Nil cogitari peſtilentius poteſt,
Nec eſſe portentoſius quicquam puto.
Ingratus, aut malè facit, aut malè cogitat,
Sibique tantum parcit, aliys detrahit,
Et odit omnes qui ſibi benefaciunt.
Ingratus eſt audacior, quò nequior,
Et impudens ad omnia ſcelera trahitur.
Audaxque cuncta ſemper in peius monet.
Ingratus eſt ſeminarium ſcelerum omnium,
Hinc eſt auara mens, & animus perditus,
Hinc faſtus impotens, & ambitus grauis,
Ingratus hoc vnum benefacit, cum perit,
Nam tellus ipſa ſcatens nihil creat,
Portentum id omnium eſt habendū maximum.

Viſa ne tibi aliquando nimis rigida in Adamū, in totamque humanam poſterī exilij, duplicatæque mortis ſententia? Ob pomi abſumptā particulā

41. *Ingens mali-*

tam horribile ſupplicium præparatur à benigniſſimo quidem Conditore ? O immaniſſima hominum malitia tali digna ſupplicio ? Protoplaſto Deus, *De omni ligno,quod eſt in paradiſo, comede; de ligno autem ſcientia boni & mali ne comedas*. Geneſ. 2. Dei beneficia ſunt & arbores e quibus tibi ſit copia comedere, & arbor è qua tibi præcipitur abſtinere. Eſu enim illarum vitam fuues corpoream,huius autem abſtinentia ſpiritualem (in æternitatem) nutris. Quid homo tot beneficiis oneratus gerere debuiſſet ? D.Baſilius Seleu.orat. 3. reſpondet, *Gratus eſſe, manum contrahendo*! At non ſolum non contraxit, ſed in pomum porrexit, ac,quantum fuit in ipſo, in Deum ipſum pugnax extendit, beneficia efficiens armamenta. Iuſtè igitur ingratus huiuſmodi vni & alteri morti addictus eſt,tantâ malitiâ reus.

Gen. 2.
Baſil.

42. *Ingratus arcus doloſus eſt, percutiēs Dominum.* Oſeæ 7. Hieron.

Conqueritur Deus Oſeæ ex ore: *Ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum, & in me cogitauerunt malitiam, facti ſunt quaſi arcus doloſus*. Cap.7. Quidnam doloſus arcus ? D.Hieronymus, *Arcus doloſus & peruerſus eſt, qui percutit dirigentem, & vulnerat Dominum*. O populum ingratum ! Confortaui ego, ac roboraui brachium tuum, vt in hoſtes tuos iacula emitteres, & ex munere ipſo materiam criminis excogitaſti, confortatori præparans inſidias ? Arcus ille doloſus, & peruerſus eſt, malitiæ exponens magiſterium.

43. *Tela dirigit in Deum.* Deut. 32. Rufin.

Verè Moyſes, *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitrauit, dereliquit Deum factorem ſuum, immolauerunt dæmonibus*. Deut. 32. Te bonis expleui vſque ad ſatietatem : diuitiis autem vſus es ad immunditias tuas comparandas : Et recalcitrauit, *Diſte coz como arco engañoſo*, (ſic explicare liceat.)Ruffinus, *Tantum peruerſitatis habuerunt, vt viderentur arcus doloſus, qui videlicet, fraude monſtruosâ, in ipſum, cuius manibus tendebatur, tela dirigeret*.

44. *Portentum eſt, & cæleſtium ciuium beneficiis affectum non reddere molefacta.* Luc. 17. Anſel.

Mirabilis mihi Mundi peruerſam ingratitudinem contemplanti viſa eſt magis alienigenæ leproſi ſanati ad Dominum mundatorem reuerſio, quàm nouem illorum minimè redeuntium in vrbanitas. *Non eſt inuentus*, (ait Dominus) *qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena*. Luc. 17. Anſelmus particulam, *Alienigena* myſticè exponit, *Non inuenitur, qui poſt acceptum beneficium recordaretur diuinæ pietatis, & ei gratias deuoto corde reſpondens, perſeueret in bonis actibus, niſi qui non ſit ex filiis terrenæ Babylonis: ſed ex filiis Ieruſalem cæleſtis*. Beneficium accipere, vt ad recta opera excitent, & non vt ad iniqua procedat qui accipit, ciuium cæleſtium eſt, non Vrbis Babylonicæ, non terrenæ habitationis. O Domine,quam iniqui, quam doloſi Pontifices & Phariſæi proclamant *Multa ſigna facit* ? Ergo morti tradendus eſt. *Fraude monſtruosâ in confortantem brachia, tela dirigitur*? O arcus doloſus!

* * *

Observatio VI.

Ad illa verba:

Quia hic homo multa ſigna facit.

Chriſtus iniquè iudicatur à Pontificibus, & Phariſæis; quia ab illis homo vulgariſſimus habebatur.

Apud iniqua enim tribunalia diues ſpectatur, & abſoluitur: pauper deſpicitur, & damnatur.

45. Chryſ.

PRIMO particulam: *Hic homo*. Diuus Chryſoſtomus, *Hominem adhuc vocant qui tantam Deitatis eius demonſtrationem ſuſceperant*. Parum eſſet ab eis Deus non haberi, ſi vix homo ducebatur. Ideo eum hunc hominem (vti adnotat Toletus) aduocarunt. Non miror iam tam iniquè eſſe iudicatum, qui tam deſpectus oculis Iudicum præſentatur. Apud tribunalia enim iniqua diues aſpicitur, & abſoluitur: pauper deſpicitur, & damnatur.

46. *Rectus Iudex ſpectet ius cæcus ad perſonam.* Tulli.

Rectus Iudex non perſonam, ſed ius ſolummodo debet ſpectare. Tullius orat. de falſa legat. aiebat: *A vobis omnibus expoſtulo, quæ etiam non potentibus impartiri æquum eſt, vt nullam gratiam, nulliusvè hominem pluris faciatis, quam æquitatem, & iuſiurandum*. Ideo apud Ægyptios Magiſtratus cæcus quidem, ac ſimul capite geſtans legum volumen pingebatur. Non habet oculos, vt diuitis, aut pauperis perſonam aſpiciat, ſed ſolummodo mentis luminari legis præſcripta contemplatur.

47. *Deus aſpicit vniuſcuiuſque perſonæ diuitias mentium aſpectus.* Eccli. 25. Ægid.

Sic ſupremus Iudex cæleſtis à ſapienti deſcribitur. *Dominus Iudex eſt, & non eſt apud illum gloria perſonæ*. Eccli. 25. Non eſt gloria aut ignobilitas perſonæ apud Deum, quia caret luminibus queis perſonas aſpectet: ſolummodo iuris regulam meditatur. Ægidius Diac. lib. de Regim. Princ. fatur, *Ne ſit ſpecularis, ſed opacus Princeps*. Non ſit, ſpeculi in morem, cuncta obiecta repræſentans fœda quidem, aut pulchra, vilia aut illuſtria. Opacus ſit, lumine careat, captus eſſe oculis videatur. Diues eſt, familiaris eſt : nihil prorſus videt Iudex integerrimus, quia *non eſt ſpecularis, ſed opacus*. Themiſtocles (vt refert Fulgentius libro 6. capit. 4. ex Plutarcho.) *oratus a Simonide Poeta, vt diuitem amicum non adeò iuſtam cauſam habentem quam commendatiſſimum haberet: reſpondit, Nec Simonides bonus eſſet Poeta, ſi curaret auditoris docti, aut indocti ingenium, & non menſuram, modúmque in canendis carminibus, quæ ſcribit. Neque ego bonus Prætor habendus ero, ſi legibus, aut iuſtitia alicuius diuitias, aut gratiam præpoſuero*. Quam ſapienter!

48. *Iudex Ioſeph vinctos non aſpiciebat.* Gen. 39.

Ioſeph in carcerem detruditur. *Fuit autem Dominus cum Ioſeph, & miſertus illius, dedit ei gratiam in conſpectu Principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuerſos vinctos, & quidquid fiebat, ſub ipſo erat. Nec nouerat aliquid, cunctis ei creditis.* Gen. 39. Aut referenda illa particula *Nec nouerat aliquid*, ad Principem carceris, qui traditis omnibus vinctis Ioſepho, nihil vlterius circa illos nouerat. Aut quidem ad Ioſephum ipſum qui ex traditis ſibi vices Principis gerenti nullum nouerat. Quomodo nihil nouerat, aut nullum ex vinctis? An quia bonus Princeps nihil debet externum aſpicere ſubditorum, nihil eorum contemplari: ſi diues, ſi amicus, ſi ex patria eadem, ſi Regis nobilis Pincerna, ſi cocus. Nam ſi aliquid horum aſpectaret, acceptor perſonarum haberetur. Rupertus, *Non nouerat aliquid, cunctis ei creditis: nam ſi perſonam acciperet aliquid nouiſſet.*

49 *Vices Iudicis gerens Samuel Iſai filiorum perſonam non aſpicit, ſed merita, aut demerita.* 1 Reg. 16. Baſil.

Samuel à Deo Iudice immittitur, vt meritiſſimus Iſai filius vngatur in Regem, *Imple* (ait Dominus) *cornu olei, & veni mittam te in Bethleem ad Iſai; prouidi enim in filiis eius mihi Regem.* 1. Reg. 16. D. Baſilius Seleu. contemplatur, haud indictum fuiſſe Prophetæ quiſnam eſſet iam electus à Deo, quia Samuel ipſe immiſſus vt Iudicis cæleſtis gereret perſonam, expectaturus ſane *vnctionis gratiam*. Quid ergo Iudex integerrimus. Cum ingreſſi eſſent filij Iſai, Samuel *vidit Eliab, & ait: Num coram Domino eſt Chriſtus eius?* Cui Dominus: *Ne reſpicias vultum eius, nec altitudinem ſtaturæ eius, quia abieci eum: nec iuxta intuitum hominis ego iudico.* Ibid: Rectus Iudex haud debet aſpicere, an ſplendidus, an abiectus, gratia enim vnctionis iuſtitia eſt, nec fugiens Eliabum, quia procerum, nec ſequuta Dauidem quia minimum; ſed illum deſpicit ſuperbum: hunc humilem aſſignat imperio, interna ſcilicet cognitione, non luminum ſpectatione, quia probus Iudex cæcus obiicitur.

50. *Moyſes elegit fratrem Aaronem, quia digniſſimus, non quia frater vt Iudex rectus nō aſpiciat perſonam.*

Elegit Moyſes Pontificem maximum fratrem Aaronem; ne autem acceptionis perſonarum argueretur, Ioſephi ex ore ſic præoccupauit lib. 4. Antiq. *Niſi ius, & fas præ oculis habuiſſem, nequaquam oblitus mei dediſſem alteri.* Non æqualem mihi fratrem obieci, ſolum ius, ac æquitatem Iudicibus documenta præſtans, aſpectaui. Vir ille diues, ac frater electus à me eſt, quod iuſtus, ac ſapiens, electuro quidem pauperem digniorem. Iuſtus Lipſius, Centu. 2. Epiſt. 31. fatur. *Vt palati inclinationes ſunt, quadam, quas haud mutes: ſic iudicij:* Scilicet mali. Neque enim ob inclinationem ſententia ferenda, ſed ob iuris præſcriptionem. Rotedoram. in ſimil. *Vt Sol non alius eſt pauperi, quam diuiti: ſed omnibus communis; ita Iudex perſonam ſpectare non debet, ſed rem.* Plura mitto.

Lipſius.

Eraſm.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T.II.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, venient Romani, & tollent, &c.

Eo ipſo quod de plurali poſſint dicere, *Facimus, Dimittimus*, iam de iuſto, iam de Republica optimè merito actum eſt.

Nam ſi improbi colligentur, neceſſariò innocentes coguntur deperire.

51. *Fugiat innocens detrahentium colligationem.* August.

DIvvs Auguſtinus: *Perditi homines colligati plus cogitabant, quomodo nocerent, & perderent; quam quomodo ſibi conſulerent, ne perirent.* Audiſti Pontifices ac Phariſæos ſollicitudine de propria ſalute, de Reipublicæ commodis affici? Profectò dum audio improbos illos colligatos eſſe, non tam exiſtimo eos de propria incolumitate, deque Reipublicæ commodis ſollicitos eſſe, quam de innocenti aliquo perdendo, extinguendo. Nam cùm impij concordiâ colligantur, nunquam non perit innocentia. Moneo innocentem fugere detrahentium colligatorum concilium; nunquam enim non læditur.

52. *Si amici colligantur contra innocentem, quid impij e conſilio conuenientes, vt detrahant.*

Iobo ſanctiſſimo à Deo vulnerato, Eliphas, Baldad, & Sophar amici eius *condixerant, vt pariter venientes viſitarent eum, & conſolarentur. Et ſederunt cum eo in terrâ ſeptem diebus, & nemo loquebatur ei verbum.* cap. 2. Poſt modum autem affectu iniquo in Iobum patientem concepto locuturi conueniunt, vtque Dei percutientis cauſam exerant, colligantur. *Poſtquam autem locutus eſt Dominus ad Iob. Dixit ad Eliphas Themanitem: Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos.* Cap. 42. Lxx. *Peccâſti tu, & duo amici tui.* Ad quæ Auctor Cat. Græcæ. *Hominum opinione præclarè fecerunt amici, qui Dei ſint cauſa patrocinati. Verumtamen Diuino, incorruptóque iudicio ſecus eſt viſum.* Cur Dominus in Iobi amicos iratus obijcitur? *Quia non eſtis locuti coram me rectum.* Ibid. Cùm tacent, non peccant: cùm ad loquendum conueniunt, licèt Dei cauſæ patrocinari videantur, innocentem iniuſtè taxando, delinquunt. Vel ab amicorum conciliabulo poteſt innocens timere, dum loquuntur? Quid ſi inimici, ſi impij homines conueniant, vt detractionibus poſſint proximum vulnerare?

Auctor.

53. *Colligatis ſenibus improbis, perit fama innocentis, vita ſimul exitiali periculo addicta.*

Duo ſenes impudici colligantur, vt Suſannæ corrumpant innocentiam, aut vitam reuocent in exitium. Meritò fœmina ſanctiſſima inclamat: *Anguſtiæ ſunt mihi vndique; ſi enim hoc egero, mors mihi eſt: ſi autem non egero, non effugiam manus veſtras.* Dan. 13. Cur vndique huiuſmodi anguſtiæ? Certè quia ex impiorum colligatione nunquam non exitium innocentiæ præparatur. Coniuratione, aut colligatione duorum appetitur iniquorum? De innocenti fœminâ actum eſt. Ambroſ. lib. 3. de Spiritu ſancto, cap. 8.

Ambroſ.

Cùm Suſanna Presbyterorum coniurationibus appetita, inflexam populi mentem videret, contemplatione ſeniorum, & omnibus deſtituta ſubſidiis ſolà inter hoſtes pudicitia ſua conſcientià Deum arbitrum precaretur, excitauit Dominus Spiritum ſanctum pueri. Coniuratione, aut colligatione Presbyterorum innocentia, & vita nullo humano nititur adiumento; quia impiorum loquentium conſortium innocentiæ eſt exitiale.

54. *Vbi liberetur innocentia Spiritus ſanctus curat diſſolui impiorum vnionem.* Ambroſ. Dani. 13.

Addit Ambroſius, *Qui puer niſi accepiſſet Dei Spiritum, nunquam potuiſſet deprehendere adulterium libidinis, mendacium fraudis.* Quonammodo Daniel Spiritu ſancto inſpiratore, adulterium libidinis deprehendit, vt innocentia rea ſolueretur? *Ait Daniel, ſeparate eos ab inuicem procul, & diiudicabo eos.* Dan. 13. Quare ab inuicem procul ſeparantur? Quia dum impij colligantur, vel ipſe Spiritus ſanctus tenuit liberare innocentem. Conſortium illud exitiale ſoluit, cùm dat operam innocenti liberandæ. Innuens planè difficillimum, ſi colligatis impiis ad loquendum, innocens omninò non pereat.

55. *Videns pacem ſeu colligationem impiorũ mox video innocẽtis vidua aut nupta exitium.* Pſal. 7. Ambroſ.

Obiiciens menti Dauid huiuſmodi aduersùs pudorem impiorum colligationem, præfatur: *Zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.* Pſal. 7. Apollinaris, *Pacem vident improbitatis ſociorum.* Colligentur duo, ineant improbitatis ſocietatem, Suſanna pudiciſſima deperibit. Ambroſius, *Refugiamus ergo pacem peccatorum, conſpirant enim aduersùs innocentes; coeunt, vt iuſtos opprimant, viduam exterminent, vel expugnent nuptæ pudorem.*

56. *Chriſtus non occiditur, donec Herodes & Pilatus impij colligantur.* Luc. 23.

Nullum non lapidem admouit Diabolus, vt Chriſtum neci addiceret, falſos teſtes adducit, plebem concitat, Phariſæos ſuccendit, Pontifices inſtigat: nec tamen ſententia in Ieſum capitalis effertur. Quid plura? Colligari curat hoſtis humani generis duos iniquos, vt ſimul vulnerantes exitium præparent innocentiæ; (nam falſorum teſtium colligatorum non erant *conuenientia teſtimonia,*) *Cúmque illuſiſſet* Chriſtum Herodes, *indutum veſte ſplendidà remiſit ad Pilatum, & facti ſunt amici inter ſe Herodes, & Pilatus in eodem die.* Luc. 23. Ante initam hanc amicitiam, Pilatus viam curat veſtigare Chriſti liberationis. Poſtquam autem amici facti ſunt, licet nihil capitale aduersùs Dominum in Herodis aulà actum eſt, Chriſtus neci addicitur. Amicitia enim, aut colligatio impiorum influit iuſtis exitium. Theophylactus, *Vide quàm diſcrepantia congreget diabolus, ſolùm vt Chriſto mortem præparet. Is vnam enim conſpirationem copulat, & conciliat inimicos.*

Theoph.

57. *Iudex ipſe, qui Chriſtum adiudicauit innocentem ante colligationem cum impio Herode, poſt illam adiudicat neci addicendum eſſe.* Luc. 23.

Dignouit Pilatus Ieſu innocentiam, ſiquidem vel poſt Herodis remiſſionem adhuc populo perſuadere inſtat, Ieſum ſolui. At cum illi inclamarent: *Tolle hunc, & dimitte Barabbam:* inſtarèntque vt crucifigeretur, *Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum.* Luc. 23. Quomodo iam non ſolùm iubet fieri illorum petitionem; ſed fieri adiudicat? Qui ante initam cum Herode amicitiam adiudicabat Dominum innocentem, poſt copulatam impiam hanc ſocietatem adiudicauit fieri petitionem eorum & (ex alicuius ſententia) ficte Domini abſolutionem procurabat. Quomodo enim potuiſſent duo Principes impij vniri, niſi vt ſanguis innocentis lambendus emanaret? Confirmo ex Hieroglyphico illo apud Pierium lib. 36. *Non eſt* (inquit) *illud diſſimulandum, quòd de pollicibus eſt à Cornelio Tacito traditum: more quippe Regibus quorundam Barbarorum: quoties in ſocietatem coirent, applicare dexteras, pollicéſque inter ſe vinciri, nodóque conſtringere. Et vbi mox ſanguis in artus extremos perueniſſet, vulnere cruorem eliciebant, atque inuicem lambebant.* An non in typum effectus huiuſmodi coniunctionis? Quando non ex impiorum ſocietate, ex Herodis, ac Pilati Principum colligatione ſanguis non elicitur, vt lambatur?

Pieri.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Si dimittimus eum ſic, venient Romani, & tollent locum noſtrum, & gentem.

Vt Romani non veniant, & locum ac gentem comminuant, Saluatorem curant de medio tollere; & ideo à Romanis gens, & locus dirutus eſt.

Cuncta enim comminuit iniquitas.

DEFINIVNT Pontifices & Phariſæi, Chriſtum neci addicendum, ne Romani locum capiant, gentem in captiuitatem adducant. O ſtultitia peccatorum! Ideò à Romanis gens illigata, Vrbs diruta coniacet; quia iniquitas cuncta euertere deprehenditur. Auguſtinus, *Timebant, ne ſi omnes in Chriſtum crederent, nemo maneret, qui contra Romanos Ciuitatem, Templúmque defenderet. Temporalia ergo perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitauerunt, ac ſic delinquendo, vtrumque amiſerunt. Tulerunt autem Romani & locum, & gentem expugnando, & transferendo.* 58.

Auguſt.

59. *Diſcedente à nobis, ob delictum noſtrum Deo, hoſtis roborantur.* Iudic. 3. Procop. Origen.

Deum curatis, ô ſtulti, è præſentià veſtrâ, *delinquendo*, ſecedere? Hoſtes procul dubio aduersùm vos Romani roborabuntur. *Addiderunt filij Iſrael facere malum in conſpectu Domini, qui confortauit aduersùs eos Eglon Regem Moab.* Iudic. 3. Malum in conſpectu Domini facere, idem prorſus fuit, ac Deum exturbare: vnde a Numine derelicti ab hoſtibus illicò vulnerantur. Procopius, *Seceſſio Dei vires hoſtibus ſuppeditauit.* Et Origenes hom. 3. *Vides, quia peccata vires hoſtibus præbent, & quando nos facimus malum in conſpectu Domini, tunc confortantur inimici noſtri.*

60. *A Numine non ab hoſtes adducuntur, quibus clades inique Regna, Vrbes, ciues.* Saluia. Iudic. 5.

Stultè illi proclamârunt: *Venient Romani & tollent locum, & gentem.* Licèt Romani non veniant, locus diruetur, gens peribit: quia peccatum ſolum vincit. Saluianus lib. 7. de Gubernat. *Nemo ſibi aliud perſuadeat, nemo aliud arbitretur, ſola nos morum noſtrorum vitia vicerunt. Tollent* inquiunt, ineptè quidem. Hoſtes enim non auferunt Vrbium gloriam, non tollunt gentis libertatem: ſed Deus ipſe tradit hoſtium poteſtati peccatores. Achior de Iudæorum ſtatu apud Holophernem,

Nunc

Nunc ergo,ait, mi Domine, perquire,ſi eſt aliqua iniquitas eorum in conſpectu Dei eorum:& aſcendamus ad illos, quoniam tradens tradet illos Deus eorum tibi. Iudit.5. Non ergo tollit vi,ſed accipit à Deo traditum Vrbis , & gentis ſplendorem hoſtium aduocatus exercitus. Hinc Iſidorus Peluſ. Epiſt. 249. *Iniuſtitia noſtra hoſtium eſt auxilium.* Datur enim à Deo Vrbs hoſtibus diruenda , gens addicenda captiuitati.

61. *Data ieſt ſic nõ ſemel hoſtium Ieroſolyma.* Iere 21. Hieron.

Præuidit Ieremias, dum ait de Ieroſolymâ, *In manu Regis Babylonis dabitur,& exuret eã igne.* Cap.21. Dabitur ſcilicet à Numine læſo.D. Hieronymus , *Rex Babylonis non in ſuâ fortitudine, ſed in iniquitate populi confiſurus eſt;quia eos ſcit offendiſſe Deum. Idcircò non dubitabit de victoriâ,quâ confidet de iniquitate Ieruſalem* , Superfluit equidem hoſtium fortitudo , quando Vrbs, iniquitate ciuium , à Deo ipſo danda eſt in manu Regis Babylonis, nullo quidem ſumptu, apertâ ſolùmmodo manu , vt à Numine dante accipiat.

62. *Dauid delinquens irritauit hoſtes, vt venirent.* 2. Reg. 12. Theodor.

Venient quidem Romani,ſed rogo,an à vobis delinquentibus aduocati ? Veſtra iniquitas irritat aduerſarios. Per Natham Deus Dauidi : *Irritans irritâſti aduerſarios Domini.* 2. Reg. 12. Quonammodò irritauit , niſi grauiter delinquendo? Theodoretus quæſt,15. *Dei nudatus curâ, ac ſolicitudine,effecit Dauid , vt alienigenæ vincerent.* Addit appoſitè, *Et aduersùs Dominum vniuerſorum magnos ſpiritus conciperent.* Quaſi vel Deus ipſe ex Dauidis iniquitate ſuperabilis ab hoſtibus quodammodo videretur. An Deus velut impotens redditur ad Regis iniqui defenſionem.

63. *Regna Chriſtiana ideo ab hoſtibus dire vulnerantur.* Saluian.

Hinc lacrymis perſequor Hiſpaniæ meæ non ſolùm à Barbaris,ab Hæreticis,ſed & à Catholicis impugnationem,inteſtina bella. Fortiſſimos Hiſpanos crimina interdum non hoſtium potentia ſuperauit. Euidenter oſtenditur , dum cuncta Chriſticolarum Regna videmus ab hoſtibus impugnata. Certè cunctos Reges Deus tradidit gladij conturbationi,irritante hoſtes iniquitate. Saluianus citat.miratur,cur Vandali ignauiſſimi fortiſſimos Hiſpanos ſuperauerint. Miror ego , cur Hiſpani , Galli , reliquique fortiſſimi Chriſtiani exercitus interdum ab ignauiſſimis hoſtibus ſuperantur ? Certè id iniquitatis irritatione geritur, datis à Deo Regnis cunctis ob crimina conturbationi. Fatur ille. *Ideò infirmiſſimis hoſtium cuncta Regna tradidit Deus , vt oſtenderet ſcilicet , non vires valere,ſed cauſam : neque nos tunc ignauiſſimorum quondam hoſtium fortitudine obrui,ſed ſolà vitiorum impuritate ſuperari.* Aptè impuritati tribuitur calamitas Hiſpanorum.Quod enim alibi gerit infidelitas , in Regnis Catholicis operatur impuritas.

64. *Honeſtate ſuperati , ab hoſtibus ſuperantur.* S. Hieron. Saluian.

Tunc Iudæi à Romanis fuere ſuperati ob Iudæorum crimen : aliquandò ob delicta Romani inuicti hoſti ceſſere. D. Hieronymus in Epitaph. Nepotiani , *Noſtris peccatis Barbari fortes ſunt. Noſtris vitiis Romanus ſuperatur exercitus.* Nunc ob crimina , ob voluptates , ob impudicitiam ad miſerum deuenimus ſtatum. Vndenam Imperio florentiſſimo miſeria? Audi Saluianum vbis.

Miramur ſi miſeri, qui tam impuri ſumus : ſi ab hoſtibus vincimur , qui honeſtate ſuperamur ?

***

OBSERVATIO. IX.

Ad illa verba :

Venient Romani , & tollent locum noſtrum,& gentem.

Prædicentibus ipſis , qui Ieſum occiderunt , *Venient Romani* , illi quidem venerunt ,facinus illud nequiſſimum vindicaturi.

Peccatores enim ipsâ delicti formâ Deum quaſi edocent , quonammodo ſit puniturus.

CHRISTVS neci addicitur à Iudæis , ne venirent Romani , & tollerent locum, & gentem. Ideo (ait Auguſtinus) *tulerunt Romani & locum, & gentem,expugnando,& transferendo.* Dixerunt illi,Deus autem Romanos adduxit qui locum diruerent, gentémque captiuitati addicerent. An per quæ quis peccat,per hæc & torquetur ? An peccatores ipsâ formâ delicti Deum edocent quonammodo eos ſit puniturus ? Ne Romani adueniant, occidiſtis? Ideo venient Romani vos occiſuri ; ex veſtrâ iniquitate , Deo quodammodo documentum ſumente. 65. *Per quæ peccat,torquetur.* Auguſt.

Pacificus Deus pacémque cum hominibus poſt diluuium firmaturus , *Arcum,* inquit,*meum ponam in nubibus , & erit ſignum fœderis inter me,& inter terram.* Geneſ.9. Quid homines ? Vni & altero cornu arcus neruum illigant,*vt ſagittent in occultis immaculatum.* At Deus : Arcum exarmatum,pacificúmq; vobis obtuli;vos autem neruum apponentes quaſi me docuiſtis,quonammodo ſim vulneraturus. Igitur *ſagittas meas complebo in eis.* Caietanus ad cap.27.Iſa. *Docebit te terribilia dextera tua.* Liceat inuertere,*Dextera mea.* Dum enim arcui exarmato neruum appono,tuam itam edoceo , quonammodo debeat arcum ad iaculandum præparare. 66. *Docuit peccator Deum arcu iacula mittere.* Gen 9. Caiet.

Locum Iſaiæ (ad quem Caietanus) expono. *Quis dabit me* , Deus inquit,*ſpinam , & veprem in prælio.* Cap.27. Magiſtrum Deus iracundiæ, vt poſſit ſupplicia inferre peccatori,requirit. Hieronymus opportunè, *Quis me docebit,vt durus ſim, & meam vincam clementiam,& in prælio, & certamine truculentus incedam?* Quaſi ad noſtræ iniquitatis (dum iniuſtè agimus contra proximum) ſcholam Deus edocendus accedat. 67. *Ad noſtra iniquitatis ſcholã Deus edocendus,vt puniat, accedit.* Iſa 27. Hieron.

Vt puniret Dominus Sodomæ ciues, ignem & ſulphur emiſit è cælo, quo iniquiſſimi deperirent. *Igitur Dominus pluit ſuper Sodomam ſulphur & ignem à Domino de cælo.* Gen.19. Quis huiuſmodi imbres excogitauit. Contra aqueam pluuiæ naturam ô Deus,ignem ſulphureum emiſiſti ; Author quidem naturæ ab hominibus contra naturam delinquentibus didicit,contra naturam , pluuiam excogitare. D. Chryſoſtomus homil, de Sodom. *Erat autem iuſta retributio his , qui natura* 68. *Edocetur à Sodomitis ignem & ſulphur pluere.* Gen. 19. Chryſ.

 ſubuerto

ſubuerterant legem fœminam in maſculis quærentes.

69. *Edocetur ab Abſalone, triplici lancea præcordia vulnerare. 2. Reg. 18. 2. Reg. 15. R. Dau.*

Ioab triplici iaculo Abſalonis præcordia confixit. *Tulit ergo tres lanceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalon.* 2. Reg. 18. Horribilis prorſus deuiatio fortunæ Principem amiciſſimi vulnere perire: horribilior autem triplici exitiali iaculo vulnerari. Porrò Abſalon Deum edocuerat, dum triplex cor Regni ſollicitauit: *Sollicitabat corda virorum Iſrael.* 2. Reg. 15. Rab. Dauid. Tribus lanceis confixus eſt, *quia tria corda Regni, ſeu Regni, ſollicitabat, ſeu furabatur, Ducum, nobilium, plebeiorum.*

70. *Edocetur ab Ægyptiis, ranas immittere, & cineribus vulnerare fornacis.*

Ægyptij Hebræorum infantes occidunt, flumine ſubmergentes ſubitò, ne gladio vulnerati eiulatus emittant ad crimen vberius euulgandum. Ipsique immoderatâ tyrannicàque laterum effictione Iſraelitas frangunt. O ſtulti Pontificum, & Phariſæorum imitatores! Illi occidentes Ieſum, ne venirent Romani, Romanorum ideo impugnationem ſubierunt; vos autem ſummergentes infantes, ne clamarent, frangentes laterum coctione, ne creſcerent: ranarum ideo veſtrum crimen proferentium clamorem auditis, fornacis cinerem exitialem ſuſtinetis. *Extendit Aaron manum ſuper aquas Ægypti, & aſcenderunt ranæ.* Exod. 8. *Tuleruntque cinerem de camino, & ſteterunt coram Pharaone, & ſparſit illum Moyſes in cælum factáque ſunt vlcera.* Exod. 9. Ad quæ Lyranus, *Ranarum plaga correſpondet culpæ, quia pueri mergebantur, vt ſine ſtrepitu extinguerentur: propter quod inde exiuerunt ranæ infeſtantes ſua importunitate. Plaga autem cineris de camino facta eſt in elemento ignis, vt correſpondeat culpæ Ægyptiorum, qui afflixerant Hebræos in decoctione laterum igne fornacis.* Quicumque morem extra ordinem excogitas delinquendi, Deum quodammodò edoces, extra ordinem morem ſupplicij.

Exo. 8. Exod. 9. Lyran.

Ob Achabi delictum ſeptuagiota filij neci addicuntur, ſed quonam, quæſo, ſupplicij genere? Capita illorum obtruncantur, & cophynis, ſeu corbis, quibus botri vindemiæ reponuntur, collocata ſunt. *Tulerunt filios Regis, & occiderunt ſeptuaginta viros, & poſuerunt capita eorum in cophynis, & miſerunt ad Iezrael.* 3. Reg. 10. Erantne vuarum botri? Cur cophynis recipiuntur? Quiſnam huiuſmodi genus pœnæ mente concepit? An ex paternâ vite botri filij ſicut in vindemia colliguntur? Tantæ-ne cæleſtibus iræ? Profectò ſupplicij morem hunc ab Achabo Deus edoctus fuerat. Ipſe enim iniquè ex Naboth vineâ botros corbis ſeu cophynis addixerat: ideo Deus ex vite paternâ botros in cophynis recepit. Pulchrè Chryſoſtomus hom. de Achab, to. 1. *Vide, quomodo retributio peccato par ſit. Poſuerunt capita eorum in corbes. In Iezrael Naboth occiſus eſt, & in eundem locum occidentis genus occiſum miſſum eſt in ſportis; quia Achab Nabuthe peccauit, botrus in corbes coniectus.* 71.

Edocetur ab Achabo vinea paterna botros, id eſt capita filiorũ colligere. 4 Reg. 10. Chryſ.

SECTIO SECVNDA.

Caiphæ Vaticinium.

TEXTVS.

VERS. 49. VNVS autem ex ipſis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit eis: Vos neſcitis quidquam: 50. Nec cogitatis, quia expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat. 51. Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, quòd Ieſus moriturus erat pro gente. 52. Et non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. 53. Ab illo ergo die cogitauerunt, vt interficerent eum. 54. Ieſus ergò iam non in palàm ambulabat apud Iudæos, ſed abiit in Regionem apud deſertum, in Ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum Diſcipulis ſuis.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Caiphæ ad Conſiliarios Reſponſio.

1. *Fert Caiphas ſententiam, quia Pontifex anni illius.*

VNVS *autem ex ipſis Caiphas nomine.* Diſcutientibus aliis cauſam hanc, & quid decernendum eſſet, non inuenientibus, vnus ex eis nomine Caiphas ſententiam fert, & quid gerendum eſſet, decernit, quia erat Pontifex anni illius, penes quem quæſtionis reſolutio.

Cùm eſſet Pontifex anni illius. Id eſt, quia erat Pontifex. Quonammodo *anni illius* Pontifex vocitatur, ſi Sacerdotium ſummum ſecundùm legem Exod. 28. ad vitam duraret, & filij parentibus ſuccederent? Certè quia auaritia, & ambitione id fuerat immutatum. Fatur Auguſtinus, *Quomodo Pontifex erat anni illius, cùm Dominus conſtituerit, vnum ſummum Sacerdotem, cui mortuo vnum ſuccederet? Intelligendum eſt, per ambitiones, & contentiones, inter Iudæos poſtea conſtitutum, vt plures eſſent Pontifices, qui per annos ſingulos miniſtrarent* Alcuinus, *De hoc refert Ioſephus,* 2.

Quonammodo anni Pontifex vocitetur. Auguſt. Alcui.

phus, quod ſibi pretio Sacerdotium vnius anni emerit. Dabatur equidem in ſingulos annos modò huic, modò illi emptori pro Principum, & Præſidum arbitrio, vti idem Ioſephus lib. 18. Antiq. ca. 3. teſtatur. Ioſeph.

3. De Caiphæ ſententia. *Vos neſcitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit nobis, vt vnus moriatur homo, ne tota gens pereat.* Hi vos, qui ignorantiæ meritò eſtis arguendi; quia non cogitatis, nec perpenditis, nobis expedire, vnum potiùs mori, quàm totum populum deperire. Viam illi Christum necandi non inueniebant, cùm nulla in eo eſſet culpa reperta. Si enim peccatum inueniſſent, ob quod iure poſſet occidi, Concilio, & conſultatione tantâ non eſſet opus. At cùm innocens eſſet Christus, & eum interficere conarentur, quâ ratione, quoue colore id fieri poſſet, non inueniebatur. Solus Caiphas conſilium viſus ſibi eſt inueniſſe, nempe pro communitatis, & populi ſalute, expedire etiam abſque piaculo hominem vnum innocentem interficere.

4. Benè Chryſoſtomus *impudenter, & temerariè* Caipham locutum eſſe affirmat. Porrò iniquam, & falſam Caiphæ ſententiam certum eſt extitiſſe in eo, quem ipſe ſenſu conceperat. Falſa fuit, quia innocentem nec licet, nec expedit occidere pro temporali Reipublicæ ſalute: nec expediens aut vtilis iuxta eorum ſenſum iſta occiſio extitit; nam temporalem populi conſeruationem intendebat, cui nex Christi fuit contraria, cùm propter eam vaſtati fuerint, & euerſi. Fuit etiam iniqua, quia contra iuſtitiam eſt innocentem occidere; peccauitque grauiſſimè Caiphas cùm omnibus conſentientibus huiuſmodi ſententiam probantibus, de quâ Dauid: *Verbum iniquum conſtituerunt aduersùm me.* Pſal. 40. Chryſoſtomo hom. 64. interprete. Pſal. 40. Chryſ.

§. II.

Fuerit-ne prophetia hæc Caiphæ ſententia?

5. Euangeliſta adnotatio circa Caiphæ prophetiam. *HOc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit.* Adnotat Euangeliſta Caiphæ verba non ab illomet eſſe profecta, ſed à Spiritu ſancto, qui per os eius prophetauit, quod futurum erat, nempe Chriſti mortem hominum ſaluti expedientem. Cur autem Dominus per eum ſit dignatus prophetâſſe innuit; quia ſcilicet, *Erat Pontifex anni illius.* Quamuis enim iniquus, dignitas ſancta erat, quod Auguſtinus tract. 49. & Chryſoſtomus hom. 64. adnotârunt. Chryſ. Fatur hic, *Vide, quanta ſit Spiritus ſancti virtus; à mente enim malâ verba prophetia protulit. Vide etiam, quanta ſit etiam virtus Pontificalis poteſtatis; Pontifex enim, & ſi indignus, tamen prophetauit, neſciens quid diceret; ore enim eius tantùm vſa eſt gratia, cor contaminatum non tetigit. Sacerdos pranè viuere poteſt* (Toletus ait) tamen Sacerdotium in eo ſanctum eſt: & quæ poteſtatis ſunt, vitia non inficiunt, nec tollunt.

6. Quomodo dicatur Caiphas prophetaſſe? Obiicis, quomodo Caiphas dictus eſt prophetâſſe, & ab Spiritu Dei hæc pronunciauiſſe, ſi falſa protulit? Profectò Caiphas prophetauit, tamen Spiritus ſancti ſenſum non percepit, nec intendit: ſed alium longè diuerſum. Vna dictio plures habet ſignificationes, vna oratio plures ſenſus à diuerſiſque auditæ variè accipi, & intelligi poſſunt. *Soluite* (ait Dominus) *Templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud* Ioa. 2. Ioa. 2. Chriſtus de morte, ac reſurrectione ſui corporis loquebatur: Iudæi autem de Templi materialis euerſione, & reædificatione ſententiam intelligebant. Haud aliter dictum Caiphæ duplicem admittit ſenſum; Expedit vnum tradi neci pro toto populo liberando à Romanorum captiuitate imminente. Vnius Chriſti mors neceſſaria, & conueniens pro hominum ſalute, vt à peccato, ac morte liberentur æternâ. Priorem ſenſum Caiphas, poſteriorem Spiritus ſanctus prætendebat, & ad eum mouit Caipham, vt ea verba proferret.

Adnoto, Caipham dictum prophetâſſe, non tamen fuiſſe Prophetam, vti notat Origenes, *Non quicumque prophetat, Propheta eſt. Prophetauit Caiphas, ſed Propheta non erat, ſicut & Balam.* Non quidem erat Propheta, quia vnus actus non facit habitum: ſicut non dicitur artifex propter vnum opus; & quia non intelligebat Spiritus ſancti ſenſum: ad prophetiam enim neceſſaria eſt intelligentia: Vnde Ambroſius ſerm. 15. in Pſalm. 118. vnum ait Caipham in his verbis intendiſſe, aliud verò ſignificaſſe. 7. Non fuit Propheta licet prophetauit. Orig.

An Caiphas deliquerit? Ita planè, quia ſenſum iniquum propoſuit, cum Spiritus ſanctus ſanctiſſimum in eiſdem verbis ſenſum intenderet. Propterea Chryſoſtomus hom. 64. aſſerit cor Caiphæ non fuiſſe à Spiritu ſancto motum, ſed linguam; quia ille peſſimâ intentione loquebatur. Dicitur autem propter ſenſum Spiritus ſancti prophetâſſe. 8. Deliquerit ne Caiphas? Chryſ.

Prophetauit, quòd Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantùm pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Græcè habetur cum articulo, *Non ſolùm pro eâ gente,* nempe Iudaicâ. Senſus verborum ſic elicio, ex Spiritus ſancti intelligentia: Chriſtus in ſalutem Iudæorum eſt moriturus: non ſolùm autem pro Iudæis, ſed etiam pro Gentibus: vt nempe multos Dei filios electos ſcilicet, & prædeſtinatos in filios Dei, qui tunc erant in variis erroribus, & inter Gentium Nationes diſperſi, in vnum ouile, & in vnam congregaret Eccleſiam, in quâ viuerent, & ſalutem conſequerentur. Auguſtinus, *Caiphas de ſolâ gente Iudæorum prophetauit,* (id eſt loqui intendit) *ſed nouerat Euangeliſta* (ex mente Spiritus ſancti) *alias eſſe oues, quas oportebat adduci, & ideo hæc addidit.* Certè filij Dei vocitantur, non quia actu filij; ſed prædeſtinatione, vti idem Doctor adnotauit: *Secundum prædeſtinationem hoc dicitur;* non enim adhuc erant filij Dei. 9. Senſus verborum. Auguſt.

Ab illo ergò die cogitauerunt, vt interficerent eum. Anſelmus Laudic. *Ab illo die, non quin & prius, ſed modo definitè.* Id eſt, quod iam diu cupiebant, & curabant, ſententia firmarunt. Sic Chryſoſtomus, *Quærebant quidem prius interficere, nunc & ſententiam firmarunt.* Particula Ergo cauſam indicat, nempe propter Caiphæ conſilium, quod ab omnibus illis eſt receptum, conuenerunt, & citra vllam iam controuerſiam firmârunt Chriſtum Dominum interficere. Cur non diſcuſſêre id, quod maximè erat dignum conſultatione, nempe quâ ratione poſſent comprehendere, quem ſæpe illigare volentes, ac lapidibus vulnerare, non poterant? quomodo eum occidere valerent, 10. Ab illo die curant diffinito eum interficere. Anſel. Chryſ.

valerent,qui mortuos ſuſcitabat: Reſpondet Toletus, *Malitia, & odio obcæcati, & ſtimulati omnia præcipitant, nihil ſibi obſtare, quod peruerſum eorum animum impedire poſſet cogitabant.* Tolet.

12. *De Domini receſſu.* Ieſus ergo non iam in *palàm ambulabat apud Iudæos, ſed abiit in Regionem iuxta deſertum in Ciuitatem, quæ dicitur Ephrem, & ibi morabatur cum Diſcipulis ſuis.* Cognito nefario Iudæorum propoſito, quia nondum aderat ſuæ paſſionis tempus, in Regionem ſeceſſit iuxta deſertum Iudææ in Ciuitatem paruulam, vbi Iudæorum frequentia non erat: inibique cum Diſcipulis paſſionis expectabat inſtantiam.

13. *Quæ dicitur Ephrem.* Græcè Ephraim. An Ephron, de qua 2. Paral. 13. Minimè. nam Ephron aderat vltra Iordanem, idcirco non erat Iudææ Ciuitas, vt conſtat 1. Mach. 5. at hæc iuxta deſertum Iudææ iacebat. Nec enim Dominus nunc Iudæam deſeruit, nec trans Iordanem profectus eſt; ſed in deſertum. Præterea Ephron in Hebræo habet primam literam *Ain* ע Ephrem autem *Aleph* א: imo etiam in vltimis literis eſt differentia. *De Ciuitate Ephrem.* 1.Mach 5.

14. *Cur receſſerit.* Cur diſceſſerit Dominus? Anſelmus, *Non quod hoc non poſſet, ſed edocet ſuos, cedere furori perſequentium.* Auguſtinus, *Non defecerat eius potentia, ſed exemplum demonſtrabat, quo appareret, non eſſe peccatum, ſi fideles oculis perſequentium ſe ſubtrahant.* Anſel. Auguſt.

IN IESVM OB INIQVVM
CONCILIVM NECI ADDICTVM
PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS
CIRCA LITERAM.
EX CAIPHÆ VATICINIO.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Vos neſcitis quidquam.

Caiphas qui ſocios ignorantes innuit, ſeque ſapientem aſſerit, verè ignorans oſtenditur, ſophiſmate vſus ad errorem.

Oſtendo ſapientiam in impio omnino eſſe & illi, & Reipublicæ exitialem.

15. *Contra impios in obſeruantes in communicate ſapientes.* Origen.

ORIGENES adnotat Pontifices, & Phariſæos ignorantes meritò appellari, quia & Ieſum neſciebant, & ipſum perſequebantur. Impietas enim, vera eſt ſtultitia, *omnis* quippe *peccans, ignorans.* At ſapientiâ Caiphas ſe præditum oſtentat, reliquos incuſans inſipientiæ: *Vos neſcitis quidquam.* Profectò impius ille & ſibi, & cuncto populo iniquo conſilio extitit exitialis. O ſapientia in impio totius calamitatis ſcaturigo!

16. *Conſiliarius ſapiens & impius totam communicatem commouit.* Mat 18. Hieron.

Sapientum Sanctorum Magiſtrum audiamus. *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde. Si oculus tuus ſcandalizat te, erue eum.* Matth. 18. Vbi ex Interpretum doctorum ſententiâ manu ac pede cuncta ſpiritualiter membra deſignantur. Hieronymus, *In manu ac pede omnis truncatur affectus.* Cur ergo ſpecialiter oculorum rurſum ſcandalum exprimitur? Vt maxima hominis pernities valeat propulſari. Anſelmus Laudo. *Si oculus tuus, id eſt, prouiſor in conſiliis, ſcandalizat te, &c.* Oculo ergo ſapiens ſcandalizans, ſeu iniquè agens adnotatur. Hic ſpecialiſſimè ab vniuerſo corpore eruendus; vnus enim ſapiens iniquus totam valet hominis, Reipublicæque œconomiam deprauare. Vnde huiuſmodi imminens calamitas ſpecialiſſimâ fuit adnotatione expreſſa. Anſel.

17. *Diabolum Dominus abegit, quia eū vidit ſapientem iniquum Orbi futurū exitialem.* Mat. 4.

Nec ſolum pedem aut manum propriam huiuſce ſapientiæ luminare deprauat, cunctos ſocios diſperdit. Ad pugnandū cum Ieſu calidiſſimus accedit aduerſarius. Prudens curat dignoſcere, num Chriſtus ſit verè Dei Filius, profando: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Sapientiſſimos repulit agoniſta: Non in ſolo pane viuit homo. Rurſus ſapiens iniquus, *Mitte te deorſum; ſcriptum eſt enim, quod Angelis ſuis mandauit de te, &c.* Sapientior Dominus, *Non tentabis Dominum Deum tuum.* Adhuc verſipellis, *Hæc omnia tibi dabo, ſi procidens adoraueris me.* Victor ad hæc. *Vade Satana, &c. Tunc reliquit eum Diabolus.* Mat. 4. Reliquit quidem à Domino expunctus. Cur ô Dux, qui exire curas *vincens vt vinceres*, id eſt, cui vna victoria anſam præbet ad alteram, triplici diademate comparato, non procedis ad lauros multiplices acquirendos, ſed validè abigis tentatorem? Agnouit Dominus diabolum ex teſtimoniorum Scripturæ ſacræ inductione ſapientem, quem facillimo negotio ſuperauit. At perſonam tum peccatoris gerens ieiunio operam dantis, repellens ſapientem iniquum, nos edocuit moribus noſtris omnimodò exitialem. An non ad ſalutem Orbis deſtruendam ſeſe Diabolus ſapiens iniquus oſtentat? Certè ſapientia cum iniquitate colligata Orbi parit exitium. Iſidorus Peluſ. lib. 2. Epiſt. 180. *Diabolus abſciendus erat, ac deteſtandus, quòd cum ſcientia præditus eſſet, actionem inficiaretur.* Iſidor. Peluſ.

Nec

18. Nec mirum ſapientem iniquum exitialem eſſe communitati, ſi eo ipſo, quòd ſit iniquus, ſtultus eſſe videatur: quia omnis peccans eſt ignorans; vnde exitialia omnia eius conſilia exiſtere ſit neceſſum? Huiuſmodi hominem ſapientem ſtultum appellaum. Deſcribit Petrus Damianus lib. 6. Epiſt. 17. cuiuſdam adoleſcentis, qui monaſterium curabat inire, eruditionis compoſitionem, fatus: *Tot exteriorum bonorum hic iuuenis eniteſcit gloriâ. nobilis vt Imperator, pulcher aſpectu, vt Tullius loquitur, vt Virgilius poetatur, tuba vehemens in Eccleſiâ, perſpicax, & acutus in lege diuinâ, ſcholaſticè diſputans, quaſi deſcripta libri verba percurrit: vulgariter loquens, Romana vrbanitatis regulam non offendit. Quid de regularis magiſterio diſciplinæ? In hac notitiâ ita conualuit, vt hæc docere poſſet.* Iam morum diſſolutionem obiicit, addens: *Sed eius* (proh dolor!) *talis eſt vita, vt ad ſe introducere nemo depoſcat. Et vt rem diutiùs non protraham, ſtulto ſapienti monaſterialis ad habitandum ianua clauditur, cuius paſſim ruſticis, & imperitis, ac diſcolis aditus non negatur.* Primò particulam adnota: *Stulto ſapienti.* Certè peccator ſapiens neceſſariò ex iniquitate ſtultus in conſiliis deprehenditur; vnde exitialis communitati exiſtat. Deinde *Diſcolis*, ſeu iniquis ianua reſeratur, quæ ſapienti clauditur iniquo; quia improbus ſociorum bonorum commercio ad virtutem adducitur; at vnius iniqui ſapientis ſocietate tota communitas breui temporis interſtitio corruit. Vnde Eccleſiaſt. *Melior eſt, qui minuitur ſapientia & deficiens ſenſu* (id eſt delicti preſſus ignorantia) *quàm qui abundat ſcientia, & tranſgreditur legem Altiſſimi.* Cap. 19. Vbi, ex docti Interpretis ſententiâ, non fit comparatio inter iniqui ſapientis & iniqui ſtulti aut ignorantis perſonam: ſed reſpectu ad communitatem de perſonarum aptitudine. Melior eſt communitati, aut Reipublicæ peccator inſipiens, quàm ſapiens; inſipiens enim ad meliorem frugem ex ſocietate proborum adducetur, ſapiens autem prauis conſiliis bonos ad morum iniquorum alliciet imitationem.

Sapiens huiuſmodi ex eo, quod ſit iniquus eſt ignorans.

Plus communitati ideo exitialis. Eccli. 19.

19. Boetius lib. 1. de conſol. proſ. 4. fatur, *At qui hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti, beatas fore Reſpublicas, ſi eas ſtudioſi ſapientiæ & morum regerent. Tu eiuſdem viri ore hanc ſapientibus probis capeſſendæ Reipublicæ neceſſariam cauſam eſſe monuiſti, ne improbis ſapientibus Vrbium relicta gubernacula, peſtem bonis, ac perniciem inferrent.* Quare ex Lactantij Fir. ſententiâ lib. 1. cap. 2. *Non religio vlla ſine ſapientiâ,* ad communitatem, *ſuſcipienda: nec vlla ſine religione probanda ſapientia.* Cecinit Iacobus Billius.

Sapientes improbi Reipublicæ nocumentum afferunt. Boet. ex Plat. Lactant. Billius.

Quis mihi ſit dignus ſapientis nomine, quæris?
Accipe: Cui virtus iam ſapit, ille ſapit.
Nam rapit in vitium multos inſana libido,
Iniqui ſcilicet ſapientis.

20. Clamat ideo Iſaias, *Egredimini de Babylone, fugite a Chaldæis.* Cap. 48. A Babylonis egredi, à Chaldæis fugere iubemur. Quinam Babylonij? Improbi quidem ciues. Quinam autem Chaldæi? Ambroſius ad ... l. 1. *Chaldæi ſunt, qui ſyderum curſus vana ſtudio ſuperſtitionis explorant, & impia ſerunt gentilitatis errores.* Egredi cum à ciuium prauorum ſocietate, ſed properanti curſu fugere ſatage Chaldæorum ſapientium commercium. Addit pulchrè Doctor, Ab illis egredere, *ab his fuge, ne te capiant.* Plus enim nocet ſapiens iniquitas, quàm impietas fatua.

Plus nocent ſapientes improbi, quam impij ſtulti. Iſa. 48. Ambroſ.

Observatio II.

Ad illa verba:

Expedit nobis, vt vnus moriatur homo, ne tota gens pereat.

Deus vnus moritur homo ad omnium ſalutem.

Vnde Chriſtus hominum amantiſſimus ſocium nullum admittit ad redemptionem Orbis, in noſtræ tepiditatis correptionem.

NOSTER Toletus peculiarem attigit nonnullorum interpretationem, quã conſultò hanc in Obſeruationem reſeruaui. *Aliqui adnotant dici, Vnus moriatur homo: alij verum ſic interpretantur: Vnus, qui Deus eſt, moriatur homo ſcilicet in quantum homo.* Profectò *Deus tuus Deus vnus eſt, Vnus* hic, qui Deus immortalis, & mori non poteſt, *homo* moritur, ſeu factus homo neci addicitur. Exemplo expendam. Circa Eccleſiæ veſtibulum exorientis à Tyrannis Martyres feris immittebantur, quæ quidem procidentes non ſolùm corpora non vulnerabant, ſed lambebant. Quid crudelitas ingenioſa? Leones, tygrideſque veſci ouium, vitulorumque carnibus aſſuefaciunt, Martyreſque pellibus victimarum indutos beſtiis obiiciunt. Illæ equidem quaſi oues aut vitulos vulnerant Sanctos, quos homines contingere non auderent. Mors ad Vnum Deum abſumendum non poterat irruere, Vnus homine induitur, quo veſci ab Adamo mors aſſuefacta fuerat. Vnde *Vnus* moritur *homo* factus, qui exutus humanitate vulnerari non potuit. 21. Tolet.

22. *Quonammodo vnus immortalis homo moriatur.*

Certè Vnus ille tam vnice pro *gente totâ* voluit neci tradi, vt cunctos à ſe ſocios repelleret; ſola enim Vnius mors poteſt omnibus vitalis exiſtere, cunctos à morte liberare. Permiſit Dominus Petrum abnegaſſe Magiſtrum poſt tot de conſtantiâ promiſſiones. Quare? An vt in amiciſſimo ampliùs grauiſſimè pateretur? An vt paſtore vicario deficiente, oues faciliùs, & inculpabiliùs diſpergantur? An vt Pontificem ſortitemur, qui poſſet noſtris compati caſibus? Hæc, & alia Patres. Aſt conuenientius argumento credi derim Petrum, Numine permittente, tunc abnegaſſe Dominum, ne videretur ſocium ſibi adſciſcere ad hominum redemptionem; adeò enim feruens Petrus, vt Dominum vſque ad patibulum ſequeretur, ibique moleſtus militibus ſuffixoribus exiſteret, donec ſimul cruci addiceretur. D. Athanaſius quæſt. 110. *Solus Chriſtus pro nobis mortuus eſt, Petrus namque Chriſtum negauit ipſo paſſionis tempore.* Quaſi, ſi Petrus non abnegaſſet, non ſolus quodammodo pro nobis moreretur.

23. *Permiſit Deus Petri negationem, vt ſolus Ieſus moreretur, ne ſocium ſibi addidiſſe videatur.* Mat. 27.

Athan.

Adultera

Solus Ieſus ideo eſt adultera ſeu mũdo redimendo manet moriturus. Ioa. Ambroſ.

34. Adultera abſoluta à reatu, *remanſit Ieſus, & mulier in medio ſtans.* Ioan. Vbi Hugo Card. aſſerit Dominum, qui digito in terrâ ſignum Crucis expreſſerat, redemptionem tunc hominum figuraſſe. Igitur *vnus poſt vnum ibant,* nullus niſi Ieſus redimens & redimenda adultera remanet. Nec enim Ieſus ad hominum redemptionem ſibi ſocium adſciſcit, Agnus vnicus immolatur. Ambroſius lib.7. Epiſt. 58. *Denique diſcedentibus illis, remanſit ſolus Ieſus. Donaturus peccatum ſolus Ieſus remanet. Ecce hora venit, vt diſpergamini vnuſquiſque in ſua, & me ſolum relinquatis.*

Dominum ſolum curam agit de ſeruo, vt redimat, & ſanet. Matt.8. Anſel.

35. Centurio à Ieſu pueri iacentis ſalutem poſtulauit. *Rogans eum, & dicens: Domine, puer meus iacet in domo paralyticus.* Mat.8. Quæris, num per internuncios Centurio petiturus acceſſerit, an ipſe aduentârit? Anſelmus Laudinen. aſſerit Centurionem ipſum veniſſe, nec aliis ſaluris ſerui curam commendaſſe: vt exprimeret Dominum, qui ſolus pro ſeruo morti traditur. *Nullus alius pro ſeruo moritur.* Fatur Chriſtus, *Ego veniam, & curabo eum.* Cui Centurio, *Tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus. Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; alij: Veni, & venit; & ſeruo meo: Fac hoc & facit.* Ibid. Tuâ te ſententiâ reuincis. Si ſeruos cũ habeas, queis potuiſſes commendare curam de ſeruo gerendam apud me, tu ipſe acceſſiſti, vt cauſam ſerui ageres: ego ſerui Conditor non ſolus accedam vt poſſim à communi eripere paralyſi? *Ego veniam,* ſolus vtique, *& curabo eum.*

Vnius veri Aaronis Ieſu humeris redemptio geſtatur. Exo 28. Cyrill.

36. Duplici lapide onychino duodecim filiorum Iſrael nomina inſculpuntur. *Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino.* Exo.28. Quorſum duplex lapis tam oneratus nominibus vnico humero apponitur Aaronis, & non etiam Moyſes, aut quiſuis aliquis coadiutor addicitur? Cyrillus Alex. lib.11. de Adorati Quia quicumque deſcriptionem *in cælo* (lapide onichino figurato) *conſecuti fuerint, eos prorſus in vno Chriſto requieturos,* neceſſum eſt, *qui in humeris tenet.* Nullius ponderis, ad ſalutem eſt cuiuſuis alterius humerus: *vnus* niſi Dominus Crucis onus ſuſtineat, *homóque* moriatur.

Temeritas afficienda ſupplicio eſt, ſe Ieſu redemptionis ſocium adſciſcere. 2.Reg 6. Strab.

37. Arca Domini myſtico ferebatur in plauſtro, ſeu redemptio humeris vituli Dei geſtata præſentatur. *Extendit Oza manum ad arcam Dei, & tenuit eam. Indignatuſque eſt Dominus indignatione contra Ozam, & percuſſit eum ſuprà temeritate.* 2. Reg.6. Quare percutitur Leuita? Rabbini apud Gloſſam, *Hoc accidit, quod Oza putaret, arcam ruituram eſſe & Deum ſolum non poſſe eam ſuſtinere.* An vnus Deus coadiutore indiget ad redemptionis arcam ſuſtentandam? *Vnus* moritur *homo* pro populo, ne cuncti cogamur deperire. Proh hominum tepiditas! Deus nullum Crucis pro nobis portandæ ſocium mortem ſubiturum admittit, & vis fulcris innumeris geſtis pro Domino Crucis particulam ſuſtinere.

Observatio III.

Ad illa verba:

Expedit nobis, vt vnus moriatur homo pro populo.

Imprudens, & temerarius Pontifex oſtentatur, dum ex ſententiâ propriâ aſſerit expedire, vt Chriſtus è medio tollatur.

Nullatenus enim bonum, expediénſque hominibus eſſe poteſt, Deum à ſe relegare, in eúmque delinquere.

Nullum ſine Deo bonum. Chryſ.

38. APROSITE magis Caiphas diceret, Ego neſcio quidquam: quàm profatus fuit, *Vos neſcitis quidquam.* Chryſoſtomus enim *imprudenter, & temerariè* locutum fuiſſe aſſerit, qui de medio tollendi Dominum, conſilium expreſſit. *Expedit nobis.* Neque enim bonum expediens mihi, quòd Dominus in me, meo crimine, moriatur. An non bonum aut honeſtum, aut vtile, aut delectabile? Ita planè. Certè nec honeſtum, nec vtile, nec delectabile poteſt eſſe, Deum meo ex animo deturbari. Ergo expediens non eſt, vt Dominus, meo operante crimine, moriatur. Ex Spiritus ſancti mente, expedit quidem, *vt vnus moriatur homo:* ex Caiphæ ſenſu iniquo, imprudens omnino, ac temeraria ſententia oſtentatur.

Sine Deo non poteſt bonum honeſtum exiſtere. Eccli. 49.

39. Honeſtum-ne? *Memoria Ioſiæ* (ait ſapiens) *in compoſitione odoris facta opus pigmentarii.* Eccli. 49. *Memoria Ioſiæ,* id eſt Ioſiæ ſanctiſſimi parentis filij, in quibus paternum nomen honore afficiebatur. Authore enim Gaſpare Sanchez aliquod Dei nomen filiorum appellationi aptabat: *Eliacim* vnus filius propter nomen Dei *El* fuit vócitatus, &c. Quorſum hæc? Memoria Ioſiæ, ſiue filij eius eo tempore, quo Deum ſibi aptabat, odorifera planè fuit. At poſt quàm Eliacim Dei nomen à ſe ablegauit, nihil apud illum remanſit honeſtum, ſiue glorioſum. *Regem conſtituit Pharao Eliacim filium Ioſiæ, vertitque nomen eius Ioacim.* 4. Reg.23. E nomine Eliacim Dei nomen *El* expunxit, & conſequenter inhoneſtum, ac inglorium eius nomen, ſeu famam dereliquit. Lyranus. *Quiſquis peccat,* & delinquendo Deum à ſe ablegat, *diſperdit nomen bonum, quod ante hoc ſimile erat oleo vnctionis.*

4 Reg. 23. Lyran.

Nec bonum vtil Mat 4.

40. Vtile-ne? Cunctæ diuitiæ ſine Deo nullius æſtimationis, aut entitatis eſſe reperiuntur. Omnia diuitiarum mundialium pondera in Domini conſpectu librantur à diabolo. *Oſtendit ei omnia Regna Mundi in momento temporis.* Mat.4. Profectò diuitiæ poteſtati dæmonis addictæ ſine Deo eſſe quis poſſit dubitare? Huiuſmodi ergo ſine Deo diuitiæ aut apparentes erunt, aut (ſi ex aliquorum ſententia, veræ) illicò inanem conuertentur

uertentur in fumum. Chryſoſtomus ad Pſal.2. *Tunc Archidæmon in puncto temporis omnia Regna Mundi coegit, & gloriam eorum. & cum omnibus viſus eſt, vt cum omnibus euaneſceret.*

41. *Sic bonum delectabile.* Ioa.11 Chryſol.

Delectabile-ne? Quonammodo poteſt ſine Deo vera exiſtere delectatio? Typum gerebat Lazarus ex Chryſologi mente peccatoris, qui deliciarum ſub mole premitur. *Domine* (inquit Martha) *iam fœtet.* Ioa.11 *Dicendo ſic* (inquit Præſul ſerm. 65. *teſtaris mortem, quam tu, mulier, voluiſti.* Grenium iſtud ſepulchrum eſt, thalamus feretrum, deliciæ ſeductio, fragrantia fœtor, ornamenta funerea ſindon. Sine Deo enim quonammodo bonum verè delectabile comparabitur?

42. *Cum Deo cuncta hæc tua redundant* Pſal. 5.

O bona ineuntia cum Domino ſocietatem! Quàm honeſta, quàm vtilia, quàm delectabilia! Dauidem teſtor præcinentem: *Domine: vt ſcuto bonæ voluntatis tuæ coronaſti nos.* Pſal. 5. Exponit Chryſoſtomus, *Inſtum munus circumdas, circum vallas* At voluntatis bonæ appellatione cuncta bona, ex eiuſdem ſententiâ, deſignantur. Ac ſi diceret, ſi iuſtus Deo hæreſcit, cunctis conſequenter bonis ſtipatur: honeſto quidem, ſeu glorioſo: *Erit corona gloria contexta*, vtili; *Qui te coronat miſericordiâ*, delectabili autem. *Corona gratiarum defendet te. Talia ſunt enim Dei bona.* Et veris à deſiderio tuo bonis ablegatis honeſtis, vtilibus, delectabilibus: mundialia experis bona, in quibus nulla prorſus bonitatis ratio reperitur.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Vnus autem ex eis Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit: Vos neſcitis quidquam, &c.

Caiphas improbus, quia erat Pontifex prophetauit.

Præſules enim circa Republicæ, aut communitatis Religioſæ adminiſtrationem quaſi prophetico donantur ſpiritu.

43. *At quæ æſtimanda iuſſa Præſ. Iudicorum vobis qui Dei vices gerit.*

HIs Euangeliſta adnotauit Caipham ſalutarem Ieſu mortem populo prædixiſſe, quia Pontifex anni illius eſſet, nam cùm ſemel præmiſiſſet, *Cùm eſſet Pontifex anni illius, dixit; Vos neſcitis quidquam, &c.* Rurſum adnotat: *Hoc autem à ſemetipſo non dixit: ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit.* Iniquus ille à mente propriâ iniuſtam ſententiam profert, vt Caiphas: vt Pontifex autem à Spiritu ſancto agitur, vt ſaluti communitatis conſulat. Caietanus, *Exponit Euangeliſta, quod hæc verba, quantùm ad id quod veritatis con-*

tinebant, Caiphas dixit actus à Spiritu ſancto ratione officij Pontificalis; quamuis, quantum ad iniquæ occaſionis conſilium dixerit à ſe ipſo. Itaque Caiphas prophetauit; id eſt, verba dixit, quæ (ſecundùm quod erant vera, non ſecundùm quod erant intenta ab ipſo) erant prophetica, vtpote prædicentia mortem Ieſu populo ſalutarem. Obicias menti Præſulem iniquiſſimum, circa communitatis adminiſtrationem, regiménque ſubditorum ſancto agi aſſolere à Spiritu; vnde ex moribus prauis haud monita, aut iuſſa contemnenda.

Fatur Iſidor. Peluſ. lib.1.Epiſt.37.de Caiphæ ſententiâ. *Etenim vaticinatus eſt, & gratia linguam eius tetigit.* Vt enim ſaluti conſulat ſubditorum vel Præſul iniquus, velut Spiritu prophetico donatur. Preme τὸ *linguam.* Non dixit *cor*, ſed *linguam gratia tetigit.* Quare? Quia eò differunt probi, ac improbi Præſules, quòd proborum non ſolùm linguam, ſed præcordia gratia Spiritus ſancti contingat. At improbi Præſulis linguam ſolummodo gratia tangit, in ordine ſcilicet ad ſubditorum directionem.

44. *Gratia tangit linguam (licet nõ cor) Præſulis mali.* Peluſio.

Curat Deus nouos populi Principes conſtituere, Moyſi ait: *Auferam de ſpiritu tuo, tradámque eis, vt ſuſtentent tecum onus populi.* Num. 11. LXX *De Spiritu ſancto qui eſt in te.* Cur non dixit, In lingua tuâ, ſed *in te*? Quia probi Præſulis non ſolùm linguam, ſed etiam cor Spiritus ſancti gratia tangit.

45. *Probi Præſulis cor & linguam.* Num 11.

At improbi Principis ſi non cor, tamen linguam dirigit, vt vtilia ſubditis proloquatur. Vnde Sapiens, *Diuinatio in labijs Regis, in iudicio non errabit os eius.* Prou. 16. Quid ſi erret affectus, prauus vtique? quid ſi erret conſcientia, ſcilicet iniqua? Saltem os eius, ſeu lingua non errabit, vt vtilia ſubditis exponat imperia? diuinatio enim *in labijs* eius.

46. *Improbi Præſulis cor non tangit gratia ſed linguam circa ſubditorum vtilitatem.*

Id adnotat Iuſtinianus in lege prima. §. *ſi verò. C. de veteri iure enucleando* Diuus inquit: *Imperium Deus propter hoc impoſuit hominibus. & vt emergentia, & legis egentia lege definiat, & humana natura incertum repleat.* Vbi inprimis aduerto verba illa, *definiat*, *repleat*, non ad homines imperantes, ſed ad Deum referri. Ac ſi diceret: Deus poſuit hominibus imperium, vt ipſe definiat legis egentia, & humanæ naturæ repleat incertum. Definit-ne Deus, cùm homines imperant? Ita plane; labia enim Præſulum quorumcumque, licèt improborum, excitat ad loquendum, dum ſubditorum cauſæ geruntur. Deindè illa expendo: *Humana natura incertum repleat.* Quonammodo poſſet homo humanæ naturæ incerta replere, ſeu futuros exitus rerum attingere, ac prouidere, niſi ſupra humanam naturam quodammodo aſſurgeret, ac Dei vices exerceret.

47. *Quicumque Præſul futuros exitus attinxit quaſi prophetico ſpiritu donatur.* Iuſtin.

Deſcribit Iſaias Eccleſiæ malos & probos Præſules, dum ait: *Væ Aſſur, virga furoris mei, & baculus ipſe eſt.* Cap.10. Vbi Strabo authore ſuperbi Principes improbi Præſules exprimuntur. *Requieſcet ſuper* eum Spiritus Domini, Spiritus ſapientiæ &c. & Spiritus *timoris Domini.* Cap.11. Ad quæ Rupertus lib.1.in Iſa. Cap.6. *Vide, quàm pulchra oppoſitio. Supra oſtendebatur ſpiritualis ille Aſſur virga furoris. Ecce autem virga gratia.* Aſſur improbus Iudex, ſeu Rector ad ſupplicium populi excitatus, Chriſtus Præſulum bonorum Magiſter ad con-

48. *Vel mali Prælati circa ſubditorũ vtilitatem Dei protegentis vices gerit, vnde quaſi Deifica prouidentia vtitur.* Rupert.

 ſolatio

ſolationem populi à Patre immiſſus. Certè qui huiuſmodi oppoſitione diſſident, in eo conueniunt, quòd circà ſubditorum commodum ſeſe Spiritu diuino affectos oſtentant. Chriſtus quidem: *Requieſcet ſuper eum ſpiritus timoris Domini.* Hebraicè, *Spiritus odoratus.* A venatico cane ſumptâ metaphorâ, ex olfactu prædam deprehendente. ſic Præſes bonus quaſi ex cæleſti inſtinctu ſubditorum vtilitatem deprehendit. An ſic improbus Præſul Aſſur? Licèt ſuperbus Princeps virga ſit ſubditos vulnerans, ſi curet commoda vtilitatémque eorumdem, *baculus ipſe eſt:* ſeu Dei protegentis perſonam gerit. Quid mirum ſpiritu odoratus præditus etiam oſtentari valeat? Agellius ad carmen illud: *Qui loquitur iniqua, &c.* inquit, *Diuina quædam res eſt, in Dei oculis qualibet Maieſtas* ſeu quilibet Præſules; dum ſcilicet ſubditorum vtilitati operam impendunt.

Agelli.

Observatio V.

Ad illa verba:

Expedit nobis, vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat, &c.

Caiphas ſub communis boni prætextu (palliato iudicio) Chriſti ſibi inuiſi procurat. exitium

Quàm nefarium, quàm Reipublicæ lethale eſt, prætextu iuſtæ adminiſtrationis muneris, vindictæ operam dare.

49. Caiet.

CAIETANVS ad hæc, *Palliatum iudicium* (inquit) *ſpecie communis boni præponendi bono particulari, nullâ mentione factâ de iuſtitia, déque innocentiâ.* Communis itaque boni prætextu Præſul vtitur poteſtate ad Chriſtum de medio tollendum propter inuidiæ propriæ ſatietatem. Nihil iniquiùs, nihilque magis lethale eidem Reipublicæ vtilitati, aut communi bono. quod ſimulas, quam ſub prætextu, aut ſimulatione iuſtitiæ, vti poteſtate ad affectus animi explendos ex vindictæ, aut auaritiæ cupiditate.

50. *Te lege armare ad vindictam, iniquum.* Tacit.

Ad ſæuitiem, vindictámque ſuam explendam Tiberius legibus ſe armabat. Tacitus, *Imperio non utendum, vbi legibus agi oporteret.* Ad vindictam imperio vteris, & legibus ipſis? Legéſne, quæ imperij tyrannidem deberent comprimere, & infrænare, aduersùs innocentiam cum imperio ſimul conſpirant? O extremam Reipublicæ calamitatem!

51. *Pilatus ſub prætextu legis, fortè de Herode inimico vindi-*

Cùm apud Pilati tribunal Chriſti Domini cauſa ageretur, *interrogauit Præſes ſi homo Galilæus eſſet? Et vt cognouit, quia de Herodis poteſtate eſſet, remiſit eum ad Herodem.* Luc. 23. Vbi Beda, *Ne cogeretur contra inſontem ſententiam dare, ad Herodem miſit.* Adnotat Euangeliſta Herodis & Pilati priſtinas inimicitias, dum adiicit: *Et facti ſunt amici Herodes & Pilatus in ipſa die; nam anteà inimici erant ad inuicem.* Colligit hinc Doctor, inimicum Pilatum remiſiſſe inimico Herodi innocentem, vt ab ipſo iniuſte damnaretur & magno ſeſe reatu ligaret. Vt autem huiuſmodi vindictæ operam impenderet, legis prætextu vtitur, Theophylacto authore: *Iubebat lex Romana, quemlibet à Principe ſuæ iuriſdictionis condemnari.* O iniquum Præſulem legis affectatione implendæ tuum aduerſus inimicū liuorē palliantem! Ex Præſidis cauſa ruinæ.

ctam eſſe uoluit. Luc. 23. Beda. Theoph.

Rex *Saul abſtulit Magos, & Hariolos de terrâ.* 1. Reg. 28. Optima quidem lex, quæ pernitioſum hominum genus à viuis ablegauit. Aſt Rex eorum quaſi manibus fuit interemptus, dum ore Samuelis Magæ vocibus excitati exitialem ſententiam audiuit. Cur pietatis cultor tam vtilem legem ſcribens tam diro exitu vulneratur? Quia prætextu legis piæ obſeruandi ambitionis pallianit affectum. Audi Iuſtinum Mart. quæſt. 52. ad Gent. *Diuinatrices abſtulit Saul, non Hariolorum odio habens impietatem, ſed regiis adſumans adminiſtrationem. Et quia huiuſmodi conſilium*, ſeu prætextum, *Deus non probauit, propterea eum ita reliquit, vt illos is requireret, quorum non bono inſtituto parauerat cædes.* 52.

Saul legem ſtatuit iuſtā de occidendis Hariolis ſed explo[...] ani[...] 1. Reg. 28. Iuſtin.

Salomoni Dauid moriturus: *Tu quoque noſti, quæ fecerit Ioab duobus Principibus exercitus Iſrael Abner, & Amaſa, quos occidit. Facies ergo iuxta ſapientiam tuam, & non deduces caniciem eius pacificè ad inferos.* 3 Reg. 2. Vbi Amb. Apol. 1. c. 7. *Nihil minus quàm cruentus affectus Sancto Prophetæ adſcribi poteſt, qui vitâ decedens ſupremâ voce conuenit Salomonem, vt ſanguinem innocentem à ſe tolleret, quem fuderat Dux [...] Ioab, quando Abner inſidiis occubuit.* Zelo [...] tiæ Dauid Salomonem admonuit, vt [...] tanti ſceleris ſtudiū impenderet? Sic Interpretes. Sed meam liceat exprimere opinionem. Cur Salomonis compellatit Dauid ſapientiam. *Facies ergo iuxta ſapientiam tuam.* Cautelam innuit, quâ vir ſapiens præditus eſſe debet. O ſapientiſſime Principum, recordare Ioabum pia amicitiæ ſimulatione, beneuolentiæque prætextu Principē occidiſſe; ablegari ergo à te procura, ad belli adminiſtrationem remitte. nec ei pacis publicum munus committas. *Et non deduces caniciem eius pacificè ad inferos*, Quid times ò Dauid? Ne ſcilicet vſus imperij, ſeu Principatus pacifici poteſtate ſub prætextu legis, vindictam exponat: aut amicitiæ, beneuolentiæque ſimulatione te tollat è viuis? Theodoretus, *Timuit, ne ſolitâ vſus malitiâ, deſpiceret iuuentutem Salomonis: & duorum faceret alterum, nempe aut perſonâ vtens beneuolentia eum interimeret. ſicut occiderat Abner, & Amaſam, &c.* Haud hæreſcat tibi publicus iuris adminiſtrator, qui norit ex pietatis ſimulatione vindictæ operam nauare. 53.

Non erat optimo regimini in pace Ioab qui vna manu indulget, charitatis exſimo, & altera nociti vindicare. 3 Reg. 2. Ambroſ. Theodor.

Recurre ad Amaſæ de medio ablati à Ioabo hiſtoriam in excogitationis perfectionē. *Tenuit* (Ioab) *manu dexterâ mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum. Porro Amaſa non obſeruauit gladium, quem habebat Ioab, qui percuſſit eum in latere.* 2 Reg. 20. ad quæ Greg. lib. 15. Mor. c. 5. *Ioab Amaſa mentum dextera tenuit, ſed ſiniſtram ad gladium latenter mittens eius viſcera effudit. Dexte-* 54.

Qu[...] ini[...] qu[...] Ioab, pal[...] at affectu, [...] anit! 2 [...] g. [...] Greg.

tera

tera quippe mentum tenere eſt quaſi ex benignitate blandiri; ſed ſiniſtram ad gladium mittit, qui latenter ex malitia perentis. Non eſt poteſtatis gladius ei *in pace* tradendus, qui ſub pio prætextu ſcit vindictæ affectus explere. Remittatur ad belli adminiſtrationem, vbi licèt inſidias hoſtibus collocare, ſante Periandro. *Vſus inſidiarum in bello pars eſt fortitudinis.* In bello ergo ſit Princeps qui ad percutiendum, nôrit vti ſimulatione: è pacis autem Præſulatûs adminiſtratione exulet, qui poſſit ſimulatione, aut prætextu legis obſeruandæ gladio vti poteſtatis ad innocentem percutiendum, ad vindictam exerendam.

Periand.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Expedit, vt vnus moriatur homo pro populo, ne tota gens pereat.

Nil abſurdius, quàm inſontem neci addici. Hoc autem expedire vel ſapiens Pontifex affirmauit.

Prauus enim affectus cæcus omnino tenebras ponit lucem: mendacium exponit veritatem.

55. Caietan. NON admittit (ait Caietanus) *recta ratio, vt occidamus iuſtum innocentémque vnum, vt ſaluetur libertas, aut vita totius gentis.* Cur ergo Pontifex qui reliquos conſiliarios arguit inſcitiæ: *Vos neſcitis quidquam*, &c. tam iniquum expoſuit iudicium, tam ſtultam ex mente propriâ protulit ſententiam? *Expedit nobis, vt vnus moriatur homo ne tota gens pereat.* Profectò ea eſt praui affectus iniquitas, vt flagitioſiſſimum facinus expediens affirmet, adſtruat exitium eſſe ſalutare.

56. *Affectus eſt mentis ebrietas.* Billi. Talli. O ebrietas, de quâ cecinit Billius Anthol. ſac.

Ebrietas à me procul eſt (hoc dicis in horas)
Nec animo eſt vnquam mens mea mota mero.
Sobrius eſſe poteſt, ratio quem deſerit omnis?

Affectus ergò omnes (loquor cum Tullio lib. 1. Offic.) *contrahendi, ſedandique ſunt, excitandáque eſt animaduerſio, & diligentia: vt ne quid temerè, ac fortuitò, inconſideratéque agamus.* Dum enim viget huiuſmodi animi ebrietas, cuncta temerè, ac fortuitò neceſſe eſt, exerantur.

57. *A Concilio affectus ablegandi, ne exitiales Reipublicæ ſententiæ proferantur.* Panorm. Suffragia in concilio iniquo ex affectu exponuntur? Exitialia paci, Reipublicæque vtilitati comperiuntur. Pulchram do Panormitani lib.2. de geſtis Alfonſi ſententiam, *Alfonſus* (inquit) *Aragonum Rex aiebat, ſi ſibi contigiſſet naſci temporibus, quibus Romana Reſpublica florebat, ſe conſtructurum fuiſſe contra curiam Templum Iouis Poſitorio, in quo prius quam venirent in Senatum Patres conſcripti,*

odium, amorem, ac priuatos affectus omnes deponerent. Alluſit ad priſcorum morem, qui Iouem multis cognominibus inſigniebant, nunc Statorem, nunc Gamelion, nunc Genethlion, nunc Phidium, nunc Xenium appellantes. Addit Auctor, *Ac ſi tam multa poſſit Iupiter, illud in primis praſtandum erat, vt in ſynodis, in iudicijs, in Senatibus, in quibus de Republicâ conſultatur, nihil haberent momenti affectus priuati. Nam hi ſunt, qui frequenter & ciuitates, & Regna bellis commiſcent, ac peſſumdant denique.* Teſtor Iudæos ob Caiphæ conſilium prauo ex affectu exortum Romanorum armis addictos, vulneratos, peſſundatos.

An cæcus animus poſſit vtilia exponere documenta? Minimè planè. Certè mentis lumina nunquam non claudit affectus. D. Gregorius hom.4. in Ezech. *Scimus, quia vehementer claudit oculum cordis priuatus amor*, ſeu affectus. Cum ab Iſide contendiſſet Horus, *quo pacto* verbis Stobæi Eglo. phyſ. vtor) *prudentes gignerentur animæ?* reſpondiſſe fertur, *euenire id in mente, quod in oculis, qui tunicis circumambiuntur. Quæ ſi denſæ, craſſæque fuerint, caecutiunt oculi: cum tenues, & raræ, acutiſſimè cernunt. Ita mens ſi terrenarum rerum, atque vitiorum velut tunicis denſioribus, & obſcuris inuoluta fuerit, prudentiæ lumen amittit.* Vnde Boët. de conſol. Carm. vlt. mentem affectui addictam *mentem nubilam* vocitauit. Nunquam enim non cæcum ſe oſtentat affectus. 58. *Excæcat animum affectus.* Gregor. Stobæ.

Hinc Magiſtratus ſeu Senatores illi apud Sapientem conqueruntur. *Ergo errauimus à viâ veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & Sol intelligentiæ non eſt ortus nobis.* Sap.5. An non quia mentis oculos excæcauit affectus? Dauid affirmauit. *Supercecidit ignis, & non viderunt Solem.* Pſal.57. Auguſtinus expoſuit, *Ignis ſuper cecidit, ignis fumoſus, ignis concupiſcentiæ* ſeo praui affectus. *Quantus ignis eſt? ſuper quem ceciderit, non videbit Solem. Quem Solem? Non iſtum, quem vident & pecora, & muſcæ; eſt & alius Sol, de quo dicturi ſunt illi. Et Sol non ortus eſt nobis. Quare, niſi quià ſuper cecidit ignis* affectus, *& non viderunt Solem?* 59. *Qui ſenatores aliquæ iu. mentur affectu, non vident ſolem iuſtitiæ; dum ſententiam proferunt.* Sap 5. Auguſt.

Sol iuſtitiæ ſe Iudæis oſtentare curauit, dum inquit, *Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non videbit mortem in æternum.* Super cecidit igneus liuoris affectus, & non viderunt Solem. *Nunc cognouimus, quia dæmonium habes.* Ioa.10. Exclamat Chryſologus ſerm. 131. *O qualiter oculos claudit liuor, quantum iudicium cordis nequitia præiudicata confundit! Senſus humanus peruerſus audire non poteſt, quod ſemel ſtatuit odiſſe. Hinc eſt, quòd Index animum verum inuenire non poteſt. Quod vult, non quod eſt, audit ſemper, qui decreuit errare.* Quomodo verum circa Saluatoris cauſam, ac Reipublicæ commoda poſſent Pontifices, ac Pharifæi inuenire, ſi ex affectu liuoris obcæcati iam errare decreuerant? 60. *Iudæi liuoris affectu excæcati non viderunt ſolem Iuſtitiæ.* Ioan.10. Chryſol.

Et quonámodo poſſent affectu obcæcati opera mirifica Saluatoris aſpicere? *Surrexerunt alij, qui non nouerunt Dominum, & opera, quæ fecerat cum Iſrael.* Iudic. 2. Ex Hebræo, *ſurrexit alia generatio poſt illos, quæ Dominum, & opus, quod fecerat Iſraeli non cognouit.* Origenes autem, *Surrexit generatio alia, quæ non cognouit Ieſum, & opera, quæ fecit,* 61. *Affectus eſt generatio, quæ Ieſum non cognoſcit.* Orig.

magna. Quænam, precor, generatio haud agnoſcens Ieſum non dico Naue filium, ſed Dei Mundi Saluatorem? An non praui affectus? *Generatio illa* (ait Doctor hom. 2.) *quæ non cognouit Dominum Ieſum, iſta eſt peſſimarum affectionum, & cupiditatum, quæ procedit ex corde. Iſta eſt generatio, quæ non recognoſcit Dominum Ieſum, neque opus magnum, quod fecit in Iſrael.* Nec mirum neci addici curent, quem ex affectu prauo vti Reipublicæ pernitiem dignouerunt.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit, quòd Ieſus moriturus erat pro gente, & non tantum pro gente, ſed vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum.

Prophetat Caiphas moriturum Ieſum, vt cunctos ad ſe trahat electos, ſibi arctiſſimo vinculo illiget, & vniat.

Chriſti enim Paſſio admodum valida, ad homines vinciendos, ipſique colligandos.

62. Caiet.

EXPLICO locum ex Caietani mente. *Caiphas prophetauit, hoc eſt, verba dixit, quæ ſecundum quod erant vera (non ſecundum quod erant intenta ab ipſo) erant prophetica, vtpote prædicentia mortem Ieſu pro populo. Et non tantùm pro gente, ſed vt & filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum non locum, ſed in vnitatem, in vnam communionem.* Debes id (inter alia innumera) morti Dominicæ, quòd te abſtractum ab ipſo potentiſſimè adducat, fortiſſimè teneat.

63. *Ante Ieſu mortem fragiles facile diſcedebant diſcipuli à Magiſtro.*

Ante mortem Chriſti vel dilectiſſimi diſcipuli ab ipſo facilè fragiles recedebant. Vndè conqueritur Dominus, *Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non fuit vir mecum.* Iſai. 63. Me neci addictum mei diſcipuli reliquêre. An non Petrus adfuit. Imo dum adeſſe videretur, longiùs diſceſſit negatione. D. Athanaſius quæſ. 110.

Athan.

Eſt verò omnino ſolus, nam ſolus ipſe Chriſtus mortuus eſt. Petrus namque Chriſtum negauit, & ipſo paſſionis tempore cæteri quoque Apoſtoli dedêre ſe in fugam. En ante Ieſu mortem gentem abſtractam, filios fugientes. *Mortuus autem eſt non ſolùm pro gente congreganda, ſed vt & filios Dei* (loquor cum Caietano) *qui erant diſperſi congregaret in vnum.*

64. *A viuo Domino qui fugerant, à morte nulla vi amoueri valent.*

Fugerant planè Apoſtoli viuente Domino: *Relicto eo, fugerunt.* At poſt mortem Ieſu omnium ex mente Paulus proclamat *Quis nos ſeparabit à Charitate Chriſti? tribulatio? an anguſtia? an fames? an nuditas? an periculum? an perſecutio? an gladius?* Rom. 8. Tam leuis aura ante obitum Ieſu ab eius conſpectu diſcipulos exſufflauit: tam fortiter poſt eiuſdem paſſionem Domino copulantur. Athanaſius hom. de ſemente, *Fugerunt quidem à viuo, ſed ita vt pro eodem crucifixo mortem appetant.* Rom. 8.

65. *Plus attrahit mors Ieſu quam miracula homines.*

Egregia equidem ad trahendos homines Ieſúque illigandos miraculorum vis: ſed fortior admodum nex Saluatoris. Aiebant Senatores illi, *Si dimittimus eum ſic*, (Scilicet miraculorum patratorem) *omnes credent in eum.* Ioa. 11. Ioa 11.
Vbi Caietanus, *Ex parte Ieſu continuo creſcit cauſa attrahendi populum ad ſe; quoniam non ſolum fecit, ſed facit multa ſigna.* Caiet.
Tractioni vim addit miraculorum multiplicatio. Porro hæc à morte vincitur, fortiſſimè Domino homines illigante. Vndè ſtulti deprehenduntur qui vt Chriſtus Dominus homines non adduceret, eum neci tradendum decreuêre. D. Gregorius lib. 6. Mor. cap. 12. *Cum ſacerdotes populi Iudæorum poſt Ieſum ire cernerent: vt ab ipſo vim tantæ concurſionis abſcinderent, finire eius potentiam morte conati ſunt, dicentes: Expedit, vt vnus moriatur. Sed Redemptoris mors ad connectionem ſui corporis, id eſt Eccleſiæ valuit.* Miracula homines ad Chriſtum adducebant, ſed mors ipſos Ieſu in membra conuertit, vt nullatenus iam (firmâ fide, operatione bonâ) poſſint à Domino ſeparari.

66. *Aſcendês ad palmam, fortiter fructus, id, eſt fideles apprehendit.*

Proclamat Sponſus, *Aſcendam in palmam & apprehendam fructus eius.* Cant. 7. Apprehendam inquam, id eſt, mihi fortiſſimè alligabo. Aſcendens enim crucem electos vndique traham, & adſtringam. Honorius, *Ego aſcendi in palmam, & traxi te poſt me. Videlicet, quia exaltatus ſum in cruce, omnia traham ad me, in quibus & te. Dixi enim, id eſt, firmiter apud Patrem ante ſecula diſpoſui, quia aſcendam in palmam, id eſt, crucem, & tunc apprehendam fructus eius ſcilicet omnes ſaluandos, & victo tyranno, fugitiuos ad me reducam.* Debes cruci, debes paſſioni, morti Ieſu debes firmiter hæreſcere capiti, in virtute perſiſtere.

Cant. 7. Honor.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Ab illâ ergò die cogitauerunt, vt interficerent eum.

Caiphæ Pontificis verba Spiritus ſanctus moderabatur, vt veriſſima eſſent, quæ quidem Euangeliſta veneratur.

Edocens nos Prælatis licèt improbis promptè obedire.

67. *Non eſt Prælatus arguendus, ſed ſine*

VERBA Caiphæ quamuis ab inuidia, & odio proficiſcerentur, ita ab Spiritu ſancto diriguntur, vt à veritate minimè deflexerint. Ideo Ioannes Caiphæ ſententiam non ſecus ac cuiuſuis Prophetæ

Argumentis impetiti etiam ac ſi concluſum eſſet contrà.
Caiet.

phetæ verba interpretatus eſt. *Ab illa ergo die cogitauerunt, &c.* Caietanus, *Concluſum eſt ſecundum iudicium Caiphæ.* Ac ſi dicerent Senatores, Pontifex aſſerit expediens, Chriſtum occidi? *Concluſum eſt.* Certè non iuſtè illi iniquum imperium Præſulis exequuntur. At ſi expediret, ſi deceret, ſi iuſſio non eſſet iniuſta, laudabiliter illi exequutioni mandâſſent. Pone, ſubditis non conſtare de imperij iuſtitiâ, aut iniuſtitiâ, æquum eſt, ſubditos ſe ſe Præſulis iuſſioni licet minus prudenter prolatæ addici debere, dum modo non appareat iniquitas, vti D. Ignatius Parens noſter ſuos docuit alumnos. Caietanum illuſtro.

68.
Perfecta obedientia concluſa eſt ſine argumentorum apparatu.
Gregor.

Imperat Rector? *Concluſum eſt*, iudicium ſubmittitur, licèt in contrarium rationes inſurgere videantur. Gregorius lib.1.Reg. Cap.3. *Vera obedientia præcepta non diſcernit; quia qui omne vitæ ſuæ iudicium maiori ſubdidit, in ſolo gaudet, ſi quod ſibi præcipitur, operatur. Neſcit enim iudicare quiſquis perfectè didicerit obedire; quia hoc tantum bonum putat, ſi præceptis obediat.* An non licebit inſurgentes rationes

69.
Non diſputandum contra imperia Præſulis
Senec.

contrariæ arguere poſt Rectoris imperium? *Concluſum eſt* iam, nullo diſputationi loco relicto Pulchrè Seneca vel gentilis perfectum edocet Chriſtianum fatus Epiſt.95. *Velut emiſſa diuinitus vox eſt: Iubeat, non diſputet. Nihil mihi videtur frigidius, nihil ineptius, quam lex cum Prologo. Mone, dic, quid me velis feciſſe: non diſco, ſed pareo.* Obiicias Ariſtoteli aduersùm placita quælibet, excogitata argumenta Præſuli autem imperanti nihil obiicias, ſed cum Saulo inclamita: *Domine, quid me vis facere:* Act.9. *Concluſum eſt: non diſco, ſed pareo;* audio, non diſputo.

70.
Perfectus obediens defendere non diſputare non audet.
Iſai. 6.
Bernard.

Fatur Iſaias, *Seraphim ſtabant ſuper illud, ſex alæ vni, & ſex alæ alteri: duabus velabant faciem eius, & duabus velabant pedes eius, & duabus volabant.* cap. 6. Quorſum Seraphinorum alis Dei facies, & pedes obuelantur? D. Bernardus interpretatur ſerm.4 de verb. Iſa. Diuinorum decretorum principium & finem ſiuè ordinem, & cauſas, & quo conſilio, quo fine id à Deo præſcribatur, nullo modo diſquirere audent. Iubet ipſe? *Concluſum eſt.*

71.
Prohibetur Moyſes, ne diſputet de imperantis Dei imaginis myſterio.
Exod 3.
Euſeb.

Rubi ardentis ſine læſione Moyſi apparuit myſterium. At cùm ille curaret accedere fatus, *Vadam & videbo viſionem hanc, quare non comburatur rubus.* A Domino autem audiuit, *Ne appropies hic.* Exod. 3. Quare Deus ad ſe repulit accedentem? Euſebius, quia ad ſcrutandum, curioſéque diſcutiendum, cur rubus non combureretur, accedere curabat. Quare verò vitio ei tribuitur, quòd ſtuderet de conflagratione rubi ſine læſione quæſtionem excitare? Philo reſpondet lib. de vitâ Moſis. *De medio rubi promicabat forma quædam pulcherrima diuinum ſimulacrum luce fulgens clariſſimâ, vt Moyſes ſuſpicari poſſet Dei eſſe imaginem.* Vbi Dei veſtigium adeſt, ſiuè Angelus, ſiuè Rector eius exerens vices, cur audes diſputationem agere, licet myſterium ſubeſſe in Præſulis imperio videas. *Quare non comburatur rubus?* Vt ſcilicet ediſcas Deo imminenti te ad Pharaonem ſine diſcuſſione vllâ obſequium præſtare. Deus imperat? *Concluſum eſt.*

73.
Abraham non diſputans de circa imperia exhibuit exemplum.
Gen. 12.

Abrahamo Dominus, *Egredere de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi, faciámque te in gentem magnam.* Geneſ. 12. An crediderit Abraham? *Credidit Abraham Deo,* (inquit Apoſtolus) *& reputatum eſt ei ad iuſtitiam.* Tam laudabilis-ne, quia crediderit? Ita planè; licèt enim intellectus curaret inſurgere, ad obiiciendum, ſeu argumentandum ex ſermonum inuolucris, vaticiniique repugnantiâ; quaſi concluſum eſſet, obmutuit, nec vllam quæſtionem excitauit. Pulchram do Chryſoſtomi hom.31. in Gen. ſententiam. *Niſi pius fuiſſet, ſatis erat ad reddendum eum ſegniorem, & ad obedientiam magis cunctabundum. Nam ſi fuiſſet ex magno illo numero, dicere potuiſſet: Quare me peregrè proficiſci iubes? & in alienam terram abducis? Quare ſi me magnum facere vis, non hîc magnum facis? Quare in domo paterna verſantem tua benedictione non dignaris?* Quod ſi contingat, priùs quam perueniam in locum, quem iubes, defatigatum me itineris laboribus perire, quæ mihi ex *promiſſis vtilitas*; Ab hiſce, huiuſmodique aliis abſtinuit quæſtionibus, qui præcipiente Deo ſciebat concluſionem ſolummodo debere conſiſtere ſine diſputationum apparatu. *Nihil horum vel in mentem ſuſcipiendum cenſuit.* Chryſologus ſerm.55. non minùs bellè confirmauit: *Abraham vbi Deum credidit, mandatorum formas non attendit aſperas, & acerbas, & quæ cæleſtis Pater iubet, non diſcuſſit.* Quia argumentorum non pergit ad vires, qui ſcit *concluſum* eſſe, vbi voluntatis Dominicæ ſeſe prætextus inſinuare videatur. Chryſ.

73.
Non diſputes vt offendas imperium, ſed vt defendas imperantem.
Lipſius.

Aduersùs Rectoris imperium argumentaturus non exurgam, ſed quaſi demonſtratione concluſus cuncta admittam imperia, quòd ſi locus dandus argumentorum apparatui, id ſanè præſtandum à me, vt defendam imperium aduersùs oblatrantes. Pulchrè admodum Lipſius lib.2. Manud. cap.16. ex Epicteto. *Semper magis volo quod Deus vult, quàm quod ego. Adiungar, & adhærebo illi velut miniſter, & aſſecla: cum illo appeto, cum illo deſidero, & ſimpliciter atque vno verbo, quod Deus vult, volo. O in cælo nata,* (Auctor exclamat) *atque illinc profecta verba! O ego Epictete, ſic afficiar! auſim ad Deum ſublatis oculis dicere: Vtere me in reliquum vbi lubet, & vt lubet, mente tecum conſentio, æquanimus ſum, nihil recuſo omnium, quæ tibi videbuntur. Quocumque me voles, ducito: quam veſtem lubet, circundato. Magiſtratum me gerere vis? priuatum eſſe? manere? fugere? in paupertie, inopibus agere? Ego non aſſentior, ſine obiectione, tantum; ſed in his omnibus apud alios te defendam, & tuebor.* Et lib.3. diſſert.8. *Conſtitui, & conformaui voluntatem meam diuinæ. Vult, volo: non vult, nolo.* Alibi, *Quanta quies Deo ſe dare, decreta eius ſine diſcuſſione exequi, & ſubire!*

LIBER DECIMVS.

IVDÆ MVRMVRATIO IN IESVM.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput duodecimum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum Iudæ murmuratione affectum.

PROLVSIO.

Vitalis ligni Chriſt. Conſiliarij, *ſeu perſecutionibus acti.* FRVCTVS DECIMVS.

VNAM eſſe cœnam & vnctionem à tribus Euangeliſtis enarratam & locus, & tempus, & genus vnguenti, & pretium, & indignatio Diſcipulorum, & eorum reprehenſio conuincunt. Contigit equidem Sabbato, cum poſtridie Dominus inſidens aſino Ieroſolymam eſt ingreſſus. Cœna in Simonis domo paratur, Lazarus vnus eſt è recumbentibus, Martha miniſtrat, Maria inungit pedes capútque Saluatoris, de fœminæ prodigalitate Iudas conqueritur. O inique, quæ ex Chryſologi mente, typum exerit Genitricis Dei opportunè pia prodigalitate profunditur, vbi lepra peccati, vbi qui mortuus iacuerat præſentatur, vbi pedes Dominici, id eſt Euangelizantes pacem gratiæ indigent inunctione. Aptè Chryſologus ſerm.93. *Non eſt quod facit hæc mulier mollis & carnalis obſequij, ſed plena humanitatis eſt ſacramentum, quia im pedibus Chriſti ſunt Euangelizantium pacem pedes.*

IOANNES Cap. XII.

IESVS ergo antè ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus.

PARAPHRASIS.

1\. TEMPORE *inſtante, quo Agnus immaculatus immolari volebat, noluit diutiùs latere, ſed velut occurrens ad victimam, ſextò antè Paſcha feſtum die, reuerſus eſt in Bethaniam, vbi habitabat Lazarus, quem antè paucos dies reuocârat in vitam: vt recentis memoria miraculi ſpem reſurrectionis Diſcipulorum imprimeret animo.*

2\. Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat, Laza-

2\. *Illic cœna Domino præparata eſt, Marthâ miniſtrante. Lazarus autem vnus erat*

rus autem vnus erat ex diſcumbentibus çum eo.

erat de accubantium numero, quo certius eſſet omnibus, haud fuiſſe phantaſma, quòd pridem viſus eſſet è ſepulchro domum abire, cùm multis iam diebus vixiſſet à morte, cumque cibum cum reliquis caperet.

3. Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit pedes eius capillis ſuis: & domus repleta eſt ex odore vnguenti.

3. *Ibi Maria, quæ ſingulari quodam flagrabat amore in Saluatorem, tùm ob alia multa, tum ob recens in fratrem beneficium, ad conuiuium acceſſit, ac magnam vnguenti vim pretioſi, quod generaſiam confectum ex nardo ad libræ menſuram in caput Ieſu diſcumbentis effudit, fragrantiâ vnguenti totam domum implente. Vnxit ſimul pedes vnguento, & ſuis capillis extersit.*

4. Dixit ergo vnus ex Diſcipulis eius Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus.

4. *Mouit huius vnguenti iactura Diſcipulorum animos, ſed præcipuè Iudæ Iſcariotæ, qui vt eum erat traditurus iam animo tunc vineret à Magiſtro ſemotus, iam tunc ſibi peculium proſpiciens: Hic ſubmurmurans Magdalenæ.*

5. Quare hoc vnguentum non væniit trecentis denariis, & datum eſt egenis?

5. *Quorſum, ait, attinebat res tam pretioſa facere iacturam? Neque enim Dominus huiuſmodi delicijs capitur, neque noſtro conuiuio hæc magnificentia conuenit. Quod ſi decretum erat fœminæ, rem tam caram largiri, poterat donata vendi, & pretium pauperibus dari.*

6. Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum: ſed quia fur erat, & loculos habens, ea quæ mittebantur portabat.

6. *Haud ſimplex erat Proditoris oratio. Nihil enim erat curæ egenorum negotium; ſed loculos habebat, & id quod amicarum benignitas mitteret expauperes, malâ fide ſeruabat; atque hinc nonnihil furabatur, iam tum ex ſe præbens ſpecimen, quàm non ſit Euangelicæ doctrinæ diſpenſator idoneus, cuius animum obſidet pecuniæ cupiditas.*

7. Dixit ergo Ieſus: ſinite illam, vt in die ſepulturæ meæ ſeruet illud.

7. *Ieſus autem ita Diſcipulorum murmur compeſcuit, vt Iudæ non proderet auaritiam. Nolite, inquit, huius mulieris officio obmurmurare. Haud perit hæc impenſa, ſed ſepulturæ meæ tribuitur hoc honoris, quem iſta nunc præuenit, quoniam tunc non erit vngendi facultas.*

8. Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.

8. *Nolite hoc obſequium inuidere mihi, quod impenditur mox abituro. Vulgarium enim pauperum ſemper vobis copia erit parata, quorum inopiæ ſubuenire poſſitis: mei breuis erit copia.*

9. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic eſt, & venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis.

9. *Quoniam autem Bethania propter viciniam ab Ieroſolymitis frequentabatur, & Lazarus ob nobilitatem & diuitias multis cognitus, propter recentis miraculi famam notior erat: non latuit Ieſum adeſſe in Bethaniâ; móxque complures ex Vrbe eò confluebant, partim vt Ieſum viderent, cu-*

ius famam tam inſigne auxerat miraculum: partim vt ipſum etiam Lazarum conſpicerent, quem audierant à mortuis excitatum.

SECTIO PRIMA.

Magdalenæ Inunctio.

TEXTVS.

VERS. 1. IESVS ergò ante ſex dies Paſchæ venit Bethaniam, vbi Lazarus
fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. 2. Fecerunt autem ei
cœnam ibi: & Martha miniſtrabat, Lazarus verò vnus erat ex
diſcumbentibus cum eo. 3. Maria ergò accepit libram vnguenti nardi piſtici
pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, & extersit pedes eius capillis ſuis: & domus repleta
eſt ex odore vnguenti.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Ieſu in Bethaniam aduentu.

1. *Cur veneris Bethaniam?*

IESVS *ergo ante ſex dies Paſcha, venit Bethaniam.* Agnus acceſſurus ad victimam pro hominibus immolandus, Bethaniam venit, vt inde ſolemni pompa Ieroſolymam locum ſupplicij iniret. Cur particulam Ergo, appoſuit Ioannes? Credo vt cauſam, cur non Ieruſalem primò, ſed Bethaniam venerit, ſignificaret. Cùm ergo Pontifices mandatum dederint contra Ieſum, vt apprehenderetur cruci illigandus: à Ieroſolymâ diuertit, ac Bethaniam pergit, vbi multos beneuolos habebat, ſecuréque agere poterat.

2. *Quinam die Bethaniam venerit?*

Ante ſex dies Paſcha. Venit itaque Bethaniam ſexto die ante Paſcha. Dies hi intelligendi ſunt vt excludatur Paſchæ dies primus, & dies, quando venit, vt ſex dies inter diem aduentus Ieſu, & primum Paſchæ diem interceſſerint. Dies enim aduentûs eius in itinere erat abſumptus, nec in numero dierum aduentûs in Bethaniam computatur. Aſſero ergò die Veneris Bethaniam veniſſe, & vſque ad diem Veneris ſequentem qui primus Paſchæ fuit, ſex dies interceſſiſſe. Vnde exiſtimo illos, qui die Sabbati veniſſe affirmant, non facilè ſequentia verba cum præcedentibus concinnaturos.

3. *Cur ſit ſuſcitati Lazari memoria?*

Vbi Lazarus fuerat mortuus, quem ſuſcitauit Ieſus. Quare ſuſcitati à Domino Lazari fit memoria? Vt cauſam reddat, cur primò Bethaniam ſecuritatis ergò venerit: habebat enim inibi Ieſus ob miraculum egregium non ſolum Lazari familiam, ſed oppidum totum maximè eius obſequio addictum. Ideo tam honorificè fuit exceptus conuiuio, tantóque à Magdalena affectus munere inunctionis.

***

§. II.

De Cœna Chriſto expoſita.

4. *Quinam conuiuium fecerint? Chryſ. Objectioni ſatis.*

F*Ecerunt autem ei Cœnam ibi.* Quinam fecére? Non exponit Ioannes. Chryſoſtomus, & Euthymius exiſtimant, à ſororibus Lazari præparatam; ſubſcribo libenter. Attamen obiicies in domo Simonis leproſi factam fuiſſe cœnam. Quorſum ergo à domeſticis Lazari præparata? Aſſero id præſtitum propter loci commoditatem; erat enim cœna ſolemnis & ampla, ad quam multi conuenturi erant, ideo locus amplus fuit requiſitus in domo Simonis forſan vicinus, & familiaris, &, vt Toletus adnotat, conſanguineus ſororibus. Admonuerim hinc colligi, Dominum Bethaniam die Veneris acceſſiſſe, non Sabbati; ſi enim Sabbato veniſſet; cœna ei haud potuiſſet præparari; quia Sabbato cibos parari non licebat. Venit ergo die Veneris, eiúsque cognito aduentu, cœna præparatur, quæ die Sabbati fuit Domino expoſita. *Colligo die Veneris veniſſe.*

5. *Cur Lazari ſit memoria?*

Et Martha miniſtrabat. Lazarus vero vnus erat ex diſcumbentibus. Quia conuiuium fuerat à ſororibus pijs inſtructum, Martha miniſtrat, Lazarus aſſidet, Maria inungit. Specialiter Lazari è viris diſcumbentibus cur memoria geritur? Vt innuantur ex miraculo ſuſcitati Lazari Oppidi ciues affectos, vt ſimul cum Lazari familiâ Chriſto conuiuium præpararent. Ipſe ergo menſæ hæreſcit (Toletus ait) *vera reſurrectionis teſtis exiſtens.* Tolet.

6. *Probabile ciues Bethaniæ gratitudinis ergò præparaſſe conuiuium.* Tolet.

Scio Toletum probabiliter docere, *ciues Bethaniæ commorantes communi conſenſu cœnam hanc ei paraſſe in domo Simonis propter loci amplitudinem, & commoditatem.* Quod indicare videtur Euangeliſta dicens, eum veniſſe Bethaniam, & cœnam ei factam eſſe; dum enim perſonam non exprimit, tacitè videtur inſinuare loci homines conuiuium inſtruxiſſe ob communem beneuolentiam ex miraculo comparatam; ſiue igitur ſorores, ſiue ciues cœnam hanc præparauerint, eum ex recognitione miraculi, celebrita

celebratamque ea facta ſit, etiam in alienâ domo ſororum non defuit obſequium.

§. III.

De Maria inungente pedes, ac caput Saluatoris.

7. *Indignum maneret Maria, ſi otioſa maneret.* Tolet.

M*Aria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici, pretioſi.* Indignum viſum Mariæ, ſi otioſa maneret diſcumbente fratre, miniſtrante ſorore. Id particula Ergo, videtur indicare. Ac ſi diceret Ioannes, cùm Martha miniſtraret, & Lazarus diſcumberet, idcirco altera ſoror Maria ſuo etiam obſequio intereſſe decreuit. Toletus, *Ex præcedentibus illationem quandam faciens.* Accepit illa libram vnguenti ex pretioſà nardo confecti, & in alabaſtri vaſe, vti refert Matthæus cap.6. repoſuit.

8. *Quænam Nardus?* Dioſcor.

Quænam Nardus? Ex Dioſcoride lib.1.cap.6. didici fruticem eſſe graui, craſsâ, ſed breui ac nigrâ, fragiliſque radice: aſpero ſapore, folio paruo, & denſo. Cacumina ſe ſpargunt in ariſtas, ideo gemina dote nardi ſpicas, & folia celebrant. Lege Plinium lib.& cap.12.

9. *Quodnam vnguentum?* Tibul.

Quodnam autem vnguentum? Ex nardo delibuta oleo fit pretioſiſſimum vnguentum, maximè quod de ſpicis conficitur, quo capita inungebant antiqui. Tibullus.

——Illius puro diſtillent tempora nardo.
Et rurſum.
Iam dudum Tyrio madefactus tempora nardo.

Propert.

Exiſtimo legendum *Syrio*, Syria enim nardo abundat, cuius pars eſt Iudæa. Porro apud citatos naturæ veſtigatores varias nardorum inueni differentias. Pſeudo nardus, qua vnguenta conficiuntur impura, & non ſincera. Quare Propertius *puram nardum* appellauit, vt verum ac pretioſum ſignaret vnguentum, quod Euangeliſta expreſſit.

10. *Quare piſticum appellatur?* Auguſt. Proper. Plini. Marc.14. Strab. Maldo. & alij.

Piſtici. Piſticum Græcè fidele ſignificat, vt nardum veram, puram, & ſinceram oſtenderit extitiſſe; ex hac enim ſolummodo vnguentum conficiebatur pretioſum. D. Auguſtinus Tract. 50. *piſticam* interpretatur à loco, vnde efferebatur. Tamen vera interpretatio eſt, quam ex Euthymio accepi. Piſtica pura & fidelis nardus, non pſeudonardus falſa. Puram Propertius, Plinius ſinceram appellauit. Lego apud Marcum cap.14. *Nardum ſpicatam*; tamen in Græco codice *piſticam* inueni. Quid ſi *ſpicatam* legas? Signat vnguentum valdè pretioſum extitiſſe, vtpotè quod ex nardi ſpicis conficiebatur. Strabus, *Pretioſum vnguentum fit de nardo maximè de ſpicis, ſed piſtics dicitur, id eſt, fidelis, non alia admiſtione, corrupti.* Maldonatus, Cornelius, Barradius, Toletus, Saa, & alij conteſtantur.

11. *An plures fœminæ Dominum inunxerint? Sententia affirmans* Origen. Chryſ.

Et vnxit pedes Ieſu. Prius quàm locum exponam me à quadam inter antiquos Doctores excitatà controuerſia expediam. Origenes enim Tract.35. in Mat. & Chryſoſtomus hom.64. plures eſſe fœminas aſſerunt, quas à Matthæo cap. 26. & à Marco cap.14. Dominum inunxiſſe affirmatur. Primò alliciuntur, quia Matthæus & Marcus narrant factam eſſe biduò ante Paſcha in Ieroſolymà; at quod Ioannes deſcribit ante ingreſſum, cùm eſſet in Bethania, accidit. Secundò, nam Matthæus, & Marcus caput referunt inunxiſſe, Ioannes autem pedes. Tertiò, quia Ioannes refert, Iudam fuiſſe indignatum, reliqui verò Euangeliſtas Diſcipulos indignatos ſcribunt. Quartò, quia Euangeliſtæ illi duo nomen mulieris non expreſſere.

Profectò D. Auguſtinus lib. 2. de Conſ.cap. 79. vnam & eandem fœminam eſſe docet, & defendit. Ratio eſt, quia non veriſimile, intra duos, vel tres dies duas diſtinctas ad inungendum Dominum mulieres concurriſſe, tot circunſtantiis ſimilibus interuenientibus. 12. *Sententiam negantem amplector.* Auguſt.

Hac ratione illigatus Auguſtinum ſequor eò ſecurior, quòd argumenta, quibus duas fuiſſe vnctrices confirmatur, robur habere non comperiam. Primum certè falsò principio nititur; nec enim Euangeliſtæ illi aſſerunt biduò ante Paſcha vnctum Saluatorem. Dicunt (fateor) Dominum prolocutum Diſcipulis: *Scitis, quia poſt biduum Paſcha fiet:* tuncque addunt, congregatos eſſe Principes, vt Ieſum dolo tenerent. Statim addunt, cùm eſſet in Bethania mulierem hanc acceſſiſſe. Porrò hæc verba non ſunt immediatè cum præcedentibus connectenda; ſed Euangeliſtæ cauſam, & occaſionem, quam Iudas eum tradendi accepit, deſcribere volentes hæc verba adiunxerunt, reuerſique ſunt ad deſcribendum quod ante præceſſerat in Bethaniâ, quia vnguentum hoc occaſio fuit Iudæ indignandi prodigam profuſionem, Dominum tradendi. Iidem Matthæus cap.14. & Marcus ca.6. eadem formâ narrationis, poſtquam narrarunt Herodem dixiſſe: *Ego Ioannem decollaui, & ſurrexit à mortuis,* hiſtoriam decollationis deſcripſere. Secundum debile planè, reſpondente Auguſtino, vtrumque eſſe factum & priùs vnctos eſſe pedes, poſtea caput. Tertium inefficax, quia Iudas, & Diſcipuli indignati ſunt; licet non eadem de cauſa: Iudas quidem ex auaritiâ ſimulans pauperum obſequium; Diſcipuli autem ex verâ in pauperes miſericordiâ. Prior Iudas eſt indignatus, quòd Ioannes refert; poſtea Diſcipuli zelo ipſius decepti indignati ſunt. Quartum denique facilem habet ſolutionem. Non enim omnia ſinguli Euangeliſtæ referunt, expreſſit autem Ioannes nomen, quod reliqui prætericrant. Meritò equidem, quia non ex primo inſtituto eam conſcribebant hiſtoriam, ſed vt Iudæ proditionis cauſam indicarent. At Ioannes, qui eam narrandam ſuſcepit, vnctricis nomen expoſuit, & ſuo ordine, & tempore geſtam ſcribit. 13. *Ad fundamenta contraria reſpondeo.* Mat.14. Mat.6.

14. *Quonammodo pedes, ac caput inunxerit?*

Magdalena igitur priùs vnxit pedes vnguento, quod autem ſuperfluit, vaſe ipſo fracto, ſupra caput effudit. Et hâc ratione conuenit cum Marco referente fracto alabaſtro effudiſſe ſuper caput eius. Si enim priùs effudiſſet in caput, vngere pedes minimè potuiſſet, iam vaſe confracto. Priùs itaque ſunt inuncti pedes, poſteà totum reliquum vnguentum, fracto alabaſtro, eſt in caput infuſum.

15. *Quandonam capillis extersit?*

Et extersit pedes eius capillis ſuis. Ad quidnam poſt inunctionem pedes ſacros extergeret? An vt ab vnguento mundaret? Exiſtimo (quamuis narret Ioannes pedes Mariam vnxiſſe, & extersiſſe) intelligendum planè prius terſiſſe, & poſtea vnxiſſe; non enim vngebat, vt tergeret: ſed

tergebat,

Luc. 7. tergebat, vt vngeret. Lucæ 7. Lacrymis lauit, & capillis terſit, & poſtea inunxit. At lacrymæ hîc defuere, quia conuerſionis præterierat occaſio, tergebat autem a puluere pedes, vt poſtea inungeret vnguento.

Et domus impleta eſt ex odore vnguenti. Idcirco pretium & perfectionem ex fragrantiæ redondantiâ adnotat Ioannes, vt indicet inde Iudam indignationis occaſionem accepiſſe. De quo inferiùs. 16. *Cur adnotat fragrantiam?*

IN IESVM IVDÆ MVRMVRATIONE AFFECTVM.

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX MAGDALENÆ INVNCTIONE.

Observatio I.

Ad illa verba:

Fecerunt autem ei cœnam ibi; & Martha miniſtrabat: Lazarus verò vnus erat ex diſcumbentibus. Maria ergo accepit libram vnguenti, &c.

Totum Bethaniæ Oppidum commouetur, & inſtat officio, ex miraculo ſuſcitati Lazari cunctis ciuibus affectis.

Vt taxent ingratos, qui poſt beneficia accepta non ſolum opera pia non exerunt, ſed nec verba profundunt.

17. Tolet. TOLETVS aſſerit probabiliter à cunctis Bethaniæ ciuibus conuiuium hoc Domino præparatum. Verba enim illa: *Fecerunt autem ei cœnam ibi,* perſona non expreſſa innuere videntur *loci homines eam feciſſe.* Porrò Ioannes addidit, *Lazarus verò vnus* erat ex diſcumbentibus, *Vt cauſam,* (ait Cardinalis *cur tam honorificè ſuſceptus, cœnáque ſit ei facta, indicet.* Conuiuium enim à cunctis Bethaniæ ciuibus pro beneficio ſuſcitati Lazari accepto, in gratiarum actionem inſtructum eſſe reor. Poſt tot accepta à Domino beneficia fidelis animus conuiuium præparat Largitori.

18. *Noë poſt ſuſcitationem Orbis, Deo præparauit conuiuium.* Poſt liberationem à diluuio, poſt Mundi è ſepulchro Arcæ reſurrectionem, Noë, ciuium Bethaniæ in morem, Conditori conuiuium præparauit. *Ædificauit autem Noe altare Domino, & tollens de cunctis pecoribus, & volucribus mundis obtulit holocauſta ſuper altare.* Ne autem Mariæ inunctionis fragrantia in conuiuio deeſſet, *Odoratus eſt Dominus odorem ſuauitatis.* Geneſ. 8. Quàm appoſitè altilia occiduntur, oues ac vituli mactantur, vt conuiuium in memoriam reſurrectionis hominum inſtauretur! Ambroſius, *Iuſtus ergo ſuam declarans gratitudinem pro ijs, quæ preterierant,* id eſt, pro Orbis ſuſcitatione ex aquis (quâ quidem communis reſurrectio, ex Anaſtaſij Synaitæ mente, figurabatur) *gratias Domino retulit, & obtulit de pecoribus, & volucribus mundis.* Gen. 8. Ambroſ. Synait.

19. *Egreſſus Abram de morte, conuiuium Deo inſtruit, e ſuſcitatus.* Ad Abram Dominus, *Egredere de terrâ tuâ, & de cognatione tuâ, & de domo patris tui, & veni in terram, quam monſtrauero tibi, faciámque te in gentem magnam.* Egreſſus igitur ex *Haram,* quod Hebraicè ſonat *deſtructio, exitium, mors,* quaſi donatur reſurrectione. Tunc Abram in beneficij gratitudinem apparando Deo conuiuium impendit ſtudium. *Ædificauit ibi altare Domino.* Et inferiùs, *Ædificauit quoque ibi altare Domino, & inuocauit nomen eius.* Geneſ. 12. Vbi D. Chryſoſtomus, *Sciebat enim, quod nihil aliud requirit Deus ab humano genere poſt innumera, & innumerabilia beneficia ſua, quam animam gratiarum actioni ſtudentem.* Gen. 12. Chryſ.

20. *Quilibet reſurgens earū Deo præparet ex ſacrificio laudis.* Pulchrum do argumento adnatum ex Iudicibus locum. *Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuffocatus exercitus, ibi narrentur iuſtitia Domini. Tunc deſcendit populus Domini ad portas. Surge, ſurge, Debora, ſurge, ſurge, & loquere canticum.* Cap. 8. Vbi Anſelmus Laudun. illam particulam: *Ibi narrentur iuſtitia Domini* de præparato ſacrificio ouium, & vitulorum ſuper altare exponit. Addit, *Benedicto Domino, & laudato in loco victima deſcenderunt ad domum Domini, vt ibi laudarent ſacrificia offerentes.* Nec mirum gratitudinis conuiuia præparet, qui recolit reſurrectionis memoriam: *Surgens enim loquitur canticum. Surge Debora, ſurge Barach,* & ob reſurrectionis beneficium myſticam cœnam præparate. Iudic. 5. Anſel.

21. *Aues nos edocent vitæ largitori, mūtam, eu conuiuium extruere.* Ad aues ô ingrati pergite, & edocemini gratitudinem. Fatur Pierius Valer. lib. 1. *Per Cucupham autem Ægyptij animum gratum ſignificabant: propterea quod vnum hoc animal genitoribus*

bus tam [illegible] loco feſtis eodem modo gratiam re-pe[illegible]it quo alia ipſa fuerit educata. In eodem enim loco vbi fuerit nata, & a parentibus enutri-ta ei [illegible] parat, & menſam, pennas vellicat inutiles, eoque cibum importat. An non Lazarus denuò natus in Bethaniâ Domino optimo Pa-renti gratitudinis menſam præparauit? Toties à Domino, poſt criminis mortem, reſurrectionis beneficio affectus, gratitudinis affectu inſtauran-do Deo conuiuio operam impendere procura: ne veluti ad formicam piger, ad Cucupham in-gratus immittaris.

Observatio II.

Ad illa verba:

Lazarus vero vnus erat ex diſcum-bentibus.

Lazaro pœnitentis perſonam ge-renti (ſicut expreſſerat peccato-ris) cum Domino locus in con-uiuio datur.

Pœnitentia etenim peccatorem dignum ef-ficit diuino conſpectu, imo in nu-ptiali conuiuio eum vti vir-ginem caſtam Chri-ſto exhibet.

22. *Pœnitentia meretrices immutat in virgines.* Strab.

SIGNATE Lazarus vnus ex diſcumbenti-bus cum Domino exprimitur, imò ſolus ipſe ſignificatè diſcubuiſſe Ioannes aſſerit: vt in-nuat pœnitentiæ à Domino impenſum hono-rem. Vbi enim peccator à criminis letho reſurgit, ibi inſtruitur nuptiale conuiuium, vt poſt pœ-nitentiam peccatorem in virginem caſtam Chri-ſto exhibendam immutatum eſſe appareat. Stra-bus, *In qua domo ſuſcitat ſepultos a peccatis gra-uibus, ibi fit cœna nuptialis in fide & deuotione. Lazarus, id eſt, peccatores ſuſcitati, cum his, qui non ſeruiunt in iuſtitiâ, læti epulantur de præſentiâ ſponſi.* Miraris Lazarum, qui fœtens in ſepulchro, ex mente Chryſologi, peccatorem luxuriei infe-ctione maculatum exprimebat, iam cum Do-mino epulari, & dulciſſimæ ſponſæ gerere ſimu-lacrum? Profectò pœnitentia animam meretri-cem virginem immutat in caſtam Chriſto ſpon-ſo exhibendam, epulo excipiendam ſacratiſ-ſimo.

23. *Animæ corruptæ ſigna virginitatis obtinet, dum pœnitentiam agit, rurſum ab ſponſo admittitur.* Deut. 22. Rupert.

Virginem caſtam exhibere Chriſto docuit Apoſtolus. An corrupta nuptiali conuiuio Ieſu præſentatur ſponſa? *Lazarus vnus erat ex diſ-cumbentibus*: imo ſolus ipſe nominatur dignus planè poſt pœnitentiam, qui cum virginibus computari valeat. *Si duxerit* (Lex præſcribit) *vir vxorem, & poſtea odio habuerit eam, quæſie-ritque occaſiones, quibus dimittat eam, obiiciens ei nomen peſſimum, & dixerit: Vxorem hanc acce-pi, & ingreſſus ad eam, non inueni virginem: tollet eam pater, & mater eius, & ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis.* Deut. 22. Sup-pono vere nomen, nomen illud peſſimum, obie-ctum eſſe ſponſæ, quæ quidem fuerat proſtituta. Requiro ſimul, quænam virginitatis ſigna poſ-ſint iudicibus præſentari, vt mulier reddatur ſponſo? Profectò pœnitudinis non temporariis ſenioribus, ſed æterno Iudici affectus præſentati affirmant animam rurſum incorruptam virgini-tatem induiſſe, dignam plane, quæ nuptiali menſâ à Domino excipiatur. Rupertus in Deut. cap. 19. *In conſpectu Dei, ac Sanctorum Angelorum eius virgo iudicata eſt, quæ in prædicatione eius pœni-tentiam egit. Nempe ſi antea proſtituta fuerat, poſtquam tamen ſic illi coniuncta eſt, iam virgo meretur dici, & eſt.*

24. *Adultera mulier poſtquam pœnitudine abſtergitur, Virginis Deiparæ puritatem, ſeu integritatem imitatur.* Prou. 30. Bieg.

Profatur Salomon, *Tria mihi difficilia, & quartum penitus ignoro; viam aquilæ in cælo, viam colubri ſuper petram; viam nauis in medio mari; & viam viri in adoleſcentiâ. Talis eſt & via mulieris adulteræ, quæ comedit, & abſtergens os ſuum, dicit: Non ſum operata malum.* Prou. 30. Illud: *Viam viri in adoleſcentiâ*, alij legunt, *Viam viri in adoleſcentula*, nempe Maria. Vnde noſter Biegas Deiparæ poſt partum virginitatem pro-bat. Nec enim veſtigium poſt egreſſionem Chri-ſti reliquum, ſicut aquila, coluber, nauis minimè reliquere. *Talis ergo eſt & via mulieris adulteræ, &c.* Abſtergat illa quæ fuerit contaminata, os ſuum, & incorruptam Dei parentis virginita-tem imitabitur. Poſt ablutionem enim pœni-tentiæ meretrix animus immutatur in virginem. Reſurgit cum Lazaro, noua donatur natiuitate, conuiuio excipiendus. Ambroſius ſer. 30. *Hæc eſt virtus Chriſti vt quamuis peccator, qui eius vn-dâ ablutus fuerit, denuò in virginem reparatus, non meminerit antè quod fecerit, & rediuiuâ na-tiuitate infantiæ innocentiam præferat, iuuentu-tis ſcelera non agnoſcat, ſitque virgo fide Chriſti, qui fuerat adulter corruptione peccati.* Ambroſ.

25. *Huiuſmodi fœminam adulteram, virginem poſt pœnitentiam Deus vocat ſponſam.* Ier. 3. Petr. Dam.

Ieremiæ ex ore clamat Eccleſiæ Sponſus, *Si dimiſerit vir vxorem ſuam, & recedens ab eo du-xerit virum alterum: numquid reuertetur ad eum vltra? numquid non polluta, & contaminata erit mulier illa? Tu autem fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego ſuſcipiam te, &c.* Quonammo-do ſuſcipietur meretrix ab ſponſo puriſſimo? Certè reuerſio illa pœnitentiæ eſt affectus. Si re-uerteris iam in virginem immutaris. *Ergo ſal-tem amodo* (addit) *voca me: Pater meus, dux vir-ginitatis meæ tu es.* Cap. 3. Ad quæ Petrus Dam. Epiſt. 38. *Reuerſio planè iſta ad Dominum quan-tum ad meritorum qualitatem pertinet; hoc eſt de corruptâ fieri integram, de proſtitutâ virgi-nem reparari.* Quam aptè pœnitens Chriſtum Agnum immaculatum virginitatis ducem appellauit, qui eum cæleſtia adducit ad paſcua, vt æternùm cum Domino valeat epulari!

Observatio III.

Ad illa verba:

Maria ergò accepit libram vnguenti nardi piſtici, pretioſi, & vnxit pedes eius capillis ſuis.

Rurſum accedit Magdalena lacrymas profuſura iuxta Dominicos pedes affectu pœnitudinis.

Nec enim poſt peccata multa leui pœnitentiâ iuſtus ſatiatur affectus; ſed curat multis lacrymis multa crimina obliterare.

26. Caiet. LICET aſſeruerim hoc inunctionem hanc ab illa, quam Lucas deſcribit, differre, quòd illam lacrymæ comitantur, non hanc: tamen verba illa: *Et extersis pedes eius capillis ſuis*, innuunt fœminam ploraſſe. Caietanus, *Hinc inſinuatur, hanc fuiſſe peccatricem, quæ olim ſimili capillorum officio veniam meruit.* Simile officium capillorum illi fuit? Ergo Maria lacrymas profudit, quas capilli abſtergerent; quemadmodum olim, *lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis tergebat.* Cur rurſum vel in conuiuij communi lætitia plorat? Pœnitentis veræ affectui non ſufficit vnica lacrymarum profuſio, curat culparum perſiſtentiæ pœnitudinis diuturnitatem adæquari. Nunquam non clamitat cum Dauid: *Amplius laua me ab iniquitate meâ, & à peccato meo munda me.* Pſal. 50. Pſal. 50.

27. *Poſt peractā pœnitentiam poſt crimen remiſſū adhuc debet peccator pœnitentiæ affectu incumbere.* Continua ſit lacrymarum profuſio ei, qui perfectè pœnitudinis, ac ſatisfactionis iura ſeruat. Baptiſta proclamat, *Ipſe vos baptizabit Spiritu ſancto, & igne, cuius ventilabrum in manu eius, & purgabit aream ſuam.* Luc. 3. Exprimitur pœnitentiæ poſt crimina effectus. Chryſoſtomus. *In igne ſignificatur peccatorum conſumptio.* Luc. 3. Chryſ. Interl. Nam quemadmodū paleæ vi flammæ abſumuntur: ſic pœnitudinis virtute peccata conſumenda ſunt. Quare autem, iam peccatorum paleis abſumptis, geſtat Dominus ventilabrum? Anſelmus aſſerit in ventilabro *diſcretionem iuſti examinis exprimi.* Etiam poſtquam pœnitentiæ igne peccatorum paleæ fuerint abſumptæ, debes pœnitudini ac lacrymis operam dare, à Dominoque efflagitare, vti ventilabro, quod tenet in manu, triticum adhuc repurgare palearum ſeparatione ſatagat: *Amplius laua me ab iniquitate mea, & à peccato meo munda me.* Recognoſce ô Domine, num pœnitentiæ ſatisfactio valeat culpis adæquari. Laurentius Nouarien. homil. de Pœn. Nouarien. *Chriſtus te baptizabit igni habens ventilabrum quod eſt inſpectio & ponderatio pœnitudinis, & peccati.* Poſt conſumptas paleas adhuc de ventilabro ad animi repurgationem ſollicitus cum Magdalenâ eſto. Cœpit illa olim lacrymis rigare pedes Ieſu; ſed num proſecuta eſt, quod cœperat, nunquam ſe ſatis mundam inueniens.

Cur exiſtimas peccatricem tantùm pretioſiſſimi vnguenti pondus accepiſſe? *Maria accepit libram vnguenti nardi piſtici pretioſi.* Ioan. 12. Non ſufficeret vncia, ne Iudæ tradendi Magiſtrum daretur occaſio: & Diſcipulis inclamitandi: *Vt quid perditio hæc?* Profectò vnguentum illud ex Auguſtini mente erat peccatricis fœminæ ſatisfactio, & ideo non putauit ſufficere ſi magna ſatisfactione multa magna crimina non purgaret. *Vnguentum, quo vnxit, iuſtitia* ſeu ſatisfactio *fuit*, (quâ quidem cuique redditur quod ſuum eſt) *ideo libra fuit.* An pro magno culparum pondere curas leuem pœnitudinem exhibere? An ignoras Deum eſſe & pœnitentiæ, & criminū ponderatorem; vt comperiat, num pondus harum à pondere illius ſuperetur? Laurentius Nouat. citat. *Chriſtus pendit in te vtrumque pondus, ipſe inſpicit in te molem & molem: vnam pœnitentiæ, & vnam peſtilentiæ.* Ergo temerè accedis ad ponderatorem, dum poſt tantum pondus peccatorum nec libram curas pœnitudinis apportare. 28. *Libram vnguenti accepit Maria curans pœnitudinem peccati pondus æquare.* Ioa. 12. Auguſt. 29. *Deus adeſt ponderator criminis, ac pœnitentiæ.* Nouat.

Saul grauiſſimorum criminum pondere premebatur, à quo ſeſe pœnitudinis actu curauit expedire. *Peccaui*, inquit, *quia præuaricatus ſum ſermonem Domini: ſed nunc porta, quæſo, peccatum meum, & reuertere mecum, vt adorem Dominum.* Cui Samuël, *Non reuertar tecum, quia proiecisti ſermonem Domini, & proiecit te Dominus.* Poſtmodum Rex rurſus. *Peccaui*, inquit. 1. Reg. 15. An poſt duplicatum pœnitentiæ affectum veniam eſt conſecutus? Minimè. Quia videlicet ſatisfactio leuis peccati ponderi non adæquatur. Cæſarius Arelat. hom. 29. *Saul dicebat, Peccaui, peccaui, ſed non obtinuit veniam: & hoc quare? Quia non compenſabat magnitudinem criminis leuis humiliatio ſupplicantis. Non leui agendum contritione, vt debita redimantur, quibus mors debetur æterna.* Si vera contritio eſſet, ſufficeret ad innumerabilia crimina diluenda. Sed quiſnam agnouit, num debitum pondus attingat pœnitudo? Ideo ſæpè clamandum: *Peccaui, peccaui*: ideo multiplicandæ lacrymarum profluxiones. 30. *Saul veniam aſſecutus non eſt, quia pondus pœnitentiæ leue fuit, grauiſſimum peccati.* 1. Reg. 15. Cæſari. Arelat.

Dum Lazarus menſæ aſſidet, dum Martha læta miniſtrat, dum Simon exultat, dum Diſcipuli epulantur, dum Dominus proximam expectans necem gaudio geſtit, ſola Maria fletui dat operam, pœnitudini impendit affectum? O veræ pœnitentiæ luctus, qui non potuit ab epulis lætis effugari! Liceat pium Iacobi Bil. Epigramma ſubiicere: 31. *Dum alij epulantur lacrymas Magdalena fundit, vt perpetuo plāctu ignem extingueret æternum.* Bill.

Quem ſceleris, noxæque grauis bene pœnitet, illi
Perpetuus lacrymis obruit ora dolor.
Nam qui poſt lacrymas ad inania gaudia ſeſe
Tranſtulit, ex lacrymis commoda nulla tulit.
Qui ſua nunc fletu plectit, ſanoque dolore
Crimina, nunc riſu diffluit immodico.
Eſt velut is, lacrymis qui cum celebrarunt amici

Funera

Funera, mox epulis nubila mœſta fugat.

Caeſar. Arelat.

Haud Magdalena mœſta doloris nubila epulis effugauit, quia funereum, incipiens lacrymas profundere, non exuit affectum: ſed perpetuo planctu curabat ignem æternum extinguere. Nec enim (vt cum Arelatenſi Præſule loquar) *tranſitoriâ opus eſt ſatisfactione pro malis illis, propter quæ paratus eſt ignis æternus.* Pro graui noxâ, cui perpetuus ignis præparatus, *perpetuus lacrymis obruat ora dolor.*

OBSERVATIO IV.

Ad illa verba:

Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat.

Martha non famulis miniſterium committit, ſed ipſa Chriſto pauperi impendit miniſterium.

Commendo viros illos illuſtres, ac nobiles fœminas, quæ immediatè pauperibus impendunt obſequia.

THEOPHYLACTVS ait, *Attende mulieris fidem, non enim famulabus miniſterium imponit: ſed*
32. *ipſa ſuſcipit.* Commendabiles admodum, qui immediatum Chriſto in pauperibus expendunt obſequium, nec miniſtris imponunt, nec famulis committunt, qui de ingenio ſeruili non integrè dominorum pietati allolent ſatisfacere.

33. De more Martha huiuſmodi pauperi Domino exhibet immediatum miniſterium. *Intrauit enim aliquando Ieſus in quoddam caſtellum, & mulier quædam Martha nomine excepit eum in domum ſuam.* Ipſa excepit tunc ſicut nunc ipſa *miniſtrabat*: cui à Domino dictum: *Martha Martha, ſollicita es, & turbaris erga plurima.* Luc. 10. Imitemur fœminæ pietatem, quotidie ad domum noſtram Domino in pauperibus accedente. D. Auguſtinus de Verb. Dom. cap. 22. *Ne quis putet beatos ſolos, qui Chriſtum in ſuâ perſonâ ſuſcipere meruerunt. Dictum enim eſt ab ipſo, Quod vni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Quemadmodum igitur, ſi Chriſtus ſuâ accederet in perſonâ immediatum ei exhiberes obſequium, nec famulis committeres hoſpitalitatis officium: in paupere Chriſtum contemplatus idem præſtare ſatage, quod ipſi Domino præſtitiſſes.

Videns Martha Chriſtũ proprium adhibet miniſterium? Semper Chriſtus aſpiciatur in paupere. Luc. 10. Auguſt.

34. Abraham olim tres pauperes excepit hoſpitio. An familiæ ſeruorum quam plurium, queis domus redundabat, miniſterium commiſit? *Ipſe ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum, tulit quoque butyrum & lac, & vitulum, quem coxerat, & poſuit coram eis. ipſe verò ſtabat iuxta eos ſub arbore.* Quid tunc coniux? *Feſtinauit Abraham ad Saram, dixitque ei: Accelera, tria ſata ſimilæ commiſce, & fac ſubcinericios panes.* Gen. 18. Ipſe currit ad gregem, ipſa accelerat ad panes conficiendos. Cur tanti coniuges tantâ familiâ ſeruorum cincti immediatum pauperibus impendunt miniſterium? Certe quia Abrahæ *apparuit Dominus, cùmque eleuâſſet oculos, apparuerunt ei tres viri.* Quibus ait; *Domine, ſi inueni gratiam in conſpectu tuo, &c.* Dominum vnicè appellas eos, quos tres viros aſpexiſti? Iuſtus vir pauperes vti Dominum excipit. Contemplatus in paupere Deum ipſe currit ad miniſterium immediatè, & curat vxorem ipſam accelerare, vt ſolicitam Martham futuram poſſit exprimere. D. Chryſoſtomus ad Pſal. 48. *Abraham hoſpitalitatis ius, & munus executus eſt, nec ſeruo id oneris impoſuit: ſed ſibi, atque vxori.* Cur *ius hoſpitalitatis* appellauit? Vt innuat officium immediatum illud pauperibus deberi ex Dei reſidentis in inope contemplatione.

Abraham & Sara pauperibus immediatè miniſtrant Deum in ipſis videntes, exigente iure. Gen. 18. Chryſ.

35. Agit idem Abraham de vxore filio Iſaaco poſtmodum requirendâ. *Dixit ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus, quæ habebat: Pone manum tuam ſubter femur meum, vt adiurem te per Dominum cæli, & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum inter quos habito; ſed ad terram, & cognationem meam proficiſcaris.* Geneſ. 24. Si tanti intereſt, filium tuum, ô fidelium parens, cum filiabus Chananæorum non illigari, cur ipſe non pergis, & vxorem Iſaaco Chriſti futuram parentem requiris? Quia ſeruus ſenior adeſt, qui præeſt omnibus. Quare autem non eidem ſeruo ſeniori commiſiſti pauperum exceptionem? Miniſtret ipſe conſeruorum catervâ comitatus. Profectò pauperibus non ſenior famulus, ſed herus ipſe immediatè miniſtrat, quia Deum in ipſis contemplatur. Chryſoſtomus adhuc. *Cum & vxor & nuptiæ filij apparuerunt, ſeruo, vt abeat, præcipit. Verum cum peregrinos vellet excipere, per ſe & per vxorem hoc officium præſtabat.* Hoſpitalitatis quidem ius, quo Deo immediatè reddendum obſequium.

Reliqua negotia poſſunt famulis committi, hoc vnum miniſterium propria manu agendũ, quia Deo exhibetur. Gen. 24. Chryſ.

36. De manna collectione ſic Textus, *Colligat vnuſquiſque veſtrum ex eo quantum ſufficit ad veſcendum gomor per ſingula capita: In die autem ſextâ collegerunt cibos duplices.* Ob Sabbati ſcilicet reuerentiam. Exod. 16. Vbi D. Cyrillus adnotat ſextâ die myſticè manna colligendum, id eſt, eo affectu, qui decet Deum ſolemniter celebrandum. Requirit hinc, an propriâ manu deberet vnuſquiſque manna colligere? Affirmatiuè reſpondet, quia pauperibus ſimul colligebatur alendis. Cur autem non famulorum miniſterio vtuntur? Quia cùm colligitur manna pauperibus verum ſemper Sabbatum Chriſto Domino in pauperibus reſidenti celebratur. Quis enim Chriſtum contempletur in inope, qui non immediatum ei referat miniſterium. *Oportet, qui feſtum diem piè Deo acturi ſunt, non de ipſis tantummodo curare, verum etiam egentium rationem habere. Sic enim ſpiritualiter Chriſto dies feſtus peragitur. Hac de cauſâ olim Iudæis dum manna colligerent,*

Propria manu cũ ſtimũ manna colligunt inopi, in ipſo Chriſtum cõtemplantes. Exod. 16. Cyrill.

præceptum fuit, non ſibi tantùm, verum etiam contubernalibus, ſi qui exire non poſſent, ad colligendum proprias manus præſtare.. Nec enim alienis manibus officium committunt, qui ſe Chriſto gerere feſtum contemplantur inope.

37. *Imperatrix Placilla eſt Marthæ imitatrix, quia ſe Chriſto ſeruire ſciebat* Niceph.

Marthæ imitatrix Placilla Theodoſij Romanorum Imperatoris vxor pientiſſima cùm reprehenderetur à ſuis quòd abundans miniſtris, ac famulis, ipſa ægrotos viſitaret, atque pauperibus manu ſuâ liberaliter ſuas facultates elargiretur, reſpondit, Nicephoro Calix. lib.12. cap. 42. authore: *Imperatrici conuenire, vt aurum largiretur: ſe autem manuum opus offerre ei, qui id contulit.* Ac ſi diceret: Dum inopem proximum ſibi aſpicit Imperatrix iubet largiri aurum pro Regiâ magnificentiâ. At cum in paupere Chriſtum contemplatur, qui aurum ei contulit, potentiam largitus eſt, non iubet miniſtris, aut famulis vt largiantur; ſed ipſa manuum ſuarum opus offert.

Observatio V.

Ad illa verba:

Maria ergo &c. & exterſit capillis ſuis pedes eius.

Vocantur rursùm Mariæ capilli illi ipſi, quos iam Domino dederat. Id enim veracius eſt meum minimè conſumptum, quod Deo in pauperibus impendo.

Vbi Eleemoſynæ inconſumptibilis gloriam illuſtro.

38. Auguſt.

Divvs Auguſtinus myſticè ſententiam hanc expoluit. *Vnge pedes Ieſu bene viuendo, Dominica ſectare veſtigia, capillis terge pedes Domini, id eſt ſuperflua da pauperibus.* Quid eleemoſynæ cum capillis? Cum capillis equidem Magdalenæ multum. Vocantur enim *capilli ſui.* Quonammodo ſui poſſunt verè appellari capilli, qui iam fuerant Domino libati? *Lacrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat.* Luc. 7. Non dixit, *Capillis ſuis*, ſed *capitis ſui*? quia Domino decreuerat conſecrare, iam Domini ceſſerant in poſſeſſionem ſi dederat capillos Domino Maria, cur aſſerit Ioannes? *Et exterſit capillis ſuis pedes eius.* An quia quod Deo libatur in paupere Ieſu ab ipſo donante tam verè retinetur, vt nullatenus ab eius poſſeſſione abſtractum fuiſſe videatur? Ita planè.

Luc. 7.

39. *Se vere retinet diuitias, quæ, à Domino cuſtodiendas, pauperū manui tradit.* Pſal. 75.

Imo id ſolum verè retinetur, quod Chriſto in paupere donatur. De diuitibus auaris Dauid cecinit, *Dormierunt ſomnum ſuū omnes viri diuitiarum, & nihil inuenerunt in manibus ſuis.* Pſal.75. Quoties dormienti tibi manus diuitiis abundant, quæ quidem ab excitato diffugiunt. Abundabat Diues ille Epulo, & in inferno excitatus nihil in manibus inuenit, & ſtipem mendicat à paupere: *Mitte Lazarum vt intingat digitum in aquâ & refrigeret linguam meam.* Luc.16. Si diuites pauperibus ſua bona tradidiſſent, illud vere retinuiſſent, quod donaſſent. Nihil retinuerunt, quia nihil dedére. Auguſtinus, *Nihil inuenerunt in manibus ſuis, quia nihil poſuerunt in manu Chriſti.* Id enim ſolummodo, quod in manibus Chriſti, dum pauperi ſuccurro, repono, meum eſt, nec à mea receſſit poteſtate. Auguſt.

40. *Quæ non committimus manibus pauperum ob auaritiam, à fure diripiuntur, quia Chriſtus non cuſtodit.* Col. 3.

Monet Paulus, *Quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt.* Coloſſ.3. Vbi Chryſologi ex mente, docemur, diuitias pauperibus elargiri, ſic enim, *quæ ſurſum ſunt*, diuitias noſtras quærimus, nobis vtique repoſitas. Cur quas dedimus pauperibus diuitias noſtras appellamus, quia Chriſto in paupere, cuſtodiendas nobis, tradidimus. Imò cùm non damus, ſæpe à furibus diripiuntur: cùm autem pauperes diuitiis donamus, Chriſto cuſtodiendas infallibiliter committimus. Ibi enim *Chriſtus eſt*, cuſtos diuitiarum. *Vt tali cuſtode* (inquit Præſul) *dormias tu ſecurus: quia vbi ille eſt, ibi locus nullus eſt furi.* Ideo diuites, *nihil inuenerunt in manibus ſuis*; ſed in manibus pauperum cunctas diuitias multiplicatas admodum inuenirent, quia à Chriſto cuſtoditentur.

41. *Noemi paupera remanet, quia diues vir eius non tradidit pauperibus hæreditatem, quā Dominus cuſtodiſſet.* Lyran.

Noëmi clamabat, *Egreſſa ſum plena, & vacuam reduxit me Dominus*, Rut.1. Videnam vacua prædiues fœmina Elimelech potentiſſimi vxor? Lyranus, *Dicunt Hebræi, quòd Elimelech vir Noemi erat valde diues, & quod tempore famis importunitatem pauperis non ferens, patriam deſerens profectus eſt in Moab, deſerens etiam poſſeſſionem: & in pœnam mortuus eſt, & filij eius, & ſic remanſit Noemi valdè pauper.* Illud expende: *Deſerens poſſeſſionem.* Si pauperum manibus tradidiſſet, à Domino cuſtodiretur. At cùm retinere ad futurum reuerſionis ſubſidium, curauit, ſine cuſtode tradita fuit furi poſſeſſio.

42. *Facit ſibi ſacculos, qui non veteraſcunt, ad pecuniarum ſeruationem, qui dat pauperibus: Chriſtus enim cuſtos.* Luc. 12.

Diſcipulos Dominus, quonammodo diuitias poſſent æternum retinere, edocuit, dum ait, *Vendite, quæ poſſidetis, & date eleemoſynam, facite vobis ſacculos, qui non veteraſcunt, theſaurum non deficientem in cælis, quò fur non appropiat.* Luc.12. Quinam ſacculi, qui minimè ſenio conficiuntur, niſi pauperum manus, quibus tranſlatæ ad Superos diuitiæ conſeruantur. Chriſto vtique cuſtode. Chryſologus ſer.23. *Tali prouidentiâ Dominus, conſilio tali vilia, & caduca iubet, vt vendamus, vt largiamur, vt donemus, qui in cæleſti Regno omnia, quæ in terra ſunt, volumus poſſidere. Sed ſi vis ſeruare tuorum pretia prædiorum, & ſacculorum condita te delectant, fac tibi ſacculos, quales ille præcepit, qui iam cupiditatis tuæ cuſtos eſt, & prouiſor.* Cuſtodem tuæ cupiditatis quodammodo ſe ſe Chriſtus oſtentat, edocens quonammodo ſacculi pecuniarum ſint conſeruandi. *Date eleemoſynam*, & *ſacculos, qui non veteraſcunt*, ad cuſtodiendas diuitias, præparauiſtis.

43. *A fure liberantur diuitiæ, quæ egeno dantur, ac ſimul Chriſto cuſtodiendæ.* Chryſ.

Eleganti D. Chryſoſtomi ſententiâ confirmo. *Sicut ſi quis* (inquit homil.7. ad Rom.3. *paruulo datam pecuniam iubeas diligenter continere, aut domeſtico cuipiam conſeruandam dare, ne volenti rapere liceat: ſic nobiſcum Deus agit. Da, inquit, egeno, ne tibi quiſpiam ea ſubripiat,*

ſubripiat, vtpote calumniator, aut mors. Nam ſi mihi illa dederis (quod erit, cum pauperibus dederis) ego tibi omnia cum ſummâ diligentiâ accurate ſeruabo: cumque opportunum fuerit, magno tibi cumulata fœnore reſtituam. Non enim ideo illa à te accipio, vt tibi penitus auferam, ſed vt auctiora faciam, vt diligentius cuſtodiam, vt in id temporis ſeruem, quo nemo erit, qui mutuum det, nemo qui miſereatur. Plura Pater.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Et domus impleta eſt ex odore vnguenti.

Odor vnguenti diffunditur, dum Magdalenæ charitas ſuperat reliquorum obſequia.

Quàm perfectus ille, qui non ſolùm iniquos inter, ſed inter iuſtos curat charitatis perfectione præſtare.

44. *Perfectus vir curat quotidie reliquorũ ſociorum virtutes ſuperare. En Religioſi ſtudiũ.* August.

MVLTÆ filiæ aromata virtutum præparârunt, ſed tu ô Magdalena ſupergreſſa es vniuerſas. Lazarus piùs recumbit, gratus aſſidet Simon leproſus, deuoti conſident Diſcipuli, Martha feruens miniſtrat, beneuoli ciues Bethaniæ conuiuium apponunt. Aſt Mariæ charitas virtutes eminet inter omnes. *Vnde Mundus* (loquor cum Auguſtino) tantæ virtutis *bona fama repletur.* Ille perfectus hinc oſtentatur maximè, qui non ſolùm curat inter iniquorum vitia niteſcere, vtpote tenebris eorum non offuſus: ſed & inter iuſtos nititur eminere, vt adhuc iuſtificari poſſit, iuxtà illud: *Qui iuſtus eſt, iuſtificetur adhuc.*

45. *Vnguentum Magdalenæ ſuper cunctorum ſociorum aromata, id eſt, perfectione illos ſuperat.*
Cant. 4.
Philo.

De fragrantiâ charitatis Magdalenæ illud cecinerim: *Odor vnguentorum tuorum ſuper omnia aromata.* Cant. 4. Non dubium, quin & diſcumbentes illi, & miniſtrantes virtutum gratitudinis, ſeu charitatis aromata fragrantiſſima expoſuere, at vnguentum Mariæ ſuper omnia aromata profunditur; quia vna illius charitas cunctorum charitatem, gratitudinémque ſuperauit. Philo Carpat. *Huius charitatis odor cæterarum virtutum* (ſociorum) *odores antecellit.* Aptè Honorius, *Vnguenta ſunt virtutes ſpiritualium hominum: aromata* ſignificant opera cuncta charitatis iuſtorum, ſiue *curioſam cadauerum curationem*, ad Marthæ pertinentem exercitamenta, & alia huiuſmodi. *Odor igitur vnguentorum*, ſeu virtutum ſpiritualis viri *ſuper omnia aromata*, id eſt, ſuperans ſociorum iuſtitiam, vincens ipſorum puritatem.

46. An viro ſpirituali ſatis inter iniquos emica-

Eſcob.& Mend.in Euang.de Temp.T.II.

re, ſiue cum iniuſtis nullum inire comercium? Minimè planè. Phariſæus ille parabolicus omnes homines deſpiciebat, procurans vnguentorum odorem diffundi, famam virtutum publicari. ſed vide quonam modo ſuam iuſtitiam exprimebat: *Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri.* Luc.18. O vnguenti penuria! Non replebitur domus ex vnguenti odore, haud perfectionis fama complebit Eccleſiam. Dum deberet faſtuoſus hic inter iuſtos eminentiam procurare, ſatis profeciſſe videtur, ſi inter improbos non debeat annumerari. Quàm pulchrè Gillibertus ſer.33. in cant. *Bona gratiarum ſibi diuinitus collata ſecum reputat, & quaſi vnguenta recenſet. Non ſum, inquit, ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti adulteri. Audi pro quibus vnctum ſe gloriatur; gloria eius in confuſione aliorum videtur. Ipſi redolet non tamen ſuper aromata, ſed ſuper ſulphura cæterorum.* Sunt in communitate Religioſa, qui ſe arbitrentur cumulum perfectionis attigiſſe, quòd eorum vnguentum, ſeu iuſtitia inter imperfectos eminere videatur. Non ſum adeò tepidus ſicut ille: hunc vinco inobedientem, illum labiis ſolutum ſupero. Redolet huiuſmodi vnguentum non ſuper perfectorum aromata, ſed ſuper ſulphura imperfectorum.

Non ſatis eſt ſpirituali viro, inter iniquos eminere niſi & inter iuſtos caput attollat.
Luc.18.
Gillibert

47. *Iob eminebat & inter iniquos, & inter iuſtos.*
Chryſoſt.
Iob.

De perfectiſſimo Iob lego. *Vir erat in terra Hus nomine Iob: & erat vir ille ſimplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo.* cap. 1. Iuſtitia Iobi expenditur, dum exprimitur eum in terra Hus, ſiue inter improbos eminere. Chryſoſtomus hom.2. *Vt columba in medio accipitrum, ouis in medio luporum, ſtella in medio nubium, lilium in medio ſpinarum, germen iuſtitiæ in oppido iniquitatis.* Aptè vnguentum iuſtitiæ effunditur inter ſulphura iniquorum Huſitarum; at perfectio Iobi non exprimitur, dum vnguenta inter omnia aromata non eminuerint. Ideo opportunè Textus addidit, *Eratque vir ille magnus inter omnes Orientales.* Ibid. Vt in Huſitis Eſau peſſima poſteritas, in Orientalibus filiorum Abrahami perfectio ſignabatur. Tam perfectus Iob, vt virtutum eius vnguenta ſuper omnium iuſtorum aromata peruolarent. Id eſt, eius perfectio adnotatur, quia curauit ſocios cunctos ſanctitudine ſuperare. Obediens hic? Obſequentiorem me Præſuli oſtendere ſtudebo. Paupertate ille, aut caſtimoniâ ſplendeſcit? Me curabo perfectiorem ſociis exhibere non ad vberiorem vnguenti diffuſionem, ſeu famæ volatum, ſed ad præcelſiorem Numinis gloriam.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Maria ergo accepit libram vnguenti nardi piſtici, pretioſi, & vnxit pedes Ieſu, &c.

Soli Maria Magdalena Ieſu honorem impendit, accedens non vt ad hominem, ſed vt ad Deum; & ideo tam ſpecialiter nominatur.

Nomina enim fœminarum aſſolent à Domino exprimi in egregiarum virtutum documentum.

48. *Specialiſſimè celebrantur nomina earū, quæ eleemoſynæ operibus ſtudium impenderunt: quorum fama immortalis.* Chryſ.

FATVR D.Chryſoſtomus apud Emanuelem de Saa. *Maria honorem ſoli Ieſu impendit, accedens non vt ad hominem, ſed vt ad Deum.* Miniſtrabat quidem Domino Martha, ſed & ſimul diſcumbentibus: imo Domino velut homini, qui eſcis egeret, miniſterium impendebat. At Maria ſoli Domino, imo vti Deo, cui aromata ſacrabat. Non mirum à ſacro textu nominari. *Maria ergo.*

49. *Ob ſingularem pietatem & Martha nominatur.* Theoph.

Martha pietatem perſpicuam etiam oſtendebat, dum immediatum Domino (vti vidimus) miniſterium exhibuit; quod Theophylactus collaudauit: *Attende mulieris fidem, non enim famulabus miniſterium imponit, ſed ipſa ſuſcipit.* Meritò ergo ſimul ab Euangeliſta nominatur: *Et Martha miniſtrabat.* Mos enim Scripturæ fœminarum nomina decantare, quoties aliquod egregium geſtum earum recenſet præcipue circa eleemoſynam.

50. *Pietatis opera, eleemoſynæ affectum exhibuere fœminæ, & ideo earum nomina recenſentur.* Mat.28. Luc.24.

Matthæus ad hæc. *Veſperè autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, venit Maria Magdalena, & altera Maria videre ſepulchrum.* cap.28. Lucas autem, *Vna autem Sabbati valde diluculo venerunt ad monumentum, portantes, quæ parauerant aromata.* cap.24. Matthæus exprimit nomina mulierum, Lucas autem non exprimit. Quare? Recurre ad Euangelicam Hiſtoriam. Matthæus nihil de vnguenti præparatione adnotat; Lucas autem præmittit: *Subſecutæ autem mulieres viderunt monumentum, & quemadmodum erat poſitum corpus eius; & reuertentes parauerunt aromata, & vnguenta: & Sabbato quidem ſiluerunt ſecundum mandatum.* Cap. 23. *Vna Sabbati* (adicit Cap.24. initio) *venerunt ad monumentum, &c.* Quia ergo Lucas nomen tantarum fœminarum non expreſſerat, poſt narratam egregiam charitatem excitat Dominus Matthæum, qui ſolummodò euulgationi nominum ſanctiſſimæ vtriuſque fœminæ det operam. Ne operum charitatis author non agnoſcatur ad cunctorum ædificationem.

51. *Petrus fœminæ eleemoſynis illuſtris nomen celebrat.* Mat.22. Act.9.

Chriſtus ad vitam aduocaturus puellam clamat. *Puella, tibi dico ſurge.* Mar.2. At Petrus fœminam aliam excitaturus, ait: *Thabita ſurge.* Act.9. Audis nomen ſuſcitatæ puellæ a Domino præteriri, nomen autem reſurgentis Thabitæ à Petro euulgari. An auarus Chriſtus circà homines celebrandos? Profectò puellæ illius nullæ virtutes proferuntur, Thabitæ autem præclara facinora prædicantur. *In Ioppe autem fuit quadam diſcipula, hæc erat plena operibus bonis, & eleemoſynis, quas faciebat.* Hanc vita functam *circum ſteterunt omnes viduæ flentes & oſtendentes ei tunicas, & veſtes, quas faciebat illis.* Ibid. Egregiæ ergò virtutibus fœminæ nomen noluit Petrus prætetire, ſed geſtis celebrare. D. Chryſoſt. *Hanc igitur mortuam excitat Petrus, vocans nomine.* Hanc, inquam, cuius præconia Doctor præmiſerat.

52. *Filiæ Salphaad ſemel & iterum nominantur, quia eis bonis virtutes, circa pauperum ſubleuationē, ignara erāt.* Ioſ.17. Num.27.

Salphaad non erant filij, *Sed ſola filiæ, quarum iſta nomina ſunt: Malaa, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therſa.* Ioſ.17. alibi textus, *Filiæ Salphaad quarum ſunt nomina Maala, & Noa, & Hegla, & Melcha, & Therſa.* Num.27. Cur fœminarum nomina tam accurate ab Scriptura non ſemel memorantur? Reſpondet modernus ingenioſus Interpres, *Quarum nomina dicebant eo ipſo oſtendebatur magna virtutis eſſe.* Sed non probat, nec aliqua earum facinora recenſentur niſi quod hæc hæreditatem paternam dari ſibi petierint, & earum petitio iuſta ab Oraculo fuerit appellata: *Iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad.* Num. 27. Profectò ad allegoriam Origenis recurrens appoſitam ad argumenti confirmationem legi ſententiam hom 22. in Num. *Requiramus apud ſpiritualem legem quæ ſint iſtæ quinque filiæ; Virtutes animi* (ſeu ad contemplationem opera pertinentia) *ſunt filij, filiæ vero opera* pia *corporis miniſterio impleta*, ſeu geſta ſpectantia ad vitam actiuam, adque pauperum ſubleuationem. Fœminæ ergo quæ operam piis miſericordiæ actionibus impendent, dignæ planè, quæ expreſſis nominibus celebrentur. Edixce earum nomina ſpecialiſſimè laudibus efferri, æternitatique hæreſcere eorum famam, qui eleemoſynæ ſtudio operam dedère. Orige.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Maria ergo vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis.

Maria, quæ vnguentis, capillis deliquerat, vnguentis & capillis placuit ſemel; & perfectior effecta adhuc vnguentis & capillis vtitur, ad placendum.

Edocemur, criminis inſtrumenta poſſe nos virtuti litare, ne omninò repentè abſtracti ab indifferentibus, virtus fortè horribilis appareat.

53. [illegible]

SVNT qui exiſtiment alabaſtrum illud vnguenti ad mundum muliebrem pertinere, quo quidem prophanæ fœminæ vnguenta ad

comptio

virtuti obſequium præſtare.
Greg.

comptionem teſludebantur. Vtitur illa vnguentis ad Dominum placandum, vtitur & capillis: *& quos habuit* (fatur Gregorius) *oblectamenta tot obtulit ſacrificia* Haod illa repente ab vnguentis abſtrahitur, non iubetur amputare capillos: & vnguentis, & capillis placet. Fœminæ etenim non ſemper ſunt amouendæ ab externo ornatu, ſi alias non appareat iniuſtitia. Ipſe illas paulatim cæleſtis ignis a ſuperfluis ornatibus denudabit.

Magdalena tum perfectione vacat adhuc ornatur capillis, nec fregerat alabaſtrum vnguenti.
Luc. 7.
Strab.

54. Vt cognouit Magdalena, quòd Dominus in Phariſæi domo commoraretur, *attulit alabaſtrum quod nondum fregerat vnguenti*, pedes inungit, capillos diſſoluit, vt illiget ſpirituali affectu Saluatorem. Non miror repentè conuerſam fœminam & vnguenta adducere, & vti capillis. At poſtmodum apud Bethaniam *accipit libram vnguenti, & vngit pedes Ieſu, & extergit capillis.* Certè Beda illam perfectiſſimam iam deſcribit, dum non pedes tantùm, ſed & caput Domini inunxit. Strabus appoſitè, *Maria olim pœnitens, vnxit pedes; nunc verò vbi non pœnitentium rudimenta, ſed perfectorum iuſtitia deſignatur, caput, & pedes vngit.* Perfectæ-ne permittendus vſus vnguenti? Perfecta fœmina cur non capillis ſe expoliauerat? Non ſemper perfectioni aſſequendæ officit ornatus, ſi totus ad virtutem conuertatur affectus. Nupta poſt conuerſionem non proiicit ornamenta (quæ ſuum decent ſtatum) non iam verò eis vtitur ad capiendos adoleſcentes, ſed vt oculis mariti placeat. Soluta non amputat capillos, nec veſtimenta ſerica deponit, ne repentina mutatio ingerat ſuſpitionem.

Difficillimũ fœminas ſe ornamentis abdicare Ideo dum conuertuntur non ſemper omnino ſpoliandæ ſunt.
Zonar.
Terent.
Anton.

55. A fœminis quidem huiuſmodi inſignis difficultas ad vitæ mutationem eſt auferenda; ne à viâ excidant ſalutari. Scio ſcripſiſſe Zonaram Annal. to. 2. Catonis ſententiam: *Ornentur mulieres non auro, non gemmis, non acu pictis aut byſſinis veſtibus: ſed modeſtiâ, maritorum obſeruantiâ, liberorum amore, obedientiâ, moderatione, legibus continentia*, &c. Sed & Terentij memini canentis in Heautont. *Noſti mores mulierum, dum poliuntur, dum comuntur, annus eſt.* Tam adnatus fœminis ornatus, vt neque in ſepulchro quodammodo, id eſt, in ſenectute florido exuantur amictu. Vnde Pythagoras (Antonio authore ſer. de Mulie. imp.) anum exornatam, & vnguentis inunctam conſpicatus, *Si* (inquit) *viro, falleris: ſi ſepulchro, ornata es.* Ergo à fœminis ponderoſiſſimum, circa conuerſionem, lapidem amouet, quiſquis eis prædicauerit poſſe ſe ad meliorem frugem recipere ornatus, ac comptionis (ſi ex prauo non oriatur affectu) retentione.

Quæcumque difficultas ad virtutem auferenda eſt à ſexu fœmineo.
Matt. 28.
Mar. 16.

56. Profectò à ſexu fœmineo curat Deus quamcumque difficultatem ad opera virtutum molienda, auferre. Eiuſdem Mariæ exemplo confirmabo. *Venit* poſt Domini obitum, ac ſepulturam, *Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrum. Et ecce terræmotus factus eſt magnus; Angelus enim Domini deſcendit de cælo, & accedens, reuoluit lapidem.* Mat. 28. Rogas cur Angelus lapidem ab ore ſepulchri dimouiſſet? Audio ipſas properantes ad tumulum, & difficultate obiectâ, proclamantes: *Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Mar. 16. Vt operam darent deuotioni, inunctionique, vnam difficultatem obiiciendam ſibi cogitabant. Ne igitur muliebris animus à deuotione abſterreretur, ab Angelo lapis ab oſtio aufertur monumenti. Victor

Victor.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

Faciliùs fœmina grauiſſimum amouet ſaxũ quam deponit ornamenta
Menan.

Antioch. pulchrè, *Poſtquam Dominus reſurrexerat, venit Angelus Domini, & ſubmouit monumenti lapidem, ſubmouit autem à ſepulchri oſtio grande illud ſaxum, propter mulieres.* Difficilimum-ne fœminas lapidem magnum fragilibus viribus amouere? Adhuc equidem molis ingentioris eſſe puto muliebri ſexui, ſeſe ornatu exuere, comptionem renunciare. Vnde Græcus appoſitè Comicus:

Faciliùs Limia montem aliò transferet,
Quam remittat ornatu non placere.

Lapis itaque tam ponderoſus muliebri abſtrahatur deuotioni, ne exiſtimans, neceſſarium eſſe ad pœnitentiam omninò ornatum, comptionem, capillorúmque curam renunciare, ipſi deuotioni nuncium remittant.

Ex fœminarum adnato timore (à quo remouendæ ſunt, vt virtuti inſeruiãt) confirmo.
Eurip.
Mat. 16.

57. Confirmabo ex timore fœminis tam adnato, de quo Euripides in Medæa:

Mulier enim in aliis timore plena,
Timida autem in pugnam, & ferrum inſpicere.

Dum igitur deuotio mulierum metus tentamine diſturbatur, facilè earum animus à pio abſtrahetur obſequio. Ideo Dominus à quacumque formidine curat obſequentes ſibi fœminas liberare. Magdalenæ adhuc, & alteri Mariæ Angelus profatur: *Ieſum quæritis Nazarenum crucifixum, ſurrexit, non eſt hic. Sed ite, dicite Diſcipulis eius, & Petro, quia præcedet vos in Galilæam, ibi eum videbitis.* Marc. 16. Quare non potiùs fatur: Dicite Diſcipulis eius, & Petro, quia in Ieroſolymis eis apparebit apud Marci domum commorantibus? Ne; crediderо, Ieroſolymæ tunc vel viris horribilis congeretur memoriam gerere, fœminaſque pias formidine plenas à legatione deterreret. Victor Antioch. *Rectè in Galilæam, non etiam in Ieruſalem: Per hoc enim ab omni difficultatis, & diſcriminis formidine illas abſoluit. Idque tum ob alia, tum verò præcipuè, ne metus fidem illarum plus iuſto conturbet.* Si igitur tam adnatus muliebri ingenio ad ornatum affectus, nulla eis gerenda ablegationis ornatus conuerſionis occaſione facienda eſt mentio, ne (velut metus) ſermo iſte fidem illarum, ſeu contritionem *plus iuſto conturbet*. Porro ſpiritualia exercitamenta meditatio, lectio, Euchariſtiæ frequentia illas paulatim à quocumque ornatu ſuperfluo denudabit,

Victor.

Observatio IX.

Ad illa verba:

Et exterſit pedes eius capillis ſuis, & domus impleta eſt ex odore vnguenti.

Magdalena & lacrymas profudit, & vnguenta libauit: opus è lacrymis egregium.

Quia opera ſine lacrymis quaſi ſiccitate laborant; lacrymæ ſinè operibus inaniter profunduntur.

58. *Euchariſtia profuſis lachrymis ſumenda.* Auguſt.

MAGDALENAM vidimus vngentem aromatibus Saluatoris pedes & caput, ac ſimul lacrymas profundentem, quas capillis extergeret. D. Auguſtinus obiiciens opus illud charitatis deuotis lacrymis irrigari, aſſerit meritò *Mu dum bona fama impleta.* Quia videlicet opus illud vndequaque perfectum eſt, quod ad charitatem pertinens lacrymis deuotionis perfunditur. Sine lacrymis opus laborat ſiccitate, ſicut lacrymæ ſine operibus inaniter profundi videantur.

59. *Siccitas ſacrificiorum ſine lachrymis.* Pſal.19. Iudic. 2. Gregor.

Siccum eſt bonum opus, quod lacrymis non irrigatur. Fatur Dauid, *Memor ſit omnis ſacrificij tui, & holocauſtum tuum pingue fiat.* Pſal.19. Quonammodo pingueſcet holocauſtum? Certè ſi compunctionis lacrymas profuderis, Iſraëlitas imitatus, qui, poſt Angeli ſermonem, *eleuauerunt vocem ſuam, & fleuerunt. Vocatumque eſt nomen loci illius: locus flentium, ſiue lacrymarum: immolaueruntque ibi hoſtias Domino.* Iudic.2. Quàm aptè ſacrificium lacrymæ comitantur; ſacrificium enim ex lacrymarum profuſione pingueſcit, nec laborat ſiccitate. D.Gregorius hom.20. in Ezech. *Sunt quidam, qui etiam ſeculum relinquentes, totum quidem, quod habent, offerunt; ſed tamen in bonis, quæ agunt, minimè compunguntur. Et bonum, quod agunt, holocauſtum eſt; ſed quia flere non ſciunt ſeque ex amore ad lacrymas non accendunt, perfectum illorum holocauſtum non eſt. Holocauſtum quippè ſiccum eſt bonum opus, quod orationis lacrymæ non infundunt. Holocauſtum verò pingue eſt, quando hoc, quod benè agitur, corde humili etiam per lacrymas irrigatur.*

60. *Cum Euchariſtiam accipis, lacrymis ſeu compunctione irriga, re viva* Luc.7. Chryſ.

Hinc D. Ignatius meus Parens, dum egregia opera indicebat alumnis, curabat eos deuotionis ſeu lacrymarum teneritudini ſtudere ad operum perfectiorem expeditionem. Sacrificio Euchariſtico operam das? An non ſiccum erit tibi, ſi ex memoria paſſionis Dominicæ profuſis lacrymis, non irrigatur? Ideo Magdalena dum totum panem vitæ amplexa eſt (vti profatur Chryſoſtomus) ſimul *cœpit lacrymis rigare pedes eius.* Luc.7. Cur irrigat pedes? vt ex memoria greſſuum, ſeu paſſionis Dominicæ alliciatur ad lacrymas, ne ſacrificium tam pingue fœminæ litantis incuria, ſiccitate laboret.

61. *Nè agnum Euchariſticum ſine lacrymis comedas* Amos 6. Rupert.

Taxat Amos eos, qui ſine lacrymis ex paſſionis memoria peragunt ſacrificia. *Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: Et nihil patiebantur ſuper contritione Ioſeph.* Cap. 6. Nihil patiebantur Agnum Euchariſticum myſticè comedentes, qui ex paſſionis Domini memoriâ lacrymas minimè profundebant. Rupertus lib.6. in Ioan. *Tota beatitudo veſtra eſt, ingredi pompaticè domum Domini, comedere agnum; & nihil patimini ſuper contritionem Ioſeph. Verè enim non compatimini, neque compaſſione charitatis paſcimini in contemplatione myſteriorum, quæ videtis, ſeu quæ in altari commemoratis. Nihilque omninò patimini ſuper contritionem dicentis: Hæc quotieſcumque feceritis, in mei memoriam facietis.*

62. *Siccitas lacrymarum ſine operibus.* Thre 2.

Profectò nec lacrymæ ſine operibus, aut ſine ſacrificio pingues eſſe videntur. Sunt namque multi ad lacrymas proni, ſed ad vitæ correctionem difficiles. Magdalena &. plorat & inungit, lacrymas operibus copulauit. Appoſitè Ieremias, *Effunde ſicut aquam cor tuum in conſpectu Domini.* Sufficit-ne ploratio? *Leua ad eum manus tuas.* Thre.2. Lacrymæ ſiccæ eſſent, ſi operum manus non perfunderent. Rupertus lib.1. in Ier. Cap.54. *Conſurge, & arma tua corripe, arma lacrymarum, quod eſt effundere ſicut aqua cor tuum. Memento interea leuare ad eum manus tuas. Parum quippe fortitudinis in lacrymarum effuſione, niſi porrigendo eleemoſynam, & cætera faciendo pietatis opera, leues ad Deum manum.*

63. *Qui ex concionis auditione lacrymatur, & non emendatur operibus, lacrymas ſiccas profert.* Iudic.2. Gregor.

Redeo ad Iudicum teſtimonium. *Cum loqueretur Angelus Domini hæc verba ad omnes filios Iſrael, eleuauerunt ipſi vocem ſuam, & fleuerunt. Immolaueruntque ibi hoſtias Domino.* Cap.2. Haud eis accidit, quod queiſdam concioni adſtantibus, qui quidem exaudientes verba ſacra, ad lacrymas alliciuntur: ſed ſiccis mox oculis ad crimina redeunt. Siccæ profectò huiuſmodi lacrymæ. Filij Iſraël *fleuerunt* quidem, & mox rectis operibus ſtudium impenderunt: *Immolaueruntque ibi hoſtias Domino.* Aduerſùm ploratores ſine operibus ſic Gregorius inſurgit ad Cap.8. Ioan. *Sunt nonnulli, qui libenter verba Dei audiunt, ita vt etiam in fletibus compungantur: ſed poſt lacrymarum tempus ad iniquitatem redeunt.* Siccas huiuſmodi lacrymas vocitàrim, quæ tam citò videntur diſparere.

SECTIO

SECTIO SECVNDA.

Opus Magdalenæ commendabile.

TEXTVS.

VERS.4. DIXIT ergo vnus ex Diſcipulis eius , Iudas Iſcariotes , qui erat
eum traditurus : 5. Quare hoc vnguentum non vænijt trecentis
denariis , & datum eſt egenis ? 6. Dixit autem hoc , non quia de
egenis pertinebat ad eum : ſed quia furerat , & loculos habens , ea quæ mitteban-
tur , portabat. 7. Dixit ergo Ieſus : ſinite illam , vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet
illud. 8. Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum: me autem non ſemper ha-
bebitis. 9. Cognouit ergo turba multa ex Iudæis , quia illic eſt , & venerunt
non propter Ieſum tantùm , ſed vt Lazarum viderent , quem ſuſcitauit à mor-
tuis.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I

De Iudæ Querela in Magdalenam.

1. *Indignationis occaſio.*

DIXIT *ergo vnus ex Diſcipulis eius Iudas Iſcariotes.* Tò *Ergo* cauſam huius indicat indignationis. Nempe cùm domus tota vnguenti odore impleretur, Diſcipulus vnguenti valorem agnouit , & indignatus eſt non eſſe oblatum in alabaſtro ipſo conſeruandum, vt poſtea in manus eius perueniens (nam ea quæ Chriſto offerebantur, ipſe ſeruabat) poſſet vendere, & pretij partem ſibi vſurpare.

2. *Diſtinguitur à Iuda Thadæo.*

Qui erat eum traditurus. Addidit hoc Euangeliſta, vt diſtinguat à Iuda Thadæo, & vt innuat ex hoc tempore Chriſtum tradere concepiſſe, eo excitatum , quòd occaſionem tantam lucrandi amiſerit: vtque euidentius pateat, auaritiam omnium malorum eſſe radicem , ſi huiuſmodi cæca cupiditas anſam præbuit morti Saluatoris.

3. *Iſcariotes in nominatiuo.* Caiet.

Adnoto ex Caietano tò *Iſcariotis* idem eſſe ac *Iſcariotes* in nominatiuo , *Determinat enim non Simonem ſeu Iſcariotem Iudæ Patrem , ſed ipſum Iudam.* Legendum ergo eſt, *Iudas Simonis Iſcariotes.*

4. *Cur ſoli Iudæ obiectio ſeu murmuratio hæc tribuatur?* Caiet.

Rogas , ſi ex aliorum Euangeliſtarum textu conſtat non ſolum Iudam , ſed & alios Diſcipulos obieciſſe: *Quare vnguentum iſtud, &c.* cur ſoli Iudæ Ioannes tribuat murmurationem ? Credo, quia ſolius in Iudæ animo & ore murmuratio fuit. Audi Caietanum. *Non contrariatur Ioannes alijs Euangeliſtis dicentibus, non vnum, ſed multos Diſcipulos hoc dixiſſe: quia Ioannes præcipue in hoc murmure, tanquam capiti, Iudæ attribuit. Et rectè, quoniam alij non malo animo ægrè tulerunt factum hoc , ſed pietatis intentione : Iudas autem tam maligno animo vt inde occaſionem ſumpſerit vendendi Ieſum.* Me herclè tam grauiter delinquit qui aliis exhibet murmurationis, aut cuiuſuis piaculi magiſterium, vt ſoli ipſi tota iniquitas meritò tribuatur.

5. *Deſpicit Iudas, vnguentum, & paſſionem Ieſu.* Tolet. Ambroſ.

Quare hoc vnguentum non vaniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Auarus & raptor miſericordiæ viſcera (Toletus ait) *in pauperes fingit: ouinâ veſte ſe contegunt lupi.* Se prodere ille erubeſcebat , & cordis rabiem ex lucri occaſione amiſſa, zelo exteriori charitatis veſtiuit. Vnguentum ne ò miſer , trecentis æſtimas denariis , & Magiſtrum triginta tradis argenteis ? Ambroſius lib.3. de Spir. ſancto. *Rectè ò Iuda proditor vnguentum paſſionis eius trecentis denariis æſtimas, & paſſionem eius triginta denariis vendis? Diues in æſtimatione, vilis in ſcelere.* O quoties Deũ me diligere ſuper omnia iacto , illicóque ob leuiſſimam aut voluptatem , aut lucrum tradere non dubito : *Diues ſum in æſtimatione , vilis in ſcelere.*

6. *An ad Iudã pertineret inopum cura?* Caiet.

Dixit autem hoc , non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habeas, ea, quæ mittebantur , portabat. Aperit Ioannes, quòd improbus Diſcipulus diſſimulauit. *Dixit hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum.* Caietanus , *Non negatur pertinuiſſe ad Iudam dare egenis de communi marſupio : ſed negatur, curam illi fuiſſe de pauperibus.* Multa ſanè ad nos ex noſtro pertinent officio , quæ prætermittimus. Igitur hæc non dicebat, quòd aliquo erga pauperes affectu tangeretur : ſed quia conſueuerat ex his furari, quæ in eleemoſynam Domino offerebantur: cùm ipſe haberet loculos, & munere accipiendi oblata, conſeruandi, & miniſtrandi fungeretur.

7. *Cur Ieſus pecunias repoſitas habuerit?* Caietan.

Quare qui binos Diſcipulos ſine ſacculo immittebat, pecunias , vt neceſſaria emeret, habuerit ? Quia cum Diſcipulis incedebat multis , ne onerosus eſſet hoſpitibus. Caietanus, *Alia eſt, ratio vnius Collegij, ſeu multitudinis: & alia eſt ratio duorum.* Facile eſt inuenire hoſpitium duobus, ſed vni collegio difficile. Quare autem Dominus Iudæ furi conſeruandi pecunias munus iniunxerit? An quia Dominus præſentia iudicauit , non futura ? Sic Hieronymus lib. 3. cont. Pelag. Saul elegit quanquam malum futurum nôſſet Iudam elegit, qui bonus tunc erat, eique marſupium tradidit.

Cur Iudæ furi pecuniæ traditæ? Hieron.

didit. An Iudæ auari imbecillitati morem gerens Dominus, tradidit pecunias, vt in Magiſtri non Euthy. incideret proditionem? Ita Euthymius. Priuatio Chryſ. ſolet appetitum ſuccendere: & permittuntur minora mala, vt maiora comprimantur. Chryſoſtomus, hom. 64. Origen. *Voluit Dominus omnem Iudæ proditionis tollere materiam; ſufficientes enim loculi erant, vt eius ſatisfaceret cupiditati.* Origenes tertiam reddidit ſolutionem hom. 4. in Cant. aſſerens Dominum nouiſſe illum eſſe cupidum, & vt à cupiditate ceſſaret, poſſeſſionem aliquam dediſſe. Quo quidem prauus ille non eſt medicamine ſaluti reſtitutus.

§. II.

De Chriſti in Magdalenam panegyride.

8. *Inſtruit Diſcipulos, & Iudã arguit, Mariæ commendans actionem.* Chryſ. Caiet.

Dixit ergo Ieſus: Sine illam. Nec Iudæ malitiam taxat, nec indiſcretum zelum Diſcipulorum reprehendit; ſed ſuauiter inſtruit fœminæ commendans actionem. Iudas ante finem vnctionis inceperat murmurare, vt à propoſito deterreret. At Dominus *Sine*, inquit, *illam.* Aliter *ſinite.* Sic legit Chryſoſtomus, & legendum exiſtimo; nam ſimul Diſcipulis, & Iudæ reſpondebat. Et ſtatim ſequitur verbum plurale, *Habebitis.* Græcus tamen codex, qui modò habetur *ſine*, ponit in ſingulari, quia Ioannes ſolius meminit Iudæ Caietanus, *Ad ſolum Iudam ſermo dirigitur.* Vulgatus noſter aptiùs collocat in plurali, *Sinite*, ne Diſcipulorum ignorantia ſine inſtructione Dominicà prolabi videretur.

9. *Facta vnctio in officium ſepulturæ.* Tolet.

In diem ſepulturæ meæ ſeruauit illud. Vnctio hæc facta eſt in ſepulturæ meæ officium. Vnxit enim me ſicut cadauer ad ſepeliendum ſolet inungi. An ſi ego diem meum obiiſſem, indignaremini, quod mortuum corpus hæc inunxiſſet? Nec ergo modò indignemini; idem enim officium. *Maria non præuenit Ieſum moriturum. Quonã ergo ſenſu vngit in ſepulturam?* Caiet. *Ac ſi diceret* (inquit Toletus) *Hæc vnctio loco illius eſt, quam corpori meo in ſepulturâ exhibitura erat.* Significat Dominus proximam mortem ſuam, cuius hæc vnctio ſignum gerebat. Ampliùs Matthæus exponit Saluatoris mentem: *Mittens hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit.* Et Marcus, *Præuenit vngere corpus meum in ſepulturam.* An quia Maria Chriſtum iam iam morti proximum eſſe agnouerit; eóque conſilio præueniens vnxerit, quod poſtea non erat factura? Minimè, non enim hæc Maria callebat, tamen Spiritu ſancto ducebatur, vt id gereret, quod ſepulturæ erat officium, indiciúmque mortis. Caiphas dictus eſt prophetaſſe, cùm non intelligeret, quod futurum erat. Haud aliter Magdalena in ſepulturam hoc vnguentum dicitur ſeruâſſe, quia re verà ita erat, quamuis eâ intentione ipſa non aſſeruâſſet, nec profudiſſet. Rectè expoſuit Caietanus, *Et hoc ſecundùm factum, non ſecundùm intentionem mulieris intellige. Quia igitur & ex facto mulieris, & ex intentione Ieſu ſeruauit Maria vnguentum illud in diem ſepulturæ Ieſu, ideo ſinenda eſt in quiete ſuâ, & non eſt arguenda.*

10. *In ſepulturæ diem, non in ſepulturam. & cur*

Adnotat Cardinalis, quòd non dixerit Dominus, *In ſepulturam meam, ſed In diem ſepulturæ meæ. Dies ſiquidem ſepulturæ quoad vnctionem eſt dies non deliciarum, ſed humanitatis communiter, vel pietatis ad coniunctos; vel religionis ad* Caiet. *ſanctos Prophetas; & eſt puræ pietatis, ſeu religionis: quoniam nulla ſenſualitatis ratio in ſepulturâ locum habet.* Seruauit igitur Maria vnguentum in diem ſepulturæ ſeu in officium puræ pietatis, ſeu potiùs religionis: & non ad vllum ſenſualitatis obſequium. Satisfecit ergo Dominus Diſcipulorum, & Iudæ obiectioni. Perditionem huiuſmodi effuſionem vnguenti proclamatis? Perditio minimè, ſed officium eſt.

11. *Reſpondet obiectioni de ſuccurrendo paup. bon.*

Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autē non ſemper habebitis. Alteri Iudæ de pauperibus alendis obiectioni reſpondet. Pauperes ſemper erunt apud vos, quibus poteritis benefacere. Opportunitas pauperibus ſuccurrendi continua eſt, & durabit: at mihi benefaciendi in propriâ perſonâ non ſemper aderit opportunitas; iam enim ſum morti proximus. Sinite ergo illam mihi immediatum obſequiũ litare, cæteris benefaciendi non deerit opportunitas. De ſuâ Chriſtus viſibili præſentiâ loquitur, qua inter nos vixit mortalis, paſſibilis, & hominum egens obſequiis.

12. *Turba Bethaniam venit, vt Ieſum, ac Lazarum videret.*

Cognouit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic eſt, & venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed vt Lazarum viderent, quem ſuſcitauit à mortuis. Inſita mortalium cordibus curioſitas noua, & mirabilia inquirendi. Vnde turba, quæ Ieroſolymis aderat noſcens Dominum ineſſe Bethaniæ venit multa, non tantùm vt Chriſtum poſt tantum miraculum editum, ſed vt etiam Lazarum videret ſuſcitatum. Ieroſolymæ ciues tempus commodum habuerunt Lazarum videndi; iam enim ab eius ſuſcitatione dies aliquot interceſſerant. At turbâ hæc multa longè illo tempore aberat, propter Paſcha autem conuenerat tunc primùm Ieruſalem; idcircò audiens rei nouitatem tantam, & Chriſtum, Lazarúmque adeſſe, certatim Bethaniam veniebant. *Hinc apparet,* (inquit Caietanus) *quòd turba iſta Iudæorum non erat de Bethania; quoniam habitantes in Bethania viderant Lazarum tot diebus, quibus Ieſus erat in Ephrem.* Caiet. Patet etiam non eſſe è Ieroſolymæ ciuibus ob dies, quæ à Lazari reſurrectione interceſſerant. Ergo Iudæorum turba erat vndique ad Paſcha Ieroſolymam conueniens, quæ ex euulgatâ miraculi famâ afficitur, vt pergens in Bethaniam, & Lazarum videat ſuſcitatum, & tanti miraculi aſpiciat, & admiretur authorem. August. Theoph.

Auguſtinus, *Curioſitas eos adduxit, non charitas.* Et Theophylactus, *Cupiebant aliquid audire de inferis, Lazaro referente.*

IN

IN IESVM IVDÆ MVRMVRATIONE AFFECTVM PANEGYRICVS MORALIS CIRCA LITERAM.

EX MAGDALENÆ OPERE Commendabili.

Observatio I.

Ad illa verba:

Dixit ergo vnus ex Diſcipulis eius Iudas Iſcariotes: Quare hoc vnguentum non venìit trecentis denariis, &c.

Ex inuidiæ affectu Iudas oblatrat, ideo non vidit, non agnouit geſti Magdalenæ præſtantiam.

Inuidus enim cæcus eſt, vt proximi non videat gloriam, quam nullus non agnoſcit: nihil iuſtum putat, aut pulchrum de proximo, cuncta iniqua, fœdáque eſſe arbitratur.

13. *Beda. Inuidus videt, & non videt. Auguſt.*

PVTAT Beda Iudæ obmurmurationem ex inuidia obortam. Non iam mirabor Iudam illam actionem taxauiſſe, quæ totam domum fragrantiâ repleuerat. D. Auguſtinus. *Mundus impletur bona famâ.* Dum ergo cuncti Magdalenam efferunt, (ſuppone ſolummodò Iudam murmur excitâſſe ex eiuſdem Auguſtini mente ſantis: *Quod alij Euangeliſtæ dicunt Diſcipulos murmuraſſe, puta Diſcipulorum nomine Iudam ſignificatum,*) dum cuncti tantæ fœminæ charitatem admirantur, ſolus Iudas obmurmurat? Solus ipſe reprehenſibilem arbitratur actionem? Cæcus eſt inuidus ad proximi præclara quæque aſpicienda qui Argus ad defectus oſtentatur.

14. *Affectus inuidi implicatio: gloriam proximi videt, & non videt.* Baſil.

Præmitto Baſiliom hom. de Inui. fatum. *Inuidi vitæ ſplendorem, ac rerum bene geſtarum magnitudinem minimè quidem reſpiciunt. Manca verò & fragilia, & ſi quid erratum eſt, tantùm obſeruant: hæc diuulgant, & per hæc tantum homines cognoſci volunt.* Hæc inuidi affectûs implicatio, vt & agnoſcat gloriam proximi, quæ animum excitat ad liuorem, & minimè videt, quia non credit vllum ſplendorem in alterius geſtis reperiri poſſe.

15. *Concines leſu & videbant & non videbant eius gloriã, inuidia preſſi.* Mat. 6. Theoph.

Apud patriam Dominus *cœpit Sabbato in ſynagogâ docere, & multi audientes admirabantur in doctrina eius dicentes: Vnde huic hæc omnia? Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi? Et virtutes tales, quæ per manus eius efficiuntur?* Mat. 6. Illud preme: *Quæ eſt ſapientia? Et virtutes tales?* Ac ſi dicerent: Nulla eſt ſapientia, nullæ virtutes. At ſimul eas adeſſe profitentur, dum adiiciunt: *Quæ data eſt illi: quæ per manus eius efficiuntur.* Quinam precor affectus huiuſmodi implicatione videns & non videns: concedens, & abnegans? Inuidi planè. Theophylactus *Tam atrox malum eſt inuidia, ſemper enim obſcurat bona, nec illa ab inuidis videri ſinit.* Non videt quidem, ſed ſcit bona adeſſe ſub obſcuritatis operculo.

16. *Inuidus agnoſcit lucem proximi, & videre non poteſt, & quaſi non agnoſcit.* 1. Reg. Gloſ.

De Eli extremâ ſenectute ſic Textus: *Eli iacebat in loco ſuo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernam, ante quàm extingueretur.* 1. Reg. 3. Cognoſcebat lucernam ſplendentem adeſſe eo ipſo, quòd ipſam non poterat aſpicere. Gloſſa Moralis ideo aſſerit Eli inuidi gerere ſimulacrum. Agnoſcit enim inuidus proximi gloriam, videt eum ſplendeſcere, ſed quadam implicatione id ipſum quod profitetur, videtur abnegare. Videt igitur, & non videt.

17. *Inuidus & videns, & viſu captus.* Eſop.

Liceat in illuſtrationem argumenti fabellam exponere. Volens explorare ſenſus hominum Iupiter, miſit Apollinem in terras, qui voluntates humanas cognoſceret. Hic primùm incidit in auarum, ſeu diuitem vnum, & alterum inuidum. quibuſcum collocutus, copiam illis fecit petendi, quod vellent. Id enim quod vterque petiiſſet, tatum ſe habiturum, eâ lege: quod ſibi alter petiiſſet, alteri duplum præſtaretur. *Nullo igitur pacto induci potuit auarus quidquam ſibi, vt peteret. At inuidus erui vnum oculum ſibi petiit, vt auarus diues ambos amitteret.* Aliquando quidem ineptè actum cum inuido iudicabam, dum illi vel vnus oculus relinqueretur; inuidus enim nihil videt. At, re maturius inſpecta rectè inuidus & videns, & non videns obiicitur: videns enim diuitis gloriam, proximi aſpiciens fulgorem, ſe abnegat vidiſſe, imo aſſerit nihil ſpectabile apud illum reperiri poſſe.

18. *Videt, & non videt.* Oroſi.

Huiuſce complicati inuidorum affectum rectè Paulus Oroſi. de Ormeſta lib. 4. pugnantiam expendit. *Quia inuidi vitioſo oculo vident, quæ vident; & confuſi caligine, minus videndo, plus vident: cùm tamen id quod eſt ita videre non poſſint.*

poſſint. In tantum enim captum cor obliquat inuidia, vt rectum non videat. Si vident, quæ vident; quonammodo quod eſt, videre non poſſunt? Inuidiæ ſunt affectus complicati; non poteſt enim inuidus proximi fulgorem non videre: & tamen offuſus tenebris, ſeu luce obcæcatus videre non poteſt: cunctas virtutes vitia reputat eſſe, omnem gloriam turpitudinem; vnde videns, ſimul videre non poteſt.

19. *Videat inuidus proximi virtutes, vitia ſe vidiſſe aſſerit.* S.Baſil.

Vident itaque proximi ſpecioſa, & quaſi non vident, quia illud ipſum, quo pulchrum eſt, fœdum eſſe arbitrantur. Opportunè D. Baſilius citat. de inuido fatur: *Fortitudinem* videns proximi *audaciam potius reputat:* videns *modeſtum,* putat *ſine ſenſu hominem: prudentem, aſtutum. Denique omnes virtutis ſpecies in nomina vitiorum conuertit, nunquam calumniâ rebus laudatis deficiente.* Illud obſerua: *Omnes virtutis ſpecies.* Virtutes proximi ſpecies inuidorum oculis immittunt, at lumen nequam cognoſcendo virtutes, quaſi viderit vitia, contemnit, abnegat, & calumniis fatagit conſpurcare.

Observatio II.

Ad illa verba:

Dixit ergo vnus ex Diſcipulis eius Iudas Iſcariotes: quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis?

Iudas ab inuidiâ poſſeſſus meritò à Patribus inconuertibilis appellatur.

Tam enim difficilis inuidi conuerſio, vt pene impoſſibilis eſſe videatur; quia quo alij viuunt, ipſe moritur.

20. *Inuidus immedicabilis, Diabolus, tartaro hic addictus.* Anſel.

IMMEDICABILIS, inconuertibilis Iudas à Patribus appellatur non ſemel (de quo alibi) & meritò, ſi inuidiâ eum vidimus vulneratum. Hoc enim vulnus ſine medicamine quodammodo, comminuit ægrotum. Quid mirum, ſi ipſum medicamen ei parit exitium? Anſelmus, *Iudas moritur bono odore, de quo alij viuunt.* Profunditur vnguentum, per Orbem ſpargitur fama inunctionis, viuunt multi, cuncti ædificantur, compunguntur, ad æmulationem, aut imitationem excitantur, ad opera charitatis alliciuntur: cunctis viuentibus ex odore, ſolus inuidus Iudas proclamat: *Vt quid perditio hæc?* Mat. 26.

21. *Immedicabilis eſt, quia eo ipſo quo cæteri modo erat, perit.* 2. Cor. 2. Auguſt.

Ad hæc fatur Apoſtolus, *Chriſti bonus odor ſumus Deo in his, qui ſalui fiunt; & in his, qui pereunt.* 2. Corinth. 2. Ac ſi diceret, odor bonus ſumus & his, qui viuunt; & his, qui moriuntur. Sinceri enim percipientes virtutis, ſeu potentiæ noſtræ fragrantiam, ædificantur, viuunt; at inuidi agnoſcentes eandem gloriam noſtram, famæque præſentientes odorem, moriuntur. Sic D. Auguſtinus apud Saa noſtrum in Euang. *Mundus impletur bonâ famâ gloriæ Magdalenæ. Reuoca autem ad Apoſtolum intentionem qui dicit: Aliis ſumus odor vitæ ad vitam: aliis odor ad mortem; quod & hic accidit. Dixit enim ex Diſcipulis vnus: Vt quid perditio hæc?* Si igitur Apoſtolorum virtus, poteſtas, curationum gloria liuoris erat ægritudini medicamen, & ipſo remedio vulnus exaſperatur, ægrotus interit: iuſtè inuidus immedicabilis appellandus.

22. *Ipſo inuidus interit medicamine, quia gratia curationum ſit ei vulneris exaſperatio.* Anſel.

Audi D. Anſelmum ad locum Pauli: *Quidam Paulum diligebant, quidam inuidebant. Illi, qui diligebant, bono odore viuebant; illi, qui inuidebant, bono odore peribant. Ideo pereuntibus non malus odor, ſed bonus erat. Inde enim magis inuidebant, quia tam bonâ gratiâ prævalebat.* Quænam, precor, illa bona gratia? Equidem gratia curationum, poteſtas redimendi peccata, fidei iugum ſuaue, ad patranda miracula potentia. Si igitur quanto hæc ampliùs fulgida obiiciebantur, tantò grauiùs inuidos vulnerabant: omnino eorum ægritudo immedicabilis redditur, quæ ipsâ *curationum gratiâ* exaſperatur.

23. *Inuido vel hic patet infernus, quia quodammodo impœnitens, velut Cain.* Iud 1. Caſſian.

Portò inuidis Iudæ imitatoribus Iudas ille ſanctiſſimus væ cecinit damnationis: *Væ illis, qui in viam Cain abierunt.* Cap. 1. Ipſum abire in viam Cain, id eſt, inuidiâ vulnerari, iam quodammodo eſt damnationis baratro abſorberi à Domino ablegatum. *Ecce eiicis me à facie tuâ,* ac ſi Dominus væ cecinisſet: Diſcede, maledicte, in ignem æternum. Sine medicamine-ne inuidus deperibit: Caſſianus collat. 18. cap. 12. reſpondet, *Vſque adeo incurabilis eſt iſta pernicies, vt blandimentis exaſperetur, inflatur obſequiis, muneribus irritetur. Quantò enim alius amplius aut humilitatis ſubiectione, aut patientiæ virtute, aut munificentiæ laude profecerit: tanto ille maioribus inuidiæ ſtimulis incitatur.*

24. *Quodammodo eſt impoſſibile, inuidum pænitentiam agere.* Mar. 1. Chryſ.

Marcus euulgat Chriſti illuſtria miracula, virtutéſque egregias, quibus incurabiles quaſque ægritudines ablegabat. Mox adiicit: *Et proceſſit rumor eius ſtatim in omnem regionem Galilææ.* Cap. 1. Ex vnguenti potentiſſimi ad vulnera medicanda effuſione cuncti Galilææ incolæ confortantur. Et cur fragrantia ad Iudæam non peruenit? Quia Iudæi ab inuidiâ poſſeſſi quodammodo non poterant vnguentum curationis ad ſanandum excipere; inuidiæ enim peſtis quaſi inſanabilis. Perpulchrè D. Chryſoſtomus hom. 5. in Marc. *Proceſſit ſtatim rumor eius in omnem Regionem Galilææ, non in Iudæam, non in Ieroſolymam. In totam Galilæam peruenerat, & in vnum vicum Iudææ non peruenit. Hic totum quare dico? Quia anima, quæ ſemel poſſeſſa fuerit ab inuidiâ, difficile eſt, vt virtutes recipiat* curationis. *Impoſſibile penè eſt, remediari animam quam inuidia poſſederit.* Quid mirum ſi ſit deterior medicamine?

25. *Inuidus cadit vt diabolus ſine ſpe quodammodo correctionis.* Pſal. Chryſ.

Inuidus Iudas à Dauide immedicabilis vocatur, dum Diabolum appellat, qui ſemel ſine pœnitudine cecidit. *Vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut vnus è Principibus cadetis.* Pſalm. Vbi Rupertus de Iudâ exponit, qui cecidit velut vnus è Dæmoniis, qui Principes Mundi vocitantur. Cecidit ſicut Diabolus Iudas, quia ſemel poſſeſſus ab inuidiâ penè impoſſibiliter ſtudio conuerſionis curam impenderet. Ideo Chryſoſtomus peſtiferum & diabolicum malum inuidiam

diam appellauit. *Inuidia peſtiferum malum hominem in diaboli conditionem conuertit.* Et ſerm. de liuo. Cyprianus, *Inuidia radix eſt malorum omnium, fons cladium, ſeminarium delictorum, materia culparum. Mala cætera habent terminum, inuidia autem eſt malum iugiter permanens & ſine fine peccatum: Quantòque ille, cui inuidetur ſucceſſu meliore profecerit*, tanto inuidus in maius incendium liuoris ignibus inardeſcit.

Cyprian.

26. Hinc inuidum quaſi Tartaro exiſtima iam ſubmerſum. An non in gehennâ dentium ſtridor? *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Matth. 13. Cyprianus citat. Damnato inuido vel hic *vultus minax, toruus aſpectus, pallor in facie, in labiis tremor, ſtridor in dentibus, verba rabida, effrænata conuitia.* An non furiæ reſident in inferno? Virgilius de liuore,

Inuidus gestat gehennam, damnatique habitum. Mat. 13. Cyprian. Virgil.

Non ſomnum capit, aut quieſcit vnquam,
Torquet viſcera carnifex cruentus,
Veſano tacitos mouet furores
Intemans animo faces Erinnys
Lethalis, Tytiique vultur intus,
Qui ſemper lacerat, comeſtque mentem.
Viuit pectore ſub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus leuaret,
Nec Phœbus ſobeleſque chara Phœbi.

Sic miſerrimus inuidus ſine medicamine ante gehennam gehennalibus cruciatibus cogitur deperire.

OBSERVATIO III.

Ad illa verba:

Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat.

Iudam furem Dominus tolerauit Præſulum inſtructor prudentiſſimus.

Imprudentis Rectoris eſt, omnia ſubditorum piacula affectatè callere: prudentis autem multa diſſimulare.

27. FATVR D. Auguſtinus, *Non tunc periit Iudas, quando accepit a Iudæis pecuniam, vt Dominum traderet. Iam fur erat: Dominum perditus ſequebatur, non corde, ſed corpore. Admonuit autem per hoc Dominus diſſimulandos malos.* Traditur Iudæ pecunia furi? An non occaſio ei furandi exhibetur? Hæccine dormitauit, & dormiuit vigilantiſſimus oculatiſſimúſque cuſtos Iſraëlis? Profectò prudentis eſt Præſulis, ſæpe piacula ſubditorum, ac ſi non vidiſſet, diſſimulare: ſicut Prælati imprudentis affectare cunctorum delictorum cognitionem. Vulgariter expendam: *No ſe le eſcapa falta ninguna de los ſubdites.*

Simulans Rector caremre ad aliqua ſubditi piacula eum adducit ad efficaciorem correctionem. Auguſt.

28. Haud ego tam oculatum, Præſulem laudabo. Xenophon de Inſt. Cyri lib. 8. *Multi Regis ſeu Principis oculi, multaque aures exiſtimantur. Quod ſi quis arbitratur vnum Regi debere eſſe oculum eximium, is rem non rectè exiſtimat. Nam vnus & viderit, & audierit pauca; cæteriſque quædam quaſi negligentia eſſet indicta. Præterea quoscumque Regis oculum eſſe animaduerterent, eum cauendum ſcirent. Verum ita ſe res non habet. Si multæ Regis aures, multique oculi eſſe exiſtimantur, & vbique metuunt dicere ea, quæ Regi non expediunt, quaſi ſi ipſos audiret: & metuunt facere non conducentia Regi, quaſi ipſis adeſſet.* At Philoſophi veniâ nimium oculatum Præſulem exiſtimo, & Polybij probo ſententiam ſantis vnicum luminare Principi accendendum, ne ſubditi ex præſumptione vbique videntis Regis, aut Prælati, aut ſeruiliter ſe exerant circa obſequia, vt ſub iugo gemere cogantur. *Qui vult amari* (canebat ille) *languidâ regnet manu.* Addiderim, & viſu minimè nimium perſpicaci. Huiuſmodi enim Rectoris remiſſio aſſolet in ſubditis accuratiorem obedientiam connotare.

Non ſit nimis oculatus Rector, ſaltem non affectet oſtendere, ſe cuncta piacula vidiſſe vbique commorantem, vt Deus. Xenoph. Polyb. Seuec. Trag. 3.

29. Videntes enim Præſulis ex compaſſione affectatam à ſubditis abſtractionem, ipſi feruentiores ad obſequium exſurgunt. Tempeſtas oborta repentè, nauiculam, vbi Chriſtus cum Diſcipulis commorabatur, quatiebat, ventis ſæuientibus. *Ipſe vero dormiebat.* Accurrunt Diſcipuli Præſulem excitaturi: *Magiſter non ad te pertinet, quia perimus?* Mar. 4. In communitate, ſeu in animo ſubditi excitatur tempeſtas, aut irâ, aut paſſione exorbitante. Videt Rector, ſed ſe ſimulat obdormire, ſeu ignorare, non ex ſocordiâ quidem, ſed ex prudentiâ. Vt ſcilicet agnoſcens Prælati compaſſionem (curantis ſcilicet, ne ſit ei intolerabilis ſubiectio) ipſe exſurgat feruentior & ad aperiendum periculum, & ad opem efflagitandam. Chryſologus ſer. 11. *Ad dormientes confugiunt vigilantes, & credunt obſiſtere ſæuientibus elementis eum, cui ſummum dominari ſuâ compaſſione conſpiciunt.* Ex diſſimulante Præſule ſæpe efficacius ſedatur ſubditorum tempeſtas: quàm ex ipſius exactâ nimiùm vbique aſſiſtentiâ.

Putantes ſubditi, Rectorē non vidiſſe delictum, feruentiores aſſurgunt, & vigilātiores. Mat. 4. Chryſ.

30. Cùm primum in Dei familiâ piaculum perpetratum eſt, Rector cæleſtis ſe obdormiſſe ſimulauit. *Cùm audiſſent vocem Domini Dei deambulantis ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam, & vxor eius à facie Domini, in medio ligni paradiſi.* Gen. 3. Quare immenſus ſe gerit tanquam hominem loco addictum, qui ambulat, qui ſe non adfuiſſe crimini ſimulet, qui poſt ſomnium exſurgere inſinuet? Certè edocuit Præſules præſentiam ſuam vbique non affectare. An ideo delinquens ad pœnitudinem tardior? Imo & velocius ſtudet pœnitentiæ. Theodoretus in Cat. Lipo. *Poſtquam peccauerunt*, (non antea) *Dominus apparuit, qui ſic & ſenſum peccati illis præſtitit, & ad pœnitendum illos prouocauit.* Mihi credite, Præſules, quaſi cogit ſubditos ad reſipiſcentiam Principem videre affectantem ſe crimina non vidiſſe. & (vt vulgariter expendam) *Ver, que ſe haze del diſſimulado, y del que no lo vè.*

Deus ipſe ſe ſimulat, piaculum primū non vidiſſe, vt efficacius ſubditos ad pœnitentiam prouocaret. Gen. 3. Theodor.

31. Vnus & alter Patrisfamiliâs filius hanc Dei diſſimulationem conteſtantur. Liuore ſenior, quod

Filius ſenior depenitque-

pelas, vbi Pater ſimulat ſe non callere conſcientiam eius.
Luc. 15.
Chryſ.

quod ſimphoniæ plauſu, & conuiuij apparatu frater eſſet excipiendus vultum iniquo obuelauit affectu. *Pater ergo illius egreſſus cœpit rogare illum. At ille reſpondens, dixit: Pater, ecce tot annos ſeruio tibi, nunquam mandatum tuum præterini.* Luc. 15. Præterierat planè, quia *in multis offendimus omnes.* Vndenam autem ſe non præteriiſſe imperia patris præſumebat? Credo, quia pater cœleſtis ſe non vidiſſe ſæpè diſſimulauerat. Chryſologus ſerm. 4. *Hoc tibi non tua innocentia, ſed patris venia dedit; quia multâ charitate* (& prudentia) *delicta filij maluit tegere, quam nudare.* Deus ergo quaſi cum innocente res ageretur, ait: *Fili, tu ſemper mecum es. O quid facit vis amoris*, & prudentiæ Præſulis! *Quamuis malum filium non eſſe neſcit, tamen nuncupat filium*, diſſimulat culpam, *& ſuadet effectum.* Nihil enim ſic illigat ſubditum, quam prudentia Rectoris ad plura delicta cæcutientis.

33.
Iunior ſcrutiniſe improbum proclamat, diſſimulante Patre criminiſe nō adfuiſſe.
Luc. 15.
Chryſ.

Sed & iunior reuertus ad Patrem profitetur ſe in præſentiâ Domini deliquiſſe. *Pater, peccaui coram te.* Paſtor autem excepturus ouiculam, Citò ait, *proferte ſtolam primam & induite illum.* Luc. 15. Vbi acutè Chryſologus ſerm. 3. *Videtis, quia delicta non videt vis amoris.* Liceat addere, & vis prudentiæ. Viderat planè vel ipſo proclamante: *Peccaui coram te, iam non ſum dignus vocari filius tuus.* Præſul autem ſimulat ſe non vidiſſe. *Non dixit, vnde venis? fuiſti vbi? Vbi ſunt quæ tuliſti? quare tantam gloriam tantâ turpitudine commaculâſti? Videte quia delicta non videt* vis prudentiæ. Porrò qui ante aduentum clamitabat, *Iam non ſum dignus vocari filius tuus*, cùm ſe in crimine deprehenſum à cœleſti Rectore profitebatur: dum videt quantâ prudentiâ Pater ſimulet ſe non vidiſſe, ardentiore proferret affectu: *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Huiuſmodi enim effectus in ſubdito prudentiæ Prælati cæcutienti in crimine debetur.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Sinite illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.

Opus Magdalenæ ex charitatis, erga Ieſum pauperem excitatum affectu, ſemper hominum ſeruabitur in memoriâ.

Illa nunquam obruuntur ædificia, quæ curandis pauperibus eriguntur: illi te nummi præſentem poſt obitum ſemper reddent, qui ad pauperes alendos fuerint à te repoſiti.

33.
Semper famoſa Magdale.

POSTQVAM Dominus oſtendit Magdalenam ex ardentiſſimo erga Ieſum charitatis affectu vim vnguenti inſumpſiſſe, addit apud Matthæum: *Amen dico vobis, vbicumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto Mundo, dicetur, & quod hæc fecit in memoriam eius.* Cap. 26. Vbi Chryſoſtomus, *Ecce quod dixit factum eſt, & vbique videbis hanc mulierem famoſam, quod multis Regibus, & Ducibus non contigit.* Vndenam memoriæ perennitas? Anſelmus, *Ob obſequium, quod Chriſto pauperi piè exhibuit.* Multi Reges domos extruunt ſuperbas, multi Duces pyramides nubes altitudine ſuperantes ædificant: ſed quænam relicta eorum memoria? Certè excidentia ædificia authorum memoriam obruerunt. O Xenodochia pauperibus curandis extructa ſemper faciem authoris veſtri cunctis obicitis! O nummi alendis inopibus relicti nunquam non domini veſtri reſidetis in ſacculo, cui ſemper diſtribuens manus à cunctis aſpicitur.

na ob eleemoſynam.
Matt. 26.
Chryſ.
Anſel.

34.
Facientis eleemoſynam, ſeu ad ſubſidium pauperum domum extruentis facies ſemper eſt præſens.
2. Reg. 7.
Caietan.

Eò Regnum Dauidis reliquorum mundialium Principum Regna ſuperauit: eòque piiſſimi Patris Domini memoria aliorum Procerum memoriam vicit: Quòd multa Regna corruerint ſuorum authorum obruentia memoriam. At Regnum Dauidis ſanctiſſimi ſemper ſtat, Dauidis mortui memoria tam viuens oſtenditur, vt in Regno ipſo authoris faciem expreſſam quodammodo videamus. Dominus inquit, *Fidelis erit domus tua, & Regnum tuum vſque in æternum ante faciem tuam.* 2. Reg. 7. Ex Hebræo, *In facie tuâ.* Quomodo domus, ſeu Regnum Dauidis æternari poteſt in facie Dauidis iam mortui? Quia ob pietatis opera tam præſens cunctis Dauidis extruentis domum ac Regnum memoria, vt quaſi præſens eius facies videatur. Caietanus, *Facie cùm cognoſcatur homo, agnoſcendus promittitur Dauid in duratione Regni per hoc, quod dicitur, In facie tuâ.* Quod igitur Dauidi ſanctiſſimo ob virtutum egregiarum exercitamenta à Domino promittitur, idem Magdalenæ, omníque pauperibus ſuccurrenti præſtabitur. Eius enim memoria tam præſens ſemper, vt facies ab omnibus aſpici videatur: Ille pius Xenodochium extruxit: Ille ſanctus annuos redditus alendis pauperibus reliquit.

35.
Eleemoſyna tua te præſentem facit poſt obitum, & nunquam abolebitur memoria tui.
Eccl. 17.
Chryſ.

Audiendus ſapiens, *Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam conſeruabit.* Eccl. 17. Illud premo: *Quaſi ſacculus cum ipſo.* Si moriturus ego pecunias alendis pauperibus relinquo, & diem meum obeo: quonammodo mecum ſacculus erit, qui ſine me pauperibus diſtribuitur? Certè, quia annuos redditus relinquentes vt pauperes curentur, aut alantur, adeò cunctis ſunt grati, tam permanenter eorum apud omnes durat memoria, vt dum nummi diſperguntur quaſi relinquentiū præſentia, ſeu manus nunquam non aſpiciatur: *Quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis conſeruabit.* D. Chryſoſtomus fauet, dum hom. de Eleemoſ. ait: *Si opes ſubditorum in regiis promptuariis conſeruentur, per illas etiam regia ſecuriores ſunt. Ita certè & in domo,* à te ædificatâ (puta Xenodochio) *ſi pauperibus opes repoſueris, ſecuriora erunt etiam alia tua.* Domus ſtabit æternùm, nunquam redditus annui deficient, cuncta quæ ad te ſpectant nempe fama, laus, recordatio, fulgor ſecuritate, ſeu ſtabilitate maiori donabitur.

36.
Diſperſum videtur, quod

Fatur Dauid, *Diſperſit, dedit pauperibus, iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* Pſalm. 111.

Pone

Pone quendam diuitem ſubſtantiam diſperſiſſe, huic viduæ dedit agrum, pauperibus curandis domum ædificauit, illi inopi cenſum impertitus eſt. Iuſtitia illa, ſeu opus illud ſtabilitate donatur: *In toto Orbe dicetur, quod ille fecit in memoriam Dei.* Relinquat quis domum, cenſum, agrum hæredibus, breui temporis interſtitio cuncta diſpereunt. Cecinit vel profanus Epigra. Lib.7. Martialis.

Martia.

Callidus effractâ nummos fur auferet arcâ;
Proſternet patrios impia flamma lares,
Debitor vſuram pariter, ſortemque negabit,
Non reddet ſterilis ſemina iacta ſeges,
Extra fortunam eſt, quidquid donatur amicis.
Quas dederis ſolas ſemper habebis opes.

Loco illius *amicus*, ſcribe *egens*, perficies argumentum.

Observatio V.

Ad illa verba:

Sinite illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud,

Egregium fuit planè inunctionis opus, dignum quod æternùm laudibus efferatur.

Quia pietas circa defunctorum obſequia Deo gratiſſima eſt, cantabilis, celebranda.

37. *Mortuorum corporibus iuſta perſoluere, Deo gratiſſimum.*

Accvsatvr Magdalena, quòd tantam pretioſi vnguenti vim inutiliter (aſpectu) profudiſſet. At Dominus curans fœminam à qualibet calumniâ liberare, opúſque commendabile admodum inunctionis oſtendere, aſſerit illam inunxiſſe eo affectu, quo quis inhumando cadaueri pium nauat ſtudium. Vnguentum inſumit ad cadauer proximi humandum? O actio digniſſima æternùm prædicari! Interlinearis affirmat Mariam re id non impleuiſſe, ſed *deuotione*, Spiritu ſancto inſpirante, vnguentum obtuliſſe Domino ſepeliendo.

Interl.

38. *Videtur Dominus oſtendiſſe, melius opus eſſe, defunctos tradere ſepulturæ, quam ſuccurrere pauperibus.* Caiet. Mat. 27.

Acutè Caietanus ſent.1. & Iudæ calomniam perpendens & Magdalenæ opus examine verſans Saluatoris ſententiam expendit. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonum operata eſt in me.* Mat. 26. An, inquit, opus bonum dominicos pedes inungere, pauperibus interea fame preſſis? Non dubium quin melius opus eleemoſynæ, ſed inunctionis bonum: *Bonum opus operata eſt, non melius.* Profectò non ſolum bonum, ſed melius illud opus fuiſſe Saluator oſtendit, dum adiicit, *Pauperes enim ſemper habebitis vobiſcum, me autem non ſemper habebitis.* Propero enim ad ſepulchrum: Vbicunque prædicabitur, quod ad ſepeliendum me pretioſiſſimum vnguentum effudit, laudibus fœmina efferetur; *opus enim optimum operata eſt in me*; quia ſubleuandi pauperes ſemper adſunt, Chriſtus autem ſemel traditur ſepulturæ.

39. *Tam gratum Deo obſequiũ pro defunctis, vt multis ante ſeculis decantetur.* Pſal. 1.

Quid mirum Magdalenæ obſequium ergà defunctum poſt inunctionem commendari, ſi tam gratum Domino eſt, vt ante executionem multis retro ſeculis ſoleat decantari. *Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum &c.* Pſal. 1. Ioſephi humantis Dominum ex Patrum mente gloria cantatur. Cur iam tunc Ioſephus benedicitur? Quia audacter ingreſſurus erat ad Pilatum, vt peteret corpus Ieſu, vt ſepulchro committeret. Opus tam gratum Deo, vt iam tunc à Dauide carmine primo commendaretur, quaſi prima Deo cura eſſet, defunctorum obſequia colentes celebrare. Tertullianus lib. 4. in Marc. *Ioſeph corpus Ieſu nouerat, quod tota pietate tractauit ille Ioſeph, qui non conſenſerat in ſcelere Iudæis. Beatus vir, qui non abijt in conſilio impiorum. Oportuerat etiam ſepultorem Domini prophetari, & iam tunc meritò benedici.*

Tertull.

40. *Chriſtus onerat, Iudam non ponere obſtaculum ſepulturæ, qui ne morti obſtaculum poneret, quaſi hortatur.*

Vis indicem quanti æſtimet Dominus honorem ſuo cadaueri à Magdalenâ exhibitum? Qui Iudæ non prohibuit traditionem, imo rogauit eum vt quod faceret, citiùs exequeretur: prece profuſa efflagitauit, ne opus ſepulturæ eius impenſum inhiberet: *Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* An plus æſtimet Chriſtus ius ſepulchri tueri, quàm vitam? Egregiè D.Baſilius Seleuc.Orat.31. *Tantùm non ad Iudam hoc effatus eſt Dominus: Ne mihi ritus ſepulchrales inuideas, licèt vita ſpoliaueris. Nam mulier hoc ſepulchrali ritu mortem, cuius tu author es, preuenit. Honorem puta ſepulturæ meæ hoc eſſe: etſi cædem paras, tumulum ſaltem concede.* De inſidiis contra vitam non queritur, de obſtaculis queritur contra ſepulturæ honorem. Tanti æſtimat ſepulturæ ius impleri, vt vitæ præponat?

Baſil.

41. *Alios mortuos honore afficere, ad ſepulturam afferre, pompam comitari, Deo gratiſſimum.*

Hinc colligo opus eſſe gratum admodum Domino & aliis, mortuis curam gerere ſepeliendis, cadaueribus pompâ honorandis. Dauid expreſſit, cùm cognouit ciues Iabes iuſta Saülis corpori perſoluiſſe. *Nunciatum eſt Dauid, quòd viri Iabes Galaad ſepeliſſent Saul. Miſitque nuncios, & dixit: Benedicti vos Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum Saul, & ſepeliſtis eum.* 2.Reg.2. Cur non dixit: Benedicti à Domino, *Benedicti Domino?* Pauperum ſubleuatoribus, imo & cunctis electis Dominus locuturus eſt: *Venite benedicti à patre meo.* Mat.25. At cadauera mortuorum colentibus ſpiritu cæleſti à Dauide dicitur: *Benedicti Domino*, & non *à Domino*; quia ipſum opus humandi cadauera benedictio eſt, & quaſi præueniens ipſam Dei benedictionis actionem. Tam adnata huiuſmodi pio operi benedictio.

2 Reg.2.

Matt 25.

42. *In præſenti quodammodo retribuit Deus cultoribus mortuorum adeò, vt gloria potiri videantur.* 2. Reg 2. Hieron.

Pergit Rex, *Et nunc retribuet vobis quidem Dominus miſericordiam, & veritatem, ſed & ego reddam gratiam, eò quòd feciſtis verbum iſtud.* 2. Reg. 2. Hieronymus, *In præſenti ſeculo miſericordiam, & veritatem in futuro. Quia temporalis miſericordia ad comparationem æternæ mendacium eſt.* Iam preme particulam, *Et nunc.* In præſenti-ne tribuenda viris Iabes miſericordia & veritas, temporarium, & æternum præmium? Certe tanti à Deo ducitur ſtudium pro defunctis circa ſepulturam, vt non

non ſolum miſericordia, ſeu peccatorum venia, ſed & quodammodo gloriæ veritas eis impendatur. Id quod in paſſionum remiſſione, in conſcientiæ pace, in ſpiritualibus conſolationibus diſpenſatur. Addit Dauid: *Sed & ego reddam gratiam.* Id eſt & temporaria ſubſidia cumulabo.

43. *Quodammodo vnum hoc opus ſepelien. di cunctas virtutes ſuperat.* Iob 1. Redeo ad particulam illam: *Benedicto Domino.* Cur benedictio cunctis geſtis Sanctorum impertienda die nouiſſimâ, defuncti corporis humatoribus defertur? An quia vnum hoc opus ita à Deo ducitur, vt quodammodò cuncta egregia præ ipſo obliuioni tradat? Sanctiſſimus profectò ſenior Tobias prædicatur. *In captiuitate poſitus viam veritatis non deſeruit, quia habere poterat quotidie concaptiuis fratribus impertiebatur: cum eſſet iunior omnibus in Tribu Nephtali, nihil puerile geſſit in opere. Cum irent omnes ad vitulos aureos, hic ſolus fugiebat conſortia hominum. Pergebat in Ieruſalem ad Templum Domini, & ibi adorabat Dominum, omnia primitiua ſua, & decimas ſuas ei fideliter offerens. Hæc & his ſimilia ſecundum legem Dei puerulus obſeruabat.* cap.1. Et quàm venerabilis virilitas & ſenecta tam mirabili adoleſcentiæ reſponderet? Quid plura? Poſt diuturna huiuſmodi virtutum exercitamenta ſic
Tob.12. Archangelus ſeni ſanctiſsimo: *Quando ſepeliebas mortuos tuos, & derelinquebas prandium tuum: & mortuos abſcondebas per diem in domo tuâ, & nocte ſepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.* cap.12. Quare non dixit, Quando in captiuitate poſitus viam veritatis non deſeruiſti, quando concaptiuis ſuccurrebas, quando nihil puerile gerebas, quando idololatrarum fugiebas conſortium, ne eorum prauos mores imitareris, quando primitiua, ac decimas Domino offerebas. Solummodò ne ſepulturæ actio digna memorari? Certè adeò Numini gratum hoc opus eſt, vt & cuncta virtutum exercitamenta excellere, & obliuioni tradere quodammodo videatur. Aſſero ſaltem Dominum quaſi omnia Tobiæ egregia opera oblitum ad iuſtificationem, ac præmium tanti viri ſolummodò defunctorum ſepulturæ recordari. Sic D. Paulinus Epiſt. ad Pamach.
Paulin. *Huius ſpecialiter muneris prærogatiuâ Tobias iuſtificatus eſt à Domino, & ab Archangelo laudatus, quod prætuliſſet prandio ſuo pauperis ſepulturam.* Sic Pater.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Dixit ergò vnus ex Diſcipulis Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus, &c.

Innuitur Iudas permiſſus fuiſſe tradere Dominum, quia ſepulturæ eius honori, ac religioni detraxit.

Grauiſſimo enim ſupplicio afficitur, qui ius violat ſepultura.

ASSERIT Caietanus Iudam *tam maligno animo* locutum aduersùs deuotionem Magdalenæ colere curantis Domini ſepulturam, *vt inde occaſionem ſumpſerit vendendi Ieſum.* Id eſt, vt ſupplicij grauiſſimi loco permiſſus fuerit Magiſtrum tradere. Adamus ait, *Tradentis Dominum viſcera profunduntur, deſperatóque à fidelibus ſepultura iuſtè abnegatur.* Cur iuſtè? An quia deſperationi traditis Eccleſiaſtica ſepultura a iure prohibetur? Non inficior. Sed aptius argumento, ideo reor abnegatam proditori ſepulturam iuſtè, quia ipſe cultum circa Dominicam ſepulturam prohibere curauit. Læſit ſepulturæ ius? ſepultura priuatur. Nil illo iniquius, hoc iuſtius nihil. 44. *Sepultura honore priuatur, qui alium honore ſepultura priuare nititur.* Caiet.

Mihi crede, ſepulchri honorem curans proximi violare, te ſepulchri infamia eſſe puniendum. Eccleſiaſticus ideo monet, *Secundum iudicium contege corpus illius* (defuncti) *& non deſpicias ſepulturam; propter delaturam autem amarè fer lectum illi.* Cap.38. In primis adnoto τὸ *ſecundum iudicium.* Exponit ex aliquorum ſententiâ Ianſenius, *Iuxta morem funebrem.* Pulchrè funebrem morem iudicium appellauit; cùm enim iuſta proximi cadaueri perſoluo, ſententiam mei corporis funebri depoſitioni fero: ſepulturæ proculdubio honeſte tradetur. Abnegans autem alieno corpori honorem ſepulturæ, ſententiam a iudicio illo plenam dedecore ſuſtineo, meo cadauere indecore proiiciendo. Deinde premo particulam: *Propter delaturam amarè fer lectum illi.* Expoſuit ingenioſius Auguſtinianæ familiæ Interpres, *Propter murmurationem.* Ac ſi diceretur, Amarè fer lectum defuncti cuiuſuis, ne detrahas eius memoriæ, ne de te murmuratio excitetur, cùm ad ſepulchrum deferaris. Ego autem ſic vocabulo congruentiùs explico: Fer amarè lectum illius propter delaturam tuam, id eſt, vt tuum lectum amarè deferatur. Qualem enim te humando proximo exhibueris, tales ſe tuo cadaueri humando proximi exhibebunt, cæleſti Iudice ferente ſententiam. 45. *Si honorificè ſepelis, honorificè ſepelieris: & è contra, Iudice ferente ſententiam cæleſti.* Eccli.38.

Antè Iudicis æterni tribunal cauſa Tobiæ ſepulturæ tradendi ſiſtitur. An humandus ſit honorificè ſenex? Porro multi Patrum legis antiquæ honorificentiſsimis ſepulchris ornari fuere, ſolemniſſimo eorum cadauera ad ſepulchrum apparatu delata fuere. Teſtor Iacobum, & Ioſephum. Aſt de vno Tobiâ legitur: *Et honorificè ſepultus eſt* Tob. vlt. Cur non idem apponitur de aliis Patriarchis, Regibus, Sanctis? Porrò Iudice æterno ferente ſententiam, debuit huiuſmodi ſpecialis honor ſepulturæ Tobiæ adiudicari tam pio cadauerum honoratori. 46. *Tobias honorifico ſepulchro donatus quia pro cadauera ſepeliebat.* Tob 13.

De ſepulturâ item ſanctiſſimi Moſis coram eodem cæleſti Iudice agitur; Archangelus Michael curat corpus venerabile honorificæ ſepulturæ pompa deferri, diabolo repugnante. Fatur Iudas Apoſtolus, *Cum Michael Archangelus cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore, non eſt auſus iudicium inferre blaſphemiæ: ſed dixit, Imperet tibi Dominus.* Epiſt. n.9. 47. *Aliqualis ſepulturæ honor à Moſe detrahitur, quia mortuũ Ægyptium ſepultura honore priuauit.*

Exod. 2. n.9. Vndenam diabolo tanta audacia, vt curam de ſepulturà Moſis gerente Michaele Exercitus Euocme. cæleſtis duce, ipſe procurârit obſtaculum addicere? Iuſtum eſt (clamat Diabolus) Moyſem ſine ſepulturæ honore manere, quia Ægyptij hominis cadauer reliquit ſine ſepulturæ honore, id abſcondens in arena. *Abſcondit eum in ſabulo*. Exo.2. Eucumenius hîc. *Dicitur Michaelem Archangelum miniſterium præbuiſſe in ſepeliendo Moyſe. Id non ferebat diabolus ſed accuſationem afferebat propter cædem Ægyptij: & propterea non permittebat, vt ille honorificam ſepulturam conſequeretur*. Propter cædem, inquam Ægyptij, cadaueriſque proiectionem ſinè pompæ funebris honore. An diabolus à lite cecidit, Michaële victore? Certè honorificè viſum eſt Iudici Moyſi corpus ſepeliri ab Archangelo, ſed ſimul diſpoſuit ſepulchrum tanti viri ab hominibus ignorari. Num vt eo honore priuetur ob negatum Ægyptio ſepulturæ honorem? Nec affirmare quidem, nec auſus fuerim abnegare.

48. Cauſam prætereà Alexandri ſepulturæ ad cæleſte iudicium adducam. Ex Q. Curtio narrat T.Liuius dec.1. lib.8. *Aſſerunt Curtius, & Plutarchus Alexandri corpus multis diebus inſepultum iacuiſſe ob graues Procerum concertationes de ſucceſſione Principatus*. Et cur Alexander permittitur exiguum domicilium apud terram à ſe comparatam inuenire? Reſpondet Auctor. *Alexander viuus ambiebat diuinos honores: defuncto nec vltimus ille contigit honos, quem quiuis homo perſoluit homini, quamlibet humili*. Non abnego; ſed aptiùs aſſeruerim ideo priuatum honore ſepulchri, quia plurimos hoſtes à ſe occiſos inhumatos reliquit. Sic Alexandri parens argumentata eſt, eodem Liuio aſſertore. *Alexandri mater Olimpias cùm audiſſet, filij cadauer inſepultum fuiſſe abiectum, inter lamenta dixit: Hoc quoque ô fili*. Id eſt, hoc tu quoque geſſiſti, cum tot hoſtes proiiceres inſepultos.

Alexander ſepulturæ priuatur quia ipſe alios ſpoliauerat ſepulturæ honore.

T. Liui.

49. Xergis deniquè cauſa ad cæleſte tribunal afferenda. Hic quidem Eliano authore lib. 3. de var. hiſt. Regis Beli ſepulchrum antiquiſſimum violauit, euertit. Apparuit vrna, quà corpus oleo immerſum iacebat, ſed oleum ob temporis iniuriam imminutum inuentum eſt, ſuperpoſitâ huiuſmodi inſcriptione: *Is, qui ſepulchrum aperueris, neque repleueris vrnam, peſſimè habiturus*. Curauit Xerges adlatis vnguentis, puriſſimóque oleo vrnam repleri, fruſtrà ſanè, quia poſt copioſum ſumptum vacua perſtitit vrna. Vt ſcilicet nunquam læſi ſepulchri piaculum deleretur vrnæ oppletione. Xerges poſtmodum diræ neci addictus ſepulturæ honore iuſtè priuatus eſt, Numine ferente ſententiam.

Xerges infamis ſepultura ob violatum Beli ſepulchrum.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Dixit autem hoc, non quia de egenis pertineret ad eum; ſed quia fur erat.

Iudas mentitur, dum ſe ex pauperum ſubleuandorum affectu curat oſtendere, vnguenti profuſionem taxauiſſe: non ex auaritiâ.

Hæc planè alumnos ſuos mendaces exponit.

Anselmvs aſſerit Iudam mentitum, dum curat ſe oſtendere pauperum amatorem, éque eorum ſubleuandorum affectu querulum aduersùm Magdalenam ſurrexiſſe. *Ne eum cura pauperum* (inquit ille) *putaremus dixiſſe, determinat Euangeliſta, cur dixerit*. ſcilicet intentione furandi. Vnde apertè probatur mentitum eſſe proditorem. Et quando auaritia cum mendacio non iniuit ſocietatem? Vidiſti mercatores auaritiæ nimiùm addictos? Conſequenter te homines mendaces vidiſſe puta; ob lucrum enim acquirendum exaggerant (contra ius plerumque) mercium valorem læsâ admodum veritate, & non ſemel addito periurio. 50.

In auaros mercatores ſemper mendaces.

Anſel.

In ſeminatoris parabola ſic de diuitiarum acquiſitione Dominus: *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt, qui verbum audit, & ſollicitudo ſeculi iſtius, & fallacia diuitiarum ſuffocat verbum*. Matth. 13. Quare diuitiæ fallaces vocitantur? Anſelmus, *Quia promittunt, quod non dant, voluptatem, iucunditatem*. Hieronymus, *Quia mendax eſt diuitiarum poſſeſſio*. Putas te habere theſaurum, & nihil te agnoſces collegiſſe. Vterque Doctor pulchrè & verè. Aſt argumento conuenientius, *fallacia diuitiarum*, Dominus dixit, vt innuat mendacium, & diuitiarum acquiſitionem plerumque copulari. Vndè ſollicitudinem ſeculi cum diuitiis coniunxit; quia ſollicitum te gerere circa ſeculum, efficit te ad diuitiarum acquiſitionem, quæ ad ſeculi ſplendorem requiruntur, eſſe mendacem. 51.

Diuitiarum acquiſitio & mendacium aſſolent colligari.

Mat. 13.

Hieron.

Sapiens edocet, quonam ſcelere Regnum ad Regnum transferatur, *Regnum à gente in gentem transfertur propter iniuſtitias, & diuerſos dolos. Auaro autem nihil eſt ſceleſtius; nihil eſt iniquius, quàm amare pecuniam*. Eccli. 10. Mendacium cum iniuſtitia colligatum connotat eos, qui acquirendis contra ius dant operam. Hi certè vt comparare poſſint diuitias, dolis ac mendaciis vtuntur. Ad Regnum itaque dolis iniuſtis euertendum ſceleſtiſsimus inſurgit auarus. Confirmat Galfridus apud Tilmanum loci ſimul Matthæi memor. *Nihil eſt iniquius (ait Sapiens) quàm pecunias amare. Qui pecuniam amat, deſerit veritatem. Suffocat verbum Dei diuitiarum fallacia.* 52.

Amatores pecunia dolis vtuntur.

Eccl. 10.

Galfri.

53. *Balaā auarus eo ipſo mendax, cuius dolus quaſi deo punitur.* Num.22.

Balac obtulit munera Balaamo, vt populo maledicta imprecaretur. Roganti, an deberet proficiſci, Dominus inquit; *Noli ire cum eis.* Munera vberiora offeruntur malefico, cui rurſum quærenti Deus reſpondit: *Si vocare te venerunt homines iſti, ſurge, vade cum illis.* Num.22. Cur copiam facit eundi cum hoſtibus, qui paulo ante negabat? *Noli ire cum eis, Vade cum eis.* Num Dominus repugnantia ſuadeat? Reſpondet pulchrè Ambroſius (Ambroſ.), *Reſponſum eſt quaſi auaro, non quaſi qui verum quæreret, vt illuderetur potius quam informaretur.* Id quod apparuit, dum pergens Balaam ab aſinâ vulneratur, ab Angelo corripitur. Illam premo particulam: *Reſponſum eſt quaſi auaro, non quaſi qui verum quæreret.* An quia oppoſiti inter ſe auarus & verum quærens? ſic modernus ingenioſus Interpres. Ego autem illam aliam particulam adnotans: Vt illuderetur potiùs, exiſtimo Deum morem geſſiſſe auaro. Eo ipſo quòd auaritiæ Balaam ſtudeat, dolos excogitabit oſor equidem veritatis? illudatur igitur in frequentis illuſionis, quâ vtitur pœnam.

54. *Idem eſt auarum eſſe ac mendacem.* Ioſ.7.

De Iericho ſpoliis contra præceptum Domini Acham abſtulit. *Filij autem Iſrael præuaricati ſunt mandatum & vſurpauerunt de anathemate. Nam Acham filius Charmi tulit aliquid de anathemate.* Ioſ.7. *τὸ præuaricati ſunt* exponit Caietanus (Caiet.), *Præuaricati*, inquit, *ſeu mentiti ſunt.* Quid conuenientiæ inter verba *præuaricati*, & *mentiti*? Certè præuaricari inibi idem eſt, ac colligendis diuitiis contra præceptum Domini, ſeu auaritiæ affectu operam dare. Aſt ſtudere auaritiæ nihil aliud eſt quàm mentiri. Acquiſitioni diuitiarum auarè ſtudes, fallar, niſi cunctos fallere intendas.

55. *Ex auaritia mendacia, doli, periuria.* Bruſon.

Cùm apud Damaſippum Cicero cœnaret, & illi, mediocri vino appoſito, diceret: *Bibe falernum hoc annorum quadraginta.* ſubtaxans Cicero hominis auaritiam, *Bene*, inquit, *ipſa ætatem fert, mi Damaſippe. Veniamque dedit vino.* Sic Bruſonius lib.1. Ac ſi diceret, Rectè ſeſe auaritia tua ex dolo ex mendacio inueteratam oſtentat. Confictio hæc ætatis, non vini eſt, quod apertè ſe recens aperit: ſed auaritiæ ſolitæ dolos excogitare, mendacia confingere. Vndè *Bion* (apud Stobæum ſerm. 10.) (Stobæ.) *auaritiam dicebat omnis doli eſſe metropolim.* Nec doli, mendacij ſolùm, ſed & periurij auaritia parens. Auarus eſt? Mirum planè, ſi periurum eſſe non deprehendas. Cecinit Naſo Amor. lib.2.Eleg.10.

Quærat auarus opes, & quæ laſſarit eundo
Æquora periuro naufragus ore bibat. Ouidi.

Cur auari os periurum appellauit, niſi quia ſtudens auaritiæ conſequenter non ſolùm labi aſſolet ad mendacia, ſed & ad periuria decidit, vt credatur, dum dolos excogitat, ad cariorem mercium venditionem.

LIBER

LIBER VNDECIMVS.
SVBIT IESVS LAPIDATIONIS PERICVLVM.
Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput octauum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA Literam in Ieſum Lapidationis periculum ſubeuntem.

PROLVSIO.

SE eum eſſe Chriſtus affirmat, quem nullus poſſit de crimine arguere. Origenes, nullus hominum hoc dicere poteſt verè, niſi ſolus qui peccatum non *fecit*. Samaritanum Iudæi Saluatorem appellant, diabolúmque habere affirmant. Chriſtus autem hoc abnegans, illud videtur profiteri. Anſelmus Laudun. *Hoc non negando recipit, quia Samaritanus cuſtos*, Cuſtos equidem fidelis gregis Ieſus, ſed ſpecialiſſimè ſe Mariæ ouis puriſſimæ cuſtodem exponit. Tam cuſtos illius, ne cómmunis noxæ maculà inficeretur, vt, Origenis veniâ, iam non ſolus Chriſtus, ſed Numinis ope, & priuilegio poſſit Mater Dei inclamare: *Quis ex vobis arguet me de peccato* actuali, aut originali? Licet immaculata ſis ô Virgo, licebit arguere. Minimè verò. *Nam cùm de peccatis agitur* (cum Auguſtino loquor) *nullam de B. Virgine volumus haberi quæſtionem.* Ideo Pontifex Max. iuſſit, nè publicæ diſcuſſioni, ſeu diſputationi veritas hæc addiceretur. Tulerunt ergo lapides, *vt iacerent in eum. Quò curreret tanta duritia* (ait Auguſtinus) *niſi ad lapides? Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de Templo.* Anſelmus, *ſic à duris cordibus fugit.* Circa Dei parentis obſequiâ dum licet, dum decet, te mollem omninò exponere cura, nè, ſi veritatis ſtudio fortè cordis duritiem, ſeu pertinaciam culpabiliter immiſceas, à tantæ Parentis Filio deſeraris adeo, vt te de crimine, ac ingratitudine quilibet poſſit arguere:

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, *ſeu perſecutionibus acti*, FRVCTVS VNDECIMVS. Anſelm.

Auguſt.

IOANNES Cap. VIII.	PARAPHRASIS.
VERS. 46. QVIS ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?	46. QVIS *eſt (inquit Ieſus,) ex vobis omnibus, qui mihi poſſit aliquod impingere peccatum? Quod ſi à Deo eſt, quidquid rectum eſt, & verum, neque quidquid in me poteſtis conuincere, quod à recto veróque diſſideat, cur mihi diffidetis, & Deo?*

47. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Proprerea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

47. *Vos Dei filios eſſe iactatis. Quod ſi verè gloriamini, Dei ſermonem agnoſceretis: ſin falsò mendacem patrem exprimitis. Quiſquis ex Deo prognatus eſt, vt germanus filius audit verba Dei Patris ſui. Et illud arguit, vos ex Deo Patre non eſſe prognatos, quia veritatem ab illo profectam non ſuſtinetis exaudire.*

48. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

48. *Huiuſmodi ſermonibus magis efferati Iudæi, vt ſolet hominum rationibus occluſa malitia ad inſana maledicta confugere, reſpondent: Nonne rectè de te pronunciamus, quòd tu nunc re declaras, quòd Samaritanus ſis, & dæmonium habeas: cùm Iudæus videri velis, & Deum Patrem iactites?*

49. Reſpondit Ieſus: Ego dæmonium non habeo: Sed honorifico Patrem meum & vos inhonorâſtis me.

49. *Mihi (inquit clementiſſimus Dominus) cum nullo dæmone eſt commercium: nec ideo me iacto de Patre Deo, vt ex mendacio mihi gloriam conciliem: Sed vt per me apud homines Pater glorificetur.*

50. Ego autem non quæro gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.

50. *Ego non affecto gloriam propriam, quamuis gloria mea Patris eſt gloria. Eſt etenim qui & meam requirat gloriam, & veſtram in me contumeliam vlciſcatur, niſi reſipueritis.*

51. Amen, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerir, mortem non videbit in æternum.

51. *Illud pro certiſſimo habetote, ſiquis obtemperauerit ſermoni quemadmodum frequenter aperui, mortem non videbit in æternum, quia mea vitalis doctrina. An non tam dulci reſponſione Iudæi emolliri debuêre?*

52. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt, & Prophetæ: & tu dicis: ſiquis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.

52. *Pro ſuâ craſſitudine, quod iuxta ſpiritum de vita animæ dictum erat, de corporum vita interpretantur. Ex illo, aiunt, tuo ſermone certiùs te dæmoniacum eſſe cognoſcimus. Abrahæ locutus eſt Deus, quemadmodum & Prophetis. Obtemperârunt illi verbis Dei, & nihilominus omnes mortui ſunt: & tu promittis immortalitatem iis, qui ſeruauerint ea, quæ doces? Quâ fronte tu aliis promittis, quod ipſe non habes?*

53. Numquid tu maior es Patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis?

53. *Anteponis-ne te Prophetis, & Abrahæ, & quod Dei eſt pollicens, Deum te facis? Abraham pater noſter mortuus eſt, Prophetæ omnes mortui ſunt, nihil illi tale auſi ſunt cuiquam polliceri. Quid tibi arrogas? Quem te ipſum facis?*

54. Reſpondit

54. Reſpondit Ieſus : Si ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt : eſt Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt.

54. Mitigauit orationem Ieſus, ne commotos magis etiam irritaret. Ego, inquit, nihil arrogo mihi falsò. Etenim ſi more hominum meam apud homines gloriam captarem, inanis ac mendax eſſet gloria mea. Eſt Pater, vnde omnis vera gloria proficiſcitur, qui me glorificat. Vultis ſcire, quis ille ſit Pater meus? Is ipſe eſt, quem vos vobis quoque Deum, ac Patrem eſſe iactatis. Cuius ſi verè eſſetis filij eius legatum agnoſceretis.

55. Et non cognouiſtis eum: ego autem noui eum. Et ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo.

55. Verum vt falsâ religione colitis eum, ita falsò illius vobis notitiam vindicatis. Ille ſpiritualis eſt, & vos nihil aliud quam carnalia ſapitis. Ego verò qui illius verè ſum filius, noui illum, quod non falsò mihi arrogo, ſed quod verum eſt loquor : & ſi negem, me nôſſe illum, tam ſim futurus mendax, quàm vos. Ab illo miſſus ſum, & apud illum fui antequam venirem in Mundum. Itaque noui eum, & quidquid ille mihi mandauerit, ſeruo.

56. Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum: vidit & gauiſus eſt.

56. Illud modò dicam, quod Abraham, quem vos miramini potiùs, quam imitamini, quantus quantus fuit, tamen exultauit, ſibique felix futurus eſt viſus, ſi contingeret meum diem videre. Vidit, quod optauit, & vehementer vir tantus, gauiſus eſt.

57. Dixerunt ergo Iudæi ad eum : Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti ?

57. Nondum (inſtant) annos natus es quinquaginta, & Abraham vidiſti antè tot mortuum ætates ?

58. Dixit eis Ieſus : Amen amen dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum.

58. Illud (reſpondet) etiam atque etiam confirmo vobis, licet nondum credituris : antequam Abraham naſceretur, ego ſum. Paterno verbo vtitur Filius, Moyſi enim Pater, Ego ſum, qui ſum.

59. Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum : Ieſus autem abſcondit ſe: & exiuit de Templo.

59. Ad hanc vocem ſibi viſam blaſphemam, quòd homo mortalis ſibi æternitatem arrogaret, non ampliùs manibus temperarunt, ſed ſublatis lapidibus, ſunt aggreſſi eum ſaxis obruere. Ieſus autem ſe Deum profeſſus, vt hominem quoque demonſtraret, ceſſit illorum furori.

SECTIO PRIMA.

Chriſti impeccabilitas, veritas.

TEXTVS.

VERS. 46. QVis ex vobis arguet me de peccato, ſi veritatem dico vobis,
quare non creditis mihi? 47. Qui ex Deo eſt, verba Dei au-
dit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. 48. Reſ-
ponderunt ergò Iudæi, & dixerunt ei: Nonne bene dicimus nos, quia Samaritanus
es tu, & dæmonium habes? 49. Reſpondit Ieſus Ego dæmonium non habeo; ſed
honorifico Patrem meum: & vos inhonoraſtis me. 50. Ego autem non quæro
gloriam meam: eſt qui quærat, & iudicet.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Vndenam Ieſu impeccabilitas?

1. *Tres cauſæ ob quas dicenti fides non adhibetur.*

QVis *ex vobis arguet me de peccato?* Reiecerat ſuprà Dominus in eos culpam, quòd non crederent, hoc confirmat. In cuius expoſitionem præmittam, tribus de cauſis fidem dicenti non adhiberi; aut ob vitam parum iuſtam, quâ indignus redditur, vt ei credatur aſſerenti: aut propter doctrinam falſam, & improbabilem: aut ob nequitiam, ſeu culpam auditorum, qui credere noluerint iuſto vera aſſerenti. Duas Chriſtus priores cauſas remouere ſatagit.

2. *Prima cauſa non adeſt in Ieſu.*

De primà quidem, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Scio me à vobis legis tranſgreſſorem appellatum. Hoc, calumniæ libertate, non argumenti vi diſſeritur. Huius tranſgreſſionis, alteriusve cuiuſuis criminis me conuincite; non verbis, ac calumniis agite, ſed facto, ſed veritate. Profectò nemo id vnquam facere poterit: ergo nulla in me cauſa, cur mihi non credatis. An verbum *arguere* idem ac reprehendere? Puto ex Toleto, & aliis hoc loci ſignificare non reprehenſionem agere, ſed argumentis, & ratione conuincere, & probare. Sic apud Ioannem noſtrum, *Arguet Mundum de peccato.* Cap. 16. Et apud Paulum, *Potens ſit eos, qui contradicunt, arguere.* Tit. 1. Toletus ſic de irrefragabili Saluatoris innocentiâ. *Potuerunt aduerſarij per iniurias, & contumelias peccatum per calumniam imponere; ſed eorum nemo probare, nec eum peccati conuincere voluit. Adeò vera, & manifeſta erat Chriſti puritas, & innocentia.* Parum erat affirmare hoſtes non valuiſſe probare, aut conuincere: certè nec voluerunt rem per ſe notam ad diſcuſſionem ſine fructu, imò cum confuſione adducere. Caietanus autem ſic locum expoſuit: *Ne Iudæi ſe excuſarent, dicendo, quòd ideo non credunt ei, quia peccator eſt, innocentiam ſuam ab omni peccato proponit dicendo: Quis ex vobis arguet, hoc eſt, habet rationem arguendi me de peccato?*

Arguere eſt argumentis durare conuincere. Tolet. Ioa. 1 94 [Ioa. 16.] Tit. 1. Tolet. Caiet.

3. *Chriſtus duplici ex capite impeccabilis.* Anſel. & alij.

Scio, Chriſtum minimè deliquiſſe: rogo, an potuerit ſeſe crimine vllo maculare? Reſpondeo minimè delinquere potuiſſe, fide edocente. Vndenam autem Chriſto impeccabilitas? Certè duplici ex capite. Priore, quia Deus erat; peccare enim naturæ non eſt, ſed perſonæ; cùm ergo illa perſona eſſet diuina, & ille homo Deus verus eſſet, peccare nullà ratione poterat. Sic Anſelmus lib. 2. *Cur Deus homo?* Cap. 10. Cyrillus lib. 10. Cap. 40. Damaſcenus lib. 3. de fide cap. 21. & alij. Poſteriore autem, quia anima erat beata, & Deum videbat; beati autem & ſi meri ſint homines, non poſſunt delinquere, fante Auguſtino lib. 22. de Ciuit. cap. 30. Porrò Chriſtum ab inſtanti incarnationis Deum vidiſſe, & animam eius diuinam eſſentiam apertè intuitam eſſe. Auguſtinus lib. 4. de conſ. cap. 10. Alcuinus lib. 2. de Trinit. capit. 11. cunctique Doctores atteſtantur.

Auguſt. Alcui.

4. *Nihil in Ieſu, vnde vel apparenter poſſet argui.*

Adnoto illa verba: *Arguet me de peccato.* Non enim tantum innuunt in Chriſto nullum eſſe peccatum: ſed etiam nec adeſſe aliquid, vnde vel apparenter argui delicti poſſet. Multos vidi planè peccato carere, tamen aliquid obiiciunt, vnde apparenter argui, & inſimulari ab hominibus poſſint. Vnde Paulus Præſulem admonebat debere ſe irreprehenſibilem oſtendere, non habentem vnde argui probabiliter poſſit.

§. II.

De Dominici ſermonis veritate.

5. *Reiicit alteram cauſam qua non deberet credi.*

SI *veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Reiicit ſecundam cauſam, quam Iudæi cur ei non crederent, prætexere poſſent, nempè ex parte doctrinæ. Non poteſtis veſtræ incredulitatis cauſam, meam reiicere in doctrinam; *veritatem* enim *dico vobis.* Si ergo nec de peccato poteſtis dicentem me arguere, nec mea in doctrinâ falſitas reperitur; quænam adeſt cauſa, cur fidem non adhibeatis? Veritatem quidem non ſolùm ſimpliciter enunciaui, ſed & demonſtraui multis ſignis, irrefragabilibus argumentis.

Quis

6. *Infert hinc ob auditorũ nequitiam non eſſe fidẽ ſuis ſermonibus datam.*

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Infert iam tertiam cauſam, nempe ob auditorum nequitiam fidem non eſſe Dominicis ſermonibus adhibitam. Probatio equidem concluſioni præmittitur, hoc ſenſu: *Propterea* ergò *vos non auditis, quia ex Deo non eſtis*, nam *qui ex Deo eſt, verba Dei audit.* Non igitur Chriſtus ob delictum, non doctrina eius ob falſitatem; ſed ipſorum malitia cauſa eſt, quòd non credulitatem exhibeant. Illos appellat ex Deo eſſe, qui Dei inſtinctu aguntur, & ipſius voluntatem agere ſtudent, iuxta illud: *Qui ſpiritu Dei aguntur, hi filij Dei ſunt.* Rom. 8. Ex Deo autem non eſſe, idem eſt, ac ex diabolo eſſe: *hæc* enim *verba* (vt Toletus ait) ſunt conſona illis: *Vos ex patre diabolo eſtis.* An non & improbi audiunt verbum Dei? Audiunt planè, ſed non auribus audiendi. Expoſuit noſter Saa: *Qui ex Deo eſt, verba Dei audit* libenter, *& delectabiliter.* Toletus autem, *Audire dicit non ſolùm propter auditum exteriorem, ſed propter fidem doctrinæ, & mandatorum Dei obedientiam; hoc enim eſt, perfectè audire verba Dei.*

Qui ſint ex Deo, qui nõ? Rom. 8.

Tolet. *Tom.* *audire.*

7. *Num de prædeſtinatis ac reprobis ſit hæc ſententia explicanda?* Auguſt. Greg. Ioa. 6. Origen.

Auguſtinus, & Gregorius hæc verba de prædeſtinatis, ac reprobis interpretantur: vt illi ex Deo, hi non ex Deo dicti fuerint. Vix poteſt hæc ſententia veritati aptari. Nam Dominus cauſam propriam, cur illi verbis ſuis fidem præſentem non adhibuerint, docere prætendit: huius autem cauſa non erat, quia reprobi erant: ſicut nec contra cauſa credendi erat, quòd prædeſtinati eſſent; nam multi inter illos erant, aut eſſe poterant non credentes, & à Chriſto hiſce verbis reprehenſi, qui tamen poſtea crediderunt, & ſalutem ſunt conſecuti; contra verò aliqui tunc credebant, quos probabile eſt poſtea receſſiſſe. Ioannes aſſerit defeciſſe Diſcipulos. Capit. 6. Non ergo propria cauſa in reprobationem aut prædeſtinationem eſt referenda; ſed in præſentem Dei gratiam, & ſpiritum. Sic Origenes, & alij ex Patribus, & ferè omnes moderni.

§. III.

Iudæi curant calumniis Chriſti innocentiam obſcurare.

8. *Priſtinam de Chriſto opinionem recolunt, & confirmant.* Chryſ. Origen. Ioa. 7. Tolet.

RESponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Senſus eſt. Hiſce tuis verbis confirmamus, quæ aliàs tibi obiecimus, quia dæmonium habes, & Samaritanus es. De his te ſæpè arguimus, & hæc tibi rurſum ex tuæ ſententiæ occaſione obiicimus. Roboro ex Chryſoſtomo homil. 54. & Origene homil. 26. aſſerentibus, Iudæos frequenter inter ſe loquentes Chriſtum Samaritanum, & Dæmonium habentem appellâſſe: quamuis Euangeliſta nullam ante fecerit mentionem præter illud, quando turba dixit: *Dæmonium habes.* Capit. 7. Vim autem particulæ illius, *Nonne*, ſic ex Toleto confirmo: *Particula* (*Non-ne*) *quandam tacitam habet illationem, quaſi dicerent: Ex his tuis verbis deducimus, & confirmamus id, quod nos ante de te ſæpe diximus, te eſſe Samaritanum, & dæmonium habere.*

9. *Hæc Iudæi per modum affirmationis Ieſu oppoſuere, non ſolum vt contumeliã inferrent.*

Rogas, an hæc à Iudæis iactata fuerint per modum iniuriæ, aut contumeliæ, vti ſolemus in aliquos contumelias inferre, quas non proferimus, quod ita ſentiamus: ſed vt afficiamus iniuria? Reſpondeo, Iudæos iniuriâ quidem Dominum vulnerare voluiſſe: tamen re verâ hæc duo per modum affirmationis oppoſuiſſe, ſe ita ſentire ſignificantes. Id quod particula, *Benè* indicare reor. *Nonne bene*, id eſt, verè, rectè, appoſitè, iure, meritò, *dicimus nos, &c.* Addo Chriſtum reſpondiſſe calumniam repellentem, quòd non gereret, ſi ſimplicem contumeliam agnouiſſet. Origenem ſequor.

10. *Cur Samaritanum appellauit* Orig. Theoph.

Quia Samaritanus es tu. Cur Samaritanum appellauerunt? An natione? Minimè, ſciebant enim apud Nazareth exortum. An moribus? Ita planè. Quare? Quia videbatur illis dogmata, & legem adulterare, dum docebat non eſſe contra Sabbati obſeruantiam illa facere, quæ faciebat; dum multas ſeniorum traditiones contemnebat; cùm aliqua, quæ illis contra legem illam videbantur, loquebatur. Ideo eum Samaritanum ſine exlegem, & quaſi impium gentilem appellabant. Origenes, *Quomodo vocant Samaritanum eum, qui de reſurrectione, & iudicio tot, & tanta docuerat? Indicant eum ſentire quidem cum Samaritanis; ſed fictè, vt Iudæis placeat, de reſurrectione, & iudicio docere.* Theophylactus autem, *Samaritanum dicunt, tanquam ritus Iudaicos diſſoluentem.* Alteram magis myſticam, quàm literalem cauſam in Panegyrico expendam, & illuſtrabo.

11. *Cur dæmoniũ habere, affirmant?* Gregor. Nazianz. Orig. Euthy. Theoph.

Et dæmonium habes. Cur dæmonium habere affirmant? Gregorius Nazianzenus Orat. 1. cont. Iudæos. *Vocant dæmoniacum, ſeu dæmonium habentem quaſi arreptitium, & dæmone agitatum.* Origenes, *Propter ſublimitatem doctrinæ, quia ſuprà humanum captum loqui videbatur. Et propter opera mirabilia*, quæ gerebat, diaboli virtuti ab illis adſcripta. *In Beelzebub Principe dæmoniorum eiicit dæmonia, &c.* Euthymius, *Quia diuinum ſibi honorem vſurpare videbatur*, dum ſe Deum dicebat, quod dæmones faciunt. Theophylactus, *Quia eius cogitationes reuelabat.* Ego aſſero ideo dæmonium habentem iactauiſſe, quia videbant Ieſu ſermones & geſta humanam tranſcendere capacitatem, præcipuè cum ſe ſupra hominem eſſe, id eſt, Filium Dei affirmabat; quod diabolicus auſus. Origenes, *Quia eius ſermones tranſcendebant capacitatem humanam; dicebat enim Deum Patrem ſuum, ſéque de cælo deſcendiſſe.* Caietanus, *Intendebant, quòd Ieſus dæmoniaca virtute & miracula faceret, & doceret: propterea tot arrogare ſibi ipſi.* Ac ſi patronum imitatus ſedem Deitatis ambiret.

Authoris ſententia. Orig. Caiet.

12. *Totam expoſitionem obiicit.* Tolet.

Ex Toleto totam confirmo, ſenſu integro, expoſitionem. *Tu dicis*, Quis arguet me de peccato? *Tu dicis, nos diabolum habere patrem, non Deum: quòd te quærimus interficere. At nos in*

noſtrâ

noſtrâ opinione magis per hæc confirmamur, Quia Samaritanus es, *qui nos cultum veri Dei nõ habentes dicis filios diaboli :* & dæmonium habes, *qui tibi occulta aperit. Quomodo ergo dicis,* Quis arguet me de peccato ?

§. IV.

De Chriſto calumniam diſſoluente.

13. *Cur non reſpondit ad calumniã : Samaritanus es, in dicens: Nõ ſum ?*

RESpondit Ieſus: *Ego Dæmonium non habeo.* Iudæis hæc duo crimina opponentibus: *Samaritanus es, Dæmonium habes*, Dominus vno verbo reſpondit : *Dæmonium non habeo.* Cur non dixit, *Nec Samaritanus ſum:* Sapientiſſimè factum affirmo ; illi enim re ipsâ dæmonium habere opponebant, propterea reſpondit, *Dæmonium non habeo.* At eſſe Samaritanum re ipsâ npn opponebant, ſed moribus & ſtudiis Samaritanum eſſe obiiciebant ; propterea non reſpondit, Samaritanus non ſum ; ſic enim calumniam minimè repellebat : nam illi interpretati fuiſſent, non eſſe Samaritanum natione, ſed moribus, & ſtudiis planè Samaritanum exiſtere. Propterea Chriſtus rem ipſam conſiderans alteri calumniæ parti reſpondit.

14. *Reſpondit planè, hac verba ſubiiciens.* Tolet.

Sed honorifico Patrem meum. Nihil certè docendo, nihil faciendo, quod non ſit in eius honorem, gloriam, & ſecundùm eius voluntatem ; non ergo ſum Samaritanus. Samaritanus enim non glorificat Deum, qui colit idola, qui falſa dogmata profitetur. Adnotat Toletus, non dixiſſe : *Dæmonium non habeo & honorifico Patrem* ; Sed ſatum eſſe : *Sed honorifico Patrem* ; quia hoc eodem verbo declarat, ſe dæmonium non habere ; *qui enim dæmonium habet, Patrem non honorificat.*

15. *Spiritualis Patrum expoſitio.* Auguſt. & alij.

Scio Auguſtinum Tractat. 43. Gregorium homil. 18. Hieronymum Epiſtol. ad Aſſel. Origenem, Anſelmum, & alios plures ex antiquis & modernis exiſtimâſſe Chriſtum priori ſolummodò calumniæ parti reſpondiſſe, alterum autem conceſſiſſe tacendo. Cur ſe Samaritanum eſſe, iuxta hanc ſententiam, non abnegauit ? An vt ſe illum verum Samaritanum oſtenderet, qui in parabolâ ſignatus eſt Luc. 10. An vt etiam ſe eſſe innueret, qui omnibus omnia factus eſt, vt omnes lucrifaceret ? An quia Samaritanus Hebraicè ſonat *Cuſtodem*, & ſe cuſtodem verum hominum voluit ſignificare ? Sic citati Doctores, ſpirituali quidem ſenſui, non literali ſeruientes.

Et vos inhonorâſtis me, ego autem non quæro gloriam meam. Alij Codices Græci & Latini, *Inhonoratis.* Diuus Chryſoſtomus, homil. 54. verba, *Non quæro gloriam meam* ad id refert, quod dictum eſt illos non habere Deum Patrem. Accommodatiùs referuntur ad illud : *Inhonorâſtis me*, hoc ſenſu. 16. *Varia contextus.* Chryſ.

Vos me iniuriâ, ac contumeliâ afficitis : immeritò, & iniquè me inhonoratis, & iniuriam, ac contumeliam mihi infertis, cum ego Patrem honorificare ſtudeam. At ego non curo ſiue honorificetis, ſiue iniuriam, aut contumeliam inferatis ; quia non veni, vt gloriam meam quærerem, & ab hominibus honorare ; veni enim miniſtrare, animam ponere, contumelias pati : non autem repellere, & vindicare. Sic aduentûs ſui (authore Toleto) oſtentauit fructus. *Hoc dixit ne illi imbecillitati, ac infirmitati tribuerent, quod tanta iniuria vindictam non faceret : idque adſcribat myſterio ſui aduentûs, qui non venit vt iudicaret, ſed vt ſaluaret.* 17. *Senſus verborum.* Tolet.

Eſt, qui quærat, & iudicet. Vani conatus veſtri, nec futuri impuniti, Numiue iudicaturo. Pater quærit gloriam meam, qui ſimul vos impedientes illam, ſupplicio eſt affecturus. Reſpicit illud Deuteronomij : *Ponam verba mea in ore eius, & quicumque non audierit, quæ loquetur in nomine meo, ego vltor exiſtam.* Capit. 18. An contrarium illi ſententiæ : *Pater non iudicat quemquam.* Ioa. 5. Minimè ; hoc enim de iudicio inuiſibili, quo Deus ſemper iudicat bonos & malos, illud autem de viſibili quo Deus homines in die nouiſſimâ iudicabit, eſt intelligendum. 18. *Pater promouet Filij gloriam, & punit obſcurantes illam.* Deut. 18. Ioa. 5.

IN

IN IESVM LAPIDATIONIS PERICVLVM SVBEVNTEM

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM,

EX IPSIVS IMPECCABILITATE, veritate.

Observatio I.

Ad illa verba:

Quis ex vobis arguet me de peccato?

Iudæi impij Chriſtum innocentem arguere non poterant: innocens ipſe iniquos valebat arguere.

Ad ſcholas enim argumentatura contra peccatores iniquitas non admittitur: vni innocentiæ arguendi venia exhibetur.

19. Tolet. VERBVM *arguere* (inquit Toletus) *non ſignificat reprehendere in hoc loco: ſed argumento, & ratione conuincere, & probare.* Ergò nullus ex Chriſti hoſtibus ad aulam admittendus, vbi argumentis res agitur; iniquo enim arguendi venia non conceditur. Solus Chriſtus poteſt argumentari, cuius oculis obiicitur innocentia. Vno, & altero Capite argumentum expediam.

Capvt Primvm.

Iudæis iniquis non conceditur arguendi alium de peccato venia.

20. *Diaboli filius non poteſt arguere peccatorem.* Inter. INterlinearis. *quis ex vobis arguet me, vt ego arguo vos, & patrem veſtrum?* Ac ſi diceret, Vos ex patre diabolo, ſcilicet iniquitate preſſi alium de peccato arguere non poteſtis: ſolus ego vos de peccato poſſum arguere nullius peccati conſcius. Primam ſententiæ Anſelmi Laudunenſis partem confirmo: *Quis ex vobis arguet me?*

21. *Non admittuntur ad aulam, vt arguant, Pharisæi peccatores.* Ioa. 8. Argumentaturi aduersùm mulierem adulterio maculatam Scribæ & Phariſæi accedunt, argumentationis materiam proponunt: *Magiſter hæc mulier modò deprehẽſa eſt in adulterio.* Ioa. 8. At circuli Magiſter eis probandi propoſitionem copiam non fecit. *Qui ſine peccato* (inquit) *eſt veſtrûm, primùm in illam lapidem mittat.* Seu primum contorqueat argumentum. Argumenta enim ad exitium, & lapidationem excogitata lapides erant vulneraturi, quemadmodum argumenta illa, de quibus Amphides:

Argumentum-ne illigans deducis,
An ſaxum vulneratiuum torques? Amphides.

Non conceditur arguendi venia niſi ei, quem conſcientia non redarguit. Ambroſius, *Quid tam diuinum, quàm iſta ſententia? Vt is* de peccato arguat *& peccata puniat, qui exors ipſe peccati eſt?* Ambroſ.

22. *Iudex Ieſus non condemnat eam, quã Pharisæi conantur arguere de peccatis, quia peccator nihil probat, licet arguere permittitur.* Ioa. 8. Apoc. 1. 2. Illa Chriſti ſententia ponderanda accurrit: *Nemo te condemnauit, mulier.* Illa, *Nemo, Domine. Nec ego* (inquit Iudex) *te condemnabo.* Ibid. Non miror, Phariſæos nihil aduersùs peccatricem habuiſſe, quia nihil probant impiorum argumenta. At non poſſum non mirari, Chriſtum innocentiſſimum aduersùs illam nihil habuiſſe, qui aduersùs viros perfectos ſaltem pauca ſe habere profitetur: *Habeo aduersùs te pauca.* Apoc. 1. & 2. Nihil hi contra te habent; ſed nec ego aliquid habere profiteor. Quare: Propoſitio iniquorum improbata relicta eſt, quia iniquis haud data arguendi poteſtas. At cùm Dominus Iudex erat illius cauſæ conſtitutus, ſe nihil habere aduersùs illam aſſeruit; quia iuxta allegata, & probata deberet proferri ſententia: nihil autem probatum contra illam ab accuſatoribus, qui grauibus piaculis fœdarentur.

23. *Doctè peccatori non datur arguendi venia.* Auguſt. Veritas profitetur veritatem hanc, profatus: *Qui ergo ſoluerit vnum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cælorum.* Mat. 5. Preme particulam, *Docuerit ſic.* Maldonatus, *Et docuerit, quemadmodum ego docere ſoleo. In Regno autem cælorum,* id eſt, (Auguſtino interprete lib. 1. de ſer. Dom. in monte) in Eccleſiæ cathedrâ, vel gymnaſio. Suppone, Magiſtrum quendam doctiſſimum ad Eccleſiæ aulam accedere, aut cathedram aſcendere, vt arguat homines de peccato. ſoluat de mandatis vnum, & hoc minimum: de cathedrâ deturbatur, expellitur ex aulâ, nec ei copia datur arguendi,

guendi, non iam inter viros doctos, ſed inter minimos ſeu puerulos computando Hieronymus, *Poſſumus autem & aliter intelligere, quod Magiſtri eruditio, ſi paruo peccato obnoxia ſit, deducat eum de gradu, nec poſſit docere iuſtitiam, quam minima culpa deſtruat:* nec de huiuſmodi piaculo proximum arguere.

Hieron.

24\.
De Magiſtrorum ſede (vbi arguere Doctores aſſolet) deturbatur, qui tenebris criminum offunditur. Iſa. 3. Aelred.

Stella quidem, ſeu doctiſſimi viri apud cælum Eccleſiæ, *non dabunt lumen ſuum*. Iſai. 3. Deturbabuntur enim à Magiſterij *gradu*, qui arguendi amiſerint, ob piacula, poteſtatem. Aelredus ſerm. 10. *Quid dicam, fratres? Vos ſumus: Nunquid in cælo? Numquid ibi, vbi quondam Antonius? Macharius? Hilarion? Nunquid non potius de cælo in terram cecidimus, terram cogitantes, contentioſi.* An in contentione proficimus? *Quod quaſi lumen expandent homines tenebroſi de ſtellis mutati in carbones, de cælo in ſterquilinio proruentes?* Non datur copia diſſerendi aut argumentis contendendi itavt proficiant, aut perſuadeant, eis, qui terram ſapientes, eos qui terram ſapiunt conantur arguere.

25\.
Qui arguunt alios de ijſdē criminibus arguendi, nihil probant, nec cōcludūt. Mat. 23.

Appoſita illa Magiſtri ſententia: *Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo, quæ dixerint vobis ſeruate, & facite.* Mat. 23. Cur Dominus ſuadet, nos doctrinam huiuſmodi Magiſtrorum implere: An non ipſi docentes nos ad impletionem allicient? Vt reſpondeam recolo ſuperiora verba: *Alligant onera grauia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem ſuo nolunt ea mouere.* Ibid. Dum ipſi tranſgrediuntur præcepta, quæ nos edocent, importabile redditur onus obſeruaturis. Vnde vt conuincamur oportere, tantum onus à nobis moueri, neceſſum fuit Magiſtrum ipſum cæleſtem non ſolùm verbis exprimere, ſed & imperio perſuadere. Illi namque delinquentes Magiſtri non poterant arguendo, nos allicere ad obſeruationem. Infirma enim ſunt non operantis argumenta. Ex Senecâ Epiſt. 108. confirmo. Philoſophum crimінoſum inducit arguentem, pro philoſophiæ cognato Mundi deſpectu, aliquem eius oſorem, *Exempla ſeipſos inutilis argumenti circumferunt, nulli non vitio, quod inſequuntur, obnoxij. Non poteſt magis mihi quiſquam talis prodeſſe argumentator, quàm gubernator in tempeſtate nauſeabundus. Tenendum eſt, rapiente fluctu, gubernaculum, luctandum cum ipſo mari, eripienda ſunt vento vela. Quid me poteſt iuuare rector nauigij attonitus, & vomitans?* Hactenus Philoſophus.

Senec.

Capvt Secvndvm.

Solummodò Ieſus, eiúſque imitatores, poſſunt arguere proximum, de quibus ipſi argui non valent.

26\.
Chriſtus poteſt arguere & demonſtrare puram omnino.

ALteram ſententiæ Anſelmi partem illuſtro: *Vt ego arguo vos, & patrem veſtrum.* Aiebat Origenes ad illud: *Quis ex vobis arguet me de peccato? Nullus verè hoc dicere poſſit, niſi ſolus, qui peccatum non fecit.* Addo tamen & ille, cui è Dominica gratia donatum eſt, vt ab iis abſtineat, de quibus alios reprehendit, ſiue arguit, vt concludat, & ad veritatem alliciat. Fatur Dominus, *Quare non creditis mihi* arguenti, ſi nullus ex *vobis me poteſt arguere de peccato?* Euidenter arguenti fidem non exhibetis? Demonſtrationis fugitis efficaciam. Dauid, *Specie tuâ & pulchritudine tuà intende, proſperè procede, & regna.* Pſalm. 44. Speciosus ô Magiſter, cùm ſis præ filiis hominum, & pulcher, *intende* probare quidquid volueris, proſperè procedat argumentum, *regna*, conclude, intento euidenter probato. Me ad hanc mentem adduxit Antiochus homil. 66. *Veritatem, ſeu innocentiam quiſquis cuſtodit, ab ipſa protegitur: nec eſt quod vrgentem talem vrgeat quidquam.* Tam validè arguit innocens vitæ, ſceleriſque purus, vt cum nullis ipſe contrariis argumentis vrgeatur, adeò vrget eum quem arguit, vt concludat.

Anſel. Orig.

Pſal 44. Antioch.

27\.
Dei imitatores manu, id eſt, opere arguunt, & concludunt. Oſeæ. 1. Laert. Caſſian.

Sic Dei imitatores. Oſeas, *Et locutus ſum per Prophetas, & ego viſionem multiplicaui, & in manu Prophetarum aſſimilatus ſum.* Cap. 1. Cur ſe in Prophetarum manu aſſimilatum eſſe, & non potius in ore, affirmat? An non quis ore loquitur? Manu-ne loquuntur Prophetæ Dei imitatores? De quodam irrefragabili argumentatore, Oratore eximio ait Laertius potiùs manu quàm ore proponere ac perſequi argumenta. Tam intereſt ſermonis actiones comites exiſtere. Dum ergo Prophetæ operum manibus potiùs quam nudi ſermonis ore argumentantur, Deo aſſimilari queunt. Caſſianus collat. 11. cap. 4. *Nunquam erit efficax inſtituentis* (ſeu arguentis) *authoritas niſi eam effectu operis ſui cordi affixerit audientis.*

28\.
Ille arguens, probat, & concludit, cuius mores approbantur. 2. Tim. 2. Primaſ.

De huiuſmodi argumentatoribus Paulus aiebat: *Sollicitè cura teipſum probabilem exhibere Deo operarium, inconfuſibilem, rectè tractantem verbum veritatis.* 2. Timo. 2. Illud preme: *Probabilem operarium.* Id eſt, qui probet, quod arguendo probare intendit. Ille autem probabilis eſt, qui operatur quod arguendo curat perſuadere. Primaſius, *Qui dictum exemplo confirmat, rectè tractat verbum veritatis; quia non bene docetur,* (ſeu arguitur) *verbis, ſi deſtruatur exemplis.*

29\.
Arguens ſimplex iuſtus efficacius probat, & concludit, quam elegans iniuſtus. Iudic. 4.

Audiſti ſimplicem aliquando virum vitæ irreprehenſibilis argumentatione, rhetoricæ vi inflatum philoſophum, quem arguentes doctiſſimi Præſules conuincere non potuiſſent, illigauiſſe? Hæc vitæ haud arguibilis efficacia ad arguendum. Samgar Iſraelitici populi Iudex ſexcentos Philiſthæos boum ſtimulo percuſſit. *Percuſſit de Philiſthiim ſexcentos viros vomere.* Iudic. 4. Pagninus, *Stimulo bouis.* Certè de Aod inibi ſcribitur: *Suſcitauit eis Saluatorem vocabulo Aod, qui vtràque manu pro dexterâ vtebatur.* An tanta dexteritate hic plures quàm Samgar hoſtes deleuit? Minimè; neque enim argumenti (vt ad ſpiritum transferam) acumen, rationum vis ita illigat auditorem, quàm vitæ, quæ argui non poſſit de piaculo, dexteritas. Stephanus Cantuar. apud Tilmanum. *Ecce Samgar plures occidit vomere, quàm Aod gladio ſuo limato, & acuto; quia ſæpè plus proficit ſimplex, & rudis prædicatio* (ſeu argumentatio) *quam exquiſita, atque polita.*

Stepha. Cantua.

30\.
Chriſtus cū poteſtate lo-

Redeo ad Chriſtum verum hominum Saluatorem in Samgar figuratum. De quo Matthæus, *Loquebatur tanquam poteſtatem habens, & non*

ſicut

quebatur, quia cum nō poſſet argui de crimine, crimino os arguens concludebat. Matth 7.

ſicut Scribæ eorum. Cap. 7. Quidnam loqui cum poteſtate? Profectò Scribæ, qui poterant de piaculis argui, nullâ efficacia arguendo alios, pollebant. At Ieſus, quem nullus poterat de peccato arguere, id arguendo probabat, & perſuadebat, quod vellet. Gregorius lib.23. Mor. cap.7. *Cum imperio docetur quod prius agitur, quam dicitur. De Domino ſcriptum eſt: Erat docens ſicut poteſtatem habens, non ſicut Scribæ, & Phariſæi. Singulariter namque, & principaliter ſolus ex poteſtate bona locutus eſt, quia ex infirmitate nulla mala commiſit.*

31. *Scelerum purus, cuius mores probabiles ſunt, probabis arguens quodquod voluerit.* Caſſiod. Iſai 40.

Probabiles ſunt arguentis mores? Proculdubio imitator Chriſti probabit, concludet. Caſſiodorus lib.1. var. epiſt.4. *Facilis recti perſuaſor eſt innocens, ſub cuius prædicabili conuerſatione pudet mores probabiles non habere.* Clamat Iſaias, *Loquimini ad cor Ieruſalem, & aduocate eam.* Cap. 40. LXX. *Sacerdotes loquimini ad cor Ieruſalem.* Ex Hebræo, *Abducite eam à captiuitate.* Quanam vi? Argumentorum planè efficaciâ. Sed tamen attendendum eſt, vndenam argumentis vis addicatur. *Sacerdotes loquimini.* Id eſt, ea, quæ Sacerdotes decet, puritate fulgidi ad arguendum improbos accedite. Iſidorus Peluſ. lib.3. epiſt. 202. *Sermo actione deſtitutus, non vltra graſſatur; qui autem ab actione animatus eſt, vt qui & acris, & efficax ſit, altè penetrat, animúmque attingit. Eamque ob cauſam Deus Sacerdotibus dixit, vt ad cor Ieruſalem loquerentur. Nam qui ad aures verba faciunt, permulti quidem ſunt, ac Sacerdotio indigni; qui autem ad cor pauci omninò, & qui Sacerdotali dignitate redimiri mereantur.* Igitur qui mundi eſtis pro Sacerdotali dignitate Mundum arguite de peccato, arguite & de imperfectionibus iuſtos, ſante Iſaia: *Auferte malum cogitationum veſtrarum, venite, arguite me.* cap.1.

Iſidor. Peluſ.

Observatio II.

Ad illa verba:

Quis ex vobis arguet me de peccato?

Affirmat hîc Chriſtus, ſe crimine nullo eſſe fœdatum; ſi enim crimen vllum haberet, proculdubiò de illo argueretur.

Comes enim inſeparabilis criminis manifeſtatio eſt.

32. Theoph.

DOCET Theophylactus, idem eſſe non poſſe argui ab hominibus de crimine, ac omninò eſſe immaculatum. Nam ſi vllo crimine fœdaretur Dominus, argui ab hominibus proculdubiò poſſet. An non piacula plura perpetrantur occultè? Certè ſi peraguntur, ſine dubio manifeſtantur; quia inſeparabilis peccati comes aſſolet manifeſtatio eſſe.

33. De occidendo occultè fratre Cain cogitabat, cùm à Domino audiuit: *Cur concidit facies tua? Nonne ſi bene egeris, recipies: ſi autem malè, ſtatim peccatum tuum in foribus aderit?* Gen.4. Virtutem affirmat præmio donandam, peccatum autem publicandum eſſe. Cur non aſſeruit afficiendum ſupplicio, ſicut expreſſit virtutem munerandam? An quia nihil priùs viſum fuit in crimine, niſi quod ipſi magis eſt eſſentiale, nempe manifeſtatio? An tam adnatum eſt crimini cuilibet publicari, quàm virtuti præmio a iuſtiſſimo, ac munificentiſſimo Deo donari? Quis abneget?

Eſſentiale crimini eſt manifeſtari, vt virtuti præmio donari à Deo.

34. *Si vel praua voluntas aperitur, quid opera externa?* Gen 4.

Deus (inquit Cain) aſſeruit peccatum meum præ foribus adfuturum: cautus vulnerabo, ſine arbitro occidam. *Egrediamur in agrum*, vbi nullus aderit teſtis, ſi quidem nec aues, nec animantia, nec terra inclamabit. Vulneratur innocens, & illicò Dominus, *Vox* (ait) *ſanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terrà.* Gen.4. Si cuncta creata obticent, ipſe ſanguis profuſus clamitabit ad delicti manifeſtationem, vt præ foribus ſtatis cunctorum oculis obiiciatur. Quid mirum opus prauum publicatum fuiſſe, ſi ipſa praua voluntas celari non potuit? Hugo Victorin. *Praua voluntas eſt, quæ non poteſt celari, quin aliquando exeat, & appareat aliquo ſigno.* Nimiùm ne crede ſilentio: Neceſſaria delicti manifeſtatio eſt.

Hugo Vict.

35. *Operire ſtudioſè delictū, illud eſt potius manifeſtare.* Gen. 3.

Quid ſi homines operire curent ſtudioſè iniquitatem? Certè illud ipſum operimento vti, veracius eſt aperire conſcientiæ nuditatem. Vt protoplaſti nuditatem poſſent operire ad ficus folia properanter accurrerunt. *Et conſuerunt folia ficus, & fecerunt ſibi periZomata.* Gen.3. An nuditatis infamia operta remanſit? Potiùs manifeſtata eſt. Dum innocens homo degebat, ſolummodò innocentiæ ſtolà induebatur. Vtitur veſtimento externo? Signum planè eſt, innocentiæ exutum ornamento. D.Baſilius Seleu. orat.3. *Tales dæmonis ſunt machinationes, cum voluptate ſauciat, ad ruinam impellit, & mentes publicis ignominiæ notis conſignat.* Veſtimentum enim illud nota eſt ignominiæ, *es ſanbenito.*

36. *Non potuit Dauid operire delictum.* 2 Reg 12.

Procurauit-ne Dauid adulterium minimè euulgari? Nullum lapidem non admouit, vt tantum ſilentio ſcelus obuelaretur. Fatur Dominus, quandò videbatur difficilis adulterij manifeſtatio: *Tu feciſti abſconditè, ego autem faciam verbum iſtud in conſpectu omnis Iſrael.* 2. Reg. 12. Preme vocabulum illud: *verbum iſtud.* Opus nefarium verbum appellat. Quare? opus poteſt ſine ſtrepitu geri: verbum autem minimè valet ſine voce efformari. Opus ergò illud: quod curàſti tanto ſilentio addici, more verbi vndique inſonabit.

37. *Peccatum omne conceptum morem gerit, quem ſequitur partus publicatio.* Iſa. 5.

Mihi credite, nunquam non funem trahit qui aliquo crimine maculatur. Exponam vulgari idiomate: *El que peca, erae la ſoga arraſtrando*; vt ſcilicet occultum quo putabatur crimen omnium pateſcat obtutibus. Huiuſmodi peccatorum ſtatum Propheta lamentatur, *Væ! qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum.* Iſa.5. An ex occultà cogitatione funiculi procedant? Profectò ſi iniqua eſt, plerunque non quieſcit, donec ad publicum proferatur. Quæ concipit occultè ex parte aſſolet publicari. Audi Iſidorum de ſummo bono lib.2. *Iſtis fomitibus coa-*

Iſidor.

leſcit omne peccatum. Cogitatio namque praua delectationem parit, delectatio parit conſenſionem, conſenſio parit actionem. Græcus Comicus canebat.

38. *Quæ ſine teſte geru, ea ipſe manifeſtabis.*

Virginis impudicitiam partus dicet.

Et quomodo non reuelabitur cogitationis impudicitia, quæ tam repetito partui addicitur.

Thales. Nunquam non timeas occultiſſimi facinoris reſerationem. Non mirum crimina (ais) aperiri, quæ coram teſte geruntur: ſine teſte delinquam. Thales per Auſon. pulchre:

Naſo. *Turpe quid auſurus, te, ſine teſte, time.*

Si teſtis non adeſt, tu ipſe impudicitiam reuelabis, illorum fortaſſè morem gerens, de quibus Naſo lib. 3. Amor. Eleg. 13.

Quis furor eſt, quæ nocte latent, in luce fateri,

Et quæ clàm facias, facta referre palam?

Tam occultè ergo geram, vt vel ipſe ego meum delictum non agnoſcam. Audi rurſum Comicum Græcum.

39. *Si ſceri non vis, non delinquas.*

Haud vllus in ſe vitia cernit Pamphile;

At indecorè quod agit, alius perſpicit.

Senec. Licèt tam occultum ſit piaculum, vt vel tu non agnoſcas, alius videt ob neceſſariam peccati peruulgationem: *Nihil enim occultum quod non reueletur: neque abſconditum, quod non ſciatur.* Sapienter aſſerebat Seneca Epiſt. 11. ad Lucil. *Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat.* Ergo nunquam prudens audebit gerere, quod nunquam poteſt ſine teſte committi, ſi ſocia delicti manifeſtatio eſt.

Observatio III.

Ad illa verba:

Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

Iudæi non credentes veritati, Deo non credebant.

40. *Quia veritas quid Diuinum halat.*

Orig. NON dixit, *Quare non creditis* veritati? Sed quare non creditis mihi? Si dixerat, *ſi veritatem dico*, cur non addit, *quare non creditis veritati*, ſed *mihi*? Certè quia veritas & Diuinitas idem prorſus, veritas enim diuina eſt. Origenes apud Saa ad illud proximè

41. *Chriſtus diuinus oſtenditur ex veritatis plenitudine.*

præmiſſum: *Ego autem ſi veritatem dico, non creditis mihi,* ait: *Id eſt, me verbum, & veritatem Patri coæternam.* Adeſt veritas? Inſeparabiliter Diuinitas videtur ineſſe.

Fatur Ioannes noſter, *Vidimus gloriam eius gloriam quaſi vnigeniti à Patre plenum gratiæ, & veritatis.* Cap. 1. Gratiâ Chriſtus, & veritate plenus apparuit verè Dei Filius. Vndenam ô Ioannes, Filium Numinis dignouiſti? An ex gratiæ plenitudine? Fortaſſe poterat, ſed ex gratiæ præſtantia Sanctorum iuſtiſſimus oſtenditur potiùs, quam Filius naturalis Patri coæternus: *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis, propterea benedixit te Deus.* Pſal. 44. Ex gratia non Deum Dauid Chriſtum arguit, ſed creaturam innumeris plenam benedictionibus. Vndenam igitur Chriſtus Diuinus agnoſcitur Patris vnigenitus? Planè ex veritate: *Plenum veritatis.* Fons veritatis eſt. Quomodo id poteſt creaturæ conuenire, *Si omnis homo mendax?* D. Cyrillus, *Vidimus ergo gloriam Chriſti adeo ſublimiorem creaturarum gloriis, vt mentis quiſque compos nulli alij quàm vnigenito Dei Filio conuenire illam fateretur. Plenus enim erat veritate.* Ioa. 1. Pſal. 44. Cyril.

Ipſe Dominus profitetur, *Cum venerit Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ioan. 16. Quare illum non appellauit Spiritum gratiæ, & veritatis, quemadmodum de Filio dixit, *Plenum gratiæ & veritatis?* An non eſt gratiæ Paraclitus ſcaturigo? Porrò Spiritum ſanctum humanitate exutum non vocitauit gratia plenum, ſed veritate: quia ei congruit vti Diuino eſſe veritatis Spiritum. Chriſtus Deus & homo plenus gratia & veritate oſtenditur: Spiritus ſanctus Deus ſolummodò plenus veritate prædicatur: hoc enim attributo eſſentia Diuina egregiè innoteſcit. D. Fulgentius lib. 3. ad Traſim. cap. 3. *Plenum gratiæ, & veritatis Euangeliſta Ieſum cognouit, quem verum hominem gratia incarnationis oſtenderet, & verum Deum vnigenitum à Patre veritas declararet.* Ideo *Spiritus veritatis* Paraclitus nodus humanitate apte vocitatur. 42. *Spiritus ſancto congruit eſſe Spiritum veritatis, quia Deus.* Ioan. 18. Fulgent.

An non poteſt homini congruere eſſe veritate conſpicuum? Ita plane, ſed ſi conuertatur in Deum. *Dedit eis* (noſter Euangeliſta affirmat) *poteſtatem filios Dei fieri.* Cap. 1. Quonammodo homines in Dei filios conuertentur? Certè Chriſti parentis noſtri præ ſe ferendo veritatem. Qui non ex ſanguinibus, nec ex voluntate carnis, nec ex voluntate viri: ſed ex Deo nati ſunt. Ex Deo ipſo, qui *plenus eſt gratiæ, & veritatis.* An non dixit Dauid, *Ego dixi in exceſſu meo: Omnis homo mendax.* Pſalm. 115. Quonammodo igitur homo verax exiſtet? Profectò exerens Diuinitatis poteſtatem; niſi enim Diuinitatis particeps fueris, perfectè verax minimè apparebis. Chryſoſtomus, *Omnis homo, qui hanc vitam amat, mendax eſt: qui vero in virtutibus illam tranſmittit, mendax non eſt, eò quòd qui talis eſt, non ſit homo, ſed Deus.* Deſinis eſſe mendax? Deſines homo exiſtere: quaſi Deus reputaberis. 43. *Homini competere poteſt eſſe veritate conſpicuum, ſi in Deum conuertatur.* Ioan. 1. Pſal. 115. Chryſ.

Moyſi Dominus, *Pones in rationali iudicij doctrinam, & veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredìatur coram Domino.* Exod. 28. Cur pectori Aaronis addicitur veritas & doctrina, ſi potius Sacerdotali dignitati congruere virtus videbatur, quam veritas? ſi doctrina ſacerdotalis erat, vera obiiciebatur: apponantur ergo doctrina, & virtus; non veritas. Crediderim ideo doctrinæ coniungi veritatem, vt innuatur totalis conuerſio hominis in Deum, quæ decet Sacerdotem. Philo lib. de Iud. *Veritatem Vates ſacer inſcripſit loco ſacratiſſimo eâ parte veſtis Pontificiæ, vbi eſt principalis vis animæ. Vt Sacerdotem per hoc ornamentum auguſtiorem faceret.* Vis enim ſeu poteſtas animo ineſt, vt 44. *Vt induatur Sacerdotem in Deum cōuerti veritatis inſcriptione ſignatur.* Exod. 28. Philo.

vt homo Dei filius efficiatur, ad auguſtiorem eleuatus naturam. Veritatis itaque participatione ad eſſe quodammodò diuinum homo inauguratur.

45. *Veritas protegit, cunctaque gerit Deus.* Pſal. … Bernard.
Dauid cecinit, *Scuto circumdabit te veritas eius.* Pſal.90. Cur non Deitas, ſed veritas protectrix prædicatur? An quia dum à veritate protegimur, à Deitate protecti eſſe poſſumus affirmari? Ita planè; diuina enim eſt veritas. Vndè Bernardus, *Veritas ſola liberat, ſola ſaluat, ſola lauat.* Quia ſoli Deitati liberatio, ſalus, & ablutio, ſeu peccatorum remiſſio tribuenda eſt. Sola veritas ſcutum noſtræ eſt protectioni, ac ſaluti. Seneca, *Diuina eſt vis veritatis, quæ contra omnium ingenia, calliditatem, ſolertiam, contra fictas hominum inſidias facile ſe per ſe ipſam defendit.*

46. *Similis Deo homo verax.* S obæ. Ælian.
Vel gentilis Pythagoræ dictis confirmabo. *Interrogatus* hic (loquor cum Stobæo ſerm.11. *quid Deo ſimile facerent homines? reſpondit, Cum veritatem exercent.* Ælianus autem lib.12. de var.hiſt. fatur, *Pythagoras dicebat, hæc duo diuinitus hominibus data eſſe longè pulcherrima: Veritatem amplecti, beneficijs operam dare. Et addebat, vtrumque cum Deorum immortalium operibus comparari poſſe.* Alexander Tyr. ſerm.8. refert Demoſthenem profatum *ſimile Deo habere homines veritatem diligere.* Et D. Hieronymus Apol. 3. adu. Rufin. aſſerit Pythagoram docuiſſe, *veritatem poſt Deum colendam.* Denique Nicolaus Oreſm. tract. de Moner. mutat. cap. 15. *Antiquitus in monetis exeudi ſolita imago Dei ad probandam veram monetam. Quaſi non potuerit, melius veritas comprobari quam appoſitâ Dei effigie, qui omnem excludit falſitatem,* quia veritas ipſe.

Observatio IV.

Ad illa verba:

Si veritatem dico, quare vos non creditis mihi?

Non credunt homines veritati, quia bonorum mundi mendacio fidem exhibent.

Vbi quàm difficile locum obtinet apud mundialium corda veritas.

47. Rogant Domino: *Quare non creditis mihi?* Iudæi obmutuerunt. Liceat mihi pro ipſis, in ipſorum ſuggillationem reſpondere cum
Anſelm. Anſelmo: *Non creditis, quia filij diaboli, hærentes mundiali mendacio, eſtis.* Dei filij veritatem amant, diaboli filij oſores veritatis, mendacij dilectores mendacis parentis ingenium ſapiunt.

48 *…abelus lo… mendacij pater. …. 8.*
Fatur Dominus, *Diabolus in veritate non ſtetit, quia non eſt veritas in eo. Cum loquitur mendacium, ex proprijs loquitur; quia mendax eſt, & pater eius.* Ioan. 8. Preme particulam
Eicob. & Mend. in Euang. de Temp. T.II.

Eius, Eius-ne id eſt, mendacij, an eius, id eſt, hominis mendacio maculati? Vtrumque aſſeruerim; diabolus enim parit mendacium, ac ſimul hominem mendacem emittur. Chryſoſtomus hom.53. in Ioa. *Ille primus mendacium peperit inquiens, Gen. 3. In quacumque die comederitis, aperientur vobis oculi. Mendacio ergo primo vſus eſt diabolus. & homines mendacio alieno vtuntur.* Quaſi ſimul cum naſcente mendacio mendaces homines parturiantur.

Quaſi itaque à natalitio didicerunt homines mendacio mundialiũ bonorũ adhæreſcere: vndè Christi circa mundi contemptum veraciſſima monita non exaudiunt. *Suauis eſt homini panis mendacij.* Prou. 20. Quinam mendacij panis? Hieronymus, *Voluptates Mundi, ſecularium Principum gloria.* Cuncta bona mundialia panis mendax. An poteſt abſumentes ſatiare? Addit Sapiens: *Et poſtea implebitur os eius calculo.* Ibid. Quid calculo, ſeu lapidi cum pane ſuauiſſimo? Videbatur quidem ſuauitate redundare; ſed cum à diabolo confectus ſit, lapidem eſſe deprehenditur iuxtà illud: *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Mat.4. 49. *A natalitio didicit homo veritatem nõ audire, qui mendaci mũdo fidem adhibet.* Prou. 10. Hieron.

Vociferatur Oſeas, *Audite verbum Domini, filij Iſrael, quia iudicium Domini cum habitatoribus terræ; non eſt enim veritas. Maledictum & mendacium inundauerunt.* Cap.4. Diluuij tempore pontus vndique, & vndique pontus? Sic mendacia ſuper terram inundauere, quia nihil non mendax poteſt reperiri mundiale. Mendax terræ fructificatio: *Mentietur opus oliuæ.* Abac. 3. Ipſa ſibi mentitur iniquitas: *Mentita eſt iniquitas ſibi.* Pſal.26. Aures ergo tam addictæ mendacio, quonammodo veritati aperientur? *Audite verbum Domini, filij Iſrael.* 50. *Aures addictæ mendacio rerum mundialium, non poteſt veritatem audire.* Oſe.4. Abac.3.

Quonammodo audient, qui mendacio libant obſequium quaſi fœdere inito? *Feriets* (prædixit Oſeas) *fœdus.* Cap.10. Aliqui codices legunt. *Feriet is cum mendacio fœdus.* Hieronym. *Ferietis fœdus nequaquam cum Deo, ſed cum mendacio.* Rupertus, *Cùm dicitur, Ferietis fœdus cum mendacio, ſubaudiendum eſt.* Cum mendacio quidem cunctarum Mundi deliciarum, ac diuitiarum homines improbi fœdus feriere, vndè vociferanti Deo non præſtant auditum, ac ſi fœderis læſi ſint accuſandi. 51. *Non poſſunt antiqui veritatem monita audire, quia fœdus inierunt cum mendacio.* Ozc. 10. Hieron.

Chriſtus ſemina verbi Dei ſparſurus exit: *Exit qui ſeminat ſeminare ſemen ſuum.* Cæleſte ſcilicet veritatis granum. An poteſt audire qui dat operam ſementi mendacij? *Araſtis* (pergit Oſeas) *impietatem, & iniquitatem meſſuiſtis, comediſtis frugem mendacij.* Cap. 10. *Iniquitatem*, id eſt mendacium meſſuiſtis. *Vaſa iniquitatis bellantia.* Gen. 34. Hoc eſt, *inſtrumenta falſitatis. Inuenit Deus iniquitatem ſeruorum ſuorum.* Gen. 44. Id eſt, (Hilario interprete) falſitatem, ſeu dolum. Ex D.Antonio ſenſum elicio lib.1.Meliſ. Tom.1.Bibliot. 52. *Seminatorem veritatis non excipit, qui dat operam ſementi mendacij.* Oſe.10. Gen.34.

Qui diuitiarum ac deliciarum mendacio dant operam promouendo, quomodò poſſunt veritatis ſemen excipere?

Observatio V.

Ad illa verba:

Qui ex Deo eſt verba Dei audit.

Qui ad Ieſu pertinent ditionem, Dei verba libenter corde excipiunt.

Prædeſtinationis etenim documentum eſt, Dei verba affectu cordis exaudire.

Divvs Gregorius ad prædeſtinatos ſententiam accommodat. Qui ex Deo enim eſt, ſiue ad regni cæleſtis ditionem pertinet, audit Dei verba vero cordis affectu. *Interroget ſe quiſque* (ait hom. 18.) *Si verba Dei aure cordis percipit, & intelliget, vnde ſit.* An ad Regnum attinens, an ad Tartarum deputatus? Certè qui ad Dei pertinent ditionem Domini verba libenter cordis aure percipiunt. Addit Doctor, *Verba Dei non audiunt qui & ſi ea libenter ſuſcipiunt, opere tamen exercere contemnunt.* Duplex perſequar punctum.

Capvt Primvm.

Ad Dei Regnum pertinet, qui Dei verbum exaudit.

54. *Ouis à leone diabolo abſumpta, audiens paſtoris vocem ſe dat in fugam, & ad gregem reuertitur.* Amos 3. Hieron.

IGitur vndè ſis, ſiue ad quem Dominum pertineas æternùm quidem, agnoſces, ſi Dei verba exaudire geſtias. Pone hominem ſceleribus maculatum, audiat Dei ſermonem cordis affectu, à venantium laqueo, imo à lupi, ſeu leonis Tartarei faucibus facile eruetur. Amos præcinit, *Quomodo ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura ouis, aut extremum auriculæ, ſic eruentur filij Iſrael, qui habitant in Samaria.* Cap. 3. vbi Hieronymus, *In crure via oſtenditur, in aure ſacramenta dictorum: vnde ad credentes dicitur, Qui habet aures audiendi audiat.* Luc 8. Cur Pater auditui verbi viam adiunxit? An quia vbi ouis aure excipit paſtoris æterni verba, mox ſe ſe à faucibus Leonis Tartarei extracta facilè viæ ſalutari committit, vt ad gregem reuertatur, ſociis ouibus ad dexteram collocandis addenda ſita planè. Vbi vox penetrat ouiculæ deperditæ aures, mox crura diſſoluuntur, & ad viam arripiendam explicantur.

55. *Verbum Dei leana eſt filios à præda tere recuperans rugitu.* Oſeæ 5. Chald. Plin.

Pulchrâ aliâ metaphorâ expoſuit Oſeas. *Ego* (inquit Paſtor cæleſtis) *quaſi leæna Ephraim, ego capiam, & vadam tollam, & non eſt, qui eruat.* Cap. 5. Paraph. Chald. ſic effert, *Verbum meum quaſi Leæna erit Domus Ephraim.* Quidnam, precor, Dei verbo cum Leæna? Legi apud Plinium Leænam rugitu filios quærere a lupo, aut tygride furti n ablatos; quam prædator exaudiens, prædam perterritus dimittit. Paſtoris vox Leænæ in morem rugitu diabolum prædatorem exarmat, terrore affectum, Dei filiis ad parentem optimum properantibus, ad gregem remeantibus.

56. *Eſther, acto ſermone populum Hebræorum ab Aſſueri leonis eripuit faucibus.* Eſt 13. Auguſt.

Hebræi à Leone Aſſuero abſumpti interitui addicebantur temporali in typum eorum, quibus penè deſperata ſalus, quia diaboli faucibus iamiam abſumendi verſantur. An aliquod ſubeſt ereptionis remedium? Sic Eſther Regina Deum precatur: *Tribue ſermonem compoſitum in ore meo in conſpectu leonis.* Eſth. 13. Vbi Auguſtinus lib. 4. de doct. Chriſt. Cap. 30. *Orauit Eſther pro ſuæ gentis temporaria ſalute locutura apud Leonem Regem, vt in os eius congruum ſermonem daret.* Congruum quidem, ſeu efficacem. An vt Leonem exoraret? Myſticè planè, vt ouiculas in faucibus *Leonis* perituras congruo ſermone auriculam & cor pulſante, ad ouile reduceret.

57. *Verbum ſacrum inſtar Orphei, & Amphionis feras, & ſaxa, id eſt, rebelles peccatores ad ſalutem allicit.* Matth. 3.

Quid ſi præcordia ouicularum lapidea, indurata, ac contumax peccantium conſcientia? audiant illi Dei verba, ad ſalutis ſpem, ad Dominum adducentur. Obiicias, precor, prædeſtinatos ex Gentilibus, lapidibus obſequium præſtantes, pertinaciâ lapideâ. Inſonet ſacrum verbum: ò quàm efficaciter, quam ſuauiter ad filios Abrahæ pertrahuntur! *Potens eſt Deus* (ait veritas) *de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Matt. 3. Quid ſi homines feras, volucréſque rapaces imitentur? Vocis ſacræ harmoniâ ad humanam ſe ſe frugem recipient. Fabulam Orphei, Amphioniſque feras immanes, ſaxa, ſyluas pertrahentis legiſti? Audi Clementem Alex in Exort. ad Gent. *Solus* Citharœdus Chriſtus *feras manſuefecit, volucres, id eſt, eos, qui ex ſe ipſis ſunt leues; ſerpentes, id eſt, deceptores: leones, eos qui ad iram ſunt concitati; ſues, eos, qui ſunt voluptati dediti; lupos, eos, qui ſunt rapaces; lapides, etiam, & ligna adſtraxit, id eſt, eos, qui lapides, & ligna adorant. Has ergo omnes immaniſſimas feras, & lapides ipſe cæleſti cantu in manſuetos homines transformauit: vide quantum potuerit nouum canticum! homines ex lapidibus, & homines fecit ex feris.*

58. *Concionatores ſacro cantu à ventre diaboli oues ad conditorem vterum adducunt.* Iſai. 16. Hieron.

Orpheum Chriſtum Concionatores imitantur, quos citharœdos aptè vocitandos Alcaſar & Viegas affirmant. Fatur Iſaias, *Venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit.* Cap. 16. Vbi diuus Hieronymus per citharam bene ſonantem prædicantem intelligit Prophetam. Ex ventre Conditoris oues ad ventrem lupi ad leonis diſceſſere: venter vacuus conqueritur: ſonabit cithara, propheticus ſermo profundetur, vt audiens ouicula Moab, à ventre Tartareo abſtrahatur ad vterumque Dei rurſum informanda recurrat.

Capvt Secvndvm.

Huiuſmodi prædeſtinatis exauditio cordis indicitur.

69. *Ille corde audit, qui operibus verba perficit audita.*

DIui Gregorij confirmo particulam: *Si verba Dei aure cordis percipit.* Id eſt, ſi opere exauditum ſermonem perficere curat. *Verba enim Dei non audit, qui opere exercere contemnit.* Corde itaque percipit operator. Confirmat Doctor ſententiam lib. 19. Mor. cap. 13. plura congerens, è quibus tres perſtringam particulas.

Canit

60\. *Curris in prædeſtinatis ſermo ab auribus ad cor. Pſal. 147. Gregor. Ideo verbum dicitur non eſſe alligatū. 2 Tim 2. In electis tranſit verbum ab auribus ad præcordia. Pſal. 76.*

Canit Dauid, *Velociter currit ſermo eius.* Pſal. 147. Vult Pater de electis hoc expreſſum eſſe, apud quos Dei ſermo quam citiſſimè *ab auribus corporis ad intimum cordis auditum tranſit.* Paulus fatur. *Verbum Dei non eſt alligatum.* 2. Timoth. 2. Doctor exponit, ſicut enim liberè profertur à loquente, itidem & liberè tranſit, & penneat ab auditu corporis ad animæ perceptionem. Rurſum Dauid, *Etenim ſagitta tuæ pertranſierunt.* Pſal. 76. Ad quæ Antiſtes, *De curſu qui in electorum cordibus agitur Pſalmiſta teſtatur dicens. Velociter currit ſermo eius. Plerumque verò & curſum non habet, quia prædicatio ad aures venit, ſed ſecāte internâ gratiâ, ad corda audientium non pertranſit, De cuius prædicationis verbis propter electos dicitur: ſagitta tuæ pertranſierunt. Sagittæ quippè Dei pertranſeunt, quando verba prædicationis eius ab auribus ad corda deſcendunt.*

61\. *Qui operum vſuram reddit, aure cordis accipit verbum. Mat. 25 Chryſ.*

Quam inutiliter ſermo ſacer aures corporeas pulſat ſi ad cor non accedit, ſi opere ſermo non percipitur, vti ipſe Gregorius expoſuit? ſeruo deſidi Dominus, *Oportuit, te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepiſſem vtique, quod meum eſt, cum vſura.* Mat. 25. Chriſtus Prædicatorum miniſterio verba ſacra in auditorum electorum aure reponit, ipſe debet numulariis, id eſt cordi ſuo committere, vt operum reddat vſuram. Apiè D. Chryſoſtomus hom. 5. cont. Iudæ. *Poſtea quam audierit, qui accipit doctrinam, vſuram facere oportet tanquam Domino repetituro. Vſura autem doctrina nihil aliud eſt, quam operum exhibitio. Nos deponimus pecuniam in aures veſtras, neceſſe eſt, vt ex corde reddatis vſuram Domino.*

62\. *Aures cordis requiruntur, id eſt operatio.* Luc 8. Auguſt.

Clamauit Dominus apud Lucam, *Qui habet aures audiendi, audiat.* Cap. 8. Quænam aures audiendi? An corporeæ auriculæ? Minimè, ſed cordis attentio operibus nauans ſtudium. Auguſtinus ſerm. 18. de verb. Dom. *Surdos quam multos Dominus antè oculos ſuos intuebatur, cùm diceret, Qui habet aures audiendi audiat. Quis enim antè illum ſine auribus corporis ſtabat? Quas ergo alias aures niſi interioris hominis requirebas?* Et ad Pſal. 103. Conc. 1. *Excuſationem in iudicio non habebitis, niſi vos bonis operibus exercueritis, & eorum, quæ audiſtis, fructum congruum dederitis.*

63\. *Qui corde nō audiunt comparantur ei, qui amatorio carmine auſcultat.* Iere. 6. Ezech 33. Hieron.

Hinc queruli Domini clamor, *Cui loquar, & quem conteſtabor, vt audiat? Ecce incircunciſa aures eorum, & audire non poſſunt.* Ierem. 6. *Non poſſunt audire*, id eſt, obedire ſermoni, quia ad cor non tranſmittunt verba ex auribus, ſed tanquam inanem ſermonem reputant, ſolummodò vocis dulcedinem excipientes. Ideo Ezechiel, *Audiunt ſermones tuos, & non faciunt: quia in canticum oris ſui* (ſine aurium ſuarum) *vertunt illos. Et eſt eis quaſi carmen muſicum, quod ſuaui, dulcique ſono canitur: & audiunt verba tua, & non faciunt ea.* Cap. 33. Pro carmine muſico in Hebræo, *Carmen amorum.* Amatorium carmen exaudis, & nil curans de ſignificatione eius, ſola vocis modulatione delectaris: aures tunc demulcentur, minimè præcordia exſatiantur. Hieronymus, *Tales ſunt hodie multi in Eccleſia, qui aiunt: Venite audiamus illum, & illum, mirâ eloquentiâ prædicationis ſuæ verba voluentem.* Plura ille.

Observatio VI.

Ad illa verba:

Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.

Qui ad Dei ditionē non attinent, ingratum, inanem, & minimè ex corde impendunt auditum.

Reprobationis enim ſignum eſt, ſolis auribus corporis Dominicum ſermonem exaudire.

64\. Gregor.

ADHVC premo verba Gregorij, *Interroget ſe quiſque, ſi verba Dei aure cordis percipit, & intelliget, vnde ſit.* Certè ad Diaboli ditionem ſpectat, qui ſolis corporis auribus ſacra verba geſtit audire. Documentum reprobationis eſt ſacra verba veluti amatoria carmina contemnere.

65\. *Veritatis verba à Ieſu prolata reputans reprobi muſica deliramenta.* Ier. 4. Ezech. 33. Chryſ.

Ieremias lacrymatur, *Contempſerunt te amatores tui.* Cap. 4. Et quodnam contemptus documentum exhibuere? Pro *amatores tui* in Hebræo habetur *aganim* à verbo *agan*, quod amare ſignificat, & carmen amatorium voce dulci proferre. An contemnitur amata fœmina, dum amatoria carmina reſonant? Ita planè, quia ſolummodo ore proferunt, quod minimè corde ratum habent. Ideo prudens fœmina ſolis etiam corporeis auribus inſana carmina curat excipere, non corde exaudire. O Ieroſolyma à Deo dilecta! te prorſus ab ſponſo alienam, nunquamque reuerſuram oſtendis, dum illius carmina, quaſi amatoria prophana inania reputas, auribus excipis externis, nec cordis exhibes attentionem. *Audiunt* (aiebat Ezechiel) *ſermones tuos, & non faciunt, & auaritiam ſequitur cor eorum; & eſt eis quaſi carmen muſicum.* Cap. 33. Verba amantis cœleſtis ingrata ſponſa canentis inania deliramenta reputauit. Quàm pulchrè Chryſoſtomus ad noſtrum cap. 8. Ioan. *Si quid Dominus altum dicebat, Iudæis inſania videbatur.* Canentis exaggerantis falsò ac confictè amorem deliramenta ſunt, minimè præſcripta veritatis. O Iudæi reprobandi, æternitati mortis addicendi!

66\. *Reprobi ex concionibus doctrinam non curant ad cor immittere, ſed aurea eloquentia pulchritudinem ſermonis electi.* Ioſ. 7.

Reprobus ad Eccleſiam concionem auditurus non ſemel accedit, audit quidem verba, ſed vocis dulcedine, eloquentiæ pulchritudine delectatur: haud ſententiæ doctrinam perpendit, cordéque excipit veritatem. Hic planè cum Acham filio Zare computandus, qui regulam auream contra Domini præceptum abripuit damnandus meritò, lapidandus. *Vidi* (fatetur ipſe) *inter ſpolia regulam auream quinquaginta ſiclorum, & concupiſcens abſtuli.* Cui Ioſue, *Quia turbâſti nos, exturbet te Dominus*, ab ouibus cæleſtis gregis tartareos deturbetis ad hœdos. *Lapidauitque eum omnis Iſrael, & cuncta, quæ illius erant, igne conſumpta ſunt.*

Ioſ.7. Pro aurea regula transferunt L X X. *Linguam auream.* Opera a Concionatoribus ſuadentur auditoribus, ſed fulgore ſæpe (ó temporum miſeria!) ſermonis, aurea quidem lingua: regula eſt actionum, profert enim veritatis præſcripta: ſed aurea, ſed eloquentiæ plena fulgore. Electi equidem opera, ſeu veritatem aure cordis excipiunt, reprobi autem ſonitus ſolummodo pulchritudinem, operum ſeu veritatis fulgorem. Apposite Origenes hom.7. in Ioſ.

Orig.

Vide, ne te decipiat fulgor operis, ne rapiat ſermonis aurea pulchritudo. Memento quia Ieſus anathema eſſe iuſſit omne aurum, quod in Iericho fuerit inuentum. Si Poetam legas fulgenti carmine Deos, deáſque texentem, ne delecteris eloquentia ſuauitate, lingua aureà eſt. Si eam ſuſtuleris, & poſueris in tabernaculo tuo, id eſt, ſi introduxeris in cor tuum, polluet omnem Eccleſiam Dei. A concionatoribus veritas aliquando fabulis exornari ſolet, vt auditus dulcedine eruditionis profanæ captus, præſtet veritati aditum ad præcordia. Electi veritatem excipere curant corde grato fulgore circa aures derelicto, reprobi autem contempto opere, ſeu veritate, in cor ſolummodo fulgorem aureæ linguæ introducũt. Si huiuſmodi improbi auditores polluere Eccleſiam aſſeruntur: quid Concionatores occaſionem perturbationis ſuà aurea (ferream commodius appellarim) linguâ auditoribus apponentes? Vnde Ieſus non quidem Naue, ſed Nazarenus Concionatoribus huiuſmodi ſpeciali iure cecinit anathema. Quia exturbaſti Eccleſiam, *exturbet te Dominus.*

Concionatoribus eruditione profana inaniter vtentibus Ieſus anathema canit.

67\. Non dubium, quin aliqualem excuſationis ſpeciem impij prætendant, dum Concionatores incantatores quidem tam inſipienter munus exerunt. At dum ſapienter incantant, dum ſacro ornatu ſacra verba curant exponere, vel ſi aliquando fabulatum, aut humanæ ſapientiæ vtuntur indumento, ſapienter ſatagunt ſpiritualem cibum profano parare condimento, vel impij ſerpentes ad meliorem frugem adducuntur, vel ſine vllo excuſationis ſpecimine depereunt. Vndè de reprobis minimè conuertendis fatur Prophetà, *Aures eorum ſurda erunt.* Mich.7. De reprobis exponit Hieronymus. *Aures eorum obſurdeſcunt, quia malitia non ſolum oculorum obcecauit intuitum: ſed & aures fecit obſurdeſcere; noluerunt enim audire vocem incantantium, & venefici incantantis ſapienter. Noluerunt,* inquit, *audire*, nulla eis ſubeſt excuſatio, illorum ſoli vitio referendum. Diſcant concionatores quàm eis ſit incantatoribus circa ornatum aut fulgorem ſermonis, neceſſaria ſapientia.

Concionatore ſapienter incantante, nulla ſupereſt reprobis excuſatio ſi nō audiant ad ſalutem.
Mich.7.

68\. Poſt ſapientem prædicationem Iudex reprobis præfatur, *Vocaui, & renuiſtis: ego quoque in interitu veſtro ridebo: tunc inuocabunt me, & non exaudiam.* Pro.1. Ad quæ Lyranus, *Vocaui per ſapientes,* (ſcilicet incantatores) *& renuiſtis, contemnendo eorum monitiones: ego quoque in interitu veſtro ridebo.* Nulla ſubeſt colorata excuſatio reprobo, ſi Concionator ſapienter curet incantare. Si inſipienter incantâſſet ille, auditore damnato, quaſi cum dolore Tartaro amandaretur. *O que laſtima!* (vt vulgariter exponam) At poſtquam Concionator ſapienter incantauit, nullus ſubeſt compaſſiouis affectus. *In interitu veſtro ridebo.*

Ridet Deus in interitu venenosis audire ſapienter incantātem.
Prou.1.
Lyran.

69\. Mihi credite præcordia oſtentat damnandi, incorrigibilem lapideum animum, imo lapide duriorem animum, qui verbis ſacris gratum non exhibet auditum, conuerſionis fructu. Lapides audito ſermone prædicationis conteruntur: ergo lapide durius cor, quod auditis concionatorum terrentibus vocibus non conteritur. Propheta ille Regem videns ferentem idolorum cultorem, reprobos aſſidentes aſpiciens ſimul, clamat. *Altare, altare, hæc dicit Dominus.* 3.Reg.13. Lapis-ne exaudiet? Chryſoſtomus tom. Proœ.priori in Iſai reſpondet. *Lapidem, ais, alloqueris? Sic, quoniam lapide ipſo inſenſibilior Rex. Audi altare, audi hæc dicit Dominus. Atque illico altare ſciſſum eſt, lapiſque audiuit, fractus eſt lapis, effudit libamen, quomodo non audiuit homo:* Quia non erat ex Deo. *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Si lapide durior, quid mirum deſcendat in profundum quaſi lapis? *Quis non ſtuperet ſaxa ſono dirupta,* (fatur Auguſtinus q. 6. in Ioſue) fundamenta clangore quaſſata, & ita collapſa, vt cùm victores nihil mano læderent, apud aduerſarios nihil ſtabile remaneret? Sed hæc in figuram facta eſſe non dubium eſt, nam ſacerdotales tubæ præfigurantur, ſacerdotum prædicationes, per quas non ceſſant peccatoribus terribili ſono iudicium nunciare, gehennæ interitum prædicare, & aures *delinquentium verberare:* Dum lapides conteruntur, Acham, aure ſono linguæ aureæ diuerberata, non conteritur, ſed adhuc rapinæ dat operam? Ioſ.6. & 7. Deſperata res eſt, & in illum contriti lapides conuertantur: pereat homo, qui vel dura ſaxa renuit imitari.

Durum ſe, & inconuertibilem exponit, qui verbis ſacris non præſtat auditum.

Chryſ.

70\.
Lapides conteruntur tuba ſacra clāgore, Achan reprobus aures obturat.
Ioſ.6.7. & Auguſt.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?

Samaritanus Chriſtus vocatur à Iudæis eò quòd biduò apud Samaritanos manſit.

Vbi de improbæ ſocietatis vi ad ſocios conuertendos.

CHRISTVM Samaritanum vocitatis? Vndenam illi congruit appellatio: Nazaræo crine redimitur, Iudaica geſtat indumenta, Hebraico vtitur idiomate. Quid cum Samaritanis Chriſto? Reſpondet Rupertus. *Niſi fortè pro eo quod apud Samaritanos biduò manſit.* Sanguine quidem Iudæus eſt, ſed proculdubio, inquiunt, moribus iam erit Samaritanus; biduana etenim commoratio eius apud Samaritas eum in Samaritanum conuertit O vis iniquæ ſocietatis? Hinc vulgaris aphoriſmus, *Di me con quien stutas, y dire te, quien eres.* 70

Rupert.

Nullum

72. *Fugit Pilatus Iudæorū ſocietatem, ne ob eorum rationē breuī haberetur ipſe Iudæus Dei interfector.* Mat.24. Damaſc.

Nullum lapidem non mouit Pilatus, vt prouideret, ne à gentibus Chriſti iniquus damnator haberetur: ſed manus abluiſſe, ſéque à cauſa abſtraxiſſe conſtaret. Interfecto Domino, Iudæi Præſidem adeunt precantes, cuſtodes addici ſepulchro, queis Romanus, *Habetis cuſtodiam,ite, cuſtodite.* Matt.27. Cur eos tam propetanter à ſe curat ablegari? Reſpondet Damaſcenus de Sab. ſancto alibi datus ſub alio argumento. *Horruit Pilatus commercium Dei interfectorum.* Si me vel paruo temporis interſtitio quis cum interfectoribus commorantem aſpiciat, proculdubiò me non Romanum iuſtum Iudicem, ſed corruptum Iudæum reputabit, ob expreſſam ex ſocietate ſimilitudinem: vnde Dei interfector à Nationibus appellabor.

73. *Triticum ſpeciem refert Zizaniorum quia eorum ſocietatem patitur.*

Poſt exortum triticum, quod Agricola ſummus terræ amandauerat famuli clamantes accedunt: *Nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania?* Vis-ne ſemina exitialia ab hæreditate extrahantur? *Nonne colligentes Zizania, eradicetis ſimul triticum.* ... Num agricolæ ſerui poſſent ſeduci, dum operam extinguendis zizaniis impendunt? Maximè, quia, authore Auguſtino, id quod ſemen zizaniorum eſſe apparet, verè triticum eſt. Si triticum eſt, vndenam agricolis venit in mentem zizaniorum ſemina exiſtere? Non dubium quin zizania in fundo reperiantur, ſed triticum ſimul exiſtit inter zizania, quod quidem agricolæ reputantes zizania eſſe colligerent. Dum enim vel ſemel aſpiciunt frumentum zizaniorum ſocietati adſcribi, iudicant iam ad zizaniorum ſociorum eſſentiam tranſiiſſe.

74. *Non diſtinguuntur triticum & zizania, donec ſocietas illa ſoluatur.* Pſal. 90. Bernard.

Sinite, ait, *vtraque creſcere vſque ad meſſem, tunc dicam meſſoribus, &c.* Vix in hoc ſeculo poteſt diſcerni inter lolium & triticum, inter iuſtos & peccatores, quia ſocietate copulantur. Erit quando triticum diſtinguatur à lolio, ſeparatione ſcilicet bonorum à reprobis. Quod iuſtis Deus Vatis ore promittit, *Et retributionem peccatorum videbis.* Pſalm. 90. Vbi D. Bernardus, ſerm. 8. *Sed & ſecuritas perfecta iuſtorum erit viſâ retributione peccatorum, quo videlicet humanam aliquando vereri malitiam non poſſint.* Solummodò apud Superos iuſti liberabuntur à malitioſâ illorum ſuſpicione, qui ideo zizania eos eſſe credunt, quia cum zizaniis commorantur.

75. *Pius latro ex improbi ſocietate blaſphemia arguitur à videntibus.* Mat.27. Luc.23. Interl. Auguſt.

Sanctus iam bonus Latro, pœnitudine piacula abluerat, cùm Euangeliſta profatur: *Et latrones improperabant ei.* Mat.27. Lucas autem, *Vnus ex eis, qui pendebant latronibus.* Cap.23. Bonus enim latro minimè improperauit. Cur ergo vtrúque in blaſphemias ſolutum Matthæus aſſeruit. Interlinearis, *Plurale pro ſingulari.* Auguſtinus addit, *ſic in Epiſtola ad Hebræos, Clauſerunt ora leonum, cùm ſolus Daniel ſignificetur.* Meo argumento accommodatiùs reſpondeo Euangeliſtam morem aſpicientium geſſiſſe: ſocius improbi latronis bonus ille conſpiciebatur, vnde blaſphemante impio, pius blaſphemiæ accuſabatur à cunctis. Sic de Chriſto iudicium ex ſocietate latronem ferebatur: *Et cum iniquis reputatus eſt: Id* igitur *ipſum* exiſtimatione audientium, aſpicientiumque *latrones ſocij improperabant ei.* Recede ó bone Latro ab improbi Latronis ſocietate ſi vis ab huiuſmodi notâ liberari, haberíque triticum ſine zizaniorum ſpurcatione.

76. *Liberatur ab huiuſmodi nota Latro, cum ſocius ſoli Ieſu adducitur.* Luc.23. Auguſt.

Hodie (inquit Chriſtus) *mecum eris in Paradiſo* Luc.23. *Mecum eris*, non cum Latrone improperatore copulaberis; vnde pius & laudans videberis, haud blaſphemus reputaberis. Auguſtinus ſer. 120. de Temp. *Ne verearis, ne tibi aliquis Latro impius in illo beato nemore inſidietur.* vt i famam ex exitiali ſocietate fœdare poſſit: *Mecum eris*, Deúſque meus ſocius deputaberis.

Observatio VIII.

Ad illa verba:

Samaritanus es tu, & Dæmonium habes.

Dum iniuſtè iudicant Iudæi Chriſtum Samaritanum eſſe, cum Dæmonium conſequenter habere affirmant.

Quia quem temerariè iudicas Tartaro iudicij temerarij addicis.

77. *Iudicium temerarium gehenna eſt, qua iudicati torquentur.*

Svnt qui aſſerant ideo Samaritanum vocatum Dominum quia ſemel cum muliere Samaritana iuxta puteum locutus fuerat. Ideo pòſt temerarium iudicium conſequenter adiiciunt, *Et dæmonium habes*, à quo ſcilicet torquearis, quia dum temerarius proximi tui iudex exiſtis eo ipſo ipſius iudicij temerarij eum Tartaro addicis: iudicium enim temerarium gehenna eſt, ad quam ob infamiæ torturam proximum exturbamus.

78. *Iudicans temerariè gehenna torquet, & gehenna torquetur.* Mat.7. Auguſt.

Ait veritas, *Nolite iudicare, & non iudicabimini. In quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis.* Matth.7. Vbi Auguſtinus lib. 21. de ciuit. cap.11. *Quo modo verum eſt, quod ait Chriſtus, In quâ menſurâ menſi fueritis, remetietur vobis, ſi temporale peccatum ſupplicio punitur æterno?* Quia iudicium temerarium infernus eſt ſimul, vnde infernali iudicio eadem menſura inferni præparatur.

79. *Diabolus iudicans temerariè iudiciorum gehennæ addicitur.* Gen. 3. Iob 1.

Serpenti Conditor, *Inimicitias ponā inter te & mulierem, ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo eius.* Gen. 3. Interpres quidam ſic illa verba: *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, exponit: Ego efficiam, vt mulier de te ſuſpicetur, ac nunquam tibi fidat. Quare: Quia tu calcaneo eius inſidias collocas vt iudices temerariè, quemadmodum de Iobo ſanctiſſimo: *Numquid Iob fruſtrà timet Deum?* Quâ menſurâ menſus eſt diabolus remetitur ei. Iudicâſti, iudicaberis. Et quodnam id ſupplicium? An non iudicium gehenna eſt? Inferno torques, inferno iudicij non ſemper veracis, quoad effectum, diſtorqueris. Me diabolus (ais) impulit ad exitium delicti, & tu diabolum conueniſti, excitâſti, dum voluntario greſſu ad occaſionis illectamenta cucurriſti.

80. *Villicus temerariè iudicatus quaſi*

Hinc Parabola illa: *Homo quidam erat diues,*

quι habebat villicum, & hic diſſamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Cui Dominus, *Quid hoc audio de te: Redde rationem villicationis tuæ, iam enim non poteris villicare.* Luc. 16. *Iam non potero?* Diffamatus falsò ſum, temerariè iudicatus, veritas aperietur, à delicto conficto expiabor, & rursùm villicationi operá impendá. Iam non poteris, *nulla eſt redemptio.* Quid mirū, ſi Tartaro iam iudicij addictus eſt temerarij? Chryſoſtomus ad cap. 7. Mat. fauet excogitationi meæ, dum aſſerit ſeruum illum ex conſeruorum inuidiâ temerariè fuiſſe iudicatum, accuſatum: *Ex ſolis ſuſpicionibus.* Iam requirit, *Tam pius tam ſeuera cur tangit? Cur ante à villicatione ſubmouetur, quàm rationem agnoſcat?* Nonne ais: *Redde rationem villicationis tuæ?* Cur ergo ante rationem redditam, condemnatum exprimis, *Iam non poteris villicare.* Nulla eſt redemptio? An quia idem quodammodò eſt temerariè eſſe iudicatum ac Tartaro fuiſſe ſimul addictum? Ita prorſus. Hinc colliges quantá iniuriâ proximum afficias, cùm eum iudiciis vulneras temerariis, quámque iuſtè ſis Tartaro deputandus qui proximum cogis ad gehennam.

In ſerno deputatus erat irremiſſibiliter.
Luc. 16.
Chryſ.

81. *Ego autem dico vobis, quia omnis, qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri ſuo Raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Sententia Saluatoris eſt apud Matthæum cap. 5. Vbi Hugo Cardinalis egregiæ anſam præbet cogitationi. *Nota, quòd iudicium, concilium, gehenna pœnam ſignificant infernalem.* Quid cum gehenna iudicio? Minatur Christus, eum qui fratri iraſcitur, iudicij temerarij ictu feriendum. Iraſceris? iudicaberis. At iudicij temerarij ſupplicium ſubire, idem quodammodo eſt, ac ad gehennam, ſeu pœnam infernalem deturbari.

Iudicium ſubire, idem ac in Tartarum deturbari.
Mat. 5.
Hugo.

Observatio IX.

Ad illa verba:

Ego dæmonium non habeo, ſed glorifico Patrem.

Reſpondet, ſe dæmonium non habere, dum diſſimulat calumniam circa Samaritani genus.

Quia oportet, virum egregium muneri publico incumbentem calumniam minimè diſſimulare, quæ morum integritatem lædit.

82. SAMARITANUS es tu, ad generis ignobilitatem pertinebat; *Dæmonium habes* morum innuebat corruptionem authore Origene, *Putabant enim eum in Principe dæmoniorum eijcere dæmonia.* De genere calumniam prætermittit, de moribus repellit. Qui enim publicum Dei gerebat miniſtrum, debebat aſper in calumniatores morum inſurgere, ſi mitis ad nobilitatem calumniam ſufferebat. Chryſoſtomus, *Oportebat Dominum eos docere, vnde contra eorum ſuperbiam & calumniam (dæmonium habes) aſper erat, quι vt exprobrantes ſufferret (Samaritanus es tu) multâ manſuetudine vtebatur.*

Quam vulnerant calũnia, quæ pertinet ad mores?
Chryſ.

83. Iob patientiſſimus egregium agebat Concionatorem, Principem ſanctiſſimum qui geſſiſſet. Variis eum tres illi Proceres calumniis agitárunt, quæ quidem eum peccatorem eſſe innuebant, hypocriſiſque maculâ fœdatum. Addidere improperia circa fortunæ vulnera, inopiam, lepram, &c. At Princeps cùm patienter cuncta alia ſuſtuliſſet, acriter contra calumniam circa mores inuexit. *Vſquequò affligitis animam meam, & atteritis me ſermonibus?* Cap. 19. Particula, *Animam meam* ponderanda eſt. De calumniâ eorum quæ ad corpus ſpectant non curo; profiteor enim me cunctis denudatum. *Spoliauit me gloriá meâ, & abſtulit coronam de capite meo, Venerunt latrones, & obſederunt in gyro tabernaculum meum. Noti mei quaſi alieni receſſerunt à me. Seruum meum vocaui & non reſpondit. Pelli meæ conſumptis carnibus adhæſit os meum, & derelicta ſunt tantummodò labia circa dentes meos. Afflicto corpori* addit afflictionem, tacebo, profitebor; animam autem cur affligitis, me vnum è filiis Belial reputantes? *Scio quod Redemptor meus viuit* in animo meo, *& in nouiſſimo die de terrâ ſurrecturus ſum.* Cap. 20. Vt repellam circa mores animi calumniam *derelicta ſunt tantummodò labia circa dentes meos.* Egregiè Ambroſius lib. de Interpel. cap. 3. *Patiebatur vulnera caro eius; manebat autem* (caro illa circa dentes) *vt tentationes illas verborum vinceret.* Deſpectum inimicus tuum iactat natalium? Fabri filius es, Samaritanus es: tace. Peccator es, legis es tranſgreſſor: clama, qui publico docendi, aut concionandi muneri incumbis. Redemptorem in me viuentem habeo, non dæmonium.

Iob publicū & Principatus, & concionatoris munus agēs, patiens ad corporis calũniam, ad animi reſpondet, ſe oſtendens Deum habere, non dæmonium.
Iob 19.
Iob. 20.

Derelicta ſunt ei labia tantummodo, vt reſpondeat, & confundat calumniatores.
Ambroſ.

84. Sanctiſſimus Propheta Elias Baal Prophetas Dei occidit monito. Nunciauit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidiſſet vniuerſos Prophetas. Sæuit fœmina in Diuum, timet ille, *& fugiens abiit, quocumque eum ferebat voluntas. Cúmque veniſſet, & ſederet ſubter vnam iuniperum, petiuit animæ ſuæ, vt moreretur.* 3. Reg. 19. Cur animæ petit vt moriatur, non corpori? Ambroſius lib. de fuga ſecu. cap. 6. *Vtique non mulierem fugiebat Propheta, ſed ſeculum.* Excitatæ vulgares calumniæ circa Eliæ actionem eum homicidam crudeliſſimum proferentes, animum fortiſſimum lethaliter vulnerárant, quod cùm Propheta reſpondere non poſſet, vt veritas innoreſceret, petit animæ vt ſine medicamine moriatur.

Elias quaſi ſine medicamine petit ex calumniis vulgi animæ vt moriatur, quia non poteſt reſpondere.
3 Reg. 19.
Ambroſ.

85. Si decet vel fœminis nobilibus ad calumnias circa mores reſpondere, arctiori iure viri publicum agentes munus decebit circa mores calumniæ propulſatio. Annæ oranti Sacerdos. *Vſquequo ebria eris? digere vinũ quo mades.* At illa, *Nequaquam Domine mi: nam mulier infelix nimis ego ſum, vinúmque, & omne, quod inebriare poteſt, non bibi. Ne reputes ancillam tuam quaſi vnam è filiabus Belial: quia ex multitudine doloris mei locuta ſum.* Id eſt, *effudi animam meam in conſpectu Domini.* 1. Reg. 1. Ac ſi diceret, Infeliciſſimam me mulierum appelles, tacebo; at filiam Belial non patiar haberi; *Ego dæmonium non habeo,*

Si fœminæ nobili reſpondere decet ad calumniam circa mores, arctiori iure viro publicũ munus agēti.

beo , ſed glorifico Deum, in Domini conſpectu præcordia profundo.

86. Tunc Eli, *Vade in pace* Chryſoſtomus, *Pro contumeliâ copioſo accepto pacis viatico diſceſſit.* Præmio afficitur ex contumeliâ illata, quæ non ſubiecit patienter, ſed reſpondit? Porrò fœminam nobilem decet calumniam ad mores tendentem fortiter propulſare: quid viro publicum munus exercenti? Falſum crimen Suſannæ nobiliſſimæ fœminæ imponitur, damnatur, neci addicitur ſubeundæ. *Exclamauit Suſanna voce magna.* Daniel. 3. Cur exclamauit? Quia nobilitatis gloriam macularit? Quia florum ætatis æſtum viderit? Quia ſe propinquorum opprobrium aſpexerit? Quia mariti indignationem ſubierit? Quia cunctis temporariis bonis ſpoliata ſit? Minimè verò, ſed quia circa mores paſſa calumniam non licet reſpondere, vt conuincat calumniatores. Ambroſius de Fuga cap. 9. *Plorans Suſanna, quod crimen ei obiiceretur, non mortem deplorans, ſed caſtitatis calumniam.* Tam decens quidem nobili fœminæ calumniatores repellere, vt Deus acerrimum pro illâ defenſorem excitârit, qui calumniatores confunderet, & puniret. Fœminæ decet, concionatori, Prælato non licet? Dion in Oeconom. *In primis vtile eſt familia domino increpatio calumnia.*

Præmio afficitur de calumnia illata qua reſpondit calūniatori. Chryſ.

Dion.

Observatio X.

Ad illa verba:

Ego dæmonium non habeo, &c.

Seſe Chriſtus abnegat dæmoniacum, non negat Samaritanum, ſeu cuſtodem: vt gloria inter calumnias innoteſcat.

Dum enim calumniis vulneratur innocentia, ipſius gloria aſſolet rutilare.

87. AVGVSTINVS apud Saa, *Cum duo Domino obiecta eſſent, non ſe negauit Samaritanum, neuerat enim noſtrum eſſe cuſtodem; & quidem ipſe eſt Samaritanus, qui acceſſit ad ſaucium, & miſericordiam impendit.* Quis crederet vocabulum illud ipſum, quo Iudæi calumniatores ad Domini confuſionem vtebantur, ipſius gloriæ aſſerturum fulgorem? *O Samaritanum* calumniatores clamant, ſiue ô cuſtodem hominum, ô Medicum plenum miſericordiâ!

Auguſt.

88. Demoſtenus ſcitè aiebat, *Calumnia aliquantiſper quidem audientium opinionem confirmare videtur, ſed breui progreſſu temporis, nihil ipsâ imbecillius eſt*; quia ipſa ſe prodit, & viri calumniâ affecti exponit fulgorem. Audi Dionem in Oeconom. *Cùm Pelopidas fortis quidam miles per calumniam apud Principem deferretur*: Hic pugnator eſt timidus, terga vertit periculo: *Equidem, ait prudens: ſacta eius egregia reſpicio, cum calumnia verba audio.* Quia ſcilicet calumnia efficit eius qui ſauciatur, gloriam fulgurare.

Calumnia ipſum vocabulum aperit vera patientis gloriam. Demoſt. Dion.

89. Infans Moyſes è fragili cymba egreditur, *ſuſcepit mulier, & nutriuit puerum, adultumque tradidit filia Pharaonis, quem illa adoptauit in filium, vocauitque nomen eius Moyſes dicens: Quia de aqua tuli eum.* Exod. 2. Nomen ei imponit, *In aquâ natus*, vt vulgariter dictitamus, *Nacido en las maluas.* Nomen id nonnihil continet improperij? Ipſum gloriam Moſis manifeſtè exponet. Videt Moſes Hebræum à quodam Ægyptio diuexari, irruénſque necat vulneratorem. Imperfectus hom.25.in Mat. *Perdidit beneficium ſuum Ægyptus, non potuit benè nutriendo facere ſuum, qui melius naſcendo fuerat alienus.* Si occidens vnum homuncionem apparet alienus, quid cùm Pharaonem, eiúſque currus pelago faciat immergi quaſi aquarum dominator? *In aquâ natus* fortè quiſpiam æmulus obiecerit improperantis affectu: Aquæ eum oſtentabunt Deum Pharaonis. *Samaritanus es*, cuſtodem hominum, munificum medicum opprobrij vocabulum exponet.

Vile nomen impoſitum Moyſi, eius poteſtatem aff. ctabat. Exo.2. Imperf.

90. Vt Ieſu Regnum irrideant, eum coccineâ chlamyde exornant, mox eum homuncionem reputantes extractâ chlamyde, proprio induunt veſtimento. Tunc planè abiecta propria veſtis Chriſtum Deũ eſſe manifeſtat. *Exuerunt chlamyde, & induerunt veſtimentis eius.* Mat.27. Vbi Hieronymus, *Veſtes priſtinas recepit, ſtatimque elementa turbantur, & Creatori teſtimonium dat creatura.* Quare cùm recipit veſtimenta abiecta, purpura extracta, Creator apparet, Imperator cœleſtis oſtenditur: Porrò quia illa chlamydis, ac veſtium mutatio Iudæorum calumniam exprimebat. Qui, enim purpuream veſtem extrahunt, quaſi clamant confictus Rex eſt, ſe falsò Regem affectauit. Igitur illa ipſa actio, quâ calumnia Regni exprimitur verum Chriſti acti. calumnia Regnum manifeſtat.

Cum calumniatores Ieſu nomine vili notant, eodem eius Deitatem prædicant. Mat. 27. Hieron.

91. E Cruce pendentem nomine Ieſum calumniatores turpi notare conantur: *Vah qui deſtruis Templum Dei, & in triduo reædificas illud.* Mat. 27. Tunc tota natura ambire videtur deſtructionem, vt rurſum ædificaretur. *Tenebræ factæ ſunt, &c.* Vbi ob contumeliam, & calumniam Chriſtus deſtructor & ædificator Templi vocitatur, verè naturæ deſtructor renouatórq; eſſe aperitur. Chryſ. homil. 89. in Mat. *Quando contumeliando, & calumniando, animum ſuum expoſuerunt: Vah qui deſtruis, &c. tunc tenebræ apparent, &c. Sed quo modo omnes mirati non ſunt, vt Deum ipſum putarent? Miror,* (ac ſi diceret) quòd vbi calumniatores nomen ei illud impoſuerunt, vt Deitatem eius obnubilarent, non illicò dignouerint Creatorem; quia nomen calumniæ illicò viri fulgorem manifeſtat.

Calumniæ oſtentat Domini ſuffixi imperiam. Mat.27. Chryſ.

* * *

Observatio XI.

Ad illa verba:

Non-ne bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, &c.

Chriſtus, quia cum Samaritanis tempore exiguo degit, Samaritanus à Iudæis habitus eſt, ideóque odio habitus.

Cum peccatore enim ſocietatem iniens, eius cogeris ſubire infamiam.

92. Rupert. — RECOLO Ruperti ſententiam, cur Samaritanum Iudæi Ieſum appellarunt? *Fortè pro eo, quod apud Samaritanos biduò manſit.* Cum Samaritanis degit? Samaritanus eſt. Vidit venator ille (de quo Herodotus) ceruum ex ſpecu leonis progredientem. *Miratus ipſe Brutus venator, quod leo cum eſſet, cornua cerui geſtaret.* Si ceruus erat, quid mirum cornibus naturam exprimere? Leo planè Bruto erat, qui viderat eum cum leone commune habitaculum ſortiri, iniréque ſocietatem. Leo eſt qui cum leone habitat, miror leonem cornua cerui præferre. Chriſtus cum Samaritanis habitat? Samaritanus eſt. Miror ſpecie Hebræum obiici. Quid inde? *Et dæmonium habes.* Samaritani dæmoniaci, exleges, eorum ſocius impietatem imitaris, *in Principe dæmoniorum* (loquor cum Origene) *dæmonia eiicis.* Neceſſum tibi eſt praui ſocij ſortem ſubire, infamiam tolerare.

Cum leone degit leo est, licet homo appareat. Herod.

Orig.

93. Iuſti filij Dei, mancipia peccatores appellantur in ſacris. Filij Iacob *ingreſſi ſunt terram Ægypti*, ſemel & iterum; cum Ægyptiis autem commorantes nomen filiorum in mancipiorum appellationem commutârunt, ſociorum infamiam ſubeuntes. Geneſ. 42. Cyrillus lib. de Adorat. *Viſum eſt filiis Iacob vtile, vt proficiſcerentur ad Ægyptios, profectionis cauſa erat, emere alimenta. Verum tempore ſocietatis procedente ignominioſum ſeruitutis iugum ſubiit illa olim à patribus generoſa & libera multitudo.* Cum Ægyptiis mancipiis Hebræi degunt? mancipia ſunt: communis erit ſociorum infamia.

Hebræi cum Ægyptiis degentes mancipia reputantur. Gen. 24. Cyrill.

94. Populo delinquente, à Dominóque ideo proiecto, Moyſes clamauit: *Aut dimitte illis hanc noxam, aut dele me de libro tuo.* Exo. 23. Rupertus, Quare? Certè *quia homo peccator ſum*, Dæmonium habeo. An alicuius es conſcius delicti? Minimè. Loqueris ergo ex humilitatis affectu. Loquor ex communis ſenſus dictamine. Cum peccatoribus dego, peccator habebor, ſi illi à te vti Samaritani dæmoniaci ſeparantur, eodem me iaculo perfodi neceſſum eſt.

Moſes cum idololatris habitans, vel à Deo ipſo veretur idololatra haberi. Exo. 23. Rupert.

95. Num apud cæleſtem curiam huiuſmodi ratio diſcurrendi? Aquis diluuij non ſolùm impij Caini filij, ſed & pij Sethi nati ſuffocantur, ſtante Numine, *Omnis quippe caro corruperat viam ſuam.* Geneſ. 7. Profectò filij Sethi corruptione minimè laborabant, ſed degentes cum peruerſis Caini filiis quaſi impij Cainitæ vel à Domino quodammodò reputantur. Theodoretus quæſtion. 50. *Delere ſobolem Caini voluit Deus, & piorum illi tribus commixta erat.* Si ergo piorum commiſcetur impiæ Caini poſteritati Sethi pia generatio, ſoli Caini poſteri deleantur, Sethi nati ſeruentur. Iam ſoli Caini filij intereunt. Quonammodò ſoli, ſi Sethi filij ſimul exterminantur? Quia filij Sethi cum Caini filiis commorantes vel à Deo quodammodo Cainitæ habentur. Communis quippe ſociorum infamia, ſimile ſupplicium.

Filij Sethi pij cum Caini filiis impiis degentes, à Deo quodammodo impij reputantur. Gen. 7. Theod.

96. Obiicies, Chriſtus apud Ægyptios degens nec Ægyptius, nec dæmoniacus olim habitus eſt. Certè ex eo Ieſu Deitas innoteſcit, ſic vult infans, ſic iubet. *Ex Ægypto* (ait Pater) *vocaui Filium meum.* Luc. 2. Non ille Ægyptiorum filius, ſed meus, Hebræus eſt degens inter Ægyptios, virtutum fulgore coruſcat inter tenebras ambulans. Inde planè infantis Deitas innoteſcit. Ambroſius ad Pſalm. 4. *Dicit ei Pater, Filius meus es tu; generationis meæ in te priuilegium recognoſco quem nulla macula potuit inquinare peccati. Inter peccatores verſatus es, ſed nullus uſus potuit ad te peruenire peccati.* Deus eſt, qui peccatorum conciuis aut non delinquit, aut ſaltem infamiæ notam non patitur.

Solus Ieſus poteſt inter peccatores degens non deturpari, nam Dei Filius. Luc. 2. Ambroſ.

SECTIO SECVNDA.

Chriſtus Iudæos confundit.

TEXTVS.

VERS.51. AMEN, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſeruauerit,
mortem non videbit in æternum. 52. Dixerunt ergo Iudæi:
Nunc cognouimus, quia dæmonium habes. Abraham mortuus
eſt, & Prophetæ: & tu dicis: Si quis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit
mortem in æternum. 53. Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui
mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Quem teipſum facis? 54. Reſpondit
Ieſus, ſi ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt; eſt Pater meus, qui glori-
ficat me, quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt. 55. Et non cognouiſtis eum:
ego autem noui eum: Et ſi dixero, quia non noui eum, ero ſimilis vobis mendax:
Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. 56. Abraham pater veſter exultauit,
vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt. 57. Dixerunt ergo Iudæi ad eum.
Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? 57. Dixit eis Ieſus:
Amen, amen dico vobis: Ante quàm Abraham fieret, ego ſum.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

De Iudæorum inſtantiâ circa ſententiam Saluatoris.

1. *Vera æterna mors.* August. AMEN, *amen dico vobis: ſiquis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum.* Sermonem continuat, vtilitatem ſuæ doctrinæ proponens, quæ à morte liberat æternâ. Damnationem planè mortem æternam appellauit, quamuis enim omnes reſurgent, qui ad pœnam ſuſcitantur, mortem ſubire dicuntur. Auguſtinus, loquitur de morte æternâ, quæ vera mors eſt; nam iſta, quâ corpus relinquitur, migratio eſt. Addit Chryſoſtomus, *Indicat occultè, quòd ei nihil poſſunt facere; ſi enim qui ſermonem eius ſeruabit, non morietur in æternum, multò magis ipſe non poteſt mori.*

2. *Æterna legis obſeruationi reſpondet ab æterna morte liberatio.* Auguſt. Origen. *Non videbit.* Quid mortem non videre? Auguſtinus, *Non experietur mortem.* At quinam ſeruandi ſermonem modus innuitur? Æternus planè, nam qui vſque in finem non perſeuerauerit, æternâ à morte non liberabitur. Sit igitur æterna ſermonis obſeruantia, vti mors fugiatur æterna. Porro æterna eſt, dum vſque ad vitæ terminum cuſtodis quaſi obfirmatus æternum cuſtodiæ propoſitum. Origenes, Verbum hoc, *In æternum coniungendum eſt cum vtroque præcedentium; qui enim in æternum ſeruauerit ſermonem Chriſti, mortem non videbit in æternum. Eo vſque enim quis mortem non videt, quo vſque Chriſti verbum cuſtodit: quod ſi cuſtodire ceſſet, ſubinde mortem videt.*

3. *Vim particulæ Nunc expendo.* *Dixerunt ergo Iudæi, Nunc cognouimus, quia dæmonium habes.* An negant ſe ante id cognouiſſe illam particulam, *Nunc cognouimus* apponentes? Minimè, ſæpe enim id affirmauerant: ſed indicant illud idem ſufficiens argumentum id affirmandi exiſtere, etiamſi nullum aliud præceſſiſſet. Similis locutio illa: *Nunc cognoui, quòd timeas Deum.* Geneſ.22. Hoc ſolo (ac ſi diceret) oſtendis, te Deum timere. Si aliàs non noſſem, hoc ſolo adduceret documento. Euthymij non improbo expoſitionem fantis: *Nunc magis cognouimus.* Ioa.16. *Nunc cognouimus, quod ſcis omnia.* Aptiorem autem noſtram reputamus, quam Toletus & alij expreſſerunt. Gen.22. Euthy. Tolet.

4. *Cur verba Ieſu dæmonio tribuebant.* Origen. Euthy. Rogas, quanam ratione illa verba Chriſti: *Siquis ſermonem meum ſeruauerit, &c.* dæmonio illi tribuerent? An, ex Origenis ſententiâ, quia *omne peccatum dæmonio tribuebant?* Non; quamuis ergo qui delinquit diaboli inſtigatione peccat: ſed non ideo dicitur dæmonium habere. Num, ex Euthymij mente, quia *ſe maiorem Deo quodammodo faciebat*; nam ſermo Dei à morte Prophetas non liberauit? Minimè, quia tunc intuliſſent contra eum: Es tu maior Deo? & non: *Es tu maior Abraham?* Reſpondeo ideo illos aſſeruiſſe dæmonium habere, quia omnibus Prophetis, & Patribus anteponere ſe videbatur, quos cùm illi homines Dei eſſe crederent, Chriſtum autem inferiorem multò reputarent, alienum à Deo talem putabant ſermonem: propterea dæmonio tribuebant, qui in Dei iniuriam plura iactat, quàm poteſt. Didici ex Caietano. *Impoſſibilem reputabant veritatem Ieſu verborum, & propterea dicunt, ſe nunc cognouiſſe, quòd dæmonium habet; vtpote loquens manifeſtè falſa, & impoſſibilia.* *Authoris ſententia.* Caiet.

5. *Error Iudæorum.* *Abraham mortuus eſt, & Prophetæ, & tu dicis: ſiquis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum.* Ac ſi dicerent, Quonammodo is erit a Deo, qui dicit, ſermonem ſuum à mor-

te

te liberaturum in æternum: quando quidem omnes, qui à Deo erant Moyſes, Abraham, & Prophetæ mortui ſunt. Haud Chriſti ſermonem de damnationis æternitate percalluerant. Toletus, *Non intellexerunt verbum Chriſti, quod de æterna damnatione erat; quam ſermonem Chriſti ſeruantes nec viderunt, nec guſtarunt. Mortuus ergo eſt Abraham* (ait Anſelmus) *ſed non illâ morte, quam Dominus dixit. Mortem non guſtabit.* Strabus, *Quod dicitur, videbit, vel guſtabit, nihil aliud eſt, quam experietur.*

Tolet. Anſel. Strab.

6. *Confirmant Iudæi argumentum.*

Numquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt? & Prophetæ mortui ſunt. Abrahã patrem vocant, ſe hac cognatione ſine virtutum expreſſione iactantes. Interrogando pronunciant; eſt enim maior in interrogatione energia, vt Chriſto iactantiam, & ſuperbiam imponant. Si tuus ſermo in æternum à morte liberat ſeruatores, numquid te Abrahæ & Prophetis aſſeris ſuperiorem, qui omnes mortui ſunt? Verbum hoc dæmoniacum prorſus eſt.

7. *Iactantia Ieſum inſimulant.* Chryſ. Beda. Caietan.

Quem teipſum facis? Iactantiæ & ſuperbiæ Chriſtum accuſant, vti Chryſoſtomus hom. 54. adnotat. Beda ſic exponit, *Cuius meriti, & dignitatis vis credi?* Ex iactantia id dæmoniacã dictum. Caietanus, *Sicut à contumeliâ incohârunt, ita in contumeliam terminant. Non dicunt, Quis es? Sed, quem te facis? Significando, quod ſeipſum exaltaret, quòd ſibi ipſi arrogaret perſonam, quæ non eſſet: dicendo tantam eſſe vim ſermonis ſui, vt ſeruaret à morte.*

§. II.

Ad Patrem reſpondens Chriſtus ſuam gloriam refert.

8. *Infirmat Chriſtus argumentum.* Auguſt.

SI ego glorifico meipſum, gloria mea nihil eſt. Auguſtinus, *Reſpondet ad illud: Quem teipſum facis? gloriam ſuam referens ad Patrem; de quo eſt.* Si ego (ait Dominus) me vt homo glorificarem, parum, aut nihil gloriæ conſequi poſſem; quæ enim homo ſua gerere virtute valet, exiguum eſt. Aſt quæ ego facio non ſunt hominis meri, ſed Dei, qualia ſunt innumera ſigna, quæ excitaui. Non ergo me glorifico, aut iacto, ſi non vt homo, ſed vt Deus gero.

9. *Probat ſe ex Deo.* Caiet.

Eſt Pater meus, qui glorificat me. Non ego vt homo, & humanis operibus me glorifico, & declaro me Dei Filium, Chriſtum verum; ſed Pater me glorificat, id eſt, Diuinitatis operibus, quæ nemo præſtaret niſi Deus. Non ergo ambitionis, aut iactantiæ humanæ me poteſtis inſimulare. Ex Caietano totam confirmo expoſitionem, *Si ego homo, ſecluſo Deo, facio meipſum glorioſum, vt vos dicitis, gloria mea nihil eſt, tum quia vana, tum quia falsò eſſet gloria, quam ego mihi vſurparem. Eſt Pater meus, qui glorificat me. Ecce vnde veniunt verba glorioſa de me ſcilicet à Patre meo.*

10. *Iudæos, quæ illos ex Deo non eſſe.* Tolet. 1. Reg. 2.

Quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt, & non cognouiſtis eum. Dixi, Patrem meum glorificare me, ſcitote autem hunc meum Patrem eſſe eum, quem vos dicitis Deũ eſſe veſtrum, & re vera non cognoſcitis eum. Id eſt, *re verà non veſter non eſt,* Toleto expoſitore. Cognitionem appellat non eam, quæ ſolum actum dicit intellectus, ſed quæ ſimul actum continet voluntatis, quâ homo affectu & imitatione ſuum fertur in Deum, quam homines iniqui non habent. *Filij Eli filij Belial neſcientes Deum.* 1. Reg. 2.

Ego autem noui eum, & ſi dixero, quia non ſcio eum, ero ſimilis vobis mendax: ſed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Duo neceſſaria ſunt, vt aliquis nôſſe Deum dicatur, veram habere illius cognitionem, & mandata eius ſeruare. Hinc ſequitur Chriſtum obſeruatorem mandatorum Patris nôſſe eum; Iudæos autem illos minimè nôſſe, qui mandata eius non cuſtodiebant. Ideo appellat mendaces, quia ſe Deum nôſſe, & habere Deum pro patre affirmabant, cùm tamen mandata eius non obſeruarent. Mendacij huiuſmodi Ioannes meminit 1. Can. 2. *Qui dicit, ſe nôſſe Deum, & mandata eius non ſeruat, hic mendax eſt.* An mendaces appellat affectu vindictæ? Certè diuinæ gloriæ zelo, qui Diuinitatem eius dæmonio tribuebant. Simúlque vt maieſtatem ſuam aliquâ ex parte oſtenderet. Interlinearis, *Ero vobis ſimilis mendax, qui dicitis, vos ſcire, & neſcitis.* 11. *Quidnam requiritur, vt Deũ quis noſſe dicatur?* 1. Ioa. 2.

Abraham pater veſter exultauit, vt videret diem meum, vidit, & gauiſus eſt. Quinam dies ille? Chryſoſtomus hom. 54. *Diem paſſionis Chriſti interpretatur.* Hieronymus Dan. 8. & Gregorius homil. 18. diem illum intelligunt, quando Trinitatis myſterium ei eſt reuelatum. *Tres vidit, & vnum adorauit.* Gen. 18. Auguſtinus, diem Incarnationis exponit, qui Abrahæ fuit per reuelationem manifeſtatus, nempe tempus determinatum aduentûs eius. Conteſtatur Irenæus lib. 4. cap. 18. Subſcribo, & expono. Pater veſter Abraham ſummo expetiuit affectu Incarnationis meæ diem videre: vidit, & gauiſus eſt. An non inde conuincimini ab Abrahamo patre veſtro alieni, qui non eo die gauiſi eſtis. Nouerat certè ex diuinâ reuelatione Abraham Dei Filium de progenie ſuâ carnem ſumpturum, ac ſummopere cupiebat tempus, ac diem agnoſcere, quando id futurum; Deus aperuit, & tunc gauiſus dicitur. Vim gaudij exprimit Auguſtinus, *Quale gaudium fuit videntis Verbum apud Patrem manens, & aliquando in carne venturum, nec de Patris gremio receſſurum?* 12. *De quonam die loquatur?* Chryſ. Hieron. Greg. Geneſ. Auguſt. Irenæ. Auguſt.

§. III.

Adhuc Iudæi inſtant, & Dominus repellit inſtantiam.

QVinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? An Dominus prope quinquagenarius erat? Aſſerit Irenæus lib. 2. cap. 39. colligens poſt quadrageſimum ætatis annum prædicare cœpiſſe, & propè annum quinquageſimum eſſe paſſum: & referens ſeniores Aſiæ hanc a Ioanne doctrinam audiuiſſe, vti Papias expreſſit. Porro hæc ſententia reiicienda, vt quæ Euangelicæ hiſtoriæ nullatenus valeat accommodari. Certè Papias (vti refert Euſebius lib. 3. Hiſt. cap. 39.) ex verbis Ioannis non ſatis intellectis aliqua tradidit, quibus aliis errandi occaſionem ingeſſit. Inter hoſce Irenæum adnumerat. 13. *An quinquagenarius ferè Dominus?* Irenæ. Euſeb.

In primis affirmo, Chriſtum paſſum anno trigeſimo ſuæ ætatis, nempe completo trigeſimo ſecundo, & iam trigeſimo tertio inchoato, principio 14. *Ætas Chriſti annorum triginta triû.*

cipio decimi octaui Imperij Tiberij: nam inter ſecundum & quadrageſimum Imperij Auguſti, quando natus eſt, & decimum octauum Tiberij nondum expletum, quando mortuus eſt, triginta tres non expleti numerantur. Ita Ignatius epiſt. ad Trallian. Epiph. hær. 78. & alij apud Irenæ. lib. 2. cap. 39. Quonam ergo ſenſu profari Iudæi: *Quinquaginta annos nondum habes, &c.*

Ignat.

15. Iam expono. Huius annorum numeri meminerunt, non quòd Chriſtus quinquaginta annorum eſſet, qui trigeſimum tertium non excedebat, ſed vt ſignificarent quantùm intercederet temporis inter eum & Abraham, quando, etiam ſi haberet ætatem multò maiorem ea, quam agebat, Abrahamum vidiſſe non poterat. Sic Toletus. Facilius tamen dixerim, quinquaginta annorum feciſſe mentionem, vt certam propoſitionem, quæ refelli non poſſet circa ætatem exprimerent. Nam ſi dicerent, *Triginta*, aut triginta quatuor, &c. fortaſsè multum ab ſcopo aberrare timerent. Vnde tutam propoſitionem expoſuerunt. Ad hunc ſenſum allicio Caietanum. *Vt in tute verba proferrent, dicunt quinquaginta annos, cùm Ieſus duos ſuper triginta annos haberet.*

Sententia Toleti circa quinquaginta annos. Tolet.

Authoris expoſitio facilior.

Caiet.

16. An fideliter Chriſti verbum retulerint? Minimè; non enim dixit ſe Abrahamum vidiſſe, ſed Abrahamum vidiſſe diem eius. At ipſi hoc fieri non poſſe exiſtimantes, niſi & ipſe Abrahamum vidiſſet, quia hoc ad calumniandum accommodatius erat, id aſſumunt decepti planè; quia ante quàm fiant, & ſint poſſunt videri. Abrahamus reuelatione Dei filium in carne vidit aſſumendâ ante quàm humanitate eſſet indutus.

Non fideliter referunt Ieſu verba.

Amen, amen dico vobis (Ieſus inquit) *antè quàm Abraham fieret, ego ſum.* Admittens Chriſtus eorum obiectionem reſpondet, præcipuo eorum errori volens mederi, quo merum illum hominem exiſtimabant. Suam ergo aperit Deitatem: *Ego ſum.* Verbum *ſum* maximè Deo proprium eſt, tum ob amplitudinem ſignificationis: Deus enim omnem entis rationem, & perfectionem in ſe habet; creaturæ autem determinatam quandam, ideo ſunt homo, leo, corpus, viuens, aut quid aliud; at abſolutè & vniuerſaliter non dicuntur, *ſunt*; quia maxima pars ipſius eſſe non eſt in eis. Deus eſt qui abſolutè eſt ob ſimplicitatem, ob æternitatem inuariabilem. Quod fuit, non eſt: quod erit, nondum eſt: at quod eſt, non habet mutationem, & dum præſens eſt, inuariabile eſt. Chryſoſtomus, *Verbum* ſum *Diuinitatem exprimit.* Auguſtinus, Verbum *Fieret* hominem, è contrariâ ratione, exponit Abrahamum. 17.

Suam exprimit Deitatē. Chryſ. Auguſt.

IN IESVM LAPIDATIONIS PERICVLVM SVBEVNTEM

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX IVDÆORVM CONFVSIONE.

Observatio I.

Ad illa verba:

Si quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non guſtabit in æternum, &c.

Iratis, lapidatoribúſque Iudæis ſeſe Chriſtus liberè opponit, & exponit, acria dogmata enuncians; quia ſe liberum à crimine agnoſcit.

Peccator enim ſolus timore perculſus, vocem efferre non audet.

18. Aſſerit D. Gregorius hom. 18. verba illa: Amen, *amen dico vobis* quandam arguentis energiam innuere. *Creſcente malorum peruerſitate, non debet prædicatio frangi, ſed augeri. Sic Dominus cùm dæmonium habere dictus eſſet, largius prædicationis ſuæ beneficia impendit.* Nec enim pauore concutitur calumniis actus, qui ſe immaculatum inuenit. Arguentes ſolummodo peccator non audet redarguere, quia peccatum loquendi aufert libertatem.

De Concionatorum puritate, vt increpare elata voce valeāt.

Gregor.

19. Poſt delictum Adamus vocem Domini audiuit. *Cùm audiſſet vocem Domini deambulantis in Paradiſo, abſcondit ſe.* Gen. 3. Nō vulnerat Dominus, non incutiens horrorem apparet ſub ſpecie terribilis gladium flammeum ſtringentis, ſed ſub formâ viri deambulantis ad auram captandam: vbi ex quorundam ſententiâ verbi Incarnatio tam hominibus glorioſa, amica peccatoribus figuratur. Et tamen Adam pauore correptus fugit, abſconditur. Cur timeret? Nunquam non peccator cuncta habet ſuſpecta. Chryſoſtomus hom. 8. ad popul. *Talis eſt peccantium conſuetudo, omnia ſuſpecta habent, vmbras tremunt, omnem ſpiritum timent, & quemquam putant contra ſe venire.* Quàm pauca Adam loquitur, quàm ſubmiſsâ voce vſus eſt? Delictum reſpondendi adimit libertatem. Sacerdos Angelica puritate conſpicuus audet vocem efferre, Regemque Oziam increpare. *Non eſt tui officij Ozia, vt adoleas incenſum Domino.* 2. Paral. 26. Ad

Adamus poſt delictum ſubmiſſe loquitur; peccatū enim formidinem incutit, loquendi tollit libertatem. Gen. 3.

20. *Sacerdos Angelica puritate fulgens arguit voce horribili Oziam.*

30. *Abrammen, virumque ſanctum quẽ libet oportet excuſare de officio ſo mendacio.* Gen.12. Lipom.

Abram vxori, *Dic obſecro, quòd ſoror mea ſis.* Gen.12. An fuerit Abram officioſo mendacio maculatus? Reſpondet Lipomanus, *Dicendum, quòd non oportet excuſare virum ſanctum de officioſo mendacio, vel duplicitate in verbo.* Sed Authoris grauis quidem veniâ, ſententiam taxo quòd implicationem videatur cõtinere. *Non oportet*, ait, *excuſare virum ſanctum de officioſo mendacio.* Si diceret, *virum* ſolummodo, excuſare illum non oporteret, quia omnis *homo mendax*; at addendo *ſanctum* aſſeruit oportere maximè excuſare à mendacio; ſanctum enim virum dedecet mentiri. Vnde Auguſtinus lib.16. de ciu. cap.19. curat viriliter oſtendere, virum ſanctum nullatenus vel leui fuiſſe mendacij piaculo maculatum. *Nihil mentitus eſt Abram, quia propinqua illi erat vxor illius. ſicut etiam Loth eadem propinquitate cùm fratris eius eſſet filius, frater eius eſt dictus. Itaque vxorem vir ſanctus tacuit, non negauit.* Nec enim diabolicum vitium ſanctitate conſpicuum virum deceret. (August.)

31. *Non decebat tantum Patriarcham mentiri.* Gen.22. Origen.

Famulis Patriarcha profatur, *Poſtquam adorauerimus, reuertemur ad vos.* Geneſ. 22. Quæritur, num fefellerit Abraham? Affirmo minimè fefelliſſe tantum virum, quem mendacium admodum dedeceret. Audi Origenem apud Lipom. *Dic mihi Abraham, verum dicis, aut fallis? ſi verum dicis, non facies eum holocauſtum.* vt poſſis cum filio reuerti, vt verificetur verbum: *reuertemur ad vos. Si fallis, tantum patriarcham non decet fallere.* Ideo vt à mendacio ſanctiſſimum virum excuſet, adiicit ex Abrahami ſeſe defendentis ore: *Verum dico, & holocauſtum offero puerum, & cum ipſo redeo ad vos. Credo enim, & fides mea hæc eſt, quòd à mortuis ſuſcitare eum potens eſt Deus.*

32. *Viros ſanctos licet aliis leuibus maculari delictis mirandum non ſit, non tamen mentiri mirarer.* Gen. 27. Lipom.

Aliis fateor maculis leuibus frequenter viri egregij & ſancti poſſunt maculari: at mendacio difficilè profitebor. Vnde miror Lipomanum tam facilè vt ſe à difficultatibus expediat, leuis mendacij Sanctos inſimulari permittere. Dixit Iſaaco Iacob, *Ego ſum Eſau primogenitus tuus.* Gen. 27. Mentitusne Iacob? Lipomanus, *Ego non ita neceſſarium duco Patres veteris Teſtamenti à mendacio maximè officioſo excuſare, cùm Apoſtoli multo eis perfectiores à peccato veniali non fuerint immunes. Vnde Ioannes, ſi dixerimus, quoniam peccatum non habemus, noſmetipſos seducimus.* Profectò non miror Apoſtolos vel in gratiâ confirmatos aliquod leue crimen admittere: vnde Patriarchas ab huiuſmodi non libero piaculis. Aut otioſo verbo vtantur, aut iracundiæ ſuccendantur veniali calore &c. At non conceſſerim Apoſtolos, aut Patriarchas vel leuiſſimo mendacio maculatos. Tantos etenim viros (vt loquar cum Origene) *non decet fallere.* Vnde Chryſoſtomus laborat, vtiliter equidem, vt Iacobum à mendacij ſuſpitione poſſit vindicare. *Ne indages*, ait, *tantum quod fit, ſed attende etiam ad ſcopum, &c.* (Chryſ.)

33. *Vel Gentiles dæmoniacos mendaces appellant.* Homer.

Cùm video hominem mendacem, me exiſtimo dæmonij progeniem nactum eſſe. Ex Gentilium ore exaudi. Homerus lib.1.Iliad.

Exoſus enim mihi ille veluti inferni porta,
Qui aliud quidem occultum habet in mentibus,
Aliud vero ore profert.

Eſcob.& Mend. in Euang.de Temp. T.II.

Sophocles, (Sopho.)

Malum eſt falſa eclare, neo virum decet ingenuum.

Menander Comicus,

Profectò diabolica res eſt mendacia loqui.

Chæremon Comicus. (Chære.)

Bonis falſa dicere non conuenit.

Tullius lib. 3. offic. *In virum bonum non cadit mentiri vel emolumenti ſui causâ.* Exaggerat Orator pro Roſc. id, quod Lipomanus leue piaculum appellat, *Quæ pœna à diis immortalibus periurio, hæc & mendaci conſtituta eſt.* An non quia leue hoc piaculum cùm ſit, egregium virum maximè videatur deturpare? Herodotus lib.1. *Turpiſſimum apud Perſas ducitur mentiri, ſecundò in ære alieno eſſe.* Quale mendacium quod grauius furto reputatur? Plura mitto, vnum illud Epæneti apud Plutar. in Lacon. exprimens. *Dicere ſolitus eſt Epænetus mendaces* vti dæmones *omnium ſcelerum, & iniuriarum authores eſſe.* (Tulli. Herod. Plutar.)

Observatio III.

Ad illa verba:

Quem te ipſum facis? Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt.

Ieſus proprias laudes negligit prædicare, gloriæ Patris producendæ operam impendit.

Diuóſque educet, de ſolo Dei nomine laudibus efferendo curare. Vbi D P. N. Ignatij inſigne commendo. Ad maiorem gloriam Dei.

GLORIAM Chriſtus propriam nihili ducit: *Gloria mea nihil eſt*, non enim putat eſſe gloriam niſi quæ in Parentem refertur. Caietanus locum appoſitè expoſuit, *Dixerant illi, quem te ipſum facis? imponentes ei, quod non eſſet, ſed faceret ſeipſum perſonam tam excelſam. Et propterea ad hoc reſpondet, ſi ego homo, ſecluſo Deo, facio me ipſum* (aut nomen meum) *glorioſum, vt vos dicitis, gloria mea nihil eſt, tum quia vana, tum quia falsò eſſet gloria, quam ego mihi vſurparem.* Gloriam igitur totam cæleſtem retulit in parentem. Diſcant Dei miniſtri magna virtutis opera in proximorum ſalutem perficere; ſed quam eorum nomini homines laudem referunt, in Dei nomen ſtatim transferre. Id præſtitit Parens noſter diuus Ignatius nomen Ieſu Societati imponens, vt oſtendat, cuinam tam egregia geſtâ nomini referenda ſint *Ignatius* (ſic ſe deſcribit) *ad maiorem gloriam Dei.* 34. (Caieta.)

Moyſes precatur, *Dele me de libro tuo.* Exod. 32. An cupis ô bone à catalogo prædeſtinatorum excludi? Minimè. Quid ergo 35. *Curat Moyſes opus grãde nõ ſuo, ſed*

 poſtulaſti

Dei nomine inſcribi. Exo. 32.

poſtulâſti. Cognouerat Moyſes ab Iſraëlitis mirificè ſuum nomen efferendum ſi legiſlator cùm electus eſſet, opus illud egregium ſuo nomine inſcriberetur. Poſtular itaque, ne tantum opus ſuo nomine, ſed Dei inſigniatur. Pulchrè Burgenſis Addit. 8. *Petebat Moyſes, vt lex non denominaretur nomine ſuo.* Ignatius non clamat, *Dele me de libro tuo*, ſed ipſe deleuit, nullatenus patiens Ignatij nomen exaudiri, ſed Ieſu, cùm ſtudet Militiæ nomen imponere.

Burgenſ.

36. *Ideo in Voluminibus non ſe exprimit authorem.* Chryſ.

Scripſit Moyſes quinque volumina Geneſim, Exodum, Leuiticum, Numeros, Deuteronomium. An authoris nomen exauditur? D. Chryſoſtomus hom. 1. ad Rom. 1. ponderat Moyſis humilitatem totam operis gloriam curantis in Deum referri. Geneſeos ille librum à Deo maluit, quàm à ſuo nomine auſpicari. Addit Doctor Samuelem proprium nomen abſcondentem: Euangeliſtáſque nullatenus voluminibus ſuis propria nomina exarantes.

37. *Matthæus ſe nominat in Ieſu nominis præconium.* Mat 9. Abul.

Matthæum obiicis cap. 9. ſuum nomen euulgantem. *Vidit hominem ſedentem in teloneo Matthæum nomine.* Reſpondet Abulenſis id præſtitiſſe Euangeliſtam, vt ignominiam ſuam euulgaret in Dominici nominis præconium, quod eum è diuitiarum baratro tam fortiter tam ſuauiter extraxerat. *Vt oſtendat* (addit Hieronymus) *nullum debere ſalutem deſperare.* Ieſu etenim ſalutare nomen deſperatos ad vitam facillimo negotio reuocat.

38. *Moyſes ſe nominat aliquando vt homines ad Dei nominis laudationem exciret.* Num. 12.

Obiicis & Moyſem ſcribentem, *Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes homines.* Num. 12. In Hebræo habetur, *Erat vir ille*, quaſi de alio ageret. Profectò id ipſum ad Dei nominis gloriam afferebat, vt conſtaret Deum ſeruorum eorum, qui mites ſunt, cauſas ſuſcipere gerendas, protegendas perſonas. Vnde Dominus clamat, *Audite ſermones meos. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt, &c.* Ibid. Quis non efferat laudibus nomen illius, qui tam ſollicite ſeruorum ſuorum nomen ac famam defendere dignatur?

39. *Magnificantur Ieſuitæ ſolummodo, vt nomen Ieſu celebrent.* Pſal. 44. Caiet.

Enimuerò de D. Ignatio ac Societatis Ieſu viris Dauidicum carmen exponam. *Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram, memores erunt nominis tui, Domine.* Pſal. 44. Ad quodnam munus Deus Apoſtolicis viris Societatis noſtræ dedit Principatum? Certè ad nominis Ieſu gloriam; nihil enim aliud Societas curat, niſi Nominis Ieſu gloriæ vacare. Caietanus, *Memoria nominis Ieſu finis eſt Principatus Apoſtolici.* Ignatius, Ieſuitæ ad maiorem Ieſu nominis gloriam. Addit bellè Cardinalis, *Chriſtus conſtituit Apoſtolos in Principes; ipſi efficiunt memoriam non ſui, ſed Chriſti Ieſu. Non nobis* (illi aiunt) *Domine, non nobis, ſed nomini tuo da gloriam.*

⁎

OBSERVATIO IV.

Ad illa verba:

Vos dicitis, quia Deus veſter eſt, & non cognouiſtis eum: ego autem noui eum, etſi dixero, quia neſcio eum, ero ſimilis vobis mendax.

Hoſtes Chriſtus haud imbecilli voce, ſed interrito animo mendaces appellat.

Verax enim vir bello aptiſſimus eſt, non nouit formidare vti mendax.

MIROR Dominum auſum Iudæos appellare mendaces cùm tam mitis & humilis corde. Anſelmus, *Sermonem verum Patris quaſi Dei Filius loquebatur.* Ac ſi diceret, Non ſe gerit vt hominem mitem, & corde humilem, cum vera profatur; ſed vti Dei Filium ſermone hoſtes confundens. O quam bello horribili adnatus verax. Fatur Comicus, *Vera proferens omnia poteſt*, cunctos debellat. Mendax autem bello ineptus eſt. 40. *De veri mendacis ad bellum ineptitudine.*

Profatus fuerat Dauid, *Ego dixi in exceſſu meo: Omnis homo mendax.* Pſal. 115. Cur in exceſſu? Se veracem ex Dei munere inuenit, ſupra humanam infirmitatem ad Deitatis quodammodo potentiam eleuatum. *In exceſſu meo.* D. Remigius, *In eo, quòd non ſumus mendaces, non homines ſumus, ſed Dij fortes.* Nunquam non excedet, ſemper hoſtes verax fortiſſimos Deificâ virtute ſuperabit. Quid ſi mendax hoſtis? 41. *Dei fortitudinem verax induit.* Pſal 115.

Dauidis Duces fortiſſimi ad bella gerenda recenſentur. *Hæc nomina fortium Dauid: ſedens in cathedrâ ſapientiſſimus Princeps inter tres. Poſt hunc Eleazar*, &c. 2. Reg. 23. Nec fortiſſimus Dux Ioab inter potentiſſimos adnumeratur. Quare? An quia vſus mendacio, ſeu dolo duos viros occidit? Quæſtioni reſpondet Rupertus ad lib. 2. Reg. c. 17. *Quia non hic tantum vires corporis, ſed potius virtutes animi ſpectantur in fortibus Dauid. Porrò Ioab interfecerat duos viros, & effuderat ſanguinem belli in pace, id eſt, in dolo, vel pacis ſimulatione.* Licèt ille robore corporis polleat, fortis non eſt, nec inter fortes adnumerandus; quia mendax animum neceſſariò induit imbellem, bello parum aptum adminiſtrando. Vnde ab hoſtibus confuſione afficitur. 42. *Ioab, eò quòd mendacium quaſi ineptus bello non adnumeratur inter fortes Dauid.* 2 Reg 23.

Vidiſti ſerpentem ad arenam procedentem, vti homines debellaret? Illico exarmatus corruit à fœminâ infirmitate preſſa conculcandus: *Ipſa conteret caput tuum.* Geneſ. 3. Vnde ſerpentis vires comminuuntur? Credo, quia vſus dolis, ac mendacio pro armis. Nec enim

enim mendax poteſt inter ritus in bello perſiſtere. D. Chryſoſtomus ad Pſal. 41. *Dolus cum armaſſet ſerpentem, execrandum & conculcandum reddidit.* Eo enim ipſo quòd vel fortitudo dolis, aut mendaciis armetur, infirmari illico neceſſarium eſt.

43. *Mendax moles quaſi vulpes eo ipſo quod manifeſtetur, infirmatur.* Cant. 5. Bernard.

Mendacis vulpes hieroglyficum exponit antiquis. paruulum animalculum ita aſtu potens, vt vineas Eccleſiæ demoliatur. Vnde ſponſus, *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas.* Cant. 5. Paruulæ demoliri poſſunt? Ita planè. An facilè vincuntur? Facillimè equidem. Bernardus ſer. 64. *Solum hoc malignitatis genus id proprium habet, vt agnitum iam minimè noceat: itaque vt agnoſci, ſit illi expugnari.* Mendax vel fortiſſimus ad Eccleſiam demoliendam, conturbandam, agnoſcatur, eius vis nihili ducetur. Eo enim ipſo, quòd quilibet mendax exponatur, ſimul infirmus agnoſcetur vel ad mulierculas bello ſuperandas. Ideo Periander, *Nihil mendaci imbellius.* Pinge tibi hominem Holophernem, Pharaonem, Alcidem: agnoſce mendacem. Adeo confuſum illum aſpicies, vt ſeſe victum omninò profiteatur. Addit pulchrè Clareuallenſis Abbas, *Proinde ſuffiecit, ſi capiantur qui huiuſmodi ſunt, hoc eſt, ſi prodas, & deducas ad medium. Quippe quibus apparere perire eſt.* Hinc Dominus verax intertitus hoſtes infenſiſſimos vocitauit mendaces, ipſique iam ad bella inepti ad lapides confugêre, *quod puerorum eſt armamentarium*, vti Heſiodus innuit. O veritas nunquam non fortis, ô dolus ſemper laborans infirmitate!

Perian.

Heſiod.

Observatio V.

Ad illa verba:

Quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt, &c.

Iudæorum illorum Deus verè non erat, cui corde minimè cultum præſtabant.

Deus in veritate meus, ſi ei corde obſequium impendo.

44. Caiet.

CVR non dixit, Pater meus Deus veſter, ſed apponit: *Quem vos dicitis Deum veſtrum?* Reſpondet Caietanus, *Quia in veritate non erat Deus eorum, vt pote, quem non colebant corde, ſed ore.* Corde obſequium impendere cura, Deum vt tuum in veritate proclamare poſſis.

45. *Deus non eſt eius qui imitator eum nō fit, minimè agnoſcit.*

Ponderanda proxima Ioannis noſtri particula: *Et non cognouiſtis eum.* Cap. 8. Ad quæ Toletus, *Dicitis, Deum veſtrum eſſe; at vos non cognouiſtis, id eſt, non eſt veſter Deus. Ipſi autem Deum ſuum dicebant non propter ſolam cognitionem, ſed propter affectum, cultum, & imitationem.* Iniuſtè tamen, quia nec Deum colere, nec eius honorem tueri, nec puritatem eius curabant imitari. Ideo Deum minimè dignoſcere conuincuntur, nec eorum eſſe Deum.

Ioan. 8. Tolet.

46. *Cognoſcere Deum, vt Deus noſter ſit, idem eſt, ac eius vitam imitari.* Phil. 3.

Dignoſcere ergo Deum, vt Deus noſter ſit, idem eſt ac Deum imitari. Paulus, *Verum tamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini mei, propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror vt ſtercora.* Phil. 3. Triplex particula premenda, *Domini mei, Eminentem ſcientiam, Arbitror vt ſtercora.* Dominus & Deus meus eſt Chriſtus, quia eminentem eius ſcientiam habeo, ſeu agnoſco eum, ſiquidem cuncta vt ſtercora reputans eius virtutum imitator exiſto. Verſu ſequenti Apoſtolus ſic particulam: *propter eminentem ſcientiam* exponit. *Ad cognoſcendum illum.* D. Thomas appoſitè, *Cuncta reputo mihi detrimentum, & hoc propter deſiderium rectæ ſcientiæ, ſeu cognitionis Ieſu Chriſti Domini mei.* Tunc enim meus erit Ieſus cum eum cognouerim, ſiue ex creaturarum contemptu mundialium eius virtutes imitatus fuero.

D. Thom.

47. *Qui non imitantur, falsò iactât Deum ſuum eſſe, aliquo dignoſcere.* Tit. 1. Primaſ.

Sunt qui Iudæorum iſtorum aſſeclæ iactent ſe nôſſe Chriſtum ſuum, dum ſimul curant mundialibus operam impendere. Nec horum planè Chriſtus eſt, nec illum verè agnoſcere comperiuntur. De quibus idem Paulus, *Confitentur, ſe nôſſe Deum, factis autem negant.* Tit. 1. An ſine mundiali contemptu poteſt vera Dei noſtri cognitio exiſtere? Minimè planè. Primaſius, *Tunc erit apud hominem eminens Chriſti ſcientia,* (ſiue cognitio) *quando fuerit ab eo propter ſuum Chriſtum Mundus contemptus.*

48. *Si Dei mei, vita viuo, ſine illius imitor actiones & cognoſco eum, & me meus agnoſcit.* Oſeæ. 6.

Præfatus Oſeas, *Viuificabit nos poſt duos dies, in die tertiâ ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius, ſciemus, ſequemúrque, vt cognoſcamus Dominum.* Cap. 6. Preme particulam, *ſequemur* duplici vocabulo circumcluſam: *ſciemus, vt cognoſcamus Dominum.* Veraciter enim ſcit, & cognoſcit Deum ſuum, qui ſequitur eius greſſus, vt virtutes valeat imitari. L x x. *Viuemus coram eo & ſciemus.* Illa vera ſcientia & cognitio iuxta Chriſti mei præſcripta, exempláque viuere. Expendo adhuc illud: *Viuemus coram eo.* Noſter Deus ſuos nos reputabit, nec à ſuo deturbabit conſpectu ſicut Adamum tranſgreſſorem, quia vitam eius viuentes, eum verè cognoſcimus. Cyrillus Alex. *Tunc perſequemur, vt cognoſcamus Dominum noſtrum. Perſequemur pro ſtudebimus. Tunc viuemus coram illo eius vitam viuemus non iam ab oculis Dei noſtri propter tranſgreſſionem remoti, neque tanquam poſt tergum propter peccatum abiecti, ſed ad conſpectum de cætero admiſſi, & fiduciam in ipſo propter iuſtitiam in ipſo habentes.*

Chryſ.

49. *Cum Deus eſt meus, & agnoſco eum, & me ille agnoſcit.* Gal. 4.

Profectò Deum non verè cognoſcit, qui à Deo non agnoſcitur imitator virtutum Dei, vnde ſi non agnoſcitur à Deo quo iure Deum ſuum appellabit? Adhuc Apoſtolus, *Nunc autem cùm cognoueritis Deum, imo & cogniti ſitis à Deo.* Gal. 4. Illam Chriſti ſententiam imitatur, *Ego ſum Paſtor bonus, qui cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ.* Ioann. 10. Sunt meæ oues? Me agnoſcunt, à méque agnoſcuntur. At Deus cognoſcit tantum oues, id eſt,

fideles pietate conſpicuos. Hieronymus ad locum Pauli, *Imo & cogniti a Deo. Non quòd Deus creator omnium aliquid ignoret: ſed quod eos tantùm ſcire dicatur, qui errorem pietate mutauerint. Saluator in Euangelio, cognoſco oues meas, & cognoſcunt me meæ. Et contra ad impios, Neſcio vos.* Luc. 19. Deus igitur tuus Deus eſt ſi viuens coram illo, ſeu illius vitæ imitator & agnoſcis eum, ab ipſo agnoſceris. Hieron.

OBSERVATIO VI.

Ad illa verba:

Ero ſimilis vobis mendax.

Mendaces, ſeu verſipelles Chriſtus Iudæos appellans, eos moribus profligatiſſimis aſſeruit.

Mendax enim plerúmque deploratis moribus comperitur.

50. *Mendacium cum vitiis enormiſſimis aſſolet copulari.* Chryſ.

SI aliud ore, aliud corde profiterer, ſimilis vobis eſſem, qui Deum labiis honoratis, cor autem veſtrum longè ab eo eſt. Et quandò non mendax à Deo longè diſſitus reperitur? Grauiſſimo illos vulnere affecit, eos mendaces aperiens, quia vir mendax cunctarum noxarum complexio eſt. Chryſologus ſerm. 31. *Chriſtus virtutum lux agebat liberè, vt Dominus arguebat. Iudæi viperinum germen ſubmittebant capita, adulabantur linguà, vulnera dabant dolis, blaſphemiis, &c.* Ergo mendaces dum vocitat, blaſphemos innuit. Facilè enim enormia vitia videbis cum ingenio doloſo, ac mendaci copulari.

51. *Mendax periurus, infidelis.* Mat. 27. Ambroſ. Paſcha.

Quid periurio horribilius, vel infidelitate grauius? Mendax maculari ſæpe periurio aſſolet, ad infidelitatem aliquando declinat. Petrus mentitur, dum abnegat ſe noſſe Saluatorem, *Non noui hominem.* Mat. 27. Conatur Ambroſius lib. 10. in Luc. Apoſtolum excuſare, Dum Petrus non nôſſe ſe Chriſtum hominem fatetur, eius Diuinitatem videtur adſtruxiſſe. Inde autem hîc Petri mentientis negationem grauius vrgeo, quia hâc ancipiti locutione Deitatem Chriſti ſic aſſeruit, vt humanitatem abnegaret. Addidit ille periurium. O mendacium, quo cum & infidelitas, & periurium aliquando graditur! Paſchaſius lib. 11. in Mat. *Grauius quidem, ac grauius negat, quia quantò profundius in negationem vadit, tantò etiam cum iuramento amplius peccat. Et ideo non ſunt audiendi qui dicunt, quòd non negauerit Deum, ſed hominem; quia & hominem negare Ieſum mendacium eſt.*

52. *Crudelis, immanis, perfidus.* Mat. 8. Ambroſ.

Crudelitas, immanitas, & perfidia apud mendacem virum commorantur. Audi Dominum, Scribæ ſeſe in diſcipulum eius adſcribere curantem: *Magiſter, ſequar te quocumque ieris*, profatur: *Vulpes foueas habent, & volucres cæli nidos; Filius autem hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet.* Mat. 8. Cur ſtudentem ſequi Magiſtrum Dominus vulpibus comparauit? Vt illum mendacem innueret, ac verſipellem. Quare autem fraudulentam vulpem curat declinare? Quia vbi mendax reperitur, nullâ ſecuritate Dominus frueretur: fraus enim cum crudelitate, immanitatéque aſſolet copulari. Vnde pulchrè Ambroſius apud Cat. D. Tho. *Poſtea quam in pectore noſtro non requies hominis cœpit eſſe, ſed fouea*, (vbi mendax vulpes commoratur) *caput ſuum Chriſtus auertit à nobis. Noli igitur eſſe fraudulentus, crudelis, immitis, vt in te Chriſtus caput reclinet.* En fraudulentum crudelem, & immitem. Perfidum autem D. Auguſtinus inibi aſſeruit, *Filius hominis non habet, vbi caput ſuum reclinet, ſcilicet in fide tua.* Quando enim mendax non perfidiâ laborat? Auguſt.

Vno verbo dixero. Mendax eſt? Peruerſum omninò ſe exponit æſtimandum. Salomon ait, *Impatiens operabitur ſtultitiam, & vir verſutus odioſus eſt.* Prou. 14. Hebraicè pro *vir verſutus*, *Vir machinationum* apponitur. Comparat cum mendaci impatientem ſtultum. Quinam odioſior? Certè mendax, quia ſe impatiens ſtultum oſtendit, mendax autem ſe omninò peruerſum exponit. Strabus appoſitè, *Reprehenſibilis quidem eſt impatiens, ſed multo peior, & odioſior verſutus; ille enim palam oſtendit ſtultitiam ſuam, iſte cùm ſit corde peruerſus, ſimplicitatem ſimulat.* 53. *Mendax ſe corde peruerſum oſtendit.* Prou. 14. Strab.

Dominus inquit, *Qui dixerit fratri ſuo Raca, id eſt, fatuum, reus eſt gehennæ.....* Ah grauiori iniuriâ inuritur qui mendax appellatur? Illi indicent, qui apud noſtrates audito improperio *Mentis*, nullum lapidem non admouent, vt de medio improperantem tollant. Patieris, me authore, vocari peccatorem, periurum, adulterum, ne mendax appelleris. Imò, ne fraudulentus habeatis, vel iudicêre. Parianus Epiſc. epiſtol. 2. ad Simphor. *Fraus vulpecula, vis leonis: vtrumque ab homine alieniſſimum, ſed fraus odio digna maiore. Malo imperitus, quam malitioſus intelligi; malo fatuus, quam callidus*, aut mendax, iudicari. 54. *Malo fatuus, quam mendax haberi.* Parian.

Quid traditione Iudæ iniquius? Mendax traditor eſt. *Et ſi is, qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet, abſcondiſſem me forſitan ab eo: Tu verò homo vnanimis, dux meus, & notus meus, &c.* Pſal. 54. Et alibi, *Etenim homo pacis meæ, in quo ſperaui, magnificauit ſuper me ſupplantationem.* Pſal. 40. Malim cum diabolo aperto Marte concertare, quàm cum viro mendaci ſpecie amici proditionem meditante. Philo lib. de creat. Princip. *Qui per dolum inferunt iniuriam, peiores ſunt apertis hoſtibus: ſiquidem hi propulſantur facilè detecto infenſo animo, at illos ſua malitia deprehendi non ſinit.* 55. *Mendax traditor Iudæ nequitiam imitatur.* Pſal 54. Pſal. 40. Philo.

Denique virum mendacem robuſtum, ſeu inſignem peccatorem appellabo. De Nembroth Textus, *Nembroth robuſtus venator coram Domino.* Gen. 10. Del Rius to. 1. Adag. *Magnus Nembroth peccator coram Domino, ſicut de Ioanne Baptiſtâ dicitur* Luc. 1. *Magnus coram Domino* (*iuſtus:*) *& Gen. 13. Peccatores coram Domino nimis*, quodnam Nembroth tam ingens delictum? Ex Caier. mente pietatis colore fictis fraudibus homines iuſtos venabatur. At qui vtebatur fraudibus documentum exhibet ſe robuſtum ſeu inſignem coram Domino peccatorem; quia cum mendacio cuncta aſſolent crimina inire ſocietatê. 56. *Mendax inſignis peccator appellatur.* Gen. 10. Del Rius.

SECTIO

SCTIO TERTIA.

Lapides Iudæi arripiunt.

TEXTVS.

VERS. 59. TVLERVNT ergo lapides, vt iacerent in eum: Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de Templo.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Cur Iudæi lapidare tentarint Saluatorem?

1. *Quare accurrant ad lapides?* August. & Gregor.

TVLERVNT *ergo lapides, vt iacerent in eum.* Quare ad lapides accurrêre Iudæi? D. Auguſtin. *Quò curreret tanta durities niſi ad lapides?* D. Gregorius, *Quem intelligere non poterant, obruere* lapidum fragore *quærebant.*

2. *Authoris ſententia.* Leu. 24. Caiet.

Reſpondeo, viſum eis Ieſum blaſphemiam protuliſſe, idcirco vt blaſphemum eum lapidibus vulnerare tentâſſe. De pœna in blaſphemum habes Leu. 24. Caietanus, *Tanquam non ferentes blaſphemiam, cucurrerunt ad lapides: vt pœnâ legis ſtatutâ contra blaſphemos eum occiderent.* Moderni conteſtantur.

3. *Iudæorum furor.* Caiet.

An non Iudæorum manifeſtus furor exponitur? Quanam Iudicis authoritate proceditis ad ſententiæ executionem? Num decet in Templo operam lapidando proximo dare? Addit Cardinalis, *apparet manifeſtus furor, ſine proceſſu, ſine authoritate Iudicis, ſine ſententia procedere ad lapidationem, non habitâ etiam ratione loci, Templi ſcilicet.*

4. *Iudæi ob blaſphemiam in Chriſtum pœnam lapidandi.* Tolet.

Profectò Iudæi illi potiùs lapidationis pœnæ oſtentantur obnoxij, qui in Ieſum Dei Filium blaſphemârant. Toletus, *Quam pœnam ipſi Iudæi potius incurrerant, qui in Chriſtum Deum blaſphemauerant. Attes, ac nocentes pœnam, quâ digni erant, parant, & tentant inferre innocenti, imo ipſi Deo.* Ne queraris, cùm ab impiis falſa teſtificatione vulneraris, ad Ieſum accurre, cui vt blaſphemo à verè blaſphemis lapides præparantur.

§. II.

De receſſu Domini.

5. *Lectionis varietas.* Auguſt. Chryſ. Euthy. Noous. Caiet.

IEſus autem abſcondit ſe, & exiuit de Templo. Proximam particulam: *Et exiuit de Templo* nec Auguſtinus, nec Chryſoſtomus, nec Euthymius legunt, ex quo innuitur eos apud exemplaria Latina, & Græca id non reperiſſe. At Nonus non ſolùm hęc verba, ſed & alia etiam legit: *Exiuit de Templo, & tranſiens per medium eorum ſic præterijt.* Ad veritatem rei parum refert ſiue legendum id, ſiue non; certum enim eſt, exiiſſe de Templo, & è manibus eorum euaſiſſe. Caietanus Nonum ſequutus.

6. *Quo modo ſe Dominus abſconderit?* Tolet. Euthy. Auguſt. Caiet.

Quonammodo ſe abſcondit? Reſpondet Toletus, *Abſcondere ſe dictus eſt, quia ſe illis reddidit inuiſibilem diuinâ virtute.* Ex Euthymio accepit. Subſcribo ex Auguſtino, Caietano confirmans. Ait ille, *Non abſcondit ſe in angulo Templi quaſi timens: aut in domunculam fugiens; aut poſt murum aut columnam diuertens; ſed cœleſtâ poteſtate inuiſibilem inſidiantibus ſe conſtituens.* Hîc autem, *Abſconditus eſt non ſub aliquo latibulo, ſed ſuâ poteſtate. Redditus eſt enim inuiſibilis ab eis, & propterea dicitur abſconditus.*

7. *Dominus ſeſe inuiſibilem dedit.* Caiet.

Et exiuit de Templo. Inuiſibilis planè. Caietanus, *Sic abſconditus inuiſibilitate pertranſiuit in medio. Quanto* (addit) *ſpatio inuiſibilis ierit extra Templum non eſt ſcriptum. inſinuatur tamen tanto ſpatio ſic iuiſſe, quanto opus fuit, ad euitandum illum furorem.*

8. *Ad mores Patres.* Anſel. Gregor. Auguſt. B. Gregor.

Ad mores hinc Patres, *Commendanda erat* (Anſelmus) *patientia, non exercenda potentia. Si potentiam* (Gregorius) *exercere voluiſſet, eos in ſuis actibus ligaret: ſed qui pati venerat, iudicium exercere nolebat. Deſerit eos* (Auguſt.) *correctionem non ſuſcipientes. Docemur* (Gregorius) *iram ſuperbientium, etiam cùm reſiſtere poſſumus, humiliter declinare.*

IN IESVM LAPIDATIONIS
PERICVLVM SVBEVNTEM
PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS
CIRCA LITERAM.
EX IVDÆIS LAPIDES ARRIPIENTIBVS.

Observatio I.

Ad illa verba:

Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.

Iudæorum iniquitas inſignis exponitur, dum eaſdem manus exerunt ad Dominum vulnerandum, quas Dominus ab Ægyptiacæ ſeruitutis operibus exemerat.

Hoſtem profectò ſibi conciliat, qui beneficia impendit ingrato.

9. Auguſt.

O Ingrati Iudæi, quàm appoſitè Anſelmus vos lapideos ingratóſque vocauit, dum manus exeritis ad Dominum vulnerandum ipſas, quas Dominus ab operibus Ægyptiacæ exemit ſeruitutis! Hoc quidem ingratorum ingenium ex beneficio accepto mucronem ad vulnerandum efficere.

10. *Dorsũ, quod Dominus ab oneribus liberauit, ingratus vertit liberatori.* Pſal 80. Nyſſen.

David huiuſmodi ingrati retributionem taxat, dum canit. *Diuertit ab oneribus dorſum eius.* Pſal 80. In Hebræo, *Amoui* (ait Dominus) *ab onere humerum eius.* Vis populi Iudaici à ſeruitute liberati retributionem obiiciam? Dereliquit Deũ factorem ſuum. Nyſſenus lib. de orat. *Libertatem illam, quam à Domino acceperat, cum graui, ac noxiâ ſeruitute peccati commutauit, & ſub corrumpentis tyrannide, quam cum Deo eſſe maluit.* O liberatum ab oneribus dorſum datum liberatori!

11. *Oculos, quos Deus eleuauit, ad turpitudinẽ conuertit.* Leu 26. Nyſſen.

Fatur ille Hebræis, *Ego Dominus Deus veſter, qui eduxi vos de terrâ Ægyptiorum, ne ſeruiretis eis: & qui confregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis erecti.* Leu. 26. Oculos demiſſos Dominus extulit, quonammodò faciem honoratam ad Conditoris obſequium efferant videamus. Pergit Nyſſenus, *Quin etiam quod populus non eſt intuitus pulchritudinem factoris, ſed ad turpitudinem peccati faciem conuertit.*

12. Vinctorum manus à Deo ſoluuntur, quæ ſeruierant Ægyptiis. *Manus eius in cophino ſeruierunt.* Pſal. 80. Hieronymus legit à contrario ſenſu, *Manus eius à cophino receſſerunt.* Populus Hebræus apud Ægyptum paleas, lutum, lateréſque geſtabat in cophino, & ſordes vti Lyranus adnotat, adſportabat. Grauiſſimum ſeruitium Iudæis, quod quidem & poſt exciſam Ieroſolymam obiere, canente Iuuenale ſatyra 3. & 6. *Manus, quas Deus à cophini miſeria eripuit, ad lapidandum Dominum exeruit.* Pſal. 80. Lyran.

Cum dedit ille locum cophino, fœnóque relicto, Iuuen.
Arcanum Iudæa tremens mendicat in aurem.
Interpres legum, &c.

Vnde miſeri Iudæi ciſtiferi vocitantur. Martialis lib. 5. Epigr. 17. Marti.

Dum te poſſe negas, niſi lato Gellia clauo
Nubere, nupſiſti Gellia ciſtifero.

Manus igitur, quas Dominus à cophino recedere fecerat, ad lapidandum liberatorem exeruntur. Tertullianus lib. de teſtim. animæ. *Deus benefacit, ſed homo malus, ſcilicet contrariâ propoſitione, obliquéque exprobrat.* Soluuntur hominis manus vt ad obſequium Numinis eleuari poſſint. Aſt ille *contraria propoſitione* ad vulnerandum Numen curat eleuari. Tertull.

13. *Id ingrati ingenium in benefactorem munificentiorem crudelius inſurgere.* Senec.

Id quidem ingenium ingrati vberiora beneficia in grauiorem impugnationem eius, qui impendit, contorquere. Seneca lib. de Benef. *Quidam, quò plus debent, magis oderunt: Leue æs alienum debitorem facit grauem inimicum. Quereris* (addit) *incidiſſe te in hominem ingratum? Si hoc periculum euitare volueris, non dabis beneficia.* Et in epiſt. *Eò producturus eſt furor, vt periculoſiſſima res ſit beneficia in aliquem magna conferre. Nam quia putat, turpe non reddere, non vult eſſe, cui credat.* Vnde eiſdem manibus, queis beneficia accepit, curat benefactorem de medio tollere.

14. *Ieſus abſconditur, ne in ipſum bis delinqueret ingrata Ieroſolyma.* Ælian.

Non miror Dominum, miraculo excitato, ſeſe inuiſibilem præſtitiſſe, vt fugeret ſecurus ingratos; nunquam enim non capitali ſubiacet periculo, qui ingratis beneficia præſtitit. Quidam Ariſtotelem rogauit, *cur reliquiſſet Athenas?* (loquor cum Æliano li. 6. de var. Hiſt.) Reſpondit Philoſophus, *Quoniam nolui committere, vt Athenienſes bis peccarent in Magiſtrum. Notauit magnam Athenienſium ingratitudinem, qui Philoſophos de patria ſalute plurimùm ſollicitos, ac de Athenienſium Republicâ benemeritos non accuſârunt tantùm, ſed damnârunt etiam. Sub obſcurè taxans Socratis mortem, & ſuum quoque periculum.* Liceat hinc Domini cæleſtis Magiſtri fugam memorare. Cur Templum, ac Ieroſolymam relinquis? Nolui committere, vt Iudæi bis peccarent in Magiſtrum, quem non accuſauit ſolùm, ſed

etiam

etiam lapidibus curauit obruere. O crudelem ingratitudinem!

OBSERVATIO II.

Ad illa verba:

Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de Templo.

Quàm deplorati Iudæi, à quibus Dominus abſconditur, & recedit!

Nihil enim peccatori periculoſius, quàm ſine Domino viuere, ſeu (verius) mori.

15. August.

DIVVS Auguſtinus apud Saa, *Tanquam homo à lapidibus fugit: ſed va illis, à quorum lapideis cordibus Deus fugit.* Quid ſine vitâ, ſine ſalute peccator?

26. *In conſpectu Dei viuimus, ipſo abſente, morimur.* Oſe. 6. Hieron.

Oſeas clamârat, *Viuemus in conſpectu eius.* cap. 6. Nam coram Conditore propitio vitâ fungimur. Abſtrahatur Deus, fugam cum ipſo arripiente vitâ, mors premet delinquentem. D. Hieronymus, *Viuemus in conſpectu eius, qui, illo abſente, mortui iacebamus.* Hoc equidem vita ſiſtit, quod Numini hæreamus.

17. *Va peccatori, cum Deus receſſerit.* Oſe. 9. Doroth.

Vnde Propheta clamat altiùs ex ore Dominico: *Va eis, cum receſſero ab eis.* Cap. 9. Dorotheus Martyr in Sinopſi legit ſic: *Va eis, caro mea ex eis,* hoc quidem ſenſu: Væ eis, cùm carnem ab eis ſumpſero; tunc enim cùm à me ſalutari ſuo recedent nec recipientes, nec credentes, recedam ego tandem ab eis, vt ipſi omninò extinguantur, & pereant.

18. *Ideo Propheta curat, ſe per Deo hæreſcere.* Oſe. 9. Cyril.

Profectò illam lectionem: *Va eis, caro mea ex eis,* quam exprimunt LXX. & Theodotion, aliter Cyrillus expendit. Minabatur Deus, ſe deleturum Iſrael, idem enim erat Deum ab illo recedere, & omnino extingui. Ideo Oſeas ſe excipit à peccatoribus, ne cum illis inuoluatur in pœnâ, à quibus diſſidebat in culpâ. *Caro mea inquit, ex ipſis, id eſt, longè ab ipſis, extra illos, & quam longiſſimè ab illis.* Sciebat Propheta, vitam in Dei conſpectu commorari: peccatoréſque abſente vitâ neceſſariò morituros.

19. *Diſcedente à te, Deo, quaſi è patibulo pendes.* Oſe. 11. Hieron.

Alibi Vates, *Populus meus* (Deus ait) *pendebit ad reditum meum.* Oſe. 11. Vbi Hieronymus de diſceſſu Dei, ſed reditu ad Superos, relictis Iudæis interpretatur. *O plebs miſerabilis, quæ à me receſſit!* Pendebit planè in morem illius, qui laqueo ſuſpenditur.

20. *Neceſſe eſt, peccatorem, vti Pheltias, mori, Deo recedente.* Ezech. Hieron.

Ieſoniæ & Pheltiæ myſticè hiſtoriam ponderabo. Pheltias quidem mortuus eſt, & ad illius ruinam cecidit Propheta in faciem ſuam clamans: *Heu! heu! heu! Domine Deus, conſummationem tu facis reliquiarum Iſrael?* Ezech. 11. Vbi Hieronymus. *Pehltias interpretatur ruina declinans, & eſt filius Banaia id eſt, ſtructoris. At verò Ieſonias ſonat aures, & eſt filius Azur, id eſt adiutorij. Moritur Pheltias, qui cadendo à Domino declinauerat, & erat peſſima ædificationis.* *At verò Ieſonias non moritur, ſed Dei, cuius hæret, adiutorio fulcitur.* Mihi credite, peccatores, recedente Deo, morti tradamini neceſſe eſt.

21. *Incommoda Prodigum excitant, vt requirat recedentem à ſe Deum.* Iere. 2. Luc. 15. Chryſ.

Corriget te (inquit Ieremias) *correctio tua, & malitia tua corripiet te.* Cap. 2. Dum enim, recedente Deo, cunctis malis premimur, rursùm pœnitudinis affectu Dei abſentis præſentiam inire ſatagimus. Sic Prodigus, *Reuertar ad Patrem meum.* Luc. 15. Quid mirum, curet reuerti, qui abſente Deo tot incommodis preſſus lacrymatur? Chryſoſtomus hom. 10. de Pœnit. *Propterea hunc pater dimiſerat, neque prohibuerat, quo minus in patriam abiret alienam: quatenus experimento diſceret, quantum beneficium ſuſceperit domi manens.*

22. *Mauult cum Deo ſeruituti quam ſine Deo libertati addici.* Luc. 15. Chryſ.

Reuerſus precatur, *Fac me ſicut vnum de mercenariis tuis.* Luc. 15. Cur non poſtulat ad filiorum conſortium, ad hæredum libertatem admitti? Tot abſente Deo calamitates fuerat expertus, vt vel ſeruitus in præſentiâ Numinis feliciſſima libertas apponeretur. Pulchrè Chryſologus ſerm. 2. *Ecce poteſtatis ſuæ filius quò deuenit? Voluptas, adoleſcentia libertas ecce filium quò promouit? Fac me ſicut vnum ex mercenariis: ſit ſemper venditor ſui, nec vnquam negare ſuam valeat ſeruitutem. Et hoc petit, quia qui penes extraneum ſeruam ſenſerat libertatem, penes patrem credidit ſibi futuram liberam ſeruitutem.*

23. *Quam ægre fertur Dei abſentia incommodis plena!* Oleaſt. Deut. 28.

De recedentibus à Deo, ſiue de receſſus Dominici à peccatore effectibus dicitur in Deuteronomio, *Erit vita tua quaſi pendens ante te.* Cap. 28. Hebraicè, Dies vitæ tuæ erunt ſuſpenſæ. *Laab* id eſt, *ægrè ferre.* Oleaſter, *Erunt dies vitæ tuæ moleſta tibi ab ante, id eſt, ventura:* Ac ſi dicat, Dies vitæ tuæ, quos tibi futuros propoſueris moleſti tibi erunt; etenim abſente totius vitæ fonte, cui non diſplicebit vita?

24. *Viuit homo, cum ab ipſo Deus non ſeparatur.* Pſal. 26. Auguſt. Cyrill. Iſa. 42.

Propterea Dauid, *Ne declines in irâ à ſeruo tuo.* Pſal. 26. Quia (vti adnotat Auguſtinus) diſcedente à peccatoribus vitâ, morti illi traduntur. Ponderat Cyrillus illa verba Iſaiæ: *Et confortauit eum clauis, vt non moueretur.* Cap. 42. Diuinum Oraculum cum Abrahamo loquitur, & promittit, ſe nunquam ab ipſo receſſurum. Fit reſpectus ad ſuffixionis Chriſti myſterium, quo ſenſu Paulus, *Chriſto confixus ſum.* Galat. 2. Ac ſi diceretur Abrahamo: Chriſtus & Abraham ligno eidem configendi ſunt, ne Deus à Patriarchâ vnquam recedat, & Dei ſocius vitâ potiatur.

* * *

OBSER

Observatio III.

Ad illa verba:

Tulerunt ergo lapides, Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit.

Prius Iudæi lapides arripiunt ad Dominum vulnerandum, quàm ipſe fugam arripiat.

Neque enim recedit Dominus à peccatore, niſi delinquendo priùs ipſe à Domino diſcedat.

25. August. VNICO verbo Auguſtinus, *A lapidibus tanquam homo fugit.* Si lapides ad vulnerandum Dominum non arriperetis, minimè ille fugam meditaretur. Portò peccator ſuis piaculis ad fugam impellit Saluatorem.

26. *Petit ſponſa, recedere à peccatum, vt veniat iuſtitiæ Sol.* Cant. 4. Nyſſen. Profatur Sponſa, *Surge Aquilo, veni Auſter.* Cantic. 4. Requirit Nyſſenus Orat. 10. cur ſponſa tam enixè curârit à ſe Aquilonarem ventum abigere, & Auſtri aduentum poſtulârit? An non quia Aquilo aſper ventus animum ſeparat ab Oriente Chriſto, qui à nobis delinquentibus diſcedit? *Qui Solem Orientem deſerit, hoc nomine Chriſtus appellatur, ſéque verſus occaſum lucis abigit, Aquilonem inuenit intemperans, auarus, &c. Eam ob cauſam Aquilonem abigit.* Vt ſcilicet ablegatis delictis, veniat gratiæ Auſter, & rurſum iuſtitiæ Luminare quod receſſerat exoriatur.

27. *A peccatis impulſus, diſcedit Dominus.* Chryſ. Ipſum Deum clamantem audiamus, *Nonne peccata veſtra ſeparant inter vos, & me?* Lapides vos arripitis, vt Dominus vulneretur, qui vt homo à lapidibus fugit. Chryſtomus homil. 6. ad Popul. *Hæc autem non dico, & omnes excerpo hiſtorias, in quibus tentationes, & tribulationes, & Regum ira, & inſidiæ ſunt: vt nihil timeamus, niſi tantummodò Deum offendere. Magnum enim ſupplicium peccare, etiam ſi non puniatur; peccata enim Deum à nobis ſeparant, & nos à Deo, ſicut & ipſe dixit. Nonne peccata veſtra ſeparant inter vos, & me?*

28. *Peccatum velut rabidus canis eſt fugans Deũ curantis domum ingredi.* Gen. 4. Philo. Periand. Caino Deus, *Nonne ſi benè egeris, recipies: ſi autem malè, ſtatim peccatum tuum in foribus aderit?* Geneſ. 4. Vbi Philo aſſetit peccatum more canis oblatrantis ante Caini fores verſaturum. Liceat mentem Periandri nugaci ſententiâ exponere. *Canem oſtio ſtatui curas? me vis latrantem fugere.* Si peccatum latrat, ſi vulnus minitatur ingreſſuro: quid mirum Deum à morſu tanquam hominem fugere. *Ecce* (inquit Cain) *eiicis me hodie à facie tuâ.* An non latrantem canem à me remouebo? Num non à morſu fugiam?

29. *Audiens latratum huiuſce canis, Deus à morſu fugit.* Pſal. 58. Opportunè Dauid, *Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius in labiis eorum: quoniam quis audiuit?* Pſalm. 58. Verbum *loquentur* Hebraicè *nobeghim*; at ſi literam g adimas, *nebehim* idem eſt, quod *latrare*. Latrabunt more rabidorum canum, vt lethale vulnus dentibus infigant, ac ſi gladium ſtringerent. *Quis audiuit* latrantes canes, & auſugere conatus non eſt?

30. *Prauis actionibus Deum fugamus.* Iob. 21. S. Gregor. An non peccatorum eſt ille latratus: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Iob. 21. *Non habemus* (clamant latrantes Iudæi) *Regem niſi Cæſarem.* Ideo Dominus fugam, audito rabidorum latratu canum, arripuit. Gregorius, *Dicunt, Recede à nobis, qui ei ad ſe aditum* (velut canes oſtio inſidentes) *præbere recuſant, eúmque prauis actionibus* (lapidatione ſcilicet) impugnant.

31. *Vult ingredi domum peccatoris Dominus, ſed fugit canem latrantem, & peccatores lapidantes.* Iere. 14. Theod. Propterea Ieremias quæritat, *Quare, ô Domine, factus es velut aduena in terra, & velut indigena declinans?* Capit. 14. Aliter, *Et quaſi viator declinans ad manendum.* Aſpicit viator hoſpitium, videtur declinare, vt ineat: ſed protinus recedit. Sic Deus curat ad homines accedere, ſed pergit, eum fugante aſſidentium ad oſtium peccatorum latratu. Audi Theodoretum. *Cur nos contemnis, & præ te fers morem aduenæ parui facientis domicilia, & viatoris prætereuntis? Dilexerunt* (reſpondet Deus) *mouere pedes ſuos.* Ac ſi diceret, Vidi peccatores oblatrantes morſum lethalem minitantes, pedes mouentes vt pergerent ad vulnerandum, ad lapides arripiendos: & ideo declinaui, & fugam ipſe arrepturus etiam pedes moui.

32. *Obmuteſcat peccatum, lapides homo non arripiat, redibit Deus.* Amos 5. Auguſt. Peccatum obmuteſcat, non latret, ab introitu remoueatur; & Deus qui à morſu, à lapidibus fugerat, rursùm properabit ad homines. Fatur Amos, *Quærite bonum, & non malum, & erit Dominus Deus exercituum vobiſcum.* Cap. 5. Vbi Auguſtinus ſerm. 4. de verb. Dom. *Malum eſt in nobis de nobis, quia dimiſimus te. Dimiſiſti nos nobis. Inueniamur ergo in te, quia perieramus in nobis.*

Observatio IV.

Ad illa verba:

Tulerunt ergo lapides.

Ingratos Iudæos aptè ad lapides accurriſſe aſſeritur.

Semper enim ingratitudo ſe lapideam oſtentat.

33. Anſel. ANSELMVS, *Ipſi duri vt lapides, tulerunt lapides.* Et Auguſtinus, *Quò curreret tanta duritia niſi ad lapides? Vndenam tanta duritia Iudæis?* An ex peccatorum aceruatione? Exiſtimo, ex ingratitudine

gratitudine ortum habuiſſe; ingratus enim animus duriſſimos lapides imitatur. *Ipſi duri vt lapides tulerunt lapides*. Quare ad lapides curritis? vos ipſos proiicire lapides durius Deum vulneraturos.

Ingratus durus, ac lapideus habet, quid Domino retribuat, niſi ſeipſum lapidem, quo Numen vulneretur.
Deut. 32.
Pſal. 115.
Auguſt.

34. Cecinit Moyſes, *Haccine reddis Domino popule ſtulte, & inſipiens? Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creauit te?* Deuter. 32. Pro beneficio creationis, quidnam Domino reddes? Stulti populi vide retributionem. Profectò ſtultus idem ac durus, (vt inferiùs oſtendam.) Ingrati ergo duri populi retributio pro beneficiis durities eſt, lapides non arripit ingratus, ſed ſeipſum duriſſimum lapidem in benefactorem contorquet. quæſierat Dauidis gratus animus, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Pſalm. 115. D. Auguſtinus ſerm. 236. de Temp. *Quærebas quid offerres pro te? Offer te.* Non potuit gratitudo id inuenire, ſed ingratitudo inuenit, ſe ingratus homo Domino tradere conatur, ſed lapideum, non ad obſequendum, ſed ad vulnerandum. De Siphio lapide ſcribitur oleo ardenti intinctum dureſcere alioqui molliſſimum. Tales Iudæi ſtulti & ingrati duriores beneficiis redduntur: & cùm gratos ſeſe, ac molles præſtare deberent, Dominicum dureſcunt ad vulnus.

Lapis Saphinus Iudæorum ingratorum imago.

Ingratus durus, ac lapideus inſtar Nabalis, Dauidem curat ſeipſo lapidare.
Pſal. 13.
Nebien.
1. Reg. 25.

35. O lapidea ingrati præcordia Domino vulnera præparantia! *Dixit inſipiens in corde ſuo: Non eſt Deus.* Pſalm. 13. Nebienſis, *Dixit ingratus*. Hebraicè, *Dixit Nabal*. De quo Textus ſacer, *Porrò vir eius* (Abigail ſcilicet) *durus*. 1. Reg. 25. Inferiùs inibi, *Factus eſt quaſi lapis*. Ingratus durus eſt, lapis eſt. Dauid beneficiis onerat Nabalem, *In die bonâ* (aiunt pueri) *venimus, quodcumque inuenerit manus tua da ſeruis tuis, & filio tuo Dauid*. Ibid. An non beneficij locum obtinet, Nabalem Regis parentem eſſe appellatum? Quid tunc ingratus? Se lapidem in Dauidem contorſit ad vulnera. *Tollam ego panes meos, & aquas meas, & dabo viris, quos neſcio, vnde ſint?*

Ingrati populi duritie Deus ſæpe lapidatus in deſerto.
Pſal. 94.
Pagni.
Campen.
Praten.

36. Percuſſum ſe Dominus profitetur à lapideo corde ingratorum, dum ait: *Nolite obdurare corda veſtra ſicut in exacerbatione ſecundum diem tentationis in deſerto. Quadraginta enim annis proximus fui generationi huic.* Pſal. 94. Pagninus, *Quadraginta annis litigaui*. Campenſis, *Lis mihi fuit cum duro hominum genere*. Pratenſis. *Moleſtiâ affectus ſum*, imò vulneribus; quia Iudæorum lapidea corda pertinaciter in me contorquebantur.

Iudæi lapides contorsi in Numen ex ingratitudinis affectu.
Iſa. 26.
Theod.
Tolet.
Anſel.

37. De hiſce duriſſimis ingratis Iſaias, *Miſcuit vobis Dominus ſpiritum ſoporis*. Cap. 26. Ex Hebræo *Spiritum compunctionis*. Syriaca, *ſpiritum ſtupiditatis*, ſeu duritiei. Theodoretus aſſerit hîc Iudæorum obſtinationem, ac duritiem lapideam ſignificari. Toletus Latinum vocabulum *compunctionis* explicat per metaphoram hominis compuncti, ſeu dolore grauiſſimo preſſi, qui ſenſus mentis amittit, vt nec videat, nec audiat, nec rationis ſit compos. *Ita Iudæi in ſpiritum inſenſibilitatis ſunt traditi*. D. Anſelm. *Habuerunt ſpiritum impellentem eos ad malum gerendum, ſicut ſtimulum, qui compungens ad curſum incitat*. Incitant planè ſe lapideos, & contorquent ingrati in ipſum Conditorem.

Observatio V.

Ad illa verba:

Et exiuit de Templo.

Iudæi proculdubiò furentes, qui in Templo ſacerrimo curant Dominum lapidibus vulnerare.

Genus enim amentiæ eſt, Delubri ſacra iura violare.

CAIETANVS opportunè, *Apparet manifeſtus furor, procedere ad lapidationem, non habitâ ratione loci, Templi ſcilicet.* Soli Iudæi ex inuidiâ, ex iracundiâ furentes auderent Templi iura violare, dum vulnerando innocenti operam impendunt. 38.

Calet.

Apud viam, quæ ducit ad Templum inſidias collocare, furioſi animi eſt: quid in ipſo Delubro?
Iudic. 5.
Freire.

39. Debora & Barac cecinerunt: *In diebus Samgar, in diebus Iahel quieuerunt ſemitæ, & qui ingrediebantur per eas ambulauerunt per calles deuios.* Iudic. 5. Hoſtes vias publicas obſidebant, vt Iſraelitas ab aſcenſu in Templum arcerent vulnera, & mortem minitando. Pulchrè ingenioſus modernus Interpres noſtræ Societatis. *Notandus*, inquit, *eſt hoſtium furor, & immanitas barbarorum, qui non domos, non mœnia, ſed vias ad Templum ducentes occupârant: vt Iſraelitas non tam bonis, ac fortunis, quàm Templo ſpoliarent.* Barbaricus immanis furor eſt apud vias longè à Templo hominibus properantibus ad Templum vi inſidias collocare? Diabolicum vocitabo furorem apud Templum ipſum Saluatorem lapidibus vulnerare.

Bellua eſt ſimilis ex furore, qui irreuerenter ſe gerit in Templo.
Tertull.

40. Perſuaſum erat gentibus, homines, qui deorum ſuorum fana non adibant, reuerentérque ſeſe apud ipſa gerebant, non ſatis homines eſſe, ſed quaſi ſemi-homines, & ſemi-belluas ob furorem, quo teneri homines neceſſum eſt, vt irreligioſis actionibus ſtudeant in Delubris. Vnde Tertullianus Apolog. Cap. 42. *Et ſi ceremonias tuas non frequento, attamen & illâ die homo ſum.* Quia apud Templum religioſè verſor, nec belluino furore ad illicita trahor.

Solus furioſus poteſt audere Templi violare immunitatem.
Mat. 23.
Origen.
Claudi.

41. Iudæis Dominus, *Et veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ, quem occidiſtis inter Templum & altare.* Matth. 23. Ad quæ myſticè Origenes. Tract. 26. *Quem occidiſtis inter Templum & altare. Zacharias ſiue memoria Dei interficitur, quoniam Templum Dei à laſciuis corrumpitur.* Aliter *à furioſis*, laſciuiam enim cæcum eſſe furorem quis abneget? Claudianus 2. Stil.

Nec te iucunda fronte fefellit
Luxuries, prædulce malum, quæ dedita ſemper

Corporis

Corporis arbiterium, hebetas caligine ſenſus,
Membráque Circais effeminas acrius herbis;
Blanda quidem vultu, ſed quâ non tetrior vlla.

Furioſus quidem eſt, qui vel irreligioſâ cogitatione Templi violat immunitatem. Quid, quæſo, dicendum de Zachariæ lapidatoribus? *Quem occidiſtis inter Templum & altare.* Incredibili furore ſuccenditur qui Dei memoriam vt interficiat in Templo, lapides arripit, ſiue irreligioſis actionibus impendit ſtudium.

Ieremias ad hæc: *Nolite confidere in verbis*
42. *mendacij dicentes: Templum Domini, Templum Domini eſt.* Cap. 7. Vbi Galfridus, *An ideò verba mendacij erant, quia fecerant illud ſpeluncam latronum? Timeamus & nos, & cogitemus, quo modò nos oporteat conuerſari in Domo Dei. Pauens Iacob. Quàm terribilis eſt, inquit, locus iſte. Stultè, & in morem furentis, (attende) confidit in verba mendacij qui ſic dicit: Templum Domini, Templum Domini eſt, ac ſi, ob ipſius gratiam Templi, ſua prauitas vel non appareat Deo, vel diſpliceat, vel ab eo puniri non debeat, cuius oculis cum omnia nuda ſint & aperta, quod in Templo ſuo committitur, ignorabit?* Furioſi planè documenta præſtat, qui irreligioſus apud Delubra tam ſtultas fouet cogitationes. Alibi plura.

Furore ſuccendimur, cum apud Delubra nos irreuerenter gerimus.
Iere. 7.
Galfrid.

LIBER

LIBER DVODECIMVS.

LAPIDIBVS RVRSVM IVDÆI CONANTVR DOMINVM IMPETERE.

Paraphraſis, ac Commentarij literales ad Caput decimum Ioannis.

PANEGYRICI MORALES CIRCA LITERAM in Ieſum à Iudæis Lapidum præparatione vulneratum.

PROLVSIO.

ENCÆNIORVM ſeu dedicationis Templi, ſolemni, Ieſus apud Ieroſolymitanum Delubrum à Iudæis hoſtibus circundatur profantibus: *Si tu es Chriſtus, dic nobis, &c.* Solem circundar ventoſa Iudæorum ſuperbia? Quis vidit Solem vaporum circulo recluſum? Lunam quidem vallo huiuſmodi cinctam ſæpe aſpeximus in pluuiæ plerumque documentum. Ineptè Solem ô Iudaicâ durities immediatè circumdas, qui priùs ad Lunam pergere deberes exoratura. Theophylactus appoſitè. *Tu dum hyems eſt, id eſt, vita præſens turbinibus iniquitatis concutitur, ſpiritualia Encænia celebra, renouandò te ipſum, & aſcenſiones in corde tuo diſponens. Eritque tibi Ieſus præſto in Porticu Salomonis, pacificum ſtatum tribuens.* Cur non dixit, in Templo, ſed *in Porticu?* Anſelmus, ibi ſtare debemus *adorandum.* Ex Richardi Laur. mente Deipara eſt Salomonis Porticus. Haud immediatè ad Templum accurre, vt exores Dominum; ſed ad Porticum, ſeu Mariam perge efflagitaturus, circundara Luna imbrium cœleſtium vim facier profluere: vt præparatæ lapidationis durities diſſoluatur.

Vitalis ligni Chriſti Conſiliarij, ſeu perſecutionibus acti, FRVCTVS DVODECIMVS.

Theoph.

Richard. Laur.

IOANNES Cap. X.

VERS. 22. FACTA ſunt Encænia in Ieroſolymis, & hyems erat.

PARAPHRASIS.

22. POST hæc feſtus dies nouam congrediendi materiam exhibebat. *Aderat enim ſolemnitas, quam Encænia vocant, ob Templi renouationem. Erat hyems menti conueniens frigida Iudæorum.*

23. Et ambulabat Ieſus in Templo, in Porticu Salomonis.

23. *Ieſus non in intimis iam Templi verſabatur, ſed inambulabat in Porticu, quæ Templo adhærebat, cui cognomen erat Salomonis.*

Eſcob & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

24. Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei : Quovſque animam noſtram tollis ? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.

24. Hîc igitur inambulantem, ne poſſet elabi, cinxerunt Iudæi, ſúntque his verbis adorti : Quovſque verbis ambiguis noſtros animos ſuſpenſos detines, & populi excitas ſeditionem ? Si tu es ille Meßias, quem expectamus, dic nobis palàm.

25. Reſpondit eis Ieſus : Loquor vobis, & non creditis: opera quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.

25. Chriſtus autem licet eorum perverſum animum non ignoraret, manſuetè reſpondit, curans non irritare, ſed magis erudire : Quid opus fuerit, me de me ipſo, qui ſim profiteri toties, cùm veri teſtimonium interpretemini arrogantiam? Nullum eſt certius argumentum, quàm ex factis. Hæc ſi videntur digna Deo, credite me ab eo immiſſum.

26. Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.

26. Vos quidem ideo non agnoſcitis vocem meam, quia de numero ouium mearum non eſtis, quarum docilis eſt ſimplicitas.

27. Oues meæ vocem meam audiunt : & ego çognoſco oues, & ſequuntur me.

27. Oues illæ mea me Paſtorem agnoſçunt, me Ducem ſequuntur eas dignoſcentem.

28. Et ego vitam æternam do eis : & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quiſquam de manu meâ.

28. Hæ ex meâ munificentiâ vitam æternam aſſequentur. Pluribus machinis Mundus vtetur, opibus, voluptatibus, honoribus, vt meas de meis manibus oues extorqueat; ſed, me protegente, nemo poterit eas mihi ſubducere. Quidquid enim molietur Mundus in Patris mei gloriam, & in ouium commodum cedet.

29. Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt : & nemo poteſt rapere de manu Patris mei.

29. Vnicum illud præſidium, quod mihi ad oues tutandas Pater dedit, maius ac potentius eſt omnibus, quibus Mundus in me, meóſque pugnax exſurget. Neque deſtituet Pater me, nec ego meas deſeram oues.

30. Ego & Pater vnum ſumus.

30. Quod eſt meis in manibus, idem eſt in manibus Patris mei. An vlla poteſtas Mundi tanta, quæ poßit quidquam ex Patris manibus extorquere? De meis manibus nulla res auellere poterit, quod ille ſeruandum tradidit; inter Patrem enim & me ſummus eſt voluntatis conſenſus.

31. Suſtulerunt ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum.

31. His dictis irritati Iudæi non ferentes, quod toties Patrem haberet in ore, cuius præſidio tanta polliceretur : ſuſtulerunt rurſum lapides, vt Chriſtum vulnerarent.

32. Reſpondit eis Ieſus : Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?

32. In publicos, inquit, maleficos populi manus ad vltionem lapidibus ſolent armari: ego tantum beneficiorum in vos contuli ex Patris mei benignitate, docui errantes, paui famelicos, &c. In his omnibus quodnam eſt illud opus, quod vos dignum lapidatione eſſe arbitramini?

33. Reſpon

33. Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemiâ: & quia tu homo cùm ſis, facis te ipſum Deum.

33. *Non (reſpondent) ob benefacta quemquam ſolemus lapidare; ſed te lapidatione dignum exiſtimamus, ob omnium ſcelus immaniſſimum blaſphemiam: atque in hâc re legis auctoritatem ſequimur, quæ iuſſit huiuſmodi ſaxis obrui. Quis enim diutiùs ferat, quòd tu cùm ſis homo, te ipſum Deum confingas? Subindéque Deum Patrem tuum habeas in ore, quaſi nos omnes filÿ Dei non ſimus, tuque peculiari ratione ſis Dei filius, vt tibi cum Patre ſit rerum conſortium.*

34. Reſpondit eis Ieſus: Nonne ſcriptum eſt in lege veſtrâ: quia, Ego dixi, dij eſtis?

34. *Vos, inquit Ieſus, mihi blaſphemia crimen impingitis, quia Deum meum Patrem appellem. Nonne ſcriptum eſt maius quiddam in lege veſtrâ, nimirum in Pſalmis? Ego dixi, Dÿ eſtis, & filÿ Excelſi omnes.*

35. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura.

35. *Si Deus ipſe dignitatem ſui nominis ÿs impertÿt, ad quos ſermo Dei factus eſt, non ſolùm illos Dei filios appellans, ſed Deos, non læſa tamen vnius Dei maieſtate: nec falſum eſſe poteſt, quod in diuinis literis eſt exaratum.*

36. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum, vos dicitis, Quia blaſphemas: quia dixi: Filius Dei ſum?

36. *Quomodo mihi blaſphemia crimen intenditis, quod me, quem Pater vnicè ſanctificauit, ac miſit in Mundum, vt per Filium omnes ſanctitatem aſſequerentur, Deum dixerim? Modeſtum eſt quod verbis arrogo, nimirum quod in alios plurimos ex Scriptura auctoritate competit.*

37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.

37. *Cæterùm ex ipſis factis magis conuenit æſtimare, quid tituli mihi debeatur. Si quæ facio non videntur homine maiora, ſi non diuinæ virtutis ſpecimen habent, nolite credere, quod ſim Filius Dei.*

38. Si autem facio: & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.

38. *Quòd ſi videtis Deum Patrem in me ſuam virtutem proferentem, ſi dictis meis fidem habere non vultis, certè factis ipſis, quæ videtis, credite. Quo fiet, vt verbis meis fidem habeatis, non ampliùs dubitaturi, quin Pater in me ſit, & ego in Patre, quod vterque alteri indiuiduâ ſocietate cohæreat.*

SCTIO PRIMA.

Templi Renouatio.

TEXTVS.

VERS. 22. FACTA ſunt Encænia in Ieroſolymis: & hyems erat. 23. Et ambulabat Ieſus in Templo in Porticu Salomonis. 24. Circumdederunt ergo eum Iudæi, & dicebant ei: Quouſque animam noſtram tollis? Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

En Encænijs.

1. *Triplex Encæniorum Feſtum.* FACTA *ſunt autem Encænia in Ieroſolymis.* Triplex apud Iudæos Encæniorum feſtum. Primum, quando à Salomone primò fuit Templum ædificatum. Secundum, quando deſtructum à Babyloniis poſt captiuitatem reædificatum fuit. Tertium, quando ſolum altare, quod prophanatum erat à gentibus, ſublatum fuit, & nouum Machabæorum tempore erectum. Primum ſeptimo Menſe, qui eſt
3.Reg.8. September, colebatur. 3. Reg.8. Secundum tertiâ Menſis Februarij, qui erat apud Hebræos duodecimus, die. 1. Eſdr.6. Tertium denique celebrabatur vigeſimâ quintâ Nouembris, qui eſt Menſis nonus. 1. Mach.4.

2. *De quonam Feſto trium Euangeliſta?* Nonus. Chryſ. Theoph. Euthy. Quodnam igitur horum trium Feſtorum eſt, de quo Ioannes noſter memoriam gerit? Nonus primũ eſſe affirmat. Chryſoſtomus hom.60. Theophylactus, & Euthymius ſecundum fuiſſe aſſerunt. Alcuinus, Beda, & alij multi tertium exiſtimant. Porrò primum non fuiſſe, certum puto; nam id celebratum eſt ſeptimo Menſe paulò poſt feſtum Tabernaculorum; at hoc tempore hyberno accidiſſe docet Euangeliſta; non ergo illud eſſe poteſt. De ſecundo & tertio eſt difficultas; vtrumque enim ad hyemem videtur pertinere.

3. *Auctoris ſententia de Feſto tertio.* Exiſtimo feſtum tertium eſſe, duplici affectus argumento. Vno, quia quæ geſta narrantur ab hoc tempore vſque ad Dominicam paſſionem, non poſſunt tempori, quod intercedit à ſecundo Feſto vſque ad Paſcha, accommodari. Nam à tertiâ die Februarij vſque ad Paſcha, quod erat decima quarta Martij, pauci dies intercedunt: cùm tamen ab hoc Feſto ad Paſcha, quando paſſus eſt Dominus, multa geſta ſunt, quæ tantâ dierum paucitate facta fuiſſe, improbabile reputo. Poſt hoc Feſtum Dominus in Galilæam receſſit, ibi manſit, multaque geſſit: venit Bethaniam, vt Lazarum ſuſcitaret: abiit in Ephrem, vbi moratur; nec moratum diceretur, niſi per multos inibi dies adeſſet: antè ſex denique dies Paſchæ rurſum iniit Bethaniam. Cuncta hæc plures indicant dies, quàm ſint, qui inter ſecundum innouationis Feſtum & Paſcha intercedunt. Altero, quia in Scriptura non inuenio ſingulis annis agi Encæniorum ſolemne præter tertium, quod perpetuò colendum inſtitutum 1. Mach.4. Quòd ſi celebrata ſunt, veroſimile tamen Chriſti tempore nullum præter tertium iam celebrari.

4. *De Hyeme inſtante.* *Et hyems erat.* Iam tunc hyemis inſtabat initium, nam poſt quatuor vel quinque dies initium aderat Decembris, vnde hyems ſortitur exortum. Hâc ratione additum ab Euangeliſtâ arbitror inſtantis hyemis circunſtantiam.

5. *Myſtica hyemis appoſita ex actibus.* Gregor. Non tamen improbârim D. Gregorij lib.2. Mor.cap.2. regulam, aliquando in Scriptura temporum, locorum circumſtantias, aliaſque deſcribi in ſignificationem, & oſtenſionem aliquam: & hâc ratione hæc fuit expreſſa: *Hyems erat.* Vt ſcilicet frigidas Iudæorum mentes igne charitatis deſtitutas ſignificaret. *Significatur* (ait Strabus) *Iudæorum frigiditas, qui non accedunt ad ignem, id eſt, in Chriſtum credunt.* Strab. Auguſtinus, *Iudæi frigebant diligendi charitate, & ardebant nocendi cupiditate. Non accedebant proſequendo, ſed premebant perſequendo.* Auguſt. At Theophylactus ait, *Tu etiam, dum hyems eſt, id eſt, vita præſens turbinibus iniquitatis concutitur, ſpiritualia Encænia Templi tui celebra, renouando te ipſum ſemper, & aſcenſiones in corde tuo diſponens. Eritque Ieſus tibi præſto in porticu Salomonis, pacificum ſtatum tribuens.*

§. II.

Ieſum ambulantem Iudæi circundant.

6. *Quænam hæc Porticus?* ET *ambulabat Ieſus in Templo in porticu Salomonis.* A Babyloniis Templum fuit funditus euerſum, poſtea tamen reædificatum, & in memoriam veterem idem Salomonis nomen porticus retinuit. Quænam porticus iſta? Aliqui exiſtimant, eam eſſe, cuius fit mentio 3. Reg. 6. viginti cubitorum longitudinem, & decem latitudinem habentis. Non probo ſententiam, quia cùm hæc porticus, quæ alio nomine veſtibulum vocitatur, fuerit interior in Sacerdotum atrio, non videtur veriſimile Salomonem in eam intráſſe, inibi exoráſſe, aut populi voces audiuiſſe, vt illi Doctores intendunt. Vnde probabilius
7. *A [illegible] Ioſeph.* aſſero, fuiſſe eam porticum, de quâ Ioſephus lib. 6. de Bello, cap. 6. Collis enim partem Orientalem, vbi ædificatum erat Templum, muro Salomon circumcinxit, & planitiem aggere muniuit, & in planitie porticum illam extruxit. Hæc prope atrium virorum aderat, quod proximum fuit atrio Sacerdotum. In hâc ergo porticu Chriſtus intra Templum ambulabat.

8. *Cur ambulans [illegible] in Templo?* Strab. Tolet. Hinc reſpondeo quæſtioni, quonammodo ſi in porticu ambulabat, ambuláſſe in Templo affirmatur? Strabus reſpondit, *Porticus, quibus Templum cingebatur, ſolent ſignificari nomine Templi.* Aſt faciliùs dixerim cum Toleto, porticum hanc intra Templum eſſe ſtructam, vt vidimus.

9. *Circumdantes Iudæi.* *Circumdederunt ergo eum Iudæi.* Ambulantem circumdant, faciunt ſtare, vt commodiùs alloquerentur. Id illa particula *Ergo* ſignare reor. Quia ambulabat, circumdederunt eum, vt nullâ Chriſtus ex parte diuerteret, ſed ſiſtens ſermonibus eorum præberet auditum.

Sed

10. [*Cur Dominus inambularet?*] Sed cur Dominus ambularet? Alij alia dixerint. Facilè reſpondeo, inambulâſſe, quia cùm hyems eſſet, frigidus erat: ſolent autem homines cùm frigore afficiuntur deambulationis motu calorem excitare. Ideo reor Euangeliſtam præcipuè hyemis memoriam egiſſe, vt inambulationis Ieſu cauſam innueret.

11. [*Querimonia ficta.*] *Quovſque* (aiunt) *animam noſtram tollis?* Quandiu nos ſuſpenſos, & incertos trahis? Nimiùm differs te nobis manifeſtare, anxios idcirco tenes, & diſcrucias. Deſiderium, & anxietatem fingunt; mentiuntur euidenter, dum addunt, *Tu tollis*, tu es in causâ, nam Chriſtus iam ſufficientiſſimè aperierat quiſnam eſſet. Toletus, *Non mirum eſt, ſi animus doloſus, & fraudulentus in mendacia prorumpat.*

12. [*Mendacia fictioneſque Iudæorum.*] *Si tu es Chriſtus, dic nobis palàm.* Iudæorum breuis ſententia quàm plena mendacij! *Dic nobis*, hactenus apertè locutus non es, te eſſe Chriſtum, Oſtendi iam mendacium. *Dic palàm*, ſi dixeris, credemus. Ficto animo promittebant. Si hactenus non credidimus, id fuit in causâ, quòd tu palàm locutus non es. Mendaciis fraudem addidere, vti Chryſoſtomus hom. 60. & Auguſtinus Tract.48. adnotârunt. [Chryſ. Auguſt.] Expreſſit aptè Alcuinus, Exiſtimabant Iudæi Chriſtum futurum Regem temporalem in ſolio Dauid hoc in ſeculo ſeſſurum viſibiliter. Quærebant igitur, vt ſe Chriſtum confiteretur; vti ſtatim calumniandi cauſam arriperent, quòd ſe Regem faceret, & deferrent ad Cæſarem. At Dominus eorum percallens fraudes, & declinans, ita ſe eis apertè Chriſtum profitebatur, vt ex verbo non haberent, quod deferre poſſent. Ideo frequentius ſe eſſe Dei Filium, & à Patre immiſſum, & in Scripturis promiſſum dicebat: quæ aperta erat confeſſio à Iudæis cognita; at nomen diſſimulabat, quia illi non vt intelligerent, ſed vt accuſarent, requirebant. Idcircò operibus, quæ accuſari non poterant, nec ad Cæſarem hâc cauſa deferri, potiùs, quam verbis reſpondebat, & loquebatur. *Tu es, qui venturus eſt, an alium expectamus? cæci* (reſpondet) *vident, claudi ambulant.* Lege Chryſoſtomum hom.77.

IN IESVM A IVDÆIS LAPIDVM PRÆPARATIONE Vulneratum.

PANEGYRICVS MORALIS PRIMVS CIRCA LITERAM.

EX CIRCVNDANTIBVS IVDÆIS.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis.

Religiosè quidem Templi, aut Altaris colitur innouatio.

Vt ſpiritus fidelium ſuadeat renouationem. Vbi Societatis Ieſu morem ſpiritum innouandi bis ſingulis annis, illuſtro.

13. [Auguſt.] ENCÆNIA Græcè καινὸν, ſiue *nouum*, aut innouatio. Auguſtinus, *Encænia feſtiuitas dedicationis, ſeu renouationis Templi*, aut Altaris. Theophylactus ſic: *Da & tu operam, vt celebres Encænia ſpiritualis domus, ſemper nouus factus.* Quare danda opera innouationi? *Dum hyems eſt, præſens dico vita, quæ à malis ſpiritibus turbatur.* Ex fundaminibus ad culmina domûs innouanda ſæpè, ne ex incuriâ ruina operantibus hoſtibus inuiſibilibus, præparetur.

Eſcob.& Mend.in Euang.de Temp.T.II.

14. [*Homini adnatum, ſpiritus ſtudere reædificationi.* Gen.3.] Viro efformato, ex ipſo Conditor coſtam extraxit ad fœminæ exædificationem. *Et ædificauit coſtam in mulierem.* Gen.2. Cur non dixit, Et formauit? Quidnam fœmineo corpori cum exædificatione domus? An quia fœminæ excitandæ ingens requiritur apparatus? An quia huius domus parietes aſſolent dealbari? Innuit Deus cunctos nos ex parente ædificatione orituros in morem ædificij eſſe efformandos, vt inſtar ædificatæ domus demus operam reparationi, ac renouationi. Lyranus, *Dicunt aliqui, quòd hæc ædificatio fuerit per additionem materiæ.* [Lyran.] Non ſolummodò conſtat ex oſſe, debilis caro adiicitur, nerui, pellis, &c. Si oſſa non deficiunt, fortè caro deficiet, pellis laſſabitur: vnde neceſſaria ſit crebra hominis reparatio. *Spiritus* quidem tuus *promptus eſt*, oſſeus? *Caro autem infirma.* Haud negligenda exædificationis renouatio. Deus ædificat, ego incumbo reparationi.

15. [*Conditor adiutor, homo reædificator Conditoris ope.* Iſa.49.] Fatur Iſaias, *In manibus meis depinxi* (ſeu compegi) *te: muri tui coram me ſunt ſemper.* Iſa.49. Deus exædificans, reparabit ſi coram ipſo *muri ſunt ſemper.* Deum Propheta aſſerit aſpicere muros, non tamen reparare. Attendit planè, vt videat, an nos

renouationi ſpiritualis ædificij ſtudemus; non tamen dicitur muros innouare. Auxilium quidem præſtat nobis innouaturis, non ſolus ad opus accingitur. Ambroſius lib. de bono mort. Cap.5. *Habet anima muros ſuos, de quibus ait: Ego Ciuitas munita. His munitur muris, hu obſeſſa defenditur. Non detergamus peniculo negligentia anima noſtra muralia* Sed ad calcem & lapides accurramus, ferueat opus, ruinæ omnino aditus obturetur.

Ambroſ.

16\. Et Habacuc, *Domine, opus tuum, in medio annorum viuifica illud.* Cap. 3. Domus ſpiritualis noſtra quotanis renouetur: auxilium impende. Ambroſius, *Hic edicitur, vt meminerit Deus, quia puluis ſumus, & gratia munus infundat, nec infirmum opus deſerat.* Societas Ieſu non ſolùm in anni principio ſemel renouare curat ſpiritualem domum, ſed in medio annorum iterum, *quia puluis ſumus*, eidem operi renouando inſiſtit.

In medio annorum Ieſuitæ renouantur non ſemel. Hab. 3. Ambroſ.

17\. Prodigus filius erat ædificatio; hyemis, ſeu peccatorum iniuriâ parietes corruerant, fundamina defecerant ad nihilum redacta vti adnotat Bernardus ad illud: *In ſe reuerſus.* Redit ad patris conſpectum, vt coram ipſo artifices domum ſatagant innouare. *Proferte ſtolam primam*, domus culmina inſtaurentur, ædificij parietes rurſum erigantur. *Date annulum in manu eius, vt trabes poſſint illigari. Et calceamenta in pedibus eius.* Luc.15. Fundamina reficite. Vulgariter expono, *Calzad el edificio.* Chryſologus, *Vrgentur patris viſcera, iterum filium genitura.* Inſtauratur ædificium, quaſi de nouo exurgit. Anſelmus docet patris famulos filij diligentiam ſignificare, quâ renouando ſpiritui nauat operam.

Ædificium Prodigi renouatur Luc.15. Chryſ.

18\. Profectò huiuſcemodi ſpiritus renouationis ſtudium domum ſemper nouam conſeruat, qualibet ablegatâ protinùs vetuſtate. Contemplor Dauidis adoleſcentis robur. *Adhuc* (ait Iſai) *reliquus eſt paruulus*, qui tamen leones, & vrſos comminuerat. Poſt multa ſecula Zacharias profatur, *Erexit cornu ſalutis nobis in domo David pueri ſui.* Luc. 1. Cur non ducem, Regem, ſiue virum appellat? An quia frequenti reparatione, ac innouatione ſemper nouitatis feruorem retinuit. Ita D.Zeno lib. 3. ſerm. 25. qui adiicit, *Fortiter præcauete, ne primi hominis quondam veſtri vnquam memoriam non recolatis.* Vt ſcilicet innouationis ſtudio ſemper florenti iuuentâ potiamini.

Renouatio hæc Domum nouam ſemper conſeruat ſpiritû adoleſcentem. Luc.1. Zeno.

19\. De Ioanne attexit parens Propheta; *Et tu puer Propheta Altiſſimi vocaberis.* Luc. 1. Quãdo Ioannes Propheta vocatus fuit? Quando Chriſtus profatus, *plus quàm Propheta.* Potiùs deberet Zacharias prædicere: *Et tu vir Propheta Altiſſimi vocaberis.* Certè Ioannes adoleſcentem feruorem ſemper renouans, ſemper puerili ſinceritate fulget. Paulchrè D. Pulinus Carm. in Ioan.

Ioannes ex renouatione ſemper puer. Luc. 1. Paulin.

Naſcitur dignus tanto ſponſore beatus,
Perpetuúſque Puer.

20\. Veritas aliquando clamabat, *Sinite paruulos venire ad me, talium enim eſt Regnũ cœlorũ.* Luc. 18. An non dixit Dominus, *Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Quid ergo violentiæ fortiſſimæ cum paruulis? illos Chriſtus commendat, qui innouationis ſtudio robur iuuentæ ſpiritualis retinuere. De puero, quem manibus ſuſcepit Dominus Origenes ait hom. 5. in cap. 18. Mat. *Iſte talis vir ſuſcipiendus eſt, & honorandus in nomine Ieſu, quoniam præcipuè in talibus eſt Ieſus.* Quare puerum virum appellauit? Viri illi commendantur, qui adoleſcentiæ feruorem nunquam exuunt, vt diligant, nam *adoleſcentulæ dilexerunt te nimis.*

Amat Ieſus illos viros, qui ex renouatione adoleſcentem ſemper iuuentur ætatem. Luc 18. Orig.

Oſeas appoſitè! *Quia puer Iſrael, & dilexi eum, & ex Ægypto vocaui Filium meum.* Cap. 11. Fortiſſimus ille Iacob *præualens cum Deo* cur puer appellatur? Quia robur adoleſcentis feruori curat ſemper renouando tueri. *Idcircò* Cyrilli Alex. verbis vtor, *dilexi eum, & idcirco* (vti dux eius eſſet) *ex Ægypto vocaui Filium meum Ieſum.* Miles etenim Ieſu nunquam non adoleſcenti robore præditus inuenitur ob vnam & alteram quotannis renouationem. Hinc ſpiritualis exædificatio ſemper noua conſpicitur. 21.

Fortiſſimus Iacob puer appellatur ex renouatione. Oſe. 11. Cyril.

Observatio II.

Ad illa verba:

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis.

Quid ſi Templum, quod funditùs euerſum eſt, rurſum fuerit exædificatum?

Docebimur planè innouatione ſpiritûs non ſolùm robur adoleſcentis nouitatis adſtrui, ſed & vetuſtatem innouari, ruinam reparari poſſe.

DIXIMVS Theophylactum, & Euthymium aſſeruiſſe Encæniorum ſolemni celebrari non Templum, aut Altare innouatum, ſed euerſum omninò primæ gloriæ reſtitutum. Deſtructum equidem Templum à Babyloniis, ſed poſt captiuitatem rurſum fuit à fundaminibus ad culmina excitatum. Exiſtimo ſpiritûs renouationem, quam bis ſingulis annis peragunt Ieſuitæ, non ſolùm adoleſcentem feruorem tueri, verum & ſpiritum laſſatum, veterem, qui omninò corruerat, innouare poſſe. 22.

Rurſum Ieſu ſocietatem ſpiritum renouationem confirmo. Theoph. Euthy.

Inquit Deus, *Fiat lux, & facta eſt lux.* Quartâ autem die, *Fecit duo luminaria magna.* Geneſ. 1. Affirmant quidam apud Lipom. lucem illam quaſi mortuam, & cineribus opertam extitiſſe, donec ad duplex luminare aſſumeretur. Orbem illuminaturâ luce Sol ſuccenditur, & non potiùs tantùm luminare de nouo efformatur proprio ſplendeſcens lumine? Certè vt inuatur inueteratas res innouari poſſe, vetuſtatem ad iuuentam reduci. Hugo Victor. *Quis ſcit, vtrum ipsâ eadem lux poſtea in Solis ſubſtantiam tranſlata ſit, & ampliata* 23.

Quaſi ex veteri intermortua luce ſol nouus exſurgit. Gen. 1. Hugo. Vict.

ampliatâ claritate formam meliorem acceperit, vt reformationis ſtatum in melius demonſtraret. Ne deſperet ſpiritus vetuſtate laborans, adſit renouationis ſtudium, omnino vetuſtate exutus, illuſtriori robore donabitur. Nec enim renouatione ſpiritûs animus reſumit antiquum feruorem, ſed vberiorem ad virtutum exercitamenta conatum reſumit.

42. *Ex aquea corruptione, renouatio ſpiritus meritò efficit ardens.* Ioa.2. Hugo.

Apud Cana *nuptiæ factæ ſunt.* Ioa. 2. Inibi inuitatus Dominus deficiente vino, expoſitam aquam dulciſſimum conuertit in merum: *Implete*, ait, *hydrias aquâ.* An non facilius ſine aquâ ſuppoſitâ Conditor vinum exponeret? Vt reſpondeam præmitto Rupertum in aquâ noſtram *aquaticam infirmitatem* agnoſcentem, ſpiritûſque *corruptionem.* Non igitur fit de nouo merum, ſed ex aqueo liquore generoſum vinum efficitur, vt innuatur aqueam infirmitatem noſtram, diligentiâ adhibitâ ſtudio innouationis operante, poſſe ad feruentiſſimum charitatis accendi. Bellè Hugo Vict.lib.1.de Sacram.cap. 15. *In nuptiis Ieſus de aquis vinum fecit, vt reſtaurationis Sacramentum demonſtraret.*

25. *Ex putridis oſſibus facit viuentem ſpiritus renouatio.* Ezech.37. Pauli.

Clamat Ezechiel, *Oſſa arida, audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus de oſſibus his: Ecce ego intromittam in vos ſpiritum, & viuetis, &c.* Cap. 37. Cur homines viuentes ex putridis oſſibus excitantur, & non potiùs de nouo efformati exponuntur? D. Paulinus Panegyr. de obitu Celſi.

Illic aſpicies toto reuiuiſcere campo
Arentes veterum reliquias hominum.
Et dicto citiùs, perfectis ordine membris
Puluere de veteri ſtare nouos homines.

Dei potentiam non magis illuſtrat ex vetuſtate nouitatem excitare, quàm de nihilo adſtruere nouitatem? Vides hominis natalitium, at valdè meritorio actu fidei corporum putridorum credis reſurrectionem. *Oſſa arida, ego intromittam in vos ſpiritum.* Spiritûs enim renouatio potentiſſima quidem non ſolum iuuentæ florem tueti, ſed & inueteratum hominem iuuentæ florentiſſimæ reſtituere.

* *
*

OBSERVATIO III.

Ad illa verba:

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & ambulabat Ieſus, &c.

Ambulabat Ieſus Encæniorum, ſeu renouationis die, vt edoceat, quonammodo ſpiritus innouandus ſit.

Fit enim ſpiritûs innouatio, dum qui rectè graditur, ad vlteriora progreditur: qui autem errauit, rurſum ad viæ rectæ initium recurrit.

VR Chriſtus inambulat Encæniorum, ſeu renouationis die? Credo, vt edoceat, quonammodò ſit ſpiritus gerenda renouatio. Qui inambulat, iam ad vlteriora progreditur, iam ad viæ principium, oppoſito motu, recurrit. Sic renouatio ſpiritûs peragenda, qui rectè graditur, perſeuerans in viâ ad vlteriora progrediatur: qui autem ſe agnouit errauiſſe, rurſùm ad rectæ viæ recurrat initium. 26. *Quonammodo Ieſuitarũ ſpiritus Renouatio ſit gerenda?*

Elegans do Nazianzeni teſtimonium in nou. Domini. *Nec verò hæc à me eò dicuntur, quòd te eodem ſtatu manere velim; ſed vt perpetuò, ac laudabili motu agiteris.* Saluatorem inambulantem imitare; laudabilis etenim motus eſt, cùm rectè gradiens pergit ad ſuperiora: errans in viâ ad initium recurrat, vt rectus progrediatur. 27. *Motus perpetuus indicitur Religioſis.* Nazianz.

Huiuſce veritatis ſymbolum Iacobi Scala obiecit. Vidit Patriarcha *Angelos deſcendentes, & aſcendentes.* Gen.28. Miraris Angelos à ſuperiori culmine deſcendiſſe? Bernardo contemplatore hæc Religioſorum via, pergunt Angeli puriſſimi ad Superos rectâ viâ, Angeli ad viæ initium recurrunt fortaſsè laſſati, aut errones, vt nouo feruore ad ſupremum gradum aſcendant. Egregiè Nazianzenus citat. *Noua creatura ô Religioſe, ſis. Quod quidem aſſequeris, ſi vel cùm egregiè viam inſtitueris, curſum adurgeas: vel cùm laberis, ad bonam frugem redeas.* 28. *Angeli Religioſi rectè aſcendant, deſcendant errones, vt rectæ viæ hæreſcãt.* Gen.28. Nazianz.

Petrus ac Paulus, Eccleſiæ luminaria lucem huic excogitationi indulgent. Hic certè rectè gradiens ad vlteriora pergit: *Sequor autem, ſi quomodò comprehendam.* Phil. 3. Anſelmus, *Non dico, ſufficit, quod egi, ſed ſemper aliquid addo, ſemper ambulo, ſemper proficio, ſemper ſequor, quod comprehendere laboro.* At ille aberrans, Magiſtrum abnegans deſcendit, vt viam rectam reſumeret, *Egreſſus foras, fleuit.* Matth.26. Cur non immobiliter inibi pœnitudinem gerit? Errauerat quidem ſecutus à longè Magiſtrum, atrium Caiphæ ingreſſus: deſerit exitialem viam, vti recto tramiti adhæreſcat. 29. *Paulus rectè gradiens pergit, Petrus erro, rurſum rectam reſumit viam, eodem retro.* Philip. Anſel. Matt.26.

30. *Recte gradiēs Iob perſequatur iuſtitiā: erro inquirat viā David.* Prou.8. Pſal.. Ianſen.

De rectè gradientibus Salomon ait, *Qui ſequitur iuſtitiam.* Prouerb.8.Lxx. *Qui perſequitur.* Qui rectus incedit, perſequatur. Iob rectiſſimâ tribulationum viâ aſcendens ad Superos, non recedat, licèt à dæmone, vti ſponſa, horribilia vulnera ſuſtineat. Aſt Dauid erroribus actus retro cedens viam rectam reſumat. *Inquire pacem, & perſequere.* Pſal..... Iauſenius appoſitè, *Perſequere, dicit, iuſtitiam, vt intelligamus, non ſegniter iuſtitia inſiſtendum; ſed grauiter ad eam obtinendam elaborandum.* En Iobum ad vlteriora progreſſum. *Et cùm per carnis illecebram retrahamur à rectâ viâ, viam velut fugientem toto conatu inſequamur.* Sic Dauid, *Inquire pacem, & perſequere.*

31. *Elias pergit rectè, Magdalena peccatrix retro cedit, vt rectā viam requirat.* Luc.7. Auguſt.

Elias à Iezabele fugiens, ſeu mundiales (vti ait Ambroſius) illecebras contemnens, non declinat ab itinere, ſed Oreb verticem ſcandit. Verùm Magdalena à viâ rectâ declinans, *vt cognouit ſe pergere ad baratrum*, inquirit viæ greſſuúmque rectitudinem, vt perſequatur. *Stans retro, lacrymis cœpit rigare pedes eius.* Luc. 7. Cur ô mulier, non viæ primæ hæreſcis, Eliæ curſum irreuocabilem imitare? Quia innouatio mea in eo ſiſtit, quòd ſciam retro cedere, vti rectos greſſus à perfectiſſimè gradiente Domino ediſcam. Auguſtinus pulchrè, *Quæ diu malè ambulauerat, veſtigia recta quærebat, ſtans retrò, &c.*

32. *Pertinet ad prædeſtinationem ſcire egredi, & cedere retro.* Ioa.10.

Apud noſtrum Ioannem Dominus ait, *Ego ſum oſtium, per me ſi quis introierit, ſaluabitur: & ingredietur, & egredietur.* Cap.10. Particula *Egredietur* mihi difficilis apparet. Prædeſtinatis ſuadendus ingreſſus, ſiue aſcenſus ad viæ caput, qui Deus eſt: at egreſſus quonam ſenſu poteſt ſuaderi? Certè tam ingreſſus, quàm egreſſus pertinent ad ſalutem. Rectè incedens non ſiſtat, donec termino hæreſcat: qui errore diſtrahitur egredi diſcat. (vulgari idiomate liceat exponere, *ſaque pie, y buelua atras à tomar el camino.*) egreſſus enim huiuſmodi ad prædeſtinatos neceſſariù ſpectat.

33. *Ideo egreſſus, & exitus etiam, vt egreſſus à Deo cuſtoditur.* Pſal. Nyſſen.

Ideo Dauid, *Dominus cuſtodiat introitum tuum, & exitum tuum.* Pial. Nonne aſpicis etiam exitum neceſſarium iuſtis eſſe, ſiquidem à Domino cuſtodiri precatur? Si rectè graderis, cuſtodiat Dominus introitum: ſi erras, exitum tuum dignetur cuſtodire. Nyſſenus hom. 12. in Cant. *Nimirum re verà hæc illa eſt, quæ à Deo cuſtoditur ingreſſio pariter, & egreſſio.* An minùs reputas beneficium ſuam viam tectam à Domino cuſtodiri, quam cœleſti adiutorio donari, vt exire diſcas ab errore, viæ rectitudinem vt reſumas?

Observatio IV.

Ad illa verba:

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis, & ambulabat Ieſus in Templo.

Ambulabat Ieſus Renouationis Templi die, alumnos edocens renouatione progreſſuros.

Renouatione etenim ſpiritûs non ſolùm vetuſta innouantur, ſed & noua perfectionis facinora geruntur.

34. *Ieſuitæ renouationis affectu non ſolū vetuſtatem exuunt, ſed & noua virtutis exerunt facinora.* Anſel.

Parum eſſet renouatione ſpiritus confracta ſolidari, innouari vetuſta: ſi non animus fortior ad ſuperiora tenderet virtutis exercitamenta. Porrò dum animus renouatur, ſpiritum reſumit, vires colligit ad currendum velociùs. Ambulat ideo Ieſus renouationis die, vt hyemis frigore abiecto, vberiori calore ſuccendatur, frigidos edocens non ſolum frigiditatem ablegare, ſed & feruore nouo ad egregium curſum peragendum accendi. Vnde Anſelmus, *Ecce (ait) ignis, de quo deberent accendi*, qui feſtum colebant renouationis. Vetus frigus expellite, calorem nouum ad egregia facinora ſumite.

35. *Poſt depoſitionem vetuſtatis, quaſi incipit renouationis ſtudium, ad ſuperiora virtutis opera.* Ephe 4. Chryſ.

Non ſufficit vetuſtatem exuere, niſi nouarum actionum induas ſtolam. Paulus condiſcipulis Ieſuitis, *Deponite vos ſecundum priſtinam conuerſationem veterem hominem. Renouamini autem ſpiritu mentis veſtræ.* Ephe.4. Duo admonet, vnum, vetuſtatem abijcere: *Deponite veterem hominem.* Chryſoſtomus, *Nam ſi veterem actum quiſquam habueris, nihil proficies.* Alterum, *Renouamini autem.* Particula *autem* premenda obiicitur. Sic expono: *Deponite veterem hominem, ſed renouamini ſpiritu.* An non aptiùs dixiſſet, Renouamini ſpiritu deponentes, ſeo vt deponatis veterem hominem? Profectò ſpiritûs renouatio ſupponit veteris hominis depoſitionem; eſt enim quoddam feruens ſtudium ad nouos profectus acquirendos.

36. *Poſt vellera depoſita vetuſtatis, innouanda Ieſu oues aſcendūt ad ſublimia.* Cant. 4. Gillib.

De grege Dominico, ſeu de Ieſu ſociis illud expendo: *Dentes tui ſicut grex tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro.* Cant.4. Dentes tui, tiue votorum prolatio renouationis ſpiritûs die, ſicut grex tonſarum, quæ aſcendunt de lauacro. Cur non dixit ſicut grex *tondendarum*? Quia renouatio hæc ſpiritûs ſupponit veteris hominis depoſitionem, quæ confeſſionis generalis ex D. Ignatij præſcriptione geritur effectu. Tonſæ oues currunt ad flumen, è flumine mundiores egrediuntur, vt aſcendant ad ſuperiora virtutis facinora. Gillibertus ſerm. 23. *Veterem deponentes hominem, loti alacriùs ad ſuperiora conſcendunt.* Addit pulcherrimè, *Attendis, quod non tibi ſufficit exonerari, non ſufficit lotum*

Ǫ

& nouum fieri niſi ſtatim aſcendas, & ſpiritu incedas, qui renouaris in ſpiritu. Tu igitur ſi aſcendere diſponis, aſcende ſemper de lauacro ſemper nouus. Id eſt, ſemper nouitatem addens nouitati.

37. *Renouationis affectus Societatis Ieſu tendit ad nouale innouandum quotidie.* Tertull.

37. Hinc Vates, *Nouate vobis nouale, & nolite ſerere ſuper ſpinas.* Ierem. 4. Cur non dixit, *Facite vobis nouale?* Credo, quia nouale fit, quando primò terra proſcinditur, ſpinarum ablegatione Ieſuitarum, ſeu ſpiritualium virorum religioſa renouatio non tendit præcipuè ad proſciſſionem terræ, ac ſpinarum proiectionem, quæ pœnitudinis effectu peragitur, ſed ad nouitatis continuam innouationem Nouus vis es vetuſtate diſcedente? Cura quotidie ampliùs innouari ex virtutum vberiori exercitamento; id quod ſpiritûs renouatione intenditur. Bellè Tertullianus lib. 1. cont. Marc. capit. 20. *Renouate vobis nouamen nouum.* Nouitas renouanda eſt præcipuè, ſupponendo vetuſtatem eſſe ablegatam.

38. *Noua ſuper vetera Ieſuita Chriſto offert renouationis ſpiritu ductus.* Cant. 7. Tres Pat. Theod.

38. Proclamat ſponſæ ex ore Regularis familia quælibet, ſed Renouationis votorum, dic Societas Ieſu iure ſpeciali: *In portis noſtris omnia poma noua & vetera Dilecte mi, ſeruaui tibi.* Cant. 7. L x x. *Noua ad vetera.* Tres Patres, *Noua ſuper vetera.* Exponit apprimè Theodoretus, *Noua ſuper vetera ſeruaui, præcepta enim veteris Teſtamenti, & noui conſilia ſeruaui.* Seruat Ieſuita præcepta, implet vota, veteri homine recedente: innouatus autem ad conſilia perfectionis velociſſimè currit.

39. *Supponitur vetus homo ablegatus, vt nouus homo nouas actiones vberiori nouitate exerat.* 2. Cor. 5. Ambroſ.

39. Ille nouus ſeu renouatus in Chriſto eſt, qui ſuppoſitâ vetuſtatis ablegatione, perfectioni acquirendæ feruenter ſtudet, ſiue perfectus curſor exſurgit. Paulus ad hæc, *Si qua in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, facta ſunt omnia noua.* 2. Corinth. 5. En renouatæ creaturæ, ſeu innouati ſpiritûs indicamina. De veteribus nihil, quia iam ſupponitur tranſiiſſe. *Vetera tranſierunt.* Noua creatura nouas indeſinenter exerit actiones. Nam qui nouus eſt perfectus debet eſſe. Præclarè Ambroſius lib. 2. Epiſtol. 8. *Si quis in Chriſto noua creatura, id eſt, qui perfectus in Chriſto noua creatura eſt.* Idem ergo eſt aliquem renouari, ac perfectum eſſe. Vt innuatur non ſufficere ei, qui renouationi ſpiritûs incumbit, veterem hominem ablegare, niſi accuratè ſtudeat perfectioni.

OBSERVATIO V.

Ad illa verba:

Et ambulabat Ieſus in Templo, in porticu Salomonis.

Ambulans Ieſus in Porticu ſeu atrio Templi, in Templo dicitur inambulare.

Vt innuatur, non ſolùm Delubra, ſed & atria Templi decere reuerentiam.

40. *Atria Templi Templa ſunt ſibi.* Caiet.

40. CAIETANVS veritus, ne quis exiſtimet Chriſtum ipſo in Templo inambulâſſe, vbi aut flectere genu, aut ſtare, aut procidere, aut ſedere debuiſſet, præoccupans, ait: *Non intelligas, Ieſum ambulare intus in domo Dei, quæ propriiſſimè Templum vocatur (quoniam in illud ſoli Sacerdotes intrabant) ſed appellatione Templi intelliguntur atria, & porticus, & reliqua, quæ erant iuxta ſepta Templi.* Ideo Euangeliſta cùm dixiſſet, *Ambulabat Ieſus in Templo*, addidit, *In porticu Salomonis.* Audiant atrij ſacri prophanatores.

41. *Quare Ieſus inambulat, ſi porticum Templi tanta decet reuerentia?* Anſel.

41. Ex quibus id adnotârim, atria, veſtibulum, porticum, cunctáque, quæ iuxta Templi ſepta coniacent, Templum appellari. Quare? Vt innuatur non ſolùm ipſo in Delubro, ſed & in atriis, ac veſtibulis, imo in adiacentibus ipſi locis ſic ſe fideles gerere debere, ac ſi intra Templum commorarentur. Chriſtus in porticu Templi non confabulatur, non ridentibus aut murmurantibus hæreſcit, ſed ſolus inambulat fortaſsè preces profundens. Ideo reor Salomonis factam memoriam. Nam, vti Anſelmus aduertit, Porticus illa erat, *vbi Salomon ſtare ſolebat ad orandum.* Quæris hinc, quare inambulat in atrio, quod Templi nomine ſignatur, qui non ambularet in Templo? Tomo 6. reſpondeo greſſus illos Domini locum gerere prædicationis: errantibus enim Iudæis veſtigia recta proponebat. Vnde ſi decet apud Templi atria concionari, decuit, Saluatorem vocales, ſiue doctores greſſus inambulando exponere.

42. *Piacula geſta in ſecularibus domibus iuxta atria Templi ædificatis Deo ſunt abominabilia: quid ipſis in atriis perpetratas?* Ezech. 43.

42. O Templorum atria, porticus, veſtibula mille ingredientium piaculis maculata! Ezechieli Conditor de Templo locutus: *Fili hominis, locus ſolij mei, & locus veſtigiorum pedum meorum, vbi habito.* Poſtquam autem dixit ſe in Templo habitare, taxans Principum audacem impietatem, qui in domibus iuxta Templi atria exædificatis crimina perpetrarunt. *Qui fabricati ſunt limen ſuum iuxta limen meum, & poſtes ſuos iuxta poſtes meos, & murus erat inter me & eos. Et polluerunt nomen ſanctum meum in abominationibus, quas fecerunt; propter quod conſumpſi eos in irâ meâ.* Cap. 43. Si murus diuidebat Templum & Principum illorum habitacula, quare Dominus tam

Hieron.

tam ſeuerè punit eos, qui apud domus atriis Templi adiacentes deliquere ? Quia non ſolum Dei domum decet ſanctitudo, ſed & domos ſeculares iuxtà ſepta Templi ædificatas. D. Hieronymus *Audiant ad literam onerati peccatis, Dei in ſe non prouocare clementiam, ſed Dei potius indignationem commouere, quando in conſecratis locis habitant indignè.* Quænam hîc loca conſecrata appellantur? Domus ſeculares iuxta Templum adiacentes. Ob Templi vicinitatem conſecrata loca vocantur ſecularium domus, apud quas irreuerenter verſari exitiale piaculum : quid ſi in atriis conſecratis verè Templi veſtibulis indignè verſeris?

43. *Viſa Templi porticus, vel atrium impiiſſimos volet peccatores continere.* Ezech. 43. Hieron.

Ibibi Dominus, *Tu autem fili hominis, oſtende domus Iſrael Templum, & confundantur ab iniquitatibus ſuis.* Ezech. 43. Interlin. *Et viſo Templo confundantur.* An ingreſſuri Iudæi in Templum, vt videant ? Hieronymus, *Templum, quod per Ezechielem domui Iſrael oſtenditur, tale eſt, vt qui in mente conſpexerit ceſſet ab iniquitatibus ſuis.* Non Templum ipſum Iudæis oſtenditur videndum, ſed imago Templi menti obiecta eſt. Nec interior Dei domus datur mente aſpicienda ſed atria, ac porticus externæ. Ideo addit Textus, *Figuram domus, exitus & introitus.* Cur ad compunctionem peccatorum non interiora domus ſacerrima, vbi Deus inhabitat, vbi Sacerdotes commorantur, oſtenduntur ? Quia perfricatæ frontis delinquens, ſi brutalitate non laboret, non poteſt non viſo atrio, ac veſtibulo Templi compungi ; porticus enim Delubri pro Templo eſt reputanda.

44. *Terribilis locus viſus eſt Iacobo porticus domus Dei.* Gen. 28. Bernard.

Poſt viſionem ſcalæ euigilans Iacob, ait : *Quàm terribilis eſt locus iſte ; non eſt hic aliud niſi domus Dei, & porta cæli.* Gen. 28 Porta cæli, atrium eſt, veſtibulum eſt, porticus eſt : cur ergo Dei domum, ſeu Templum appellâſti ? Quia animo fideli idem eſt apud Templi atria verſari, ac ſi intrà Delubri ſacerrimi adita moraretur. Bernardus ſer. 6. Dedic. *Miratur Iacob gratiam, & de dignationis magnitudine expaueſcit, dicens: Quàm terribilis eſt locus iſte ; verè non eſt hic aliud niſi domus Dei & porta. Terribilis planè locus, & dignus omni reuerentiâ.* Porta locus terribilis, & omni reuerentiâ dignus: Ita planè, quia domus Dei eſt, pro Dei domo porticus Templi reputatur.

45. *In atriis domus Dei debent pedes ſtare.* Pſal. Bernard.

Dauid inclamat, *Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis, Ieruſalem.* Pſal. Quid pedes ſtantes? Innuit ſtantis incredibilem attentionem & reuerentiam. Pedes noſtri ſtabant. Vulgariter expono, *Eſtauamus en puntillas,* in atriis domus Dei. Quare ? Quia Deus qui in aditis Templi verſatur, ſimul apud Templi oſtium, & porticum agit cuſtodem, ac ſeruatorem. Bernardus appoſite, *Cum quanta ergo reuerentia hîc eſſe debemus, & ſtare in loco iſto, vbi Deus eſt ſeruans?* Stent igitur pedes, auguſtiſſimam mentis attentionem præferamus, quæ nos non permittat detractionibus, otioſis-ve deambulationibus ſenſus impendere.

46. *Porticus domus Regiæ, Templi imaginis, deberet Abſalonem reprimere oculis obiecta.*

Alibi à me de reuerentiâ Templi datum locum ſpeciali ponderatione verſo. Impiiſſimus Abſalon exercitu copioſo cinctus Ieroſolymam iniit Patrem occiſurus. *Egreſſus eſt ergo Rex, & vniuerſa domus eius pedibus ſuis, & reliquit Rex decem mulieres concubinas ad cuſtodiendam domum. Egreſſúſque Rex, & omnis Iſrael pedibus ſuis, ſtetit procul à domo.* 2. Reg. 15. Teſtimonium illud Chryſoſtomi hom. ad Pſalm. 7. elegans eſt: *Regiam tenendam dedit rebelli filio, vt cùm videret domum in quâ creuerat, & patris ſigna, ad pœnitentiam veniret, &c.* Nunc premo illam clauſulam : *Et reliquit Rex decem mulieres concubinas ad cuſtodiendam domum.* Ad domus Regiæ (Templi ſimulacrum, Chryſoſtomo auctore) cuſtodiendum Paradiſum, tam infirmos Cherubinos elegiſti ? Impudens adoleſcens aſpiciens concubinas apud oſtium, ſeu veſtibulum domûs commorantes occaſionis vi excitatus polluet parentis honorem. Minimè planè ſi homo eſt, & non beſtia, horrore enim afficietur videns huiuſmodi fœminas in veſtibulo domûs (ſeu Templi) quod tanta reuerentia decet, commorantes. *Si non fuiſſet immanis beſtia, illa ſufficiebant, ad illum reducendum.* Sic Doctor.

in fœminas in ipſo veſtibulo commorantes concupiſceret. 2. Reg 15. Chryſ.

Observatio VI.

Ad illa verba :

Quo vſque animam noſtram tollis ? ſi tu es Chriſtus, dic nobis palàm.

Adulatione Iudæi tentant, quem lapidibus mox intendunt vulnerare.

Semper enim adulatio exitiales tibi pariet effectus.

47. D. Thom.

VERBA adulatoria hæc extitiſſe D. Thomas aſſeruit *Adulatoriè loquuntur, volentes per hoc oſtendere, ſe deſiderare ſcire veritatem de ipſo ; quaſi dicant : Anima noſtra eſt in ſuſpenſione deſiderij. quandiu mæſtos nos derelinquis?* Vultis adulationis effectus aſpicere ? Suſtulerunt lapides, vt lapidarent eum. Nunquam non adulatio exitiales tibi parturiet effectus.

48. *Adulatio Holophernis necem preparauit.* Iudit. 11. D. Thom.

Cùm Holophernes ad Iſraëlitarum ditionem accederet, ediſcere curauit, qualis illa gens, quæ tam viriliter hoſtiles impetus perfringeret. Tunc Achior Amonitarum Princeps Iſraëlitarum egregia decantauit: quoties à Deo ſuo fuerant protecti, à quot periculis liberati, exercitibus hoſtium extinctis. *Et factum eſt, cùm ceſſaſſet loqui Achior, irati ſunt omnes.* En Iudith proclamans, *Ego adducam te per mediam Ieruſalem, & habebis omnem populum Iſrael ſicut oues.* Iud. 11. Vbi D. Thomas aſſerit cunctas illas ſententias ſpeciem præ ſe ferre adulationis. Effectus cupis ediſcere ? Holophernes trucidatur, exercitus deletur; ſemper enim adulatio extitit exitialis.

49. *Adulatio Chriſtum nõ infecit, & quia repulit, & quia Dei Filius.*

Chriſtum poſt tentaminum laborem à diabolo relictum vſque ad tempus, Euangeliſta docet. Vbi Chryſologus exiſtimat diabolum ſibi perſuaſiſſe fore, vt commodiori occaſione poſſet Dominus debellari. Quænam illa? Si adulationis

telo

telo vulnera contorqueret.Diabolus ergò,vt vincat,Chriſtum Dei Filium appellat. Repellit Dominus tentatorem.Ergo non ſemper adulario parit exitium. Reſpondeo cum Plinio apud ſimilitud.collectorem. *Cupreſſo non naſcuntur ceraſta propter amaritudinem , nec buxo propter duritiem ; ita peſtis adulationis fugit ſeuera ingenia.* Seuerus Chriſtus clamat , adulatorem ablegans, *Obmuteſce.*Ideo peſtis ſeſe dedit in fugam. Certè Dei Filius nullo poteſt affici tentamento.

Plin.

50. Aſſentatio occidit Heli Sacerdotem. 1.Reg 4. Gregor.

Iſraëlitico exercitu a Philiſtæis percuſſo , Dei Arca captiuitati addicta , ad Sacerdotem Heli nuncius accedit. Cui Sacerdos , *Quid actum eſt, fili mi?* 1.Reg.4. Filium vocitâſti eum homuncionem , qui vt ſuam paruitatem oſtentet , infelicis nuncij ſe gerit portitorem ? D. Gregorius lib. 3. docet Sacerdotis verba adulatoria fuiſſe. *Eum Filium vocat, à quo quid actum fuerit ſcire cupit, vt ille pro impenſo honore adulationis, &c:* Adeſt peſtis adulationis ? O Sacerdos Heli,nuncius vt cortinas exanimis , *ſeriem peruertet veritatis, pro impenſo honore adulationis. Duo,*inquit, *Filij tui mortui ſunt , & Arca capta eſt* , cùm profari debuiſſet, *Arca capta eſt,duo quoque filij tui mortui ſunt.* Exiſtimat Doctor nuncium tunc cùm procurat impenſum honorem adulationis gratitudine exæquare , id exprimit , quo Sacerdos interear,audiens filios ante captam Arcam , & non in protectione Arcæ ne caperetur fuiſſe trucidatos. Adulatio adeſt ? quomodo non aderit infælicitas?

51. Sine adulationis piaculo aſſentatio necem operatur. 3.Reg 22. Theod.

Rex ille Michææ inquit:Micbæa,ite debemus in Ramoth ? Pro impenſo honore adulationis Propheta diſſimulans veritatis præſcriptum , fatur: *Aſcende in Ramoth Galaad, & vade proſperè:tradet eam Dominus in manu Regis.* 3. Reg. 22.Vbi Theodoretus , *Priùs dixit ea,quæ erant iucunda.* Sine piaculo planè Prophetæ ſententia, ſed exteriori cortice adulationem innuebat. Periit Rex , quia vbi vel materialis adulatio adeſt, hominis neceſſaria calamitas præſentatur.

52. Adulatio, exitialis ſcibres peſtis deſcribitur. Eurip. Billi. Senec. Stobæ. Eraſm.

Euripides cecinit in Hippoly. *Hoc eſt , quod mortalium Ciuitates bene habitatas domóſque deſtruit,adulatorij ſermones.* Et Iacobus Billi. Anthol.

Lingua aſſentatrix vitium peccantis acerbat.
Et delectatum crimine laude ligat.
Libera ſit potiùs vox correctoris amici,
Serpere nec fibris cæca venena ſinat.
Non inter cicures palpone nocentior vlla eſt
Bellua , nec quæ plus gignat in orbe mali.
Vix etenim eſt vllus , cui non per verba propinet.
Quæ magè ſint ipſo dulcia melle,necem.
Ac licet extincto coruus ſe corpore paſcat,
Corporibus viuis abſtinet ille tamen:
Sæuior at contra palpo nece parcit ademptis,
At viuos blandis morſibus vſque petit.

Seneca autem Epiſt.43. *Adulatio propitiis auribus recipitur, in præcordia ima deſcendit. Venit ad me pro amico blandus inimicus,&c. Pythagoras* (cum Stobæo loquor ſer.12.)*potiùs gaudendum redarguentibus , quàm aſſentatoribus docebat , quos etiam hoſtibus deteriores iudicabat.* Ariſtobulus librum conſcripſit de rebus ab Alexandro geſtis,in quo multa ſupra viri fidem adulantiſſimè affinxerat. Eum cùm ille in nauigatione recitâſſet , Alexander arreptum è manibus librum Hydaſpem demerſit in fluuium,& ad Ariſtobulum conuerſus , *Tu* ,inquit, *dignior eras,vt eodem præcipitareris.* Ne ſcilicet tam exitialis peſtis reliquiæ ſuperſtites præcordiis inſidias collocarent.Eraſmus lib.8.Apot.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Quo vſque animam noſtram tollis?

Iudæi perſequutores conqueruntur, Chriſtus perſequutione affectus, ac vulneratus, obticet.

Qui enim proximo infert iniuriam , ipſe patitur ; haud ille , cui irrogatur.

53. Qui patiſtæ tolerat iniurias, de inimicis vindictam gerit.

CVm audio Iudæos inclamitantes : Animam noſtram tollis, exitiali agone ipsà morte horribiliori premimur : lubet interrogare : A quonam afficimini perſequutione ? Chriſto iniuriam irrogare curatis, Chriſto vulnerando lapides arripere intenditis, ipſe conqueri debuiſſet. Certè nunquam non vidi querulos iniuriarum patratores ; nam qui infert iniuriam,ipſe patitur,incolumi illo , cui irrogatur.

54. Diſcipuli patientes perſecutione hoſtes.hi percutientes, à ſe ipſis vulnerantur. Luc 22. Paſcha.

Diſcipulis imperat Dominus gladios præparare : *Qui non habet , vendat tunicam ſuam, & emat gladium.* Luc.22. At cùm Petrus gladio vtitur , illum Dominus taxat. Cur ergo iubes, ô Magiſter requitere gladios ? D.Paſchaſius libei 2. in Mat.illos aſſerit gladios geſtare, *vt vlciſcantur omne ſcelus.* Quonammodò ergo ſcelus vlciſci poterant,ſi eis enſibus non erat vtendum ? Equidem iniuriam patienter ſuſtinendo ; tunc enim cùm gladios geſtantes non vulnerant Apoſtoli, ſed vulnerantur, omne ſcelus hoſtium vlciſcuntur. Nam qui infert iniuriam ipſe patitur ex percuſſi patientiâ.

55. Chriſtus percuſſus percutientes vulnerat patientia, & ſilentio. Pſal.44. Paſch.

Fatur Dauid , *Accingere gladio tuo ſuper fœmur tuum,Potentiſſime.* Pſal.44. Quare gladium geſtat , qui Petrum taxat , quia ſtringit ad vltionem?Inſtat Paſchaſius, *Imperatur à Patre,vt accingatur gladio, ad vltionem inimicorum.* Strinxit-ne ? Ita planè , cùm illigatus , cum percuſſus obmutuit ; illud enim patienter tolerare iniurias vulnus eſt percuſſori. Vidiſti Dominum gladium limatum & ex vtraque parte acutum ore præferre ? Et ex ore eius (ait Ioannes noſter)*gladius vtraque parte acutus.*Apoc.1.Percuſſit ne gladio illo?Ita quidem, cum *agnus coram tondente ſe obmutuit.*

mutnit. Tunc planè percutiens horribiliter percuſſus conqueritur, quia ſilentium eſt gladius.

56. *Vrias percuſſus à Dauide ipſum percutiebat.* 1.Par.21. Chryſ.

Leuans Dauid aliquando oculos, *vidit Angelum Domini ſtantem inter cœlum, & terram, & euaginatum gladium in manu eius, & verſum contra Ieruſalem.* 1. Paral. 21. Quinam ille gladius? Chryſoſtomus hom. 45. ad Popul. *Cum Dauid Vriam affecit iniuriâ, mutatus rurſum eſt ordo: & infirmitas ad eum, qui patrauit iniuriam; & virtus ad iniuriam paſſum tranſiuit.* Angelus igitur contra Ieroſolymam gladium ſtringit Vriæ gerens ſimulacrum. Haud Dauid qui inferens iniuriam Vriæ, fortiſſimum militem vulnerauit. Vrias planè eſt, qui gladium ſtrinxit ad Dauidis percuſſionem. Vnde Dauid vulnerans vere conqueritur, quia potius ipſe à patiente Vria vulneratur.

57. *Ab Abele vulnerato Cain vulnerans occiditur?* Gen. 4. Philo.

Vis id euidenter percallere? Ad agrum Cain Abelem adducit. *Conſurrexit Cain aduerſus fratrem ſuum Abel, & interfecit eum.* Gen. 4. Philo, *Et interfecit ipſum.* Id eſt, ipſum Cainum Abel percuſſus interfecit. Certè viuentem poſt vulnus inflictum Cain vidi, ſanguinem Abelis occiſi audiui inclamantem, & querentem, *Sanguis fratris tui Abel clamat ad me de terrà.* An oculi falluntur, & aures? Ita planè, Cain enim qui intulit iniuriam, accepit: Abel qui vulneratus eſt, & patienter ſuſtinuit, verè occiſorem ipſum vulnerauit, *Inſurrexit* (ait Doctor) *Cain in Abelem fratrem ſuum, & interfecit ipſum. Primâ quidem ſpecie Abelem occiſum ſubindicat: ſin autem diligentius rem expendas, ipſum Cain à ſeipſo. Proinde ſic legendum: Inſurrexit Cain, & occidit ſeipſum, & non alterum.*

Græcus Comicus cecinit, 58. *Calamitoſus qui iniuriam infert.* Græ. Com.

Exiſtimandus ille fortiſſimus,
Iniurias qui ferre nouit plurimas.
Nil graue accidit tibi ni vindicas.
Sic calamitoſus eſſe vindicans caue,
Vt corpus enſem vindicta te ſauciat.

Nam ſicut qui patitur iniuriam fortis, & victor oſtentatur, qui infert ſeſe vulneratum exponit.

SCTIO SECVNDA.

Ouium Domini Parabola.

TEXTVS.

VERS. 25. RESPONDIT eis Ieſus: Loquor vobis, & non creditis: Ope-
ra, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium per-
hibent de me. 26. Sed vos non creditis, quia non eſtis de
ouibus meis. 27. Oues meæ vocem meam audiunt: & ego cognoſco eas, & ſe-
quuntur me. 28. Et ego vitam æternam dabo eis, & non peribunt in æternum,
& non rapiet eas quiſquam de manu meâ. 29. Pater meus quod dedit mihi
maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris mei. 30. Ego & Pater
vnum ſumus.

COMMENTARIVS LITERALIS.

§. I.

Mendacij Iudæi conuincuntur.

1. *Plura Iudæorum mẽdacia.* Tolet.

LOQVOR *vobis, & non creditis.* Ac ſi diceret, Ego nihil aliud facio, quàm loqui, ac manifeſtare, quod requiritis. Græcè habetur, *Dixi iam vobis.* Fatetur, ſe eſſe Chriſtum, & tamen verbo prudens non exprimit. Dixi, & non creditis. Haud igitur verum eſt, quod innuitis, me palàm non loquutum. Nec verum, ſi loquutus fuiſſem, vos credidiſſetis; nam dixi, nec tamen credidiſtis, nec modò dicenti creditis. Nec eſt verum, à me vos teneri ſuſpenſos, & anxios; nam iam apertè, ac palàm ante Encæniorum occaſionem ſum locutus. Toletus, *Vnico verbo, & veritatem aperit, & omnia eorum mendacia repellit.*

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me. Petebant illi, vt Dominus ſolo verbo ſe Chriſtum exprimeret, vt crederent, hactenúſque ſe eſſe locutum abnegabant. Adiicit ergo Dominus, non ſolùm ſe verbo manifeſtâſſe, quiſnam eſſet, ſed operibus oſtentaſſe. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei.* Id eſt, *in virtute Diuinitatis oſtendendo* (cum Toleto loquor) *me eſſe Dei Filium,* illa perhibent teſtimonium, me Chriſtum exiſtere. Confirmo ex Caietano, *Reſpondet ad intima eorum, manifeſtans quod intelligit corda eorum, quòd fictè interrogant eum. Dixi vobis, quis ſim, & non ſolùm non credidiſtis verbis meis, ſed nec creditis, nec nunc crederetis, ſi dicerem, me eſſe Chriſtum; ſed fingitis: Vſque quò animam noſtram tollis? Non ſolùm verbis, ſed neque operibus perhibentibus de me creditis, qui nunc fingitis, ſolis verbis meis vos credituros.* Quo modò igitur requiritis verbum, vt credatis, ſi verbis, & miris operibus me vobis aperui,

2. *Verbis & operibus Chriſtus ſe manifeſtarat.* Caiet.

aperui, & tamen non creditis? *Quia peruerſitate affecti* (inquit D. Chryſoſtomus) *dum per ſermonem docet, dicunt: Quod ſignum facis; ſi per opera, Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.* Illudere ſatagunt, non educeri.

§. II.

De Ieſu Paſtoris cæleſtis Ouibus.

3. *Iudæi non erant de ouibus Ieſu.*

VOs non creditis, quia non eſtis de ouibus meis. Poſtquam Iudæos Dominus mendacij conuincit, veram illorum incredulitatis cauſam aperit. Non ſum cauſa incredulitatis veſtræ, qui ſermone & operibus me Chriſtum expreſſi; ſed nequitia veſtra, quia ex ouibus meis, quæ quidem *vocem meam audiunt*, non eſtis.

4. *Quæ quidem vocem Paſtoris audiunt.* Pſal. 94. Iſai. 64.

Oues meæ vocem meam audiunt. Id eſt, obedientiam voci præſtant. In ſacris aliquandò *audire vocem* idem eſt, ac auditum exteriorem, & interiorem apprehenſionem qua ſermo percipitur, exhibere; quod iuſtis & peccatoribus eſt commune. *Hodie ſi vocem eius audieritis, nolite obdurare corda veſtra.* Pſal. 94. Aliquando autem vltra prædicta, obedientiam, & aſſenſum præſtare ſignificat. *Omnes cade corruetis, quia locutus ſum, & non audiſtis.* Iſa. 64. Vnde Anſelmus ſic Chriſti ſententiam exponit: *Oues meæ obediunt præceptis meis.* (Anſelm.)

5. *Quinam illi, quos ouium nomine Chriſtus ſignauit.* Auguſt.

Rogas, quinam illi, quos ouium nomine Chriſtus ſignârit? Auguſtinus tract. 48. eſſe docet electos. Contra, quia ratio Chriſti adæquata non videretur. Vos, inquit, non creditis, quia non eſtis de meis electis. Etiamſi electi non eſſent, credere poterant; multi enim credunt in Chriſtum, qui electi non ſunt. Addo potuiſſe eſſe oues, & electos, & ſimul non credere tunc, quando Dominus huiuſmodi verba proferebat. Theophylactus autem aſſerit, oues eſſe iuſtos: *Non creditis quia non eſtis probi.* Nec admitto, quia non omnes, qui in Chriſtum credunt, viri probi ſunt. (Theoph.)

6. *Auguſtino adhæreo.*

Reſpondeo tamen Auguſtinum ſecutus oues electos appellare. Admoneo tamen, (vt obiectio ſoluatur) non eſſe Domini ſententiam generalem ad omnes tunc non credentes, ſed ad illos Phariſæos obſtinatos, obcæcatos, ac ſimiles, quorum Dominus damnationem præuidebat.

7. *Cognoſcit ſuas oues, & à Paſtorem ſequuntur.* Caiet.

Et ego cognoſco eas, & ſequuntur me. Nemo eſt inter meas oues, quem non cognoſcam, cognitione quidem non ſolum mentis, ſed & affectûs. Hæ *ſequuntur*, obedientes verbis, ac præceptis meis; vnde conſtat vos ad hunc gregem minimè pertinere. Caietanus, *ſequuntur me imitando veſtigia mea, exempla vitæ meæ.* Anſelmus, *ſequuntur me imitatione, & beatitudine.* Ideo adiicit:

8. *Præmium exponit, & ſupplicium.* Tolet.

Et ego vitam æternam do eis, & non peribunt in æternum. Alliciat præmium, terreat ſupplicium. Si ouis non es, in æternum peribis. Toletus. *Nemo dicat, ouis non ſum, ſolùm mihi vita æterna negabitur, tamen nullum malum indè mihi impendet. Decipitur profectò, in æternum peribit, morte æternâ mulctabitur.* Oues ergo ab æternâ morte liberantur,

qui oues non ſunt vitam non aſſequentur, in mortem æternam detrudendæ. Cur de præſenti vſus eſt verbo, *vitam æternam do?* Certitudinem rei ſignificat; non quòd ſtatim det, ſed quòd tempore promiſſo certiſſimè dabit.

Et non rapiet eas quiſquam de manu meâ. 9. *Nemo oues Domini potest abripere*

Procurabant Iudæi auertere homines, nè in Chriſtum crederent: conati ſunt Tyranni credentes à fide Chriſti tormentis auertere; tentat dæmon innumeris artibus cunctos attrahere. At de Chriſti manu, ac poteſtate nemo auferet oues, nec impediet, quo minùs ad vitam æternam adducantur. Sic Anſelmus, Euthymius, & Chryſoſtomus fatus, *Nemo oues Chriſti rapiet, quia nemo impedire valebit, quin oues, quæ Chriſti ſunt futuræ ad ipſum conuertantur, & eum ſequantur. Quod quidem occaſione eâ dictum eſt* (ait Toletus) *quia illi Phariſæi, ne in Chriſtum crederent, populos deterrere conabantur.* (Anſel. & alij.)

Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus eſt, & nemo poteſt rapere de manu Patris, ego & Pater vnum ſumus. Græcis in codicibus ſic: *Pater qui dedit mihi, maior omnibus eſt.* Ita Chryſoſtomus, Theophylactus, & Euthymius. Senſus in hâc lectione facilis: Pater qui dedit mihi oues has, maior eſt omnibus: igitur de Patris manu nemo rapere poteſt. Sed ego & Pater vnum ſumus, vnius nempe potentiæ, & eſſentiæ; igitur nec de manu meâ poteſt vllus abripere. 10. *De Patris manu nemo rapere poteſt ergo nec de mea.* (Chryſ. & alij.)

Attamen Latinos Patres Hilarium, Ambroſium, Hieronymum, Auguſtinum, & alios ſecutus ſic expendo: Pater dedit mihi vnum, quod eſt maius omnibus; nemo ergo præualere poteſt contra me, nec de manu meâ rapere, cùm ego habeam in me quod eſt fortius & maius non ſolum iis, qui rapere conabantur, ſed omnibus. Loquitur vt homo, & ſic Patrem dediſſe ei id, quod maius eſt omnibus, dicit; quia Diuinitatem illius humanitati coniunxit: & fecit, vt homo ille eſſet Deus. Scio Auguſtinum Chriſtum vt Deum locutum aſſeruiſſe. *Dedit mihi Pater, quod maius omnibus eſt, vt ſim Verbum eius; ideo nemo rapiet oues de manu meâ; quia nec de manu Patris.* Hilarius conteſtatur. Addit Dominus, *Nemo poteſt de manu Patris rapere*, cùm Deus ſit; igitur nec de meâ manu rapere poterit; *quia ego & Pater vnum ſumus*, vnius eſſentiæ, & potentiæ. Si ergo de manu Patris nemo rapere poteſt, nec de mea poterit. Ita Baſilius lib. 1. cont. Eunom. Ambroſius lib. 3. de Spir. cap. 18. & Chryſoſtomus hom. 60. Vbi adnotat, optimè inferri. *Si vnius ſunt potentiæ, & virtutis, ſunt etiam vnius, & eiuſdem ſubſtantiæ, & eſſentiæ.* 11. *Ex Latina lectione expendo ſenſum eundem.* (Hilar. & alij.) (Auguſt.) (Hilar.)

Ea ratione Patres hoc teſtimonium Arrianis oppoſuerunt, vt Patris ac Filij conſubſtantialitatem probarent.

IN IESVM A IVDÆIS LAPIDVM PRÆPARATIONE Vulneratum.

PANEGYRICVS MORALIS SECVNDVS CIRCA LITERAM.

EX OVIVM DOMINI Parabola.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei.

Aduersùs hoſtium circundantium tela Chriſtus vnico propitij Patris præſidio nitebatur.

Præſentiſſimum namque Dei auxilium, ac protectio ijs adeſt, qui in operibus vni addicuntur Conditori.

12\. *Qui opera gerit, ſermones profert ex ſtudio Dei placendi, nullis perſecutionibus opprimitur.* Maldon.

MALDONATVS ſic particulam, *Circumdederunt eum Iudæi*, expoſuit, *Circumdederunt ſicut lupi agnum, ne qua poſſet euadere. Chriſtus enim erat, qui Dauidis dicebat ore: Circumdederunt me vituli multi, tauri pingues obſederunt me.* Pſal. 21. Tunc ergo cùm hoſtium obſidione premitur, vnico illo præſidio munitur, Patris protectione. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei. Magnâ* (adiicit ille) *cauet diligentiâ, ne ſe à Patre alienum eſſe oſtendat; propterea non abſolutè dixit, opera, quæ ego facio, ſed opera, quæ ego facio in nomine Patris mei: id eſt Patris decreto, auctoritate, voluntate.* Qui ergò vndique circumdatus premebatur ab hoſtibus, incolumis euaſit ex eo, quòd opera cuncta Dei voluntate gerit. Vt edidicas, inde aduerſùs cuncta incommoda præſidium habiturum, ſi opera geras, ſermones proferas ex Dei præſcriptione, & auctoritate, id eſt, vt vni Numini placeas.

13\. *Ærumnoſus & afflictus Enos protectione fruitur, dum ex voluntate Dei cuncta gerit.* Gen 4. Philo.

De Enos Moyſes, *Iſte cœpit inuocare nomen Domini.* Geneſ. 4. *Enos* interpretatur ab aliquibus *ærumnoſus, Afflictus*, à Philone autem *ſpes*. L X X. cur *ſpes* vocitetur, exponunt, dum legunt, *Hic ſperauit inuocare nomen Domini Dei.* Quid ergò nomen Dei inuocare? Ex Philonis ſententia, Deo ſolo niti, ad afflictionum toleranda incommoda Numen inuocare, eius ſoli voluntati addici. En quali protectione Ærumnoſus, & Afflictus nitatur, Dei in cunctis operibus & ſermonibus ſe voluntati accommodare.

14\. *Dauid à Deo protegitur, quia cuncta opera Deo adſcribit.* Pſal. 90.

Dauid iam Sauli ſoceri duriſſimâ perſecutione premitur, iam à filij rebellis exercitu circumdatur, iam grauiſſimis vbique periculis opprimitur. Vnica ſpes Dauidis cuncta opera in Dei nomine gerere, ſiue ſeſe Dei ſolius præſcripto accommodare. *Quoniam tu es Domine, ſpes mea.* Pſal. 90. Vbi Bernardus ſerm. 9. fatur, *Quidquid agendum ſit, tu es Domine ſpes mea.* Id eſt, ſoli tibi cùm operor placere ſtudeo. *Quidquid autem tolerandum, tu es Domine ſpes mea.* Spero (ac ſi diceret,) cum laboribus, & ærumnis premor, tua donandum protectione, quia dum opera gero tibi ſoli hæreſcere curo, méque voluntatis tuæ aptare præſcriptioni.

15\. *Abrahã Deo hæreſcit, cum operatur. & à Deo protegitur, cum patitur.* Philo.

De Abrahamo illud egregium extat elogium: *Credidit Abraham Deo.* Quidnam, precor innuitur, cùm credidiſſe Deo Patriarcham aſſeritur? Exiſtimo Deo credere, idem eſt ac virtutum exercitamentis Dei hærere voluntati, & conſequenter Deo fidere; nam qui operando Deo ſolo nititur, affectus periculis ab ipſo protegitur. Pulchrè Philo lib. de Abra. *Extat in ſacris literis præclarum Abrahami elogium teſtatum Moſis oraculo, Credidiſſe Deo. Id vt eſt dictu breuiſſimum, ita factu maximum eſt. Qui per virtutum exercitationem ad Deum properant*, (vt eius voluntatis præſcripta ſequantur) *tutum iter tenent.* Si pericula inſurgant? Si hoſtes inſidias collocent? Si laquei ſtatuantur? Si obſideant ærumnæ? Si miſeriæ circumdent? *Tutum iter habent.*

16\. *Dum homo ſoli Deo operaturus placere curat, orphanus & afflictus à Deo excipitur.* Pſal. 9.

Alibi Vates: *Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor.* Pſal. 9, Vbi ex Interpretum grauium mente *pauper* eſt ille, qui ſoli Deo hæreſcit, vt eius impleat voluntatem dum loquitur, dum operatur; *Orphanus* autem qui pluribus ærumnis agitatur. Dum igitur homo *pauper* ſolius Dei præſcripta curat exequi: cùm orphanitate premitur, à Deo ſuo protegitur, ne tribulationibus cedat irruentibus. Auguſtini ſententiâ confirmabo. *Pauper eſt, id eſt, omnia huius Mundi corpora-*

lia bona contempſit, vt tu ſis tantùm ſpes tua. Orphano ergo ipſi tu eris adiutor, et cui moritur pater hic Mundus, & iam poteſt dicere, Mihi Mundus crucifixus eſt, & ego Mundo. Talibus pupillis pater ſit Deus.

17. Iſaias ad hæc, *Reſpice Sion Ciuitatem ſolemnitatis noſtræ: oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur claui eius in ſempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur. Quia ſolummodò ibi magnificus eſt Dominus noſter.* Iſai. 33. Vbi preme illa: *Tabernaculum quod nequaquam transferri poterit, &c.* Quibus innuitur ab hoſtibus violentiſſimè tentandum, vt transferatur, vt corruat. Vlteriùs pondero clauſulam: *Quia ſolummodò ibi magnificus eſt Dominus.* Iſa. 33. Quid eſt, ibi Dominum eſſe magnificum, niſi ſupremam gerere poteſtatem? Cùm vir ille operatur, Deus in ipſo exercet imperium, quia iuxta Dei voluntatem cuncta opera molitur. Hic planè tabernaculum erit tentandum à pluriis, ab hoſtibus, ſed nunquam Deo protegente, ſuperandum. Nihil faciliùs, quam tabernaculum perturbari, dimoueri. Ideo vt Nilus iuſti muniri à Deo, & peccatoris abiecti differentiam exprimat fatur in Aſcet. *Aptè dixit Scriptura Madianitas habere tabernacula, muros verò Ieruſalem. Omnia enim, quæ virtute circundata ſunt, firma ſunt, & munita: quæ autem vitiis ſunt circunſcripta, tabernaculi ſpeciem habent.* Ea igitur eſt hærentis Domino ſecuritas, vt cùm tabernaculi ob afflictiones, ob infirmitatem habeat ſpeciem, inſtar muri ex protectione Domini hoſtibus oſtentari valeat: *Tabernaculum, quod nequaquam transferri poteſt.*

Vir vbi ſolù Dominus magnificus eſt, ſiue gerit abſolutum imperium (dũ operatur) eſt tabernaculũ tentandum, ſed à nullo ſuperandum. Iſa. 33.

Nilus.

18. Diſceſſuris Diſcipulis ad negotium Euangelicum (adeò ad Dei gloriam peragendum, vt nihil aliud curandum foret) Chriſtus indicit: *Nolite poſſidere aurum, neq; argentum, neque pecuniam in Zonis veſtris, non peram in viâ, neq; duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam.* Matth. 10. Quàm verè, ô Domine, Diſcipuli tui agni immittuntur ad lupos. Quare tam difficilia indicis præcepta? Curat Dominus omnem Diſcipulorum curam à terrenis abſtractam ad proximorum rem transferre: vt cuncta ſolummodò iuxta diuinum imperium operentur. An negligit eorumdem ad lupos immiſſorum protectionem? Minimè planè. Cur non promittit? Quia eo ipſo, quòd Euangelici miniſtri in cunctis Dei voluntatem quærant operibus, certiſſima adeſt Diuina protectio, quæ eos à cunctis periculis eripiat. Chryſoſtomus hom. 34. in Matth. *Cum Dominus omnem ſollicitudinem à Diſcipulorum cordibus eiecerit, atque omnibus negotiis ſecularibus alienatos:* (vt ſolius Dei voluntati pareant) *ferreos quodammodo* eo ipſo, *atque adamantinos fecerit.* Sic Doctor.

Diſcipuli ad lupos immiſſi ferrei ſunt dum ſolius Dei voluntati ac commodãtur. Mat. 10.

Chryſ.

Eſcob. & Mend. in Euang. de Temp. T. II.

OBSERVATIO II.

Ad illa verba:

Non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis.

Interrogatur à Iudæis, num eſſet Chriſtus, ſeu Rex? & reſpondet, ſe eſſe Paſtorem?

Vt innuat Regem, in morem Paſtorum totum ſeſe ad ſubditorum, ſeu ouium vtilitatem accommodare.

DIXIMVS Iudæos interrogâſſe, num Chriſtus eſſet, ſiue Rex; (illi enim Meſſiam temporarium futurum Regem exiſtimabant) vt anſam arriperent accuſandi eum apud Cæſarem de ambitu Principatûs. Vndè prudentiſſimus Dominus non ſe Regem eſſe aſſeruit, ſed Paſtorem: ex metaphoràque Paſtoris & ouium ſuum ſupremum aperuit Principatum. Quàm appoſitè Rex Paſtor appellatur, qui totum ſe ouium, ſubditorum ſcilicet, vtilitati, & commodis adſcribit. Roboro ex Ruperto cogitationem. *Cum ſecundum nomen Regis de quo interrogabatur dicere potuiſſet: Non eſtis ex ciuibus meis, dicere maluit ſecundum nomen Paſtoris: Non eſtis ex ouibus meis.* Rex ſum Paſtor ſubditorum curans vtilitatem. 19.

Rex debet eſſe Paſtor.

Rupert.

Meum Imperium (ac ſi diceret) non eſt Regnum, ſed officium: non impero, ſed ſeruio ciuium vtilitati. Officium gero Paſtoris. Liceat Senecæ pulchrâ ſententiâ confirmare meam excogitationem. *Illo ſeculo* (ait epiſt. 91.) *quo aurum prohibetur, penes ſapientes fuiſſe Regnum Poſſidonius indicat. Hi continebant manus, & infirmiores à validioribus tutabantur. Suadebant, diſſuadebantque; & vtilia, atque inutilia monſtrabant. Horum prudentia, ne quid deeſſet ſuis, prouidebat. Fortitudo arcebat pericula, beneficentia augebat, ornabátque ſubiectos. Officium erat imperare, & non Regnum.* Pulchrè. 20.

Imperium Chriſti non eſt Regnum, ſed officium Paſtoris.

Senec.

Dixerat aliquando Ionas, *Domine, tolle, quæſo, animam meam à me; quia melior mihi eſt mors, quam vita.* Cap. 4. Gerebat ille planè Saluatoris imaginem, cui melior mors. D. Maximus hom. 1. de Paſch. *Dicat hoc rebus Dominus noſter Ieſus, quia melior eſt mihi mors, quam vita. Viuens vnam Iudæorum gentem ſaluare non potuit* (quia ipſa noluit) *moriar vt Mundus vniuerſus vnà morte ſaluetur.* Illud premo: *Dicat hoc Dominus noſter*, Rex noſter. Cur ô Rex, meliùs tibi mors? Quia Imperium meum non eſt Regnum, *ſed* Paſtoris *officium*. An non mors pro ouium commoditate decet Paſtorem? 21.

Melior Regi Ieſu mors pro ouibus, quia eius Imperiũ, Paſtoritium officium eſt.

Ioan. 4.

Maxim.

Ioa. 10. *Ego ſum Paſtor bonus. Bonus Paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis.* Ioan. 10.

22. *Noëmo tradantur animantia vt Paſtori, non vt Regi.* Geneſ. 6.

Orbe condito Deus Adamum Regem animantium conſtituit: ipſe autem cunctis nomina impoſuit: non tamen de tuendà eorum ſalute curauit; quia imperium ſuſcepit, non officium. Porro Deus curans Mundi renouationi operam impendere ad Noëmum animantia adducit non tanquam ad Regem, ſed tanquam ad Paſtorem. *Ex cunctis animantibus vniuerſæ carnis bina duces in arcam, vt viuant tecum.* Gen. 6. Cum animantibus viuam? O Princeps, te animantium non Regem vt Adamum conſtituo, ſed Paſtorem: munus iniunctum non eſt Regnum, ſed officium. Pulchrè D. Baſilius Seleu. Orat. 6. *Ad te ducam animalia, vt olim ad Protoplaſtum. Tu verò pro paradiſo, eis arcam impende. Eſto honoratior animantium Dominus, quam Adamus: dedit ille nomen, tu ſalutem confer.* Imperium etenim ille vti Regnum accepit, tu autem vti officium debes accipere.

Baſil. Seleu.

23. *Qui Principatum cupit, deſiderat officium, non Regnum.* 1. Tim. 3. Peluſ.

Hinc Apoſtolus, *Qui Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* 1. Tim. 3. Quid bonum opus? Liceat vulgariter explicare: *deſeo vn buen officio.* Epiſcopus enim Ieſu imitator dum Præſulatum cupit, non deſiderat Regnum, aut abſoluti imperij iura: ſed officium, cui ad ciuium ſalutem debeat ſtudere. Iſidorus Peluſius lib. 3. Epiſt. 216. *Si quis Epiſcopatum deſiderat, labores intueatur, pericula conſpiciat, ac non honorem ſuum animo perpendat: curas conſpiciat. Illud ſciat, quod ſi quis ad thronum euehatur, miles inſtituitur, qui legitime certet.* Quid cum throno militi? Profectò Rex ille commendabilis, cui Regia dignitas Regnum non eſt, ſed officium. Rex non ille, ſed miles.

24. *Bonus Rex officij potius eſt adminiſter ad ſubditorum vtilitatem.* Procop. Xenop.

Procopius lib. 2. de bello Perſi. fatur, *Regis boni officium, manſuetum eſſe, omnes affirmant. Nam ciues diripere, depopulari, aliis ſane conuenit nominibus, bono officij adminiſtro nequaquam.* Nomina vocat illos Reges, qui ciuium commoda non procurant: Regem autem bonum officij non Regni adminiſtrum appellat. Conteſtatur pulchrè Xenophon orat. de Ageſil. laudib. *Bono Regi officium eſt, vt plurimis bonis cumulet, eos, qui ſub imperio ſuo conſtituti ſunt.* Preme illa: *Bono Regi officium eſt.* Haud Rex Bonus, cui Imperium Regnum eſt, non officium ad ſubditorum promouenda commoda; vti vulgariter profari queat: *Tengo por officio hazer bien a mis ſubditos.*

Observatio III.

Ad illa verba:

Opera quæ ego facio, illa teſtimonium perhibent de me.

Rogatus Dominus, an ſit Christus Rex, reſpondet affirmatiuè, dum eos allicere curat ad frugem meliorem.

Nihil enim ſic Regium animum, ac nobilitatem ſanguinis exprimit, quam inimicos bonis operibus onerare.

ROGATVS Dominus, *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam,* apertè operibus reſpondit ſe Regem eſſe, dum curat inimicos Iudæos à grege recedentes ad gregem reuocare, iniurias acceptas condonando. Id enim veracis Principis ſapit ingenium. Opera quæ ego facio, quæ vel nunc erga vos gero, de meo Imperio teſtimonium exponunt. 25. *Regia virtus, nobiliſſimum ſtemma, inimicis parcere.*

Quodnam tunc Dominus opus exercebat? *Vos,* inquit, *non creditis, quia non eſtis ex ouibus meis: oues meæ vocem meam audiunt, & ego vitam æternam do eis.* Ioan. 10. Cur coram hœdis ouium gerit memoriam? Certè vt obiecta ouium felicitate hoſtes adducat ad ouile. Chryſoſtomus hom. 60. *Animaduerte, quomodo eos reijciendo, vt ſe ſequantur, hortatur. Vos me, inquit, non auditis, neque enim eſtis oues. Qui ſequuntur, hi ſunt ex ouili. Hæc autem dicebat; vt oues fieri adniterentur. Vnde cum dicit, Et ſequuntur me, eos tangit, & excitat, & inſequendi cupiditatem impellit.* Palam ergo reſpondet, ſe Chriſtum Regem eſſe, quia Regium planè inimicis te beneficum oſtendere. 26. *Palam reſpondet ſe Regem, qui benefacit inimicis.* Ioa. 10. Chryſ.

Aſſerit Paulus Chriſtum Deum in cælis nunquam non Regno potitum: at in terris, dum homo viueret, non occupâſſe Regium thronum. *In ſempiternum ſedet in dextera Dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici eius ſcabellum pedum eius.* Hebr. 10. Et cur *de cætero* expectauit, ſeu in terris non illico Rex à cunctis adoratur? Anſelmus, *Quoniam adhuc nonnulli ex inimicis fient amici, & optimum ſibi locum ſub pedibus eius acquirent.* Neceſſarium non eſt Chriſtum viſibili addici throno, vt Rex oſtendatur: ſufficit ex operum illius pietate inimicos amicos fieri, vt apertè Chriſti Regnum omnibus obiiciatur. Nunquam enim auguſtiùs Rex apparet, quàm cum inimicis curat beneficia impendere. 27. *Sufficit Ieſu ope inimicos illius amicos fieri, vt appareat Regem eſſe.* Hebr. 10. Anſel.

Inurbani Samaritani è ditione ſuà curant expellere Saluatorem, Iacobus & Ioannes tonitrui filij commoti proclamant: *Domine, vis dicimus, vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos?* Quos Dominus conuerſus increpauit, dicens: *Neſcitis, cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Luc. 9. Inconſequenter 28. *Prohibet Ieſus Diſcipulos de hoſtibus ſumere vindictam ne excuſationem habeat, ſe Regem nõ agnoviſſe.* Luc. 9.

ſequenter me Dominum ac Regem appellatis, & ad inimicorum excitatis vindictam. Me oportet Regem ex clementiâ in perſecutores oſtendi: vt *opera quæ ego facio, teſtimonium de me* perhibeant. Ambroſius, Sciebant Phinees reputatum eſſe ad iuſtitiam, quia ſacrilegos interemerat; & ad preces Eliæ ignem deſcendiſſe de cælo, vt Prophetæ vindicaretur iniuria. Dominus autem ipſe conuerſus increpauit eos, dicens: *Neſcitis cuius ſpiritûs eſtis; Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Preme τὸ *Dominus ipſe.* Nam licet Phinees & Elias vindictam de peccatoribus aſſumpſere, *ipſe Dominus*, Rex verus debebat non ex vindictâ, ſed ex pietate in inimicos oſtentari. Alioqui Samaritani excuſarentur, ſe Ieſum non agnouiſſe Regem.

29.
Si Dauid inimico Nabali non parceret, cuncti fluctuare, ſeu dubitare poſſent de eius Regno iure.
1 Reg. 25.
Lyra.

Fugitanti Dauidi nondum pacificâ Regni poſſeſſione potienti, cùm Nabalem curaret comminuere, Abigail prudentiſſima fatur: *Cùm fecerit tibi Dominus Domino meo omnia hæc, quæ locutus eſt, bona de te, & conſtituerit te Ducem* (aut Regem) *ſuper Iſrael, non erit tibi hoc in ſcrupulum cordis Domino meo, quod effuderis ſanguinem, aut quod ipſe te vltus fueris.* 1. Reg. 25. Ac ſi diceret, O Domine, ô Rex, ô Dux Iſrael, ſi Dominus es, ſi Rex es, ſicut Dominus de te locutus eſt, gere te vt Dominum; ſi vltionem de inimico ſumis, ſuberit planè ſcrupulus te vt Regem decet, minimè geſſiſſe. Superiùs paulò dixerat, *Malitia non inueniatur in omnibus diebus vitæ tuæ.* Ad quod Lyranus, *Malitia non inueniatur in te, quia non decet tantam dignitatem* Tigurina, *Tunc erit tibi Domino in vacillationem.* Vacillabunt, fluctuabunt, dubitabunt ſubditi, an ſis verè Rex Iſrael, ſi te in inimicum viderint exurgentem. Inſigne etenim Regiæ eſt dignitatis parcere inimicis.

30.
Dubitare poterant ſubditi, an orbis Rex eſſet Alexander, poſtquam inimicū ſibi Calliſthenem occidit.
Senec.

Illuſtro hanc fluctuationem, ſeu dubietatem ſubditorum eleganti Senecæ ſententiâ, qui lib. 6. Nat. quæſt. cap. 23. de Rege totius Orbis Alexandro vertit in dubium, num Rex verè extitiſſet. Ratio dubitandi eſt, quia Calliſthenes ſeuerè taxans Principis crimina ab illo occiſus perhibetur. Inimicus ab Alexandro occiſus eſt? Dubitent meritò Orbis terrarum accolæ, num verè Rex Alexander extiterit. *Hoc eſt Alexandri crimen æternum, quod nulla bellorum felicitas redimet. Nam quoties quis dixerit: Omnia Occeano tenus vicit, ipſum quoque tentauit nouis claſſibus, & Imperium ex angulo Thraciæ vſque ad Orientis terminos protulit: opponetur, Calliſthenem occidit.* Opponitur-ne ſupremo Regi, Orbis Imperatori vnum inimicum ſibi Calliſthenem occidiſſe? Ita planè. Meritò enim dubitant ſubditi de veraci Regis Imperio, dum vident eum ad vltionem facile inſurgere. *Omnia ergo licet antiqua Ducum, Regúmque exempla tranſieris, ex iis, quæ fecis, nihil tam magnum erit, quam ſcelus Calliſthenis.* Te nobilitare iactas fulgidum, & inimicos ſtudes comminuere? Meritò cuncti de tuæ nobilitatis veraci fulgore ſubdubitabunt: *Tunc erit tibi in vacillationem*

OBSERVATIO IV

Ad illa verba:

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei ipſa teſtimonium perhibent de me.

Operibus Chriſtus loquebatur, & aperiebat eſſe Filium.

Efficacius enim opera, quàm ſermones aſſolent perſuadere.

31.
Labores voluntarii expoſiti efficacior commendatio, quam ſermonum.
Caiet.

CAIETANVS ſic illa verba exponit: *Non ſolùm verbis, ſed neque operibus meis teſtimonium perhibentibus de me creditis, qui modò fingitis ſolis verbis vos credituros.* Ac ſi diceret, Fingitis planè, dum aſſeritis vos crediturus ſolis verbis meis; ſi quidem nec ipſis operibus efficacius quidem perſuadentibus credidiſtis.

32.
Qualis Paulus fuerit ſtigmata, ſeu patibula opera efficacius verbis prædicans.
Gal. 6.
Chryſ.

Teſtor Paulum clamantem, *Ego ſtigmata Ieſu in corpore meo porto.* Gal. 6. Quare Apoſtolus ſe ſtigmata Chriſti geſtare affirmauit? Præmiſit, *De cætero nemo mihi moleſtus ſit.* Id eſt, argumentis vrgeat, intendens probare, me pro fidei propagatione non laborauiſſe. Addit probationis loco, *Ego enim ſtigmata, &c.* An non vberi ſermone profundes quæ totum Orbem geſta præclara in admirationem rapuere? Minimè planè; ſtigmata enim Ieſu, ſiue labores mei efficacius ſermone loquuntur. Chryſoſtomus, *Sed quam ob cauſam hoc dicit: Quauis ſermone, quauis, inquit, voce clarius per hæc ſtigmata me purgo. Hæc námque vocem tubâ ſublimiorem emittunt aduerſus eos, qui mihi contradicunt. Animum meum qui velit cognoſcere ſpectet vulnera, quæ certiorem exhibent probationem, quàm hæc verba.*

33.
Virtus Eccleſiæ prædicatur ex operibus illuſtribus, & qualis illa ſit agnoſcitur amplius quam tum verbis commendatur.
Cant. 4.
Chryſ.

Salomon inquit de Eccleſiæ virtute, *Sicut turris Dauid collum tuum, quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium.* Cant. 4. Alij legunt Hebræi, *Quæ extructa eſt ad docendum ſiue ad diſciplinas, ſiue ad ſuſpendendum ora.* Turris hæc efficacia doctrinæ, elegantiâ ſermonis audientium ora ſuſpendit. Quanam voce proclamat? Certè clypeorum oſtentatione; opera enim fortium efficaciora verbis ſunt ad perſuadendum. Chryſoſtomus hom. 8. in Gen. *Non tam conſiderantur ea quæ à nobis dicuntur, quàm quæ à nobis aguntur: & vt ſcias rem ita ſe habere, licèt infinities tantùm philoſophemur verbis, & de virtute diſſeramus, & eam operibus non demonſtremus, non tantum proderunt verba, quantùm nocebunt opera.* At opera ſine verbis clypei ſunt edocentes, vociferantes diſertiſſimè ad ora ſuſpendendum.

34.
Se fideliſſimū oſtendit adoleſcens Mar

Fideliſſimo adoleſcenti tyrannus linguam iuſſit abſcindi. Ille autem manus ſimul obtulit amputandas. *Tortus illuditur, & linguam poſtulatus,*

Iobum plus operibus vocalibus, quam lingua. 2. Mach 7. Ambroſ.

latus, citò protulit, & manus conſtanter extendit. 2. Mach. 7. Ac ſi diceret, ſi linguam amputas, ne me Dei militem poſſim euulgare: hæ manus, hæc opera conſtantiæ meæ efficacius me Dei militem prædicabunt. Ambroſius, *Abſcinde* (inquit lib. 2. de Iacob, cap. 11.) *linguam, ſed non abſcindes conſtantiam: non eripies teſtimonium veritatis. Quid verba damus? loquaciora ſunt opera: ſatis iam Deum ſermone laudaui, nunc paſſione laudemus.*

35. *Patientes viri annunciant, quales ſint ipſo opere patientiæ.* Pſal. 91. Gregor.

Conteſtatur Dauid. *Adhuc multiplicabuntur in ſenectâ vberi, & bene patientes erunt, vt annuncient.* Pſalm. 91. Vbi Gregorius lib. 35. Mor. cap. 16. *Benè patientes ſunt, vt annuncient; quia cæleſtia prædicantes, tanto robuſtius aduerſa tolerant, quantò & per tolerantiam ſuam animarum commoda locupletius reportant.* Accommodatius tamen argumento ſic expono: Patientes erunt, vt ipsâ patientiâ, ipſis operibus tolerantiæ annuncient, prædicent. Efficacior etenim operum, quam ſermonum prædicatio eſt, vt qualis ſit vir oſtendat.

36. *Iobum verius fortem & pium agnoſcimus, cum operantem videmus, quam cum loquentem audimus.* Iob. 1. Iob. 2. Ambroſ.

Audiui Iobum pietatem ſuam ſæpè ſermonibus oſtentantem: *Dicebat enim, ne fortè peccauerint filij mei, &c.* Cap. 1. Cunctis bonis fortunæ ſpoliatus, *& dixit, nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* Addit Textus, *In omnibus his non peccauit Iob labijs ſuis.* Capit. 2. An viri virtutem tot verbis expreſſam calluiſti? Profectò vix conuincor, dum loquitur; attamen cum illum video in ſterquilinio ſedentem patientiſſimè vulnerum moleſtiam tolerantem, omninò me credulum expono; efficacior etenim operum quam ſermonum ad perſuadendum, prædicatio. Ambroſius in Iob cap. 2. *Iob in ſtercore myſteria loquitur, fortioreſque erant ſermones ægri hominis, quam illorum, qui non ægrotabant: & quid dicam fortiorem inuentum cæteris? fortior æger quam cum ſanus eſſet ſeipſo inuentus eſt.* Quia tot ad perſuadendum ora quot vulnera, vt qualis ſit agnoſcamus.

37. *Patiens Demetrius efficacius ſuam virtutē perſuadet, quam verba perſuaderent.* Senec. Iob. 1.

Illuſtro locum Iob ex illâ Epicuri ſententiâ apud Senec. epiſt. 20. *Magnificentior (mihi crede) ſermo tuus in grabato videbatur, & in panno. Non enim dicuntur tantum illa, ſed probantur.* Vt te agnoſcerem, quinam ſis, operum patientiæ ſermo efficaciſſimè eſt operatus. Adiicit Seneca, *Ego certè aliter audio, quæ dicit Demetrius noſter, cùm illum vidi nudum, quàm cùm ſtramentis incubantem.* Aliter quidem audio, quia cùm patientiæ opus video, efficacius ſuadeor, vti virum agnoſcam patientiſſimum. Iam igitur poſtquam Iobum vidi operibus locutum, virum dignoſco, *quòd non ſit ei ſimilis in terrà.* Cap. 1.

OBSERVATIO V

Ad illa verba:

Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc teſtimonium perhibent de me.

Chriſtus cæleſtis Patris Filius oſtenditur, quia virtutem, ſeu opera Patris imitatur.

Dignoſcuntur etenim veri filij non tam ex ſanguinis propagatione, quàm in æmulatione paternæ pietatis.

PREMO illam particulā: *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei.* Id eſt, virtutem paternam exerendo, ac ſi vices gererem Patris operaturi. Sic ex Emanuelis de Saa mente. Colligo filium paternæ operationis eſſe vicarium, túncque vere agnoſci verè filium, cùm patris virtutem, pietatémque æmulatur. Certe veriùs pij parentis veraces filij dignoſcentur ex pietatis æmulatione, quam ex propagatione ſanguinis. 38. Saa

39. *Paſtores agnoſcunt Chriſtum Dei Filium, cum Patris eum videnț charitatis æmulum.* Luc. 2. Bernard.

Paſtores Dominici natalitij inſtantiâ, *Tranſeamus* (inquiunt) *in Bethleem, & videamus hoc Verbum, quod factum eſt, quod fecit Dominus.* Luc. 2. Quodnam Verbum erat factum? Certe Verbum carne erat indutum, vt egregiâ incredibili charitate hominum redemptioni ſe totum impenderet. Expono τὸ *Quod fecit Dominus.* Pater fecit quod Verbum carne indueretur, vt homines redimeret; at Verbum verè Patris Filius quod fecit Dominus Pater imitatur, idem operatur, caro factum, ad hominum redemptionem. Addit Lucas, *Et venerunt feſtinantes.* Agnoſcentes vtique Infantem natum eſſe Dei Filium. Cùm enim filius patris virtutes imitatur, iuſti parentis verè natus agnoſcitur. Bernardus ſer. 22. in Cant. *Vbi Verbum, quod erat factum eſt, vbi hoc Dominus fecit, & oſtendit, tunc venerunt feſtinantes.* Duplici paſtores ſtimulo ad feſtinationem, quâ ſe agnouiſſe Ieſum natum aſſerunt, excitantur: & Verbum factum eſſe hominem, & Patrem id feciſſe: Pater enim & Filius eodem in homines charitatis ſuccenduntur affectu. Tunc Filius Dei dignoſcitur, cùm Patris virtutem exponit.

40. *Chriſtus Dei Filius agnoſcitur, quia de Patris exemplo turbas apud deſerta ſatiat.* Ioa. 6

Apud deſerta Chriſtus famelicas turbas ſemel, & iterum pane ſatiauit. Poſt conuiuium autem a noſtro Ioanne expreſſum turbæ rapere Ieſum curant, vt eum ſibi Regem, ſiue Chriſtum Domini Deique Filium conſtituerent. *Vt raperent eum, & facerent eum Regem.* Cap. 6. Vndenam Chriſtum Dei eſſe Filium agnoſcunt? Credo, quia Patris pietatem imitatur, qui in deſerto Iſraëlitas fame

fame preſſos pane non ſemel ſaturâ?at. Tertullianus lib.4.in Marci. cap.3. *Adeo ea fuit maieſtas, vt panculi exiguitatem non tam ſufficere, verum etiam exuberare de priſtino voluerit exemplo.* Reſpicit ad Manna, quo, cibo exiguo, Pater Hebræis impendit annonam. Agnoſcitur ergo *Propheta* (cum Auguſtino loquor *& Dominus Prophetarum, qui venturus erat in Mundum*, quia videlicet Patris circa famelicos pietatem imitatur.

Tertull. Auguſt.

41. *Potius ex paternis imitatione, quam ex propagine filius ſolet oſtendi.* Gen.49. Peter.

Mihi credite: filius ex virtutis paternæ imitatione potiùs, quam ex propagine ſolet oſtendi, & dignoſci. De Iudâ filio ſuo Iacob ait: *Ad prædam fili mi, aſcendiſti.* Gen. 49. Lxx. *Ex germine, fili mi, aſcendiſti.* Ac ſi diceret, Te filium pleno ore appello, quia ſemper aſcendiſti, nunquam à germinis auibus & aſcenſibus degenerâſti. Mihi ſcala cæleſtis obiicitur, qua ſemper aſcenſurus ſignificaret? Te filium verè agnoſco, dum vidi ſemper aſcendentem. Pererius fauet expoſitioni. *Nihil Iudas degenerauit à Patre ſuo, ſed dictis, & factis oſtendit, ſe ex ſanctâ ſtirpe generatum.* Ideo à Patre Filius ſpecialiſſimo iure vocitatur: *Fili mi, aſcendiſti.*

42. *Moyſes dum filij vocib parentis virtutes emulâtur, vt filij Dei à Mo e dignoſcuntur.* Gen. 6. Chryſ.

Miror Moyſem ſcripſiſſe, *Videntes filij Dei filias hominum, quod eſſent pulchræ, acceperunt ſibi vxores.* Gen.6. Cùm eos ô ſcriptor egregie vides ad filias hominum tam turpiter declinare, filios Dei appellas, Dei natos agnoſcis? Agnoſce Dei filios ex præteritâ puritate. Nondum expreſſi filiis hominum eſſe colligatos; vnde aſpiciens eorum puritatem eos Dei filios huc vſque dignoſco. Chryſoſtomus, *Dei filios vocat, propterea quod eo vſque parentum virtutem imitati ſunt.* Parentum ſcilicet Dei, & Seth viri ſanctiſſimi.

43. *Phariſæi negantur mendacij, quod ſe filios iactent Abraha, cuius virtutes non æmulabantur.* Mat. 3. Imperf.

Arguit Ioannes Baptiſta Phariſæos, qui ſe Abrahæ filios eſſe iactabant. *Ne velitis dicere intra vos: Patrem habemus Abraham.* Matth.3. Vtdenam Abrahæ filij agnoſcimini? Ex fide? Incredulitate pertinaciſſimâ laboratis. Ex miſericordiâ? Lupos ſæpe diripientes æmulamini. Vos minimè Abrahæ filios agnoſco. Imperfectus, *Nolite gloriari, dicentes, Quia patrem habemus Abraham; ſed magis erubeſcite, quia filij eius eſtis, & ſanctitatis eius non eſtis hæredes.* Ergo qui parentis virtutes non æmulatur filius non filius eſt; quia & ſi filius verè ſit, non filius agnoſcitur. Vnde Doctor fatetur illos Abrahæ filios, *Quia filij eius eſtis*, & non patitur eos huiuſmodi filiationem exprimere. Nolite gloriari, *Quia patrem habemus Abraham.* Omnes enim audientes vos mendaces habebunt, dum tanti patris non aſpiciunt imitatores.

Filij, & non filij Abraha erant.

44. *Diuitē auarum Abrahā miſericors non agnouit filium, ſed deriſit.* Luc.16. Strab.

Conſulatur pater Abraham, num homines huiuſmodi ſuos natos agnoſcat. Clamitat Diues ille, *Pater Abraham, mitte Lazarum*, &c: Cui Patriarcha, *Fili recordare, quia recepiſti bona in vita tua.* Luc.16 Filium vocas eum quē damnatum agnoſcis? Interpretes graues (de quo Tom. 12.) ironicè, ac quaſi irriſoriè locutum Abrahamum exiſtimant, ac ſi diceret ille: *Fili recordare* te bona recepiſſe, quod veracis filij non eſt. pater enim Abraham ſua non recepit bona, ſed alendis pauperibus expoſuit; vnde te minimè filium recognoſcam. Strabus ad hæc. *Falsò, & pro nihilo vocas patrem, quem in operibus minimè voluiſti imitari.*

Quid te iactas ex iuſto parente exortum? Mentiris. Horatius lib.4. Carm. Od.4.

45. *Ius atio paterna virtutis probat filium.* Horat. Tulli.

Fortes creantur fortibus, & bonis,
Eſt in iuuencis, eſt in equis patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Vis verè te boni parentis filium cognoſci? cura genitoris pulchra geſta referre. De huiuſmodi filiorum ſtudio ſic Tullius orat. pro Caio Rabirio Poſthumio: *Hoc genus hominum propè naturâ datum, vti quæ in familia laus aliqua fortè floruerit, hanc ferè qui ſunt eius ſtirpis, (quod ſermo hominum ad memoriam, patrum virtute, celebretur,) cupidiſſimè perſequuntur. Si quidem non modò in gloria rei militaris Paulum Scipio, aut Maximum filius: ſed etiam in deuotione vitæ, & ipſo genere mortis imitatus eſt Publium Decius filius.* Illa preme. *Quod ſermo hominum ad memoriam patrum virtute, celebretur.* Sermo hominum quonammodo poteſt celebrare memoriam illius, quem a paternâ virtute alienum agnoſcit?

Observatio VI.

Ad illa verba:

Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognoſco eas, & ſequuntur me.

Oues Dominicæ paſtoris curam agnoſcentes, vix poſſunt illum non ſequi.

Quis enim benefactorem non ſequatur?

46. *Conſentientes à benefactore fugientes, ne gratiam reſecant.*

Dominicæ oues Paſtoris vocem audiunt. Id eſt (inquit Interlinearis) *obediunt meis præceptis.* Agnoſco eas. Id eſt, me eis curandis totum impendo. Hinc ipſæ me enixè ſequuntur, mihi adhæreſcunt. Quis enim vtilitatis, commodique ſtudioſus non ſeſe totum tanto benefactori dedat?

47. *Cæcus illuminatus videt, & ſequitur benefactorem.* Luc.18. Chryſ.

Cæco Dominus, *Quid tibi vis faciam? Domine* (ait ille) *vt videam.* Et Ieſus, *Reſpice. Et confeſtim vidit, & ſequebatur illum magnificans Deū.* Luc.18. Cur ſequeris Saluatorem? Chryſoſtomus, *Sequitur feruens fide ante beneficium, poſt beneficium ſequitur beneuolentia.* Et quis beneficio affectus benefactorem beneuolus non ſequatur?

48. *Vel ad Crucem aſcendentē ſequitur cæcus ex violētia gratitudinis.* Luc.18. Chryſ.

Dæmoniacum curantem poſt beneficium Saluatorem ſequi prohibuit Dominus, cæcum hunc minimè prohibuit. Vnde quærit Chryſoſtomus, *Quare Chriſtus ſequi cæcum permiſit, qui dæmoniacum curatum ſe ſequi prohibuit? Et reſpondet, Illum miſit præconem, vt benefactorem prædicaret: hunc ſequi permiſit ad paſſionem aſcendens.*

Quid

Quò vadis o miſer? nonne paucis,manibus ſimul Iudæorum tradi Chriſto illigato. Ea eſt vis agniti ex beneficiis Domini, ad alliciendum, ad trahendum, vt cæcus non curans de periculo exitiali benefactorem ſequatur: Dæmoniacus autem non niſi prohibitus, & imperatus derelinquat, ſine potius dum recedere videtur, non recedat: ſi præco Ieſu factus cum benefactore intimè perſeueret.

Cum cæcus eſt, ſedet. cum videt ſequitur totum gratitudinis ergo.
Emiſſ.

49\. Pondero adhuc particulam illam: *Et confeſtim vidit, & ſequebatur eum.* Superius Euangeliſta ait, *Cæcus quidam ſedebat iuxta viam mendicans.* Cùm cæcus erat, nec Dominum videbat, ſedens obiicitur, non ſequitur; at vt vidit, vt cognouit ſe à Ieſu ſanitate donatum, non potuit non ſequi benefactorem Pulchrè Euſebius Emiſ. *Cæci non ſequuntur Ieſum: illi eum ſequuntur, qui illuminati ſunt.* Quis non ſequatur illuminatorem, videns ſe à Paſtore agnoſci, & ad gregem adferri?

Videns homo illicò gratus ſequitur illuminatorem
Ioa. 8.
Auguſt.

50\. Fatur Saluator. *Ego ſum lux Mundi, qui ſequitur me, non ambulat in tenebris.* Ioan. 8. Vbi Auguſtinus apud D. Tho. *Deus tuus vbique eſt totus, ſi non ab illo facias caſum, nunquam à te ille faciet occaſum.* Ac ſi diceret, Ab hominum mente Sol iuſtitiæ tenebras ablegat, quia lux Mūdi eſt, *illuminans omnem hominem venientem in hunc Mundum.* Poſtquam autem aſſeruit Chriſtum lucem, mox adiicit: *Qui ſequitur me.* Conſequenter enim poſt illuminationem homo eum ſequitur, à quo eſt lumine donatus. *Qui ergo me ſequitur, non ambulat in tenebris.* Certe ingratitudinis argueris ſi tot bonis donatus, benefactorem non ſequaris.

Videns Moyſes Deum & bonis cunctis dondum, mox terga videt benefactorem ſecuturum.
Exod. 33.
Nyſſen.

51\. Petierat Moyſes, *Oſtende mihi faciem tuam. Oſtendam* (inquit Deus) *tibi omne bonum: ponam te in foraminibus petræ, cùm pertranſierit gloria mea, poſteriora mea videbis.* Exod. 33. Faciem ô Domine, videre cupio, & terga obiicis aſpicienda? Profectò Dei faciem humanitate indutam aſpiciendam exhibebo. Aſt tu tantam videns gloriam, poſteriora conſequenter videbis, me à tergo ſequeris, quocumque iero. Nec enim aſpectus mei gloria donatus poteris non ſequi benefactorem. Nyſſenus hom. 12. in Cant. *Is, qui videre Deum cupit, deſiderij compos fit ſemper ſequendo, & diuinæ faciei contemplatio eſt ad Deum progreſſio.* Quia illud ipſum illuminari vt Deum agnoſcas, & frui tot bonis, ex conſpectu feliciſſimo, idem eſt ac ſequelæ eiuſdem alligari. Vereor te cum cæcis non redeuntibus computandum, ſi poſt acceptum agnitionis beneficium à tanto recedis benefactore.

Observatio VII.

Ad illa verba:

Et cognoſco eas, & ſequuntur me, & vitam æternam do eis, & non rapiet eas quiſquam de manu meâ.

Chriſtus cognoſcit, ſeu intimè videt oues ſuas, & conſequenter vitam æternam, omnimodámque interea ſecuritatem impertitur.

Nec enim Dominus in morem temporarij Principis, ſcit reſpicere, & non bona largiri: Deus reſpiciendo miſeretur.

Principes, tertia ſpeculatiuè aſpiciunt ſubditos, non practicè.
Caietan.

APPOSITE Caietanus hanc ſententiam expoſuit: *Ego oues agnoſco, interna ſcilicet earum aſpicio notitiâ practicâ curam earum habendo; nam notitia ſpeculatiua tam oues, quam non oues agnoſcit.* O Dei oculi miſericordes piſcinas medicas appellarim! Dei reſpicere miſereri eſt, curam hominis exerit, cùm aſpicere dignatur. 52.

Reſpiciens Dominus Petrum eum erigit à lapſu.
Luc 22.
Chryſ.
Beda.
Strab.

Abnegat Petrus Saluatorem, qui poſtquam Apoſtolum baratro aſpectauit immerſum, ipſa ſpectatione auocauit ad Superos. *Conuerſus Dominus reſpexit Petrum.* Quonam fructu? Practicè quidem aſpexit ouiculam curam illius gerendō ne lupus abſumeret. *Et egreſſus foras Petrus fleuit amarè.* Luc. 22. Ad quæ Chryſoſtomus tam pulchrè, quam breuiter, *Nutu erexit Diſcipulum.* Addit Beda, *Reſpicere Dei, miſereri eſt.* Et Strabus, *Chriſtus intuitu prouocauit Petrum ad lacrymas, nec potuit in tenebris manere, quem lux Mundi reſpexit.* 53.

Eum efficit petram fundamentum Eccleſiæ. Præſulem ſummum, confirmat in gratia.
Ioa. 1.
Orig.

Simon priùs acceſſit ad Chriſtum. *Intuitus autem Ieſus eum, dixit: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus.* Ioa. 1. Preme illud: *Vocaberis Petrus.* Promittit Dominus futurum Simonem Eccleſiæ fundamen, ſiue ſummum Præſulem: promittit non ſolum tunc futurum ſtabile fundamen, verum nunquam vel ante id tempus defecturum: Ego rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua, promittit denique futurum ouem, quem nullus ahripiet. Tonm etenim id in vocabulo, Petrus, continetur. Vndenam tanta beneficia? *Reſpexit Pcerum.* Profatur Origenes ad cap. 5. Ioa. *Potuit Simon ex eo, quod Ieſus in eum intuitus eſt, eo vſque ſtabiliri, vt ab opere ſtabili, firmóque cognomen traheret, & Pejrus vocaretur.* Opus ſtabile Præſulatus, fundamen Eccleſiæ, in gratia confirmatio futura. 54.

Gregis

55. *Agnella grego ex aſpectu Domini fit lupus horribilis.* Gregis non iam ouem, ſed agniculam contemplemur, Agnetem tenerrimam, quam lupus impudens curabat abripere: Eam certè reſpiciens Agnus ſponſus, ſtabilem adeò reddidit, vt lupum comminueret, tyrannos ſuperaret. *Soror noſtra* (inquit Ieſus) *vbera non habet*, agnella eſt, fragilitate ætatis premitur. *Quid faciemus ſorori?* Reſpice, ô Domine, & ſtabili fortitudine donabitur. *Ego* (inquit illa) *murus, & vbera mea ſicut turris, ex quo facta ſum coram eo quaſi pacem reperiens.* Cant.8. LXX. *Ex quo facta ſum in oculis eius.* Me aſpexit Sponſus, mei curam gerendo; vndè fragilem puellam tyrannis, dæmoniis reddidit ſuperiorem minimè vnquam diripiendam.

Cant.8.

Septuag.

56. *Boni Principes aſpiciendo omnes, omnibus proſpiciunt.* An Principes ſeculares Dei Regis ſunt dum aſpiciunt æmulatores? Deberent profectò iuxta pulchram Zonatæ in Leonem mag. ſententiam: *Quemadmodum Sol quibus affulſerit, ys calorem ſuum impertiri ſolet: ita etiam à Principe clementia eis quos aſpexerit, tribuenda eſt.* Xenophon lib.8. de Inſt.Cyri. *Sæpenumerò animaduerti Principem bonum à patre bono nihil differre. Nam & patres liberos aſpiciunt, & eis proſpiciunt, vt ne vnquam eis bona deficiant.* Profectò ſi ſæpenumero Philoſophus animaduertit, quod ſcribit inter Ethnicos, inter Chriſticolas lubet inclamitare: *O tempora, ô mores!* Sæpenumero enim animaduerto ſeculares Proceres, Præſules, equites quotidie ſubditorum intimo intuitu miſerias agnoſcere, nec tamen de ſubleuatione prouidere. Haud *notitia* huiuſmodi *practica* eſt.

Zeno.

Zonar.

SCTIO TERTIA.

Conantur Iudæi Ieſum lapidare.

TEXTVS.

VERS.31. SVSTVLERVNT ergo lapides Iudæi, vt lapidarent eum. 32. Reſpondit eis Ieſus: Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo: propter quod eorum opus me lapidatis? 33. Reſponderunt ei Iudæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemiâ; & quia tu homo cùm ſis, facis te ipſum Deum. 34. Reſpondit eis Ieſus: Non-ne ſcriptum eſt in lege veſtrâ: Quia ego dixi, Dij eſtis? 35. Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura: 36. Quem Pater ſanctificauit, & miſit in Mundum, vos dicitis: Quia blaſphemas: quia dixi: Filius Dei ſum? 37. Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. 38. Si autem facio; & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis; & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre.

COMMENTARIVS
Literalis.

§. I.

Tanquam blaſphemum Iudæi Chriſtum conantur lapidibus obruere.

1. *Vt merum blaſphemum lapidare conantur.* SVSTVLERVNT *ergò lapides Iudæi, vt lapidarent eum.* Audientes Iudæi Chriſtum profeſſum ſe Dei Filium Patri æqualem, verumque Deum eſſe, qui merum hominem exiſtimabant, tanquam blaſphemiæ reum eum lapidibus obruere conantur. Particula *Ergo*, eam eſſe innuit cauſam lapidationis, quod dixiſſet: *Ego & Pater vnum ſumus.*

2. *Chriſti mollis reſponſio.* Reſpondit eis Ieſus: *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo, propter quod eorum opus me lapidatis?* Multis vos beneficiis oneraui, excitans mirabilia ex *Patre*, ſeu quibus me æterni Patris Filium oſtendi: nullum opus malum, ac inutile geſſi: propter opus bonum me lapidare intenditis. Obſecto ergo indicetis: quodnam illorum opus

vos impellit ad lapides.

4. *Hebræa phraſis.* *Pſal 4.* *Pſal. 70.* *Pſal 59.* *Tolet.* *Athan.* Hebræa phraſis, *Multa bona opera oſtendi;* oſtendere enim opus bonum, ſeu malum idem ſignificat ac facere bonum, aut malum. *Quis oſtendit nobis bona?* Pſalm. 4. *Quantas oſtendiſti mihi tribulationes.* Pſalm. 70. *Oſtendiſti populo tuo dura.* Pſal. 59. Prudentiam attende Saluatoris. *Ira medicamentum eſt*, (cum Toleto loquor) *irato ante oculos bona accepta proponere; propterea Dominus, vt eorum temperet furorem, ante eorum oculos repræſentat, quæ bona eis contulerat.*

5. *Homines dij.* *Reſponderunt ei Iudæi, De bono opere non te lapidamus, ſed de blaſphemiâ: & quia tu homo cùm ſis, facis teipſum Deum.* Ediſſerit D. Athanaſius Epiſt. cont. hæreſ. apprimè locum hunc. *Obmurmurant Iudæi: Quia homo cùm ſis, facis teipſum Deum. Stulti, & animo obcæcati, quippè oporteret, eos innuere ſermonem in hunc modum: Tu cùm eſſes Deus, homo factus es; nam & opera Deum eſſe declarabant.* Fatentur ergo Iudæi ſe bona opera à Chriſto accepiſſe; negant tamen, ſe pro nullo illorum bonorum eum lapidare; ſed propter illam blaſphemiam, quia cùm ſit homo, ſe Deum eſſe affirmat, vero Deo æqualem, & veri Dei conſubſtantialem Filium.

§. II.

De Chriſti ad obiectionem ſolutione.

6. *Quemnam ſcripturæ librum appellauit legem?* *Luc. 24.* *Ioa. 15.* *Iſa. 58.* NONNE *ſcriptum eſt*, (ait Ieſus) *in lege veſtrâ: Ego dixi dij eſtis?* A minori Chriſtus argumentatur. Si Scriptura communes homines Deos appellat, quia ſermo Dei ad eos factus eſt; nec vlla eſt blaſphemia tales Deos appellare: multò minùs aderit blaſphemia, dum affirmo eum Deum eſſe, quem non ſermo Dei ſanctificauit, ſed quem Deus in Orbem immiſit.

7. *Quinā Deorum nomine deſignentur?* Tolet. & alij. Quemnam Scripturæ librum *legem* Dominus appellauit? Profectò aliquando lex ſtrictè ſumitur, vt ſolos quinque Moſis Libros ſignificet: *Oportet impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & Pſalmis, & Prophetis.* Luc. 24. Aliquando latiùs vſurpatur, vt lex etiam Prophetas, Pſalmos, ac totum vetus Teſtamentum complectatur: *Vt ſermo eorum impleatur, qui in lege eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gratis.* Ioan. 15. Hoc loco Pſalmi ſub legis nomine comprehenduntur. *In lege ſcriptum eſt: Quoniam in aliis linguis, & labiis loquar.* Iſai. 58. Certè in præſenti puto legem generaliter ſumi, vt omnem veterem ſcripturam ſignificet; ideo teſtimonium, quod eſt ex Pſalmo, in lege ſcriptum eſſe dicitur.

8. Quinam deorum nomine deſignantur. *Ego dixi, Dij eſtis, & filij Excelſi omnes?* An Iudices? Sic recentiores aliqui. Non probo, quia non congruit proxima ſententia: *Si dixit Deos ad quos ſermo Dei factus eſt.* Non ergo Iudices ſunt dij, ſed ij, quibus Deus legem ſuam dedit, & doctrinam ſuam manifeſtauit. Hoſce filios exiſtimo Iſrael fuiſſe, quos præ cunctis nationibus Deus erudiuit, & eis legem, ac diſciplinam dedit. Sic Toletus, Caietanus, Maldonatus & alij plures. Expono locum: *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt, & non poteſt ſolui Scriptura: quem Pater ſanctificauit, & miſit in Mundum, vos dicitis, Quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum?* Hebraiſmus eſt, *Vos dicitis: Quia blaſphemas:* Id eſt, dicitis me blaſphemare. Pater dicitur, Filium ſanctificâſſe, quia ſanctitatem, qua ipſe ſanctus eſt, Filio communicauit. Dicitur in Mundum miſiſſe, quia quem ab æterno ſanctificauit, carne induit, vt ſit Filius Dei, ac ſimul homo.

Arguit hinc, ſi Scriptura Deos appellat homines eos *ad quos ſermo Dei factus eſt*, id eſt, eâ de causâ, quia doctrina, & lex data eſt eis, nec Scriptura ſolui poteſt, id eſt, non poteſt eſſe mendax (ſic Hilarius lib. 4. de Trin.) quomodo vos dicitis me blaſphemare dicentem, *Filius Dei ſum*, qui innumeris partibus illos excedo: nam me Pater ſanctificauit, & in Mundum immiſit? Profectò non eſt hæc blaſphemia, ſicuti nec illa, quam Scriptura profert. Didici ex Auguſtino Tract. 48. *Qui ſanctus ſum per eſſentiam à Patre procedens, & habens ſanctitatem cum ipſo communem, & homo ſimul factus ſum, & in mundum veni per carnem, non blaſphemo: quando etiam ſi homo ſim, dico Filius Dei ſum.* *Arguit hunc eſſe acutiſſimè.* *Hilar.* *Auguſt.*

Obſtare videtur huic expoſitioni verbi improprietas, quia ſanctificati eorum eſſe videntur, qui non ex propriâ naturâ ſanctitatem habent, ſed aliunde accipiunt. Ideo Athanaſius lib. de Incarnat. Chriſt. Hilarius lib. 7. de Trinit. & Chryſoſtomus homil. 60. Chriſto vt homo eſt, hanc tribuunt ſanctificationem. Ac ſi ſanctificatus fuerit à Patre per Diuinitatem humanitati vnitam in perſonâ Filij. Cui expoſitioni ſubſcriberem, ſi non ſubeſſet illud difficultatis, nempe quia verba indicant ſanctificationem antequam in Mundum mitteretur: *Quem Pater ſanctificauit, & miſit in mundum.* Quaſi prior eſſet ſanctificatio quàm in Mundum immiſſio, quod non poteſt intelligi niſi de ſanctificatione ratione Diuinitatis. Ideo Auguſtini ſententiam probabiliorem exiſtimo. Nec durum reor Patrem dici Filium ſanctificare vt Deum, & Filium ſanctificari, quia per generationem accipit à Patre ſanctitatem, Dicitur diſcere à Patre, & Pater dicitur demonſtrare Filio: quæ verba, remotis imperfectionibus, diuinis Perſonis accommodantur, propter originem. Idem in hoc verbo dici poſſe, quis abneget? 9. *Obiectioni ſatisfacio.* *Athan.* *Hilar.* *Chryſ.*

Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi. Poterant Iudæi obiicere. Quo probas te à Patre ſanctificatum eſſe? Soluit Dominus addens, ſe non verbis ſolùm, ſed etiam ipſis operibus id oſtendere. Si non gero opera Patris mei, quæ oſtendunt me eſſe vnicum Dei Filium à Patre ſanctificatum, mihi fidem non exhibeatis; 10. *A Patre ſanctificatum ſe, ex operibus probat.*

tis: vtpote qui aliquam non credendi haberetis excuſationem.

11. *Opera id oſtendebant apertiſſimè.*
Si autem facio, & ſi mihi non vultis credere, operibus credite, vt cognoſcatis, & credatis, quia Pater in me eſt, & ego in Patre. Si autem (ac ſi diceret) gero opera Patris, & vos mihi verbis aſſerenti non vultis fidem exhibere, ſaltem credite operibus, geſta perſuadeant, vt cognoſcatis ex eis, quis ſim, & tum credatis, me eſſe vnum cum Patre vnius naturæ, & eſſentiæ, ratione cuius Pater in me eſt, & ego in Patre. Adnoto ad expoſitionis perfectionem cum Toleto & aliis, particulam *& ſi* vnam eſſe, etiam ſi mihi non credatis, credite operibus. Id eſt (ait Tolet.) *etiamſi propter mea dicta non credatis, propter opera Patris, quæ facio vt Deus credite.*

IN IESVM A IVDÆIS LAPIDVM PRÆPARATIONE

Vulneratum.

PANEGYRICVS MORALIS TERTIVS CIRCA LITERAM.

EX IVDÆIS AD LAPIDES Accurrentibus.

OBSERVATIO I.

Ad illa verba:

Multa opera bona oſtendi vobis ex Patre meo.

Se Chriſtus aſſerit Iudæis vtiliſſimum extitiſſe, operibus diuinis exhibitis.

Vbi quàm debitores Ieſu homines exiſtant, confirmatur.

12. *Filius agnoſcitur ex paterna virtutis imitatione.* Anſelm.
AFFIRMAT Dominus, ſe multa exhibuiſſe opera ex Patre, id eſt, quæ Diuinitatem eius exprimerent, mira ſcilicet, & quæ ex terrena origine geri non poſſent. Non dignus ob illa, qui lapidibus vulnerer: ſed qui adorationis accipiam obſequium. Anſelmus ait, *Non poſſunt Iudæi negare talia bona accepiſſe.* Sole erant clariora. At quia Ingratorum ingenium beneficia curat operculis obruere, & ſicut pulchrè dixit Periander, *Ingratus obliuioſus* aſſolet oſtentari, ad veſtram ô Iudæi memoriam adferam nonnihil ex beneficentiâ Saluatoris, ex penu quidem Patris, ſiue ex Diuinitatis potentiâ, vt ſententiæ Dominicæ aptem argumentum.

13. *Fabrilia Ieſu opera eum oſtendunt filium cœleſtis conditoris.* Theoph. Antio.
Aliquando ô miſeri Ieſum fabri hominis filium vociraſtis: *Nonne hic eſt filius fabri?* Mat. 17. Attamen fabrilia opera filij fabri apertè oſtendebant Deitatis ex Patre potentiam, ſeu Diuinam Filiationem. Vultis opera fabri obiiciam? *Filium fabri* (cum Theophylo Antioch. lib. 1. Allegor. loquor) *vel ab obtrectatoribus ſuis ſe lectus voluit vocari, quia terrena nos docent, quæ ſunt cœleſtia*, ſeu diuina. *Bonus animæ faber ſpiritualia vitia noſtra circumdolat, ſecare doctus exigua, ſublimia ſeruare culminibus, rigida mentium ſpiritus igne mollire, & in varios vſus humanum genus diuerſâ miniſteriorum qualitate formare.* Nonne ex mirâ artis fabrilis peritiâ ſe Chriſtus oſtentat cœleſtis Filium Conditoris?

Paralyticus veſter, qui, in morem rudis ligni, 14. *Paralyticus ſanatus ſtendebat Ieſu opera ex Patre ſeu ex Diuinitate.* Ioan. 5.
coniacebat pondere infirmitatis, fabri noſtri ex Patre æterno artem commendauit. *Ieſus eſt, qui fecit me ſanum.* Ioa. 5. Cur non dixit, *Chriſtus*, ſed *Ieſus*? Reſpondet D. Gaudentius Tract. 2. de Paral. *Sciebat, vtpote Hebræus, nomen Ieſus ex virtute deſcendere ſanitatis.* Non erat terrena ex patre homine virtus, ſed cœleſtis, è Patris Dei virtute procedens, è cœleſti ſanitatis pharmacopolio deſcendens. *Ille ergo fecit me ſanum, cuius & nomen ſalus eſt.* Si ſalus nomen, quantò efficaciùs ſalus perſona. Homo ergo ſolùm non eſt legibus ſubiectus: ſed Deus ex Patre legiſlatore. *Et quomodo poteſt ſalus per præſcriptam legem prohiberi, ne ſanet.*

Chriſti ex Patre opera circa liberationem Iu- 15. *Id vel dæmones profitentur.* Luc. 4.
dæorum, qui diaboli poteſtati ſubiacebant, ipſi ſpiritus Tartarei, vobis audientibus, proferebant. *Quid nobis, & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti ante tempus perdere nos.* Luc. 4. Et vndenam diaboli perditio, niſi ex hominum per Chriſtum luctatione, & liberatione eorum, qui torquebantur? Obmuteſcere Spiritus nequam iubetur: *Obmuteſce.* Quare? Tertullianus lib. 4. in Marci. cap. 7. *Increpuit illum Ieſus, planè vt inuidioſum, & in ipsâ confeſſione petulantem: quaſi hæc eſſet ſumma gloria Chriſti, ſi ad perditionem veniſſet dæmonum, & non potiùs ad hominum ſalutem.* Itemne illud: *Planè vt inuidioſum.* Et vnderam diaboli inuidia, niſi ex miris operibus, quæ in Iudæorum ſalutem Dominus excitabat?

16. Vel ante mira opera expreſſa diabolus ex natalitio Ieſu, ex parente Mariâ, ex cæleſti conuerſatione Diuinitatem halante Dei Filium eſt ſuſpicatus, ſed vt certò cognoſcat, tentans, inquit, *Si Filius Dei es, dic vt lapides iſti panes fiant.* Mat. 4. Mirum enim hoc opus ortum ex Patre manifeſtabit. Hilarius, *Satanas tantis ſuſpicionibus anxius vſque ad tentandi erupit audaciam: ingens in Ieſu pertimeſcens cæleſtis moliтionis arcanum.* Si panem in deſerto impendit, agnoſcam Filium eſſe Patris Dei, qui panes dedit in deſerto Hebræis. Quid poſt mira opera expreſſa? Quo modo poteſtis abnegare ô Iudæi, quod vel inuidorum parens profitetur: *Si inuidorum ſtilus* (loquor cum Amm. Marcello) *aliorum glorioſa geſta obnubilare?*

Agnoſcitur Ieſus Dei Filius ſi panes faciat in deſerto ſicut olim Pater geſſerat.

17. Validiſſimo argumento probat hîc Chriſtus ſe Dei Filium ex Patre eſſe operatum, quia miracula excitauerat in Iudæorum vtilitatem. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: ſi autem facio, & mihi non vultis credere, operibus credite, vt credatis & cognoſcatis, quia in me eſt Pater.* Ioa. 10. Quænam ſunt Patris opera? Profectò miracula excitata in Iudæorum vtilitatem. Moyſes inquit, *Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Exo. 3. Aderat in rubo Pater Hebræorum ſtudens libertati, quos in excelſo brachio curabat à Pharaone liberare. Credite ergo me Patris æterni Filium, quia dum miracula gero, veſtræ ſemper vtilitati prouideo, Patris geſtorum æmulator.

Agnoſcitur Filius Patris ex operibus vtilibus Hebræis, ſicut Pater in gratiam eorundem geſſerat.
Ioa. 10.
Exod. 3.

18. Vel gentilis Chriſtum agnouit hinc Patris æterni Filium. *Nonne* (inquit Babylonis Rex) *tres viros miſimus in medium ignis compeditos? Ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ambulantes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt: & ſpecies quarti ſimilis Filio Dei.* Dan. 3. hinc oboritur difficultas, quam expreſſit Rupertus lib. 6. de Vict. Verb. capit. 21. *Vbinam viderit Rex ille Filium Dei, vt ſimilitudinem eius in medio ignis agnoſceret?* Reſpondet Pater, id dictum à Rege ignorante, quid profaretur. Accommodatius argumento reſpondeo profeſſum eſſe ſimilem Filio Dei, quia Patrem Deum ex colloquiis Danielis agnoſcebat. Audierat Dei Patris magnalia, necnon liberationem Hebræorum, ex Pharaonis clade, &c. Videt ergo quartum Adoleſcentem deſcendiſſe, vt ſocios ſolutos ab igne liberaret. Hoc opus mirabile ſapit opus Patris æterni, qui ad rubum igne conflagrantem ſoluturus Hebræos miſeros laterum operibus ſeruientes, fornacibus hærentes, vbi lateres coquebantur, olim deſcenderat. Ergo Filius hic Dei qui Patris opera æmulatur ad vtilitatem Iudæorum.

Vel Ethnicus agnouit Dei Filium eſſe quartũ adoleſcentem, quia opus Patris imitatur liberantis Hebræos à laterum fornace.
Dan. 3.
Rupert.

19. Adhuc tamen increduli Iudæi, quum non poſſint Chriſti opera abnegare. D. Hypolitus Martyr eorum ex profeſſione Regis Babylonici duritiem ſic taxat: *Quod Iudæi Filium Dei hominem factum non erant agnituri, demonſtrat Scriptura gentes eum eſſe accepturas, quem iam Rex Babylonis in fornace videns, agnouit, & Filium Dei confeſſus eſt.* Quia ſcilicet opera Patris geſſiſſet. Non te pudet Hebræe pertinax ab Ethnico Principe ſuperari? Collige hinc filium dignoſci ex paternæ virtutis imitatione, de quo hora.

Hinc Hebræi veri Dei cultores taxantur.
Hypol.
Mart.

Observatio II.

Ad illa verba:

Propter quod eorum opus me lapidatis.

Arguit acriter Chriſtus Iudæorum ingratitudinem, ſolummodò beneficia à ſe eis exhibita enarrando.

Ingrato enim magnum (ſi agnoſceret) ſupplicium, eum ingratitudinis incuſare.

Haud moris Domini exhibita beneficia improperare, *qui das omnibus affluenter*; ſed adduxit in memoriam beneficia, vt ingratos acriter vulneraret. Nihil enim turpius homini accipienti; quàm poſt munera accepta in benefactorem deſæuire, *Propter quod opus?* 20.

Fatur populo ingratiſſimo Dominus, *Populo meus, quid feci tibi & quid moleſtus fui, reſponde mihi?* Miche. 6. Ad quæ D. Hieronymus appoſitè ad argumentum fatur. *Quid feci tibi, quod facere non debui? quid moleſtus fui? An beneficia mea contumeliam interpretaberis? Carnéſque Ægyptias deſiderans, dolebis, te eductum de terra Ægypti, ac de domo ſeruitutis meo auxilio liberatum. Quia dedi ductores tibi Moyſem amicum meum, & Aaron Sacerdotem meum, & Mariam Propheteſſam meam? Quòd ſi hoc tibi paruum videtur, recordare illius temporis, quando Balaac Rex Moab Balaam diuinum aduerſum te mercede conduxit: & vide, quo modò contra voluntatem ſuam cupiens tibi maledicere, benedixerit. Et hoc feci, vt miſericordiæ meæ noſcerentur tibi. Et ego quotidie ore blaſphemantium maledicar?* Dicitote, precor, *propter quod eorum opus me lapidatis?* 21.

Hebræis olim Deus beneficia exhibita memorat, vt proferant, ob quodnam eorum lapidarent benefactorem.
Mich. 6.
Hieron.

Fatur Malachiæ ex ore ex ingratitudine Iudæorum irâ ſuccenſus Conditor. *Maledicam benedictionibus veſtris.* Cap. 2. Id eſt maledictionibus, queis me afficere conamini, cùm beneficia accipitis, iuxta illud, *Niſi in faciem benedixerit tibi.* Accipis ô ingrate, ſanitatis vires, retribuis libidinis actiones. Diuitias impendo, ad luxum expendis. Famam illuſtro, conuerſatione iniquâ effectus omnibus ſpectabilis grauiori piaculo tua crimina euulgas. Propter cuncta eorum opera me ingrati, lapidatis. Hieronymus, *Sanitate ingrati abutuntur in libidinem, diuitias vertunt in luxuriam, bonámque famam ſordida conuerſatione deturpant. Hi benedictiones Dei mutant in maledictionem.* 22.

Maledictionẽ Iudæi pro benedictionibus retribuebant, Conditorem lapidantes.
Mal. 2.
Hieron.

Te lapideum reddis ex beneficiis acceptis, vt 23.
Dominum teipſo, veluti lapide iacto, percutias,
ingratitudo

Nos lapides beneficia ef-

ſciebant, vt ſeipſis duris lapidarent Deum. Exo.8. Auguſt. Rom.2.

ingratitudo planè eſt referens turpitudinem Pharaonis. *Et vidit Pharao, quoniam facta eſt refrigeratio, & ingrauatum eſt cor eius, & non exaudiuit eos.* Exod.8. Ex refrigerio obdureſcis ô ingrate? An non terra rigens imbrium refrigerio molleſcit? Te innumeris affeci beneficiis, Regno donaui, cumulaui diuitiis, percuſſi, vt ſanarem; expectaui, vt reſipiſceres, poſt plagas immiſi refrigeria. Ob quodnam eorum opus obdureſcens, me curas lapidare? Auguſtinus lib. quæſt. in Exo. 2.to.4. *Hic apparet, non illas tantum fuiſſe cauſas obdurationis Pharaonis, quòd incantatores eius ſimilia faciebant; verùm etiam ipſam Dei patientiam, quâ parcebat.* Quodnam perſpicuus damnationis documentum, quam ex Dei beneficiis ad lapidationem huiuſmodi exſurgere? Addit Doctor ex Paulo, *Ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam cordis tui, theſauriſas tibi iram.* Rom.2.

24. *Iudæorum ingratorum retributio pro beneficiis egregiis.* Pſal.80. Auguſt.

Rurſum Dominus audiendus, *Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terrà Ægypti, dilata os tuum, & implebo illud.* Pſal. 80. Dilatari os iubet ad gratiarum actionem, quod magnitudo beneficij implebit. Attamen populi admodum ingrati D. Auguſtinus exprimit retributionem. *Omnes educti ſumus de terrà Ægypti, omnes per mare rubrum tranſiuimus, inimici noſtri perſequentes nos in aquâ perierunt. Non ſimus ingrati Deo noſtro, non obliuiſcamur Deum monentem, Qui eduxi te de terrà Ægypti. Loquitur Deus, dilata os tuum*, ad laudandum benefactorem. *Sed quid ſequitur? Et non audiuit populus meus legem meam.* Id eſt, legem meam violando, in benefactorem ſæuiête. *Propter quod eorum opus? O ingrata anima, per me anima, à me vocata anima, à me in ſpem reducta, à me à peccatis abluta! Et Iſrael non intendit mihi. Baptizantur, & tranſeunt per mare rubrum, ſed in via murmurant, contradicunt, ingrati ei, qui liberauit à perſequutoribus, qui duxit per ſiccum per eremum cum cibo & potu, cum lumine nocturno, & vmbraculo diurno; & Iſrael non intendit mihi.* Murmurant, contradicunt, idolis libant. O ingrati! *propter quod eorum opus me lapidatis?*

25. *Pro lapidibus retribuit Deus vberiora beneficia & Iudæi lapides retribuunt duriores.* Pſal.115. Auguſt.

Gratus Dauid clamauit, *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Pſal. 115. An non veriùs dixiſſet: Pro omnibus, quæ tribuit mihi? Homo quippe beneficiis innumeris donatus Deo dicitur retribuere; at Deus quid accipere potuerit ab homine, vt dicatur aptè retribuere? Nihil exiſtimo Deum recepiſſe ab homine, niſi peccata. Attamen tam magnificus Deus, vt pro lapidibus adhuc beneficia impendat: & tam ingratus homo, vt adhuc ſtudeat, quonammodo Deum valeat durioribus lapidibus vulnerare. Pulchrè Auguſtinus, *Non ait, Pro omnibus, quæ tribuit mihi: ſed Pro omnibus, quæ retribuit mihi. Quæ igitur præceſſerant hominis, vt omnium donorum Dei tributio non tributio, ſed retributio vocari poſſit? Quæ præceſſerant hominis niſi peccata? Retribuit ergo Deus bona pro malis: cui homines adhuc retribuunt mala pro bonis. Hæc enim retribuebant, qui dixerunt: Hic eſt hæres, venite, occidamus eum.* An non appoſitè Chriſtus inclamet: *Propter quod eorum opus me vultis lapidare*, aut occidere?

26. *Puniuntur ingrati, dum apparêt, quia ingratitudo ſui ipſius ſupplicium.* Auguſt. Herod.

Cur igitur hæres Ieſus, cum lapides arripiunt, non ſurgit ad vindictam? Certè quando illos ingratos appellat, eos acri ſupplicio viſus afficere; quia hominem ingratum vocari maximum improperium eſt. Fatur citatus Auguſtinus, *Inimici Domini mentiti ſunt ei*, dum vti blaſphemum lapidibus intendunt impetere. *Et quanta* patientia Domini? Quare non proſternuntur? quare non trucidantur? quare non cælo flagrante incenduntur? Quia magna patientia Domini. Et erunt impuniti? Abſit, *ignoras, quia patientia Dei ad pœnitentiam te adducit; tu autem ſecundùm duritiam tuam* lapideam *theſaurizas tibi iram in die iræ?* Rom.2. Theſaurizas quidem iram in diem vltionis; ſed & in præſenti ſupplicio afficeris, dum ingratus appares. Vnde appoſitè Herodotus ait, *Ingratitudo ſui ipſius eſt vindicatio*; quia qui apparet ingratus, omnibus abominabilis obijcitur.

27. *Quam turpe eſt ingratos apparere homines.* Tulli. Petrar. Senec.

Tullius, ad Attic.8. *Et in ingratitudine nihil mali non ineſt.* Et pro Plan. *Nihil eſt tam inhumanum, tam immane, tam ferum, quam committere, vt beneficio non dicam indignus, ſed victus eſſe videare.* Quàm inhumanum, quàm immane, quàm ferum te ingratum oſtendere largitori. Petrarcha dial.28. Do. *Multos experior ingratos, graue vitium.* R. *Ingratitudinem vituperare, ſuperuacuum; omnium nempe mortalium hanc ſermo condemnat.* Et Seneca lib. de Benef. *Quid autem eſt eo miſerius, & vilius, cui beneficia excidunt?* Ergo ſi te ingratum oſtendo, nihil in te mali non ineſſe affirmo, inhumanum, immanem, ferum exprimo, à cunctis damnandum, miſerum, vilem expono. *Igitur* (concludit Seneca) *ingrati eſſe vitemus non alienâ causâ, ſed noſtrâ; quia non retuliſſe gratiam pro beneficio* deprehendi, *turpe eſt.* Proximâ Obſer. confirmo.

Observatio III.

Ad illa verba:

Propter quod eorum opus me lapidatis?

Tam patienter ſuſtinet Dominus lapidationis paratæ ſcelus ſine repercuſſione, quia illos aſpexit ingratos.

Et conſequenter agnouit ſupplicio affectos iam eſſe, quia ingratitudo ſui ipſius ſupplicium eſt.

28. PONDERAT Toletus Domini erga ingratos lapidationis præparatores patientiam, quæritque cur non teuer-

betat inimicos ? & reſpondet, abſtinuiſſe à vulnere correptionis, vt eorum manſuetudine frangeret iram. Et Strabus, *Videns illos non ferre ſplendorem, iram temperat verbis.* Ego autem exiſtimo non acriter eos obiurgâſſe, ne in punitos (ſic liceat expendere) puniturus exſurgeret, *biſque in id ipſum vindicaret.* Ingratos vidit, nec percutit; quia ingratitudo ſui ipſius ſupplicium eſt, Quod quidem argumentum proxime innui, ſed pluribus confirmandum reſumam.

Strab.

29. *Tortor ſui ingratus acceptorum.* Senec.

Præmitto Senecam lib. de Benef. *Venenum, quod ſerpentes in alienam perniciem proferunt, ſine ſua læſione continent: non ita vitium ingratitudinis continetur. Torquet ſe ingratus, & macerat, oditque accepta.* Ipſa ingratum accepta beneficia torquent: Non ergo puniatur vlterius à te, ſi Ingratum agnouiſti; quia Dominus lapidatoribus ingratis molliter eſt locutus.

30. *Videas Deum Adamum ſe ingratum agnouiſſe, nõ acriter obiurgantis; graui enim ſupplicio erat affectus.* Geneſ. 3. Abul.

Protoplaſti grauiſſimo ſe crimine macularunt, totam poſteritatem hominum occidentes, Dominicæ necis exhibentes occaſionem. At Iudex ſeueriſſimus ad reos properans non horribiliter intonat, ſed molliter aduocat, *Adam, vbi es?* Gen. 3. Cur ó Domine, nudum non vulneribus percuſſiſti? intorque flagellum. Mollia verba proferts, dum ad reum maximum accedis? Ita planè, nec volui bis in id ipſum vindicare, dum eum video ingratitudine preſſum ſeipſum agnouiſſe. Cognoſcunt homines, ſe ingratos in benefactorem extitiſſe? O ſupplicium acerbum! *Abſcondit ſe Adam, & vxor eius à facie Domini.* Ibid. Quare properant ad latibula? Abulenſis, *Abſconderunt ſe ex verecundiâ ingratitudinis, quia contra Deum benefacientem eis peccauerant.* Si ſe agnoſcunt ingratos, acri ſupplicio affectos quis non videat? Se enim (vt aiebat Seneca) *torquet ingratus.*

31. *Non punivit Deus ingratos murmuratores, quia ipſa ingratitudo ſupplicium.* Num. 16.

Filiorum Iſrael multitudo aduerſùm Moyſem & Aaronem murmurauit. Curat Deus puniri delictum: nec tamen aliam aſſumpſit vindictam, quam efficere, vt conſcij illi fuiſſent ſuæ ingratitudinis. Rubore ſuffunduntur? ſufficit, neque opus eſt bis in ipſum vindicare. *Murmurauit omnis multitudo filiorum Iſrael ſequenti die contrà Moyſem, & Aaron, &c.* Arripit Aaron thuribulum, deprecatur pro populo, ceſſat plaga. *Obtulit thymiama, & ſtans inter mortuos, & viuentes, pro populo deprecatus eſt, & plaga ceſſauit.* Numer. 16. Quatuordecim millia hominum & ſeptingenti periere ingratorum, quàm feliciter reliqui ab incendio reſeruantur! Imo exiſtimo infelicius reſeruari hos, quam illos periiſſe; quia ſe ingratos agnoſcentes ſuperſtites ſunt.

32. *Turpius ingrati ad ignominiam viuunt, quã ad vindictã perderentur.* D. Ambr.

An me ingratum dignoſcere acrius ſupplicium eſt, quàm à flammis abſumi? Profectò qui reliqui fuere, me iudice, ſeuerius quodammodo puniuntur, quia ſuæmet ingratitudini tortori traduntur, vt acrius ab ipsâ, quam ab igne diuerberarentur. Ambroſius Epiſt. 25. *Quâ indignatione Dominus perdidiſſet omnes, niſi maluiſſet, ingratos maiore venia pudore afficere.* Pudeat te tam crudeli vitio ſubiacere, ſi iratus Deus ingratum maluit (vt puniat acrius) ad ignominiam viuere, quàm ad vindictam perdere.

33. *Ingratos Deus beneficiis, ſæpe afficit, vt ingratiores facti, diriori ingratitudinis ſupplicio torqueãtur.* Mat. 15. Euthy.

Chananæa deprecans, plena fide, ſpe nitens, importunè poſtulat filiæ ſanitatem. Christus difficili tandem poſt fœminæ multiplicatas preces, poſt Diſcipulorum interceſſionem: *Domine, dimitte eam, quia clamat poſt nos*, eam donauit filiæ ſanitate: *O mulier magna eſt fides tua, fiat ſicut vis.* Porrò ſine interceſſore, ſine precibus innumeris mox ægrotantibus Iudæis ſalutem impertit. *Acceſſerunt ad eum turba multa habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos.* Mat. 15. Tam facilis ſalus tot ægrotis ſine precum ac interceſſoris adminiculis, ſine fidei ſuffragio? Profectò crediderim Dominum impendentem beneficia Iudæis, eorum perfidiam puniuiſſe; quia ſe oſtendentes ingratos, acriter admodum torquenti carnifici committuntur. Euthymius, *Repentè curat illos, non quod maioris ſint fidei, quam Chananæa: ſed quòd Iudæi ſint, vt ingratorum obturet ora.* Ingratos Iudæos beneficiis onero, vt ipſius ingratitudinis verberibus crudeliter afficiantur. Addens igitur Dominus manſuetudinem, benignitatem, dum à Iudæis periculo lapidationis afficitur, replicat beneficia, quibus ingratiores facti Iudæi acriori ſupplicio percutiantur.

Observatio IV.

Ad illa verba:

De bono opere non te lapidamus.

Cùm Dominus aſſeruiſſet ſe multa bona opera geſſiſſe: illi affirmant, bonum vnicum opus accepiſſe à Domino.

Quia ingratitudinis mos, beneficia minuere, ne de retributione tantâ curet.

34. Anſel.

Anſelmus ponderat ſententiam hanc: *De bono opere, &c. Non poſſunt,* inquit. *Iudæi negare ſe bona à Domino accepiſſe.* Si abnegare non valent, accepiſſe bona, cum non id profitentur, ſed tantum bonum vnicum recepiſſe (& id quidem non directe) enunciant: *De bono opere non te lapidamus?* Profectò ingratitudinis mos eſt accepta beneficia minuere.

35. *Magnificat beneficium vnum gratus plura efficit, ingratus plura facit vnũ.* Pſal. 115. Epiſcop. Monop.

Accipiens beneficia gratus, magnificare curat, & quaſi innumera accepiſſet ampliare, ſic Dauid. *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam?* Pſal. 115. Vbi Lytanus τὰ *Pro omnibus*, ſic exponit. *Me à manu Saulis liberando, ad Regnum promouendo.* Vnico beneficio donaris, dum Regno liber à perſequutione potitis; cur igitur te omnia beneficia accepiſſe profiteris? Certe quia gratus animus ſcit beneficia ampliare, vnumque facere innumera munera, vt nunquam ab actione gratiarum abſcedat: quemadmodum ingratus innumera efficit vnum, vt non retribuat. Epiſcopus Monopolitanus ad hæc, *In plurali Deus bona opera tribuit, ingrati autem extenuando ea in ſingulari innuunt accepiſſe. Qui autem (grati Dauidis in morem) debuiſſent magnificare, & innumera & infinita reputare,*

putare vnum: quaſi vnum recepiſſent beneficium omnia cenſent.

36. Benè Seneca lib. de Benef. *Ingratus beneficia (quia ꝛt Adsuꝛurus eſt) extenuat.* Plura accipit, vix ſe vnum fatetur accepiſſe. Pulchrâ ſimilitudine id exponit D. Baſilius in Iulit. Mart. *Vt oculi, quod iuſto propiùs ad motum eſt non vident; ſed opus habeat moderatâ quadam interuallari diſtantiâ. Itidem animos minus gratos videmus ſenſu attingi prærepta gratia; acceptis enim pluribus vitæ iſtius commodis erga benignum datorem ingrati, vix vnam quidem gratiam agnoſcunt.* Moderata interuallari diſtantiâ, precor oculis manum obiicias, quinque digitos contemplantur. Adhibe mox iuſto propiùs obiectum, planè quinque digiti vix numerum vnicum conſtituere videntur. Cuncta ſic ingratis beneficia ex nequitiâ oculorum. Innumerabilia ſunt ſæpe, ſed vix vnicum eſſe profitentur. Particulam. *Vix vnam*, pondero.

Ingratus plura beneficia vnum, vix fatet.
S. Baſil.
Senec.

37. Quis ignoret beneficiorum innumerabilium pondus, quo Ioſeph Ægyptios onerauit? Porrò *ſurrexit interea Rex nouus ſuper Ægyptios, qui ignorabat Ioſeph.* Exo. 1. Quo modò tam egregium benefactorem potuerit ignorare? Caietanus, *Erat alienigena* Lipomanus autem accommodatiùs, *Magis autem Regis notatur ingratitudo. Omnium facilè beneficiorum obliuiſcuntur Magnates.* Omnium beneficiorum obliuiſcuntur? Nec vnius recordabuntur. Quam verè! *Vix vnam* gratiam ingrati profitentur, ſi vel Reges mundiales ingratitudine preſſi vix vnum beneficium memoriâ tenent, verùm nec ipſius benefactoris recordantur. *Obſeruandi* (addit) *mores huius ſeculi, in quo maxima inuenitur hominum ingratitudo. Maxima* planè, minuere enim beneficia, & ex pluribus vnum profiteri ſolummodò, magna ingratitudo eſt; at nec vnnm agnoſcere beneficium, nec benefactoris recordari, *maxima* prorſus *ingratitudo.*

Ingratus Pharao adeo vix vnum agnouit beneficium, vt nec agnoſceret benefactorem.
Exod. 1.
Lipom.
Caiet.

Ingratitudo maxima benefactoru obliuiſci.

38. Poſt multa à Dauide beneficia recepta Saul interrogauit, *De quâ progenie es, ô adoleſcens?* 1. Reg. 17. Si quæras, vndenam Rex Dauidem ignoraret tot ſibi titulis notum? reſpondet Lipomanus, *Ex dæmonis afflictione Saul habebat memoriam, & phantaſiam perturbatam*, Aptius adiicit, *Nihilominus declaratur magna ingratitudo Saulis.* Non te pudet ô Princeps, non ſolùm adoleſcentis plura beneficia imminuere, ſed & benefactorem penitus ignorare.

Saul nullum beneficium ex multis fatetur, nec benefactorem agnoſcit.
1 Reg. 17.
Lipom.

39. Iam non tam acriter ingratitudiuis incuſandi ſunt, qui ex pluribus beneficiis vnum ſaltem profitentur. Porrò vel Ethnicos de imminuentibus beneficia aſperè loquutos eſſe legimus. Plutarch. in Apo. *Ingratus, qui beneficium accepiſſe ſe negat, quod accepit: ingratus, qui diſſimulat partem.* Id eſt, qui imminuere curat, nec totum profiteri. Menander Comic. *Gratus, inſtar agri fertilis, pro grano vno plura parturit. Ingratus ager inops, plura ſemina vix granum facit.* Quàm pulchrè. Illud ad gratum animum attinens ex Tullio lib. 1. Offic. imitatus eſt. *Si ea, quæ accepimus, maiore menſurâ reddimus*, (dum plus quàm accepimus clamamus tecepiſſe) *an non imitari agros fertiles debemus, qui multò plus adferunt, quàm acceperunt?* Plura alibi.

De gratis multiplicantibus vnum beneficium, ac ingratis imminuentibus multa.
Plut.
Menan.
Tulli.

AD MARIAM MEAM DOMINAM
EPILOGVS.

CVm Filij tui dilectiſſimi, ô Regina, crudeliſſimas perſecutiones memoraui, te ſimul eiſdem actam tribulationibus expreſſi.
Pſal. 44. Præcinit Proauus, *Aſtitit Regina à dextris tuis in veſtitu deaurato,*
Richar, Laur. *circumdata varietate.* Pſal. 44 Dum Chriſtus perſecutionum atrâ veſte induitur, Virgo dilectionis deaurato amicta veſtimento, dolorum varietate illa circumdata obiicitur. Richardus de S. Laur. lib. 3. de
Dan. 13. laud. Virg. aiebat, *Notabiliter dicitur, Circumdata varietate, videlicet tot dolorum, quot Filium ſuum videbat patientem. Vt verè poſſit dicere cum Suſanna,*
1. Par. 23. Dan. 13. *Anguſtiæ mihi ſunt vndique:* & *cum Dauide* 1. Par. 23. *Vndique me anguſtiæ premunt. Et tunc, ſicut canit Eccleſia, Circumdabant eam flores roſarum, id eſt, infinita Martyriorum genera, quarum rubor atteſtatur perſecutionum Martyria.* Vndenam, precor, Mariæ nec cum Leuitis arguenti, nec ſigno, cui contradicitur, nec tentatæ à Diabolo, nec à Phariſæis, ac Iudæis iniuriis actæ, nec adlatæ in Conciliũ, nec à Iudâ murmuratione affectæ, nec lapidibus ſemel, & iterum iam iam vulnerandæ perſecutio? Certè tunc perſecutionibus vexatur Maria cùm Filium dilectiſſimum eos aſpicit ſuſtinere. Ideo *quaſi plantatio roſæ* vocitatur. Eccli. 24. (loquor cum Laurentino citato.) *Roſa ruborem habet vehementis intenſionis, in quo duo figurantur, ſumma videlicet amoris perfectio,* & *perſecutio intenſi doloris. Quantò enim diligebat ardentius, tantò vulnerata eſt profundius.* Vnde dicitur in Canticis ex Gregorij lectione, *Vulnerata charitate ego ſum.* Sic Doctor.

Laus Deo, Deiparæ, Ioſepho, Ignatio, Xauierio, Antonio.

FINIS.

PERFECTÆ CONCIONES DE CHRISTI MIRACVLIS.

IVXTA RECENTEM PERFICIENDORVM Sermonum normam.

Dom. 4. poſt EPiphan.

Aſcendente Ieſu in nauiculam. Math.8.

Salu:. SI nauim Deipatam ineamus, tempeſtate oborta pelagi ſecularis, minime à fluctibus abſorbebimur clamitantes, *Domina, ſalua nos, perimus.* Audi Richardum. Laurent. Lib. 11. de laud. Virg. *Maria noſtra eſt ſuſceptio, nam in mari mundi ſubmerguntur omnes illi, quos non ſuſcipit nauis iſta. Vnde Sap. 14. Tranſeuntes mare, id eſt, mundum, per ratem, id eſt; Mariam liberati ſunt. Ideo quoties videmus inſurgentes ſuper nos fluctus huius maris, clamare debemus ad Mariam: Domina, ſalua nos, perimus. Mat. 8. Nam ſicut optatum non capit, ſine te fluctuans in hoc mari.*

CONCIO I.

Amiciſſimis Eccleſiæ Proceribus grauiora tentamina à Domino præparantur. Lib. 1. ſec. 1. n. 31. p. 8. En tutius Euangelij ſpiritum. Ieſu aſſeclis ſanctiſſimis vtique ſæua imminet tempeſtas, eos decent gemitus & clamores: ſalua nos, perimus. *Profectò documentum eſt vberioris Dei erga nos dilectionis, ſi grauioribus tentaminibus agitemur.*

Intentum totius Euãg.

Aſcendente Ieſu in nauiculam ſecuti ſunt eum Diſcipuli eius. Ieſum tempeſtate iactandum Diſcipuli non deſeruerunt. *Ille enim verus amicus, qui non ſolum in proſperis, ſed etiam in aduerſis dilectum ſequitur.* lib. 1. ſect. 1. num. 15. p. 6. Clau. 1.

Aſcendente Ieſu in nauiculam. Non in nauem Dominus, ſed in nauiculam dicitur aſcendiſſe. *Quia humilis corde curru inuehitur, cum ſalutẽ hominũ operaturus incedit.* lib. 1. ſect. 1. n. 21. p. 7. Clau. 2.

Secuti ſunt eum Diſcipuli eius. Diſcipuli Dominum ſecuti, in mundiali mari verſantur; ſed de mari minimè viuunt. Aſſeclæ enim Chriſti vtuntur hoc mundo, tanquam non vtantur: neceſſariis vtique contenti. lib. 1. ſect. 1. n. 27. p. 8. Clau 3.

CONCIO II.

Intentum totius Euang.

Præſule ſoporato vitæ commodis, ſubditi obortis Eſcob. & Mend. in Euang. Temp. Tom. I. *periculis flagellantur.* lib. 1. ſect. 1. n. 36. p. 9.

Aſcendit Dominus in nauiculam, Dormit, ſæua eſt excitata procella quæ quidem euigilante Domino, ablegatur.

Ecce motus magnus factus eſt in mari, &c. Ipſe vero Dormiebat. Chriſtus in crucis nauicula obdormiuit. *Quia tanto amatori paſſio ſomnus: mortis tempeſtas, eſt requies.* lib. 1. ſect. 1. num. 42. p. 10. Clau. 1.

Acceſſerunt Diſcipuli eius. Diſcipuli, præſente Domino, tempeſtate agitantur. *Laboribus omnis exerceri, ſignum eſt, nos gratos exiſtere Conditori,* cui ex charitate hæreſcimus. lib. 1. ſect. 1. n. 46. p. 11. Clau. 2.

Ipſe vero dormiebat. Chriſtus furente ſeculari pelago, nihil timet, Dei vere Filius expoſitus. *Ille enim ſe diuinum oſtendit, qui perſecutiones pacato excepit animo.* lib. 1. ſect. 1. n. 50. p. 11. Clau. 3.

CONCIO III.

Qui ſecum Deum habet, is inter laborum procellas ſecuritate fruitur. lib. 1. ſect. 2. n. 20. p. 15. Intentum totius Euãg.

Ideo oborta tempeſtate, quando ſecuti ſunt Dominum Diſcipuli, carpuntur: *Quid timidi eſtis modica fidei,* quod Deo hærentes formidine afficiantur.

Quid timidi eſtis modicæ fidei? Meritò à Domino reprehenduntur, quod timeant Apoſtoli, cum ſint Diui. *Bona enim conſcientia quando mens corripi formidine?* lib. 1. ſect. 2. n. 10. p. 13. Clau. 1.

Modicæ fidei: Dominus taxat Eccleſiæ proceres, quod procella agitati, tupem non inueniunt. *Decet enim Euangelij miniſtros, Eccleſiaque Præſules conſtantia* lib. 1. ſect. 2. n. 16. p. 14. Clau. 2.

Surgens imperauit ventis, & mari ſit. Venti ac pelagus iubenti Deo quaſi intellectu præditi obſequuntur. *In confuſionem quidem rationalis hominis bruteſcentis, ut cœleſti ſubiaceat imperio.* lib. 1. ſect. 2. n. 40. p. 18. Clau. 3.

CONCIO IV.

Ex Carthuſ. mente. *Hodie Saluatoris Domini reprehenſio indicitur, æquoris pacatio ex prece ſequitur, magna tranquilitas tempeſtatis compenſat iniuriam.*

Salutaris reprehenſio indicitur. *Quid timidi eſtis, modicæ fidei?* Reprehenduntur Diſcipuli à *Diſcur.1.* Domino, quod videntes nauiculam fluctibus operiri, timerent. Nam deſperatis rebus humanis, certius cœleſte auxilium aſſolet præſentari. lib.1. ſect.2.n.26.p.16.

Æquoris pacatio ex prece ſequitur. *Tunc ſurgens imperauit ventis, & mari.* Excitatus Dominus à Diſcipulis, æquora pacauit. *Quia rogari* *Diſc.2.* *vult, amat preces a fidelibus profundi ad beneficiorum elargitionem.* lib.1.ſect.2.n.30.p.16.

Magna tranquillitas tempeſtatis compenſat iniuriam. *Et facta eſt tranquillitas.* Magna Dominus tranquillitate tempeſtatem magnam com- *Diſc.3.* penſari curat. Laborem enim grauem ingens conſolatio ſequitur. lib.1. ſect.2.n.35.p.17.

Sabbatum poſt ciner.

Cum ſero eſſet factum, erat nauis in medio mari. Mat. 6.

Salut. MVndus procellis iactatur obortis, nec quieſcit pelagus, donec Dominus Marianã aſcẽdit in nauẽ. Porro facta eſt Dei parẽs *quaſi nauis inſtitoris de longe portans panẽ* Prou.31. Richardus Laur. lib.11. Maria ſuſcepit Filium Dei, qui ſolus vere eſt, & viuit: & à quo omne, quod eſt, & viuit, eſſe & viuere *mutuatur.* Suſcepto Domino in Maria pelagus quieſcit. *Aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus. Ideo cum viderimus inſurgentes fluctus, clamare debemus ad Deiparam: Eripe me, & libera me de aquis multis, & emitte ad me manum tuam de alto Pſal.* 143.

CONCIO. I.

Intentum totius Euang. *Signum terminationis laborum inſtantis eſt, eos ingraueſcere.* lib.1.ſect.3.n.23 p.25.

Ideo liberaturus Dominus Diſcipulos à procella addidit timorem, dum phantaſmatis ſpecie obiicitur.

Clau.1. *Erat nauis in medio mari, & Ieſus ſolus in terra, & vidit diſcipulos ſuos laborantes in remigando.* Videns Dominus Diſcipulos laborantes, non potuit contineri, niſi opem offerret. O luminibus Dei aguata pietas? *Edoceris peccatoribus miſereri, dum aduerſus peccata inſurgis, Chriſto hic non tempeſtatem, ſed alios procellis piè aſpiciente.* lib.1.ſect.3.n.12.p.23.

Clau.2. *Et vidit Diſcipulos ſuos laborantes in remigando.* Chriſtus Diſcipulos actos procella comitatur, ſupra pelagus ambulat. *Nullus ad portum felicitatis pergens ſecularis pelagi effugit iras.* lib.1. ſect.3.n.18.p.24.

Clau.3. *At illi putauerunt phantaſma eſſe.* Phantaſmate obiecto (vero Ieſu) Apoſtolorum exterretur infantia. *Ediſce huiuſmodi confictis terroribus, vti vir valide repugnare. Muliebre enim, terroribus phantaſmatum vinci.* lib.1.ſect.3.n.27.p.25.

CONCIO II.

Intentum totius Euangel. *Amariſſimum plane iuſtis à Ieſu ſeparari præſentia; quia & dulcedine eius priuantur, & imminentium malorum potantur amaritudine.* lib.1.ſect. 3. n.7.pag.22.

Cum Ieſus ſolus moratur in terra, nauis, Diſcipulis onuſta ſeparatis à Domino, periculis implicatur. Illi enim & remigando laborant æquore tumente, ac vento repugnante: & Phantaſmatis horrore vulnerantur. At redeũte Domino ad Diſcipulorum aſpectum, ceſſat vẽtus, feruntur in portũ.

Cumque egreſſi eſſent de naui, continuo cognouerunt eum. Vbique Chriſtus ab hominibus agnoſcitur ex munificentia ſalutari. Hinc colligo, noſtra deſidia perire nos, ſi paratum ſemper apud ægrotum, medicum aduocare pigritamur. lib.1 ſect. 4. n.10.p.28. *Clau 1.*

Et aſcendit ad illos in nauim. Non vocatus Dominus in ſcapham aſcendit, diſcipulos liberaturus. Ac ſi ſibi ipſi nunquam non laboranti ferret opem. O ſi ſic in proximo laboremus. lib.1.ſect.4. n.19.p.30. *Clau 2.*

CONCIO III.

Meritò debent taxari Religioſi, ac miniſtri Euãgelici, qui caſum extimeſcentes, à proximorum ſalute abſtinent. Specialiſſimo enim hi donantur auxilio, ne corruant. lib.1.ſect.4.n.14.p.29. *Intentum totius Euang.*

Ideo Dominus Diſcipulos remigantes, ſeu laborantes in obſequium Eccleſiæ naviculæ, ſeu in proximorum vtilitatem, certius donat auxilio, ne cadant.

Et percurrentes vniuerſam regionem &c. Ad vicos, villas, & ciuitates Dominus ſponte properat quæſiturus ægrotos, quos ſanet. *Vt edoceat Euangelij miniſtros non vocatos proximis ſuccurrere. Ipſa enim ægritudines clamantes aduocant.* lib.1. ſect.4.n.23.p.30. *Clau 1*

Vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Si ex fimbriæ veſtimenti Ieſu contactu cuncti ſanantur ægroti: quid ex totius corporis ad pectus immiſſione. *Profecto Euchariſtia præſentiſſimum cunctis ægritudinibus medicamentum eſt.* *Clau.2.*

Dominica.4.poſt Pent.

Cum turba irruerent in Ieſum. Luc.5.

PEtro piſcationem gerẽti dicitur, *Duc in altum, & laxate retia veſtra in capturam.* dum Euãgelij miniſtri in altum non ducunt, nullum laboris emolumentum capiunt. Quod nam altum illud niſi miſericordiæ Dei parentis altitudo: ſic Ricardus Laur. lib.10. In Maria eſt latitudo charitatis. Vnde dictum eſt Petro, Duc in altum. Sic dicitur prædicatoribus, quod per ſpem ex Deiparæ charitate, *erigant peccatorum corda.* O quam copioſa peccatorum captura ex Deiparæ protectione, & interceſſione! *Salut.*

CONCIO I.

Debent Concionatores pro auditorum captu ſermonem proferre, ne inutilis prædicatio reddatur. lib.1.ſect.5.n.26.p.39 Ideo Chriſtus Petrum monuit nauiculam puſillum à ripa reducere, vti turbas doceret. *Intentum totius Euang.*

Cum turba irruerent in Ieſum, vt audirent verbum Dei. Turbæ audiendi verbi deſiderio in Dominum irruunt, & eum comprimunt auſu quidem pio, irreuerentia quodammodo fideli. *Oſtẽde hinc, non taxandos omnino eſſe fidelium ad ſacra obſequia confluxus ex quod fortaſſè caſualiter aliqualis irreuerentia profiliat.* lib.1.ſect.5.n.11.p.36. *Clau 1.*

Et vidit duas naues ſtantes ſecus ſtagnũ. Dominus miſerias vitæ humanæ in nauibus, & in pelago vidit. *Quid enim hominum vita niſi mare eſt, quibus agitata procella?* lib.1.ſect.5.n.16.p.37. *Clau 2.*

Irruerunt

Clau 3. *Irruerunt in Ieſum, vt audirent verbum Dei.* Feſtina auiditas verbum Dei audiendi commendetur, noſtri temporis taxabili pigritia. *Moneat, neceſſariã huiuſmodi verbi Dei audiendi ſolicitudinem, ad ipſũ verbum ſalubriter excipiendum.* lib.1.ſect.5.num.21. p.38.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Numquam à ſua ſpe decidit, qui promiſſioni Dei infallibili quidem adhæret.* lib.1.ſect.6.n.13.p.42. En Euangelij totius expoſitioné. Per totam noctẽ laborans Petrus, nullum ceperat piſcem; at in verbo Domini retia laxans, piſcium copioſam concluſit multitudinem, tam refertis vna & altera nauicula, vt pene mergerentur.

Clau. 1. *Rogauit eum, à terra reducere puſillum.* Chriſtus ſapientiſſimus Præſul ſubditum Petrum rogat, à terra ſcapham reducere. *Rogans enim Prælatus, & manſuetudinis exhibet documenta, & cogit ſubditos obedire.* lib.1.ſect 5.n.31.p.40.

Clau. 2. *Exi a me, quia homo peccator ſum.* Petrus humilitate egregius apté ad Præſulatum à Domino aduocatur: *Ex hoc iam eris homines capiens. Debet enim Princeps non minoribus ſubditis, ſed ſibi quaſi æqualibus leges, ſeu imperia præſcribere.* lib.1.ſect.6. n.20. p.43.

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Deſideria dilata animum reddunt cæleſtium munerã capaciorem.* lib.1.ſect.6.n.25.p.44. Ideo Dominus diſtulit piſcium capturam, vt à Diſcipulis laborantibus adhuc inaniter in captura dilata dona pluris æſtimarentur, & grato exciperentur animo.

Clau. 1. *Exi à me, quia homo peccator ſum. Stupor enim circumdederat eum.* Iuſte timet Petrus mali alicuius irruptionem, ſe peccatorem agnoſcens in conſpectu Domini ſanctiſſimi commorantem. *Sæpe enim probi ſocietas improbo eſt exitialis, ipſius plane nequitia,* qui potius probi ſocij exemplo deberet ad frugem adduci meliorem. lib.1.ſect.6.n.29.p.45.

Clau. 2. *Et ait ad Simonem. Noli timere: ex hoc iam eris homines capiens.* Nauis Eccleſiæ Petro ad expiſcationé hominũ à Domino traditur. Edocet Petrus gubernator, quonammodo fidelis nauicula pelagi ſecularis pericula vitare valeat. l.1.ſect.6.n.33.p.46

---

4. ## Fer.3. poſt Domin.1. Quadrag.

Cum intraſſet Ieſus Ieroſolymam. Mat. 21.

ſalut. O Quam meritò Templi profanatores corripiuntur à Domino, qui in materiali delubro ſpirituale Templum Matrem ſcilicet contemplabatur! Richardus Laur.lib. 10. *Maria Templum. Vnde in Pſalm.64. ſanctum eſt Templum tuum mirabile in æquitate.* Quidquid æquum non eſt, Mariano ablegatur à Templo. *Eiiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo.* Domus hæc domus eſt orationis. *In hoc Templo* (ait Doctor) *preces porrigimus ad Chriſtum.* Sed ô Mariæ pietas! Quid ſi quodammodo *facta ſit ſpelunca latronum*! Peccatores enim piſſimam accurrunt ad Virginem Templi fruituri immunitate.

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Ex fundamine humilitatis auguſta exædeficatio conſurgit.* lib.2.ſect.1.num.15.p.51. Ideo à minima Nazaretha Chriſtus magnus Propheta exurgens proclamatur, vniuerſa ciuitas commouetur: *Hic eſt Ieſus Propheta à Nazareth.* O quam ab humili Patria magnus, qui Tépli prophanatores exturbauit, cœcos, & claudos ſanitati reſtituit, puerorũ linguas excitauit ad elogia vſque ad inuidiã Phariſæorum!

Et intrauit Ieſus in Templum Dei, & eiiciebat omnes vendentes, & ementes. Taxaturus Dominus Sacerdotum auaritiam, & irreuerentiam, percutit ſeculares. *Edocens concionatores, ne palam Sacerdotalis ſtatus, præcipua Præſulum vitia carpant: ſed prudenti aſtu in aliis corripiant.* lib.2.ſect.1.n.24.p.52. Clau. 1.

Eiiciebat omnes vendentes, & ementes. In Templo lucris ſtudentes meritò à Domino flagellantur. *Iram etenim Dei ſubeunt, quicumque ex Eccleſiaſtica dignitate, aut munere diteſcere curant.* lib.2.ſect.1. n.27.p.53. Clau. 2.

Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in Templo, & ſanauit eos. Apté à Domino poſt Templi contemptores vulneratos, illico cœci ſanitati reſtituuntur. *Cæcitate enim laborant, qui apud Delubrum ſe irreuerenter gerunt.* lib.2.ſect.2.n.11.p 59. Clau 3.

CONCIO II.

Regius quidem eſt zelus circa Templorum reuerentiam. lib.2.ſect.1.num.19.p. 52. Ideo poſtquam Dominus curauit Templi immunitati ac reuerentiæ prouidere, vel à pueris Regis filius appellatur: *Et pueros clamantes in Templo, & dicentes: Oſanna filio Dauid.* Intentum totius Euang

Et eiiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo, &c. Inflicto vulnere, Chriſtus auaros à Templo deturbauit. *Auaritia etenim homines immutat in beſtias diuerberandas, percutiendas.* lib. 2. ſect.1. n.32 p.54. Clau 1.

Et menſas nummulariorum euertit. Et dixit eis. Domus mea domus orationis, &c. Exiſtimo Sacerdotibus præcipuè dixiſſe, quorum ea imperio gerebantur. Ipſe Dominus Sacerdotes ſubtraxit, ac percuſſit auaros. *Nec enim ſecularis poteſtas in Chriſtos Domini debet inſurgere, aut aduerſus eos ſe oblatrare: ſed taxandos Deo, aut eius Vicario relinquere.* lib.2.ſect.1.n.39.p.55. Clau 2.

Et acceſſerunt ad eum cæci, & claudi in Templo, & ſanauit eos. Claudi in Templo myſtice Templi ipſius profanatores. *Claudicat enim fide, qui Templorum reuerentiam lædit.* Sapit hercle irreuerentia erga Delubra infidelitatem. lib.2.ſect.2. n.16 p.60 Clau 3

CONCIO III.

Acriter puniendi, qui deuotionis, aut ſacrificij prætextu crimini alicui ſtudium impendit. lib.2. ſect.1. n.45.p. 56. Ideo Dominus vendentes ad ſacrificia boues, oues, columbas; & ementes ad ſacrificandum, è Templo, flagellis inflictis, deturbauit. Intentum totius Euãg

Domus mea domus orationis vocabitur, &c. Orationis domus auguſta corruens in ſpecum latronum conuertitur. *Qui enim ex perfectionis gradu eleuatiori excidunt, inferiori barathro adducuntur.* lib.2.ſect.1.n.51.p.57. Clau. 1.

Videntes autem Principes Sacerdotum mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes, &c. indignati ſunt. Frementibus Sacerdotum Principibus, & Scribis in Dominum, infantium vox exaudiebatur. *Ea eſt enim veritatis vox, quæ nulla vociferante calumnia, valeat confundi.* lib.2.ſect 2.n.21.p.61. Clau 2.

Et acceſſerunt ad eã cæci, & claudi, & ſanauit eos. Qui tẽpli contẽptores ſolũmodũ à Téplo deturbauit iudex, qui iuſtè poſſet capite plectere: miſericors claudos, & cœcos ſanat. *Vincitur enim à Dei* Clau 3.

miſericordia effectus iuſtitia expreſſo. lib. 2. ſect. 2. n. 27. p 62.

Clau. 4. *Indignati ſunt & dixerunt ei: Audis, quid iſti dicunt?* Perfecta laus inuidis Iudæis cedebat in ruinam. *Inuidia enim ſuimet eſt ſupplicium.* lib. 2. ſect. 2. n. 33. p. 63.

---

5. ## Fer. 4. poſt Dom. 4. Quadrag.

Præteriens Ieſus vidit hominem cæcum. Ioa. 9.

Salut. COecus ad Siloe mittitur natatoriam poſt lutum appoſitum; quia Dominus non vult nobis medicamen proficere ad ſalutem niſi ex Mariæ reſpectu, cuius intercesſione cœcus homo illuminatur. Ait Richardus Laurent. lib. 9. *Maria deſignata eſt per natatoriam Siloe, ad quam miſſus eſt cæcus natus, lauare oculos ſuos, vt illuminaretur. Ipſa enim dicitur illuminatrix: & hoc nomen ſuum interpretatur in nobis precibus ſuis illuminans peccatores.* Addit, *Siloe interpretatur* Miſſus, *& ſignat iſte fons Chriſtum a Patre miſſum in mundum, vt illuminaret peccatores excæcatos.* At poſt adhibitum medicamen, vt proficiat, mittit Dominus peccatores ad Mariam fontis huiuſce piſcinam, ſeu natatoriam. *Huius namque fontis Maria natatoria eſt, quæ precibus ſuis, & exemplis reſtituit peccatoribus interiorem viſum.*

CONCIO I.

Peccator nunquam non verſatur in tenebris. lib. 3. ſect. 1. n. 45 p. 77.

Intentum totius Euang. Ideo Apoſtoli videntes, ac contemplati homuncionem illum in tenebris ambulantem, illicò congruè peccati recordantur. *Quis peccauit, hic aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?* Vel & Iudæi idem ferunt iudicium, cum cœcum recordantur: *In peccatis natus es totus.*

Clau. 1. *Præteriens Ieſus, vidit hominem cæcum.* Cum Dominus lapidibus impeteretur, & fugeret, videt iuxta Templi oſtium cœcum, cui impertit lumina. *Auguſtiſſimi enim Præſulis eſt, proprio periculo ſubditorum calamitatibus prouidere.* lib. 3. ſect. 1. n. 16. p. 72.

Clau. 2. *Vidit hominem cæcum.* Videtur ne caſu miſer ille? Caſu ne lumine donatur à Domino? *Quam miſeri, quorum ſalus æterna, aut mors ab incerto dependet euentu.* lib. 3. ſect. 1. n. 21. p. 73.

Clau. 3. *Interrogauerunt eum Diſcipuli eius: Quis peccauit hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur?* Quæritant Apoſtoli, an ex aliquo peccato commiſſo cenſus, aut redditus ſit cœcitas illa. *Peccati etenim aſſolet Deus cenſum perſoluere: donec à pœnitudine redimatur.* lib. 3. ſect. 1. n. 41. p. 76.

CONCIO II.

Per viliora inſtrumenta Deus glorioſiorem gerit triumphum. lib. 3. ſect. 1. n. 59. p. 79.

Intentum totius Euang. Ideo luto facto ex ſputo & puluere, lucem Dominus cœco reſtituit, quam natiuitas abnegatat.

Clau. 1. *Vidit hominem cæcum.* Mirum fuiſſet, ſi videns cœcum, non illuminaret. *Deum enim reſpicere, idem eſt, ac hominum miſereri.* libr. 3. ſect. 1. num. 25. p. 73.

Peccauit hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur. Incidentes Apoſtoli in peccatum cœci illius, mox ad parentum memoranda peccata perrexere. *Plerunque enim filiorum crimina aſſolent a parentum iniquitate deriuari.* libro 3. ſect. 1. numer. 49. pag 77. Clau. 2.

Reſpondit Ieſus, neque hic peccauit, neque parentes eius, &c. Licet deliquiſſet cœcus, & eius parentes: Chriſtus curat, eorum exceſſus diſſimulari. *O quam Deificum, proximorum exceſſus operire!* lib. 3. ſect. 1. n. 54. p. 78. Clau. 3.

CONCIO III.

Quis non videat, tenebris ablegatis, dum earundem rerum, quas diligit, terminum contemplatur? lib. 3. ſect. 1. n. 64. p. 79. Intentum totius Euang.

Ideo myſticè ex mundialis fælicitatis puluere reliquo conficitur à Domino curandæ cœcitatis medicamen.

Expuit in terram, & fecit lutum. Chriſtus lutum ſoper oculos cœci apponit, vt aſpiciat qualitatem bonorum, quæ amauit. *Innue, præſentiſſimum medicamen eſſe, ad cæcitatem mentis ablegandam, amatæ voluptatis, aut boni vilitatem meditari.* lib. 3. ſect. 1. n. 69. p. 80. Clau 1.

Ille homo, qui dicitur Ieſus, lutum fecit, & vnxit oculos meos. Quam appoſitè cœcus referens oculorum illuminationem, nominis Ieſu memoriam geſſit! *E nomine enim Ieſu ſalus omnium exoritur, cunctarum ægritudinum medicamine.* lib. 3. ſect. 2. n. 24. p 85. Clau 2.

Abiit ergo, & lauit, & venit videns. Non ſolum cœcus è fonte Siloë videt, ſed & totus abluitur, pulcher exurgens. *E fonte enim pœnitentiæ animi pulchritudo.* lib. 3. ſect. 2. n. 28. p. 85: Clau. 3.

CONCIO IV.

Propria ſalutis negotium alteri committendum non eſt. lib. 3 ſect. 2. n 32. p 86. Intentum totius Euang.

Cœcus ille peccatoris referens imaginem cœleſti medicamine donatus adhuc adhibet propriā diligentiam; miſſus enim ad fontem eſt, nec cum diuite epulone petit ad ſe fontis ſtillam immitti, ſed pergit ipſe, lauit. & vidit.

Reſpondit, ille homo *qui dicitur, &c. Tu quid dicis de eo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Quia Propheta eſt.* Nullius momenti mendicus ſe magnæ æſtimationis virum oſtentat, ex nuda veritatis prolatione. *Homo enim verax Rex eſt, imo cæleſte Numen.* libro 3. ſectione 2. numero 36. pag. 87. Clau. 5.

Lutum poſuit mihi ſuper oculos meos, & video. Si peccator eſt, neſcio, &c. Mendicus non reſpicit, an Chriſtus ſanctus ſit, nec ne: ſolummodo ſe beneficium accepiſſe recordatur. *Proprium etenim grati animi eſt, in benefactore nihil aſpicere, quod offendat, omnia commendabilia reputare.* libro 3. ſect. 2. num 40 pag. 88. *Si peccator eſt, neſcio, vnum ſcio, quia cum cæcus eſſem, modò video.* Clau. 2.

Scimus, quia peccatores Deus non audit, &c. Mendicus fallitur, aſſerens à Deo peccatores non exaudiri. *Audit enim, & cum veniam peccatorum petunt, & cum quidquid attinens ad animum poſtulant.* libro 3. ſectione 2. num. 44. pagin. 88. Clau 3.

CONCIO

CONCIO V.

In cœco illo cunĉti peccatores aſſignantur,cunĉta enim crimina illa, de quibus Ioannes. *Omne, quod eſt in mundo aut eſt concupiſcentia carnis,concupiſcentia oculorum, aut ſuperbia vitæ,*in mentis cœcitate recapitulantur.*Profectò qualibet animi cæcitas luti maſſa, ſeu collyrio ſanatur.* lib.3.ſeĉt.1.num.30. p.74.

Diſc.1. Superbiæ cœcitas luto humanæ terminationis exterminatur.*Expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo.*lib.3.ſeĉt.1.n.31.p.74.

Diſc.2. Cœcitas auaritiæ tollitur, ex puluere facto collytio. *Liniuit lutum ſuper oculos eius.* libro 3. ſeĉt.1. n.34.p.75.

Diſc.3. Nubes luxurici haud inſident luminibus, collyrio pulueris præparatis. *Liniuit lutum ſuper oculos eius.*lib.3.ſeĉt.1.n.38.p.75.

---

6. Dominica 3. poſt Epiphan.

Cum deſcendiſſet Ieſus de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ. Mat.8.

Salut. AIt Richardus Laurent.de Chriſto lib. 12 *Ad quaſcumque ſordes applicetur incontaminatus ſol, radios ſuos ſuperfundere non dedignatur. Sic nec Chriſtus viliſſimo peccatori. Vnde leproſum tetigit dicens, volo, mundare.* Merito Deipatens appellatur *Electa vt Sol*;quia in contaminata, & incontaminanda ipſa, non dedignatur leproſis peccatoribus ſubuenire. Ildephonſus lib.de Virgin. Mar. *Conſtat, ſolem Mariam in nullo fuiſſe contaminatam non in gemitu,non in dolore,non in vlla carnis, aut ſanguinis corruptione.* O nunquam contaminate Sol,nec contaminande,iuſtitiæ ſolem æmulata leproſos tangere non dedignare.

CONCIO I.

Intentum totius Euãg. *Quidquid erga homines Deus poteſt, vult exequi, ſi vaſa oleo decurrenti apponantur.*lib.4. ſeĉt. 1.n.23. p.95.

Domino leproſus ſiſtitur nô dubitans de poteſtate Medici,ſed de voluntate:*Si vis,potes me mundare.* Non aptè æger de voluntate Domini dubitat, qui ſanandi potentiam profitetur. *Volo*, inquit, *mundare,&c.*

Claus.1. *Cum deſcendiſſet Ieſus de monte, ſecutæ ſunt eum turbæ.* Chriſtum de cæleſti ſolio deſcendentem turbæ ſequuntur. *Præſulem enim humilem,ſubditorumque præſeferentem fragilitatem illi conſequuntur velociſſime.*lib.4.ſeĉt.1.n.24.p.93.

Claus.2. *Cum deſcendiſſet,&c.* Quem montanum,ſiue auſterum turbæ ſecutæ non ſunt: deſcendentem, ſeu humanum, ac benignum properè conſequuntur. *Præſulis enim comitas, & affabilitas ſubditos arripit ad eius imperiis obſequendum.* lib. 4.ſeĉt.1. num.28. p.94.

Claus.3. *Et extendens manum Ieſus, tetigit eum; & confeſtim mundata eſt lepra eius.* Tangit Dominus leproſum, vt oſtendat ſuæ viuificæ carnis vim ad ſalutem impertiendam. *Vbi age de Euchariſtia vitali contactu.* libro 4. ſeĉtione 1. numero 28. pag.96.

CONCIO II.

*Hoc equidem habent cæleſtia munera agnatum, quod ſine accipientis recipiantur incommodo; mundialia ſecus.*lib.4.ſeĉt.1.n 42.p.98. Intentum totius Euãg.

Leproſus accedit, à Domino poſtulat ſanitate donari, manu Ieſu tangitur, mundatur à lepra, Sacerdoti mundus oſtenditur.

Tetigit eum dicens:volo,mundare. Diuina Ieſu natura innoteſcit,dum tangens leproſum, non inficitur. *Diuinum planè,inter improbos verſari, & eorum non infici conuerſatione.*lib.4.ſeĉt.1.n.53.p.96. Claus.1.

Confeſtim mundata eſt lepra eius. Corporis ægritudinem facillime Dominus ablegauit, confeſtim ſanauit leproſum. O animi lepra quanto labore cœleſtis Medici eſt ablegata! lib.4. ſeĉt.1.num.48. p.99. Claus.2.

Vide,nemini dixeris. Curat Dominus,miraculum ſilentio operiri,ne gloriam ſuam quærere videretur. *Virtus enim,qua in abſcondito rutilat; dum profertur in publicum, tenebratur; abſcondendi autem ſtudium eam efficit & exterius micare* libro 4. ſeĉt. 2. num.7. p.101. Claus.3.

CONCIO III.

Anſelmus ait. *Lepra peccatum eſt. Hodie autem tota diſciplina noſtra eſt, vt oſtendamus iuſſi ſacerdoti noſtro peccata.*

Diſc.1. *Vide,nemini dixeris,ſed vade, oſtende te ſacerdoti.* Si curat Dominus præteritam peccati lepram abſcondi,dum ait: *Nemini dixeris*;cur illum iubet ſeſe ſacerdoti manifeſtare?*Certè quia illud ipſum,hominem ſua peccata confiteri,tacere eſt,nemini eſt dicere.*lib.4. ſeĉt.2.n.16.p.102.

Diſc.2. *Vide,nemini dixeris:ſed vade, oſtende te ſacerdoti,* Dominus monet, leproſum mundatum ſanitatem ſuam ſoli Deo in Sacerdote reuelare. *Opera enim bona debent quidem hominibus manifeſtari, ſed eo affectu, vt tantum Deo impendamus obſequium.* lib.4. ſeĉt.2.n.12.p.102.

Diſc.3. *Oſtende te Sacerdoti.* Leproſum cœleſti munere affeĉtum ad Sacerdotem Dominus immittit. *Edocens,è Sacerdotum,ſeu ſpiritualium parentum conſilio, quæ ad ſpiritum pertinent,gerenda.*lib.4.ſeĉt.2. n. 21. p.103.

Domin. 13. poſt Pentecoſt. 7.

Dum iret Ieſus in Ieruſalem,tranſibat per mediam Samariam. Luc.17.

Salut. QVam aptè leproſi à Domino in caſtello curantur,quia poſtquam intrauit Mariani vteri caſtellum,cunĉtis leproſis peccatoribus ſanitas præparatur. Richardus Laur.lib.11.*Anſelmus Cantuar. Caſtellum, ait, fuit Maria, in quod intrauit Chriſtus in ſua incarnatione. Dum iret Ieſus in Ieruſalem, &c. & cum ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerunt ei decem viri leproſi. Bene cum hoc narratur, apponitur nomen Ieſus, quod interpretatur ſalus, Medicus, medicina,quia ad hoc venit in Virginem, vt populum ſuum à peccatorum lepra ſanaret, in quo à planta pedis vſque ad verticem capitis non erat ſanitas.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Soli Sacerdoti ſuo muneri incũbens à lepra inſul non poteſt.*

poteſt.lib 4.ſect 3.num.38.pag.113.

Decem viri leproſi occurrentes, *ſteterunt à longè*, quia indictum erat hoc morbo correptis ab hominum abſterreri conſortio, ne eos contaminarent. Cur ergo nondum ſanitate donati (in itinere enim ſanati ſunt) ad Sacerdotes immittuntur? Certè quia dum Sacerdos ſuo muneri dat operam, infectione non afficitur peccatorum conſortio.

Clau. 1. *Occurrerunt ei decem viri leproſi.* Quam multi Domino leproſi peccatores occurrunt, quam pauci vera ſalute donantur! Increpa hinc *deſidiam illius Religioſi, ſeu Sacerdotis, qui poſtquam felix Domino occurrit: infelix æterna ſalute priuatur.* lib.4. ſect 3.n 16.p.109.

Clau. 2. *Qui ſteterunt a longè.* Se leproſi aſpicientes grauiſſimè infectos, humilitatis cauſa ad Dominum non acceſſerunt. *Quam gratus oculis Numinis, qui poſt magna crimina magnam oſtentat humilitatem.* lib.4.ſect 3.n.20.p.110.

Clau.3. *Et leuauerunt vocem dicentes: Ieſu Preceptor, miſerere noſtri.* Cuncti ægroti vna voce precantur, & illicò donantur optans. *Efficax enim oratio eſt, quæ à pluribus ſimul excitatur.* lib.4. ſect. 3.n.24.p.110.

CONCIO II.

Introitum totius Euāg. *O quam efficax oratio in communitate peracta, quam facilè a Deo munera conſequitur?* lib.4.ſect.3. n.28.p.111.

Ideo Iudæi leproſi, & Gentilis quaſi facta manu Deum ipſum quaſi debellauerunt, dum precan-

Clau.1. tur ſanitate donari. *Leuauerunt vocem dicentes, Ieſu Præceptor, miſerere nobis.* Non aptè leproſi, poſtquam Chriſtum Ieſum Præceptorem appellarunt, addiderunt, quod illorum miſereretur. *Iuxta nomen enim, quod Deo tribuimus, debemus munera aguuta poſtulare.* Hinc gloriam nominis Ieſu profer. lib.4. ſect. 3.n.35.p.112.

Clau 2. *Et factum eſt, dum irent, mundati ſunt.* Leproſi repentè præter Domini præſcriptum, & eorum opinionem, mundantur. *Is enim eſt Deus, vt circa miſericordiæ largitionem nulla quodammodo præſcripta ſeruet, nullas moras patiatur.* lib. 4.ſect. 3. num.42. pag.113.

Clau.3. *Non eſt inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena. & ait illi, ſurge, vade, quia fides tua te ſaluum fecit.* Gratias agenti pro beneficio accepto ſalus æterna à Domino donatur. *Signum enim prædeſtinationis eſt, beneficiis Dei gratum animum exhibere.* lib.4.ſect.4.n.27.p.118.

CONCIO III.

Theophylactus, *Nec natus è Sanctis ſuperbiat, nouem enim Iſraelitæ leproſi ingrati fuerunt. Nihil autem impedit placere Deo, prophanis natum eſſe, ſi quis bonam habeat voluntatem; alienigena gratus oſtenditur.* O quam taxabilis in fidele ingratitudo!

Diſc.1. *Vnus autem ex illis, vt vidit, quia mundatus eſt, regreſſus eſt cum magna voce magnificans Deum.* Decem mundati ſunt, & vnus gratus oſtenditur? Merito queritur Ieſus, quod cum decem ſanati fuerint, non cuncti referant de munere gratias. *Taxatur communitas, quæ poſtulant communiter, de beneficio accepto haud communiter gratias referre curant.* lib.4.ſect.4.n.11.p.116.

Diſc.2. *Et nouem vbi ſunt?* De Iudæorum ingratitudine ſpeciali iure conqueritur Dominus. *Taxabilior enim ingratitudo, quæ Dei maiorem notitiam comitatur.* lib.4. ſect. 4. num.17.pag. 117.

Niſi hic alienigena. Miratur Dominus nobilitate conſpicuos Iudæos ingratos oſtendi, vili alienigena redeunte, & gratias gerente. *Nobilium etenim ingenio agnatum, gratitudinis virtute decorari.* lib.4. ſect.4.n.22.p.118. Diſc.3.

Fer.6. poſt Dom.1.Quadrageſ. 8.

Erat dies feſtus Iudæorum. Ioan.5.

Richardus Laur. lib.9. ex quodam pio Poëta tranſcripſit Deiparæ elogium. Salut.

Tu Piſcina puritatis,
Rore plena pietatis
In qua Deus maieſtatis
Voluit deſcendere.
In quam reus, & peruerſus
Si contritus, & conuerſus
Se deponat, exit terſus
A peccati vulnere.

Et addit, *Maria Piſcina Probatica, quæ cognominatur Bethſaida, id eſt, domus frugum, vnde dicitur. Cant.7. Venter tuus ſicut aceruus tritici. Quinque porticus habens, id eſt quinque principalia genera miſericordiæ. Conuertit errantes, cum ſit via. Illuminat in tenebris ambulantes, cum ſit ſtella. Viuificat mortuos, cum ſit vita vena. Spem infundit deſperatis; vnde dicit, in me omnis ſpes vitæ. Multis, quorum iam dictata erat ſententia impetrauit à Filio ſpatium pœnitendi; ſicut Abigail a Dauide Nabali ſtulto.* 1.Reg.25. *In his quinque porticibus iacebat multitudo magna languentium cœcorum, qui illuminari; claudorum, qui dirigi; aridorum, qui gratia humectari curabãt. Expectantium aquæ motum, id eſt, miſericordia Mariæ, vt ſanarentur à languoribus peccatorum.*

CONCIO I.

Labores homines reformant, ad pœnitudinémque gerendam adaucunt. lib.5.ſect.1.n.25.p.125. Introitum totius Euāg.

Poſt tot annorum labores didicit Paralyticus ſe hominem non habere, ſoliúſque Dei oportere præſidio niti. Solus Deus donauit ſanitate, corporis, & animi, & a Iudæorum calumniis liberauit.

Erat dies feſtus Iudæorum. Potius Ieſu feſtus dies poterat vocitari, quo paralyticus donatur ſanitate. *Nullus enim Deo ſolemnior dies, quam cum peccator à nequitia recedit.* lib.5.ſect.1.n.16.p.124. Clau.1.

Quinque porticus habens. Commendat Euangeliſta porticuum erectionem ad ægrotantium commoditatem. *Hinc pietas extruentium Xenodochia ad exceptionem pauperum infirmorum commendetur.* lib.5.ſect.1.n.21.p.124. Clau.2.

Angelus autem Domini ſecundum tempus deſcendebat in piſcinam. Quam appoſitè Angelus ſanandi ægrotos miniſterio deputatur. *Angeli enim miſeræ hominum naturæ benefici ſemper oſtentantur.* lib.5.ſect.1.n.30.p.126. Clau.3.

CONCIO II.

Euigiles, qui ignoras, è quonam inſtanti ſalutaris, aut exitialis dependeat æternitas lib.5.ſect.1.n.35. p.127. Introitum totius Euāg.

Piſcina adeſt pœnitudinis peccatoribus cunctis medicinam offerens. *Angelus autem Domini ſecundum*

dum tempus deſcendebat. Profecto certis temporis momentis homini incognitis piſcinæ ſalutaris vndæ mouebantur. Eſto vigilans, ne occaſio prætereat.

Clau. 1. *Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat.* Ex ægrotantium multitudine vnicus languidus ſanabatur. Exprime hinc prædeſtinatorum paucitatem, reptoborum multitudinem, vt peccatores terreantur. lib. 5. ſect. 1. n. 39. p. 127.

Clau. 2. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* Vt hominem tam diu infirmitate preſſum ſanaret Chriſtus, ſuæ miſericordiæ mirabilis piſcinam excitauit. *Media enim extra ordinem, ſeu miraculoſa requiruntur, vt inueteratus diuturnum malorum conuertatur.* lib. 5. ſect. 2. n. 10. p. 131.

Clau. 3. *Et cognouiſſet, quia iam multum tempus haberet, dixit: Vis ſanus fieri?* Cognoſcens Ieſus inueteratæ infirmitatis ægrotum, rogat apte, num ſanari velit? *Inueteratæ enim voluptatis, ſeu auaritia peccatores, volunt ſanari, & non volunt.* libr. 5. ſect. 2. num. 16. p. 132.

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Haud cæleſti fruitur aſpectu, qui hominum vititur præſidio.* Ideo Paralyticus dum expectabat hominum fulciri auxilio, longe à vera ſalute recedebat. At dum profeſſus eſt, ſe hominem non habere. Dei addicitur curæ, animoque ac corpore ſanatur. lib. 5. ſect. 1. n. 32. p. 126.

Clau. 1. *Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam, ſanus fiebat.* Omnium properantium ad piſcinam poſt turbationem, vnus ſanitatem recipit. *Quia ex his, qui nouiſſimum tempus ad pœnitudinem expectant, vix vnus, aut alter vero abluitur.* lib. 5. ſect. 1. n. 45. p. 128.

Clau. 2. *Vis ſanus fieri?* Rogat Dominus, vtrum ſanari velit, quem vidit, addictum grabato. *Sunt enim, quibus animi ægritudo, id eſt, peccatum, ſiue mors ipſa commoditatem pariat. Viuunt hi veneno, captiuitate regnant.* lib. 5. ſect. 2. n. 23. p. 133.

Clau. 3. *Surge, tolle grabatum tuum.* Paralyticum benigniſſimè Dominus ſanauit, eo quod cognouiſſet, multum tempus habere ægritudinis. *Tam mirabilia etenim miſericordia opera ſunt: vt amplius te deliquiſſe, quodammodo ſit vberioris meritum pietatis.* lib. 5. ſect. 2. n. 27. p. 134.

CONCIO IV.

Intentum totius Euang. *Animus, qui à corpore fuerat ad vitia portatus, corpus portet ad mandatorum obſeruationem, ad pœnitentia opera.* lib. 5. ſect. 2. n. 51. p. 137.

Dũ paralyticus diu iacet in grabato myſticè animus corpori illigatur ferendus, quo corpus caperet ad voluptates. At poſt curationem vices mutantur, fante Domino, *Tolle grabatum tuum, & ambula.*

Clau. 1. *Hominem non habeo.* Languidus ille, quia ſeruiebat hominibus, hominem ſubleuatorem non habebat. Hinc oſtende *Seruitutis Dei, & hominum differentiam.* lib. 5. ſect. 2. n. 37. p. 135.

Clau. 2. *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Iubet Dominus, Paralyticum ſanum grabatum portare. & abire. *Vt omnino eum à loco, vbi æger iacuerat, cogeret ablegari. Occaſiones delinquendi fuge.* lib. 5. ſect. 2. num. 42. p. 136.

Clau. 3. *Tolle grabatum tuum, & ambula.* Grabatum portare iubetur, vt vitiorum grauiſſimum pondus expertus, ruſum non implicetur ægritudine. *Ex obiectione enim laborum, quos ſuſtinuimus, dum vitiis præſtaremus obſequium, velotius viam inimus ſalutarem.* libro 5. ſect. 2. numero 55. pag. 138.

Clau. 4. *Ecce ſanus factus es, iam noli peccare.* Iam ſanus, iam peccare nolit, quia iam ſano peccanti ira cæleſtis vberior imminet. *Exitialis omninò eſt poſt veniam in peccatum recidentia.* libro 5. ſect. 3. num. 13. p. 141.

CONCIO V.

Ex improbi ſocietate ſapè laboribus afficimur; à quibus, ab impio abſtracti, liberamur. lib. 5. ſect. 2. n. 59. p. 139. Intentum totius Euang.

Quæritur, an Paralytico ſanitati reſtituto, reliqui ægroti receperint à Domino ſanitatem? Reſpondet Auguſtinus quinque illorum Porticuum infirmos, abſtracto vnico Paralytico peccatore, fuiſſe valetudine affectos. Tollatur à communitate impius, haud verberibus afficiemur.

Iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat. Iam ſanum factum docet Dominus peccare rurſum non debere ne grauiori ſupplicio afficiatur. *Ægritudines etenim, reliquaque corporis incommoda à peccato habent exortum:* quæ quidem aggrauantur replicato delicto. lib. 5. ſect. 3. n. 18. p. 142. Clau. 1.

Ne deterius tibi aliquid contingat. Deterius contingit, cum peccatore recidente, Deus eum permittit in grauiora crimina prolàbi. *Deterrimum enim contingens eſt ſupplicium, cum graue delictum grauius ſequitur.* lib. 5. ſect. 3. n. 23. p. 143. Clau. 2.

Ne deterius tibi aliquid contingat. Delinquenti poſt ſanitatem deterius contingit, aſſerente Domino. *Maius enim piaculum eſt, poſt accepta beneficia delinquere.* lib. 5. ſect. 3. n. 29. p. 144. Clau. 3.

Abiit ille homo, & nunciauit Iudæis, quia Ieſus eſſet, qui fecit eum ſanum. Chriſti Diuinitatem languidus Iudæis pergit manifeſtare. *Ex beneficentia enim in homuncionem collegit Paralyticus, Chriſtum eſſe Diuinitate conſpicuum.* lib. 5. ſect. 3. n. 36. p. 144. Clau. 4.

Dominica 18. poſt Pentecoſt. 9.

Aſcendens Ieſus in naiculam, transfretauit. Matth. 9.

IN lecto iacens Paralyticus Domino donandus ſanitate offertur. Scio Deiparam lectum eſſe Salomonis. *En lectulum Salomonis.* Cant. 3. Richardus Laur. lib. 10. *Lectulus Salomonis, id eſt, vere pacifici Virgo dicitur, in qua Deitatis inclinato capite Dei Filius requieuit velut in lectulo.* An auſus fuerim aſſerere tantam Mariæ charitatem, vt lectus non dedignetur eſſe Paralytici peccatoris, vt præſentatus Domino hoc in lectulo, protinus ſaluti reſtituatur? Addit Doctor, *Ipſa etiam lectulus eſt, quo ad nos; quia ſicut in lecto quieſcimus, ita per eam ad virtutem attingimus, in quibus anima requieſcit, quæ prius in vitiis* (paralyſi animi) *laborabat.* Salut.

CONCIO I.

Celebrat Strabus pietatem eorum, qui Paralyticum ad Dominum tanta diligentia adhibita adduxerunt. Cui quidem pietati, ac fidei Euangeliſta tribuit ægroti ſanitatem. *Tantum valuit fides hominum illorum, vt intus, & extra ſanaret hominem.*

Ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Dum adhibetur portitorum diligentia, pene deſperatæ ægroto ſalutis patet aditus. *Nullus enim tam* Diſc. 1.

 deprauatus

depravatus animi habitus, nulla tam depravata conſuetudo, qua non ſanetur, ſi hominis adſit pœnitentis diligentia. Quis dubitet precibus ægroti fuiſſe pietatem portitorum excitatam? libro 5. ſect. 4. num. 17. p. 150.

Diſc. 2. *Offerebant ei paralyticum, &c.* Ingenium quatuor portitorum paralytici, ad ſalutem proximi procurandam, commendatur. *Ago hinc de Doctoribus, ſeu Euangelij operariis, qui ingenioſa cura proximorum ſaluti incumbunt.* Nitere illis Strabi verbis: *Doctores ſunt, qui offerunt Chriſto paralyticum, ſeu peccatorem, monendo, &c.* lib. 5. ſect. 4 n. 21. p. 151.

Diſc. 3. *Videns autem Ieſus fidem illorum.* Ob fidem portantium paralyticum, eum Dominus ſanitate donauit. Hinc elicias, *Sæpè Deum Catholici Principis fide totum Regnum pene a paralyſi deſperatum afficere valetudine.* lib. 5. ſect. 4. n. 24. p. 152.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Auguſtius eſt Dei beneficium, nos à peccato eripere, quam a cunctis corporis tribulationibus abſtrahere.* lib. 5. ſect. 4. n. 29. p. 153.

Ideo Dominus paralyticum prius à crimine, quam à languore liberauit. *Remittuntur tibi peccata tua.* Hoc difficilius quidem aſſerente Domino: *Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua: an dicere, ſurge, & ambula, &c.*

Clau. 1. *Dixit paralytico: confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Corpus ab ægritudine liberaturus Dominus, prius animam ſanitate donat. *Iniquitas enim animi fons aſſolet laborum exiſtere.* Porro ex ipſa radice peccati mala cuncta corporis oriuntur. lib. 5. ſect. 4. n. 34. p. 153.

Clau. 2. *Quid eſt facilius dicere: Dimittuntur tibi peccata tua, &c.* Dictione facilius, *Dimittuntur tibi peccata tua, quam ſurge, & ambula:* at opere difficilius hoc illud, *Facilius enim eſt, mundum extruere, cunctaque miracula excitare, quam vnicum venia donare peccatorem.* lib. 5. ſect. 4. n. 39. p. 154.

Clau. 3. *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Languidus in domum fortitudinis tutiſſimam arcem à Domino immittitur. Pœnitentia enim fortitudinis domus, arx tutiſſima eſt, ad hominis protectionem. lib. 5. ſect. 5. n. Obſeru. 4. p. 159.

CONCIO III.

Celebranda ex Rabani mente hac in Concione ſuauiſſima ſarcina pœnitentiæ. *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Surgere* (ait ille) *eſt, animam à deſideriis carnalibus abſtrahere; lectum tollere, eſt carnem attollere ad voluntatem ſpiritus: Domum ire, eſt paradiſum redire.*

Diſc. 1. *Surge, tolle lectum tuum.* Paralytico ſanato iubet Dominus, lectum abluendum lacrymis in domum deferre. *Pœnitens enim nunquam debet circa criminis præterita ſecuritate frui, amplius curet abluere.* Habitus hinc praui abolendi rationem edoce. lib. 5. ſect. 5. n. 9. p. 156.

Diſc. 2. *Tolle lectum tuum.* Præcipit Dominus paralytico, lectum portare, vt recta via in habitaculum tendat. Studens ſcilicet, opus illud egregium ab oculis hominum occultari inanem gloriolam paruipendens. Profecto *vana gloria opera diſperdit egregia.* lib. 5. ſect. 5. Obſer. 2. p. 157.

Diſc. 3. *Tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Oneratum lecto languidum Dominus iubet in domum abire. At dicit Matthæus, abiiſſe domum, non lectum aſſerit deportauiſſe. Hinc inuatur, *Suauiſſimum eſſe onus pœnitentiæ.* lib. 5. ſect. 5. num. 17. pag. 156.

Fer. 5. poſt Dom. 3. Quadrag. 10.

Surgens Ieſus de Synagoga introiuit in domum Simonis. Luc. 4.

DVm contemplaris Ieſu charitatem propriæ ciuitatis Simonis ſocrum, aliosque ægrotantes ſanantis, procurantibuſque vt inibi remaneret, reſpondentem eum audieris: *Quia & aliis ciuitatibus oportet me euangelizare Regnum Dei*: perpende Dominum immiſſum ad Virginem ciuitatem Regiam, cui primum diu euangelizauit, deinde immiſſum à Virgine munificentiſſima, vt & aliis ciuitatibus, id eſt, cunctis hominibus Euangelium expenderet. Richardus Laur. lib. 11. fatur, *Lucerna ciuitatis Maria erat Agnus, id eſt, Chriſtus, quem portabat in ventre, & in mente, ſecundum quod Deus & homo, qui nouem menſibus priuſquam aliis ciuitatibus euangelizauit cordi Mariæ: deinde natus ex ea plena miſericordia euangelizauit, & aliis ciuitatibus Regnum Dei, propter quod & ipſe ſe appellat lucem mundi.* Ιolut.

CONCIO I.

Manus hominis, quam Deus muneribus implet, debet minime exeri, niſi ad obſequium Domino impendendum. lib. 6. ſect. 1. n. 41. p. 168. Intentum totius Euang.

Ideo manus vetulæ piæ, qua ex contactu Ieſu, ſalus ad corporis membra pertranſierat, obſequij miniſterio conſecratur: *Stans ſuper illam, imperauit febri, & dimiſit illam; & continuo ſurgens miniſtrabat eis.*

Introiuit in domum Simonis. Dominus non rogatus diuertit ad domum, vbi ſocru laborante gener ſolicitudine afficitur. *Arguitur enim, domum Dei eſſe illam, vbi ſocrum & generum ſchiſmata non diuidunt.* lib. 6. ſect. 1. n. 14. p. 163. Clau. 1.

Cum ſol autem occidiſſet, omnes, qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad Ieſum. Occidente ſole iuſtitiæ, cuncti ſanantur ægroti. *Oſtende, Chriſtum Præſulem optimum neci fuiſſe præcipuè omnibus ſalutarem, quem Paſtores quique imitari debent.* lib. 6. ſect. 2. n. 11. p. 171. Clau. 2.

Facta autem die, egreſſus ibat in deſertum locum. Primo diluculo Dominus init deſertum oraturus. *Edocens nos primo mane orationi vacare, vberrimo quidem fructu.* lib. 6 ſect. 2. n. 16. p. 172. Clau. 3.

CONCIO II.

Euangelij miniſtri communes ſint, non partiales verbi ſacri euulgatores. lib. 6. ſect. 2. n. 22. p. 173. Intentum totius Euang.

Ideo Dominus poſt ſanatam Petri ſocrum, poſt ægrotorum curationem, de hominum à diabolo liberationem, non vult illa in vrbe commorari, aliis ciuitatibus Euangelium euulgaturus.

Stans ſuper illam, imperauit febri, & dimiſit illam. Chriſtus febricitantis fœminæ febrem increpat. *Quia egregij Præſulis, Patrisfamilias, concionatoris eſt, non peccatores, ſed peccata increpare.* lib. 6. ſect. 1. n. 35 p. 167. Clau 1.

Et continuo ſurgens miniſtrabat illis. Fœminæ prius febricitantis manus Chriſto excipiendo hoſpitio Clau 2.

ſpitio

ſpatio impenduns miniſteria. *Pœnitentia perfecta exponunt exemplar: quando membra, quæ ſeruierans iniquitati, ſeruiunt iuſtitia.* lib. 6. ſect. 1. num. 46. p 169.

Clau. 3. *Egreſſus ibat in deſertum, & turba requirebant eum, &c.* Quam pie, ac ſalubriter illi incolæ Chriſtum requirunt, & conantur detinere! *Cogendus etenim affectuoſo ſtudio Dominus, ne diſcedat ab homine, poſtquam conſtanter eſt requiſitus.* lib. 6. ſect. 2. n. 26. p. 174.

CONCIO III.

Ex mente Hieronymi *Dominus rogatus à Simone* ægrotantem ſocrum reſtituit ſanitati. Vt Ieſu pietas pio eluceſceret in Vicario.

Diſc. 1. *Introiuit in domum Simonis.* Rogatus vtrique à ſolicito de valetudine ſocrus Petro. Indecorum enim eſſet Simoni Ieſo amantiſſimo pro ſocrus valetudine ſolicitudine non commoueri. *Inuiſa Domino in ſocrum Generi, aut nurus impietas; quam grauiſſimo ſupplicio aſſolet vendicare.* lib. 6. ſect. 1. n. 22. p. 165.

Diſc. 2. *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus.* Petri ægrotans ſocrus non habebat febres, ſed ab ipſis vtrique habebatur; *Innuit Euangeliſta, a cupiditatibus animum teneri: non ipſum tenere cupiditates.* lib. 6. ſect. 1. n. 26. p. 165.

Diſc. 3. *Et rogauerunt illum pro ea.* Petrus curat de ſocrus ſanitate, poſtquam omnes alij à Domino curantur ægroti. *Princeps enim Eccleſiæ futurus propria commoda debebat communi ſupponere vtilitati.* lib. 6. ſect. 1. n. 31. p. 166.

Dominica 3. Qudrageſ.

Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. Luc. 11.

Salut. OPportunè planè, poſtquam Dominus hominem mutum voce donauit, dæmone expulſo, pia fœmina exclamauit, *Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti.* Cur intendens Ieſum laudibus efferre, Matrem commendare curaſti? Reſpondet Hieronymus ſerm. de Aſſumpt. tom. 9. *Nulli dubium, quin totum ad gloriam Chriſti pertineat, quidquid digne Genitrici eius impenſum fuerit, ac ſolemniter exhibitum.* Accommodatius argumento Bernardus hom. 4. ſup. *Miſſus. Non dubium, quidquid in laudibus Matris proferimus ad Filium pertinere; & rurſum cum Filium honoramus, à Matris gloria non recedimus. Ad hoc deſignandum pia illa mulier, quæ extollens vocem de turba, volebat Filium collaudare, dixit illi: Beatus venter, qui te portauit.* Richardus Laur. lib. 2. addit, *Intelligens per Spiritum ſanctum, in Matris laudibus Filium collaudari.*

CONCIO I.

Intentum totius Euãg. *Certum eſt, fidelium charitatem, ſeu vnionem, ciuiumque pacem mœnia eſſe Reipublicæ.* lib. 7. ſect. 2. n. 33. Curant Iudæi calumniis ſtupendum ſanati dæmoniaci miraculum obſcurare, aſſerentes, *in Beelzebub Principe dæmoniorum* expuliſſe *dæmonia.* Queis Dominus. *Omne Regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur, &c.* Edocet Chriſtus, ex ciuium diſcordia Regna, ac domus corruere, omninoque deperire.

Clau. 1. *Erat Ieſus eiiciens dæmonium.* Quaſi valde repugnantem Chriſti potentiſſimum brachium erat eiiciens dæmonium è corpore miſeri hominis. *Adeo enim difficile inueterats animi conſuetudo ablegatur, vt vel ipſi Deo hic labor, hoc opus eſſe videatur.* lib. 7. ſect. 1. n. 8. p. 179.

Clau. 2. *Erat eiiciens dæmonium.* Cœleſtis Medicus non per tranſennam, ſed diuturno miniſterio ægrotantis incumbit curationi. Inſurge hinc in ſpirituales Medicos *peccatorum inueteratam conſuetudinem in inſtanti abeleri exiſtimantes.* lib. 7. ſect. 1. num. 14. p. 180.

Clau. 3. *Et cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus.* Stupendum miraculum, prius dæmonem ablegatum eſſe, quam mutus locutus fuiſſet. *Aſſolet diabolus, cunctaque tribulationes à nobis ablegari Deum inuocantibus: quæ apud mutos, ſiue non orantes diu commorantur.* lib. 7. ſect. 1. n. 18. p. 180.

CONCIO II.

Intentum totius Euãg. *Erga eum, qui delicta confitetur, Dominus ſeſe munificentiſſimum exhibet.* libro 7. ſect. 1. num. 43. p. 182.

Dæmoniacus ille miſer non ſolum mutus, ſed & ſurdus & cœcus erat. Simul autem muto loquente, ſeu proferente crimina ſurdus audit, cœcus videt, dæmoniacus liberatur.

Clau. 1. *Et illud erat mutum.* Diabolus fecerat hominem obmuteſcere tyrannide linguam vſurpans, vt in miſeri exitium inflammaret. Oſtende, *linguam iniquam vniuerſitatem eſſe iniquitatis, cuius diabolus Rector.* lib. 7. ſect. 1. n. 22. p. 181.

Clau. 2. *Locutus eſt mutus.* Mutus verba profert, vt benefactorem encomiis efferret. *Acceptis enim beneficiis laudis actio debetur.* libro 7. ſect. 1. num. 53. p. 186.

Clau. 3. *Omne Regnum in ſeipſum diuiſum deſolabitur.* Diuiſionem Regni eiuſdem deſolatio ſequitur. *Excidium enim fatale ibi, vbi animorum diuiſio reperitur.* lib. 7. ſect. 2. n. 38. p. 192.

CONCIO III.

Intentum totius Euãg. *Viuit animus, dum lingua crimina profitetur; moritur, dum obticere curat. Vnde in lingua manibus vita, ac mors ſtatuitur.* lib. 7. ſect. 1. numer. 49. pag. 186. Dæmoniacus ille peccatoris gerens perſonam exitialiter, ac vitaliter locutus eſt.

Clau. 1. *Ipſe autem vt vidit cogitationes eorum, dixit.* Reſpondet Dominus potius ad obiectiones calumniatorum, quam ad verba. *Quia in prauis aut rectis geſtis intentio, & affectus præcipuè à Domino aſpectatur.* lib. 7. ſect. 2. n. 43. p. 193.

Clau. 2. *Cum immundus ſpiritus exierit ab homine perambulat, &c.* corda fidelium explorat diabolus, ſi greſſus figendi locum inueniat. *Porro viri prudentes nullam paruulæ imperfectionis diabolo rimulam relinquunt, qua poſſit intrare.* lib. 7. ſect. 2. num. 47. p. 194.

Clau. 3. *Beatus venter, qui te portauit.* Mulier laudans Phariſæos confundit, Chriſto ex fœmina Matre commendato. *Vt per infirma fortia quæque confundere Dominus oſtendatur.* lib. 7. ſect. 2. n. 53. p. 195.

CONCIO IV.

Beda fatur, *Iſte apud Matthæum cœcus fuiſſe dicitur.*

titur. Itaque tria ſigna ſimul facta ſunt in vno homine: cæcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus à dæmone liberatur. Sic quotidie in conuerſione expulſo dæmone, illuminatur homo, & Deum laudat. Edocet Doctor conuerſionem peccatoris ex criminum confeſſione exprimi.

Diſc. 1. *Erat Ieſus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum.* Dæmoniacus iacet? Signum euidens obiicit, ſe dæmonium habere. *Illud enim ipſum, te obticere delicta, idem eſt, ac præconis voce euulgare: quæ quidem operis, confitendo.* lib. 7. ſec. 1. n. 26. p. 182.

Diſc. 2. *Et cum eiecisset dæmonium, loquutus eſt mutus.* Non loquitur mutus, donec diabolus egrediatur. *Niſi enim prius è pectore tuo delinquendi occaſio ablegetur, haud confeſſioni ſalutari operam dabis.* lib. 7. ſect. 1. n. 32. p. 182.

Diſc. 3. *Locutus eſt mutus.* Pulſo Dæmone videt cœcus, audit ſurdus, mutus loquitur. *Nec ſufficit verè confitenti cuncta peccata aperire, niſi ſimul ſtudeat, à praua conſuetudinis cæcitate omnino liberari, ab amore delicti perfectè eripi.* libro 7. ſect. 1. num. 39. pag. 184.

---

12. ## Domin. 11. poſt Pentecoſt.

Exiens Ieſus de finibus Tyri. Mar. 7.

Salut. DEiparæ auditui refero noſtri auditus ſanitatem Nam quia Maria Gabrielis nuncio promptum exhibuit auditum, Chriſtus ſurdis peccatoribus ſalutaris oſtenditur. Sic pulchrè Richardus Laur. lib. 2. Auditu ſimplici ad noſtram ſalutem ſuſcepit Maria nuncium Gabrielis: & ab auditu ſuo initium ſumpſit ſurdorum peccatorum reparatio. Vnde per auditum Mariæ noſtro auditui ſalus, & lætitia promittuntur. Dicit nobis Dominus Ephpheta, adaperire, quia apertione Deiparæ auditus ad præſtandum obſequium prius Verbum eſt delectatum.

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Solius Ieſu laboribus acti facinus eſt, ſurdum peccatorem ad confeſſionem criminum excitare.* libr. 7. ſect. 3. n. 24. p. 202.

Ideo vt ſurdi huius aperiret auriculas, mutique linguam ad loquendum exereret, nullam non operam impendit. Apprehendit de turba ſeorſum, digitos eius mittit in aures, expuit, tangit linguam, ſuſpicit in cœlum, ingemiſcit, & clamat: *Ephpheta.*

Clau. 1. *Adducunt ei ſurdum & mutum, & deprecabantur eum, vt imponat illi manus.* Non precantur, vt ſanet ægrotum; ſed vt ei manum dignetur imponere. *Nam apud Dominicas manus tota adeſt miſerationum colligatio.* lib. 7. ſect. 3. n. 14. p. 200.

Clau. 2. *Adducunt ei ſurdum, & deprecabantur.* Cómendabiles illi, qui miſerum hominem adduxerunt ad Chriſtum, & pro illo deprecati ſunt. Quidquid enim in illis fuit pro ſalute proximi geſſerunt. *Edoceantur Præſules, Patresfamilias, Concionatores, Magiſtri, eorum munus eſſe, ſolum dirigere, & precari: ad Deum autem vim directioni adducere pertinere, ad directi reductionem.* libro 7. ſect. 3. num. 20. p. 201.

Clau. 3. *Et ſuſpiciens in cælum ingemuit.* Aſpiciens Dominus miſeri hominis calamitatem, condolens, ingemiſcit. *Quid enim mirum, gemitum edi ab eo, qui cum ægrotante patiebatur?* lib. 7. ſect. 3. n. 28. pag. 202.

CONCIO II.

Intentum totius Euāg. *Hominis dies ſunt adeò male, vt omnium miſeriarum colligatio exiſtant.* libro 7. ſect. 3. num. 35. p. 203.

Ideo Dominus in ſurdo & muto humanæ naturæ miſeriam contemplatus, ingemiſcit: O cœleſtis patriæ filium tot in terra diſturbatum ærumnis!

Expuens tetigit linguam eius. Vt mutus loqueretur rectè, non ſolùm Dominus linguæ frænum Clau. 1 ſuſtulit, ſed & ſpecialiſſimè oris ſui reliquiis inunxit. *Tota enim iniquitas linguæ eſt agnata.* lib. 7. ſect. 3. n. 40. p. 204.

Solutum eſt vinculum linguæ eius, & loquebatur Clau. 2. *rectè.* Poſt ligatam diu linguam, ipſa ſoluta, mutus rectè loquitur. *Nec enim rectè loqui ſciet, qui non ſciuit tacere* lib. 7. ſect. 4. n. 7. p. 206.

Clau. 3. *Præcepit illis, ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant.* Curante Domino, ne miraculum glorioſè proferretur, amplius euulgatur. *Quia honor ſequitur fugientes.* lib. 7. ſect. 4. n. 12. p. 207.

Clau 4. *Dicentes, Rectè omnia fecit: & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.* Rectè & mutus, & ſocij loquuntur, dum gratis vocibus efferunt curationem. *Vox enim laudis inſequi debet beneficij acceptionem.* lib. 7. ſect. 4. n. 18. p. 207.

Dominica 4. Quadrageſ. 13.

Abiit Ieſus trans mare Galilææ. Ioa. 6.

ERat autem (ait Ioannes) *fœnum multum in loco. Diſcubuerunt ergo viri numero quaſi quinque millia. Accepit ergo Ieſus panes.* Fœnum & panis Salut. pulcherrimo præparatur in agro. Cum tantam in agro hoc contempler plenitudinem, non poſſum non Mariani agri imaginem venerari, à quo & fœnum, & panis iumentis ac hominibus germinatur. Appoſitè Richardus Laur. lib. 8. *Maria eſt ager, quia producit fœnum iumentis, & panem; quo ſaluat homines & iumenta, id eſt, rationabiliter viuentes, & ſuorum deferentes onera mandatorum Campus hic communis locus tot hominibus* Dei ouibus *paſcua. In vita Mariæ, & exemplis reficiuntur, & pingueſcunt fideles animæ.*

CONCIO I.

Strabus, *Oſtendit hodie Dominus, ſe de noſtra refectione & ſimul ſalute gaudere.* Ideo enim Dominus turbas pane refecit eſurientes, vt ſimul animo ſpiritualis alimoniæ pabulum appareret.

Diſc. 1. *Eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes, &c. ſed hæc quid ſunt inter tantos?* Pauci panes, ac piſces vſque ad ſatietatem quinque hominum millibus cedunt. *Interim reficit Dominus fidelium animos, dum edocet, bona increſcere, dum egentibus impenduntur.* lib. 8. ſect. 2. n. 21. p. 224.

Diſc 2. *Diſtribuit diſcumbentibus, ſimiliter & ex piſcibus quantum volebant.* Chriſti epulum humanæ voluntatis appetitum exſatiat. *Animo alimoniam ſimul impendit, dum oſtendit, ſola cæleſtia bona perfectæ ſatisfactioni parere.* lib. 8. ſect. 2. n. 28. p. 225.

Diſc.3. *Diſtribuit diſcumbentibus.* Diuiditur cibus vt turbæ ſatientur. *Anime ſimul alimentum impertit, edocens, doctrina panem integrum oblatum eſurientibus auditoribus, non proficere.* Carpe Concionatorum ambages, & inuoluera. lib. 8. ſect. 2. num. 36. pag. 226.

CONCIO II.

Intentum totius Euāg. *Oportet, Præſules ſubditorum aſpectare tribulationes, vt efficacius ſuccurrant.* lib 8. ſect. 1. num. 43. pag. 217.

Turbæ Dominum ſequebantur, premebantur eſurie: nec reſectione donatæ ſunt, donec Dominus oculos eleuauit aſpectaturus. Cum ergo Chriſtus vidit hominum indigentiam non potuit non ſuccurrere miſeris.

Clau 1. *Sequebatur eum multitudo magna.* Cupientes turbæ Chriſtum habere, eum ſequebantur. *Ad Chriſtum enim non perueniet, qui non ſequitur ipſum.* lib. 8. ſect. 1. n. 16. p. 214.

Clau 2. *Abiit Ieſus, & ſequebatur eum multitudo.* Chriſtum præeuntem ad deſerta turbæ ſequuntur imitatrices. *Exemplum enim verbo eſt efficacius.* lib. 8. ſect. 1. n. 20. p. 214.

Clau 3. *Vnde ememus panes, vt manducent hi?* Sciens Dominus, quid facturus eſſet, adhuc alterius conſilium requirit. *Edocens Principes non ſcientes, haud dedignari, alterius ſapientioris conſilio ſubiacere.* lib. 8. ſect. 1. n. 48. p. 218.

CONCIO III.

Intentum totius Euāg. *Commendabilis Princeps ille, qui expenſis propriis ſubditos alit laborantes, ſeu dimicantes.* lib. 8. ſect. 1. n. 57. p. 220.

Ideo non conſulit Rex Chriſtus, an pecunia à paupere ſit exquirenda; ſed vndenam ex proprio penu poſſint emi panes in ſubditorum ſubſidium. Quare admiſſum fuit conſilium Andreæ aperientis adeſſe puerum vehentem Apoſtolorum annonam.

Clau. 1 *Et ſequebatur eum multitudo magna.* Non imperatæ turbæ, non tractæ: ſed voluntariæ, & vitroneæ celeriter, & alacriter veniunt ad Chriſtum. *Voluntarios enim Dominus expetit ſectatores.* lib. 8. ſect. 1. n. 25. p. 215.

Clau. 2. *Cum ſubleuaſſet oculos Ieſus.* Adnotat Euangeliſta, Ieſum oculos ſubleuaſſe, innuens, lumina pudicè cuſtodienda. *Exitialiter enim oculi hic illuc diuagantur.* lib. 8. ſect. 1. n. 36. p. 217.

Clau. 3. *Facite homines diſcumbere, &c.* Chriſtus eſuriens, Apoſtolique fame preſſi non diſcumbunt, vt reficiantur: ſed ſolummodo turbæ. *Præſules enim non ſua, ſed ſubditorum commoditati inſeruiunt.* lib. 8. ſect. 2. n. 10. p. 222.

CONCIO IV.

Intentum totius Euāg. *Primi in dignitate, primi in Numinis laude debent oſtendi.* lib. 8. ſect. 2. n. 16. p. 223.

Turbæ curarunt Dominum ſibi Regem addicere. Quare precor? Quia pauerat? quia non petentibus dona exhibuiſſet? Non inficior. Sed aſſero auguſtum Domini ſpiritum cognouiſſe turbas, quùm viderunt eum gratias Deo profudiſſe, *Et cum gratias egiſſet, diſtribuit diſcumbentibus.*

Clau. 1. *Et ſequebatur eum multitudo magna.* Turbæ Dominum ſequebantur non omninò ſpiritu victoneo, quæ temporaria commoda expetebant. *Rarus enim ille, qui diuinum ſolummodò aſpectet obſequium.* lib. 8. ſect. 1. n. 32. p. 216.

Dicit ad Philippum: Vnde ememus panes? Pium Dominus Philippum appoſitè addit conſiliarium. *Nec enim impius conſilium ſalutare exhiberet.* lib. 8. ſect. 1. n. 52 p. 219. Moneantur Principes pios adire conſiliarios Clau. 2.

Diſtribuit diſcumbentibus. Anſelm. *Per ſe, & per Apoſtolos.* Apoſtoli ex Ieſu manibus panem, & piſces accipientes, impertiunt turbis, quidquid vellent. *Laudentur hinc miniſtri, qui ſubditos non fraudant muneribus, quæ impenduntur à Regibus.* lib. 8. ſect. 2. n. 33. p. 225. Clau 3.

CONCIO V.

Qui opera eleemoſyna gerit, non exhauritur, ſed nimium diteſcit. lib. 8. ſect. 3. n. 10. p. 229. Intentum totius Euāg.

Poſt tot homines ſaturatos ex quinque panibus à Domino datis, plus Apoſtoli Domino & panis, & piſcium reddidere poſt ſatietatem: quam ex ipſo turbæ acceperant. *Et impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum.*

Diſtribuit diſcumbentibus. Ipſe Dominus panes diſtribuit turbis, licèt Apoſtolorum manibus vtebatur. Aſſere hinc, *hominem dantem pauperi ſubſidium, Deum habere ſecum, cui cooperatur; eum autem qui negat, longè à Deo commorari.* lib. 8. ſect. 2. n. 42. p. 227. Clau. 1.

Colligite, quæ ſuperauerunt fragmenta. Poſt acceptum beneficium docet Dominus reliquias colligere. Id eſt, nec minima obliuiſci beneficia. lib. 8. ſect. 3. n. 14. p. 229. Clau. 2.

Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmentorum. Panes quinque, quos mundialis puer vnus afferebat, cœleſtes duodecim validiſſimi Apoſtoli vix valent ſuſtinere. *Sic cœleſtia bona exorbitare aſſolent.* lib. 8. ſect. 3. num. 20. pag. 230. Clau. 3.

CONCIO VI.

Haud ſine lucro, ac commodo ſpirituali ingenti proximorum ſaluti incumbet. libro 8. ſect. 3. n. 24. pag. 231. Intentum totius Euāg.

Fame verbi premitur turba, acceptum Apoſtoli à Domino cibum turbis apponunt. Quinque panes ab Apoſtolis verbi præconibus turbæ eſurientes accipiunt, reddunt duodecim cophinos fragmentorum; quia vberior gratia ſactos refluit in miniſtros.

Ieſus ergo, cum cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum Regem, fugit in montem ipſe ſolus. Fugit Dominus, quia turbæ curabant eum Principem ſibi eligere. quod temporaria lucra eis conferebat. *Amat enim Dominus ditiſſimus, propter ſe ipſum ſolummodo requiri.* lib. 8. ſect. 3. n. 28. p. 232. Clau 1.

Fugit iterum in montem ipſe ſolus. Merito Dominus fugit, cum ad temporarij Regni adminiſtrationem requiritur. *Gubernandi enim munus difficultatibus, ac incommodis redundans cordatus quiſque effugere ſatagit.* lib. 8. ſect. 3. n. 32. p. 233. Clau. 2.

Vt raperent eum. Vidit Dominus, ſe rapiendum ad ciuilem necem, cum ſe, eligendum Principem populi illius aſpectauit. *Ipſa namque morte horribilius Imperium.* libro 8. ſectione 3. numer. 37. pag. 234. Clau 3

Domin.

15. Dominica 6. poſt Pentecoſt.

Cum turba multa eſſet cum Ieſu Mat. 8.

Salut. SEptem hodierni panes orbi eſurienti præparantur ad ſeptem ſterilitatis annos, autore Richardo Laur. lib. 10. An panis Chriſtus cibus fidelibus effectus? An panis Dei verbum, qui paruulis frangitur? Et panis Euchariſticus, & verbum Dei Virginis nobis aſſeruatur in horreo. *Horreum* (inquit ille) *repoſitorium eſt frumenti, & Maria continuit in ſe frumentum, quo in Sacramento altaris reficiuntur homines. Item ipſa deſignata eſt per horrea domus Domini, in quibus reponebantur decimæ, & primitiæ 2. Par. 31. Continuit enim in ſe frumentum illud, id eſt, verbum Dei, quo paſcuntur columbæ, id eſt, fideles animæ. Vnde & Maria deſignatur per horrea Ioſeph, quæ fecit in Ægypto, in quibus ſeruatum eſt frumentum præparatum per ſeptem annos fami, quod niſi ſubuenisſet, totus mundus fame periſſet.*

CONCIO I.

Anſelmus, *Cæleſtia bona Chriſtus tradit Apoſtolis, ſeu Sacerdotibus, & per eos aliis egentibus.* Bona enim Eccleſiæ non dantur Sacerdoti abſolutè, ſed cum reſpectu ad pauperes ſubleuandos.

Diſc. 1. *Accipiens Ieſus panes gratias agens fregit, & dabat Diſcipulis, vt apponerent: & appoſuerunt turbæ.* Accipientes Diſcipuli à Domino panes, comedunt, & apponunt egentibus. *Ex acceptis enim bonis Eccleſiaſtici viri comedant quidem affatim: ſed quod ſuperat ex proprio ſumptu, pauperi apponant.* lib. 8. ſect. 5. n. 16. p. 245.

Diſc. 2. *At appoſuerunt turbæ.* Bona è Chriſto Rege à Præſulibus accepta, vt diſtribuantur, non vni danda, ſed cunctis impertienda. *Sicut perſonarum acceptio taxatur in Præſule: ita ille commendatur, qui omnibus ſubditis ſe præſtat æqualem.* lib. 8. ſect. 5. n. 19. p. 246.

Diſc. 3. *Et ſuſtulerunt, quod ſuperauerat de fragmentis ſeptem ſportas.* Quod à Domino accipiunt Apoſtuli, vt apponant turbis, nimium multiplicatum appoſuere. *Quam commendabiles Prælati, qui plus dant egentibus, quam accipiunt exhibendum.* lib. 8. ſect. 5. n. Obſer. 2. p. 244.

CONCIO II.

Hominum tribulatio, ac patientia aſſolet eſſe diuinæ miſericordiæ excitatrix. lib. 8. ſect. 4. n. 11. p. 238. *Introitum totius Euāg.* Ideo Dominus Diſcipulis aſſerit ſeſe ad conuiuium præparandum eſurientibus turbis accingere, quia actus fatigatione agnouit: *Miſereor ſuper turbam, quia ecce iam triduo ſuſtinent me.*

Clau. 1. *Miſereor ſuper turbam.* Quam meritò Regno aptus apparuit, qui non ſuper Proceres, ſed ſuper turbas miſeratione afficitur! *Is enim commendabilis Princeps, qui deſpectu ſubditis ſuccurrere geſtit.* lib. 8. ſect. 4. n. 22 p. 240.

Clau. 2. *Super turbam.* Succurrit Dominus turbis eſurientibus, non de bonis communibus, ſed ex panibus è proprio penu emptis. *Edocens Principes, de communibus Vrbium bonis donatores largiſſimos, taxabilem iſtam prorſus eſſe munificentiam.* lib. 8. ſect. 4. n. 28. p. 240.

Quia ecce iam triduo ſuſtinent me. Suſtinentibus *Clau. 3.* Deum promptiſſima adeſt eius miſericordia. *Labores enim patienter tolerati Numen reddunt pacatiſſimum.* lib. 8. ſect. 4. n. 34. p. 241.

CONCIO III.

In ſe ſperantes Deus eripit a cruciatu. lib. 8. ſect. *Introitum* 4. n. 17. p. 239. Apud deſertum turba fame crucia- *totius Euāg.* batur, vbi nullo creato ſperabat leuamine donari. At vt vidit Dominus adeo propriorum deſtitutos homines, ſolo in Deo ſpem collocantes, eis vbertim ſuccurrit. *Et ſaturati ſunt, & ſuſtulerunt quod ſuperauerat de fragmentis, &c.*

Clau. 1. *Accipiens ſeptem panes, gratias agens fregit.* Prius quam Dominus panis multiplicati beneficium à Patre acciperet, gratias perſoluit. *Difficilis enim bonorum multiplicatio ex actione gratiarum exoritur.* lib. 8. ſect. 5. n. 6. p. 243.

Dabat Diſcipulis ſuis, vt apponerent. Dabat Ieſus *Clau. 2.* panem Diſcipulis mox diſtribuendum ſubditis: non aliis miniſtris committebat, ipſe intererat conuiuantibus. *Edocens Præſules, vt circa munera diſtribuenda, & vniuerſam adminiſtrationem, non nimium miniſtris fidant: ſed ipſi immediati ſint munerum largitores; aut adſint, dum aliorum probatorum quidem manibus impenduntur.* libro 8. ſect. 5. num. 26. pag. 247.

Et ſuſtulerunt, quod ſupererat de fragmentis ſe- *Clau. 3.* *ptem ſportas.* Qui eſurientibus panes appoſuere Chriſtus, & Apoſtoli, & retinent, quod dederunt: & mirabilibus donantur incrementis. *Nec enim eleemoſynæ ſubſidia pereunt, ſed mirum in modum exaugentur.* lib. 8. ſect. 5. n. 31. p. 247.

Dominica 16. poſt Pentecoſt. 15.

Cum intraret Ieſus in domum cuiuſdam Principis Phariſæorum. Luc. 14.

POſt ſanatum hydropicum, poſt parabolam de *Salut.* primis accubitibus expreſſam, concludit: *Omnes, qui ſe exaltat humiliabitur: & qui ſe humiliat, exaltabitur.* Ad quæ D. Ildephonſus ſerm. 2. de Aſſumpt. aſſerit Deiparam bonis cæleſtibus exundante, quibus precantes nos replebit, quia ſciuit locum nouiſſimum ſibi aptare: vnde ſuperius aſcendere iuſſa, exaltata eſt ad thronum preces exauditura. *O mira Mariæ humilitas, ecce ancilla Domini. Ideo cum Chriſto regnare creditur, quia completa ſunt, quæ prædixit: Omnis, qui ſe humiliat, exaltabitur. Exaltata eſt autem Dei Genitrix, non ſolum quia humilis inuenta eſt, ſed etiam quia ineffabiliter gratia repleta eſt. Quam venerantes deprecamur, vt ipſa pro nobis intercedere dignetur.*

CONCIO I.

Ex mente Auguſtini lib. 2. de qq. Euang. *Hydropicus dicitur auarus*, luxurioſus, aut honorum amans, qui nunquam dicit, *ſufficit; quo enim magis abundant, magis ſitiunt.*

Ecce homo quidam hydropicus erat ante illum. *Diſc. 1.* Hydrops eſt humoris redundantia aptè laſciuiæ gerens ſimulacrum. *Aſſere animum, vndique membra ex inundatione luxuriei liberanda lacrymarum profluuio.* lib. 9. ſect. 1. n. 14. p. 252.

Ecce homo quidam hydropicus. Hydropem auaritiæ

ritiæ

ritiæ deſcribe. *Porrò auarorum ſitis inextinguibilis prorſus eſt*.lib.9.ſect.1.n.19.p.253.

Diſt.3. *Et reſpondens Ieſus dixit ad legiſperitos & Phariſæos*. Coram iniquiſſimis Phariſæis de ambitionis hydrope curanda Dominus appoſitè diſſeruit. *Omnium etenim criminum ambitio eſt radix*. lib.9.ſect.2.n.24 p.262.

CONCIO II.

D. Gregorius, *Sanatur hydropicus ante Phariſæum;per ægritudinem enim corporis illius, huius cordis ægritudo exprimitur*. Peccatoris liberandi ab hydrope criminum norma exprimitur.

Diſt.2. *Cuius veſtrum aſinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum in die Sabbathi?* De luxuriei hydrope diſſerens Dominus, aptè bouis, ac aſini exemplum attexuit. *Voluptatum etenim amatores brutalitate laborant*.lib.9.ſect.2.n.12.p.260.

Diſt.2. *At illi tacuerunt*. Domino requirente, an liceret Sabbatho curare? Phariſæi iniqui reſpondere non poterant. *Stulta enim,& elinguis iniquitas*. lib.9.ſect.2.n.19.p.261.

Diſt.3. *Ipſe vero apprehenſum ſanauit eum, & dimiſit*. Dimittit Dominus ſanatum hydropicum,ne apud hydropicos Phariſæos commorando, ruſſus hydrope corriperetur. *Admoneas peccatores ad meliorem mentem conuerſos, obſtare propoſito perſeuerantiæ iniquorum conſortia*. libr.9. ſect. 1. num. 43. p.256.

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Damna comeſſationes, conuiuiorumque ſecularium exceſſus, vitiorum illectamenta; qua vt fugias, Chriſtum imita*. lib.9.ſect.1.num.26.p.254. Apud conuiuium prophanum, ſeu menſam ſecularium & aſpicitur à Domino hydropicus omnium vitiorum imago, & inſidiæ præparantur iuſtis, & eorum imperfectiones minimæ excogitatæ taxantur. O quanta ex prophana menſa incommoda!

Clau.1. *Et ipſi obſeruabant eum*. Phariſæi improbi Dominum obſeruabant, an aliquid diceret, faceretve, vnde aduerſus eum accuſationis materia ſumeretur. *Aſſere, improborum eſſe, proximorum defectus obſeruare, eiſque detrahere*.lib.9.ſect.1.n.32. p.255.

Clau.2. *Si licet Sabbatho curare?* Ignorantiam ſimulans Chriſtus,edocet Phariſæos, Sabbatho licere, ægrotanti apponere medicamen. *Sapientum enim Magiſtrorum eſt, ignorantiam aliquando prætendere, vt inſtruant ignorantes*. libro 9. ſect. 1. num.38. p.255.

Clau.3. *Apprehenſum ſanauit eum, ac dimiſit*. Dimittitur hydropicus ſanatus ad templum, vt actionem gerat gratiarum. *Ingratus ille, cui beneficium acceptum non eſt impulſio, vt ad Templum acturus gratias proficiſcatur*.lib.9.ſect.1.n.48.p.257.

---

16. Fer.6. poſt Dom. 4. Quadrag.

Erat quidam languens Lazarus à Bethania. Ioa.11.

Salut. LAzarus gerit peccatoris imaginem, dum mortis premitur corruptione. Adeſt in Bethania Maria Magdalena Dei Genitricis agens ſimulacrum; quæ quidem à mortis corruptione fuit immunis, quia peccati nullius particeps extitit. Bernardo ſante epiſtol. 174. ad Canon. Lugdun. *Decuit, Reginam virginum abſque omni peccato vitam ducere, quæ dum peccati, & mortis pareret peremptorem, munus iuſtitiæ, & ſanctitatis omnibus obtineret*. Addit Richardus Laurent. lib. 3. *Erat enim Electa vt Sol, quem nec ignis comburit, nec aqua emollit, nec gladius ſcindit, nec fœtor corrumpit, & ita eſt incorruptibilis corpore, quia animo corrupta peccato non fuit*.

CONCIO I.

Dei miſericordia, & iuſtus moritur, vt afficiatur præmio: & peccator viuit, vt pœnitentiam agat. lib.10.ſect.2.n.34.p.284.Ideo Lazarus vt Dei amicus adoleſcens moritur; vt autem ſub lapide grauiter olens peccatoris imaginem refert, ad viuos ſoluendus à criminibus reuocatur. Intentum totius Euang.

Ecce quem amas, infirmatur. Lazarus peccatoris agens perſonam, propitio Numine, ægritudine afficitur. *Amicus enim Deus peccatorem diuexat*.lib.10.ſect.1.n.23.& 24.p 272. *Porrò inimicus non punit peccatorem*. lib.10.ſect.1.num.29. p.273. Clau.1.

Eamus in Iudæam. Rabbi, nunc quærebant te Iudæi lapidare, &c. Qui lapidare conabantur Dominum Iudæi,iam,hora tranſacta,non curabant lapidibus vulnerare. *Mundialium enim conditio continua laborat varietate*. libro 10. ſect. 1. numer.52. p.277. Clau.2.

Lazarus amicus noſter dormit:ſed vado, vt à ſomno excitem eum. Amicum verè Lazari agit Dominus, dum eum à ſeductionis ſomno conatur excitare. *Ille enim vere amicus,qui, veritate obiecta,circa cuncta,quæ ad amicum pertinent, nunquam aſſentationi ſtudet*.lib.10.ſect.1.n.57.p.278. Clau.3.

CONCIO II.

Nil planè amico dignius, quam propter amicum aduerſa pati.li.10.ſect.1.n.62.p.278.Ideo Thomas audiens nunciũ illud: *Ecce quẽm amas,infirmatur*; audiẽs Domini verba, *Lazarus amicus noſter dormit*; ſcienſque Saluatoris in totam illam familiam affectum: adiudicauit, Dominum iuſtè ſeſe lethali periculo, ob leuandum amicum exponere, curatque, Dei amicos ad periculum idem attrahere. *Eamus nos,& moriamur cum eo*. Intentum totius Euãg.

Ecce quem amas infirmatur. Quam illuſtre Lazari elogium eſt,Domini amicum eſſe, & à Domino amicus appellari. *Amicus noſter dormit. Hinc iuſtus, cuius vel vocari ſeruum eximia laus eſt: ſuam dignitatem agnoſcat*. libro 10. ſect. 1. numer. 34. p.273. Clau.1.

Iudæi ergo,qui erant cum ea in domo, & conſolabantur eam, &c. Vana ſecularium conſolatio circa proximi mortem eſt, curare, vt à mente mortis memoriam omnino ablegent. *O quam imprudens, qui in alterum morte proprium non agnoſcit interitum!* lib.10.ſect.2.n.28.p.283. Clau.2.

Abiit, & vocauit ſororem ſuam ſilentio, dicens: Magiſter adeſt. Martha à Domini collocutione recedit, vt ſororem Mariam ad ipſum Dominum aduocaret. *Laudentur hinc,qui à quiete, & ſecuritate recedunt, vt proximorum ſaluti operam impendant*.lib.10.ſect.2.n.38.p.285. Clau.3.

CONCIO III.

Intentum totius Euãg. *Ad pœnitudinem inueterati peccatoris pectori immittendam, Deipara neceſſaria eſt interceſſio.* lib. 10.ſect.2.n.42.p.285.

Adeſt Lazarus morte correptus, ſepulchro reconditus, lapide duritiei, & impœnitudinis occluſus, graueolentia affectus pene deſperatus. Ideo Maria Materni nominis baiula (vti ait Chryſologus) aduocatur, cuius interceſſione defunctus miſer ad vitam ſpiritus reuocetur.

Clau. 1. *Ecce quem amas, infirmatur.* Vt Lazarus valeat Chriſti amicus nominari, neceſſaria conditio eſt, diuexari laboribus. *Oſtendas, Diuos cunctos, Confeſſores licet, Martyres eſſe.* lib. 10.ſect.1. num.41, pag.274.

Clau. 2. *Lacrymatus eſt Ieſus.* Plorans Dominus, Mariæ, Iudæorúmque lacrymas commendauit. *O quàm religiosè mortui piis lacrymis abluuntur!* lib. 10.ſect.2.n.48.p.286.

Clau. 3. *Vbi poſuiſtis eum? Lazare, veni foras.* Dominus ſe ad Lazari reſurrectionem accingit, rogatus lacrymarum vocibus. *Vocales enim lacrymæ nunquam non à Domino exaudiuntur.* lib. 10. ſect.1, n.55.p.287.

CONCIO IV.

Intentum totius Euãg. *Difficillimè ſe ad meliorem frugem peccator ille reuocat, qui actus calamitatibus obuenientibus, vt pœniteat; minimè reſipiſcit.* lib.10.ſect. 3. num.19. pag.290.

Ideo vt Lazarum laboribus actum, & adhuc peccatoris perſonam gerentem ad vitam gratiæ Dominus reuocaret, miracula aceruat, ſe ipſum turbat, lacrymatur, lapidem iubet attolli, Diſcipulorum quaſi implorat auxilium: *Soluite eum.*

Clau. 1. *Ecce quem amas, infirmatur.* Lazarus laboribus præmiſſis meruit Dei amicus à Domino appellari: *Lazarus amicus noſter.* Oſtendas hinc, *frequenter nec per inſtantis interſtitium cruciatus à iuſtitia ſeparari.* lib. 10.ſect. 1.n.44.p.275.

Clau. 2. *Lacrymatus eſt Ieſus.* Plorat Chriſtus, de morte Lazari amici exultans. *Mors etenim iuſti exultatione eſt proſequenda.* lib.10.ſect.2.n.62.p.288.

Clau. 3. *Quatriduanus eſt, iam fœtet.* Lazarus quatriduanus fœtorem neceſſario exhalat. *Diuturni etenim criminis comes infamia.* lib.10.ſect.3.n.23.p.290.

CONCIO V.

Intentum totius Euãg. *In occaſione delinquendi conſtitutus, haud poteſt abſolutionis beneficio frui.* lib. 10.ſect.3.n.46.p.293.

Ideo Lazarus peccatoris referens imaginem & morte, & fœtore, &c. extra ſepulchrum, vbi fuerat mortuus, adducitur, vt abſoluatur: *Soluite eum, & ſinite abire.*

Clau. 1. *Lacrymatus eſt Ieſus.* Vt celebret Dominus amici reſurgentis trophæum, lacrymas profundit. *Nihil enim piis lacrymis iucundius.* lib.10. ſect. 2. n.67.p.287.

Clau. 2. *Tollite lapidem.* Lapidis claudentis Lazarum pondus immenſum oſtende. *Vnde mirare, peccatorem poſſe viuere, tam grauatum pondere iniquitatis.* lib.10.ſect.3.n 27.p.291.

Clau. 3. *Et prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus manus, & pedes inſtitis.* Qui fuerat mortuus, qui fuerat ſepultus, vincula peccatorum tandem manifeſtauit. *Agnaſci eſt enim iniquitati, protinus publicari, quia crimen nullũ occultũ.* lib.10.ſect.3. n.33.p.292.

CONCIO VI.

Frequens eleemoſyna licèt paruula, amoris diuini conciliatrix eſt. lib.10.ſect.1.num.48.pag 276. Intentum totius Euang.

Lazarus, qui infirmitate premebatur, charus Domino dicitur: *Ecce quem amas.* Ab ipſo Domino amicus pleno ore appellatur: *Lazarus amicus noſter.* Chriſtus *diligebat Martham, & Mariam.* A Iudæis proclamatur hæc ſpecialiſſima dilectio: *Ecce quomodo amabat eum.* Vndenam tanta exorta dilectio? Ex hoſpitij frequentis operibus, ex eleemoſynæ quotidianæ obſequio Dominus Lazarum, & ſorores gratitudinis vtique Magiſter, diligebat.

Et prodiit, qui fuerat mortuus, &c. Lazarus viuus è ſepulchro proſilit, adhuc à funereis vinculis non expeditus. *Praui enim habitus frequenti Sacramentorum receptione ſunt abolendi.* lib. 10.ſect. 3. n.39.p 292. Clau. 1

Soluite eum, & ſinite abire. Lazaro reſurgenti indicitur omnimoda à domo, vbi perierat, receſſio. *Nec enim perſeuerans pœnitudo, ſi peccator criminis apud præcordia reliquias foueat.* lib. 10 ſect.3. n.51.p.294. Clau. 2.

Prodiit ligatus manus, ac pedes inſtitis. Lazarus recens natus quaſi faſciatus egreſſus è cuna; vt ſpiritualem commendet infantiam. *Spirituali vitæ ſua ſua faſcia. Nemo repentè ſummus.* lib. 10. ſect.3.n.58.p.295. Clau. 3.

Fer.5.poſt Dom.4. Quadr. 17.

Ibat Ieſus in Ciuitatem, quæ vocatur Naim. Luc.7.

ADoleſcens Viduæ filius recens mortuus, antè quam gelidos ſolueretur in pulueres, vitali halitui reſtituitur. Ex hoc capite geſſit Deiparentis obeuntis imaginem, ex mente Richardi Laurent. lib.3. *Caro enim Mariæ caruit mortis nexibus in reſolutione, hoc eſt, putredine, verme, & pulucrizatione: omnino immunis ab illa maledictione, quæ dictum fuit Adæ: Puluis es, & in puluerem reuerteris. Gen.3. Propter hoc Maria comparatur cedro, quæ nec putreſcit, (cum cæditur) nec vermeſcit, nec ardeſcit, per ignem enim ſiunt cineres, qui ſunt pulueres.* Salus.

CONCIO I.

O quam inanes nimiæ querelæ eorum parentum qui filiorum immaturum lamentantur interitum! Mene hoſce in vnici filij morte ad Chriſti necem accurrere, vt conſolatione afficiantur. lib.10.ſect.4. n.14.p 299. Intentum totius Euang.

Porro ſolatium eſt miſeræ parenti viduæ vnico filio orbatæ Ieſus vnicus Filius Patris, & viduæ Matris morti horribili tradendus. Id planè adoleſcentis huiuſce obitus exprimebat. Clau 1.

Cum autem appropinquarent portæ Ciuitatis: ecce defunctus efferebatur. Ad Ciuitatis portam humandum cadauer effertur. *Vt Ciuitatem ingreſſuris, vbique operaturis mors ante oculos obuerſetur.* Quam iuſtè omnia gerentur mortis obiecta memoria! lib.10.ſect.4. Obſeru.1.p.298.

Et hæc vidua erat. Dicens viduam, omnibus tribulationibus fœminã innuit exactã. *O quam piũ, viduis, & orphanis miſereri.* li.10.ſect.4 n.18.p.300. Clau 2.

Ado

Clau. 3. *Adoleſcens, tibi dico: ſurge. Et reſedit qui fuerat mortuus.* Adoleſcens,fauente Domino, reſurgit prius qoam ſepulchro recluderetur. *Mortuus enim peccator conſuetudinis praua pondere preſſus, difficulter reſurgit*, lib. 10.ſect.5.n.17. p 305.

CONCIO II.

Inuentum totius Euāg. *Lethaliter delinquens animus morti horribili addicitur.* lib 10.ſect.5.n.11.p.305. Tota defuncti adoleſcentis hiſtoria defunctum exprimit peccatorem.

Clau. 1. *Tetigit loculum.* Manus Domini loculum tangens, ſeu laboribus peccatorem conturbans, eum vitæ reſtituit. *Inflicta enim pœna nos à crimine reuocant.* lib.10.ſect.5.0.21.p.306.

Clau 2. *Et cœpit loqui.* Cœpit adoleſcens loqoi, vt de accepto reſurrectionis beneficio eloquio pio, gratias Deo exhiberet. *Cœleſtia enim beneficia linguam noſtram pium excitant ad eloquium.* lib.10.ſect.5.n.27.p.307.

Clau. 3. *Et dedit illum matri ſuæ.* Datur à Domino filius matri à morte liberatus. quia ſaluri ſpirituali vtriuſque conſultum eſt. *Inſurge hinc in parentes, nimium querulos è filiorum immaturo fato.* Interim mone plures abripi infantes, quia ſi diu viuerent,damnandi eſſent. lib. 10. ſect. 5. n.35.p.308.

CONCIO III.

Inuentum totius Euāg. *Lacrymæ è corde profluentes & animæ reſurrectionem,& qualibet cordis iuſta deſideria conſequuntur.* lib.10.ſect.4.n.36. p. 302. Videns Dominus fœminam iuſtè plorantem vnici filij, ſeu animi interitum vehementer afficitur, vt vitæ temporariæ filium ſpiritualique animum reſtituat.

Clau. 1. *Et hæc vidua erat. Quam cum vidiſſet Dominus, miſericordia motus ſuper eam.* Ex viduæ miſeria Dominus miruni io modum commouetur. *Inſurgat orator contra viduarum iniquos vexatores.* lib.10.ſect.4.n.26. p.301.

Clau. 2. *Noli flere.* Com primum fœminæ lacrymas aſpexit Dominus, illico eas curauit abſtergere. *Promptiſſima enim Dei miſericordia erga afflictos lacrymas profundentes.* lib.10. ſect. 4. n. 32. p.301.

Clau. 3. *Et acceſſit, & tetigit loculum.* Tangit Dominus feretrum, vt approbet funereæ pompæ pia obſequia. Illuſtra precor, *cadauerum ad extructa laudabiliter ſepulchra ſolemnē deportationem.* lib. 10.ſect.5.n.6.p.304.

Domin. 20. poſt Pentecoſt.

Erat quidam Regulus,cuius filius infirmabatur. Ioan.4.

Salus. Reguli filius medici fluuij, Domini ſcilicet vndis ſanatus, *Ego*, inquit,ille, *quaſi fluuius Doryx. Eccli. 24. Doryx* idem ac *Medicamentum generationis.* Profecto fluuius hic è benignitate Mariæ profluxit. Qoam aptè Richardus Laurent. lib.1. *Omnis medicina profluxit nobis de plenitudine Mariæ.Vnde Chriſtus dicit Eccli. 24. Ego quaſi fluuius Doryx,quod interpretatur Medicamentum generationis; quia ipſe è Maria profluens ſanat omnes infirmitates noſtras.* Addit, *Et quaſi aquaductus exiui è paradiſo,id eſt, Virginis vtero.*

CONCIO. I.

Bona æterna, & temporaria eis filiis præparantur, quos parentes Dei curæ, & protectio ni committunt. lib .10. ſect.7. n.13.p.318. Viuit Reguli filius,quem parens pius prius Domino tradiderat: *Vade,filius tuus viuit.* Inuentum totius Euāg.

Incipiebat enim mori. Puer Reguli tunc incipiebat viuere. *Mundus etenim morientium eſt quidem, non viuentium regio.* lib.10. ſect.6. n. 14. p.312. Clau 1.

Domine, deſcende, priuſquam moriatur filius meus. Petente Regulo vt poſt deſcenſum in ſuam domum, Ieſus filium donaret ſanitate: Chriſtus ſtatim conſulit. *Dei enim in homines miſeros liberalitas prona moras minime patitur.* lib.10.ſect.7. n.23.p.319. Clau. 2.

Iam autem eo deſcendente, ſerui occurrerunt ei & nunciauerunt dicentes, quia filius eius viueret. Statim ſerui fideles occurrunt, fælix nuncium Domino allaturi. *Homines enim fidi, ac recti gaudent felicia nuncia legare horrent infelicia, referre.* lib.10. ſect.7.n.28.p.320. Clau. 3.

CONCIO II.

Theophylactus, *Regulus eſt omnis homo, quia ſuper omnia Principatum ſumpſit. Eius filius mens febricitans, voluptatibus prauis, & deſideriis; deſcenſus Chriſti condeſcenſus miſericordiæ.*

Erat quidam Regulus.Erat quidem,cum diem Dumini videbat, & gaudio afficiebatur: tunc *ſuper omnia Principatum ſumpſit. Regnum eos ſequitur,qui ſocios ſeſe Saluatoris commutuns.* lib.10. ſect.6.n.28.p.314. Diſcur. 1.

Cuius filius infirmabatur. Porro eius *filius mens febricitans voluptatibus. Concupiſcentiæ lethalem deſcribe ægritudinem.* lib.10. ſect.6. n. 23. p.313. Diſc. 2.

Vade filius tuus viuit. En condeſcenſum Dominicæ *miſericordiæ.* Poſtulanti regulo, vt Ieſus deſcenderet. Ieſus ei filij impertiit ſanitatem. *Plus enim Deus largiri aſſolet, quam petatur.* lib. 10. ſect.7.n.8 p.317. Diſc 3.

CONCIO III.

Plus homo ex virtutibus, quàm ex dignitatibus eſt æſtimandus. lib. 10. ſect.7. n. 18.p.319. Ideo ante credulitatem. *Regulus*, poſt fidem *homo* vocitatur. Cum regulus appellatus eſt omnino erat ex infidelitate deſpicabilis: cum homo vocatur, iam aderat ex fide commendabilis. *Credidit homo ſermoni.* Inuentum totius Euangel.

Abiit ad eum, & rogabat eum vt deſcenderet, & ſanaret filium eius. Regulus ad Chriſtum ex laborum filij ducatu, magno ducitur beneficio. *Auerſos enim à Deo attrahit tribulatio filiorum.* Conctis laborantibus doctrinam accommoda. lib.10.ſect.6.n.18.p.313. Clau. 1.

Niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis. Taxatus Regulus, quod imminente filij morte in eius conſpectu de temporariis rebus, (nempe de hæredis incolumitate) ſolicitus exhiberetur. *Mors enim aliorum nos omninò* Clau. 2.

debet à ſecularium cura præripere, vt ſoli inſtaatu indieſ meditationi bereamus. lib. 10.ſect.6. n.32.p.315.

Clau.3. *Et credidit ipſe,& domus eius tota.* Credente Regulo, filius, & famuli in Dominum crediderunt. *Actiones namque parentum ſchola ſunt, vbi filij edocoantur,quid gerendum.* lib.10. ſect.7.n.33. pag. 321.

---

19. Domin.23,poſt Pentecoſt.

Loquente Ieſu ad turbas, ecce Princeps vnus acceßit. Mat.9.

Salut. MAnus attactu Dominus defunctæ puellæ perfecit reſurrectionem: *Tenuit manum eius,& ſurrexit puella.* Richardus Laurent. lib.2. aſſerit manus Mariæ Saluatoris eſſe manus. *Tornatiles deſcribantur manus Mariæ, nam ſicut ars tornatura promptior eſt alijs artibus celeriter operando: ſic Maria velocior cæteris ſanctis omnibus, miſeris ſubueniendo.* Quid mirum ſi manus Ieſu manus Mariæ: *Iam dicere videtur de ipſis miſeris Deipara cum Filio illud Iſa. 65. Antè quam clament ad me exaudiam eos.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Et quiſnam cordatus, non curet animam vnicam æternum cuſtodiri?* lib.10.ſect.8.n.20.p.326.

Archiſynagogi vnica filia vnica eſt hominis anima. quam laudabiliter ille ſatagit à criminis morte liberari.

Clau.1. *Adorabat eum dicens, Domine, filia mea modò defuncta eſt.* Princeps Synagogæ filiæ vnicæ pereuntis tribulatione vulneratus properauit adChriſtum. *Aduerſitas enim Principibus, Regibus, Equitibus, Primoribus terræ ſuadet, ad Ieſum reuocari.* lib.10.ſect.8.n.13 p. 325.

Clau.2. *Modò defuncta eſt.* Quam prudens Princeps ille, qui mortuam filiam quatriduanam eſſe non expectauit: ſed curauit illicò à Domino ad vitam reuocari. *Si peccato anima moriatur, non differenda cura reſurrectionis: ſed mox ei totum ſtudium impendendum* lib.10.ſect.8.n.25 p.327.

Clau.3. *Et ſurgens Ieſus,ſequebatur eum.*Mox poſt fidem Principis expreſſam Chriſtus miraculum patraturus,ad eius domum properat. *Fides enim feruens præproperam conſequitur votorum executionem.* lib,10.ſect.8.n. 30.p.328.

CONCIO II.

Anſelmus. *Mulier, quæ ſanguinis fluxum patitur anima eſt ſuperabundans vitiis.* Huic à Domino medicina paratur.

Diſc.1. *Ecce mulier,quæ ſanguinis fluxum patiebatur annis duodecim: acceſſit retrò.* Quam laudabiliter retrò accedit pudore perfuſa, quæ tot annis fluxu ſanguinis laborauit! *Edocet meretrices, omnéſque Veneris alumnos erubeſcere.* O quam ex verecundia commendabilis pœnitentia! lib.10.ſect.8.n.35. pag. 329.

Diſc.2. *Acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti eius.* Timens fœmina, Numen propitium, pacatum,munificum meruit adire. *Erubeſcentis peccatoris, dum pœnitentiæ dat operam commendabilem exprime humilitatem.* lib. 10. ſect. 8. num. 40. p.329.

Fides tua te ſaluam fecit. Et ſalua facta eſt mulier ex illa hora. Póſtquã Emorrhoïſſa ſanguineo liberata fuerat à profluuio, de nouo aſſeritur a Ieſu ſanata. *Quia animus à ſordibus quantumuis dilutus poſt tergum Domini, quaſi omninò ſordidus de nouóque diluendus deprehenditur,ſi a tergo Dei eleuetur ad faciem.* O Dei puritas, cuius in conſpectu omnis creata puritas quaſi immunditia eſt? lib.10.ſect.8.n. 45.p.330. *Diſc.3.*

CONCIO III.

*Virginitas neſcit occaſum, immortalitatis priuilegio potitur.*lib.10 ſect.9. n.17.p.334. *Intentum totius Euãg.*

Aptè ideò puella duodecim annorum poſt obitum à Domino aſſeritur obdormire, non mortua exiſtere: *Non eſt mortua puella, ſed dormit.*

Et cum eiecta eſſet turba. Qui curabat ſecretum miraculi claudi ſigillo, tres Diſcipulos tamen, ac patrem, & matrem puellæ ad clauſtrum admiſit. *Pudicitiæ enim virginis conſulebat, quàm non decebat cum viro alias ſanctiſſimo ſolam in cubiculo commorari: dum vulgo mordaci Chriſti Deitas reuelata non erat.* lib 10.ſect. 9.n.7.p.333. *Clau 1.*

Et cum eiecta eſſet turba. Non ſolùm tres Diſcipuli ad ſecretum reſurrecturæ puellæ admittuntur,vt alibi non ſemel: ſed & puellæ parentes aduocantur,quaſi neceſſario. *Nec enim poteſt viuere filia, quæ parentum præſentia non illigatur.* lib.10. ſect.9.n.12.p.334. *Clau.2.*

Domin.2. poſt Epiphan. 20.

Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galileæ. Ioan.2.

CVm celebrantur Nuptiæ, *erat Mater Ieſu ibi*; quia eius interceſſione Ieſus nimia illa charitate ſuccenditur,qua Æthiopiſſæ noſtræ naturæ ſeſe ſponſum expoſuit. Audi Richardum Laurent.lib.1.Ex vnione Dei & Dominæ noſtræ Mariæ factus eſt Chriſtus filius humanæ naturæ, factus eſt ſponſus Eccleſiæ. De quibus Nuptiis dicitur Ioan.2. *Nuptiæ factæ ſunt in Cana Galilea, & erat Mater Ieſu ibi.* In Cana ergo Galilææ, id eſt, in quaſi immoderata charitate fecit Maria interceſſione ſua naturam Diuinam tranſmigrare ad humanam.*Vinum*, inquit, *non habent.* Aqua natura fragilis illicò diuinum commutatur in merum. *Salut.*

CONCIO I.

Oratio multorum in propria cauſa efficaciſſima eſt. lib.11.ſect.1.n.46.p.344. *Intentum totium Euãg.*

Ideo deficiente vino Virgo monet miniſtros vt ipſi propriam cauſam gerentes, miraculum cum ipſa efflagitent, precibus communibus effectu reſpondente.

Et deficiente vino. Illicò apud Nuptias vinum deficit. *Agendum hinc de mundialium bonorum, inanitate, mendacio.* lib. 11. ſect. 1. Obſeruat. 2. p.342. *Clau.1.*

Et deficiente vino, dicit Mater Ieſu ad eum: Vinum *Clau.2.*

num

num non habent. Cum vinum non omnino euacuatum eſt aſſerit Deipara, illos vinum non habere. *Etenim vel mundialis deliciarum abundantia, carentia deliciarum eſt.* lib. 11. ſect. 1. n. 41. p. 344.

Clau. 3. *Implete Hydrias aqua, &c.* Miraculum Dominus excitauit, precante ne Matre, an ipſa neceſſitate poſcente? *Aſſere, neceſſitatis preces à Domino exauditas; quia ipſi Labores orationis locum exercent*, ſi patienter tolerantur. lib. 11. ſect. 1. n. 53. p. 345.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Edoceantur fœminæ, coniugio illigandæ praecedentem Nuptiarum impudicitiam cauſam eſſe diuortij.* lib. 11. ſect. 1. n. 27. p. 341. Celebrantur Nuptiæ inuitatis Ieſu & Maria. Profecto Nuptiæ, illæ quæ inuitato Deo colligantur, minime diſſoluuntur, ounquam lætitiæ omnioò merum deficit, quia ab inuitato Domino mirificè reparatur.

Clau. 1. *Nondum venit hora mea.* Licet hora nondum aduentarit, tamen precibus Matris Dominus exoratur, vt ante tempus hora præſentetur. *Ea planè eſt orationis vis, vt vel non opportunè effuſa, ſed & importunè quodammodo, exaudiatur.* lib. 11. ſect. 1. n. 57. p. 346.

Clau. 2. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ ſex.* Sex Hydriis Dominus totidem cœleſtis Doctrinæ documenta prælibat; quam quidem ſalutarem doctrinam miraculo intendit confirmare. lib. 11. ſect. 1. n. 30. p. 350

Clau. 3. *Quodcumque dixerit vobis, facite.* Quare præcor hæc Deipara dixit, ſi ei dictum à Domino fuerat: *Quid mihi, & tibi eſt mulier, &c.* Non verbi externum ſonum, ſed internum præcipientis Domini affectum obedientiæ Maria Magiſtra exequitur. *Perfectus etenim obediens præcipientis paret ad nutum.* lib. 11. ſect. 2. n. 37. p. 351

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Ad innumera matrimonij incommoda ſubeunda, neceſſarium ſubſidium eſt Communionis frequentia.* lib. 11. ſect. 1. n. 36 p. 343. Ideo Deipara apud Nuptias vino deficiente lætificante, procurat coniugibus mirabilem vini conuerſionem, ſeu Euchariſtiæ frequentiam.

Clau. 1. *Haurite nunc, & ferte architriclino. &c.* Vilis aquæ commutatione, facili ſumptu magnum à Domino conuiuæ munus acceperunt. *Si mundus magna commutatione vilia dona largitur; Deus commutatione nulla, nullo ſumptu, dona magna largitus eſt.* lib. 11. ſect. 2. n. 42. p. 352.

Clau. 2. *Quid mihi & tibi eſt mulier: quodcunque dixerit vobis facite*, Chriſtus quodammodò nolens, à Mariæ precibus coactus eſt. *Ea enim vis orationis, vt Deum quodammodò nolentem ad effectum alliciat.* lib. 11. ſect. 2. n. 46. p. 353.

Clau. 3. *Tu autem ſeruaſti bonum vinum vſque adhuc.* Mundus primò bonum vinum apponit, in fine fæces, Deus autem primum fæces, (ſi ſic vocitandi labores:) in fine meri ſuauitatem. *Vndè cœleſtium, ac terreſtrium bonorum diſſidio obiecto, ad cœleſtia inuitamur.* lib. 11. ſect. 2. n. 50. p. 354.

Sabbath. poſt Domin. 1. Quadr. & Domin. 2.

Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum.
Mat. 17.

Salut. CVm audio Chriſtum Diſcipulos adduxiſſe *in montem excelſum*, non poſſum non primæ illius transfigurationis recordari, quàm Dominus in Mariæ eleuatiſſimo Monte celebrauit. Vnde Richardus Laurent. lib. 8 profatur, *Maria eſt Mons Thabor Pſal. 88. quod interpretatur, lumen veniens; quia in eam primò venit, & per eam venit lumen æternum ſedentibus in tenebris: & in ea transfiguratus eſt Dominus omnium aſſumens formam ſerui.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Fælicitas minimè appellanda eſt, quæ amicis non communicatur.* lib. 12. ſect. 1. n. 22. p. 359. Ideo Dominus fulgores ſparſurus cœleſtes, die fæliciſſimo potiturus: amiciſſimos aſſumit Apoſtolos, Moyſem & Eliam inuitat: *Et apparuerunt Moyſes, & Elias*

Clau. 1. *Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & duxit illos ad montem excelſum.* Aliis Diſcipulis ſedentibus, Petrus, Iacobus, & Ioannes ad montis ſuperandi laborem aſſumpti, non repugnant, Dominum comitantes. *Qui enim videt Deum ſeu Præſulem laborum ſocium, minimè de ſpecialibus tribulationibus, quas patitur, (vel reliquis ſociis pace fruentibus) conqueritur.* lib. 12. ſect. 1. n. 17. p. 358.

Clau. 2. *Duxit illos in montem excelſum.* Orauit plane, vt alius adnotat Euangeliſta. Transfigurationis dies inſtituta oratione inchoatur. *Innuit, lætitiam, felicitatem, diem bonam ex præmiſſa oratione auſpicandum.* lib. 12. ſect. 1. n. 27. p. 360.

Clau. 3. *Et apparuerunt Moyſes, & Elias cum eo loquentes.* Cum legiſlatore, & Propheta confert Dominus imminentis paſſionis proceſſum. *Vt edoceat Principes, res egregias geſturos, probos prius adire conſiliarios.* lib. 12. ſect. 1. n. 45. pag. 363.

CONCIO II.

Intentum totius Euangel. *Optat cœleſtis Dominus, famulos gloria ſuæ ſocios adhiberi.* lib. 12. ſect. 1. n 32. p. 361. Ideo Dominus non ſolitarius transfiguratus eſt, ſed in Petri, Iacobi, Ioannis, Moyſi, & Eliæ conſpectu. Taxentur hinc Principes, Præſules, Duces, qui communium operum gloriam ſibi adrogari curant, ſubditos ſocios inglorios relinquentes.

Clau. 1. *Domine, bonum eſt, nos hic eſſe.* Solæ gloriæ à longè coruſcationes Petri animum videntur compleuiſſe. *Agendum hinc, de ineffabili prorſus cœleſtis beatitudinis præſtantia.* lib. 12. ſect. 1. n. 1. p. 364.

Clau. 2. *Reſplenduit facies eius ſicut ſol: Nubes lucida obumbrauit eos.* Solis iuſtitiæ ſocij Diſcipuli neceſſariò erant ſolari illuſtrandi fulgore. *Tanta vis bona aut praua ſocietatis, vt accedens ad ſolem Ieſum illumineris: hærens tenebris impio offuſo, ſcabroſus appareas.* lib. 12. ſect. 2. n. 7. p. 365.

Clau.3 *Apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.* De exceſſu quidem ac paſſione loquebantur. Transfigurati Ieſu gaudia imminentis paſſionis opprobriis interſecantur. *Sic Deus dulcia amaris immiſcet, ne filij (iuſti videlicet) ſuperbia diſtrahantur.* lib.12.ſect.2.n.13.p.366.

CONCIO III.

Initium totius Euang. *Spe præmij homines ad quæque ſubeunda roborantur.* lib.12 ſect.1.n.38.p.361. Ideo Dominus hodie transfiguratur *ante eos*, nempe Diſcipulos omnium fidelium perſonam agentes, quia dura erant certamina poſtmodum toleraturi, gloriæ autem futuræ imagine expreſſa, mirum in modum ad bellum confortantur.

Clau.1. *Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* Pater æternus Chriſtum aſpiciens in miſerationibus prædiuitem, Solis in morem ſefulgentem, Filium ſuum eſſe inclamauit ſpecialiſſimè. *Ille enim a parente affirmandus eſt filius, qui eius virtutes imitatur.* libro 12. ſection. 2. numer. 19. p.367.

Clau 2. *Et audientes Diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam.* Corruunt Diſcipuli tantæ gloriæ pondus humeris comportantes. *Vt contemplari valeas, quale, ac quantum gloria caleſtis pondus Diſcipulo fideli preparetur.* lib.12.ſect.2.n.24.p.368.

Clau.3. *Nemini dixeritis viſionem.* Imperantur Diſcipuli, nemini viſionem reſerare, ne condiſcipuli conquererentur. *Edoceantur Præſules, ſic digniores ſubditos præmio afficere, vt reliqui, fideles quidem famuli, querelas non excitent.* libro 12. ſect. 2. num. 29. pag.369.

CONCIO IV.

Aſſumpſit (inquit Chryſoſtomus) *Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & transfiguratus eſt ante eos. Ideo hos aſſumpſit, quia aliis potiores. Non occultat autem Matthæus ſibi hoſce prapoſitos, erant enim Apoſtoli ab æmulatione, & vana gloria mundi.*

Diſc.1. *Aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Egregios teſtes Chriſtus adducit, vt poſſint aſſerere Transfigurationis gloriam. *Laudes enim proximis difficile creduntur, etiam poſt teſtium aſſertionem: cùm opprobria, aut defectus, ſine teſte credantur.* lib. 12.ſect.1.n.1.p.356.

Diſc 2. *Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Hi præcipuè ad Transfigurationis gloriam aſſumuntur amici, & propinqui Ieſu, reliquis quidem præſtantiores. *Nam ſi propinquus, & amicus celſioris meriti ſint, haud debet poſthaberi, quia eſt propinquus, & amicus; ſed potius reliquis anteferri.* lib.12. ſect.1.n 6. p.357.

Diſc.3. *Petrum, & Iacobum, & Ioannem.* Non omnes Diſcipuli, ſed neceſſarij teſtes ad Chriſti gloriam intuendam aduocantur; vt Iudas ſine infamiæ nota poſſet abeſſe. *Ne videlicet cum excuſatione quodammodo delinqueret, affirmans, ſe à Præſule ſuo affectum infamia, ſic fuiſſe operatum.* libro 12. ſectione 1. numer. 11. pag.358.

HISTORIA IOSEPH.

CONCIO I.

Recordatus Dominus Rachelis exaudiuit eam. Geneſ.30.

Salut. MAter Ioſephi Maria in Rachele Ioſephi matre fuit expreſſa. *Quam diligens Iacob* Gen. 29. O Mariæ amabilitatem! Quis pulchritudinem cæleſtis Rachelis contemplatus in Virginem piiſſimo non feratur affectu: Richardus Laurent. lib.4.fatur, *Maria eſt Rachel ab amabilitate. Quam diligens Iacob, &c. ſed Maria amabilior, in qua conſummatus eſt ille amor, per quem reuocata ſunt antiqua odia. Propter quod in Canticis* à vero Iacob *tam ſæpe vocatur dilecta.*

Hiſtor. Rachel diu in lateribus domus ſicut vitis aderat, ſed minimè abundans: donec, oratione præmiſſa, botrum protulit pulcherrimum Ioſeph, ipſo nomine futura augmenta domus enunciantem. Pater Iacob ob ſerotinam natiuitatem, præſtantiam formæ, infantiæ ſales, pueritiæ mores ſenectam maturam referentes ardentiori affectu Ioſephum proſequebatur, exornanſque eum ſpecioſa tunica ſpecialem amorem expoſuit. Porrò fratres, quos puer crimine peſſimo apud patrem accuſauerat, paterno illo dilectionis documento affecti & odio & inuidia, non ſemel animi prauum oſtentarunt affectum. Odium & inuidia incrementum accepit ex duplicis ſomnij narratione. Cum ſimul, ait, ô fratres, manipulos ex meſſe conficeremus, viſum mihi, manipulum meum ſtare loco, veſtroſque manipulos ſupplices eum adorare. Profectò Solem, Lunam, & Stellas vndecim vidi ego adorationis mihi obſequium præſtare. Fratres exacerbantur, pater & ſi iuuenis ſimplicitatem increpat, magnum aliquid de filio ſperare cœpit. Immiſit Ioſephum in Sichimorum arua, vt renunciaret ſibi, an fæliciter in loco ſanguinolento, poſt Dinæ caſum fratres agerent. Puer obediens fratres requirit in Sichimis, quos iam inde profectos ad Dothain vſque perſequitur. Nouerunt illi accedentem, & ſomniorum punctione adoleſcentis vitæ moliuntur inſidias, quam abſtuliſſent gladio, niſi à Rubeno rogati, non ferro, ſed immiſſione in puteum ſiccum, curaſſent auferre. Rapiunt innocentem, tunica polymita exuunt, & fune in putei profundum immittunt. Conuiuium inſtituitur, nec finierant, cum Iſmaelitæ mercatores apparent, in Ægyptum deportantes aromata. Iudas attraxit ſermone fratres vt Ioſeph puteo non deperiret, ſed mercatoribus venderetur, ſeruitute quidem vices necis gerente. In ſpeciem cædis pueri tunica componitur, ſanguine occiſi pecudis reſperſa, ad patrem defertur, morte à fera mentita, inconſolabilis ſeni luctus ingeneratur. Porro Rubenus venditioni non aderat, vt poſt diſceſſum fratrum Ioſephum à puteo extraheret, & parenti incolumen redderet. Redit quidem, ſed puerum non inueniens amariſſimas totum ſe effudit in lacrymas.

Inuidebant eum igitur fratres ſui. Gen.37. Ioſeph non ſolum à patre plus reliquis fratribus amabatur, ſed & a Patre cæleſti dulciori proſequebatur affectu; cuius documentum fuit fratrum perſecutio. *Indicamentum eſt enim vberioris Dei erga nos dilectionis,* Clau.1.

dilectionis, ſi grauioribus tentaminibus agitemur. lib. 1.ſect.1.n.31.p.8.

Clau.2. *Nudauerunt eum tunica talari, miſeruntque eum in ciſternam veterem.* Nulla læſæ innocentiæ querimonia exauditur. Vnde meritò à Philone diuinus Ioſeph vocitatur. *Ille enim ſe diuinum oſtendit, qui perſecutiones pacato excipit animo.* lib. 1.ſect.1. n.50.p.11.

Clau.3. *Qui duxerunt eum in Ægyptum.* An Ioſephus timuerit, ſe mancipium barbarorum contemplatus? Minimè quidem. *Bona enim conſcientia nunquam nouit corripi formidine.* lib.1. ſect.2. num.10. p.13.

Clau.4. *Reuerſuſque Ruben ad ciſternam, non inuenit puerum, & ſciſſis veſtibus, &c.* Verus frater Roben Ioſephi oſtenditur, qui fratrum contemnens iras, curat fratri ſuccurrere. Taxabiles qui caſum, aliodve incommodum extimentes, à proximi, ſeu fratris ſalute abſtinent. Vnde vel ipſis fratribus clamitat Ruben: *Puer non comparet, & ego quo ibo?* lib.1.ſect. 4.n.14.p.29.

CONCIO II.

Madianitæ vendiderunt Ioſeph in Ægypto. Geneſ.37.

Salut. Puritas incorrupta Ioſephi celebratur, quæ dominæ rogante libidine non potuit violari. Quid mirum ſi dominæ illius referebat ſponſum, qui fuit illoſtris Marianæ puritatis æmulator? Bernardus hom.2.ſup.Miſſus *Ille Domino ſuo fidem ſeruans, Dominæ ſuæ noluit commiſceri: iſte Dominam ſuam Domini ſui Matrem Virginem noſcens, & ipſe continens fideliter cuſtodiuit.*

Hiſtor. Ioſeph ducitur in Ægyptum, & ſecundo ſub haſta exponitur, à Putiphareque emitur militiæ Pharaonis Principe. Profectò ſeruos illico oſtenrauit hero agnatam & modeſtia, & moribus nobilitatem, rebus agendis ſupra ætatem peritiam: vnde ei totius familiæ ampliſſime tradidit ſine famulorum inuidia adminiſtrationem: vt apud conſeruos gratiam inueniret, quam non inuenerat apud fratres. Tanta proſperitas, tam placida pelagi tranquillitas a dira abſorbetur tempeſtate. Mulier amans Ioſephum eum addixit turbationi, quam eius in animo fratrum odia haud potuerãt excitare. Accidit quadam die, vt Ioſeph domum intraret, vt operis quidpiam abſque arbitris gereret; vxor autem Domini nacta ex ſolitudine ad nefarium opus opportunitatem apprehenſa lacinia veſtimenti eius blanda voce ad libidinem contendit allicere. At adoleſcens, ecce, inquit, Dominus meus, omnibus mihi traditis, quid in domo ſua habeat, ignorat. An cuius poſſeſſionem cuſtodio, lectum polluam dedecore? Fœminam denique tenaciter tenentem pallium eo dimiſſo, nudus aufugiens deluſit adoleſcens tunc vere fortis, cum infirmitatis documentum expoſuit. Portò illa amorem, de fœminarum ingenio, conuertit in iram, lingua accuſat innocentem, veſtis dimiſſa fidem facit, carceri Ioſephus adulterij tentati reus habitus addicitur. Profectò Deus cum Ioſepho deſcendens in foueam, eum cuſtodi carceris gratum reddidit, eique ab illo vinctorum committitur cura, à qua ſe expedire non curauit, vt afflictos poſſet conſolatione afficere. Duo inſignes vincti Regis Pharaonis miniſtri, vnus quidem pincernarum Præpoſitus, alter autem piſtorum Rege irato traduntur carceri, & Ioſephi curæ à cuſtode committuntur. Somnio turbatos videt, ordinem ſomniorum ſciſcitatur. Narrat pincerna ſibi vitem apparuiſſe trium palmitum ex quibus tandem botri expreſſi Pharaonis calicei ſuccum dederant epotandum. Mox Ioſeph placido vultu, nuncio placidiore aſſeruit poſt tres dies ad priſtinum reſtituendum fore miniſterium. Sui memoriam ei commendat, vt cum fuerit apud Regem, interpretis exprimat innocentiam. Piſtor ſperans æquè fœlix vaticinium. Viſus mihi (retulit) tria caniſtra ſuper caput leuare plena pane, ac carnibus. quæ quidẽ cæli volucres rapientes abſumebant. Protinus autẽ ab interprete audiuit ſibi poſt tres dies imminere ſuſpẽdium. Euentus probauit prophetæ veritatem, piſtore ſuſpendio tradito, pincerna calici Regio reſtituto. O ingratum, qui interpretem ſuum de aulicorum ingenio obliuioni commiſit!

Fuitque Dominus cum eo. Et in proſperitate, & in pelagi turbatione, & in carcere non dereliquit Dominus Ioſephum. *Ille verus amicus, qui non ſolum in proſperis: ſed & in aduerſis dilectum ſequitur.* lib.1.ſect.1.n.15.p.6. Clau.1.

Qui nequaquam acquieſcens operi nefario, &c. moleſta erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum. Clau.2. Menander cecinit *preces amantis fœminæ animo viri diram eſſe procellam.* Quam ſecutus Ioſeph! *Qui ſecum Deum habet, inter procellas ſecuritate fruitur.* lib.1.ſect.2.n.20.p.15.

Furtim ſublatus ſum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum miſſus ſum. Gen.40. *Nullus equidem ad portum fælicitatis pergens ſecularis laci, mundialis pelagi effugit iras.* libr. 1. ſect. 3. num. 18. p.24. Clau.3.

Præpoſitus pincernarum oblitus eſt interpretis ſui. Clau.4. Nec tamen Ioſephus ab ſpe decidit. Nunquam enim à ſua cadit ſpe, qui promiſſioni Dei infallibili quidem (expreſſa in ſomniis ſyderum, ac ſpicarum) adhæſit. lib.1.ſect.6.n.13.p.42.

CONCIO III.

Poſt duos annos vidit Pharao ſomnium. Gen.41.

Præparat Ioſephus frumenti vim maximam futuræ alimoniarum inopiæ? O Mariæ vterum vincens Ægyptiacam abundantiam! *Venter tuus ſicut aceruus tritici.* Cant. 7. Ait Richardus Laur. lib.10. *Sicut Ioſephi frumentum clauſum fuit in horreo, ſic Chriſtus granum frumenti in ventre Virginea.* Eſurientibus Maria cæleſtem expoſuit annonam. Mundus periret, ſi Mariæ vterus tritici cæleſtis non dediſſet aceruum. Salut.

Poſt duos annos dormiens Pharao putabat ſe apud Nili ripam conquieſcere Septem vaccæ pinguedine diſfluentes emergunt è flumine, quas ſeptem aliæ macie confectæ ſequebantur, ac veluti gramina abſumunt Pharao ſomni interrupto proceſſu, rurſum obdormit, viſurus quidem ſeptem plenas ſpicas totidemque tenues, quæ plenas deuorantes vacuæ adhuc ſomnianti exponuntur. Mane facto ſomniorum coniectores aduocantur, quorum nullus myſterium expoſuit. At pincernarum Princeps tandem memor interpretis, narrat Pharaoni, quæ fideliter expoſuerat. Adducitur ad Regem Ioſeph, ſeptem annorum fertilitatem annunciat, totidem terræ ſterilitatem exponit. abſumptura penuria præteritæ gloriam abundantiæ. Conſulit, virum præficiendum, qui toto fertilitatis tempore frumenta colligat, quæ futuræ fami ſuffi- Hiſtor.

cere videantur. Porrò Pharao perpendens Ioſephi ſapientiam, credit imminentem penuriam tanti viri poſſe prouidentia depelli. Vniuerſæ igitur eū Ægypto præficit, dat ſignatorium annulum, vt literas pro arbitratu ſuo perficiat, ſignet, mittat. Induit Præfectum byſſina veſte, torque aurea eius collum exornat, curru addicit, præcone euulgante Ioſephi Magiſtratum. Saluator mundi vocitatur, coniugio filiæ ipſius Putipharis antiqui Domini (iam liberi à ſeductione ſoceri Ioſephi) colligatus annum attigit ille trigeſimum. Tritici copiam immenſam congregat, duorum filiorum parēs efficitur, quorum nomina Ephraim, & Manaſſes. Quando caſtitas poſteritatis corona non cingitur? Abundantiæ igitur anni prætereunte, fames omnes mundi regiones, quas inopes copia frugum effecerat, cœpit opprimere. Horrea Ioſeph aperit, vt frumenta neceſſaria venderentur Ægyptiis. At & exteræ Prouinciæ accurrebant, ſubſidium vitæ quæſituræ.

Clau.1. *Tu eris ſuper domum meam.* E mancipio, è carcere ſummum ad imperium. *Ex fundamento etenim, humilitatis augusta exædificatio conſurgit.* lib.2.ſect.1.n.15.p.51.

Clau.2. *Dedítque illi vxorem Aſeneth filiam Putipharis Sacerdotis Heliopoleos.* Aliqui aſſernere Putipharem hunc eſſe antiquum Ioſephi Dominum, qui innocentiam adoleſcentis agnoſcens filiam tradidit ei vxorem, qui matris inſidias aufugerat. *Ea eſt veritatis vox, quæ nulla vociferante calumnia, valeat confundi.* lib.2.ſect.2.n.21.p.61.

Clau.3. *Tranſactis ſeptem vbertatis annis, cœperunt venire ſeptem anni inopia. Aperuit Ioſeph vniuerſa horrea.* Fames à Dei iuſtitia immittitur in peccatorum ſupplicium. At miſericordia famem præceſſit, dans vbertatem, & prouidum tritici diſpenſatorem. *Vincitur planè à Dei miſericordia effectus iuſtitia expreſſio.* lib.2.ſect.2.n.27.p.62.

Clau.4. *Vocauit eum Saluatorem mundi.* Credens Pharao Ioſephum & Ægypto & toti orbi futurum remedium eum aptè Ieſum appellauit. Vt Innueretur fidelibus, *è Nomine Ieſu ſalutem omnium exoriri, cunctarum egeſtatum, & ægritudinum medicamina præparari.* lib.3.ſect.2.n.24.p.85.

CONCIO IV.

Audiens autem Iacob, quod alimenta venderentur in Ægypto. Gen.42.

Salut. Ægypti horrea Gentilibus & Iudæis præparata horreum illud Marianum ſignāt, quod toti orbi à cœleſti Principe exponendum erat. Richardus Laurent.lib.10. *Maria continuit in ſe frumentum, quo reficiuntur homines. Vnde & ipſa deſignatur per horrea Ioſeph, quæ fecit in Ægypto, in quibus ſeruatum eſt frumentum, præparatum per ſeptem annos famis: quod niſi ſubueniſſet totus mundus fame periiſſet.*

Hiſt. Vno Beniamino apud patrem relicto, Chananæorum fame compulſi decem fratres ad Ægyptum, monente Iacobo, proficiſcuntur, empturi quidem alimoniam. Adeunt Ioſephum, procumbentes: ad ſomnij vtriuſque ſolutionem poſtulant ſibi frumenta dimendi. Porrò Ioſeph agnoſcens fratres, deſiderānſque vterinum Beniamin, exaſperatus explorationis eis crimen affectat. At Hebræi ſe duodecim ſenis filios aperiunt, quorum vndecimus non ſupererat, duodecimus autem apud patrem commorabatur. Vt Ioſeph fratris abſentis aſpectu frueretur, omnes cuſtodiæ addicit, vnum ad patrem permiſſurus redire, vt Beniaminum afferret. Poſt tres dies educuntur è carcere, & videns hominum afflictionem Prorex, permittit nouem ad Chanaam proficiſci, vnico in carcere permanente, donec Beniamini conſpectus omnes poſſit ab explorationis ſuſpicione liberare. Haud vacui redeunt, ſed onuſti frumento, & argento in ſacculorum ore collocato. Reperitur in ſacculis pretium integrum mercis, & mirati patri referunt, addentes Simeonem capitali ſupplicio vulnerandum ſi Beniaminus à ſinu paterno abſtractus non ſoluat à vinculis, dolet vehementer Iacob neceſſarium dilectiſſimi filij receſſum, nec vllis Ruben promiſſionibus acquieſcit. Anni ſecundi fames, iam ferè abſumptis adlatis ex Ægypto cibariis, ſuadet Iacobo filios remittere, illi autem ſine Beniamino haud volunt remeare, eligentes potius à fame, quam à fune, vel gladio perire. Senex denique, Iuda ſub atteſtatione capitalis criminis promittente, ſe Beniaminum ad patrem reducturum, permittit eum in Ægyptum progredi, munera iubet de fructibus optimis regionis deferre Proregi. Dantur illi incolumes Ioſephi conſpectui, qui vehementi exultatione affectus vterini præſentia, procuratori præcipit vitis parare conuiuium. Videntes autem Hebræi ſe domi incluſos potius necem, quam prandium meditabantur ſuſpicari furti accuſandos ob argenti delationem. Procuratori pecuniam illam quam in ſacculis inuenerant, & nouam quam empturi frumenta adferebant, exponunt. Procurator autem quieſcere iubet, & pecuniam illam Deo patrum ſuorum acceptam referre. Apparet Ioſephus, cui ſupplices fratres munera explicant. Benignè reſalutat, de ſenis parentis interrogat incolumitate, fratrem vterinum ipſa vultus alacritate velut oſculo afficit, & excitatis lacrymis properat ad cubile, vt ſine arbitris poſſet illud tributum naturæ perſoluere. Conuiuium inſtituitur, ſolus Ioſeph vna ſedet in menſa, in altera è regione fratres, tertia inuitatus excepit Ægyptios. Mirantur Hebræi, quod eum Prorex loca ad conſedendum aſſignaſſet, vnicuique eum locum aptat, quem ordo requirebat ætatis. Porro illis fortaſſe inuidiæ fomes, quod fercula ad Beniamin delata quinque partibus ſuperarent ea, quæ vnicuique reliquorum fratrum exponebantur. Vt documentum ſumeret Ioſeph pœnitentiæ fratrum; ſi non indignarentur de ferculo, vti de tunica affecti inuidia fuere indignati.

Cumque adoraſſent eum fratres ſui. Vendidere Ioſephum fratres inuidia affecti, ne cogerentur ipſum adorare: & inuidiæ effectus hic eos fecit in conſpectu Proregis corruere. *Et quando inuidia ſui met ſupplicium non extitit?* lib.2.ſect.2.n.33. pag.63. Clau.1

Dixit filiis ſuis, quare negligitis? Ex Patrum mente in Iacobo filiis eminente ſignatur ſpiritualis parens, *è cuius conſilio quæcumque ad ſpiritum pertinent, ſcilicet cœleſtis frumenti vſus, &c. gerenda.* lib 4.ſect.2.n.21.p.103. Clau.2.

At ille reſpondit, Pax vobiſcum, nolite timere. Deus veſter, & Deus patris veſtri dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris. Dei erat munus? Fruſtrà timore corriperentur fratres. *Hoc enim cœleſtia munera habent, quod ſine accipientis recipiantur incommodo: mundialia ſecus.* lib.4. ſect. 5. num. 42. pag.98. Clau.3.

Se

Clau. 4. *Seorſum Ioſeph, & ſeorſum fratribus, Ægyptiis quoque, qui veſcebantur ſimul, ſeorſum, ſederunt coram eo.* Quam prouide à peccatoribus iuſti ſeparantur! *Diuinum planè, inter improbos verſari, & eorum non infici conuerſatione.* lib. 4. ſect. 1. num. 33. pag. 97.

CONCIO V.

Inuenit ſcyphum in ſacco Beniamin. Gen. 44.

Salut. Hodie fælicitatum Ioſephi veritas nominis reſpondet ſignificationi. Quid enim *Ioſeph* niſi *augmentum*? Ægypti Prorex, omnium pater, orbis paſtor, adoratus à fratribus, parentis optimi fruens amplexu à Pharaone ſecundus, Ægypti emptor anguſtiſſime nominis vi reſpondet, O Mariam Dominam orbis, duodecim ſtellis, ſole, ac luna ſtipatam Dei Matrem & filiam! Quam merito dixerim, te in Ioſeph fuiſſe expreſſam augmentis! Appoſitè Richardus Laurent. lib. 2. *Maria verè poteſt figurari per Ioſeph, qui interpretatur augmentum, vel accreſcens; quia ei accreuit gratia fœcunditatis ſuper gratiam virginitatis. Ideo Eccli. 26. dicitur de ea, Gratia ſuper gratiam. Ipſa eſt enim cauſa ſalutis generis humani, & quadam ratio, & complementum poſt Filium ſuum omnium, quæ facta ſunt, & quæ futura ſunt.*

Hiſtor. Epulæ terminantur, diſpenſator iuſſus implet frumento ſaccos Hebræorum, & ſingulorum in ſummitate ſacci pecunias apponit, addens in ore ſacci Beniamini ſcyphum argenteum. Orto mane vndecim fratres cum aſinis, & oneribus, & calumniæ occaſione dimittuntur læti ex fratre à vinculis abſoluto, ex Beniamino incolume redeunte, ex Proregis humanitate. Sed proh humanæ fælicitatis inſtabilitas! Paululum ex vrbe proceſſerant, cum ab equitibus circundantur. Eis imponitur latrocinij crimen ab aſſerentibus eos furatos ſcyphum argenteum, quo tam beneficus Prorex augurari ſoleret. Cur tolleremus, inquiunt, argenteum ſcyphum, qui ſequentibus annis forſitan redituri argenteos nummos fideliter retulimus? Morti addicitur eorum voto is, cuius in ſacco ſcyphus inueniretur, alij autem interminabili ſeruituti: ſcrutatur diſpenſator ſacculos ſingulorum, ſcyphus tandem in ſacco Beniamini reperitur. Relicta patriæ via, Ioſephi reducuntur ad aulam, Beniamino viri ſeruitus decernitur, cuncti clamant, Iudas multa de immedicabili Iacobi triſtitia exponit aſſerens minimè ſine Beniamino proceſſurum ad patriam, migraturum patrem viſurus ad tumulum. Haud ſe poterat Ioſeph vltra continere, adſtantibus excluſis, ne criminis fratrum indicamenta audirent, ſeſe fratribus manifeſtat, ſingulos oſculatur à dilectiſſimo incipiens, piiſque lacrymis oſtentat veniam delinquentibus expediiſſe, amiciſque verbis omnia cæleſti dat prouidentiæ, quæ ſic diſpoſuerat ad dilectæ familiæ conſeruationem. Porrò audientes Ægyptij quæ Ioſephum inter & fratres gererentur, euulgant fratres Ioſephi aduentaſſe, lætus nuncium Pharao accipit, fratres conuiuiis excipiuntur, donis ornantur, plauſtra parantur ad Iacobi familiam adducendam, ſingulis binæ ſtolæ à Prorege dantur, quinæ cum trecentis argenteis Beniamino: totidem ſtolarum, ac pecuniarum adferendæ parenti. Pergentes monentur à rixis abſtinere, quæ inter fratres aſſolent excitari. Ad patrem peruenit fælix fratrum collegium, qui audita filij gloria ſtupore afficitur, vixque perſuaſus omnium narratione, præparat profectionem.

Deus inuenit iniquitatem ſeruorum tuorum. Acti laboribus Hebræi fratres iniquitatis, qua fratrem vendiderant recordantur, ſeque affectos ideo tribulatione profitentur. *Porro iniquitas animi fons aſſolet laborum exiſtere.* libro 5. ſect. 4. num. 34. p. 153. Clau. 1.

Scyphum meum argenteum pone in ore ſacci iunioris. Cur Ioſephus quos conuiuio excipit humaniter, diriter laboribus egit? Certè vt eorum inuidiam flagellaret. Egregij Præſulis, Patriſque eſt, non peccatores, ſed peccata increpare. lib. 6. ſect. 1. n. 35. p. 167. Clau. 2.

Proficiſcentibus ait, Ne iraſcamini in via. Exitialis enim omnino eſt, poſt veniam in peccata recidentia. lib. 5. ſect. 3. n. 13. p. 141. Clau. 3.

Verebatur Ioſephus, ne ob cumulatum donis Beniaminum rurſum fratres inuidia pungerentur.

Quare reddidiſtis malum pro bono? Profectò poſt tot à domino meo beneficia accepta, grauius furti piaculum. Ad peccatores refer ingratos. *Maius enim flagitium, poſt accepta beneficia delinquere.* lib. 5. ſect. 3. n. 29. p. 144. Clau 4.

CONCIO VI.

Profectuſque Iſrael cum omnibus. Gen. 46.

Populus ad Ioſephum, preſſus fame, proclamat: *Salus noſtra in manu tua eſt, reſpiciat nos tantum Dominus noſter, & læti ſeruiemus Regi.* Gen. 47. Panes donati Ægyptij, quem pretio oblato, aut ſeruitute expreſſa, accepere: aſſerunt, in manu Ioſephi eorum adeſſe ſalutem? Quantò conuenientius id Virgini proferamus? Richardus Laurent. lib. 2. *Salus noſtra in manu Mariæ eſt, vt ei dicere multo verius valeamus nos Chriſtiani, quam dixerint Ægyptij Ioſeph, ſalus noſtra in manu tua eſt: reſpiciat nos tantum domina noſtra, & læti ſeruiemus Filio eius Regi.* Gratis enim accepimus à manu Mariæ cæleſtem panem, qui abſumptus nos ab æterna captiuitate, ac ſeruitute liberauit. Salut.

Hiſtor. Deſiderium aſpectandi Ioſephum fecit ſenem ad Ægyptum properare. Iudas præmittitur, qui nunciaret Proregi, Iacobum adeſſe, venit Ioſeph ad patrem, vbertæ & filij & parentis lacrymæ poſt longum tot annorũ ſilentium vicariæ linguarum omnia inuicem retulere. Tandem lacrymæ dedere locum linguis, colloquuntur, veſcuntur, monẽt ut fratres, coram Pharaone affirmare, ſe ouium paſtores, vt & terræ Geſſen hæreſcerent, & ab Ægyptiorum noxia abſtraherentur ſocietate. Ioſeph quinque aſſumptis fratribus ad Pharaonem pergit, paſtoribus ſuis terram Geſſem impetrat, induſtriis eorum Regij greges addicuntur. Accedit Iacob, cuius canities venerabilis extitit Pharaoni, de ætate interrogatus, aſſerit, annorum numerum centum & triginta ærumnoſos & paucos. Labores enim iuſtorum annos adeò placidos oſtentari efficiunt, vt pauci admodum eſſe videantur. Iam quidem quatuor famis anni cunctas Ægypti pecunias abſumpſerat, pecora pro pane venduntur, premente adhuc fame, Regi venduntur poſſeſſiones, dominio rerum priuatis miſeris, ne dilectiſſima vita priuarentur. Porro Ioſeph poſſeſſiones dominis ſuis reddit eaſdem, & addit ſemina hac lege, vt quinta pars fructuum Regi cederet, Solis Sacerdotibus exemptis, qui de Regiis arcariis veſcebantur. Poſt expreſſas ſingulis filiis, ac nepotibus

potibus benedictiones Iacobus occumbit, poſt cuius funus in filiis reſurgit metus, ne ob antiquum venditionis facinus, repreſſa fratris ira obruerentur. Confingunt à patre mandatum, vt ab antiquæ iniuriæ prorſus abſtineret, Ioſepho lacrymis obortis reſpondente, quæ dilectionis internæ documenta exprimentes, eis plenam dedere ſecuritatem. Profectò Ioſeph centeſimum ac decimum vitæ ſuæ annum agens, quartæ ſuæ generationis nepotibus cinctus poſtremam humanæ vitæ metam attigit. Præuidens autem ſuorum ex Ægypto receſſum, ſua inde oſſa iubet in Patriam adſportari. Sepelitur in Ægypto, ſed poſtmodum exeunte Iſraële oſſa ad Chanaam transferuntur.

Clau.1. *Viri paſtores ſumus ſerui tui.* Cur Ioſeph imperat fratribus, ſe paſtores ouium profiteri? Vt daretur eis abſtracta ab Ægyptiis terra Geſſem, ne ſocietati prauorum illigati, laboribus grauiſſimis afficerentur. *Ex improbi enim ſocietate ſæpe laboribus agimur, à quibus, abſtracti ab impiis, liberamur.* lib.5.ſect. 2. n.59.p.139.

Quot ſunt dies annorum vitæ tuæ? Reſpondit, dies peregrinationis meæ centum triginta annorum ſunt, parui, & mali. Profectò hominis dies malæ adeò, vt ſint omnium miſeriarum colligatio. lib.7.ſect.3.n.35.p.203.

Miſit Iudam ante ſe, ad Ioſeph, vt nunciaret Clau.2.
ei, & occurreret in Geſſen. Cur Ioſeph non perrexit ad Chanaam patrem comitaturus, ſed vel ad Geſſem monitus à fratre acceſſit? Certè quia Prorex, calamitatibus ciuium debebat occurrere, & ideo non debebat loco amoueri. *Oportet enim, Præſules ſubditorum aſpectare tribulationes, vt efficacius ſuccurrant.* lib. 8. ſect.1.n.43. p.217.

Obſecro, vt obliuiſcaris ſcelerum fratrum tuo- Clau.3.
rum. Nunquam non fratres compunguntur præterito à crimine. *Pœnitens enim nunquam debet circa crimina præterita ſecuritate frui* lib.5.ſect.5.num.9. p.156. Expone hinc praui habitus abolendi rationem.

PERFECTÆ

PERFECTÆ CONCIONES DE CHRISTI PERSECVTIONIBVS.

IVXTA RECENTEM PERFICIENDORVM Sermonum normam.

Dominica.3. Aduent.

Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis. Ioan. 1.

Salut. PRobata eſt Ioannis humilitas laudantium ore. *Elias es tu? Propheta es tu?* At ille ſe vocem expoſuit: *Ego vox.* Salomon ad hæc, *ſicut probatur in conflatorio aurum, ſic probatur homo ore laudantium.* Prou. 27. O Deiparæ humilitatem! Ab Angelo plena gratia, Domina, Dei mater apellatur: ab Eliſabetha beata Dei mater pleno ore exprimitur; at ipſa ſe vocitauit ancillam. *Ecce ancilla Domini, Quia reſpexit humilitatem ancillæ ſuæ* Apte Richardus Laurent. lib. 4. *Probatur homo ore laudantium? Certè hæc tentatio tanto grauior eſt, quanto maior eſt, qui laudat. Ergo humilitas Mariæ ab* Archangelo laudatæ *pretioſiſſima. Et ideo ſignatur per thronũ Salomonis aurum quod erat fuluum nimis. Humilitas enim* Ioannis, *& aliorum Sanctorum aurum pallidum eſt, ſi cum auro humilitatis Mariæ fuluo nimis comparetur. Et ſicut pretioſitas auri omnia metalla tranſcendit: ſic Maria humilitas omnem gradum humilitatis exceſſit: quanto enim Maria fuit virtutibus præeminentior, tanto in ipſa humilitas mirabilior.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Multi factis abnegant, quod verbis profitentur.* lib. 1. ſect. 1 n. 39. p. 381. Immittuntur ad Ioannem Sacerdotes, & Leuitæ, vt quis nam eſſet eum interrogarent. Ioannes profitetur ſe Chriſtum non eſſe, & minimè abnegauit factis, quod verbo profitebatur. Se, humilitate fulgens, vocem eſſe ait, indignum, qui Domini calciamenta ſoluat, &c.

Clau. 1. *Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis Sacerdotes, & leuitas ad Ioannem.* Iudæi ab Ieroſolymis, vbi medius illorum aderat Chriſtus, nuncios immittunt, quæſituros illum, vbi non commorabatur. *Quam ſtultum eſt, Deum intime præſentem ſpernere, & peritura bona tot laboribus quæritare!* lib. 1. n. 16. p. 378.

Tu quis es? Leuitæ inaniter rogant, quiſnam Ioannes eſſet: cum de ſe ipſis, de quæ mundialium eſſentia periculum facere deberent. *Edoceantur auditores, periculum facere de rebus caducis, ac æternis! vt ſciant, quænam ſint exequenda.* lib. 1. ſect. 1. n. 32. p. 380. *Clau. 2.*

Et confeſſus eſt, & non negauit, & confeſſus eſt, quia non ſum ego Chriſtus. Non otioſe Euangeliſta idem ſignificantes particulas aceruauit. *Vt nouimus, magno impetu, non ſegniter, tentationibus repugnandum, præcipuè ad ſuperbiam attinentibus.* lib. 1. ſect. 1. n. 44. p. 382. *Clau. 3.*

Quid ergò baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neque Elias, neque Propheta? Iam audent reprehendere, quem paulo ante Prophetam, ſeu Meſſiam reputabant. Ve innatur, *quam citò mundialis hominum fauor, ſeu gratia euaneſcat.* lib. ſ. ſect. 2. n. 4. p. 389. *Clau 4.*

CONCIO II.

Tanta Procerum mundialium vanitas, vt & dinnitatem ſe poſſe largiri præſumant. lib. 1. ſect. 1. n. 37. p. 380. Ad Ioannem legati immittuntur a Principibus Iudæorum, vt ei poſt varias quæſtiones offerrent Meſſiæ dignitatem. Id quod conſtantiſſime Ioannes repulit. *Intentum totius Euangel.*

Miſerunt Iudæi ab Ieroſolymis. Ieroſolyma Iſraëlis Metropolis iniquitatis exponit Magiſterium. *Ex vrbibus etenim Regiis aſſolet inſolentior procedere iniquitas.* lib. 1 ſect. 1. n. 22. p. 379. *Clau. 1.*

Ego vox clamantis in deſerto: Dirigite viam Domini. Docet Ioannes, dirigendam eſſe illam ipſam viam Domini, ſiue illam, qua ad Dominum tendimus. *Per viam enim rectam incedentes, plures greſſus perficimus. Qui ad rectitudinem huius viæ ſpectare minimè videntur, ad ſecularia commoda properantes, non proficiunt in via.* lib. 1. ſect. 2. n. 38. p. 389. *Clau 2.*

Ipſe eſt, qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus, vt ſoluam, &c. Ieſus Ioannem ſibi præponit, quia Ioannes Chriſtum ſibi præponendum aperuit. *Iuſta enim à Domino humilitatis retributio, exaltatio eſt.* lib. 1. ſect. 2. n. 55. p. 391. *Clau 3.*

CON

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Sponſi cæleſtis amicus in cunctis non propria quidem, ſed dilecti commoda quærit.* lib. 1. ſect. 1. n. 49. p. 383. Aduentarunt ad Ioanné Iudæorú nuncij, vt interrogarent eum, quiſnam eſſet, oblaturi adorationem, ſi ſe Meſſiam proferret. At ille ſe vocem profitetur, non ſua, ſed quæ Ieſu, conſtanter exquirens.

Clau. 1. *Ad Ioannem.* Ad Ioannem legari immittuntur rogaturi. *Tu quis es?* Ipſe reſpondet, *Ego vox.* Aperi huius vocis elogia. *Interimque de ſacri verbi præconibus verbo, & actionibus vtentibus ad orbis reductionem age.* lib. 1. ſect. 2. n. 1. p. 385.

Clau. 2. *Ego vox clamantis in deſerto.* Qui in omnibus Iordanis vrbibus inclamabat, ſe in deſerto clamare affirmat. *Sic enim in Vrbibus clamare debent Concionatores, ac ſi apud deſerta clamitarent, & agricolis ignorantibus verba proferrent: ne ob nimis artificioſum ſermonem Dei myſteria minimè calleantur.* lib. 1. ſect. 2. n. 24. p. 386.

Clau. 3. *Et qui miſſi fuerunt, erant ex Phariſæis.* Sacerdotes & Leuitæ curantes Ioannis mores inueſtigare, ad Phariſaicam iniquitatem pertinere dicuntur. *Vile etenim admodum, proximorum actiones curioſè requirere, crudele, iniquum.* libr. 1. ſect. 2. num. 32, pag. 388.

---

2. Domin. infra Octau. Natiuit.

Erant Ioſeph, & Maria Mater Ieſu mirantes. Luc. 2.

Salus. CRudeliſſimi gladij Mariæ animum interempturi vulnus hodie Simon indicit, pluſquam Martyrem Deiparam prædicando. Fatur D. Ildephonſus ſer. de Aſſumpt. *Etſi martyrio coronati dealbauerunt ſtolas ſuas, & candidas eas fecerunt in ſanguine Agni, nihilominus hæc admirabilis Virgo in anima paſſa, teſte Domino, comprobatur. Ait enim Simeon, vel Dominus ad eam, tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Quod ſi gladius vſque ad animam peruenit, etiam pluſquam Martyr fuit; quia in animo non minus amoris, quam mœroris eſt intus gladio vulnerata.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Tunc verè Chriſtus noſter eſt, in nobiſque commoratur, cum laboribus defatigamur.* lib. 2. ſect. 1. n. 22. p. 396. Ponitur hodie in ſinu Mariæ, & illicò profatur Simeon, *Et tuam ipſius animam gladius pertranſiuit.* Vbi enim Chriſtus collocatur, ibi appoſitus eſt in ſignum, in quem perſecutionum iacula diriguntur.

Clau. 1. *Et tuam ipſius animam pertranſiuit* Dei parentis gladium illuſtra. *Exponens ſcilicet Martyrium Virginis ex amore, ex ſcientiaque laborem addente.* lib. 2. ſect. 1. n. 27. p. 397.

Clau. 2. *Et tuam ipſius animam gladius pertranſiuit.* Adhuc gladium doloris virginei in Filij Paſſione confirma. *Vnde Deiparentis erga hominum ſalutem ardentiſſimum affectum contemplemur oportet.* lib. 2. ſect. 1. n. 33. p. 398.

Clau. 3. *Vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes.* Iniquæ hominum cogitationes ſalubriter in interitum reuelantur. *Confeſſione etenim fideli grauata conſcientia ab onere expeditur.* lib. 2. ſect. 1. num. 41. p. 399.

CONCIO II.

Ætas prouecta apta equidem ad perfectionis operaque ex ſenectutis infirmitate quis excuſationem gerat. lib. 2. ſect. 2. n. 13. p. 402. Ideo ſeni Simeoni, vetulæ Annæ recens natus Dominus traditur. An non ſenectus diuino obſequio, dilectionique accommodatior poſt adoleſcentiæ impetus effrenatos, poſt virilis ætatis imperfectiones? Intentum totius Euang.

Erant Ioſeph, & Maria mirantes. Licet Virgo dignoſceret Filij Deitatem adhuc miratur, eius humanitatem contemplata; quia quodammodo humanitas diuinitate admirabilior oſtenditur. *Agendum hinc, de admiranda prorſus Principum humilitate: ſiquidem honores animum conſueuerunt extollere.* lib. 2. ſect. 1. n. 17. p. 395. Clau. 1.

Et erat Anna Propheteſſa, &c. Annæ Propheteſſæ elogia præſtringantur. *Agendum interim de illuſtri ornata virtutibus viduitate, in viduarum documentum.* lib. 2. ſect. 2. n. 7. p. 401. Clau. 2.

Ieiuniis, & obſecrationibus ſeruiens. Anna non voce ſola, ſed & ieiuniis exorabat. *Debilis enim oratio, quam recta opera non roborant.* libro 2. ſect. 2. n. 19. p. 403. Clau. 3.

Nocte, ac die. Vtiliter Anna noctu deprecationibus ſeruiebat. *Efficaciſſima enim nocturno in tempore deprecatio eſt.* lib. 2. ſect. 2. n. 25. p. 403. Clau. 4.

Domin. 1. Quadrageſ. 3.

Ductus eſt Ieſus à Spiritu in deſertum. Mat. 4.

DEſertum hodie homines & doctrina Chriſti tentaminibus acti, & pane Angelorum reficit; *Ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.* Profectò Deipara deſertum eſt, quod veracius fideles illo cibo reficit, de quo Dominus, *Non in ſolo pane viuit homo, ſed in omni verbo.* Appoſitè Richardus Laur. lib. 12. *Paſcit Maria ſuos conuiuas verbis ſuis poſitis in Euangelio, quæ verba Dei ſunt; quia non in ſolo pane viuit homo. Propter hoc de ea dicitur Eccli. 15. Cibauit illum, id eſt, amatorem ſuum Maria pane vitæ, & intellectus, id eſt, doctrina verbi Dei, quæ dat intellectum credentibus, & hoc in præſenti; & in futuro pane Angelorum, id eſt, Dei fruitione.* Salus.

CONCIO I.

Aduerſus tentamina ieiunium vires animo adiicit. lib. 3. ſect. 1. n. 32. p. 411. Ideo Dominus in deſertum adductus à ſpiritu, vt triplici tentamine ageretur: prius ſe ieiunio, & eſurie muniuit. Intentum totius Euang.

Ductus eſt Ieſus in deſertum à ſpiritu, vt tentaretur à diabolo. Chriſtus à ſpiritu ad tentamina adducitur; ſeptiformis enim Spiritus alumnos, victuros quidem, certamini addicit. *Innue, periculosè ad tentamina procedere, qui virtutibus Spiritus ſancti munitus non eſt.* lib. 3. ſect. 1. n. 13. p. 408. Clau. 1.

In deſertum. Satanas ex Vrbe recedit Dominum in deſerto tentaturus. *Quia apud vrbem relinquit ſummas ſui vicarias, homines illectamentis illigaturas.* lib. 3. ſect. 1. n. 17. p. 408. Clau. 2.

Dic vt lapides iſti panes fiant: Mitte te deorſum. Clau. 3.

Het

Hæc omnia tibi dabo, &c. Colloquij Ieſu cum ſatana ſingula verba moraliter expende. *Ingere interim ad exercitamenta virtutum documenta, præcipuè circa tentamina Diaboli, ac mundi vanitatem.* lib. 3. ſect. 2. n. 42. p. 422.

CONCIO II.

Intentum totius Euāg. *Cupies proculdubio tentaminibus, ac laboribus agi; ſi contempleris, labores guttatim affluere, præmium vbertim admodum, inſtar pelagi, exundare.* lib. 3. ſect. 1. n. 55. p. 423. Tentamina non copulatim hodie in Chriſtum irruerunt, ſed ſeparatim temporis ſucceſſione: præmium autem coniunctim, *Tunc reliquit eum Diabolus; & ecce Angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.*

Clau. 1. *In deſertum, vt tentaretur à Diabolo.* Vt à Diabolo tentaretur, appoſitè ad deſertum adducitur. Ad aliorum Hoſtium certamina non apta Chriſticolis ſolitudo. *Nam ſi cum laſciuia pugnandum fuiſſet, deberet fortis vir fugere ſingularis certaminis ſolitudinem.* lib. 3. ſect. 1. n. 21. p. 410.

Clau. 2. *In deſertum.* Chriſtus ſolitariam vitam ſuis commendauit victoribus. *Aptiſſima enim ad hoſtes debellandos ſolitudo.* lib 3. ſect. 1. n. 27. p 410.

Clau. 3. *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Diabolus Chriſti eſurientis fami parat inſidias, vt illudat laborantem, addatque afflictionem afflicto. *Quam aliter Deus malorum noſtrorum, veſtigator, vt alleuet!* lib. 3. ſect. 2. n. 59. p. 424. Diabolus eſt explorator, vt aggrauare poſſit. n. 60. Deus eſt noſtræ egeſtatis explorator, vt ſuccurrat. n. 64.

CONCIO III.

Intentum totius Euāg. *Nunquam non hoſtium dona fallacia. Nunquam promittit, niſi vt faciat excidere.* lib. 3. ſect. 2 n. 97. p. 429. Lapides in panes conuertendos offert, vt exploret, an ſit Dei filius, vt poſſet hominem purum dirius vulnerare. Promittit exaltationem, vt exturbet. Regna promittit, vt corruere faciat: Mitte te deorſum, ſi cadens adoraueris me.

Clau. 1. *Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, poſtea eſuriit.* Chriſtus diebus, & noctibus ieiunauit. *Taxa eos, qui noctibus ſomnium, ex ientaculi redundantia, violant, poſtquam diebus ieiunarunt.* lib. 3 ſect. 1. n. 66. p. 415.

Clau. 2. *Poſtea eſuriit.* Vt Ieſus perfecti ieiunij normam relinqueret, famem eſt paſſus. *Contra ieiunantium ſaturitatem, qui quidem nunquam famis tolerant cruciatus.* lib. 3. ſect. 1. n. 70. p 416.

Clau. 3. *Si filius Dei es.* Chriſtum Diabolus, memorat Dei Filium natura, aut adoptione: vt à paterna eum dilectione remoueat; innuens famem illam, diſponente Patre, aggrauari. *Curat Diabolus, inter Deum & hominem ſeminare diſcordiam; vt eos ergà Deum ſeparet ab affectu.* lib. 3. ſect. 2. n. 70. p. 425

Clau. 4. *Dic vt lapides iſti panes fiant.* Et vulnera, & ruinam, & pondus diabolus adfert obſequentibus. *Cuncta enim mundi bona vere mala eſſe comperiuntur.* lib. 3. ſect. 2. n. 75. p. 426.

CONCIO IV.

Intentum totius Euāg. *Nihil ad vincendum homines validius quam munera.* An non fortiſſima caſtitas aſſolet debellari munerum obiectione? An non iudices muneribus corrumpuntur? lib. 3. ſect. 2. n. 104. p. 430.

Diabolus poſt lapides, poſt pinnaculum, poſt tentamina replicata nihil proficiens: vt exigere curet difficilius, ſcilicet adorationem, accurrit ad munera.

Cum ieiunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. Ieiunij quadrageſimalis præceptum accuratiſſime implendum, quia Quadrageſima à Domino nobis eſt dedicata. *Pondera, quam exitialiter Dei præcepta violentur.* lib. 3. ſect. 2. n. 60. p. 415. Clau. 1.

Dic, vt lapides iſti panes fiant. Diabolus aſperis famem, non blandis cibis palpare curat. *Si enim poteſt te fame ad tartarum deturbare, haud plenum cibo adducet.* lib. 3. ſect. 2. n. 81. p. 427. Clau. 2.

Mitte te deorſum. In pinnaculo conſtituto Domino, conſequens erat diabolum perſuadere præcipitium. *Adeo enim lubricus faſtigij locus vt caſus ſit illi agnatus.* lib. 3. ſect. 2. n. 92. p. 428. Clau. 3.

CONCIO V.

Tunc fortior hoſtis inſurgit, cum pabula abundant. lib. 3. ſect. 1. n. 40. Ideo Chriſtus ductus à ſpiritu, vt tentaretur, tempore primo veris quando abundant pabula, Quadrageſimæ appoſitè ieiunium inſtituit. Eſurit, vt edoceat vincere. Intentum totius Euāg.

Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus. Inſtitutum eſt tempore veris Quadrageſimæ ieiunium ad carnem hoſtem horribilem ſuperandum: *Dic vt lapides, &c.* Profectò *deficit caro in abſtinentiæ conſpectu.* lib. 3. ſect. 1. num. 44. p. 413. Clau. 1.

Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus. Tempore veris Quadrageſima inſtituta animum efficit virtutibus vernare. *Virtutum parens ieiunium proculdubio eſt.* lib. 3. ſect. 1. n. 50. p 413. Clau. 2.

Et cum ieiunaſſet quadraginta diebus. Tempore verno Quadrageſimæ ieiunium corpori præparat medicamina. *Corporis enim exiccandis humoribus ieiunium pharmacopolium eſt.* lib. 3. ſect. 1. n. 55. p. 414.

CONCIO VI.

Aduerſus ſpirituales hoſtes fortiſſimis ſcripturæ ſacræ armis ſumus protegendi. lib. 3. ſect. 2. n 124. p 433. Ideo Dominus cuncta tentamina ſcripturæ repulit armamentis: *Non in ſolo pane viuit homo: Non tentabis Dominum Deum tuum: Deum tuum adorabis.* Intentum totius Euāg.

Dic, vt lapides iſti panes fiant. Non *panis*, ſed *panes*. Ieiunantem Dominum diabolus inuitat ad ſuperflua, quem Chriſtus neceſſariæ retudit alimoniæ obiectu. *Aduota, quam ingrata ſit. Deo ſuperfluitas.* lib. 3. ſect. 2. n. 85 p. 428. Clau. 1.

Hæc omnia tibi dabo. Mundialia diabolus, ac ſi ſua eſſent, Domino videtur offerre. *Profectò tam mala ſunt mundi bona, vt quodammodo data ſint diabolo in ſupplicium iniquitatis, vt, cui voluerit, poſſit diſtribuere.* lib. 3. ſect. 2. n. 112. p. 431. Clau. 2.

Non in ſolo pane viuit homo. Non tentabis Dominum, &c. Diabolo tentatori Dominus manſuetiſſime reſpondit, fragili quidem hoſti. *Solis* Clau. 3.

enim hominibus horribilius impugnantibus acrius reſpondendum à Domino punituro. lib.3. ſect. 2, n.118.p.432.

Clau.4. *Deum tuum adorabis, & illi ſoli ſeruies.* Sciens Dominus, quod omnia illa Regna dedit ei Pater in manus: ſolum Patrem adorandum eſſe aſſeruit. *Accepiſſe enim à Domino cuncta, ratio potiſſima eſt, ne animus datorem contemnat, alij libans adorationem.* lib. 3.ſect.2. n.129. p.434.

Sabbat. poſt Dom.3. Quadr.

Perrexit Ieſus in montem Oliueti. Ioan.8.

Salus. Dum video Chriſtum Iudicem adulteræ conſtitutum eam lege clementiæ abſoluiſſe, quam lege ſeueritatis potuiſſet condemnare: cum vere Mariæ filium recognoſco, de qua ſapiens: *Lex clementiæ in lingua eius.* Pro.31. Id eſt illa clementiæ lex, qua Dominus abſoluit adulteram, in Mariæ lingua reſidet. Bellè Richardus. Laur. lib.4. *Lex clementia Ieſu, qua peccata dimittit, qua abſoluit adulteram, Ioan 8. in lingua Mariæ; quia hæc omnia nobis procurat orando.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Illud ipſum adulterij noxa contaminari, dilapidatio, imò gehenna eſt.* lib. 4. ſect. 1. n. 54. p 445. Ideo ab accuſatoribus aſſeritur fœminam in adulterio eſſe deprehenſam, quam quidem Dominus a pœna legis liberauit. An non miſeræ mulieri deprehenſam fuiſſe in adulterio, dilapidatio fuit horribilior?

Clau 1. *Moyſes mandat, huiuſmodi lapidare.* horror ſupplicij adulterij ingentem innuit iniquitatem. Porro adultera fœmina in morem ferientis bouis lapidibus obruitur. *Admodum enim cæca, ac beſtialis huiuſmodi impudicitia.* lib.4.ſect.1.n.34. p.442.

Clau.2. *Lapidare.* Grauiſſima adulterij iniquitas, ad cuius vindicationem tam dira nex à lege præſcribitur *Ex ſupplicij diritate grauitas iniquitatis oſtenditur.* lib 4.ſect.1.n.39.p.443.

Clau 3. *Nec ego te condemnabo.* Dominus adulteram lapidibus obruendam non tradidit, ſed ſine legis pœna ei ſubeunda abſoluit. *Infamia enim locum gerebat lapidationis.* lib.4.ſect.2.n.50. p.454.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Iudices indigent orationis exercitamento, ut minus perfectè exequantur.* lib. 4. ſect. 1. n. 21. p.440. Difficilis lis ad Dominum deferenda erat. Lex Moſis inſtatura erat fœminam adulteram lapidibus obrui: clementiæ lex conatura eandem abſoluere. Porrò Iudicum Magiſter in montem Oliueti perrexit oraturus. Quam iuſtum expreſſit iudicium! quam ſapienter confundit accuſatores, fœminam liberauit!

Clau 1. *Hæc mulier modo deprehenſa eſt in adulterio.* Deprehenditur in adulterio mulier. *Quia agnatum crimini luxuriei, illico reuelari.* lib. 4. ſect. 1, n.26.p.441.

Clau.2. *Hæc mulier.* Sola adultera ad tribunal adducitur, nulla de adultero viro facta mentione *Profectò viri adulterium æque, imò ſæpe magis criminoſum lapidibus erat addicendum.* lib. 4. ſect.1.num.47. pag.444.

Deprehenſa eſt in adulterio. Adultera in ipſa culpæ actione à diuino Iudice reprehenditur. *Laſciuis enim ſæpe diuina vltio repentè præparatur.* lib.4.ſect.1.n.60.p.446. Clau 3.

CONCIO III.

Sacerdotes Dei, & hominum mediatores debent vtrorumque participes fieri quorum mediatores exiſtunt. lib. 4.ſect.1.n.16.p.439. Ideo Chriſtus pergit ad Deum recurrit ad homines, vere Dei & hominum mediator: Perrexit in montem Oliueti, & diluculo iterum venit in Templum. Inibi quidem fœminam adulterio infectam, ſeu adulteram animam æterno conciliat ſponſo. Intentum totius Euang.

Perrexit in montem Oliueti. Cœleſtis Princeps hominum, aptè apud Oliueti verticem frequenter commoratur. *Agnatum enim egregio Principi, feſſis, actis perſecutione, ægrotantibus ſubditis ſubuenire.* lib.4.ſect.1.n.11.p.438. Clau.1.

Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Edocet Dominus puniendam peccatricem, ſed non à legis tranſgreſſoribus. *Interdicitur enim peccatori, de crimine, quo ipſe fœdatur, proximum carpere.* lib.4. ſect. 2. n. 27. p.451. Clau 2.

Ieſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Inclinat ſe Dominus, & digito ſcribit, vt vel peccatoribus inſignibus etiam parcere videretur, & coactus eos carpere. *Doceantur Præſules manſuetudinis melle aculeum reprehenſionis condicere.* lib.4 ſect.2.n.35.p.452. Clau.3.

CONCIO IV.

Eorum peccata reuelantur, qui curant proximorum delicta aperire. lib.4.ſect.2.n.20. p. 450. Intentum totius Euang.

Adducunt Phariſæi fœminam, eiuſque crimen publicari accuſatione efficiunt poſt inſidias, quibus deprehenſa fuerat in adulterio. Ideo Dominus eorum peccata deſcribit in terra, quorum reſeratione acti ignominia receſſere.

Qui ſine peccato eſt veſtrum, &c. Egregius Iudex Chriſtus non tam in vili fœmina ex fragilitate quidem, aut egeſtate delinquente, corrigenda oſtenditur: quam in nobilibus, & potentioribus Scribis & Phariſæis ex malitia, peccantibus. *Tunc rectè ius adminiſtratur, ac viuit Reſpublica, cum potentibus inſolenter delinquentibus frenum apponitur.* lib 4.ſect.2.n.15.p.449. Clau 1.

Vnus poſt vnum exibant. Et remanſit ſolus Ieſus, & mulier. Recedentibus Phariſæis, improbis quidem Medicis, ſolus Ieſus adulteram laſciuientem donauit ſanitate. *Vt Euchariſtiæ efficaciam, ad luxuriei ignem extinguendum, innueret.* lib.4.ſect.2.n.40.p.453. Clau 2.

Nemo te condemnauit, nec ego te condemnabo. Homines accuſatores fœminæ tandem parcunt, Deus ipſe non condemnat eam, quæ non tam ex malitioſa affectatione, quam ex fragilitate deliquit. *Quis homo non parcat humanæ fragilitati?* lib.4. ſect.2.num.44. pag.453. Clau.3.

5.

Fer. 2. poſt Domin. 3. Quadr.

Medice cura te ipſum Quanta audiuimus facta in Capharnaum. Luc. 4.

Salut. SAreptana illa Vidua ſoli Prophetæ Eliæ, orbe ex fame pereunte, hapendit annonam. Profectò Maria Vidua non ſolum Prophetarum Dominum pauit, ſed & vniuerſum hominem fameſcentem ab æterna liberauit inedia. Vnde Richardus Laurent. lib. 2. inducens cunctos homines fame preſſos, profatur: *Dicere poſſumus illud Math. 1. Domina noſtra* Vidua Mater Ieſu, *ad te ſunt oculi noſtri, ne pereamus. Et illud. 2. Paral. 20. Cum* fame preſſi, *ignoremus, quid agere debeamus, hoc ſolum reſidui habemus, vt oculos noſtros dirigamus ad te.*

CONCIO. I.

Erga propinquos prima pietas exhibenda. lib. 5. ſect. 1. n. 18. p. 460. Chriſtus apud Nazareth miracula operatus non eſt, licet ciues clamitarent. *Fac & in patria tua.* Profectò non quia oderit patriam, ſed quia conciues incredulitate, laborant. Alioqui patriæ honorandæ extraneos poſtponeret. — Intentum totius Euãg.

Medice cura te ipſum. Prouerbium ſpirituales Medicos taxat. *Hi quidem propria conſcientia prius debent medicamina exhibere, quam proximorum incumbant valetudini.* lib. 5. ſect. 1. n. 10. p. 459. — Clau 1.

Fac & hic in patria tua. Maximo Chriſtus beneficio patriam affecit, dum apud illam non primò miracula operatus eſt. *Non enim ſemper, beneficia largiri, eſt præcipua ſignum dilectionis: nec documentum irati Numinis, à muneribus abſtinere.* lib. 5. ſect. 1. n. 28. p. 461. Miraculis alibi excitatis curat Dominus patriam diſponi ad credulitatem nè duræ terræ incaſſum verbi ſemen traderetur. n. 29. — Clau. 2.

Nemo Propheta in patria ſua. Patriæ conſulens, miſericordiſſimè apud ipſam ſubtrahit miraculorum excitationem. *Ne Beneficia ingratis æternarentur futura quidem exitialia.* lib. 5. ſect. 1. n. 33. p. 462. — Clau 3.

CONCIO II.

Si Deus grauiori crimine infectis pepercit, parcet leuiori peccato reis: ſi miſericorditer ſic recepit extraneos, quid non vberiori pietate domeſticos excipiat, propinquis parcat? lib. 5. ſect. 3. n. 1. p. 475. Queruntur Nazaræi, Dominum patriam miraculis non honoraſſe. At Dominus eis aperit diuinæ miſericordiæ erga Gentiles documenta, vnde deberent non ad iracundiam, ſed ad pœnitudinem excitari. Vtilior hæc doctrina ad eorum conuerſionem quam miraculorum excitatio. O phreneticos. — Intentum totius Euang.

Fac & hic in patria tua. Patriam miraculis, ac doctrina ideo Dominus non illuſtrauerat; quia debita reuerentia apud conciues ſe non recipiendum agnouerat. Adnota, *neceſſariam auditorum æſtimationem circa miniſtros Euangelij, vt doctrina ſalubriter euulgetur.* lib. 5. ſect. 1. n. 39. p. 463. — Clau. 1.

Multa vidua erant in diebus Eliæ. Relictis Iſraelis viduis contemnẽtibus, miſeratio Dei in Elia pergit ad indigenas illã recipiẽtes. *Caueant Religioſi, & ſacerdotes, ne contẽnentibus ipſis familiarem ſibi Dominum, & relictis; pergat Deus ad ſeculares reuerentius recepturos.* lib. 5. ſect. 2. n. 16. p. 469. — Clau. 2

Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo. Iſraëlis leproſi mundari non ſunt, quia non petiere ſalute donari. At Naaman poſtulans ſanitatem, ſanitate afficitur. *Lepra enim criminis, præcipuè laſciuia orationis exercitamentis curanda eſt.* lib. 5. ſect. 2. n. 24 p. 471. — Clau. 4.

CONCIO III.

Sæpè peccatores peſſimè donantur venia, & ad virtutis gremium adducuntur: quia apud eos quædam pietas, ſeu opus aliquod bonum moraliter, reſidet. lib. 5. ſect. 2. n. 20. p. 470. Contemnentes Nazaræi relinquuntur ideo à Deo, & pergit ad Gentiles: vidua Sareptana vocatur pia, lepra infectus pius Naamanus adducitur. — Intentum totius Euang.

Nemo Propheta acceptus eſt in patria ſua. Apud conciues, illuſtres quique minori pretio habentur imo deſpiciuntur; quia virtutes non conſiderant, ſed fragilem recordantur infantiam. *Moneantur concionatores, patriæ fines fugere, auditorum profectus ſtudioſi.* lib. 5. ſect. 1. n. 45. p. 464. — Clau. 1.

In Diebus Eliæ. Dies Eliæ vocitantur illi, in quibus egregia fuit operatus facinora. *Profectò illi Præſulis, Regiſve dies ſunt, in quibus ciuium vtilitati vixit.* lib. 5. ſect. 2. n. 28. p. 471.

Eiecerunt eum extra ciuitatem. Voluit Dominus extra Nazareth deturbari, vt Iudæi intra Ciuitatem patriam non conarentur Iuſtum interficere, cuius ſanguine effuſo corrueret. *Nihil enim ſic ciuitates euertit, ac iniuſtè cruor iuſtorum profuſus.* lib. 5. ſect. 3. n. 16. p. 476. — Clau 2.

CONCIO IV.

Ambroſius, *Oſtendit ſe Dominus vere Creatorem proſequens opus, quod cœperat. Profectò non mirum perdidiſſe ſalutem, qui eiecerunt Saluatorem.*

Ipſe autem tranſiens, per medium illorum ibat. Chriſtus vitæ, ac *mortis Dominus ibat,* non cum hoſtes conarentur, ſed pro libito moriturus, vt opus, quod cœperat, proſequeretur. *Vltrò ſeſe morti pro te offerenti, ardentiſſimo, debito quidem, amore proſequere.* lib. 5 ſect 3. n. 21. p. 477. — Diſc. 1.

Ibat. Verè Creator: Cum enim trahi à perſecutoribus videtur, plane pergit immunis. *Iuſti, Domini imitatores, vel dum illigantur impiorum funibus, vel tribulationum catenis ſemper liberi, ac ſoluti incedunt.* lib. 5. ſect. 3 n. 35. p. 479. — Diſc 2.

Eiecerunt eum extra ciuitatem Bene Ambroſius, *Non mirum, perdidiſſe ſalutem, qui eiecerunt ſaluatorem:* ſtultiſſimi Iudæi ex Vrbe Saluatorem, ira ſuccenſi, deturbauerunt. *Agnata planè iracundia ſtultitia nos ad cuncta crimina pronos efficiet.* lib 5. ſect. 3. n. 30. p. 478. — Diſc. 3

CONCIO V.

Agnatum planè ciuibus eſt, conciuibus illuſtrioribus effectis inuidere. lib. 5. ſect. 1. n. 56. p. 465. Ideo Dominus patriam Nazaretham miraculis minimè illuſtrauit, quia videbat ſe Prophetam non futurum acceptum in patria ob inuidiam conciuiũ O quam aſpernator Deus inuidorum? — Intentum totius Euangel.

Multa viduæ erant in diebus Eliæ in Iſraël. — Clau. 2.

Clau. 4. Multæ viduæ in Iſraël imò in vniuerſa terra, dum fames, ſiue gratiæ penuria digratſatur. *Quia æſtu criminis ſequitur rerū deſolatio.* lib. 5. ſect. 2. n. 7. p. 467

Quando clauſum eſt cælum. Quando cœlum animo clauditur in laboribus conſtituto, tunc ei dies clariſſimus eluceſcit. *Quia tribulatio lucem nobis præſtat, qua miſeram delinquendi ſtatum digno ſcamus.* lib. 5. ſect. 2. n. 13. p. 468. Clau. 3.

Ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ. Elias à Domino immittitur ad regionem fame preſſam inuiſendam; vt videns calamitatem, miſericordia afficiatur, pluuiamque petat, *Edoceantur Principes, conferre ad ſubditorum inopiam ſubleuandam, miſeros propriis oculis aſpectare, Prouinciam percurrendo.* lib. 5. ſect. 2. n. 36. p. 472.

Fer. 2. poſt Domin. 6. S. Quadrage.

Salut. *Miſerunt Principes & Phariſæi miniſtros.* Ioan. 7.

DVm Dominum audio hodie proclamantem, *Qui ſitit veniat ad me, & bibat.* Deiparentis ſimul vocem exaudio. Ipſa enim fontis æterni cuſtos & eius fluminum miniſtratrix, cunctos fideles ad vndarum participationem inuitat. Appoſitè ait Richardus Laurent. lib. 11. *De fonte vitæ, qui eſt apud Deum, imo qui ipſe eſt Deus, Maria hauriens ſitula humili, & deuota orationis, larga refundit ſtillicidia ſeruis ſuis, maximè ſi habeant vaſa conuenientia. Vnde dicit cum Filio Ioan. 7. Qui ſitit, veniat ad me, & bibat.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Precioſa temporis particula ad conuerſionem. O peccatorum ſtultitiam, qui tam longa tempora diſperdunt.* lib. 6. ſect. 1. n. 62. p. 491. Commendabilis admodum Ieſu pietas, qui miniſtris hiſce accedentibus vt eum comprehenderent, vel modicum tempus promittit, vt valeant pœnitentiam inſtituere.

Clau. 1. *Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros.* Quia Principes hi non audebant accedere ad periculum imminens, ſubditos immittunt, illo afficiendos incommodo. Profectò *Principes probi ſcutum ſubditorum debent eſſe; improbi autem Principes ſubditos ſibi ſcutum apponunt vulnerandum quidem vt ipſi protegantur.* lib. 6. ſect. 1. n. 21. p. 484.

Clau. 2. *Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum.* Cum ipſis crudeliſſimis perſecutoribus ſe Dominus adhuc moraturum affirmat. *Dei, ad peccatoris contentionē meditare Peccator inſenſiſſimè deſpicit Deum, Deus impenſiſſimè diligit peccatorem.* lib. 6. ſect. 1. n. 67. p. 492.

Clau. 3. *Quæretis me, & non inuenietis.* Contempſere Iudæi quærere opportuno tempore Saluatorem: quare dum quærere curant (fictè quidem) non inueniunt. *Elapſa enim circa ſalutem occaſionis ſupplicium eſt non inuenire, quod requiritur.* lib. 6. ſect. 1. n. 74. p. 493.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Gaudia terrena minimè præcordia valent implere.* lib. 6. ſect. 2. n. 24. p. 499. Phariſæi ſitiebant vt itam explerent, Chriſtum comprehendere, immittunt miniſtros. O quantum eſt in rebus inane! Poſt tranſactos ſeptem feſtiuitatis dies Dominus Iudæos illos ſitientes agnouit, & ideo ad verum fontem aduocauit: *ſi quis ſitit, veniat ad me, & bibat.* Poſt ſecularis vindictæ, voluptatis, honoris, diuitiarum aquas vbertim ad pectus traiectas, ſiti animus premitur. Clau. 1

Miſerunt Principes, & Phariſæi miniſtros. Principes ſacerdotum, & Phariſæi obſtinati in peccatis: non ſolùm non credunt, ſed & apprehendere curant Saluatorem. *Seculi enim amatores cœleſtis doctrinæ præſcripta recipere non valent.* lib. 6. ſect. 1. n. 26. p. 485. Clau. 2.

Si quis ſitit, veniat ad me, & bibat. Si quis mundialia ſitit, Diei nouiſſimi, feſtiuitatis nouiſſimæ exhauriat effectus, & ab huiuſmodi ſiti liberabitur. *Paſſionis enim Dominicæ guſtu obiecto, cuncta felle mundialia condirentur.* lib. 6. ſect. 2. n. 9. p. 496. Clau. 3

Si quis ſitit. Qui credit in me. Neminem Chriſtus cœleſtium bonorum repellit à fonte: cunctos admittit. *Nec enim Principum mundi ingenio, dona recludit, vt pauciſſimis patere poſſint.* lib. 6. ſect. 2. n. 14. p. 497.

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Vera pœnitudinis documentum eſt, ſi animus non facile priori accendatur affectu.* lib. 6. ſect. 1. n. 31. p. 486. Chriſti hoſtes eum comprehendere cupientes: poſt eiuſdem laudes auditas apprehendere curant; quia prauus affectus omninò non erat extinctus. Clau. 1.

Miſerunt Principes. Iniqui hi Principes famulorum miniſterio curant Dominum illigari. O quanto facinore! *Taxabiles enim oſtenduntur Domini famuli ad crimina miniſterio vtentes. Porro famuli miniſterium huiuſmodi exercentes, æternis ſupplicio declarantur.* lib. 6. ſect. 1. n. 49. p. 489.

Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Qui ſibi, & proximis ſpiritus aquam bibit, haurit quidem vndam: ſed flumina proximis profundere videtur *Spiritus enim eorum qui proximorum ſaluti incumbunt, non ſolum non minuitur, ſed dum effunditur, mirum in modum increſcit.* lib. 6. ſect. 2. n. 19. p. 498. Clau. 2.

Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum. Spiritus ſanctus, qui *Flumina* appellatur, in præcordiis accipientium quaſi pelagi capacitatem requirit. Agendum hic de Spiritus ſancti donis, *quæ quidē non accipimus, quia incapaces ob iniquitatem reddimur.* lib. 6. ſect. 2. n. 47. p. 503. Clau. 3.

CONCIO IV.

Intentum totius Euang. *Deus miſericors, impios continet, ne iniquitati operam impendant ſicut iratus, improbos in ſui conſilij manu relinquit, vt exequantur.* lib. 6. ſect. 1. n. 55. p. 490. Immittuntur à Sacerdotibus, & Phariſæis miniſtri vt Dominum comprehendant. At Dominus piiſſimè reprimit verbis illis: *Quæretis me, & non inuenietis, &c.* ne illigationis perficiant actionem.

Veniat ad me, & bibat Qui cœleſtium bonorum è fonte potatur, venit ad Chriſtum, è mondiali memoria omninò abſtractus. *Quia participatio cœleſtis ſuauitatis mundi voluptatum animo ingerit obliuionem.* lib. 6. ſect. 2. n. 30. p. 500. Clau. 1.

Hoc

Clau.2. *Hoc autem dixit de ſpiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Qui ſpiritum accipit Chriſti, curat externis operibus circa proximum oſtentare. *Nec enim ſufficit, te corde credere, niſi operibus vel ſtu te fidelem oſtendas.*lib.6.ſect.2.37.p.501.

Clau.3. *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ vivæ.* Totus vbertatis Dominicæ fons ita ſingulariter vnius ſitientis ori apponitur, ac ſi omnibus non pateret. *Hinc vnius animæ ineffabile pretium expende, Si ſitit, ſufficiens eſt, ad excipiendum totum.*lib.6.ſect.2.n.42.p.502.

CONCIO V.

Miſerunt Principes Sacerdotum miniſtros, vt apprehenderent Ieſum. Principes? O nominis (ex Auguſtini mente) vacuitatem! Profecto Sacerdotes hi deprehenduntur, vacuo Principum nomine gloriari.lib.6.ſect.1.n.36 p.487.

Diſc.1. *Principes. Veri Principis eſt, vtiles ciuibus homines præmio afficere.* Quam alij Principes illi Sacerdotum? lib.6.ſect.1.n.37.p.487.

Diſc.2. *Principes. Veri Principis eſt, ſubditos ad iuſtitiæ actiones excitare.* At Sacerdotum Principes illi ciues aduerſus Ieſum excitare contendunt, impietatis gerentes Magiſterium. lib.6.ſect.1. num.41. pag.488.

Diſc.3. *Principes. Veri Principes prælationis armis Deum defendunt, veritatis propugnatores.* Aſt hi Principes accepta à Deo arma in Dei, veritatiſque conuertunt iniuriam.lib.6.ſect.1.n.44.p 488.

---

7. Feria 4.poſt Domin.3.Quadrag.

Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis ſcribæ. Matth.15.

Salue. DEſperatæ ſalutis aſſerit Dominus hoſce Scribas, & Phariſæos, qui Diſcipulos de non lotis manibus accuſabant. *Omnis,* inquit, *plantatio, quam non plantauit Pater meus cœleſtis, eradicabitur.* Addiderim ex mente Richardi Laurent. lib.4. Et quæ repurgata non fuerit à Matre mea. Plantatio enim infructuoſa, & inutilis traditur Mariæ, vt repurget, & fructibus ſtipari efficiat. *Propterea Virgo, rigat hanc plantationem aqua triplici, doctrina, vt purgetur ab erroribus; gratia, vt ornetur floribus, & fructibus virtutum; tribulationum, vt plantatio, quam non plantauit Pater, non eradicetur; ſed vt omnis palmes purgetur, vt afferat fructum. Rigat autem aquis tribulationum, quando mittit diſciplinam ſicut lucem, vt vexatio eius det intellectum.* Deſperati ergò ad Mariam accurrant.

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Neceſſaria crebra animi ablutio; de mundiali enim puluere vel religioſa corda ſordeſcunt.* lib.7. ſect.1.n.29.p.512.

Curabant Iudæi de externa manuum ablutione contemneores internam. Ideo Dominus defendens Diſcipulos, hoſtium curam inanem carpit, Diſcipulos commendans, qui non materialiter, ſed ſpiritu ſeniorum ablutiones accuratè gerebant.

Clau.1. *Acceſſerunt ad Ieſum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi.* Iniquiores erant Phariſæi & Scribæ Ieroſolymitani, quia Metropolis Regiæ habitatores. *Vitia enim apud Vrbes Regias fronte perfricatiori diuagantur.*.lib.7.ſect.1.n.9.p 508.

Clau.2. *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum?* Magiſtrum taxant Phariſæi ob Diſcipulorum incuriam circa moniti ſeniorum obſeruationem. *Nunquam non enim Magiſtro, ſeu Præſuli defectus ſubditorum, aut Diſcipulorum tribui ſolent.*lib.7.ſect.1.n.24.p.511.

Clau.3. *Non enim lauant manus, cum panem manducant.* Negligunt Diſcipuli externam illam ablutionem, quæ poſſit cum cordis immunditia copulari. *Spirituales enim viri abluendo, ac exornando cordi operam impendunt.*lib.7.ſect.1.n.36.p.513.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Peſſimorum proprium eſt, aliorum commiſſa reuelare.*lib.7.ſect.1.n.43.p.514.

Ideo poſtquam illi (confictum quidem) defectum Diſcipulorum aperuere. Dominus eos oſtendit verè legis diuinæ tranſgreſſores, hypocritas, &c.

Clau.1. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei?* Phariſæos nobilitate conſpicuos deſpicit Dominus, quia Diſcipulorum defectus (falsò quidem excogitatos) aperuere. *Viliſſimos enim ſe oſtendunt, qui aliorum maculas euulgare audent.* lib.7.ſect.1. n.14.p.509.

Clau.2. *Quare Diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum.* Diſcipuli egregiis virtutibus ornati de paruis piaculis reprehenduntur. *Quam exacta eſſe debet magnorum (ſpiritualium ſpeciatim) innocentia, in quibus minutiſſima piacula diſplicent.* lib. 7.ſect.1.n.54.p.516.

Clau.3. *Non enim lauant manus, cum panem manducant.* Antiquorum Sanctiſſimorum Patrum querela in indignè communicantes, qui non dilutis manibus ad altare accedunt, panem cœleſtem ſumpturi. *Qui quidem crebrò, diligentiſſima ablutione præmiſſa, accipiendus eſt.* lib.7.ſectione 1. numer.60. pag.517.

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Subditorum oculi acutiſſimi, ad Prælatorum leues nanos agnoſcendos.*lib.7.ſect.1.num.48.pag.515.

Eſto Apoſtoli deberent traditionem illam de manibus diluendis obſeruare. Nimia prorſus Iudæorum querela, qui deberent tot Apoſtolorum virtutes mirari, & tam leuem maculam minimè ſubtaxare. Profectò Apoſtolorum, Præſulum, ac Principum Eccleſiæ quælibet per leuis noxa patet cunctorum oculis, & ſtrictè reprehenditur.

Clau.1. *Ipſe autem reſpondens ait illis.* Chriſtus pro Diſcipulis reſpondit, quia ipſi obticuere, dum à Phariſæis accuſarentur. *Deus namque vindicator exſurgit, dum fideles acti iniuriis, patienter tolerant, parcuntq; calumniatoribus.*lib.7.ſect.2.n.12.p.520.

Clau.2. *Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus, eradicabitur.* Peccatores hi Phariſæi, & Scribæ, qui non habent fundamentum Chriſtum, eradicandi aſſeruntur. *Nullum enim fundamentum in vita, aut felicitate peccatoris eſt, cum diuturnitas vitæ, ac felicitatis non procedit à conſcientiæ puritate.* lib.7. ſect.3.n.9.p.530.

Clau.3. *Sinite illos; cæci ſunt, & duces cæcorum.* Stulti Phariſæi & Scribæ, qui cæci cum eſſent, ſe putabant videntes plus aliis; vnde eis cæcitate laborantibus, ducatum ſe præſtare præſumebant.

Indoctus carpendas hinc Magiſter cæco diſcipulo ducatum præſtans, vt ambo in foueam excidant. lib.7. ſect.3.n.15.p.531.

CONCIO IV.

Intentum totius Euāg. *Peſſimorum ingenium, in criminum ſuorum excuſationem aſſerere, etiam in Angelis, ſeu perfectiſſimis viris reperiri prauitatē.* lib.7.ſect.1.n.19.p.510. Erāt Scribæ illi, ac Phariſæi legis transgreſſores, hypocritæ populus labiis Deum ſolummodo honorans, corde longe abſcedente. Curant autem in perfectiſſimis Apoſtolis prauitatem inueniri ad ſuorum criminum excuſationem.

Clau.1. *Quare & vos.* Sui, ac Diſcipulorum taxatores Phariſæos Chriſtus arguit, clauo clauum extrahens. *Innuens Sacerdotalem libertatem circa delinquentium correptionem.* libro 7. ſect. 2.num.21. p.922.

Clau.2. *Cæci ſunt, & duces cæcorum.* Phariſæi, & Scribæ ex libidinis tenebris cœci à Domino appellantur. *Nullum enim vitium ſic tenebras ingerit menti, quam libido* lib.7.ſect.3.n.20.p.532.

Clau 3. *De corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Ex nobis contra nos prodit exercitus pugnaturus. Oſtendas hinc, *peccatorem ſibi inimicum eſſe, aduerſumque ſe ipſum aciem producere.* libro 7. ſect. 3. num. 37. pag.554.

CONCIO V.

Intentum totius Euangel. *Taxandi merito illi, qui Dei mandata violare non verentur, vt ſtatuta, ſeu conſuetudines hominū tueantur.* li.7.ſ.2.n.17.p.521. Subtaxant Phariſæi, & Scribæ Diſcipulos, quod non cuſtodirent traditiones ſeniorum. Eſto ipſi exactè cuſtodirent, manus ſæpe diluerent. An non ſatius, legis ſe oſtenderent obſeruatores? Defendit ergo Ieſus Diſcipulos hominum iuſſa, ſeu traditiones, paruipendentes, vt Dei præcepta cuſtodirent.

Clau.1. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei.* Oſtendit Dominus præceptorum Dei tranſgreſſores eſſe, qui Diſcipulorum imperfectionem (confictam quidem) indicarunt. *Indicamentum enim exhibet conſcientia grauibus criminibus vulnerata, qui facilem ſe ad euulganda proximi piacula præbet.* lib.7.ſect.2.n.32.p.523.

Clau.2. *Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei?* Magnitudo ſtudij Phariſæorum, circa præcepta hominum obſeruanda præceptorum Dei læſione, à Domino taxatur. *Aulicos mone ne tantum Principum voluntati exequendæ ſtudium impendant, vt Dei præſcripta tranſgrediantur.* libr. 7. ſect. 2. num.37. p.524.

Clau.3. *Cæcus autem, ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt.* Æterna pœna indicitur iis, qui parentes, ſeu cognatos honore, ſeu neceſſariis ad vitam ſubſidiis priuauerint. *Eleemoſyna facta pauperi propinquo apprimè eſt ſalutaris: exitialis crudelitas in propinquos.* lib.7.ſect.2.n.44.p.525.

CONCIO VI.

Intentum totius Euāg. *Grauiſſimo afficientur ſupplicio, qui grauia proximi delicta manifeſtant.* Profectò vel in præſenti multantur propriorum criminum manifeſtatione. *Crimina enim eorum euulgantur, qui proximorum piacula aperiunt.* lib.7 ſect.2.n.25.p.522. Ideo Dominus oſtendit præceptorum Dei tranſgreſſores eſſe, hypocryſi laborare, cæcitate affici, dum Diſcipulorum illam confictam imperfectionem euulgant.

Populus hic labiis me honorat. Non dixit *Populus meus*, ſed *Populus hic*, velut à ſe extraneum eſſe oſtentans. *Deus enim morem ſolet gerere peccatori: accedenti ad ſe hæret; fugientem fugit.* lib. 7. ſect. 2. n.50.p.526. *Clau.1.*

Hypocritæ, bene prophetauit, &c. Phariſæi hypocritæ non veram, ac ſimplicem virtutem, vt fideles Chriſticolæ; ſed fucatam ſectantur. *Hypocriſis enim aliud ſpecie viſibili indicat, aliud animo gerit.* lib.7.ſect.2.n.58.p.527. *Clau.2.*

Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis parabolam iſtam. Petrum non taxat, qui Phariſæos reprehenderat Dominus, hi enim iniquè de Diſcipulorum actionibus iudicabant; Petrus autem quod non intellexerat, minimè blaſphemauit. *Commendentur, qui quod non intelligunt, benignè interpretantur. Carpantur autem, qui quod ignorant, iniqua interpretatione contorquent.* lib.7.ſect. 3.n.44.vſque ad 50.p.535.536. *Clau.3.*

CONCIO VII.

Chryſoſtomus, *De corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemiæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Hoc posuit, quia Iudæorum vitia, qui ei inſidiabantur. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Crimina ergo Iudæorum ad Diſcipulorum commendationem ponderentur.

Cogitationes malæ. De corde prodeuntes cogitationes malæ hominē deturpant.li.7.ſect.3.p.533. *Diſc.1.*

Falſa teſtimonia, blaſphemia. De corde procedentis verba iniuſta conſcientiam commaculant. lib.7.ſect.3.n.31.p.533. *Diſc.2*

Homicidia, adulteria, fornicationes, furta. De corde profluentia opera iniqua animum inquinamento afficiunt.lib.7.ſect.3.n.34.p.534. *Diſc.3.*

Fer.3.poſt Domin.5. Quadrag. 8.

Ambulabat Ieſus in Galilæam. Ioa.7.

Scenopegia quid niſi Tabernaculorum conſtructio, aut dedicatio? Auguſtinus, *Faciebant tabernacula ad ſimilitudinem tabernaculorum, in quibus habitauerunt, cum peregrinarentur in heremo.* O verum Iſraelitam Ieſum in Virginis tabernaculo commorantem, dum peregrinaretur! Quam merito debes Mariæ dedicationem, celebrare! Richardus Laur.lib.10. *Tabernaculum hoc vterus virginalis, qui propriiſſimè tabernaculum dicitur. Sicut ipſamet dicit* Eccli.24. *Qui creauit me, requieuit in tabernaculo meo. Tabernaculum propriè eſt peregrinantium. Quando Filius Dei, qui dicit in* Pſ.38. *Aduena ego ſum, & peregrinus. Peregrinatus eſt de cælo in terram. Maria eum ſuſcepit in Tabernaculo ſuo. Vnde poterit dicere cum Iob* 31. *Foris manſit non peregrinus.* *Salut.*

CONCIO I.

Euangelij miniſtri tunc præcipuè ſpirituali ſecuritate fruuntur, dum inter deprauatos operam impendunt miniſterio. lib.8. ſect. 3. n. 10.p.561. Ideo Dominus, *Intentum totius Euāg*

Dominus,qui manſit in Galilæa, vt impetum hoſtium furentium vitaret; curans animarum ſalutem ſecutus ad feſtum aſcendit.

Clau.1. *Ambulabat Ieſus in Galilæam.* Agnoſcens Ieſus hoſtes in Iudæa ira aduerſus eum corripiendus, Iudæam non init,licet poſſet comprimere vulneratores. *Edocens vtique, nos curare,ne vlla (licet inculpabiliter) occaſio delinquendi proximo exhibeatur.*lib.8.ſect.1.n.31.p.544.

Clau.2. *Non enim valebat in Iudæam ambulare.* Caput noſtrum Ieſus fugit periculum, non vt proprium: ſed vt membrorum eius. *Sectemin fragilem, & querulum oſtentat, vt ex fragilitate humana exortas querimonias fidelibus ſuis vitio nullus adſcribat.*lib.8.ſect.1.n.36.p.545.

Clau.3. *Nemo palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.* De Principibus Sacerdotum, & Phariſæis Euangeliſta fatur. *Propter metum Iudæorum,* Quos ideò Sacerdotes, aut Principes non appellauit,quia Ieſum curabant interficere. *Principis quidem, ac Sacerdotis vocabulum ſonat hominum cuſtodem,ædificatorem:non perſecutorem,ſeu diſperditorem.*lib.8.ſect.3.n.36.p.560.

CONCIO II.

Intentum totius Euang. *Quod in occulto geritur, quaſi non factum quodammodo poteſt affirmari.*lib.8.ſect.3.n.16.p.562. Aſſeruerat Dominus,ſe ad diem feſtum non aſcenſurum:poſtea tamen aſcendit. An promiſſis ſteterit? Ita planè, quia tunc ipſe *aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè,ſed quaſi in occulto.*

Clau.1. *Dixerunt ad eum fratres eius. Tranſi hinc,&c.* Fratres Ieſu quærentes inani gloriola affici ex eius operibus miris, exitiale Domino conſilium exhibent. *Ex inani enim gloria exitium homini aſſolet preparari.*lib.8.ſect.1.n.42.p.546.

Clau.2. *Tempus meum nondum aduenit.* Affirmans Dominus, ad proprium honorem tempus nondum aduenisſe,aſſerit,ad honorem hominum, & gloriam ſemper tempus eſſe paratum. *Innuens quidem laudabile apud homines honoris deſiderium, ſi ad vitiorum fugam,virtutumque acquiſitionem dirigatur.*lib.8.ſect.2.n.16.p.553.

Clau.3. *Tunc & ipſe aſcendit ad diem feſtum non manifeſtè,ſed quaſi in occulto!* Chriſtus non manifeſtus, ſed quaſi occultus feſtiuitati adfuit;quia dies feſtus ſibi non agebatur. Iudæi enim murmure, itaque in ipſum inſurgebant, minimè de piaculis pœnitentes. *Aſt ſola pœnitentia, ac deuotio diem feſtum Domino gerunt.* libro 8 ſect.3. numer. 26. pag.564.

CONCIO III.

Intentum totius Euang. *Fidelis debet ab omni mali ſpecie abſtinere, ne ſcandali detur occaſio.*lib.8.ſect.3.n.21.p.563. Rogant Dominum fratres, vt ad diem feſtum aſcendat,abnegat ipſe. Quare igitur poſtmodum aſcendit ad feſtum? Cum fratribus noluit aſcendere,ne videretur ſtudioſus vanitatis;poſt fratres aſcendit, ne feſtorum violator haberetur.

Clau.1. *Vade in Iudæam.* Chriſti cognati hortantes, vt in Iudæam Dominus aſcendat,non ſtudebant eius vtilitati, ſed proprio commodo. *Hoc cognatorum ingenium,nihil aliud ex te,quam propria lucra quærere,ad alia quæque repellunt cognationis ius.*lib.8. ſect.1.n.49.p.547.

Clau. *Non enim volebat in Iudæam ambulare.* Auguſtinus, *Non valebat, non poterat.* Quodammodo Chriſtus poteſtatem non habebat in Iudæam ambulandi. *Iniqui enim diuinæ potentiæ impedimento ingratitudine ſunt, ne gratiæ cæleſtis flumina affundantur,*lib.8.ſect.1.n.68.p.550.

Clau.3. *Alij autem dicebant, non;ſed ſeducit turbas.* Iudæi murmuratores dum iudicare Dominum audent, falſam de illo opinionem exponunt. *Immo hunc, ſoli Deo iudici extremoque iudicio reſeruandum dignoſcere,num quis bonus,an malus ſit.* lib.8. ſect.3.n.31.p.565.

CONCIO IV.

Hortantur fratres Dominum,vt ad diem feſtum aſcenderet gloria ab hominibus afficiendus. At ille reſpondit, *Tempus meum nondum aduenit.* Ad quæ Auguſtinus, *Dabant illi conſilium conſequendæ gloriæ, ſed Dominus voluit ad celſitudinem per humilitatem viam ſternere. Dicit ergo, Tempus meum,id eſt, gloriæ meæ tempus quo veniam in altitudine iudicaturus.*

Diſc.1. *Tempus meum nondum aduenit.* Si tempus ad glorificationem Chriſti non venit,niſi poſt humiliationem: quonammodo poteſt tempus gloriæ hominum Ieſu fratrum præſens eſſe, quando humilitas non præceſſit? *Aſſerc,debere nos per humiliationem incedere, ſi velimus ad ſuperos peruenire. Via enim ad patriam humilitas,*lib.8. ſect.2. n.20.p.554.

Diſc.2. *Tempus meum nondum aduenit.* Tempus Chriſti ad celebranda feſta nondum aduenerat, nati paſſioni,& preſſuræ. Tempus autem peccatorum ſemper adeſt; quia ex temporali feſto ad tartari æternam ærumnam deturbandi. *Iuſtorum temporalis eſt labor,gaudium æternum; peccatorum autem feſtum temporarium, labor æternus.* lib. 8. ſect. 2.n. 27.p.555.

Diſc.3. *Tempus meum nondum aduenit.* Deſpicit Chriſtus temporarij feſti iucunditatem, quia mente voluebat æternam cæleſtis beatitudinis fælicitatem. In conſpectu enim cæleſtis gaudij aſſolet mundi voluptas diſparere. libro 8.ſect. 2. num.34. p.556.

CONCIO V.

Intentum totius Euang. *Id eſt ingratorum iniquorum ingenium, vt ex accepto vberiori beneficio concipiant vberius malefaciendi incitamentum.*li.8.ſect.1.n.60.p.549. Chriſti hoſtes curabant, Ieſum ad Iudæam migrare, vt à Iudæis quærentibus necaretur. Iudæi quippè ſtudebant Chriſtum occidi, quia in eos vberiora beneficia contulerat.

Clau.1. *Neque enim fratres eius credebant in eum.* Fratres Domini eo quod propinqui eius eſſent, credere in eum faſtidiunt. *Acrior enim aſſolet propinquos inuidia pungere:dum inique ferunt propinquum ipſis eminere.*lib.8.ſect.1.n.55.p.548.

Clau.2. *Non aſcendam ad diem feſtum hunc.* Non aſcendit Chriſtus ad diem feſtum, in quo aſſerebant fratres,ipſum honoribus afficiendum fore. *Cordatus enim minimè eſt honores quæſiturus, ſed ab illis requirendus.*lib.8 ſect.2.n.39.p.557.

Clau.3. *Ego autem non aſcendam ad diem feſtum iſtum.* Licet fratres poſtularent enixè, vt aſcenderet ad feſtum, non obtemperauit, Patris voluntati obſequium præſtiturus. *Solum enim ſequendi cognati, propinqui,amici,familiares,dum ad Deum tendentia præſcripta induere videntur.*lib.8.ſect.2. n. 45. p.558.

9. ## Fer.6. poſt Dom. 5. Quadrag.

Collegerunt Pontifices, & Phariſæi Concilium. Ioa. 11.

Salut. CONcilium Iudæorum de Chriſti quidem nece Fuge ergo prauorum concilia. O conſilium Mariæ vbi plenitudo Sanctorum colligatur ad Ieſu vitam in peccatorum animo adſtruendam. *In plenitudine* (inquit illa) *Sanctorum detentio mea.* Præſidentis Caiphæ conſilium fuit, *Vnus moriatur homo, ne tota gens pereat.* Mariæ præſidentis in Sanctorum plenitudine conſilium: *Vnus viuat in animo Deus & homo*, ex conſcientiæ hominum æquitate. *Meum eſt conſilium, & æquitas.* Prouerb. 8. Richardus Laur. lib. 2. *Ipſa eſt enim Rebecca, quæ dixit filio ſuo Iacob, Fili mi, acquieſce conſiliis meis. Conſilia autem Mariæ ſunt, vt faciamus pœnitentiam, quæ notatur in præparatione hœdorum, quos ſibi iuſſit Rebecca afferri à filio ſuo: qui ſic acquiſiuit benedictionem Iſaac patris ſui, obediendo ſcilicet conſilio matris ſuæ.* Sic vnus viuet homo Deus in nobis, ne animus pereat.

CONCIO I.

Interitum totius Euãg. *Concilium, è quo lex, aut mandata Dei ablegantur, exitium proculdubio eſt Reipublicæ.* lib.9.ſect.1.n.12. p.571. Colligitur a Pontificibus, & Phariſæis concilium, vbi decernitur iniuſtiſſimè nex innocentis, ne tota gens periret. Ideo autem periit tota Iudæorum gens, quia contra legem innocens addicitur neci.

Clau. 1. *Quid facimus?* Pontifices, & Phariſæi non cogunt concilium, vt auditis vltro citroque ſenatorum ſuffragiis, quid magis expediret, eligerent: ſed vt Ieſum addicerent occiſioni. *Moneantur ſenatores, non debere ad concilium accedere, vt reſolutionem iam ſumptam exequantur: ſed vt, auditis ſociis, quid ſibi videatur, proferant, ad maiorem Reipublicæ vtilitatem.* lib.9.ſect.1.n.26.p.573.

Clau. 2. *Si dimittimus eum ſic, venient Romani, &c.* Vt Romani non veniant, & locum, ac gentem comminuant, Saluatorem curant de medio tollere: & ideo à Romanis gens & locus eſt dirutus. *Cuncta enim comminuit iniquitas.* libro 9. ſect. 1. num. 58. p.578.

Clau. 3. *Vos neſcitis quidquam.* Caiphas, qui ſocios ignorantes innuit, ſeque aſſerit ſapientem: verè ignorans oſtenditur, ſophiſmate vſus ad errorem. *Porro ſapientia in impio omninò eſt & illi, & Reipublicæ exitialis.* lib. 9.ſect.2.n.15.p.582.

Clau. 4. *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo.* Deus vnus moritur homo, ad omnium ſalutem. *Vnde Chriſtus hominum amantiſſimus ſocium nullum admittit ad redemptionem orbis; in noſtra tepiditatis correptionem.* lib.9.ſect.2.n.21.p.583.

CONCIO II.

Interitum totius Euãg. *Licet cuiuſuis peccatoris flagitium contra Deum perpetratur: improborum collectio ad Deum ipſum deſtruendum dirigitur.* lib.9.ſect.1.n.20.p.572. Colligitur prauorum concilium; *Principes enim conuenerunt in vnum.* Quid agitur? Porro *aduerſum Chriſtum eius.* Expedit, vt vnus moriatur, vt Deus, qui *Vnus eſt pereat.* O quam exitialia malorum de tuſtis loquentium, aut murmurantium conuenticula.

Clau. 1. *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum.* Pontifices, & Phariſæi prætextu diuini obſequij, ac vtilitatis Reipublicæ, propriæ vindictæ ſtuduere. *De Republica actum, cum Eccleſiaſtici viri prætextu, aut ſimulatione virtutis proprij affectus ſtudia ſequuntur.* lib 9.ſect.1.n.32.p.574.

Clau. 2. *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo.* Impurus, & temerarius Pontifex oſtentatur, dum ex ſententia propria aſſerit, expedire, vt Chriſtus è medio tollatur. *Nullatenus enim bonum, expediensque hominibus eſſe poteſt, Deum a ſe relegare, in eumque delinquere.* libro 9. ſect. 2. num. 38. Obſeruatio 3. p.584.

Clau. 3. *Cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit.* Caiphas improbus, quia erat Pontifex prophetauit. *Præſules enim circa Reipublicæ, aut communitatis Regularis adminiſtrationem quaſi prophetico donantur ſpiritu.* lib.9.ſect.2.n.43.p.585.

CONCIO III.

Interitum totius Euang. *Quam nefarium, quam Reipublicæ lethale eſt, prætextu iuſtæ adminiſtrationis muneris, vindictæ operam dare.* lib.9.ſect.2.n.49.p.586. Caiphas vt neci Chriſtum addicat, prætextum Reipublicæ vtilitatis effingit. Porro ſic voluit Chriſtum ſibi inuiſum inuidus comminuere. O nefas!

Clau. 1. *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Vnde debuere Pontifices, & Phariſæi Domini liberationem concludere, eius exitium decreuere. *Ingrati enim immanis nequitia ex beneficiis Dei fit audacior ad maiora delicta.* libro 9.ſect. 1. num. 37. p.575.

Clau. 2. *Ab illo die cogitauerunt, vt interficerent eum.* Chriſtus inique iudicatur à Pontificibus, & Phariſæis, quia ab illis homo vulgariſſimus habebatur. Ideo inquit Caiphas: *Vt vnus moriatur homo.* Certè *apud iniqua tribunalia diues ſpectatur, & abſoluitur: pauper deſpicitur, & damnatur.* lib.9.ſect.1.num.45. p.576.

Clau. 3. *Expedit vobis, vt vnus moriatur homo.* Nil abſurdius, quam inſontem neci addici. Hoc autem expedire vel ſapiens Pontifex affirmauit. *Prauus enim affectus cæcus omnino, tenebras ponit lucem, mendacium exponit veritatem.* lib.9.ſect.2.num.55. p.587.

CONCIO IV.

Interitum totius Euang. *Peccatores ipſa delicti forma Deum quaſi edocent, quonammodo ſit puniturus.* lib 9.ſect.1.n.65.p.579. Concilium cogitur, vbi decernitur, vt Ieſus neci addicatur, ne Romani veniant, & locum, ac gentem comminuant. Ideo Romani venerunt, & locum ſolo exæquarunt, gentem captiuitati reliquerunt. Annon Deum ſupplicij rationem edocuere?

Clau. 1. *Quid facimus?* Eo ipſo, quod de plurali poſſint dicere, *Facimus, dimittimus*: iam de iuſto, iam de Republicæ viro optimè merito actum eſt. *Nam ſi improbi colligentur, neceſſario innocentes coguntur deperire.* lib.9.ſect.1.n.51.p.577.

Clau. 2. *Cum eſſet Pontifex anni illius, prophetauit.* Prophetat Caiphas moriturum Ieſum, vt cunctos ad ſe trahat electos, ſibi arctiſſimo vinculo illiget, & vniat. *Chriſti enim paſſio admodum valida ad homines vinciendos, ipſique colligandos.* lib. 9.ſect. 2. n.62 p.588.

Prophe

Prophetauit. Caiphæ Pontificis verba Spiritus ſanctus moderabatur, vt veriſſima eſſent: quæ quidem Euangeliſta veneratur. *Edocens nos, promptè Prælatis licet improbis obedire.* libro 9. ſect. 2. n. 67. pag. 588.

---

10. Fer. 2. poſt Domin. Palmar.

Ante ſex dies Paſchæ venit Ieſus Bethaniam. Ioa. 12.

Solut. CIrca veſperam paſſionis Chriſti Maria Magdalena typum gerens Deiparæ totam ſeſe egit in myrrham. *Sine illam vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Melior quidem Maria inſtantiam paſſionis ex Chriſti manifeſtatione cognoſcens ſeſe in myrrham conuerſam oſtentat. Richardus Laur. lib. 12. *Myrrha eſt arbor in Arabia, quæ interpretatur veſpera vel Occidens, eſt amaritudo. Maria autem fuit arbor myrrhæ in veſpera paſſionis filij.* In Bethania enim hodie (auctore D. Bonauentura) Ieſus Mariæ inſtantiam paſſionis reſerauit, eique vale dixit. *Fuerat Maria arbor lætitiæ, quando dixit, exultauit ſpiritus meus in Deo ſalutari meo. Sed amaritudinis* in Bethania, *quando diſceſſit ab ea moriturus Sol iuſtitiæ.*

CONCIO I.

Inprętum totius Euãg. *Commendabiles viri illuſtres, ac nobiles fœminæ, quæ immediatè pauperibus impendunt obſequia.* lib. 10. ſect. 1. n. 52. p. 597. Chriſtus ſe pauperum perſonã agentem affirmat. *Pauperes ſemper habebitis vobiſcũ: me autem non ſemper habebitis.* Pauperem ergo Chriſtum Martha, & Magdalena ipſæ propriis manibus miniſtrare, & inungere curarunt, *& Martha miniſtrabat. Maria ergo accepit libram vnguenti, & vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius.*

Clau. 1. *Venit Ieſus Bethaniam, fecerunt autem ei cœnam ibi, &c.* Totum Bethaniæ oppidum commouetur, & inſtat officio, ex miraculo ſuſcitati Lazari cunctis affectis ciuibus. *Taxentur ingrati, qui poſt beneficia accepta non ſolum opera pia non exerunt: ſed nec grata verba profundunt.* libro 10. ſect. 1. num. 17. p. 594.

Clau. 2. *Lazarus vero vnus erat ex diſcumbentibus cum eo.* Lazaro pœnitentis perſonam agenti (ſicut expreſſerat peccatoris) cum Domino locus in conuiuio datur. *Pœnitentia enim peccatorem dignum efficit diuino conſpectu: imo in nuptiali conuiuio eum veluti Virginem caſtam Chriſto exhibet.* lib. 10. ſect. 1. n. 22. p. 595.

Clau. 3. *Dixit ergò vnus ex Diſcipulis eius Iudas, &c.* Ex inuidiæ affectu Iudas oblatrat; ideo non vidit, non agnouit geſti Magdalenæ præſtantiam. *Inuidus enim cæcus eſt, vt proximi videat gloriam, quam nullus non agnoſcit: nihil iuſtum putat, aut pulchrum de proximo: cuncta iniqua, fœdaque eſſe arbitratur* lib. 10. ſect. 2. n. 15. p. 605.

CONCIO II.

Intentum totius Euãg. *Imprudentis Rectoris eſt, omnia ſubditorum piacula affectatè callere: prudentis autem, multa diſſimulare.* lib. 10. ſect. 2. n. 27. p. 607. Inungit Magdalena Domini pedes magno quidem ſumptu. Iudas vnicè obmurmurauit: *Poterat vnguentum iſtud, &c.* At non cura pauperum, ſed auaritia fecerat eum mulieris, obiurgatorem. Profectò Dominus manſuetiſſimè reſpondit, *Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Furem Iudam Dominus tolerauit, quaſi diſſimulans mentem auariſſimi calluiſſe.

Maria ergo accepit libram vnguenti, &c. Rurſum accedit Magdalena lacrymas profuſura iuxta Dominicos pedes affectu pœnitudinis. *Nec enim poſt peccata multa leui pœnitentia iuſtus ſatiatur affectus, ſed curat multis lacrymis multa crimina obliterare.* lib. 10. ſect. 1. n. 26. p. 596. Clau. 1.

Maria ergò. Maria Magdalena ſoli Ieſu honorem impendit, accedens non vt ad hominem, ſed vt ad Deum: & ideo tam ſpecialiter nominatur. *Nomina enim fœminarum aſſolent à Domino exprimi in egregiarum virtutum documentum.* lib. 10. ſect. 1. n. 48. p. 600. Clau. 2.

Vnxit pedes Ieſu, & extersit capillis ſuis pedes eius. Maria, quæ vnguentis, & capillis deliquerat, vnguentis, & capillis placuit ſemel: & perfectior effecta, adhuc vnguentis, & capillis vtitur, ad placendum. *Edoceantur auditores, criminis inſtrumenta virtuti litanda: ne omninò repente abſtractis ab indifferentibus, virtus fortaſſe horribilis appareat.* lib. 10. ſect. 1. n. 53. p. 600. Clau. 3.

CONCIO III.

Tam difficilis inuidi conuerſio, vt pene impoſſibilis eſſe videatur; quia quo alij viuunt ipſe moritur. lib. 10. ſect. 2. n. 20. p. 606. Inuidia preſſus Iudas Magdalenæ opus egregium conſpurcare murmure procurauit. Meritò à Patribus inconuertibilis appellatur, ob difficultatem. Intentum totius Euãg.

Et extersit capillis ſuis pedes eius. Vocantur rurſum Mariæ capilli illi ipſi, quos iam Domino dederat. *Id enim veracius eſt meum, minimè conſumptum, quod Deo in pauperibus impendi. Hinc eleemoſynæ inconſumptibilis gloriam illuſtra.* lib. 10. ſect. 1. n. 38. p. 598. Clau. 1.

Et domus impleta eſt ex odore vnguenti. Odor vnguenti diffunditur, dum Magdalenæ charitas ſuperat reliquorum obſequia. *Quam perfectus ille, qui non ſolum iniquos inter, ſed inter iuſtos curat charitatis perfectione præſtare.* lib. 10. ſect. 1. num. 44. p. 599. Clau. 2.

Sine illam. Egregium fuit planè inunctionis, opus, dignum, quod æternùm laudibus efferatur. *Quia pietas erga defunctorum obſequia Deo gratiſſima eſt, cantabilis celebranda.* lib. 10. ſect. 2. n. 37. p. 609. *Vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Clau. 3.

CONCIO IV.

Illa nunquam diruuntur ædificia, quæ curandis pauperibus eriguntur: illi te nummi præſentem poſt obitum reddent, qui ad pauperes alendos fuerint à te repoſiti. lib. 10. ſect. 2. n. 55. p. 608. Dum Ieſus pauper menſæ Bethaniæ ciuium accumbit Magdalena vnguentum eius pedibus litat. Curat Iudas opus obſcurare. At Dominus aſſerit Magdalenæ facinus vbique terrarum manifeſtandum æternùm eſſe, linguis hominum efferendum. *Vbicumque* (ait Matthæus) *prædicatum fuerit hoc Euangelium, &c.* Intentum totius Euãg.

Vnxit pedes Ieſu. Magdalena quidem & lacrymas profudit, & vnguenta libauit. Opus e lacrymis egregium. *Quia opera ſine lacrymis quaſi ſiccitate laborant: lacrymæ ſine operibus inaniter profunduntur.* lib. 10. ſect. 1. n. 58. p. 602. Hinc moneas, Eucharistiam Clau. 1.

chariſtiam profuſis lacrymis ſumendam.

Clau. 2. *Sine illam, vt in diem ſepulturæ meæ ſeruet illud.* Innuitur Iudas permiſſus fuiſſe tradere Dominum, quia ſepulturæ eius honori, ac religioni detraxit. Grauiſſimo enim ſupplicio afficitur, qui ius violat ſepulturæ. lib. 10. ſect. 2. n. 44. p. 610. An non ſepulturæ priuatur honore, qui alium honore ſepulturæ priuare nititur?

Clau. 3. *Quare hoc vnguentum non veniit trecentis denariis, & datum eſt egenis?* Iudas mentitur, dum ſe ex pauperum ſubleuandorum affectu curat oſtendere, vnguenti profuſionem taxabilem oſtendiſſe, non ex auaritia. *Hac planè alumnos ſuos mendaces exponit.* lib. 10. ſect. 2. n. 50. p. 611. Taxentur hinc auari mercatores ſemper mendaces.

Domin. in Paſſione.

11.

Quis ex vobis arguet me de peccato? Ioa. 8.

Salut. QVi ex Deo eſt, verba Dei audit? Quomodo non Maria exaudiret, quæ Dei, & ex qua Deus? Richardus Laur. lib. 5. Sic Mariæ aures deſcripſit: *Aures debent eſſe duæ, ſcilicet intellectus, & affectus, vt audiat, qui ex Deo eſt, exemplo Mariæ. Humiliter pro ſe ſicut ipſa audiuit Angelum; patienter contra ſe, ſicut ipſa filij irriſores. Non debent moueri aures, niſi moto capite, id eſt, niſi ad ea, quæ Deus vult; quia aures ſunt de ipſo capite. Qui ex Deo eſt, verba Dei audit. Sic per omnia & tantum ſic mouebatur Maria.*

CONCIO I.

Intentum totius Euang. *Ad ſcholas argumentatura contra peccatores iniquitas non admittitur: vni innocentiæ arguendi venia exhibetur.* lib. 11. ſect. 1. n. 19. p. 619. Ideo Dominus proclamat, *Quis ex vobis arguet me de peccato?* At ipſe eos de criminibus coarguens, addit: *Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis.* Iudæis iniquis non conceditur arguendi alium de peccato venia. lib. 11. ſect. 1. n. 20. p. 619.

Clau. 1. *Si veritatem dico vobis.* Solummodo Ieſus, eiuſque imitatores poſſunt arguere proximum, de quibus ipſi argui non valent. lib. 11. ſect. 1. num. 26. p. 620.

Clau. 2. *Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, &c.* Dum iniuſtè iudicant Iudæi Chriſtum Samaritanum eſſe, eum conſequenter dæmonium habere affirmant. *Quia quem temerariè iudicas, tartaro iudicij temerarij addicis.* lib. 11. ſect. 1. num. 77. p. 627.

Clau. 3. *Ego dæmonium non habeo.* Reſpondet, ſe dæmonium non habere, dum diſſimulat calumniam circa Samaritani genus. *Quia oportet virum egregium muneri publico incumbentem calumniam minimè diſſimulare, quæ virorum integritatem lædit.* lib. 11. ſect. 1. n. 82. p. 628.

CONCIO II.

Intentum totius Euāg. *Qui cum peccatore ſocietatem iniit, eius cogitur ſubire infamiam.* lib. 11. ſect. 1. num. 92. p. 630. Qui adeò erat purus, vt non poſſet vel de peccato argui, à Iudæis conuictis Samaritanos appellatur. Quare precor? Certè quia cum Samaritanis tempore exiguo degerat, Samaritanus à Iudæis habitus eſt. Qui cum Samaritanis (ac ſi dicerent) degit, in Samaritanum conuerſus eſt: *Samaritanus es tu.*

Quis ex vobis arguet me de peccato? Affirmat hìc Chriſtus, ſe crimine nullo eſſe fœdatum, ſi enim crimen vllum haberet, proculdubio de eo argueretur. *Comes enim inſeparabilis criminis manifeſtatio.* lib. 11. ſect. 1. n. 32. p. 621. Clau. 1.

Quare non creditis mihi? Iudæi non credentes veritati, Deo non credebant. *Quia veritas quid diuinum halat.* lib. 11. ſect. 1. n. 40. p. 622. Clau. 2.

Dæmonium habes. Hoſtes aſſerunt, ſe cognoſcere, Chriſtum habere dæmonium: cum eum falſa locutum eſſe ſuſpicantur. *Mendacium enim Dei virum, ſcilicet iuſtum maximè dedecet.* lib. 11. ſect. 2. n. 26. p. 654. Clau. 3.

CONCIO III.

Verax vir bello aptiſſimus eſt, non nouit formidare, vti mendax lib. 11. ſect. 2. n. 40. p. 636. Ieſus aſſeruit ſe veritatem dicere. *Veritatem dico vobis.* Mox Iudæorum crimina taxat, eoſque mendaces appellat, lapidaturos confundit, eos fortiſſime debellat. Intentum totius Euang.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis? Non credunt homines veritati; quia honorum mundi mendacio fidem exhibent. *O quam difficile locum obtinet, apud mundiales veritas.* lib. 11. ſect. 1. n. 47. p. 623. Clau. 1.

Qui ex Deo eſt, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Qui ad Ieſu pertinēt ditionem Dei verba libenti corde exaudiunt. Prædeſtinationis etenim documentum eſt Dei verba affectu cordis exaudire. Ad Dei Regnum pertinet, qui Dei verbum exaudit. lib. 11. ſect. 1. n. 53. & à 5. p. 624. Clau. 2.

Verba Dei audit. Huiuſmodi prædeſtinatis exauditio cordis, (non aurium ſolummodo) indicitur. lib. 11. ſect. 1. n. 59. p. 624. Clau. 3.

CONCIO IV.

Diui de ſolo Dei nomine laudibus efferendo curare debent. lib. 11. ſect. 2. n. 34. p. 635. Poterat ſe Dominus laudibus efferre de conſcientiæ puritate, quæ nec argui poterat de crimine. At ſolius Patris gloriam procurabat: *Honorifico Patrem, Ego autem non quæro gloriam meam, ſi ego glorifico me ipſum, gloria mea nihil eſt.* Intentum totius Euāg.

Propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis. Qui ad Dei ditionem non attinent, ingratum, inanem, & minimè ex corde impendunt auditum. *Reprobationis enim ſignum eſt, ſolis auribus corporis dominicum ſermonem exaudire.* lib. 11. ſect. 1. n. 64. p. 627. Clau. 1.

Nonne benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu? Samaritanus vocatur Dominus a Iudæis, eo quod biduo apud Samaritanos manſit. *Prob ſocietatis improba vim ad ſociorum animos conuertendos ad ſe.* libro 11. ſectione 1. numer. 71. pag. 626. Clau. 2.

Ego dæmonium non habeo. Seſe Chriſtus abnegat Samaritanum, ſeu cuſtodem: vt gloria inter calumnias innoteſcat. *Dum enim calumniis vulneratur innocentia, ipſius gloria aſſolet rutilare.* lib. 11. ſect. 1. n. 87. p. 629. Clau. 3.

CONCIO V.

Peccator timore perculſus, vocem contra dei Intentum totius Euā.

quentes efferre non audet. At iuſtus libere increpat feras arundinis. lib.11.ſect.2.n.18.p.633.

Iudæi Chriſtum, dum calumnias meditari curant, ſolum Samaritidem, & energumenum audent vocitare: quæ quidem nomina verè poſſent ſine peccato exiſtere. At Chriſtus in eos liberè inuectiuus exurgit, ex Deo non eſſe aſſerit, &c. Quare? niſi quia peccatores vocem extollere non audent, iuſti autem ſine formidine ex crimine exorta loquuntur?

Clau.1. *Ex Deo non eſtis.* Iudæorum illorum Deus verè non erat, cui ex corde minimè cultum præſtabant. *Deus in veritate meus, ſi ei corde obſequium impendo.* lib.11.ſect.2.n.44.p.637.

Clau.2. *Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.* Iudæorum iniquitas inſignis exponitur, dum eaſdem manus exerunt ad Dominum vulnerandum, quas Dominus ab Ægyptiacæ ſeruitutis operibus duris exonerat. *Hoſtem profectò ſibi conciliat, qui beneficium impendit ingrato.* libr. 11. ſect.3.n.9.p.640.

Clau.3. *Ieſus autem abſcondit ſe.* Quam deplorati Iudæi, à quibus Dominus abſconditur, & recedit! *Nihil peccatori periculoſius, quam ſine Deo viuere, ſeu (verius) mori.* lib. 11.ſect.3.n.15.p.641.

CONCIO VI.

Intentum totius Euang. *Genus amentia eſt Delubri ſacra iura violare.* lib.11.ſect.3.num. 38. pag.643. Apud Templum Dominus Iudæis propriam innocentiam manifeſtat, eorum crimina coarguit, eorum duritiem ad audienda verba Dei corripit. At poſt longum ſermonem arreptis lapidibus, curant Dominum in Templo vulnerare. Procoldubio furentes, ac phreneſi acti oſtenduntur, dum Templi iura violare contendunt.

Clau.1. *Ero ſimilis vobis mendax.* Mendaces, ſeu verſipelles Chriſtus Iudæos appellans, eos moribus profligatiſſimis aſſeruit. *Mendax enim plerumque deploratis moribus comperitur.* libro 11.ſect.2.n.50. pag.638.

Clau.2. *Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum: Ieſus autem abſcondit ſe.* Prius Iudæi lapides arripiunt, ad Dominum vulnerandum, quam ipſe fugam arripiat. *Neque enim recedit Dominus à peccatore: niſi delinquendo prius ipſe, à Domino recedat.* lib. 11.ſect.3.n.25.p.642.

Clau.3. *Tulerunt ergo lapides.* Ingratos Iudæos aptè ad lapides accurriſſe aſſeritur. *Semper enim ingratitudo ſe lapideam oſtentat.* lib.11.ſect. 3. num.33. pag.642.

---

12. ## Fer.4.poſt Domin.5.Quadrag.

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis. Ioa. 10.

Salut. TEmpli renouatio colitur quotiens recolitur Mariæ memoria. Ipſa Templum ſacratius nouum omnino, nunquam indigens innouatione. Eſt enim Ieroſolyma noua illa de cœlo deſcendens. *Vidi Ciuitatem ſanctam Ieruſalem deſcendentem de cœlo nouam.* Apoc.21. Si in Templo Salomonis illo propoſitionis menſa, Altare thymiamatis, Candelabrum ductileſi inibi cantatur, & pſallitur: potiori iure Deiparam Templum appellabimus. Richardus Laur. lib.10. *Virgo Deipara dicitur Templum, quia fuit habitatio Dei, & hominis. Erat in Templo illo Menſa propoſitionis, Altare thymiamatis, & Candelabrum cum ſeptem lucernis. In anima eſt Scripturæ refectio, fides, & ſeptem dona Spiritus ſancti. Hæc omnia ſuperexcellenter fuerunt in Templo Domini, id eſt, in Virgine glorioſa. Cantatur, & pſallitur in Templo? In Templo eius omnes dicent gloriam, Pſal.28. ad honorem Filij glorificando Mariam.*

CONCIO I.

Præſentiſſimum Dei auxilium, ac protectionis adeſt, qui in operibus vnico addicuntur Conditori. lib.12.ſect.2.n.12. p.658. Chriſtum circumdederunt in Templo inambulantem Iudæi, & verbis & lapidibus æquè duris eum nituntur vulnerare. At Ieſus ſeſe aduerſus hoſtium tela vnico proprij Patris præſidio protegebat; *Ego & Pater vnum ſumus.* Intentum totius Euang.

Facta ſunt Encænia in Ieroſolymis. Religioſè quidem Templi, aut Altaris colitur renouatio. *Vt ſpiritus fidelium ſuadeat renouationem.* lib. 12. ſect. 1.n.13.p.649. Clau.1.

Encænia. Quid ſi Templum, quod funditus euerſum eſt, rurſum fuerit exædificatum? *Docebimur planè, innouatione ſpiritus non ſolùm robur adoleſcentis nouitatis adſtrui; ſed & vetuſtatem innouari, ruinam reparari poſſe.* lib.12 ſectione 1. n.22.p.650. Clau. 2.

Multa opera bona oſtendi vobis. Se Chriſtus aſſerit Iudæis vtiliſſimum extitiſſe, operibus diuinis exhibitis. *O quàm debitores Ieſu homines extitimus!* lib. 12.ſect.3.n.12.p.667. Clau 3.

Multa opera bona oſtendi vobis: propter quod eorum opus me lapidatis? Arguit acriter Chriſtus Iudæorum ingratitudinem ſolummodo beneficia à ſe eis exhibita enarrando. *Ingrato enim magnum (ſi agnoſceret) ſupplicium eſt, eum ingratitudinis incuſare.* lib. 12.ſect.3.n.20.p.668. Clau 4.

CONCIO II.

Semper adulatio exitiales tibi pariet effectus. lib.12.ſect.1.n.47.p.654. Iudæi Dominum inambulantem in Templo circumdant adulatione tentantes, *Quouſque animam noſtram tollis, &c.* Mox lapidibus vulnerare exitialiter intentant. Et quando adulatio exitialis homini non extitit? Intentum totius Euang.

Ambulabat Ieſus in Templo. Ambulabat Ieſus Encæniorum, ſeu renouationis die, vt edoceat, quonam modo ſpiritus innouandus ſit. *Fit enim ſpiritus innouatio, dum quis rectè graditur, ad vlteriora progreditur; qui autem errauit, ad via recta initium recurrit.* lib.12.ſectione 1.n.46.p.651. Clau.1.

Ambulabat Ieſus. Ambulabat Ieſus renouationis Templi die, alumnos edocens, renouatione progreſſuros. *Renouatione etenim ſpiritus non ſolum vetuſta innouantur, ſed & noua perfectionis facinora geruntur.* lib 12.ſect.1.n.34.p.652. Clau.2.

Propter quod opus me lapidatis? Tam patienter ſuſtinet Dominus lapidationis patratæ ſcelus ſine repercuſſione; quia illos aſpexit ingratos. *Et conſequenter agnouit ſupplicio affectos iam eſſe, ingratitudo enim ſui ipſius ſupplicium eſt.* lib. 12. ſect.3. n.28.p.669. Clau.3.

CONCIO III.

Ingratitudinis mos, beneficia imminuere; ne Intentum totius Euãg.

de

de retributione sanctâ fuere. lib. 12. ſect. 3. num. 34. p. 670. Poſtquam Dominus miris operibus ſe adeo expreſſerat Dei Filium, vt vel hoſtes cogantur rogitare: *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*, ipſi adeò ingratos ſeſe expoſuere, vt intenderint Dominum lapidibus vulnerare. Cum autem Chriſtus profatus fuerit, *Multa bona opera oſtendi vobis, &c.* ipſi reſponderunt, *de bono opere non te lapidamus.* Cur non dixere, *de bonis operibus, ſed de bono opere*: Quia ingrati ingenium eſt, beneficia accepta imminuere.

Clau. 1. *Ambulabat Ieſus in Templo, in porticu Salomonis.* Ambulans Ieſus in porticu, ſeu atrio Templi in Templo, dicitur inambulare. *Innuitur, non ſolum Templa, ſed & atria Templi decere reuerentiam.* lib. 12. ſect. 1. n. 40. p. 654.

Clau. 2. *Quouſque animam noſtram tollis?* Iudæi perſecutores conqueruntur, Chriſtus perſecutione affectus, ac vulneratus obticet. *Qui enim proximo infert iniuriam, ipſe patitur, haud ille, cui irrogatur.* lib. 12. ſect. 1. n. 53. p. 655.

Clau. 3. *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam.* Rogatus Dominus, an ſit Chriſtus, Rex reſpondet affirmatiuè, dum eos allicere curat ad frugem meliorem. *Nihil enim ſic Regium animum, ac nobilitatem ſanguinis exprimit: quam inimicos bonis operibus onerare.* lib. 12. ſect. 2. n. 25. p. 660.

CONCIO IV.

Intentum totius Euang. *Rex debet eſſe Paſtor, totumque ſeſe, inſtar Paſtoris, ad ouium, ſeu ſubditorum vtilitatem accommodare.* lib. 12. ſect. 2. n. 19. p. 659. Iudæi qui inambulantem Dominum circumdedere, interrogarunt, an Chriſtus eſſet? At Dominus vberi ſermone ſe paſtorem oſtendit. *Oues meæ vocem meam audiunt, &c.* Profectò affirmatiuè reſpondit, ſe eſſe Chriſtum, ſeu Regem Iſraël, quia Rex debet eſſe Paſtor ſubditorum.

Clau. 1. *Opera, quæ ego facio hæc teſtimonium perhibent de me.* Operibus Chriſtus loquebatur, & aperiebat, ſe eſſe Dei Filium. *Efficacius enim opera, quam ſermones aſſolent perſuadere.* libro 12. ſect. 2. num. 31. p. 661.

Clau. 2. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei.* Chriſtus Patris cæleſtis Filius oſtenditur, quia virtutem, ſeu opera Patris imitatur. Dignoſcuntur etenim veri filij non tam ex ſanguinis propagatione, quam in æmulatione paternæ pietatis. lib. 12. ſect. 2. n. 38. p. 662.

Clau. 3. *Oues meæ, &c. & ſequuntur me.* Oues Dominicæ Paſtoris curam agnoſcentes, vix poſſunt illum non ſequi. *Quis enim benefactorem non ſequatur?* lib. 12. ſect. 2. n. 46. p. 663.

Clau. 4. *Et ego cognoſco eas.* Chriſtus cognoſcit, ſeu intimè videt oues ſuas, & conſequenter vitam æternam, omnimodamque interea ſecuritatem impertitur. *Nec enim Dominus, in morem temporarij Principis, ſtis reſpicere, & non bona largiri. Porrò Deus reſpiciendo miſeretur.* libro 12. ſect. 2. n. 52. p. 664. Adnota terræ Principes ſpeculatiue, non practicè ſubditos aſpectare.

HISTORIA SVSANNÆ.

CONCIO I.

Erat vir habitans in Babylone: & nomen eius Ioachim. Dan. 13.

INter illuſtriſſima Suſannæ elogia recenſeo, quod Deiparam figurauit, Richardus Laur. lib. 12, *Maria flos mundus per virginitatem, aromaticus per ſuaueolentiam opinionis, tener per manſuetudinem, leuis ſine pondere peccati, recreans pulchritudine, medicinans, & delicatus.* Vnde ſignificatur per Suſannam, quæ interpretatur lilium. Lilium Maria ſpecioſiſſimum? O quam ad ferendam opem inclinans! Vnde addit Autor. *Maria inclinis. Omnes enim flores in partem alteram inclinantur, ſicut patet in lilio.* Salut.

Vir Iudæus, cuius erat nomen Ioachim Babylone habitabat, qui ſibi coniugali nexu Suſannam Helcia parente prognatam colligarat, venuſtiſſimam forma. Religione adeò obſeruantem, vt eius timore nihil charius, aut antiquius habuerit. Cum enim iuſtos nacta eſſet parentes ab illis ſic eſt à primis annis inſtituta, vt à ſeuera Moſaicæ legis obſeruantia nunquam diſcederet. Erat autem prout illa ferebant Iudæorum tempora, Ioachim à fortuna, ac opibus (ſi quis alius è ſuo genere) apud Babylonios inſtructus, & potens: habebatque domui adiunctum hortum, cùm ad alios vſus, tum ad laxandum animum opportunum. Cum autem ille omnium haberetur honeſtiſſimus, & ſuæ gentis facilè primus, quotidiani ad illius domum fiebant à populo captiuo conuentus. Illo vero anno electi ſunt de populo duo ſenes, quibus facta eſt poteſtas, vt de aliorum cauſis legitimo iudicio decernerent. At eorum mores ſic erant impuri, ſic fides corrupta, ſic iudicia conſtuprata; vt in illos optimè conueniret, quod prius dictum erat à Domino: *Quia egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus iudicibus.* Iſti igitur, vt aures darent diſceptantium cauſis, & populi querelis, Ioachimi domum, vtpotè publicis curis opportunam frequenter obibant. Porrò cum ſub meridianum tempus, ſenatu iam dimiſſo, populoque ad propria regreſſo, vacua eſſet tùm à cauſis, tum à concertationibus domus: egreſſa Suſanna ex abdito, religioſoque conclaui, cui erat aſſidua; & in viri ſui pomarium ingreſſa, animum deambulando relaxabat. Videbant eam ſenes nihil à venerabili ætate metuentem. Qui tamen illius capti pulchritudine, inſano illam deperibant amore; cumque ardor in dies creſceret, & erubeſceret ſenes ſuos inter ſe iuueniles affectus fateri, alterque alterum caueret: tandem vterque ab altero deprehenſus, crimenque confeſſus, in commune de exequendi facinoris deliberant opportunitate. Hiſtor.

Egreſſa eſt iniquitas de Babylone. Ex Babylone iniquiſſimi ſenes iudices egreſſi. *Ex Vrbibus etenim Regiis aſſolet inſolentior procedere iniquitas.* lib. 1. ſect. 1. n. 22. p. 379. Clau. 1.

Qui videbantur regere populum. Videbantur quidem ſenes regere populum, dum leges ore proferebant; ſed non vere populus ab eis regebatur. *Factis etenim abnegabant, quod verbis profitebantur.* lib. 1. ſect. 1. n. 39. p. 381. Clau. 2.

Et

Clau. 3. *Et videbant eam ſenes quotidie, & exarſerunt in concupiſcentiam eius.* An id ex ſenili infirmitate haud apta virtutibus? Minimè planè. *Prouecta enim ætas apta admodum ad perfectionis opera, ne quis ex ſenectutis infirmitate gerat excuſationem.* lib. 2. ſect. 2. n. 13. p. 402.

Clau. 4. *Videntes eam ſenes quotidie, euerterunt ſenſum ſuum.* Quam horribile diaboli tentamen pulchræ fœminæ aſpectus! Vbi adeſt pulchra fœmina diaboli præſentia ad tentandum ſuperflua eſt, *quia fœmina diaboli vicaria homines illectamentis illigatura.* lib. 3. ſect. 1. n. 17. p. 409.

CONCIO II.

Factum eſt autem, cum obſeruarent diem aptum. Dan. 13.

Salut. Diximus Suſannam idem eſſe ac *lilium.* Profecto lilium decet reclusionem, in qua non potuit fœmina honeſtiſſima ſenum iniquorum vitare conſpectus. Profatur ſponſus, *Ego flos campi, & lilium conuallium.* Cant. 2. Apud campum, & conualles ab adoleſcentulis aſpectatur, & minimè ſenſus earum euertuntur. O Deiparæ pulchritudinem, quæ in campo corripit oculorum effrenationem, quam vel in pomario Suſanna continere non valuit. Richardus ad hæc lib. 12. *Vera Suſanna Maria lilium eſt expoſitum oculis ſenum, & adoleſcentum omni tempore, ad delectabiliter intuendum, ad ſuauiter odorandum, ad vtiliter colligendum. Vnde ſicut Filius ſe appellat florem campi, & lilium conuallium; quia in mundo florem non perdidit, poteſt gloriari Maria. Ego lilium non pomarij ſed campi. Glorioſius reputo florere in mundo, qui hic dicitur per campum: quam in pomario horto, vel deſerto.*

Senes igitur amore faucij in tempus opportunum intenti, illud cum primum oblatum eſt, auidè captarunt. Cum autem grauis eſſet æſtus, lauarique vellet Suſanna, vt ſe tantiſper ab illo Solis, & regionis ardore reficeret: ingreſſa eſt pomarium duabus tantum ſtipata puellis, ſicut aliis ſæpe diebus ante fecerat. Quod ideo faciendum ſibi honeſtè putauit, ac tutò; quia neminem eſſe credidit in pomario. At erant interea duo ſenes abſconditi, qui illius pulchritudinem contemplabantur. Præcepit ergo puellis cum omnia tuta ab inſidiis putaret, vt vnguenta portarent, & ſmigmata, quorum in balneis vſus eſſe aſſolet: tum etiam vt pomarij portas diligenter clauderent; ſibi enim ſtatutum eſſe balneum inire. Illæ quamprimùm & ſedulo gerunt imperata, claudunt etenim oſtia pomarij; & vt afferrent, quæ ſibi ad lotionem Suſanna poſtularat, per poſticum ac cœcas fores egreſſæ ſunt, neque norant latere anguem in herba, ſenes videlicet obſitos quidem æuo, iuuenili luxurie prurientes. Vix puellæ receſſerant, ſolúmque ab arbitris pomarium reliquerant: cum ſubito conuolant ex inſidiis ſenes, libidine adiiciente tardis ſenilibus greſſibus leuitatem; & vbi propius acceſſere, Suſannæ hunc in modum pudorem ſollicitant.

Clau. 1. *Factum eſt autem, cum obſeruarent diem aptum ingreſſa eſt aliquando.* Cur Deus non continuit improbos ſenes, ne opportunitatem crimini intentando nanciſcerentur? Porrò *quia Deus miſericors impios continet, ne iniquitatis operam impendant: iratus autem admodum eoſdem in ſui conſilij manu relinquit, vt exequantur.* l. 6. ſ. 1. n. 55. p. 490.

Clau. 2. *Et non erat ibi quiſquam præter duos ſenes abſconditos, & contemplantes eam.* En Iudicum euerſionis cauſam, eam contemplari, & à Deo mentem auertere, cui addicere deberent animum contemplationis exercitamentis: *Declinauerunt oculos ſuos, ne viderent cælum.* Certè *Iudices indigent orationis exercitamento, vt munus perfectè exequantur.* lib. 4. ſect. 1. n. 21. p. 440.

Clau. 3. *Cum obſeruarent diem aptum.* O temporis in ſene præcipuè dispendium! *Pretioſa temporis particula ad conuerſionem. Innuitur ſenum ſtultitia, qui tam longa tempora diſperdiderant.* lib. 6. ſect. 1. n. 62. p. 491.

Clau. 4. *Cum autem egreſſæ eſſent puellæ.* Curant iniqui ſenes captare ad explendam libidinem ſolitudinem. *Edoceamur fortes quique, ſi cum laſciuia pugnandum, fugere debere ſingularis ſolitudinem certaminis.* lib. 3. ſect. 2. n. 21. p. 410.

CONCIO III.

Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt. Dan. 13.

Salut. Reſpondit ſenibus Suſanna impudiciſſimis, *Anguſtiæ mihi ſunt vndique.* Lilium enim pulcherrimæ fœminæ ab ſpinis ſenibus pungebatur. Sic Maria Suſanna verior. Richardus Laurent. lib. 12. *Sicut lilium candorem ſuum retinet inter ſpinas, & quanto magis ab illis pungitur, maiorem emittit odoris fragrantiam: ſic Maria dum à nequam Iudæis in Filio pungeretur, ſemper retinuit mentis innocentiam, non reddens malum pro malo, nec pro maledicto retribuens maledictum: Immo cum ipſius mentem pertranſiret gladius paſſionis, vbi tota Suſanna* (ſeu lilium) *compuncta eſt, vt diceret cum Suſanna, quæ interpretatur lilium, Anguſtiæ mihi ſunt vndique: tunc veriſſimè dixiſſe viſa eſt, cum eſſet Rex in accubitu ſuo, id eſt, in humilitate Crucis, nardus mea dedit odorem ſuum.* Cant. 1.

Hiſtor. Ecce ô Suſanna, inquiunt ſenes, pomarium clauſum eſt, neque vllus eſt intus, cuius oculos timere, ac reuereri debeamus. Tui nos amor vehementer inflammat, cuius vim animus noſter nequit ſuſtinere. Quamobrem deſiderio noſtro facilem te, atque obſequentem exhibe, tuique corporis nobis copiam facito. Quod ſi preces noſtras, ac vota reſpueris, magno tibi ſtabit ruſtica hæc, ac inurbana repulſa incommodo; dabis etenim pœnas, quam exigunt leges ab adultera, falſo à nobis teſtimonio conuicta. Dicemus enim, te cum adoleſcente miſcuiſſe corpus, & eapropter abs te puellas eſſe dimiſſas; ne quem haberes adulterij teſtem. Profectò cum in has inopinato caſtiſſima fœmina incidiſſet inſidias, trahens ex intimo pectore ſuſpiria, fatur: Vndique me coarctant, ac premunt periculum, & pauor; neque recuſare poſſum, quo minus mihi aliquod ſubeundum ſit infortunium. Si enim veſtræ libidini ſuccumbo, contaminandum erit adulterio corpus, animus peccato maculandus; quod ego mortis loco ſtatuo: ſin autem veſtro ſtudio parere recuſo, paratam mihi mortem video acerbitatis, atque ignominiæ plenam; neque enim video, quonam modo fieri poſſit, vt e manibus Iudicum iniquorum expediar. Multo tamen præſtat, puro corpore, atque animo à veſtris manibus mortem, atque ignominiam experiri: quam vt à me Domini vindex manus temerati coniugalis thori, & violatæ legis pœ-

nas expoſcat. At ne quid vnius caſtæ mulieris pudor ab improba duorum ſenum petulantia pateretur: exclamauit voce magna Suſanna, domeſticorum auxilium implorando; exclamauerunt & flagitioſi ſenes, quaſi turbam domeſticam ad comprehendendum adulterum euocando. Qui vt effugiſſe videretur, cucurrit vnus eorum ad oſtia pomarij, illáque aperuit. Clamore interea acciti famuli irruunt per poſticum, & ſtatim, occupata accuſatione, ſenes caſtiſſimam fœminam adulterij inſimularunt. Quæ accuſatio tam inopinata, atque inſolens familiam in ruborem, ac ſtuporem dedit. Nec defuit repellendo crimini tacens Suſanna, cui ante acta vita vociferans patrocinabatur; nunquam enim huiuſmodi ſermo de Suſanna fuerat exauditus. At accuſatorum conditio, ſemi nuda mulier, loci ſolitudo, famularum abſceſſio, fabulæ callidè compoſitæ probabilitas non parum fidei faciebant. Res tandem ſic ſe tunc habuit, donec craſtinus dies illuxit. Vbi autem in vulgus Iudæorum prodiit, quid de Suſanna dictum eſſet à ſenibus, ſequenti die conuenit populus ad domum Ioachim, adfuerunt quoque duo ſenes fraudulenta conſilia meditati, vt Suſannam ex lege popularium manibus opprimerent. Iubent ſibi adſtare ream, Helciæ filiam Ioachimi vxorem, vt capitale de ſe iudicium audiat. Nonnulli è popularibus miſſi ſunt, qui ad iudicium Suſannam adducerent. Siſtitur illa coram ſenibus, cui aderant parentes, filij, atque cognati, qui quidem cuius gratia accerſeretur, ex heſterno clamore coniectabant.

Clau.1. *Melius eſt mihi abſque opere incidere in manus veſtras, &c.* O fortiſſima virginum! Vndenam, precor tanta aduerſus tentamina fortitudo, niſi ex Dei timore ac virtutum exercitamentis? *Et accepit vxorem nomine Suſannam pulchram nimis, & timentem Deum. Certè periculoſè ad certamina procedit, qui Deum non timet, nec Spiritus ſancti virtutibus munitus non eſt.* lib. 3. ſect. 1. n. 13. p. 408.

Clau.2. *Ecce oſtia pomarij clauſa ſunt, &c.* In adulteros ſenes inuectiuus exſurge, *adulterij malitiam parumper oſtendens.* lib. 4. ſect. 3. n. 33. p. 442. Adultera fœmina aut vir, in morem bouis ferientis lapidibus obruitur. *Admodum enim noxia, ac beſtialis huiuſmodi impudicitia.* n. 34. p. 442.

Clau.3. Adulterij grauiſſima iniquitas, ad cuius vindicationem tam dira nex à lege præſcribitur n. 39. p. 443.

Clau.4. *Ecce nos in concupiſcentia tua ſumus.* Profectò, *viri adulterium æquè, imò ſæpe magis criminoſum lapidibus erat addicendum.* libro 4 ſect. 3 num. 47. pag. 444.

CONCIO IV.

Porrò Suſanna erat delicata nimis, & pulchra ſpecie. Dan. 13. Suſanna lilium ait flos? Richardus Laur. lib. 12. *Maria flos delicatus, vnde ſignificatur per Suſannam quæ interpretatur lilium. De qua dicitur, quod erat delicata nimis, & pulchra ſpecie. Et Ier. 6. ſpecioſæ, & delicatæ aſſimilaui filiam Sion, id eſt, Mariam.*

Hiſtor. Profectò Suſannam coram tribunali hærentem ingenua quædam mollities, ac delicatus habitus, & oris prætereà eximia venuſtas commendabat. Venerat illa aut propter pudorem, quem ex illa ſceleris opinione contraxerat, aut quia ſic ferebat reorum, quibus ſupplicium capitale paratum erat, conſuetudo, cooperta facie. Sed illi nō minus crudeles, quam inuerecundi ſenes, vt vel illius ſpecie laſciuos oculos oblectarent, reuelari faciem ſublato impedimento præcipiunt. Porrò ſtatus ille miſer, & ſuperioris vitæ honeſta recordatio ſic omnes affecit, vt non ſolum à cognatorum, ſed etiam ab alienorum oculis lacrymas extorſerint. Surrexerunt autem è medio populi conuentu duo ſenes iudices, qui ſimul erant accuſatores, & teſtes & manus ſuas ſuper Suſannæ caput, quaſi execrabile foret, poſuerunt. Illa autem cum fletu, ac lacrymis ſuſpexit in cælum, vnde ſibi in illis rerum anguſtiis venturum ſperabat auxilium. At ſenes contra Suſannam hunc in modum accuſationem inſtituunt. Seceſſeramus, inquiunt, in pomarium, vbi cum deambularemus ſecreti, ac ſoli, ingreſſa eſt hæc fœmina, cuius nunc cauſa in iudicio verſatur, cum duabus puellis in pomarium, & clauſis portis, puellas iuſſit inde facedere. Vix dum illæ foras abſceſſerant, & ecce tibi aduolat ad illam, qui ibi abſconditus erat adoleſcens, & nefario cum illa concubitu congreſſus eſt. Eramus eo tempore nos in ſeceſſu, ſeu angulo pomarij cum autem flagitioſum illud opus eſſemus odorati, ſtatim, vt par erat, illuc accurrimus: ac tandem illos adulterij reos eſſe aſpectauimus. Conati ſumus illum comprehendere ſtudio tamen irrito, eum enim nobis eſſet longè robuſtior, fortiter repugnauit, & egreſſus per oſtium, quod duæ puellæ paulo ante obſerauerant ſenilem ſedulitatem eluſit. Hanc imbecilliorem difficilè non fuit comprehendere, quam conſtrictam iam manu, & ſceleris conſcientia teneremus, percontati ſumus, quis ille adoleſcens; quæ tamen nomen adulteri noluit indicare. Hæc planè omnia neque incertis rumoribus, nec alieno teſtimonio didicimus, nos eius rei iudices ſumus, ac oculati teſtes. Facilè ſibi hoc eſſe verum populus perſuaſit; neque enim credebat, à ſenibus ætate, & magiſtratu grauibus, aliquid eſſe comminiſcendum falſi. Quare omnes, audito ſenum teſtimonio, clamant, illam eſſe iam adulterij conuictam, neque recuſare poſſe, quominus ſubeat preſſa lapidibus, legitimum adulterij ſupplicium. Tunc verò Suſanna cum videret multitudinem totam duorum ſenum auctoritate deceptam in ſuum caput conſpiraſſe: exclamauit ea voce, quæ ab aſtantibus poſſet exaudiri: Deus æterne, cuius ſapientiæ nihil eſt celatum, tu noſti, quam ſit falſus rumor, qui contra meam honeſtatem, & vitam diſſipatur. Cum autem innocens ſim, & munda ab his, quæ à ſenibus admiſiſſe coarguor: quid expectat Trinitas iudicum ac teſtium duorum iudicum ac teſtium confundere iniquitatem?

Credidit eis multitudo. Facilè creditur adulterij crimen illicò fuiſſe reuelatum; *quia agnatum crimini luxuriei, illicò manifeſtari; quia adulter ſtultus.* lib. 4. ſect. 1. n. 26. p. 441. Clau.1.

Hanc autem cum apprehendiſſemus. Si verum eſſet Suſannam adulterio fuiſſe contaminatam, verè tunc deprehenſa eſſet, & ſupplicio affecta; *Quia adulterij noxa inſuè, dilapidatio, imò gehenna eſſet.* lib. 4. ſect. 1 n. 54. p. 445. Clau.2.

Porrò nos cum eſſemus in angulo pomarij, videntes iniquitatem, cucurrimus ad eos. Ingenioſa confictio ex laſciuiæ proprietate. *Laſciuis enim ſæpè diuina vltio repente præparatur.* lib. 4. ſect. 1. num. 60. p. 446. Clau.3.

Exclamauit autem voce magna Suſanna. Certè propter calumniam. O quam vulnerans calumnia, quæ pertinet ad mores, & famam! lib. 11. ſect. 1. n. 62. p. 628. Clau.4.

CONCIO

CONCIO V.

Exaudiuit autem Dominus vocem eius. Dan. 13.

Salut. En Suſannam inter calumniatores, vulneratores: en Mariam vere lilium inter ſpinas Filij innocentiſſimi æmulatricem. *Sicut lilium inter ſpinas, ſic amica mea inter filias.* Cant. 2. ſic expoſuit Richardus Laur, lib. 12. Fatur Filius, *Sicut ego, qui ſum lilium, id eſt, innocens, inter ſpinas, id eſt, inter Iudaos calumniatores, qui circumdederunt me ſicut apes, & exarſerunt igne iræ & odij aduerſum me ſicut ignis in ſpinis: ſic amica mea, id eſt, Maria verè Suſanna ſeu lilium, inter filias id eſt, inter Synagogam, & Gentilitatem quæ me crucifixerunt, Synagoga ſcilicet auctoritate, Gentilitas miniſterio: & animam Matris meæ confixerunt, dilacerauerunt, & compunxerunt.*

Hiſtor. Nec diu Dominus diſtulit vocem ſupplicis, & mœrentis audire, & cumulatè poſtulata concedere. Damnata iam ſenum teſtimonio ad paratum ſupplicij locum innocens trahebatur, incumbenteque iam populo ad ſumendas legitimas adulterij pœnas, excitauit Dominus Spiritum ſanctum videlicet, qui in puero quodam habitabat, cui nomen Daniel. Hic quidem contra clamantem turbam excitato clamore tumultum omnem, & feſtinationem compreſſit, edixitque iniuſtum eſſe iudicium, quo damnabatur innocens, & ſe abeſſe quam longiſſimè, vt illud probaret, & cum doloſo, populo ſentiret. Excitatus populus continet gradum, dicitque ad Danielem conuerſus: Ecquis hic ſermo, quem tu in ætate puerili nondum ad iudicandum apta, contra ſenum maturum iudicium locutus es? Siccine (inquit plena dignitatis voce) ô filij Iſraël, nimium creduli, neque vero, neque legitimo iudicio Iſraëlitidem fœminam condemnaſtis? Cohibete ergo gradum, temque tutam ad iudicium, & examen legitimum reuocate; hanc etenim fœminam, in cuius mortem fama hæc multitudo conſpirat, falſum teſtimonium, & duorum ſenum malitia condemnat. Porrò qui erant ætate, ac conſilio principes, Danieli dixerunt: Age, ô Daniel, & nobiſcum ſede: & quo res explorari, ac definiri debeat modo, nobis oſtendito. Dedit enim tibi Deus, vt apparet, in ætate adhuc iuuenili ſenile iudicium. Sedit in illo ſenum conuentu puer iudicaturus: & quo magis eſſet veritas explorata, duos ſenes iuſſit inuicem ſeparari. Cum ergo eſſent ſeparati viciſſim, ne quod inter ſe fingerent commune reſponſum, vocauit Daniel illorum alterum, dixitque. O à primis annis flagitiis aſſuete ſenex, cui iam ab aſſiduitate delinquendi cognatum eſt ſcelus. Nunc tandem lues peccatorum pœnas, quæ ſuperioribus annis impune commiſiſti. Iudicabas ante neque iuſtè neque legitimè aliorum cauſas, efficiebáſque peruerſis iudiciis, vt detrimenta grauia paterentur innoxij, & ſceleratorum culpæ abirent impunitæ. Nunc ergo vt de teſtimonij tui fide, ac veritate conſtet: age iam; quando adoleſcentem cum Suſanna adulterium perpetrare vidiſti, dic ſub qua arbore nefarium illud opus aſpexeris?

Clau. 1. *Cúmque duceretur ad mortem.* A queiſnam ducebatur ad necem puella? Ab hominibus fragilitate preſſis ob crimen ex fragilitate profluens. *Quis humanæ fragilitati non parcat humana?* Facilius planè

peccata ex infirmitate venia donari deberent. lib. 4. ſect. 2. n 44. p. 453.

Mundus ego ſum à ſanguine huius. An lapides Suſannam vulnerantes ſanguinem è vulnere iam extraxerant? Planè; *quia infamia locum lapidationis geſſerat.* lib. 4 ſect. 2. n. 51. p. 454. Clau. 2.

Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris prius. Venerunt ſcilicet, ſiue reuelata ſunt, dum Suſannæ Angelicam carpunt innocentiam. *Peſſimorum enim ingenium, in criminum ſuorum excuſationem aſſerere, etiam in Angelis reperiri prauitatem,* lib. 7. ſect. 1. n. 19. p. 510. Peſſimorum eſt, aliorum commiſſa reuelare. lib. 7. ſect. 1. n. 43. p. 514. Quia commiſſa confingere? Clau. 3

Iudicans iudicia iniuſta. Iudex es, & innocentiam comminui procuras? *Principis quidem ac iudicis vocabulum ſonat hominum cuſtodem, ædificatorem: non perſecutorem, ſeu perditorem.* lib. 8. ſect. 3. n. 36. p. 566. Clau. 4

CONCIO VI.

Quj sit, ſub Schino. Dan. 13.

Dixit ſeni Daniel, *Species decepit te.* Et quando Salut. ſpecies vel cordatos non decipit? Sola Mariæ verè ſpecioſæ Suſannæ nunquam decepit aſpectantes ſed oculos mirum in modum acui fecit ad cæleſtium meditationem. Profectò de ſpecioſa Suſanna Maria ſic Richardus Laurent. lib. 5. *Speciem Mariæ ſignificauit Suſanna ſpecies de qua dictum eſt Presbytero, ſpecies decepit te. Porro de ſpecioſitate vera Suſanna Maria canit Eccleſia, Vidi ſpecioſam. Vere maria Suſanna ſpecioſa, quæ omni ſpecioſitati comparatur. Arborum ſpecioſitati, ſicut cedrus: ſpecioſitati hortorum. Hortus concluſus: ſpecioſitati gemmarum, venter eius eburneus diſtinctus ſapphiris, ſpecioſitati luminum, Quaſi aurora, pulchra vt Luna; ſpecioſitati herbarum, Nardus mea dedit odorem. ſpecioſitati florum, ſicut lilium; ſpecioſitati fructuum, ſicut fragmen mali punici; ſpecioſitati ædificiorum, vnde dicitur Arca, Thronus, Solium, Nauis, &c.*

Rogitanti ergo Danieli, qua ſub arbore videris Hiſtor. colloquentes ſibi reſpondit ſenex: ſub Schino peracta res eſt, Mendacium ſane, Daniel ait, tuis meritis, ac teſtimonio attemperatum confixiſti. Cum enim Schinus diuiſionem ſignificet, indicat planè nomen ipſum, te ab Angelo Dei, cuius ſententiæ miniſter, atque executor aderit, medium eſſe diſſecandum. Quare tu te tibi ſupplicij genus, & modum præfiniſti. Eo iam ſubmoto, alterum iudex aduocat ad examen, eumque hac oratione increpat, & coarguit: O ſenex ſcelerate, atque impie, è Chananæo potius, quam ſemine prognate e Iudæo, ſpecies illuſit oculis tuis, & in væſanum iſtud conſilium deduxit. Eodem, quo Suſannæ pudorem, artificio Iſraëlitidum fœminarum pudicitiæ parabatis inſidias. At filia Iuda, cuius hodie vitam in diſcrimen adduxiſtis, neque precibus veſtris, neque terrori ceſſit, vt veſtræ ſe libidini ſubiiceret. Nunc ergo, vt tui teſtimonij fidem probes, dic, cuius arboris vmbram adulterum iniquitas lucem fugiens elegit: Ille verò, ſub primo ait fuiſſe ad impuram illam conſuetudinem quæſitum diuerticulum. Ad quem Daniel, Tuo te teſtimonio quaſi gladio iugulaſti. Accommodatum eſt hoc quoque mendacium pœnæ, quam ſtatim pro tuis meritis exolues. Vt enim primus diuiſionem ſonat, ſic Angelus Domini gladio, quem manu geſtat, te me-

dium diſſecabit. Cum ſuo ſe teſtimonio manifeſtè ſenes confixiſſent; & illorum calumnia, & Suſannę innocentia ad vniuerſum populum perueniſſent: exclamauerunt omnes, & voce elata Dei fidelitatem extulere, illorum ſpem neque vacuam, neque hiantem relinquentis, qui ſuum ipſi vitam, ac honorem credidere. Et cum iam ſenes illi duo, Daniele Iudice, conuicti fuiſſent, falſum contra innocentem teſtimonium tuliſſe, conſurrexere omnes, & mutuo ſe cohortati, tale ſenibus inflixére ſupplicium, quale ipſi prius Suſannæ parauerant. Fecerunt autem quod olim præſcriptum erat à Moyſe, cùm quia interfecerunt illos, qui in diſcrimen adduxerunt: tùm quia innocentem inique oppreſſam iudicio à morte liberarunt. Qui autem Suſannam attati, ac mœſti quaſi ad funus proſequebantur, nempè ipſius parentes ac cognati, Ioachimuſque vir eius: alio iam animo, ac vultu laudauerunt eum; quod nihil in filia, ac vxore deprehenſum eſſet indignum. Porro ex eo tempore in annos plurimos magnam apud ſuam patriam opinionem, ac nomen conſecutus eſt Daniel. Clau. 1.

Rectè mentitus es in caput tuum. Et ecce Angelus Dei accepta ſententia a Deo ſcindet te medium. Profectò *peccatores ipſa delicti forma Deum quaſi edocent, quonam modo ſit eos punitarus.* lib. 9. ſect. 1. n. 45. p. 576. Clau. 2.

Sub ſchino, ſub prino. Ecce Angelus Dei ſcindet te medium. Ex nobis contra nos prodit gladius ſciſſurus. *Peccator ſibi inimicus eſt, aduerſumque ſe ipſum aciem producit.* lib. 7. ſect. 3. n. 37. p. 534. Clau. 3.

Ecce Angelus Dei accepta ſententia a Deo, ſcindet te medium. Cœleſtis Iudicis ſententia manifeſtatur innocentia, iniquitas reuelatur. *Soli igitur Deo Iudici extremóque iudicio reſeruandum, dignoſcere: numquis bonus, aut malus ſit.* lib. 8. ſect. 3. n. 51. p. 565.

Sed filia Iuda non ſuſtinuit iniquitatem veſtram. Clau. 4.
Liberam ſe ſemper expoſuit vel acta calumniis, vel vi exacta. *Iuſti quidem vel dum vinculis illigantur, & impiorum funibus conſtringuntur ſemper liberi, ac ſoluti incedunt.* lib. 5. ſect. 3. n. 35. p. 472.

INDEX

INDEX RERVM,
QVÆ IN HOC PRIMO,
ET SECVNDO VOLVMINE
CONTINENTVR.

A

Ablutio.

ABLVTIO crebra animi neceſſaria; mundiali enim puluere, vel religioſa corda ſordeſcunt. n. 29. p.512.

Panis cæleſtis crebrâ præmiſſâ diligentiſſimâ Ablutione accipendus eſt. n. 60. pag.517.

Abſolutio.

In occaſione delinquendi conſtitutus quomodo poteſt Abſolutionis beneficio frui? n.46. p.293.

Abſtinentia

Deficit caro in Abſtinentiæ conſpectu. n. 44. p.413.

Actio.

Actiones parentum ſchola ſunt, vbi filij edoceantur, quid gerendum.n.33.p.321.

Vile admodum, proximorum Actiones curioſè requirere, crudele, iniquum.n.32.p.388.

Adoratio.

Sciens Dominus, quòd omnia illa dedit ei Pater in manus, ſolum Patrem Adorandum eſſe aſſeruit. Accepiſſe enim à Domino cuncta, ratio potentiſſima eſt, ne animus datorem contemnat, alij libans adorationem. n.129.p.434.

Aduerſitas.

Ille verus amicus, qui in proſperis non ſolum, ſed & in Aduerſis dilectum ſequitur. n. 25. pag.6.

Aduerſitas Principibus,Regibus, Equitibus, Primaribus terræ ſuadet, ad Ieſum reuocari.n.12. pag.325.

Adulatio.

Semper Adulatio exitiales parit effectus n. 47. p.654.

Adulterium.

Deprehenditur in Adulterio mulier.Quia adnatum crimini luxuriei, illicò reuelari. n. 26. p.441.

Horror ſupplicij Adulterij ingentem timuit iniquitatem. n.34. p.441.

Viri adulterium æquè, imò ſæpe magis, criminoſum lapidibus addicendum. n. 47. p.444.

Illud ipſum adulterij noxâ contaminari, dilapidatio, imo gehenna eſt.n.54 p.445.

Laſciuis ſæpe diuina vltio repentè præparatur. n.60.p.446.

Vide, *Luxuria.*

Ædificium.

Illa nunquam obruuntur Ædificia, quæ curandis pauperibus eriguntur.n.43.p.608.

Ægritudo.

Euchariſtia præſentiſſimum cunctis Ægritudinibus medicamen eſt.n.28.p.31.

Ægritudines reliquaque corporis incommoda à peccatis habent exortum.n.18.p.142.

Ægrotus.

Plura circa Ægrotos miracula. n.12.p.171.

Ærumna.

Ingemiſcit Dominus,dum videt hominem cæleſtis patriæ filium tot in terra Ærumnis diſturbari. Hominis dies mali adeò, vt ſint omnium miſeriarum colligatio.n.35.p.203.

Æternitas.

Cæteris temporis momentis homini incognitis piſcinæ ſalutaris vndæ mouebantur. Vt euigilet, qui ignorat, è quonam inſtanti ſalutaris, aut exitialis dependeat Æternitas.n.35. p.127.

Oportet periculum facere de rebus caducis, ac Æternis; vt ſciamus, quænam ſint exquirenda. n.32.p.380.

Affectus.

In prauis, aut rectis geſtis intentio, & Affectus præcipuè à Domino aſpectatur. n. 43. p.193.

Veræ penitudinis documentum eſt, ſi animus non facilè priori accendatur affectu. n. 31. p.486.

Prauus Affectus cæcus omnino tenebras ponit lucem, mendacium exponit veritatem. n. 55. p.587.

Alienigena.

Voſſus Alienigenæ gratitudo n.12.p.116.

Alimentum.

Commendabilis Princeps ille, qui expenſis propriis ſubditos Alit laborantes, ſeu dimicantes. n.57.p.220.

Ambitio.

Omnium criminum Ambitio eſt radix. n. 24. pag.262.

Amicus.

Ille verus Amicus, qui in proſperis non ſolum, ſed & in aduerſis dilectum ſequitur. n. 15. pag.6.

Ille verè Amicus qui veritate obiectâ, circa cuncta, quæ ad amicum ſpectant numquam aſſentationi ſtudet. n.57.p.278.

Nil amico dignius, quàm propter amicum aduerſa pati. n.62.p.278.

Si propinquus, & Amicus celſioris meriti ſit, haud debet poſthaberi, quia propinquus, & amicus: ſed potiùs reliquis anteferri? n.6.p.357.

Felicitas non eſt dicenda, quæ amicis non communicatur. n.22.p.359.

Sponſi Amicus in cunctis non propria quidem, ſed dilecti commoda quærit. n.49.p.383.

Vide, *Propinquus.*

Amor.

Frequens Eleemoſyna licet paruula, Amoris diuini conciliatrix eſt. n.48.p.276.

Chriſtus vitæ ac mortis Dominus ibat, non cùm hoſtes conarentur: ſed pro libito moriturus. Vt vltrò ſeſe morti pro te offerentem ardentiſſimo, debito quidem Amore proſequare. n.21.p.477.

Angelus.

Peſſimorum ingenium, in criminum ſuorum excuſationem aſſerere etiam in Angelis, ſeu perfectis viris reperiri prauitatem. n. 19. pag.510.

Anima.

Cuilbet homini Anima filia vnica debet eſſe dilecta. Et quiſnam cordatus, vnicam non curet æternùm cuſtodire. n.20.p.326.

Si Peccato Anima moriatur, non differenda cura reſurrectionis: ſed mox ei totum ſtudium impendendum. n.55.p.327.

Totus vbertatis Dominicæ fons ita ſingilatiter vnius ſitientis ori apponitur, ac ſi omnibus non pateret. Vt vnius Animæ ineffabile pretium expendatur; ſi ſitit, ſufficiens eſt ad excipiendum totum. n.42.p.502.

Animus.

E fonte pœnitentiæ Animi pulchritudo. n.28. pag.85.

Mendicus fallitur, aſſerens à Deo peccatores non exaudiri; Audit enim & cum veniam peccatorum petunt, & quidquid attinens ad Animum poſtulant. n.44.p.88.

Animi lepra quanto labore cæleſtis medici ablata. n.48.p.99.

Animus, qui à corpore fuit ad vitia portatus, corpus portet ad mandatorum obſeruationem. n.51.p.137.

Animus à ſordibus quantumuis dilutus poſt tergum Domini, quaſi omnino ſordidus, denuóque diluendus deprehenditur, ſi à tergo Dei eleuetur ad faciem. n.45.p.330.

Animi cæcitas, vide, *Cæcitas.*

Apoſtolus.

Quàm difficilè Apoſtoli à Domino ſeparantur; Quia & dulcedine priuantur præſentiæ eius, & imminentium malorum amaritudine potantur. n.7.p.22.

Aqua.

Aqua in vinum I.

Maria indicans meri defectum.

Illæ nuptiæ, quæ inuitato Deo, colligantur, minimè diſſoluuntur. n.27.p.341.

Illicò apud nuptias vinum deficit. num.31. pag.342.

Deipara, vino deficiente lætificante, procurat coniugibus mirabilem vini conuerſionem, ſeu Euchariſtiæ frequentiam. n.36.p.343.

Cùm vinum non omnino euacuatum eſſet, aſſerit Deipara, illos vinum non habere. num.41. pag.344.

Monet Virgo miniſtros, vt ipſi propriam cauſam gerentes miraculum cum ipſa efflagitent. n. 46.p.344.

Miraculum dominus excitauit, precanténe matre, an ipſa neceſſitate poſcente? n.53.p.345.

Licèt hora nondum aduentarit, tamen precibus dominus exoratur, vt ante tempus hora præſentetur. n.57.p.346.

Aqua in vinum II.

Miraculi patratio.

Sex hydriis dominus totidem cæleſtis doctrinæ documenta prælibat, quam quidem ſalutarem doctrinam miraculo intendit confirmare. n.30.p.350.

Non verbi externum ſonum, ſed internum præcipientis domini affectum obedientiæ magiſtra Maria exequitur. n.37.p.351.

Vilis aquæ commutatione, facili ſumptu magnum à Domino conuiuæ munus acceperunt. n.42.p.352.

Chriſtus quodammodo nolens, à Mariæ precibus coactus eſt. n.46.p.353.

Mundus primò bonum vinum apponit, in fine fæces: (ſi ſic vocitandi labores) Deus autem primùm fæces, in fine meri ſuauitatem. n. 50.p.354.

Archiſynagogus.

Archiſynagogi filia. n.12.p.325.

Vide, *Mortui Suſcitati VIII.*

Aſpectus.

Confert ad ſubditorum inopiam ſubleuandam, miſeros propriis oculis à Principibus Aſpectari, Prouinciam percurrendo. num. 36. p. 472.

Auaritia, Auarus.

Auaritia homines immutat in beſtias diuerberandas, percutiendas. n. 32 p. 54.
Inextinguibilis Auarorum ſitis eſt. num. 19. p. 253.
Auaritia alumnos ſuos mendaces exponit. n. 50. p. 611.

Auditor.

Concionatores, ac Doctores debent, pro Auditorum captu ſermonem profundere. num. 26. pag. 19.
Neceſſaria Auditorum æſtimatio circa miniſtros Euangelij, vt doctrina ſalubriter euulgetur. n. 39. p. 463.

Aulicus.

Aulici monentur, ne tantum Principum voluntati exequendæ ſtudium impendant, vt Dei præcepta tranſgrediantur. n. 37. p. 524.

Auxilium.

Deſperatis rebus humanis certius cæleſte Auxilium aſſolet præſentari. n. 26. p. 16.
Præſentiſſimum Dei Auxilium ac protectio iis adeſt, qui in operibus vni addicuntur Conditori. n. 11. p. 658.

B

Baptiſma.

NOſtrum Baptiſma patens ſpiritus, vitæ fons. n. 49. p. 390.

Beatitudo.

Ineffabilis prorſus cæleſtis Beatitudinis præſtantia. n. 1. p. 364.

Benefactor.

Proprium grati animi eſt, in Benefactore nihil adſpicere, quod offendat, omnia commendabilia reputare. n. 40. p. 88.
Quis Benefactorem non ſequatur? num. 46. p. 663.

Beneficium.

Deus rogari vult, amat preces à fidelibus profundi, ad Beneficiorum largitionem. n. 30. pag. 17.
Taxatur communitas, quæ poſtulans communiter, de Beneficio accepto haud communiter gratias referre curauit. n. 11. p. 116.
Maius piaculum, poſt accepta Beneficia delinquere. n. 19. p. 144.
Ex Beneficentia in homuncionem collegit Paralyticus Chriſtum eſſe diuinitate conſpicuum. n. 36. p. 144.
Acceptis Beneficiis laudis actio debetur. n. 53. p. 186.
Iterum. Vox laudis inſequi debet Beneficij acceptationem. n. 18. p. 207.
Poſt acceptum Beneficium docet Dominus reliquias colligere, id eſt, nec minima obliuiſci Beneficia. n. 14. p. 229.
Ingratus ille, cui Beneficium acceptum non eſt impulſio, vt ad templum, acturus gratias, proficiſcatur. n. 48. p. 257.
Cæleſtia Beneficia linguam noſtram pium excitant ad eloquium. n. 27. p. 507.
Non ſemper Beneficia largiri, eſt præcipuæ ſignum dilectionis; nec documentum irati Numinis à muneribus abſtinere. num. 28. pag. 461.
Id eſt iniquorum ingratorum ingenium, vt ex accepto vberiori Beneficio concipiant vberius malè faciendi incitamentum. num. 60. pag. 549.
Ingrati immanis nequitia ex Beneficiis Dei fit audacior ad maiora delicta. n. 37. p. 575.
Taxantur ingrati, qui poſt Beneficia accepta non ſolùm opera pia non exerunt, ſed nec verba profundunt. n. 17. p. 594.
Hoſtem profectò ſibi conciliat, qui Beneficia impendit ingrato. n. 9. p. 640.
Ingratitudinis mos, Beneficia minuere ne de retributione tantâ curet. n. 34. p. 670.

Bellum.

Hoſtes Chriſtus haud imbecilli voce, ſed interrito animo mendaces appellat. Verax vir Bello aptiſſimus eſt, non nouit formidare vti mendax. n. 40. p. 636.

Bona.

Bona increſcunt, dum egentibus impenduntur. n. 22. p. 214.
Difficilis Bonorum multiplicatio ex actione gratiarum exoritur. n. 6. p. 243.
Bona æterna & temporaria eis filiis præparantur, quos parentes Dei curæ, & protectioni committunt. n. 13. p. 318.
Mundialium Bonorum inanitas, mendacium. n. 31. p. 342.
Cæleſtium, ac terreſtrium Bonorum diſſidio obiecto, ad cæleſtia inuitamur. num. 50. pag. 354.
Quàm ſtultum ſit, Deum intimè præſentem ſpernere; & peritura Bona tot laboribus quæritare. n. 16. p. 378.
Cuncta mundi Bona verè mala eſſe comperiantur. n. 75. p. 426.
Tam mala Mundi ſunt Bona, vt quodammodo data ſint Diabolo ob ſupplicium iniquitatis, vt cui voluerit poſſit diſtribuere. n. 12. pag. 431.

Bonus.

Soli Deo iudici, extremóque iudicio reſeruandum, dignoſcere num quis Bonus, aut malus ſit. n. 31. pag. 565.

Brutalitas.

Voluptatum amatores Brutalitate laborant. n. 12. p. 260.

C

Cæcitas.

Qvælibet animi Cæcitas luti maſſa, ſeu collyrio ſanatur. Vbi aſſero, ſuperbiæ, auaritiæ, luxurieique tenebras humanæ fragilitatis, ſeu mortalitatis memoriâ ablegari. num. 30. pag. 74.

Ex mundialis felicitatis puluere reliquo conficitur à Domino curandæ Cæcitati medicamen. Quis enim non videat, tenebris ablegatis, dum earumdem rerum, quas diligit terminum contemplatur. n. 64. p. 79.

Præſentiſſimum medicamen eſt, ad Cæcitatem mentis ablegandam, amaræ voluptatis, aut boni vilitatem meditari. n. 69. p. 80.

Cæcus natus I.

Ex dato lumine.

Cum Dominus lapidibus impeteretur, & fugeret, videt iuxta templi oſtium Cæcum, cui impertit lumina. n. 16. p. 72.

Viderúrne caſu miſer ille, caſu ne lumine donatur à Domino? n. 21. p. 73.

Mirum fuiſſet, ſi vidêns Cæcum, non illuminaret. n. 25. p. 73.

Quælibet animi Cæcitas luti maſſa, ſeu collyrio ſanatur. n. 30. p. 74.

Quæritant à Domino Apoſtoli, an ex aliquo peccato commiſſo cenſus, aut redditus ſit Cæcitas illa? n. 41. p. 76.

Contemplati Apoſtoli homuncionem in tenebris ambulantem, illicò congruè peccati recordantur. n. 45. p. 77.

Incidentes Apoſtoli in peccatum Cæci illius, mox ad parentum memoranda peccata pertexere. n. 49. p. 77.

Licèt deliquiſſet Cæcus, & eius parentes, Chriſtus curat eorum exceſſus diſſimulari. n. 54. pag. 78.

Luto facto, appoſito oculis, lucem Dominus Cæco reſtituit. n. 59. p. 79.

Ex mundialis felicitatis puluere reliquo conficitur à Domino curandæ Cæcitati medicamen. n. 64. p. 79.

Chriſtus lutum ſuper oculos Cæci apponit, vt aſpiciat qualitatem bonorum quæ amauit. n. 69. p. 80.

Cæcus natus. II.

Ex Iudaeorum cæcitate.

Quàm appoſitè Cæcus referens oculorum illuminationem, omninis I E S V memoriam geſſit. n. 24. p. 85.

Non ſolùm Cæcus è fonte Siloë videt, ſed & totus abluitur, pulcher exurgens. num. 28. pag. 85.

Dominus Cæcum ad ſalutarem fontem immittit: Cæcus autem ipſe abiit, lauit, & vidit. n. 32. p. 86.

Nullius momenti mendicus ſe magnæ æſtimationis virum oſtentat, ex nuda veritatis prolatione. n. 36. p. 87.

Mendicus non reſpicit, an Chriſtus ſanctus ſit, nécne: ſolummodo ſe beneficium accepiſſe recordatur. num. 40. pag. 88.

Mendicus fallitur, aſſerens à Deo peccatores non exaudiri. n. 44. p. 88.

Calamitas.

Difficillimè ſe ad meliorem mentem peccator ille reuocat, qui actus Calamitatibus ad id obuenientibus vt pœniteat, minimè reſipiſcit. n. 19. p. 290.

Calumnia.

Oportet, virum egregium muneri publico incumbentem Calumniam minimè diſſimulare, quæ morum integritatem lædit. n. 82. pag. 628.

Dum Calumniis vulneratur innocentia, ipſius gloria aſſolet rutilare. n. 87. p. 629.

Cato.

Deficit Cato in abſtinentiæ conſpectu. num. 44. pag. 413.

Charitas.

Aſſolet fidelium Charitas, ciuiúmque pax mœnia eſſe Reipublicæ. n. 33. p. 191.

Quàm perfectus ille; qui non ſolùm iniquos inter, ſed inter iuſtos curat Charitatis perfectione præſtare. n. 44. p. 599.

Chriſtus.

Vbique Chriſtus ab hominibus cognoſcitur ex munificentia ſalutari. Noſtra deſidia, hinc colligo, perire nos, ſi paratum ſemper apud ægrotos Medicum aduocare pigritamur. n. 10. p. 28.

Chriſti perfecta laus inuidis Iudæis cedebat in ruinam. n. 33. p. 63.

Chriſtus Præſul optimus nete fuit ouibus præcipue ſalutaris, quem Paſtores quique imitari debent. n. 11. p. 171.

ad Chriſtum non peruenie, qui non ſequitur ipſum. n. 16. p. 214.

Tunc verè Chriſtus noſter eſt, nobiſque commoratur, cùm laboribus defatigamur. n. 22. pag. 396.

Vide, I E S V S.

Ciuis.

Adnatum ciuibus eſt, Ciuibus illuſtrioribus effectis inuidere. n. 50. p. 465.

Ciuitas.

ad Ciuitatis portam humandum cadauer. Vt Ciuitatem ingreſſuris, inibique operaturis mors ante oculos obuerſetur. n. 10. p. 298.

Cogitatio.

Mala Cógitatio, ſermo iniuſtus, opus prauum impuritate exundat. n. 26. p. 533.

Cognatus.

Hoc Cognatorum ingenium, nihil aliud ex te, quàm propria lucra quærere: ad alia quæque re-

pellunt cognationis ius. n.49. p.547.
Vide, *Propinquus.*

Commoditas.

Sunt quibus animi ægritudo, id eſt, peccatum, ſiue mors ipſa Commoditatem pariat: hi viuunt veneno, captiuitate regnant. num. 23. p.133.
Præſules non ſuæ, ſed ſubditorum Commoditati inſeruiant. n.10. p.222.
Per viam rectam incedentes plures greſſus perficimus. Qui ad rectitudinem huius viæ ſpectare minimè videntur, ad ſecularia Commoda properantes non proficiunt in via. n. 38.p.389.

Communio.

Ad innumera matrimonij incommoda ſubeunda, neceſſarium ſubſidium frequentia Communionis.n.36.p.343.

Communitas.

Antiquorum ſanctiſſimorum Patrum querela in indignè Communicantes, qui non dilutis manibus, ad Altare accedunt, panem cæleſtem ſumpturi. Qui quidem crebrà præmiſſa diligentiſſimà ablutione accipiendus eſt. n. 60.p.517.
Taxatur Communitas, quæ poſtulans communiter, de beneficio accepto haud communiter gratias referre curauit.n.11.p.116.

Concilium.

Licèt cuiuſuis peccatoris flagitium contra Deũ perpetratur, improborum collectio ad Deum dirigitur.n.20.p.572.
Senatores, non debent ad Concilium accedere: vt reſolutionem iam ſumptam exequantur, ſed vt, auditis ſociis, quid ſibi videatur, proferant, ad maiorem Reipublicæ vtilitatem. n.26 p.573.

Concionator.

Concionatores, ac Doctores, pro auditorum captu ſermonem profundant.n.26 p.39.
Concionatores, ne palam Sacerdotalis ſtatus præcipuè præſulum vitia carpant: ſed prudenti aſtu in aliis corripiant n.24.p.52.
Egregij Concionatoris eſt, non peccatores, ſed peccata increpare.n. 35.p. 167.
Panis ſeu doctrina integra audientibus oblata non proficit. Contra Concionatorum ambages, & inuolucra.n.36 p.226.
Illuſtrantur ſacri Verbi Præcones verbo, & actionibus vtentibus ad Orbis reductionem. n. 11. p.385.
Sic in vrbibus clamare debent Concionatores, ac ſi apud deſerta clamitarent, & agricolis ignorantibus verba proferrẽt; ne ob nimis artificioſum ſermonem Dei myſteria minimè calleantur.n.24.p.386.
Neceſſaria auditorum æſtimatio circa miniſtros Euangelij, vt doctrina ſalubriter euulgetur. n 39.p.463.
Apud conciues, Illoſtres quique minori pretio habentur, imo deſpiciuntur; quia virtutes non conſiderant, ſed fragilem infantiam recordantur. Vnde monentur Concionatores, patriæ fines fugere, auditorum profectus ſtudioſi. n. 45.p.464.
Vide, *Euangelij Miniſter.*

Concupiſcentia.

Concupiſcentiæ lethalis ægritudo.n.23.p.313.

Confeſſio.

Illud ipſum homines peccata Confiteri; tacere eſt, nemini eſt dicere.n.16.p.102.
Illud ipſum, ac obticere delicta, idem eſt, ac præconis voce euulgare, quæ operis Confitendo. n.26.p.182.
Niſi priùs è pectore tuo delinquendi occaſio ablegetur, haud Confeſſioni ſalutari operam dabis.n.32.p.182.
Non ſufficit verè Confitenti, cuncta peccata aperire, niſi ſimul ſtudeat, à praua conſuetudinis cæcitate omnino liberari, ab amore delicti perfectè eripi.n.39.p.184.
Erga eum qui delicta Confitetur, Dominus ſeſe munificentiſſimum exhibet.n 45.p.184.
Viuit animus, dum lingua crimina Confitetur; moritur dum obticere curat. Vnde in linguæ manibus vita, ac mors ſtatuitur.n. 49. p.185.
Solius Ieſu laboribus acti facinus eſt, ſurdum peccatorem ad Confeſſionem criminum excitare. n.24.p.202.

Confundere.

Per infirma fortia quæque Deus Confundit. n 53.p.195.

Conſcientia.

Bona Conſcientia quando nouit corripi formidine? n.10.p.13.
Confeſſione fideli grauata Conſcientia ab onere expeditur.n.41.p.399.
Indicamentum exhibet, Conſcientiæ grauibus criminibus vulneratæ, qui facilem ſe ad publicanda proximi piacula præbet.n.32.p.523.
Propriæ Conſcientiæ priùs oportet medicamina adhibere, quàm proximorum incumbere valetudini.n.10.p.459.

Conſiliarius. Conſilium.

Principes non ſcientes haud dedignentur, alterius ſapientioris Conſilio ſubiacere.n.48.p.218.
Pium Dominus Philippum appoſitè adiit Conſiliarium. Conſiliarius enim impius conſilium ſalutare non exhibet.n.52.p.219.
Principes res egregias geſturi, probos priùs adire debent Conſiliarios.n.45.p.363.
Cuiuſuis Conſilij, è quo lex, aut mandata Dei ablegantur, exprimo exitium in Rempublicam. n.12.p.571.

Conſolatio.

Poſt laborem grauem ingens Conſolatio ſuccedit.n.35.p.17.

Conſortium.

Moneo peccatores ad meliorem mentem conuerſos, obſtare quidem propoſiti perſeuerantiæ iniquorum

iniquorum Conſortia.n.43.p.256.
Vide,*Societas.*

Conſuetudo.

Nullus tam deprauatus animi habitus,nulla tam deſperata Conſuetudo , quæ non ſanetur , ſi hominis adſit pœnitentis diligentia. num. 17. p.150.
Adeò difficilè inueterati animi Conſuetudo ablegatur,vt vel ipſi Deo hic labor,hoc opus eſſe videatur.n. 8.p.179.
Cæleſtis Medicus non per tranſennam , diuturno miniſterio , ægrotantis incumbit curationi. Contra ſpirituales Medicos peccatorum inueteratam ægritudinem in inſtanti aboleri exiſtimantes.n.14.p.180.
Mortuus peccator Conſuetudinis prauæ pondere preſſus,difficulter reſurgit.n.17.p.305.

Conuerſio.

Pretioſa temporis particula , ad Conuerſionem; vbi innuitur peccatoris ſtultitia,qui tam longa tempora diſperdit.n.62.p.491.
Tam difficilis inuidi Conuerſio , vt penè impoſſibilis eſſe videatur ; quia quo alij viuant,ipſe moritur. n.20.p.606.

Conuiuium.

Damnantur comeſſationes,Conuiuiorumque ſecularium exceſſus, vitiorum illectamenta,quæ vt fugias,Ieſum inuita n.26.p.254.

Correptio.

Sacerdotalis libertas innuitur circa delinquentium Correptionem.n.21.p.522.

Crimen.

Plerumque filiorum Crimina aſſolent à parentum iniquitate deriuari.n.49.p.77.
Quàm gratus oculis numinis , qui poſt magna Crimina magnam oſtentat humilitatem.n.20. p.110.
Pœnitens nunquam debet circa Crimina præterita ſecuritate frui , amplius curet abluere.n.9. p.156.
Omnium Criminum ambitio eſt radix n. 24.p.262.
Diuturni Criminis comes infamia.n.23.p.290.
Adnatum iniquitati,pronius publicari,quia Crimen nullum occultum.n.53.p.292.
Inflictæ pœnæ nos à Crimine reuocant num.21. p.306.
Æſtum Criminum ſequitur deſolatio rerum. n. 7. p.467.
Peſſimorum ingenium , in Criminum ſuorum excuſationem aſſerere , etiam in Angelis , ſeu perfectis viris reperiri prauitatem. num. 19. p.510.
Edocemur , Criminis inſtrumenta poſſe nos virtuti litare,ne omninò repentè abſtracti ab indifferentibus , virtus fortè horribilis appareat. num. 53. p.600.
Comes inſeparabilis Criminis manifeſtatio eſt. n.32.p.621.
Vide,*Delictum,Peccator,Peccatum.*

Cruciatus.

In ſe ſperantes Deus eripit a Cruciatu. num. 17. p.239.

Cupiditas.

à Cupiditatibus animus tenetur, non ipſe tenet cupiditates.n.26.p.165.

D

Dæmon.

Viri prudentes nullam paruulæ imperfectionis Dæmoni rimulam relinquunt,quà poſſit intrare.n.47.p.194.

Defectus.

Laudes proximi difficilè creduntur , etiam poſt teſtium aſſertionem;cùm opprobria,aut Defectus ſine teſte credantur.n.1.p.356.
Phariſæos nobilitate conſpicuos deſpicit Dominus, quia Diſcipulorum Defectus (falsò quidem excogitatos)aperuêre. Viliſſimos enim ſe oſtendunt , qui aliorum maculas euulgare audent.n.14.p.509.
Nunquam non Magiſtro ſeu Præſuli Defectus ſubditorum , aut diſcipulorum tribui aſſolent, n.24.511.
Aptè adnotat Euangeliſta Scribas , ac Phariſæos hoſce omnium peſſimos eſſe:vtpote qui Diſcipulorum Defectum (confictum quidem) euulgauerunt. Peſſimorum enim proprium eſt,aliorum commiſſa reuelare.n.43,p.514.

Defunctus.

Pietas circa Defunctorum obſequia Deo gratiſſima eſt,cantabilis,celebranda.n.37.p.609.
Vide,*Mors,Mortui ſuſcitati.*

Delictum.

Illud ipſum,te obticere Delicta,idem eſt , ac præconis voce euulgare , quæ operis confitendo. n.26.p.182.
Niſi prius è pectore tuo Delinquendi occaſio ablegetur , haud confeſſioni ſalutari operam dabis n.32.p.183.
Non ſufficit verè confitenti , cuncta peccata aperire, niſi ſimul ſtudeat , à praua conſuetudinis cæcitate omnino liberari , ab amore Delicti perfectè eripi.n.19 p 184.
Erga eum qui delicta confitetur , Dominus ſeſe munificentiſſimum exhibet.n.45.p.184.

Delinquens.

Tam mirabilia miſericordiæ opera ſunt , vt amplius te Deliquiſſe , quodammodo vberioris meritum pietatis.n.27.p.134.
Se tunc hominis amicum Deus oſtendit,cum Delinquentem corripit : inimicum autem , cùm nos impunè delinquere ſinit.n.23.p.272.
Lethaliter Delinquens ſomnus letho traditur. n.11.p.305.
Tribulatio lucem nobis præſtat , qua miſerum Delinquendi ſtatum dignoſcamus.n.11.p.468.
Curare debemus , ne vlla licet inculpabiliter occaſio Delinquendi proximo exhibeatur. n.31. p.544.

Deſiderium.

Deſideria dilata animum reddunt cæleſtium munerum capaciorem.n.25.p.44.

Lacrymæ ex corde profluentes, & animi reſurrectionem, & quælibet cordis iuſta Deſideria conſequuntur.n.36.p.302.

Deſolatio.

Æſtum criminum ſequitur Deſolatio rerum. n.7.p.467.

Deſperatus.

Deſperatis rebus humanis certius cæleſte auxilium aſſolet præſentari.n.26.p.16.

Deuotio.

Acriter puniendi, qui Deuotionis, aut ſacrificij prætextu, crimini alicui ſtudium impendunt n.45.p.56.

Vide, *Amor*, *Obſequium*.

Deus.

Qui ſecum Deum habet, inter procellas ſecuritate fruitur n.20.p.15.

Deum reſpicere, idem eſt, ac hominum miſereri. n.25.p.73.

Quidquid erga homines Deus poteſt, vult exequi ſi vaſa oleo decurrenti apponantur. n.23. pag.95.

Is eſt Deus, vt circa miſericordiæ elargitionem nulla quodammodo præſcripta ſeruet, nullas moras patiatur.n.42.p.113.

Inter ſeruire Deo, aut hominibus maximè diſtare oſtendo.n.37.p.135.

Cogendus affectuoſo ſtudio, ne diſcedat ab homine Deus, poſtquam conſtanter eſt requiſitus. n.26.p.174.

Amat Dominus ditiſſimus propter ſeipſum ſolummodo requiri.n.28.p.232.

Dei in homines miſeros liberalitas prona moras minimè patitur.n.23.p 319.

Si mundus magna commutatione vilia dona largitur. Deus commutatione nullà, nullo ſumptu (leuiſſimo vtique pretio) dona magna largitus eſt,n.42.p.352.

Qui videt Deum laborum ſocium minimè de ſpecialibus tribulationibus, quas patitur (vel reliquis pace fruentibus) conqueritur.num.17. pag.358.

Deus dulcia amaris immiſcet, ne filij (Iuſti videlicet) ſuperbiâ diſtrahantur.n.13 p.366.

Quàm ſtultum ſit, Deum intimè præſentem ſpernere;& perituta bona tot laboribus quæritare.n.16.p.378.

Deus miſericors impios continet, ne iniquitati operam impendant: ſicut iratus improbos in ſui conſilij manu relinquit, vt exequantur. num.55. pag.490.

Dei, ac peccatoris, contentionem meditere, dum peccator infenſiſſimè deſpicit Deum, Deus impenſiſſimè diligit peccatorem.n.67.p.492.

Deus vindicator exſurgit, dum fideles acti iniuriis, patienter tolerant, parcuntque calumniatoribus. n.12 p.520.

Deus morem ſolet gerere peccatori: accedenti ad ſe hæret, fugientem fugit.n.50.p.526.

Non recedit Deus à peccatore, niſi delinquendo prius ipſe à Domino diſcedat. num.25. pag.642.

Non in morem temporarij Principis, ſcit Deus reſpicere,& non bona largiri: Deus reſpiciendo miſeretur.n.52.p.664.

Diabolus.

Curat Diabolus, inter Deum & homines ſeminare diſcordias, vt eos erga Deum ſeparet ab affectu. n.70.p.425.

Diabolus ſi hominem poteſt fame ad Tartarum exturbare, haud plenum adducet. numer. 81. pag.427.

Dignitas.

Primi in Dignitate, primi in numinis laude debent oſtendi.n.16.p.223.

Adeò lubricus faſtigij locus eſt, vt caſus ſit illi adnatus.n.92.p.428.

Dilectio.

Documentum eſt vberioris Dei erga nos Dilectionis, ſi grauioribus certaminibus agitemur. n.31.p.8.

Non ſemper beneficia largiri, eſt præcipuæ ſignum Dilectionis: nec documentum irati Numinis à muneribus abſtinere.n.28.p.461.

Directio.

Edocentur Præſules, Patres familias, Concionatores, Magiſtri, eorum munus eſſe ſolum Dirigere,& precari, ad Deum autem vim Directioni addicere pertinere, ad directi reductionem. n.20.p.101.

Diſcordia.

Excidium fatale ibi, vbi animorum diuiſio reperitur.n.38.p.192.

Curat diabolus, inter Deum & homines ſeminare Diſcordias, vt eos erga Deum ſeparet ab affectu.n.70.p.425.

Diſſimulare.

Imprudentis Rectoris eſt, omnia ſubditorum piacula affectatè callere: prudentis autem multa Diſſimulare.n.27.p.607.

Diues.

Qui opera eleemoſynæ gerit, non exhauritur, ſed nimium diteſcit.n.10.p.229.

Apud iniqua tribunalia Diues ſpectatur, & abſoluitur: pauper deſpicitur,& damnatur. n.45. pag.576.

Doctrina.

Panis ſeu Doctrina integra audientibus oblata non proficit. Contra Concionatorum ambages,& inuolucra.n.36.p.226.

Seculi amatores, cæleſtis Doctrinæ præſcripta recipere non valent.n.26.p.485.

Dominus.

Taxabiles oſtenduntur Domini, famulis ad crimina miniſtris vtentes;& famuli ipſi miniſterium huiuſmodi exercentes adnati ſupplicio declarantur.n.49.p.489.

Domus.

Domus.

Dominus non rogatus diuertit ad domum, vbi de ſocru laborante gener ſollicitudine afficitur. Arguitur Domum Dei eſſe illam, vbi ſocerum & generum ſchiſmata non diuidunt. n.14.p.163.

Donum.

Sola cœleſtia Dona perfectæ ſatisfactioni parent. n.28.p.225.
Cœleſtia Dona exorbitare aſſolent.n.20.p.230.
Hoſtium Dona fallacia.n.97.p.429.
Nil ad vincendum validius, quàm donum; in Iudicum eruditionem.n.104 p.430.

E

Eccleſia, Vide, *Templum.*

Eccleſiaſticus.

IRam Dei ſubeunt, quicumque Eccleſiaſticâ dignitate, aut munere diteſcere curant.n.27.p 53.
De Republica actum, cùm ſpirituales perſonæ, Eccleſiaſtici viri, prætextu, aut ſimulatione virtutis, proprij affectus ſtudia ſequuntur. n.32. p.574.
Ex acceptis bonis Eccleſiaſtici viri comedant quidem affatim, ſed quod ſuperat ex proprio ſumptu pauperi apponant.n.16.p 245.

Eleemoſyna.

Bona increſcunt, dum egentibus impenduntur. n.22.p.224.
Homo dans pauperi ſubſidium, Deum habet ſecum: qui autem negat, longe a Deo commotatur.n.42.p.227.
Qui opera Eleemoſynæ gerit, non exhauritur, ſed nimium diteſcit n.10.p.229.
Quàm commendabiles prælati, qui plus dant egentibus, quàm accipiunt exhibendum. n. 10. p.244.
Ex acceptis bonis Eccleſiaſtici viri comedant quidem affatim, ſed quod ſuperat ex proprio ſumptu pauperi apponant.n.16.p.245.
Eleemoſynæ ſubſidia non pereunt, ſed mirum in modum exaugentur.n.31.p.247.
Frequens Eleemoſyna licèt paruula, amoris diuini conciliatrix eſt.n.48 p.276.
Eleemoſyna facta pauperi propinquo apprimè eſt ſalutaris, exitialis crudelitas in propinquos. n.44. p.525.
Commendantur viri illoſtres, ac nobiles fœminæ quæ immediatè pauperibus impendunt obſequia.n.32 p 597.
Eleemoſynæ inconſumptibilis gloriam illuſtro. n. 38.p.598.

Euangelij miniſter.

decet Euangelij miniſtros, conſtantia.num. 16.p.14
Commendabiles illi Doctores, ſeu Euangelij operarij, qui ingenioſa curâ proximorum ſaluti incumbunt.n.21.p.151.
Euangelici miniſtri, communes eſſe debent, non partiales verbi euulgatores n.22.p.173.
Euangelij miniſtri tunc præcipuè ſecuritate ſpirituali fruuntur cùm inter deprauatos operam impendunt miniſterio.n.10.p 561.
Vide, *Concionator.*

Eucharistia.

Si ex fimbriæ veſtimenti Ieſu contactu cuncti ſanantur ægroti, quid ex totius corporis ad pectus immiſſione: Profectò Euchariſtia præſentiſſimum cunctis ægritudinibus medicamen eſt.n.28.p.31.
Tangit Dominus Leproſum; vt oſtendat ſuæ viuificæ Carnis vim ad ſalutem impertiendam. Vbi de vitali Euchariſtiæ contactu. num. 28. p.96.
Euchariſtiæ efficacia, ad luxuriei ignem extinguendum.n.40.p.453.
Vide, *Communio.*

Euentus.

Quàm miſeri, quorum ſalus æterna, aut mors ab incerto dependet Euentu n.21.p.73.

Exaltatio.

Iuſta à Domino humilitatis retributio Exaltatio eſt.n.55.p.391.

Exemplum.

Exemplum verbo eſt efficacius,n.20.p.214.

F

Factum.

MVlti Factis abnegant, quod verbis profitentur.n.39.p.581.
Quod in occulto geritur, quaſi non Factum poteſt affirmari.n.16.p.561.

Fames.

Vt Chriſtus perfecti ieiunij normam relinqueret, famem eſt paſſus. Contra ieiunantium ſaturitatem, Famis non tolerantium cruciatus. n.70.p.416.

Famulus.

Taxabiles oſtenduntur Domini, Famulis ad crimina miniſtris vtentes; & Famuli ipſi miniſterium huiuſmodi exercentes adnati ſupplicio declarantur.n.49.p 489.

Fauor.

Quàm citò mundialis hominum Fauor, ſeu gratia euaneſcat n.43.p.389.

Febris.

Chriſtus febricitantis fœminæ Febrem increpat. Quia egregij Præſulis, Patris, Concionatoris eſt, non peccatores, ſed peccata increpare.n.35. p.167.

Felicitas.

Nullus ad portum Felicitatis pergens, ſæcularis pelagi effugit itas.n.18.p.24.
Nec Felicitatem appellarim, quæ amicis non communicatur.n.22.p.359.
Lætitia, Felicitas, dies bona ex præmiſſa oratione auſpicanda.n.27 p.160.
Nullum fundamen in vita, aut Felicitate peccatoris eſt, cùm diuturnitas vitæ ac felicitatis à conſcientiæ

…puritate procedat. Vita æterna piè ſibi, vita impiorum vel hîc gehenna eſt. n.9.530.

Feſtum.

Iudæi murmure, itaque in ipſum inſurgebant, minimè de piaculis pœnitentes. Aſt ſola pœnitentia, & deuotio diem Feſtum Domino gerunt.n.26.p.564.

Fides.

Fides feruens præpoperam conſequitur votorum executionem. n.30.p.328.
Nec ſufficit, te corde credere, niſi operibus rectis te fidelem oſtendas.n.37.p.501.

Filia.

Non poteſt viuere Filia, quæ parentum præſentiæ non illigatur.n.12.p.334.

Filius.

Plerumque filiorum crimina aſſolent à parentum iniquitate deriuari.n.49.p.77.
Contra querelas eorum parentum, qui filiorum immaturum interitum lamentantur.n.14.p.299.
Rurſus.Contra parentes nimium querulos e Filiorum immaturo fato.n.35.p.308.
Auerſos à Deo attrahit tribulatio Filiorum. n.18. p.313
Bona æterna & temporaria eis Filiis præparantur, quos parentes Dei curæ, & protectioni committunt.n.13.p.318.
Ille à parente affirmandus eſt Filius, qui eius virtutes imitatur.n.19.p367.
Dignoſcuntur veri Filij non tam ex ſanguinis propagatione, quàm in æmulatione paternæ pietatis.n.38.p.662.

Fœmina.

Edocentur Fœminæ coniugio illigandæ præcedentem nuptias impudicitiam cauſam eſſe diuortij n.27.p.341.
Satanas ex vrbe recedit Dominum in deſerto tentaturus. Quia apud vrbem relinquit fœminas ſui vicarias, homines illectamentis alligaturus.n.17.p.409.

Formido.

Bona conſcientia quando nouit corripi Formidine? n.10.p.13.

Fortis.

Per infirma Fortia quæque confundit Deus.n.53. p.195.

Fortitudo.

Pœnitentia Fortitudinis domus, arx tutiſſima eſt, ad hominis protectionem. n.23.p.159.

Fragilitas.

Quis homo non parcat humanæ Fragilitati?n.44. p.453.
Caput noſtrum Ieſus fugit periculum non vt proprium, ſed vt membrorum eius. Se etenim fragilem, & querulum oſtentat, vt ex Fragilitate humana exortas querimonias fidelibus ſuis vitio nullus adſcribat.n.36.p.545.

Eſcob.& Mend.in Euang. Temp.

Fraus.

Laudantur miniſtri, qui ſubditos non Fraudant muneribus, quæ impenduntur à Regibus.n.33. p.125.

Funus.

Tangit Dominus feretrum vt approbet Funereæ pompæ pia obſequia.n.6.p 304.
Vide *Mors, Mortui ſuſcitati*

G

Gaudium

Gaudia terrena minimè præcordia valent implere.n.24.p.499.
Iuſtorum temporalis labor, Gaudium æternum; peccatorum autem feſtum temporarium, labor æternus exponitur.n.27.p.553.
In conſpectu cæleſtis Gaudij aſſolet Mundi voluptas diſparere.n.34 p.556.

Gemitus.

Aſpiciens Dominus miſeri hominis calamitates, condolens ingemiſcit. Quid enim mirum Gemitum edi ab eo, qui cum ægrotante patiebatur: illius laborantis ſocius n.28.p.202.

Gloria.

Præcipit Dominus, Paralyticum lectum portare, vt rectâ viâ in habitaculum tendat. Studens ſcilicet, opus illud egregium ab oculis hominum occultari, inanem Glotiam parui pendens.n.14.p.157.
Optat cæleſtis Dominus famulos Gloriæ ſuæ ſocios adhiberi.n.32.p 361.
Tentaminibus agi cupias, ſi ſtillæ paulatim affluentia tentamenti, Gloriæ pelago munerandæ ſunt.n.55.p.423.
Ex inani Gloria exitium homini aſſolet præparari.n.42.p.546.
Si tempus ad glorificationem Chriſti non venit, niſi poſt humiliationem quodammodo poteſt tempus Gloriæ hominum Ieſu fratrum præſens eſſe, quando humilitas non præceſſit. Vbi oſtendo debere nos per humiliationem incedere, ſi velimus ad Superos peruenire; via enim ad patriam humilitas.n.20.p.554.
Inuidus cæcus eſt, vt proximi non videat Gloriam, quam nullus non agnoſcit: nihil iuſtum putat, aut pulchrum de proximo, cuncta iniqua fœdaque eſſe arbitratur. n.13.p.605.

Gratia.

Quàm citò mundialis hominum fauor, ſeu Gratia euaneſcat.n.43.p.389.
Iniqui diuinæ potentiæ impedimento, ingratitudine ſunt, ne Gratiæ cæleſtis flumina diffundantur.n.68.p.550.

Gratitudo. Gratus

Laboribus exerceri, ſignum eſt, nos Gratos exiſtere Conditori: pacatum enim pelagus malitiam arguit n.46.p.11.
Proprium Grati animi eſt, in benefactore nihil adſpicere, quod offendat, omnia commendabilia reputare.n.40.p.88.

Nobilium ingenio adnatum, Gratitudinis virtute decorari. n.22.p.118.
Signum prædeſtinationis eſt, beneficiis Dei gratum animum exhibere. n.27.p.118.
Prius quàm Dominus panis multiplicari beneficium à Patrē acciperet, Gratias perſoluit. Difficilis enim bonorum multiplicatio ex actione gratiarum exoritur.n.6.p.243.

Gubernatio.

Gubernandi munus difficultatibus, ac incommodis redundans cordatus quilibet fugere ſatagit. n.32.p.233.

H

Habitus.

HAbitus praui frequenti Sacramentorum receptione ſunt abolendi. n.39.p.292.

Homo.

Venti, ac pelagus iubenti Domino quaſi intellectu præditi obſequuntur. In confuſionem rationalis Hominis bruteſcentis, ne cæleſti imperio ſubiaceat.n.40.p.18.
Hominum vita nauis, & mare eſt, quibus adnata procella.n.16.p.37.
Homo verax,rex eſt,imo cæleſte numen.n.36.p.87.
Quidquid erga Homines Deus poteſt, vult exequi ſi vaſa oleo decurrenti apponantur. n.23.p.95.
Ingemiſcit Dominus, dum videt hominem cæleſtis patriæ filium tot in terra ærumnis diſturbari. Hominis enim dies mali adeò vt ſint omnium miſeriarum colligatio.n.55.p.203.
Plus Homo virtutibus eſt æſtimandus. num.18. p.319.
Solis Hominibus horribilius impugnantibus acriter reſpondendum à Domino punituro. n.118 p.432.
Quis Homo non pateat humanæ fragilitati ? n.44 p.453.

Honor.

Honor ſequitur fugientes n.12.p.207.
Honores animū extollere conſueuerunt.n.17.p.395.
Laudabile apud homines Honoris deſiderium, ſi ad vitiorum fugam virtutumque acquiſitionem dirigatur. n.16.p.553.
Cordatus minimè eſt Honores quæſiturus, ſed ab illis requirendus.n.39.p.557.

Hoſtis.

Hoſtium dona fallacia.n. 97.p.429.
Aduerſus ſpirituales Hoſtes nos fortiſſimis Scripturæ armis eſſe protegendos. n.124.p.433.
Hoſtes Chriſtus haud imbecilli voce, ſed intertito animo mendaces appellat. Verax vir bello aptiſſimus eſt, non nouit formidare vti mendax. n 40.p.636.
Hoſtem conciliat, qui beneficia impendit ingrato.n.9.p.640.

Humilis, Humilitas.

Humilis cordis curru Deus inuehitur, cum ſalutem hominum operaturus incedit, & mira excitaturus.n.21.p.7.
Ex fundamine Humilitatis augusta exædificatio conſurgit.n.15.p.51.
Quàm gratus oculis numinis, qui poſt magna crimina magnam oſtentat Humilitatem.n. 20 p.110.
Erubeſcentis peccatoris, dum pœnitentiæ dat operam, commendatur Humilitas. n.40. p.319.
Ioſta à Domino Humilitatis retributio exaltatio eſt.n.55.p.391.
Debemus nos per humiliationem Incedere, ſi velimus ad Superos peruenire; via enim ad patriam Humilitas.n.20.p.554.
Admiranda prorſus Principum Humilitas, ſiquidem honores animum extollere conſueuerunt n.17.p.395.

Hydria.

Sex Hydriis dominus totidem cæleſtis doctrinæ documenta prælibat, quam quidem ſalutarem, doctrinam miraculo intendit confirmare. Vbi Euangelij miniſtri edocentur, cuncta opera in proximorum vtilitatem gerenda. Coniugati, dilectionis vinculo colligari. Virgines ſuum ſtatum coniugio præferendum. Sponſi, Chriſtum ad nuptias inuitare. Peccatores, Deiparæ neceſſariam protectionem. Chriſticolæ ex Gentibus mero gratiæ potari ex virtutum exercitamento. n.30.p.350.

Hydropicus I.

Hydropicus ſanatus.

Hydrops eſt humoris redundantia aptæ laſciuiæ gerens ſimulacrum.n.14.p.252.
Hydropem auaritiæ deſcribo n.19 p.253.
Apud conuiuium proximum, ſeu menſam ſecularem & aſpicitur à Domino Hydropicus, & inſidiæ præparantur iuſtis, & eorum imperfectiones minimæ excogitatæ taxantur. n.26. p 254.
Phariſæi improbi Dominum obſeruabant, an aliquid diceret, vfaceretve, vnde aduerſus eum accuſationis materia ſumeretur.n.32.p.255.
Ignorantiam ſimulans Chriſtus edocet Phariſæos Sabbato licere, ægrotanti apponere medicamen n.,8.p.255.
Dimittit Dominus ſanatum Hydropycum, ne apud hydropicos Phariſæos commorando, rurſum hydrope corriperetur n.43.p 256.
Dimittitur Hydropicus ſanatus ad templum vt ſectionem gereret gratiarum. n.48.p.257.

Hydropicus. II.

Iudæi confuſi & edocti.

De loxurieτ hydrope differens Dominus, aptè bouis ac aſini exemplum attexuit.n.12.p.260.
Domino requirenti, an liceret Sabbato curare Phariſæi iniqui reſpondere non poterant.n.19 p.261.
Coram iniquiſſimis Phariſæis de ſola ambitione frænanda Dominus appoſitè diſſeruit num.24. p.262.

Hypocriſis.

Hypocryſis aliud ſpecie viſibili indicat aliud animo gerit. n.58.p.527.

I

Ieiunium.

ADuerſùs tentamina Ieiunium vires animo adiicit. n.32.p.411.
Chriſtus tempore primi veris Quadrageſimale Ieiunium appoſitè inſtituit. Tunc enim fortior hoſtis inſurgit, cùm pabula abundant. n.40 p.412.

Corporis

Corporis exſiccandis humoribus Ieiunium pharmacopolium eſt.n.55.p.414.
Chriſtus diebus & noctibus ieiunauit. Taxans eos, qui noctibus Ieiunium ex ientaculi redundantia violant, poſtquam diebus ieiunarunt.n.66.p.415.
Vt Chriſtus perfecti Ieiunij normam relinqueret, famem eſt paſſus. Contra ieiunantium ſaturitatem, famis non tolerantium cruciatus. n.70.p.416.

Ieſu.

IESVS Mari, Terræque ſalutaris.n.10.p.28.
E homine IESV ſalus omnium exoritur, cunctarum ægritudinum medicamine. n.24.p.85.
Ieſus plus largiri aſſolet, quàm petatur. n. 8.p.317.
Tanta vis bonæ, aut malæ ſocietatis, vt accedens ad ſolem Ieſum illumineris: hærens tenebris impio offuſo, tenebroſus appareas. n.7.p.365.

Ieſus à Leuitis tentatur in Ioanne. I.

Periculum de Ioanne factum.

Iudæi ab Ieroſolymis, vbi medius illorum aderat Chriſtus nuncios immittunt, quæſituros illum vbi non commorabatur.n.16 p.378.
Ieroſolyma Iſraëlis metropolis iniquitatis exponit magiſterium.n.22.p.379.
ad Ioannem Legati immittuntur, vt ei offerant Meſſiæ dignitatem.n.27.p.380.
Leuitæ inaniter rogant, quiſnam Ioannes eſſet, cùm de ſeipſis, déque mundialium eſſentia periculum facere deberent. n.32.p.380.
Ioannes confitetur, ſe Chriſtum non eſſe, & minimè negat, quod profitetur. n.39.p.381.
Non otiose Euangeliſta idem ſignificantes particolas aceruauit. n.44.p.382.
Ioannes non ſua, ſed quæ Ieſu conſtanter exquirit. n.49.p.383.

Ieſus à Leuitis Tentatur in Ioanne. I.

Ioannes vox in deſerto.

Ioannes vox illuſtratur.n. 11.p.385.
Qui in omnis Iordanis vrbibus inclamabat, ſe in deſerto clamare affirmat.n.24.p.386.
Sacerdotes & Leuitæ curantes Ioannis mores inueſtigare, ad Phariſaicam iniquitatem pertinere dicuntur. n.32.p.388.
Edocet Ioannes dirigendam eſſe illam ipſam viam Domini, ſiue illam, quà ad Dominum tendimus. n.38.p.389.
Iam audent reprehendere, quem paulò antè Prophetam, ſeu Meſſiam reputabant.n.43.p.389.
Baptiſmi ſui Ioannes exprimit demortuam ablutionem, vt Dominici Baptiſmatis vtilitatem commendet.n.49.p.390.
Ieſus Ioannem ſibi præponit, quia Ioannes Chriſtum ſibi præponendum aperuit.n.55.p.391.

Ieſus in ſignum, cui contradicitur. I.

Simeonis vaticinium.

Licet Virgo dignoſceret Filij Deitatem, adhuc miratur, eius humanitate contemplata, quia

Eſtob.& Mend.in Euang. Temp.

quodammodo Humanitas diuinitate admirabilior oſtenditur. n.17.p.395.
Vbi Chriſtus collocatur, ibi appoſitus eſt in ſignum, aut ſcopum in quem perſecutionum iacula diriguntur. n.22.p.396.
Deiparentis gladium paucis illuſtro. n.27.p.397.
Adhuc gladium doloris Virginei in Filij paſſione confirmo.n.33.p.398.
Iniquæ hominum cogitationes ſalubriter in interitum reuelantur.n.41.p.399.

Ieſus in ſignum cui contradicitur II.

Annæ proloquium.

Annæ Prophetiſſæ elogia præſtringuntur. n.7. p.401.
Senibus traditur recens natus Dominus, quia ſenectus diuino obſequio, dilectionique accommodatior. n.13.p.402.
Anna non voce ſolâ, ſed & ieiuniis exorabat. n.19 p.403.
Vtiliter Anna nocte deprecationibus ſeruiebat. n.25.p.403.

Ieſus à Diabolo tentatur. I.

Eiuſdem ieiunium.

Chriſtus à ſpiritu ad tentamina adducitur; ſeptiformis enim Spiritus alumnos ſuos victuros quidem certamini addicit. n.13.p.408.
Satanas ex vrbe recedit Dominum in deſerto tentaturus.n.17.p.409.
Vt à Diabolo tentaretur, ad deſertum adducitur appoſitè. Ad aliorum hoſtium certamina non apta ſolitudo.n.22.p.410.
Chriſtus ſolitariam vitam ſuis commendauit victoribus. n.27.p.410.
Tentandus Dominus à Diabolo appoſito ſe ieiunio, & eſurie muniuit.n.32.p.411.
Chriſtus tempore primi veris Quadrageſimale ieiunium apppoſitè inſtituit.n.40.p.412.
Inſtitutum eſt tempore veris Quadrageſimale ieiunium, ad carnem, hoſtem horribilem, ieiunio ſuperandam.n.44.p.413.
Tempore veris Quadrageſima inſtituta animum efficit virtutibus vernare.n.50.p.413.
Tempore verno Quadrageſimæ ieiunium corpori præparat medicamina.n.55.p.414.
Ieiunij Quadrageſimalis præceptum accuratiſſimè implendum, quia Quadrageſima à Domino nobis dedicata.n.60.p.415.
Chriſtus diebus a noctibus ieiunauit. n. 66. p.415.
Vt Chriſtus perfecti ieiunij normam relinqueret, famem eſt paſſus.n.70.p.416.

Ieſus à Diabolo tentatur. II.

Domini cum Diabolo conflictus

Colloquij Ieſu cum Satana ſingula verba moraliter expendo. n.42.p.422.
Tentamina, tribulationes, labores non copulatim irruunt in fideles, ſed ſeparatim temporis ſucceſſione: præmia autem coniunctim, n.55.p.423.
Diabolus Chriſti eſurientis fami parat inſidias, vt illudat laborantem, addátque afflictionem afflicto.n.59.p.424.

Chriſtum diabolus memorat Dei filium adoptione, aut naturâ, vt à paterna eum remoueat dilectione, innuens famem illam, diſponente patre aggrauari.n.70.p.425.
Et vulnera & ruinam, & pondus diabolus offert obſequentibus.n.75.p.426.
Aſperis famem, non blandis cibis diabolus palpare curat.n.81.p.427.
Ieiunantem Dominum diabolus incitat ad ſuperflua, quem Chriſtus neceſſariæ retudit alimoniæ obiectu.n.85.p.428.
In pinnaculo conſtituto Domino conſequens erat, diabolum ſuadere præcipitium.n.92.p.428.
Diabolus munera Domino promittit, vt faciat excidere.n.97.p.429.
Diabolus poſt tentamina replicata, nihil proficiens, vt exigat difficilius, ſcilicet adorationem, accurrit ad munera.n.104.p.430.
Mundialia diabolus ac ſi ſua eſſent, Domino viderur offerre.n.112.p.431.
Diabolo tentatori Dominus manſuetiſſimè reſpondit fragili quidem hoſti. n. 118.p.432.
Sacræ ſcripturæ iaculis Dominus victor diabolum confixit.n.124.p.433.
Sciens Dominus, quòd omnia illa dedit ei Pater in manus, ſolum Patrem adorandum eſſe aſſeruit.n.129.p.434.

Ieſus tentatur à Phariſæis ex Adulteræ iudicio. I.

Adulteræ adductio.

Cæleſtis Princeps hominum aptè apud Oliueti verticem frequenter cõmoratur. n.11.p.438.
Chriſtus pergit ad Deum, recurrit ad homines, verè Dei & hominum mediator. n.16. p.439.
Cùm iudicis geſturus eſt perſonam Dominus, pergit ad montem precaturus n.21. p.440.
Deprehenditur in adulterio mulier.n.26.pag.441.
Horror ſupplicij Adulterij ingentem innuit iniquitatem.n.34.p.442.
Sola adultera ad tribunal adducitur, nulla de adultero viro facta mentione. n.47.p.444.
In ipſo adulterio ſemper iniqua fœmina deprehenditur, & ſupplicio afficitur lapidibus obruta.n.54 p.445.
Adultera in ipſo culpæ actu à diuino iudice deprehenditur.n.60.p.446.

Ieſus tentatur à Phariſæis ex Adulteræ iudicio II.

Adultera liberatio.

Egregius Iudex Chriſtus non tam in vili fœmina corrigenda ex fragilitate quidem delinquente, aut egeſtate: quàm in nobilibus & potentioribus Scribis, & Phariſæis oſtenditur. n.15.p.449.
Phariſæi, & Scribæ Adulteræ peccatum indicabant. Ideò Dominus Phariſæorum ac Scribarum indicat crimina.n.20.p.450.
Edocet Dominus puniendam peccatricem, ſed non à legis tranſgreſſoribus.n.27. p.451.
Inclinat ſe Dominus, & digito ſcribit, vt vel peccatoribus inſignibus etiam parcere videretur, & coactus eos carpere.n.35.p.452.
Recedentibus Phariſæis, improbis quidem medicis, ſolus Ieſus adulteram laſciuientem donauit ſanitate.n.40.p.453.
Homines accuſatores fœminæ tandem parcunt, Deus ipſe non condemnat eam, quæ non tam ex malitioſa affectatione, quàm ex fragilitate deliquit.n.44.p.453.
Non Dominus adulteram tradit lapidibus obruendam, ſed ſine legis pœna ei ſubeunda, abſoluit.n.50.p.454.

Ieſum Iudæi extra ciuitatem deturbant. I.

Inuidia conciuium à Domino taxata.

Prouerbium hoc ſpirituales medicos taxat.n.10. pag.459.
Chriſtus apud Nazareth miracula non operatur. At non quia patriam oderit, ſed quia conciues increduli.n.18.p 460.
Maximo Chriſtus patriam beneficio affecit, dum apud illam non primò miracula operatus eſt.n.28.p.461.
Patriam miraculis, ac doctrina Dominus ideò non illuſtrauit, quia debitâ reuerentiâ apud conciues non recipiendum ſe, cognouerat. n.39.p.463.
Apud conciues, illuſtres quique minori pretio habentur, imo deſpiciuntur; quia virtutes non conſiderant, ſed fragilem infantiam recordantur.n.45.p.464.
Patriam Chriſtus miraculis minimè illuſtrauerat, quia aſpernator eſt inuidorum. n.50.p.465.

Ieſum Iudæi extra ciuitatem deturbant. II.

Vidua Sarephtana, & Naamani exemplum.

Multæ viduæ in Iſraël, imo in vniuerſa terra dum fames, ſiue gratiæ penuria graſſatur. n.7. pag.467.
Quando cælum animo clauditur in laboribus conſtituto, tunc ei dies clariſſimus eluceſcit. n.11.p.468.
Relictis Iſraëlis viduis contemnentibus, miſeratio Dei in Elia pergit ad indigenas illam recipientes n.16.p.469.
Extranei vocantur ad fidem, propriis dimiſſis, ob fidem egregiã Prophetis exhibitã. n. 21.p.470.
Iſraëlis leproſi mundati non ſunt, quia non petiere ſalute donari: At Naaman poſtulans ſanitatem, ſanitate afficitur.n.24.p.471.
Dies Eliæ vocitantur illi, in quibus egregia fuit operatus facinora.n.28.p.471.
Elias à Domino immittitur ad regionem famo preſſam inuiſendã, vt videns calamitatem, miſericordiã afficiatur, pluuiámq; petat.n.36.p.472.

Ieſum Iudæi extra ciuitatem deturbãt. III.

Iudæorum iracundia.

Audientes Iudæi diuinæ miſericordiæ erga Gentiles documenta, excitari ad pœnitudinem deberent.n.11.p.475.
Voluit Dominus extra Nazareth deturbari, vt Iudæi intra Ciuitatem patriam non conarentur iuſtum interficere.n.16.p.476.
Chriſtus vitæ ac mortis Dominus ibat, non cùm hoſtes conarentur; ſed pro libito moriturus.n.21.p.477.
Stultiſſimi Iudæi ex vrbe Saluatorem irâ ſuccenſi deturbauerunt.n.30.p.478.

Cùm

Cùm Chriſtus trahi à perſequutoribus videtur, planè pergit immunis.n.35.p.479.

Ieſus ſubit lapidationis periculum. I.

Ipſius impeccabilitas, veritas

Iudæi impij Chriſtum innocentem arguere non poterant: innocens ipſe iniquos valebat arguere. n. 19 p.619.
Affirmat hîc Chriſtus, ſe crimine nullo eſſe fœdatum; ſi enim crimen vllum haberet, proculbiò de illo argueretur.n.32.p.621.
Iudæi non credentes veritati, Deo non credebant. n.40 p 622.
Non credunt homines veritati, quia bonorum mundi mendacio fidem exhibent. num. 47. p.623.
Qui ad Ieſu pertinent ditionem, Dei verba libenter corde excipiunt.n.54.p.624.
Qui ad Dei ditionem non attinent, ingratum, inanem, & minimè ex corde impendunt auditum. n 64.p.625.
Samaritanus Chriſtus vocatur à Iudæis eò quòd biduò apud Samaritanos manſit. num. 70. p.626.
Dum iniuſtè iudicant Iudæi Chriſtum Samaritanum eſſe, eum Dæmonium conſequenter habere affirmant.n.77.p.627.
Reſpondet, ſe dæmonium non habere, dum diſſimular calumniam circa Samaritani genus. n.82 p.628.
Seſe Chriſtus abnegat dæmoniacum, non negat Samaritanum, ſeu cuſtodem: vt gloria inter calumnias innoteſcat.n.87.p 629.
Chriſtus, quia cum Samaritanis tempore exiguo degit, Samaritanus a Iudæis habitus eſt, idcóque odio habitus.n.92.p.630.

Ieſus ſubit lapidationis periculum. II.

Iudæorum confuſio.

Iratis, lapidatoribúſque Iudæis ſeſe Chriſtus liberè opponit, & exponit, æterna dogmata enuncians; quia ſe liberum à crimine agnoſcit.n.18.p.633.
Dæmonium habere Chriſtum aſſerunt hoſtes ſe cognoſcere, cùm eum falſa loquutum eſſe ſuſpicantur.n.26.p.635.
Ieſus proprias laudes negligit prædicare, gloriæ Patris producendæ operam impendit. numer. 34. p.635.
Hoſtes Chriſtus haud imbecilli voce, ſed interrito animo mendaces appellat.n 40.p.636.
Iudæorum illorum Deus verè non erat, cui corde minimè cultum præſtabant.n.44.p.637.
Mendaces, ſeu verſipelles Chriſtus Iudæos appellans, eos moribus profligatiſſimis aſſeruit.n.50. p.638.

Ieſus ſubit lapidationis periculum. III.

Iudæi lapides arripiunt.

Iudæorum iniquitas inſignis exponitur, dum eaſdem manus exerunt ad Dominum vulnerandum, quas Dominus ab Ægyptiacæ ſeruitutis operibus exemerat.num.9. pag.640.

Quàm deplorati Iudæi, à quibus Dominus abſconditur, & recedit!n.15.p.641.
Prius Iudæi lapides accipiunt ad Dominum vulnerandum, quam ipſe fugam accipiat. num.25 p.642.
Ingratos Iudæos aptè ad lapides accurriſſe aſſeritur. Semper enim ingratitudo ſe lapideam oſtentat. n.33.p.642.
Iudæi proculdubiò furentes, qui in templo ſacerrimo curant Dominum lapidibus vulnerare. n. 38. p.643.
Vide, *Iudæi, Lapidatio.*

S. Ignatius.

D.P.N. Ignatij inſigne commendatur. Ad maiorem gloriam Dei.n.54.p.635.

Ignorantia.

Sapientum eſt Magiſtrorum, Ignorantiam aliquando prætendere, vt inſtruant ignorantes. n.38.p.255.

Imitatio.

Ad Chriſtum non perueniet, qui non ſequitur ipſum.n.16.p.214.
Voluntarios Dominus expetit ſectatores.num.25. p.215.

Imperfectio.

Viri prudentes nullam paruulæ Imperfectionis dæmoni rimulam relinquunt, quà poſſit intrare.n.47.p.194.
Animus a ſordibus quantumuis dilutus poſt tergum Domini, quaſi omnino ſordidus, de nouóque diluendus deprehenditur, ſi à tergo Dei eleuetur ad faciem.n 45.p.330.
Quàm exacta debet eſſe magnorum (ſpiritualium ſpeciatim) virorum innocentia, in quibus minutiſſima piacula diſplicent.n.54.p.516.

Imperium,

Vidit Dominus, ſe rapiendum ad ciuilem necem cùm ſe eligendum Principem populi illius ſpectauit. Ipſa namque morte horribilius Imperium.n.37.p.134.

Impietas. Impius.

Inuiſa Domino in ſocerum aut ſocerum generi, aut nurûs Impietas, quam grauiſſimo ſupplicio aſſolet vindicare.n.22.p.165.
Impius conſilium ſalutare non exhibet. num. 52, p.219.
Sapientia in Impio omnino eſt & illi, & Reipublicæ exitialis.n.15.p.582.

Improbus.

Diuinum planè, inter Improbos verſari, & eorum non infici conuerſatione n.35.p.97.
Improborum eſt, proximorum defectum obſeruare, eiſque detrahere.n.32.p.255.
Miſericors Deus impios coërcet, ne iniquitati operam impendant: ſicut iratus Improbos in ſui conſilij manu relinquit, vt exequantur. n. 55.p 490.
Si Improbi colligentur, neceſſariò innocentes coguntur deperire.n.51.p.577.

Impudicitia.

Præcedens nuptias Impudicitia cauſa eſt diuortij. n.27.p.341.
Vide, *Luxuria. Adulterium.*

Infamia.

Diuturni criminis comes Infamia. numer.23. pag.290.
Infamia locum gerit lapidationis.n.50.p.454.
Cum peccatore ſocietatem iniens, eius cogeris ſubire Infamiam.n.92.p.630.

Infantia.

Lazarus recèns natus quaſi faſciatus egreſſus è cuna, vt ſpiritualem commendet Infantiam. n.58.p.295.

Ingratitudo, Ingratus.

Taxabilis Ingratitudo, quæ Dei maiorem notitiam comitatur.n.17.p.117.
Ingratus ille, cui beneficium acceptum non eſt impulſio, vt ad templum, acturus gratias, proficiſcatur.n.48.p.257.
Id eſt iniquorum Ingratorum ingenium, vt ex accepto vberiori beneficio concipiant vberius male faciendi incitamentum.n.60.p.549.
Iniqui diuinæ potentiæ impedimento, Ingratitudine ſunt, ne gratiæ cæleſtis flumina diffundantur. n.68.p.550.
Ingrati immanis nequitia ex beneficiis Dei fit audacior ad maiora delicta.n.37.p.575.
Taxantur Ingrati, qui poſt beneficia accepta non ſolùm opera pia non exerunt, ſed verba profundunt.n.17.p.594.
Semper Ingratitudo ſe lapideam oſtentat. num.33. p.642.
Ingrato magnum (ſi agnoſceret) ſupplicium, eum ingratitudinis incuſare.n.20.p.668.
Ingratitudo ſui ipſius ſupplicium eſt.n.28.p.669.
Ingratitudinis mos, beneficia minuere ne de retributione tanta curet.n.34.p.670.

Inimicus.

Nihil ſic Regium animum, ac nobilitatem ſanguinis exprimit, quam Inimicos bonis operibus onerare.n 25 p.660.

Iniquitas.

Tam mala mundi ſunt bona, vt quodammodo data ſint Diabolo ob ſupplicium Iniquitatis, vt cui voluerit poſſit diſtribuere. num. 115. p.431.
Iniquitas animi, fons aſſolet laborum exiſtere. n.34. p.153.
Lingua iniqua Vniuerſitas eſt Iniquitatis, cuius diabolus Rector.n.22.p.181.
Mirum peccatorem, per ſe viuere tam grauatum pondere Iniquitatis.n.27.p.291.
Adnatum Iniquitati, protinus publicari, quia crimen nullum occultum.n.33.p.292.
Cuncta comminuit Iniquitas.n 58.p.578.
Ex Vrbibus Regiis aſſolet inſolentior procedere Iniquitas.n.22.p.579.
Ad ſcholas argumentatura contra peccatores Iniquitas non admittitur: vni innocentiæ arguendi venia exhibetur.numero 19. pagina 619.

Iniuria.

Deus vindicator exſurgit, dum fideles acri Iniuriis, patienter tolerant, parcúntque calumniatoribus.n.12.p.520.
Qui proximo infert Iniuriam, ipſe patitur; haud ille, cui irrogatur.n.53.p.655.

Innocens, Innocentia.

Quàm exacta debet eſſe magnorum (ſpiritualium ſpeciatim) virorum Innocentia, in quibus minutiſſima piacula diſplicent.n.54.p.516.
Si improbi colligentur, neceſſariò Innocentes coguntur deperire.n.51.p.577.
Ad ſcholas argumentatura contra peccatores iniquitas non admittitur: vni Innocentiæ arguendi venia exhibetur.n.19.p.619.
Dum calumniis vulneratur innocentia, ipſius gloria aſſolet rutilare.n.87.p.629.

Inſtrumentum.

Per viliora Inſtrumenta Deus glorioſiorem gerit triumphum.n.59.p.79.

Intentio.

In prauis, aut rectis geſtis Intentio', & affectus præcipuè à Domino aſpectatur. numer.43. p.193.
Rarus ille, qui diuinum ſolummodo ſpectet obſequium.n.32.p.216.

Inuidia, Inuidus.

Inuidia ſuimet eſt ſupplicium.n.33.p.63.
Adnatum ciuibus eſt, ciuibus illuſtrioribus effectis inuidere.n.50.p.465.
Acrior aſſolet propinquos Inuidia pungere, dum iniquè ferunt, propinquum ipſis eminere.n.55. p.548.
Inuidus cæcus eſt, vt proximi non videat gloriam, quam nullus non agnoſcit: nihil iuſtum putat, aut pulchrum de proximo, cuncta iniqua, fœdaque eſſe arbitratur.n.13.p.605.
Tam difficilis inuidi conuerſio, vt pene impoſſibilis eſſe videatur; quia quo alij viuunt, ipſe moritur.n.20.p.606.
Adnata Iracundiæ ſtultitia nos ad cuncta crimina pronos efficiens.n.30.p.478.

Irreuerentia.

Non taxandi omnino fidelium ad ſacra obſequia confluxus, eò quòd fortaſſe aliqualis caſualiter Irreuerentia proſilit.n.13.p.36.

Iudæi.

Iudæi apprehendere tentant Saluatorem. I.

Tentatorum repreſſio.

Principes ſi non audeant accedere ob periculum imminens, ſubditos immitum illo afficiendos incommodo.n.21.p.484.
Principes Sacerdotum, & Phariſæi obſtinati in peccatis, non ſolùm non credunt, ſed & apprehendere curant Saluatorem.n.26.p.485.

Hoſtes

Hoſtes Chriſti eum non apprehendere decernentes, poſt eiuſdem laudes auditas apprehendere curant, quia prauus affectus non erat omnino extinctus. n.31.p 486.

Deprehenduntur Sacerdotes Principum nomine gloriari. n.56.p.487.

Iniqui hi Principes famulorum miniſterio curant Dominum illigari. n.49.p.489.

Piiſſimus Dominus reprimit miniſtros, ne illigationis perficiant actionem. n.55.p.490.

Diues in miſericordiis Dominus peccatoribus hiſce promittit vel modicum tempus. n. 61. p.491.

Cum ipſis crudeliſſimis perſecutoribus ſe Dominus adhuc moraturum affirmat. n.67.p.492.

Contempſere Iudæi quærere opportuno tempore Saluatorem: quare dum quærere curant, non inueniunt. n.74.p.493.

Iudæi apprehendere tentant Saluatorem. II.

Ieſus ſitientes inuitans.

Si quis mundialia ſitit, nouiſſimi diei dominicæ feſtiuitatis exhauriat effectus, & ab huiuſmodi ſiti liberabitur. n.9 p 496.

Neminem Chriſtus cæleſtium bonorum à fonte repellit, cunctos admittit. n. 14.p.497.

Qui ſibi, & proximis ſpiritus aquam bibit, haurit quidem vndam, ſed flumina proximis profundere videtur. n.19.p.498.

Poſt tranſactos ſeptem Feſtiuitatis dies, Dominus ſitientes agnouit homines, & ideo ad verum fontem aduocauit. n.24.p.499.

Qui cæleſtium bonorum è fonte potatur, venit ad Chriſtum, è mundialium memoria omninò abſtractus. n.30.p.500.

Qui Spiritum accipit Chriſti, curat externis operibus circa proximum oſtentare. num.37. p.501.

Totus vbertatis Dominicæ fons ita ſingulariter vnius ſitientis ori apponitur, ac ſi omnibus non pateret. n.42.p.502.

Spiritus ſanctus, qui Flumina appellatur, in præcordiis accipientium quaſi pelagi capacitatem requirit. n.47.p.503.

Iudæorum Querimoniæ de non lotis Diſcipulorum manibus. I.

Phariſæorum calumnia.

Iniquiores erant Phariſæi, & Scribæ Ieroſolymitani, quia Metropolis Regiæ habitatores. n. 9. p.508.

Phariſæos nobilitate conſpicuos deſpicit Dominus, quia Diſcipulorum defectus (falsò quidem excogitatos) aperuêre. n.14.p.509.

Phariſæi mandata Dei iniquiſſimè tranſgredientes, taxant Diſcipulos, quòd ſeniorum præſcripta non ſeruarent. n 19 p 510.

Magiſtrum taxant Phariſæi ob Diſcipulorum incuriam circa moniti ſeniorum obſeruationem. n.24.p.511.

Diſcipuli non materialiter, ſed ſpiritu ſeniorum ablutiones accuratè gerebant. n.29 p.512.

Negligunt Apoſtoli externam illam ablutionem, quæ poſſit cum cordis immunditia copulari. n.36 p.513.

Aptè denotat Euangeliſta Scribas ac Phariſæos hoſce omnium peſſimos eſſe: vtpote qui Diſcipulorum defectum (confictum quidem) euulgauerunt. n.45.p.514.

Apoſtolorum, Præſulum, ac Principum Eccleſiæ quælibet leuis noxa patet cunctorum oculis, & ſtrictè taxatur. n.48.p.515.

Diſcipuli egregiis virtutibus affecti, de paruulis piaculis reprehenduntur. n.54.p.516.

Antiquorum ſanctiſſimorum Patrum querela in indignè Communicantes, qui non dilutis manibus, ad Altare accedunt, panem cæleſtem ſumpturi. n.60.p.517.

Iudæorum querimoniæ. II.

Conuicti Phariſæi.

Chriſtus pro diſcipulis reſpondit, quia ipſi obticuere, dum à Phariſæis accuſarentur. n. 12. p.520.

Defendit Magiſter Diſcipulos hominum iuſſa, ſeu traditiones paruipendentes, vt Dei præcepta cuſtodirent. n.17 p.521.

Sui & diſcipulorum taxatores Phariſæos Chriſtus arguit clauo clauum extrahens. num. 21. p.522.

Phariſæi leuem Diſcipulorum tranſgreſſionem aperiunt. Dominus autem ideò grauia Phariſæorum crimina manifeſtat. n. 25. p.522.

Oſtendit Dominus præceptorum Dei tranſgreſſores eſſe qui diſcipulorum imperfectionem confictam indicarunt. n.32.p.523.

Magnitudo ſtudij Phariſæorum, circa præcepta hominum obſeruanda præceptorum Dei læſione, à Domino taxatur. n.37.p.524.

Æterna pœna indicitur iis, qui parentes ſeu cognatos honore, ſeu neceſſariis ad vitam ſubſidiis priuauerint. n.44 p.525.

Non dixit, populus meus, ſed, populus hic, velut à ſe extraneum eſſe oſtentans. num. 50. p.526.

Phariſæi hypocritæ non veram, ac ſimplicem virtutem, vt fideles Chriſticolæ; ſed fucatam ſectantur. n.58.p.527.

Iudæorum querimoniæ. III.

Parabolæ expoſitio.

Peccatores hi Phariſæi, & Scribæ, qui non habent fundamentum Chriſtum, eradicandi aſſeruntur. n.9.p.530.

Stulti Phariſæi, & Scribæ, qui cæci cùm eſſent, ſe putabant videntes plus aliis; vnde eis cæcitate laborantibus ducatum ſe præſtare præſumebant. n.15.p.531.

Phariſæi, & Scribæ ex libidinis tenebris cæci à Domino appellantur. n.20.p.532.

De corde prodeuntes prauæ cogitationes, verba & opera iniqua hominem commaculant. n.26.p.535.

Ex nobis contra nos prodit exercitus pugnaturus n.37.p 534.

Petrum non taxat, qui Phariſæos reprehenderat Dominus, hi enim iniquè de Diſcipulorum actionibus iudicabant, Petrus autem quod non intellexerat, minimè blaſphemauit. n.44. p.535.

Iudæorum murmur in Ieſum, Scenopegiæ ſolemni I.

Fratrum Chriſti hortatio.

Agnoſcens Ieſus hoſtes in Iudæa ita aduerſus eum concipiendos Iudæam non init, licèt poſſet comprimere vulneratores. num. 31. pag. 544.

Caput noſtrum Ieſus fugit periculum non vt proprium, ſed vt membrorum eius. num. 36. pag. 545.

Fratres Ieſu quærentes Inani gloriolâ affici ex eius operibus miris exitiale Domino conſilium exhibent. n. 42. p. 546.

Chriſti cognati hortantes, vt in Iudæam Dominus aſcendat, non ſtudebant eius vtilitati, ſed proprio commodo. n. 45. p. 547.

Fratres Domini eò quòd propinqui eius eſſent, credere in eum faſtidiunt. n. 55. p. 548.

Chriſti hoſtes curant, Ieſum ad Iudæam migrare; vt à Iudæis quærentibus necaretur. Iudæi quippe ſtudebant Chriſtum occidi, quia in eos vberiora beneficia contulerat. n. 60. p. 549.

Quodammodo Chriſtus poteſtatem non habebat in Iudæa ambulandi. n. 68. p. 550.

Iudæorum murmur. II.

Chriſti ad cognatos Reſponſio.

Affirmans Dominus ad proprium honorem tempus nondum aduenta ſſe, aſſerit, ad honorem hominum, & gloriam ſemper tempus eſſe paratum. n. 16. p. 553.

Si tempus ad glorificationem Chriſti non venit, niſi poſt humiliationem: quodammodo poteſt tempus gloriæ hominum Ieſu fratrum præſens eſſe, quando humilitas non præceſſit. num. 20. pag. 554.

Tempus Chriſti, ad celebranda feſta nondum aduenerat, nati quidem paſſioni, & preſſuræ: tempus autem peccatorum ſemper adeſt, quia ex temporali feſtu ad tartari æternam ærumnam deturbandi. n. 27. p. 555.

Deſpicit Chriſtus temporarij feſti iucunditatem, quia mente voluebat æternam cæleſtis beatitudinis felicitatem. n. 34. p. 556.

Non aſcendit Chriſtus ad diem feſtum, in quo aſſerebant fratres ipſum honoribus afficiendum fore. n. 39. p. 557.

Licèt fratres poſtularent enixè, vt aſcenderet, ad feſtum, non obtemperauit, patris voluntati obſequium præſtiturus. n. 45. p. 558.

Iudæorum murmur. III.

Chriſtus ad diem feſtum aſcendens.

Qui manſit in Galilæa, vt impetum hoſtium furentium vitaret: curans animorum ſalutem, ſecurus aſcendit. n. 10. p. 561.

Qui dixerat, ſe non aſcenſurum ad diem feſtum, poſtea aſcendit: & tamen non aſcendiſſe probatur, quia quaſi occultus aſcendit Id enim, quod in occulto geritur, quaſi non factum poteſt affirmari. n. 16. p. 562.

Cum fratribus noluit aſcendere, ne videretur ſtudioſus vanitatis; poſt fratres aſcendit, ne feſtorum violator haberetur. num. 21. p. 563.

Chriſtus non manifeſtus, ſed quaſi occultus, feſtiuitati adfuit, quia dies feſtus ſibi non agebatur. n. 26. p. 564.

Iudæi murmuratores, dum iudicare dominum audent, falſam de illo opinionem exponunt. n. 31. p. 565.

De Principibus Sacerdotum, & Phariſæis Euangeliſta fatur, *Propter metum Iudæorum*. Quos ideo Sacerdotes, aut Principes non appellauit, quia Ieſum curabant interficere. n. 36. p. 566.

Iudæorum Concilium. I.

Conſiliariorum ſuffragia.

Conſiliariorum cæcitas, ac improbitas ponderatur. n. 12. p. 571.

Pontificum horum, Phariſæorúmque collectione neceſſariò quodammodo contra Chriſtum agitur. n. 20. p. 572.

Pontifices & Phariſæi non cogunt Concilium, vt, auditis vltrò citróque Senatorum ſuffragiis quid magis expediret, eligerent: ſed vt Ieſum occiſioni addicerent. n. 26. p. 573.

Pontifices, & Phariſæi prætextu diuini obſequij, ac vtilitatis Reipublicæ, propriæ vindictæ ſtuduere. n. 32. p. 574.

Vnde debuere Pontifices, & Phariſæi Domini liberationem concludere, eius exitium concluſerunt. n. 37. p. 575.

Chriſtus iniquè iudicatur à Pontificibus, & Phariſæis; quia ab illis homo vulgariſſimus habebatur. n. 45. p. 576.

Eo ipſo de plurali poſſint dicere, *Facimus, dimittimus*, iam de iuſto, iam de Republica optimè merito actum eſt. n. 51. p. 577.

Vt Romani non veniant, & locum ac gentem comminuant, Saluatorem curant de medio tollere, & ideò à Romanis gens, & locus dirutus eſt. n. 58. p. 578.

Prædicentibus ipſis qui Ieſum occiderunt. *Venient* Romani, illi quidem venerunt, facinus illud nequiſſimum vindicaturi. n. 65. p. 579.

Iudæorum Concilium II.

Caiphæ Vaticinium.

Caïphas qui ſocios ignorantes innuit, ſéque ſapientem aſſerit, verè ignorans oſtenditur, ſophiſmate vſus ad errorem. n. 15. p. 582.

Deus vnus moritur homo ad omnium ſalutem. n. 22. p. 583.

Imprudens, & temerarius Pontifex oſtentatur, dum ex ſententia própria aſſerit expedire, vt Chriſtus è medio tollatur. n. 38. p. 584.

Caïphas improbus, quia erat Pontifex prophetauit. n. 43. p. 585.

Caiphas ſub communis boni prætextu (palliato iudicio) Chriſti ſibi inuiſi procurat exitium. n. 49. pag. 586.

Nil abſurdius, quàm inſontem neci addici. Hoc autem expedire vel ſapiens Pontifex affirmauit. n. 55. p. 587.

Prophetat Caiphas moriturum Ieſum, vt cunctos ad ſe trahat electos, ſibi arctiſſimo vinculo illiget, & vniat. n. 62. p. 588.

Caïphæ Pontificis verba Spiritus ſanctos moderabatur, vt veriſſima eſſent, quæ quidem Euangeliſta veneratur. n. 67. p. 588.

Iudas.

Iudas.

Iudæ murmuratio in Deum. I.

Magdalenæ inunctio.

Totum Bethaniæ Oppidum commouetur, & iuſtat officio, ex miraculo ſuſcitati Lazari cunctis ciuibus affectis. n.17.p.594.

Lazaro pœnitentis perſonam gerenti (ſicut expreſſerat peccatoris) cum Domino locus in conuiuio datur.n.22.p.595.

Rurſum accedit Magdalena lacrymas profuſura iuxta dominicos pedes affectu pœnitudinis. n.26.p.596.

Martha non famulis miniſterium committit; ſed ipſa Chriſto pauperi impendit miniſterium.n.32.p.597.

Vocantur rurſum Mariæ capilli ipſi, quos iam Domino dederat. Id enim veracius eſt meum minimè conſumptum, quod Deo in pauperibus impendo.n.38.p.598.

Odor vnguenti diffunditur, dum Magdalenæ Charitas ſuperat reliquorum obſequia. n.44. p.599.

Soli Maria Magdalena Ieſu honorem impendit, accedens non vt ad hominem,ſed vt ad Deum; & ideò tam ſpecialiter nominatur. num. 48. p.600.

Maria,quæ vnguentis,& capillis deliquerat, vnguentis & capillis placuit ſemel; & perfectior effecta adhuc vnguentis & capillis vtitur, ad placendum. n.53.p.600.

Magdalena & lacrymas profudit, & vnguenta libauit opus e lacrymis egregium. num. 58. p.602.

Iudæ murmuratio. II.

Magdalenæ opus commendabile.

Ex inuidiæ affectu Iudas oblatrat, ideo non vidit, non agnouit geſti Magdalenæ præſtantiam.n.13.p.605.

Iudas ab inuidia poſſeſſus meritò à Patribus Inconuertibilis appellatur. n.20.p.606.

Iudam furem Dominus tolerauit Præſidium inſtructor prudentiſſimus n.27 p.607.

Opus Magdalenæ ex charitatis, erga Ieſum pauperem excitatum affectu, ſemper hominum ſeruabitur in memoria n.33.p 608.

Egregium fuit planè inunctionis opus: dignum quod æternum laudibus efferatur. num. 37. p 609.

Immitius Iudas permiſſus fuiſſe tradere Dominum, quia ſepulturæ eius honori, ac religioni detraxit.n.44.p.610.

Iudas mentitur, dum ſe ex pauperum ſubleuandorum affectu curas oſtendere, vnguenti profuſionem taxauiſſe: ſed non ex auaritia.num,50. p.611.

Iudex.

Nil ad vincendum validius, quàm donum; in Iudicum eruditionem.n.104.p.430.

Iudices indigent orationis exercitamento, vt munus perfectè exequantur. n.21.p.440.

Iudicium extremum.

Mors aliorum nos omnino debet à ſæcularium cura præripere,vt ſoli inſtantis Iudicij meditationi hæreamus n.32.p 315.

Soli iudici, extremoque Iudicio reſeruandum dignoſcere num quis bonus, aut malus ſit. n.31.p.565.

Iudicium temerarium.

Commendabiles exprimuntur, qui quod non intelligunt, benignè interpretantur: taxabiles admodum, qui quod ignorant, iniquà interpretatione detorquent. n.44.p.535.

Quem temerariè iudicas Tartaro Iudicij temerarij addicis. n.77.p.627.

Ius.

Tunc rectè Ius adminiſtratur, ac viuit Reſpublica, cùm potentibus inſolenter delinquentibus frænum apponitur.n.15.p.449.

Iuſtitia Iuſtus.

Vnde Iuſtus,cuius vel Dei vocari ſeruum, eximia laus eſt, ſuam dignitatem poſſit agnoſcere n.34.p.273.

Frequenter nec per inſtantis interſtitium cruciatus ſeparatur à Iuſtitia.n.44.p.275.

Deo miſericorde, & Iuſtus moritur, vt afficiatur præmio: & peccator viuit,vt pœnitentiam agat. n.34.p.284.

Mors Iuſti exultatione eſt proſequenda.num.62. p.288.

Deus dulcia amaris immiſcet, ne filij (Iuſti videlicet) ſuperbiâ diſtrahantur. num. 13. p.366.

Iuſti ſanguine effuſo corruit ciuitas. num. 16. p.476.

Iuſti vel dum illigantur impiorum funibus, ſeu tribulationum catenis, ſemper liberi, ac ſoluti incedunt.n.35.p.479.

Iuſtorum temporalis labor, gaudium æternum; peccatorum autem feſtum temporarium, labor æternus exponitur.n.27.p.555.

L

Labor.

LAboribus exerceri ſignum eſt, nos gratos exiſtere Conditori: pacatum enim pelagus malitiam arguit. n.46. p.21.

Poſt Laborem grauem ingens, conſolatio ſuccedit. n. 35. p.17.

Signum terminationis Laborum inſtantis eſt, eos ingraueſcere. n.23.p.25.

Non vocatus Dominus aſcendit in ſcapham, Diſcipulos liberaturus, ac ſi ſibi ipſi in nobis nunquam non Laboranti ferret opem.n.19.p.30.

Labores homines reformant, ad pœnitudinémque gerendam adducunt. n.25.p.125.

Ex obiectione Laborum, quos ſuſtinuimus dum vitiis præſtaremus obſequium, velocius viam inimus ſalutarem.n.55 p.138.

Ex improbi ſocietate ſæpe Laboribus afficimur, à quibus abſtracti ab impio liberamur. num.59. p.139.

Iniquitas animi, fons aſſolet Laborum exiſtere. n.34.p.253.

Labores patienter tolerati numen reddunt pacatiſſimum. n.34.p.241.

Neceſſitatis preces à domino exaudiuntur, quia ipſi Labores orationis locum exerunt. numer. 53. pag. 345.
Tunc verè Chriſtus noſter eſt, nobiſque commoratur, cùm Laboribus defatigamur. n. 22. p. 396.

Lacryme.

Quàm religioſè mortui piis Lacrymis abluuntur? n. 48. p. 286.
Vocales lacrymæ nunquam non à Domino exaudiuntur. n. 55. p. 287.
Nihil piis Lacrymis iucundius. n. 67. p. 289.
Animum, cunctaque membra ex inundatione laſciuiæ liberanda Lacrymarum profluuio. num. 14. p. 252.
Promptiſſima Dei miſericordia erga afflictos Lacrymas profundentes. n. 32. p. 301.
Lacrymæ ex corde profluentes, & animi reſurrectionem, & quælibet cordis iuſta deſideria conſequuntur. n. 36. p. 302.
Nequicquam poſt peccata multa leui pœnitentiâ iuſtus ſatiatur affectus; ſed curat multis Lacrymis multa crimina obliterare. n. 26. p. 596.
Opera ſine Lacrymis quaſi ſiccitate laborant, lacrymæ ſine operibus inaniter profunduntur. n. 58. p. 602.

Lapidatio.

Lapidibus rurſum Iudæi conantur Dominum impetere. I.

Circundantes Iudæi.

Religioſè quidem templi, aut Altaris colitur innouatio. n. 13. p. 649.
Quid ſi templum quod funditùs euerſum eſt, rurſum fuerit exædificatum. n. 22. p. 650.
Ambulabat Ieſus Encæniorum, ſeu renouationis die, vt edoceat, quonammodo ſpiritus innouandus ſit n. 26. p. 651.
Ambulabat Ieſus renouationis templi die, alumnos edocens renouatione progreſſuros. numer. 34. p. 652.
Ambulans Ieſus in porticu ſeu atrio templi, in templo dicitur inambulare. n. 40. p. 653.
Adulatione Iudæi tentant, quem Lapidibus mox intendunt vulnerare. n. 47. p. 654.
Iudæi perſequutores conqueruntur, Chriſtus perſequutione affectus, ac vulneratus obticet. n. 53. p. 655.

Lapidatio II.

Ouium Domini parabola.

Aduerſus hoſtium circundantium tela Chriſtus vnico propitij Patris præſidio nitebatur. num. 12. p. 658.
Interrogatur à Iudæis, num eſſet Chriſtus ſeu Rex? & reſpondet, ſe eſſe Paſtorem. n. 19. p. 659.
Rogatus Dominus, an ſit Chriſtus: reſpondet affirmatiuè, dum eos allicere curat ad frugem meliorem n. 25. p. 660.
Operibus Chriſtus loquebatur, & aperiebat eſſe filium. n. 31. p. 661.
Chriſtus cæleſtis patris filius oſtenditur, quia virtutem, ſeu opera patris imitatur. numer. 38. p. 662.
Oues Dominicæ paſtoris curam agnoſcentes, vix poſſunt illum non ſequi. n. 46. p. 663.
Chriſtus cognoſcit, ſeu intimè videt oues ſuas, & conſequenter vitam æternam, omnimodámque interea ſecuritatem impertitur. n. 52. p. 664.

Lapidatio. III.

Iudæi ad lapides accurrunt.

Se Chriſtus aſſerit Iudæis vtiliſſimum extitiſſe, operibus diuinis exhibitis. n. 12. p. 667.
Arguit acriter Chriſtus Iudæorum ingratitudinem ſolummodo beneficia à ſe eis exhibita enarrando. n. 20. p. 668.
Tam patienter ſuſtinet Dominus lapidationis paratæ ſcelus ſine repercuſſione, quia illos aſpexit ingratos. n. 28. p. 669.
Cùm Dominus aſſeruiſſet ſe multa bona opera geſſiſſe: illi affirmant, bonum vnicum opus accepiſſe à Domino. n. 34. p. 670.
Vide, *Ieſus ſubit lapidationis periculum I.*

Laſciuia.

Hydrops eſt humoris redundantia aptè Laſciuiæ generis ſimulacrum. Vbi aſſero, animum, cunctáque membra ex inundatione huiuſmodi liberanda lacrymarum profluuio. n. 14. p. 252.
Luxuria ſi cùm Laſciuiâ pugnandum fuiſſet, deberet ſortis vit fugere ſingularis certaminis ſolitudinem. n. 21. p. 410.
Vide *Luxuria.*

Laus.

Acceptis beneficiis Laudis actio debetur. num. 53. p. 186.
Vox Laudis inſequi debet beneficij acceptationem, n. 18. p. 207.
Primi in dignitate, primi in nominis Laude debent oſtendi. n. 16. p. 323.
Laudes proximi difficilè creduntur, etiam poſt teſtium aſſertionem; cùm opprobria, aut defectus ſine teſte credantur. n. 1. p. 356.
Ieſus proprias Laudes negligit prædicare, gloriæ Patris producendæ operam impendit, Diuóſque edocet, de ſolo Dei nomine Laudibus efferendo curare. Vbi D. P. N. Ignatij inſigne commendo, Ad maiorem gloriam Dei. n. 34. p. 635.

Lazarus.

Lazarus peccatoris gerens perſonam, propitio Numine ægritudine afficitur. Se etenim tunc hominis amicum Deus oſtendit, cum delinquentem corripit: inimicum autem, cùm nos impunè delinquere ſinit. n. 23. p. 272.
Quàm illuſtre Lazari elogium eſt, à Domino amicum appellari. n. 34. p. 273.
Vt Lazarus valeat Chriſti amicus appellari, neceſſaria ne conditio eſt diuexari laboribus? num. 41. p. 274.
Lazarus laboribus præmiſſis, meruit Dei amicus à Domino appellari. n. 44. p. 275.

Lepra.

Animi Lepra quanto labore cæleſtis medici ablata. n. 48. p. 99.

Leproſus. I.

Leproſi adorantis ſanitas.

Chriſtum de cæleſti ſolio deſcendentem turbæ ſequuntur.n.14.p.93.

Quem montanum ſiue auſterum turbæ ſequutæ non ſunt, deſcendentem, ſeu humanum, ac benignum propriè conſequuntur.n.18.p.94.

Non aptè Leproſus de voluntate Domini dubitat, qui ſanandi potentiam profitetur. numer. 23. pag. 95.

Tangit Dominus Leproſum; vt oſtendat ſuæ viuificæ carnis vim ad ſalutem impertiendam. n.28. pag.96.

Diuina Ieſu natura innoteſcit, dum tangens Leproſum, non inficitur.n.33.p.97.

Quam ſine moleſtia, ſine ſumptu, Leproſus fuit à Domino mundatus.n.42.p.98.

Corporis ægritudinem facillimè Dominus ablegauit, conſcium ſanauit Leproſum.n.48.p.99.

Leproſus. II.

Leproſi munus.

Curat Dominus miraculum ſilentio operiri, ne gloriam ſuam quærere videatur. numer. 7. p.101.

Dominus monet Leproſum mundatum, ſanitatem ſuam ſoli Deo in Sacerdote reuelare. num.12. p.102.

Dum curat Dominus, Leproſum lepram præteritam abſcondere, iubet, illum ſeſe Sacerdoti manifeſtare.n.16.p.102.

Leproſum cæleſti munere affectum ad Sacerdotem Dominus immittit.n.21.p.103.

Leproſus. III.

Decem Leproſi mundati.

Quam multi Domino occurrunt Leproſi, quàm pauci vera ſalute donantur.n.16.p.109.

Se Leproſi aſpicientes grauiſſimè infectos, humilitatis cauſâ ad dominum non acceſſerunt. n.20. p.110.

Cuncti ægroti vnâ voce precantur, & illicò donantur optatis n.24 p.110.

Iudæi & Gentiles colligantur quaſi factâ manu, vt Deum ipſum debellare valeant.n.28.p.111.

Non aptè Leproſi poſtquam Chriſtum Ieſum præceptorem appellarunt, addiderunt quod eorum miſereretur.n.33.p.112.

Quos Leproſos Dominus ab hominum cœtu prohibuit, ne alij contaminarentur, ad Sacerdotes immittit.n.38.p.113.

Leproſi repentè præter Domini præſcriptum, & eorum opinionem mundantur n.41.p.113.

Leproſus. IV.

Vnius alienigenæ gratitudo.

Queritur Ieſus, quòd cum decem ſanati fuerint, non cuncti decem referant de munere gratias. n.11 p.116.

De Iudæorum ingratitudine ſpeciali lure conqueritur Dominus.n.17.p.117.

Miratur Dominus nobilitate conſpicuos Iudæos ingratos oſtendi, vili alienigenâ redeunte. n.22. p.118.

Gratias agenti pro beneficio accepto, ſalus æterna à Domino donatur.n.27.p.118.

Liberalitas.

Dei in homines miſeros Liberalitas prona motas minimè patitur.n.23.p.319.

Libido.

Nullum vitium ſic tenebras ingerit menti, quàm Libido.n.20.p.532.

Lingua.

Lingua iniqua Vniuerſitas eſt iniquitatis, cuius diabolus Rector.n.22.p.181.

Viuit animus, dum lingua crimina profitetur; moritur dum obticere curat. Vnde in Linguæ manibus vita, ac mors ſtatuitur. numer. 49. pag.185.

Rota adnata Linguæ iniquitas eſt.n.40.p.204.

Rectè loqui non ſciet, qui non ſciuit tacere.num.7. pag. 206.

Cæleſtia beneficia Linguam noſtram plum excitant ad eloquium.n.27.p.307.

Locus.

Iubet Dominus paralyticum ſanum, grabatum portare, & abire. Vt omnino eum à Loco, vbi æger iacuerat, cogat ablegari.n.42.p.136.

Lucrum.

Sine Lucro, ac commodo ſpirituali quidem proximorum ſaluti incumbes.n.24.p.231.

Luxuria.

De Luxuriei hydrope diſſerens Dominus, aptè bouis ac aſini exemplum attexuit. Voluptatum enim amatores brutalitate laborant.n.12.p.260.

Adnatum crimini Luxuriei, illicò reuelari. num.26. pag.441.

Horror ſupplicij Adulterij ingentem innuit iniquitatem.n.34.p.442.

Laſciuis ſæpe diuina vltio repentè præparatur n 60 p.446

Eucharistiæ efficacia, ad Luxuriei ignem extinguendum.n.40.p.453.

Lepra criminis, præcipuè Laſciuiæ, orationis exercitamentis curanda eſt.n.24.p.471.

Vide, *Laſciuia.*

M

Magiſter.

SApientum eſt Magiſtrorum, ignorantiam aliquando prætendere, vt inſtruant ignorantes. n.38.p.255.

Contra indoctum Magiſtrum cæco Diſcipulo ducatum ferentem, vt ambo in foueam incidant. n.15.p.531.

Malum.

Fideles ab omni Mali ſpecie debent abſtinere, ne ſcandali detur occaſio.n.21.p.563.

Manda

Mandatum.

Taxantur ij, qui Dei Mandata violare non verentur, vt ſtatuta, ſeu conſuetudines hominum tueantur.n.17.p.321.

Manifeſtatio.

Phariſæi leuem Diſcipulorum tranſgreſſionem aperiunt. Dominus autem ideò grauia Phariſæorum crimina manifeſtat. Quonam putas,ſupplicio afficientur,qui grauia proximi peccata euulgant?n.23.p.522.
Indicamentum exhibet, conſcientiæ grauibus criminibus vulneratæ,qui facilem ſe ad publicanda proximi piacula præbet.n.32.p.523.
Comes inſeparabilis criminis Manifeſtatio eſt.n.32.pag.621.

Manus.

Manus vetulæ piæ, quæ ex contactu Domini ſalus ad corporis membra pertranſierat, obſequij miniſterio conſecratur.Nec enim manus tanto munere donata,debuit exeri,niſi ad obſequium Domino impendendum n 41.p 268.
Apud Dominicas Manus tota adeſt miſerationum colligatio.n.14.p.200.

Mare.

Maris prodigia. I.

Tempeſtas oborta.

Ieſum tempeſtate iactandum Diſcipuli non deſeruerunt.n.15.p.6.
Non in nauem Dominus, ſed in nauiculam dicitur aſcendiſſe.n 21.p.7.
Diſcipuli Dominum ſequuti in mundiali mari verſantur, ſed de mari minimè viuunt. numer.27. pag.8.
Amiciſſimis Eccleſiæ proceribus grauiora tentamina à Domino præparantur.n.31.p.8.
Obdormiente Domino, ſæua Diſcipulis procella excitata eſt.n.36.p.9.
Chriſtus in Crucis Nauicula obdormit. numer.42. pag.10.
Diſcipuli præſente Domino tempeſtate agitantur. n.46.p.11.
Chriſtus, fremente ſeculari pelago, nihil timet Dei verò filius expoſitus.n.50.p.11.

Mare. II.

Tempeſtas ſedata.

Meritò à Domino taxantur,quòd timeant diſcipuli cum ſint ditti.n.10.p.13.
Dominus taxat Eccleſiæ proceres, quòd procella agitati ſuperni non innitentur.n.16.p.14.
Carpuntur à Domino Diſcipuli, quòd Deo hærentes formidine afficiantur.n.10 p.15.
Reprehenduntur Diſcipuli à Domino, quòd videntes nauiculam fluctibus operiri, timerent. n.26. pag.16.
Excitatus Dominus à Diſcipulis æquora pacauit. n.30.p.17.
Magnâ Dominus tranquillitate tempeſtatem magnam compenſati curauit.n.35 p.17.
Venti,ac pelagus iubenti Domino quaſi intellectu præditi obſequuntur.n.40.p.18.

Mare. III.

Pelagus ambulanti Ieſu ſolidatum.

Quàm difficilè Apoſtoli à Domino ſeparantur. n.7. pag.22.
Videns Dominus Diſcipulos laborantes; non potuit contineri, niſi opem afferret. O luminibus Dei adnata pietas!n.12.p.23.
Chriſtus Diſcipulos actos procella comitatur, ſupra pelagus ambulat.n.18.p.24.
Liberaturus Diſcipulos à procella, addit timorem, dum phantaſmatis ſpecie obiicitur. numer. 23. pag.25.
Phantaſmate obiecto,(vero Ieſu) Apoſtolorum exterretur infantia.n.27.p.25.

Mare. IV.

Idem Ieſus Mari,Terræque ſalutaris.

Vbique Chriſtus ab hominibus cognoſcitur ex munificentia ſalutari.n.10 p.28.
Chriſtus Diſcipulos remigantes, ſeu laborantes in obſequium Eccleſiæ nauiculæ, ſeu in proximorum vtilitatem certius donat auxilio ne cadant,delinquentes benignius excipit. numer.14. pag 29.
Non vocatus Dominus aſcendit in ſcapham, diſcipulos liberaturus.n.19.p.30.
Ad Vicos,Villas,& Ciuitates Dominus ſpontè properat quæſiturus ægrotos, quos ſanet. num.23. pag 31.
Si ex fimbriæ veſtimenti Ieſu contactu cuncti ſanantur ægroti,quid ex totius corporis ad pectus immiſſione?n.28.p.31.

Mare. V.

Inutilis piſcatorum labor.

Turbæ audiendi verbi deſiderio in dominum irruunt,& comprimunt,auſu quidem pio, irreuerentia quodammodo fideli.n 11.p.36.
Dominus miſerias vitæ humanæ in nauibus, & in pelago vidit n 16.p 37.
Feſtina auiditas verbum Dei audiendi commendatur, noſtri temporis taxabili pigritiâ. num.21 pag. 38.
Chriſtus præcipit Petrum nauiculam puſillum à ripa reducere,vt doceat turbas.n.26.p.39.
Chriſtus ſapientiſſimus Præſul ſubditum Petrum rogat à terra ſcapham reducere. n.31.p.40.

Mare. VI.

Piſcium(è Chriſto)multitudo.

Chriſti verbò Petrus nitens, piſcium copioſam multitudinem extrahit.n.13.p 42.
Petrus humilitate egregius aptè ad præſulatum à Domino aduocatur.n.20.p.43.
Diſtulit Chriſtus piſcium capturam, vt dilata dona pluris æſtimarentur, & grato exciperentur animo.n.25.p.44.
Iuſtè timet Petrus mali alicuius irruptionem ſe peccatorem agnoſcens, in conſpectu Domini ſanctiſſimi commorantem.n. 29.p.45.
Nauis Eccleſiæ Petrò ad expiſcationem hominum à Domino traditur.n.34.p.46.

B. V. Maria.

Ad pœnitudinem inueterati peccatoris pectori immittendam, Deiparæ neceſſaria eſt interceſſio. n 41.p 285.

Virginis Martyrium expono ex amore, ſcientiáque laborem addente. n.17.p.397.

Deiparentis erga hominum ſalutem ardentiſſimum affectum contemplemur oportet. n. 33. p.398.

Martyr.

Diui cuncti, Confeſſores licèt, Martyres ſunt quodammodo. n.41.p.274.

Matrimonium.

Ad innumera Matrimonij incommoda ſubeunda, neceſſarium ſubſidium frequentia Communionis. n.36.p.343.

Mediator.

Sacerdotes Dei & hominum mediatores, vtrorumque participes fieri debent, quorum Mediatores exiſtunt.n.16.p.439.

Membrum.

Fœminæ prius febricitantes manus Chriſto excipiendo hoſpitio impendunt miniſteria. Exemplar exhibent pœnitentiæ perfectæ, quando Membra, quæ ſeruierant iniquitati,ſeruiunt iuſtitiæ. n.45.p.169.

Mendacium. Mendax.

Mendacium, Dei virum, ſcilicet iuſtum, maximè dedecet.n.16.p.635.

Mendax plerumque deploratis moribus comperitur.n.50.p.638.

Meretrix.

Meretrices, omnéſque veneris alumni edocentur erubeſcere.n.35.p.329.

Miniſter.

Decet Euangelij Miniſtros, non vocatos proximis ſuccurrere: ipſæ enim ægritudines clamantes aduocant. n.23.p.31.

Vide *Euangelij miniſter.*

Laudantur Miniſtri, qui ſubditos non fraudant muneribus,quæ impenduntur à Regibus. n.33. p.125.

Præſules, circa munera diſtribuenda, & vniuerſam adminiſtrationem non nimiùm Miniſtris fidant; ſed ipſi immediati ſint munerum largitores; aut adſint, dum aliorum manibus impenduntur.n.26.p.247.

Miraculum.

Media extra ordinem, ſeu Miraculoſa requiruntur, vt inueteratus dierum malorum conuertatur. n.11.p.131.

Facilius eſt, Mundum extruere, cunctaque Miracula excitare, quam vnicum veniâ donare peccatorem. n.39.p.154.

Miſeratio.

Apud dominicas manus tota adeſt Miſerationum colligatio. n.14.p.200.

Eſcob.& Mendan Euang. Temp.

Miſereri.

Edocemur peccatoribus Miſereri dum aduerſus peccata inſurgimus, Chriſto hic non tempeſtatem, ſed actos procellis piè aſpiciente. n.13.p.23.

Deum reſpicere, idem eſt,ac hominum Miſereri. n.25.p.73.

Non in morem temporarij Principis, Deus ſcit reſpicere, non bona largiri: Deus reſpiciendo Miſeretur. n.52.p.664.

Miſericordia.

Vincitur à Dei Miſericordia effectus iuſtitiæ expreſſio.n.27.p.62.

Is eſt Deus, vt circa Miſericordiæ elargitionem nulla quodammodo præſcripta ſeruet, nullas moras patiatur. n.42.p.113.

Tam mirabilia Miſericordiæ opera ſunt, vt amplius te deliquiſſe,quodammodo vberioris meritum pietatis.n.27.p.134.

Hominum tribulatio, ac patientia eſſe diuinæ Miſericordiæ aſſolet excitatrix. n.11.p.238.

Promptiſſima Dei Miſericordia erga afflictos lacrymas profundentes.n.32.p.301.

Vide, *Miſereri.*

Audientes Iudæi diuinæ Miſericordiæ erga Gentiles documenta, excitari ad pœnitudinem deberent; nam ſi Deus grauiori crimine infectis pepercit, parcet leuiori peccato reis: ſi miſericorditer ſic excepit extraneos, quid non vberiori pietate domeſticos excipiat, propinquis parcat? Hinc ad pœnitudinem allici debuiſſent n.11.p 475.

Modeſtia.

Exitialiter oculi huc illucque diuagantur. n. 36. p.217.

Momentum.

Certis temporis Momentis homini incognitis piſcinæ ſalutaris vndæ mouebantur; vt euigilet, qui ignorat, e quonam inſtanti ſalutaris, aut exitialis dependeat æternitas.n.35.p.127.

Mors.

Chriſtus in Crucis Nauicula obdormit; Quia tanto amatori paſſio ſomnus, Mortis tempeſtas requies eſt n.42 p.10.

Superbiæ, auaritiæ, luxuriciique tenebræ humanæ fragilitatis, ſeu Mortalitatis memoriâ ablegantur. n 30.p.74

Ex mundialis felicitatis puluere reliquo conficitur à Domino curandæ cæcitati medicamen; Quis enim non videat, tenebris ablegatis, dum earumdem rerum, quas diligit terminum contemplatur. n.64.p.79.

Ipſa Morte horribilius Imperium. n.37.p.234.

Vana ſecularium conſolatio circa proximi mortem eſt, curare vtique, vt à mente mortis memoriam omnino ablegent. Quàm imprudens, qui in aliorum morte proprium non agnoſcit interitum. n.28.p 283.

Quàm religiosè Mortui piis lacrymis abluuntur, n.48.p.286.

Mors iuſti exultatione eſt proſequenda. num. 62. p.288.

Ad ciuitatis portam humandum cadauer; vt ciuitatem

uitatem ingreſſuris, inibique operaturis Mors ante oculos obuerſetur.n.10.p.298.
Mundus Morientium quidem, non viuentium eſt Regio.n.14 p.312.
Mors aliutum nos omnino debet à ſæcularium cura præripere, vt ſoli inſtantis iudicij meditationi hæreamus.n.32.p.315.

Mortui Suſcitati. I.

Domini ad Bethaniam aduentus.

Lazarus peccatoris gerens perſonam, propitio Numine ægritudine afficitur.n.23.p.272.
Quam illuſtre Lazari elogium eſt, à Domino amicum appellari.n.34.p.275.
Vt Lazarus valeat Chriſti amicus appellari, neceſſaria ne conditio eſt dinexari laboribus.num.41. pag.274.
Lazarus laboribus præmiſſis, meruit Dei amicus à Domino appellari.n.44 p.275.
Ex hoſpitij frequentis operibus, ex eleemoſynæ frequentis obſequio Dominus Lazarum, & ſorores amabat n 48.p.276.
Qui lapidare conabantur Dominum Iudei iam, horâ tranſactâ, non curabunt lapidibus vulnerare.n 52.p.277.
Amicum verè Lazari agit Dominus, dùm eum à ſeductionis ſomno conatur excitare. numer.57. pag.278.
Exiſtimauit Thomas Dominum iuſtè ſeſe lethali periculo ob leuandum amicum exponere: curatque Domini amicos ad periculum idem attrahere.n.62.p.278.

Mortui Suſcitati. II.

Domini Colloquium cum ſororibus Lazari.

Vana ſecularium conſolatio circa proximi mortem eſt, curare vtique, vt à mente mortis memoriam omnino ablegent.n.28.p.283.
Lazarus vt Dei amicus, adoleſcens moritur, vt peccatoris imaginem refert ad viuos reuocatur. n.34.p.184.
Martha à Domini colloquutione recedit, vt ſororem Mariam ad ipſum Dominum aduocaret. n.38.p.285.
Ad peccatoris inueterati excitationem Maria nominis materni baiula aduocatur. numer. 42. pag.285.
Plorans Dominus Mariæ Iudæorumque lacrymas commendauit.n.48.p.286.
Dominus ſe ad Lazari reſurrectionem accingit, rogatus lacrymarum vocibus.n.55.p.287.
Plorat Chriſtus, de morte Lazari amici exultans. n.62.p.288.
Vt celebret Dominus amici reſurgentis trophæum, lacrymas profundit.n.67.p.289.

Mortui Suſcitati. III.

Lazari reſurrectio.

Vt Lazarum laboribus actum, & adhuc peccatoris perſonam gerentem ad vitam gratiæ reuocet Dominus, aceruat miracula.n.19.p.290.
Lazarus quatriduanus fœtorem neceſſariò exhalat. n.23.p.290.
Lapidis Lazarum claudentis pondus immenſum oſtendo. numer. 27. pag. 291.
Qui fuerat mortuus, qui fuerat ſepultus vincula peccatorum manifeſtauit.n.33. p.292.
Lazarus viuus è ſepulchro proſilit, adhuc à funereis vinculis non expeditus.n.39 p. 292.
Extra ſepulchrum Lazarus ſoluitur. n.46.p.293.
Lazaro reſurgenti indicitur omnimoda à domo, vbi perierat receſſio,n.51.p.294.
Lazarus recèns natus quaſi faſciatus egreſſus è cuna n.58.p.295.

Mortui Suſcitati. IV.

Viduæ filij defuncti inuectio.

Ad Ciuitatis portam humandum cadauer. num.10. pag.298.
Solatium eſt miſeræ parenti viduæ vnico filio orbatæ, Ieſus vnicus Filius Patris, & viduæ Matris morti horribili tradendus n.14.p.299.
Dicens Viduam, omnibus tribulationibus fœminaminnuit exactam.n.18.p.300.
Ex viduæ miſeria Dominus mirum in modum commouetur.n 26.p.301.
Quum primum fœminæ lacrymas aſpexit Dominus, illicò eas abſtergere curauit. numer. 32. p.301.
Videns Dominus fœminam iuſte plorantem, vehementer afficitur, vt filium reſtituat. num.36. p.302.

Mortui Suſcitati. V.

Adoleſcentis reſurrectio.

Tangit Dominus feretrum, vt approbet funeciæ pompæ pia obſequia.n.6.p.304.
Defunctus adoleſcens defunctum exprimit peccatorem.n.11.p.305.
Adoleſcens, fauente Domino, reſurgit priùs quam ſepulchro recluderetur.n.17.p.305.
Manus Domini loculum tangens ſeu laboribus peccatorem conturbans, eum vitæ reſtituit. n.21 p.306.
Cœpit loqui adoleſcens, vt de accepta reſurrectionis beneficio, eloquio pio, gratias Deo exhiberet n 27.p.307.
Datur à Domino filius matri à morte liberatus. quia ſaluti ſpirituali vtriuſque conſultum eſt. n.35.p.308.

Mortui Suſcitati. VI.

Reguli filius.

Puer Reguli tunc incipiebat mori, cùm incipiebat viuere.n.14.p.312.
Regulus ad Chriſtum ex laborum filij ducatu magno ducitur beneficio.n.18.p.313.
Febri Filius Reguli laborabat.n.23.p.313.
Vir ille Regulus appellatur, quia diem domini vidit, & gauiſus eſt.n.28.p.314.
Taxatur Regulus, quòd imminente filij morte, in eius conſpectu de temporariis rebus ſollicitus exhibeatur.n.32.p.315.

Mortui Suſcitati. VII.

Ieſus aſſerens ægrotantis valetudinem.

Poſtulanti Regulo, vt Ieſus deſcenderet, Ieſus ei filij impertit ſanitatem.n.8.p.317.

Viuit

Viuit Reguli filius, quem pius pater domino tradiderat. n 13.p.318.
Ante credulitatem, Regulus, poſt fidem homo vocitatur n.18.p.319.
Petente Regulo, vt poſt deſcenſum in ſuam domum Ieſus filium donaret ſanitate, Chriſtus ſtatim contulit. n.23.p.319.
Statim ſerui fideles occurrunt, felix nuncium domino allaturi. n.28.p.320.
Credente Regulo, filij & famuli in dominum crediderunt. n.33.p.321.

Mortui Suſcitati. VII.

Archiſynagogi filia.

Princeps ſynagogæ filiæ vnicæ obeuntis tribulatione vulneratus, properauit ad Chriſtum. num.12 p.325.
Cuilibet homini anima filia vnica debet eſſe dilecta. n.20.p.326.
Quàm prudens Princeps ille, qui mortuam filiam quam ſuam eſſe non expectauit, ſed curauit illicò a Domino ad vitam reuocari. num. 25. p.327.
Mox poſt fidem Archiſynagogi expreſſam, Chriſtus miraculum paraturus, ad eius domum properat n. 30.p.328.
Quam laudabiliter retro accedit pudore perfuſa, quæ tot annis fluxu ſanguinis laborauit. num.35. p.329.
Timens fœmina numen propitium, pacatum, munificum meruit adire. n.40.p.329.
Poſtquam hemorrhoiſſa ſanguineo liberata fuerat a profluuio, de nouo aſſeritur ab ipſo ſanata. n.45.p.330.

Mortui Suſcitati. XI.

Puella reſurgens.

Qui curabat ſecretum miraculi claudi ſigillo, tres Diſcipulos tamen, ac patrem, & matrem puellæ ad clauſtrum admiſit n.7.p.333.
Non ſolùm tres diſcipuli ad ſecretum reſurrectionis puellæ admittuntur, & alibi non ſemel, ſed & puellæ parentes aduocantur, quaſi neceſſariò. n.12.p.334.
Apte puella duodecim annorum dormire, non mortua eſſe a Domino aſſeritur. n.17.p.334.

Mundus.

Aſſeclæ Chriſti vtuntur hoc Mundo tanquam non vtantur, neceſſariis vtique contenti. n.17.p.8.
Nullus ad portum felicitatis pergens, ſæcularis pelagi effugit iras. n.18 p.24.
Mundialium conditio continuâ laborat varietate; vno quidem ſtudio, & voto alterum aduerſante. n 52.p.277.
Mundus morientium quidem, non viuentium eſt Regio. n.14.p.312.
Mundialium bonorum inanitas, mendacium. n. 31. p.342.
Si Mundus magna commutatione vilia dona largitur. Deus, commutatione nullâ, nullo ſumptu (leuiſſimo vtique pretio) dona magna largitus eſt. num.42.p.352.
Varia ingeruntur ad exercitamenta virtutum animo documenta, præcipuè circa tentamina Diaboli, & Mundi vanitatem. n.42.p.422.
Dominicæ Paſſionis guſtu, obiecto cuncta ſelle Mundialia condiuntur. n.9.p.496.
Participatio cæleſtis ſuauitatis Mundi voluptatum animo ingerit obliuionem. Vbi de D. Ignatio P. N. n.30.p.500.
Crebra, neceſſaria eſt animi ablutio; de Mundiali enim puluere, vel religioſa corda ſordeſcunt. n.29.p.512.
Quàm difficile obtinet apud Mundialium corda veritas. n.47.p.623.

Munificentia.

Succurrit Dominus turbis eſurientibus non ex bonis communibus; ſed è panibus ex proprio penu emptis. Edocens Principes, de communibus vrbium bonis donatores largiſſimos, taxabilem illam Munificentiam prorſus eſſe. num. 28. p.240.

Munus.

Hoc cæleſtia Munera habent, quòd ſine accipientis recipiantur incommodo; mundialia ſecus. n.42. p.98.
Iuxta nomen quod Deo tribuimus, debemus (in huiuſce nominis gloriam) Munera adnata poſtulare. n.33.p.112.

Muti, & Surdi. I.

Diaboli pulſio.

Quaſi validè expugnantem Chriſti potentiſſimum brachium erat eiciens è corpore dæmonem n.8.p.179.
Cæleſtis Medicus non per tranſennam, diuturno miniſterio, ægrotantis incumbit curationi. n.14 p.180.
Stupendum miraculum, priùs dæmonem ablegatum eſſe, quàm mutus loquutus fuiſſet. num. 18. p.180.
Diabolus fecerat hominem obmuteſcere, tyrannide linguam vſurpans, vt in miſeri exitium inflammaret. n.22.p.181.
Dum dæmoniacus tacet, ſignum euidens obijcit, ſe dæmonium habere. n.26.p.182.
Non loquitur mutus donec diabolus egrediatur. n.32.p.182.
Pulſo dæmone, videt cæcus, audit ſurdus, mutus loquitur. n 39.p.184.
Simul loquitur mutus, & cæcus videt, ac dæmoniacus a diabolo liberatur. n.45.p.184.
Eatenus ille mutus erat, ſalubriter ac viriliter loquutus eſt. n.49.p.185.
Mutus verba profert, vt benefactorem encomiis efferret. n.53 p.186.

Muti, & Surdi. II.

Calumniatorum iudicij repreſſio.

Edocet Dominus, ex ciuium diſcordia Regna, ac domos corruere omninoque deperire. num. 33. p.191.
Diuiſionem Regni eiuſdem deſolatio ſequitur. n.48.p.192.
Reſpondet Dominus potiùs ad cogitationem calumniatorum, quàm ad verba. n.43.p.193.
Corda fidelium explorat diabolus, ſi greſſus figendi locum inueniat. n 47.p.194.
Mulier laudans Phariſæos confundit, Chriſto ex fœmina Matre commendato. n.53.p.195.

Muti, & Surdi. III.

Surdo, & Muto medicamen adhibitum.

Non precantur, vt ſanet ægrotum, ſed vt ei manum dignetur imponere. n. 14. p. 200.
Commendabiles illi, qui miſerum hominem adduxerunt ad Chriſtum, & pro illo deprecati ſunt; quidquid enim in illis fuit, pro ſalute proximi geſſerunt. n. 20. p. 201.
Vt ſurdi auriculas aperiret, mutique linguam ad loquendum exereret Dominus, nullam non operam impendit. n. 24. p. 202.
Aſpiciens Dominus miſeri hominis calamitates, condolens ingemiſcit. n. 28. p. 202.
Ingemiſcit Dominus, dum videt hominem cæleſtis patriæ filium tot in terra ærumnis diſturbari. n. 35. p. 203.
Vt mutus loqueretur rectè, non ſolum Dominus linguæ frænum ſuſtulit, ſed & ſpecialiſſimè oris ſui reliquiis inunxit. n. 40. p. 204.

Muti, & Surdi. IV.

Surdus mutus audiens, & loquens.

Poſt ligatam diù linguam, ipſa ſoluta, Mutus rectè loquitur. n. 7. p. 206.
Curante Domino, ne miraculum glorioſè proferretur, ampliùs euulgatur. n. 12. p. 207.
Rectè & mutus, & ſocij loquuntur, dum, gratis vocibus efferunt curationem. n. 18. p. 207.

N

Neceſſarium.

A Seclæ Chriſti vtuntur hoc mundo tanquam non vtantur, Neceſſariis vtique contenti. n. 17. pag. 8.

Nomen.

Nomina fœminarum aſſolent à Domino exprimi in egregiarum virtutum documentum. num. 48. pag. 680.
Nomen Ieſu. Vide, *Ieſus.*

Nuncium.

Homines fidi, ac recti gaudent felicia Nuncia legate, horrent infelicia referre. n. 28. p. 320.

O

Obedientia.

R Ogans Prælatus, & manſuetudinis exhibet documenta, & cogit ſubditos Obedire. n. 31. p. 40.
Perfectus Obediens præcipientis paret ad nutum. n. 37. p. 351.
Prælatis licèt improbis promptè Obediendum. n. 67. p. 588.

Obliuio.

Poſt acceptum beneficium docet Dominus reliquias colligere, id eſt, nec minima Obliuiſci beneficia n. 14. p. 229.

Obſequium.

Non taxandi omnino fidelium ad ſacra Obſequia confluxus, eò quod fortaſſe aliqualis caſualiter irreuerentia pro ſlu. n. 11. p. 36.
Manus fœminæ febricitantis tanto munere donata, non debuit exeri, niſi ad Obſequium Domino impendendum. n. 41. p. 168.
Ratus ille, qui diuinum ſolummodo ſpectet Obſequium. n. 32. p. 286.
Deus in veritate meus, ſi ei corde Obſequium impendo. n 44 p. 637.
Vide, *Deuotio.*

Occaſio.

In Occaſione delinquendi conſtitutus quomodo poteſt abſolutionis beneficio frui. numer. 46. pag. 293.
Elapſæ circa ſalutem Occaſionis ſupplicium eſt, non inuenire, quod requiritur. n. 74. p. 493.
Curare debemus, ne vlla licet inculpabiliter Occaſio delinquendi proximo exhibeatur. num. 31, pag. 544.

Occultum.

Id, quod in Occulto geritur, quaſi non factum poteſt affirmari. n. 16. p. 562.

Oculus.

Exterialiter Oculi huc illucque diuagantur. num. 36 pag. 217.

Opus.

Opera bona debent quidem hominibus manifeſtari, ſed eo affectu, vt tantum Deo præſtare intendamus obſequium. n. 12. p. 102.
Debilis oratio, quam recta Opera non roborant. n. 19 p. 403.
Sæpè peccatores peſſimi donantur veniâ, & ad virtutis gremium adducuntur, quia apud eos quædam pietas, ſeu Opus aliquod bonum moraliter reſidet. n. 21. p. 470.
Non ſufficit, te corde credere, niſi Operibus rectis te fidelem oſtendas. n. 37. p. 501.
Mala cogitatio, ſermo iniuſtus, Opus prauum impuritate exundat. n. 26. p. 533.
Opera ſine lacrymis quaſi ſiccitate laborant, lacrymæ ſine operibus inaniter profunduntur. n. 58. p. 602.
Efficacius Opera, quàm ſermones aſſolent perſuadere. n. 31. p. 661.

Oratio.

Orationis domus auguſta corruens in ſpecum latronum conuertitur, qui enim ex perfectionis gradu eleuatiori excidunt, inferiori baratro addicuntur n. 51. p. 57.
Cuncti ægroti vnâ voce precantur, & illicò donantur optatis. Efficax enim Oratio eſt quæ à pluribus ſimul excitatur. n. 24. p. 110.
Iudæi & Gentiles colligantur quaſi factâ manu, vt Deum ipſum debellare valeant. Perſaquot orationis in communitate inſtitutæ efficaciam. n. 28. pag. 111.
Pauſho mane Orationi vacaodum, vberrimo quidem fructu. n. 16. p. 172.
Aſſolet diabolus, cunctæque tribulationes à nobis ablegari, Deum inuocantibus, quæ apud muros diu commorantur. n. 18. p. 180.

Oratio multorum in propria cauſa efficaciſſima eſt.n.48.p.344.
Neceſſitatis preſſi à Domino exaudiuntur, quia ipſi labores Orationis locum exerunt. num.53. pag.345.
Ea eſt vis Orationis, vt non opportunè quodammodo exaudiatur.n.57.p.346.
Iterum Ea vis Orationis, vt Deum quodammodo nolentem ad effectum alliciat. n.46.p.353.
Lætitiam, felicitatem, diem bonum ex præmiſſa Oratione auſpicandum.n.27.p.360.
Debilis Oratio, quam recta opera non roborant, n.19.p.403.
Efficaciſſima nocturno in tempore deprecatio eſt. n.25.p.405.
Iudices indigent Orationis exercitamento, vt munus perfectè exequantur.n.21.p.44.
Lepra criminis, præcipue laſciuiæ, Orationis exercitamentis curanda eſt. n.24.p.471.

P

Panis.

Panis multiplicatio. I.

Conuiuarum fames.

CVpientes turbæ Chriſtum habere, eum ſequebantur. num.16.pag.214.
Chriſtum præeuntem ad deſerta turbæ ſequuntur imitatrices. n.20.p.214.
Non imperatæ turbæ, non tractæ, ſed voluntariæ & vltroneæ celeriter, & alacriter, veniunt ad Chriſtum. n.25.p.215.
Turbæ Dominum ſequebantur non omnino ſpiritu vltroneo, quæ temporaria commoda expetebant. n.32.p.216.
Adnotat Euangeliſta. Ieſum oculos ſubleuaſſe, innuens lumina pudicè, cuſtodienda num. 36. p.217.
Cum vidiſſet Dominus hominum indigentiam, non potuit non ſuccurrere miſeriis. numer.43. pag.217
Cùm vidiſſet Dominus hominum indigentiam, non potuit non ſuccurrere miſeriis. n 43.p.217.
Sciens Dominus quid facturus eſſet, adhuc alterius conſilium requirit.n.48.p.218.
Pium Dominus Philippum appoſitè adiit Conſiliarium.n.52.p.219.
Non conſulit Chriſtus Rex, an pecunia à paupere ſit exquirenda, ſed vndenam ex proprio penu poſſint emi panes in ſubditorum ſubſidium. n.57.p.220.

Panis. II.

Conuiuij inſtitutio.

Chriſtus eſuriens, Apoſtolique fame preſſi non diſcumbunt, vt reficiantur, ſed ſolummodo turbæ. n.10.p.222.
Se Chriſtus verum Regem oſtendit, in laude Dei primus. n.16.p.223.
Pauci panes, ac piſces vſque ad ſatietatem quinque hominum millibus cedunt. n.22.p.214.
Chriſti epulum humanæ voluntatis appetitum exſatiat. n.28.p.225.
Apoſtoli ex Chriſto panem & piſces accipientes, impertiuntur turbis, quidquid vellent. num.33 p.225.
Diuiditur cibus, vt turbæ ſatientur. numer. 36 p.226.
Ipſe Dominus panes diſtribuit turbis, licèt Apoſtolorum manibus vtebatur. n.42.p.227.

Panis. III

Conuiuij reliquiæ.

Plura Apoſtoli Domino & panis, & piſcium reddidere poſt ſatietatem, quam ex ipſo turbæ acceperant. n 10.p.229.
Poſt acceptum beneficium docet Dominus reliquias colligere. n.14.p.229.
Panes, quos mundiales puer vribus afferebat, cæleſtes duodecim validiſſimi Apoſtoli vix valent ſuſtinere. n.20.p.230.
Accipientes turbæ ab Apoſtolis quinque panes, reddunt duodecim cophinos fragmentorum.n.24. p.231
Fugit Dominus, quia turbæ cupiebāt eum principem ſibi eligere, qui temporaria lucra eis conferebat. n.28.p.232
Meritò Dominus fugit, cùm ad temporarij Regni adminiſtrationem requiritur.n.32.p.233.
Vidit Dominus, ſe rapiendum ad ciuilem necem cum ſe eligendum Principem populi illius ſpectauit. n.37.p.234.

Septem panes. IV.

Miſeratio Domini ſuper turbam.

Turbarum aſpectata à Domino ſuſtinentia, eis conuiuium præparauit. n.11.p.238.
Vt vidit Ieſus turbas adeo proprijs deſtitutas, vt nihil haberent, ſolo in Deo ſpem collocantes, eis ſuccurrit. n.17.p.239.
Quàm meritò regno aptus apparuit, qui non ſuper proceres, ſed ſuper turbas miſeratione afficitur. n.22.p.240.
Succurrit Dominus turbis eſurientibus non ex bonis communibus, ſed e panibus ex proprio penu ereptis. n.28.p.240.
Suſtinentibus Deum promptiſſima eius adeſt miſericordia. n.34.p.241.

Panis. V.

Septem panum multiplicatio.

Priùs quàm Dominus panis multiplicati beneficium à Patre acciperet, gratias perſoluit.num.6. p.243.
Quod à Domino accipiunt Apoſtoli, vt apponant turbis, nimium multiplicatum appoſuere. n. 10. p.144.
Accipientes Diſcipoli à Domino panes comedunt, & apponunt egentibus. n.16.p.245.
Bona à Chriſto Rege è Præſulibus accepta vt diſtribuant; non vni danda, ſed cunctis impendenda.n. 19.p.246.
Dabat Ieſus panem Diſcipulis mox diſtribuendum ſubditis, non aliis miniſtris committebat, ipſe intererat conuiuantibus. n.26.p.247.
Qui eſurientibus panes appoſuere Chriſtus, & Apoſtoli, retinent quod dederunt, & mirabilius donantur incrementis. n.31.p.247.

Paralyticus.

Paralytici ſanati. I.

Piſcina ſalutaris.

Potiùs Ieſu feſtus dies poterat vocitari, quo Paralyticus donauit ſanitate.n.16.124.

Commendat Euangeliſta porticuum erectionem ad ægrotantium commoditatem. numero 21. p.124.

Ex laboribus ægroti illi didicerant ſolius Dei niti præſidio.n 25.p.125.

Quam appoſite Angelus ſanandi ægrotos miniſterio deputatur.n.30.p.126.

Certis temporis momentis homini incognitis piſcinæ ſalutaris vndæ mouebantur. numer. 35. p.127.

Ex ægrotantium multitudine vnicus languidus ſanabatur.n,39 p.127.

Omnium properantium ad Piſcinam poſt turbationem, vnus ſanitatem recipit.n.43.p.128.

Paralyticus. II.

Paralytici ſanitas.

Vt hominem tam diu infirmitate preſſum ſanaret Christus, ſuæ miſericordiæ mirabilis piſcinam excitauit.n.11.p.131.

Cognoſcens Ieſus inueteratæ infirmitatis ægrotum, rogat aptè, num ſanari velit.n.16.p.132.

Rogat Dominus, vtrum ſanari velit, quem vidit addictum grabato.n.23.p.133.

Paralyticum benigniſſimè Dominus ſanauit; eò quòd cognouiſſet, multum tempus habere ægritudinis.n.27.p.134.

Tunc Deus homo paralyticum viſitat, & ſanat, cùm ſe vere derelictum ab homine profitetur. n.23. p.135.

Languidus ille, quia ſeruiebat hominibus, hominem ſubleuatorem non habebat n.37.p.135.

Iubet Dominus paralyticum ſanum, grabatum portare, & abire.n.42.p.136.

Languidus pœnitens aptè iubetur grabatum, quo iacuerat, deportare.n.51.p.137.

Grabatum portare iubetur, vt vitiorum grauiſſimum pondus expertus, rurſum non implicetur ægritudine n.53.p.138.

Languido inſigni ſanato, reliqui probabiliter ſanitate donati fuêre.n.59.p.139.

Paralyticus. III.

Iudæorum inuidia.

Iam ſanus iam peccare noli, quia iam ſano peccanti ita cæleſtis vberior imminet. numer. 13. p.141.

Iam ſanum factum docet Dominus peccare rurſum non debere, ne grauiori ſupplicio afficiatur.n.18. pag.142.

Deterius contingit, cùm peccatore recidente, Deus eum permittit in grauiora crimina prolabi.n.24. pag.143.

Delinquenti poſt ſanitatem deterius contingit, aſſerente Domino.n 19 p.144.

Chriſti diuinitatem languidus Iudæis pergit manifeſtare.n.36.p.144.

Paralyticus in lecto. IV.

Peccati Paralytici remiſſio.

Dum adhibetur portitorum diligentia, pene deſperato ægroto ſalutis patet aditus.n.17.p.150.

Ingenium quatuor portitorum paralytici ad ſalutem proximi procurandam commendatur. n.21 pag.151.

Ob fidem portantium paralyticum, eum Dominus ſanitate donauit.n.24 p.152.

Priùs Dominus ægrotum liberauit à crimine quàm à languore eriperet.n.29 p.153.

Corpus ab ægritudine liberaturus Dominus, priùs animum ſanitate donat. n.34.p.153.

Dictione facilius fuit: *dimittuntur tibi peccata tua*, quàm, *Surge, & ambula*, opere difficilius hoc illud.n.39.p.154.

Paralyticus. V.

Languidus corpore ſanatus.

Paralytico ſanato iubet, Dominus, lectum abluendum lacrymis in domum deferre. numer. 9. pag.156.

Præcipit Dominus Paralyticum lectum portare, vt rectâ via in habitaculum tendat. numer. 14. pag.157.

Onerato cum lecto languidum Dominus iubet in domum abire, At dicit Matthæus abiiſſe domum, non lectum deportaſſe.n.19.p.158.

Languidus in domum fortitudinis, tutiſſimam arcem à Domino immittitur n.25.p.159.

Parens.

Contra querelas eorum Parentum, qui filiorum immaturum interitum lamentantur. numer. 14. pag.299.

Iterum. Contrà Parentes nimium querulos è filiorum immaturo fato.n.35.p.308.

Actiones Parentum ſchola ſunt, vbi filij edocentur, quid gerendum.n.33.p.321.

Paſſio Chriſti.

Tanto amatori Paſſio ſomnus, mortis tempeſtas requies eſt.n.42.p.10.

Paſſionis Dominicæ guſtu obiecto cuncta felle mundialia condiuntur.n.9.p.496.

Chriſti Paſſio admodum valida, ad homines vinciendos, ipſique colligandos.n.62.p.588.

Pati.

Aſpiciens Dominus miſeri hominis calamitates, condolens ingemiſcit. Quid enim mirum gemitum edi ab eo, qui cum ægrotante patiebatur: illius laborantis ſocius.n.28.p.202.

Patria.

Chriſtus apud Nazareth miracula non operatur. At non quia patriam oderit, ſed quia conciues increduli, alias patriæ honorantes extraneos poſtponere, & quia erga propinquos prima Pietas exhibenda.n.18.p.46.

Monentur Concionatores, Patriæ fines fugere, auditurum profectus ſtudioſi.n.45.p 464.

Pauper.

Pauper.

Hominem dantem Pauperi ſubſidium, Deum habere ſecum, eum autem qui negat, longè à Deo commorari. n.42.p.127.

Commendantur viri illuſtres, ac nobiles fœminæ, quæ, immediatè pauperibus impendunt obſequia.n.32 p.597.

Illa nunquam obruuntur ædificia; quæ curandis Pauperibus eriguntur: illi te nummi præſentem poſt obitum ſemper reddent, qui ad pauperes alendos fuerint à te repoſiti, n.33.p.608.

Pax.

Aſſolet fidelium charitas, ciuiúmque Pax, mœnia eſſe Reipublicæ.n.33.p.191.

Peccator, Peccatum.

Edocemur Peccatoribus miſereri, dum aduerſus peccata inſurgimus, Chriſto hic non tempeſtatem, ſed actos procellis piè aſpiciente.n.12.p.23.

Peccati aſſolet Deus cenſum perſoluere, donec à pœnitudine redimatur.n.41.p.76.

Peccator nunquam non verſatur in tenebris. n. 45. pag.77.

Mendicus fallitur aſſerens à Deo Peccatores non exaudiri. Audit enim & cum veniam peccatorum petunt, & quidquid attinens ad animum poſtulant.n.44.p.88.

Illud ipſum homines Peccata conſiteri, tacere eſt, nemini eſt dicere.n 56.p.102.

Nullus Deo ſolemnior dies,quàm cùm peccator a nequitia recedit.n.16.p.124.

Media extra ordinem, ſeu miraculoſa requiruntur, vt inueteratus dierum malorum conuertatur. n.11.p.131.

Inueteratæ voluptatis, ſeu auaritiæ Peccatores volunt ſanari,& non volunt ſinari.n.16.p.132.

Sunt quibus animi ægritudo, Id eſt, Peccatum, ſiue mors ipſa commoditatem pariat: hi viuunt veneno, captiuitate regnant.n.23.p.133.

Exitialis omninò eſt poſt veniam in Peccata recidentia.n.13.p.141.

Ægritudines, reliquaque corporis incommoda à Peccatis habent exortum.n.18 p.142.

Deterrimum contingens eſt ſupplicium,cùm graue delictum grauius ſequitur.n.23.p.143.

Maius piaculum, poſt accepta beneficia delinquere. n.19.p.144.

Auguſtius Dei eſt beneficium, nos à Peccato eripere, quàm à cunctis corporis tribulationibus abſtrahere. n.29.p.153.

Facilius eſt, Mundum extruere, cunctaque miracula excitare, quam vnicum veniâ donare Peccatorem. n.59.p.154.

Adeò difficilè inueterati animi conſuetudo ablegatur, vt vel ipſi Deo hic labor, hoc opus eſſe videatur. n 8.p.179.

Contra ſpirituales Medicos Peccatorum inueteratam ægritudinem in inſtanti aboleri exiſtimantes. n.14.p.180.

Solius Ieſu laboribus acti facinus eſt, ſurdum Peccatorem ad confeſſionem criminum excitare. n.24.p 202.

Deo miſericorde, & iuſtus moritur, vt afficiatur præmio: & Peccator viuit, vt pœnitentiam agat n.54.p.284.

Difficillimè ſe ad meliorem mentem Peccator ille reuocat, qui actus calamitatibus ad id obuenientibus vt pœniteat, minimè reſipiſcit. num. 19. p.290.

Mirum eſt, Peccatorem, per ſe viuere tam grauatum pondere iniquitatis. n.27.p.191.

Non eſt perſeuerans pœnitudo, ſi Peccator criminis apud præcordia reliquias foueat. num. 51. pag.294.

Mortuus Peccator conſuetudinis prauæ pondere preſſus, difficulter reſurgit.n. 17 p 305.

Si peccato anima moriatur, non differenda cura reſurrectionis; ſed mox ei totum ſtudium impendendum.n.25.p.327.

Erubeſcentis Peccatoris, dum pœnitentiæ dat operam, commendatur humilitas. n.40.p.529.

Eorum Peccata teguntur,qui curant proximorum delicta aperiri. n.2 .p.450.

Interdicitur Peccatori, de crimine,quo ipſe fœdatur, proximum carpere. n.27.p 451.

Sæpè peccatores peſſimi donantur veniâ, & ad virtutis gremium adducuntur, quia apud eos quædam pietas, ſeu opus aliquod bonum moraliter reſidet. n.21.p.470.

Dei, ac Peccatoris contentionem meditere, dum peccator inſenſiſſimè deſpicit Deum, Deus impenſiſſimè diligit peccatorem. n.67.p.492.

Deus morem ſolet gerere Peccatori: accedenti adſe hæret fugientem fugit.n.50.p.526.

Nullum fundamen in vita, aut felicitate Peccatoris eſt,cùm diuturnitas vitæ ac felicitatis à conſcientiæ puritate procedat. Vita æterna piè viuere, vita impiorum vel hic gehenna eſt. n.9.530.

Peccator ſibi inimicus eſt, aduerſumque ſeipſum aciem producit. n.37.p.534.

Licèt cuiuſuis Peccatoris flagitium contra Deum perpetratur, improborum collectio ad Deum dirigitur.n 20.p.572.

Peccatores ipsâ delicti formâ Deum quaſi edocent, quonam modo ſit puniturus. n.65.p.579.

Cum Peccatore ſocietatem iniens, eius cogeris ſubire infamiam.n. 92.p.630.

Peccator ſolus timore perculſus,vocem efferre non audet.n.18.p.633.

Nihil Peccatori periculoſius, quàm ſine Domino viuere,ſeu (verius) mori.n.15.p 641.

Non recedit Dominus à peccatore,niſi delinquendo priùs ipſe à Domino diſcedat. num. 25. p.642.

Perfectio. Perfectum.

Qui ex Perfectionis gradu eleuatiori excidunt, inferiori baratro addicuntur. n.51.p.57.

Ætatis prouectæ (ſanctæ quidem) aptitudo oſtenditur ad Perfectionis opera; ne ex ſenectutis infirmitate quis excuſationem gerat. num. 13. pag.402.

Quàm perfectus ille qui non ſolùm iniquos inter, ſed inter iuſtos curat charitatis perfectione præſtare. n.44.p.599.

Periculum.

Præſule ſoporato vitæ commodis, ſubditi obortis Periculis flagellantur. n.36.p.9.

Nihil peccatori Periculoſius, quàm ſine Domino viuere, ſeu (verius) mori. n.15.p.641.

Quonammodo fidelis homo pelagi ſecularis Pericula vitare valeat. n.33. p.46.

Perſequutio.

Ille equidem ſe diuinum oſtendit, qui Perſequutiones

nes pacato excipit animo. numero 50. pag 11.

Perſeuerantia.

Monentur Peccatores ad meliorem mentem conuerſi, obſtare quidem propoſiti Perſeuerantiæ iniquorum conſortia. numero 43. pag.156.

Perſona.

Sicut Perſonarum acceptio taxatur in Præſule: ita illa commendatur, qui omnibus ſubditis ſe oſtentat æqualem.n.19.p.246.

S. Petrus.

Nauis Eccleſiæ Petro ad expiſcationem hominum à Domino traditur. n.33.p.46.

Edocet Petrus Gubernator, quonammodo fidelis nauicula pelagi ſecularis pericula vitare valeat. n.33.p.46.

Petrus curat de ſocrus ſalute, poſtquam omnes alij à Domino curantur ægroti. Princeps enim Eccleſiæ ſuimus propria commoda debebat communi ſupponere vtilitati. n.31.p.166.

Phantaſma.

Phantaſmate obiecto, (vero Ieſu) Apoſtolorum exterretur infantia. Ediſce huiuſmodi confictis terroribus vti vir, validè repugnare. num. 27. pag.25.

Pietas.

Pietas extruentium Xenodochia ad exceptionem pauperum infirmorum laudatur. n.21.p.124.

Erga propinquos prima Pietas exhibenda.num.18. p.460.

Pietas erca defunctorum obſequia Deo gratiſſima eſt, cantabilis, celebranda. n.37.p.609.

Dignoſcuntur veri filij non tam ex ſanguinis propagatione, quàm in æmulatione paternæ Pietatis. n.38.p.662.

Pigritia.

Noſtra deſidiæ, perimus, ſi paratum ſemper apud ægrotos Medicum aduocare pigritamur. n. 10. pag.28.

Pœna.

Inflictæ Pœnæ nos à crimine reuocant. num. 21. p.306.

Pænitens, Pænitentia.

Peccati aſſolet Deus cenſum perſoluere, donec à Pœnitudine redimatur. n.41.p.76.

E fonte Pœnitentiæ animi pulchritudo. n.28.p.85.

Labores homines reformant, ad Pœnitudinémque gerendam adducunt n.25 p.125.

Ex iis, qui nouiſſimum tempus ad Pœnitudinem expectant, vix vnus aut alter verè abluitur.n.43. pag.128.

Nullus tam depranatus animi habitus, nulla tam deſperata conſuetudo, quæ non ſanetur, ſi hominis adſit diligentia n.17.p.150

Pœnitens nunquam debet circa crimina præterita ſecuritate frui, amplius curet abluere. num. 9. p.156.

Suauiſſimum Pœnitentiæ onus. n.19.p.158:

Pœnitentia fortitudinis domus, arx tutiſſima eſt, ad hominis protectionem. n.23.p.159.

Fœminæ prius febricitantis manus Chriſto excipiendo hoſpitio impendunt miniſteria; Exempla exhibent Pœnitentiæ perfectæ, quando membra, quæ ſeruierant iniquitati, ſeruiunt iuſtitiæ.n.46.p.169.

Ad Pœnitudinem inueterati peccatoris pectori immittendam, Deiparæ neceſſaria eſt interceſſio, n 42.pag.285.

Non eſt Perſeuerans Pœnitudo, ſi peccator criminis apud præcordia reliquias foueat. num.51. p.294.

Audientes Iudæi diuinæ miſericordiæ erga Gentiles documenta, excitari ad Pœnitudinem deberent; Nam ſi Deus grauiori crimine infectis pepercit,parcet leuiori peccato reis: ſi miſericorditer ſic excipit extraneos, quid non vberiori pietate domeſticos excipiat, propinquis parcat? Hinc ad pœnitudinem allici debuiſſent. n.11.p.475.

Veræ Pœnitudinis documentum eſt,ſi animus non facilè priori accendatur affectu. n.31.p.486.

Sola Pœnitentia, & deuotio diem feſtum Domino gerunt. n.26 p.564.

Pœnitentia peccatorum dignum efficit diuino conſpectu, imo in nuptiali conuiuio eum vti virginem caſtam Chriſto exhibet. n.22.p.595.

Poſt peccata multa, leui pœnitentiâ mihis non ſatiatur affectus; ſed curat multis lacrymis multa criminina obliterare. n.16.p.596.

Poteſtas.

Secularis Poteſtas in Chriſtos Domini non debet inſurgere, aut aduerſus eos ſublatrare; ſed taxandos Deo, aut eius Vicario relinquere. n.39. pag.55.

Præceptum.

Aulici,ne tantum Principum voluntati exequendæ ſtudium impendant, vt Dei Præcepta tranſgrediantur. n.37.p.524.

Prædeſtinatio.

Signum Prædeſtinationis eſt, beneficiis Dei gratum animum exhibere. n.27.p.118.

Ex ægrotantium multitudine vnicus languidus ſanabatur. Vt exprimeretur Prædeſtinatorum paucitas, reproborum multitudo. n.39 p.157.

Prædeſtinationis documentum eſt, Dei verba affectu cordis exaudire. n.54.p.624.

Prælatus.

Rogans Prælatus, & manſuetudinis exhibet documenta, & cogit ſubditos obedire. n.31.p.40.

Quàm commendabiles Prælati, qui plus dant egentibus, quam accipiunt exhibendum. n. 10. p.244.

Prælatus licèt improbis promptè obediendum. n.67.p.588.

Vide *Præſul*,

Præmium.

Spe Præmij infallibilis, ac ineffabilis ad quæque ſubeunda roboramur. n 38.p.361.

Præſules,ſic digniores ſubditos Præmio afficiant,vt reliqui fideles quidem famuli querelas non excitent.n.29.p.169.

Principi veraci adnatum, ſubditos Reipublicæ vtiles Præmio afficere: ad iuſtitiam excitare, acceptáque à Deo poteſtate vti in iuſtitiæ protectionem.n.36.p.487.

Præſul.

Præſul.

Præſule ſoporato vitæ commodis, ſubditi obortis periculis flagellantur.n.36.p.9.
Decet Euangelij miniſtros, Eccleſiæque Præſules conſtantia.n.16.p.14.
Auguſtiſſimi Præſulis eſt proprio periculo ſubditorum calamitatibus prouidere.n.16.p.72.
Præſulem humilem,ſubditorumque præſeferentem fragilitatem illi conſequuntur velociſſimè. n.14. pag.93.
Præſulis comitas, & affabilitas ſubditos arripit ad eius imperium obſequendum.n.18.p.94.
Chriſtus Præſul optimus nece fuit ouibus præcipuè ſalutaris, quem Paſtores quique imitari debent.n.11.p.171.
Præſulis munus eſt ſolum dirigere, & precari, ad Deum autem vim directioni addicere pertinere, ad directi reductionem.n.20.p.201.
Oportet Præſules ſubditorum aſpectare tribulationem,vt efficaciùs ſuccurrant.n.43.p.217.
Præſules non ſuæ,ſed ſubditorum commoditati inſeruiunt.n.10.p.222.
Sicut perſonarum acceptio taxatur in Præſule: ita ille commendatur, qui omnibus ſubditis ſe oſtentat æqualem.n.19.p.246.
Præſules, circa munera diſtribuenda, & vniuerſam adminiſtrationem non nimiùm miniſtris fidant; ſed ipſi immediati ſint munerum largitores;aut adſint,dum aliorum manibus impenduntur.n.26. pag.247.
Edocentur Præſules, ſic digniores ſubditos præmio afficere, vt reliqui fideles quidem famuli querelas non excitent.n.29.p.369.
Præſules, manſuetudinis melle aculeum reprehenſionis debent condire.n.35.p.451.
Innuo,illos Præſulis dies eſſe in quibus ciuium vtilitati vixit n.28.p.471.
Nunquam non Præſuli defectus ſubditorum, aut diſcipulorum tribui aſſolent.n.24.p.511.
Præſules circa Reipublicæ, aut communitatis Religioſæ adminiſtrationem quaſi prophetico donantur ſpiritu.n.43.p.585.
Vide *Prelatus.*

Preces.

Deus quis rogari vult,amat Preces à fidelibus profundi,ad beneficiorum largitionem.n.30.p.57.

Princeps.

Debet Princeps non minoribus ſubditis, ſed ſibi quaſi æqualibus leges, ſeu imperia præſcribere. n.20.p.43.
Quam ſæpè Deus ob fidem Catholici Principis totum Regnum penè è paralyſi deſperatum afficit valetudine.n.24.p.352.
Princeps propria commoda debet communi ſupponere vtilitati.n.31.p.166.
Principes non ſcientes haud dedignentur, alterius ſapientioris conſilio ſubiacere.n.48.p 218.
Commendabilis Princeps ille,qui expenſis propriis ſubditos alit laborantes,ſeu dimicantes.num.57. pag.220.
Is commendabilis Princeps, qui deſpectis ſubditis ſuccurrere geſtit.n.22.p.240.
Edocentur Principes, de communibus vrbium bonis donatores largiſſimos, taxabilem iſtam munificentiam prorſus eſſe.n.28.p.240.
Eſcob.& Mend.in Euang.Temp.
Aduerſitas Principibus,Regibus, Equitibus,Primatibus terræ ſuadet, ad Ieſum reuocari. num.12. pag.325.
Principes res egregias geſturi, probos priùs debent adire conſiliarios.n.45.p.363.
Tanta Procerum mundialium vanitas, vt vel Diuinitatem ſe poſſe elargiri præſumant. numer. 27. pag 380.
Adnatum egregio Principi, feſſis, afflictis perſecutione,ac ægrotantibus ſubditis ſubuenire. num.11. pag.438.
Principes probi ſcutum ſubditorum debent eſſe: improbi autem Principes ſubditos ſibi ſcutum apponunt vulnerandum quidem, vt ipſi protegantur.n.21.p.484.
Principi veraci adnatum, ſubditos Reipublicæ vtiles præmio afficere: ad iuſtitiam excitare, acceptáque à Deo poteſtate vti in iuſtitiæ protectionem.n.36.p.487.
Principis, vocabulum ſonat hominum cuſtodem, ædificatorem:non perſecutorem,ſeu perditorem. n.36.p.566.

Probus.

Sæpè Probi ſocietas improbo eſt exitialis, ipſius planè nequitia.n.29.p.45.

Promiſſio.

Nunquam à ſua cecidit ſpe, qui Promiſſioni Dei ineffabili quidem adhæſit.n.13.pag.42.

Propinquus.

Si Propinquus;& amicus celſioris meriti ſit, haud debet poſthaberi, quia propinquus, & amicus: ſed potiùs reliquis anteferri.n.6 p.357.
Eleemoſyna quidem facta pauperi propinquo apprimè eſt ſalutaris, exitialis crudelitas in Propinquos.n.44.p.525.
Acrior aſſolet Propinquos inuidia pungere, dum inique ferunt, propinquum ipſis eminere. n.55. pag.548.
Solum ſequendi cognati,Propinqui, amici, familiares,dum ad Deum tendentia præſcripta indicere videntur.num.45.p.558.

Protectio.

Præſentiſſimum Dei auxilium ac Protectio iis adeſt, qui in operibus vni addicuntur Conditori. n.15.p.658.

Proximus.

Quàm Deificum proximorum exceſſus operire. n.54.p.78.
Chriſtus Diſcipulos remigantes, ſeu laborantes in obſequium Eccleſiæ nauiculæ ,ſeu in proximorum vtilitatem certius donat auxilio ne cadant, delinquentes benignius excipit. Contra illos, qui caſum extimentes,à Proximorum ſalute abſtinent n.15.p.29.
Edocentur Euangelij miniſtri, non vocati Proximis ſuccurrere:ipſæ enim ægritudines clamantes aduocant.n.19.p.30.& n.23.p.31.
De doctoribus, ſeu Euangelij operariis, qui ingenioſa curâ proximorum ſaluti incumbunt. n.25. p.551.

Improborum eſt Proximorum defectum obſeruare, eiſque detrahere. n.32.p 255.

Laudantur qui à quiete, & ſecuritate recedunt, vt Proximorũ ſaluti operam expendant.n.38.p 285.

Vile admodum, Proximorum actiones curioſè requirere, crudele, iniquum. n.32.p.388.

Eorum peccata reuelantur, qui curant proximorum delicta aperiri. n.20.p 450.

Propriæ conſcientiæ priùs debemus medicamina adhibere, quàm Proximorum incumbamus valetudini.n.10.p.459.

Spiritus eorum, qui Proximorum ſaluti incumbunt, non imminuitur, ſed dum effunditur, nucum in modum increſcit. n.19.p.498.

Qui Proximo infert iniuriam, ipſe patitur, haud ille, cui irrogatur. n.53.p.655.

Punitio.

Peccatores ipſâ delicti formâ Deum quaſi edocent, quonammodo ſit puniturus. n.65.p.579.

Q

Quadrageſima.

TEmpore veris Quadrageſima inſtituta animum efficit virtutibus vernare, Ieiunij ſcilicet nutrimento virtutum parente n.50.p.413.

Tempore verno Quadrageſimæ ieiunium corpori præparat medicamina. Corporis enim exſiccandis humoribus ieiunium pharmacopolium eſt. n.55. pag. 414.

Ieiunij Quadrageſimalis præceptum accuratiſſimè implendum, quia Quadrageſima à Domino nobis dedicata. Vbi quam exitialiter Dei præcepta violentur. n.60.p.415.

Querimonia.

Caput noſtrum Ieſus fugit periculum non vt proprium, ſed vt membrorum eius. Se etenim fragilem, & querulum oſtentat, vt ex fragilitate humana exortas Querimonias fidelibus ſuis vitio nullus adſcribat. n.36.p.545.

R

Rector.

IMprudentis Rectoris eſt, omnia ſubditorum piacula affectatè callere: prudentis autem multa diſſimulare. n.27.p.607.

Vide *Præſul.*

Redemptio.

Chriſtus hominum amantiſſimus ſocium nullum admittit ad redemptionem Orbis, in noſtræ tepiditatis correptionem. n.21.p.583.

Regnum.

Quàm ſæpe Deus ob fidem Catholici Principis totum Regnum pene è paralyſi deſperatum afficit valetudine. n.24.p. 152.

Diuiſionem Regni eiuſdem deſolatio ſequitur. Excidium enim fatale ibi, vbi animorum diuiſio reperitur. n.38.p.191.

Regnum eos ſequitur, qui ſocios ſeſe Saluatori committunt. n.28.p.314.

Religioſus.

Increpo deſidiam illius Religioſi, ſeu Sacerdotis qui poſtquam felix Domino occurrit, infelix æterna ſalute priuatur n.16.p 109.

Caueant Religioſi, ne contemnentibus ipſis familiarem ſibi Dominum, relictis: pergat Deus ad ſeculares reuerentius recepturos. n.16.p.469.

Præſules circa Reipublicæ, aut communitatis Religioſæ adminiſtrationem quaſi prophetico donantur ſpiritu. n.43.p.585.

Renouatio.

Religioſè templi, aut Altaris colitur innouatio. Vt ſpiritus fidelium ſuadeat Renouationem Vbi Societatis Ieſu morem ſpiritum innouandi bis ſingulis annis illuſtro. n.13.p.649.

Innouatione ſpiritûs non ſolùm robur adoleſcentis nouitatis adſtrui, ſed & vetuſtatem innouari, ruinam reparari poſſe. n.22.p.650.

Fit ſpiritûs innouatio, dum qui rectè graditur, ad vlteriora progreditur: qui autem errauit, ruſſum ad viæ rectæ initium recurrit. num. 26. p.651.

Renouatione ſpiritûs non ſolùm vetuſta innouantur, ſed & noua perfectionis facinora geruntur. n.34.p.652.

Reprehenſio.

Interdicitur peccatori, de crimine, quo ipſe fœdatur, proximum carpere n.27 p.451.

Præſules, manſuetudinis melle aculeum Reprehenſionis condire debent. n.35.p 452.

Reprobatio, Reprobus.

Ex ægrotantium multitudine vnicus languidus ſanabatur. Vt exprimeretur prædeſtinatorum paucitas, Reproborum multitudo. n.39. p.127.

Reprobationis ſignum eſt, ſolis auribus corporis dominicum ſermonem exaudire. n.64.p.625.

Res.

Edocemur periculum facere de Rebus caducis, ac æternis; vt ſciamus, quænam ſint exquirenda. n.32 p.380.

Reſpublica.

Tunc rectè ius adminiſtratur, ac viuit Reſpublica, cùm potentibus inſolenter delinquentibus frænum apponitur. n.15.p.449.

Cuiuſuis Conſilij, è quo lex, aut mandata Dei ablegentur, exprimo exitium in Rempublicam. num.12 p.571.

De Republica actum, cùm ſpirituales perſonæ aut Eccleſiaſtici viri, prætextu, aut ſimulatione virtutis, proprij affectus ſtudia ſequuntur. num.32. p.574.

Quàm nefarium, quàm Reipublicæ lethale eſt, prætextu iuſtæ adminiſtrationis muneris, vindictæ, operam dare. n.49.p.586.

Reuelare.

Peſſimorum proprium eſt, aliorum commiſſa Reuelare. n.43.p.514.

Reuerentia.

Non ſolùm delubra, ſed & atria templi decet Reuerentia. n.40.p.653.

Rex.

Innuo, illos Præſulis, Regiſve dies eſſe in quibus ciuium vtilitati vixit. n.28.p.471.

Edocentur Principes, conferre ad ſubditorum inopiam ſubleuandam, miſeros propriis oculis aſpectare, Prouinciam percurrendo. n.36.p.472.

Reges in morem Paſtorum totum ſe ſe ad ſubditorum, ſeu ouium vtilitatem debent accommodare. n.19.p.659.

Nihil ſic Regium animum, ac nobilitatem ſanguinis exprimit, quam inimicos bonis operibus onerare. n.25 p.660.

Vide, *Princeps.*

S

Sacerdos.

Concionatores, ne palam Sacerdotalis ſtatus præcipuè præſulum vitia carpant: ſed prudenti aſtu in aliis corripiant. n.24.p.52.

E Sacerdotum, ſeu ſpiritualium parentum conſilio, quæ ad ſpiritum pertinent gerenda. n.21.p.103.

Increpatur deſidia illius Religioſi, ſeu Sacerdotis, qui poſtquam felix Domino occurrit, infelix æterna ſalute priuatur. n.16.p.109.

Solus Sacerdos ſuo muneri incumbens, à lepra inficì non poteſt. n 38.p.113.

Sacerdotes Dei & hominum mediatores, vtrorumque participes fieri debent, quorum mediatores exiſtunt. n.16.p.439.

Caueant Sacerdotes, ne contemnentibus ipſis familiarem ſibi Dominum, & teliſtis: pergat Deus ad ſeculares reuerentius recepturos. n. 16. p.469.

Sacerdotalis libertas circa delinquentium correptionem innuitur. n.21.p.522.

Principis quidem ac Sacerdotis vocabulum ſonat hominum cuſtodem, ædificatorem: non perſecutorem, ſeu perditorem. n.36.p.566.

Sacramentum

Praui habitus frequenti Sacramentorum receptione ſunt abolendi. n.39.p.292.

Salus.

Humilis cordis curru Chriſtus inuehitur, cum Salutem hominum operaturus incedit, & mira excitaturus. n.21.p.7.

Contra illos, qui caſum eximentes, à proximorum Salute abſtinent. n.14.p.29.

Quàm miſeri, quorum Salus æterna, aut mors ab incerto dependet euentu. n.21.p 73.

E nomine IESV Salus omnium exoritur cunctarum ægritudinum medicamine. n.24.p.85.

Propriæ Salutis negotium alteri committendum non eſt. n.32.p.86.

Non ſine lucro, ac commodo ſpirituali quidem proximorum Saluti incumbes? n.24.p.231.

Laudantur qui à quiete, & ſecuritate recedunt, vt proximorum Saluti operam expendant. n. 38. p.285.

Elapſæ circa ſalutem occaſionis ſupplicium eſt, non inuenire, quod requiritur. n.74.p.493.

Samaritanus.

Samaritanus Chriſtus vocatur a Iudæis eo quòd biduò apud Samaritanos manſit. Vbi de improbæ ſocietatis vi ad ſocios conuertendos. num.70. pag.626.

Sapientia.

Sapientia in impio omnino eſt & illi, & Reipublicæ exitialis n.15.p.582.

Satanas.

Satanas ex vrbe recedit Dominum in deſerto tentaturus, quia apud vrbem relinquit fœminas ſui vicarias, homines illectamentis alligaturus. n.17.p.409.

Scandalum.

Fideles ab omni mali ſpecie debent abſtinere, ne Scandali detur occaſio. n.21.p.563.

Schiſma.

Arguitur domum Dei eſſe illam, vbi ſocrum & generum Schiſmata non diuidunt. n.14.p.163.

Scriptura.

Aduerſùs ſpirituales hoſtes fortiſſimis Scripturæ armis ſumus protegendi. n.124.p.433.

Seculum.

Seculi amatores cæleſtis doctrinæ præſcripta recipere non valent. n.26.p.485.

Securitas.

Qui ſecum Deum habet, inter procellas Securitate fruitur. n.20.p.15.

Euangelij miniſtri tunc præcipuè Securitate ſpirituali fruuntur cùm inter deprauatos operam impendunt miniſterio. n.10.p.561.

Senator.

Senatores monentur, non debere ad Concilium accedere, vt reſolutionem iam ſumptam exequantur: ſed vt auditis ſociis, quid ſibi videatur, proferant, ad maiorem Reipublicæ vtilitatem. n.26.p.573.

Senex.

Senibus traditur recens natus Dominus, quia ſenectus diuino obſequio, dilectionique accommodatior, Vbi illuſtro ætatis prouectæ (ſanctæ quidem) aptitudinem ad perfectionis opera; ne ex ſenectutis infirmitate quis excuſationem gerat. n.13.p.402.

Sepultura.

Grauiſſimo ſupplicio afficitur, qui ius violat Sepulturæ. n.44.p.610.

Sermo.

Efficacius opera, quàm Sermones aſſolent perſuadere. n.31.p.661.

Seruire.

Seruire Deo, aut hominibus maximè diſtare oſtendo. n.37.p.135.

Sitis.

Totus vbertatis Dominicæ fons ita ſingulariter vnius ſineritus ori apponitur, ac ſi omnibus

non pareret, Vt vnius animæ ineffabile pretium expendatur;ſi ſitit, ſufficiens eſt ad excipiendum sotum.n.42.p.502.

Societas.

Sæpe probi ſocietas improbo eſt exicialis, ipſius planè nequitia.n.29.p.45.
Diuinum planè, inter improbos verſari, & eorum non inſici conuerſatione.n.33.p.97.
Ex improbi ſocietate ſæpè laboribus afficimur, à quibus abſtracti ab impio liberamur.n.59.p.139.
Tants vis bonæ, aut male ſocietatis, vt accedens ad ſolem Ieſum illumineris: hærens tenebris impio offuſo, tenebroſus appareas n.7.p.365.
Samariranus Chriſtus vocatur à Iudæis eò quòd biduò apud Samaritanos manſit; Vbi de improbæ ſocietatis vi ad ſocios conuertendos.n.70. p.626.
Vide, *Conſortium.*

Socrus Simonis. I.

Ægrotantis fœminæ curatio.

Dominus non rogatus diuertit ad domum, vbi de ſocru laborante gener ſollicitudine afficitur. n.14.p.163.
Indecorum eſſet Petro Chriſti amantiſſimo,pro ſocrûs valetudine ſollicitudine non commoueri. n.22.p.165.
Petri ægrotans ſocrus non habebat febres, ſed ab ipſis vtique habebatur. n.26. p.165.
Petrus curat de ſocrus ſanitate poſtquam omnes alij à Domino curantur ægroti. n.31. p.166.
Chriſtus febricitantis fœminæ febrem increpat. n.35.p.167.
Manus vetulæ piæ, qua ex contactu Domini ſalos ad corporis membra pertranſierat, obſequij miniſterio conſecratur. n.41.p.168.
Fœminæ prius febricitantes matus Chriſto excipiendo hoſpitio impendunt miniſteria.n.46.p.169.

Socrus. II.

Plura circa ægrotos miracula.

Occidente Sole iuſtitiæ, cuncti ſanantur ægroti. n.18.p.171.
Primo diluculo Dominus in deſertum iuit oraturus. n.16.p.172.
Non vult dominus illa in vrbe commorari, aliis Vrbibus Euangelium euulgaturus. n.22.p 173.
Quàm piè, ac ſalubriter illi incolæ Chriſtum requirunt, & conantur detinere! n.26. p.174.

Solemnitas.

Nullus Deo Solemnior dies, quàm cùm peccator à nequitia recedit. n. 16.p.124.

Solitudo.

Aptiſſima ad hoſtes debellandos Solitudo. n. 27. p.410.

Sollicitudo.

Neceſſaria eſt verbi audiendi Sollicitudo, ad ipſum verbum ſalubriter excipiendum. n.21.p.38.

Spes.

Vt vidit Ieſus turbas adeo propriis deſtitutas, vt nihil haberent, ſolo in Deo Spem collocantes, eis ſuccurrit. In ſe enim Sperantes Deus eripit à cruciatu. n.17.p.239.
Spe præmij infallibilis, ac ineffabilis, ad quæque ſubeunda roboramur. n.38.p.361.
Nunquam à ſua cecidit Spe, qui promiſſioni Dei, ineffabili quidem adhæſit. n.13.p.42

Spiritus Sanctus.

Periculosè ad tentamina procedit, qui virtutibus Spiritus ſancti munitus non eſt. n.13.p.408.
Spiritus ſanctus, qui Flumina appellatur, in præcordiis accipientium quaſi pelagi capacitatem requirit. Vbi de Spiritus ſancti ditiſſimis donis, quæ non accipimus, quia incapaces ob iniquitatem reddimur. n.47.p.503.

Spiritus.

E Sacerdotum, ſeu ſpiritualium parentum conſilio, quæ ad Spiritum pertinent gerenda. n. 21. p.103.
Spiritus eorum, qui proximorum ſaluti incumbunt, non ſolùm non imminuitur, ſed dum effunditur,mirum in modum increſcit. num. 19. p.498.
Innouatione Spiritûs non ſolùm robur adoleſcentis nouitatis adſtrui, ſed & venuſtatem innouari, ruinam reparari poſſe. n.22.p.650.
Fit ſpiritûs innouatio, dum qui rectè graditur, ad vlteriora progreditur: qui autem errauit, rurſum ad viæ rectæ initium recurrit. n.26.p.651.
Renouatione ſpiritûs non ſolùm vetuſta innouantur, ſed & noua perfectionis facinora geruntur. n.34.p.652.

Statutum.

Taxo illos, qui Dei mandata violare non verentur, vt Statuta, ſeu conſuetudines hominum tueantur. n.17.p.521.

Stultitia.

Adnata iracundiæ Stultitia nos ad cuncta crimina pronos efficiens. n.30.p 478.

Subditus.

Præſulis comitas, & affabilitas Subditos arripit ad eius imperium obſequendum. n.16.p.94.
Quàm meritò regno aptus apparuit, qui non ſuper proceres, ſed ſuper turbas miſeratione afficitur. Is enim commendabilis Princeps: qui deſpectis Subditis ſuccurrere geſtit. n.22.p.240.
Adnatum egregio Principi, feſſis,actis perſecutione, ac ægrotantibus Subditis ſubuenire. n.11. p.438.
Vide, *Præſul.*

Superbia.

Magno impetu, non ſegniter, tentationibus repugnandum, præcipuè ad Superbiam attinentibus, n.44.p.381.

Superfluitas.

Quam ingrata ſit Deo Superfluitas adnotatur,haud libera rapina. n.85.p.428.

Superior, Vide *Prelatus Præſul.*

Supplicium.

Deterrimum contingens eſt ſupplicium, cùm graue delictum grauius ſequitur. n.23.p.143.

Grauiſſimo

Grauiſſimo Supplicio afficitur, qui ius violat ſepulturæ. n.44.p.610.

T

Tacere.

NOn rectè loqui ſciet, qui non ſciuit tacere, n.7.p.106.

Tenebræ.

Contemplati Apoſtoli homuncionem in Tenebris ambulantem, illicò congruè peccati recordantur. Peccator enim nunquam non verſator in tenebris.n.45.p.77.
Tempeſtas, vide *Mare*.

Templum I.

Templi prophanatores vapulant.

A minima Nazaretha Dominus magnus Propheta exurgens proclamatur. n.15.p.51.
Rex à turbis Dominus appellatus, mox curat Templi immunitati, ac reuerentiæ prouidere. n.19.p.52.
Taxaturus Dominus Sacerdotum auaritiam, & irreuerentiam, percutit ſeculares. n.24.p.52.
In Templo lucris ſtudentes meritò à Domino flagellantur. n.27.p.53.
Inflicto vulnere Chriſtus auaros è Templo deturbauit. n.32.p.54.
Ipſe Dominus Sacerdotes percuſſit auaros. n. 39. pag.55
Vendentes ad ſacrificia boues, oues, columbas, & ementes ad ſacrificandum Dominus è Templo, flagellis inflictis, deturbauit. n.45.p.56.
Orationis domus auguſta corruens in ſpecum latronum conuertitur. n.51.p.57.

Templum II.

Cæcus ſanatus.

Aptè à Domino poſt contemptores Templi vulneratos, illicò cæci ſanati reſtituuntur, cæcitate enim laborant, qui apud delubrum ſe irreuerenter gerunt.n.11 p.59.
A Domino ſanantur & Claudi delubri contemptores. Claudicant enim qui Templorum reuerentiam lædunt.n.16.p.60.
Frementibus Sacerdotum Principibus, & Scribis in Dominum, infantium vox exaudiebatur. n.21. p.61.
qui Templi contemptores ſolummodo à Templo deturbauit, iudex, qui iuſtè poſſet capite plectere: miſericors cæcos, & claudos ſanat: vincitur enim à Dei miſericordia effectus iuſtitiæ expreſſio n.27.p.62.
Chriſti perfecta laus inuidis Iudæis cedebat in ruinam.n.33 p.63.
Genus amentiæ eſt, delubri ſacra iura violare.n.38. p.643.
Non ſolum delubra, ſed & atria Templi decet reuerentiam. n.40 p.653.

Tempus.

Pretioſa Temporis particula, ad conuerſionem; vt innuatur peccatoris ſtultitia, qui tam longa tempora diſperdit. n.62,p.491.

Tentatio.

Documentum eſt: vberioris Dei erganos dilectionis, ſi grauioribus certaminibus agitemur. n.31. pag.8.
Magno impetu, non ſegniter, Tentationibus repugnandum, præcipuè ad ſuperbiam attinentibus.n.44.p.382.
Periculosè ad Tentamina procedit, qui virtutibus Spiritus ſancti munitus non eſt.n.13 n.408.
Auerſus Tentamina ieiunium vires animo adiicit. n.32 p.411.
Varia ingero ad exercitamenta virtutum animo documenta, præcipuè circa Tentamina diaboli, & mundi vanitatem.n.42.p.422.
Tentaminibus agi cupias, ſi ſtillæ paulatim affluentis tentamenti, gloriæ pelago munerandæ ſunt n.55. p.423.

Terror

Phantaſmate obiecto, (vero Ieſu) Apoſtolorum exterretur infantia. Ediſce huiuſmodi confictis Terroribus vti vir, validè repugnare. n.27.p.25.

Transfiguratio I.

Transfigurati ſpecies.

Egregios teſtes Chriſtus adducit, vt poſſint aſſerere Transfigurationis gloriam. Laudes enim proximi difficilè creduntur, etiam poſt teſtiū aſſertionem; cùm opprobia, aut defectus ſine teſte credantur. n.1.p.356.
Hi præcipuè ad Transfigurationis gloriam aſſumuntur amici, & propinqui Ieſu reliqois præſtantiores.n.6.p.357.
Non omnes diſcipuli ſed neceſſarij teſtes ad Chriſti gloriam intuendam aduocantur, vt Iudas ſine infamiæ nota poſſit abeſſe. Ne videlicet cum excuſatione quodammodo delinqueret, ſe affectum a præſule ſuo infamia ſic fuiſſe operatum adfirmans. n.12.p.358.
A Diſcipulis ſedentibus Petrus Ioannes, & Iacobus ad montis ſuperandi laborem aſſumpti, non repugnant, dominum comitantes.n.17.p.358.
In conſpectu amicorum Dominus glorioſus apparet, ſine amicis conſortibus nolens externâ illâ felicitate frui.n.22.p.359.
Transfigurationis dies, inſtitutâ oratione, inchoatur. n.27.p.360.
Non ſolitarius Dominus tranſfiguratus eſt ſed in diſcipulorum conſpectu. n.32.p.361.
Ante eos, qui dura erant certamina poſtmodum toleraturi, aptè Dominus gloriæ obiicit imaginem.n.38.p.361.
Cum legiſlatore, & Propheta confert Dominus imminentis Paſſionis proceſſum.n.45.p.363.

Transfiguratio. II.

Patris commendatio.

Solæ gloriæ à longè coruſcationes Petri animum videntur compleuiſſe. n.1.p.364.
Solis iuſtitiæ ſocij diſcipuli neceſſariò erant ſolari illuſtrandi fulgore. n.7.p.365.
Transfigurati Ieſu gaudia imminentis paſſionis opprobriis interſecantur.n.13.p.366.
Pater æternus Chriſtum aſpiciens in miſerationibus prædiuitem, Solis in morem effulgentem, Filium ſuum eſſe inclamauit ſpecialiſſimè.n.19.p.367.
Corruunt diſcipuli tantæ gloriæ pondus humeris comportantes.n.24.p.368.

Imperantur diſcipuli, nemini viſionem reſerare, ne condiſcipuli conquerentur. n.29.p.369.

Tribulatio.

Auguſtius Dei beneficium, nos à peccato eripere, quàm à cunctis corporis Tribulationibus abſtrahere. n.29.p.153.
Aſſolet Diabolus, cunctáque Tribulationes à nobis ablegari, Deum inuocantibus, quæ apud mutos diu commorantur. n.58.p.580.
Oportet præſules ſubditorum aſpectare Tribulationem, vt efficaciùs ſuccurrant. n.43.p.217.
Hominum Tribulatio, ac patientia eſſe diuinæ miſericordiæ aſſolet excitatrix. n.51.p.238.
Auerſos à Deo attrahit Tribulatio filiorum. n. 18. p.329.
Qui videt Deum ſeu Præſulem laborum ſocium minimè de ſpecialibus Tribulationibus, quas patitur (vel reliquis pace fruentibus) conqueritur. n.17.p.358.
Tribulatio lucem nobis præſtat, qua miſerum delinquendi ſtatum dignoſcamus. n.11. p.468.
Iuſti vel dum illigantur impiorum funibus, ſeu Tribulationum catenis, ſemper liberi, ac ſoluti incedunt. n.15.p.479.
Apud iniqua Tribunalia diues ſpectatur, & abſoluitur: pauper deſpicitur, & damnatur. n.45.p.576.

Triumphus.

Per viliora inſtrumenta Deus viliorem gerit triumphum. n.59. p.79.

V

Vanitas.

TAnta procerum mundialium Vanitas, vt vel Diuinitatem ſe poſſe elargiri præſumant. n.17.p.380.

Ventus.

Venti, ac pelagus iubenti Domino quaſi intellectu præditi obſequuntur, in confuſionem rationalis hominis bruteſcentia, ne cæleſti imperio ſubiaceat. n.40.p.18.

Verax.

Verax vir bello aptiſſimus eſt, non nouit formidare vti mendax. n.40.p.636.
Homo Verax, rex eſt, imo cæleſte numen. n.36.p.87.

Verbum.

Feſtina auiditas verbum Dei audiendi commendatur, noſtri temporis taxabili pigritiâ. Vbi oſtendo neceſſariam huiuſmodi Verbi audiendi ſollicitudinem, ad ipſum verbum ſalubriter excipiendum. n.21.p.38.
Exemplum Verbo eſt efficacius. n.20.p.214.
Multi factis abnegant, quod Verbis profitentur. n.39.p.383.
Qui ad Ieſu pertinent ditionem, Dei verba libenter corde excipiunt. Prædeſtinationis etenim documentum eſt, Dei Verba affectu cordis exaudire. n.54.p.624.
Qui ad Dei ditionem non attinent; ingratum, inanem, & minimè ex corde impendunt auditum. Reprobationis enim ſignũ eſt ſolis auribus corporis dominicum ſermonẽ exaudire. n.64.p.625.

Veritas.

Veritatis vox, nulla vociferante calumnia, valet confundi. numero 21. pagina 61.
Quam difficile locum obtinet apud mundialium corda Veritas. n.47.p.623.

Via.

Per Viam rectam incedentes plures greſſus perficimus. Qui ad rectitudinem horus vitæ ſpectare minimè videntur, ad ſecularia commoda properantes non proficiunt in via. n.28.p.389.

Vidua. Viduitas.

Quàm pium, Viduis miſereri. n.18.p.300.
Contra viduarum iniquos vexatores. n.26 p.301.
De illuſtri ornata virtutibus viduitate in viduarum documentum. n.7.p.401.
Viduæ filius Vide, *Mortui ſuſcitati.*

Vindicta.

Quàm nefarium, quàm Reipublicæ lethale eſt, prætextu iuſtæ adminiſtrationis muneris, Vindictæ operam dare. n.49.p.556.

Vir.

Viri adulterium æque, imò ſæpe magis criminoſum lapidibus erat addicendum. n.47 p.444.
Oportet, Virum egregium muneri publico incumbentem calumniam minimè diſſimulare, quæ morum integritatem lædit. n.82 p.628.
Mendacium Dei Virum, ſcilicet iuſtum, maximè dedecet. n.26.p.635.

Virginitas, Virgo.

Virginem non decet cum viro aliàs ſanctiſſimo ſolam in cubiculo commorari. n.7.p.333.
Virginitas neſcit occaſum. n.17.p.334.

Virtus.

Virtus quæ in abſcondito rutilat, dum profertur in publicum, tenebratur; abſcondendi autem ſtudium eam efficit exteriùs micare. n.7.p.101.
Plus homo ex virtutibus, quam ex dignitatibus eſt æſtimandus n.18.p.319.
Ille à parente affirmandus eſt Filius, qui eius Virtutes imitatur. n.19.p.367.
Laudabile apud homines honoris deſiderium, ſi ad vitiorum fugam virtutumque acquiſitionem dirigatur. n.16 p.553
Edocemur, criminis inſtrumenta poſſe nos virtuti litare, ne omninò repentè abſtracti ab indifferentibus, Virtus fortè horribilis appareat. n. 53. p.600.

Vita.

Quid hominum Vita, niſi nauis, niſi mare eſt quibus adnata procella. n.16.p.37.

Vitium.

Animus, qui à corpore fuerat ad Vitia portatus, corpus portet ad Mandatorum obſeruationem. n. 51.p.137.
Ex obiectione laborum, quos ſuſtinuimus dum vitiis præſtaremus obſequium, velocius viam inimus ſalutarem. n.55.p.138.

Vitiorum illecebræ, vt fugias, Ieſum inuita. n.26. p.254.
Vitia apud Vrbes Regias fronte perfricatori diuagantur. n.9.p.508.
Nullum Vitium ſic tenebras ingerit menti, quàm libido. n.20. p.532.

Vnus.

Omnium properantium ad Piſcinam poſt turbationem, Vnus ſanitatem recipit, quia ex iis, qui nouiſſimum tempus ad pœnitudinem expectant, vix vnus aut alter verè abluitur. n.43.p.128.
Deus Vnus moritur homo ad omnium ſalutem, vnde Chriſtus hominum amantiſſimus ſocium nullum admittit ad redemptionem Orbis, in noſtræ tepiditatis correptionem.n.22.p.583.

Voluntarius, Voluntas.

Voluntarios Dominus expetit ſectatores. num. 25. p.215.
Chriſti epulum humanæ voluntatis appetitum exſatiat; ſola etenim cæleſtia dona perfectæ ſatisfactioni parent.n.28.p.225.

Voluptas.

Præſentiſſimum medicamen, ad cæcitatem mentis ablegandam, armatæ Voluptatis, aut boni vilitatem meditari.n.69.p.80.
Inueteratæ Voluptatis, ſeu auaritiæ peccatores volunt ſanari, & non volunt ſanari. n.16.p.132.
Participatio cæleſtis ſuauitatis mundi Voluptatum animo ingerit obliuionem. Vbi de D. Ignatio P.N.n.30 p.500.
In conſpectu cæleſtis gaudij aſſolet Mundi Voluptas diſparere. n.34. p.556.

Vox.

Frementibus Sacerdotum Principibus, & Scribis in Dominum, infantium Vox exaudiebatur; Ea eſt enim veritatis vox, quæ, nulla vociferante calumnia, valeat confundi.n.21.p.61.

Vrbs.

Ex Vrbibus Regiis aſſolet inſolentior procedere iniquitas.n.22.p.379.
Vitia apud Vrbes Regias fronte perfricatiori diuagantur. n.9.p.508.

X

Xenodochium.

Pietas extruentium Xenodochia ad exceptionem pauperum infirmorum laudatur. n.21.p.324.

Z

Zelus.

Regius eſt erga delubrorum venerationem Zelus, n.19.p.52.

F I N I S.